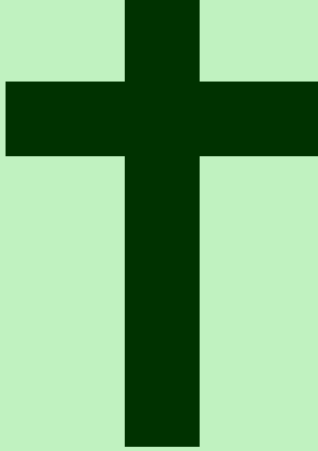

Abwaresen
Wore-ə

New Testament in Chumburung (GH:ncu:Chumburung)

Abwaresen Wore-ə

New Testament in Chumburung (GH:ncu:Chumburung)

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Chumburung

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Chumburung

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-05-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 16 May 2025 from source files dated 16 May 2025
24326c91-bd91-5fb9-a5f1-7f3e726a9745

Contents

Matiyo	1
Maak	53
Lukas	84
Yohanee	137
Ayaa-ro ayerepo-o asun	173
Roma awuye	219
1 Korintoo awuye	242
2 Korintoo awuye	264
Galatiya awuye	278
Ifisus awuye	286
Filipii awuye	293
Kolosii awuye	298
1 Tisalonikaa awuye	303
2 Tisalonikaa awuye	307
1 Timotii	310
2 Timotii	316
Tiitus	320
Filemō	323
Heebrii awuye	325
Yakubu	343
1 Peetroo	348
2 Peetroo	355
1 Yohanee	359
2 Yohanee	365
3 Yohanee	366
Yudas	367
Aleebokaapoto	369

Matiyo

Ketɔ ne Matiyo a kyorɛɛ bo lee asen timaa-o si-o

*Yeesuu Kristoo mɔ nana-ana anyare
(Lukas 3.23-38)*

¹ Kee Yeesuu Kristoo mɔ nana-ana anyare, na anen ne ɔ lee Deefid a kenana-ɔ-rɔ-ɔ, na anen ne Deefid mɔ a lee Abraham a kenana-ɔ-rɔ-ɔ. Abraham mɔ gye Isireelii awuye bamo nana.

² To, Abraham mɔ gyi e gye Isak,
ne Isak mɔ mɔ gyi e gye Yakubu,
ne Yakubu mɔ mɔ gyi-ana e gye Yudaa na mɔ daa-ana na mɔ tire-ana.

³ Ne Yudaa na ɔkyee ko ne ba tee mɔ e Tamaa-ɔ a kowe Peres na Sera,
ne Peres mɔ mɔ gyi e gye Hisirɔn,
ne Hisirɔn mɔ mɔ gyi e gye Aram.

⁴ Ne Aram mɔ mɔ gyi e gye Aminadabi,
ne Aminadabi mɔ mɔ gyi e gye Naasɔn,
ne Naasɔn mɔ mɔ gyi e gye Salamɔn.

⁵ Ne Salamɔn mɔ na mɔ ka Rahab a kowe Bowas,
ne Bowas mɔ na mɔ ka Rut a kowe Obid,
ne Obid mɔ mɔ gyi e gye Yeseɛ.

⁶ Ne Yeseɛ mɔ mɔ gyi e gye Owure Deefid.

Ne Owure Deefid na ɔkyee ko ne ɔ deɛ ɔ gye ɔnyare ko ne ba tee mɔ e Oriya mɔ ka-ɔ a kowe Solomɔn.*

⁷ Ne Solomɔn mɔ mɔ gyi e gye Rekabɔwam,
ne Rekabɔwam mɔ mɔ gyi e gye Abiya,
ne Abiya mɔ mɔ gyi e gye Asa.

⁸ Ne Asa mɔ mɔ gyi e gye Yehɔsafat,
ne Yehɔsafat mɔ mɔ gyi e gye Yehɔram,
ne Yehɔram mɔ mɔ gyi e gye Osiya.

⁹ Ne Osiya mɔ mɔ gyi e gye Yotam,
ne Yotam mɔ mɔ gyi e gye Ahas,
ne Ahas mɔ mɔ gyi e gye Hisikiya.

¹⁰ Ne Hisikiya mɔ mɔ gyi e gye Manasee,
ne Manasee mɔ mɔ gyi e gye Amɔn
ne Amɔn mɔ mɔ gyi e gye Yosiya.

¹¹ Ne Yosiya mɔ mɔ gyi-ana e gye Yikoniya na mɔ tire-ana.

San amɔ-rɔ ne Isireelii awuye adɔn a yaa bamo anya kusun-no Babilɔn sweere se.

¹² Bamo adɔn a yaa bamo Babilɔn-ɔ,
amɔ kamɛɛ ne Yikoniya a kowe Salatiyel,
ne Salatiyel mɔ a kowe Sirubabel.

¹³ Ne Sirubabel mɔ a kowe Abiyud,
ne Abiyud mɔ a kowe Iliyakim,
ne Iliyakim mɔ a kowe Asɔɔ.

¹⁴ Ne Asɔɔ mɔ a kowe Sadukii,
ne Sadukii mɔ a kowe Akim,
ne Akim mɔ a kowe Iliyud.

¹⁵ Ne Iliyud mɔ a kowe Iliyasa,
ne Iliyasa mɔ a kowe Matan,
ne Matan mɔ a kowe Yakubu.

¹⁶ Ne Yakubu mɔ a kowe Yɔsef,
ne Yɔsef mɔ a waareɛ Mariya.

Mariya ya kowe Yeesuu ne ba tee mɔ e Kristoo
ne Wuribware ye o sun a ɔ bo kyɔnwɛ kaye mɔ-rɔ-ɔ.

* 1:6 ɔkyee-ɔ kenyarɛ e gye Batesiiba. 2 Samuwel 12.24.

17 Nkɔwɛkyase ne ɲ ya lee Abraham se ya bɔ fɔ Deefid si-o gye kudu nna, ne lee Deefid si ya bɔ fɔ sanj ne bamo adɔn a yaa bamo anya kusun-no Babilɔn sweere se-o mɔ gye kudu nna. Bɔ lee sanj amɔ ya bɔ fɔ Kristoo-o kakowɛ se mɔ gye nkɔwɛkyase anɛn kudu nna.

*Anɛn ne baa kowɛ Yeesuu-o
(Lukas 2.1-7)*

18 Mfaanɛ ne baa kowɛ Yeesuu Kristoo. Kabregyii kɔ ya kyena ne ba tee mɔ ε Mariya. Ne baa kere mɔ sa Yɔsef. Yɔsef na Mariya mon tee di, amaa Mariya a ɲu feye Wuribware a kufwiɛn timaa-o a sa ne ɔ nya kame.

19 ɔ Yɔsef feraa, ɔ fa feye mɔ kerekyye Mariya mon de kasɛntɪn. Ne ɔ kpa a o kine mɔ. Amaa mɔ a gye sese timaa-o si-o, ɔ mon kpa feye ɔ nyera Mariya kenyaɛ, ne ɔ waa mɔ mfeɛɛ feye o kine mɔ na ɔko mon nu.

20 Anɛn a asɛn-o a sanj a bɔ mɔ mfeɛɛɛ-rɔ-o, ne kanye kɔ Wuribware kabɔ kɔ a lee mɔ se dee-ro, ne ɔ ye, “Yɔsef, Deefid mɔ kenanagyi, fɔ ma sa a Mariya ketaa baa fɔ aye waa fɔ kufu, a lee feye Wuribware a kufwiɛn timaa-o ya sa mɔ kame-o.

21 ɔ kowɛ ɔnyare, na fɔ sa mɔ kenyaɛ feye Yeesuu, kaase e kaapo feye Wuribware-e-mɔrɔwɛ, a lee feye mɔ e gye ne o lee mɔ asɛɛ na ɔ bɔ lee bamo ebaye-rɔ.”

22 Amɔ-o pɛɛɛ a waa neɛ na ketɔ ne Wuribware a sa ne mɔ akyaamɛ-o ɔko a kyɔɛɛ waa abwareseɲ wɔre-o-rɔ-o nya waa kasɛntɪn feye,

23 “Kabregyii ne ɔ mon nyi anyare-o e nya kame,
na ɔ kowɛ ɔnyare, na bɔ tee mɔ ε Imanuwɛl,
kaase e kaapo feye Wuribware-bɔ-ane-ase.”*

24 Amosɛ se-o Yɔsef a kosɔ-o, ne ɔ gya Wuribware kabɔ a kanɔ-o se, ne ɔ waareɛ Mariya taa mɔ yaa mɔ aye.

25 Amaa mɔ aa mɔ mon di ne ɔ bɔ kowɛ. Ne ɔ kowɛ ɔnyare, ne Yɔsef a sa kayaagyi-o kenyaɛ ε Yeesuu.

2

Anyiasɛnɔo keba

1 Man kɔ ne ba tee mɔ ε Betelahem ne ɔ bɔ Yudeyat sweere se-o-rɔ ne Mariya a kowɛ Yeesuu. Sanj amɔ-o Herɔd e gye owure.† A mon kyee ne afɔ kɔ a lee kyɔwɛ lee kpa a kebɛgya-o ba Yerɔsalem. Afɔ mɔ gye anyiasɛnɔo kɔ ne ba deere akyee-e-kpa-agyi ba pini amɔ asɛn-o.

2 Ne baa bise Owure Herɔd feye, “Nkeɛ kayaagyi ne baa kowɛ mɔ na ɔ bɔ gyi Yudaawuye kuwure-o. Bɔ lee feye anɛ a ɲu kekyee-e-kpa-agyi kɔ a lee kyɔwɛ lee kpa, ne ke e kaapo anɛ feye baa kowɛ owure. Ne anɛ a ba a anɛ bɔ sunj mɔ.”

3 Owure Herɔd a nu amɔ-o, ne mɔ aa Yerɔsalem awuye pɛɛɛ idun a ten bamo.

4 Ne ɔ tee Wuribware alɔnɔpɔ abrese na Wuribware mbraa akaapɔpɔ pɛɛɛ bɔ gyanɲe. Bamo a gyanɲe-o, ne oo bise bamo feye mfene ne ba ba a bɔ bɔ kowɛ ɔko ne ba tee mɔ ε Kristoo ne Wuribware ye o sunj a ɔ bɔ kyɔnɲe Yudaawuye-o.

5-6 Ne baa lee kanɔ feye, “Betelahem ne ɔ bɔ Yudaawuwe mɔ se-o-rɔ ne ba kowɛ mɔ. A lee feye Wuribware kyaamɛ kɔ a kyɔɛɛ waa abwareseɲ wɔre-o-rɔ feye,

‘Wuribware ye, Betelahem manj,
haree fɔ a gye Yudaawuwe se
a eman-o-rɔ kagyingyii-o gbaa ooo,
Wuribware i lee monɛ asɛɛ-o-rɔ ɔko
na o kii mɔ asɛɛ Isireelii awuye pɛɛɛ
ɔyaalenɔo na ɔdeɛɛsepo-o.’ ”*

7 Owure-o a nu amɔ-o, ne ɔ tee anyiasɛnɔo lee kerɪ si, ne oo bise bamo sanj konkɔ ne kekyee-e-kpa-agyi amɔ a lee-o.

8 Ne baa tɔwɛ sanj-o gywii mɔ. Mɔ a nu bɔ lee bamo ase-o, ne ɔ tɔwɛ gywii bamo feye, “Mon' ya buwi kpa kayaagyi-o Betelahem man-ɔ. Monɛ ya deɲ ɲu mɔ, na mon' sa a n nu, na mɔ-o mɔ ɲ nya ya sunj mɔ.” Ne ɔ sa bamo kpa a bɔ yɔ.

9-10 Bamo a meraa se ba yɔ-o, puri-ro ne baa beɛ ɲu kekyee-e-kpa-agyi ne baa deɛ ɲu kyɔwɛ lee kpa a kebɛgya-o, ne bamo akatɔ a gyi bweeto. Ne kekyee-e-kpa-agyi-o a gye bamo nkɛɛ anɛn-aaa ya fɔ lɔn ne kayaagyi-o bɔ mɔ-rɔ-o, ne kaa sii yere awɔre-rɔ lɔn amɔ sosɔ kyɛkyɛɛ.

* 1:23 Isaya 7.14 (LXX). * 2:5-6 Miika 5.2.

11 Bamō a lwee ləŋ-ɔ-rɔ-ɔ, ne baa ŋu kayaagyi-o na mō nyi Mariya. Ne baa kpuni anjuri sunj kayaagyi-o, ne baa bunji bamō adakaa se, ne baa lee atɔ damenanse ne amō yawō bō leŋ-ɔ bō ke mō. Amō e gye atanne pipee, na nyonku, na kakyanne-ɔ.

12 Ne Wuribware a tōwe gywii bamō dee-ro feye bō ma lee kinji yɔ Owure Herɔd ase ya tōwe ketɔ ne baa ŋu-o gywii mō. Amose se-ɔ, ne baa kinji bɔrɔ kpa banban se yɔ bamō aye.

Igyipiti sweere se koyɔ-ɔ

13 Anyiasenpɔ-ɔ a yii-o, kamee-ro ne Wuribware kabɔɔ kɔ a lee Yosef se dee-ro, ne ɔ ye, “Kosɔ, taa kayaagyi-o na mō nyi na fɔ sere yɔ Igyipiti sweere se. Mɔn' kyena mfeŋ aneŋ-aaa bō fɔ sanj ne m beɛ mō e tōwe mō i gywii mone feye mɔn' lee mfeŋ-ɔ, a lee feye Owure Herɔd e ba a ɔ bō buwi kpa kayaagyi-o na ɔ mɔɔ mō.”

14 Amose-ɔ, Yosef a kosɔ kanye amō, ne mō aa kayaagyi-o na mō nyi a yɔ Igyipiti sweere se ya kyena.

15 Ne baa kyena mfeŋ ne Herɔd a bō wu, na aneŋ ne Wuribware a bɔrɔ mō akyaame-ɔ ɔkɔ se tōwe-ɔ nya waa kasentij feye,

“Igyipiti sweere se ne mō a tee mō gyi-o lee.”*

Aneŋ ne baa mɔɔ ŋnyaŋsee Betelahem maŋ-nɔ-ɔ

16 Amō Yosef na kayaagyi-o na mō nyi a yɔ Igyipiti pwee ne Owure Herɔd a dee ŋu feye anyiasenpɔ-ɔ a penna mō. Amose-ɔ ne mō dunj a fwii bweeto, ne ɔ sa kana feye mō asoogyaa awuye mɔɔ ŋnyaŋsee peee ne bō bō Betelahem maŋ-nɔ na eman ne e maa mfeŋ-ɔ, ne bō mɔŋ tee kyon nsu ŋnyɔ-ɔ, nsu ne ɔ fa feye kayaagyi-o a gyi-o, lee sanj ne anyiasenpɔ amō a bō tōwe gywii mō feye baa ŋu kekyee-e-kpa-agyi-o a lee-ɔ.

17 Ne ketɔ ne Wuribware kyaamee Yereameya a kyoree waa abwareseŋ wɔre-ɔ-rɔ-ɔ a waa kasentij feye,

18 “Baa nu bɔre kɔ a lee Rama maŋ-nɔ,

bɔre-ɔ de elawo bweeto.

Rakyeɩ i su ɔ sa mō gyi-ana.

O kine keporɔre,

a lee feye bō mɔŋ lee bō bɔ-rɔ.”*

Aneŋ ne baa kinji lee Igyipiti sweere se-ɔ

19 Ne Owure Herɔd a wu. Mō a wu-o, ne Wuribware kabɔɔ kɔ a beɛ lee Yosef se dee-ro Igyipiti sweere se.

20 Ne ɔ tōwe feye, “Kosɔ, taa kayaagyi-o na mō nyi, na mɔn' kinji yɔ mone aye Isireelii sweere se, a lee feye mō ne ɔ kpa kayaagyi-o kemɔɔ-ɔ a wu.”

21 Ne Yosef a kosɔ taa kayaagyi-o na mō nyi, ne baa kinji yɔ Isireelii sweere se.

22 Bamō a fɔ mfeŋ-ɔ, ne Yosef a ŋu feye Aakilayus a gyi mō se Herɔd a kuwure-o mfeŋ. Amose se-ɔ kufu a nya mō mfeŋ kekyena. Ne Wuribware a yii mō se dee-ro feye bō ma kyena Yudeya mfeŋ. Amose-ɔ ne baa kinji ya bɔrɔ ton kɔ ya fɔ Galileya sweere se.

23 Ne baa ya kyena maŋ kɔ ne ba tee e Nasaret-ɔ-rɔ, na aneŋ ne Wuribware kyaamee kɔ a tōwe-ɔ nya waa kasentij feye,

“Ba ba a bō tee mō e Nasaretnyi.”

3

Yohanee Osuubɔpɔ-ɔ abwareseŋ kotɔwe

(Maak 1.1-8; Lukas 3.1-18; Yohanee 1.19-28)

1 Ne ɔnyare kɔ bɔ-rɔ. Ba tee mō e Yohanee, ne bō beɛ ba tee mō e Osuubɔpɔ-ɔ. Ne ɔ yɔ Yudeya kimukee-ro, ne ɔ lee ɔ tōwe Wuribware aseŋ ɔ gywii okemaa ne ɔ bɔrɔ mfeŋ-ɔ feye,

2 “Mɔn' nu mone eyee na mɔn' kinji lee mone ebɔye-ro, a lee feye Wuribware se a kuwure-o a tɔ-rɔ.”

3 Yohanee e gye ɔkɔ ne Wuribware kyaamee Isaya a tōwe mō aseŋ-ɔ feye,

“Ɔkɔ e fee-ro kimukee-ro feye,

Mɔn' ləŋŋɔ kpa neenee bō beya Wuribware.

Mɔn' waa kpa kyerarase sa mō a ɔ bɔrɔ se.”*

4 Nyɔma ifwii ne baa bō waa Yohanee atɔ bunse, ne kabɔ wɔre keresese da mō laare-ro. Mō ateese e gye akyaŋkyaŋka na gyabwekyu.

* 2:15 Hoseya 11.1.

* 2:18 Yereameya 31.15.

* 3:3 Isaya 40.3 (LXX).

⁵ Ne asese bweeto a ba mo ase. Boko a lee Yerusalem man-no, boko mo a lee Yudeya sweere abegya kema se, ne boko mo a lee eman peee ne e maa Yoodan bon-no.

⁶ Ne baa towe bamo ebaye gywii mo, ne do bo bamo asuu Yoodan bon-no.

⁷ Ne oo nu asese ne ba tee bamo e Farisii awuye na Sadukii awuye-o e ba a bo bo deere anen ne a bo asuu-o. Ne do towe gywii bamo feye, "Mone awo mo, emene se ne mone mo mone a ba mfee? Oko a kaapo mone feye a tiri feye mone gbaa mon lee mone eyee bo lee ebaye a kakaka ne Wuribware e kpa a do ba bo sa aboyewaapo-o-ro aaa?"

⁸ Ma kore a n gyi. Amaa mo e towe mo i gywii mone feye, mone akato ya pee amo se feraa, amo mon' waa ato kema ne a kaapo feye mone a nu mone eyee, ne mone a kinji lee mone ebaye-ro.

⁹ Mone ma fa feye mone a gye ne nana Abraham mo ananagyi-o si-o, mone mon tii kakaka ne Wuribware e kpa a do ba bo sa aboyewaapo-o se. A lee feye Wuribware e taare a do ba mfee a afore mo bo buruwi asese na bo kii Abraham mo ananagyi.

¹⁰ Mon' sa se, a lee feye Wuribware a waa kakwii-ato siraa, na do ba bo ne kiyii kema ne ke maa swee agyi timaa-o ilen kaase, na do bo da na do twee waa deekpa-ro."

¹¹ Ne do towe gywii asese peee ne ba nu mo ase-o feye, "Nkyu ne n de mo e bo mone asuu, na a kaapo feye mone a nu mone eyee kinji lee mone ebaye-ro. Amaa oko san do ba mo kamee na o kyoo mo, ne mon fo feye n soro mo asebeta gbaa. Mo feraa, do sa a Wuribware a kufwiine timaa-o ywee mone se nee, na mon' nya keyaalen feye deekpa-o. Na do ba Wuribware a kufwiine timaa-o bo gye mone.

¹² O de mo kaworaa ne do ba a do bo kyaare ayu na o swii waa mo keprekyee-ro. Na nkee do kpane afenfente-o peee na o kywee amo deekpa ne do maa dun-o-ro. Anen ne o gyi asese peee asen-o nee."

*Yohanee a bo Yeessu asuu
(Maak 1.9-11; Lukas 3.21-22; Yohanee 1.32-34)*

¹³ San amo-o, Yeessu a lee Galileya sweere se ba Yoodan bon-no na Yohanee bo mo asuu. ¹⁴ Amaa Yohanee a len eyee feye o kyurowi Yeessu mferere. O ye, "Weete a bware feye fo e gye ne fo bo mo asuu, amaa fo ya kon ba mo ase feye m bo fo asuu."

¹⁵ Ne Yeessu a lee kan feye, "Mbeyoma feraa, sa a a waa anen, a lee feye a bware feye ane waa anen ne Wuribware e kpa-o."

Amose se-o ne Yohanee a sure si, ne do bo Yeessu asuu.

¹⁶ Yohanee a den bo mo asuu, ne Yeessu a lee nkyu-ro-o, puri amo-ro ne awore-ro a bunji-ro, ne oo nu Wuribware a kufwiine-o a bo ywee mo se feye kuwurepo-o.

¹⁷ Ne bore ko a lee soso towe feye, "Kee mo gyi timaa ne mo e kpa mo asen bweeto-o, ne mo akato a gyi mo se-o."

4

*Yeessu kokyoro kee
(Maak 1.12-13; Lukas 4.1-13)*

¹ Amo kamee-ro ne Wuribware a kufwiine timaa-o a sa ne Yeessu a yo do naa o muruwi kimukee-ro, na Obonsam kyoo mo-ro kee feye do nya mo a do bo waa ebaye-ro aaa.

² Ne Yeessu a gyi nke aduna mpase na kanye kimukee-ro mfen, na do maa gyi ateese. Amose-o san ne nke amo a kyon-o, akon de mo.

³ Ne Obonsam ne bo bee ba tee mo e Okyoro-o a ba mo ase. Ne o ye, "Fo i nyi feye Wuribware mo gyi-o e gye fo kasentij, amo feraa sa a abu mo buruwi bodobodoo sa fo a fo gyi."

⁴ Ne Yeessu a benjaa feye, "Baa kyoree waa abwaresej wore-o-ro feye,

'Ateese wore maa sa sese nkpa, amaa Wuribware asen
towee kema mo mo bee a tiri sa mo nkpa.' "

⁵ Ne Obonsam a bee yaa Yeessu Yerusalem ne bo bee ba tee mfen e man kpeyaa-o, ne do taa mo yaa bo yera Wuribware sunkpa-o katwee-ro.

⁶ Ne do towe gywii Yeessu feye, "Fo i nyi feye Wuribware mo gyi e gye fo kasentij, amo feraa fuwi ywee-ro a n kee. A lee feye baa bee kyoree waa abwaresej wore-o-ro feye,

'Wuribware e sa a mo mbo-o bo kun fo,
na bo soro fo bamo asaree se,
na fo ma nya da keyaa kibu si.' "

* 4:4 Mbraa kebeesa 8.3.   * 4:6 Kilij 91.11, 12.

7 Ne Yeesuu a beɛ beɛnnaa mɔ feye, “Neɛ amɔ mɔ a beɛ a bɔ abwareseɛn woɾe-ɔ-ro feye,
'Mone ma kan kyɔ mone nyanpe Wuribware-ro kee' e?”*

8 Ne nkeɛ ɔbonsam a taa Yeesuu yaa kebeɛ sosweɛ ko se, ne ɔ ba kaye-ro eman peɛɛ na emɔ kedabe bɔ kaapo mɔ.

9 Ne ɔ tawe gywii mɔ feye, “Fo ya kpuni anjuri sun mɔ, n de emɔ peɛɛ mɔ e sa fo.”

10 Ne Yeesuu a tawe feye, “ɔbonsam, nare lee-ro, a lee feye baa beɛ kyoreɛ waa abwareseɛn woɾe-ɔ-ro feye,

'Mon' sun mone nyanpe Wuribware woɾe kpenj.'**

11 Ne ɔbonsam a lee Yeesuu ase. Mɔ a deɛn o yii-o, puri amɔ-ro ne Wuribware mbɔ ko a bɔ kya Yeesuu-ro.

*Anɛn ne Yeesuu a lee mɔ kusun kaase Galileya-ɔ
(Maak 1.14-15; Lukas 4.14-15)*

12-13 Saɛ ne Yeesuu bɔ mfeɛn-ɔ, Hɛrodt ne ɔ gye Galileya sweɛɛ se owure-o a tii Yohanee Osuubɔpo-ɔ. Yeesuu a nu amɔ-ɔ, ne oo kinji ya mɔ aye Nasaret ne ɔ bɔ Galileya-ɔ, ne oo tu ya kyena Kapaaniyum ne ɔ maa Galileya kepare dabe keɛ-ɔ, ne a gye Saburɔn na Nafatalii ifuri si-o.

14 ɔ waa anɛn neɛ na Wuribware kyaamɛɛ Isaya ketɔ ne ɔ tawe-ɔ nya waa kasɛntin feye,

15 “Saburɔn ifuri si na Nafatalii ifuri si,
mfeɛn ne kpa dabe bɔ-ro ne ba tee mɔ e ɔpoɔ a kpa-ɔ,
ne ɔ lee Yoɔdan bɔn kyawe lee kpa a kebegya-ɔ se,
bɔro mfeɛn taa ya kaase-ro a kebare-ɔ,
na Galileya ifuri

ne bamɔ ne bɔ mon gye Yudaa awuye-o te si-o,

16 mfeɛn a asese mɔ ne baa deɛ nare kibugyii-ro-o
a ɛu kelanjerɔ dabe.

Bamɔ ne bɔ seɛ lowi-o,
kelanjerɔ a weɛ bamɔ se mbeyɔmɔ.”**

17 Lee saɛ amɔ-ɔ Yeesuu a lee ɔ tawe mɔ asɛn feye, “Mon' nu mone eyee na mon' kinji lee mone eboye-ro, a lee feye Wuribware se a kuwure-o e kpa a ke ba.”

*Anɛn ne Yeesuu a tee nkɛngyi akrapɔ ana-ɔ
(Maak 1.16-20; Lukas 5.1-11)*

18 Ne Yeesuu a bɔro Galileya kepare dabe a kebegya-ɔ. Mɔ a naa nkyu-o ekeɛkeɛ se-ɔ, ne oo ɛu nkɛngyi akrapɔ anyɔ ko ne ba tee bamɔ e Simɔn ne mɔ keɛnasenyare e gye Peetroo-o na mɔ tire Andruu, na ba twee kisawu ba kra nkɛngyi.

19 Ne Yeesuu a tawe gywii bamɔ feye, “Mon' ba a anɛ ya. Mone ma lee kra nkɛngyi. Amaa mɔ e kaapo mone anɛn ne mone i buwi asese ne mon' baa bamɔ mɔ ase-ɔ.”

20 Ne baa yawe bamɔ asawu bɔ beya puri amɔ-ro, ne baa gya Yeesuu si bɔ yii.

21 Ne ɔ mɛraa se ya to anyare anyɔ ko beɛ, Yakubu na mɔ tire Yohanee. Bamɔ aa bamɔ se Sibidii e bɔ koreɛ-ro ba waa bamɔ asawu siraa. Ne Yeesuu a tee bamɔ.

22 Puri amɔ-ro ne baa yawe bamɔ se na koreɛ-ɔ, ne baa gya Yeesuu si bɔ yii.

Yeesuu atɔ kekaapo na abwareseɛn kotawe na alɔpo kekya

23 Amɔ peɛɛ kamɛɛ-ɔ, ne Yeesuu a muruwi Galileya sweɛɛ se toɛn kemaa ɔ kaapo asese atɔ keɛwarekore akyan-nɔ, na ɔ tawe asɛn timaa bɔ lee Wuribware se a kuwure-o si, na ɔ kya alɔpo. Ne ɔ taare kya asese ne baa baa mɔ ase-ɔ alɔgyi kemaa.

24 Mɔ asɛn a saɛnne-ro bɔro Siriya eman peɛɛ-ro, anɛn se-ɔ asese amɔ a taa alɔpo ne ba lɔ alɔgyi kemaa-ɔ baa mɔ ase, ne ɔ kya bamɔ peɛɛ. Asese-ɔ boko, ibrisi te bamɔ se, ne boko gye kibunɛnɛn alɔpo, ne boko mɔ gye agyabɔ.

25 Ne asese bweɛto ne baa lee Galileya sweɛɛ se na Dekapolis (kaase e kaapo feye Eɛman-Kudu) ifuri si na Yerusalem man-nɔ na Yudeya sweɛɛ se na Yoɔdan nnɔn a bɔnbe-ɔ a gya mɔ se.

* 4:7 Mbraa kebeɛsa 6.16. * 4:10 Mbraa kebeɛsa 6.13. * 4:16 Isaya 9.1-2.

5

*Kebee se abwaresen kotowe
(Lukas 6.20-23)*

¹ Yeesuu a nu asese bweeto ne baa ba mo ase-o, ne do dee kebee ko se kafwee ya kyena na o kaapo ato, ne mo agyasepo-o a kyaa muruwaa mo. ² Ne do lee o kaapo bamo feye,

- ³ “Bamo ne bo nyi feye Wuribware ase
bo mon de seye a bo sa mo-o de nyure,
a lee feye bo tii Wuribware se a kuwure-o si.
- ⁴ Bamo ne bamo ebore-ro i dunwi bamo-o de nyure,
a lee feye Wuribware i yuri bamo nkpono-ro.
- ⁵ Bamo ne ba yuri bamo eyee-o de nyure,
a lee feye san e fo feye kaye peee i kii bamo lee.
- ⁶ Bamo ne ware de bamo itimaa kowaa-o de nyure,
a lee feye Wuribware e sa a itimaa kowaa-o waa bamo kone.
- ⁷ Bamo ne ba nu bokoo ewee-o de nyure,
a lee feye Wuribware i nu bamo ewee anen dee.
- ⁸ Bamo ne bamo nkpono-ro a fwiiri-o de nyure,
a lee feye ba nu Wuribware.
- ⁹ Bamo ne ba sun ba kpa kayeyuri
ba sa bamo abekoo-o de nyure,
a lee feye Wuribware e tee bamo feye mo gyi-ana.
- ¹⁰ Bamo ne bokoo e sa ne ba gyi aworefao
bo lee anen ne ba waa keto ne Wuribware e kpa-o de nyure,
a lee feye bo tii Wuribware se a kuwure-o si.

¹¹ Mone ne asese e saare mone bo lee feye mone gye mo agyasepo-o se-o, ne ba sa ne mone i gyi aworefao-o, ne ba ba ayeba kemaa ba donno mone se-o, mone de nyure, a lee feye bamo kowaa mone anen-o e kaapo nee feye mone gye mo agyasepo-o.

¹² Amose-o mon' sa a mone akato gyi bweeto, a lee feye kakaka dabee timaa ko gywii mone Wuribware se. Bo lee feye anen ne ba waa mone-o dee ne baa waa Wuribware a akyaamee ne baa gye mone nkpee ba-o.”

*Mfore na kelanhero
(Maak 9.50; Lukas 14.34-35)*

¹³ Ne Yeesuu a kya se towe feye, “Mone du nee feye mfore-o bo sa sese dimaadi. Amaa mfore kone ya lee feraa, oko maa lee taare a o bore kpa kemaa se bo sa a m bee kii mfore daa. M mon lee n de keto waase, amose-o ba taa a bo bo twee nee a asese kyikye mmo se.”

¹⁴ Mone bee mone du nee feye kelanhero bo sa kaye peee. Man ne o yere kebee se-o maa kweero.

¹⁵ Anen dee ne oko maa kyanne mo fetiri si na o kon bera kike bo bun si. N gye kabuno ne o taa a o bo yera aaa, na o lanne lon-o-ro peee?

¹⁶ Mfaanee dee ne mon' lanne-ro asese akato-ro, na bo nya nu ato timaa ne mone e waa-o, na bo kyoro Wuribware, mone se ne o bo sosoo-o.”

Mbraa-o kekaapo

¹⁷ Ne Yeesuu a kya mo ato kekaapo-o se feye, “Mone e fa feye mo a ba a m bo gya ane dedaapo Mosis a mbraa-o na Wuribware a akyaamee a abwaresen kekaapo-o bo twee nee eee? Daabii. Mon ba a m bo gya mmo bo twee nee, amaa a ba a m bo waa keto kemaa ne baa kaapo-o kyekyee lowe.

¹⁸ Mo e towe mo i gywii mone feye bo fo san ne sosoo na sweere e kyon-o, mbraa-o kabegye beee mmo asen kagyinyii maa lee se daa, amo keto se ne Wuribware a sa ne ane mbraa-o a ba-ro.

¹⁹ Amose-o okemaa ne mo ya fo mbraa-o peee katogyinyii kemaa, ne do kaapo bokoo na bo fo mbraa-o anen dee-o, amo feraa, o kii kagyinyii Wuribware se a kuwure-o-ro. Amaa okemaa ne mo ya gya mbraa-o se, ne do kaapo bokoo a bo gya mmo se-o feraa, ba tee mo e sese dabee Wuribware se a kuwure-o-ro.

²⁰ Mo e towe mo i gywii mone feye mone itimaa na kedamenanase e mon kyoo Wuribware mbraa akaapopo na Farisii awuye lee-o, amo feraa mone maa tii Wuribware se a kuwure-o si peee.”

*Ata ne Yeesuu a kaapo bo lee kadunfwii si-o
(Lukas 12.57-59)*

21 Ne Yeesuu a kya se tawe feye, “Mone a nu feye dedaa-o baa tawe gywii ane nana-ana feye oko ma kan maa sese.* Okemaa ne oo maa sese-o, ba bu mo kepo na bo maa mo.

22 Amaa mbeyomoo, mo-o mo e tawe mo i gywii mone feye okemaa ne mo dunj ya fwii mo beeko se-o, bo bu mo kepo na bo maa mo, ne okemaa ne o tee mo beeko feye mferere ke-mon-de wuye-o, bo bu mo kepo abrese akato-ro na bo maa mo, ne okemaa ne o tee mo beeko feye amanbweepo-o, a bware feye o yo aworefooo deekpa-ro.

23-24 Amose-o fo ko ya yo lonjokpa a fo ya lonjo Wuribware, ne fo ya nyinji si feye asen ko bo fo aa fo beeko mbonjo-ro, yowe ato ne fo e yaa bo lonjo mo-o bo beya lonjokpa akato-ro, na fo kinji yo fo beeko-o ase a mon' lonjo mone mbonjo-ro, pwere na fo dee kinji ba bo lonjo Wuribware.”

25 Ne Yeesuu ye, “Anen de ne fo aa oko i de asen, ne mo e kpa a o yaa fo senjyikpa, fo ne fo a waa asen-o na asen wuye-o lonjo amo pwere na mon' de fo senjyikpa-o mfen. N gye anen, o gyiiri fo a o yaa asenjyipo-o ase, na mo ma baa fo bo waa apurisi kesaree-ro na bo tii fo.

26 Kasentij si mo e tawe mo i gywii fo feye fo i di tiikpa mfen anen-aaa bo fo san ne fo e ka fo koko a fo lowe na pasowa gbaa mon san-o.”

Anen ne Yeesuu a kaapo kakyekpa na kanyarekpa asen-o

27 Ne Yeesuu a kya se tawe feye, “Mone a nu feye dedaa-o baa tawe feye oko ma waa kakyekpa na kanyarekpa.*

28 Amaa mbeyomoo mo-o mo mo e tawe mo i gywii mone feye okemaa ne o deere okyee, ne o yorowe feye o kii mo lee-o a kyoo kpa mo mo kakpono-ro kyee.

29 Amose se-o fo kigyisekato e sa ne fo e waa ebaye, lee kemo bo twee. Fo ya ten fo kayowore ton ko bo twee, ne fo ya nya nkpa, a bo feye bamo a twee fo kayowore peree bo waa aworefooo deekpa-ro.

30 Anen de ne fo kigyisesaree e gye ne ke e sa ne fo e waa ebaye, ten kemo bo twee. Fo ya ten fo kayowore kebegya, a bo feye fo kayowore peree a lwee aworefooo deekpa-ro.”

*Anen ne Yeesuu a kaapo anyare kikine mo ka asen-o
(Matiyo 19.9; Maak 10.11-12; Lukas 16.18)*

31 Ne Yeesuu ye, “Mone a be ne nu feye dedaa-o baa tawe feye anyare ya kine mo ka, o kyoree kikine wore sa mo feye oo kine mo.*

32 Amaa mbeyomoo, mo-o mo e tawe mo i gywii mone feye anyare ya kine mo ka, ne okyee-o ya waaree anyare banban, mo ne oo kine mo ka-o a sa ne okyee-o a waa kanyarekpa, amo okyee-o a kyoo lee mo kuri-o kamee feraa. Ne anyare ne mo-o mo a be waaree anen a okyee-o mo a waa kakyekpa.”

*Anen ne Yeesuu a kaapo etan kowaa asen-o
(Yakubu 5.12)*

33 Ne Yeesuu a kya mo ato kekaapo-o se feye, “Mone a be nu feye dedaa-o baa tawe feye oko ma waa etan na o lanje mo kano. Keto ne oko e waa etan feye o waa-o, o waa.

34 Amaa mbeyomoo, mo-o mo e tawe mo i gywii mone feye mone e kpa a mon' tawe bo beya feye mone e waa kotoko, mone ma waa etan bo tawe. Mone ma kan ba Wuribware se bo waa etan, a lee feye mfen ne Wuribware a kuwuregya-o bo.

35 Anen de ne mone ma ba sweere bo waa etan, a lee feye sweere se ne Wuribware ayaapapaa yere a kyure. Mone ma ba Yerusalem bo waa etan, a lee feye mfen gye Owure-bo-elen-Bware man nee.

36 Mone ma kan ba mone anu gbaa bo waa etan, a lee feye mone maa taare a mon' waa kipwiigyi konko kufufuri beee kigyigyii.

37 Amaa keto ne mon' bo tawe asen bo beya beee mon' bo benjaa asen-o e gye feye, ‘Oon, ane e waa’, beee ‘Daabii, ane maa waa.’ Keto kema ne nkee mone e tawe a mon' bo tii onj beee daabii si-o a lee Obansam ase nee.”

*Anen ne ane kpa ane adon asen-o
(Lukas 6.27-36)*

38 Ne Yeesuu a kya se feye, “Mone a be nu feye baa tawe feye, ‘Oko ya bwee mo beeko kekato, anen de ne bo bwee mo lee bo teere. Ne oko ya kyui mo beeko kebwanoo, bo kyui mo lee.*’

39 Amaa mbeyomoo mo-o mo mo e tawe mo i gywii mone feye oko ya waa mone baye, mone ma ba baye bo ka mo koko. Oo ya da fo kigyisesebo-ro kebaa, be buru waa kebenasebo-ro sa mo a o da.

* 5:21 Kelee Igyipiti 20.13. * 5:27 Kelee Igyipiti 20.14. * 5:31 Mbraa kebeesa 24.1. * 5:38 Kelee Igyipiti 21.24; Kolonjo mbraa 24.20; Mbraa kebeesa 19.21.

40 Ne ɔko ya yaa fo iwurekpa a ɔ ya gyi asen bo da fo na ɔ bo fo kɔkɔ, ne mɔ e kpa fo kaare a ɔ kɔɔre, taa fo waagya bo tii mɔ se na ɔ taa nare.

41 Ne ɔko ya yere fo feye fo sɔrɔ mɔ atɔ mayere kɔŋko, sɔrɔ yaa mɔ emayere enyɔ.

42 Ɔkɛmaa ne ɔ kɔre fo kɔtɔko-ɔ, fo i de, sa mɔ ketɔ-ɔ. Ɔko e kpa a ɔ para kɔtɔko, bo para mɔ.

43 Mone a bee nu feye baa tɔwe feye, 'Ɔkɛmaa kpa mɔ beeko asen,* na o kisi mɔ don.'

44 Amaa mbeyɔmɔ, mɔ-ɔ mɔ e tɔwe mɔ i gywii mone feye mon' kpa mone adɔn asen, na mon' kore kebwarekore sa bamo ne ba waa mone borɔkraa-ɔ,

45 na bo nu feye kasentɔn si mone gye Wuribware, mone se ne ɔ bo sɔsɔ-ɔ, mɔ gyi-ana. Bo lee feye ɔ sa ne mɔ kyɔwe e wee asese boye na atimaa si kyɛkyɛ. Anen de ne bware e ba ɔ wee bamo ne ba waa itimaa-o na bamo ne ba waa ebɔye-ɔ atɔ se.

46 Mone e kpa bamo ne ba kpa mone-ɔ wɔre asen, Wuribware maa sa mone amɔ kakɔka. Bo lee feye anen de ne lenpoo akɔɔrepo gbaa e kpa bamo beeko-ana lenpoo akɔɔrepo asen.

47 Ne mone e ka mone anyare kanɔ, ntɛtɔ itimaa ne mone a waa kyɔn ɔko? Bo lee feye anen de ne bamo ne bo maa sunj Wuribware-ɔ gbaa e waa.

48 Amose se-ɔ boye ko ma kyena mone se, feye anen ne boye ko mon te Wuribware, mone se ne ɔ bo sɔsɔ-ɔ, se-ɔ."

6

Anɛ ma waa itimaa laman-nɔ na ɔkɛmaa nya nu

1 Ne Yeesuu a kya mɔ atɔ kekɛapo-ɔ se feye, "Mon' sa se, mfen ne mone e waa itimaa-o. Mone e kpa feye mon' ke atiripɔ atanne, beee mon' kore kebwarekore, beee mon' kra akɔn, mone ma waa amɔ laman akatɔ-rɔ a bo nya nu mone. Mone ya waa amɔ laman-nɔ, mone maa nya kakɔka a mon' lee Wuribware, mone se ne ɔ bo sɔsɔ-ɔ, ase.

2 Amose se-ɔ mone ɔkɛmaa ya ke atiripɔ atɔ, fo ma sa a ɔkɛmaa nu amɔ se, feye anen ne nno nnyɔ nnyɔ awuye e waa kebwarekore akyan-nɔ na mbɔre se-ɔ. San kɛmaa ne ba waa itimaa-o ba fore mbere laman-nɔ. Mɔ i gyi mone kasentɔn feye dimaadi nkyɔrɔ e gye bamo kakɔka. Bo maa lee nya nkyɔrɔ ko a bo bo lee Wuribware ase.

3-4 Mone fɛraa, mone ko ya ke otiripɔ atɔ, ɔ waa bo kweɛrɔ, na mɔ kebenasaree gbaa ma nya pini ketɔ ne mɔ kigyisesaree e waa-ɔ. Fo ko ya ke otiripɔ-ɔ ketɔ na ɔko mon nu, amɔ fɛraa fo se Wuribware ne o nu ketɔ kɛmaa ne sese e waa ɔ kweɛrɔ-ɔ e gye ne ɔ ka fo kɔkɔ.

5 Anen de ne mone e kore kebwarekore, mone ma waa feye nno nnyɔ nnyɔ awuye-o. Ba kpa keyere kebwarekore akyan-nɔ na ekpa gyanɛkpa ba kore kebwarekore na ɔkɛmaa nya nu bamo. M bee mɔ i gyi mone kasentɔn feye dimaadi nkyɔrɔ dooo e gye bamo kakɔka.

6 Amaa fo ko e kore kebwarekore, fo yɔ fo kekyan-nɔ na fo tii pone, na fo kore Wuribware fo se ne fo mon kee-ɔ. Na mɔ-ɔ mɔ ne o nu ketɔ kɛmaa ne ɔkɛmaa e waa ɔ bo kweɛrɔ-ɔ sa fo amɔ kakɔka.

7 Ketɔ ne ko kyɔ ne ki tii si-o e gye feye mone e kore Wuribware, mone ma kore kebwarekore soswee soswee soswee, feye anen ne bamo ne ba sunj ikisi-o e da laa-ɔ, ne ba fa feye bamo nlaada soswee se-ɔ, bamo ikisi i nu a e sa bamo-ɔ.

8 Mone ma waa feye bamo-ɔ, a lee feye mone se Wuribware kyɔ o nyi ketɔ ne mone e kpa-ɔ pwɛɛ ne mone a de kore mɔ."

Anɛn ne Yeesuu a kaapo anɛ anɛn ne anɛ kore kebwarekore-ɔ (Lukas 11.2-4)

9 Ne Yeesuu ye, "Mfaanɛ ne mon' kore kebwarekore.

- Anɛ se Wuribware ne fo bo sɔsɔ-ɔ,
sa a bo kyɔrɔ fo kenyaɛ timaa.
- 10 Na fo baa fo kuwure-o bo gyi mfee.
Na fo sa a fo kepre waa sweere se mfee,
feye anen ne ke e waa sɔsɔ-ɔ.
- 11 Sa anɛ ateese ne a tiri anɛ
ndɔɔ na kake kɛmaa-ɔ.
- 12 Na fo taa anɛ ebɔye bo ke anɛ,
feye anen ne bokɔ a waa ebɔye bo kye anɛ,
ne anɛ a taa bo ke bamo-ɔ.
- 13 Na fo ma sa kpa a Ɔbɔnsam kyɔ anɛ-rɔ kee
feye anɛ e waa ebɔye aaa.
Na fo lee anɛ lee ɔkyɔrɔpɔ a ke sare-ɔ-rɔ.

* 5:43 Kɔlɔŋnɔ mbraa 19.18.

14 Mone ya ba bokɔ a ebɔye ne baa waa mone-ɔ bo ke bamo, Wuribware, mone se ne ɔ bo sosɔ-ɔ, mo e ba mone lee a ɔ bo ke mone.

15 Amaa mone e monj taa mone beeko-ana ebɔye bo ke bamo, amo feraa mone se ne ɔ bo sosɔ-ɔ gbaa maa taa mone lee a ɔ bo ke mone.”

Akoŋ kekra asen

16 Ne Yeesuu a kya mo atɔ kekaapo-ɔ se feye, “To, mone ya kra akoŋ, mone ma kan ba nso bo bure mone akato-ro, feye anen ne nno nnyo nnyo awuye e waa-ɔ. Ba waa anen nee a asese nya nu feye ba kra akoŋ. Mo i gyi mone kasentŋ feye dimaadi nkyoro e gye bamo kakoka.

17-18 Mone feraa, mone ko e kra akoŋ, ɔ fwee mo akato-ro na ɔ see mo kunu-ro, na oko maa nya nu feye ɔ kra akoŋ nee. Amo Wuribware, fo se ne fo monj kee mo-ɔ, wore e gye ne o nu. Na fo se ne o nu keto ne akemaa e waa ɔ bo kweero-ɔ e gye ne ɔ ka fo koka.”

Kapotee asen

(Lukas 12.33-34; 11.34-36; 16.13)

19 Ne Yeesuu ye, “Mone ma kpa kapotee bo yera sweere se mfee sa mone eyee. A lee feye mfee a kapotee-ɔ feraa igyeeri na nsekreeke na nkantene e nyera kamɔ, ne ayu e gyaa fo lonj a bo lweero ya ywii kamɔ.

20 Gya ekpa ne ee sa a Wuribware kpa kapotee bo yera sosɔ sa fo-ɔ se. A lee feye sosɔ mfen feraa igyeeri na nsekreeke na nkantene maa nyera kamɔ, ne ayu maa taare a bo gyaa fo lonj lweero ya ywii kamɔ.

21 A lee feye ton kemaa ne fo kapotee da-ɔ, fo mfeere e ya donjo kamɔ se mfen.

22-23 N taa feye fo fetiri e bo dan. ɔ lanje-ro lonj-no peee. Ne mo ya nyera feraa, kibugyii e da fo lonj-no. Anen dee ne fo akato e bo dan, fo kee neenee. Amaa amo e monj kee feraa, a du nee feye fo a te kibugyii-ro-o. Kelanjerɔ maa taare a ki yii fo akato-ro. Amose se-ɔ fo ayoro weto e monj bo dan, fo kakpono-ro maa fwiiri. Ne kibugyii ne fo te-ro-o kyɔ bweeto.

24 Anen dee ne sese maa taare a o sunj anyanpe anyo. Amo ya ba anen, o kisi oko na ɔ kpa oko asen, na o sunj oko kyon oko. Amose-ɔ mone maa taare a mon' kpa Wuribware na mon' bee kpa atanne.”

Kaare Wuribware gyi

(Lukas 12.22-31)

25 Ne Yeesuu a kya se feye, “Anen se-ɔ, mo e towe mo i gywii mone feye mone ma sa a ateese ne mone i gyi-o beee atɔ ne mone i bunj-o asen toaraa mone. Nkpa asen tiri a kyɔ ateese beee? Ne kayowore mo tiri ka kyɔ atɔ bunse.

26 Mon' kee mbogyii. Bo maa taare a bo doo nya ateese, haree ba swii amo ako a bo bo waa akyenkyenku-ro. Amaa Wuribware, mone se ne ɔ bo sosɔ-ɔ, e gye ne ɔ bera bamo sanj kemaa. Mone mo mone kyɔ mbogyii beee?

27 Kanɔ nkemaa ne mone e fa mone nkpa asen bweeto-ɔ, mone oko maa taare a ɔ sa kake konjo kpen gbaa bo tii mo nke ne Wuribware a sa mo feye ɔ bo gyi kaye mo-ro-ɔ se.

28 Nteto se ne atɔ bunse asen e toaraa mone? Mon' kee anen ne aferaagyi e dan-ɔ. A maa sunj, ne a maa lo atɔ bunse a sa amo eyee.

29 Amaa mo e towe mo i gywii mone feye Owure Solomɔn gbaa a dee kyena-ɔ, na mo aa mo atɔ bunse damenanse gbaa ooo, ɔ monj nya waagya timaa na ɔ bo dan feye aferaagyi amo.

30 Mone Wuribware kokoregyi monj kyɔ. Mon' kee anen ne efa gbaa ne e yere ndoo, ne bo fo nyanje-ɔ na asese tenje emo bo kure deekpa, ne emo asen tiri-o. Amo mone feraa ne mone gye asese-ɔ, Wuribware ne ɔ sa emo atɔ bunse-ɔ maa pee akato a ɔ sa mone atɔ bunse aaa?

31 Amose-ɔ mone ma sa a keto ne mone i gyi-o na keto ne mone i nuu-o na keto ne mone i bunj-o asen toaraa mone.

32 A lee feye bamo ne bo maa sunj Wuribware-ɔ e gye ne ba toaraa bamo eyee mfaanee a atɔ-ɔ se. Wuribware, mone se ne ɔ bo sosɔ-ɔ, nyi feye atɔ mo peee tiri mone.

33 Amaa mon' sa a mone mfeere yo Wuribware a kuwure-o-ro atɔ se, na keto ne ɔ kpa feye mone waa-ɔ se. Mone i buwi mone e kpa Wuribware a kuwure-o-ro atɔ feraa, Wuribware e taa amo a ɔ bo sa mone, na ɔ bee sa mone keto kemaa ne ki tiri mone-ɔ bo tii si.

34 Amose-ɔ mone ma sa a nyanje asen toaraa mone. Nyanje asen gye nyanje lee nee. Amose-ɔ a monj lee a tiri feye mon' toaraa mone eyee bo lee kake kemaa a keto ne ke e ba-ɔ se.”

7

Mone ma poro mone beeko-ana
(Lukas 6.37-38, 41-42)

1 Ne Yeesuu a kya se tawe feye, “Mone ya poro mone beeko-ana, Wuribware ma e poro mone. Amose-o mone ma poro mone beeko-ana.

2 A lee feye anen ne mone e waa mone beeko-ana-o de ne Wuribware ma e ba a bo waa mone. J ba mone fanfan asen tawese a bo poro mone bu mone kepa.”

3 Ne Yeesuu a tawe kekpare mo gywii bamo feye, “Emene se ne kakpafee ne ka don fo beeko kekato se-o ne fo kee, ne fo mon kee kebentij dabu ne ke don fo lee si-o?”

4 Beee emene ne fo e waa na fo tawe gywii fo kosobee-o feye, ‘Mo kosobee, sa a n lee kakpafee ne ka don fo kekato se-o’, na fo feraa fo de kebentij dabu na ke don fo fanfan kekato se?

5 Fo nno nyoo nyoo wuye mo, lee kebentij dabu ne ke don fo fanfan kekato se-o pwee na fo de taare nu damenanse lee kakpafee ne ka don fo beeko lee si-o.

6 Amose-o fo ma taa fo kaboo ne fo a bo lonjo Wuribware-o kiyee bo sa igyono, bo lee feye bamo ya nya fo, ba dunwi. Anen de ne fo ma taa fo ato timaa bo sa prako na o gyi, a lee feye o kyikye amo se a bo waa ese-ro.”

*Anen ne ane kore Wuribware-o
(Lukas 11.9-13)*

7 Ne Yeesuu ye, “Mone ya kore Wuribware ato, mone e nya keto ne mone e kpa-o. Mone ya buwi kpa Wuribware a ekpa-o, mone i nu keto ne mone e kpa-o. Mone ya yere kawu tee mo, o taye pone-o, na mon' nya lweero.

8 A lee feye akemaa ne o kore ato-o e nya, ne akemaa ne o buwi a o kpa Wuribware a ekpa-o i nu, na pone bunji bo sa akemaa ne o yere kawu o tee-o.

9 M bee taa feye mone nse ne mo gyi e tawe feye o kpa bodobodoo a o wo, ne o taa kibu a o bo sa mo?

10 Beee mo ya kore kakingyi a o wo, fo e taa kowo a fo bo sa mo aaa?

11 Mone ne mone gye asese boye-o gbaa nyi esa mone gyi-ana ato timaa, sanboto Wuribware, mone se ne o bo soso-o, e gye ne mone ya kore mo ato timaa, ne o maa taare a o sa mone aaa?

12 Amose se-o, katin-o e gye feye anen ne mone e kpa feye mone abeeko waa mone-o, mone mo mon' waa anen de sa bamo. A lee feye keto ne mbraa ne Mosis a sa ane-o na keto ne Wuribware akyaamee a kaapo-o kaase nee.”

*Kabunogyii bonbonse-o
(Lukas 13.24)*

13 Ne Yeesuu ye, “Mon' boro kabunogyii bonbonse-o-ro lweero, a lee feye mfen ne nkpa na kuyure ne a mon de kee-o bo. Amose-o mon' len eyee boro mfen lweero. Bo lee feye mone ya boro kabunogyii kpanjese-o-ro lweero, mone i nu aworefooo ne a mon de kee-o. Kpa ne o da bo yo aworefooo ne a mon de kee-o-ro-a kpanje, ne asese bweeto bo mo se ba yo ba lwee kabunogyii kpanjese-o-ro.

14 Amaa mfen ne nkpa na kuyure ne a mon de kee-o bo-o kabunogyii-o du bonbon. Ne kpa ne o da bo yo mfen-o boro se bo len. Amose-o asese kafwee e gye ne ba nu kpa amo bo bo se ba yo ba lwee kabunogyii bonbonse-o-ro ba yo mfen ne nkpa na kuyure ne a mon de kee-o bo-o.”

*Kiyii na kemo agyi
(Lukas 6.43-44)*

15 Ne Yeesuu ye, “Mon' sa mone eyee se bo lee ayebapo ne bo ye bo gye Wuribware akyaamee-o se. Ba lwee mone-ro, na akato se bo du feye esanne ne bo maa waa oko boye-o. Amaa bamo mme-ro bo du ne feye ngboogbooo-o.

16 Bamo awaase se ne mone e ba a mon' bo pini bamo. Mone a tee nu feye lenkren a swee kimanjoo agyi aaa, ne kurunjbree mo a swee kukuti agyi aaa? Daabii.

17 Amose-o kiyii timaa kema a swee agyi timaa nee. Ne kiyii ne ke mon de alanfiya-o mo e swee agyi boye.

18 Kiyii timaa-o maa swee agyi boye. Ne kiyii ne ke mon de alanfiya-o mo maa swee agyi timaa.

19 Kiyii kema ne ke maa swee agyi timaa-o, ba ne kemo a bo bo da, na bo twee kemo waa deekpa-ro.

20 Amose-o, bamo ne ba ba ayeba feye bo gye Wuribware akyaamee-o awaase ne mone e ba a mon' bo pini bamo.”

*Eboye awapo ne baa ba Yeesuu kenyare bo waa akpenjeyeto-o
(Lukas 13.25-26)*

21 Ne Yeesuu a kya mo kekpaapo-o se feye, “N gye akemaa ne o tee mo e mo nyanpe-o e gye ne o tii Wuribware se a kuwure-o si, amo bamo ne ba waa keto ne n se ne o bo soso-o e kpa feye bo waa-o.

22 Kake nsi ne mo e ba a m bo gyi kaye-ro asese pɛɛɛ asen-ɔ, asese bweeto e yere mo akato-ro, na bo tawe feye, 'O ane nyanpe, n gye fo kenya-re ne ane a tawe keto ne fo a lee bo kaapo-ɔ gywii asese aaa? N gye fo kenya-re ne ane a ba bo gya ibrisi bo koso bokɔ se aaa? Bɛɛɛ n gye fo kenya-re ne ane a bo waa akpeneyeeto bweeto aaa?'

23 Na mo-ɔ m beɛ beɛnaa bamo laman-no mfeɛ feye, 'M fɛraa n kyɔ mon nyi mone, a lee feye mone gye ebɔye awaapo nee. Amose-ɔ mon' lee mo ase.'

Eloɛ apweɛpo anyo-ɔ (Lukas 6.47-49)

24 Ne Yeesuu a tawe bo gye keɛ feye, "Amose-ɔ, mo e tawe mo i gywii mone aneɛ ne okemaa ne o nu mo asen-ɔ, ne ɔ gya amo se-ɔ du-o. O du feye onyiasenpo ko ne ɔ kyena-ɔ. Ne ɔ kpa a ɔ pwɛɛ mo loɛ. Ne ɔ ba afoɛ bo da talii pwɛɛ ne ɔ dɛɛ pwɛɛ mo loɛ-ɔ bo yera se.

25 Mo a pwɛɛ mo loɛ-ɔ bo yera lowe-ɔ, bware a ba bweeto. Ne boɛ ko a twee kufwiiri, ne mo nkyu a gyaa bo towaa loɛ-ɔ. Ne afwii demante ko a da bo weɛ loɛ-ɔ se. Amo pɛɛɛ gbaa ooo loɛ-ɔ mon bwee, a lee feye onyiasenpo amo a pwɛɛ mo loɛ-ɔ bo yera afoɛ se nee.

26 Amaa okemaa ne o nu mo asen ne mo e tawe-ɔ ne mo-ɔ mon gya amo se-ɔ mo du nee feye mfeɛɛ ke-mon-de wuye ko ne ɔ dɛɛ ɔ bo-ro-ɔ. Ne ɔ kpa a ɔ pwɛɛ mo loɛ. Ne mo fɛraa ɔ pwɛɛ mo loɛ-ɔ bo yera kesepu si.

27 Ne bware a ba bweeto. Ne boɛ ko a twee kufwiiri, ne mo nkyu a gyaa bo towaa loɛ-ɔ. Ne afwii demante a da bo weɛ loɛ-ɔ se. Ne loɛ amo a bwee lee da wuuruum. Amo e gye saasebɛɛ."

28 Yeesuu a sa senja lowe-ɔ, ne eyee a kpen laman ne baa nu mo asen-ɔ.

29 Ne bo ye, "O maa kaapo abwareseɛ feye aneɛ ne ane Wuribware mbraa akaapopo e kaapo-ɔ. O kaapo nee feye mo a gye mbraa-ɔ asapo-ɔ."

8

Aneɛ ne Yeesuu a kya bwatapo ko-ɔ (Maak 1.40-45; Lukas 5.12-16)

1 Ne Yeesuu a kporowe lee kebeɛ-ɔ se mfeɛ ne ɔ den kaapo abwareseɛ lowe-ɔ. Ne asese bweeto gya mo se.

2 Ne bwatapo ko a bo kpuni anurii Yeesuu ayaa-ro. Ne ɔ ye, "Mo nyanpe, fo e kpa, fo e taare a fo kya mo kolɔ mo na η nya lwee asese-ro."

3 Ne Yeesuu a teyi kesareɛ bo dabɔɔ mo tawe feye, "Mo e kpa. Mbeyamo fo e taare a fo lwee asese-ro, a lee feye fo a kpaare." Mfeɛ dɛɛ ne onya-re amo a kebwa-to a lowe.

4 Kamɛ-ro ne Yeesuu a yii mo se feye, "Den boɔ kpa kyeye se yo Wuribware alɔɛɛpo-ɔ oko ase na ɔ deɛɛ fo, na a bo kaapo okemaa feye fo a kpaare. Na fo bo alɔɛɛto ne ane ɔdedaapo Mosis a tawe e mo ne ɔ lo kolɔ mo, ne ɔ kpaare-ɔ bo, na okemaa η feye aneɛ a kolɔ-ɔ mon lee ki te mo se-ɔ. Fo a maa se fo e yo fo bo kpa-ro-ɔ, fo ma kan yere tawe keto ne mo a waa sa fo-ɔ gywii oko."

Aneɛ ne Yeesuu a kya Roma soogyaa ko keyaafɔre-ɔ (Lukas 7.1-10)

5 Ne Yeesuu a yo Kapaaniyum man-no. Mfeɛ ne asoogyaa abrese-ɔ oko a ba mo ase bo kore mo feye ɔ kya mo-ro. O mon gye Isireeliinyi feye Yeesuu-o. O gye Romanyi nee.

6 Ne ɔ ye, "Mo nyanpe, mo keyaafɔre e lo ɔ da loɛ-no, eyee bo mo gya bweeto, hareɛ ɔ maa lee taare a ɔ dabɔɔ eyee gbaa."

7 Ne Yeesuu ye, "Yooo, mo a nu. Mo e ba a m bo kya mo."

8 Ne soogyaa-o a lee kan feye, "Mo nyanpe, mon bware feye fo ba mo loɛ-no-ɔ. Amose-ɔ fo ya den sa kan bo kyonwe gbaa, mo keyaafɔre-ɔ e kpaare.

9 N gbaa mo ne n gye sese lanɛɛ-ɔ. N de abrese ne bo kyɔ mo-ɔ. N de asoogyaa awuye mo kaase, ne mo ya tawe gywii bamo-ro oko-ɔ feye 'Nare,' ɔ yo nee. Ne mo ya tawe gywii bamo-ro oko mo feye 'Ba,' puri amo-ro amo ɔ ba. Ne mo ya tawe gywii mo keyaafɔre feye, 'Waa kemɔ-ɔ,' amo ɔ waa."

10 Yeesuu a nu asen ne onya-re amo a tawe-ɔ, ne eyee a kpen mo. Ne oo buruwaa tawe gywii asese ne bo gya mo se-ɔ feye, "Mo e tawe mo i gywii mone feye mon tee ηu sese ne ɔ kɔɔre mo a o gyi mfaanɛ-ɔ. Ane Isireelii awuye-ro gbaa, mon tee ηu oko aneɛ. Ne onya-re mo mon gye Isireeliinyi.

11 Mo i gyi mone kasentij feye asese bweeto e lee sweere kebegya kemaa se, na bamo aa ane nana-ana Abraham na Isak na Yakubu kyena a bo gyi ateese mfeɛ ne Wuribware i gyi kuwure-o.

12 Amaa bamo ne weeteɛ Wuribware a kyɔ nyinji bamo feye bo ba a bo gyi ateese-o fɛraa (ane Isireelii awuye ne mo e kaapo-ɔ), ɔ gya bamo a ɔ lee mo ase bo kyonwe kibugyii-ro. Mfeɛ-ɔ ba su, na ba dun nnɔ."

13 Ne Yeessuu a tawe gywii soogyaa amo feye, "Nare pe, na keto ne fo a korre gyi-o e waa a ke sa fo."

Sanj konko amo-ro de e ne soogyaa amo a keyaafore-o a kpaare.

Anen ne Yeessuu a kya alapo bweeto-o
(Maak 1.29-34; Lukas 4.38-41)

14 Ne Yeessuu a lwee Peetroot a lon-o-ro ya to feye Peetroot mo saa kyees e lo fekyu o da.

15 Ne Yeessuu a daboro okyee-o kesaree. Mfen ne fekyu-o a yowe mo, ne oo kosqo puri amo-ro waa ateese sa Yeessuu.

16 Sanj ne kyowe a twe-o, ne asese a baa bamo anyipo ne ibrisi te bamo se-o Yeessuu ase. Ne oo sa ibrisi-o kana, ne e ya kosqo bamo se. Ne oo kya alapo peese ne baa baa bamo mo ase-o.

17 Amose-o keto ne Yeessuu a waa-o a sa ne keto ne Wuribware kyaamee Isaya a kyoree waa abwaresej wore-o-ro-o nya waa kasentij feye,

"Kasentij si, mo ya korre ane kayeegy ba waa mo lee,
ne oo kya ane alogyi."*

Bamo ne ba kpa a bo gya Yeessuu si-o
(Lukas 9.57-62)

18 Ne asese bweeto e ba bo krowe bunj Yeessuu si sanj kema. Anen se-o, ne oo tawe gywii mo agyasepo-o feye bo waa korre siraa na mo aa bamo nya tenj kepare dabe-o-ro yo nnoj a bonbe-o se, na bo nya kyure kafwee.

19 Sanj ne ba yo-o, ne Wuribware mbraa akaapopo ko a tenj bamo kpa ya tawe gywii Yeessuu feye, "Okaapopo, tonj kema ne fo e yo-o, mo e gya fo se."

20 Ne Yeessuu a lee kana feye, "Sabran-no igyono de idikpa, ne mbogyii de asaa bo da-ro. Ama mo, dimaadi mo gyi-o, feraa monj de mfen ne mo i di a n kyure-o."

21 Ne oko ne o tii bamo ne bo gya Yeessuu si bo naa tonj kema ne o yo-o a bo korre mo feye, "Mo nyanpe, sa a nj kinji yo pe na nj ya pure n se pwee na n de e bee bo gya fo se."

22 Ne Yeessuu a benjaa mo feye, "Bamo ne bo monj te kakyena popwee-ro-o, bamo e gye ne bo pure bamo akowebere ne ba ba a bo bo wu-o. Na fo feraa fo gya mo se."

Anen ne afwii na alanjpare a bu Yeessuu-o
(Maak 4.35-41; Lukas 8.22-25)

23 Ne Yeessuu mo aa mo agyasepo-o a lwee korre-o-ro.

24 Bamo a meraa se ba yo-o, bo bo sa se-o, afwii dabe ko a kya nkyu si mfen, ne alanjpare a da nkyu bo waa bamo korre-o-ro. Ademanje mo ne a su-o peese na Yeessuu da korre-o-ro o di idi.

25 Ne mo agyasepo-o a yo mo ase ya kyinjji mo tawe feye, "Ane nyanpe, ane e kpa a ane wu. Morowe ane."

26 Ne Yeessuu a benjaa feye, "Nteto se ne mone maa korre mo mone i gyi-o nee? Nto se ne kufu de mone?"

Ne Yeessuu a kosqo sa kana feye afwii-o na alanjpare-o yowe, ne keto a waa surumm.

27 Ne eeye a kpen mo agyasepo-o, ne nkee ba nwiini ba gywii abee e, "Nteto sese e gye anyare mo? Ne mo ya sa kana, ne afwii na alanjpare gya kamoo se-o nee."

Anen ne Yeessuu a kya anyare anyo ko ne ibrisi bweeto te bamo se-o
(Maak 5.1-20; Lukas 8.26-39)

28 Amo kamee-ro ne Yeessuu mo aa mo agyasepo-o a kya se pare bamo korre-o bo ten-no ya bo dan Galileya kepare dabe a nnoj a bonbe-o. Gadara ifuri si ne baa fo-o. Bamoo a fo mfen-o, ne anyare anyo ko a lee mfen ne ba pure asese-o bo gyanjaa bamo. Bo du nee feye mbo kpense-o, a lee feye ibrisi te bamo se. Amose-o oko maa taare a o boro kpa amo se.

29 Ne baa faa Yeessuu si feye, "Wuribware mo gyi-o, nteto ne fo e kpa ane ase? Fo a ba nee a fo bo gyiiri ane keseba, na kesebogyiiri sanj monj tee fo aaa?"

30 Amo aprako biribiri ko mo yere kabee gyi ko se meraa mfen ba gyi.

31 Ne ibrisi amo a korre Yeessuu feye, "To, amo e gye feye fo e kaa a fo gya ane lee asese mo se, amo feraa sa a ane ya kyena aprako mo se."

32 Ne o ye, "Kpa da feye mon' ya kyena bamo se." Amose-o ne baa kosqo lee anyare-o se ya kyena aprako amo se. Ne aprako amo peese a nweenanj kporowe kabee gyi-o-ro ya lee da nkyu-ro wu wu.

33 Mfen ne bamo ne ba deere aprako amo se-o a nweenanj yo man-no ya da keto ne kaa waa anyare amo-o kibonboj.

34 Mfen ne kema ne o te man-o-ro-o a lee ya gyanjaa Yeessuu. Bamoo a nu mo-o, ne baa korre mo feye o lee bamo ifuri si kinji yo mfen ne oo lee ba-o.

* 8:17 Isaya 53.4.

9

Aneŋ ne Yeesuu a kya kegyabɔɔ ko-ɔ
(Maak 2.1-12; Lukas 5.17-26)

1 Ne Yeesuu mɔ aa mɔ agyasepɔ-ɔ a lwee kɔree-ɔ-rɔ kinŋi teŋ kepare dabɛ-ɔ-rɔ yɔ nnɔŋ a boŋbe-ɔ se yɔ mɔ fɔŋfɔŋ aye.

2 Ne asese kɔ a baa kegyabɔɔ ko na ɔ da kran se ɔ maa taare a ɔ dabɔrɔ eyee Yeesuu ase. Aneŋ ne baa pee akato baa kegyabɔɔ-ɔ se-ɔ, Yeesuu a ŋu feye baa kɔre mɔ gyi bweeto. Amose-ɔ ne ɔɔ tɔwe gywii kegyabɔɔ-ɔ feye, "Sa a fɔ akato gyi, mɔ nyare. Mɔ a taa fɔ ebɔye-ɔ bo ke fɔ."

3 Wuribware mbraa akaapɔpɔ ne ba nu Yeesuu asen-ɔ a nu aneŋ ne Yeesuu a tɔwe-ɔ ne ba ŋwiini ba gywii abee feye, "Ŋnyare mɔ a tɔwe abusenŋen. Emene se ne ɔ sa seŋsa aneŋ feye mɔ a gye Wuribware-ɔ?"

4 Amɔ feraa, Yeesuu a kyɔ ŋu mbraa akaapɔpɔ amɔ mfere, ne oo bise bamɔ feye, "Emene se ne mone e fa mfere bɔye mɔ?"

5 Kemɔ-ɔ kemɔ e bo tɔwe lo, feye mɔ a tɔwe feye, 'Mɔ a taa fɔ ebɔye bo ke fɔ', beee 'Kɔso nare'?

6 To, mɔ e kaapɔ mone feye mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, de keyaalen kaye mɔ-rɔ, na n taare taa akema ebɔye bo ke mɔ." Ne ɔɔ tɔwe gywii kegyabɔɔ-ɔ feye, "Ke e, kɔso, taa fɔ kran a fɔ nare pe."

7 Mfeŋ ne kegyabɔɔ-ɔ a kɔso taa mɔ kran nare mɔ ayaa se o yii pe.

8 Laman ne bo yere mfeŋ-ɔ a ŋu amɔ-ɔ, ne kufu a nya bamɔ, ne baa kyɔrɔ Wuribware feye mɔ a sa sese dimaadi aneŋ a keyaalen-ɔ.

Aneŋ ne Yeesuu a tee Matiyo, ne ɔɔ ba bo gya mɔ se-ɔ
(Maak 2.13-17; Lukas 5.27-32)

9 Amɔ kamɛ-rɔ, ne Yeesuu a lee ya ŋu lenpoo akɔreppɔ ko ne ba tee mɔ e Matiyo-o (ne bo bee ba tee mɔ e Lewii-o) na o te mɔ lenpoo kɔrekpa. Ne Yeesuu a tɔwe gywii mɔ feye, "Kɔso, gya mɔ se." Mfeŋ ne Matiyo a kɔso gya Yeesuu si.

10 Ne Matiyo a ya waa atese mɔ aye sa Yeesuu a o gyi. Lenpoo akɔreppɔ bweeto na asese ne Farisii awuye e tee bamɔ e ebɔye awaapɔ-ɔ a bo gyi mɔ aa mɔ agyasepɔ-ɔ ase.

11 Farisii awuye ko ne bo bo mfeŋ-ɔ a ŋu aneŋ a asese amɔ na ba gyi mfeŋ-ɔ, ne baa bise Yeesuu agyasepɔ-ɔ feye, "Nteto se ne mone akaapɔpɔ na lenpoo akɔreppɔ na ebɔye awaapɔ i gyi abee ase?"

12 Yeesuu a nu asen ne baa bise-o, ne ɔ ye, "Ɔko ne ɔ lo-ɔ ne ba sa kadwii. N gye ɔko ne ɔ bo alanfiya-o.

13 Mone feraa, mon' bee yɔ ya kare aneŋ ne baa kyɔre waa abwareŋen wore-ɔ-rɔ-ɔ, na mon' nu amɔ kaase. Baa kyɔre mfeŋ ne feye,

'Wuribware ye, N gye mbo ne mɔ e kpa a mon' mɔ sa mɔ.

Amaa kedamenanŋe ne mɔ e kpa a mon' waa mone beeko-ana.*

M feraa n gye bamɔ ne bo mon' gye ebɔye awaapɔ-ɔ se ne mɔ a ba, amaa bamɔ ne bo gye ebɔye awaapɔ-ɔ se ne mɔ a ba, na m bo tɔwe gywii bamɔ feye bo nu bamɔ eyee kinŋi lee bamɔ ebɔye-rɔ."

Akoŋ kekra asen
(Maak 2.18-22; Lukas 5.33-39)

14 Ne Yohane Osuubɔpɔ a agyasepɔ-ɔ boko a ba Yeesuu ase bo bise mɔ feye, "Ntɔ se ne ane aa Farisii awuye e kra akoŋ, ne fɔ feraa fɔ agyasepɔ-ɔ mɔ maa kra akoŋ?"

15 Ne Yeesuu a beŋŋaa bamɔ feye, "Mone e fa feye san ne ɔko e kpa a ɔ waare-ɔ, ɔkofɔ mɔ kuri mɔ nyare-ana e kyena akoŋ na ɔ bo-rɔ aaa? Mon' kɔre gyi. N du feye ɔkofɔ mɔ kuri-o ne mɔ agyasepɔ-ɔ mɔ du ne feye ɔkofɔ mɔ kuri mɔ nyare-ana-ɔ. Nke ŋko e ba ne ba lee mɔ a bo lee bamɔ ase, na ŋkee bo kra akoŋ."

16 Ne Yeesuu a bee tɔwe kepare mɔ gywii bamɔ feye, "Aneŋ de e ne ɔko maa kyan waagya popwee na ɔ bo taa e waagya dedaa-rɔ. A lee feye keto maa kye, na o ŋu feye mfeŋ ne ɔɔ taa-rɔ-ɔ ekeke-ɔ se i wu, na a tuwi-ro lee waagya popwee-ɔ, na a bee waa bo dabɛ na ɔ kyɔ ɔgyenkreese-ɔ.

17 Aneŋ de e ne mone nyi feye bo de nta ba waa pranŋowa ne baa ba kabɔ wore bo waa-ɔ-rɔ. Nta popwee ya lwee pranŋowa dedaa-rɔ, nta-ɔ i fwii na pranŋowa-ɔ bwee nyera, na nta-ɔ twiiri wee. Amose-ɔ bo de nta popwee ba waa pranŋowa popwee-rɔ, na nta-ɔ na pranŋowa-ɔ mpepeyo nya waa damenanŋe. Amose-ɔ mɔ agyasepɔ-ɔ maa kra akoŋ na mɔ aa bamɔ naa."

* 9:13 Hoseya 6.6.

Anej ne Yeesuu a kyiŋŋi kakyeesεε kō lee lowi-ro, ne ɔ bee kya ɔkyee kō-ɔ
(Maak 5.21-43; Lukas 8.40-56)

18 Saŋ ne Yeesuu maa se ɔ tɔwe amɔ-ɔ o gywii bamɔ-ɔ, ne kebwarekorekyaŋ abrese-ɔ ɔko a ba Yeesuu ase mfen bɔ kpuni anjirii mɔ ayaa-ro. Ne ɔ ye, “Mɔ gyi kyeese e lo, haree ɔ kpa a ɔ wu. Amose-ɔ mɔ e kore fɔ nee feye fɔ bɔ ba fɔ asaree bɔ daŋŋɔ mɔ se a ɔ nya ŋkpa.”

19 Ne Yeesuu a košo, ne mɔ aa ɔnyare-ɔ na Yeesuu agyasepo-ɔ a lee ba yo.

20-21 Bamɔ a maa se ba yo-ɔ, ne ɔkyee kō a gya Yeesuu si. ɔkyee mɔ e lo kekyeeto, a lee feye kiferi kemaa-ro ɔ taare bwiino waa iluwi kanɔ ŋkɔ. Waa nsu kudu ŋnyo nee feye mɔ a lo anej a kolɔ-ɔ. Ne ŋkee ɔ fa feye, “Mɔ ya dabɔrɔ mɔ ato bunse gbaa, mɔ e kpaare.” Ne ɔ yo Yeesuu kamee ya dabɔrɔ mɔ waagya kanɔ.

22 Mɔ a den dabɔrɔ Yeesuu a waagya-ɔ, ne ɔ kpaare. Ne Yeesuu a buruwaa ŋu mɔ mfen. Ne ɔ ye, “ɔpekyee, sa a fɔ akato gyi. Bɔ lee anej ne fɔ a kɔre mɔ gyi-o si-o, fɔ a kpaare.”

23 Ne ŋkee Yeesuu a lwee kebwarekorekyaŋ abrese amɔ a loŋ-ɔ-ro. Ne oo ŋu ba waa kakyeesεε-ɔ kale. Boko e fore mbere, na bamɔ bweeto ma i su kenkej.

24 Ne ɔ tɔwe gywii bamɔ feye, “Mon' lee mfen. Kakyeesεε-ɔ mon wu, o di idi nee.” Mɔ a tɔwe anej-ɔ, ne baa mase mɔ.

25 Mɔ a sa ne asese-ɔ pεεε a lee loŋ-ɔ-ro-ɔ, ne oo lweero. Ne ɔ ya kra kakyeesεε-ɔ kesaree-ro, ne kakyeesεε-ɔ a košo.

26 Ne asen amɔ pεεε a saŋŋe-ro lwee ifuri amɔ se a eman-ɔ pεεε-ro.

Anej ne Yeesuu a kya atenapo anyɔ kō-ɔ

27 Yeesuu a lee mfen ɔ naa ɔ yo-ɔ, ne atenapo anyɔ kō a lee bɔ gya mɔ se, na ba tee ba kyɔŋwe mɔ feye, “Deefid mɔ nana, ŋu ane ewee, na fɔ kya ane.”

28 Ne Yeesuu a lwee loŋ kō-ro. Ne atenapo amɔ a yo ya ŋu mɔ mfen. Ne oo bise bamɔ feye, “Mone e kɔre mone i gyi feye mɔ e taare a n kya mone aaa?”

Ne baa beŋŋaa feye, “ɔŋ, ane nyanpe, fɔ e taare.”

29 Amose-ɔ ne ɔ dabɔrɔ bamɔ akato tɔwe feye, “Keto ne mone a kɔre gyi-o e waa a ke sa mone.”

30 Mfen ne bamɔ akato a bunji. Ne Yeesuu a yii bamɔ se feye bɔ ma kan bonbon mɔ kenyarɔ toŋ kō.

31 Amaa bamɔ a lee mfen-ɔ, ne baa yaa Yeesuu kenyarɔ timaa ifuri amɔ a kebɛgya-ɔ pεεε se.

Anej ne Yeesuu a kya kamunyarɔ kō-ɔ

32 Atenapo ne Yeesuu a kya-ɔ a lee mfen ba yo-ɔ, ne asese kō a taa ɔnyare kō baa mɔ ase. Ibrisi a te ɔnyare-ɔ se-ɔ se-ɔ, ɔ maa taare a ɔ sa seŋsa.

33 Yeesuu a den gya ibrisi-o košo kamunyarɔ amɔ se-ɔ, ne kamu-o a lee ɔ sa seŋsa. Ne eye e kpen laman ne bɔ bɔ mfen-ɔ, ne bɔ ye, “Ane mon tee ŋu anej a akpenyeeto mɔ ane Isireelii sweere mɔ se mfee, amɔ ndɔ.”

34 Amaa Farisii awuye kō ye, “ɔbonsam ne o de ibrisi keyaalen-ɔ ya sa Yeesuu elen mɔ ne o de ɔ gya ibrisi ɔ košo asese se-ɔ.”

Anej ne Yeesuu kusɔŋ a waa kokyɔ-ɔ

35 Ne ŋkee Yeesuu a muruwi ifuri amɔ mfen a eman na mmangyii-o-ro pεεε se, ɔ naa ɔ kaapo abwareseŋ mfen a kebwarekore akyaŋ-ɔ-ro ɔ tɔwe asen timaa bɔ lee Wuribware se a kuwure-o si, na ɔ kya asese kolɔgyi kemaa.

36 Mɔ a ŋu asese demanɔte ne ba ba mɔ ase saŋ kemaa-ɔ, ne bamɔ asen a waa mɔ ewee, a lee feye bɔ du nee feye esanne ne bɔ mon de ɔdeeresepo-ɔ. Bɔ naa ba laye ba lo nee, ne bɔ mon lee bɔ de keyaalen-ɔ.

37 Ne Yeesuu a da kekpare mɔ gywii mɔ agyasepo-ɔ feye, “Mone a ŋu asese demanɔte mɔ aaa? Bɔ du feye yaabraa-ɔ. Yaabraa-ɔ kyɔ bweeto, amaa mone ne mone gye atenɛpo-ɔ mɔ mon kyɔ.

38 Amose-ɔ mon' kore kodɔ wuye ne ɔ bɔ soso-ɔ na ɔ kyɔŋwe mone atenɛpo bweeto, na mone aa bamɔ tenɛ yaabraa mɔ kpɔwe baa mɔ loŋ-ro.”

10

Anej ne Yeesuu a lee mɔ ayaa-ro ayerepo kudu anyɔ-ɔ
(Maak 3.13-19; Lukas 6.12-16)

1 Ne Yeesuu a tee mɔ agyasepo kudu anyɔ-ɔ bɔ gyanɛ, ne ɔ sa bamɔ keyaalen feye bɔ bɔ gya ibrisi bɔ košo asese se, na bɔ kya asese kolɔgyi kemaa ne ba lo-ɔ.

2 Ne ɔ tee bamɔ feye mɔ ayaa-ro ayerepo. Bamɔ-ro, mɔ ne ɔ gye ŋkpeε-ɔ kenyarɔ e gye Simɔŋ. (ɔ bee sa mɔ kenasenyare feye Peetroo.) Bamɔ ne bɔ gya se-ɔ anyare e gye Simɔŋ mɔ tire Andruu, na Sibidii mɔ gyi-ana Yakubu na Yohanee,

3 na Filipino na Bar-Tolomiyu na Tomas na Matiyo lenṗoo akɔɔreṗoo-ɔ, na Alafiyus mɔ gyi Yakubu, na Tadiyus,

4 na Simɔn ne ba tee mɔ ε Kananee-ɔ, na nkee Yudas Kariyotinyi ne ɔ ba a ɔ bɔ gyi Yeessuu kidiburo-o.

Anɛn ne Yeessuu a sunj mɔ agyaseṗo kudu anyɔ-ɔ bɔ kyɔnwe eman se-ɔ
(Maak 6.7-13; Lukas 9.1-6)

5 Ne Yeessuu a sunj mɔ agyaseṗo kudu anyɔ ne oo lee bamo-ɔ bɔ kyɔnwe eman se feye bɔ nare tɔwe abwaresɛn. Ne ɔ tɔwe gywii bamo feye, "Mone ma kan borɔ kpa kemaa ne ɔ yɔ bamo ne bɔ maa sunj Wuribware-ɔ sweere-ɔ se. Mone ma kan bee lwee Samariya awuye man kemaa-ro.

6 Amaa mon' yɔ anɛ Isireelii awuye-o ase, a lee feye bɔ du nee feye esanne ne baa fo efa-ro-ɔ. Bamɔ aa Wuribware ase bɔ efo.

7 Mone a yɔ-ɔ, na mon' tɔwe gywii bamo feye Wuribware se a kuwure-o a tɔ-ro eba.

8 Mon' kya alpɔ, na mon' kyinji alowipɔ bɔ lee lowi-ro, na mon' kya abwatpɔ na bɔ nya bee lwee ase-ro, na mon' gya ibrisi bɔ kɔsɔ ase se. Mone a nya keyaalɛn mɔ peee, na mone mon' ka seye, amose-ɔ mon' kya ase-ro, na mone ma kɔre atanne bamɔ ase.

9 Mone ma kan taa atanne pipee beee afufuri beee kɔɔbɔɔ gbaa bɔ waa mone igyife-ro.

10 Mone a yɔ-ɔ, mone akɔ ma taa kore na atɔ bɔ tii mɔ kaare ne oo bun-o na asebeta ne ɔ naa se-ɔ na kyii narese ne o de-o si. A lee feye bamo ne ba sunj kusun ba sa Wuribware-ɔ e nya bamo atese gyise a bɔ lee kusun amɔ-ro.

11 Mone ya yɔ man kɔ se beee kamangyii kɔ se, mon' lweero na mon' buwi kpa akɔ ne o sure a mon' sɔwe mɔ lon-ro-ɔ. Na mon' kyena mfen bɔ fo nke nsi ne mone e lee man amɔ-ro-ɔ.

12 Pwee ne mone i lwee lon kemaa-ro, mon' gye nkpe ka kanɔ, na mon' tɔwe feye, 'Wuribware yure lon mɔ ase!'

13 Ne ase timaa e bɔ lon-ro-ɔ, ne bamo ya kɔre mone kanaka fɛraa, Wuribware i yure lon amɔ ase. Mfen ne bamo e mon' kɔre mone kanaka-ɔ fɛraa, Wuribware maa yure lon amɔ-ro ase.

14 Lon-ro awuye beee man awuye e mon' kra mone neenee, ne bamo e mon' nu mone asɛn, amɔ fɛraa, mone e lee mfen, bamo man-ro ese ne e ya sii mone asebeta kaase-ɔ gbaa, mon' kponkpan emɔ bɔ sii bamo aye bɔ yii bamo se.

15 Mɔ i gyi mone kasɛntin feye kake nsi ne Wuribware e ba a ɔ bɔ gyi kaye-ro ase peee asɛn-ɔ, o gyiiri man amɔ ase kesebɔ a ɔ kyɔn anɛn ne o gyiiri Sodɔm na Gomora awuye kesebɔ-ɔ."

Anɛn ne Kristoo agyaseṗo i kperi mɔ se na bɔ nu asɛn-ɔ
(Maak 13.9-13; Lukas 12.11-12; 21.12-17)

16 Ne Yeessuu a kya se tɔwe gywii mɔ agyaseṗo-ɔ feye, "Mon' laata a mon' nu mɔ ase! Mɔ i sunj mone mɔ e kyɔnwe nee feye nsanegyii ne ba ya lwee ngyanjɔrese-ro-ɔ. Amose se-ɔ, mon' bunji mone akatɔ feye awɔ, na mon' yuri mone eyee feye awurepɔ.

17 Mon' sa mone eyee se, bɔ lee feye ase kɔ bɔ-ro ne ba kra mone a bɔ yaa Yudaa awuye man abrese akatɔ-ro, na bɔ bee daye mone anɛ kebwarekore akyan abrese akatɔ-ro.

18 Na bɔ bee kperi anɛn ne mone gye mɔ agyaseṗo-ɔ se, na bɔ kra mone yaa agominaa na awure akatɔ-ro. Na mon' tɔwe abwaresɛn gywii bamo aa bamo ne baa sanj ne bɔ maa sunj Wuribware-o.

19-20 Sanj ne ba kra mone a bɔ yaa anɛn a esɛngyikpa-ɔ, mone ma kan sa a asɛn ne mone e ya tɔwe mfen-ɔ na anɛn ne mone e kya kanɔ-ɔ mfeere-ɔ tɔraa mone. Bɔ lee feye san-ɔ ya fo, mon' tɔwe ketɔ ne ke bɔ mone mfeere-ro-ɔ, a lee feye ketɔ ne mone e tɔwe mfen-ɔ maa lee mone fɔnɔn ase, ke e lee mone se ne ɔ bɔ sosɔ-ɔ a kufwiije-o ase nee.

21 Sanj amɔ deɛ na sese yaa mɔ daa beee mɔ tire man ayaalenṗo akatɔ-ro a bɔ mɔ mɔ. Na se mɔ yaa mɔ gyi man ayaalenṗo akatɔ-ro na bɔ mɔ mɔ. Na nyaagyii mɔ yere bɔ kye bamo ase na anyi yaa bamo man ayaalenṗo akatɔ-ro a bɔ mɔ.

22 Okɛmaa i kperi mɔ se, na o kisi mone. Amaa mɔ e mɔrɔwe akɛmaa ne ɔ taare yere kenken bɔ fo asɛn amɔ kee-o.

23 Bamɔ ya waa mone aworefo man kɔ se, na mon' bee sere yɔ akɔ se. Mɔ i gyi mone kasɛntin feye mone maa lwee anɛ Isireelii sweere se eman peee-ro pwee na mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, deɛ ba.

24 N gye mɔ e gye mone akaapɔpɔ aaa? Sukuu kigyi kɔ mon' bɔ-ro na ɔ kyɔ mɔ akaapɔpɔ, ne kenya kɔ mon' bɔ-ro na ɔ kyɔ mɔ nyanṗe.

25 Amose-ɔ sukuu kigyi ma tee feye o nu asɛn anɛn ne mɔ akaapɔpɔ i nu-o deɛ. Anɛn deɛ ne kenya i nu mɔ nyanṗe lee-o.

M bee taa feye mɔ a gye lon wuye-o ε Ɔbɔnsam, sanbɔtɔ mone ne mone gye mɔ lon-ro awuye-o ne bɔ maa tee anɛn aaa?"

*Mone ma sere oko amo Wuribware
(Lukas 12.4-7)*

²⁶ Ne Yeessuu a kya se kaapo mo agyasepo-o feye, "Amose se-o mone ma sere asese, a lee feye keto kemaan ne baa bun si-o i bunji si, na keto kemaan ne baa taa bo kweero-o lee ifuri.

²⁷ Mone feraa, asen kemaan ne mo a towe keru si gywii mone-o, mon' ya towe laman-o. Keto kemaan ne mo a kuri waa mone eseba-ro-o, na mon' ya towe alonje se.

²⁸ Mo e towe mo i gywii mone feye mone ma kan sere bamo ne ba kpa a bo mo mone-o, a lee feye bamo ya mo mone, bo maa lee taare a bo waa mone seye. Amaa mon' sere Wuribware ne mo ya mo mone, ne kemo kamere-ro o de elen feye o bee kywee mone nyowore na mone ekra deekpa ne oo kure bo beya sa ebaye awaapo-o-ro.

²⁹ Ngye epasowa adunyo ne bo de ba so nteyete ye nyayo-o doo? Amaa mo e towe mo i gywii mone feye kakonko gbaa maa wu na mone se Wuribware mon sure.

³⁰ Mon' nu feye mone se Wuribware a kare ipwii ne i te mone anu si-o, ne oo nyu emo kana.

³¹ Amose-o mone ma sa a kufu nya mone, a lee feye nteyete ye nkpen nkpen mon fo mone oko."

*Yeessuu kipini na Yeessuu kikine
(Lukas 12.8-9)*

³² Ne Yeessuu a kya se towe gywii mo agyasepo-o feye, "Okemaan ne o nya kakpono na o towe laman-o feye o tii mo se-o, n gbaa mo e waa mo anen de Wuribware, n se ne o bo sosoo-o, akata-ro.

³³ Ne oko ne mo ya kine mo laman-no-o, n gbaa mo i kine mo n se Wuribware akata-ro."

*Anen ne Yeessuu kegyase se, asese mbonjo-ro e nyera-o
(Lukas 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ Ne Yeessuu a kya se towe gywii bamo feye, "Mone nyi feye mo a ba a m bo baa kayeyuri kaye mo-ro nee eee? Daabii! Mo a baa kaye bebere nee.

³⁵⁻³⁶ Feye anen ne baa kyoree waa abwarenen wore-o-ro-o, mo a ba a m bo brawe asese-ro na

'Onyare na mo se mbonjo-ro e ten-no.

Okye ne na mo nyi e ko.

Okye ne na mo saa kyeese e ko.

Na sese akowebe e fonfon kii mo adonj.*

³⁷ Okemaan ne o kpa mo se beee mo nyi asen a o kyon mo-o mon fo feye o kii mo agyasepo-o oko. Okemaan ne o bee o kpa mo gyi-ana asen a o kyon mo-o, anen de nee.

³⁸ Okemaan mo ne o maa taare a o soro mo fonfon kiyii kpare-abere-ro gya mo se-o mon fo feye o kii mo agyasepo-o oko. Okemaan ne o gya mo se-o i gyi aworefo.

³⁹ A lee feye oko ne o maa kpa a o yowe mo kakyena dedaa-o maa nya nkpa. Amaa oko ne o kperi mo se na o yowe mo kakyena dedaa-o e nya nkpa."

*Asen ne Yeessuu a towe bo gye kee gywii mo agyasepo-o
(Maak 9.41)*

⁴⁰ Ne Yeessuu a towe bo gye kee gywii mo agyasepo-o feye, "Okemaan ne o kra mone neene-o a kra mo-o mo neene nee. Ne mo ne do kra mo neene-o mo a kra mo ne oo sun mo bo kyonwe-o de nee.

⁴¹ Okemaan ne o kra Wuribware a kyaamee-o oko feye mo a gye Wuribware a kyaamee-o se-o, kakoka ne o nya-o na Wuribware a kyaamee-o lee-o ta. Ne okemaan ne o kra sese timaa neene feye mo a gye sese timaa-o si-o, Wuribware e ka mo koko konko de ne o ka sese timaa-o.

⁴² Mo i gyi mone kasentij feye oko ne o sa mo agyasepo mo-ro kagyinyii gbaa akuyuri na o nuu, feye anen ne o gye mo agyasepo-o se-o, a da feye sese amo e nya mo kakoka."

11

*Anen ne Yohannee Osuubopo-o a sun mbo Yeessuu ase-o
(Lukas 7.18-35)*

¹ Yeessuu a sa senja gywii mo agyasepo kudu anyo-o lowe-o, ne do lee mfen yo eman ne e maa mfen-o-ro na o ya kaapo bamo ato, na o towe abwarenen gywii bamo.

²⁻³ San amo Yohannee Osuubopo da tiikpa. Owure Herod ya tii mo. Ne baa towe ato ne Yeessuu Kristoo a waa-o peee gywii Yohannee. Mfen ne do tee mo fonfon agyasepo-o bokoo sun

* 10:35-36 Miika 7.6.

bamo Yeesuu ase bise mo feye, “Yohanee Osuuboporo ye, fo e gye Kristoo ne Yohanee ye ba a bo lee Wuribware ase-oo, bese sese banban ko bee bo-ro ne ane kee mo kpa?”

4⁵ Ne Yeesuu a benjja bamo feye, “Mon' kinji nare ya towe keto ne mone i nu mo e towe-o, na keto ne mone i nu mo e waa-oo gywii Yohanee. Feye anen ne Wuribware kyaamee ko a kyoree waa abwaresej wore-ro-ro bo lee mo ne ba a bo ba-oo kunu si asen-oo, amo e gye feye mbeyoma atenapo kee, ne agyaboo naa, ne abwatopo kebwa to lowe, ne akpawu i nu asen, ne bamo ne baa wu-o a kyinji, ne atiripo i nu asen timaa-o.

6 Jko ne o maa yowe kokore mo gyi-o e nya nyure.”

7 Sanj ne Yohanee Osuuboporo a mboro a kinji bo yii-o, ne Yeesuu a lee towe Yohanee asen o gywii lamaan-o. J ye, “Sanj ne mone a yo Yohanee ase kimukee-ro-o, nteto ne mone a yo a mon' ya deere? Jko ne o kyurowi mo mferere feye anen ne efa i kpeere ee yo mfee na mfee sanj ne afwii e da emo-oo ne mone a ya deere aaa?”

8 Nteto ne mone a lee ya deere? Sese ne o bunj waagya timaa-o ne mone a yo ya deere aaa? Ase ne bo bunj anen a ato-oo, ne bamo kakyena-ro bo kone anen-oo e gye ato awuye ne bo te elonj damenanse dabe dabe-ro-oo.

9 Mon' towe gywii mo, nse ne mone a yo a mon' ya deere? Wuribware kyaamee aaa? Kasentij nee, amaa n gye Wuribware kyaamee-oo wore ne mone a nu. Mone a nu oko na oo kyo bo tii si.

10 A lee feye Yohanee Osuuboporo asen ne baa kyoree waa abwaresej wore-ro-ro feye Wuribware e towe o gywii Kristoo feye,

‘Mo i sunj mo kaboo a m bo gye fo njkpeee,
na o ya lonj kpa bo yera fo.’ ”*

11 Ne Yeesuu a towe bo tii si feye, “Mo e towe mo i gywii mone feye sese ko mon kyena sweere mo se na o kyo Yohanee Osuuboporo-oo, amaa mo ne o gye kagyinyii Wuribware se a kuwure-o-ro-o kyo Yohanee.

12 Lee sanj ne Yohanee a towe abwaresej lowe-oo bo fo ndoo, Wuribware se a kuwure-o-ro a ba ne kaa danj waa kokyo, ne okemaa i nenj mo beeko e lee-ro, na o nya nya kpa a bo tii si.

13 Mbraa ne Wuribware a boru Mosis si bo sa ase-oo na keto ne Wuribware a kyaamee-oo a kyoree waa abwaresej wore-ro-ro pree a towe Wuribware se a kuwure-o-ro asen na kemoo kebo ba. Yohanee mo bo ba-oo, ne mo gbaa a towe kemoo asen.

14 Ne mone ya kore asen ne Mosis na akyaamee amo a kyoree bo kaapo mone-oo gyi, mo e kpa a m bee bo kaapo mone asen ko ne a kyo-oo. Amo e gye feye Wuribware kyaamee ko a kyoree waa abwaresej wore-ro-ro feye Wuribware kyaamee Iliya bee o ba. Ne mo e kaapo mone feye Yohanee e gye Wuribware kyaamee amo ne oo bee ba-oo.

15 Amose-oo okemaa ne o de eseboro-oo, o nu.

16 Mbeyoma, nteto ne mo e nya a m bo biri ndoo a ase-oo nee? Emene ne bo du? Bo du nee feye nyaagi a te ba soori alonje se-oo, ne bamo katun ko e fee-ro ba kyonwe katun ko feye,

17 ‘Ane a da kokoforo-ro akoye sa mone,
amaa mone monj kyaa ooo.
Ne ane a bee waa kale,
amaa mone monj su ooo.’

18 Bo maa kore oko abwaresej kotowe ba gyi. Yohanee a kemoo-oo ooo, mo lee ooo ne bo maa kpa. A lee feye Yohanee Osuuboporo-oo a ba-oo, ne oo kra akonj, ne oo kisi nta kunuu, ne bo ye, ‘Obonsam te mo se.’

19 Amaa sanj ne mo, dimaadi mo gyi-o, a ba-oo, mo a gyi, ne mo a nuu, ne bo bee bo ye, ‘Mon' kee nyare amo, o gye oteesekpapoo, na otanuupoo, na lenpoo akorepo bamo nyare, na eboye awaapo bamo nyare nee.’ Amaa fo ya nu oko ne mo e gya Wuribware a kanyiasen a ekpa-o se, fo i nu feye mo kanyiasen-oo gye kasentij.”

*Kesebogyiri ne eman awuye ne baa kine Yeesuu-oo yere bo sa-o
(Lukas 10.13-15)*

20 Ne Yeesuu akato monj gyi mo fonjon Isireelii awuye bokoo se, a lee feye oo waa akpenyeeto bweeto bamo eman-oo, ne bo monj tee nu bamo eyee kinji lee bamo eboye-ro.

21 J ye, “Mone ne mone te Korasij na Betseyeda eman-oo i nu asen nee fee. Ato dabe ne mo a waa mone aye-oo ne mo a dee waa amo Tiro na Sidonj eman ne e monj bo Isireelii-ro-oo nee, weete mfenj a awuye-o a kyo waa kemoo ne ke e kaapo feye baa nu bamo eyee kinji lee bamo eboye-ro-oo kyee.

* 11:10 Malakii 3.1.

²² Mō i gyi mōṅ kasentjñ feyε kake ñe Wuribware i gyi asεse pεεε asen-ɔ, o gyiiri mōṅ keṣεba a ɔ kyonj Tiro na Sidanj awuye.

²³ Mōṅ Isireelii awuye ñe mōṅ te Kapaaniyum man-ñ-ɔ mō, mōṅ e kpa feyε mōñ' yase mōṅ eyεε yaa Wuribware se ñee ēēē? Wuribware e tweε mōṅ a ɔ bō kyonjwe mfen ñe o gyiiri ebōyε awaapo keṣεba-ɔ. Mōṅ a karε abwareseñ wōre-ɔ-rɔ anenñ ñe Sɔdɔm† man awuye ñe bō mōñ gye Isireelii awuye-o a waa ebōyε bweeta, ñe anenñ se-ɔ Wuribware a sa ñe bamō man a kpuri-o ooo? Mō e tōwe mō i gywii mōṅ feyε atɔ dabε ñe mō a waa mōṅ ayε-ɔ ñe mō a dεε waa amō Sɔdɔm ñee, weete mfen a awuye-o a kyɔ nu bamō eyεε kinji lee bamō ebōyε-ɔ-rɔ, ñe anenñ se-ɔ bamō man amō mōñ kpuri.

²⁴ Mō i yii mōṅ se feyε kake ñe Wuribware i gyi asεse pεεε asen-ɔ, o gyiiri mōṅ Kapaaniyum awuye keṣεba a ɔ kyonj Sɔdɔm awuye-o."

Anenñ ñe Wuribware i yure aworɔba na bamō ñe bō mōñ nyi asenñ bweeta-ɔ
(Lukas 10.21-22)

²⁵ Sanj amō-ɔ, Yeessu yε, "N se, Wuribware, sɔsɔ na sweere Owure, mō e sa fō anse feyε fō a taa fō kasentjñ-o bō kweere anyiasenjo se, ñe fō a taa bō kaapo bamō ñe bō mōñ nyi asenñ bweeta-ɔ.

²⁶ N se, mō a ñu kasentjñ si anenñ ñe fō a kpa feyε fō waa-ɔ ñee."

²⁷ Ñe ɔ tōwe gywii mō agyasepo-ɔ feyε, "N se a taa ketɔ kemaa bō waa mō kesareε-rɔ. Okemaa mō mōñ nyi anenñ ñe n du-o, amō n se ñe ɔ bō soso-ɔ wōre, ñe okemaa mō mōñ nyi anenñ ñe n se du-o, amō mō aa bamō ñe bō du feyε mōne-ɔ, ñe mō a lee feyε bō gyii mō-ɔ wōre kpen."

²⁸ Ñe Yeessu a tōwe bō gye kεε feyε, "Ekpa ñe mōṅ gya se mbeyɔmɔ-ɔ bō len aaa? Ekpa ñe mō e kaapo-ɔ fεraa mōñ bō len. Amose-ɔ ñe ñ yε mōṅ okemaa ñe ɔ kpone ɔ sɔ tɔsorɔ dwiidwiise-ɔ ba mō ase, na ɔ nya bō sowe kyure.

²⁹⁻³⁰ Na ñkee ñ kaapo mō anenñ ñe ɔ sorɔ tɔsorɔ ñe mō e sorɔ mō-ɔ. ɔ mōñ bō len, a lee feyε kekεε ñe mō e sa mō-ɔ bō dan, ñe tɔsorɔ-ɔ mō maa waa dwii. Na o ñu feyε nyanje wɔrɔba na nyanje timaa e gye mō, na n sa a mō kakponɔ-rɔ yuri mō."

12

Kukyure ñke asenñ
(Maak 2.23-28; Lukas 6.1-5)

¹ Kukyure kake kō, ñe Yeessu mō aa mō agyasepo-ɔ naa ba kyonj abwaye adɔɔ kō-rɔ. Ñe mō agyasepo-ɔ a lee ba gyεε abwaye ñe ba kyonj amō-rɔ-ɔ, ñe baa fee ba wō, a lee feyε akonj de bamō.

² Farisii awuye kō a ñu amō-ɔ, ñe baa tōwe gywii Yeessu feyε, "Kee ε, fō agyasepo a kegyεε abwaye fee-o gye kusun. Ñe a kye anε mbraa feyε oko a waa kusun kō kukyure kake."

³ Ñe Yeessu a beñjaa bamō feyε, "Mōṅ mōñ tεε karε abwareseñ wōre-ɔ ñu ketɔ ñe anε adedaapo Deefid a waa sanj ñe akonj de mō aa mō anareβεεpo-ɔ ɔɔɔ?*

⁴ Ketɔ bō abwareseñ wōre-ɔ-rɔ feyε oo lwee Wuribware sunjka, ñe baa sa mō aa mō anareβεεpo-ɔ bodobodoo akuri ñe baa bō lenjo Wuribware-ɔ. Na a mōñ gye mbraa kikye aaa? A lee feyε anε mbraa-ɔ yε Wuribware alonjo wōre e gye ñe bō de kpa feyε bō gyi anenñ a bodobodoo-o.

⁵ Bεεε mōṅ mōñ karε anε mbraa a wōre-ɔ feyε kukyure kake kemaa Wuribware alonjo fɔñɔñ i sunj bamō kebwarekunj Wuribware sunjka aaa? Anenñ se-ɔ ba kye mbraa ñe ñ yε anε kyure kukyure kake-o, bεεε? Na oko ma taare taa kemō feyε ba waa bōyε, bεεε?

⁶ Mō e tōwe mō i gywii mōṅ feyε oko bō mfee ñe mō kedabε kyɔ Wuribware sunjka lee-o.

⁷ Mōñ' nyinñi si anenñ ñe baa kyoreε waa abwareseñ wōre-ɔ-rɔ feyε,

'Wuribware yε, N gye mbō ñe mō e kpa a mōñ' mɔɔ sa mō.
Amaa kedamenanse ñe mō e kpa a mōñ' waa mōṅ bεεkō-ana.*

Mōṅ dεε mōṅ i nu amō-ɔ kaase kyεkyεε ñee-ɔ, weete mōṅ maa pɔrɔ bamō ñe bō mōñ waa ebōyε-ɔ.

⁸ A lee feyε mō, dimaadi mō gyi-o, de kukyure kake-o gbaa elen."

Kesareε wusε wuye kō asenñ
(Maak 3.1-6; Lukas 6.6-11)

⁹ Ñe Yeessu a lee mfen ya lwee kebwarekorekyan kō ñe ke maa mfen-ɔ.

¹⁰ Ñe ɔ ya tō kesareε wusε wuye kō. Na Farisii awuye-o beε bō bō mfen. Bamō a kpa a bō pɔrɔ Yeessu feyε ɔ waa ebōyε-ɔ se-ɔ, ñe baa pee kekato a bō deere keε feyε ɔ kya kesareε

* 12:3 1 Samuwel 21.1-6. * 12:7 Hoseya 6.6.

wuse wuye amō kukyure kake amō aaa, a lee feye bō maa waa kusunj kēmaa kake amō. Amōse nē baa bise mō feye, “A mōn kye ane Wuribware mbraa feye oko kya alpo kukyure kake aaa?”

11 Nē Yeessu a lee kanō feye, “N taa feye mōne oko de mō sanne. Nē sanne-ō a lee da kēmanjanj kenkenjse-rō ɔ da, nē ɔ maa taare a ɔ lee. Nē amō e gye kukyure kake gbaa ooo, fō e ya a fō ya lee mō, na fō mōrōwe mō beee fō maa yō aaa?”

12 Amaa sanne mōn fō sese. Dimaadi kyō kabō. Amōse se-ō ane mbraa-ō a sa kpa feye ane waa kēdamenanjse kukyure kake.”

13 Nē nkee ɔ tōwe gywii kesaree wuse wuye-o feye, “Teyi fō kesaree-ō-rō.” Mō a teyi-ro-o, nē kaa kpaare nya keyaalenj feye ane nē kōkō-ō du-o.

14 Mfēn nē Farisii awuye amō a lee kawu ya da Yeessu kunu si kikpuni a bō nya mō bō.

Ane nē Yeessu e gye Wuribware keyaafore timaa-o

15 Yeessu a nu kikpuni nē baa kpa a bō da mō kunu si-o asen-ō, nē ɔ lee mfēn, nē ɔ yō ɔ naa ifuri banbanj se. Nē asese biribiri a gya mō se, nē ɔ kya bamō alpo pēee.

16 Mō a kya bamō-ō, nē oo yii bamō se feye bō ma tōwe ketō nē ɔ waa sa bamō-ō gywii oko.

17 ɔ waa amō-ō nē na ketō nē Wuribware a tōwe bō bō-rō mō kyaamee Isaya si-o nya ba kaseñtinj feye,

18 “Wuribware ye, Mōn' kee mō keyaafore nē mō a lee-o, mō nē mō e kpa mō asen nē mō akatō a gyi mō se-ō.

N de mō kufwiije-o mō e waa mō-rō.

Mō e gye nē ɔ baa kaseñtinj kigyi nde se awuye pēee se.

19 Mō aa bokō maa gyiiri ikii beee bō fee abee se, aneñ dee nē ɔ maa yere mbore se na ɔ fee sa mō esenja.

20 O yuri mō eyee a ɔ sa bamō nē bō mōn bō len-ō, na ɔ ma dunj bamō nē bamō kōkōregyi mōn kyō-ō nno, amō sanj nē mō kaseñtinj kigyi a gyi si tōn kēmaa-ō.

21 Mō nē nde se awuye pēee e kōre a bō gyi.”*

Yeessu na Biil-sibul

(Maak 3.20-30; Lukas 11.14-23)

22 Nē asese kō a baa anyare kō Yeessu ase. Onyare amō mō mōn kee, na ɔ beee ɔ maa taare a ɔ sa senja, a lee feye ibrisi kō te mō se. Nē Yeessu a kya anyare-ō, nē mō akatō a bunji, nē mō kanō a bunji, nē ɔ taare a ɔ sa senja.

23 Laman-ō a nju Yeessu a waa aneñ a atō-ō, nē eyee a kpenj bamō, nē baa bise abee feye, “N gye ane ɔdedaapo Deefid mō kenanagyi nē baa tōwe feye Wuribware i sunj a ɔ bō kyōnwe ane-ō nē eee?”

24 Amaa Farisii awuye kō a nu aneñ nē ba tōwe-ō, nē bō ye, “Daabii, anyare mō gye sese boye nē. ɔbōnsam, nē bō beee ba tee mō e Biil-sibul-o e gye nē o de ibrisi si keyaalenj, nē ɔ sa anyare mō elenj feye ɔ gya ibrisi bō kōso asese se-ō.”

25 Amō Yeessu a kyō nju ketō nē ba fa-ō. Nē ɔ da bamō kekpare mō feye, “Eko ya lwee man-nō, nē man-ō ya ke-ro, amō manj amō i bwee nē, aneñ dee nē kasuro beee kabuno ya ke-ro, nē ka bwee.

26 Amōse-ō amō e gye kaseñtinj feye ɔbōnsam e gya ibrisi a ɔ bō kōso asese se, a kaapo nē feye ɔbōnsam na mō kamee-rō awuye a ke-ro. Na ketō ma kyee, na mō kuwure gye kee.

27 Mōne ye n de Biil-sibul nē ɔ gye ɔbōnsam-ō elenj mō e gya ibrisi. Amaa n nyi feye mōne agyasepo-ō bokō e gya ibrisi ba kōso asese se. Nteto elenj nē bō de? ɔbōnsam a elenj-ō beee Wuribware lee-o? A gye Wuribware a elenj-ō nē bō de, beee? To, mōne agyasepo amō fanfanj gbaa a kaapo nē feye mōne a fō kpa.

28 Amaa amō a gye Wuribware a kufwiije-o keyaalenj nē n de mō e gya ibrisi-o si-o, a kaapo mōne nē feye Wuribware a kuwure-o a kyō ba mōne ase.

29 M beee taa feye ɔbōnsam du nē feye ɔyaalenjo nē o de mō len-ō. ɔkēmaa maa lwee ɔyaalenjo amō len-nō, na ɔ ya bera mō kapotee taa, amō o nure ɔyaalenjo-ō pwee na ɔ de taare lweero ya bera mō kapotee-ō bō yō.

30 Amōse-ō mō i yii mōne se feye mōne okēmaa nē ɔ mōn yere mō kamee-ō gye mō donj nē. Nē okēmaa mō nē ɔ maa kya mō-rō na nē kōwe asese bweeto bō tii mō eyee se-ō mō e brawe bamō-rō nē.

31 Mōne a tōwe feye elenj nē Wuribware a kufwiije timaa-o a sa mō-ō a lee ɔbōnsam ase aaa? To, mōn' nyinji si feye Wuribware e taare a ɔ taa sese eboye kēmaa nē ɔ waa-ō na

* 12:21 Isaya 42.1-4 (LXX).

asenɔ bɔyɛ kɛmaa nɛ ɔ tɔwɛ-ɔ na ɔ bɔ ke mɔ, amɔ asenɔ bɔyɛ nɛ ɔ tɔwɛ bɔ kye Wuribwarɛ a kufwiinɛ timaa-o fɛraa, Wuribwarɛ maa taa bɔyɛ amɔ a ɔ bɔ ke mɔ pɛɛɛ.

³² ɔkɛmaa nɛ ɔ tɔwɛ asenɔ bɔyɛ kɛmaa a ɔ bɔ kye mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, Wuribwarɛ ɛ taarɛ a ɔ taa sɛsɛ-ɔ bɔyɛ amɔ bɔ ke mɔ. Amaa ɔkɛmaa mɔ nɛ ɔ tɔwɛ asenɔ bɔyɛ kɛmaa a ɔ bɔ kye Wuribwarɛ a kufwiinɛ timaa-o, Wuribwarɛ maa taa sɛsɛ-ɔ bɔyɛ amɔ a ɔ bɔ ke mɔ, mbeyɔmɔ a kayɛ mɔ-rɔ bɛɛɛ kayɛ nɛ ka ba a ka bɔ ba-ɔ-rɔ.

³³ Nɔ yɛ, fɔ ya nɔ kiyii kɔ a swɛɛ agyi timaa, a kaapo nɛɛ fɛyɛ kiyii-o bɔ dan. Nɛ fɔ ya nɔ kiyii suyo kɔ mɔ a swɛɛ agyi pɛɛpɛɛsɛ, a kaapo nɛɛ fɛyɛ kiyii amɔ mɔn bɔ dan. Kiyii agyi nɛ bɔ de ba pini kiyii suyo nɛ kɛ gyɛ-ɔ.

³⁴ Anɛn sɛ-ɔ, mɔnɛ mɔn nɔ asenɔ kpɛyaa ɛtɔwɛ. Mɔnɛ awɔ mɔ, ɛmɛnɛ nɛ mɔnɛ ɛ waa a mɔn' tɔwɛ asenɔ kpɛyaa na kɛbwɛɛ bɔ mɔnɛ nnɔ-rɔ? A lɛɛ fɛyɛ kɛtɔ nɛ kɛ bɔ kakpɔnɔ-rɔ-ɔ nɛ kanɔ ɛ tɔwɛ.

³⁵ Atɔ timaa a lɛɛ kakpɔnɔ timaa-ro, nɛ asenɔ bɔyɛ a lɛɛ kakpɔnɔ bɔyɛ-ro.

³⁶ Mɔn' nyinɔi si fɛyɛ kake nsi nɛ Wuribwarɛ i gyi asɛsɛ pɛɛɛ asenɔ-ɔ, o bise ɔkɛmaa kɛsɛnkɛpɛregyi kɛmaa nɛ ɔ tɔwɛ, nɛ kɛ mɔn bɔ dan-ɔ asenɔ, na ɔkɛmaa lɛɛ mɔ ɛyɛɛ kanɔ gywii Wuribwarɛ.

³⁷ A lɛɛ fɛyɛ fɔ asɛnkɛpɛregyi nɛ Wuribwarɛ ɛ dɛɛrɛ-ro a ɔ bɔ gyi fɔ asenɔ na o bu fɔ kɛbɛn bɛɛɛ kɛpɔ.”

*Atɔ dabɛ kɔwaa asenɔ
(Lukas 11.29-32)*

³⁸ Mfɛn nɛ Farisii awuyɛ kɔ na Wuribwarɛ mbraa akaapɔpɔ kɔ a tɔwɛ gywii Yeesuu fɛyɛ, “ɔkaapɔpɔ, anɛ ɛ kpa fɛyɛ fɔ waa akpɛnɛyɛɛtɔ kɔ na fɔ bɔ kaapo fɛyɛ Wuribwarɛ bɔ fɔ asɛ.”

³⁹ Nɛ Yeesuu a bɛnɔaa bamɔ fɛyɛ, “Mɔnɛ ndɔɔ a kayɛ mɔ-rɔ asɛsɛ-ɔ gyɛ asɛsɛ bɔyɛ nɛ mɔnɛ maa kɔɔrɛ Wuribwarɛ mɔnɛ i gyi-o. Mɔnɛ yɛ nɔ waa akpɛnɛyɛɛtɔ bɔ kaapo mɔnɛ. Amaa ma waa, amɔ Wuribwarɛ kyaamɛɛ Yonaa a akpɛnɛyɛɛtɔ-ɔ wɔrɛ.

⁴⁰ A bɔ abwarɛsɛn wɔrɛ-ɔ-rɔ fɛyɛ baa taa mɔ bɔ twɛɛ ɔpɔɔ-rɔ, nɛ kakinɔgyi dabɛ kɔ a kra mɔ mee, nɛ oo sii kamɔ kame-ro nɛ nsa pwɛɛ nɛ kakinɔgyi-o a dɛɛ kpɛu mɔ bɔ beya nkyu kɛɛ na ɔ kɛɛ. Anɛn dɛɛ nɛ mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, i gyi nɛ nsa ɛsɛ-ro.

⁴¹ Kɛtɔ nɛ ki tii si-o ɛ gyɛ fɛyɛ kake nsi nɛ Wuribwarɛ i gyi ɔkɛmaa asenɔ-ɔ, Niniwɛ awuyɛ ɛ kɔsɔ a bɔ yɛrɛ pɔrɔ mɔnɛ ndɔɔ a kayɛ mɔ-rɔ asɛsɛ-ɔ, na bɔ bu mɔnɛ kɛpɔ, a lɛɛ fɛyɛ Yonaa a yɔ bamɔ asɛ ya tɔwɛ abwarɛsɛn-ɔ, nɛ baa nu bamɔ ɛyɛɛ, nɛ baa kinɔi lɛɛ bamɔ ɛbɔyɛ-ro. Nɛ mbeyɔmɔ, n gyɛ ɔkɔ nɛ ɔ kyɔ Yonaa-o ya ba ɔ yɛrɛ mɔnɛ akatɔ-rɔ-ɔ ɔɔɔ? Nɛ mɔnɛ a kine mɔ abwarɛsɛn kɔtɔwɛ-ɔ.

⁴² Nɛ nsi amɔ dɛɛ nɛ owurɛkyɛɛ kɔ nɛ ɔ lɛɛ kyɔwɛ lɛɛkpa kigyise si a swɛɛrɛ kɔ sɛ-ɔ ɛ kɔsɔ a ɔ yɛrɛ na ɔ pɔrɔ mɔnɛ ndɔɔ a kayɛ mɔ-rɔ asɛsɛ-ɔ, na o bu mɔnɛ kɛpɔ, a lɛɛ fɛyɛ oo tu kpa lɛɛ hareɛ mɔ ayɛ ba anɛ ɔdɛdaapɔ Owurɛ Solomɔn asɛ mfɛɛ bɔ nu owurɛ amɔ a kanyiasɛn asenɔ-ɔ. Nɛ mbeyɔmɔ, mɔnɛ a nɔ ɔkɔ nɛ ɔ kyɔ Owurɛ Solomɔn-ɔ a ba ɔ yɛrɛ mɔnɛ akatɔ-rɔ. Nɛ mɔnɛ a kine kunu mɔ kanyiasɛnɛn.”

*Ibrisi-o ya kinɔi ba, kɛtɔ nɛ kɛ ɛ ba-ɔ
(Lukas 11.24-26)*

⁴³⁻⁴⁴ Nɛ Yeesuu yɛ, “Ibrisi ya kɔsɔ sɛsɛ sɛ, amɔ ɛ naa ɛ kaa ɛfa-rɔ ɛɛ kpa tɔn kɔ a ɛ kyena kyurɛ. ɛmɔ ɛ mɔn nɔ tɔn kɔ, amɔ ɛɛ ya fa ɛmɔ mfɛrɛ fɛyɛ ii kinɔi a ɛ yɔ lɔn nɛ baa gya ɛmɔ lɛɛ mɔ-rɔ-ɔ-rɔ. Na i kinɔi ya tɔ fɛyɛ lɔn amɔ-rɔ bɔ dan ɔ mɔn de iyisi, nɛ ɔkɔ mɔn te mɔ-rɔ.

⁴⁵ Na ɛ lɛɛ ya kpa ibrisi isunoo nɛ ɛ bɔ lɛn ɛ kyɔ ɛmɔ fɔnɔn-ɔ, na ɛ bɔ kyena mfɛn. Ibrisi lɔn ɛ gyɛ sɛsɛ. To, amɔ ɛmɔ a waa isunoo i te sɛsɛ amɔ sɛ-ɔ, amɔ sɛsɛ a kɔlɔ-ɔ a waa kɔkyɔ kɔ kyɔn sɔn nɛ ibrisi kɔnkɔ ɛ gyɛ nɛ ki te mɔ sɛ-ɔ. Mfaanɛɛ a asenɔ-ɔ ɛ gyɛ nɛ a ba ndɔɔ a kayɛ mɔ-rɔ a asɛsɛ-ɔ sɛ bɔ lɛɛ bamɔ ɛbɔyɛ sɛ.”

*Yeesuu mɔ nyi na mɔ tire-ana asenɔ
(Maak 3.31-35; Lukas 8.19-21)*

⁴⁶ Yeesuu sɔn ɔ sa sɛnɔsa o gywii laman amɔ, nɛ mɔ nyi na mɔ tire-ana a ba. Nɛ baa yɛrɛ kawu sɔn bɔ kyɔnɔwɛ mɔ fɛyɛ ba kpa fɛyɛ ɔ ba a mɔ aa bamɔ a sa sɛnɔsa.

⁴⁷ Nɛ ɔkɔ a tɔwɛ gywii mɔ fɛyɛ, “Kɛɛ fɔ nyi na fɔ tire-ana yɛrɛ kawu ba tɛɛ fɔ-ɔ.”

⁴⁸ Nɛ Yeesuu a lɛɛ kanɔ fɛyɛ, “Nɛsɛ ɛ gyɛ n na? Nɛ nɛsɛ-ana mɔ ɛ gyɛ mɔ tire-ana?”

⁴⁹ Nɛ oo teyi mɔ kɛsarɛɛ bɔ kyɔ mɔ agyasepɔ, nɛ ɔ yɛ, “Mɔn' kɛɛ, n na na mɔ tire-ana i te mɔ asɛ mfɛɛ-ɔ.

⁵⁰ Amɔsɛ-ɔ ɔkɛmaa nɛ ɔ waa kɛtɔ nɛ Wuribwarɛ, n sɛ nɛ ɔ bɔ sɔsɔ-ɔ ɛ kpa-ɔ, nɛ mɔ ɛ tɛɛ mɔ ɛ mɔ tire na mɔ pɛkyɛɛ na n na.”

13

ገሌታዎን ክፍል
(Maak 4.1-9; Lukas 8.4-8)

¹ Kake amō dɛɛ nɛ Yeesuu a lɛɛ lɔŋ-nɔ yɔ keparɛ dabe-ɔ kɛɛ, mfeŋ nɛ ɔ kyena kaapo laman atɔ.

² Amaa asese nɛ baa bɔ gyanŋɛ muruwaa mō mfeŋ-ɔ a kyɔ bweɛtɔ se-ɔ, nɛ oo buwi kpa korɛɛ. Mō a nya-ɔ, nɛ oo neŋ korɛɛ-ɔ bɔ dɔŋŋɔ nkyu-o si kafweɛ. Nɛ ɔ kyena-ro ɔ kaapo asese-ɔ, na bamō mɔ bɔ yere nkyu kɛɛ ba nu mō ase.

³ Nɛ ɔ ba itee na akpare bɔ kaapo bamō asen bweɛtɔ.
Anɛŋ a itee mɔ kokonko ɛ gye feye, “N gye ɔdɔpo ko ɛ bo-ro aaa? Nɛ ɔ yɔ a ɔ ya ŋonyan mō yaabraa.

⁴ Mō a yɔ ɔ ŋonyan-ɔ, nɛ ayaabraagyɔ amō akɔ a lɛɛ da kpa-ro, nɛ mbogyii a bɔ tesi gyi.

⁵ Nɛ amō akɔ a lɛɛ da kagyaase mfeŋ nɛ sweere-ɔ moŋ bɔ dan kyɛkyɛ-ɔ. Sweere-ɔ a moŋ bɔ ken-o si-o, nɛ aa kwɛɛ menan.

⁶ Amaa amō a kwɛɛ-ɔ, nɛ kyɔwe a bɔ da yaabraa-ɔ mɔ, a lɛɛ feye sweere-ɔ moŋ bɔ ken a amō ilɛŋ yɔ kaase.

⁷ Ayaabraagyɔ-o akɔ nɛ aa lɛɛ da ɛfa-ro-ɔ mɔ a koŋo dan. Amaa ɛfa a dan mwiire amō se.

⁸ Nɛ ŋkee ayaabraagyɔ amō akɔ a lɛɛ da sweere timaa si. Nɛ aa kwɛɛ nɛnɛɛ, nɛ aa dan bɔ kowɛ. Hareɛ amō akɔ a waa anju adabe adabe, nɛ amō akɔ a waa anju nyiirese, nɛ amō akɔ mɔ a waa anju ngyingyi. Amō ɛ gye saasebɛɛ.

⁹ Amose-ɔ, ɔkɛmaa nɛ o de ɛsebo-ɔ, o nu.”

Kɛtɔ se nɛ Yeesuu a ba itee na akpare bɔ kaapo asese asen-ɔ
(Maak 4.10-12; Lukas 8.9-10)

¹⁰ Nɛ Yeesuu agyasepo-ɔ a bɔ bise mō feye, “Emene se nɛ fo de itee na akpare fo ɛ tawe asen fo i gywii laman-ɔ?”

¹¹ Nɛ ɔ beŋŋaa bamō feye, “Mone wɔre nɛ mo ɛ tawe anɛŋ nɛ Wuribware se a kuwure-o du-o mo i gywii, amaa ma kaapo laman-ɔ anɛŋ a atɔ-ɔ.

¹² A lɛɛ feye ɔkɛmaa nɛ o nu mō asen timaa-o, nɛ ɔ kɔɔre a o gyi-o, Wuribware ɛ sa mō kanyiasen bweɛtɔ na ɔ bɔ tii kamō nɛ o de-o si. Nɛ mō-ɔ mō nɛ o kine amō-ɔ ɛ panj mō kanyiasen kafweɛ nɛ ɔ kyɔ o de-o.

¹³ Kɛtɔ se nɛ n de itee na akpare mō ɛ tawe asen mō i gywii laman-ɔ ɛ gye feye bɔ de akatɔ, amaa bɔ moŋ keɛ, nɛ bɔ de ɛsebo, amaa bɔ maa nu asen.

¹⁴ Anɛŋ a asese-ɔ se-ɔ, kɛtɔ nɛ Wuribware kyaameɛ Isaya a tawe-ɔ a waa kasentij feye,

‘Mone ya nu mō asen kpora-ro iluwi bweɛtɔ gbaa,
mone maa nu amō kaase.
Mone beɛ mone ɛ deere asen-ɔ-ro
na mon' fa amō mfɛre kpone,
mone maa nu kaase.’

¹⁵ Nɛ Isaya a kya se tawe feye Wuribware ye amō a waa anɛŋ,

‘A lɛɛ feye bamō anju-ro a waa lɛŋ,
nɛ baa tii bamō ɛsebo,
nɛ baa buŋ bamō akatɔ se.
N gye anɛŋ, bamō akatɔ i buŋŋi a bɔ ŋu atɔ,
na bamō ɛsebo mɔ taye a bɔ nu asen,
na bɔ nu asen kaase
na bɔ nu bamō eyee,
na ŋkee mō, Wuribware,
ŋ nya taa bamō ebɔye bɔ ke bamō.*’

¹⁶ Mō agyasepo-ɔ, mone feraa, de nyure. Wuribware akatɔ a gyi mone se, amose-ɔ ɔ sa nɛ mone ɛ deere asen mɔ-ro, nɛ mone i nu asen amō kaase.

¹⁷ Mō i gyi mone kasentij feye Wuribware akyameɛ na mō asese nɛ baa san-ɔ nɛ baa dɛɛ kyena-ɔ bweɛtɔ a yorɔwe feye bɔ ŋu atɔ nɛ mone i ŋu ndɔɔ a kake mɔ-ɔ, na bɔ nu asen nɛ mone i nu mbeyomɔ-ɔ. Amaa ɔ moŋ sa bamō kpa.”

Anɛŋ nɛ Yeesuu a kaapo ገሌታዎን ክፍል a kaase-ɔ
(Maak 4.13-20; Lukas 8.11-15)

* 13:15 Isaya 6.9-10 (LXX).

¹⁸ Ne Yeessuu a kya se tawe gywii mo agyasepo-o feye, "To, mbeyomo mon' sa a n kaapo mone a mon' nu adapo a kitee-o kaase.

¹⁹ Ayaabraagi ne aa lee da kpa-ro-o yere bo sa sese ne o nu Wuribware se a kuwure-o asen-o, ne mo-o mo maa nu amo kaase-o. Mfen ne Obnsam e ba a o bo lee amo lee mo mfeere-ro.

²⁰ Ayaabraagi ne aa lee da kgyaase-o mo yere bo sa sese ne o nu abwaresej-o, ne mo feraa, mo ya nu amo, amo-o a waa mo kone, na o kore waa mo kakpono-ro.

²¹ Amaa mo akato a mon pee si-o si-o, mo koregyi maa kyee. Asen kunu beee aworefao ya to mo bo lee abwaresej ne o kore gyi-o si, amo o yowe amo se kegya.

²² Ayaabraagi amo ne aa lee da efa-ro-o mo yere bo sa sese ne o nu abwaresej-o, ne kye mo-ro ato tooraase, na katannekpa ne ka taare a ka penna sese-o, ya lwee mo mfeere-ro, amo aa waa koky kyon abwaresej ne a bo mo kakpono-ro-o. Amo mo koregyi-o maa waa mo seye.

²³ Lalalowe-o e gye ayaabraagi ne aa lee da sweere timaa-o si-o. Amo mo e yere bo sa sese ne baa nu amo kaase, ne aa waa koky bamo nkpono-ro-ro. Ne nkee anen a sese-o bokko a waa itimaa na kedamenanse bweeto, ne bamo bokko mo a waa na a kyo, ne bamo bokko mo a waa nyiire."

Efa kitee

²⁴ Ne Yeessuu a be tawe kitee ko gywii bamo. Ne o ye, "Mon' nu anen ne Wuribware se a kuwure-o du-o. N gye adapo ko e bo-ro aaa? Ne o nnyan ayaabraagi timaa ko mo kodoo-ro.

²⁵ Kanye ko san ne akemaa a di idi-o, ne mo don a ywii ya nnyan afagyi boye ko bo waa mo yaabraa kodoo-ro-ro.

²⁶ Ne ayaabraagi amo a kwee, ne aa bo dan kowe, ne nkee afagyi boye amo mo a bo kwee lee amo eyee ifuri.

²⁷ Mfen-o ne adapo-o ayaafore a bo tawe gywii mo feye, 'Ane nyanpe, nee fo a nnyan ayaabraagi timaa nee e? Ne mfen ne efa boye mo a lee?'

²⁸ Ne oo lee kan feye, 'Ddon ko ya waa amo-o.'

Ne baa be bise mo feye, 'Amo fo e kpa feye ane ya kyuwi efa-o lee yaabraa amo-ro aaa?'

²⁹ Ne oo lee kan feye, 'Mon' yowe, a lee feye mone i kyuwi efa-o, mone i kyuwi yaabraa-o a mon' bo tii si.

³⁰ Amose-o mon' sa a yaabraa-o na efa-o peee dan bo fo ketenjebe. San amo ne mo e tawe a n gywii bamo ne ba tenje-o a bo kyuwi efa-o pwee. Na bo nure emo bo beya apiren si apiren si na bo kywee. Na bo dee tenje yaabraa-o bo waa mo akyenkyenju-ro.'

Anen ne Yeessuu a ba kupurutugyi bo da kekpare-o
(Maak 4.30-32; Lukas 13.18-19)

³¹⁻³² Ne Yeessuu a da bamo kekpare ko. O ye, "Wuribware se a kuwure-o du nee feye kupurutugyi-o. Kigy mo du kagyinyii, amaa sese ya dwii kemo, amo ke e kwee a ke dan kii kikiree, ne ke bo eswee ko kyon ayii peee. Na mbogyii bo kyena kemo se waa bamo asaa."

Yiisi a kekpare-o
(Lukas 13.20-21)

³³ Ne Yeessuu a be da bamo kekpare mo feye, "Wuribware se a kuwure-o du nee feye okyee a kpa a o waa bodobodoo, ne o ba yiisi bo waa esam kyanse bor-ro-ro, ne oo nwiini, ne esam-o a tin waa bweeto-o."

Keto ko be se ne Yeessuu a ba itee na akpare bo kaapo asese asen-o
(Maak 4.33-34)

³⁴ Akpare na itee ne Yeessuu a bo tawe abwaresej gywii laman-o. O mon tawe kesen ko gywii bamo na a mon gye kekpare beee kitee.

³⁵ O waa anen nee na keto ne Wuribware kyaamee ko a kyoree waa abwaresej wore-o-ro-o waa kasentij feye,

"Akpare ne mo e da a m bo sa sensa gywii bamo,
na m bo kaapo bamo asen ne aa kweero
pwee ne Wuribware a dee twee kaye-o."*

Anen ne Yeessuu a kaapo efa kitee-o kaase-o

³⁶ Ne nkee Yeessuu a lee laman-o-ro lwee lan-no. Mfen ne mo agyasepo-o a ba mo ase tawe gywii mo feye, "Kaapo ane efa kitee-o kaase."

* 13:35 Kilij 78.2.

37 Ne ɔ ye, “Yooo. Ɔɔɔɔpɔ ne ɔɔ nɔnyan ayaabraagyi timaa amɔ-ɔ e gye mo, dimaadi mɔ gyi-o.

38 Mɔ kodɔɔ-ɔ mɔ e gye kaye mɔ. Ne ayaabraagyi-o mɔ e gye bamɔ ne bɔ tii Wuribware se a kuwure-o si-o. Efa-ɔ mɔ e gye bamɔ ne bɔ gya Ɔbɔnsam a ekpa-ɔ se-ɔ.

39 Ne ɔɔɔɔɔ ne ɔɔ nɔnyan afagyi amɔ-ɔ e gye Ɔbɔnsam fɔɔfɔɔ. Yaabraa ketenɔɔɔ-ɔ mɔ e gye san ne kaye mɔ e gye kee-ɔ, ne bamɔ ne ba tenɔɔ yaabraa-ɔ mɔ e gye Wuribware a mbɔɔ-ɔ.

40 Feyɛ anɛɛ ne ɔɔɔɔpɔ-ɔ a sa ne baa kyuwi efa-ɔ swii bɔ beya kywɛɛ-ɔ, anɛɛ dɛɛ ne mo, dimaadi mɔ gyi-o, e waa abɔyewaapɔ san ne kaye mɔ e gye kee-ɔ.

41 Mɔ i sun mo mbɔɔ a m bɔ kyɔɔwɛ kaye mɔ-ro na bɔ ba bɔ kpɔwɛ ketɔ kɛmaa ne ke gye bɔyɛ-ɔ na abɔyewaapɔ pɛɛɛ.

42 Na mo mbɔɔ-ɔ lee bamɔ lee mo kuwure-o-ro, na bɔ tweɛ bamɔ waa kedɛekpɛɛtekii-ro. Mfɛɛ-ɔ ne ba su, na ba duɔ nno.

43 Na nkeɛ a san asɛɛ timaa-o, na bamɔ itimaa-o sa a bɔ lanɔɔ-ro feyɛ kyɔwɛ-ɔ bamɔ se Wuribware a kuwure-o-ro. Amɔ e gye saasɛɛ. Amɔse-ɔ ɔkɛmaa ne o de ɛɛɛ-ɔ, o nu asɛɛ mɔ.”

Kalɔgyii na atanne kitee

44 Ne Yeesuu a tɔwɛ kitee mɔ feyɛ, “Wuribware se a kuwure-o beɛ ku du neɛ feyɛ kalɔgyii na atanne ne baa kwii bɔ kweɛɔ kodɔɔ ko-ro-ɔ. Ne kɛpaafowɔ ko a ɔɔɔ ya puruwi si. Ne ɔɔ beɛ lɔɔɔ ɛɛɛ bɔ bun si nɛnɛɛ. Ne mɔ akatɔ a gyi fɛɛ. Mɔ a kpa atanne amɔ kyɔɔ ketɔ kɛmaa-ɔ se-ɔ, ne ɔɔ kiɔɔɔ yɔ pe ya fe mɔ kapɔtɛɛ pɛɛɛ, ne ɔɔ yɔ kodɔɔ-ɔ wuyɛ asɛɛ ya ɔɔ kodɔɔ amɔ ne atanne-ɔ pure-ro-o.”

Akukye-ro a ketanɔgyi-o kitee

45 Ne Yeesuu a beɛ ba kitee ko bɔ kaapɔ bamɔ asɛɛ. Ɔ ye, “Mɔn' beɛ nu anɛɛ ne Wuribware se a kuwure-o du-o. N gye yawɔgyipɔ ko e bɔ-ro aaa? Mɔ kusun e gye atanɔgyi damenanɔɔ ko ne a bɔ akukye-ro-o kɔɔɔɔ.”

46 Ne kake nko ɔɔ ya nɔ ɔko de anɛɛ a atanɔgyi-o kedamenanɔɔ ko. Amaa kɛmɔ yawɔ bɔ lɛɛ fɛɛ. Amɔse-ɔ ne oo kperi kɛmɔ se yɔ pe ya fe mɔ kapɔtɛɛ pɛɛɛ ya ɔɔ ketanɔgyi amɔ.”

Kisawu kitee

47 Ne Yeesuu a beɛ ba kitee ko bɔ kaapɔ anɛɛ ne Wuribware se a kuwure-o du-o. Ne ɔ ye, “N gye nkingyi akrapɔ ko e bɔ-ro aaa? Ne baa yɔ kisawu-ro, ne baa ya tweɛ kra nkingyi bweɛtɔ.

48 Bamɔ a nya nkingyi bweɛtɔ-ɔ, ne baa dɛɛ kidenɔɔɔ ya kyena tesi nkingyi-o-ro. Ne baa swii ntimaa-o waa bamɔ atweɛtweɛ-ro. Ne baa swii mmɔ ne ba kisi kigyi-o bɔ tweɛ.

49 Amɔse-ɔ kayɛ bɔ gye kee-ɔ, anɛɛ dɛɛ ne ketɔ e ba. Wuribware a mbɔɔ-ɔ e ba a bɔ bɔ lee asɛɛ bɔyɛ-ɔ lee atimaa-o-ro.

50 Na bɔ taa abɔyɛ-ɔ tweɛ waa kedɛekpɛɛtekii-o-ro. Mfɛɛ-ɔ ne ba di-ro, na ba su, na ba duɔɔ nno.”

51 Yeesuu a tɔwɛ itee na akpare amɔ lowɛ-ɔ, ne oo bise mɔ agyasɛpɔ feyɛ, “Nɛɛ mɔne a nu itee mɔ kaasɛ ɛ?”

Ne bɔ ye, “Ɔɔɔ, anɛ a nu kaasɛ.”

52 Ne Yeesuu a tɔwɛ gywii bamɔ feyɛ, “Wuribware mbraa akaapɔpɔ kyɔ bɔ nyi Wuribware a atɔ-ɔ kekaapo. Amɔse-ɔ bamɔ ɔko ya beɛ kii feyɛ sukuu kigyi ne oo suye Wuribware se a kuwure-o ekpa-o ekpa gye se-ɔ lee mo asɛɛ, ɔ waa neɛ feyɛ atɔ wuyɛ ko ne o de atɔ damenanɔɔ pɔpɔwɛ na adɛɛaa mɔ kekyan-nɔ-ɔ, ne oo lee amɔ pɛɛɛ bɔ kaapɔ asɛɛ-ɔ.”

Anɛɛ ne Nasaret awuyɛ a kine Yeesuu-o (Maak 6.1-6; Lukas 4.16-30)

53 Yeesuu a tɔwɛ itee na akpare amɔ lowɛ-ɔ, ne ɔɔ lee mfɛɛɔ.

54 Ne ɔɔ yɔ mɔ ayɛ Nasaret. Mɔ a bɔ mfɛɛ-ɔ, ne ɔɔ kaapɔ asɛɛ abwareɛɛɛ man amɔ a keɔwarekɔrekyan-ɔ-ro. Bamɔ a nu mɔ asɛɛ-ɔ, ne aa kpen bamɔ eyɛɛ. Ne baa tɔwɛ bamɔ wɔre feyɛ, “Mfɛɛ ne ɔnyare mɔ a nya mfɛɛɛ mɔ lee? Ne nɛɛ ya sa mɔ kpa feyɛ ɔ waa akpenɔyɛɛtɔ mɔ ne anɛ a nu amɔ asɛɛ-ɔ?”

55 Anɛ ayɛpɔ fɔɔfɔɔ e gye mɔ. N gye kaapɛntaa-ɔ mɔ gyi-o neɛ ɛɛɛ? N gye mɔ nyi e gye Mariya aaa? N gye mɔ tire-ana e gye Yakubu na Yosɛf na Simɔn na Yudas aaa?

56 Mɔ pekɔyɛ-ana mɔn te mfɛɛ aaa? Ne nkeɛ mfɛɛ ne ɔɔ nya amɔ-ɔ pɛɛɛ lee?”

57 Ne baa kine mɔ.

Mfɛɛ ne Yeesuu a tɔwɛ gywii bamɔ feyɛ, “Ba bu Wuribware kyaamɛɛ tɔn kɛmaa, amaa mɔ fɔɔfɔɔ ayɛ awuyɛ na mɔ lɔn-nɔ awuyɛ fɛraa mɔ mɔn de mɔ bɔ tɛɛ sɛyɛ.”

58 Bamɔ a mɔn kɔɔɔɔ mɔ gyi-o si-o, ɔ mɔn waa akpenɔyɛɛtɔ bweɛtɔ mfɛɛɔ.

14

Anɛn nɛ Yohaneɛ Osuubɔpɔ-ɔ a wu-o
(Maak 6.14-29; Lukas 3.19-20; 9.7-9)

¹ Saŋ amɔ-ɔ, nɛ Hɛrɔd nɛ ɔ gye Galilɛya swɛɛrɛ sɛ owure-o a nu Yeessuu asɛn nɛ anɛn nɛ ɔ waa akpɛnyɛɛtɔ bweɛtɔ-ɔ.

² Nɛ ɔ tɔwɛ gywii mɔ ayaafɔrɛ-ɔ feyɛ, “Mɔ ɛ kɔarɛ a n gyi feyɛ ɔnyarɛ mɔ ɛ gye Yohaneɛ Osuubɔpɔ nɛ mɔ a mɔ mɔ-ɔ, nɛ ɔ bɛ kyiŋŋi lɛɛ lowi-ro. Amɔ ɛ mɔn gye anɛn fɛraa, ɔ maa taarɛ a ɔ waa anɛn a akpɛnyɛɛtɔ mɔ.”

³⁻⁴ Mfaanɛ nɛ Yohaneɛ Osuubɔpɔ-ɔ a wu. Saŋ kɔ, nɛ Owure Hɛrɔd a kɔarɛ mɔ tire Filipino mɔ ka Hɛrɔdɛya waarɛ. Nɛ Yohaneɛ Osuubɔpɔ-ɔ mɔ a yii owure-o si iluwi bweɛtɔ feyɛ, “A mɔn bware feyɛ fɔ a kɔarɛ fɔ tire mɔ ka waarɛ.”

⁵ Mfaanɛ sɛ-ɔ, nɛ Hɛrɔd a yɔrɔwɛ feyɛ ɔ mɔ Yohaneɛ. Amaa ɔ sɛrɛ laman nɛ bɔ yɛ Wuribware a akyaamɛ-ɔ ɔkɔ ɛ gye Yohaneɛ-o. Amɔ fɛraa kɛtɔ nɛ owure-o a waa-ɔ ɛ gye feyɛ ɔ sa nɛ baa kra Yohaneɛ, nɛ baa ba agbarabi bɔ nɛrɛ mɔ, nɛ baa tii mɔ.

⁶ Owure-o kɔkɔwɛ kasu kanɔ kigyi a fɔ-ɔ, nɛ ɔ tɛɛ asɛsɛ dabɛ kɔ bɔ gyanɛ feyɛ bɔ bɔ gyi atɛsɛ mɔ ayɛ, na bɔ gyi akatɔ. Ngyanɛ amɔ-rɔ, nɛ owure-o mɔ ka Hɛrɔdɛya mɔ gyi kabregyii a lweɛ bɔn-nɔ ɔ kyaa. Mɔ a kyaa-ɔ, nɛ aa gyi owure-o akatɔ bweɛtɔ.

⁷ Amɔsɛ-ɔ nɛ ɔ waa ɛtan feyɛ ɔ sa kabregyii-o kɛtɔ kɛmaa nɛ ɔ tɔwɛ a ɔ gywii mɔ ɛ ɔ kpa-ɔ.

⁸ Nɛ kabregyii-o a ya bise mɔ nyi Hɛrɔdɛya kɛtɔ nɛ ɔ tɔwɛ gywii mɔ feyɛ ɔ kpa-ɔ. Nɛ ɔ bɛnɛaa ɛ, “Tɔwɛ gywii mɔ ɛ Yohaneɛ Osuubɔpɔ-ɔ kunu-o nɛ fɔ ɛ kpa kyanɛsɛ-rɔ mbɛyɔmɔ.” Nɛ kabregyii-o a ya tɔwɛ anɛn dɛɛ gywii owure-o.

⁹⁻¹¹ Owure-o a nu kɛtɔ nɛ ɔ yɛ ɔ kpa-ɔ, a mɔn waa mɔ kɔnɛ pɛɛɛ. Amaa anɛn nɛ ɔ kyɔ waa ɛtan laman-nɔ sɛ-ɔ, ɔ sa kanɔ feyɛ soogyaa kɔ yɔ mɛn nɛ baa tii Yohaneɛ-o ya tuwi mɔ kunu baa. Nɛ ɔ ya tuwi Yohaneɛ kunu-o bɔ waa kyanɛsɛ-rɔ taa yaa bɔ sa kabregyii-o, nɛ mɔ-ɔ mɔ a taa yaa bɔ sa mɔ nyi.

¹² Nɛ Yohaneɛ a agyasepɔ-ɔ bɔkɔ a bɔ sɔrɔ mɔ kifunɛn-o yaa pure. Mɛn nɛ baa ya tɔwɛ kɛtɔ nɛ kaa waa Yohaneɛ-o gywii Yeessuu.

Anɛn nɛ Yeessuu a sa asɛsɛ nkpɛn nnuu atɛsɛ-o
(Maak 6.30-44; Lukas 9.10-17; Yohaneɛ 6.1-14)

¹³ Yeessuu a nu anɛn nɛ baa mɔ Yohaneɛ-o, nɛ ɔ fa mɛɛrɛ feyɛ mɔ aa mɔ agyasepɔ-ɔ yɔ mɛn nɛ asɛsɛ mɔn bɔ-rɔ-ɔ ya kyure kafwɛɛ. Nɛ mɔ aa bamɔ a lweɛ kɔrɛɛ-rɔ ba kpa a bɔ parɛ yɔ mɛn nɛ a du diŋn-o. Amaa bɔkɔ a kyɔ nɛ mɛn nɛ ɔ kpa a ɔ yɔ-ɔ, nɛ anɛn sɛ-ɔ asɛsɛ biribiri a lɛɛ mɛn a ɛman-ɔ-rɔ mɛraa sɛ bɔ bɔrɔ nkyu ɛkɛkɛɛ sɛ bɔ gya mɔ sɛ. Nɛ baa sɛrɛ gye mɔ nkpɛɛ ya fɔ mɛn nɛ ɔ kpa a ɔ yɔ-ɔ.

¹⁴ Kɔrɛɛ-ɔ a bɔ dan, nɛ Yeessuu a lɛɛ-ɔ, nɛ oo nɛ asɛsɛ biribiri amɔ, na bɔ gywii mɔ. ɔ mɔn lɛɛ kpa a ɔ kwayɛ bamɔ, a lɛɛ feyɛ oo nɛ anɛn nɛ baa pɛɛ akatɔ ba kpa a bɔ nɛ mɔ-ɔ. Nɛ bamɔ asɛn a waa mɔ ɛwɛɛ. Anɛn sɛ-ɔ, alɔpɔ kɛmaa nɛ baa baa mɔ asɛ-ɔ, ɔ kya bamɔ.

¹⁵ Amɔ kyɔwɛ a kpa a ɔ twɛɛ-ɔ, nɛ mɔ agyasepɔ-ɔ a bɔ tɔwɛ gywii mɔ feyɛ, “Kyɔwɛ a lowɛ. Amɔ a gye ɛfa-rɔ sɛ-ɔ, sa a asɛsɛ-ɔ yɔ ɛman nɛ ɛ maa mɛɛ-ɔ-rɔ, na bɔ nya ya sɔ kɔtɔkɔ gyi.”

¹⁶ Nɛ Yeessuu a bɛnɛaa bamɔ feyɛ, “A mɔn bware feyɛ bɔ yɔ. Mɔnɛ fɔnɛn, mɔn' sa bamɔ kɔtɔkɔ a bɔ gyi.”

¹⁷ Nɛ baa lɛɛ kanɔ feyɛ, “Bodobodoo akuri anuu na nɛnɛgyi nɛyɔ wɔrɛ kɛn nɛ anɛ de mɛɛ.”

¹⁸ Nɛ Yeessuu a tɔwɛ gywii bamɔ feyɛ bɔ taa baa mɔ a ɔ kɛɛ.

¹⁹ Nɛ ɔ yɛ asɛsɛ-ɔ kyɛna ɛfa sɛ swɛɛrɛ mɛn. Nɛ ɔ taa bodobodoo akuri anuu-o na nɛnɛgyi nɛyɔ-ɔ waa mɔ asarɛ-rɔ, nɛ ɔ dɛrɛ sɔsɔ, nɛ ɔ sa Wuribware anɛ. Nɛ nɛkɛ ɔ tɛnɛn-rɔ bɔ sa mɔ agyasepɔ-ɔ, nɛ baa ke-ro sa asɛsɛ-ɔ pɛɛɛ.

²⁰ Bamɔ pɛɛɛ a gyi bodobodoo-o kɔnɛ, nɛ baa wɔ nɛnɛgyi-o kɔnɛ. Nɛ nɛkɛ mɔ agyasepɔ-ɔ a taa ake kudu anyɔ swii bodobodoo na nɛnɛgyi mpupuriasɛɛ nɛ nɛ saŋ-ɔ bɔ bɔrɔ.

²¹ Akyɛɛ na nɛyaa gyi nɛ baa gyi atɛsɛ-o ɛ mɔn tii si, anyarɛ-ɔ wɔrɛ bɔ nkpɛn nnuu.

Anɛn nɛ Yeessuu a narɛ nkyu si-o
(Maak 6.45-52; Yohaneɛ 6.16-21)

²² Amɔ-ɔ kamɛɛ-rɔ, nɛ Yeessuu a sa nɛ mɔ agyasepɔ-ɔ a lweɛ kɔrɛɛ-ɔ-rɔ gye mɔ nkpɛɛ yɔ nkyu-o nɔnɔn a bɔnɛ-ɔ sɛ, nɛ mɔ-ɔ mɔ a sii a ɔ sa laman-ɔ kpa a bɔ yɔ pɛ.

²³ Mɔ a brawɛ bamɔ-rɔ pɛɛɛ bɔ kyonwɛ bamɔ ɛpɛ-ɔ, nɛ ɔ yɔ kɛbɛɛ kɔ sɛ ya kɔrɛ kɛbwarekɔrɛ mɔ wɔrɛ kɛn.

Bɔ fɔ kanye-o, Yeessuu wɔrɛ bɔ kɛbɛɛ-ɔ sɛ mɛn.

²⁴ Na mɔ agyasepɔ a kɔrɛɛ-ɔ a fɔ kɛfɔ. Amɔ bɔ mɔn lɛɛ ba taarɛ bɔ parɛ yɔ akatɔ-rɔ, a lɛɛ feyɛ bamɔ a parɛ ba gyanɛaa afwii-o si-o, alanɛkparɛ ɛ da bamɔ a kinɛn.

25 Bɔ fɔ gyegyaye kese-ro, ne Yeesuu a nare nkyu-o si feye mɔ a naa sweere-ɔ ya tɔ bamo.

26 Mɔ agyasepɔ-ɔ a nyu mɔ a naa nkyu-o si-o, bɔ mon pini mɔ, amose-ɔ kufu a nya bamo pɛɛɛ, ne baa fɛɛ-ro feye, "Kyenɔnɔ nee!"

27 Mfen ne Yeesuu a tɔwe feye, "Mɔ nee. Mon' nya kakponɔ. Monɛ ma sa a kufu nya mone."

28 Ne Peetroo ye, "Mɔ nyanɔɛ, amɔ e gye fɔ kasentɔn si, amɔ fɛraa sa kanɔ na n nare nkyu-o si ba fɔ ase."

29 Ne Yeesuu a beɔnaa mɔ feye, "Ba!"

Amose-ɔ ne Peetroo a lee koree-ɔ-ro lee ɔ naa nkyu-o si ɔ ya Yeesuu ase.

30 Amaa afwii-o a da mɔ nkyu si mfen-ɔ se-ɔ, kufu a nya mɔ, ne ɔ lee o kirewi. Ne ɔ faa-ro tɔwe e, "Mɔ nyanɔɛ, mɔrɔwe mɔ!"

31 Puri amɔ-ro, ne Yeesuu a fɔ mɔ ase, ne ɔ tɔwe kra mɔ-ro tɔwe feye, "Fɔ kɔkɔregyi ne fɔ de-o mon kyɔ pɛɛɛ! Emene se ne fɔ mon kɔre gi?"

32 Saɔ ne Yeesuu na Peetroo a lwee koree-ɔ-ro-ɔ, ne afwii-o a yɔwe.

33 Ne Yeesuu agyasepɔ-ɔ a gyɔnɔ sunj mɔ koree-ɔ-ro mfen. Ne bɔ ye, "Kasentɔn si, Wuribware mɔ gyi-o e gye fɔ."

Aneɔ ne Yeesuu a kya alɔpɔ Ginesaret ifuri si-o (Maak 6.53-56)

34 Ne baa mɛraa se ba ya nkyu-o si. Ne nkee bamo koree-ɔ a bɔ danj Ginesaret ifuri si.

35 Mfen a asese-ɔ a denj nyu Yeesuu-o, ne baa da kibonɔn mmanjyii na eman ne e maa mfen-ɔ-ro. Ne ifuri-o si a asese-ɔ a taa bamo alɔpɔ pɛɛɛ baa Yeesuu ase.

36 Ne baa kore mɔ feye ɔ dabɔrɔ bamo na bɔ kpaare, beɛɛ ɔ sa alɔpɔ-ɔ kpa na bɔ dabɔrɔ mɔ waagya kanɔ gbaa. Bamɔ ne baa dabɔrɔ mɔ waagya-ɔ pɛɛɛ a kpaare.

15

Aneɔ ne adɛdaapɔ a kaapɔ-ɔ (Maak 7.1-13)

1 Saɔ ko ne Wuribware mbraa akaapɔpɔ na Farisii awuye ko ne baa lee Yerɔsalɛm man-ro-ɔ a ba Yeesuu ase bɔ bise mɔ feye,

2 "Ntɛtɔ se ne fɔ agyasepɔ-ɔ maa gya ɛkpa ne anɛ adɛdaapɔ a kaapɔ anɛ-ɔ se? Ketɔ se ne anɛ a bise amɔ-ɔ e gye feye bɔ maa fwee asaree, pwɛɛ deɛ gyi ateese."

3 Ne Yeesuu a beɔnaa bamo feye, "To, ntɛtɔ se ne mone gbaa mone maa gya Wuribware fɔnɔn a mbraa-ɔ se, ne mone gya mone asese a ɛkpa-ɔ se?"

4 Mone nyi feye Wuribware ye,

'Bu fɔ se na fɔ nyi',*
na 'Ɔkɛmaa ne ɔ lonj mɔ se beɛɛ mɔ nyi-o, bɔ mɔɔ mɔ.*'

5-6 Amaa mone fɛraa, mone e kaapɔ nee feye atanne beɛɛ ketɔ timaa ko ne ɔko de a ɔ bɔ kya mɔ se na mɔ nyi-ro-o, mɔ ya taa yaa bɔ sa Wuribware na mɔ kusuj, amɔ fɛraa Wuribware e bɔ, a kaapɔ feye sese-ɔ a nya mɔ eyee, ne mone beɛ mone ye mɔ se na mɔ nyi kitiri ne ba wu-o mon lee a gye mɔ asen nee. Mɔ akowepɔ atanne kɛsa maa kaapɔ nee feye o bu bamo nee eee? Mone fɔnɔn a ɛkpa mɔ ne mone e kaapɔ. A mon lee a gye Wuribware asen ne mone gya se. Ne nkee mɔ Wuribware asen mon lee a gye kotɔko mone ase.

7 Mone nno nnyɔ nnyɔ awuye mɔ, saɔ ne Wuribware kyaamɛ Isaya a kyɔreɛ asen ko waa abwareseɔn wɔre-ɔ-ro-ɔ, mone asen ne ɔ tɔwe, ɔ mon ba ayeba. Ɔ kyɔreɛ nee feye Wuribware ye,

8 'Asese mɔ de bamo nno kpankpan nee ba bonyaa mɔ,
amaa bamo nkyɔnɔ mon bɔ mɔ se.

9 Bamɔ kusuj mɔ ne ba sunj mɔ-ɔ gye kwaa,
ke e gye kegya mbraa na amanbere
ne dimaadi a kaapɔ-ɔ se dooo.' ”*

Atɔ ne a waa sese iyisi-o (Maak 7.14-23)

10-11 Yeesuu a tɔwe asen gywii Farisii awuye-o na Wuribware mbraa akaapɔpɔ-ɔ lowe-ɔ, ne ɔ beɛ teɛ laman-ɔ bɔ gyanne mɔ ase, ne ɔ tɔwe gywii bamo feye, "Mon' lonj ɛsebo, na

* 15:4 Kelee Igyipiti 20.12; Mbraa kebeesa 5.16. * 15:4 Kelee Igyipiti 21.17; Kolɔnɔ mbraa 20.9. * 15:9 Isaya 29.13 (LXX).

mon' nu mo ase, na mon' nu kaase feye n gye keto ne sese i gyi o waa kame-ro-o e gye ne ke e sa a o waa iyisi. Amaa keto ne ke e lee mo kano-ro-o e gye ne ke e sa a o waa iyisi."

12 Ne Yeessuu agyasepo-o a ba mo ase bo towe gywii mo feye, "Fo mon nyi feye asen ne fo a towe-o se-o, Farisii awuye-o idun a fwii fo se aaa?"

13 Ne Yeessuu a da kekpare mo bo lee kano feye, "Keto dwii kema ne Wuribware, n se ne o bo so-o, mon dwii-o o kyuwii."

14 Farisii awuye-o feraa, mone ma kan bejjaa bamo. Bo ye bo gye tenapo kayii-ro akrapo nee. Amaa bamo fofon mon kee. Tenapo ya kra tenapo kiyii-ro a o gye mo nkpee, bamo peee e lee a bo lee da kemañan-no."

15 Ne Peetroo ye, "Fo ye n gye keto ne sese i gyi o waa kame-ro-o e gye ne ke e sa a o waa iyisi, kaapo ane kemo kaase."

16 Ne Yeessuu ye, "Nto se ne mone du feye asese amo-o nee?"

17 Nto se ne mone mon nu asen amo kaase-o nee? Mon' nu feye keto ne sese i gyi-o i lwee mo kano-ro nee na ko yo mo kame-ro na nkee o kao bo twee.

18 Amaa keto ne ke e lee mo kano-ro-o feraa a lee mo kakpono-ro nee. Kemo e gye ne ke e sa ne o waa iyisi.

19 A lee feye sese kakpono-ro ne mfere boye e lee, ne ka sa ne o mo mo beeko, ne o waa kakyekpa beee kanyarekpa, ne o ywii, ne o ten mo beeko kano, ne o towe asen boye o kye mo beeko.

20 Anen a ato mo e gye ne a sa ne sese e waa iyisi. Amaa mo ya gyi ateese na o mon fwee asaree, a maa taare a a sa a o waa iyisi."

Jkyee ko ne o mon gye Yudaanyi-o a kokoregyi-o (Maak 7.24-30)

21 Yeessuu a lee mfen-o, ne oo ywii lee bamo fofon Isireelii awuye sweere se yo ifuri ko ne o da o maa Tiro na Sidon eman-o se, na o ya kyure kafwee.

22 Amaa jkyee ko a ju mo a ba-o, ne o ba mo ase. Jkyee mo mon gye Yudaanyi, o gye Kananyni, ne o te ifuri amo se-o. Ne o kore Yeessuu feye, "Mo nyanpe, Deefid mo nana, ju mo ewe na fo kya mo-ro. Ibrisi ko te mo kyaagyi kyeese se, ne ee toaraa mo bweeta."

23 Amaa Yeessuu mon bejjaa mo. Amose-o ne oo su o kore mo anen-aaa. Ne nkee Yeessuu agyasepo-o a bo kore mo feye, "Ane nyanpe, gya jkyee amo bo kyonwe, a lee feye o gya ane se anen-aaa, na o maa yowe elawo mo kowaa."

24 Ne nkee Yeessuu a towe gywii jkyee-o feye, "Fo mon nyi feye mo kusun ne Wuribware a sun mo a m bo waa-o e gye feye n yo mo fofon Isireelii awuye ne baa fo-o ase, na m bo buwi bamo kinjaa baa Wuribware ase aaa?"

25 Mfen ne jkyee-o a bo kpuni anurii Yeessuu ayaa-ro towe feye, "Mo nyanpe, mo e kore fo nee feye fo bo kya mo-ro."

26 Ne Yeessuu ye, "N de ateese mo e sa Wuribware mo gyi-ana. Ne mo ya taa ako sa bamo ne ane asese e tee feye igyono-o, a bware aaa?"

27 Ne jkyee-o ye, "To, mo a nu, mo nyanpe, amaa igyono maa kisi bamo anyanpe a anowore ne a lee a da sweere-o kigi."

28 Mo a towe anen-o, ne Yeessuu mo a bee towe gywii mo feye, "Jpekyee, fo a kore mo gyi bweeto-o se-o, keto ne fo a kore mo-o, fo e nya." Puri amo-ro ne jkyee-o mo gyi kyeese-o a kpaare.

Anen ne Yeessuu a bee kya alapo bweeto-o

29 Ne Yeessuu a lee mfen kinji yo Galileya sweere se o naa mfen a kepare dabe-o ekেকে se. Ne o dee kebee ko kafwee ya kyena.

30 Mfen-o ne asese biribiri a ba mo ase. Bamo bokko a baa agyaboo na atenapo na asaree wuse awuye na mmu na bamo ne ba lo algyi eworese eworese-o mo akato-ro. Ne o kya bamo.

31 Laman ne baa ba Yeessuu ase-o a ju anen ne puri amo-ro mmu a sa senja, ne asaree wuse awuye a asaree-o a kpaare, ne agyaboo a kosu nare bamo ayaa se, ne atenapo akato a bunji-o, ne eyee a kpen bamo, ne baa kyoro Wuribware, ne bo ye, "Ane Isireelii awuye a nyanpe-o keyaalen ky o bweeto."

Anen ne Yeessuu a sa asese nkpen nna ateese-o (Maak 8.1-10)

32 Ne nkee Yeessuu a tee mo agyasepo-o baa mo ase, ne o towe gywii bamo feye, "Asese mo asen bo mo ewee, a lee feye bamo a ba mo ase mfee-o nke nsa nee. Amose-o bamo ateese peee a lowe. Ne mo-o mo ya sa ne baa yo epe na mon sa bamo ateese, akon e mo bokko kpa-ro."

33 Ne mo agyasepo-o a bejjaa mo feye, "Kimukee mo-ro mfene ne oko e nya asese demante mo kano se ateese?"

34 To, ne Yeesuu a bise bamo feye, “Bodobodoo akuri afene ne mone de?”

Ne bo ye, “Ane de bodobodoo akuri asunoo na nkingyi nyingyiii kafwee.”

35 Ne Yeesuu a sa ne lamaro a kyena sweere.

36 Ne doo taa bodobodoo akuri asunoo amo na nkingyi amo, ne doo sa Wuribware anse wee se. Ne doo tenje-ro, ne doo taa sa mo agyasepo-ro feye bo ke-ro sa bamo. Ne baa ke-ro sa asese-ro peee.

37 Ne bamo peee a gyi ateese amo kpone. Ne nkee mo agyasepo-ro a ya swii ateese mpupuriasee-ro bo boroo ake adabe asunoo.

38 Akyee na nyaagi e mon tii si, anyare ne baa gyi ateese amo-ro woro bo nkpeh nna.

39 Yeesuu a sa ne asese-ro peee mo a bawo-ro-ro, ne oo lwee kore-ro ya dan nkyu-o nnon a bonbe-ro se meraa man ko ne ba tee mo e Magadan-ro.

16

*Anen ne Farisii awuye ye Yeesuu kaapo elen-ro
(Maak 8.11-13; Lukas 12.54-56)*

1 Ne Farisii awuye-o na Sadukii awuye-o bokoo a ba Yeesuu ase na bo bo nu feye mo keyaaln ne o de doo waa akpenyeeto-ro a lee Wuribware ase kasentij nee eee. Anen se-ro, baa towe gywii mo nee feye, “Sa a kotoko lee Wuribware se na ane nya nu feye Wuribware bo fo ase nee.”

2 Ne Yeesuu a lee kanoo feye, “Kowo e tware-ro, ne keto ya pee-ro-o, mone e towe nee feye nyanje ane e nya kaye-ro kayeyuri.

3 Gyegyaye tututu mo awore ya biri, mone e towe nee feye bware e kpa a doo ba. Mone a taare mone e deere sooo mone i pini keto ne ke e ba kaye-ro-ro, emene se ne mone maa taare a mon' kaapo keto ne ke e waa kaye mo-ro mbeyom-ro kaase feraa?

4 Ndoo a kaye mo-ro a asese-ro gye asese boye ne bo maa koore Wuribware ba gyi-o. Mone ye n waa akpenyeeto bo kaapo mone. Amaa ma waa amo a n sa mone, amo akpenyeeto ko ne aa waa Yonaa dedaa-ro se woro ne mo e waa a m bo kaapo mone.”

Ne doo lee bamo ase o yii.

5 Ne Yeesuu mo aa mo agyasepo-ro a bee pare nkyu si yo nnon a bonbe-ro se. Amaa mo agyasepo-ro a tan se feye bo doo bodobodoo pwee ne baa dee ba.

6 Mfenj ne Yeesuu a towe gywii bamo feye, “Mon' sa Farisii awuye na Sadukii awuye amo se, a lee feye bo de yiisi ko ba waa bodobodoo ne o tin-o na doo mon bo kone.”

7 To, ne mo agyasepo-ro a lee ba towe ba gywii abee feye, “Anen ne ane mon de bodobodoo-o si ne doo towe anen-ro, beee?”

8 Yeesuu mo a nyi keto ne ba towe-ro se-ro, ne oo bise bamo feye, “Nteto nee ne mone e towe mone ke-mon-de bodobodoo asen? Emene se ne mone kokoregyi mon tee waa kokyo?”

9 Mone mon tee nu mo kekaapo-ro kaase nee beee? Mone a tan se feye mo a tenje bodobodoo akuri anuu-o-ro sa asese nkpeh nuu-o, ne baa gyi kpone aaa? Mone a tan ake ne mone a swii mpupuriasee-ro waa-ro-ro kanoo se aa?

10 Mo a bee tenje bodobodoo akuri asunoo-o-ro sa asese nkpeh nna-ro, ne baa gyi kpone-ro, mone mon nyinji ake ne mone a bee swii mpupuriasee-ro waa-ro-ro kanoo nee beee?

11 Ne emene se ne mo e towe gywii mone feye mon' sa Farisii awuye na Sadukii awuye a yiisi-o si, ne mone maa nu kaase feye n gye bodobodoo asen ne mo e towe?”

12 Ne nkee mo agyasepo-ro a nu kaase feye n gye yiisi ne bo de ba waa bodobodoo-ro-o asen ne doo towe. Amaa oo yii bamo se bo lee anen ne Farisii awuye-o na Sadukii awuye-o maa kaapo kebwaresun kpa se-ro se nee.

*Mo ne Peetroo ye Yeesuu gye-ro
(Maak 8.27-30; Lukas 9.18-21)*

13 San ko ne Yeesuu a yo ifuri ko ne e maa Kayesareya Filipii man-ro se-ro. Bamoo a naa ba yo-ro, ne oo bise mo agyasepo-ro feye, “Emene ne asese e tee mo, dimaadi mo gyi-o?”

14 Ne baa lee kanoo feye, “Boko ye fo gye Wuribware a akyaamee ne baa dee kyena-ro oko ne oo kyiinji lee lowi-ro, feye Yohanee Osuuboro-ro, beee Iliya, beee Yereameya, beee bamo-ro oko-ro.”

15 Ne oo bise mo agyasepo-ro feye, “Ne mone mo mone ye nse e gye mo-ro nee?”

16 Ne Siman Peetroo a bejjaa feye, “Fo e gye Kristoo, Wuribware ne mo woro dooo i de nkpa-ro mo gyi ne Wuribware ye o sun ane ase-ro.”

17 Ne Yeesuu a towe gywii mo feye, “Yohanee mo gyi Siman mo, fo de nyure, a lee feye n gye nyinkpase ya towe kasentij mo gywii fo, amaa n se Wuribware ne doo bo sooo-ro ya towe gywii fo.

¹⁸ Fō keŋasenyare e gye Peetroot, ne kemo kaase e gye kefore-ɔ beee? Fō du nee feye kefore-ɔ. Mō e tawe mō i gywii fō feye kefore mō se ne mō e pwee mō asoree kekyaŋ a m bō yera, na Ōbansam na mō kamee-ro awuye ma taare a bō nyera kemo.

¹⁹ Fō ne mō e taa Wuribware se a esafowa-ɔ a n sa. Pone kema ne fō e taye sweere se mfee-ɔ, Wuribware ne ɔ bō soso-ɔ a taye. Ne pone kema ne fō e tawe-ro sweere se mfee-ɔ, Wuribware ne ɔ bō soso-ɔ a tawe-ro-ɔ.”

²⁰ Mfeŋ ne oo yii mō agyasepo-ɔ se feye bō ma kan tawe gywii oko feye mō e gye Kristoo ne Wuribware ye o sun a ɔ bō kyonwe-ɔ.

*Aneŋ ne Yeessu a tawe mō asen kuŋu na mō lowi asen-ɔ
(Maak 8.31 - 9.1; Lukas 9.22-27)*

²¹ Lee kake amō bō yo, ne Yeessu a lee ɔ kaapo-ro ɔ tawe gywii mō agyasepo-ɔ feye, “A tiri feye ŋ yo Yerusalem man-ro. Na mfeŋ a man abrese na Wuribware alonhoŋo abrese na Wuribware mbraa akaaporo-ɔ sa a n gyi aworefo bweeto. Na bō maa mō. Amaa kemo ŋke nsa, Wuribware i kyinŋi mō a ɔ lee lowi-ro.”

²² Ne Peetroot a lee mō ker si, ne ɔ tawe gywii mō feye, “Wuribware sa a ma ba aneŋ. Amō-ɔ ma ba fō se daa.”

²³ Ne Yeessu a buruwaa tawe gywii Peetroot feye, “Ōbansam, nare lee mō ase. Peetroot, fō du nee feye kefore ne ki i tii mō ekpa-ɔ. Fō mfeere mon lee Wuribware ase, Seese mfeere ne fō de.”

²⁴ Mfeŋ ne Yeessu a tawe gywii mō agyasepo-ɔ feye, “Ōko ne ɔ kpa a ɔ gya mō se-ɔ yowe kowaa keto ne ke e pre mō-ɔ, na ɔ soro mō fonfon kiyii kpare-abee-ro gya mō se.

²⁵ A lee feye oko ne ɔ kpa a ɔ nya mō eeye lee lowi ase-ɔ, lowi e nya mō nsu peee. Ōko mō ne o kperi mō se na o wu-o e nya ŋkpa na kukyure ne a mon de kee-ɔ.

²⁶ Tonɔ mō ne sese e nya feye mō a nya kaye-ro ato peee, na bō lee aneŋ se na ɔ pan kyenakpa Wuribware ase? A mon de tonɔ. Seye mon bō-ro ne ɔ taare a ɔ bō soo kyenakpa amō.

²⁷ Mon' nu mō ase. San ko e ba a ɔ bō ba ne n se Wuribware a kelanhero-ɔ e lee soso a ko wee sweere se, na mō, dimaadi mō gyi-o, na n se a mbo-ɔ lee ba. Na mō-ɔ n gyi ase se peee asen Wuribware ayaa-ro, na ŋ ka okema ebaye beee itimaa ne ɔ waa-ɔ koka.

²⁸ Mō i gyi mone kasentŋ feye bokō bō mfee na bō ma wu, amō baa ŋu mō, dimaadi mō gyi-o, a ba feye owure-o pwee.”

17

*Aneŋ ne Yeessu agyasepo-ɔ bokō a ŋu mō kedabe-ɔ
(Maak 9.2-13; Lukas 9.28-36)*

¹ Nke nsiye a kyon feye Yeessu a tawe asen mō-ɔ, ne oo lee Peetroot na Yakubu na Yakubu mō tire Yohane, ne mō aa bamo wore a yo kebee soswee ko soso. ² Bamō a bō mfeŋ-ɔ, ne baa ŋu feye Yeessu a kyurowi. Mō akato-ro a tore se feye kyowe, ne mō ato bunse a fwiiri pareparepare.

³ Puri amō-ro ne baa ŋu feye anyare anyo ko na Yeessu yere, na ba sa senja. Ne baa pini feye Wuribware mbraa asapo Mosis na Wuribware akyaamee Iliya nee.

⁴ Ne Peetroot a tawe gywii Yeessu feye, “Mō nyanŋe, a bware fee feye ane a bō mfee. Fō e kpa feraa, mō e waa abwii asa, fō konko, na Mosis konko, na Iliya konko.”

⁵ Peetroot a san ɔ sa senja-ɔ, ne kowore toresese kuyayu a lee soso bō donho bamo se. Ne bore ko a lee kowore-ɔ-ro tawe feye, “Mon' kee mō gyi timaa ne mō e kpa mō asen bweeto, ne mō akato a gyi mō se-ɔ. Mon' nu mō asen.”

⁶ Agyasepo asa amō a nu bore amō-ɔ, kufu a nya bamo fee. Amose-ɔ ne baa lee da bamo mme si, ne baa bera akato bō bun sweere.

⁷ Ne Yeessu a bō daboro bamo tawe feye, “Mon' koso, mone ma sa a kufu nya mone.”

⁸ Bamō a yase akato deere-ɔ, bō mon lee ŋu oko bō mfeŋ, amō Yeessu wore kpen.

⁹ Bamō a kporowe kebee-ɔ se ba ba kaase-ɔ, ne Yeessu a da bamo nno se feye, “Mone ma kan tawe ato mō ne mone a ŋu-o gywii oko, amō bō fō san ne Wuribware i kyinŋi mō, dimaadi mō gyi-o, a ɔ lee lowi-ro-o.”

¹⁰ Ne mō agyasepo asa-ɔ a bise mō feye, “Nteto se ne Wuribware mbraa akaaporo-ɔ e tawe feye Iliya amō ne ane a ŋu-o e gye ne ɔ gye Kristoo ŋkpee a ɔ ba-ɔ nee?”

¹¹ Ne Yeessu a lee kan feye, “Kasentŋ si Iliya e gye ne ɔ gye ŋkpee a ɔ ba na ɔ nya bō lonho ekpa-ro.

¹² Amaa mō e tawe mō i gywii mone feye Iliya a kyō ba, ne ase se mon pini mō. Ne baa waa mō aneŋ ne ba kpa-ɔ. Aneŋ dee ne ba waa mō, dimaadi mō gyi-o, borakraa.”

13 Ne njkee mō agyasepō a pini feye Yohanee Osuubāpō asej ne tōwe o gywii bamō, a lee feye Wuribware kyaame kusuj ne Yohanee a waa-ō du nee feye kyaame kusuj ne san-ō Iliya a waa-ō.

Anej ne Yeesuu a kya kanyansee kō ne ibrisi te mō se-ō
(Maak 9.14-29; Lukas 9.37-42)

14 Ne Yeesuu mō aa mō agyasepō asa-ō a beē kinji bō tō mō agyasepō ne baa san-ō na laman-ō. Mfej ne onyare kō a bō kpuni anjuri Yeesuu ayaa-ro tōwe feye,

15 “Mō nyanpe, mō e kore fō nee feye fō ŋu mō gyi nyanse mō ewee na fō kya mō. O lo kigbungbun nee, ne ke e tōraa mō bweētō. San kēmaa, ke e twee mō ke e da deekpa-ro beē nkyu-ro.

16 Mbeyōmō ne mō a taa mō baa fō agyasepō ase mfee, amaa bō mōj taare kya mō.”

17 Ne Yeesuu a tōwe gywii mō agyasepō feye, “Kesebarōlen awuye, mōne maa kōre mō mōne i gyi. Nsu mfenē ne mōne e kpa feye mō aa mōne a kyena? Beē nsu mfenē ne mōne e kpa feye ŋ nyite mōne pwee na mōn' deē kōre mō gyi-o nee? Mōn' taa kayaagi-o baa mō ase mfee.”

18 Bamō a taa mō baa-ō, ne Yeesuu a sa ibrisi ne i te kayaagi-o si-o kanō, ne e ya kōsō lee mō se. Puri amō-ro ne kanyansee-ō a kpaare.

19 Amō kamē-ro-ō, ne Yeesuu agyasepō a ba mō ase keri si tōj kō bō bise mō feye, “Ntētō se ne ane mōj taare gya ibrisi amō-ō nee?”

20 Ne o bejja ba bamō feye, “Ketō se ne mōne mōj taare gya ibrisi amō bō kōsō kayaagi amō se-ō e gye feye mōne kōkōregyi mōj kyō. Mō i gyi mōne kasentij feye mōne deē mōne de kōkōregyi na ke ta feye kiyi kigy kagyngyngy gbaa nee-ō, weete mōne e taare a mōn' tōwe gywii kebeē sōswee mō mfee feye ‘Lee mfee yō mfen,’ na ki bu mōne. Na weete mōn' taare waa ketō kēmaa. [

21 Amaa anej a ibrisi amō, mōne maa taare a mōn' gya bō kōsō sese se, amō mōne a kōre kebwarekōre na mōne a kra akōj pwee.]”

Anej ne Yeesuu a beē tōwe mō lowi asej-ō
(Maak 9.30-32; Lukas 9.43-45)

22 Yeesuu mō aa mō agyasepō pēē a naa ba muruwi Galileya sweere se ba yō-ō, ne o tōwe gywii bamō feye, “Mōn' lōj esebo na mōn' nu mō ase. Ba taa mō, dimaadi mō gyi-o, a bō waa sweere mō se ayaalenjō kesare-ro.

23 Ba mō mō, amaa kemo njke nsa, Wuribware i kyinjji mō a o lee lowi-ro.” Mō agyasepō a nu amō-ō, ne bōre-ro a dujwi bamō.

Wuribware sunjpa a tweetwee-ō asej

24 Ne san ne Yeesuu mō aa mō agyasepō a fō Kapaaniyum man-ro-ō, ne tweetwee akōrepo kō a ba Peetroo ase bō bise mō feye, “Ane a ba a ane bō kōre atanē lee ane Isireelii awuye ase nee, na bō bō taare lōjō Wuribware sunjpa akyan-ō. Fō nyanpe e ka anej a tweetwee amō aaa beē o kine?”

25 Ne Peetroo ye, “O ka.”

Peetroo a lwee lōj-ro-ō, ne Yeesuu a gye njkpe bise mō feye, “Simōj, emene ne fō e fa amō-ō mfeere? Kaye mō-ro awure ya sa kanō feye bō ka tweetwee sa bamō, bamō fōjōj ase se ase ne ba kōre pwee, beē bamō adōj ne baa kō kēnaa gyi si-o ase ne ba kōre a bō lee pwee?”

26 Ne Peetroo a lee kanō feye, “Bamō adōj ase ne ba kōre a bō lee pwee.”

Ne Yeesuu ye, “Kasentij nee. Amōse-ō ane a gye Wuribware se a kuwure-o-ro agyi-o si-o, ane maa ka Wuribware sunjpa kōlōjō a tweetwee amō.

27 Amaa ma kpa feye tweetwee akōrepo mō se, ase se iduj fwii ane se. Amōse-ō, yō nkyu-ro, ya twee drōwa waa-ro. Fō ya yō, kakingyi ne fō e gye njkpe a fō kra-ō kanō-ro fō i ŋu atanē kigy ne kaa fō siidii aduna-ō, ne ke e taare a ke ka mō aa fō kunju si tweetwee ne ba kpa-ō. Na fō taa yaa bō ka mō aa fō a Wuribware sunjpa a tweetwee-ō.”

18

Nse e gye brese Wuribware se a kuwure-o-ro?
(Maak 9.33-37; Lukas 9.46-48)

1 San amō-ō, ne Yeesuu agyasepō a ba mō ase. Ne baa bise mō feye, “Nse e gye brese Wuribware se a kuwure-o-ro?”

2 Ne Yeesuu a tēē kayaagi kō baa bō yera bamō akatō-ro.

3 Ne o tōwe gywii bamō feye, “Mō e tōwe mō i gywii mōne feye mōne okēmaa kakponō-ro e mōj waa feye kayaagi lee-o, mōne maa nya kpa a mōn' tii Wuribware se a kuwure-o si.

⁴ Amose-ɔ akɛmaa ne o yuri mɔ eyee, ne ɔ waa feye kayaagyi mɔ ne ɔ yere mfee-ɔ i kii bɛse Wuribware se a kuwure-o-ro.

⁵ Amose-ɔ, ɔko ne mɔ ya kra aneɲ a kayaagyi mɔ ne ne mɔ kenya-re-ro-ɔ, ɔ kra mɔ ne ne nee.

*Mone ma kaapo bokɔ ekpa bɔye
(Maak 9.42-48; Lukas 17.1-2)*

⁶ Ne Yeessu a kya se tawe feye, “ɔko ne mɔ ya sa ne nyaagyi ngyingyii mɔ ne ba kɔre mɔ ba gyi-o ɔko ya waa ebɔye, amɔ fɛraa bamɔ ya ba kibu dabɛ bɔ da sese-ɔ kebo-ro, ne baa twee mɔ waa ɔpoo-ro, a bɔ feye mɔ a nya kesebɔgyiiri ne Wuribware i gyiiri aneɲ a ebɔye awaapo kesebɔ-ɔ.

⁷ A gye afuto sa kaye-ro ase se feye bokɔ a bɔ-ro ne ba sa ne bamɔ beeko-ana e waa ebɔye. Aneɲ a asen-ɔ e dee ba fɛraa. Amaa bamɔ ne baa sa ne bokɔ e waa ebɔye amɔ-ɔ a kesebɔgyiiri-o e waa kokɔ fɛe.

⁸ Amose-ɔ fo ko ne fo kesaree beee fo keyaa e gye ne ke e sa ne fo e waa ebɔye, teɲ kemɔ bɔ twee. A lee feye fo ya kii kesaree konko wuye beee keyaa konko wuye, ne fo a nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-ɔ, a bɔ feye fo kumumwii a lwee aworefo deekpa ne ɔ maa dun, ne Wuribware a kure bɔ beya na ɔ bɔ gyiiri ebɔye awaapo kesebɔ-ro-ɔ-ro.

⁹ Ne fo ne fo kekato ko e sa ne fo e waa ebɔye-ɔ, fo lee kemɔ bɔ twee. A lee feye fo ya lee kemɔ bɔ twee, ne fo ya kii kekato konko wuye, ne fo a nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-ɔ, a bɔ feye fo akato anyɔ a te fo se, ne fo a bɔ lwee aworefo deekpa-ro-ro.”

*Sanne ne ɔ fo-ɔ kitee
(Lukas 15.3-7)*

¹⁰ Ne Yeessu a kya se kaapo mɔ agyasepo-ɔ feye, “Mone ma kan fa feye nyaagyi ngyingyii mɔ mon gye seye. A lee feye mɔ i gyi mone kasentɲ feye Wuribware a mbɔ ne ba deere bamɔ akɛmaa se-ɔ yere Wuribware ase san kɛmaa. [

¹¹ Mon' lɔɲ esɛbɔ. Mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, a ba a m bɔ deere kpa ebɔye awaapo nee na m morawe bamɔ.]

¹² N taa feye ɔko de esanne kelafa, ne ɔ deere bamɔ se efa-ro, ne bamɔ ɔko ya fo, emene ne sese-ɔ e waa? Mɔ e kɔre a n gyi feye ɔ yawe esanne adukpanɔ na ekpanɔ ne baa san-ɔ a bɔ bɔ sii bamɔ gyirokpa nee, na ɔ ya buwi kpa ɔkonko-ɔ bɔ fo san ne o ŋu mɔ-ɔ.

¹³ Kasentɲ si mɔ ya ŋu mɔ, mɔ akato i gyi sanne konko amɔ se, a kyɔɲ adukpanɔ na ekpanɔ ne bɔ mon fo-ɔ. Beee mɔ e ba ayeba nee eee?

¹⁴ Aneɲ dee ne Wuribware, mone se ne ɔ bɔ sosɔ-ɔ, maa kpa feye nyaagyi ngyingyii mɔ ɔko fo.”

Fo kosobe ya waa fo bɔye, keto ne fo waa-ɔ

¹⁵ Ne Yeessu a kya se ɔ kaapo keto ne Wuribware ye ane waa ebɔye awaapo-ɔ. ɔ ye, “Fo kosobe akɔre gyipo ya waa fo bɔye, emene ne fo waa? Keto ne fo waa-ɔ e gye feye fo ya mɔ ase, na fo tee mɔ kerɔ si. Na fo aa mɔ abee anyɔ wɔre, fo tawe bɔye ne ɔ waa fo-ɔ gywii mɔ. Ne mɔ ya nu fo kaase, ne mɔ ya yere gywii fo, amɔ fɛraa fo a lɔɲɔ fo aa mɔ mbɔɲtɔ-ro.

¹⁶ Amaa mɔ e mon nu fo asen fɛraa, tee sese konko beee abee anyɔ bɔ tii fo eyee se yaa mɔ ase. A lee feye baa kyɔre abwareseɲ wɔre-ɔ-ro feye,

‘Abee anyɔ beee ŋko asa ya yere-ro tawe feye baa ŋu kasentɲ si feye sese amɔ a waa bɔye ko fɛraa, abrese e taare a bɔ bu mɔ keɔ.’*

¹⁷ Ne mɔ ya san kine kunu bamɔ kaase fɛraa, mon' taa asen-ɔ pɛee yaa asoree agyi akato-ro. Ne mɔ e ma nu asoree agyi gbaa a nnɔ-ɔ, amɔ fɛraa taa mɔ feye ɔ mon tii asoree-ɔ se, a lee feye o du ne feye bamɔ ne bɔ maa san Wuribware-ɔ ɔko beee feye apoo lenpoo akɔreɔ-ɔ.

¹⁸ Mɔ i gyi mone kasentɲ feye ɔko bɔye kɛmaa ne mone e taa a mon' bɔ ke mɔ sweere mɔ se-ɔ, Wuribware ne ɔ bɔ sosɔ-ɔ a taa bɔ ke mɔ. Ne mone e mon taa emɔ bɔ ke mɔ fɛraa, Wuribware mon taa bɔ ke mɔ.

¹⁹ M beɛ mɔ e tawe mɔ i gywii mone feye mone abee anyɔ ya waa kanɔ sweere mɔ se mfee kore Wuribware, n se ne ɔ bɔ sosɔ-ɔ, kotɔko, ɔ sa mone.

²⁰ A lee feye mfen ne abee anyɔ beee asa e gyanɲe mɔ kenya-re-ro-ɔ, m bɔ bamɔ ase mfen.”

Keyaafɔre kunuroleɲ wuye-o kitee

²¹ Ne Peetroo a bɔ bise Yeessu feye, “To, mɔ nyanɲe. N taa feye mɔ kosobe e waa mɔ bɔye san kɛmaa, waa iluwi efene ne n taa mɔ ebɔye-ɔ bɔ ke mɔ na ŋ yawe? Iluwi isunoo beee efene?”

* 18:16 Mbraa kebeesa 19.15.

22 Ne Yeesuu a lee kanɔ feye, “Daabii. N gye iluwi isunoo. Amaa η ye iluwi adusunoo aneη a ntun̄karɛ nsunoo-o.

23 Mon' nu aneη ne a du Wuribware se a kuwure-o-ro-o. N gye owure ko ya deɛ kyena aaa? Ne mɔ ayaafɔre-ɔ bɔko de mɔ kɔko. Ne ɔɔ waa mɔ mfeɛɛ feye ɔ tee bamo pɛɛɛ a ɔ bo gyanη ne na ɔ nya ηu mɔ aa bamo mbɔn̄tɔ-rɔ atanne ne a bo-rɔ-ɔ na ɔ kɔɔre lee bamo ase.

24 Mɔ a lee kaase ɔ waa amɔ-ɔ, ne baa baa mɔ ayaafɔre-ɔ ɔko ne o de mɔ kɔko siidii ηkpen̄kɛɛ kakpen̄ (GHC 1,000,000,000).

25 Owure a kpa a ɔ kɔɔre atanne-ɔ lee mɔ ase-ɔ, ne ɔ ye ɔ maa taare a ɔ ka. Amɔse-ɔ ne owure-o ye bo taa mɔ kapɔte pɛɛɛ na mɔ ka na bamo ηyaagyi fe sa ɔko na bo kii seɛ-ɔ anya. Na bo taa atanne ne baa nya-ɔ baa bo ka kɔko-ɔ.

26 Mfeη ne keyaafɔre amɔ a kpuni an̄urii owure-o ayaa-rɔ-ɔ tɔwe feye, ‘Mɔ e kɔre fo ne feye fo nyite mɔ, na mɔ e ka fo kɔko-ɔ pɛɛɛ.’

27 Ne ηkee owure-o a ηu feye mɔ keyaafɔre amɔ asen̄ a waa ewee, ne ɔɔ taa kɔko-ɔ pɛɛɛ bo ke mɔ, ne ɔɔ sa mɔ kpa feye ɔ nare.

28 Keyaafɔre-ɔ a lee kawu ɔ yo-ɔ, ne ɔɔ ya gyanηaa mɔ kɔsɔbɛɛ keyaafɔre ko ne o de mɔ kɔko siidii kakpen̄. Ne ɔɔ ya kra mɔ bɔre-rɔ, ne ɔ ye, ‘Ka mɔ atanne ne mɔ a bo para fo-ɔ sa mɔ mbembeyɔm.’

29 Ne mɔ kɔsɔbɛɛ-ɔ a kpuni an̄urii mɔ ayaa-rɔ, ne ɔ ye, ‘Mɔ e kɔre fo ne feye fo nyite mɔ, na mɔ e ka fo kɔko-ɔ pɛɛɛ.’

30 Amaa ne ɔ mon̄ nu kɔkɔre ne mɔ kɔsɔbɛɛ-ɔ a kɔre mɔ-ɔ. Ne ɔ ye bo kra mɔ tii tiikpa bo fo san̄ ne ɔ ka atanne-ɔ pɛɛɛ a ɔ bo sa mɔ-ɔ.

31 Mɔ kɔsɔbɛɛ-ana ayaafɔre ne baa san̄-ɔ a ηu ketɔ ne ɔɔ waa-ɔ, ne bamo idun̄ a fwii bweɛtɔ, ne baa ya tɔwe gywii owure-o.

32 Amɔse ne owure-o a tee aneη a keyaafɔre amɔ. Ne ɔɔ tɔwe gywii mɔ feye, ‘Kun̄uroleη wuye keyaafɔre e gye fo. Kɔko ne fo de mɔ-ɔ kyɔ bweɛtɔ bɛɛɛ? Amaa fo a kɔre mɔ feye η nyite fo-ɔ se-ɔ, mɔ a taa fo kɔko amɔ bo ke fo.

33 Ne emene se ne fo kɔsɔbɛɛ keyaafɔre-ɔ a kɔre fo feye fo nyite mɔ-ɔ, ne fo mon̄ ηu mɔ ewee feye aneη ne mɔ-ɔ mɔ a ηu fo ewee-ɔ deɛ? Amɔ-ɔ bware aaa?’

34 Ne owure-o dun̄ a fwii mɔ keyaafɔre amɔ se bweɛtɔ, ne ɔɔ sa kanɔ feye bo ya tii mɔ tiikpa waa mɔ bɔrɔkraa bo fo san̄ ne ɔ taare a ɔ ka atanne-ɔ pɛɛɛ-ɔ. Amɔ e gye saasebɛɛ.

35 Aneη ne Wuribware, n se ne ɔ bo sosɔ-ɔ, e waa mon̄ ɔkɛmaa-ɔ nee, amɔ fo a lee fo kame-ro taa fo bɛɛko ebɔye bo ke mɔ fɛraa.”

19

Aneη ne Yeesuu a kaapo awaareye ketɛη-nɔ asen̄-ɔ (Maak 10.1-12)

1 San̄ ne Yeesuu a tɔwe amɔ-ɔ pɛɛɛ lɔwe-ɔ, ne ɔɔ lee Galileya sweere se yo Yudeya sweere se a kebɛgya ne ke bo Yoodan̄ bon̄ nnon̄ a bon̄be-ɔ se-ɔ.

2 Ne asese biribiri a gya mɔ se. Ne ɔɔ kya bamo alpo-ɔ mfeη.

3 Mfeη-ɔ, Farisii awuye ko a ba mɔ ase a bo lɔɔre mɔ kanɔ-rɔ. Ne bo ye, “Ane mbraa-ɔ e sa kpa feye ɔko kine mɔ ka bo lee ketɔ kemaa ne ɔnyare-ɔ e fa feye ɔkyee-ɔ a waa-ɔ se aaa?”

4 Ne Yeesuu a ben̄ηaa bamo feye, “Mone mon̄ tee kare abwaresen̄ wɔre-ɔ-rɔ feye san̄ ne Wuribware a twee kaye-rɔ ato pɛɛɛ-ɔ, ɔɔ twee ɔnyare na ɔkyee nee eee?*

5 Ne a beɛ tɔwe feye,

‘Amɔse ne ɔnyare e lee mɔ se na mɔ nyi lɔη-nɔ na ɔ waareɛ, na mɔ aa mɔ ka a waa kanɔ kyena kii kɔkɔηko.’*

6 Amɔ e kaapo nee feye bo mon̄ lee bo gye abɛɛ anyɔ. Amaa Wuribware a sa ne baa kii seɛe kɔηko nee. Amɔse se-ɔ seɛe mon̄ de kpa feye mɔ a brawe ketɔ ne Wuribware a bo waa abɛɛ-rɔ-ɔ-rɔ.”

7 Ne Farisii awuye-o ye, “Ne ntɛtɔ nee ne ane ɔɔɔdaapo Mosis a sa mbraa feye ɔnyare e kpa a o kine mɔ ka, ɔ kyɔre wɔre na ɔkɛmaa nya ηu feye oo yure mɔ se, pwɛɛ na ɔ deɛ gya mɔ lee mɔ aye?”

8 Ne Yeesuu a ben̄ηaa bamo feye, “Mosis a sa mon̄ kpa feye mon' kine mon̄ aka, a lee feye mon̄ an̄u-ro bo leη nee fɛɛ. Amaa mɔ e tɔwe mɔ i gywii mon̄ feye haree lee san̄ ne Wuribware a twee ketɔ kemaa-ɔ, a mon̄ waa mɔ kɔne feye ɔnyare a kine mɔ ka.

9 Amɔse-ɔ, ketɔ ne mɔ e kaapo mone-ɔ e gye feye ɔnyare ma kine mɔ ka ketɔ kemaa se, amɔ ɔkyee-ɔ a kyɔ lee mɔ kameɛ fɛraa. Ne n gye aneη, ɔnyare-ɔ ya waareɛ ɔkyee ban̄ban̄, ɔ waa bɔye. Mɔ kebɛɛ waareɛ ɔkyee ban̄ban̄-ɔ du nee feye mɔ a waa kakyeɛkpa-ɔ.”

* 19:4 Keleɛkaase 1.27. * 19:5 Keleɛkaase 2.24.

10 Ne Yeesuu agyasepo-ɔ a tɔwe gywii mɔ feye, “ɔnyare na mɔ ka mɔntɔ-rɔ e gyɛ anɛn, amɔ fɛraa, a bware feye ɔkɔ ma waareɛ daa aaa?”

11 Ne Yeesuu a lee kanɔ feye, “N gyɛ asɛsɛ pɛɛɛ e gyɛ ne ba taare a bɔ sure ketɔ ne mɔne a tɔwe-ɔ se, amɔ bamɔ ne Wuribware a sa bamɔ anɛn a eyee kekra-ɔ.

12 Ketɔ ne mɔ e kaapo-ɔ e gyɛ feye anyare bɔkɔ bɔ-rɔ ne baa kɔwe bamɔ na bɔ maa taare a bɔ kɔwe nyaagyɛ sa bamɔ eyee. Bɔkɔ mɔ bɔ-rɔ ne baa lee bamɔ awɛɛ. Ne bɔkɔ mɔ beɛ bɔ bɔ-rɔ ne bamɔ a pee akatɔ Wuribware sɛ a kuwure-o ɛkpa sɛ kegya-ɔ sɛ-ɔ, bɔ ye bɔ maa waareɛ. Amɔsɛ sɛ-ɔ ɔkɔ e bɔ-rɔ ne mɔ e taare a ɔ waa anɛn, mɔn' sa a ɔ waa.”

*Anɛn ne Yeesuu a yure nyaagyɛ-o
(Maak 10.13-16; Lukas 18.15-17)*

13 Ne asɛsɛ kɔ a baa bamɔ nyaagyɛ Yeesuu asɛ, na ɔ ba mɔ asareɛ bɔ dɔnɔnɔ bamɔ se, na ɔ kɔre kebwarekɔre sa bamɔ. Amaa mɔ agyasepo-ɔ ye bɔ nare, na bɔ ma lee tɔɔraa mɔ.

14 Amɔsɛ-ɔ ne Yeesuu fɛraa ye, “Mɔne ma kan gya nyaagyɛ mɔ lee mɔ asɛ. Mɔn' sa a bɔ ba mɔ asɛ, a lee feye anɛn a nyaagyɛ mɔ na bamɔ ne bɔ du feye nyaagyɛ mɔ-ɔ e gyɛ ne bɔ tii Wuribware sɛ a kuwure-o si.”

15 Mɔ a ba mɔ asareɛ bɔ dɔnɔnɔ bamɔ se-ɔ, ne ɔ lee mfɛn mɛraa mɔ kpa sɛ.

*A waa leɲ bweɛtɔ feye atɔ wuye i sure si feye Wuribware gyɛ mɔ owure
(Maak 10.17-31; Lukas 18.18-30)*

16 Ne ɔnyare kɔ a ba Yeesuu asɛ, ne ɔ ye, “ɔkaapɔpɔ, ntɛtɔ ketɔ timaa ne ɲ waa na ɲ nya ɲkpa na kukyure ne a mɔn de keɛ-ɔ?”

17 Ne Yeesuu a lee kanɔ feye, “Ntɛtɔ sɛ ne fɔ i bise mɔ atɔ timaa si? ɔkɔ mɔn bɔ-rɔ ne ɔ gyɛ otimaa beɛ bɔ tii Wuribware sɛ. To, fɔ e kpa a fɔ nya ɲkpa na kukyure ne a mɔn de keɛ-ɔ, gya Wuribware a mbraa-ɔ sɛ.”

18 Ne ɔnyare-ɔ a bise mɔ feye, “Ntɛtɔ mbraa?”

Ne Yeesuu a lee kanɔ feye, “Mbraa ne ɲ ye,

‘ɔkɔ ma mɔ mɔ beɛkɔ, ɔkɔ ma waa kakyeɛkpa, ɔkɔ ma kan ywii, ɔkɔ ma kan tɛn mɔ beɛkɔ kanɔ,

19 na ɔkɛmaa bu mɔ sɛ na mɔ nyi,*

na ‘ɔkɛmaa kpa mɔ beɛkɔ feye anɛn ne ɔ kpa mɔ eyee-ɔ.’ ”*

20 Ne ɔnyare amɔ a beɲɲaa mɔ feye, “Mɔ a gya mbraa mɔ pɛɛɛ sɛ. Ntɛtɔ ya san ne a bware feye m beɛ waa?”

21 Ne Yeesuu a lee kanɔ feye, “Fɔ e kpa feye fɔ kii sɛsɛ timaa lowɛ, amɔ fɛraa, nare ya fe ketɔ kemaa ne fɔ de-o, na fɔ taa atanɛ-ɔ pɛɛɛ bɔ sa atiripɔ. Fɔ ya waa anɛn fɛraa, Wuribware e kpa kapɔtɛɛ a ɔ bɔ yɛra sɔsɔ sa fɔ. Na fɔ bɔ gya mɔ sɛ mbeyɔmɔ.”

22 ɔnyare amɔ a nu mfaanɛ-ɔ, a mɔn waa mɔ kɔne, a lee feye o de kapɔtɛɛ bweɛtɔ. Ne ɔ bɔre lee mfɛn yɔ mɔ lɔn-nɔ.

23 Mfɛn ne Yeesuu a tɔwe gywii mɔ agyasepo-ɔ feye, “A waa leɲ feye atɔ wuye a sure si feye Wuribware gyɛ mɔ owure.

24 Nyɔma e taare a o lwee basa bɔ-rɔ dareɛ aaa? Amaa mɔ e tɔwe mɔ i gywii mɔne feye atɔ wuye kusure si feye Wuribware gyɛ mɔ owure bɔ leɲ a kyɔ nyɔma kulwee basa bɔ-rɔ dareɛ.”

25 Yeesuu agyasepo-ɔ a nu amɔ-ɔ, ne aa waa bamɔ asɛn dabe. Ne baa bise mɔ feye, “Ne ɲkee nɛsɛ gbaa e gyɛ ne o de kpa feye ɔ nya ɲkpa na kukyure ne a mɔn de keɛ-ɔ neɛ?”

26 Ne Yeesuu a deɛre bamɔ dɔnɔ, ne ɔ beɲɲaa bamɔ feye, “Sɛsɛ e gyɛ ne ɔ maa taare a ɔ nya anɛn a ɲkpa-ɔ, amɔ Wuribware a sa mɔ kpa fɛraa. Kɔtɔkɔ mɔn bɔ-rɔ ne Wuribware maa taare a ɔ waa kɛmɔ.”

27 Ne Peetroo ye, “Keɛ ɛ, anɛ a yɔwe ketɔ kɛmaa anɛ gya fɔ sɛ-ɔ, ntɛtɔ ne anɛ e nya?”

28 Ne Yeesuu a tɔwe gywii bamɔ feye, “Mɔ i gyi mɔne kasɛntɪn feye san kɔ e ba a ɔ bɔ ba, na kayɛ mɔ gyɛ keɛ, na kayɛ popweɛ ba. Na san amɔ-ɔ, mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, nya kedabe na wuraa na n kyɛna mɔ kuwuregya sɛ gyi mɔ kuwure. Na mɔne fɔnɔn ne mɔne a gya mɔ sɛ-ɔ kyɛna ɲwuregya kudu ɲnyɔ sɛ, na mɔn' gyi anɛ Isireelii awuye a nsuro kudu ɲnyɔ-ɔ kuwure.

29 Na ɔkɛmaa ne oo kperi mɔ sɛ, ne ɔ yɔwe mɔ lɔn beɛɛ mɔ daa-ana beɛɛ mɔ tire-ana beɛɛ mɔ pekyeɛ-ana beɛɛ mɔ sɛ beɛɛ mɔ nyi beɛɛ mɔ gyi-ana beɛɛ mɔ adɔɔ gya mɔ sɛ-ɔ nya atɔ kɛmaa na akowɛbeɛ kɛmaa ne ɔ yɔwe-ɔ iluwi kelafa a ɔ bɔ teere sweɛre mɔ sɛ mfɛe, na ɲkee ɔ nya ɲkpa na kukyure ne a mɔn de keɛ-ɔ.

* 19:19 Keleɛ Igyipiti 20.12-16; Mbraa kebeesa 5.16-20. * 19:19 Kɔlɔnɔnɔ mbraa 19.18.

³⁰ Amaa asese bweeto ne bo gye agyenkreepo mbeyomoo i kii nsii-amee, na bamo ne bo gye nsii-amee mbeyomoo mo kii agyenkreepo.”

20

Kodoo ko apafowo kitee

¹ Ne Yeesuu a kya se towe gywii mo agyasepo-o feye, “Mon' bee nu kitee mo ne ke e kaapo aneŋ ne Wuribware se a kuwure-o du-o. N gye kodoo wuye ko ya kyena aaa? Ne adoteese kekpaabee a fo, ne o kpa apafowo na bo yo mo kodoo-o-ro ya kya mo-ro. To, ne gyegyaye tututu oo yo kawu ya to anyare ko yere.

² Ne o ye o sa bamo siidii kudu na bo yo ya sunj sa mo kake amo peee. Ne baa sure si, ne baa yo mo kodoo-o-ro ya sunj.

³ Kyowe a dan kafwee-o, ne oo bee yo kawu bee ya to anyare ko na bo yere kolonde se bo maa waa seye.

⁴ Ne oo towe gywii bamo feye, ‘Mone gbaa mone ya sunj mo kodoo-o-ro, mo e ka mone koko aneŋ ne a bware-o.’ Ne baa sure si, ne baa yo mo kodoo-o-ro ya sunj.

⁵ Mpase a fo-o, ne oo bee yo kawu ya nu bokoo, ne oo bee towe aneŋ dee gywii bamo, ne baa sure si. Kyowe kikpeerebee a fo-o, ne oo bee ya nu bokoo, ne oo bee towe aneŋ dee gywii bamo, ne baa sure si.

⁶ Kedeeprweta a fo ne kyowe e kpa a o lowe-o, ne oo bee yo kawu bee ya to anyare ko yere na bo maa waa seye. Ne oo bise bamo feye, ‘Emene se ne mone a yere mfee lee gyegyaye bo fo kedeeprweta na mone mon waa seye?’

⁷ Ne baa beŋŋaa mo feye, ‘Okoo mon taa ane a ane sunj sa mo.’

Ne o ye, ‘To, mone gbaa, mon' nare mo kodoo-o-ro ya sunj sa mo.’ Ne baa yo.

⁸ Kyowe a lowe-o, ne kodoo-o wuye-o a towe gywii mo kepaafowo brese feye, ‘Tee mo apafowo-o peee bo gyanŋe na fo ka bamo koko. Na fo ka bamo ne baa sii kamee yo mo kodoo-o-ro koko pwee na fo dee ka bamo ne baa gye ŋkrepe yo-o.’

⁹ Ne apafowo ne kodoo-o wuye-o a taa bamo lalalowe bo sunj mo kodoo-o-ro-o a ba akato-ro, ne oo ka bamo okemaa siidii kudu.

¹⁰ Ne oo kya se ka mo apafowo-o kegyase kegyase lee nsii-amee-o ase bo yo agyenkreepo-o ase. Bamoo ne baa sunj lee gyegyaye tututu-o bo fo kedeeprweta-o a ba akato-ro-o, ne ba fa bamo mfeere feye ba nya atanne bweeto a bo kyonŋ nsii-amee-o. Amaa oo ka bamo okemaa siidii kudu dee nee.

¹¹ Bamoo a nu atanne ne baa nya-o, ne baa tee.

¹² Ne bo ye, ‘Anyare mo ne baa ba fo kodoo-o-ro mfee sanj ne kyowe e kpa a o lowe-o a sunj kusun donhwerere konko nee. Ne ane mo ane a kpone sunj kusun ibiri mo peee na kyowe a da ane. Amo-o peee gbaa fo a ka ane aa bamo atanne konko dee nee.’

¹³ Ne kodoo-o wuye-o a beŋŋaa bamo oko feye, ‘Mo nyare, nu mo ase. Mon gyi fo nee. Fo a kyoo sure si feye fo i sunj kusun kake mumwii-o nee a fo sa mo, na ŋ ka fo siidii kudu. Mo e ba ayeba nee eee?’

¹⁴ To, taa fo kakaka a fo nare pe. Mo ya ka fo aa anyare mo ne oo sii kamee bo doo mo-o atanne konko gbaa ooo, a mon gye fo asenŋ.

¹⁵ Mo fanfan atanne nee. Amose-o n de kpa feye m ba amo bo waa aneŋ ne mo e kpa-o. Beee a bo fo gya feye mo a waa kedamenanŋse nee eee?”

¹⁶ Ne Yeesuu ye, “Amo e gye saasebee. Amose se-o nsii-amee i kii agyenkreepo, na agyenkreepo mo kii nsii-amee.”

Aneŋ ne Yeesuu a towe mo lowi asen sasepo-o (Maak 10.32-34; Lukas 18.31-34)

¹⁷ Yeesuu a meraa se o yo Yerusalem-o, ne oo lee mo agyasepo kudu anyoo-o keri si, ne oo towe gywii bamo feye,

¹⁸ “Mon' nu mo ase. Yerusalem ne ane e yo mo-o, ne ba ba mo, dimaadi mo gyi-o, a bo bo waa Wuribware alonŋopo abrese na Wuribware mbraa akaapopo kesaree-ro. Bamoo e gye ne ba gyi mo asenŋ na bo bu mo kepo.

¹⁹ Na ŋkee bo taa mo sa Roma awuye ne baa kooŋe ane man-o na bo mo mo. Roma awuye mo e waa mo ŋwaagyiseŋŋe, na bo da mo paara, na bo da mo bo mera kiyii kpare-abee-ro se. Amaa kemo ŋke nsa Wuribware i kyinŋi mo a o lee lowi-ro.”

Aneŋ ne Yakubu na Yohanee-ana bamo nyi e kpa kotoko Yeesuu ase a o sa bamo-o (Maak 10.35-45)

²⁰ To, ne Yeesuu a agyasepo-o anyoo ko a lee mo keri si na bo kore mo kotoko. Bamoo e gye Sibidii mo agyi nyanŋe anyoo-o Yakubu na Yohanee. Ne baa yaa bamo nyi Yeesuu ase na o towe bamo kana se asenŋ. Ne okyee-o a kpuni anurii Yeesuu ayaa-ro, ne oo kore mo kotoko.

²¹ Ne Yeesuu a towe gywii mo feye, “Towe keto ne fo e kpa-o gywii mo.”

Nē ɔkyee-ɔ ye, “Mō ē kpa feye fō ya kyena fō kuwure-o si, na fō sa a mō agyi nyanse anyo ma kyena fō ase, ɔkonko kyena fō kigyise si, na ɔkonko-ɔ ma kyena fō kebena se.”

²² Nē Yeessuu a beɲɲaa bamō feye, “Mone mon nyi aneɲ ne ketɔ ne mone i bise mone e kpa-ɔ du-o. Mone ē taare a mon' gyi awɔrefɔɔ konko ne mō ē ba a m bō gyi-o ooo? Nē mone ē taare a mon' nyite asen dɛɛ ne asese ē taa a bō bō laye mō-ɔ ɔɔɔ?”

Nē baa beɲɲaa feye, “Ane ē taare.”

²³ Nē Yeessuu a tōwe gywii bamō feye, “Mō ē tōwe mō i gywii mone feye aneɲ ne mō i gyi awɔrefɔɔ-ɔ, aneɲ dɛɛ ne mone i gyi. Amaa n gye mō ē gye ne mō i lee mō ne ɔ kyena mō kigyise si-o na mō-ɔ mō ne ɔ kyena mō kebena se-ɔ. N se Wuribware ē gye ne o lee ekyenakpa amō a ɔ bō sa bamō ne ɔ lɔɲɲo mfeɲ bō yera bamō-ɔ.”

²⁴ Saɲ ne Yeessuu agyasepō kudu ne baa saɲ-ɔ a nu aneɲ ne Yakubu na Yohanee e kpa feye Yeessuu sa bamō kedabe kyon bamō pɛɛɛ-ɔ, ne bamō idun a fwii Yakubu na Yohanee si.

²⁵ Mfeɲ ne Yeessuu a tee bamō pɛɛɛ bō gyanɲe, ne ɔ tōwe gywii bamō feye, “Nee mone nyi feye kaye ma-ɔ asese-ɔ fɛraa, bamō ne bō de maɲ-ɔ na agyenkrɛpō-ɔ ē gye ne bō de keyaalen ba gyi ɔkɛmaa se ε?”

²⁶ Amaa mone-ɔ fɛraa n gye aneɲ ne a du-o nee. Ɔko ne ɔ kpa feye ɔ waa mone-ɔ ɔbɛse bɛɛɛ sese dabe-ɔ sun sa mone ne mone a saɲ-ɔ.

²⁷ Nē ɔko ne mō ē kpa feye o kii mone-ɔ ɔgyenkrɛpō-ɔ, amō fɛraa sese-ɔ taa mō eyee bō waa mone kenya,

²⁸ feye aneɲ ne mō, dimaadi mō gyi-o, mon ba feye ɔko sun sa mō-ɔ. Mō a ba nee feye m bō waa asun bō sa asese nee, na n wu bō sa asese bweeta, na n ka kɔkɔ sa bamō a bō bee nya nya bamō eyee.”

*Aneɲ ne Yeessuu a bunɲi atenapō anyo ko akatɔ-ɔ
(Maak 10.46-52; Lukas 18.35-43)*

²⁹ Nē Yeessuu mō aa mō agyasepō-ɔ a bɔrɔ Yerikoo maɲ-nɔ. Bamō a lee mfeɲ ba yo-ɔ, ne asese biribiri a gya bamō se.

³⁰ Amō atenapō anyo ko i te kpa-ɔ kee. Bamō a nu feye Yeessuu ē gye ne ɔ kyon kpa amō se-ɔ, ne baa lee ba fɛɛ-ɔ ba tee mō feye, “Ane nyanpe, Deefid mō nana, nɲ ane ewee.”

³¹ Nē asese-ɔ a fɛɛ bamō se feye bō laato. Amaa nkee gbaa ne baa mɛraa se ba fɛɛ-ɔ kenken-o nee feye, “Ane nyanpe, Deefid mō nana, nɲ ane ewee.”

³² Nē Yeessuu a yere. Nē ɔ tee bamō baa mō ase. Bamō a ba-ɔ, ne oo bise bamō feye, “Nteto ne mone ē kpa feye n waa sa mone?”

³³ Nē bō ye, “Ane nyanpe, ane ē kpa feye fō sa a ane akatɔ bunɲi nee.”

³⁴ Nē Yeessuu a nɲ bamō ewee, ne ɔ dabɔrɔ bamō akatɔ. Puri amō-ɔ mfeɲ ne bamō akatɔ a bunɲi. Nē baa gya mō se.

21

*Aneɲ ne Yeessuu a dee kyena kuruma si lwee Yerɔsalem maɲ-nɔ-ɔ
(Maak 11.1-11; Lukas 19.28-40; Yohanee 12.12-19)*

¹⁻² Bamō a kpa a bō fō Yerɔsalem-ɔ, ne baa lwee kamaɲyii ko ne ba tee ε Betefage, ne ka maa Mfo-Ayii kebege-ɔ-ɔ. Mfeɲ-ɔ ne Yeessuu a sun mō agyasepō-ɔ anyo bō gye nkrɛɛ tōwe gywii bamō feye, “Mon' yo kamaɲyii ne ka bō akatɔ-ɔ-ɔ-ɔ. Mone ya den fō mfeɲ, mone i nɲ bamō a nɲre kukurumanyi ko bō yera na mō gyi yere mō ase. Na mon' saɲɲe bamō baa mō ase. ³ Ɔko ya bise mone ketɔ se ne mone ē saɲɲe bamō-ɔ, na mon' tōwe gywii sese-ɔ feye mone nyanpe ē gye ne ɔ kpa. Mone ya tōwe aneɲ, na ɔ sa mone kpa feye mon' taa bamō baa.”

⁴ Amō-ɔ a ba nee a ketɔ ne Wuribware kyaamee ko a kyɔɔɛ waa abwareseɲ wɔre-ɔ-ɔ-ɔ nya waa kasentɲ feye,

⁵ “Mon' tōwe gywii Yerɔsalem maɲ awuye, feye,
'Mon' kee, mone owure ē ba mone ase-ɔ.
Ɔ gye ɔwɔrɔba, ne ɔ dee kakurumagyii ɔ ba.’ ”*

⁶ Nē agyasepō anyo amō a ya waa aneɲ ne Yeessuu a tōwe gywii bamō feye bō waa-ɔ.

⁷ Nē baa baa kukurumanyi-o na mō gyi-o. Nē baa ba bamō awaagya bō dɔɲɲo mbɔ-ɔ mmɛɛ. Nē Yeessuu a dee kyena kakurumagyii-o si.

⁸ Nē asese bweeta a brawe bamō awaagya-ɔ bō beya kpa-ɔ se sa mō, ne ɔ nare se kyon. Boko mō a neri a fɛraa lee ayii ne a maa kpa kee-ɔ bō dɔɲɲo kpa-ɔ se sa mō, ne ɔ nare se kyon.

⁹ Nkee bamō ne bō gye mō nkrɛɛ na bamō ne bō gya mō se-ɔ a lee ba fɛɛ-ɔ nee feye,

* 21:5 Sakariya 9.9.

“Mōn' sa a ane da Deefid mō nana kakyirele.
Wuribware yure mō ne ɔ ba mō kenya-re-ɔ.*
Mōn' sa a ane da Wuribware ne ɔ bō soso-ɔ kakyirele.”

¹⁰ Yeesuu a lwee Yerōsalēm man-ɔ-ɔ, ne elawo a dee man-ɔ-ɔ toŋ kema, ne bō ye, “Ne nse nee?”

¹¹ Ne asese ne bamō aa Yeesuu a yɔ-ɔ a lee kano feye, “Wuribware kyaamee Yeesuu-o nee. ɔ lee Nasaret man ne ɔ bō Galileya sweere se-ɔ nee.”

*Keto ne Yeesuu a waa na ɔ bō Wuribware sunkpa-o
(Maak 11.15-19; Lukas 19.45-48)*

¹² Amō kame-re-ɔ, ne Yeesuu a ya lwee Wuribware sunkpa-ɔ kabuno. Ne oo ŋu ayawogyipō te mfeŋ ba fe atō na boko e so. Boko mō te bamō iteburi ase mfeŋ ba kyeeri Roma sweere se atanne ba yaa Yudeya sweere se atanne-ɔ. Asese m-ɔ boko mō te bamō nya se ba fe awurelepō nee. To, Yeesuu a ya tō bamō aneŋ-ɔ, ne ɔ gyera gyera bamō iteburi-o na bamō nya-ɔ bō da, ne ɔ gya bamō bō kyōŋwe.

¹³ Ne ɔ tawe gywii bamō feye, “Nee baa kyoree waa abwareseŋ wōre-ɔ-ɔ feye Wuribware ye,

‘Mō lōŋ-ɔ i kii kekyan ne kaye m-ɔ asese peee
e ba a bō bō nya kore kebwarekore-ɔ.*
Amaa mone a taa mfeŋ bō kii ‘ayu lōŋ nee’* bese?”

¹⁴ Wuribware sunkpa a kabuno-o mfeŋ ne atenapō na agyabō a ba mō ase, ne ɔ kya bamō.

¹⁵ Ne nyaagi a fe-re aneŋ-aaa feye, “Mōn' sa a ane da Deefid mō nana kakyirele.”
Ne Wuribware alōŋŋopō na Wuribware mbraa akaapō a ŋu akpeneyeeto ne Yeesuu a waa-ɔ, ne baa nu aneŋ ne nyaagi-o e fe-re-ɔ, ne bamō iduŋ a fwii Yeesuu si.

¹⁶ Ne baa bise mō feye, “Fō a nu aneŋ ne nyaagi mō e tawe-ɔ ɔɔ? Keto bware aaa?”
Ne Yeesuu a beŋŋaa bamō feye, “A bware. Nee mone mōŋ tee kare keto ne baa kyoree waa abwareseŋ wōre-ɔ-ɔ feye,

‘Ane nyanpe Wuribware,
fō a sa ne elawo ne nyaagi ngyingyii e waa mfee-ɔ
a sa ne fō a nya kedabe.’* e?”

¹⁷ Ne Yeesuu a lee bamō ase man-ɔ-ɔ yō kamaŋyii kō ne ba tee e Betaniya, ne oo di mfeŋ kraye.

*Aneŋ ne Yeesuu a daa figi kiyii ko yii-o
(Maak 11.12-14, 20-24)*

¹⁸ Kaye ŋke gyegyaye tututu-o, ne Yeesuu a kiŋŋi ɔ yō man-ɔ-ɔ. Ne akōŋ de mō.
¹⁹ Mfeŋ ne oo ŋu figi kiyii kō yere kpa kee. Ne ɔ yō a ɔ ya deere kemō se feye ɔ nya kemō agyi a o gyi aaa. Amaa mō a yō kemō kaase-ɔ, seye mōŋ te kemō se, amō afeeraa wōre. Amose-ɔ ne ɔ tawe gywii kiyii-o feye, “Fō mōŋ lee fō bō-ɔ a fō swee agyi daa.” Puri amō-ɔ mfeŋ ne kiyii amō a wu.

²⁰ Yeesuu agyasepo-ɔ a ŋu feye kiyii amō a wu-o, ne aa kpen bamō eyee. Ne bō ye, “Emene ne figi kiyii mō a waa wu puri m-ɔ aneŋ?”

²¹ Ne Yeesuu a tawe gywii bamō feye, “Mō e tawe mō i gywii mone feye, mone ya kōre Wuribware gyi, ne mone e mōŋ lwii kamee, amō feraa mone e taare a mōn' waa aneŋ ne mō a waa kiyii mō mfee-ɔ. N gye amō wōre gbaa, amaa mone e taare a mōn' tawe gywii kebe mō feye, ‘Koso nare ya twee fō eyee waa ɔpō-ɔ.’ Na Wuribware sa a keto waa aneŋ sa mone.

²² Amose-ɔ, mone ya kore Wuribware kotako, ne mone a kōre gyi feye ɔ sa mone keto amō, mone e nya.”

*Yudaa awuye agyenkeepo a senbise kō ne Yeesuu a kine kanlee-o
(Maak 11.27-33; Lukas 20.1-8)*

²³ Ne Yeesuu a kiŋŋi ba Wuribware sunkpa a kabuno-o. Ne ɔ kaapo laman abwareseŋ mfeŋ. Mō a maa se ɔ kaapo-ɔ, ne Wuribware alōŋŋopō abrese na man-ɔ abrese a ba mō ase. Ne baa bise mō feye, “Nse ya sa fō kpa feye fō bō gya asese bō lee Wuribware sunkpa a kabuno-o mfee? Ne nse ya sa fō kpa feye fō kaapo ato mfee?”

* 21:9 Kilij 118.26. * 21:13 Isaya 56.7. * 21:13 Yeremeya 7.11. * 21:16 Kilij 8.2 (LXX).

24 Mfeyi ne Yeesuu a beɲɲaa bamo feye, “To, mo-ɔ mo i bise mone asen kɔnkɔ kpen, ne mone ya taare beɲɲaa mo neene feraa, mo-ɔ mo e kaapo mone kpa ne n de feye m bo waa anen a ato mo.

25 Mon' kaapo mo mo ne ɔ sa Yohanee Osuubɔpo-ɔ kpa feye ɔ bo asuu-o? Wuribware ya sa mo beee dimaadi aara?”

Mfeyi ne bamo wore wore a lee ba gyiiri ikii feye, “Emene ne ane tawe-ɔ nee? Bo lee feye ane ya tawe feye Wuribware ya sa Yohanee kpa feye ɔ bo asuu, o bise ane feye, ‘Nteto se ne ne mone mon kɔre Yohanee gyi?’

26 Ne ane mo ane ya tawe feye dimaadi ya sa mo kpa, emene ne lamar mo e waa ane? Ane sere bamo, a lee feye bamo okemaa a kɔre gyi feye Yohanee gye Wuribware a akyaame-ɔ ɔko nee.”

27 Amose se-ɔ ne baa beɲɲaa Yeesuu feye, “Ane mon nyi ɔko ne ɔ sa Yohanee kpa feye ɔ bo asuu-o.”

Ne Yeesuu mo a tawe gywii bamo feye, “Ane feraa, η gbaa ma tawe ɔko ne ɔ sa mo kpa feye η waa ketɔ ne mo e waa-ɔ a n gywii mone.”

Onyare ko na mo agyi nyanse anyɔ kitee

28 Ne Yeesuu a kya se tawe feye, “Emene ne mone e fa feye kitee mo e kaapo? N gye onyare ko e bo-ro aaa? Ne o de mo agyi nyanse anyɔ. Kake ηko ne ɔ ya kore mo gyi brese-ɔ torɔɔ.

29 Ne ɔ tawe gywii mo se feye, ‘Ma ya.’ Amaa ketɔ a waa kafwe-ɔ, ne oo nu mo eeye, ne ɔ ya mo se a kodɔ-ɔ-ro ya dɔɔ.

30 San amo mo se kya o yii mo gyi nyɔsepo-ɔ ase a ɔ ya kore mo torɔɔ anen de. Ne ɔ beɲɲaa mo se feye, ‘Yooo, n se, mo a nu. Mo e ya.’ Amaa mo-ɔ mo mon ya.”

Ne Yeesuu a bise bo gye kee feye,

31 “Nnyansee ηnyɔ mo-ro-ɔ, bamo mmo ya waa mo se kepre? Mon' lee kano a n nu.”

Ne baa lee kano feye, “Gyi brese-ɔ.”

Ne Yeesuu a tawe gywii bamo feye, “Kasentij nee. Ketɔ ne mo e kaapo mone-ɔ e gye feye apoo lenpo akɔrepo na apurimakyee e gye ne ba gye ηkpe e a bo tii Wuribware se a kuwure-o si na mone te.

32 Bo lee feye Yohanee Osuubɔpo-ɔ a ba mone ase nee a ɔ bo kaapo mone ekpa timaa na mon' borɔ se. Ne mone mo mone mon kɔre mo gyi. Amaa lenpo akɔrepo-ɔ na apurimakyee-ɔ feraa a kɔre mo gyi. Mone a ηu amo-ɔ gbaa ooo, mone mon kyurowi mone mfeere na mon' kɔre mo gyi.”

Apafowa baye ko kitee

(Maak 12.1-12; Lukas 20.9-19)

33 Ne Yeesuu ye, “Mon' nu mo ase, na m beee tawe kitee ko. N gye kodɔ wuye ko ya de kyena aaa? Ne oo dwii bobo ayii ko, ne amo ya swee agyi ne bo de ba waa nta-ɔ. Ne oo gyi bane dabe bo muruwa, ne oo kwii kemaɲɲan kodɔ-ɔ-ro, na ɔ taa ayii-o agyi bo waa-ro a bo kyikye si lee amo nkyu-o. Ne ɔ beee waa kotɔko ne ba deee yere kemo se a bo deere kodɔ-ɔ se-ɔ bo yera kodɔ-ɔ-ro. Ne ɔ taa sa apafowa ko feye bo deere se sa mo, ne ɔ lee pe tu kpa ya kefo.

34 San ne ayii a agyi-o a bere, ne amo kiteebeye a fo-ɔ, ne kodɔ-ɔ wuye-o a sun mo ayaafore ko bo kyonwe apafowa amo ase feye bo ya na apafowa-ɔ ke ketɔ ne baa nya lee mo kodɔ-ɔ-ro-ɔ-ro, na bo taa mo lee bo kyonwe mo.

35 Ayaafore amo a ya apafowa-ɔ ase-ɔ, ne apafowa-ɔ a kra bamo ɔko ne baa da mo, ɔko mo ne baa mo, ne ɔko mo beee baa twee abu bo da mo mo.

36 Amose-ɔ ne kodɔ-ɔ wuye-o a beee sun ayaafore ko na bo kyɔ kegyerηkpe e a bomo-ɔ. Amaa anen de ne apafowa amo a beee waa bamo.

37 Lalalowe-ɔ ne oo sun mo gyi bo kyonwe apafowa amo ase. Ne ɔ fa mo mfeere feye, ‘Mo e kɔre a n gyi feye ba bu mo gyi-o.’

38 San ne apafowa amo a ηu kayaagyi-o e ba-ɔ, ne ηkee ba tawe ba gywii abee feye, ‘Kee kodɔ-ɔ wuye-o mo gyi-o ne mo se ya wu o gyi mo kapote-ɔ e ba-ɔ. Mon' sa a ane mo mo, na mo se a kodɔ mo kii ane lee.’

39 Amose-ɔ ne baa kra mo kayaagyi amo, ne baa gyiiri mo lee kodɔ-ɔ-ro, ne baa mo mo.

40 To, mone e kɔre mone i gyi feye bobo kodɔ-ɔ wuye-o fɔnfɔn ya ba apafowa amo ase, emene ne ɔ waa bamo-ɔ nee?”

41 Ne baa lee kano feye, “A waa kano ηkemma ɔ mo ase se baye amo. Na ɔ bo taa kodɔ-ɔ sa ase se banban na bo deere se sa mo. Na kiteebeye ya fo, bo ke ayii-o agyi-ro na bo taa mo lee bo kyonwe mo.”

42 Ne Yeesuu ye, “Kasentij nee. Mo a kɔre gyi feye mone a kare abwareseɲ wore-ɔ-ro feye,

'Kefore serise ko ne apwεεpo de bo pwεε
 ne baa kine kemō bo tweε-ɔ,
 ya koŋ bo kii kemō ne kaa leŋ loŋ-ɔ pεεε bo yera-ɔ.
 Wuribware ya sa ne aa ba aneŋ,
 ne aa kpeŋ ane eyee kebanse.'*"

⁴³ Ne Yeessu a tawe bo gye kee feye, "Amose se-ɔ mo e tawe mo i gywii mone feye Wuribware i lee mone Isireelii awuye a ɔ bo lee mo kuwure-o-ro, na ɔ bee tee asese banban baa bo tii kemō se. Aneŋ a asese mo e gye bamo ne bamo awaase e kaapo feye baa fo feye bo tii kuwure-o si-o. [

⁴⁴ Okemaa ne mo ya lee da kefore amo se, ke e tenne sese-ɔ-ro kyikpuri kyikpuri. Ne kemo ya lee da oko se, na ko kwεε mo waa feye ese-ɔ.]"

⁴⁵ Wuribware alonpo abrese-ɔ na Farisii awuye-o a nu itee amo ne Yeessu a tawe-ɔ, ne baa pini feye ɔ kaapo feye bo du feye apafowo boye amo na apwεεpo ne baa kine kefore serise-ɔ kebo pwεε-ɔ.

⁴⁶ Amose-ɔ ba kpa mo a bo kra. Amaa bamo a sere laman-ɔ se-ɔ, bo mon taare, a lee feye laman-ɔ ferra ye ɔ gye Wuribware a akyaamεε-ɔ oko nee.

22

Gyikpa dabε ko kitee
(Lukas 14.15-24)

¹ Ne Yeessu a bee ba kitee ko bo sa senŋa gywii asese ne ba nu mo ase-ɔ.

² Ne ɔ ye, "Mon' nu aneŋ ne Wuribware se a kuwure-o du-o. N gye owure ko e deε ɔ bo-ro aaa? Ne mo gyi nyanŋe-ɔ e kpa a ɔ waareε ɔkyee. Ne owure-o a waa kokofa-ro ateese siraa sa mo gyi-o.

³ Ne oo sunj mo ayaafore bo kyonwe asese ne oo nyinŋi bamo-ɔ ase, feye sanj a fo feye bo ba na bo gyi ateese bo gyi akato. Amaa bamo okemaa a kine keba.

⁴ Ne ɔ bee sunj ayaafore ko bamo ase bo tawe gywii bamo feye, 'Mo a waa kokofa-ro a ateese-o lowe. Mo a mo mo enaate-ro edabedabe-ɔ, ne mo a waa keto kemaa siraa lowe. Amose-ɔ mon' bo gyi.'

⁵ Amaa afa-ɔ okemaa mon beŋnaa owure a ayaafore-ɔ. Bamo-ro okonko a yo mo ndo-ro, ne okonko mo a yo mo yawogyikpa.

⁶ Bamō ne baa sanj-ɔ mo a kra owure a ayaafore-ɔ ne baa da bamo mo.

⁷ Kemō ne owure-o de? Mō dunj a fwii bweeto, ne oo sunj mo asoogyaa awuye, ne baa ya mo aneŋ a asese boye-ɔ kyweε bamo manj.

⁸ Ne ɔ bee tee mo ayaafore-ɔ bo gyanŋe, ne ɔ tawe gywii bamo feye, 'Mo a waa kokofa-ro a ateese-o siraa lowe, amaa bamo ne mo a nyinŋi feye bo ba-ɔ a kine keba. Aneŋ a asese-ɔ monj fo feye bo bo gyi mo ateese-o nee.

⁹ Amose-ɔ mo e kpa a n tee asese banban na bo ba. Mon' nare yo manj-no mbore se ya tee sese kemaa ne mone i nu-o na ɔ ba mfee bo gyi mo ateese-o.'

¹⁰ Ne mo ayaafore-ɔ a yo manj-no a mbore-ɔ se ya tee asese timaa na aboye pεεε ne baa nu mfeŋ-ɔ. Ne baa ba ateese-o gyikpa-ɔ. Bamō a ba-ɔ, baa borɔ owure a gyikpa a kekyan-ɔ.

¹¹ Ne owure-o a lwee gyikpa a kekyan-ɔ-ro ya sa mo afo amo anse na keba. Mō a bo mfeŋ-ɔ, ne oo nu sese ko na ɔ mon bunj kokofa-ro-ɔ waagya.

¹² Ne oo bise mo feye, 'Mō nyare, emene ne fo a waa ba mfee na fo mon bunj kokofa-ro waagya-ɔ nee?' Amaa sese-ɔ mon taare lee kanɔ.

¹³ Ne owure-o a sa mo ayaafore ne bo yere mfeŋ-ɔ kanɔ feye, 'Mon' nure sese-ɔ asareε na ayaa, na mon' taa mo tweε bo kyonwe kawu kibugyii-ro. Mfeŋ ne asese da ba su na ba dunjwi nno, a lee feye bo maa taare a bo lweero ba gyikpa-ɔ mfee.'

Amo e gye saasebeε.

¹⁴ Amose se-ɔ Wuribware a tee asese bweeto feye bo bo tii mo kuwure-o si. Amaa asese kafweε ne Wuribware i lee a bo bo kii mo fonŋon asese."

Leŋpoo keka senbise
(Maak 12.13-17; Lukas 20.20-26)

¹⁵ Farisii awuye-o a nu itee ne Yeessu a waa-ɔ, ne baa ya buwi ekpa na bo borɔ se bise mo asen loore mo kanɔ-ro. Na mo ya tawe keboye ko a bo nya kra mo.

¹⁶ Amose-ɔ ne baa sunj bamo fonŋon agyasepo ko na Owure Herod ayererεpo ko bo kyonwe Yeessu ase, ne baa ba bo tawe kane kane gywii mo feye, "Okapopo, ane nyi feye kasentinj wuye e gye fo, ne fo maa penna oko. Na kufu monj de fo feye asese tawe fo asen. Fo monj

* 21:42 Kilij 118.22-23.

nyi feye sese mo gye sese dabε bεεε ε gye sese kagyinyii. Fε fεraa fε e kaapo ato kasentiη ne Wuribware e kpa feye sese dimaadi kemaa waa-ε neε.

17 Amose-ε anε i bise fε feye, Roma awuye a kε kenaa gyi anε se kεεre anε maη-ε se-ε, anε ya ka lenpoo sa bamε owure dabε ne ba tee mε Kayesaa-ε, a kye anε Wuribware mbraa-ε bεεε a maa kye? Tεwe na anε nu.”

18 Amaa Yeessuu a kyε pini bamε mfeere bεye-ε. Ne ε beηηaa bamε feye, “Mone nno ηnyo ηnyo awuye mo. Nteto neε ne mone e kyε mo-rε mone e kee-ε neε?”

19-20 Mon' taa atanne fufuri kigyι ne kaa fε siidii kudu-o, ne mone de mone e ka lenpoo-o baa mε a η kee.” Bamε a taa baa-ε, ne oo bise bamε feye, “Nse fotoo na kenyaε e dεη atanne mε se-ε neε?”

21 Ne baa beηηaa feye, “Owure Kayesaa lee neε.”

Ne Yeessuu ye, “To, amε fεraa, mon' ka ketε ne ke gye Kayesaa lee-o sa Kayesaa, na mon' ka kemε ne ke gye Wuribware lee-o sa Wuribware.”

22 Ne anεη ne Yeessuu a beηηaa-ε a kpeη bamε eyee. Amose-ε ne baa yεwe mε bε yii.

*Kikyιηηi lee lowi-ro seηbise
(Maak 12.18-27; Lukas 20.27-40)*

23 Kake amε dεε ne Sadukii awuye kε a ba Yeessuu ase anεη dεε na bε bε bise mε asεη. Amε Sadukii awuye mε gye Yudaawuye kε ne ba kεεre ba gyi feye sese ya wu, mε kayowεre na mε kra pεεε a wu, ne anεη se-ε ε maa taare a o kyιηηi lee lowi-ro pεεε-ε neε.

24 To, ne baa bise Yeessuu feye, “Jkaapopo, anε εdεdaapo Mosis ya kyεεε mbraa mε waa abwaresεη wεre-ε-rε sa anε feye, εko ya wu yεwe mε ka na bε mεη kowe agyi, sese-ε mε tire taa kpenlekyee-ε waareε na bε nya kowe kayaagyι. Na bε taa kamε feye mε daa ne oo wu-o mε gyi neε.

25 To, anyare kε agyi nyanse asunoo e dεε bε bε anε-rε mfee. Ne bamε-rε εbresε-ε a waareε εkyee, ne anyare-ε a bε wu na mε ka mεη kowe agyi. Ne ε yεwe mε ka sa mε tire ne ε gya mε se-ε na ε waareε mε.

26 Ne mε tire amε a taa kpenlekyee-ε waareε. Anεη dεε ne mε aa mε mεη kowe, ne anyare-ε a bε wu. Anyare amε mε tire ne ε gya mε se-ε anεη dεε. Bamε pεεε a waareε bamε daa a kpenlekyee amε gyanηe se, ne baa wu yεwe mε na mε aa bamε εko mεη kowe gyi konko gbaa.

27 A bε-rε ne εkyee-ε mε a bε wu gya bamε se.

28 Ne mbeyεmε, bε ye εkεmaa i kyιηηi a ε lee lowi-ro. Kake nsi amε, bamε-rε nse e gye εkyee-ε mε kuri? Bε lee feye bamε asunoo-o pεεε mε a waareε mε bε gyanηe se.”

29 Mfeη ne Yeessuu a beηηaa bamε feye, “Mone a fε kpa, a lee feye mone mεη nyi abwaresεη wεre-ε-rε asεη, ne mone mεη nyi anεη ne Wuribware keyaalεη-ε du-o, anεη dεε ne mone maa nu kemε kaase.

30 A lee feye asesε ya kyιηηi lee lowi-ro, bamε kakyεna-rε du neε feye Wuribware a mbεε ne bε bε sosε-ε lee-o. Amose-ε awaareye mεη lee a bε-rε.

31 To, mone fεraa mone ye alowipε-ε maa lee kyιηηi a bε lee lowi-ro. Amaa mε i bise mone feye mone mεη kare ketε ne Wuribware a kaapo mone, ne baa kyεεε waa abwaresεη wεre-ε-rε-ε εεε? Mfeη-ε ε ye,

32 ‘Mε e gye Wuribware, nyanpe ne fε nana-ana Abraham na Isak na Yakubu i suη-o.* Amε e gye feye anε εdεdaapo amε ne baa wu-o a sanη ba suη Wuribware-ε se-ε, a kaapo neε feye bamε a wu gbaa ooo, bamε εkra sanη i te.”

33 Lamanη ne ba nu Yeessuu ase mfeη-ε a nu mε kekaapo amε-ε, ne aa kpeη bamε eyee.

*Mbraa-ε pεεε-rε mmo ne n tiri-o
(Maak 12.28-34)*

34 Ne Farisii awuye ne bε bε mfeη-ε a nu anεη ne Yeessuu a sa ne Sadukii awuye-o a waa diηη-o. Ne baa gyanηe a bε kpa asεη kε na bε ya bise mε εεre mε kanε-rε.

35 Amose-ε ne bamε-rε εko ne ε gye Wuribware mbraa εkaapopo-ε a bε bise mε feye,

36 “Jkaapopo, mbraa-ε pεεε-rε mmo e gye ne n tiri-o neε? Tεwe na anε nu.”

37 Ne Yeessuu a beηηaa mε feye, “Mmo ne n tiri-o e gye feye,

‘Lee fε kame-ro ba fε kakponε na fε mfeere pεεε bε kpa fε nyanpe Wuribware asεη.’*

38 Mmo-ε e gye mbraa ne n kyε mbraa-ε pεεε-ε.

39 Mbraa ne n tiri, ne n gya se nyεsepo, ne η ya lee nyεηkpeεεε-ε e gye feye,

* 22:32 Kelee Igyipiti 3.6. * 22:37 Mbraa kebeesa 6.5.

'Kpa fọ bεεkọ asenj feyε anenj ne fọ e kpa fọ eyεε-ɔ.*

40 Wuribware a mbraa ne Mosis a kyorεε bọ beya-ɔ pεεε na Wuribware akaaamε a kekaapo-ɔ pεεε yere anenj a mbraa ɲnyɔ amọ se neε."

Ɔkọ ne Wuribware i sunj a ɔ bọ kyorɲwe-ɔ asenj (Maak 12.35-37; Lukas 20.41-44)

41 Farisii awuye-o a saɲ bọ yere ba nu Yeesuu ase-ɔ, ne oo bise bamọ senjbise kọ bọ teere mọ ne baa bise mọ-ɔ.

42 Ne ɔ ye, "Emene ne mone e fa Kristoo ne Wuribware ye o sunj a ɔ bọ kyorɲwe ane-ɔ asenj? Nse kenana-ro ne ɔ lee?"

Ne baa lee kan feyε, "Ɔ lee Owure Deefid a kenana-ɔ-ro neε."

43 Ne ɔ tawe gywii bamọ feyε, "Ne emene se ne Wuribware a kufwiɲe timaa-o mọ a sa ne Deefid fɲfɲ gbaa a tee mọ mọ nyanpe? Bọ lee feyε Deefid a kyorεε waa abwaresenj wore-ɔ-ro feyε,

44 'Wuribware a tawe gywii mọ nyanpe neε ε,

Kyena mọ kigyise si mfee

na n sa a fọ adon pεεε mọ ba fọ kaase.*

45 To, Deefid a kyorεε asenj amọ ne Wuribware a tawe gywii ɔkọ ne o te mọ ase-ɔ, Kristoo ne ɔ tawe gywii. Amọ a gye anen-ɔ se-ɔ, ne Deefid fɲfɲ gbaa a tee Kristoo feyε mọ nyanpe, bamọ ya kowe Kristoo ne ɔ waa seε dimaadi, emene ne ɔ waa a ɔ lee Deefid a kenana-ɔ-ro, na Deefid a kyɔ tee Kristoo feyε mọ nyanpe?"

46 Bamọ ɔkọ monj taare sa Yeesuu kanolee kema. Amose-ɔ lee kake amọ bọ yɔ-ɔ kufu de bamọ pεεε feyε bọ beε bise mọ asenj.

23

Yeesuu ye ɔkema sa Wuribware mbraa akaaporo-ɔ na Farisii awuye-o si (Maak 12.38-40; Lukas 20.45-47)

1 Ne Yeesuu a sa senja gywii lamanj ne ba nu mọ ase-ɔ na mọ agyasepo-ɔ.

2 Ne ɔ ye, "Wuribware mbraa akaaporo-ɔ na Farisii awuye-o e gye ne bọ de kpa feyε bọ kaapo mone Wuribware mbraa ne ane ɔdeɔapo Mosis a kyorεε bọ beya sa ane-ɔ.

3 Amose-ɔ mon' bu bamọ, na mon' gya ketɔ kema ne ba kaapo mone feyε mon' waa-ɔ se. Amaa feraa mone ma kanj gya bamọ asenj waase se, a lee feyε ketɔ ne ba tawe ba gywii mone-ɔ, bamọ fɲfɲ monj gya se.

4 Ne bọ de bamọ fɲfɲ ananato ba tii Mosis a mbraa-ɔ se, na bọ nya sa a mmo kegyase waa lej sa mone. Amaa bamọ fɲfɲ feraa maa kya mone-ro na mon' gya mmo se. A du ne feyε ɔkọ a taa tasoro dwiidwiise bọ sorɔ fọ, ne mọ-ɔ maa sorɔ a ɔ kya fọ-ro-ɔ.

5 Ba waa ketɔ kema akato se nee a aseε nya ɲu. N taa feyε anenj ne ane de ndakaagyii ane da ane nsekpeεnɔ na asareε-ro-ɔ. Wuribware mbraa akaaporo-ɔ na Farisii awuye-o feraa e waa amọ adabe. M beε taa feyε anenj ne ane beε ane de awaagya ane i buɲ aɲu si ane e kore kebwarekore-ɔ, ne ane i ɲure ife apɔ ane kya kya amọ nno nna-ɔ se. Wuribware mbraa akaaporo-ɔ na Farisii awuye-o feraa e waa amọ asosweε. 6 Ne ɔkọ ya nyiɲɲi bamọ feyε bọ ya gyi ateese, amọ ba kpa gyikpa-ro a ngya dabe-ɔ se nee a bọ kyena. Ne ba kpa kebwarekore akyan-ro ngya dabe-ɔ se kekya.

7 Ne bamọ a naa laman-ro-ɔ mọ, ne ba kpa feyε aseε gyɔɲɲɔ ka bamọ kanɔ tee bamọ ε Akaaporo.

8 Amaa mone feraa, a monj bware feyε bọ tee mone ɔkọ ε Ɔkaaporo, a lee feyε mone pεεε gye kokoweεε kɔɲkɔ neε, ne mọ wore kpenj e gye mone ɔkaaporo.

9 Anenj deε ne mone ma kanj tee ɔkọ sweere mọ se feyε mone se, a lee feyε se kɔɲkɔ wore kpenj ne mone de. Mọ e gye Wuribware.

10 Anenj deε ne mone ɔkema ma sa a ɔkọ tee mọ feyε ɔgyɲkpeεpo, a lee feyε mọ ne ɔ gye mone ɔgyɲkpeεpo kɔɲkɔ kpenj-o e gye Kristoo ne Wuribware a sunj bọ kyorɲwe kayε m-ro-ɔ.

11 Mone-ro ɔbreε waa asunj bọ sunj mone ne mone a saɲ-ɔ.

12 Bọ lee feyε ɔkema ne o bu mọ eyee kedabe-ɔ, mọ ne Wuribware e baa kaase. Ne ɔkema m ne ɔ baa mọ eyee kaase-ɔ, Wuribware e sa mọ kedabe."

13 Ne Yeesuu a kya se tawe feyε, "Mone ne mone gye Wuribware mbraa akaaporo na Farisii awuye-o, mone i ɲu asenj ɲke ɲkọ feε. Nno ɲnyɔ ɲnyɔ awuye mọ. Bamọ ne ba kpa a bọ tii Wuribware se a kuwure-o si-o ne mone i tii bamọ kpa. Ne mone fɲfɲ mọ maa kpa a mon' tii kuwure-o si. [

* 22:39 Kɔlɔɲɔ mbraa 19.18. * 22:44 Kilij 110.1.

14 Mone ne mone gye Wuribware mbraa akaaporo na Farisii awuye-o mo, n ye eee, mone i nu asen nke nko fee. Nno nnyo nnyo awuye e gye mone. Mone e gye mone i puni akpenlekyee mone e kore bamo elon, na mone e kore kebwarekore anen-aaa, na asese nya nu san amo feye mone tee mone gya Wuribware se neene. Mfaanee se-o, Wuribware i gyiiri mone keseba bweeto.]

15 Mone ne mone gye Wuribware mbraa akaaporo na Farisii awuye-o mo, n ye eee, mone i nu asen nke nko fee. Nno nnyo nnyo awuye e gye mone. Bo lee feye mone e nare kefo kefo a mon' ya fo eman se, na mon' bee kyena koree-ro ten oroo-ro yo kefo kefo ya fo esweere ko gbaa se, na mon' nya oko ne o kore mone kekaapo a o gyi-o. Na nkee mo ya kii mone agyasepo-o, na mon' sa a o waa ebaye kyon mone fonfon gbaa.

16 N ye eee, mone e ba a mon' bo nu asen fee. Mone ne mone e tee mone eyee feye atenapo nyii-ro akrapo mo-o, mone fonfon gbaa mon kee. Anen dee ne mone kekaapo mon gye kasentij. Mone e kaapo feye oko ya waa etan towe bo beya feye o waa kotoko, ne mo ya kon bee ba Wuribware sunkra bo waa etan, o de kpa feye o lanje mo kan. Ne mone bee mone e kaapo nee feye, mo ya ba atanne pipee ne baa bo waa Wuribware sunkra-o dan-o bo waa etan, amo feraa o mon de kpa feye o lanje mo kan.

17 Abaa! Mone mfeere ke-mon-de awuye-o mo, mone mon kee nee eee? Wuribware sunkra beee atanne pipee ne baa bo waa sunkra amo dan-o, kemo i tiri? N gye sunkra-o ya sa ne atanne pipee-o a kii atimaa aaa?

18 Keto ne ki tii amo se-o e gye feye mone ye, oko ya ba lanjekpa ne o bo sunkra-o mfen-o bo waa etan, o taare a o lanje mo kan. Amaa mo ya ba kaboo ne baa taa bo donjo lanjekpa-o se-o bo waa etan, amo feraa mone e towe nee feye o mon de kpa feye o lanje mo kan.

19 Mone mon kee nee beee? Lanjekpa-o na kaboo ne ka dan mo se-o, amo-ro kemo i tiri? N gye lanjekpa-o ya sa ne kaboo-a kii katimaa aaa?

20 Amose se-o n ye oko ne o ba lanjekpa-o a o bo waa etan-o a ba lanjekpa-o na kaboo ne baa bo lanjo Wuribware mfen-o apepeyo bo waa etan nee.

21 Ne oko ne o ba Wuribware sunkra-o a bo waa etan-o e ba sunkra-o na Wuribware fonfon a o bo waa etan nee, a lee feye Wuribware te sunkra-o mfen.

22 Ne oko ne o ba Wuribware se a o bo waa etan-o e ba Wuribware kuwuregya-o a o bo waa etan nee, ne a kaapo feye o bee ba Wuribware ne o te kemo se-o a o bo waa etan nee.

23 Mone ne mone gye Wuribware mbraa akaaporo na Farisii awuye-o mo, m bee mo e towe mo i gyiiri mone feye mone i nu asen ooo. Nno nnyo nnyo awuye e gye mone. Bo lee feye mone gya Wuribware mbraa ne n ye mon' taa mone adoteese kema ntunke kudu kema-ro katun konko na mon' bo lanjo Wuribware san kema-o se. Ne mone de haree koraa na akare na alefo ako gbaa mone e sa Wuribware. Amaa mone mon gya mbraa ne n tiri n kyoo mbraa amo-o se. Keto ne mo e kaapo-o e gye feye mone maa waa itimaa, mone maa waa kedamenanse, ne mone mon de kasentij. Anen a ato mo e gye ne a bware feye mon' waa, na mone ma yowe adoteese a ntunke kudu kema-ro katun konko-o ketaa sa Wuribware.

24 Mone mon kee nee beee? A lee feye keto ne mone e waa-o du nee feye oko a nu kyosen a lee da mo kotowa na nkyu si, ne oo lee mo bo twee, ne oo mee nyoma dabu ne o da kotowa na nkyu-o kaase na o mon nu-o.

25 Mone Wuribware mbraa akaaporo na Farisii awuye mo, mo i gyi mone kasentij feye nno nnyo nnyo awuye e gye mone. Mone du nee feye sese a fwee mo atorenkyu na mo egypte mme, na o maa fwee amo mme-ro-o. Mone e lanjo mone nyowore, amaa apoo na gyikore na gyimare ya boro mone nkpono-ro.

26 Mone Farisii awuye mo, mone mon nyi feye mone ya lee ebaye lee mone nkpono-ro, amo mone nyowore mon lee n de iyisi aaa?

27 Mone Wuribware mbraa akaaporo na Farisii awuye mo, m bee mo e towe feye mone gye nno nnyo nnyo awuye nee. Mone du nee feye kegyeranta-o. Kemo sosoo ne ba ba siimeetii bo laa, ne kaa waa dan. Amaa sweere-o kaase kifunij da ki i gyoo.

28 Anen dee ne mone bware akato se, amaa mone bo ayeba na borokone.

29 Mone Wuribware mbraa akaaporo na Farisii awuye mo bo asen dabu-ro. Nno nnyo nnyo awuye e gye mone. Bo lee feye mone e deere Wuribware akyamee na asese timaa ko ne baa dee kyena-o ne mone nana-ana a moo bamo-o agyeranta se, ne mone mo mone de siimeetii mone laa amo neene.

30 Ne mone e towe feye, 'Ani dee ane te ane adedaapo a mbee-o se nee, weete ane mon sure na bo moo Wuribware a akyamee amo.'

31 Amaa mone maa taare a mon' gyiiri ikii feye bamo ne baa moo Wuribware a akyamee-o mon gye mone fonfon adedaapo nee beee? Mone gye bamo ananagyi kasentij nee.

³² To, mone mon tɛɛ waa mone awaagyi boye-ɔ lowe. N ye mon' kya se mɔɔ asese feye aneɲ ne mone adedaapo a waa-ɔ, bo fo san ne mone e mɔɔ Wuribware akyaameɛ-ɔ pɛɛɛ-ɔ na mon' ɲu.

³³ Mone awɔ ma, mone e fa feye mone e taare a mon' kwaye aworefoɔ deekpa ne Wuribware a kure bo beya na ɔ bo gyiiri eboye awaapo kesebo-ɔ-rɔ aaa? Mone maa taare.

³⁴ Amose-ɔ, mo e tawe mo i gywii mone feye mo i sun akyaameɛ na anyiasenpo na akaapopo a m bo kyonwe mone ase. Bamɔ bokɔ ne mone e mɔɔ, bokɔ mɔ ne mone e da a mon' bo mera ayii kpare-abɛɛ-rɔ se. Bamɔ bokɔ mɔ mone bee mone e da bamɔ akyokywee mone kebwarekore akyan-ɔ, na mon' gya bokɔ mɔ lee man-ɔ yaa man ko se.

³⁵ Keto ne ke bo-rɔ-ɔ e gye feye Wuribware e ba bamɔ ne baa mɔɔ asese timaa kemaa sweere mɔ se a kesebogyiiri ne ɔ kaa a ɔ bo gyiiri bamɔ-ɔ bo gyiiri mone kesebo. Kasentɲi si, lee san ne baa mɔɔ sese timaa Abel-ɔ* bo fo san ne mone a mɔɔ Barakiya mɔ gyi Sakariya-o* Wuribware sunkpa kana na lonɲokpa mbontɔ-rɔ-ɔ pɛɛɛ kesebogyiiri dan mone se.

³⁶ Mo i gyi mone kasentɲi feye Wuribware i kperi bamɔ ilowi mɔ pɛɛɛ se na o gyiiri ndɔɔ a sese-ɔ pɛɛɛ kesebo.”

*Aneɲ ne Yeesuu e kpa Yerusalem awuye asen-ɔ
(Lukas 13.31-35)*

³⁷ Ne Yeesuu a kya se tawe feye, “Mone Yerusalem awuye, san kemaa ne Wuribware a sun mɔ akyaameɛ-ɔ oko mone ase-ɔ, mone a daye mɔ abu mɔɔ. San kemaa ne mo a kpa feye ɲ krowe mone bo gyanɲe, na ɲ kun mone feye aneɲ ne kyaase i bun mɔ agyi si-o, mone mɔ mone a kine.

³⁸ To, Wuribware e kpa a ɔ yowe mone asen sa mone, na mone man mɔ kii ketaakpan.

³⁹ Mo i gyi mone kasentɲi feye mone maa lee ɲu mɔ mfaanɛɛ, amɔ san a fo feye m ba, ne mone e tawe feye,

‘Wuribware yure mɔ ne ɔ ba mɔ kenya-re-ɔ-ɔ.* ”

24

*Aneɲ ne Yeesuu a tawe Wuribware sunkpa kibwee asen-ɔ
(Maak 13.1-2; Lukas 21.5-6)*

¹ Yeesuu a kaapo laman abwareseɲ Wuribware sunkpa-ɔ lowe-ɔ, ne ɔɔ lee mfeɲ. Mo a lee mfeɲ ɔ yo-ɔ, ne mɔ agyasepo-ɔ a ba mɔ ase feye bo kaapo mɔ aneɲ ne sunkpa a akyan-ɔ bo dan-ɔ.

² Ne ɔ ye, “Yooo. Mone a ɲu aneɲ ne akyan amɔ du-o ooo? San ko e ba a ɔ bo ba na aforɛ amɔ ne baa bo pweɛ akyan amɔ-ɔ kokonko gbaa maa sii mfeɲ ne ke yere mbeyomɔ-ɔ. Ba gyera amɔ pɛɛɛ a bo bo da.”

*Aseɲ ne a ba pweɛ na kaye dee gye keɛ
(Maak 13.3-13; Lukas 21.7-19)*

³ Keto a waa kafwee-ɔ, ne Yeesuu a yo o te Mfo-Ayii kebee-ɔ se. Ne mɔ agyasepo-ɔ a ba mɔ ase bamɔ wore, na oko mon bo-rɔ, ne baa bise mɔ feye, “Tawe gywii ane. San mo ne asen mɔ pɛɛɛ ne fo a tawe bo lee Wuribware sunkpa amɔ se-ɔ e ba? Ne fo ya yo Wuribware ase, nteto atɔ e gye ne a waa na ane dee ɲu feye fo kikinɲi ba kaye mɔ-rɔ a tɔ-rɔ na kaye gye keɛ?”

⁴ Ne Yeesuu a lee kana feye, “Mon' sa se na oko ma penna mone.

⁵ Bo lee feye asese bweeto e ba na bo bo penna mone e, “Mo e gye Kristoo ne Wuribware a sun bo kyonwe-ɔ. Na bo de mo kenya-re ba tawe asen na bo penna asese bweeto.

⁶ San amɔ mone ya nu ekɔ na anaɔ se meraa mone beɛ kefo ooo, mone ma sa a amɔ asen tiri mone, a lee feye a waa kana ɲkemaa a ba aneɲ pweɛ. Amaa n gye amɔ-ɔ e gye ne a kaapo feye kaye e ba a ka gye keɛ neɛ.

⁷ Mo e tawe mo i gywii mone feye eman e ko abɛɛ, na sweere ko se asese ko sweere ko mɔ se asese. Na akon ba, na sweere lee ɔ lenkpan esweere bweeto se.

⁸ Amɔ-ɔ pɛɛɛ du ne feye okyeɛ a dunwi pweɛ ne ɔɔ dee bo kowe.

⁹ San amɔ-ɔ ba kperi aneɲ ne mone gye mɔ agyasepo-ɔ se na bo kra mone, na bo sa a bokɔ waa mone borakraa mɔɔ. Kaye-rɔ asese pɛɛɛ i kperi mɔ se na bo kisi mone.

¹⁰ San amɔ-ɔ asese bweeto bee ba kinɲi kamɛɛ, na bo ma lee gya mɔ ekpa-ɔ se. Na bo gyi abɛɛ kidiburo, na bo kisi abɛɛ.

¹¹ Na ayeɔapo bweeto ba na bo penna bokɔ tawe feye bo gye Wuribware akyaameɛ.

¹² Aneɲ a atɔ-ɔ e gye ne a sa a eboye sanɲe-rɔ borɔ kaye, na bo lee aneɲ se-ɔ asese bweeto bweeto yowe bamɔ beɛko-ana asen kekpa.

* 23:35 Keleekaaɛ 4.1-12. * 23:35 2 Nkwɛkyase 24.20-22. * 23:39 Kiliɲ 118.26.

¹³ Amaa mo e morowe okemaa ne o taare a o nyite, na o yere kenken bo fo asen amo kee-o.
¹⁴ Amaa pwee na kaye dee gye keee, aseee pwee i nu asen timaa bo lee Wuribware se a kuwure-o si. Abwaresej kotowe mo e kaapo bamo feye kaye e kpa a ka fo kamoo kee.”

*Anen ne Yeessuu ye Yerusalem man i kpuri-o
 (Maak 13.14-23; Lukas 21.20-24)*

¹⁵ Ne Yeessuu a kya se towe feye, “Ata mo ne mo a den towe gywii mone-o pwee se-o, mon' nu mo ase neenee. Wuribware kyaamee Daniyel a kyoree waa abwaresej wore-o-ro feye, ‘Sanj ko e ba a o bo ba ne mone adon e ba iyisi ato ko a bo bo yera Wuribware sunjpa-ro na bo bo sa a sunjpa-o nyera.’”* (Fo ne fo e kare amo-o, fo a nu kaase aaa?)

¹⁶ “Sanj amo-o bamo ne bo bo Yudeya sweere se-o, a tiri feye bo sere yo abee-ro.
¹⁷ Na bamo ne bo bo kawu-o ma kpone bamo eyee kinji yo lon-no feye ba ya taa kotoko.
¹⁸ Na bamo ne bo bo ndoo-ro-o ma kinji ba pe feye ba ba a bo bo taa bamo awaagya.
¹⁹ Nke nsi amo adanpokyee na atrapo i nu asen nee fee.
²⁰ Mon' kore Wuribware feye sanj ya fo feye mon' sere, amo a maa waa kukyure kake, beee sanj ne kpa kutu bo len-o.
²¹ Bo lee feye sanj amo a asen-o e waa len bweeto a kyon asen kema a ne aa kyoo waa lee haree sanj ne Wuribware a twee kaye-o bo fo ndoo-o. Asen ko mo maa lee ba na a du feye amo daa.

²² Amaa Wuribware a ten nke ne weete asen amo e waa-o se. O dee o mon ten-o se feraa nee, weete oko maa sanj kaye mo-ro. Bo lee bamo ne Wuribware a lee sa mo eyee-o se ne oo ten nke-o si.

²³ Sanj amo oko ya towe gywii mone feye, ‘Kee Kristoo ne Wuribware a sunj-o e yere mfee-o,’ beee ‘Mo e yere nnonj-o,’ mone ma kore mo gyi.

²⁴ Bo lee feye bokoo e ba a bo bo penna mone feye bamo e gye Kristoo-o, na bokoo mo penna feye bamo e gye Wuribware a akyaamee-o bokoo. Ba ba a bo bo waa akpenyeeeto dabe dabe bo kaapo feye bamo elen-o a lee Wuribware ase-o, na bo nya penna bamo ne Wuribware a lee sa mo eyee-o gbaa. Bamoo e taare feraa de.

²⁵ To, mo a towe keto kema gywii mone pwee a sanj amo dee fo. Nee mone a nu e?
²⁶ Amose se-o, oko ya towe gywii mone feye, ‘Kee, Kristoo bo kimukee-ro nnonj,’ mone ma kanj yo mfen ya deere. Beee oko ya towe feye, ‘Oo kweero kekyanj mo-ro mfee,’ mone ma kanj kore mo gyi.

²⁷ Mo e towe a n gywii mone feye, anen ne elelee i gyi awore-ro lee kyowe leekpa ya bo fo kyowe twee kpa-o, anen dee ne mo, dimaadi mo gyi-o, e ba na okemaa nu mo.

²⁸ Nj ye, mfen ne fo ya nu apateye i fuwi ba muruwi-ro, a kaapo feye kifunij da mfen.”

*Yeessuu, dimaadi mo gyi-o, a keba nyosepo-o
 (Maak 13.24-31; Lukas 21.25-33)*

²⁹ Ne Yeessuu a kya se towe feye, “Nke amo-ro sanj ne asen dabe amo a kyon-o,

‘Kyowe ya lee, keto e gyase,
 na oferi mo ma lee lanje-ro.’
 ‘Na akyee-e kpa-agyi kyui
 lee daye bwee-ro pupuri,
 na keto kema ne ke bo awore-ro-o pwee
 ma lee waa kyekyee.’*

³⁰ Sanj-o ba nu sosoo afuto ko ne a kaapo feye mo, dimaadi mo gyi-o, e kpa a m ba sweere se. Na kaye-ro aseee pwee yon, na bo su kenken. Nkee ba nu mo a lee sosoo m bo awore-ro mo e ba keyaalen-no na kelanjer-o dabe-ro.

³¹ Na kabere dabe su kenken sosoo, na n sunj mo mboo lee sosoo ba sweere mo se mfee, na bo yo kebare kema ya kpowe aseee ne Wuribware a lee sa mo eyee-o pwee lee sweere kema se bo gyanye ton ko.”

³² Ne Yeessuu a kya se towe feye, “Mon' sa a figi kiyii kaapo mone kanyasen. Mone nyi feye kemoo ya ba ke e kpa a ke powe, amo kekyaare e kpa a ke fo.

³³ To, anen dee ne mone ya nu feye asen mo pwee e waa, amo mon' pini feye sanj e kpa a o fo feye m bee kinji ba.

³⁴ Mo i gyi mone kasentij feye ndoo a kaye mo-ro a aseee-o bokoo i nu sanj ne ato mo e ba-o.

³⁵ Sosoo na sweere pwee asen e kyon, amaa mo asen feraa maa kyon daa.”

*Koo mon nyi kake nsi ne Yeessuu i kinji a o ba-o
 (Maak 13.32-37; Lukas 17.26-27)*

* 24:15 Daniyel 9.27; 11.31; 12.11.   * 24:29 Isaya 13.10; 34.4.

³⁶ Ne Yeesuu a kya se kaapo mo kikinji ba-o asen. Ne o ye, "Amaa oko mon nyi kake nsi ne mo i kinji a m ba-o. Wuribware mbao-o, beee mo, dimaadi mo gyi-o, gbaa mon nyi kake suyo-o. Amo ane se Wuribware wore kpen i nyi.

³⁷ Ane n aa dee waa ane odedaapo Nowaa mbee se-o, ane n dee ne mo, dimaadi mo gyi-o, kikinji ba-o e waa.

³⁸⁻³⁹ Nowaa mbee amo se-o, okemaa maa se o gyi ateese na o nuu nta, na anyare na akyee e waaree ane-aaa, na bo mon nyi feye asen e to bamo ya bo fo kake ne Nowaa a lwee mo koree dabe dabe-o-ro-o, ne kufwiiri a bo tweee mo bamo peee. Ane n dee ne mo, dimaadi mo gyi-o, i fu-ro a m ba.

⁴⁰ Kake nsi ne mo i kinji a m ba-o, mo e ba a m bo to anyare anyo na ba do kodoo-ro. Na n lee okonko yaa mo ase yowe okonko mo bo sii.

⁴¹ Na akyee anyo ko mo bo ton konko ba kwee abwaye, na m bo lee okonko yowe mo beeko-o bo sii.

⁴² Amose se-o mone okemaa sa mo eyee se. Mon' waa siraa, a lee feye mone mon nyi san ne mone nyanpe e ba-o.

⁴³ Mon' nyinji si feye lon wuye dee o nyi san ne oyu de o ba-o nee, weete o maa di idi na o yowe mo lon-o sa oyu-o na o bo lweero ya ywii mo.

⁴⁴ Amose se-o mone gbaa, mon' waa siraa, a lee feye mo, dimaadi mo gyi-o, bo ba-o, mo i fu-ro a m ba nee."

*Keyaafore timaa na keyaafore boye
(Lukas 12.41-48)*

⁴⁵ Ne Yeesuu a kya se towe gywii mo agyasepo-o feye, "Mo a fu-ro a m ba se-o, mo e kaapo mone keyaafore ne mo ase o nyi asen, ne o bware-o. Mon' sa a ane taa feye nyanpe ko e kpa a o tu kpa, ne oo taa keyaafore ko feye o bo deere mo lon na mo ayaafore ne baa san-o se, na bo nya nya ateese gyi san ne a bware feye bo gyi-o.

⁴⁶ Mo nyanpe ya kinji ba pe bo to feye keyaafore amo e waa keto ne oo towe gywii mo feye o waa-o, ane n a keyaafore-o akato i gyi.

⁴⁷ Mo e towe mo i gywii mone feye a waa kano nkemaa mo nyanpe e taa mo kapotee peee na o bo sa mo keyaafore amo a o deere se sa mo.

⁴⁸⁻⁴⁹ Amaa n taa feye mo e gye keyaafore boye, amo feraa o towe nee feye mo nyanpe-o a kyee na kikinji ba-o se-o, o lee kaase a o daye mo kosobee-ana ayaafore ne bo bo lon-o-ro-o, na o gyi ateese ne o kpa-o, na mo aa atabweepo kyena nuu nta ba bwee.

⁵⁰ Nteto ne mo nyanpe-o e waa? Mo nyanpe-o i kinji a o ba kake ne keyaafore-o maa deere mo kpa-o na san ne o mon nyi-o.

⁵¹ Na mo nyanpe bo da mo bweeto gyiiri mo keseba, na o gya mo yaa mfen ne nno nyo nyo awuye i nju asen-o. Mfen-o o su bweeto, na o dunji mo kano."

25

Mbregyii kudu kitee

¹ Ne Yeesuu a bee towe kitee ko ne ke e kaapo ane n Wuribware se a kuwure-o du san ne o bee o kinji a o ba-o. O ye, "N gye onyare ko ya dee kyena aaa? Ne o kpa a o waaree okyee. Ne baa waa kokofa-ro ateese siraa na bo gyi. Ne okofa mo kuri a kyee ateese-o kebo gyi. Amo kibugyii a da na o mon tee ba. Ne mbregyii kudu ko mo bo-ro. Ne bo te kawu bo gywii mo keba.

²⁻⁴ Bamo-ro anuu ko mon bo mfeere, a lee feye bo de ifetiri, ne bo mon soo mfo bo tii mmo ne m bo ifetiri-o-ro si baa. Bamo anuu ne baa san-o mo gye anyiasenpo, a lee feye baa kyoo taa mfo bo tii mmo ne m bo bamo ifetiri-o-ro si baa.

⁵ Okofa mo kuri a kyee na keba-o se-o, mbregyii-o peee mon taare kra idi. Ne baa di idi.

⁶ Yensena a fo-o, ne oko a faa-ro towe feye, 'Okofa mo kuri e ba ooo. Mon' sa a ane ya gyanjaa mo.'

⁷ Ne mbregyii-o peee a ten-no kyinji kosoo kyena. Ne baa yonyon bamo ifetiri-o-ro.

⁸ Ne mbregyii ne bo mon bo mfeere-o a towe feye, 'Oo! Oo! Oo! Ane ifetiri i dun ooo.' Ne baa kore mbregyii anyiasenpo-o feye bo sa bamo mfo-o nkoo.

⁹ Ne baa benjaa bamo feye, 'Daabii. Ane ya sa mone nkoo, mfo ne ane aa mone i ke-ro-o maa ke ane aa mone kaye. Amose-o mon' nare mfo ofepo a lon-o-ro ya soo mone lee.'

¹⁰ Mbregyii ne bo mon bo mfeere-o a yii a bo ya soo mfo-o, ne nkee okofa mo kuri-o a ba. Ne mbregyii anyiasenpo-o, bamo a kra siraa-o si-o, a ya gyanjaa okofa mo kuri-o. Ne bamo aa mo a lwee lon-no na bo ya gyi kokofa-ro a ateese-o. Bamo a lweero-o, ne baa tii pone-o twee-ro.

¹¹ Keto bo waa kafwee-o, ne mbregyii ne bo mon bo mfeere-o a kinji ba. Ne baa bo yere kawu pone-o ase tee feye, 'Ane nyanpe, ane nyanpe, taye ane a ane lweero.'

12 Ne okofò mò kuri a beɲɲaa bamò feye, ‘Daabii. Mò i gyi monè kasentɲin feye monɲ nyi monè.’

Amò e gye saasebɛɛ.”

13 Ne Yeesuu a baa amò bò gye kee feye, “Monè okemaa sa mò eyee se, a lee feye monè monɲ nyi kake bɛɛɛ sanɲ nɛ mò, dimaadi mò gyi-o, e ba-ò.”

Ayaafòrè timaa anyò na keyaafòrè worɔgyapò kò kitee (Lukas 19.11-27)

14 Ne Yeesuu a beɛ ba kitee kò bò kaapo ketò nɛ ke e waa mò kɛba beɛ-ò. ɔ ye, “N gye atò wuye kò ya dɛɛ kyena aaa? Ne ɔ kpa a o tu kpa yò kefò ya kyena kafwee. Ne ɔ tɛ tɛ mò ayaafòrè bò gyanɲe. Ne ɔ taa mò kapotɛɛ waa bamò kesaree-rò na bò deere se gywii mò.

15 ɔ sa bamò okemaa anɛɲ nɛ ɔ fa feye ɔ taare a ɔ deere se-ò. ɔ sa okonkò siidii nkpeɲ alafa anuu (GHC 500,000). Okonkò mò nɛ ɔ sa siidii nkpeɲ alafa anyò (GHC 200,000). Ne okonkò mò beɛ ɔ sa siidii nkpeɲ kelafa (GHC 100,000). Ne nkɛe oo tu mò kpa-ò.

16 Mfɛɲ nɛ keyaafòrè gyeɲkɛɛɛ-ò a yò ya taa mò siidii nkpeɲ alafa anuu bò kyurowi-ro nya siidii nkpeɲ alafa anuu bò tii si.

17 Anɛɲ dɛɛ nɛ keyaafòrè nyòsɛpò-ò a ya taa mò siidii nkpeɲ alafa anyò bò kyurowi-ro nya siidii nkpeɲ alafa anyò bò tii si.

18 Amaa keyaafòrè sasɛpò-ò a taa mò siidii nkpeɲ kelafa-ò yaa kawu ya kwii bò, nɛ ɔ taa mò nyanɲɛ a atanne-ò bò waa-rò pure.

19 Amò a kyee-o, nɛ ayaafòrè-ò bamò nyanɲɛ-ò a kinɲi ba pɛ. Ne ɔ tɛ mò ayaafòrè-ò bò gyanɲɛ na ɔ nya ɲu mò aa bamò mbonɲtò-rò atanne nɛ a bò-rò-ò na ɔ kòòrɛ lee bamò ase.

20 Keyaafòrè gyeɲkɛɛɛ a ba mò akatò-rò, nɛ ɔ tawɛ gywii mò feye, ‘Mò nyanɲɛ, kee siidii nkpeɲ alafa anuu nɛ fò a taa bò sa mò-ò. Nkɛe beɛ kee siidii nkpeɲ alafa anuu nɛ mò a nya bò tii si-o.’

21 Nɛ mò nyanɲɛ-ò ye, ‘Fò a waa atò. Keyaafòrè timaa na kasentɲin wuye e gye fò. Mbeyòmò mò a kòòrɛ fò gyi atanne ngyingyii-ro ɲu fò kasentɲin. Amosɛ-ò mò e taa mò atanne dabɛ na m bò sa fò a fò deere se. Lweero ba mfɛɛ na mò aa fò gyi akatò.’

22 Ne keyaafòrè nyòsɛpò-ò a ba mò nyanɲɛ-ò akatò-rò, nɛ ɔ tawɛ gywii mò feye, ‘Mò nyanɲɛ, kee siidii nkpeɲ alafa anyò nɛ fò a taa bò sa mò-ò. Nkɛe beɛ kee siidii nkpeɲ alafa anyò nɛ mò a nya bò tii si-o.’

23 Ne mò nyanɲɛ-ò ye, ‘Fò gbaa, fò a waa atò feye fò bɛɛkò keyaafòrè kò-ò. Mò a kòòrɛ fò gyi atanne ngyingyii-ro ɲu fò kasentɲin-o si-o, mò e taa atanne dabɛ na n sa fò a fò deere se. Lweero ba mfɛɛ na mò aa fò gyi akatò.’

24-25 Ne nkɛe keyaafòrè sasɛpò-ò a bò tawɛ feye, ‘Mò nyanɲɛ, n sere fò, nɛ ɲ nyi feye fò asɛɲ bò lɛɲ, nɛ fò e taa ketò nɛ ke monɲ gye fò lee-o, nɛ fò e kòòrɛ adɔɛteese nɛ fò monɲ dwii-o fò i kii fò lee-o, amò se-ò nɛ mò a taa fò siidii nkpeɲ kelafa-ò yaa kawu. Nɛ mò a ya kwii bò taa bò waa-rò pure. Amosɛ-ò mbeyòmò kee fò atanne-ò pɛɛɛ. Fò lee nee, amosɛ-ò kòòrɛ fò atò.’

26 Ne mò nyanɲɛ-ò ye, ‘Keyaafòrè baye na worɔgyapò kasentɲin e gye fò. Fò ye fò nyi feye mò e taa ketò nɛ ke monɲ gye mò lee-o, nɛ mò e kòòrɛ adɔɛteese nɛ monɲ dwii-o mò i kii mò lee.

27 Ne emɛnɛ ya waa se nɛ fò monɲ taa mò atanne-ò yaa bò beya banke-rò, na mò a kinɲi ba-ò na ɲ nya atanne beɛ bò dɔɲɲò se?’

28 Ne ɔ beɛ tawɛ gywii bamò nɛ bò yere mfɛɲ-ò feye, ‘Mon! kòòrɛ siidii nkpeɲ kelafa nɛ e bò ɔnyare mò ase-ò taa sa mò nɛ o de siidii kakpeɲkɛɛ-ò.

29 Bò lee feye ɔkò nɛ o de ketò-ò, ba taa bweɛtò na bò bò tii mò se. Na mò lee nya waa kòkyò. Amaa ɔkò nɛ ɔ monɲ de-o fɛraa, ba kòòrɛ kafwee nɛ o de-o a bò lee mò ase.

30 Na mon! taa keyaafòrè mò nɛ ɔ maa lɔɲɲò sɛye-ò twee mò bò kyonɲwe kawu kibugyii-ro. Mfɛɲ nɛ ba su, nɛ ba dunɲwi nnò-ò.”

Anɛɲ nɛ Yeesuu i gyi kaye-rò asɛɛ pɛɛɛ asɛɲ-ò

31 Ne Yeesuu a kaapo mò agyasɛpò-ò atò bò gye kee feye, “Kake nsi nɛ mò, dimaadi mò gyi-o, e lee sosò na m bò gyi kuwure-o, mò aa Wuribware a mbɔ-ò e ba na n kyena mò kuwuregya-ò se.

32 Na kaye-rò asɛɛ pɛɛɛ gyanɲɛ mò akatò-rò. Mfɛɲ nɛ mò i ke bamò-rò ntunɲ ɲnyò, feye anɛɲ nɛ mbò ɔdeeresɛpò i lee esanne kòkwee, nɛ o lee eteere mò kòkwee-ò.

33 Bamò nɛ bò gye asɛɛ timaa-o du nee feye esanne-ò. Bamò nɛ mò e sa a bò yere mò kigyisesareɛ se. Bamò nɛ baa sanɲ-ò du nee feye eteere-ò. Bamò mò nɛ mò e sa a bò yere mò kebenasareɛ se.

34 Na n kyena mò kuwure si. Na n tawɛ gywii bamò nɛ bò yere mò kigyise si-o feye, ‘Mon! sa a monè akatò gyi, a lee feye n se Wuribware a yure monè. Amosɛ-ò mon! bò gyi kuwure nɛ ɔ bò beya sa monè lee hareɛ sanɲ nɛ ɔ twee kaye-ò.

³⁵ Bò lèe fèyè sanj nè akonj a nya mò-ò, nè mone a sa mò ateese, nè mò a gyi. Sanj nè burufo a nya mò-ò, nè mone a sa mò nkyu, nè mò a nuu. Sanj nè mò a kii òfò-ò, nè mone a kra mò nèenèe mone aye.

³⁶ Sanj nè mone a ñu fèyè m bunj aprakèè-ò, nè mone a sa mò atò, nè mò a bunj. Sanj nè mone a ñu mò na mò e lò-ò, nè mone a kya mò-ò. Sanj nè baa tii mò tiikpa-ò nè mone a bò laa mò.’

³⁷ Na asèse timaa amò bise mò fèyè, ‘Anè nyanjpe, nsanj mò nè akonj a nya fò, nè anè a sa fò ateese, nè fò a gyi? Tòwè gywii anè. Bèèè nsanj mò nè burufo a nya fò, nè anè a sa fò nkyu, nè fò a nuu?’

³⁸ Nsanj mò nè anè a bèe ñu fò na fò gye òfò, nè anè a kra fò nèenèe anè aye? Nè nsanj mò nè anè a ñu fò, na fò bunj aprakèè, nè anè a sa fò atò, nè fò a bunj?

³⁹ Nsanj mò nè anè a ñu fèyè fò e lò, bèèè baa tii fò tiikpa nè anè a bò laa fò kya fò-ò?’

⁴⁰ Na m beñjaa bamò fèyè, ‘Mò i gyi mone kasentij fèyè, sanj kemaa nè mone a waa mò kowèbèè-ana ngyingyii mò òkò kedamenanjse-ò, mone a waa mò, Yeessu, kedamenanjse nèe.’

⁴¹ Na n tòwè gywii bamò nè bò yere mò kebena se-ò fèyè, ‘Mone fèraa, mon’ lèe mò ase. Wuribware a lonj mone. Mon’ nare ya lwee deekpa nè Wuribware a kure bò beya Òbònsam na mò kamèè-ò awuye-o-ro. Anèj a deekpa-ò maa dunj pèèè.

⁴² Bò lèe fèyè sanj nè akonj a nya mò-ò, mone monj sa mò ateese a n gyi. Sanj nè burufo a nya mò-ò, mone monj sa mò nkyu a n nuu.

⁴³ Sanj nè mò a kii òfò-ò, mone monj kra mò nèenèè. Sanj nè mone a ñu fèyè m bunj aprakèè-ò, mone bèe mone monj sa mò atò bunjse. Sanj nè mone a ñu fèyè mò e lò, nè n da tiikpa-ò-ò-ò, mone monj bò laa mò na mon’ kya mò-ò!’

⁴⁴ Na asèse bøyè amò beñjaa mò fèyè, ‘Anè nyanjpe, nsanj mò nè anè a ñu fò na akonj de fò, nè anè a kine kèsa fò ateese? Tòwè gywii anè. Nè nsanj mò nè anè a ñu fò na burufo de fò, nè anè a kine kèsa fò nkyu? Nsanj mò nè anè a ñu fò fèyè òfò, nè anè a kine kèkra fò nèenèè, bèèè anè a ñu fò na fò bunj aprakèè, nè anè a kine kèsa fò atò bunjse? Bèèè nsanj mò nè anè a ñu fò na fò e lò bèèè fò da tiikpa, nè anè a kine kèbò kya fò-ò?’

⁴⁵ Na m beñjaa bamò fèyè, ‘Mò i gyi mone kasentij fèyè sanj kemaa nè mone a ñu mò kowèbèè-ana ngyingyii-ò mò òkò na o gyi aworèfò, nè mone a kine kowaa mò kedamenanjse, sanj amò-ò mò, Yeessu, nè mone a kine kowaa kedamenanjse.’

⁴⁶ Anèj a asèse timaa-ò fèraa e nya ñkpa na kukyure nè a monj de kèè-ò.”

26

*Anèj nè baa da Yeessu kurju si kikipuni-o
(Maak 14.1-2; Lukas 22.1-2; Yohane 11.45-53)*

¹ Yeessu a kaapò mò agyasèpò-ò amò-ò pèèè lòwè-ò, nè òò tòwè gywii bamò fèyè,

² “Mone nyi fèyè ñke ñnyò bò fò-ò, Wuribware-a-kya-anè-yòwè a ateese-o kigyibèe e fò. Sanj-ò na bò taa mò, dimaadi mò gyi-o, waa bòkò kesaree-ò na bò da mò bò mèra kiyii kpare-abèè-ò sè mào.”

³ Nè Wuribware alònjòpò abresè na manj abresè a gyanjje alònjòpò bresè nè ba tée mò e Kayafas-ò lonj-ò.

⁴ Nè baa lèe ba kpa ekpa nè ba bõrò sè a bò kra Yeessu, na òkò monj ñu-o, na bò mào.

⁵ Amaa bò ye, “Anè ma kra mò Wuribware-a-kya-anè-yòwè a ateese kigyi a ñke-o-ro, a lèe fèyè anè ya kra mò ñke amò-ò, lamanj maa sure, na bamò idunj fwii, na bò baa èkò manj-ò.”

*Anèj nè òkyèè kò a twiiri lanpenjtaa wèè Yeessu kurju si Betaniya-o
(Maak 14.3-9; Yohane 12.1-8)*

⁶ Sanj amò ñke ñkò Yeessu bò Betaniya kamanjyii-ro. Nè ònyare kò nè ba tée mò e Simòj, nè ò bèe ò dèè ò gye bwatòpò-ò a nyinjji mò fèyè ò bò gyi ateese mò lonj-ò.

⁷ Yeessu a te o gyi ateese-o, nè òkyèè kò a lweero ba mò ase. Na o de mò lanpenjtaa yawò lenjse kò. Lanpenjtaa amò bò kalogyii damenanjse kò nè baa taa kibu nè ba tée kèmo e alabasetaa-ò bò waa-ò-ò nèe. Nè oo twiiri lanpenjtaa-ò wèè Yeessu kurju si.

⁸ Yeessu agyasèpò-ò a ñu amò-ò, nè bamò idunj a fwii. Nè bò ye, “Ntètò e gye lanpenjtaa amò kenjera anèj?”

⁹ Òkyèè mò a fe lanpenjtaa mò nèe, weeteè ò nya atanne bwèètò, na ò nya taa atanne-ò bò sa atiripò.”

¹⁰ Yeessu a nyi kètò nè ba tòwè kèmo a asen-ò se-ò, nè òò tòwè gywii bamò fèyè, “Ntètò sè nè mone e waa mò anèj? M fèraa mò ase, ata timaa na kedamenanjse nè òò waa.

¹¹ Mone de atiripò mone ase sanj kemaa, amaa m fèraa mò aa mone maa kyena a anè bò yò.

¹² Kètò nè òò waa-ò e gye fèyè mò a twiiri lanpenjtaa-ò wèè mò se-ò, òò ba a ò bò lonjò mò kayowòrè bò sa mò kipure-o nèe.

¹³ Mbeyomō mō i gyi mōne kasentij feye kaye mō p̄ee-ro ton̄ kemaa ne ba tōwe abwareseñ, bō lee ketō ne okyee mō a waa-ō se-ō, mō kenyaŕe maa muri amō-ro daa.”

Anej ne Yudas a sure si feye o gyi Yeessu kidiburo-o
(Maak 14.10-11; Lukas 22.3-6)

¹⁴ Mfen̄ ne Yeessu agyasepō kudu anyō-ō okō ne ba tee mō ε Yudas Kariyotinyi-o a yō Wuribware alon̄jōpō abrese-ō ase.

¹⁵ Ne ò tōwe gywii bamō feye, “Mō ya taa Yeessu bō waa mōne kesaree-ro, atanne afene ne mōne e sa mō?” Ne baa karē atannegyī fufuri adusa ne kekēmaa a fō siidii aduna-ō sa mō (GHC 1,200).

¹⁶ Lee kake amō bō yō ne Yudas a lee ò kpa kpa ne ò bō lee Yeessu bō sa bamō-ō.

Siraa ne Yeessu mō aa mō agyasepō-ō a waa na bō gyi Wuribware-a-kya-ane-yōwe a ateese-o

(Maak 14.12-16; Lukas 22.7-13, 21-23)

¹⁷ Kadawōkywee a kake ne ka gye nk̄p̄ee ne ba gyi bodobodoo ne yiisi mon̄ te-ro-o, ne Yeessu a agyasepō-ō bokō a ba mō ase bō bise mō feye, “Mfen̄e ne fō e kpa feye ane ya lon̄jō sa fō a fō ya gyi Wuribware-a-kya-ane-yōwe a ateese-o?”

¹⁸ Ne Yeessu a beñnaa bamō feye bō yō anyarē kō ase man̄-nō na bō tōwe gywii mō feye, “Okapopō-ō ye mō san̄-ō a ba. Amōse-ō ò kpa feye mō aa mō agyasepō-ō gyi Wuribware-a-kya-ane-yōwe a ateese-o fō lon̄-nō nee.”

¹⁹ Ne agyasepō amō a waa anej ne Yeessu a tōwe gywii bamō-ō, ne baa waa Wuribware-a-kya-ane-yōwe a ateese-o siraa mfen̄.

Anē nyanpe a ateese-o

(Maak 14.17-26; Lukas 22.14-23; Yohanee 13.1-2, 21-30; 1 Korintoo awuye 11.23-25)

²⁰ Kyōwe a lowē-ō, ne Yeessu mō aa mō agyasepō kudu anyō-ō a kyēna a bō gyi Wuribware-a-kya-ane-yōwe a ateese-o.

²¹ Bamō a te ba gyi-o, ne Yeessu ye, “Mō e tōwe mō i gywii mōne feye mōne-ro okō i gyi mō kidiburo.”

²² Mō a tōwe anej-ō, ne aa waa bamō m̄f̄ere bw̄eetō. Ne baa lee ba bise mō kegysa kegysa feye, “Kasentij nee, mō ne fō de, b̄ee?”

²³ Ne Yeessu a lee kanō feye, “Okō ne mō aa mō kesaree i di gyare kon̄ko-ro ane i gyi-o e gye ne o gyi mō kidiburo.

²⁴ Mō, dimaadi mō gyi-o, i wu feye anej ne baa kyōre mō asen̄ waa abwareseñ wōre-ō-ro-ō. Amaa okō ne o gyi mō kidiburo-o i n̄u asen̄ nee f̄ee. Bō d̄ee bō mon̄ kōwe anej a se-se-ō nee, weete a bō.”

²⁵ Ne Yudas odiburopō-ō ye, “Okapopō, mō ne fō de, b̄ee?”

Ne Yeessu a beñnaa mō feye, “Fō nyi gbaa.”

²⁶ San̄ ne bō maa se ba gyi-o, ne Yeessu a taa bodobodoo, ne ò sa Wuribware an̄se wee se, ne ò ten̄je-ro sa mō agyasepō-ō. Ne ò ye, “Mon' kōre, na mon' gyi. Mō koyowāregyi nee.”

²⁷ Ne ò taa nta kotorenkyu bōrō, ne ò sa Wuribware an̄se wee se, ne ò taa sa bamō. Ne ò ye, “Mōne p̄ee, mon' kōre nuu.

²⁸ Mō mbogya ne n̄ twiiri a n̄ wee, na Wuribware nya taa as̄se bw̄eetō eb̄oye bō ke bamō-ō nee. Mō mbogya ne n̄ tii Wuribware na as̄se mbon̄tō-ro a etanj̄ popw̄ee-ō kanō-ō nee.

²⁹ Mō e tōwe mō i gywii mōne feye lee mbeyomō bō yō, ma lee nuu nta mō p̄ee, amō n̄ke nsi ne mō aa mōne i nuu nta popw̄ee san̄ ne n̄ se Wuribware e ba a ò bō gyi mō kuwure-o.”

³⁰ Ne baa waa kilij bō kyōrō Wuribware mfen̄, ne baa lee kawu yō Mfō-Ayii kebee-ō se.

Anej ne Yeessu ye Peetroo e tōwe ε ò mon̄ nyi mō-ō

(Maak 14.27-31; Lukas 22.31-34; Yohanee 13.36-38)

³¹ Ne Yeessu a beē kya se tōwe gywii mō agyasepō-ō feye, “Mōne p̄ee mō e sere a mon' yōwe mō kanye mō, feye anej ne abwareseñ wōre-ō a tōwe ε,

Wuribware e mō ò esanne òdeeresepō-ō,
na esanne-ō p̄ee mō brawe-ro-ō.*

³² Amaa mō ya bō kyinj̄i lee lowi-ro, mō e gye mōne nk̄p̄ee a n̄ yō Galileya sweere se.”

³³ Mfen̄ ne Peetroo a tōwe gywii Yeessu feye, “Haree mō beeko-ana mō ya sere, m̄ f̄eraa ma sere a n̄ yōwe fō.”

³⁴ Ne Yeessu mō a beñnaa mō feye, “Mō e tōwe mō i gywii fō feye, fō e swee iluwi esa kanye mō feye fō mon̄ nyi mō pw̄ee na kyan̄are d̄ee f̄ore.”

* 26:31 Sakariya 13.7.

³⁵ Ne Peetoo a beɛ beɛnɛaa mɔ feye, "Haree amɔ e gye mɔ aa fɔ lowi gbaa, ma tɔwe feye monɔ nyi fɔ." Ne agyasepɔ ne baa sanɔ pɛɛɛ mɔ a tɔwe anɛn deɛ.

Anɛn ne Yeessuu a ya korɛ keɓwarekorɛ Gɛtesemaneɛ-o
(Maak 14.32-42; Lukas 22.39-46)

³⁶ Amɔ-ɔ kamɛɛ-ro, ne Yeessuu mɔ aa mɔ agyasepɔ-ɔ a ba banɛ kɔ ne ba tee mɔ e Gɛtesemaneɛ-ɔ-ro. Ne ɔ tɔwe gywii bamɔ feye, "Mon' kyena mfee, na n yɔ nnon ya korɛ keɓwarekorɛ."

³⁷ Ne ɔ tee Peetoo na Sibidii mɔ gyi-ana anyɔ-ɔ, bamɔ e gye Yakubu na Yohanee, bɔ tii mɔ eyee se, ne baa yɔ. Mfɛn ne mɔ abaa-ro a yɔre, ne mɔ kayɔwɔre-ro a waa mɔ yɔreyɔre.

³⁸ Ne ɔ tɔwe gywii bamɔ feye, "Mɔ bɔre-ro i dunɔwi mɔ bweetɔ, hareɛ mɔ e kpa a n wu. To, mon' kyinɛn kyena mɔ ase mfee."

³⁹ Ne ɔ nare yɔ akatɔ-ro kafwee, ne ɔ ya kyɔn di kame si sweere. Ne ɔ korɛ Wuribware feye, "N se Wuribware, mɔ e kore fɔ ne feye, amɔ e kaa a baare, fɔ sa a mɔ awɔrefɔɔ ne mɔ i gyi-o mɔ gye keɛ, na m ma wu. Amaa kanɔ nkɛmaa ne fɔ e kpa-ɔ bware sa mɔ."

⁴⁰ Ne oo kinɛn ya tɔ feye mɔ agyasepɔ asa amɔ pɛɛɛ a di idi. Ne oo bise Peetoo feye, "Emene se ne mone abɛɛ asa monɔ taare kyena mɔ ase dɔnhwereɛ kɔnkɔ, na mone monɔ di idi?"

⁴¹ To, mon' kyinɛn kyena, na mon' korɛ keɓwarekorɛ feye ɔbɔnsam ma kanɔ kyɔ mone-ro kee feye mone i kinɛn kamɛɛ aaa. Mone nkɔpɔnɔ e kpa kikyinɛn kyena, amaa mone nyɔwɔre-ro mɔ a waa yɔreyɔre."

⁴² Ne ɔ beɛ yɔ ya korɛ keɓwarekorɛ. Ne ɔ ye, "N se, mɔ awɔrefɔɔ ne mɔ i gyi-o e ma gye keɛ, na monɔ gyi amɔ lowe wu fɛraa, anɛn ne fɔ e kpa-ɔ e gye ne a waa."

⁴³ Ne ɔ beɛ kinɛn ya tɔ feye mɔ agyasepɔ-ɔ a beɛ di idi. Bɔ monɔ taare kra idi.

⁴⁴ Ne Yeessuu a beɛ yɔwe bamɔ ya korɛ keɓwarekorɛ sasepɔ feye anɛn ne ɔ korɛ nyɔsepo-ɔ.

⁴⁵ Ne ɔ beɛ kinɛn yɔ agyasepɔ amɔ ase ya tɔwe feye, "Mone san mone i di idi mone i kyure nee eee? To, san a fɔ mbeyɔmɔ. Mon' deere, ba lee mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, ba sa ebɔye awaapɔ, na bɔ nya mɔ se keyaalɛn.

⁴⁶ Mon' kee, ɔkɔ ne o gyi mɔ kidiburo-o e ba-ɔ. Mon' kɔso a anɛ yɔ na anɛ ya gyanɛnɛ mɔ."

Anɛn ne baa kra Yeessuu-o
(Maak 14.43-52; Lukas 22.47-53; Yohanee 18.2-12)

⁴⁷ Yeessuu san ɔ sa seɛsa o gywii mɔ agyasepɔ-ɔ, ne Yudas ne ɔ gye agyasepɔ kudu anyɔ-ɔ ɔkɔ-ɔ a fɔ. Mɔ aa aseɛ kukwii dabɛ kɔ na bamɔ apan na akyokun ya ba. Wuribware alɔnɔpɔ abrese-ro na man abrese-ɔ ya sun bamɔ.

⁴⁸ Amɔ odiburo-pɔ a kyɔ kaapɔ aseɛ amɔ ne bɔ gya mɔ se ba ba-ɔ kpa ne ba bɔre se a bɔ kra Yeessuu-o. ɔ tɔwe gywii bamɔ ne feye, "ɔkɔ ne mɔ e yɔ a n ya ka mɔ kanɔ-ɔ e gye mɔ ne mone e kpa-ɔ. Mon' kra mɔ, na mon' taa mɔ nare!"

⁴⁹ Amɔse-ɔ Yudas a deɛn fɔ-ɔ, ne ɔ yɔ Yeessuu ase ya tee mɔ feye, "ɔkaapɔpɔ." Ne ɔ kyokyyee mɔ kedaabɛn damenɛnɛ ka mɔ kanɔ, feye anɛn ne Yuda awuye e ka abɛɛ kanɔ san kemaa-ɔ.

⁵⁰ Ne Yeessuu a lee kanɔ feye, "Mɔ nyare, waa ketɔ ne fɔ a ba a fɔ bɔ waa-ɔ lowe." Ne baa ba bɔ kra Yeessuu. Ne baa kra mɔ-ro kenken.

⁵¹ Mfɛn ne Yeessuu a agyasepɔ-ɔ ɔkɔ a gyiiri mɔ kepan lee kemɔ kegyafɔ-ro bɔ ne Wuribware alɔnɔpɔ brese a anya-ɔ ɔkɔ kesɛbɔ ten.

⁵² Amaa ne Yeessuu a tɔwe gywii mɔ feye, "Yɔwe, na fɔ taa fɔ kepan-ɔ bɔ waa kemɔ kegyafɔ-ro. ɔkɛmaa ne ɔ taa kepan a ɔ bɔ kɔ-ɔ, ba ba kepan a bɔ bɔ mɔ mɔ.

⁵³ Fɔ monɔ nyi feye mɔ e taare a n tee n se Wuribware a ɔ bɔ kya mɔ-ro aaa? Na puri-ro ɔ ba mɔ mbɔ anaapɔ-ɔ nkɔnɛn nkɔnɛn bɔ kyɔnɛn aaa?"

⁵⁴ Mɔ ya sa ne baa mɔrɔwe mɔ lee anyare mɔ kesare-ro fɛraa, emene ne mɔ i wu mɔ lowi ne baa kyɔreɛ mɔ asɛn abwareɛn wɔre-ɔ-ro-ɔ nee?"

⁵⁵ Mfɛn ne Yeessuu a tɔwe gywii bamɔ ne baa kra mɔ bɔ de-ro-o feye, "Amɔ mone a ba apan na akyokun nee a mon' ba bɔ kra mɔ feye oyuu-o ooo? Nke mfene mɔ-ro mɔ aa mone nee na n te Wuribware sunkpa kabuno-o mɔ e kaapɔ abwareɛn, na mone mɔ mone monɔ kra mɔ?"

⁵⁶ Amaa amɔ-ɔ a ba anɛn nee na ketɔ ne Wuribware a akyaamɛ-ɔ bokɔ a kyɔreɛ mɔ asɛn waa abwareɛn wɔre-ɔ-ro-ɔ nya waa kasɛntin."

Mfɛn ne Yeessuu a agyasepɔ-ɔ pɛɛɛ a sere yɔwe mɔ.

Anɛn ne baa yaa Yeessuu Yuda awuye a iwurekpa-ɔ
(Maak 14.53-65; Lukas 22.54-55, 63-71; Yohanee 18.13-14, 19-24)

57 To, ne bamo ne baa kra Yeessu-o a taa mo yaa Wuribware alonhoro brese Kayafas a lon-ro, mfen ne Wuribware mbraa akaaporo na man abrese e gyanje-o.

58 Ne Peetroo a sii kamere o gya bamo se. Oo gya bamo se anen-aaa ya bo fo alonhoro brese a lon amo kana, ne oo lwee lon-o kabuno-o-ro. Mfen ne oo kyena adeeresepo ko ase na o nya nu keto ne ke e yo se-o.

59 Ne Wuribware alonhoro abrese-o na agyanjero-o pree a buwi kpa kanoten ne ba yere se na Yeessu gyi keto a bo nya mao mo-o.

60 Ne baa buwi kpa kpone. Ase se bweeto a bo ba bamo ayeba bo kye mo gbaa ooo, o mon gyi keto, a lee feye bamo ayeba-o mon yere abere se.

Ne nke abere anyo a koso ba ayeba bo poro Yeessu feye,

61 "Onyare mo ye, 'Mo e taare a m bwee Wuribware sunkpa-o, na nke nsa kamere-ro na m pwee mo bo yera.' "

62 Ne Wuribware alonhoro brese-o a kyuwi-ro. Ne oo bise Yeessu feye, "Amo fo mon de asen mo pree ne ba towe ba kye fo-o kanolee aaa?"

63 Ne Yeessu a laato.

Ne alonhoro brese-o a towe gywii mo feye, "Ka Wuribware ne mo wore dooo i de nkpa-o keyaa, towe gywii ane feye fo e gye Kristoo, Wuribware mo gyi ne oo sun mo bo kyonwe-o, bere n gye fo e gye."

64 Nkee feraa ne Yeessu a lee kana feye, "Anen ne a du-o de ne fo a towe-o. Keto ne ki tii si-o e gye feye mon san mon i nu mo, dimaadi mo gyi-o, a te Bo-elen-o-kyon-okemaa-Bware kigyise si, na mo aa mo a gyi mo kuwure dabe-o, na mo a lee awore-ro mo e ba."*

65 Amo feraa ne alonhoro brese-o a ba kadunfwii bo kyan mo fonfon waagya-ro. Ne o ye, "Onyare mo a towe abusenjen. Ane maa lee kpa a oko towe kotoko pwee a ane de ne nu feye o gyi keto. Mon a nu asen ne oo towe bo kye Wuribware-o, o ye mo aa Wuribware ta.

66 Amose-o emene ne mon e fa feye ane waa mo?"

Ne bamo pree a sure si feye o gyi keto, amose-o bo mao mo.

67 Mfen de ne bokoko a lee ba twee akyone ba waa Yeessu akato-ro, na ba da mo akuntin. Ne bokoko mo a da mo abaa.

68 Ne bo ye, "Fo i nyi feye fo gye Kristoo ne Wuribware a sun-o, towe mo ne oo da fo-o gywii ane."

*Anen ne Peetroo a swee feye o mon nyi Yeessu-o
(Maak 14.66-72; Lukas 22.56-62; Yohanee 18.15-18, 25-27)*

69 Bamo a gyi Yeessu asen kekyan-ro-o na Peetroo san o te kabuno mfen. Ne kabre ko a ba mo ase bo towe feye, "Fo gbaa fo aa Yeessu Galileyanyi mo e de mon naa."

70 Ne Peetroo a swee bamo pree akato-ro feye, "Mon nu asen ne fo e towe amo-o kaase." Ne oo nare ya yere lon-o kibunogyi-ro.

71 Mfen-o ne kabre ko mo a bee nu mo. Ne oo towe gywii bamo ne bo bo mfen-o feye, "Onyare mo na Yeessu Nasaretanyi-o e gye ne bo naa."

72 Amaa Peetroo a bee swee feye, "Kasentin ne mo e towe, ma ba ayeba nee. Mo e ka Wuribware se keyaa feye mon nyi onyare amo."

73 Keto a bee waa kafwee-o, ne bamo ne bo yere mfen-o a towe gywii Peetroo feye, "Fo maa taare a fo gyiiri ikii feye fo mon gye Yeessu a asere-o oko, a lee feye kpa kemaa se fo senja i lee fo kawu."

74 Ne Peetroo a bee benja feye, "Mo e ka keyaa feye n kyoo mon nyi onyare mo ne mon e towe mo asen-o. Ne asen mo ne mo e towe-o e mon gye kasentin, amo feraa Wuribware lon mo." Ne oo bee ka anen a keyaa-o iluwi bweeto.

Mo keden towe anen lowe-o, ne kyanare a fore.

75 Ne oo nyinji anen ne Yeessu a towe gywii mo-o se feye, "Fo e swee iluwi esa feye fo mon nyi mo pwee na kyanare de fore"-o. Ne oo yo kawu ya su bweeto.

27

*Anen ne baa yaa Yeessu Romanyi gominaa akato-ro-o
(Maak 15.1; Lukas 23.1-2; Yohanee 18.28-32)*

1 Kaye nke gyegyaye tututu-o, ne Wuribware alonhoro abrese na man abrese pree a gyanje da kikpuni feye bo mao Yeessu.

2 Ne baa ba agbarabi bo da mo asare-ro, ne baa yaa mo Romanyi gominaa ne ba tee mo e Pilat-o akato-ro, na o sa bamo kpa feye bo mao mo.

*Anen ne Yudas odibuoro-o a nu mo eyee, ne oo wu-o
(Ayaa-ro ayerepo asun 1.18-19)*

* 26:64 Daniyel 7.13-14.

3 Amo Yudas odiburopo-a a nu feye baa bu Yeessu kepo tawe feye ba mo mo-mo-a, ne oo nu mo eyee, ne do yo Wuribware alonjopo abrese-a na man abrese-a ase ya kinjaa atanne fufuri agyi adusa ne baa sa mo-a sa bamo.

4 Ne do tawe gywii bamo feye, "Mo a waa boye feye mo a gyi onyare timaa amo kidiburo." Ne baa bejjaa mo feye, "Amo-a tiri ane aaa? Fo wore fo asen nee."

5 Ne Yudas a ya twe atanne-a bo beya sweere Wuribware sunjpa. Ne do lee mfen ya kya mo eyee fe, ne oo wu.

6 Wuribware alonjopo abrese-a a nu atanne-a da sweere mfen-a, ne bo ye, "Atanne ne ane a bo ka onyare ko lowi kok-a nee. Mbogya atanne nee, anen se-a da de iyisi. Amose-a a kye ane mbraa feye ane taa waa Wuribware sunjpa a atanne ne a da-a-r-a."

7 Bamo a fa atanne amo asen lowe-a, ne baa waa kana ba atanne-a bo soo sweere ko ne ba tee e Jpwepo a sweere-a, na bo nya pure afo ne bo bo mfen, ne ba wu-o sweere amo se.

8 Amose se-a ne ba tee sweere amo feye, "Mbogya a sweere-a" bo fo ndoo.

9-10 Anen se-a, anen ne Wuribware kyaamee Yeremeya a kyoree waa abwasesen wore-a-r-a a ba kasentj. Do kyoree feye,

"Ne Isireelii awuye a sure si feye ba ka atanne fufuri agyi-ro adusa a bo sa mo. Ne baa ba atanne mo bo soo sweere ne ba tee e Jpwepo a sweere-a, feye anen ne mo nyanje Wuribware a tawe gywii mo feye n waa-a."*

*Anen ne Romanyi gominaa a sure si feye bo mo Yeessu-o
(Maak 15.2-15; Lukas 23.3-5, 13-25; Yohanee 18.33-38)*

11 Bamo a yaa Yeessu Romanyi gominaa-o akato-r-a, ne gominaa-o a bise mo feye, "Baa poro fo feye fo a tawe feye fo e gye Yuda awuye owure-o. Emene ne fo i lee kana?" Ne Yeessu a bejjaa mo feye, "Senbise mo a lee fo ase nee eee?"

12 Amaa Wuribware alonjopo abrese-a na man abrese a mpor-a, Yeessu mon lee mmo kana.

13 Mfen ne gominaa-o a bise mo feye, "Fo maa nu asen mo ne baa poro fo amo se-a doo?"

14 Amaa Yeessu mon bejjaa mo. O mon lee mporo ne baa poro mo-a njonko gbaa kana. Anen se-a ne gominaa-o eyee a kpen mo.

15 Amo san kemaa mo, Wuribware-a-kya-ane-yowe a ateese kigyi-o-ro, Romanyi gominaa i lee bamo ne oo tii bamo tiikpa-a oko ne laman e kpa-a na o nare ya kyure.

16 San amo-a ne oo tii onyare ko ne ba tee mo e Bar-Abas-a ne akemaa nyi mo asun boye ne do waa-a.

17 Amose-a laman-a a gyanje gominaa-o akato-r-a bo kore mo feye o lee bamo ne oo tii-o oko sa bamo-a, ne do bejjaa bamo feye, "To, mmo ne mone e kpa feye n lee mo lee tiikpa sa mone, Bar-Abas beee Yeessu ne boko e tee mo e Kristoo ne Wuribware a sun-o ooo?"

18 Amo gominaa-o nyi damenanse feye kokwee se ne baa kra Yeessu baa mo ase.

19 Gominaa-o a te mo senjyikpa a kagya-a se mfen-a, ne mo ka a kra bo kyonje mo feye, "Mo e kore fo nee feye fo ma waa onyare timaa amo seye. Bo lee feye ndee kanye mo a ku mo dee, ne aa waa mo gya bweeta."

20 Ne Wuribware alonjopo abrese-a na man abrese-a da laman-a kana se feye bo tawe gywii gominaa-o feye o yowe Bar-Abas bo sa bamo, na o mo Yeessu.

21 Amose-a gominaa-o a beee bise bamo feye, "Abee anyo mo-r-a, mmo ne mone e kpa feye n yowe mo a m bo sa mone?" Ne baa lee kana feye, "Bar-Abas."

22 Ne gominaa-o ye, "Ne nteto ne mone ye n waa Yeessu ne ba tee mo e Kristoo-o?"

Amo feraa ne bamo peee a fee-r-a bejjaa mo feye, "Da mo bo mera kiyii kpare-abe-r-a se!"

23 Ne gominaa-o ye, "Nteto boye gbaa ne do waa?"

Ne baa beee fee-r-a kenken feye, "Da mo bo mera kiyii kpare-abe-r-a se!"

24 Ne laman-a a lee ba fee-r-a, ne baa fee-r-a anen-aaa. Gominaa-o a nu feye o maa lee taare a o waa seye bo kore Yeessu-o, ne kee asen e kpa a a beee ba man-a-r-a, ne do sa kana, ne baa baa mo kyanse na nkyu. Ne do fwee mo asaree laman-a akato-r-a. Ne do tawe gywii bamo feye, "Mon gye mone agyenkepepo onyare mo lowi-ro. Mon fanfan awaase nee."

25 Ne laman-a peee ye, "Sa a onyare mo kesebgyiiri ne ane e sa mo-a kinji gya ane aa ane agyi si."

26 Mfen ne gominaa-o a yowe Bar-Abas bo sa bamo. Ne do sa ne mo asoogyaa awuye-o oko a da Yeessu paara, ne do taa mo sa bamo feye asoogyaa awuye-o ya da mo bo mera kiyii kpare-abe-r-a se.

*Anen ne asoogyaa awuye-o a waa Yeessu nwaagyiserijje-a
(Maak 15.16-20; Yohanee 19.2-3)*

* 27:9-10 Sakariya 11.12-13; Yeremeya 19.1-13; 32.6-9.

27 Ne gominaa a asoogyaa awuye-o a taa Yeesuu yaa gominaa a loṅ-ṅ-ro, ne baa tee bamo beeko-ana bo gyanṅe yere muruwaa mō.

28 Ne baa bunṅi mō ato bunṅe, ne baa taa waagya pipee bo bun mō feye mō a gye owure-o.

29 Ne baa ba iwu bo lo kuwurepa bo bun mō. Ne baa taa kayii nareseṣe bo waa mō kigyisesaree-ro. Ne baa lee ba gyonṅo mō ayaa-ro ba waa mō ḡwaagyiṣenṅe feye, “Anṅsuma, nana, Yudaa awuye owure.”

30 Ne baa twee akyonṅe weṣe mō se, ne baa ba kayii-o bo daye mō kuṅu-ro aneṅ-aaa.

31 Saṅ ne baa waa mō ḡwaagyiṣenṅe lowe-ṅ, ne baa lee waagya-ṅ, ne baa ba mō fanṅan ato bo bun mō. Ne baa taa mō ba yo a bo ya da mō bo mēra kiyii kpare-abee-ro se.

*Aneṅ ne baa da Yeesuu bo mēra kiyii kpare-abee-ro se-ṅ
(Maak 15.21-32; Lukas 23.26-43; Yohanee 19.17-27)*

32 Saṅ ne asoogyaa awuye-o de Yeesuu ba yo-ṅ, ne baa gyanṅaa onyare ko ne so lee Kireeneṣe maṅ-na, ne ba tee mō e Simṅ-ṅ. Ne asoogyaa awuye-o a yere mō waa-ro feye ṅ sorṅ Yeesuu a kiyii kpare-abee-ro-ṅ.

33 Ne baa yaa Yeesuu mfeṅ ne ba tee e Gologotaa-o (kaase e kaapo feye Kolonṅkorṅgyi-sweere).

34 Ne baa bo sa Yeesuu nta ne baa ba kadwii bo waa-ro-ṅ na mō kayowore-ro ma lee dunṅi mō. Mō a da kee-ṅ, ne oo kine kunuu.

35 Ne asoogyaa awuye-o a ba ndangyii bo da mō bo mēra mō kiyii kpare-abee-ro-ṅ se. Mfeṅ ne baa waa mpini mpini bo ke mō ato bunṅe-ro taa-ṅ.*

36 Amo kamee-ro ne baa kyena mfeṅ deere mō se.

37 Ne baa taa kaworetāa ko bo mēra Yeesuu anṅ si. Gominaa-o a kyoree kamō se feye, “Mōn' kee Yeesuu, Yudaa awuye owure-o.”

38 Ne baa bee da ayu ko, oko bo mēra kiyii kpare-abee-ro ko se Yeesuu kigyise si, ne baa bee da oko-ṅ bo mēra koko se mō kebena se.

39 Aseṣe ne ba kyon mfeṅ-ṅ e da abaa-ro nee,

40 na ba saare Yeesuu feye, “Mboo. Nee fo ye fo i bwee Wuribware sunṅka-ṅ na ḡke nsa kamee fo bee pwee mō bo yera e? Mbeyomō, fo i nyi feye fo gye Wuribware mō gyi-o, kporowe lee kiyii kpare-abee-ro mō se ba sweere bo morowe fo eyee.”

41 Aneṅ deṣe ne Wuribware alonṅopo abrese-ṅ na Wuribware mbraa akaapopo-ṅ na maṅ abrese-ṅ a mii nno kyō mō, na ba mose mō.

42 Na ba tawe ba gywii abee feye, “ṅo morowe bokō, amaa ṅ maa taare a ṅ morowe mō eyee. Mōn' sa a ane kee feye, mō a tawe feye ṅ gye ane Isireelii awuye a owure-o nee-ṅ, ṅ taare a ṅ lee kiyii kpare-abee-ro mō se ba sweere aaa. Ne mō ya taare feraa, ane e kore mō a ane gyi.

43 ṅ ye so kore Wuribware gyi, ne ṅ bee ṅ ye ṅ gye Wuribware mō gyi-o nee. Amose-ṅ mōn' sa a ane kee feye Wuribware e kpa a ṅ morowe mō mbeyomō nee eee.”

44 Aneṅ deṣe ne ayu ne baa da bamo ayii kpare-abee-ro se mō ase mfeṅ-ṅ a saare mō.

*Aneṅ ne Yeesuu a wu kiyii kpare-abee-ro-ṅ se-ṅ
(Maak 15.33-41; Lukas 23.44-49; Yohanee 19.28-30)*

45 Saṅ ne mpase a fo-ṅ, ne kyowe a yowe keda, ne kibugyii a da sweere amo se peee. Ne kaa gyi edonṅhwereṣe esa.

46 Saṅ amo a kpa a ṅ gye kee-ṅ, ne Yeesuu a faa-ro kenken mō aye-ro Heebrii feye, “Ili, Ili, lama sabakatani,” kaase e kaapo feye, “O Wuribware, O Wuribware, nteto se ne fo a kine mō?”

47 Ne bamo ne bo bo mfeṅ-ṅ moṅ nu mō asen-ṅ kaase, ne bokō ye, “Mōn' nu, Wuribware kyaameṣe Iliya, ne ṅ tee.”

48 Ne bamo-ro oko a ḡweenanṅ ya ba ikyikyee bo da nta-ro, ne so taa bo kyena kayii si. Ne oo teyi bo waa Yeesuu kan-ro na ṅ nya kyokywee.

49 Bamō ne baa saṅ-ṅ ye, “Yowe. Mōn' sa a ane yere na ane kee feye Iliya e ba a ṅ bo morowe mō aaa.”

50 Mfeṅ ne Yeesuu a faa-ro kenken, ne oo kii Eḡware lee.

51 Puri amo-ro ne waagya ne baa bo kuṅ Wuribware sunṅka a doḡo-ro a keyanṅ-ṅ a kyanṅ-ro lee soṣo ya bo da kaase. Ne sweere a lenṅkan, ne afore a bweebwee-ro.

52 Ne agyeranta ko a gyeṣe bunṅi si, ne Wuribware aseṣe timaa ne baa wu-o bweeto a kyinṅi lee lowi-ro.

53 Yeesuu a kyinṅi lee lowi-ro-o amo kamee-ro-ṅ, ne aseṣe amo a lee bamo agyeranta-ro-ro lwee Yerusalem maṅ-na, mfeṅ ne aseṣe bweeto a ḡu bamo.

* 27:35 Kilij 22.18.

⁵⁴ Sanj ne soogyaa abrese na mo asoogyaa awuye ne ba deere Yeessuu si-o a nu sweere kelenkpan-to na keto kemaan ne kaa ba-to, ne kufu a nya bamo bweeto. Ne bo ye, "Onyare mo gye Wuribware mo gyi nee kaserinjin."

⁵⁵ Amo sanj amo akyee bweeto mo yere kefo ba deere ba kyonwe. Bamo ne baa gya Yeessuu si lee Galileya sweere se yo Yerosalem mfen-to gye bamo ne bo de ba deere mo se-o.

⁵⁶ Akyee amo bokoo e gye Mariya Magadalanyi na Mariya ne o gye Yakubu na Yosef bamo nyi-o, na Sibidii agyi nyanse anyo-to bamo nyi.

*Anej ne baa pure Yeessuu-o
(Maak 15.42-47; Lukas 23.50-56; Yohanee 19.38-42)*

⁵⁷⁻⁵⁸ Amo ato wuye ko bo-ro ne ba tee mo e Yosef, ne do lee Arimateya man-ro-to. Mo-to mo a bo kii Yeessuu agyasepo-to oko sanj ko. Kedeepweta a fo-to, ne do yo Gominaa Pilat ase ya kore mo feye o taa Yeessuu kifunin sa mo a o yaa pure. Ne gominaa-o a sa mo kpa.

⁵⁹ Ne Yosef a ya maye Yeessuu kifunin-o lee kiyii kpare-abee-ro-to se. Ne do ba kyefuri popwee bo miri mo.

⁶⁰ Ne do taa mo waa kegyeranta-ro. Kegyeranta amo do kyo neri kefore ko lee bo feye kekyan-to sa mo eyee, na mo ya wu na bo pure mo mfen. Mo a taa kifunin-o bo waa-ro-to, ne oo kuron kefore dabu ko bo kpuse tii kegyeranta-to kano feye pone-to. Ne do nare o yii.

⁶¹ Mo a waa amo-to peee-to, na Mariya Magadalanyi na Mariya ko-to te na bamo akato kore kegyeranta-to se ba deere mo.

Anej ne asoogyaa awuye ko a deere kegyeranta-to se-to

⁶² Amo peee a waa Ifiyara, kake ne baa waa Wuribware-a-kyaa-ane-yowe a ateese-o siraa-o. Kemoo kaye nke-o, ne Wuribware alonnonpo abrese-to na Farisii awuye-o bokoo a yo gominaa-o ase.

⁶³ Ne bo ye, "Obrese, ane a nyinji si feye, sanj ne onennapo Yeessuu te-o, do towe feye, mo lowi kamee, amo ya fo nke nsa-to, o kyinji a o ba nkpa-ro.

⁶⁴ Amose-to ane e kore fo nee feye fo sa kano na bo deere mo kegyeranta-to se bo fo nke nsa. N gye anej, ane sere kufu, ne mo agyasepo-to e yo a bo ya ywii mo kifunin-o taa yaa bo kweero, na nkee bo towe gywii laman feye Wuribware a kyinji mo lee lowi-ro. Amo ya ba anej, kayeba lalalowe mo e kyon kegyenkpere lee-o."

⁶⁵ Ne gominaa-o a bejjaa bamo feye, "Monne de kpa feye mon' lee asoogyaa awuye na mon' sa a bo ya deere kegyeranta-to se neenee anej ne mone e taare-o."

⁶⁶ Ne baa taa asoogyaa awuye ko yaa kegyeranta-to ase. Ne baa kyera kefore dabu ne ki i tii kegyeranta-to kano ekekeke se, na oko ma nya kuron kefore-to lee kegyeranta-to kano se. Ne baa yowe asoogyaa awuye-o wore feye bo deere se.

28

*Anej ne Yeessuu a kyinji lee lowi-ro-o
(Maak 16.1-11; Lukas 24.1-12; Yohanee 20.1-18)*

¹ Memeneda, kake ne Yudaa awuye-o i kyure, ne bo maa waa kusun kemaan-to a kyon-to, ne Kosiyara gyegyaye kese-ro Mariya Magadalanyi na Mariya ko-to a yo a bo ya deere kegyeranta-to.

² Bamoo a yo ba to-ro-to, kaluwa konko ne sweere a lenkpan bweeto. Ne Wuribware kaboo ko a lee sooso ba sweere kegyeranta-to ase. Ne oo kuron kefore dabu-to lee kemoo kano se, ne do kyena se.

³ O tore se nee feye eleele-to, ne mo ato bunse a fwiiri pareparepare.

⁴ Ne asoogyaa awuye ne ba deere kegyeranta-to se-to, kufu a nya bamo bweeto. Ne baa yon, ne baa lee lee daye bo da feye bamoo a wu-o.

⁵ Ne Wuribware kaboo-to a sa senja gywii akyee-to. O ye, "Monne ma sa a kufu nya monne. Ny nyi feye monne i buwi monne e kpa Yeessuu ne baa da mo bo mera kiyii kpare-abee-ro-to se-to nee.

⁶ O mon bo mfee, do daree, a lee feye Wuribware a kyinji mo lee lowi-ro, feye anej ne do kyo towe feye Wuribware e waa-to. Mon' bo kee mfen ne oo di-o.

⁷ Amose-to, mbeyomoo, mon' nare menan menan ya towe gywii mo agyasepo-to feye Wuribware a kyinji mo lee lowi-ro, ne mbeyomoo o gye bamoo nkpeere o yii Galileya sweere se. Mfen-to ba nu mo. Mo asen a lowe."

⁸ Bamoo a nu mo asen-to, ne aa waa bamoo kane bweeto. Ne baa lee mfen na kufu sanj ki de bamoo, ne baa lee ba nweenan na bo ya towe amo asen gywii Yeessuu agyasepo-to.

⁹ Bo bo sa se-to Yeessuu fonfon a ten bamoo kpa, ne do ka bamoo kano. Bamoo a den pini mo mfen-to, ne baa yo ya kpuni anurii kra mo ayaapapaa-ro, ne baa sunj mo.

10 Ne Yeesuu a tawe gywii bamo feye, "Mone ma sa a kufu nya mone. Mon' kya mone kpa se yo mo kowebere-ana amo ase ya tawe gywii bamo feye bo yo Galileya sweere se. Mfen ne ba nu mo."

Amo kamere-ro, keto ne asoogyaa awuye-o a waa-o

11 Akyee amo a kinji ba yo man-no-o, ne asoogyaa awuye ne ba deere kegyeranta-o se-o boko a yo man-no ya tawe keto kema ne kaa ba-o gywii Wuribware alonjoro abrese-o.

12 Alonjoro abrese amo a nu bamo asen-o, ne bamo aa man abrese-o a gyanje, ne baa fa amo mferere. Anjurosej ne njee baa kra-o e gye feye ba ba atanne bweeto a bo bo sa asoogyaa awuye amo.

13 Ne baa tawe gywii bamo feye, "Keto ne mon' tawe-o e gye feye Yeesuu agyasepo-o ya bo ywii mo kifunij taa nare kanye na mone a di idi.

14 Ne gominaa-o ya nu amo-o se, ane fanfan ane e porore mo na o ma taa mone kebeye."

15 Ne asoogyaa awuye-o a kore atanne-o, ne baa waa anej ne baa tawe gywii bamo-o. Amose se-o, anej a kayeba mo a sanje-ro Yudaa awuye-ro ya bo fo ndoo a kake mo.

Anej ne Yeesuu a lee mo eyee bo kaapo mo agyasepo kudu kako-o Galileya-o

16 Keto a waa kafwee-o, ne Yeesuu agyasepo kudu kako-o a yo Galileya sweere se. Ne baa yo kebee ne Yeesuu a tawe gywii bamo feye bo yo-o se.

17 Ne baa nu mo mfen, ne baa kpuni anurii sun mo. Amo-o peere gbaa bamo-ro boko mon taare kore gyi feye mo nee.

18 Ne Yeesuu a son to bamo-ro, ne o ye, "Mon' lon eseb na mon' nu mo ase.

Keyaalen ne ke bo sos na sweere-o peere ne Wuribware a taa waa mo kesaree-ro.

19 Amose-o mo e tawe mo i gywii mone feye, mon' yo kaye mo-ro asese peere ase ton kema, na mon' sa a bo waa mo agyasepo, na mon' bo bamo asuu,

Wuribware, n se, na mo, Wuribware mo gyi-o, na Wuribware a kufwiije timaa-o kenya-re-ro.

20 Na mon' kaapo bamo a bo gya asen kema ne mo a tawe gywii mone feye mon' gya se-o se.

Na mon' nyinji si feye mo e kyena mone ase san kema bo fo kaye kee."

Maak Ketō ne Maak a kyorēē bō lēē asen timaa-o si-o

*Yohanee Osubōpō-ō abwāresen kotōwe
(Matiyo 3.1-12; Lukas 3.1-18; Yohanee 1.19-28)*

¹ Mfaanēē ne asen timaa ne a lēē Yeessu Kristoo, Wuribwarē mō gyi-o, kunu si-o du.

² Dēdaa-ō Wuribwarē kyaamēē Isaya a kyorēē waa abwāresen worē-ō-rō nēē feyē,

“Wuribwarē ye, ‘Mō i sunj mō kabōō kō a ɔ gye fō njkrēē
ya lōnjō kpa bō yera fō.’ ”*

Nē Isaya a bēē tōwē feyē,

³ “Ōkō ē fēē-rō kimukee-ro feyē,
‘Mōn' lōnjō kpa nēēnēē bō beya Wuribwarē.
Mōn' waa kpa kyerarasē sa mō a ɔ bōrō sē.’ ”*

⁴ To, anen a anyarē-ō dēē ɔ bō-rō nē ba tēē mō ē Yohanee nē ɔ yō kimukee-ro ɔ tōwē Wuribwarē asen o gywii asēsē nē ba bōrō mfen-ō, na ɔ bō bamō asuu. Asen nē ɔ tōwē-ō ē gye feyē, “Mōn' nu mōnē eyēē, na mōn' kinji lēē mōnē ebōyē-rō, na Wuribwarē nya taa mōnē ebōyē bō ke mōnē.”

⁵ Nē asēsē biribiri a lēē Yudeya sweērē pēēē sē na Yerōsalem manj-nō pēēē bō nu Yohanee asen. Bamō a nu mō asen-ō, nē baa nu bamō eyēē, nē baa tōwē bamō ebōyē gywii mō, nē ɔ bō bamō asuu Yōōdanj bōj-nō.

⁶ Nyōma ifwii nē baa bō waa Yohanee atō bunjē, nē kabō worē kēresēsē da mō laarē-rō. Mō ateesē ē gye akyanjkyanjka na gyabwēekyu. ⁷ Yohanee asen nē ɔ tōwē gywii asēsē-ō ē gye feyē, “Ōkō sanj ɔ ba na ɔ kyō mō, nē mōj fō feyē m bunjē lee mō asēbēta gbaa na m fwēē mō ayaapapaa sē.

⁸ Nkyu nē n de mō ē bō mōnē asuu, amaa mō fēraa, ɔ sa a Wuribwarē a kufwiinjē timaa-o ywēē mōnē sē. Na mōn' nya keyaalēj feyē dēēkpa-ō. Na ɔ ba Wuribwarē a kufwiinjē timaa-o bō gyee mōnē.”

*Yeessu asuu kēbō na kōkyōrōkēē
(Matiyo 3.13 - 4.11; Lukas 3.21-22; 4.1-13; Yohanee 1.32-34)*

⁹ Ketō mōj kyee, nē Yeessu a lēē Nasarēt manj kō nē ɔ bō Galilēya sweērē sē-ō-rō ba Yohanee asē. Nē Yohanee a bō mō asuu Yōōdanj bōj-nō.

¹⁰ Yeessu a dēj lēē nkyu-o-ro-o, nē oo njū awōrē-rō a bunji-ro. Nē oo njū Wuribwarē a kufwiinjē timaa-o a lēē sōsō mfenj bō ywēē mō sē feyē kwurelēpō-ō.

¹¹ Nē bōrē kō a lēē Wuribwarē sē tōwē feyē, “Fō ē gye mō gyi timaa nē mō ē kpa fō asen bwēētō-ō, nē mō akatō a gyi fō sē.”

¹² Amō-ō kamēē-rō, nē Wuribwarē a kufwiinjē timaa-o a yaa Yeessu kimukee-ro.

¹³ Nē Yeessu a gyi njke aduna kimukee-o-ro. Amō ēfa-rō mbō bō kimukee-o-ro mfenj. Ō bō mfenj, nē Ōbōnsam a bō kyō mō-rō kēē feyē ɔ nya mō bō waa ebōyē-rō aaa. Nē Wuribwarē a sunj mō mbōō kō, nē baa bō kya Yeessu-ro.

*Anen nē Yeessu a tēē njingyi akrapō ana-ō
(Matiyo 4.12-22; Lukas 4.14-15; 5.1-11)*

¹⁴ A mōj kyee, nē Herōd nē ɔ gye Galilēya sweērē sē a owurē-o a tii Yohanee. Amōsē sē-ō nē Yeessu a yō Galilēya ɔ tōwē asen timaa feyē,

¹⁵ “Sanj a fō. Wuribwarē a kuwure-o ē kpa a kē ba. Amōsē sē-ō ɔkēmaa nu mō eyēē, na o kinji lēē mō ebōyē-rō, na ɔ kōrē Wuribwarē asen timaa-o gyi.”

¹⁶ Nē Yeessu a bōrō Galilēya kēpare dabē a kēbegya-ō. Mō a naa nkyu-o ēkēkēē sē-ō, nē oo njū njingyi akrapō anyō kō nē ba tēē bamō ē Simōn na mō tire Andruu-o, na ba twēē kisawu ba kra njingyi.

¹⁷ Nē Yeessu a tōwē gywii bamō feyē, “Mōn' ba a anē yō. Mōnē maa lēē kra njingyi. Amaa mō ē kaapo mōnē asēsē kibuwii kpa, na mōn' baa bamō mō asē.”

¹⁸ Mō a dēj tōwē anen-ō, nē baa yōwē bamō asawu-o bō beya, nē baa gya Yeessu si bō yii.

¹⁹ Yeessu a yō akatō sē kafwēē-ō, nē ɔ bēē njū Sibidii mō gyi-ana nē ba tēē bamō ē Yakubu na Yohanee-o, na bō tē bamō kōrēē-rō ba waa bamō asawu siraa.

* 1:2 Malakii 3.1. * 1:3 Isaya 40.3 (LXX).

20 Yeesuu a deŋ ɲu bamo-ɔ, ne ɔ teɛ bamo. Ne baa yowe bamo se na bamo ne baa sun kore-ɔ-ro-ɔ, ne baa gya Yeesuu si bo yii.

*ɔnyare ko ne ibrisi ko te mo se-ɔ
(Lukas 4.31-37)*

21 Ne Yeesuu mo aa mo agyasepo-ɔ a ba Kapaaniyum man-no. Kukyure kake a fo-ɔ, ne ɔ yɔ kebwarekorekyan-no mfeŋ ya kaapo abwaseseŋ.

22 Ne asese ne baa nu aneŋ ne ɔ kaapo-ɔ eyee a kpen bamo, a lee feye mo kekaapo-ɔ kwee Wuribware mbraa a akaapopo-ɔ lee-ro. ɔ kaapo ne feye mo a gye mbraa asapo-ɔ.

23 Yeesuu a maa se ɔ kaapo kebwarekorekyan-ɔ-ro-ɔ, ne ɔnyare ko ne ibrisi ko te mo se-ɔ a ba bo faa-ro kenkeŋ feye,

24 “Aa! Yeesuu Nasaretenyi, nteto ne fo e kpa ane ase mfee? Fo a ba a fo bo mo ane ne eee? N nyi feye fo e gye keyaafore timaa ne Wuribware a lee sun bo kyonwe-ɔ.”

25 Mfeŋ ne Yeesuu a faa ibrisi amo se e, “Laato, na fo kosɔ ɔnyare amo se.”

26 Yeesuu a faa ibrisi amo se-ɔ, ne ibrisi-o a leŋkpaŋ ɔnyare-ɔ-ro kenkeŋ, ne ɔ faa-ro. Ne ibrisi amo a kosɔ mo se.

27 Ne eyee a kpen bamo ne bo bo mfeŋ-ɔ peee, ne baa bise abee feye, “Nteto asen nee? N gye seŋwee ne ɔ kaapo-ɔ ɔɔ? O de ibrisi peee mo se keyaalen, haree mo ya towe asen, ii bu mo nee.”

28 Mfaanee se-ɔ Yeesuu asen a sanŋe-ro menaŋ Galileya sweere peee se.

*Aneŋ ne Yeesuu a kya alopo bweeto-ɔ
(Matiyo 8.14-17; Lukas 4.38-41)*

29 Ne Yeesuu na Yakubu na Yohanee na mo agyasepo ne bo tii si-o peee a lee kebwarekorekyan-ɔ-ro, ne baa lwee Simoŋ na Andruu loŋ-no.

30 Saŋ amo-ɔ, Simoŋ mo saa kyeese mo e lo fekyu ɔ da loŋ-ɔ-ro mfeŋ. Amose se-ɔ Yeesuu a fo loŋ-ɔ-ro-ɔ, ne baa towe ɔkyee amo a kolɔ-ɔ asen gywii mo.

31 Ne ɔ yɔ ɔkyee amo ase ya kra mo kesaree-ro bo kyuwii-ro, ne puri amo-ro ɔkyee-ɔ a kpaare. Ne ɔ kosɔ waa atese sa bamo.

32 Saŋ ne kyowe a twee-ɔ, ne baa taa man-ɔ-ro alopo peee na bamo ne ibrisi te bamo se-ɔ baa Yeesuu ase.

33 Ne man-ɔ-ro asese peee mo a bo gyanŋe Simoŋ na Andruu a loŋ-ɔ akato-ro.

34 Ne Yeesuu a kya alopo ne ba lo alogi bweeto-ɔ. Ne ɔ gya ibrisi bo kosɔ bamo ne i te te bamo se-ɔ se. Amaa ɔ moŋ sa a ibrisi-o sa seŋsa, a lee feye i nyi sese ne Yeesuu gye-ɔ.

*Yeesuu abwaseseŋ kotowe Galileya sweere se
(Lukas 4.42-44)*

35 Kemɔ kaye nke gyegyaye kese-ro-o, ne Yeesuu a kosɔ lee loŋ-ɔ-ro lee man-ɔ-ro yɔ mfeŋ ne ɔko moŋ bo-ro ne a du dinŋ-o, ne ɔ ya kore kebwarekore.

36 Yeesuu bo mfeŋ na Simoŋ mo aa mo anarebeepo naa ba buwi ba kpa mo.

37 Saŋ ne baa buwi ɲu mo-ɔ, ne baa towe gywii mo feye, “Okemaa gye ne o buwi ɔ kpa fo nee.”

38 Amaa Yeesuu a beŋŋaa bamo nee e, “A tiri feye ane yɔ eman ne e bo mfee-ɔ peee-ro, na ɲ ya towe abwaseseŋ gywii bamo gbaa bamo, a lee feye amo se ne mo a ba.”

39 Amose se-ɔ Yeesuu a nare Galileya sweere-ɔ peee se ɔ towe abwaseseŋ kebwarekore akyan-no, na ɔ gya ibrisi ɔ kosɔ asese se.

*Aneŋ ne Yeesuu a kya bwatapo ko-ɔ
(Matiyo 8.1-4; Lukas 5.12-16)*

40 Saŋ ko, ne bwatapo ko a bo kpuni anurii kore Yeesuu feye ɔ kya mo-ro. Keto ne bwatapo amo a towe gywii Yeesuu-o e gye feye, “Fo e kpa, fo e taare a fo kya mo kolɔ mo na ɲ nya lwee asese-ro.”

41 Ne Yeesuu a ɲu mo ewee, ne ɔ beŋŋaa mo feye, “Mo e kpa.” Ne ɔ ba kesaree bo donŋo alopo-ɔ se, ne ɔ ye, “Mbeyamo fo e taare a fo lwee asese-ro, a lee feye fo a kpaare.”

42 Mfeŋ dee ne ɔnyare amo a kebwato-ɔ a lowe.

43-44 Kamere-ro ne Yeesuu a yii ɔnyare-ɔ se feye, “Deŋ borɔ kpa kyeye se yɔ Wuribware aloŋŋopo-ɔ ɔko ase, na ɔ deere fo na a kaapo okemaa feye fo a kpaare, na fo bo aloŋŋoto ne ane ɔdedaapo Mosis a towe e mo ne ɔ lo kolɔ mo ne ɔ kpaare-ɔ bo, na okemaa ɲu feye aneŋ a kolɔ-ɔ moŋ lee ki te mo se-ɔ. Fo a maa se fo e yɔ fo bo kpa-ro-ɔ, fo ma kan yere towe keto ne mo a waa sa fo-ɔ gywii ɔko.”

45 Amaa ɔnyare amo a lee mfeŋ-ɔ, ɔ naa ɔ towe aneŋ ne Yeesuu a kya mo-ɔ ɔ kaa nee. ɔ towe amo asen bweeto, haree gbaa Yeesuu moŋ lee taare lee gyeman-no. Aneŋ se-ɔ ne ɔ naa o te mfeŋ ne a du dinŋ-o, ne nkee asese e lee toŋ kemaa bo naa ba deere mo.

2

Aneŋ ne Yeessuu a kya kegyaboo ko-ɔ
(Matiyo 9.1-8; Lukas 5.17-26)

¹ Amɔ a waa nke nnyo ko-ɔ, Yeessu a kinŋi yo Kapaaniyum man-nɔ mfeŋ ne o te-o, ne okemaa a kyɔ nu mɔ se. ² Amose-ɔ asese a bo borɔ mɔ lɔŋ-ɔ gya, haree kpa moŋ lee ɔ bo kibunogyi-ro gbaa peee. Asese-ɔ bweeto a ba na bo bo nu aneŋ ne Yeessu e tawe abwareseŋ-ɔ nee.

³ San amɔ abee ana ko mɔ a soro kegyaboo ko baa Yeessu ase a ɔ kya mɔ.

⁴ Asese a borɔ lɔŋ-ɔ se-ɔ, bo moŋ nya kpa baa kegyaboo-ɔ bo borɔ kibunogyi-o-ro yo mfeŋ ne Yeessu bo-ɔ. Bamɔ a tee kekyaŋ ne Yeessu bo kemo-ro soso-ɔ se-ɔ, keto ne baa waa-ɔ e gye feye baa dee nee, tuwi bo kemo soso. Ne baa taa kegyaboo-ɔ bo doŋŋo mɔ kraŋ se ba ife bo da-ro, ne baa kra ife-o-ro yo we mɔ-ro kafwee kafwee bo kyonwe kekyaŋ-ɔ-ro yaa bo beya Yeessu akato-ro.

⁵ Aneŋ ne baa pee akato baa kegyaboo-ɔ se-ɔ, Yeessu a nu feye baa koore mɔ gyi bweeto. Amose-ɔ ne ɔ tawe gywii kegyaboo-ɔ feye, "Mo nyare, mo a taa fo ebaye-ɔ bo ke fo."

⁶ Yeessu a tawe aneŋ-ɔ, ne Wuribware mbraa akaaporo ne bo te mfeŋ-ɔ i nwiini ba gywii abee feye,

⁷ "Nee Wuribware wore e gye ne ɔ taare a ɔ taa ebaye bo ke asese e? Ne emene se ne ɔ sa senja aneŋ feye mɔ a gye Wuribware-ɔ nee? Onyare mɔ a tawe abusenŋeŋ."

⁸⁻⁹ Amɔ feraa, Yeessu a kyɔ pini keto ne Wuribware mbraa akaaporo amɔ e tawe-ɔ, ne oo bise bamɔ feye, "Nteto i de mone? Kemo-ɔ kemo e bo tawe la, feye mɔ a tawe gywii kegyaboo mɔ feye, 'Mo a taa fo ebaye bo ke fo,' beee feye mɔ a tawe gywii mɔ e, 'Koso, taa fo kraŋ a fo nare?'"

¹⁰ To, mo e kaapo mone feye mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, de keyaalen sweere mɔ se a na taare taa okemaa ebaye bo ke mɔ." Ne ɔ tawe gywii kegyaboo-ɔ feye,

¹¹ "Kee e, koso, taa fo kraŋ a fo nare yo pe."

¹² Mfeŋ, na asese-ɔ peee yere ba deere, ne kegyaboo-ɔ a koso taa mɔ kraŋ nare mɔ ayaa anyo se o yii pe. Ne okemaa ne ɔ bo mfeŋ-ɔ eyee a kpen mɔ, ne bo ye, "Ane moŋ tee nu faanee a ato-ɔ ako daa." Ne bamɔ peee a kyoro Wuribware.

Aneŋ ne Yeessu a tee Lewii, ne ɔ ba bo gya mɔ se-ɔ
(Matiyo 9.9-13; Lukas 5.27-32)

¹³ Ne Yeessu a kinŋi yo Galileya kepare dabɔ-ɔ kee. ɔ bo mfeŋ, ne asese biribiri a ba mɔ ase, ne ɔ kaapo bamɔ abwareseŋ.

¹⁴ Mɔ a kyon ɔ yo-ɔ, ne oo nu Alafiyus mɔ gyi lenpoo akorepo ne ba tee mɔ e Lewii-o (ne bo bee ba tee mɔ e Matiyo-o), na o te mɔ lenpoo koorekpa. Ne Yeessu a tawe gywii mɔ feye, "Koso gya mɔ se." Mfeŋ ne Lewii a koso meraa se gya Yeessu si.

¹⁵ Kamere-ro ne Yeessu a yo Lewii aye a ɔ ya gyi ateese, ne lenpoo akorepo bweeto na asese ne Farisii awuye e tee bamɔ e ebaye awaapo-ɔ naa bo gya Yeessu si. Ne bamɔ bweeto a ba bo gyi mɔ aa mɔ agyasepo-ɔ ase.

¹⁶ Wuribware mbraa akaaporo ne bo gye Farisii awuye-o a nu feye Yeessu na lenpoo akorepo na bamɔ ne ba tee e ebaye awaapo-ɔ i gyi-o, ne baa bise Yeessu agyasepo-ɔ feye, "Nteto se ne Yeessu a sa ne mɔ aa aneŋ a asese amɔ i gyi abee ase?"

¹⁷ Yeessu a nu asen ne baa bise-o, ne ɔ beŋŋaa bamɔ feye, "Okɔ ne ɔ lo-ɔ ne ba sa kadwii. N gye okɔ ne ɔ bo alanfiya-o. Amose-ɔ, n gye bamɔ ne bo moŋ gye ebaye awaapo-ɔ se ne mɔ a ba, amaa bamɔ ne bo gye ebaye awaapo-ɔ se ne mɔ a ba, na m bo tawe gywii bamɔ feye bo nu bamɔ eyee kinŋi lee bamɔ ebaye-ro."

Akoŋ kekra asen
(Matiyo 9.14-17; Lukas 5.33-39)

¹⁸ San ko ne Yohanee Osuuboro a agyasepo-ɔ na Farisii awuye ko e kra akoŋ, ne asese ko a bo bise Yeessu feye, "Nto se ne Yohanee Osuuboro a agyasepo-ɔ na Farisii awuye a agyasepo-ɔ e kra akoŋ, ne fo feraa fo bomo-ɔ maa kra akoŋ?"

¹⁹ Ne Yeessu a beŋŋaa bamɔ feye, "Mone e fa feye san ne okɔ e waaree-ɔ, okofɔ mɔ kuri mɔ nyare-ana e kyena akoŋ na ɔ bo-ro aaa? Moŋ koore gyi.

²⁰ N du nee feye okofɔ mɔ kuri-o, ne mɔ agyasepo-ɔ mɔ du nee feye okofɔ mɔ kuri mɔ nyare-ana-ɔ. Nke nkɔ e ba ne ba lee mɔ a bo lee bamɔ ase, na nkee bo kra akoŋ.

²¹ Aneŋ dee ne okɔ maa kyan waagya popwee na ɔ bo taa waagya dedaa-ro, a lee feye keto maa kyee, na o nu feye mfeŋ ne ɔ taa-ro-ɔ ekeseke-ɔ se i wu, na a tuwi-ro lee waagya popwee-ɔ bee waa bo dabɔ na ɔ kyɔ ogyenkreese-ɔ.

²² Aneŋ dee ne mone nyi feye bo de nta nee ba waa prantowa ne ba ba kabɔ wore bo waa-ɔ-ro. Bo de nta popwee ba waa prantowa popwee-ro. Nta popwee ya lwee prantowa

dedaa-rɔ, nta-ɔ i fwii, na pranɔɔwa-ɔ bwee nyera, na nta-ɔ twiiri wee. Amosɛ se-ɔ bɔ de nta pɔpwɛɛ ba waa pranɔɔwa pɔpwɛɛ-rɔ. Amosɛ se-ɔ mɔ agyasepɔ-ɔ maa kra akɔŋ.”

Kukyure nke asen
(Matiyo 12.1-8; Lukas 6.1-5)

²³ Kukyure kake kɔ, ne Yeessuu mɔ aa mɔ agyasepɔ-ɔ naa ba kyɔŋ abwaye adɔɔ kɔ-rɔ. Bamɔ a kyɔŋ-ɔ, ne mɔ agyasepɔ-ɔ a lee kaase ba gyee abwaye akɔ, a lee feye akɔŋ de bamɔ.

²⁴ Ne Farisii awuye kɔ a bise Yeessuu feye, “Kee e, ntetɔ se ne ba gyee abwaye-o? Bɔ mon nyi feye ketɔ ne ba waa-ɔ gye kusun nee eee? Ne a kye ane Wuribware mbraa feye ɔkɔ a waa kusun kɔ kukyure kake.”

²⁵ Ne Yeessuu mɔ a benɔaa bamɔ feye, “Mone mon tee kare abwareŋ wɔre-ɔ nu ketɔ ne ane ɔdedaapo Deefid a waa san ne Abiyatare gye Wuribware ɔlɔŋɔpɔ bresɛ-ɔ ɔɔɔ?

²⁶ Mone mon tee kare feye akɔŋ a de Deefid mɔ aa mɔ anarebɛɛpɔ-ɔ, oo lwee Wuribware sunkpa, ne baa sa mɔ bodobodoo akuri ne baa bɔ lɔŋɔ Wuribware-ɔ, haree ɔɔ san ekɔ sa mɔ anarebɛɛpɔ-ɔ, na a mon gye mbraa kikye aaa? A lee feye ane mbraa ye Wuribware ɔlɔŋɔpɔ wɔre e gye ne bɔ de kpa feye bɔ gyi aneŋ a bodobodoo-o.”

²⁷ Ne Yeessuu a tɔwe bɔ gye kee feye, “Nyiŋkpasɛ se ne Wuribware a waa kukyure kake-o, amaa n gye kukyure kake-o si ne Wuribware a tweɛ nyiŋkpasɛ.

²⁸ Amosɛ-ɔ mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, de kukyure kake-o gbaa elen.”

3

Kesaree wuse wuye kɔ asen
(Matiyo 12.9-14; Lukas 6.6-11)

¹ San kɔ Yeessuu a beɛ yɔ ya lwee kebwarekɔrekyan kɔ-rɔ, ne ɔɔ ya tɔ kesaree wuse wuye kɔ, na Farisii awuye kɔ bɔ mfeŋ.

² Farisii awuye-o a kpa a bɔ porɔ Yeessuu si-o, baa pee akatɔ a bɔ deere kee feye ɔ kya kesaree wuse wuye-o kukyure kake amɔ aaa, a lee feye bɔ maa waa kusun kemaa kake amɔ.

³ Ne Yeessuu a tɔwe gywii kesaree wuse wuye-o feye, “Kosɔ, ba akatɔ-rɔ mfee.”

⁴ Ne Yeessuu a bise asese ne baa gyanɔŋe mfeŋ-ɔ feye, “Emene ne ane mbraa ne Wuribware a sa ane-ɔ a sa kpa feye ane waa kukyure kake-o nee? Mbraa-ɔ ye ane waa itimaa nee bese ebɔye aaa? N ye ane mɔrɔwe sese nee eee, bese ane mɔɔ sese nee eee? Mon' tɔwe gywii mɔ.” Amaa ɔkɔ mon benɔaa mɔ.

⁵ Amosɛ-ɔ, Yeessuu a deere bamɔ pɛɛɛ-ɔ, ne mɔ dun a fwii, ne bamɔ asen a kɔŋ beɛ waa mɔ ewee, a lee feye bɔ mon kpa kunu aneŋ ne ɔ tɔwe-ɔ kaase. Ne nkee Yeessuu a tɔwe gywii kesaree wuse wuye-o feye, “Teyi fɔ kesaree-ɔ-rɔ.” Mɔ a teyi-ro-o, ne kaa kpaare.

⁶ Mfaanɛ se-ɔ, ne Farisii awuye-o a lee kebwarekɔrekyan-nɔ mfeŋ. Ne bamɔ aa Owure Herɔd ayereɔpɔ kɔ a gyanɔŋe da Yeessuu kunu si kikipuni a bɔ nya mɔɔ mɔ.

Aneŋ ne asese biribiri a ba Yeessuu ase-ɔ

⁷ Amɔ kameɛ-rɔ, ne Yeessuu mɔ aa mɔ agyasepɔ-ɔ a yɔ Galileya kepare dabɛ-ɔ kee, ne asese biribiri a gya mɔ se yɔ mfeŋ. Bɔkɔ a lee Galileya sweere se na Yudeya sweere se.

⁸ Bɔkɔ mɔ a lee Yerɔsalem man-nɔ na Idumeya sweere se na Yoɔdan bɔŋ kyɔwe leekpa a ker-i si na Tiro na Sidɔŋ ifuri si. Bamɔ pɛɛɛ a nu ketɔ ne Yeessuu e waa-ɔ se nee, ne baa ba mɔ ase.

⁹ Aneŋ ne asese-ɔ kyɔ bweeto-ɔ se-ɔ, ne Yeessuu a tɔwe gywii mɔ agyasepɔ-ɔ feye bɔ kpa koreɛ waa siraa sa mɔ a ɔ nya bɔ kyena-rɔ nkyu kee tɔwe abwareŋ gywii asese-ɔ. N gye aneŋ, aneŋ ne bɔ kyɔ-ɔ se-ɔ, ba bun mɔ se bweeto.

¹⁰ Ketɔ se ne Yeessuu a waa aneŋ-ɔ e gye feye ɔɔ kya alɔpɔ bweeto mfeŋ san kɔ. Nkee bamɔ ne ba lɔ-ɔ pɛɛɛ i nenɔi ba yɔ akatɔ-rɔ a bɔ nya dabɔrɔ Yeessuu.

¹¹ San kemaa ne asese ne ibrisi te bamɔ se-ɔ i nu mɔ-ɔ, amɔ ba kpuni anurii mɔ ayaa-rɔ na bɔ faa-rɔ feye, “Wuribware mɔ gyi-o e gye fɔ.”

¹² Ne Yeessuu a yii ibrisi ne i te bamɔ se-ɔ se feye bɔ ma kan tɔwe gywii ɔkɔ sese ne ɔ gye-ɔ.

Aneŋ ne Yeessuu a lee mɔ ayaa-rɔ ayerepɔ kudu anyɔ-ɔ
(Matiyo 10.1-4; Lukas 6.12-16)

¹³ San kɔ, ne Yeessuu a yɔ kebee kɔ se, ne ɔɔ tee anyare kɔ. Mɔ a tee bamɔ-ɔ, ne baa ba.

¹⁴ Mɔ a deere bamɔ-rɔ-ɔ, ne oo lee bamɔ ne baa pre mɔ-ɔ kudu anyɔ feye bɔ waa mɔ ayaa-rɔ ayerepɔ. Mfeŋ ne ɔɔ tɔwe gywii bamɔ feye, “Mɔ a lee mone nee feye mon' ba a ane kyena. Amaa m beɛ mɔ i sun mone a m bɔ kyɔŋwe a mon' nare tɔwe abwareŋ,

¹⁵ na mon' nya elen bɔ gya ibrisi bɔ kosɔ asese se.”

¹⁶ Anyare kudu anyɔ kɔ ne Yeessuu a lee-o e gye Simɔŋ (ne Yeessuu a beɛ sa mɔ kenasenyare feye Peetroo-o),

17 na Sibidii mō gyi-ana ne ba tee bamō ε Yakubu na Yohanee (ne Yeesuu a sa bamō keɲasnyare ε Bineregis, kaase e kaapo feye Ikii-awuyee-o),

18 na Andruu na Filipino na Bar-Tolomiyu na Matiyo na Tomas na Alafiyus mō gyi Yakubu, na Tadiyus na Simoɲ ne ba tee mō ε Selot (kaase e kaapo feye Omapkrapo)

19 na Yudas ne ba tee mō ε Kariyotinyi ne ɔ ba a ɔ bō gyi Yeesuu kidiburo-o.

Yeesuu na Biil-sibul

(Matiyo 12.22-32; Lukas 11.14-23; 12.10)

20 Ne Yeesuu a lee kebee-ɔ se lwee loɲ ko-ro. Mō a lweero-o, aseɛ biribiri a bee bō gyanɲe. Amose se-ɔ, mō aa mō agyasepo-ɔ moɲ nya bamō eyee, haree gbaa ba gyi ateese.

21 Yeesuu mō kowebɛɛ-ana a nu aneɲ-ɔ, ne baa yo a bō ya kra mō yaa ɔpe, a lee feye baa nu boko a towe feye, “O lo ebɔɲ nee.”

22 Nkee Wuribware mbraa akaapopo ko ne baa lee Yerusalem maɲ-no ba-ɔ e towe nee feye, “Oɲyare mō gye seɛe boye nee. Oboɲsam ne bō bee ba tee mō ε Biil-sibul-o i te mō se, ne mō e gye ne o de ibrisi si keyaalenɲ, ne ɔ sa oɲyare mō elen feye ɔ gya ibrisi bō kosɔ aseɛe se.”

23 Mfeɲ ne Yeesuu a tee bamō, ne ɔ da kekpare ko gywii bamō feye, “Emene ne Oboɲsam e waa a o kine mō eyee?”

24 Eko ya lwee maɲ-no, ne maɲ-ɔ ya ke-ro, amō maɲ amō i bwee.

25 Aneɲ deɛ ne kabuno ya ke-ro, ka bwee-o nee.

26 Amose-ɔ, Oboɲsam na mō kamɛɛ-ro awuyee ya ko abee, mō keyaalenɲ ne o de-o maa kyee na ke lowe.

27 M bee taa feye Oboɲsam du nee feye oyaalenpo-ɔ. Okɛmaa maa lwee oyaalenpo amō loɲ-no a ɔ ya bera mō kapoteɛ nare, amō o nyere oyaalenpo-ɔ pweɛ, na ɔ deɛ taare lweero ya bera mō kapoteɛ-ɔ bō yo.

28 Mone a towe feye elen ne Wuribware a kufwiine timaa-o a sa mō-ɔ a lee Oboɲsam ase nee ee? To, mō i gyi mone kasentɲ feye Wuribware e taare a ɔ ba asen boye kɛmaa ne seɛe e towe-ɔ na ato boye ne ɔ waa-ɔ a ɔ bō ke mō.

29 Amaa okɛmaa ne mō ya towe asen boye bō kye Wuribware a kufwiine timaa-o fɛraa, Wuribware maa taa boye amō a ɔ bō ke mō pɛɛɛ, a kaapo nee feye seɛe a boye amō a sii mō se nee.”

30 Keto se ne Yeesuu a towe faanɛɛ-ɔ e gye feye boko ye, “Oboɲsam e gye ne o te mō se.”

Yeesuu mō nyi na mō tire-ana asen

(Matiyo 12.46-50; Lukas 8.19-21)

31 Mfeɲ ne Yeesuu mō nyi na mō tire-ana a ba bō yere loɲ ne Yeesuu bō-ro-ɔ kawu si. Ne baa suɲ ɔko bō kyɔɲwe feye ba kpa a bō nyu mō.

32 Saɲ-ɔ aseɛe mō a den kyena muruwaa Yeesuu, ne baa towe gywii mō feye, “Kee ε, fo nyi na fo tire-ana e yere kawu ba tee fo-ɔ.”

33 Ne Yeesuu a koɲ beɲɲaa aseɛe-ɔ ε, “Nse e gye n na? Ne nse-ana mō e gye mō tire-ana?”

34 Ne ɔ deɛre aseɛe ne bō te muruwaa mō-ɔ, ne ɔ ye, “Mon' kee, n na na mō tire-ana i te mō ase mfeɛ-ɔ.

35 Amose-ɔ, okɛmaa ne ɔ waa keto ne Wuribware e kpa-ɔ ne mō e tee mō ε mō tire na mō pekyee na n na.”

4

Oɔɔpo kitee

(Matiyo 13.1-9; Lukas 8.4-8)

1 Saɲ ko ne Yeesuu a bee lee ɔ kaapo abwareɛɛɛ Galileya kepare dabe-ɔ keɛ. Amaa aseɛe ne baa bō gyanɲe muruwaa mō mfeɲ-ɔ a kyɔ bwɛɛto-ɔ se-ɔ, ne oo buwi kpa koree, ne oo neɲ koree-ɔ bō daɲɲo nkyu-o si kafwee. Ne ɔ kyena-ro kaapo aseɛe-ɔ abwareɛɛɛ. Na aseɛe-ɔ mō yere kyukɛɛ.

2 Mfeɲ ne ɔ ba itee na akpare bō kaapo bamō asen bwɛɛto. Aneɲ a itee mō kokɔɲko e gye feye,

3 “N gye oɔɔpo ko e bō-ro aaa? Ne ɔ yo a ɔ ya ɲonyanɲ mō yaabraa.

4 Mō a yo ɔ ɲonyanɲ-ɔ, ne ayaabraagyi amō ako a lee da kpa keɛ, ne mbogyii a bō tesi gyi.

5 Ne amō ako a lee da kagyaase, mfeɲ ne sweere-ɔ moɲ bō dan kyɛkyɛ-ɔ. Sweere-ɔ a moɲ bō keɲ-o si-o, aa kwɛɛ menaɲ.

6 Amō a kwɛɛ-ɔ, ne kyɔwe a bō da amō-ɔ, ne amō pɛɛɛ a wu, a lee feye sweere-ɔ moɲ bō keɲ a amō ilen yo kaase.

7 Ayaabraagyi-o ako ne aa lee da efa-ro-ɔ mō a kosɔ dan. Amaa efa a dan mwiire amō se-ɔ, a moɲ taare waa.

8 Ne nkee ayaabraagyi-o ako a lee da sweere timaa si, ne aa kwɛɛ neɛneɛ, ne aa dan bō kowe. Haree amō ako a waa anu ngyingyii na anyiireɛ na adabe. Amō e gye saaseɛɛɛ.

9 Amose-ᵒ, okemaa ne o de esebᵒ-ᵒ, o nu.”

Keto se ne Yeessu a ba itee na akpare bo kaapo asese asen-ᵒ
(Matiyo 13.10-17; Lukas 8.9-10)

10 San ne Yeessu a tᵒwe kitee-o loᵒwe, ne asese-ᵒ a brawe-rᵒ-ᵒ, ne mᵒ agyasepo kudu anyᵒ-ᵒ na bamᵒ ne bo gya mᵒ se, ne baa san-ᵒ a ba mᵒ ase feye ᵒ kaapo bamᵒ kitee-o kaase.

11 Ne ᵒ kaapo bamᵒ-rᵒ feye, “Mone wᵒre ne mᵒ e tᵒwe anen ne Wuribware a kuwure-o-ro du-o mᵒ i gywii, amaa itee-ro na akpare-rᵒ ne bamᵒ ne bo mon tii mone se-ᵒ i nu mᵒ asen. Feye anen ne baa kyᵒre waa abwarešen wᵒre-ᵒ-rᵒ-ᵒ,

12 ‘Na bo deere asen-ᵒ-rᵒ,
na bo fa amᵒ mfeere kᵒne,
na bo ma nu kaase.

Na bo bee nu asen kᵒra-rᵒ iluwi bweeto,
na bamᵒ mᵒ bo ma nu kaase,
a lee feye bamᵒ ya nu kaase,
ba nu bamᵒ eyee,
na bo kyurowi bamᵒ mfeere bo ba Wuribware ase,
na ᵒ taa bamᵒ ebᵒye bo ke bamᵒ.’ ”*

Anen ne Yeessu a kaapo adᵒpo kitee a kaase-ᵒ
(Matiyo 13.18-23; Lukas 8.11-15)

13 Ne Yeessu a bise bamᵒ feye, “Mone mon nu kitee-o kaase nee eee? Ne emene gbaa ne mone e waa mon' nu kekemaa kaase-ᵒ nee?

14 To, mon' nu. Adᵒpo-ᵒ e gye mᵒ ne ᵒ tᵒwe abwarešen o gywii asese-ᵒ, ne asese ne ba nu abwarešen-ᵒ mᵒ du feye ayaabraagi-o.

15 Asese-ᵒ boᵒ asen du ne feye ayaabraagi ne aa lee da kpa kee-ᵒ. Bamᵒ ya nu abwarešen-ᵒ, ne keto ya waa kafwee, amᵒ Obansam e ba a ᵒ bo lee amᵒ lee bamᵒ mfeere-rᵒ.

16 Boᵒ mᵒ asen du ne feye ayaabraagi ne aa lee da kagyaase. Bamᵒ feraa bamᵒ ya nu abwarešen-ᵒ, amᵒ-ᵒ a waa bamᵒ kᵒne na bo kᵒre waa bamᵒ nkᵒno-rᵒ.

17 Amaa bamᵒ akato a mon pee si-o si-o, asen kuᵒ beee aworefoᵒ ya to bamᵒ bo lee abwarešen ne baa kᵒre gyi-o si, amᵒ ba yᵒwe amᵒ se kegya.

18 Asese-ᵒ boᵒ asen du ne feye ayaabraagi ne aa lee da efa-rᵒ, ne aa kwee, ne efa a dan mwiire si-o. Mfaanee a asese-ᵒ i nu abwarešen-ᵒ.

19 Amaa kaye mᵒ-rᵒ ato tᵒraase, na katanneka ne ka taare a ka penna sese-ᵒ, na ato biribiri kekpa ya lwee bamᵒ mfeere-rᵒ, amᵒ aa waa kᵒkyo kyᵒn abwarešen ne a bo bamᵒ nkᵒno-rᵒ-ᵒ. Amᵒ bamᵒ kᵒkᵒregyi-o maa waa bamᵒ seye.

20 Amaa boᵒ mᵒ asen du ne feye ayaabraagi ne aa lee da sweere timaa-o si-o. Anen a asese-ᵒ i nu abwarešen neenee, na bo kᵒre amᵒ waa bamᵒ nkᵒno-rᵒ. Feye anen ne ayaabraagi ne aa lee da sweere timaa-o si-o a waa anu ngyingyii na anyiirese na adabe-ᵒ, mfaanee a asese-ᵒ e waa kedamenanᵒ. Boᵒ e waa kedamenanᵒ bweeto, ne boᵒ mᵒ e waa kedamenanᵒ bweeto bweeto, ne boᵒ mᵒ bee ba waa kedamenanᵒ bweeto bweeto bweeto.”

Mon' nu asen ne Yeessu e tᵒwe-ᵒ damenanᵒ
(Lukas 8.16-18)

21 Kamee-ro, ne Yeessu a bise feye, “Mone nse e gye ne ᵒ kyanᵒ mᵒ fetiri si na ᵒ koᵒn bera kike bo bun si, beee ᵒ taa fetiri-o bo kweero mpaa kaase? N gye kabuno ne ᵒ ba a ᵒ bo yera a ᵒ lanᵒe loᵒ-ᵒ-rᵒ pᵒee aaa?

22-23 Mone i de esebᵒ, mon' nu. Seye maa lee kweero. Keto kemaa na asen kemaa e lee ifuri na okemaa ᵒ.”

24 Ne Yeessu a kya se tᵒwe feye, “Okemaa fa asen ne o nu-o mfeere neenee. Amose-ᵒ okemaa ne o nu mᵒ asen timaa-o ne ᵒ kᵒre a o gyi-o, Wuribware e sa mᵒ kanyiasen bweeto na ᵒ bo tii kamᵒ ne o de-o si.

25 A lee feye okemaa ne o nu mᵒ asen timaa-o ne ᵒ kᵒre a o gyi-o e nya kanyiasen bweeto, ne mᵒ-ᵒ mᵒ ne o kine amᵒ-ᵒ e pan mᵒ kanyiasen kafwee ne ᵒ kyᵒ o de-o.”

Anen ne Wuribware a kuwure-o i tii si-o

26 Mfen ne Yeessu a bee tᵒwe feye, “To, ne emene ne Wuribware a kuwure-o-ro du-o nee? Ku du ne feye adᵒpo a dwii abwaye-o.

27 Kake kemaa ne o di ᵒ kᵒsᵒ-ᵒ, a dan, na mᵒ-ᵒ mᵒ mon nyi anen ne a waa a dan-ᵒ.

28 A kaapo feye sweere-ᵒ e gye ne ᵒ bera abwaye-o, na a kwee, na a bo dan, na a powi, na a bere waa ateese.

* 4:12 Isaya 6.9-10 (LXX).

29 Amò ya wòrè lówè-ò, na òdòpò-ò ya gyèe baa pè. Mfaanèe dèe nè Wuribwarè a kuwure-o-ro du.”

Aneh nè Yeesuu a ba kupurutugyi bò da kèkpare-ò
(Matiyo 13.31-32; Lukas 13.18-19)

30 San amò nè Yeesuu a bée da kèkpare kò. Nè oo bise ε, “Ntò gbaa nè mò è ba a m bò kaapò mònè aneh nè Wuribwarè a kuwure-o-ro du-o nèè? Kèkpare mò nè mò è ba a m bò kaapò mònè Wuribwarè a kuwure-o-kaasè-ò nèè?”

31 To, mfaanèe nè ku du. Wuribwarè a kuwure-o-ro du nèè feyè kupurutugyi-o. Kigyì mò du kagyngyii.

32 Amaa sèse ya dwii kèmò, amò kè è kwèe a kè dan kii kikiree, nè kè bò eswèe kò kyon ayii pèèè. Na mbogyii bò kyena kèmò sè waa bamò asaa.”

Kètò sè nè Yeesuu a bée ba itee na akpare bò kaapò asèse asen-ò
(Matiyo 13.34-35)

33 Mfaanèe nè Yeesuu a tówè abwàresen bweètò akpare-rò na itee-ro gywii asèse. Ò tówè asen bweètò gywii bamò aneh nè baa nya a bò nu kaasè-ò.

34 Ò maa tówè asen a o gywii asèse na a mòn gyè kitee bèèe kèkpare. Amaa amò ya san mò aa mò agyasèpò-ò wòrè, nè asèse mòn lèe bò bò-rò-ò, amò ò kaapò bamò itee na akpare-ò kaasè.

Aneh nè afwii na alanjpare a bu Yeesuu-o
(Matiyo 8.23-27; Lukas 8.22-25)

35 Nke nsi amò kèdèèpweeta, nè Yeesuu a tówè gywii mò agyasèpò-ò feyè, “Mòn' sa a ane tèn Galilèya kèpare dabe-ò-rò yò nnon a bònbe-ò se.”

36 Nè mò agyasèpò-ò a lwee kòrèè nè Yeesuu te mò-rò nkyu-o kèe ò tówè abwàresen-ò-rò-ò, nè baa mèraa sè ba pare. Nè baa yówè asèse nè Yeesuu a kaapò bamò-ò bò sii nkyu-o kèe. Èkòrèe kò gbaa tii Yeesuu-ana mmò-ò se.

37 Nkyu si mfèn nè afwii dabe kò a kya, nè alanjpare a da nkyu bò waa Yeesuu-ana kòrèe-ò-rò, nè ò kpa a ò bórò.

38 Ademañtè mò nè a su-o pèèè na Yeesuu kuñu dòn kaputu si ò da kòrèe-ò kuñu o di idi. Amò fèraa nè mò agyasèpò-ò a kyinñi mò, nè baa bise mò feyè, “Òkaapòpò, amò ane kòrèe-ò a kpa a o bun ane-ò, a mòn tiri fò nèè èèè?”

39 Mò a kòsò-ò, nè ò tówè yè, “Afwii, yówè.” Nè ò tówè feyè, “Alanjpare, yówè.” Mfèn nè afwii-o na alanjpare-ò pèèè a waa surumm.

40 Nè Yeesuu a bise mò agyasèpò-ò feyè, “Ntò sè nè kufu de mònè? Ntètò sè nè mònè maa kòrè mò mònè i gyi-o nèè?”

41 Kufu a nya mò agyasèpò-ò bweètò, nè nkeè ba nwiini ba gywii abèè ε, “Ntètò sèse è gye ònyarè mò? Mò ya sa kaa, afwii na alanjpare gya kamò sè-ò nèè.”

5

Aneh nè Yeesuu a kya ònyarè kò nè ibrisi bweètò te mò sè-ò
(Matiyo 8.28-34; Lukas 8.26-39)

1 Amò kamèe-rò, nè Yeesuu mò aa mò agyasèpò-ò a kya sè pare bamò kòrèe-ò bò tèn-nò ya bò dan Galilèya kèpare dabe a nnon a bònbe-ò. Gadara ifuri si nè baa fò-ò.

2 Yeesuu a dèn lèe kòrèe-ò-rò, nè ò mèraa sè ò yò-ò, nè ònyarè kò nè ibrisi te mò sè-ò a lèe mfèn nè ba pure afuniñ-o gyanñaa mò.

3 Oo tu lèe man-nò yò o te mfèn nè ba pure asèse-ò. Òkò mòn bò-rò nè ò taare a o ñure mò bò kyena tòn kòñkò.

4 San kèmaa nè ba ba agbarabi a bò bò ñure mò ayaa-rò na asarèe-rò-ò, ò tènñe amò pèèè-rò. Amòsè-ò, òkèmaa mòn de mò èlèn ò kra mò.

5 Ònyarè amò a waa nèè feyè òbònlpò-ò, nè kanye na mpasè ò naa purekpa na abèe-rò ò kaa, na ò fèe-rò, na o de afòrè ò tènñe mò èyèè.

6-8 Ònyarè mò a bò kèfò nè oo ñu Yeesuu-o, nè ò ñwènan bò kpuni anjuri Yeesuu akatò-rò. Nè Yeesuu a tówè gywii mò feyè, “Ibrisi, kòsò ònyarè amò se.” Mfèn nè ò faa-rò kenken tówè feyè, “Yeesuu, Nyin kpen kyon-ato-pèèè-Bware mò gyi-o. Ntètò nè fò è kpa mò asè mfèè? Mò è kòrè fò nèe na fò deere Wuribwarè sè na fò ma tóraa mò.”

9 Amòsè-ò, nè Yeesuu a bise mò feyè, “Fò kenyarè è gye emenè?” Nè ò yè, “Mò kenyarè è gye ‘Anè-kyò-mfèè,’ a lèe feyè ibrisi bweètò te mfèè.”

10 Nè ò mèraa sè ò kòrè Yeesuu feyè ò ma gya ibrisi amò lèe ifuri amò sè.

11 Amò aprako biribiri kò mò yèrè kabeegyì kò sè mfèn ba gyi.

12 Amòsè-ò, nè ibrisi amò a kòrè Yeesuu feyè, “Sa a ane ya kyena aprako mò se.”

13 Yeesuu a sa emo kpa-o, ne e ya kosoo onyare amo se ya kyena aprako-o si. Aprako-o e fo nkpen nnyo. Ibrisi amo a den kyena bamo se-o, ne bamo peee a nwennan kporowe kabee gyi-o si ya lee da nkyu-ro wu wu.

14 Mfen ne bamo ne ba deere aprako amo se-o a nwennan yo man-no na mman gyii-ro na adoo-ro ya da asen ne aa ba-o kibonbon. Kafwee-o, ne okemaa a lee ba a o bo kee ket-o ne kaa waa-o.

15 Bamo a ba Yeesuu ase-o, ne baa nu onyare ne ibrisi dee i te mo se, ne Yeesuu a kya mo-o te mfen o bun ato, ne nkee feraa mo mfeere du mo kyekyee. Ne kufu a nya bamo peee.

16 Ne bamo ne amo-o peee a waa na bo bo mfen-o a towe anen ne onyare amo a kpaare-o, na anen ne aprako amo a wu-o peee gywii bamo ne baa sii kamee ba-o.

17 Amose-o, ne baa kore Yeesuu feye o lee bamo ifuri si nare.

18 Amo feraa Yeesuu a lwee koree-o-ro o kpa a o yo-o, ne onyare ne Yeesuu a gya ibrisi bo kosoo mo se-o ye, "Mo nyanpe, sa a mo aa fo a yo."

19 Amaa Yeesuu mon sure si. Ne o benjaa mo feye, "Kinji nare pe ya towe anen ne mo, fo nyanpe-o, a nu fo ewee-o, na ato dabu ne mo a waa sa fo-o, gywii fo kowebe-ana."

20 Amose-o, ne onyare amo a meraa se ya towe asen-o gywii okemaa ne o bo ifuri ne ba tee e Dekapolis-o (kaase e kaapo feye Eman-Kudu-o) si. Ne eyee a kpen bamo peee.

Anen ne Yeesuu a kyinji kakyeesee lee lowi-ro, ne o bee kya okyee ko-o (Matiyo 9.18-26; Lukas 8.40-56)

21 A mon kyee, ne Yeesuu mo aa mo agyasepo-o a bee kinji ba Galileya kepare dabu ba ne ba lee mo se-o. Mfen ne aseee biribiri a kyoo muruwaa mo nkyu amo kee.

22 Ne kebwarekorekya abrese-o oko ne ba tee mo e Yayerus-o a fo nkyu kee mfen ne oo nu Yeesuu-o, ne oo kpuni anurii mo ayaa-ro.

23 Ne o kore Yeesuu feye, "Mo kayaagyi kyeesee e lo, haree o kpa a o wu. Amose-o, mo e kore fo ne feye fo bo ba fo asaree bo daboro mo a o nya kpaare."

24 Mfen ne Yeesuu mo aa onyare-o a meraa se ba yo. Bamo a yo-o, aseee bweeto a muruwaa Yeesuu nee bo gya se.

25 Amo okyee ko mo bo-ro, ne o lo kekyeeto, a lee feye kiferi kemaa-ro o taare bwiino waa iluwi kano nko. Waa nsu kudu nnyo nee feye mo a lo anen a kol-o.

26 Okyee mo a ba mo kapotee peee ne o de-o bo sa dakata awuye na bo kya mo, bamo-o bo mon taare, na nkee gbaa ne baa sa ne mo kol amo i tii si.

27 Mbeyamo okyee mo a nu anen ne Yeesuu a kya alpo-o se-o se-o, ne oo lwee aseee ne bo gya Yeesuu si-o-ro.

28 Ne o fa feye, "Mo ya daboro mo ato bunse gbaa, mo e kpaare."

29 Kasentij, mo a den daboro Yeesuu a ato bunse-o, ne o kpaare, a lee feye aa waa mo kayoware-ro feye kol amo a lowe-o.

30 Mfen ne aa kyoo waa Yeesuu feye elen a lee mo-ro kya oko. Amose-o, oo buruwaa deere aseee ne mo aa bamo naa-o-ro, ne oo bise feye, "Nse ya daboro mo ato bunse-o nee?"

31 Ne Yeesuu agyasepo-o a benjaa mo feye, "Emene nee ne fo i bise anen, na aseee demante mo a muruwaa fo?"

32 Na Yeesuu mo san o deere o kpa mo ne o daboro mo-o.

33 Ne kufu a nya okyee-o, amaa bo lee feye mo a kpaare-o se-o, ne o ba Yeesuu ase, ne oo kpuni anurii towe mo kol-ro kasentij peee gywii mo.

34 Ne Yeesuu a towe gywii mo feye, "Opekyee, bo lee anen ne fo a kore mo gi-o si, fo a kpaare. Amose-o, fo kol-o maa lee ba peee. To, nare damenanse."

35 San ne Yeesuu e towe amo-o, ne mboo ko a lee Yayerus ne mo kayaagyi kyeesee e lo-o aye bo towe gywii mo feye, "Fo gi-o a wu, amose-o, fo ma lee sa a akaaporo-o kpone mo eyee."

36 Yeesuu a nu bamo a towe ba gywii onyare amo feye mo gi-o a wu-o, o mon benjaa bamo. Ne o towe gywii Yayerus feye, "Fo ma sa a fo dun ten fo, fo feraa, kore mo gi."

37 Amo feraa Yeesuu mon lee sa a oko gya mo se, amo Peetroo na Yakubu na Yakubu mo tire Yohannee.

38 Bamo a fo Yayerus aye-o, ne Yeesuu a nu anen ne aseee i su kenken-o.

39 Ne oo bise bamo feye, "Nteto kusu wore nee? Kakyeesee-o mon wu, o di idi nee."

40 Mo a towe anen-o, ne baa mase mo. Ne o sa ne okemaa a lee lo-o-ro. Ne nkee mo aa kakyeesee-o mo se na mo nyi na mo agyasepo asa-o a yo kekyan ne kifunin-o da kem-o-ro-o-ro.

41 Mfen ne o kra kakyeesee-o kesaree-ro, ne o towe gywii mo feye, "Taliita kum." Bamo Heebrii senja-ro ne o towe, kem kaase e gye feye, "Kakyeesee, kyinji kosoo."

42 Mfen ne kakyeesee-o a kyinji kosoo o naa. Kakyeesee amo a gi nsu kudu nnyo. Mo a kyinji kosoo-o, aa kpen okemaa eyee.

43 Amaa Yeessuu a tawē gywii bamō nee feye okēmaa ma kanj tawē ketō ne ð waa-ō gywii ðko. Ne ð tawē gywii bamō feye bō sa kakyeesē-ō ateesa a o gyi.

6

Anej ne Nasaret awuye a kine Yeessuu-o (Matiyo 13.53-58; Lukas 4.16-30)

1 Sanj ne Yeessuu a lee Kapaaniyum man-nō-ō, ne mō aa mō agyasepo-ō a yō mō aye Nasaret.

2 Kuyure kake a fō-ō, ne ð yō kebwarekorekyañ-nō ya kaapo abwareseñ. Asese bweeto bō kekyañ-ō-rō mfeñ. Bamō a nu mō asenñ-ō, ne aa kpeñ bamō eyee. Amose-ō, ne baa tawē feye, “Mfene ne ðnyare mō a nya mfeere mō lee? Nse ya sa mō kpa feye ð waa akpenyeeto mō ne ane a nu amo asenñ-ō?”

3 N gye Mariya mō gyi na Yakubu na Yosef na Yudas na Simōñ bamō daa kaapenta-ō nee eee? Mō pekyee-ana mōñ te mfee aaa?” Ne baa kine mō.

4 Mfeñ ne Yeessuu a beñña bamō feye, “Ba bu Wuribware kyaamēe tōñ kēmaa, amaa mō fanfan aye awuye na mō akowebēe fēraa mō mōñ de mō bō tee seye.”

5 Amose-ō, ð mōñ nya kya alāpo mō manñ-ō-rō, a lee feye bō mōñ kōore mō gyi. Amaa oo teyi mō kesaree bō dōññō alāpo kafwee kō se mfeñ, ne baa kpaare.

6 Ne eyee a kpeñ Yeessuu feye mō fanfan asese a mōñ kōore mō gyi.

Anej ne Yeessuu a sunj mō agyasepo kudu anyō-ō bō kyōñwe eman se-ō (Matiyo 10.5-15; 11.1; Lukas 9.1-6)

Ne Yeessuu a lee mfeñ yō eman ne e bō mfeñ-ō-rō ya kaapo abwareseñ.

7 Nsanj amo, ne ð sa ne mō agyasepo kudu anyō-ō a gyaññe, ne oo sunj bamō anyō anyō bō kyōñwe eman se feye bō narē tawē abwareseñ. Ne ð sa bamō eñeñ a bō taare kya alāpo ne ibrisi te bamō se-ō.

8-9 Ne Yeessuu a tawē gywii bamō feye, “Mōñe a yō-ō, ðko ma kanj taa bodobodoo bēee kōree bēee atanne waa mō gyife-ro, bēee ekaare kō bō tii ðko ne mōñe okēmaa mō burñ-o si, amo kayii narese a asebeta kpeñ.”

10 Ne Yeessuu a beē tawē gywii bamō feye, “Mōñe a yō-ō, mōñ' kyena lōñ ne mōñe e sowe mō-rō-ō ne ba kra mōñe neñeñe-ō-rō-ō bō fōñke nsi ne mōñe e lee manñ-ō-rō.

11 Amaa mōñe ne mōñe ya yō tōñ kō, ne bamō e mōñ kra mōñe damenaññe, bēee bamō e ma kpa a bō nu mōñe asenñ timaa-o fēraa, na mōñ' lee manñ-ō-rō gbaa pēee, na mōñ' kpoñkpañ mōñe asebeta-rō eñe bō sii bamō aye, bō yii bamō se feye bamō eboye a sii bamō se.”

12 Yeessuu a tawē lowē-ō, ne baa mēraa se anyō anyō yō ba tawē abwareseñ feye okēmaa nu mō eyee na ð lee mō eboye-rō.

13 Ne baa gya ibrisi bō kōso aseñe bweeto se, ne baa twiiri mfo bō wee alāpo bweeto añu-ro, ne baa kpaare.

Anej ne Yohanee Osuubōpo-ō a wu-o (Matiyo 14.1-12; Lukas 3.19-20; 9.7-9)

14 Mbeyōmō, Yeessuu kenyaare a yō ndē pēee se-ō se-ō, Herōd ne ð gye Galileya sweere se a owure-o* a nu Yeessuu asenñ. Nkee bōkō e tawē nee feye, “Anē e kōore a ane gyi feye ðnyare amo e gye Yohanee Osuubōpo ne fō a mō mō-ō, ne ð beē kyinñji lee lowi-ro-o. Amo e mōñ gye anej fēraa, ð maa taare a ð waa anej a akpenyeeto mō.”

15 Bōkō mō ye, “Iliya nee.” Ne bōkō mō ye, “Ō gye Wuribware kyaamēe nee feye bamō ne baa de ba dedaa-ō.”

16 Owure Herōd a nu Yeessuu asenñ-ō, mō fēraa ye, “Yohanee Osuubōpo ne mō a sa ne baa tuwi mō kunj-u-o ya beē kyinñji lee lowi-ro.”

17-20 Mfaanēe mō ne Yohanee Osuubōpo-ō a wu. Sanj kō Owure Herōd a kōore mō tire Filipino mō ka ne ba tee mō e Herōdeya-ō waaree. Ne Yohanee Osuubōpo-ō mō a yii owure-o si iluwi bweeto feye, “A mōñ bware feye fō a kōore fō tire mō ka waaree.” Mfaanēe se-ō, ne ðkyee Herōdeya a taa Yohanee kikisi, haree ð kpa mō a ð mō, amaa aa waa mō lo, a lee feye Owure Herōd i bu Yohanee ne ð nyi feye ð gye se se timaa, ne mō kakpon-ō mōñ de iyisi-o. Amo fēraa ketō ne Herōd a waa-ō e gye feye ð sa ne baa kra Yohanee, ne baa ba agbarabi bō ñure mō, ne baa tii mō. Mfaanēe ne ð bō kunj Yohanee na mō ka ma nya mō mō. Sanj kō na o lee Yohanee lee mō tiikpa-ō na ð bō tawē abwareseñ gywii mō, a lee feye ð kpa mō senja sase na o nu, amaa sanj kēmaa ne oo nu asenñ amo-ō, amo mō kakpon-ō-rō a nyera.

21 Owure Herōd kōkōwe kasu kano a fō-ō, ne ð tee mō manj abrese na asoogyaa abrese na Galileya sweere se abrese bō gyaññe feye bō bō gyi ateesa na bō gyi akato. Sanj amo ne Herōdeya a nya Yohanee Osuubōpo-ō kēmō.

* 6:14 Mō e gye Herōd Antipas nee.

²² Ngyanŋe amo-rɔ, ne Herɔdeya mɔ gyi kabregyii a lwee boŋ-nɔ kyaa. Mɔ a kyaa-ɔ, ne aa gyi Owure Herɔd na okemaa ne ɔɔ gyanŋe mfen-ɔ akato bweɛtɔ.

Amose-ɔ, ne owure a bise mɔ feye, “Mɔ gyi, ntetɔ ne fo e kpa a ŋe ke fo-ɔ nee? Ketɔ kemaa ne fo e kpa-ɔ, tɔwe a n sa fo.”

²³ Ne ɔɔ beɛ waa etan feye, “Mɔ e waa etan feye mɔ e sa fo ketɔ kemaa ne fo e tɔwe a fo gywii mɔ e fo e kpa-ɔ. Amɔ e gye mɔ sweere-ɔ kebegya gbaa, mɔ e ten a n sa fo.”

²⁴ To, ne kabregyii amɔ a lee mfen ya bise mɔ nyi Herɔdeya feye, “Ntetɔ ne n tɔwe e mɔ e kpa-ɔ nee?” Ne mɔ nyi ye ɔ tɔwe feye, “Yohanee Osuubɔpo-ɔ kunu.”

²⁵ Mfen ne kabregyii-o a waa menan ya tɔwe gywii owure-o feye, “Yohanee Osuubɔpo-ɔ kunu ne mɔ e kpa kyanse-rɔ mbeyɔmɔ.”

²⁶ A moŋ gyi owure-o akato pɛɛɛ, amaa aneŋ ne ɔɔ kyɔ waa etan gyeman-ɔ-rɔ se-ɔ, ɔ moŋ taare kine.

²⁷ Mfen ne oo sun asoogyaa ne ba kun mɔ-ɔ akɔ feye ɔ yɔ mfen ne baa tii Yohanee-o ya tuwi mɔ kunu baa.

²⁸ Ne ɔɔ ya tuwi Yohanee Osuubɔpo kunu bo waa kyanse-rɔ taa bo sa kabregyii-o, ne mɔ-ɔ mɔ a taa yaa bo sa mɔ nyi.

²⁹ Yohanee a agyasepo-ɔ bokɔ a nu mɔ lowi amo-ɔ, ne baa ya taa mɔ kifunin yaa pure.

*Aneŋ ne Yeessu a sa asese ŋkpeŋ nnuu ateese-o
(Matiyo 14.13-21; Lukas 9.10-17; Yohanee 6.1-14)*

³⁰ A moŋ kyee, ne Yeessu agyasepo ne oo sun bamo bo kyonwe eman se feye bo ya tɔwe abwareseŋ-ɔ a kinŋi bo to mɔ, ne baa tɔwe ketɔ kemaa ne baa waa-ɔ, na atɔ ne baa kaapo-ɔ pɛɛɛ gywii mɔ.

³¹ Aneŋ ne asese bweɛtɔ e ba Yeessu ase-ɔ se-ɔ, mɔ aa mɔ agyasepo-ɔ maa nya bamo eyee a bo gyi ateese. Amose-ɔ, ne Yeessu a tɔwe gywii bamo feye, “Moŋ' sa a ane yɔ mfen ne a du diŋŋ-o na moŋ' nya kyure kafwee.”

³² Ne mɔ aa bamo wore a lwee koree-ɔ-rɔ ba kpa a bo pare yɔ mfen ne a du diŋŋ-o.

³³ Asese bweɛtɔ mɔ a ŋu san ne baa yɔ-ɔ, ne baa kyɔ pini feye Yeessu mɔ aa mɔ agyasepo-ɔ nee. Mfen ne asese biribiri a lee mfen a eman-ɔ pɛɛɛ-rɔ mɛraa se bo bo nkyu-o ekɛɛɛ se bo gya mɔ se. Ne baa sere gye mɔ ŋkpeɛ ya fo mfen ne Yeessu mɔ aa mɔ agyasepo-ɔ e kpa a bo yɔ-ɔ.

³⁴ Koree-ɔ a bo dan, ne Yeessu a lee-ɔ, ne oo ŋu asese biribiri kyɔ bo yere nkyu-o keɛ bo gywii mɔ. ɔ moŋ lee kpa a ɔ kwaye bamo, a lee feye oo ŋu aneŋ ne bo yere bo du feye esanne ne bo moŋ de adegesepe-ɔ. Amose-ɔ, bamo asen a waa mɔ ewee. Amose-ɔ, ne ɔɔ lee ɔ kaapo bamo abwareseŋ bweɛtɔ.

³⁵⁻³⁶ San ne kyɔwe e kpa a ɔ tweek-ɔ, ne mɔ agyasepo-ɔ a bo tɔwe gywii mɔ feye, “Kyɔwe a lowe. Amɔ a gye efa-rɔ-ɔ se-ɔ, sa a asese-ɔ yɔ mmanŋyii na eman ne e maa mfee-ɔ-rɔ na bo nya ya ɔɔ kotakɔ gyi.”

³⁷ Ne Yeessu a beŋŋaa mɔ agyasepo-ɔ feye, “Moŋe fanfan sa bamo kotakɔ a bo gyi.”

Ne baa beɛ tɔwe gywii Yeessu feye, “Fo e kpa feye ane nyera siidii ŋkpeŋ ŋnyo (GHC 2,000) bo ɔɔɔ bodobodoo sa bamo a bo gyi nee eee?”

³⁸ To, ne Yeessu a bise mɔ agyasepo-ɔ feye, “Bodobodoo akuri afene ne moŋe de? Moŋ' ya kee.”

Bamo a ya deere-ɔ, ne baa bo tɔwe gywii mɔ ye, “Ane de bodobodoo akuri anuu na ŋkingyi ŋnyo.”

³⁹ Mfen ne Yeessu ye bo ke asese-ɔ-rɔ bo kyena efa bobwee ko ne e bo mfen-ɔ se ntun si ntun si.

⁴⁰ Ne asese-ɔ a kyena ntun si kya abee se. Ntun-o ŋko-rɔ asese bo kelafa, ne ŋko-rɔ mɔ asese bo adunuu.

⁴¹ Ne Yeessu a taa bodobodoo akuri anuu-o na ŋkingyi ŋnyo-ɔ waa mɔ asaree-rɔ, ne ɔɔ deere Wuribware se, ne ɔɔ sa Wuribware anse wee se. Ne ŋkee ɔɔ tenŋe-ɔ-rɔ pɛɛɛ bo sa mɔ agyasepo-ɔ, ne baa ke-ro sa asese-ɔ pɛɛɛ.

⁴² Bamɔ pɛɛɛ a gyi bodobodoo-o kpone, ne baa wo ŋkingyi-o kpone.

⁴³ Ne ŋkee mɔ agyasepo-ɔ a taa ake kudu anyɔ swii bodobodoo na ŋkingyi mpupuriasee ne ŋ ya san-ɔ bo boɔ.

⁴⁴ Bamɔ ne baa gyi ateese-o, bamɔ anyare-ɔ wore bo ŋkpeŋ nnuu.

*Aneŋ ne Yeessu a nare nkyu si-o
(Matiyo 14.22-33; Yohanee 6.16-21)*

⁴⁵ Amo-ɔ kamɛɛ-rɔ-ɔ, ne Yeessu a sa ne mɔ agyasepo-ɔ a lwee koree-ɔ-rɔ gye mɔ ŋkpeɛ yɔ Betesayeda man ko ne ɔ bo Galileya kepare dabe a nnɔŋ a boŋbe-ɔ se-ɔ. Ne mɔ-ɔ mɔ a sii a ɔ sa laman kpa a bo yɔ pe.

46 Mò a brawe asese-ò-rò pèèè bò kyonwe bamò epe-ò, ne òò yò kèbèè kò se ya kòrè kebwarekòrè.

47 Bò fò kanye-o, Yeessuu agyasepò a kòrèe-ò a fò nkyu nsena, na Yeessuu mò wòrè bò bònjè ne baa lèe-ò se.

48 Ò yere mfeñ na ò kèe aneñ ne mò agyasepò-ò a pare kòrèe-ò kpone-ò, a lèe feyè ba pare ba gyanjaa afwii nee. Amòse-ò, bò fò gyegyaye kese-ro, ne Yeessuu a narè nkyu-o si feyè mò a naa sweere-ò ya tò bamò, ò kpa a ò kyon bamò se.

49 Bamò a ñu mò a naa nkyu-o si-o, bò mòn pini mò, amòse-ò kufu a nya bamò pèèè, ne baa fèè-rò feyè, "Kyenjanpo nee!"

50 Mfeñ ne Yeessuu a sa señsa feyè, "Mò nee! Mòn' nya kakponò. Mòne ma sa a kufu nya mone."

51 Ne oo lwee bamò kòrèe-ò-rò, ne afwii-o a yòwe.

Ne mò agyasepò-ò eyèè a kpen bamò,

52 a lèe feyè bò mòn tèè nu aneñ ne Yeessuu a waa sa ne asèè ñkpen nnuu-o a gyi ateese-o kpone-ò kaase.

Aneñ ne Yeessuu a kya alòpò Ginesaret ifuri si-o

(Matiyo 14.34-36)

53 Ne ñkèe baa meraa se yò nkyu-o si ya fò Ginesaret ifuri si. Bamò kòrèe-ò a bò dan-ò, ne baa ñjire mò mfeñ.

54 Bamò a lèe kòrèe-ò-rò-ò, ne asèè a kyò pini Yeessuu.

55 Amòse-ò, ñkèe asèè na bò sere ba kaa Ginesaret ifuri si ba kpa a bò taa bamò alòpò baa Yeessuu ase nee. Mfeñ ne bamò ya nu feyè ò bò-ò, amò baa taa bamò ne ba lò bò da bamò èkran se-ò yaa mò ase.

56 Yeessuu a yò mmanjyii-ro na emañ se ton kèmaa-ò, ne asèè a baa alòpò mò ase kègya-rò na alonje se bò kòrè mò feyè ò sa alòpò-ò deñ daborò mò atò bunse. Okèmaa ne òò daborò amò-ò mò a kpaare.

7

Aneñ ne adedaapo a kaapo-ò

(Matiyo 15.1-9)

1 San kò, ne Farisii awuye na Wuribware mbraa akaapòpò kò ne baa lèe Yeròsalèm man-ò-ò a bò yere muruwaa Yeessuu.

2 Ne baa ñu feyè mò agyasepò-ò de asaree ne Yudaa awuye ase a waa iyisi-o ba gyi, a kaapo nee feyè bò mòn fwee asaree aneñ ne Farisii awuye-o ye asèè fwee-ò.

3-4 Farisii awuye e gye ne bò gye Yudaa awuye ñkèe na bamò adedaapo a èkpa-ò kègyase se. Ne bamò e mòn fwee asaree feyè aneñ ne bamò adedaapo-ò a kaapo bamò-ò, bò maa gyi. Bò maa gyi kègya-rò atò na bò mòn fwee se pwèè. Bò bèè bò gya bamò adedaapo a èkpa-ò bweetò se. Mmò ñkò e gye feyè bò de aneñ ne ba fwee bamò atorenkyu-ro na egyare-rò na nedeseyè-rò-ò.

5 Amòse-ò ne Farisii awuye-o na Wuribware mbraa akaapòpò-ò a bise Yeessuu feyè, "Ntètò se ne fò agyasepò-ò maa gya èkpa ne ane adedaapo-ò a kaapo ane-ò se, ne bò de iyisi asaree ba gyi ateese?"

6 Ne Yeessuu a benjaa bamò feyè, "Mòne nnò ñnyò ñnyò awuye mò, san ne Wuribware kyaamèè Isaya a kyòrèè aseñ kò waa abwareseñ wòrè-ò-rò-ò, mòne aseñ ne òò tòwè-ò, ò mòn ba ayèba. Ò kyòrèè nee feyè Wuribware ye,

'Asèè mò de bamò nnò kpankpan nee ba bonyaa mò,

amaa bamò ñkponò mòn bò mò se.

7 Bamò kusuj mò ne ba sun mò-ò gye kwaa,

ke e gye kègya mbraa na amanbere

ne dimaadi a kaapo-ò se dooo.' ”*

8 Ne Yeessuu ye, "Mòne fonfan èkpa ne mòne e kaapo. A mòn lèe a gye Wuribware aseñ ne mòne gya se."

9 Ne Yeessuu a kya se tòwè feyè, "Mòne e fa feyè mòne de kanyiasen mòne i kine Wuribware a mbraa-ò na mòn' nya gya mòne asèè a èkpa-ò se-ò, mòne e waa nèèèèè nee eèè?"

10 Mòne nyi feyè ane mbraa-ò òsapo Mosis a sa mbraa nee feyè,

'Bu fò se na fò nyi,'*

* 7:7 Isaya 29.13 (LXX).

* 7:10 Kèlèè Igyipiti 20.12; Mbreaa kèbèèsa 5.16.

na 'Okemaa ne ðo lonj mð se beee mð nyi-o, bð mðo mð.*

11-12 Amaa monë fëraa, monë e kaapo neë feyë ðko i de atanne beee ketò timaa kò a ð bð kya mð se na mð nyi-ro, ne mð ya tæe tawë feyë, 'Ke gye Korebanj neë' (kaase e kaapo feyë ðo kyò taa amo sa Wuribware na mð kusunj, mbeyomã fëraa Wuribware e bð), monë e kaapo neë feyë se-se-ò a nya mð eyëe. Ne monë beë monë ye mð se na mð nyi kitiri ne ba wu-o monj læe ke gye mð asenj neë. Mð akowepo-ò atanne kesa maa kaapo neë feyë o bu bamo neë eëe?

13 Monë fənfəŋ a ekpa mɔ ne monë a kaapo-ɔ se-ɔ, Wuribware a asen-ɔ monj læe a gye kotkoko monë ase. Mfaanæe deë ne monë e waa atɔ bweëtɔ ne a monj bð dan-ɔ monë i tii si."

*Atɔ ne a waa se-se iyisi-o
(Matiyo 15.10-20)*

14 Yeessuu a tawë asenj gywii Farisii awuye-o na Wuribware mbraa akaappo-ò lowe-ò, ne ðo beë tee lamanj-ò bð gyanjñe mð ase, ne ðo tawë gywii bamo feyë, "Monë peee nu mð ase na mon' nu kaase feyë

15 n gye ketò ne se-se i gyi ð waa kame-ro-o e gye ne ke e sa a ð waa iyisi. Amaa ketò ne ke e læe mð kan-ò-ò e gye ne ke e sa a ð waa iyisi." [

16 Amose-ò okemaa ne o de esebò-ò, o nu.]

17 Mð a tawë anenj lowe-ò, ne ðo læe asese amo ase, ne oo lwee lonj-nò. Ne mð agyasepo-ò ye ð kaapo bamo kekpare ne ðo da bamo-ò kaase.

18 Ne Yeessuu ye, "Ntò se ne monë du feyë asese amo-ò neë? Ntò se ne monë monj nu asenj amo kaase-ò neë? Mon' nu feyë n gye se-se a ketò ne o gyi-o e gye ne ke e sa a ð waa iyisi,

19 a læe feyë n gye kakponò-ro ne atɔ gyise e yo. Amaa a yo kame-ro nee, na ð kò bð tweë." Yeessuu a tawë amo-ò, a kaapo neë feyë ð sa se-se kpa neë feyë o gyi ketò kemaa.

20 Mfəŋ ne Yeessuu a kya se feyë, "Sese kakponò-ro e gye ne ka sa ne ð waa iyisi.

21 A læe feyë se-se kakponò-ro ne mfæere bəyë e læe, ne ka sa ne ð waa kakyeeekpa beee kanyarekpa, ne o ywii, ne ð mðo mð beeko,

22 ne o pee akatò ð kpa atɔ, ne o kisi mð beeko, ne ð pennna mð beeko, ne ð ka kəkweë, ne ð tenj mð beeko kana, ne ð kaapo mð eyëe, ne ð waa nsapennasenj, ne ð waa asenj bəyë kemaa.

23 Asunj bəyë na asenj bəyë mɔ peee a læe nyinjɔpase kakponò-ro neë, ne a sa ne ð waa iyisi."

*Okyeë kò ne ð monj gye Yudaanyi-o a kəkəaregyi-o
(Matiyo 15.21-28)*

24 Yeessuu a læe mfəŋ-ò, ne oo ywii læe bamo fənfəŋ Isireelii sweere se yo ifuri kò ne ð da ð maa Tiro manj-ò se, ya kyure kafweë. Mð a fo manj kò se mfəŋ-ò, ne oo lwee lonj kò-ro na asese ma nya ŋu feyë ð bð mfəŋ. Amaa ð monj taare kweero mð eyëe bð læe asese kunju mð se.

25-26 Okyeë kò a deŋ ŋu mð a ba-ò, ne ðo ba mð ase. Okyeë mð monj gye Yudaanyi, ð gye Siriya-Fonikiyani. ð sa Griiki-ro neë. Ibrisi kò te okyeë-ò mð kayaagyi kyeese se. Ne ðo ba Yeessuu ase mfəŋ bð kpuni anjuri, ne ðo kore Yeessuu feyë ð gya ibrisi ne i te mð gyi-o si-o.

27 Amaa Yeessuu a beŋŋaa mð feyë, "N de ateese mð e sa Wuribware mð gyi-ana. Ne mð ya taa akò sa bamo ne ane asese e tee feyë igyono-o, a bware aaa? Wuribware mð gyi-ana i gyi pwee."

28 Ne okyeë amo ye, "To, mð a nu, mð nyanjpe, amaa igyono maa kisi njaagyi a nnəwore ne ŋ ya læe da sweere-ò kigyì."

29 Mð a tawë anenj-ò, ne Yeessuu mð a beë tawë gywii mð feyë, "Anenj ne fo a beŋŋaa mð neene-ò se-ò, kinjñi narë pe. Fo e ya to feyë ibrisi-o a koso fo gyi-o si."

30 Kasenjtɔŋ, ðo ya to feyë mð gyi-o da mpaa se na ibrisi-o a koso mð se.

Anenj ne Yeessuu a kya ðkò ne ð gye kpawu na kamu-o

31 Amo-ò kamæe-ò, ne Yeessuu a læe Tiro a ifuri-o si borò Sidəŋ manj ya kyonj Galileya kepare dabe-ò se ya yo Dekapolis ifuri si.

32 Mfəŋ ne asese kò a baa onyare kò ne ð gye kpawu na kamu-o bð kore Yeessuu feyë ð ba mð kesareë bð daboro mð na ð kpaare.

33 Ne Yeessuu a taa ðlpo-ò læe lamanj-ò-ro yo kerì si. Ne ðo ba mð asareegyì waa mð esebò-ro, ne ðo tweë kokyone weë mð fənfəŋ kesareegyì si, ne ðo bð daboro onyare-ò gyeepu si.

34 Ne Yeessuu a deere sosò, ne oo kenjñi-ro, ne ðo tawë gywii onyare-ò Heebrii senjsa-ro feyë, "Ifata." Kaase e kaapo feyë, "Taye."

35 Mfəŋ ne onyare-ò esebò a taye, ne oo nu asenj, ne ðo beë læe ð sa senjsa neeneë.

36 Ne Yeessuu a tawë gywii asese ne baa taa ðlpo-ò baa-ò feyë bð ma kanj tawë asenj-ò gywii ðkò. Amaa mð a tawë anenj-ò gbaa, ne baa læe ba tawë ba gywii asese bweëtɔ.

* 7:10 Kelee Igyipiti 21.17; Kòlonjə mbraa 20.9.

³⁷ Ne eyee a kpen bamo ne baa towe asen-ɔ gywii bamo-ɔ. Ne bo ye, “Kee anen ne ɔ waa mo keto kɛmaa neɛɛɛ-ɔ. ɔ taye akpawu eɛeɔ, ne ɔ kya mmu, ne ba sa senja neɛɛɛ.”

8

Anen ne Yeesuu a sa asese nkpen nna ateese-o
(Matiyo 15.32-39)

¹ Keto mon kyee, ne asese bweeto a bee bo gyanhe Yeesuu ase. Asese amo a mon lee bo de ateese gyise-ɔ, ne Yeesuu a tee mo agyasepo-ɔ, ne ɔ towe gywii bamo feye,

² “Mone kee asese demante mo aaa? Bamo asen bo mo ewee, a lee feye bamo a ba mo ase mfee bo nu mo ato kekaapo-ɔ, nke nsa nee. Amose-ɔ, bamo ateese peee a lowe.

³ Ne mo-ɔ mo ya sa ne baa yo epe na mon sa bamo ateese, akon e mo bo ko kpa-ro, a lee feye bamo bweeto a lee kefo kefo.”

⁴ Ne mo agyasepo-ɔ a bise mo feye, “Kimukee mo-ro mfenɛ ne ɔko e waa a ɔ nya asese demante mo kan se ateese?”

⁵ To, ne Yeesuu a bise bamo feye, “Bodobodoo akuri afene ne mone de?” Ne agyasepo-ɔ a benja feye, “Bodobodoo akuri asunoo.”

⁶ Amo feraa ne ɔ sa ne asese-ɔ peee mo a kyena sweere. Ne ɔ sa Wuribware anse wee bodobodoo akuri asunoo-o si, ne ɔ tenhe-ro, ne ɔ taa sa mo agyasepo-ɔ feye bo ke-ro sa bamo. Ne baa ke-ro sa asese-ɔ peee mo.

⁷ Bo de nkinyi ngyingyi kafwee ko, ne ɔ sa Wuribware anse wee mmo se, ne ɔ sa ne mo agyasepo-ɔ a bee ke-ro sa asese-ɔ peee.

⁸⁻⁹ Ne ɔkɛmaa a gyi kpone. Asese-ɔ bo nkpen nna.

Ne mo agyasepo-ɔ a swii asese mpupuriasee-ɔ bo borɔ ake asunoo. Ne ɔ sa ne asese-ɔ peee mo a brawe-ro yo epe.

¹⁰ Ne mo aa mo agyasepo-ɔ a lwee koree-ro yo mfen ne ba tee e Dalamanuta-o.

Anen ne Farisii awuye ye Yeesuu kaapo elen-ɔ
(Matiyo 16.1-12)

¹¹ Bamo a fo mfen-ɔ, ne Farisii awuye ko a ba Yeesuu ase na bo nu feye mo keyalen ne o de ɔ waa akpenyeeto-ɔ a lee Wuribware ase kasentij nee beee. Ne bo ye, “Sa a kotoko lee Wuribware se na ane nya nu feye Wuribware bo fo ase nee.”

¹² Ne Yeesuu ye, “Abaa! Nteto se ne mone ndoo a kaye a asese-ɔ e kpa feye n waa kotoko pwee na mon' deɛ nu feye mo elen-ɔ a lee Wuribware ase nee? Daabii! Mo e towe a n gywii mone feye ma waa kotoko a m bo kaapo mone feye mo elen-ɔ a lee Wuribware ase nee.”

¹³ Ne ɔ lee bamo ase mfen ya lwee koree-ɔ-ro yo kepare dabe-ɔ nnon a bonbe-ɔ se.

¹⁴ Yeesuu agyasepo-ɔ mo a tan se bo mon baa bodobodoo anen ne ɔ fo bamo-ɔ. Amose-ɔ, bodobodoo kukuri konko wore e bo bamo ase koree-ro yo mfen.

¹⁵ Mfen ne Yeesuu a yii bamo se feye, “Mon' sa Farisii awuye na Owure Herod se, a lee feye bo de yiisi ko ba waa bodobodoo ne o tin-o na ɔ mon bo kane.”

¹⁶ To, ne mo agyasepo-ɔ a lee ba towe ba gywii abee feye, “Anen ne ane mon de bodobodoo-o si ne ɔ towe anen-ɔ, beee?”

¹⁷ Yeesuu mo a nyi keto ne ba towe-ɔ se-ɔ, ne oo bise bamo feye, “Nto nee ne mone e towe mone ke-mon-de bodobodoo asen? Mone mon tee nu mo kekaapo-ɔ kaase nee beee? Mone mfeere maa waa kusun nee eee?”

¹⁸⁻¹⁹ Mone de akato, beee mone mon kee nee eee? Mone de eɛeɔ, beee mone maa nu asen nee eee? Mone mon nyinji san ne mo a tenhe bodobodoo akuri anuu-o-ro sa asese nkpen nnu-o si nee eee? Ake afene ne mone a swii mpupuriasee-ɔ waa-ro?”

Ne bo ye, “Kudu anyo.”

²⁰ Ne Yeesuu ye, “Ne mo a bee tenhe bodobodoo akuri asunoo-o-ro sa asese nkpen nna-ɔ, ake afene ne mone a bee swii mpupuriasee-ɔ waa-ro?”

Ne bo ye, “Asunoo.”

²¹ Ne Yeesuu a bise bamo feye, “Ne mone san mone maa nu mo kaase aaa?”

Anen ne Yeesuu a kya tenapo nyare ko Betseyeda-ɔ

²² Ne Yeesuu mo aa mo agyasepo-ɔ a yo man ko ne ba tee e Betseyeda-ɔ-ro. Mfen ne asese ko a taa tenapo nyare ko baa Yeesuu ase feye ɔ daboro mo na ɔ kpaare.

²³ Ne Yeesuu a kra tenapo-ɔ kesaree-ro, ne ɔ gye mo nkree, ne mo aa mo a lee man-ɔ-ro yo kerɛ si. Mfen ne Yeesuu a twee kokyone waa tenapo-ɔ akatogyi-ro. Ne Yeesuu a bee ba asare bo donjo amo se, ne oo bise mo feye, “Fo kee kotoko aaa?”

²⁴ Amo tenapo-ɔ a yase akato, ne ɔ ye, “ɔn, n kee asese, amaa bo du nee feye ayii-o bo naa.”

²⁵ To, ne Yeesuu a bee ba asare bo donjo mo akatogyi-o si. Nkee feraa onyare-ɔ a nyeyi akato-ɔ, ɔ kee keto kɛmaa damenanse.

²⁶ Ne Yeesuu ye ɔ narɛ pe, amaa ɔ ma kan kinji yo man-ɔ-ro ya towe keto ne kaa waa mo-ɔ.

*Mò nẹ Peetroo yẹ Yeesuu gye-ò
(Matiyo 16.13-20; Lukas 9.18-21)*

²⁷ Amò-ò a kyon-ò, nẹ Yeesuu mò aa mò agyasepo-ò a yò mmanjyii kò nẹ m maa man nẹ ba tee ẹ Kayesareya Filipii-o-ro. Bamò a naa ba yò-ò, nẹ oo bise bamò feye, “Mòn' tówẹ anẹj nẹ asese ẹ tee mò-ò gywii mò.”

²⁸ Nẹ baa beɲɲaa mò feye, “Bòkò yẹ fò gye Wuribware a akyaamεε nẹ baa dεε kyena-ò òkò nẹ oo kyiɲɲi lee lowi-ro, feye Yohanee Osuubòpo-ò, bεεε Iliya-o nẹe.”

²⁹ Nẹ oo bise mò agyasepo-ò feye, “Nẹ mone mò mone yẹ nse ẹ gye mò-ò nẹe?”

Nẹ Peetroo a beɲɲaa feye, “Fò ẹ gye Kristoo nẹ Wuribware a sun anẹ ase-ò.”

³⁰ Nẹ Yeesuu a yii bamò se feye, “Mone ma kan tówẹ amò-ò gywii òkεmaa.”

*Anẹj nẹ Yeesuu a tówẹ mò asen kunju na mò lowi asen-ò
(Matiyo 16.21-28; Lukas 9.22-27)*

³¹ Amò kameε-ro, nẹ Yeesuu a lee ò kaapo mò agyasepo-ò. Ɔ yẹ, “A tiri feye mò, dimaadi mò gyi-o, ɲu asen bweɲe, na man abrese-ò na Wuribware alonjòpo abrese-ò na Wuribware mbraa akaapopo-ò pεεε kine mò, na bò mɔɔ mò, amaa kεmò ɲke nsa na n kyiɲɲi lee lowi-ro.”

³² Ɔ kaapo bamò amò-ò-ro nεnεε. Amose-ò, nẹ Peetroo a lee mò kerì si, nẹ ò tówẹ gywii mò feye ò ma lee tówẹ anẹj.

³³ Amaa Yeesuu a buruwaa nẹe deere mò agyasepo-ò, nẹ ò tówẹ gywii Peetroo feye, “Ɔbansam, lee mò ase. Fò mferε mɔɲ lee Wuribware ase, sεsε mferε nẹ fò de.”

³⁴ Mfɛɲ nẹ Yeesuu a tee mò agyasepo-ò na laman nẹ bò gya mò se-ò baa mò ase, nẹ ò tówẹ gywii bamò ε, “Ɔkò nẹ ò kpa a ò gya mò se-ò, yòwẹ kowaa ketò nẹ ke ẹ pre mò-ò, na ò sorò mò fɔɲfɔɲ kiyi kpare-abε-ro gya mò se.

³⁵ A lee feye òkò nẹ ò kpa a ò nya mò eyee lee lowi ase-ò, lowi ẹ nya mò nsu pεεε. Ɔkò mò nẹ o kperi mò aa asen timaa kòtówẹ se na o wu-o ẹ nya ɲkpa na kukyure nẹ a mɔɲ de kεε-ò.

³⁶ Tɔɲò mò nẹ sεsε ẹ nya feye mò a nya kaye-ro atò pεεε, na bò lee anẹj se-ò na ò pan kyenakpa Wuribware ase? A mɔɲ de tɔɲò.

³⁷ Sεsε ya pan kyenakpa Wuribware ase, sɛyε mɔɲ bò-ro nẹ ò taare a ò bò sɔɔ kyenakpa amo.

³⁸ Ɔkò nẹ ò maa kpa feye asεsε pini feye ò gye mò agyasepo-ò, nẹ ò maa kpa a ò gya mò kεkaapo se ndò a kaye bɔyε mɔ-ro-ò, amò fεraa mò, dimaadi mò gyi-o, gbaa mò i kine mò kipini san nẹ Wuribware a kelanɲero-ò ẹ lee sɔsɔ a kò weε sweere se, na asεsε pεεε ɲu n se Wuribware a kedabε na wuraa-o san nẹ mò aa Wuribware mbɔɔ-ò ẹ ba-ò.”

9

¹ Nẹ Yeesuu a kya se tówẹ feye, “Mò ẹ tówẹ a n gywii mone feye bòkò bò mfee na bò ma wu, amò baa ɲu Wuribware a kuwure-o na kεmò elen-ò pwεε.”

*Anẹj nẹ Yeesuu agyasepo-ò bokò a ɲu Yeesuu kedabε na wuraa-o
(Matiyo 17.1-13; Lukas 9.28-36)*

² Ɔkε nsiye a kyon-ò, nẹ Yeesuu a lee Peetroo na Yakubu na Yohanee bò tii mò eyee se, nẹ baa yò kebeε kò sɔsɔ bamò wɔrε. Bamò akatò-ro mfɛɲ, nẹ baa ɲu feye Yeesuu a kyurowi.

³ Nẹ mò atò bunse a kii afufuri pareparepare a torε se. Ɔkò maa taare a ò fweε atò kaye mɔ-ro na a waa parepare anẹj.

⁴ Puri amò-ro nẹ baa ɲu feye anyare anyò na Yeesuu yere na ba sa seɲsa. Nẹ baa pini feye Wuribware mbraa òsapò Mosis na Wuribware kyaamεε Iliya nẹe.

⁵⁻⁶ Kufu a nya agyasepo asa-ò, nẹ bò mɔɲ lee bò nyi anẹj nẹ ba tówẹ-ò. Nẹ Peetroo a tówẹ gywii Yeesuu feye, “Ɔkaapò, a bware feye anẹ a bò mfee. Anẹ ẹ waa abwii asa, fò kɔɲkò, na Mosis kɔɲkò, na Iliya kɔɲkò.”

⁷ Mfɛɲ nẹ kowore a lee bò ba kεmò kuyayu bò dɔɲɲò bamò se. Nẹ bore kò a lee kowore-ò-ro tówẹ feye, “Mòn' keε mò gyi timaa nẹ mò ẹ kpa mò asen bweɲe-ò. Mòn' nu mò asen.”

⁸ To, nẹ mò agyasepo asa-ò a kii deere muruwaa bò mɔɲ ɲu sɛyε, amò Yeesuu wɔrε, nẹ baa ɲu na ò yere bamò ase.

⁹ Bamò a kporowε kebeε-ò se ba ba kaase-ò, nẹ Yeesuu a yii bamò se feye, “Mone ma kan tówẹ ketò nẹ mone a ɲu-o gywii òkò, amò bò fò san nẹ mò, dimaadi mò gyi-o, a kyiɲɲi lee lowi-ro.”

¹⁰ Baa nu mò kan-ò, amaa bamò wɔrε wɔrε a lee ba tówẹ amò asen feye, “Ntεtò nẹ ‘kikiɲɲi lee lowi-ro’ mò ẹ kaapo-ò nẹe?”

¹¹ Nẹ baa bise Yeesuu feye, “Ntεtò se nẹ Wuribware mbraa akaapopo-ò ẹ tówẹ feye Iliya amò nẹ anẹ a ɲu-o ẹ gye nẹ ò gye Kristoo ɲkpeε a ò ba-ò nẹe?”

12 Mò kanleee e gye feye, “Iliya e gye ne o gye nkpeee a o ba na o nya bò lɔnɔ ekpa-o-ro. To, ne nto se ne abwaresen wɔre-o ye mo, dimaadi mò gyi-o, i nju asen bweeto na bò kine mo-o nee?”

13 Amaa mò e tɔwe mò i gywii monɛ feye Iliya a kyɔ ba, ne asese a waa mò anen ne baa kpa-o, feye anen ne baa kyɔre mò asen waa abwaresen wɔre-o-ro-o.”

Anen ne Yeesuu a kya kanyansee kɔ ne ibrisi te mò se-o
(Matiyo 17.14-21; Lukas 9.37-43)

14 San ne Yeesuu na Peetroo na Yakubu na Yohanee a kinɔi ya tii agyasepo ne baa san-o se-o, ne baa ya tɔ feye Wuribware mbraa akaapopo kɔ na bamo i gyiiri ikii, ne asese bweeto yere muruwaa bamo.

15 Aa kpen asese eyee feye bamo a nju Yeesuu san amo, amose-o ne baa nwɛɛnan ya ka mò kana.

16 Ne Yeesuu a bise mò agyasepo-o feye, “Nteto se ne monɛ aa bamo i gyiiri ikii-o nee?”

17 Ne asese-o-ro oko a benɔaa feye, “Okaapopo, mò a baa mò kagyinyansee fo ase nee. Ibrisi kɔ te mò se-o se-o, o maa taare a o sa senja.

18 San kɛmaa ne ibrisi amo ya ba mò se, ee twee mò nee a e bɔ da sweere nee feye mò a lɔ kibunɔnɔn-o na o twee mò asaree na ayaa, na mò kana-ro e lee afwii na o dun abwano, amo mò kayowore a wɔre. N ye fo agyasepo-o gya ibrisi-o bɔ koso mò se, bamo-o bɔ mon taare.”

19 Ne Yeesuu a tɔwe gywii mò agyasepo-o feye, “Kesebɔɔlen awuye mɔ, monɛ maa kɔɔre mò monɛ i gyi. Nsu mfene ne monɛ e kpa feye mò aa monɛ a kyena? Beee nsu mfene ne monɛ e kpa feye n nyite monɛ pwɛɛ na mon' deɛ kɔɔre mò gyi-o nee? Mon' taa kanyansee-o baa mò ase mfee.”

20 Ne baa taa mò baa Yeesuu ase. Ibrisi amo a den nju Yeesuu-o, ne e ya twee kanyansee-o bɔ da sweere feye mò a lɔ kibunɔnɔn-o o twee mò asaree na ayaa na o da o kuroɔ, na mò kana-ro e lee afwii.

21 Ne Yeesuu a bise kanyansee-o mò se feye, “Nsu mfene nee feye mò a nya kolo mɔ?”

Ne mò se ye, “Lee san ne o gye kagyinyii-o.

22 Iluwi bweeto ibrisi amo a twee mò waa deekpa-ro na nkyu-ro ee kpa a e mɔɔ mò. Amose-o nju ane ewee na fo e taare na fo kya ane-ro.”

23 Ne Yeesuu ye, “Nteto ne ‘ketaare kya ane-ro’ mɔ e kaapo-o nee? Fo ya kɔɔre gyi feye mò e taare a n kya mò fɛraa, mò e kya mò. A lee feye keto kɛmaa e taare a kɔ waa sa bamo ne ba kɔɔre ba gyi-o.”

24 Amo fɛraa ne mò se a faa-ro feye, “Mò e kɔɔre fo mò i gyi kafwee. Kya mò-ro na n nya kɔɔre fo gyi bweeto.”

25 Yeesuu a nju feye asese e kpɔwe ba bun mò se-o, ne o tɔwe gywii ibrisi ne i te kanyansee-o se-o feye, “Ibrisi, fo ne fo a waa mò kpawu na kamu-o, koso kanyansee amo se na fo ma lee kyena mò se daa.”

26 Mfen ne ibrisi ne i te kanyansee-o se-o a faa-ro, ne e ya bee sa ne o twee mò asaree na ayaa, ne e ya koso mò se. Kanyansee-o da sweere nee feye kifuniɔn-o, ne nkeɛ o kɛmaa ye, “Oo wu.”

27 Amaa Yeesuu a kra mò kesaree-ro nee bɔ koso, ne o yere.

28 Amo kamɛɛ-ro Yeesuu a yo o bɔ lɔn-o-o, ne mò agyasepo-o a bise mò feye, “Nteto se ne ane mon taare gya ibrisi amo-o nee?”

29 Ne o benɔaa bamo feye, “Seye maa taare a a gya anen a ibrisi-o, amo monɛ a kore kebwarekore [ne monɛ a kra akon] pwɛɛ.”

Anen ne Yeesuu a bee tɔwe mò lowi asen-o
(Matiyo 17.22-23; Lukas 9.43-45)

30-31 Yeesuu mò aa mò agyasepo-o a lee mfen-o, ne baa boro Galileya sweere se. O mon kpa feye oko nju mfen ne o yo-o, a lee feye o kaapo mò agyasepo-o nee feye, “Ba taa mò, dimaadi mò gyi-o, a bɔ bɔ waa sweere mɔ se ayaalenɔo kesaree-ro, na bɔ mɔɔ mò. Amaa amo ya fo nke nsa-o, mò i kyinɔi a n lee lowi-ro.”

32 Amaa mò agyasepo-o mon nu anen ne o kaapo-o kaase, bamo mɔ kufu de bamo a bɔ bise mò.

Agyasepo-o-ro nse e gye bresɛ?
(Matiyo 18.1-5; Lukas 9.46-48)

33 Ne baa ba Kapaaniyum man-nɔ. Bamò a lwee Yeesuu lɔn-o-o, ne oo bise mò agyasepo-o feye, “Nto keto se ne monɛ i gyiiri ikii kpa-ro-o nee?”

34 Amaa bɔ mon benɔaa Yeesuu, a lee feye baa gyiiri ikii kpa-o-ro nee, baa kpa bamo-ro mò ne o gye bresɛ-o nee.

³⁵ Ne Yeessuu a kyena, ne do tee mo agyasepo kudu anyo do baa mo ase, ne do towe gywii bamo feye, “Oko ne do kpa feye o kii mone-ro obrese do waa mo eye mone peere-ro kayaagyi na o sun mone.”

³⁶ Mfen ne do baa kayaagyi ko baa bo yera bamo akato-ro, ne oo powi mo, ne do towe gywii bamo feye,

³⁷ “Okemaa ne mo kenya-re-ro do kra nyaagyi mo oko neenee do a kra mo neenee nee, ne mo ne do kra mo neenee do mo a kra mo ne oo sun mo bo kyonwe do neenee dee nee.”

*Oko ne do mon gye ane adon do bo ane kebegya nee
(Lukas 9.49-50)*

³⁸ Ne Yohanee ne do gye Yeessuu agyasepo do oko do a towe gywii Yeessuu feye, “Okapopo, ane a nu oko de fo kenya-re do gya ibrisi do koso asese se. Ne ane a towe gywii mo feye do yowe anen kowaa, bo lee feye do mon tii ane se.”

³⁹ Ne Yeessuu ye, “Mone ma lee gya mo, a lee feye mo ne o de mo kenya-re do waa ato dabe do maa lee taare a do towe asen boye bo kye mo puri amo-ro.

⁴⁰ Bo lee feye okemaa ne do mon gye ane adon do bo ane kebegya nee.

⁴¹ Mo i gyi mone kasentij feye oko ne do sa mone nkyu a mon' nuu bo lee feye mone a gye Kristoo agyasepo do se do e nya kedamenan se kakoka.”

*Kokoro kee ne ke e baa ebaye kowaa do
(Matiyo 18.6-9; Lukas 17.1-2)*

⁴² Ne Yeessuu a kya se towe feye, “Oko ne mo ya sa ne nyaagyi ngyingyii mo ne ba kore mo ba gyi do oko ya waa ebaye, amo feraa bamo ya ba kibu dabe bo da sese do kebo-ro, ne baa twee mo waa opo-ro, a bo feye mo a nu kesebogyiiri ne Wuribware e taa a do bo laye anen a ebaye awaapo do.

⁴³ Amose do, fo ko ne fo kesaree e gye ne ke e sa ne fo e waa boye, ten kembo bo twee, a lee feye fo ya kii kesaree konko wuye, ne fo a nya nkpa na kukyure ne a mon de kee do, a bo feye fo a ba fo asaree anyo bo waa asun, na lalalowe do fo lwee aworefo do deekpa ne do maa dun, ne Wuribware a kure bo beya na do bo gyiiri ebaye awaapo esebo-ro do ro do. [

⁴⁴ Bo lee feye,

‘Ason do ne a wo mfen a awuye-o maa wu daa,
anen dee mo ne deekpa ne do kywee bamo do maa dun.]’*

⁴⁵ Ne fo ko mo ne fo keyaa e sa ne fo e waa boye do, ten fo keyaa amo bo twee, a lee feye fo ya kii keyaa konko wuye, ne fo a nya nkpa na kukyure ne a mon de kee do, a bo feye fo keyaa a mon ten, ne fo a lwee aworefo do deekpa do ro. [

⁴⁶ Bo lee feye,

‘Ason do ne a wo mfen a awuye-o maa wu daa,
anen dee mo ne deekpa ne do kywee bamo do maa dun.]’

⁴⁷ Ne fo ko mo ne fo kekato ko e sa ne fo e waa boye do, lee kembo bo twee, a lee feye fo ya kii kekato konko wuye, ne fo a nya nkpa na kukyure ne a mon de kee do, a bo feye fo akato anyo a te fo se, ne fo a bo lwee aworefo do deekpa do ro.

⁴⁸ Bo lee feye,

‘Ason do ne a wo mfen a awuye-o maa wu daa,
anen dee mo ne deekpa ne do kywee bamo do maa dun.]’

⁴⁹ Wuribware e ba aworefo do ne a du feye deekpa do kaye mo-ro nee a do bo lonjo okemaa kakpon-ro, feye anen ne Wuribware alonjo do de mfore ba waa ayu mpu-ro na a nya waa kone pwee a bo dee taa bo lonjo Wuribware do.

⁵⁰ Mfore bo kone, amaa mmo kone do ya lee mmo-ro, mmo mon lee n gye mfore. Kone amo a lee do, oko maa taare a do boro kpa ko se bee sa a n kii mfore. Amose do, mon' kyena kayeyuri-ro, a lee feye kayeyuri du nee feye mfore, ne n waa ateese kone do.”

10

*Anen ne Yeessuu a kaapo kowaareeten-ro asen do
(Matiyo 19.1-12; Lukas 16.18)*

* 9:44 Isaya 66.24.

1 Sanj ne Yeesuu a lee mfen-ɔ, ne ɔ yɔ Yudeya sweere se. Mfen ne ɔ ten Yodan bon-ɔ-rɔ yɔ nnon a bonbe-ɔ se. Mfen ne aseɛe a lee ba ba mɔ ase. Ne ɔ kaapo abwaresej feye anej ne ɔ kyɔ ɔ naa ɔ kaapo-ɔ.

2 Ne Farisii awuye ko a ba mɔ ase mfen a bo loare mɔ kanɔ-rɔ. Ne baa bise mɔ feye, "To, towe gywii ane. Ane mbraa-ɔ e sa kpa feye ɔko kine mɔ ka aaa?"

3 Ne Yeesuu a ba seɓise bo beɓɓaa bamo feye, "Mbraa mo ne Mosis a sa mone?"

4 Ne bamo-ɔ baa beɓɓaa mɔ feye, "Mosis a sa mbraa feye, onyare ya kine mɔ ka, ɔ kyoree wore na okemaa nya nu feye oo yure mɔ se * pwee a ɔ deɛ gya mɔ lee mɔ loɓi-ɔ."

5 Mfen ne Yeesuu a towe gywii bamo feye, "Keto se ne Mosis a kyoree mfaaneɛ a mbraa mo sa mone-ɔ e gye feye mone anju-ro bo leɓi nee feɛ.

6 Amaa sanj ne Wuribware a twee keto kemaa-ɔ, ɔ twee onyare na okyee nee, * feye anej ne abwaresej wore-ɔ a towe-ɔ.

7-8 Ne a bee a towe feye,

'Amose ne onyare e lee mɔ se na mɔ nyi loɓi-ɔ na ɔ waaree,
na mɔ aa mɔ ka a waa kanɔ kyena kii kokokɔ.*'

Amo-ɔ e kaapo nee feye bo mon lee bo gye abee anyɔ, amaa Wuribware a sa ne baa kii sese konko nee.

9 Amose se-ɔ, sese mon de kpa feye mɔ a brawe keto ne Wuribware a bo waa abee-ro-ɔ-rɔ."

10 Sanj ne baa kinji yɔ loɓi-ɔ-ɔ, ne Yeesuu agyasepo-ɔ a bise Yeesuu aseɓ bo lee keto ne ɔ towe-ɔ se.

11 Ne ɔ beɓɓaa bamo feye, "Onyare ya kine mɔ ka, ne ɔ ya waaree okyee banban, ɔ waa boye. Mɔ kebee waaree okyee banban-ɔ a sa ne ɔ waa kakyeeɛkpa.

12 Anej deɛ ne okyee ya kine mɔ kuri ya waaree onyare banban, ne ɔ waa kanyarekpa."

*Anej ne Yeesuu a yure nyaagyi-o
(Matiyo 19.13-15; Lukas 18.15-17)*

13 Ne aseɛe ko a baa bamo nyaagyi Yeesuu ase na ɔ ba mɔ asaree bo donɓo bamo se yure bamo. Amo mɔ agyasepo-ɔ e kpa a bo gya bamo bo kinji.

14 Sanj ne Yeesuu a nu na ba waa anej-ɔ, a mon waa mɔ kone. Ne ɔ towe gywii mɔ agyasepo-ɔ feye, "Mone ma gya nyaagyi-o. Mon' sa a bo ba mɔ ase, bo lee feye anej a nyaagyi mo na bamo ne bo du feye bamo mo-ɔ e gye ne bo tii Wuribware a kuwure-o si.

15 Na mon' nyinji si feye okemaa ne ɔ maa sure si feye Wuribware gyi kuwure feye anej ne nyaagyi mo a sure si-o, maa tii Wuribware a kuwure-o si."

16 Ne Yeesuu a powi nyaagyi amo ako ako, ne ɔ ba mɔ asaree bo donɓo bamo okemaa kunji si, ne oo yure bamo.

*A waa leɓi bweeto feye ato wuye a sure si feye Wuribware gye mɔ owure
(Matiyo 19.16-30; Lukas 18.18-30)*

17 Yeesuu a meraa kpa se ɔ bee ɔ yɔ-ɔ, ne onyare ko a nwɛɛnan bo kpuni anirii Yeesuu akato-rɔ, ne ɔ ye, "Ɔkaaporo timaa, emene ne mo e waa na η nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-ɔ nee?"

18 Ne Yeesuu a bise onyare-ɔ feye, "Nteto se ne fo e tee mo feye otimaa-o nee? Ɔko mon bo-rɔ ne ɔ gye otimaa bee bo tii Wuribware se.

19 To, fo nyi Wuribware a mbraa-ɔ peee mo feye,

'Ɔko ma mo mɔ beeko, ɔko ma waa kakyeeɛkpa,
ɔko ma kan gywii, ɔko ma ten mɔ beeko kanɔ,
ɔko ma gyi mɔ beeko, na okemaa bu mɔ se na mɔ nyi.' '*'

20 Ne onyare-ɔ ye, "Ɔkaaporo, den lee mo nyaagyi-ro ne mo a lee gya Wuribware a mbraa mo peee se ba bo fo ndoo."

21 Mfen ne Yeesuu a deere onyare amo, ne mɔ aseɓ a waa mɔ kone, ne ɔ ye, "Keto konko ya sanj fo a fo waa na fo ya wu na fo kii ato wuye Wuribware se. Amo e gye feye fo ya fe fo kapotee peee, na fo taa atanne-ɔ sa atiripo, na fo bo gya mo se."

22 Onyare amo a nu anej ne Yeesuu a towe-ɔ, a mon waa mɔ kone, bo lee feye o de kapotee bweeto. Ne ɔ bore o yii mɔ loɓi-ɔ.

23 Ne Yeesuu a kii deere mɔ agyasepo-ɔ, ne ɔ ye, "A waa leɓi feye ato wuye a sure si feye Wuribware gye mɔ owure."

* 10:4 Mbraa kebeesa 24.1. * 10:6 Keleekaase 1.27. * 10:7-8 Keleekaase 2.24. * 10:19 Kelee Igyipiti 20.12; Mbraa kebeesa 5.16-20.

²⁴ Yeesuu a tawę aneņ-ɔ, aa waa mɔ agyasepo-ɔ asen dabe. Ne Yeesuu a bee kya se feye, "Mo gyi-ana, a waa len feye oko a sure si feye Wuribware gye mɔ owure.

²⁵ Nyoma e taare a o lwee basa bo-ro daree aaa? Amaa ato wuye kusure si feye Wuribware gye mɔ owure bo len ko kyo nyoma kulwee basa bo-ro daree."

²⁶ Yeesuu a bee tawę faanee-ɔ, aa bee waa mɔ agyasepo-ɔ kanɔ nkɔ, ne baa bise abee feye, "Ne nkee nse gbaa e gye ne o de kpa feye ɔ nya nkpa na kuyure ne a mon de kee-ɔ nee?"

²⁷ Ne Yeesuu a deere mɔ agyasepo-ɔ, ne ɔ benjaaa bamo feye, "Sese feraa maa taare a a nya aneņ a nkpa-ɔ, amo Wuribware a sa mɔ kpa. Kotoko mon bo-ro na Wuribware maa taare a ɔ waa kemo."

²⁸ Ne Peetoo a tawę feye, "Kee e, ane a yowe keto kema nee gya fo se."

²⁹⁻³⁰ Ne Yeesuu a kpone se feye, "Ɔɔn, na mo e tawę mo i gywii mone feye okemaa ne oo kperi mo se na asen timaa-o si, ne ɔ yowe mɔ pe beee mɔ daa-ana beee mɔ tire-ana beee mɔ pekyee-ana beee mɔ nyi beee mɔ se beee mɔ gyi-ana beee mɔ adɔ gya mo se-ɔ e nya elon na adaa na atire na apekyee na anyi na agyi na adɔ ne ɔ yowe-ɔ iluwu kelafa a ɔ bo teere kaye m-ro, na asese kperi mo se waa mɔ aworefɔ na bo tawę asen boye bo kye mɔ, na nkee ɔ nya nkpa na kuyure ne a mon de kee-ɔ kaye ne ka ba a ka bo ba-ɔ-ro.

³¹ Amaa asese bweeto ne bo gye agyenkrepo mbeyoma-ɔ i kii nsii-amee, na bamo ne bo gye nsii-amee mbeyoma-ɔ mɔ kii agyenkrepo."

Aneņ ne Yeesuu a tawę mɔ lowi asen sasepo-ɔ (Matiyo 20.17-19; Lukas 18.31-34)

³² Kamee-ro ne Yeesuu mɔ aa mɔ agyasepo-ɔ a meraa se ba yo Yerusalem man-no, na Yeesuu gye nkpee. Bamɔ a yo-ɔ, ne mɔ agyasepo-ɔ idun san e tenne bamo. Kufu gbaa a nya asese ne bamo-ɔ gbaa bo gya bamo se-ɔ. Mfen ne Yeesuu a bee lee mɔ agyasepo kudu anyo-ɔ keri si, ne ɔ lee ɔ tawę asen ne a ba a a bo to mɔ-ɔ o gywii bamo.

³³ Ɔ tawę nee feye, "Mon' nu mo ase. Ane e yo Yerusalem man-no mfen ne ba ba mo, dimaadi mɔ gyi-o, a bo bo waa Wuribware alonjoro abrese na Wuribware mbraa akaaporo kesaree-ro-ɔ. Bamɔ e gye ne ba gyi mɔ asen na bo bu mɔ kero, na nkee bo taa mɔ sa Roma awuye ne baa kore ane man-ɔ, a bo mɔ mɔ.

³⁴ Roma awuye mɔ e saare mɔ, na bo twee akyone wee mɔ se, na bo da mɔ paara, na bo mɔ mɔ. Amaa kemo nke nsa mɔ i kyinji a n lee lowi-ro."

Aneņ ne Yakubu na Yohanee a bise ba kpa kotoko Yeesuu ase-ɔ (Matiyo 20.20-28)

³⁵ To, ne Yeesuu a agyasepo-ɔ anyo ko a lee mɔ keri si na bo kore mɔ kotoko. Bamɔ e gye Sibidii mɔ agyi nyanse anyo-ɔ, Yakubu na Yohanee. Ne baa tawę gywii mɔ feye, "Ɔkaaporo, ane e kpa feye fo waa kotoko sa ane."

³⁶ Ne Yeesuu ye, "Nteto ne mone e kpa a n waa sa mone?"

³⁷ Ne bo ye, "Fo ya kyena fo kuwure dabe-ɔ se, na fo sa a ane kyena fo ase, oko kyena fo kigyise si na oko mɔ kyena fo kebena se."

³⁸ Ne Yeesuu a tawę gywii bamo feye, "Mone mon nyi aneņ ne keto ne mone i bise mone e kpa-ɔ du-o. Mone e taare e taare a mon' gyi aworefɔ ne mo e ba a m bo gyi-o ooo, ne mone e taare a mon' nyite asen ne asese e taa a bo bo laye mɔ-ɔ ɔɔ?"

³⁹ Ne baa benjaaa feye, "Ane e taare." Ne Yeesuu ye, "Aneņ ne mɔ i gyi aworefɔ na asese taa asen bo laye mɔ-ɔ, aneņ dee ne a waa mone-ɔ.

⁴⁰ Amaa n gye mɔ e gye ne mɔ i lee mɔ ne ɔ kyena mɔ kigyise si-o na mɔ-ɔ mɔ ne ɔ kyena mɔ kebena se-ɔ. Wuribware e gye ne o lee ekyenakpa amo a ɔ bo sa bamo ne ɔ lonjoro mfen bo yera bamo-ɔ."

⁴¹ San ne Yeesuu agyasepo kudu ne baa san-ɔ a nu aneņ ne Yakubu na Yohanee e kpa feye Yeesuu sa bamo kedabe kyon bamo peee-ɔ, ne bamo idun a fwii bamo se.

⁴² Yeesuu a nju feye bamo idun a fwii-o, ne ɔ tee bamo peee bo gyanje, ne ɔ tawę gywii bamo feye, "Nee mone nyi feye kaye m-ro asese-ro feraa, bamo ne bo de man-ɔ na agyenkrepo-ɔ e gye ne bo de keyaalen ba gyi okemaa se e?"

⁴³ Amaa mone-ro feraa n gye aneņ ne a du. Mone ɔ kpa a ɔ waa mone-ro abrese-ɔ beee sese dabe-ɔ waa asun bo suj mone ne mone a san-ɔ.

⁴⁴ Ne mɔ-ɔ mɔ ne ɔ kpa feye o kii mone-ro agyenkrepo-ɔ waa mɔ eyee mone peee-ro kenya.

⁴⁵ A lee feye mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, gbaa mon ba feye oko waa asun sa mɔ nee. Mo a ba a m bo waa asun sa asese nee, na n wu bo sa asese bweeto, na n ka koko sa bamo, na bo nya nya bamo eyee."

Aneņ ne Yeesuu a bunji tenapo Bar-Timiyus akato-ɔ (Matiyo 20.29-34; Lukas 18.35-43)

46 Ne Yeessuu mō aa mō agyasepō-ō a bōrō Yerikoo mañ-nō. Bamō a lee mfēñ-ō, ne asēsē bweētō a gya bamō se. Timiyus mō gyi tenapō kō ne ba tee mō ε Bar-Timiyus-o mō bō mañ-ō-rō, ne o te kabōrē kēē sañ kēmaa ò kōrē ato.

47 Tenapō amō a te kabōrē kēē mfēñ ne oo nu feyē Yeessuu Nasarētenyi ē kyōñ kabōrē-ō se-ō, ne ò lee ò fēē-rō kenken feyē, “Yeessuu, Deefid mō nana, ñu mō ewēē.”

48 Ne asēsē-ō a fēē mō sē feyē ò laato. Amaa ñkee gbaa ne ò mēraa sē ò fēē-rō kenken-o neē feyē, “Deefid mō nana, ñu mō ewēē.”

49 Amō fēraa ne Yeessuu a yere, ne ò ye, “Mōn' tee mō.” Ne baa tee tenapō amō, ne baa tōwē gywii mō feyē, “Kōsō na fō sa a fō akato gyi, a lee feyē ò ye fō ba.”

50 Ne oo buññi mō waagya, ne oo fuwi ywēē, ne ò yō Yeessuu asē.
51 Ne Yeessuu a bise mō feyē, “Nteto ne fō ē kpa feyē ñ waa sa fō?”

Ne tenapō-ō ye, “Ōkaapōpō, mō ē kpa feyē fō buññi mō akato neē, na n deē nya ñu ato.”
52 Ne Yeessuu ye, “Fō a kōrē mō gyi-o si-o, fō a kpaare, amōse-ō nare.” Puri amō-rō ne tenapō amō akato a buññi, ne ò gya Yeessuu si kabōrē amō sē.

11

Anēñ ne Yeessuu a kyēna kuruma si lwee Yerōsalem mañ-nō-ō
(Matiyo 21.1-11; Lukas 19.28-40; Yohaneē 12.12-19)

1 Bamō a kpa a bō fō Yerōsalem mañ-nō, ne baa kyōñ kamañgyii kō ne ba tee ε Betaniya-o, ne ba kpa a bō fō kamañgyii kō ne ba tee ε Betefage, ne ka maa Mfō-Ayii kebeē-ō. Mfēñ ne Yeessuu a sunj mō agyasepō-ō anyō bō gye ñkpēē tōwē gywii bamō feyē,

2 “Mōn' yō kamañgyii ne ka bō akato-rō-ō-rō. Mōñe ya fō mfēñ, mōñe i ñu bamō a ñure kuruma kō ne ò mōñ tēē danj lowē-ō, ne òkō mōñ tēē deē-ō yere, na mōn' sanñe mō baa mfēē.

3 Ne òkō ya bise mōñe kēto sē ne mōñe ē sanñe kuruma-o, mōn' tōwē gywii sēsē-ō feyē, ‘Anē nyanñe ē gye ne ò kpa. Amaa kēto maa kyee na ò beē kinñaa mō baa.’”

4 Amōse-ō, ne baa yō mfēñ ya ñu feyē òkō a ñure mō kuruma kibunogyi asē kabōrē se. Ne baa mēraa sē ba sanñe.

5 Sanj ne ba sanñe kuruma-o, ne bamō ne bō yere mfēñ-ō a bise Yeessuu agyasepō anyō amō feyē, “Nteto ne mōñe ē waa-ō neē, mōñe ē sanñe kuruma amō neē eēē?”

6 Ne baa beññaa anēñ ne Yeessuu ye bamō ya bise a bō beññaa-ō. Ne bamō ne bō yere mfēñ-ō a yōwē bamō feyē bō nare.

7 Ne baa taa kuruma-o baa Yeessuu asē. Ne baa buññi bamō awaagya bō buñ kuruma-o si, ne Yeessuu a deē kyēna se.

8 Ne baa mēraa sē ba lweero Yerōsalem mañ. Ne asēsē bweētō a brawē bamō awaagya-rō bō beya kpa-ō sē sa mō, ne ò nare sē kyōñ. Bōkō mō a ñeri aferaa lee adō ne a maa kpa-ō, ne baa bō dōññō kpa-ō sē sa mō, ne ò nare sē kyōñ.

9-10 Ñkee bamō ne bō gye mō ñkpēē na bamō ne bō gya mō se-ō a lee ba fēē-rō neē feyē,

“Mōn' sa a anē da Wuribwarē kakyirele.

Wuribwarē yure mō ne ò ba mō kenya-rō-ō.*

Wuribwarē yure kuwure ne ò ba a ò bō gyi

feyē anēñ ne anē nana Owure Deefid a deē gyi-o.

Mōn' sa a anē da Wuribwarē ne ò bō sōsō-ō kakyirele.”

11 Yeessuu a kyēna mō kuruma-o si ya yere kporōwē mañ-ō-rō-ō, ne oo lwee Wuribwarē sunj kpa mfēñ deere anēñ ne baa waa kamo-rō-ō. Amaa kyōwē a kyō lowē-ō se-ō, ne mō aa mō agyasepō kudu anyō-ō a kinñi yō Betaniya.

Anēñ ne Yeessuu a daa figi kiyii kō yii-o
(Matiyo 21.18-19)

12 Kake nyōsepo-ō, bamō a lee Betaniya ba ba-ō, ne akōñ de Yeessuu.

13 Mfēñ ne oo ñu feyē figi kiyii kō ne ke yere akato se-ō a pōwē, ne ò yō a ò ya keē kēmo sē feyē ò nya kēmo agyi a o gyi aaa. Amaa mō a yō kēmo kaase-ō, seye mōñ te kēmo se, amō aferaa wōrē, a lee feyē sañ amō figi ayii maa swēē. 14 Ne Yeessuu a tōwē gywii kiyii-o feyē, “Ōkō ma lee gyi fō agyi ñke ñkō sē daa.” Ne Yeessuu agyasepō-ō a nu anēñ ne Yeessuu a tōwē-ō.

Kētō ne Yeessuu a waa na ò bō Wuribwarē sunj kpa-o
(Matiyo 21.12-17; Lukas 19.45-48)

15 Bamō a beē fō Yerōsalem mañ-nō-ō, ne Yeessuu a ya lwee Wuribwarē sunj kpa kabuno. Mō a fō mfēñ-ō, ne oo ñu feyē asēsē te mfēñ ba fe ato, na bōkō mō ē sōō. Bōkō mō te bamō

* 11:9-10 Kiliñ 118.25-26.

iteeburi ase mfeɲ ba kyeeri Roma sweere se atanne ba yaa Yudeya sweere se atanne-ro. Aseɛ-ro mo boko te kabuno-o mfeɲ ba fe awurelepɔ nee. To, Yeesuu a ya to bamo aneɲ-ro, ne do gya bamo peɛɛ lee mfeɲ. Ne do gyera gyera bamo ne ba kyeeri atanne-ro iteeburi na bamo ne ba fe awurelepɔ a ngya-ro bo da.

¹⁶ Ne nkee do ye okemaa ma lee sorɔ tasoɔ bo kyon kabuno-o mfeɲ.

¹⁷ Ne nkee do kaapo aseɛ ne bo bo sunkpa a kabuno-o mfeɲ. Ne do ye, "Nee baa kyoree waa abwareseɲ wore-ro feye Wuribware ye,

'Mo lon-ro i kii kekyaɲ ne kaye mo-ro aseɛ peɛɛ e ba a bo bo nya kore kebwarekore-ro.*

Amaa mone a taa mfeɲ bo kii 'ayu lon nee,* beɛɛ?"

¹⁸ Amo Wuribware alonɔpo abreɛ-ro na Wuribware mbraa akaaporo-ro a nu keto ne Yeesuu a towe-ro, ne baa lee ba buwi ba kpa ekpa ne ba yere se a bo bo mo mo-ro. Amaa kufu de bamo, a lee feye mo kekaapo-ro a kpeɲ laman ne baa gyanɲe mfeɲ-ro eyee.

¹⁹ Bo fo kedeeɛpweta-ro, ne Yeesuu mo aa mo agyasepo-ro a lee man-ro-ro.

Figi kiyii-o kuwu aseɲ (Matiyo 21.20-22)

²⁰ Kaye nke gyegyaye san ne Yeesuu mo aa mo agyasepo-ro naa kpa se-ro, ne baa nu figi kiyii ne Yeesuu a daa yii-o, na kemo peɛɛ a wu.

²¹ Mfeɲ ne Peetroo a nyinɲi keto ne kaa waa kemo-ro se. Ne do towe gywii Yeesuu feye, "Okaporo, kee kiyii ne fo a daa yii-o a wu."

²² Ne Yeesuu a beɲɲaa feye, "Mon' kore Wuribware gyi.

²³ Mo i gyi mone kasentɲi feye okemaa ne mo ya kore Wuribware gyi kyekyee, ne mo ya kore gyi feye keto ne do towe-ro e waa, ne mo ya towe gywii kebee mo feye ko koso ya twee kemo eyee waa poro-ro, Wuribware e waa aneɲ a do sa mo.

²⁴ Amose se-ro, mo e towe mo i gywii mone feye okemaa ne mo e kore Wuribware do kpa kotoko, ne mo ya kore Wuribware gyi mo kakpon-ro feye do kyɔ nya keto-ro, Wuribware mo e sa mo kemo.

²⁵ Amaa mo a kore Wuribware keto-ro, a tiri feye do taa mo beeko ebaye bo ke mo pweɛ na Wuribware ne do bo sosoro deɛ kore mo se na do nya taa mo lee bo ke mo. [

²⁶ Amaa fo e mon taa fo beeko ebaye bo ke mo, Wuribware gbaa maa taa fo lee a do bo ke fo.]"

Yuda awuye agyenkreɛpo a senbise ko ne Yeesuu a kine kilee kana-ro (Matiyo 21.23-27; Lukas 20.1-8)

²⁷ Ne baa bee kinɲi ya lwee Yerusalem man-ro. Yeesuu a yo do naa Wuribware sunkpa a kabuno-o, ne Wuribware alonɔpo abreɛ-ro na Wuribware mbraa akaaporo-ro na man-ro abreɛ-ro a yo mo ase.

²⁸ Ne baa bise mo feye, "Nse ya sa fo kpa feye fo gya aseɛ lee Wuribware sunkpa a kabuno-o mfee? Nse ya sa fo kpa feye fo kaapo ato mfee?"

²⁹ Mfeɲ ne Yeesuu a beɲɲaa bamo feye, "To, mo i bise mone aseɲ konko kpeɲ, ne mone ya taare beɲɲaa mo neɛɛ feraa, mo-ro mo e kaapo mone kpa ne n de feye m bo waa aneɲ a ato-ro.

³⁰ Mon' kaapo mo mo ne do sa Yohanee Osuuboro-ro kpa feye do bo asuu-o. Wuribware ya sa mo beɛɛ dimaadi?"

³¹ Mfeɲ ne bamo wore wore a lee ba gyiiri iki feye, "Emene ne ane towe-ro nee? Bo lee feye ane ya towe feye Wuribware ya sa Yohanee kpa feye do bo asuu, o bise ane feye, 'Nteto se nee ne mone mon kore Yohanee gyi?"

³² Ne ane mo ane ya towe feye dimaadi ya sa mo kpa, emene ne aseɛ mo e waa ane?" Bo sere aseɛ ne bo bo mfeɲ-ro a lee feye bamo okemaa a kore gyi feye Yohanee gyɛ Wuribware a akyaamere-ro oko nee.

³³ Amose se-ro, baa beɲɲaa Yeesuu nee feye, "Ane mon nyi oko ne do sa Yohanee kpa feye do bo asuu-o."

Ne Yeesuu mo a towe gywii bamo feye, "Aneɲ feraa, ɲ gbaa ma towe oko ne do sa mo kpa feye ɲ waa keto ne mo e waa-ro a n gywii mone."

12

Apafowo baye ko kitee (Matiyo 21.33-46; Lukas 20.9-19)

* 11:17 Isaya 56.7. * 11:17 Yeremeya 7.11.

1 Ne Yeesuu a tawe kitee ma gywii bamo feye, "N gye onyare ko e bo-ro aaa? Ne oo dwii mo bobe ayii ko, ne amo ya swese agyi ne bo de ba waa nta-o. Ne oo gyi bane dabe bo muruwaa, ne oo kwii kemaŋtaŋ kodoo-o-ro mfeŋ na bo taa ayii-o agyi bo waa-ro a bo kyikye si lee amo nkyu. Ne oo bee waa kotoko ne ba yere kemo se a bo bo deere kodoo-o se-o bo yera kodoo-o-ro. Ne oo taa sa apafowo ko feye bo deere se sa mo, ne oo lee pe tu kra yo kefa.

2 Saŋ ne ayii agyi amo a bere, ne amo kiteebeye a fo-o, ne kodoo-o wuye-o a suŋ mo keyaafore ko bo kyonwe apafowo amo ase feye o yo a bo ke keto ne baa nya lee mo kodoo-o-ro, na bo taa mo lee bo kyonwe mo.

3 Keyaafore amo a yo bamo ase-o, ne apafowo amo a kra mo da, ne baa yowe mo bo kyonwe mo nyanpe ase asaree kpankpan.

4 Ne kodoo-o wuye-o a bee suŋ mo keyaafore nyosepo, ne baa daye mo kunu-ro, ne baa saare mo.

5 Ne oo bee suŋ mo keyaafore sasepo, ne apafowo amo a maa mo. Anen dee ne asese amo a bii boko, ne baa maa boko ne kodoo-o wuye amo a bee suŋ bamo ase-o.

6 Nkee mo ne mo wore ya saŋ a kodoo-o wuye amo suŋ-o e gye mo fonfon mo gyi konko kpen ne o de, ne o kpa mo asen bwegeto-o. Amo feraa lalalowe-o ne oo suŋ mo gyi amo bo kyonwe apafowo amo ase. Ne oo fa mo mfeere feye, 'Mo e kore a n gyi feye ba bu mo gyi-o.'

7 Saŋ ne apafowo amo a nyu kayaagyi-o e ba-o, ne nkee ba tawe ba gywii abee ne feye, 'Kee kodoo-o wuye-o mo gyi-o ne mo se ya wu o gyi mo kapote-o e ba-o. Mon' sa a ane maa mo, na mo se a kodoo ma kii ane lee.'

8 Amose-o ne baa kra mo gyi amo maa, ne baa lee mo kifuniŋ lee kodoo-o-ro twee kemo bo kyonwe bobe kodoo amo kamee."

9 Ne Yeesuu a bise bamo feye, "To, mone e kore mone i gyi feye emene ne bobe kodoo-o wuye-o e waa apafowo amo-o nee? Mo e fa feye mo fonfon e yo nee na o ya maa asese-o peee na o bee taa kodoo-o sa asese banban na bo deere se sa mo. Amo e gye saasebee."

10 Ne Yeesuu a kya se tawe feye, "Mo a kore gyi feye mone a kare abwareŋen wore-o-ro feye,

'Kefore serise ko ne apwepo de bo pwee
ne baa kine kemo bo twee-o,
ya kon bo kii kemo ne kaa len lon-o peee bo yera-o.

11 Wuribware ya sa ne aa ba anen,
ne aa kpen ane eyee kebanse.' "*"

12 Yeesuu a sa senja lowe-o, ne Yudaa awuye agyenkreepo-o e kpa a bo kra mo, a lee feye baa nyu feye mo apafowo baye ko kitee-o a kye bamo. Amaa bamo a sere lamar ne bo bo mfeŋ-o se-o, ne baa nare yowe mo.

*Lenpoo keka senbise
(Matiyo 22.15-22; Lukas 20.20-26)*

13 Amo kamee-ro, ne baa suŋ Farisii awuye na Owure Herod ayererapo feye bo ya bise Yeesuu asen bore mo kana-ro, na o tawe kebaye ko, na bo nya kra mo.

14 Bamo a yo Yeesuu ase-o, ne baa bo tawe kone kone gywii mo feye, "Okaapopo, ane nyi feye kaseŋtin wuye e gye fo, na fo maa penna oko, na kufu mon de fo asese kotowe fo asen se. Fo mon nyi feye sese mo gye sese dabe beee o gye kagyinyii, fo feraa fo e kaapo ato kaseŋtin ne Wuribware e kpa feye sese dimaadi kema waa-o. Roma awuye a ko kenaa gyi ane se kore ane man-o se-o, ane ya ka lenpoo sa bamo owure dabe ne ba tee mo e Kayesaa-o, a kye ane Wuribware mbraa-o, beee a maa kye? Tawe na ane nu."

15 Amaa Yeesuu mo a ky o nyu feye bo de senbise ma ba ky mo-ro kee nee. Amose-o, ne oo benjaa bamo feye. "Nteto nee ne mone e ky mo-ro mone e kee-o nee? Mon' taa atanne fufuri kigyi ne kaa fo siidii kudu-o, ne mone de mone e ka lenpoo-o baa mo a ny kee."

16 Bamo a taa baa-o, ne oo bise bamo feye, "Nse fotoo na kenyaŋe e dan atanne ma se-o nee?"

Ne baa benjaa mo feye, "Owure Kayesaa lee nee."

17 Ne Yeesuu ye, "To, amo feraa, mon' ka keto ne ke gye Kayesaa lee-o sa Kayesaa, na mon' ka kemo ne ke gye Wuribware lee-o sa Wuribware." Ne anen ne Yeesuu a benjaa-o a kpen bamo eyee.

*Kikyinjji lee lowi-ro senbise
(Matiyo 22.23-33; Lukas 20.27-40)*

18 Amo kamee-ro, ne Sadukii awuye ko a ba Yeesuu ase anen dee, na bo bo bise mo asen. Amo Sadukii awuye ma mo gye Yudaa awuye ko ne ba kore ba gyi feye sese ya wu, mo

* 12:11 Kiliŋ 118.22-23.

kayoware na mō kra pɛɛɛ a wu, ne aneŋ se-ɔ ɔ maa leɛ taare a o kyinŋi lee lowi-ro pɛɛɛ-ɔ nee. To, ne baa bise Yeesuu feye,

¹⁹ “ɔkaaporo, ane ɔdedaapo Mosis ya kyore mbraa mɔ sa ane Yudaa awuye feye, ɔko ya wu yowe mō ka na bō moŋ kowe agyi, sese-ɔ mō tire taa kpenlekyee-ɔ waaree, na bō nya kowe kayaagyi. Na bō taa kamō feye mō daa ne oo wu-o mō gyi nee.

²⁰ To, onyare ko agyi nyanse asunoo e deɛ bō bō-ro. Ne bamo-ro obrese-ɔ a waaree, ne ɔ bō wu yowe ɔkyee-ɔ na mō aa mō ka-ɔ moŋ kowe.

²¹ Ne onyasepo-ɔ a bō taa mō beɛ waaree. Amaa mō aa mō beɛ bō moŋ kowe, ne onyare-ɔ a wu. ɔsasepo-ɔ gbaa aneŋ deɛ.

²² Bamō asunoo pɛɛɛ a waaree bamō daa a kpenlekyee amō gyanŋe se, ne baa wu yowe mō, na mō aa bamō ɔko moŋ kowe gyi koŋko gbaa. A bō-ro ne ɔkyee-ɔ mɔ a bō wu gya bamō se.

²³ Ne mbeyomō bō ye ɔkɛmaa i kyinŋi a ɔ lee lowi-ro-o. Kake nsi amō bamo-ro nse e gye ɔkyee-ɔ mō kuri? Bō lee feye bamō pɛɛɛ mɔ a waaree mō bō gyanŋe se.”

²⁴ Mfeŋ ne Yeesuu a beŋŋaa bamō feye, “Mone a fō kpa, a lee feye mone moŋ nyi abwareseŋ wore-ɔ-ro asen, ne mone moŋ nyi aneŋ ne Wuribware keyaalɛŋ du-o, aneŋ deɛ mone maa nu kemō kaase.

²⁵ A lee feye sese ya kyinŋi lee lowi-ro, mō kakyena-ro du nee feye Wuribware a mbɔɔ ne bō bō sosɔ-ɔ lee-o, amose-ɔ awaareye moŋ lee a bō-ro.

²⁶ To, mone fɛraa, mone ye allowipo-ɔ maa leɛ kyinŋi a bō lee lowi-ro. Amaa mō i bise mone feye mone moŋ kare kiyii ko ne ke e kywɛɛ-ɔ asen Mosis a wore-ɔ-ro aaa? Mfeŋ-ɔ ɔ kyore nee feye, Wuribware a towe gywii mō feye, ‘Mō e gye Wuribware, nyanŋe ne fō nana-ana Abraham na Isak na Yakubu i suŋ-o.’*

²⁷ Amō e gye feye ane adedaapo amō ne baa wu-o a san ba suŋ Wuribware-ɔ se-ɔ, a kaapo nee feye bamō a wu gbaa ooo, bamō ekra san i te. Amose se-ɔ, mone e fō kpa asen mō kekaapo-ro-ɔ-ro.”

Mbraa-ɔ pɛɛɛ-ro mmō ne n tiri-o (Matiyo 22.34-40)

²⁸ Amō Wuribware mbraa ɔkaaporo ko mɔ bō mfeŋ, ne oo nu ketɔ ne Yeesuu na Sadukii awuye e towe kemō asen-ɔ. Amose-ɔ, mō a ŋu feye Yeesuu a beŋŋaa Sadukii awuye-o neɛne-ɔ se-ɔ, ne ɔ ba Yeesuu ase bō bise mō feye, “Mbraa-ɔ pɛɛɛ-ro mmō e gye ne n tiri-o nee?”

²⁹ Ne Yeesuu a beŋŋaa mō feye, “Mmō ne n tiri-o e gye feye,

‘Isireelii awuye, moŋ' loŋ esebo na moŋ' nu feye ane moŋ de nyanŋe ko bō tii Wuribware se.

³⁰ Lee fō kame-ro ba fō kakponɔ na fō mfeɛɛɛ na fō keyaalɛŋ pɛɛɛ bō kpa fō nyanŋe Wuribware asen.’*

³¹ Mbraa ne n tiri ne n gya se nyasepo-ɔ e gye feye,

‘Kpa fō beɛko asen feye aneŋ ne fō e kpa fō eyee-ɔ.’*

Amose-ɔ, mbraa ko moŋ lee m bō-ro ne n tiri feye ŋnyo mɔ.”

³² Mfeŋ ne Wuribware mbraa ɔkaaporo-ɔ a towe gywii Yeesuu feye, “Fō a waa ato, ɔkaaporo. Na a gye kasentiŋ nee feye fō a towe e ane moŋ de nyanŋe ko bō tii Wuribware se.

³³ Na ane lee ane nme-ro ba ane ŋkponɔ na ane mfeɛɛɛ na ane keyaalɛŋ pɛɛɛ bō kpa ane nyanŋe Wuribware asen, na ane beɛ kpa ane abɛko asen feye aneŋ ne ane e kpa ane eyee-ɔ. A tiri feye ane bu mbraa ŋnyo mɔ kyon ane baa alonŋoto beɛɛ ane mɔɔ mbō bō kywɛɛ bō loŋŋo Wuribware.”

³⁴ Amō fɛraa Yeesuu a ŋu feye ɔ beŋŋaa mō neɛne-ɔ, ne ɔ towe gywii mō feye, “A san kafwee nee na fō waa siraa lowe na fō tii Wuribware a kuwure-o si.”

Amō kameɛ-ro ɔko moŋ lee taare bise Yeesuu kesen ko mfeŋ daa.

ɔko ne Wuribware i suŋ a ɔ bō kyonŋe-ɔ asen (Matiyo 22.41-46; Lukas 20.41-44)

³⁵ Yeesuu a san ɔ bō Wuribware suŋkpa a kabuno-o ɔ kaapo laman-ɔ, ne oo bise asen ko bō teere asen ne baa bise mō-ɔ feye, “Emene se ne Wuribware mbraa akaaporo-ɔ e towe

* 12:26 Kelee Igyipiti 3.6. * 12:30 Mbraa kebeesa 6.4-5. * 12:31 Kolonŋo mbraa 19.18.

feyε mō ne Wuribware i sunj a ɔ bō kyonwe-ɔ ne ba tee ε Kristoo-o e lee Owure Deefid a kenana-ɔ-rɔ-ɔ nee?

³⁶ Na Wuribware a kufwiinjε timaa-o mɔ a sa ne Deefid fɔnjɔn gbaa a tɔwe feyε,

‘Wuribware a tɔwe gywii mō nyanpe nee ε,
Kyena mō kigyise si mfee
na n sa a fō adon pεεε mɔ ba fō kaase.’*

³⁷ To, Deefid a kyorεε asen amō ne Wuribware a tɔwe gywii ɔko ne o te mō ase-ɔ, Kristoo ne ɔɔ tɔwe gywii. Amō a gye aneɲ-ɔ se-ɔ, ne Deefid fɔnjɔn a kyorεε tee Kristoo feyε mō nyanpe, bamō ya kowe Kristoo ne ɔɔ waa sese dimaadi, emene ne ɔ waa a ɔ lee Deefid a kenana-ɔ-rɔ, na Deefid a kyɔ tee Kristoo feyε mō nyanpe-ɔ?”

*Yeesuu ye ɔkɛmaa sa Wuribware mbraa akaaporo-ɔ se
(Matiyo 23.1-36; Lukas 20.45-47)*

Ne laman ne bō bō mfeɲ ba nu asen ne Yeesuu e tɔwe-ɔ akatɔ a gyi amō se.

³⁸ Mō a kaapo bamō-ɔ, ne ɔɔ tɔwe gywii bamō feyε, “Mōn’ sa Wuribware mbraa akaaporo-ɔ se. Bamō e gye ne bō naa bō buɲ akaare soswee laman-nɔ, ba kpa feyε asese dee nya gyonjɔ ka bamō nno,

³⁹ ne bō te nya dabe se kebwarekore akyan-nɔ na ateese gyikpa-ɔ.

⁴⁰ Bamō e gye ne ba puni akpenlekyee ba kɔɔre bamō elon, na ba kore kebwarekore aneɲ-aaa, na asese nya ɲu sanj amō feyε bō tee bō gya Wuribware se neeneε. Mfaanε se-ɔ, Wuribware i gyiiri bamō kesεbɔ bweεtɔ.”

*Kpenlekyee kɔ a afɔreyε bɔse-ɔ
(Lukas 21.1-4)*

⁴¹ Amō Yeesuu te Wuribware sunjpa a kabuno-o mɛra mfeɲ ne bō de bamō atanne ba waa kedakaa-rɔ-ɔ, na ɔ deere asese ne bō de bamō atanne ba waa-rɔ-ɔ. Atɔ awuye bweεtɔ e waa-rɔ atanne dabe.

⁴² Ne kpenlekyee otiripɔ kɔ mɔ a bō taa epasowa adunyɔ kpeɲ waa-rɔ.

⁴³ Mfeɲ ne Yeesuu a tee mō agyasepo-ɔ bō gyanjε, ne ɔ ye, “Mō e tɔwe mō i gywii mone feyε kpenlekyee otiripɔ mɔ a afɔreyε-ɔ kyɔ ɔkɛmaa lee-o.

⁴⁴ Bō lee feyε atɔ awuye-o a lee bamō atanne ne bō de-o si-o kafweε nee baa bō bō afɔreyε, amaa kpenlekyee otiripɔ mɔ fεraa, ketɔ ne o de-o pεεε ne ɔɔ taa bō bō afɔreyε-ɔ. Mō kapotεε pεεε ne o de-o ne ɔɔ taa baa-ɔ.”

13

*Aneɲ ne Yeesuu a tɔwe Wuribware sunjpa kibweε asen-ɔ
(Matiyo 24.1-2; Lukas 21.5-6)*

¹ Sanj ne Yeesuu e lee Wuribware sunjpa-ɔ, ne mō agyasepo-ɔ ɔko a tɔwe ε, “Okaaporo, kee aneɲ ne afɔre mɔ ne baa bō pweε Wuribware sunjpa mɔ-ɔ a waa sunjpa-ɔ dan-ɔ.”

² Ne Yeesuu a tɔwe gywii mō feyε, “Fɔ a ɲu aneɲ ne akyan dabe amō du-o ooo? Sanj kɔ e ba a ɔ bō ba na afɔre amō ne baa bō pweε akyan amō-ɔ kokonkɔ gbaa maa sii mfeɲ ne ke yeɲ mbeyɔmɔ-ɔ. Ba gyera amō pεεε a bō bō da.”

*Aseɲ ne a ba pweε na kayε dee gye keε
(Matiyo 24.3-14; Lukas 21.7-19)*

³ Ketɔ a waa kafweε-ɔ, ne Yeesuu a yɔ o te Mfɔ-Ayii kebee-ɔ se, ne mō akatɔ kore Wuribware sunjpa-ɔ se. Ne Peetroo na Yakubu na Yohanee na Andruu abεε ana worε a yɔ mō ase ya tɔwe feyε,

⁴ “Tɔwe gywii anε, sanj mō ne asen mɔ pεεε ne fō a tɔwe bō lee Wuribware sunjpa mɔ se-ɔ e ba? Ne ntetɔ atɔ e gye ne a waa pweε na anε dee ɲu feyε sanj amō a fɔ?”

⁵ Ne Yeesuu a tɔwe gywii bamō feyε, “Mōn’ sa se na ɔko ma penna mone.

⁶ Bō lee feyε asese bweεtɔ e ba na bō bō penna mone ε, ‘Mō e gye Kristoo ne Wuribware a sunj bō kyonwe-ɔ’, na bō de mō kenyare ba tɔwe asen na bō penna asese bweεtɔ.

⁷ Sanj amō mone ya nu ekɔ na anaa se mɛra mone bεεε kefɔ kefɔ ooo, mone ma sa amō asen tiri mone, a lee feyε a waa kanɔ ɲkεmaa a ba aneɲ pweε. Amaa n gye amō e gye ne a kaapo feyε kayε e kpa a ka gye keε.

⁸ Mō e tɔwe mō i gywii mone feyε emanj e kɔ abεε, na sweere kɔ se asese kɔ sweere kɔ mɔ se asese. Na sweere lee ɔ lenkpan, na akonj ba esweere bweεtɔ se. Amō-ɔ pεεε du nee feyε ɔkyee a dunji pweε ne ɔ deε bō kowe.

* 12:36 Kiliɲ 110.1.

9 Mɔn' sa se, a lee feye ba kperi aneɲ ne mone gye mo agyasepo-ɔ se na bo kra mone yaa ane Yudaaw awuye man abrese ase. Na bo bee daye mone ane kebwarekore akyan abrese akato-ro. Na mon' yere agominaa na awure akato-ro, na mon' towe abwaresen gywii bamo.

10 Amaa a tiri feye ase se pe ee nu asen timaa pwee na kaye dee gye kee.

11 San ne ba kra mone a bo yaa aneɲ a esen gyikpa-ɔ, mone ma kan sa a asen ne mone e ya towe mfen-ɔ mfeere toora mone. San-ɔ ya fo, mon' towe keto ne ke bo mone mfeere-ro-ɔ, a lee feye keto ne mone e towe mfen-ɔ maa lee mone fonfon ase, ke e lee Wuribware a kufwiɲe timaa-o ase nee.

12 San amo dee na sese yaa mo daa be ee mo tire na bo mo mo. Na ase mo yaa bamo gyi-ana a bo mo bamo. Na nyaagi mo yere bo kye bamo ase na anyi ba kpa bamo a bo mo.

13 Okemaa i kperi mo se, na o kisi mone. Amaa mo e morowe okemaa ne ɔ taare a ɔ yere kenken bo fo asen amo kee-ɔ."

*Aneɲ ne Yeesuu ye Yerusalem man i kpuri-o
(Matiyo 24.15-28; Lukas 21.20-24)*

14 Ne Yeesuu a kya se towe feye, "Wuribware kyaamee Daniyel a kyoree waa abwaresen wore-ɔ-ro feye 'San ko e ba a ɔ bo ba ne mone adon e ba iyisi ato ko a bo bo yera mfen ne a mon bware feye a yere-ɔ, na bo bo sa a Wuribware sunkpa-ɔ nyera.' "* (Fo ne fo e kare amo-ɔ, fo a nu kaase aaa?) "San amo, bamo ne bo bo Yudeya sweere se-ɔ, sere yo abee-ro.

15 Na bamo ne bo bo kawu-o ma kpone bamo eyee kinɲi yo lon-no feye ba ya taa kotoko.

16 Na bamo ne bo bo ndoo-ro-ɔ mo ma kinɲi ba pe feye ba ba a bo bo taa bamo awaagya.

17 Nke nsi amo adanpokyee na atrapo i nu asen nee fee.

18 Mon' kore Wuribware feye amo-ɔ maa san ne kpa kutu bo len-ɔ.

19 A lee feye san amo a asen-ɔ e waa len bweeto a kyon asen kemaa ne a kyɔ waa lee haree san ne Wuribware a twee kaye-ɔ bo fo ndoo-ɔ. Asen ko mo maa lee ba na a du feye amo daa.

20 Amaa Wuribware a ten nke ne weete asen amo e waa-ɔ se. ɔ dee ɔ mon ten se feraa nee, weete oko maa san kaye mo-ro. Bo lee bamo ne Wuribware a lee sa mo eyee-ɔ se ne ɔ ten nke-o si.

21 San amo oko ya towe gywii mone feye, 'Kee Kristoo ne Wuribware a sun-o e yere mfee-ɔ,' be ee 'Mo e yere non-ɔ,' mone ma kore mo gyi.

22 A lee feye boko e ba a bo bo penna mone feye bamo e gye Kristoo-o, na boko mo penna feye bamo e gye Wuribware a kyaamee-ɔ boko. Ba ba a bo bo waa akpenyeeto dabe bo kaapo feye bamo elen-ɔ a lee Wuribware ase-ɔ, na bo nya penna bamo gbaa ne Wuribware a lee sa mo eyee-ɔ. Bamo e taare feraa de.

23 Amose-ɔ, mon' sa se. Mo a towe keto kemaa gywii mone pwee a san amo dee fo."

*Yeesuu, dimaadi mo gyi-o, a keba nyosepo-ɔ
(Matiyo 24.29-35; Lukas 21.25-33)*

24 Ne Yeesuu a kya se towe feye, "Nke amo-ro san ne asen dabe amo a kyon-ɔ,

'Kyowe ya lee, keto e gyase,
na oferi mo ma lee lanɲe-ro.'

25 'Na akyee-e-kpa-agyi kyuwi
lee daye bwee-ro pupuri,
na keto kemaa ne ke bo awore-ro-ɔ pe ee
ma lee waa kyekye.*"

26 Nkee na mo, dimaadi mo gyi-o, lee so so n te awore-ro mo e ba keyaalen dabe-ro na kelanɲero-ro.

27 Na n sun mo mboo lee so so ba sweere mo se mfee, na bo yo kebare kemaa ya kpowe ase se ne Wuribware a lee sa mo eyee-ɔ pe ee lee sweere kemaa se bo gyanɲe ton konko."

28 Ne Yeesuu a kya se towe feye, "Mon' sa a figi kiyii kaapo mone kanyiasen. Mone nyi feye kemo ya ba ke e kpa a ke powe, amo kekyaare e kpa a ke fo.

29 To, aneɲ dee ne mone ya nu feye asen mo pe ee e waa, amo mon' pini feye san e kpa a ɔ fo feye m bee kinɲi ba.

30 Mo i gyi mone kasentɲi feye ndoo a kaye mo-ro a ase se-ɔ boko i nu san ne ato mo e ba-o.

31 So so na sweere pe ee asen e kyon, amaa mo asen-ɔ feraa maa kyon daa."

*Okɔ mon nyi kake nsi ne Yeesuu i kinɲi a ɔ ba-ɔ
(Matiyo 24.36-44)*

* 13:14 Daniyel 9.27; 11.31; 12.11. * 13:25 Isaya 13.10; 34.4.

³² Ne Yeesuu a tawę bọ gye kęe feye, “Amaa oko mon nyi kake nsi ne mo e ba a m bọ kinji ba-o. Wuribware mbao-o, beee mo, dimaadi mo gyi-o, gbaa, mon nyi kake suyo-o. Ama ane se Wuribware wore kpen i nyi.

³³ Amose-o, akemaa sa se na o waa siraa, a lee feye oko mon nyi san amọ.

³⁴ A du nee feye kawurenware ko a kpa a o tu kpa, ne oo ke kusun-no sa mo ayaafore feye bo waa, ne oo tawę gywii mo lon agerepore feye o deere mo lon se bo fo san ne o ba-o.

³⁵ Amose-o, mon' sa se, a lee feye oko mon nyi san ne lon wuye-o de o ba-o, nansę kadeepweta beee kanye beee kaye nsena beee gyegyaye kese-ro ne o ba.

³⁶ Mo ya fu-ro ba, mone ma sa a o bo to feye mone a di idi.

³⁷ Keto ne mo e tawę mo i gywii mone-o, ne mo e tawę a n gywii ase se peee-o e gye feye mon' sa se na mon' kyinji kyena.”

14

Anę ne baa da Yeesuu kunju si kikipuni-o

(Matiyo 26.1-5; Lukas 22.1-2; Yohane 11.45-53)

¹ Amo a san nke nnyo a Bodododo ne yiisi mon te-ro-o na Wuribware-a-ky-a-ane-yowe a ateese-o agyibe de fe fo-o, ne Wuribware alonjoro abrese-o na Wuribware mbraa akaaporo-o a lee ba kpa ekpa ne ba bor se a bo kra Yeesuu na oko mon ju-o, na bo mo mo.

² Amaa bo ye, “Anę ma kra mo Wuribware-a-ky-a-ane-yowe a kigyi a nke-o-ro, a lee feye anę ya kra mo nke amo-ro, lamaan maa sure, na bamo idun fwii, na bo baa oko man-no.”

Anę ne okyee ko a twiiri lanpenntaa wee Yeesuu kunju si Betaniya-o

(Matiyo 26.6-13; Yohane 12.1-8)

³ Amaa kamee-ro Yeesuu a yo o bo Betaniya kamangyii-ro-o, ne oo yo o te Simon ne o dee o gye bwatopo-o aye o gyi. Ne okyee ko a kra mo lanpenntaa yawo lensę ko lweero. Lanpenntaa mo bo kalogyii damenanse ko ne baa taa kibu ne ba tee kemo e alabasetaa-o bo waa-o-ro nee. Ne oo da kalogyii ne lanpenntaa-o bo-ro-o kana bwee taye se, ne oo twiiri wee Yeesuu kunju si.

⁴ Ne bamo ne bo bo mfen-o bokko idun a fwii, ne bo ye, “Nteto e gye lanpenntaa amo kenjera anę?”

⁵ Oo fe lanpenntaa mo nee, weete o nya a o kyon siidi nkepen nna, na o taa atanne-o bo sa atiripo.” Ne baa poro okyee amo bweeto.

⁶ Ama Yeesuu a tawę gywii bamo nee feye, “Mon' yowe okyee-o. Nteto se ne mone e waa mo anę? M feraa mo ase, ato timaa na adamenanse ne oo waa-o.

⁷ Mone de atiripo mone ase san kemaa, amose-o san kemaa ne mone e kpa-o, mone e taare a mon' kya bamo-ro. Amaa m feraa, mo aa mone maa kyena a anę bo yo.

⁸ Keto ne o taare-o ne oo waa. Mo a twiiri lanpenntaa-o wee mo se-o, a kaapo nee feye o lonjo mo kayowore o gywii san ne mo i wu na bo pure mo-o nee.

⁹ Mbeyomo mo i gyi mone kasentij feye kaye mo peee-ro ton kemaa ne ba tawę abwarenen-o, bo lee keto ne okyee mo a waa-o se-o, mo kenjare maa muri amo-ro daa.”

Anę ne Yudas a sure si feye o gyi Yeesuu kidiburo-o

(Matiyo 26.14-16; Lukas 22.3-6)

¹⁰ Ne Yudas Kariyotinyi ne o gye Yeesuu agyasepo kudu anyo-o oko-o a yo Wuribware alonjoro abrese-o ase na o ya gyi Yeesuu kidiburo gywii bamo.

¹¹ Mo a yo-o, bamo akato a gyi keto ne o de o tawę-o se, ne bo ye ba ba atanne na bo ka mo kok. Amose-o, ne Yudas a lee o kpa ekpa ne o bor se a o nya ba Yeesuu bo waa bamo kesaree-ro-o.

Siraa ne Yeesuu mo aa mo agyasepo-o a waa na bo gyi Wuribware-a-ky-a-ane-yowe a ateese-o

(Matiyo 26.17-19; Lukas 22.7-13)

¹² Kadawokywee a kake ne ka gye nkepe ne ba gyi Bodododo-ne-yiisi-mon-te-ro-o, na bo mo nsannegyii bo gyi Wuribware-a-ky-a-ane-yowe a ateese-o, ne Yeesuu agyasepo-o a bise mo feye, “Mfene ne fo e kpa feye anę ya lonjo sa fo a fo ya gyi Wuribware-a-ky-a-ane-yowe a ateese-o nee?”

¹³ Ne Yeesuu a sun bamo abee anyo, ne oo tawę gywii bamo feye, “Mon' yo man-no. Mone ya yo, mone e gyanjaa onyare ko na o so kalo na nkyu.

¹⁴ Na mon' gya mo se ya lwee lon ne o lweero-o, na mon' tawę gywii lon wuye-o feye, ‘Okaporo-o ye, Nkee kekyan ne mo aa mo agyasepo-o i gyi Wuribware-a-ky-a-ane-yowe a ateese-o kemo-ro-o?’

¹⁵ Mfen-o, na o kaapo mone abansoro kekyan dabę ko ne ke bo sosoro-ro na baa ky o lonjo kemo-ro waa ngya na iteburi bo yera-ro. Na mon' waa keto kemaa siraa bo yera ane.”

16 Ne mō agyasepō anyō amō a mēraa sē yō mañ-ō-rō. Bamō a yō-ō, aneñ ne Yeessuu a tawē-ō dēe ne baa ŋu. Ne baa waa Wuribware-a kya-ane-yōwē a ateese-o siraa mfēñ.

Anē nyanñe a ateese-o

(Matiyo 26.20-30; Lukas 22.14-23; Yohannee 13.1-2, 21-30; 1 Korintoo awuyē 11.23-25)

17 Kyōwē a lowē-ō, ne Yeessuu mō aa mō agyasepō kudu anyō-ō a ba lōñ-ō-rō.

18 Bamō a te ba gyi-o, ne Yeessuu yē, “Mō ē tōwē mō i gywii mōñe feyē ōko ne mō aa mō i gyi gyare koñko-rō-ō i gyi mō kidiburo.”

19 Mō a tōwē aneñ-ō, ne aa waa bamō mfēere bweētō, ne baa lēē ba bise mō kegyase kegyase feyē, “Kasēñtij neē, mō ne fō de, bēē?”

20 Ne Yeessuu a beññaa bamō feyē, “Mōñe kudu anyō-ō-rō ōko neē, ōko ne mō aa mō kēsareē di gyare koñko-rō anē i gyi-o.

21 Mō, dimaadi mō gyi-o, i wu feyē aneñ ne baa kyōrēē mō asēñ waa abwareseñ wōrē-ō-rō-ō. Amaa ōko ne o gyi mō kidiburo-o i ŋu asēñ neē fēē. Bō dēē bō moñ kōwē aneñ a sēsē-ō neē, weeteē a bō.”

22 Sañ ne bō maa sē ba gyi-o, ne Yeessuu a taa bodobodoo, ne ō sa Wuribware anse wēē se, ne ō teññe-rō sa mō agyasepō-ō. Ne ō yē, “Mōñ' kōōrē na mōñ' gyi. Mō kōyōwōregyi neē.”

23 Ne ō taa nta kōtōrenkyu bōrō, ne ō sa Wuribware anse wēē se, ne ō taa sa bamō, ne bamō pēē a nuu kēmō-rō.

24 Ne Yeessuu yē, “Mō mbogya ne n twiiri a ŋ wēē, na Wuribware nya taa asēsē bweētō ēbōyē bō ke bamō-ō neē. Mō mbogya ne n tii Wuribware na asēsē mbōñtō-rō a ētañ popwēē a kano-ō neē.

25 Mō ē tōwē mō i gywii mōñe feyē, lēē mbeyōmō bō yō, ma lēē nuu nta mō pēēē, amō ŋke nsi ne mō i nuu nta popwēē sañ ne Wuribware ē ba a ō bō gyi mō kuwure-o.”

26 Ne baa waa kilin bō kyōrō Wuribware mfēñ, ne baa lēē kawu yō Mfō-Ayii kēbēē-ō se.

Aneñ ne Yeessuu yē Peetroo ē tōwē ē ō moñ nyi mō-ō

(Matiyo 26.31-35; Lukas 22.31-34; Yohannee 13.36-38)

27 Ne Yeessuu a bēē kya sē tōwē gywii mō agyasepō-ō feyē, “Mōñe pēē mō ē sere a mōñ' yōwē mō, feyē aneñ ne abwareseñ wōrē-ō a tōwē ē,

‘Wuribware e mōō esanne ōdeeresepō-ō,

na esanne-ō pēēē mō brawē-rō’-ō.*

28 Amaa mō ya bō kyinñi lēē lowi-ro-o, mō ē gyē mōñe ŋkpeē a ŋ yō Galileya sweere se.”

29 Mfēñ ne Peetroo a beññaa Yeessuu feyē, “Hareē mō bēēko-ana ya sere, m fēraa ma sere a ŋ yōwē fō.”

30 Ne Yeessuu a beññaa Peetroo feyē, “Mō ē tōwē mō i gywii fō feyē ndōō a kanye mō fō ē sweē iluwi esa feyē fō moñ nyi mō pwēē na kyanarē dēē fōrē iluwi enyo.”

31 Ne Peetroo a bēē beññaa feyē, “Hareē amō ē gyē mō aa fō kuwu gbaa, ma tōwē feyē moñ nyi fō.” Ne agyasepō ne baa sañ-ō pēēē mō a tōwē aneñ dēē.

Aneñ ne Yeessuu a ya korē kēbwarekorē Getesmanēē-ō

(Matiyo 26.36-46; Lukas 22.39-46)

32 Amō-ō kameē-rō, ne Yeessuu mō aa mō agyasepō-ō a ba banē kō ne ba tēē mō ē Getesmanēē-ō, ne ō tōwē gywii mō agyasepō-ō feyē, “Mōñ' kyena mfēē na ŋ ya korē kēbwarekorē.”

33 Ne ō tēē Peetroo na Yakubu na Yohannee bō tii mō ēyēē se, ne baa yō. Mfēñ ne mō abaa-rō a yōrē mō, ne mō kayōwōrē-rō a waa mō yōrēyōrē.

34 Ne ō tōwē gywii bamō feyē, “Mō bōrē-rō i duñwi mō bweētō, hareē mō ē kpa a ŋ wu. To, mōñ' kyinñi kyena mfēē.”

35 Ne ō narē yō akatō-rō kafwēē, ne ō ya kyōñ di kame si sweere, ne ō korē Wuribware feyē ō ma kan sa a o gyi awōrēfō.

36 Ne ō kya sē korē kēbwarekorē feyē, “N se, n se, ŋ nyi feyē fō ē taarē a fō waa ketō kēmaa. Mbeyōmō mō ē korē fō neē feyē fō sa a mō awōrēfō ne mō i gyi mō-ō gyē kēē na m ma wu. Amaa kano ŋkēmaa ne fō ē kpa-ō bware sa mō.”

37 Ne ōo kinñi ya tō feyē mō agyasepō asa-ō pēēē a di idi. Ne ō tēē Peetroo ē, “Simōñ, fō a di idi neē ēēē? Amō fō moñ taarē kyena dōñhwereē koñko na fō moñ di idi aaa?”

38 Ne ō tōwē gywii bamō feyē, “To, mōñ' kyinñi kyena, na mōñ' korē kēbwarekorē feyē Ōbonsam ma kan kyō mōñe-rō kēē feyē mōñe i kinñi kameē aana. Mōñe ŋkpoñō-rō mōñe ē kpa kikyinñi kyena, amaa mōñe ŋyōwōrē-rō mō a waa yōrēyōrē.”

39 Ne ō bēē kinñi ya korē kēbwarekorē feyē aneñ ne ō korē kegyēñkpeē-ō.

* 14:27 Sakariya 13.7.

40 Mò a kore kebwarekore lowe-o, ne oo bee kinji bo to feye mò agyasepo-o a bee di idi. Bo mon taare kra idi. Nkee bo mon nyi aneñ ne ba tawe a bo gywii Yeessu-o.

41 Ne oo ya kore kebwarekore sasapo. San ne oo kinji ba-o, ne oo tawe gywii bamo feye, "Mone san mone i di idi mone i kyure nee eee? To, aa baare aneñ. San a fo mbeyamo. Mon' deere, ba lee mo, dimaadi mò gyi-o, ba sa ebye awaapo na bo nya mo se keyaalen.

42 Mon' kee, oko ne o gyi mo kidiburo-o e ba-o. To, mon' kosò na ane yo ya gyanjaa mò."

Aneñ ne baa kra Yeessu-o

(Matiyo 26.47-56; Lukas 22.47-53; Yohanee 18.3-11)

43 Yeessu san o sa sensa, ne Yudas ne o gye Yeessu agyasepo kudu anyo-o oko-o a fo. Mò aa asese kukwii ko na bamo apar na akyokun ya ba. Wuribware alonjopo abrese-o na Wuribware mbraa akaapopo-o na man abrese-o ya san bamo.

44 Amò odiburopo-o a kyò kaapo bamo ne ba gya mò se ba-o feye, "Okò ne mo e yo a n ya ka mò kana-o e gye mò ne mone e kpa-o. Na mon' kra mò, na mon' taa mò nare!"

45 Amose-o, Yudas a den fo-o, ne oo yo Yeessu ase. Ne oo tee Yeessu feye, "Okapopo," ne oo kyokywee mò kedaabonj damenanse ka mò kana, feye aneñ ne Yudaa awuye e ka abee kano san kemaa-o.

46 Ne baa kra Yeessu, ne baa kra mò-ro kenken.

47 Mfen ne Yeessu agyasepo-o oko a gyiiri kepan lee, ne oo ne Wuribware alonjopo brese a anya-o oko kesebo tenj.

48 Ne Yeessu a bise asese-o feye, "Amò mone a ba apar na akyokun a mon' bo kra mo nee feye oyuu oooo?"

49 Nke mfene mo-ro mò aa mone nee na mò e kaapo abwareseñ Wuribware sunkpa kabuno, na mone mò mone mon kra mò? Amaa amo-o a ba aneñ nee na mò aworefo na lowi ne mò i wu-o, ne baa kyore amò asen waa abwareseñ wore-ro-ro, nya waa kasentij."

50 Mfen ne Yeessu a agyasepo-o peee a sere yowe mò.

51 Amaa keyaafore ko mò a kpuriti waagya laare-ro o gya bamo se. Ne ba kpa a bo kra mò gbaa mò.

52 Ne oo nyenan, ne mò waagya-o a sanje lee da, ne oo sere ketebonjuron yowe mò waagya-o bo sii.

Aneñ ne baa yaa Yeessu Yudaa awuye a iwurekpa-o

(Matiyo 26.57-68; Lukas 22.54-55, 63-71; Yohanee 18.12-15, 24)

53 To, ne baa taa Yeessu yaa Wuribware alonjopo brese lon-ro, mfen ne Wuribware alonjopo abrese-o na man abrese-o na Wuribware mbraa akaapopo-o e gyanje-o. 54 Ne Peetroo a sii kamee o gya bamo se. Jo gya bamo se aneñ-aaa ya bo fo alonjopo brese a lon amo-ro. Ne mò aa adeeresepo ko te lon-o kabuno ase ba wore deekpa.

55 Ne Wuribware alonjopo abrese-o na agyanje-ro peee a buwi kpa kanoten ne ba ba a bo bo yere se a Yeessu gyi kepo a bo nya maa mò-o kpone.

56 Ne asese bweeto a bo ba bamo ayeba bo kye mò a o nya gyi kepo. Amaa bamo ayeba-o mon yere abee se.

57 Ne nkee bokò a kosò ba ayeba bo poro Yeessu feye,

58 "Ane a nu feye mò a tawe e, 'Mò i bwee Wuribware sunkpa ne asese a ba asaree bo pwee-o, na nke nsa kamee-ro na m pwee kemò ne sese mon ba asaree bo pwee-o.' "

59 Amaa bamo gbaa bamo ayeba-o mon taare yere abee se aneñ ne Yeessu i gyi kepo-o.

60 Ne Wuribware alonjopo brese-o a kosò yere bamo peee akato-ro, ne oo bise Yeessu feye, "Amò fo mon de asen mò peee ne ba tawe ba kye fo-o kanolee aaa?"

61 Ne Yeessu a laato, kana o mon bunji.

Ne oo bee bise mò feye, "Fo e gye mò ne o bo sosò-o mò gyi Kristoo ne oo sun bo kyonwe-o, beee fo mon gye?"

62 Nkee feraa ne Yeessu a benjaa feye, "Oñ, mò nee, na mone san mone i nu mò, dimaadi mò gyi-o, a te Bo-elen-o-kyon-okemaa-Bware kigyise si, na mò aa mò gyi mò kuwure dabe-o, na mò a lee awore-ro mò e ba."*

63 Amò feraa ne alonjopo brese-o a ba kadunfwii bo kyan mò fonjon waagya-ro, ne o ye, "Ane maa lee kpa a oko tawe kotoko pwee na ane dee nu feye oo gyi kepo.

64 Mone a nu asen ne oo tawe bo kye Wuribware-o, o ye mò aa Wuribware ta. Amose-o, emene ne mone e fa feye ane waa mò?"

Ne bamo peee a sure si feye oo gyi kepo, amose-o bo maa mò.

65 Mfen dee ne bokò a lee ba twee akyone ba wee Yeessu si. Ne baa ba kaprakee bo bunj mò akato se, na ba da mò akuntij. Nkee bamo ya da mò, na bo tawe feye, "Nse ya da fo-o nee?" Ne adeeresepo-o a taa mò yaa daye mò esebò-ro abaa.

* 14:62 Daniyel 7.13-14

Anɛn nɛ Peetroo a swɛɛ feyɛ ɔ moŋ nyi Yeessuu-o

(Matiyo 26.69-75; Lukas 22.55-62; Yohanee 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Bamɔ a gyi Yeessuu asɛn kɛkyaŋ-rɔ-ɔ, na Peetroo saŋ o te kabuno mfeŋ. Nɛ Wuribware alɔŋŋɔpɔ brɛsɛ-ɔ mɔ kabre kɔ a ba ɔ kyon.

⁶⁷ Saŋ nɛ oo ŋu Peetroo na ɔ wɔrɛ deɛkpa-ɔ, nɛ ɔ deɛrɛ Peetroo akatɔ-rɔ, nɛ ɔ yɛ, “Fɔ gbaa fɔ aa Yeessuu Nasaretɛnyi mɔ ɛ gyɛ nɛ mɔnɛ naa.”

⁶⁸ Nɛ Peetroo a swɛɛ feyɛ, “Moŋ nyi asɛn nɛ fɔ ɛ tɔwɛ amɔ-ɔ kaase.” Nɛ ɔ nare ya yere lɔŋ-ɔ kibunogyi-ro. Puri amɔ-rɔ nɛ kyanarɛ a fore.

⁶⁹ Kibunogyi amɔ-rɔ mfeŋ nɛ kabre amɔ a bɛɛ ŋu Peetroo, nɛ ɔ bɛɛ lɛɛ ɔ tɔwɛ anɛn nɛ ɔ deɛ tɔwɛ-ɔ o gywii asɛsɛ nɛ bɔ yɛrɛ mfeŋ-ɔ. Kabre-o a tɔwɛ gywii bamɔ nɛɛ feyɛ, “Mɔ gbaa gyɛ Yeessuu a asɛsɛ-ɔ ɔkɔ nɛɛ.”

⁷⁰ Amaa Peetroo a bɛɛ swɛɛ.

Kɛtɔ a bɛɛ waa kafwɛɛ-ɔ, nɛ bamɔ nɛ bɔ yɛrɛ mfeŋ-ɔ a bɛɛ tɔwɛ gywii Peetroo feyɛ, “Fɔ maa taarɛ a fɔ gyiiri ikii feyɛ fɔ moŋ gyɛ Yeessuu a asɛsɛ-ɔ ɔkɔ, a lɛɛ feyɛ anɛ a ŋu feyɛ fɔ gbaa fɔ gyɛ Galileyanyi nɛɛ.”

⁷¹ Nɛ Peetroo a bɛŋŋaa feyɛ, “Mɔ ɛ ka keyaa feyɛ moŋ nyi ɔnyarɛ mɔ nɛ mɔnɛ ɛ tɔwɛ mɔ asɛn-ɔ. Nɛ asɛn mɔ nɛ mɔ ɛ tɔwɛ-ɔ ɛ moŋ gyɛ kasɛŋtiŋ, amɔ fɛraa Wuribware lɔŋ mɔ.” Nɛ ɔ bɛɛ ka anɛn a keyaa-ɔ iluwi bweɛtɔ.

⁷² Mɔ kɛdɛŋ tɔwɛ anɛn lowɛ-ɔ, nɛ kyanarɛ a fore nyɔsɛpɔ. Nɛ oo nyiŋŋi anɛn nɛ Yeessuu a tɔwɛ gywii mɔ-ɔ se feyɛ, “Fɔ ɛ swɛɛ iluwi ɛsa feyɛ fɔ moŋ nyi mɔ pwɛɛ na kyanarɛ deɛ fore iluwi ɛnyɔ.” Nɛ ɔ ya su bweɛtɔ.

15

Anɛn nɛ baa yaa Yeessuu Romanyi gominaa akatɔ-rɔ-ɔ

(Matiyo 27.1-2, 11-14; Lukas 23.1-5; Yohanee 18.28-38)

¹ Kayɛ ŋkɛ gyɛgyaye tututu-o, nɛ Wuribware alɔŋŋɔpɔ abrɛsɛ-ɔ na maŋ abrɛsɛ-ɔ na Wuribware mbraa akaapɔpɔ-ɔ pɛɛɛ a gyanŋɛ kra anɛn nɛ ba waa Yeessuu-o. Nɛ baa ba agbarabi bɔ da mɔ asarɛɛ-rɔ, nɛ baa yaa mɔ Romanyi gominaa nɛ ba tɛɛ mɔ ɛ Pilat-o akatɔ-rɔ, na ɔ sa bamɔ kpa feyɛ bɔ mɔɔ mɔ.

² Nɛ gominaa-o a bise Yeessuu feyɛ, “Baa pɔrɔ fɔ feyɛ fɔ a tɔwɛ feyɛ fɔ ɛ gyɛ Yudaa awuye owure-o. Emɛŋ nɛ fɔ i lee kanɔ?”

Nɛ ɔ bɛŋŋaa mɔ feyɛ, “Sɛŋbise mɔ a lɛɛ fɔ asɛ nɛɛ ɛɛɛ?”

³⁻⁴ Wuribware alɔŋŋɔpɔ abrɛsɛ-ɔ a pɔrɔ Yeessuu bweɛtɔ-ɔ sɛ-ɔ, nɛ gominaa-o a bise Yeessuu feyɛ, “Fɔ maa bɛŋŋaa nɛɛ ɛɛɛ? Nu anɛn nɛ ba pɔrɔ fɔ-ɔ wɔrɛ.”

⁵ Amaa kanɔ Yeessuu bɛɛ ɔ moŋ bunŋi. Nɛ gominaa-o ɛyɛɛ a kpeŋ mɔ.

Anɛn nɛ Romanyi gominaa-o a sure si feyɛ bɔ mɔɔ Yeessuu-o

(Matiyo 27.15-26; Lukas 23.13-25; Yohanee 18.39-40; 19.4-16)

⁶ Amɔ saŋ kemaa mɔ, Wuribware-a kya-anɛ-yɔwɛ a ateese kigyi-o-ro, Romanyi gominaa i lee bamɔ nɛ oo tii bamɔ tiikpa-ɔ ɔkɔ nɛ laman ɛ kpa-ɔ na ɔ nare ya kyure.

⁷ Saŋ amɔ oo tii ɔnyarɛ kɔ nɛ ba tɛɛ mɔ ɛ Bar-Abas-ɔ na asɛsɛ kɔ tiikpa, a lɛɛ feyɛ baa kɔsɔ kɔ bɔ kye Roma abanɛ maŋ mɔ-rɔ, nɛ baa mɔɔ asɛsɛ bweɛtɔ ɛkɔ-ɔ-rɔ.

⁸ Nɛ laman a gyanŋɛ gominaa-o akatɔ-rɔ, nɛ baa lɛɛ ba bise mɔ feyɛ o lee asɛsɛ nɛ oo tii-o ɔkɔ, feyɛ anɛn nɛ ɔ kyɔ waa nsu nɛ ŋ ya kyon-ɔ-rɔ-ɔ.

⁹ Amɔsɛ-ɔ, nɛ gominaa-o a bise bamɔ feyɛ, “Mɔnɛ ɛ kpa feyɛ n lee ɔnyarɛ nɛ mɔnɛ ɛ tɛɛ mɔ ɛ mɔnɛ Yudaa awuye owure-o nɛɛ bɛɛɛ?”

¹⁰ Gominaa-o dɛŋ o nyi feyɛ kɔkweɛ sɛ nɛ Wuribware alɔŋŋɔpɔ abrɛsɛ-ɔ a kra Yeessuu ba bɔ sa mɔ.

¹¹ Amɔ fɛraa nɛ alɔŋŋɔpɔ abrɛsɛ-ɔ a da laman-ɔ kanɔ sɛ feyɛ bɔ tɔwɛ ɛ o lee Bar-Abas. Nɛ bɔ yɛ, “Lee Bar-Abas.”

¹² Nɛ gominaa-o a bɛɛ bise feyɛ, “To, nɛ ntɛtɔ nɛ mɔnɛ ɛ kpa feyɛ ŋ waa mɔ nɛ mɔnɛ ɛ tɛɛ ɛ Yudaa awuye owure-o nɛɛ?”

¹³ Amɔ fɛraa nɛ baa fɛɛ-rɔ feyɛ, “Da mɔ bɔ mɛra kiyii kpare-abɛɛ-rɔ sɛ!”

¹⁴ Nɛ gominaa-o yɛ, “Ntɛtɔ bɔyɛ gbaa nɛ ɔ waa?”

Nɛ baa bɛɛ fɛɛ-rɔ feyɛ, “Da mɔ bɔ mɛra kiyii kpare-abɛɛ-rɔ sɛ!”

¹⁵ Gominaa-o a kpa a ɔ waa bamɔ kɛprɛ-ɔ sɛ-ɔ, nɛ oo lee Bar-Abas bɔ sa bamɔ. Nɛ ɔ sa nɛ mɔ asoogyaa awuye-o ɔkɔ a da Yeessuu paara, nɛ ɔ taa mɔ sa bamɔ feyɛ asoogyaa awuye ya da mɔ bɔ mɛra kiyii kpare-abɛɛ-rɔ-ɔ sɛ.

Anɛn nɛ asoogyaa awuye a waa Yeessuu ŋwaagyisɛŋŋɛ-o

(Matiyo 27.27-31; Yohanee 19.2-3)

¹⁶ Nɛ asoogyaa awuye-o a taa Yeessuu yaa Gominaa Pilat a lɔŋ-ɔ-rɔ, nɛ baa tɛɛ bamɔ bɛɛkɔ-ana bɔ gyanŋɛ.

17 Ne baa ba waagya pipee bo bunj mo feye mo a gye owure-o, ne baa ba iwu bo lo kuwurepa bo bunj mo.

18 Ne baa lee ba waa mo nwaagyisejhe feye, "Ansuma, nana, Yudaa awuye owure."

19 Ne baa ba kayii bo daye Yeessu kunju-ro anej-aaa, ne baa twee akyone wee mo se, ne baa tee gyone mo ayaa-ro feye bamo a bu mo-o.

20 Sanj ne baa waa mo nwaagyisejhe lowe-o, ne baa lee waagya pipee-o, ne baa ba mo fonefone ato bo bunj mo. Ne baa taa mo ba yo a bo ya da mo bo mera kiyii kpare-abee-ro se.

Anej ne baa da Yeessu bo mera kiyii kpare-abee-ro se-o

(Matiyo 27.32-44; Lukas 23.26-43; Yohanne 19.17-27)

21 Sanj ne asoogyaa awuye-o de Yeessu ba yo-o, ne baa gyanjaa onyare ko na o kyone o lwee man-ro-ro. Jo lee Kireenee man-ro, ne ba tee mo e Simone, ne o gye Alesanda na Rufus bamo se-o. Simone mo ne asoogyaa awuye-o a yere mo feye o soro Yeessu a kiyii kpare-abee-ro-o.

22 Ne baa yaa Yeessu mfej ne ba tee e Golootaa-o (kaase e kaapo feye Kolornkorengyi-Sweere.)

23 Ne baa bo sa Yeessu nta ne baa ba kadowi bo waa-ro-o, na mo kayowore-ro ma lee dunwi mo. Amaa Yeessu a kine kunuu.

24 Ne baa da mo bo mera kiyii kpare-abee-ro-o se. Mfej ne baa waa mpini mpini bo ke mo ato bunse-ro taa.

25 Sanj ne baa da Yeessu bo mera kiyii kpare-abee-ro-o se-o, sanj-o na kyowe a yase.

26 Ne baa taa kaworetaa ko bo mera Yeessu anju si. Ne gominaa-o a kyoree kamose feye, "Yudaa awuye owure-o."

27 Ne baa bee da ayu anyo ko bo mera ayii kpare-abee-ro se. Baa da okone ko bo mera koke se Yeessu kigyise si, okone mo bo mera koke se mo kebena se. [

28 Mfaanee-o, keto ne baa kyoree waa abwaresej wore-ro-o a waa kasentij feye,

"Baa waa mo keto ne ba waa aboyewaapo-o.]"*

29 Ase se ne ba kyone mfej-o e da abaa-ro nee, na ba saare Yeessu feye, "Mboo. Nee fo ye fo i bwee Wuribware sunjpa-o, na nke nsa kamee fo bee pwee kemo bo yera e?"

30 Mbeyomo korowe lee kiyii kpare-abee-ro mo se ba sweere, na fo morowe fo eyee."

31 Anej dee ne Wuribware alonejo abrese-o na Wuribware mbraa akaaporo-a mii mo kyomo, na ba mose mo, na ba towe ba gywii abee feye, "Jo morowe boko, amaa o maa taare a o morowe mo eyee.

32 Mon' sa a ane kee feye mo a towe e o gye Kristoo ne Wuribware ye o sunj a o bo kyone ane-o, na o gye ane Isireelii awuye owure-o nee-o, o taare a o lee kiyii kpare-abee-ro mo se ba sweere aaa. Ne mo ya taare feraa, ane e kore mo a ane gyi." Anej dee ne ayu anyo ne baa da bamo gbaa bamo bo mera ayii kpare-abee-ro se Yeessu ase-o a saare mo.

Anej ne Yeessu a wu kiyii kpare-abee-ro-o se-o

(Matiyo 27.45-56; Lukas 23.44-49; Yohanne 19.28-30)

33 Sanj ne mpase a fo-o, ne kyowe a yowe keda, ne kibugyii a da sweere amo se peee. Ne kaa gyi edonehweere esa.

34 Sanj amo a kpa a o gye kee-o, ne Yeessu a faa-ro kenken bamo aye-ro Heebri-ro feye, "Ili, Ili, lama sabakatani." Kaase e kaapo feye, "O Wuribware, O Wuribware, nteto se ne fo a kine mo?"*

35 Ne bamo ne bo bo mfej-o mon nu mo asenjo kaase, ne boko ye, "Mon' nu, Wuribware kyaamee Iliya ne o tee."

36 Ne bamo-ro oko a nweenan ya ba ikyikye bo da nta-ro, ne o taa bo kyena kayii si. Ne oo teyi bo waa Yeessu kan-ro na o nya kyokywee, ne o ye, "To, mon' sa a ane yere na ane kee feye Iliya e ba a o bo maye mo lee kiyii kpare-abee-ro-o se baa sweere aaa."

37 Mfej ne Yeessu a faa-ro kenken, ne oo kii Ebware lee.

38 Ne waagya ne baa bo kunj Wuribware sunjpa a dod-ro a kekyan-o a kyan-ro ntun njyo lee sosu ya bo da kaase.

39 Soogyaa abrese ne o yere kiyii kpare-abee-ro-o akato-ro o deere Yeessu si-o a nju anej ne Yeessu a wu-o, ne o ye, "Onyare mo gye Wuribware mo gyi nee kasentij."

40 Amo sanj amo akye ko mo yere kefo ba deere ba kyone. Akye amo boko e gye Mariya Magadalanyi, na Mariya ne o gye Yakubu Kagyingyii na Yosef bamo nyi-o, na Salomee.

41 Akye amo a gya Yeessu si haree lee sanj ne o bo Galileya sweere se-o nee, bamo ne bo dee ba deere mo se-o. Akye bweeto ne baa gya mo se lwee Yerusalem man-ro-o gbaa tii bamo se mfej.

* 15:28 Isaya 53.12. * 15:34 Kilij 22.1.

Anɛɲ nɛ baa pure Yeesuu-o
(*Matiyo 27.57-61; Lukas 23.50-56; Yohanee 19.38-42*)

⁴²⁻⁴³ Amɔ man abresɛ-ɔ akɔ bɔ-rɔ nɛ ba tɛɛ mɔ ε Yɔsɛf. Nɛ ɔɔ lɛɛ man kɔ nɛ ba tɛɛ mɔ ε Arimateya-ɔ. Ɔ gyɛ sɛsɛ timaa. Nɛ o gywii san nɛ Wuribware i gyi mɔ kuwure sweɛrɛ mɔ sɛ-ɔ. Nɛ asɛsɛ bweɛtɔ i bu mɔ. Kɛdɛɛpweɛta a fɔ-ɔ, nɛ ɔɔ waa kakpɔnɔ, nɛ ɔɔ yɔ Gominaa Pilat asɛ ya kɔrɛ mɔ feyɛ ɔ taa Yeesuu kifuniɲ sa mɔ a ɔ yaa pure. Ɔɔ yɔ menan, a lɛɛ feyɛ kake amɔ gyɛ Ifiyara nɛɛ. Amɔsɛ-ɔ, kyɔwɛ ya lowɛ, amɔ kukyure kake a fɔ, na ɔkɛmaa ma nya waa kusun kɛmaa.

⁴⁴ Nɛ gominaa-o eyɛɛ a kpeɲ mɔ feyɛ Yeesuu a kyɔ wu. Nɛ oo lee mɔ soogyaa brɛsɛ-ɔ bise mɔ feyɛ Yeesuu a wu kyee aaa.

⁴⁵ Mɔ a nu Yeesuu a lowi-o bɔ lɛɛ soogyaa brɛsɛ amɔ asɛ-ɔ, nɛ ɔɔ sa Yɔsɛf kpa feyɛ ɔ ya taa kifuniɲ-o yaa pure.

⁴⁶ Nɛ Yɔsɛf a ya sɔɔ kyefuri popwɛɛ. Nɛ ɔɔ mayɛ Yeesuu kifuniɲ-o lɛɛ kiyii kpare-abɛɛ-rɔ-ɔ sɛ, taa kyefuri-o bɔ miri kifuniɲ-o. Nɛ ɔɔ taa kifuniɲ-o waa kegyeranta kɔ bɔ-rɔ. (A lɛɛ feyɛ Yudaa awuye fɛraa keforɛ nɛ ba nɛri ba lee bɔ feyɛ kekyaɲ-ɔ. Amɔ amɔ-rɔ ɛ gyɛ bamɔ agyeranta.) Nɛ oo kuron keforɛ kɔ bɔ kpuse kegyeranta-ɔ kanɔ feyɛ pɔnɛ-ɔ.

⁴⁷ San nɛ Yɔsɛf ɛ waa amɔ-ɔ pɛɛɛ-ɔ, na Mariya Magadalanyi na Yɔsɛf mɔ nyi Mariya mɔ yɛrɛ tɔɲ kɔ ba deɛrɛ. Nɛ baa nɲ mfeɲ nɛ oo pure Yeesuu-o.

16

Anɛɲ nɛ Yeesuu a kyiɲɲi lɛɛ lowi-ro-o
(*Matiyo 28.1-8; Lukas 24.1-12; Yohanee 20.1-10*)

¹ Mɛmɛnɛda, kake nɛ Yudaa awuye-o i kyure, nɛ bɔ maa waa kusun kɛmaa-ɔ a kyɔn-ɔ, nɛ Mariya Magadalanyi na Salomee na Yakubu mɔ nyi Mariya a ya sɔɔ kadwii na kakyanne na bɔ yaa bɔ kyiine Yeesuu kifuniɲ-o.

² Amɔsɛ-ɔ, kayɛ nke Kosiyara gyegyaye kyɔwɛ keleebeɛ-ɔ, nɛ baa yɔ kegyeranta-ɔ asɛ.

³⁻⁴ San nɛ ba yɔ-ɔ, nɛ baa bise abɛ feyɛ, "Nɛ ɛ gyɛ nɛ o kuron keforɛ-ɔ a ɔ lɛɛ kegyeranta-ɔ kanɔ sɛ a ɔ sa anɛ?" A lɛɛ feyɛ keforɛ-ɔ bɔ dwii. Amaa bamɔ a deɲ yasɛ akatɔ deɛrɛ bɔ kyɔnwe-ɔ, nɛ baa nɲ feyɛ keforɛ-ɔ a kyɔ kuron lɛɛ-rɔ.

⁵ Nɛ baa lwee kegyeranta-ɔ-rɔ, nɛ baa nɲ keyaafɔrɛ kɔ na o te kegyeranta-ɔ-rɔ kigyise si o bun kaare sosweɛ fufuri parepare. Nɛ kufu a nya bamɔ.

⁶ Nɛ ɔ yɛ, "Mɔnɛ ma sa a kufu nya mɔnɛ, na nɲ nyi feyɛ Yeesuu Nasaretɛnyi nɛ baa da mɔ bɔ mɛra kiyii kpare-abɛɛ-rɔ-ɔ sɛ-ɔ nɛ mɔnɛ ɛ kpa. Amaa ɔ mɔn bɔ mfeɛ. Wuribware a kyiɲɲi mɔ lɛɛ lowi-ro. Mɔn' kɛɛ mfeɲ nɛ baa baa mɔ bɔ beya-ɔ.

⁷ To, mbɛyɔmɔ, mɔn' ya tɔwɛ gywii Peetroo na Yeesuu agyasepɔ nɛ baa san-ɔ feyɛ, 'Ɔ gyɛ mɔnɛ nkɛɛ o yii Galileya sweɛrɛ sɛ. Mfeɲ-ɔ nɛ mɔnɛ i nɲ mɔ feyɛ anɛɲ nɛ ɔɔ kyɔ tɔwɛ gywii mɔnɛ-ɔ.'"

⁸ Amɔsɛ-ɔ, nɛ baa ba kufu na kayɛyɔn bɔ nɲɛɛnan lɛɛ kegyeranta-ɔ-rɔ ba yɔ. Amaa bɔ mɔn sa sɛnɲa gywii ɔkɔ, a lɛɛ feyɛ kufu de bamɔ.

Anɛɲ nɛ Yeesuu a lee mɔ eyɛɛ bɔ kaapɔ Mariya Magadalanyi-o
(*Matiyo 28.9-10; Yohanee 20.11-18*)

[
⁹ San nɛ Yeesuu a kyiɲɲi lɛɛ lowi-ro Kosiyara gyegyaye-ɔ, Mariya Magadalanyi nɛ Yeesuu a deɛ gya ibrisi isunoo bɔ kɔsɔ mɔ sɛ-ɔ, nɛ ɔɔ daa sɛ ilee mɔ eyɛɛ bɔ kaapɔ.

¹⁰ Nɛ Mariya a ya tɔwɛ gywii Yeesuu mɔ nyarɛ-ana, na bɔ waa mɔ kale.

¹¹ Amaa mɔ a tɔwɛ gywii bamɔ feyɛ Yeesuu a kyiɲɲi lɛɛ lowi-ro hareɛ oo nɲ mɔ-ɔ, bɔ mɔn kɔɔrɛ mɔ gyi.

Anɛɲ nɛ Yeesuu a lee mɔ eyɛɛ bɔ kaapɔ mɔ nyarɛ-ana kɔ-ɔ
(*Lukas 24.13-35*)

¹² Amɔ kamɛɛ-rɔ-ɔ, nɛ Yeesuu a bɛɛ lee mɔ eyɛɛ kpa popwɛɛ kɔ-rɔ bɔ kaapɔ mɔ nyarɛ-ana anyɔ kɔ na bɔ naa bamɔ kpa sɛ ba lɛɛ man-nɔ.

¹³ Nɛ baa kinɲi yɔ ya tɔwɛ gywii Yeesuu mɔ nyarɛ-ana nɛ baa san-ɔ. Amaa bɔ mɔn kɔɔrɛ gyi.

Anɛɲ nɛ Yeesuu a lee mɔ eyɛɛ bɔ kaapɔ mɔ agyasepɔ kudu kako-ɔ
(*Lukas 24.36-49; Yohanee 20.19-23; Aya-rɔ ayerepɔ asun 1.6-8*)

¹⁴ Lalalowe-ɔ, nɛ Yeesuu a lee mɔ eyɛɛ bɔ kaapɔ mɔ agyasepɔ kudu kako-ɔ na bɔ te ba gyi ateese. Nɛ ɔɔ pɔrɔ bamɔ, a lɛɛ feyɛ baa kine kɔkɔɔrɛ bamɔ nɛ baa nɲ feyɛ oo kyiɲɲi lɛɛ lowi-ro-o, nɛ baa bɔ tɔwɛ gywii bamɔ-ɔ gyi.

¹⁵ Nɛ ɔɔ tɔwɛ gywii bamɔ feyɛ, "Mɔn' narɛ kayɛ-rɔ pɛɛɛ ya tɔwɛ asɛn timaa-o gywii sɛsɛ dimaadi pɛɛɛ.

¹⁶ Ɔkɛmaa ne ɔ kɔɔre mone gyi, ne ɔ ba asuu-o, Wuribware e morɔwe mɔ. Amaa mɔ ne ɔ mon kɔɔre mone gyi-o fɛraa, Wuribware i bu mɔ kepɔ.

¹⁷ Mɔ e sa ɔkɛmaa ne ɔ kɔɔre asen timaa-o a o gyi-o elen na ɔ ba mɔ kenyaɛ bɔ gya ibrisi bɔ kosɔ asɛɛ se, na ɔ sa esensa ne ɔkɔ maa nu emɔ-rɔ-ɔ.

¹⁸ Na ɔ kra awɔ-rɔ beɛɛ o nuu kadwii mɔɔɛ na ketɔ ma waa mɔ sɛye, na ɔ ba kesareɛ bɔ dɔɔɔ alɔpɔ se na bɔ kpaare.”

*Aneɲ ne Yeesuu yii sosɔ-ɔ
(Lukas 24.50-53; Aya-rɔ ayerepɔ asuɲ 1.9-11)*

¹⁹ Saɲ ne Yeesuu a sa sɛɲsa mɔ agyasepɔ-ɔ ase lowe-ɔ, ne Wuribware a yaa Yeesuu sosɔ yaa ba mɔ bɔ kyena mɔ Wuribware kigyise si, na mɔ aa mɔ gyi kuwure.

²⁰ Ne mɔ agyasepɔ-ɔ mɔ a yɔ ton kɛmaa ya tɔwe abwareseɲ. Ne Wuribware a gya bamɔ kamɛɛ, ne ɔ sa bamɔ keyaalen ne baa bɔ waa akpenyeɛɛtɔ bɔ kaapɔ feye abwareseɲ ne baa tɔwe-ɔ gye kasentɲ-o.]

Lukas Ketɔ ne Lukas a kyɔrɛɛ bɔ lee asen timaa-o si-o

1-4 Brɛsɛ Tiyuufilus, mɔ e ka fɔ kanɔ. Ketɔ sɛ ne mɔ e kyɔrɛɛ wɔrɛ mɔ mɔ e sa fɔ-ɔ e gye feye mɔ e kpa a fɔ nya ɲu feye ketɔ ne baa kaapo fɔ bɔ lee atɔ biribiri ne aa waa anɛ asɛ-ɔ gye kasɛntɪŋ. Asɛsɛ bweɛtɔ a kyɔrɛɛ amɔ pɛɛɛ asɛŋ bɔ beya feye anɛŋ ne baa nu amɔ pɛɛɛ lee bamɔ ne baa gye ɲkɛɛ nu ne baa ɲu amɔ-ɔ ne baa tɔwɛ abwaresɛŋ-ɔ asɛ-ɔ. M fɛraa mɔ a deere, ne mɔ a kare asɛŋ-ɔ pɛɛɛ-rɔ damɛnanɛ lee amɔ kegyɛɲkɛɛ-rɔ, ne mɔ a waa mfɛɛrɛ feye a bware feye ɲ gbaa n kyɔrɛɛ amɔ pɛɛɛ mɔ kegyasɛ kegyasɛ bɔ sa fɔ.

Anɛŋ ne Wuribware a sunj tɔwɛ Yohaneɛ Osuubɔpɔ-ɔ kɔkɔwɛ asɛŋ-ɔ

5 To, sanj ne Herɔd gye Yudeya sweere sɛ owure-o, Wuribware alɔŋŋɔpɔ kɔ mɔ bɔ-rɔ ne ba tɛɛ mɔ e Sakariya. Ɔ lee Isireelii awuye bɔkɔ ne bɔ gye Wuribware alɔŋŋɔpɔ pɛɛɛ a kasuro-o-ro. Kasuro mɔ ne baa ke-ro mbuno si mbuno si-o. Sakariya mɔ gye mbuno-o-ro kakɔ ne ba tɛɛ kamɔ e Abiya-o kigyi. Mɔ ka ne ba tɛɛ e Ilisabet ne mɔ gbaa a lee kasuro-o-ro dɛɛ.

6 Abɛɛ anyɔ mɔ kakyɛna-rɔ a waa Wuribware danj, a lee feye baa gya mɔ mbrɛa-ɔ pɛɛɛ sɛ kyɛkyɛ.

7 Amaa bɔ mɔŋ de gyi, a lee feye Ilisabet maa kɔwɛ. Amɔ bamɔ anyɔ-ɔ pɛɛɛ a kyɔ bɛrɛ lowɛ.

8-9 Sanj a fɔ feye Abiya kabuno-o sunj Wuribware mɔ sunj kpa. Feye anɛŋ ne bamɔ adɛdaasɛŋ bɔ lee Wuribware alɔŋŋɔpɔ sɛ e kaapo-ɔ, ne baa tweɛ abu bɔ lee Sakariya feye mɔ e gye ne o lwee Wuribware sunj kpa-ɔ ya kywɛɛ nyonku sa Wuribware.

10 Sanj a fɔ, ne oo lwee mfɛŋ ɔ yɛrɛ ɔ kywɛɛ nyonku ɔ sa Wuribware-ɔ, na laman-ɔ mɔ yɛrɛ kawu ba kɔrɛ kɛbwarekɔrɛ.

11 Nyonku mɔ bɔ kakyɛnsɛgyii ne ka yɛrɛ lɔŋŋɔkpa sɛ-ɔ-rɔ* ɔ kywɛɛ. Ne Sakariya yɛrɛ lɔŋŋɔkpa-ɔ akatɔ-rɔ. Puri amɔ-rɔ ne Wuribware kabɔɔ kɔ a lee mɔ sɛ, na ɔ yɛrɛ mɔ kigyisɛsarɛɛ sɛ.

12 Amɔ Sakariya a ɲu Wuribware kabɔɔ amɔ anɛŋ-ɔ, ne mɔ dunj a tɛŋ mɔ, ne kufu a nya mɔ.

13 Ne Wuribware kabɔɔ-ɔ ye,

“Sakariya, fɔ ma sa a kufu nya fɔ.

Wuribware a nu fɔ a kɔrɛ mɔ feye ɔ sa fɔ kayaagyɛ.

Amɔsɛ-ɔ fɔ aa fɔ ka Ilisabet e kɔwɛ onyare.

Na fɔ sa mɔ kenyarɛ feye Yohaneɛ.

14 Mɔ ya kɔwɛ mɔ, a sa a fɔ akatɔ gyi bweɛtɔ

na a sa a asɛsɛ bweɛtɔ gbaa akatɔ gyi,

15 a lee feye o kii sɛsɛ dabe a ɔ bɔ sa Wuribware.

O kisi nta kɛmaa* .

Na Wuribware a kufwiɛne timaa-o sa mɔ mɔ keyaalenj

pwɛɛ gbaa na mɔŋɛ dɛɛ kɔwɛ mɔ.

16 Na ɔ kpɔwɛ anɛ Isireelii awuye

ne baa tɛŋne bamɔ aa anɛ nyanɲɛ Wuribware

mbɔŋtɔ-rɔ-ɔ bweɛtɔ baa Wuribware asɛ.

17 Na ɔ nya keyaalenj lee Wuribware a kufwiɛne timaa-o ase,

feye anɛŋ ne Wuribware a akyaamɛɛ-ɔ Iliya a nya-ɔ dɛɛ.

Na ɔ gye anɛ nyanɲɛ ɲkɛɛ,

na ɔ nya waa Wuribware a asɛsɛ-ɔ siraa gywii mɔ.

Na ɔ sa a ɲyaagyɛ na bamɔ asɛ a bɛɛ kpa abɛɛ,

na bɔ waa kanɔ kɔŋkɔ.

Na ɔ sa a katamaabu awuye kyurowi bamɔ mfɛɛrɛ

bɔ gya asɛsɛ timaa e kpa sɛ.”

18 Ne Sakariya a bise Wuribware kabɔɔ-ɔ feye, “Mɔ aa mɔ ka pɛɛɛ mɔ a bɛrɛ. Ne emɛne ne mɔ e waa a m bɔ ɲu feye amɔ-ɔ gye kasɛntɪŋ neɛ?”

19 Ne ɔ bɛŋŋaa feye, “Mɔ e gye Gabriyel ne ɲ yɛrɛ Wuribware fɔŋfɔŋ asɛ-ɔ, ne oo sunj mɔ feye m bɔ tɔwɛ asɛŋ kɔnɛkɔnɛsɛ mɔ gywii fɔ.

* 1:11 Kelee Igyipiti 30.1-10. * 1:15 Anyarɛ kɛkarɛ 6.1-4.

20 Amaa fɔ a mɔŋ kɔɔre mɔ kasentɪŋ asen mɔ ne amɔ kebee maa paŋ-ɔ se-ɔ, fɔ i kii kpawu na kamu ya bɔ fɔ ŋke-ɔ, ne ɔ yere ba asaree bɔ sa senja. Ne baa pini feye Wuribware a lee mɔ eyee bɔ kaapo mɔ mɔ sunjka-ɔ mfen, a lee feye ɔ mɔŋ lee taare yaye kana sa senja gywii bamo.

21 San mɔ peee na asese-ɔ yere bɔ gywii Sakariya, na ba fa ketɔ se ne ɔ kɔŋ kyee Wuribware sunjka-ɔ bweeto anen-ɔ.

22 San ne ɔ bɔ lee-ɔ, ne ɔ yere ba asaree bɔ sa senja. Ne baa pini feye Wuribware a lee mɔ eyee bɔ kaapo mɔ mɔ sunjka-ɔ mfen, a lee feye ɔ mɔŋ lee taare yaye kana sa senja gywii bamo.

23 Ŋke ne Sakariya e waa mɔ kusun Wuribware sunjka-ɔ a kyon-ɔ, ne ŋkee ɔ yɔ mɔ aye. 24 Bɔ fɔ san kɔ-ɔ ne mɔ ka a nya kame, ne ŋkee ɔ kweero kekyaŋ-nɔ aferi anuu, na ɔ maa lee kawu.

25 Ne ɔ tɔwe gywii mɔ eyee feye, “Ŋkee feraa Wuribware a kya mɔ-ro, ne ɔ bee lee mɔ lee ipeere-ro asese ase!”

Anen ne Wuribware a sun tɔwe Yeesuu kɔkɔwe asen-ɔ

26 Amo Ilisabet a kame-o aferi asiye-o-ro-o, ne Wuribware a bee sun mɔ kabɔɔ Gabriyel feye ɔ yɔ Galileya sweere se a man kɔ ne ba tee mɔ e Nasaret-ɔ-ro,

27 na ɔ yɔ kabregyii kɔ ne ba tee mɔ e Mariya-o ase. Kabregyii mɔ ne baa kere mɔ sa anyare kɔ ne ba tee mɔ e Yosef ne ɔ lee Yudaa awuye ɔɔɔdaapo Deefid a kabuno-o.

28 Amo feraa kabɔɔ-ɔ a yɔ kabregyii amɔ ase mfen ne ɔ bɔ-ɔ, ne ɔ ka mɔ kana tɔwe gywii mɔ feye, “Wuribware a gya fɔ kamee, ne oo yure fɔ.”

29 Ne Mariya dun a ten mɔ bɔ lee ketɔ ne Wuribware a kabɔɔ-ɔ a tɔwe-ɔ se, ne ɔ fa mfere kpon feye o nu kemɔ ne kabɔɔ amɔ a tɔwe-ɔ kaase aaa.

30 Ne kabɔɔ amɔ a tɔwe gywii mɔ feye,

“Mariya, fɔ ma sa a kufu nya fɔ.

Wuribware a waa fɔ atɔ.

31 Fɔ e nya kame na fɔ kɔwe anyare, na fɔ sa mɔ kenya feye Yeesuu.

32 Na o kii sese dabe, na bɔ tee mɔ e Nyinkpen-kyon-atɔ-peee-Bware mɔ gyi-o.

Na Nyanpe Wuribware sa a kyena mɔ nana Deefid a kuwure-o si.

33 Na o kii mone ɔɔɔdaapo Yakubu a ananagi-o owure nsu peee.

Mɔ kuwure-o maa gye kee daa!”

34 Ne Mariya ye, “Mɔŋ nyi anyare, ne emene ne a waa na a ba anen?”

35 Ne Wuribware kabɔɔ-ɔ mɔ ye,

“Wuribware a kufwiŋe timaa-o e ywee fɔ se,

na Nyinkpen-kyon-atɔ-peee-Bware

a keyaalen-ɔ sii fɔ se.

Amose-ɔ fɔ kayaagyi-o, ba tee mɔ e

keyaafɔre timaa, Wuribware mɔ gyi-o.

36 Nu, fɔ kɔwebee Ilisabet ne ɔ bere, ne bɔ ye ɔ maa kɔwe-ɔ, de anyare kame. Kamɔ aferi asiye nee.

37 Na seye mɔŋ bɔ-ro ne Wuribware maa taare a ɔ waa!”

38 Ne Mariya ye, “Wuribware kabre e gye mɔ, amose-ɔ a waa sa mɔ feye anen ne fɔ a tɔwe-ɔ mɔ dee.” Ne Wuribware kabɔɔ amɔ a lee mɔ ase.

Anen ne Mariya a ya ka Ilisabet kana-ɔ

39 Ketɔ mɔŋ kyee ne Mariya a waa siraa, ne ɔ da eyee se yɔ Yudeya man kɔ ne ɔ bɔ abee-ɔ-ro-ɔ, mfen ne Sakariya na mɔ ka Ilisabet te-o.

40 Ne ɔ yɔ Sakariya lɔŋ-nɔ ya ka Ilisabet kana.

41 Ilisabet keden nu Mariya kanaka-ɔ, ne kayaagyi ne o de mɔ kame-o a dabɔrɔ mɔ eyee mɔ nyi kame-ro. Ne Wuribware a sa ne mɔ kufwiŋe timaa-o a lee sosɔ bɔ kyena Ilisabet se puri amɔ-ro.

42 Ne Ilisabet a tɔwe kenken gywii Mariya feye,

“Akyee-ro peee fɔ ne Wuribware a yure bweeto,

Wuribware a yure kayaagyi

ne fɔ e ba a fɔ bɔ kɔwe-ɔ.

43 Mō a nya kunu timaa feye
 mō nyanpe Kristoo mō nyi a ba
 na ɔ bō ka mō kanɔ.
 44 Mō a deŋ nu fō kanɔka-ɔ,
 ne kayaagyi ne ɔ bō mō kame-ro-o a daborɔ eyee
 bō lee feye aa waa mō kɔne.
 45 Fō a kɔɔre gyi feye ketɔ ne Wuribware a sun
 bō tɔwe gywii fō-ɔ e ba-rɔ kasentɔn-o si-o,
 o yure fō.”

Aneŋ ne Mariya a kyoro Wuribware-ɔ

46-48 Ne Mariya ye,

“Mō e kyoro Wuribware mō kakponɔ-rɔ.
 Mō akatɔ a gyi mō ɔmorɔwepo Wuribware se.
 A lee feye, haree mō a gye mō kabre wɔrɔba-ɔ
 gbaa ooo, oo nyinŋi mō se.
 Lee ndɔɔ bō yɔ, asese ne bō te mbeyɔmɔ-ɔ
 na bamo ne ba ba a bō bō kowe-ɔ,
 e tee mō e N-de-nyure.
 49 Bō lee atɔ dabe ne Jyaalenpo-Bware a waa sa mō-ɔ se,
 mō e kyoro mō kenarye kpeyaa.
 50 Lee dedaa-ɔ bō fō mbeyɔmɔ
 ɔ kpa kenana kemaa-rɔ asese ne ba bu mō-ɔ asen.
 51 Ne o teyi mō kesaree dabe-ɔ bō waa atɔ dabe,
 ne ɔ brawe bamo ne ba kaapo bamo eyee-ɔ-rɔ.
 52 ɔ baa awure kaase,
 ne ɔ yase aseɛ lanŋyan soso.
 53 ɔ sa atiripo atɔ timaa,
 ne ɔ gya atɔ awuye bō kyonwe asaree kpankpan.
 54-55 Oo nyinŋi ketɔ ne ɔ tɔwe gywii
 ane nana Abraham mō aa mō ananagyi-o si,
 feye o yure bamo nsu peɛɛ-ɔ.
 Ne ŋkee ɔ ba na ɔ bō kya ane Isireelii awuye,
 Wuribware mō gyi-ana-ɔ-rɔ.”

56 Ne Mariya a kyena mfen ka Ilisabet kanɔ waa aferi asa pweɛ ne ɔ deɛ kinŋi yɔ pe.

Aneŋ ne baa kowe Yohane Osuubɔpo-ɔ

57 Ilisabet kɔkɔwe san a fō-ɔ, ne ɔ kowe anyare.
 58 Mō akyenabɛɛpo na mō akowɛɛɛ a nu feye Wuribware a waa atɔ timaa sa mō-ɔ, ne aa
 waa bamo aa mō kakatɔgyi.
 59 Bamo a kowe kayaagyi-o, kemɔ kake buruwasepo-ɔ, ne baa ten mō kotweetu, ne bō ye
 bō ba mō se Sakariya kenarye bō sa mō.
 60 Ne mō nyi ye, “Daabii. Weete mō kenarye e gye Yohanee.”
 61 Ne baa beŋjaa mō feye, “Nee bō maa tee monɛ akowɛɛɛ-ɔ ɔko mɔ aneŋ e?”
 62 Mō se a mon tee taare sa senɔsa-ɔ se-ɔ, ne baa ba asaree bō bise mō kenarye ne ɔ kpa feye
 bō bō sa mō gyi amo-ɔ.
 63 Ne ɔ ba asaree bō tɔwe feye bō sa mō kataaboo ne ba kyoreɛ se-ɔ, ne ɔ kyoreɛ feye, “Mō
 kenarye e gye Yohanee.” Ne eyee a kpen bamo peɛɛ.
 64 Mō a deŋ kyoreɛ amo puri amo-rɔ lowe-ɔ, ne mō kanɔ a bunŋi, ne ɔ beɛ lee ɔ sa senɔsa,
 ne ɔ meraa se ɔ kyoro Wuribware.
 65 Ne aa waa mō akyenabɛɛpo-ɔ peɛɛ kufu, ne asen amo a lweero fō Yudeya abee-ɔ-rɔ a
 eman-ɔ okemaa se.
 66 Okemaa ne oo nu asen amo-ɔ a fa amo mfeɛre, ne bō ye, “Ntɔ sese ne kayaagyi mɔ e ba a
 ɔ bō kii-o nee?” A lee feye okemaa a ŋu feye Wuribware keyaalɛn bō mō-rɔ.

Aneŋ ne Sakariya a kyoro Wuribware-ɔ

67 Ne Wuribware a kufwiinɛ timaa-o a bō ywee Sakariya si, ne ɔ lee ɔ tɔwe ketɔ ne
 Wuribware e tɔwe o gywii mō-ɔ. Ne ɔ ye,
 68 “Mon! sa a ane Isireelii awuye
 kyoro ane nyanpe Wuribware,
 a lee feye ɔ bō lee mō asese lee asen-nɔ,

ne baa nya bamo eyee.
 69 Jo sa ane amorawepo dabe
 bo lee mo keyaafore, ane adedaapo Deefid, a kenana-o-ro,
 70-71 feye anen ne do bor do akyaaame timaa si
 towe kyee bo beya ane-o,
 feye o lee ane a do bo lee ane adonj
 na bamo ne ba kisi ane-o kesaree-ro.
 72-75 Wuribware ye do waa ane adedaapo kedamenanse,
 na do ma tanj etanj dabe ne do waa bo beya
 mo aa ane nana Abraham mbonjo-ro do se,
 feye do korore ane a do bo lee ane adonj ase,
 na do sa a ane sunj mo bo fo ane nkprake kee,
 na kufu monj de ane,
 na ane nya nkponofwiiri mo ase
 na ane dee kii itimaa awaapo.”

76 Ne Sakariya a sa senja gywii mo gyi-o feye,

“Mo gyi, fo feraa ba tee fo feye
 Nyinkpen-kyon-atopere-Bware a kyaame-o,
 a lee feye fo e gye Wuribware nkprae,
 na fo ya lanjo mo kpa bo beya mo.
 77 Na fo ya towe gywii ane ne ane gye mo asese-o feye,
 do kpa feye ane nu ane eyee,
 na do nya taa ane ebaye bo ke ane na do morawe ane.
 78-79 Mo a nu ane ewee-o se-o,
 anen a amorawepo ne o sunj a do bo kyonwe ane-o,
 ba tee mo e Gyegyaye-kyowe-a-kelanjero-o,
 a lee feye mo kelanjero e wee ane
 ne ane te kibugyii-ro, ne ane sere lowi-o si,
 na do lanje ane ekpa-ro
 na ane nya kyena nkpa na alanfiya-ro.”

80 Kayaagyi-o a dan-o, do nya kanyasen na daa timaa. Ne nkee do yo ya kyena kimukee-ro anen-aaa, bo fo sanj ne o lee mo eyee ifuri bo kaapo Isireelii awuye-o.

2

Anen ne baa kowe Yeessu-o (Matiyo 1.18-25)

1 Nke amo-ro-o ne Roma awuye owure dabe Kayesaa Augustus a sa mbraa feye bo kyoree na bo kare asese ne bo bo mo ese-o se-o pere. Amo e gye kegyenkpe feye bamo a sa anen a mbraa-o.

2 Sweere amo se tonj ko e gye Siriya. Sanj amo-o gominaa ne do yere owure dabe-o ayaa-ro mfen-o e gye Kwiriniyus. Ne gominaa amo de Yudaa awuye esweere ne ba tee emo Galileya na Samariya na Yudeya-o se keyaalaj.

3 Ne baa sa mbraa feye okemaa yo mo aye, na do kyoree mo kenyaere mfen.

4-5 Amose-o Yosf na mo kerekyee Mariya gbaa a kosoo lee Nasaret man ne bo te mo-ro ne do bo Galileya sweere se-o. Ne baa yo Betelahem man ne do bo Yudeya sweere se-o ne do gye bamo nana Owure Deefid aye-o. Ne baa yo ya kyoree bamo anyare. Sanj amo na Mariya de kame.

6 Bamo a bo Betelahem mfen-o, ne Mariya kokowe a fo.

7 Ne baa buwi kpa afs a sowe kpa a lanjo na bo sowe mfen. Amaa bo monj nya sowe kpa lanj amo-ro, a lee feye asese bweeto a ba manj amo-ro kyoo bo sowe mfen. Anen se-o baa sowe kekyan ne mbo da-ro-o-ro nee. Ne Mariya a kowe mo bregyi nyanse-o. Ne do ba waagya bo miri mo, ne do taa mo bo beya kedakaa ko ne bo de mbo ateese ba waa-ro-o-ro.

Esanne adeeresepo-o na Wuribware mbao-o asenj

8 Kemoo kanye amo esanne adeeresepo ko mo bo sweere amo se, ne bo da efa-ro ba deere bamo mbo se.

9 Mfen ne Wuribware kaboo ko a lee mo eyee bo kaapo bamo. Ne Wuribware se a kelanjero-o a wee bamo se, ne kufu a nya bamo bweeto.

10 Ne Wuribware kaboo-o ye,

“Mone ma sa a kufu nya mone,
a lee feye aseñ kanekeñese ko
ne a baa okemaa mo kakatogyi-o
ne mo a baa mone.

11 Amo e gye feye ndoo a kake mo
baa kowe oko ne o morowe mone-o.

Mo e gye Kristoo, mone nyanpe
ne Wuribware a towe feye
o sun a o bo kyonwe mone-o.

Baa kowe mo mone odedaapo Deefid a man-o-ro.

12 Na keto ne ke e kaapo mone-o e gye feye,
mone ya yo, mone i nu feye
baa ba waagya bo miri mo bo beya
kedakaa ne bo de mbo ateese ba waa-ro-o-ro.”

13 Puri amo-ro, ne Wuribware mboo bweeto a lee sosoo bo tii agyenkreese-o se esanne
adeereseapo amo ase mfen, na ba waa ilin ba kyoro Wuribware feye,

14 “Wuribware ne o bo sosoo-o
a nya kedabe na wuraa ooo,
ne bamo ne bo bo sweere se
ne o kpa bamo aseñ-o
a nya kayeyuri ooo.”

15 Amo Wuribware mboo amo a kinji bo yii sosoo-o, ne nkee esanne adeereseapo amo ye,
“Mon' sa a ane yo man amo-ro ya kee keto ne kaa waa mfen ne Wuribware a sun bo towe
gywii ane-o.”

16 Amose-o ne baa waa menan yo Betelahem ya nu Mariya na Yosef na kayaagyi-o, na o da
kedakaa ne bo de mbo ateese ba waa-ro-o-ro.

17 Ne baa towe aneñ ne Wuribware kaboo-o a towe kayaagyi amo aseñ-o gywii bamo.
18 Ne eyee a kpen okemaa ne oo nu aneñ ne esanne adeereseapo amo a towe-o.
19 Mariya mo a taa aseñ mo peee bo beya mo kunu-ro, ne oo fa amo mfeere bweeto.
20 Ne esanne adeereseapo-o a kinji ba yo, na ba waa ilin ba kyoro Wuribware bo lee keto
ne baa nu ne baa nu-o si. Aneñ ne Wuribware kaboo-o a den towe gywii bamo-o de ya waa.

Aneñ ne baa sa kayaagyi-o kenyare-o

21 Kayaagyi-o a gyi nke mburuwa-o, ne san a fo feye bo ten mo kotweetu-o. Ne baa ten
mo kotweetu. Ne baa sa mo kenyare e Yeessu, ne ke gye kenyare ne Wuribware kaboo-o a
sa mo pwee ne Mariya a dee nya mo kame-o.

Aneñ ne baa yaa Yeessu Wuribware sunkra-o

22-24 Amo Yudaa awuye de bamo mbraa ko ne Wuribware a sa bamo odedaapo Mosis
feye okyee ya kowe kayaagyi popwee o de iyisi bo fo nke aduna. Nke amo ya kyon, na bo
taa okyee-o na mo kayaagyi-o yaa Wuribware sunkra-o Yerusalem man-no, na bo kperi
kayaagyi-o si moo kaboo bo lonjo Wuribware, a lee feye Wuribware a towe mo mbraa
wore-o-ro feye,

“Okemaa bregyi nyanse ne o kowe mo-o gye Wuribware lee.”*

Na bo bee kpee okyee-o se. Ne okyee-o e gye otiripo feraa, keto ne o moo bo sa Wuribware-o
e gye awurelepoo anyo.* Ne Yosef a taa Mariya na mo kayaagyi yaa Wuribware sunkra-o
Yerusalem mfen na bo lonjo Wuribware, feye aneñ ne bamo mbraa-o a towe-o.

25 San amo mo onyare ko bo Yerusalem mfen ne ba tee mo e Simeyon. Onyare amo gye sese
timaa, ne o sun Wuribware neenee. Ne nkee o te o gywii san ne Wuribware i sun amowepoo
a o bo kyonwe Isireelii awuye-o. Ne Wuribware a kufwiije timaa-o te mo se.

26 Ne Wuribware a kufwiije timaa-o a kyoo towe gywii mo feye o nu Kristoo ne Wuribware
a towe bo beya feye o sun a o bo kyonwe-o pwee na o dee wu.

27 Ne Wuribware a kufwiije timaa-o a sa ne oo yo Wuribware sunkra-o kabuno kake
nsi ne Yosef na Mariya a baa Yeessu mfen na bo bo waa keto ne Wuribware a mbraa-o e
kaapo-o.

28 Ne Simeyon a kooe keegyi-o o de mo asaree-ro, ne oo sa Wuribware anse feye,

* 2:22-24 Kelee Igyipiti 13.2, 12. * 2:22-24 Kqlonjo mbraa 12.6-8.

29 “O, Nyanpe Wuribware, mo mfeere a di mo,
 nkee feraa sa a n wu,
 30-31 a lee feye nkee feraa
 mo a nu oko ne fo a towe bo beya
 feye mo i nu pwee na n dee wu-o.
 Mo e gye amorowepo ne fo a lee bo kaapo asese peee-o.
 32 O kii feye fetiri a bo sa nde se awuye,
 na bo nya gyii fo ekpa-o.
 Na fo asese Isireelii awuye kaapo bamo eyee
 mo kedabe na mo wuraa-o si.”

33 Ne anen ne Simeyoh a towe bo lee kayaagyi-o si-o a kpen kayaagyi-o mo se na mo nyi eyee.

34-35 Ne Simeyoh a yure bamo, ne do towe gywii Mariya feye,

“Wuribware a lee kayaagyi mo nee feye o kii
 oko ne ane Isireelii awuye bweeto i kine,
 na bo kpuri,
 ne bamo bweeto mo e kore mo a bo gyi,
 na bo nya kemorowe-o.
 O kaapo Wuribware a ekpa-o,
 amaa asese bweeto e towe asen a bo bo kye mo.
 Na bo lee anen se-o
 bo lee bamo mfeere boye ifuri.
 Na fo, mo nyi-o mo, a waa fo gya bweeto,
 na fo bore-ro dunwi fo.”

36-37 San amo dee kekyeebrees ko mo bo-ro ne ba tee mo e Anaa. O gye Wuribware kyaamee ko nee. Do lee Isireelii awuye kasuro ne ba tee kamoo e Asere-o-ro. Mo se kenyare e gye Fanuwel. Do waaree na o gye kabregyii, ne mo aa mo kuri a kyena nsu nsunoo, ne mo kuri a wu. Ne oo kii kpenlekyee anen-aaa bo fo mbeyomo, ne oo gyi nsu aduburuwa na nna. Ne nkee o bo Wuribware sunkpa-o kabuno san kema, o sun Wuribware mpase na kanye, na o kra akon, na o kore kebwarekore.

38 Kayaagyi-o na mo se na mo nyi a bo mfen-o, ne Anaa a ya nu bamo. Mo keya nu bamo-o, ne do sa Wuribware anse na kowaa feye mo a sa bamo kayaagyi amo. Ne do towe kayaagyi amo asen gywii Yerusalem awuye ne bo gywii feye Wuribware e ba a o bo morowe bamo man-o lee bamo adon kesare-ro-o.

Yosef na mo ka kikinji yo Nasaret

39 San ne Yosef na mo ka Mariya a waa keto ne Wuribware a mbraa-o e kaapo-o lowe-o, ne baa kinji yo bamo kyanakpa Nasaret man ne o bo Galileya sweere se-o-ro.

40 Mfen ne bamo gyi amo a ya dan nya elen. Ne Wuribware a sa mo kanyiasen bweeto, ne do sa mo nyure.

Anen ne Yeessu nyaagyi-ro, do yo Wuribware sunkpa-o

41 To, kasu kema mo Yeessu mo akowepo na Yerusalem man-ro ba gyi Yudaa awuye a kasu kan o ateese ko ne ba tee amo e Wuribware-a-kya-ane-yowe-o.

42 Amo Yudaa awuye ase kanyanse ya gyi nsu kudu nyoo, o de kpa feye o waa keto kema ne oko ne do dan lowe-o e waa-o. Amose se-o Yeessu a gyi nsu kudu nyoo-o, ne mo aa mo akowepo a ya gyi ateese amo, feye anen ne nsu kema mo akowepo-o e waa-o.

43 Bamo a lowe-o, ne nkee ba kinji ba yo pe-o, ne Yeessu wore a sii Yerusalem, na mo akowepo mon nyi.

44 Ba fa feye o bo asese ne bamo aa bamo a yo-o-ro nee. Amose-o baa nare anen-aaa kake konko ya fo kpa-ro pwee ne baa dee lee ba buwi ba kpa mo bamo akowebese ne bamo aa bamo a yo-o na bamo nyare-ana ase.

45 Amaa baa deere kpone, bo mon nu mo. Anen se-o, ne baa kinji bee yo Yerusalem ba buwi ba kpa mo.

46 Bamo a lee ba yo pe-o nke nsa-ro pwee ne baa dee nu mo, na mo aa abwasesen akaaporo-o bokpo te Wuribware sunkpa-o kabuno, na o nu keto ne ba kaapo-o, na o bise bamo amo asen.

47 Ne bamo ne baa nu anen ne Yeessu a nu asen-o kaase na mo gbaa e bejjaa bamo-o, eyee a kpen bamo.

48 Mò sɛ na mò nyi a ya ñu mò-ɔ, nɛ eyɛɛ a kɛɛn bamò, nɛ mò nyi yɛ, “Mò gyi, ntɛtɔ nɛɛ nɛ fò a waa anɛ mfaanɛɛ-ɔ nɛɛ? Fò a sa nɛ mò aa fò sɛ akatɔ a pee anɛ i buwi anɛ ɛ kpa fò.”

49 Nɛ ɔɔ bɛɛɲɲaa mò nyi na mò sɛ fɛyɛ, “Ntɛtɔ sɛ nɛ mɔnɛ naa mɔnɛ i buwi mɔnɛ ɛ kpa mò tɔɲ kò-ɔ nɛɛ? Mɔnɛ mɔɲ nyi fɛyɛ a tiri fɛyɛ n kyɛna n sɛ a lɔɲ-ɔ-ɔ nɛɛ ɛɛɛ?”

50 Amaa bò mɔɲ nu mò asɛɲ-ɔ kaasɛ.

51 Nɛ bamò aa Yeesuu a kɛɛɲɲi yɔ Nasarɛt maɲ-nɔ, nɛ oo bu bamò nɛnɛɛ. Nɛ mò nyi a taa asɛɲ mɔ pɛɛɛ bò bɛya mò kuɲu-ro.

52 Nɛ Yeesuu a dan, nɛ mò kanyiasɛɲ a waa kòkyɔ. Nɛ Wuribwarɛ na asɛsɛ pɛɛɛ a kpa mò asɛɲ.

3

Anɛɲ nɛ Yohaneɛ Osuubɔpò-ɔ a lɔɲɲò kpa sa Yeesuu-o (Matiyo 3.1-12; Maak 1.1-8; Yohaneɛ 1.19-28)

1-2 San nɛ Wuribwarɛ a sa nɛ Sakariya mò gyi Yohaneɛ a tɔwɛ abwarɛsɛɲ na ɔ bò kimukee-ro-o, na san amò nsu kudu nnuu nɛɛ fɛyɛ Roma awuyɛ owurɛ dabɛ nɛ ba tɛɛ mò ɛ Tibeeriyus-o a gyi kuwure-o. San amò dɛɛ na Romanyi kò nɛ ba tɛɛ mò ɛ Pontiyus Pilat yɛrɛ owurɛ dabɛ amò ayaa-ro ɔ gyi Yudeya sweɛrɛ sɛ kigominaa. ɔnyarɛ kò nɛ ba tɛɛ mò ɛ Herɔd-ɔ gye Galilɛya sweɛrɛ sɛ owurɛ. Mò tire Filipino ɛ gye Itureya na Trakoniitis ɛsweɛrɛ sɛ owurɛ. Na ɔnyarɛ kò nɛ ba tɛɛ mò ɛ Lisaniyas-o gye Abileeneɛ sweɛrɛ sɛ owurɛ. Nɛ Hanaa na Kayafas mò i gyi Wuribwarɛ alɔɲɲɔpò kɛbrɛsɛ san amò.

3 To, nɛ Yohaneɛ a yɔ Yoodan bɔɲ a kerɔ-o pɛɛɛ ɔ tɔwɛ abwarɛsɛɲ nɛ Wuribwarɛ yɛ ɔ tɔwɛ-ɔ gywii ɔkɛmaa nɛ ɔ bɔrɔ mɛɲ ɔ kyɔɲ-ɔ fɛyɛ, “Mɔn' nu mɔnɛ eyɛɛ, na mɔn' kɛɛɲɲi lɛɛ mɔnɛ ɛbɔyɛ-ro, na mɔn' bɔ asuu, na Wuribwarɛ nya taa mɔnɛ ɛbɔyɛ bò kɛ mɔnɛ.”

4 Yohaneɛ mò asɛɲ nɛ Wuribwarɛ kyaamɛɛ Isaya a kyɔrɛɛ waa abwarɛsɛɲ wɔrɛ-ɔ-ro fɛyɛ,

“ɔkò ɛ fɛɛ-ro kimukee-ro fɛyɛ,
'Mɔn' lɔɲɲò kpa nɛnɛɛ bò bɛya Wuribwarɛ,
na mɔn' waa kpa kyɛrarasɛ sa mò a ɔ bò bɔrɔ sɛ.
5 Kɛmanɲan kɛmaa mɔ ɛ bɔrɔ a ki tii,
na kɛbɛɛ na kɛbɛɛgyi kɛmaa mɔ buburi ba kaasɛ.
ɛkpa kɔrɛsɛ ɛ waa kyɛyɛ,
na sweɛrɛ nɛ o du sakesakɛ-ɔ pɛɛɛ mɔ gyiiri si.
6 Na kayɛ mɔ-ro asɛsɛ pɛɛɛ ñu ɔmɔrɔwɛpò
nɛ Wuribwarɛ i sun a ɔ bò kyɔɲwɛ-ɔ.’ ”*

7 Nɛ asɛsɛ biribiri a ba Yohaneɛ asɛ na ɔ bò bamò asuu. Nɛ ɔ yɛ, “Mɔnɛ awɔ mɔ, ɛmɛnɛ sɛ nɛ mɔnɛ a ba mɛfɛ? ɔkò a kaapò mɔnɛ fɛyɛ a tiri fɛyɛ mɔnɛ gbaa mɔn' lɛɛ mɔnɛ eyɛɛ bò lɛɛ ɛbɔyɛ a kakɔka nɛ Wuribwarɛ ɛ kpa a ɔ ba bò sa abɔyɛwaaapò-ɔ-ro aaa? Ma kɔrɛ a n gyi.”

8 Mɔnɛ ma fa fɛyɛ mɔnɛ a gye anɛ nana Abraham mò ananagyi-o si, mɔnɛ mɔɲ tii kakɔka nɛ Wuribwarɛ ɛ kpa a ɔ ba bò sa abɔyɛwaaapò-ɔ sɛ. A lɛɛ fɛyɛ Wuribwarɛ ɛ taarɛ a ɔ ba mɛfɛ a afɔrɛ mɔ bò buruwi asɛsɛ na bò kii Abraham mò ananagyi. Amɔsɛ-ɔ mɔ ɛ tɔwɛ mɔ i gywii mɔnɛ fɛyɛ, mɔnɛ akatɔ ya pee amò-ɔ sɛ, kɛtɔ nɛ ki tiri-o ɛ gye fɛyɛ mɔn' waa atɔ kɛmaa nɛ weetee a kaapò fɛyɛ mɔnɛ a nu mɔnɛ eyɛɛ nɛ mɔnɛ a kɛɛɲɲi lɛɛ mɔnɛ ɛbɔyɛ-ro-ɔ.

9 Mɔnɛ pɛɛɛ nɛ mɔnɛ i nu mò asɛ-ɔ du nɛɛ fɛyɛ ayii-o. Mɔn' sa sɛ, a lɛɛ fɛyɛ Wuribwarɛ a waa kakwii-atɔ siraa, na ɔ ba bò ñɛ kiyii kɛmaa nɛ kɛ maa swɛɛ agyi timaa-o ilɛɲ kaasɛ a ɔ bò da na ɔ twɛɛ waa dɛɛkpa-ro.”

10 Nɛ asɛsɛ-ɔ a bise Yohaneɛ fɛyɛ, “Nɛ ntɛtɔ nɛ Wuribwarɛ ɛ kpa a anɛ waa?”

11 Nɛ ɔɔ bɛɛɲɲaa bamò fɛyɛ, “ɔkɛmaa nɛ o de awaagya anyɔ-ɔ taa ɔkɔɲkò sa mò nɛ ɔ mɔɲ de-o, na ɔkɛmaa nɛ o de ateesɛ-o sa mò nɛ ɔ mɔɲ de-o.”

12 Nɛ lɛɲpoo akɔrɛpò kò a ba a bò bò bò asuu, nɛ baa bise Yohaneɛ fɛyɛ, “ɔkaapòpò, ntɛtɔ nɛ anɛ waa?”

13 Nɛ ɔ yɛ, “Mɔnɛ ma kɔrɛ lɛɲpoo kyɔɲ anɛɲ nɛ bò yɛ mɔn' kɔrɛ-ɔ sɛ.”

14 Nɛ asoogyaa kò mɔ a bise mò fɛyɛ, “Nɛ anɛ mɔ anɛ ɛɛɛ? Ntɛtɔ nɛ anɛ waa?”

Nɛ ɔ yɛ, “Mɔnɛ ma lɛɲ ɔkò kɔrɛ atanne, na mɔnɛ ma pɔrɔ ɔkò na ɔ mɔɲ waa bɔyɛ kɔrɛ mò atanne. Mɔnɛ atanne nɛ mɔnɛ i sun nɛ ba ka mɔnɛ-ɔ a baare. Mɔnɛ ma tɛɛ fɛyɛ a mɔɲ kyɔ.”

15 Mɛɲ nɛ asɛsɛ-ɔ a ñu fɛyɛ kɛtɔ timaa kò ɛ ba a kɛ bò ba, nɛ baa lɛɛ ba fa fɛyɛ nsanɛɛ Yohaneɛ ɛ gye Kristoo nɛ Wuribwarɛ yɛ o sun a ɔ bò kyɔɲwɛ-ɔ.

16 Nɛ Yohaneɛ a tɔwɛ gywii bamò pɛɛɛ fɛyɛ, “Nkyu nɛ n de mɔ ɛ bò mɔnɛ asuu, amaa ɔkò san ɔ ba na ɔ kyɔ mɔ, na mɔɲ fò fɛyɛ n lɛɛ mò asɛbɛta gbaa na m fwɛɛ mò ayaapapaa sɛ. Mò

* 3:6 Isaya 40.3-5 (LXX).

feraa ɔ sa a Wuribware a kufwiinje timaa-o ywee mone se nee na mon' nya keyaalen feye deekpa-ɔ. Na ɔ ba kufwiinje timaa-o bo gye mone.

17 O de mo kaworra ne ɔ ba a bo kyaare ayu na o swii waa mo keporekyee-ro-ɔ. Na nkee ɔ kpane afeñfeñtee-o peee na ɔ kywee amo deekpa ne ɔ maa dun-o-ro. Aneñ ne o gyi aseee peee aseñ-ɔ nee."

18 Mfaanee ne Yohanee a bore ekpa bweeto se bo towe aseñ timaa-o gywii aseee, ne ɔ bee towe feye akemaa nu mo eyee na o kyurowi lee ekpa boye ne ɔ gya se-ɔ.

19-20 Ne Yohanee e towe o gywii Owure Herod* feye ɔ waa boye feye mo a kore mo tire mo ka ne ba tee mo e Herodeya-ɔ waaree. Ne ɔ poro mo eboye bweeto ko ne ɔ bee waa bo tii si-o si. Ne owure a bee waa boye bo tii si feye mo a kra Yohanee tii.

*Yeesuu asuu kebɔ
(Matiyo 3.13-17; Maak 1.9-11)*

21 Sañ ne Yohanee a bo aseee bweeto asuu-o, ne ɔ bo Yeesuu asuu. Mo a bo mo asuu lowe, ne Yeesuu e kore kebwarekore-ɔ, ne awore-ro a bunñi-ro.

22 Ne Wuribware a kufwiinje timaa-o a ba bo ywee Yeesuu si feye kuwurelep-ɔ. Ne bore ko a lee soso towe feye, "Fo e gye mo gyi timaa, ne mo e kpa fo aseñ bweeto, ne mo akato a gyi fo se."

*Yeesuu kenana-ro
(Matiyo 1.1-17)*

23 Sañ ne Yeesuu a lee mo kusun kaase-ɔ na oo gyi nsu waa adusa. Oko ne aseee e fa feye ɔ gye Yeesuu mo se nee-ɔ e gye Yosef.

Ne Yosef mo mo se e gye Heelii.

24 Ne Heelii mo mo se e gye Matat,
ne Matat mo mo se e gye Lewii,
ne Lewii mo mo se e gye Marikii,
ne Marikii mo mo se e gye Yanayi,
ne Yanayi mo mo se e gye Yosef,
ne Yosef mo mo se e gye Matatiyas.

25 Ne Matatiyas mo mo se e gye Amos,
ne Amos mo mo se e gye Nahum,
ne Nahum mo mo se e gye Isilii,
ne Isilii mo mo se e gye Nagayi.

26 Ne Nagayi mo mo se e gye Maat,
ne Maat mo mo se e gye Matatiyas,
ne Matatiyas mo mo se e gye Simiye,
ne Simiye mo mo se e gye Yossek,
ne Yossek mo mo se e gye Yodaa,
ne Yodaa mo mo se e gye Yohanañ.

27 Ne Yohanañ mo mo se e gye Risa,
ne Risa mo mo se e gye Sirubabel,
ne Sirubabel mo mo se e gye Salatiyel,
ne Salatiyel mo mo se e gye Nirii.

28 Ne Nirii mo mo se e gye Marikii,
ne Marikii mo mo se e gye Adii,
ne Adii mo mo se e gye Kosam,
ne Kosam mo mo se e gye Ilimadam,
ne Ilimadam mo mo se e gye Iri.

29 Ne Iri mo mo se e gye Yosuwaa,
ne Yosuwaa mo mo se e gye Ileyesa,
ne Ileyesa mo mo se e gye Yorim,
ne Yorim mo mo se e gye Matat,
ne Matat mo mo se e gye Lewii.

30 Ne Lewii mo mo se e gye Simeyɔñ,
ne Simeyɔñ mo mo se e gye Yudaa,
ne Yudaa mo mo se e gye Yosef,
ne Yosef mo mo se e gye Yonam,
ne Yonam mo mo se e gye Iliyakim.

31 Ne Iliyakim mo mo se e gye Miliya,

* 3:19-20 Mo e gye Herod Antipas.

ne Miliya ma mo se e gye Mena,
 ne Mena ma mo se e gye Matata,
 ne Matata ma mo se e gye Natan,
 ne Natan ma mo se e gye Deefid.
 32 Ne Deefid ma mo se e gye Yesee,
 ne Yesee ma mo se e gye Obid,
 ne Obid ma mo se e gye Bowas,
 ne Bowas ma mo se e gye Salamon,
 ne Salamon ma mo se e gye Naason,
 ne Naason ma mo se e gye Aminadabi.
 33 Ne Aminadabi ma mo se e gye Adimij,
 ne Adimij ma mo se e gye Aram,
 ne Aram ma mo se e gye Hisiron,
 ne Hisiron ma mo se e gye Peres,
 ne Peres ma mo se e gye Yudaa,
 ne Yudaa ma mo se e gye Yakubu.
 34 Ne Yakubu ma mo se e gye Isak,
 ne Isak ma mo se e gye Abraham,
 ne Abraham ma mo se e gye Teeraa,
 ne Teeraa ma mo se e gye Nahoo.
 35 Ne Nahoo ma mo se e gye Serug,
 ne Serug ma mo se e gye Rewu,
 ne Rewu ma mo se e gye Peleg,
 ne Peleg ma mo se e gye Heebrii,
 ne Heebrii ma mo se e gye Salaa,
 ne Salaa ma mo se e gye Keenan.
 36 Ne Keenan ma mo se e gye Aafakesad,
 ne Aafakesad ma mo se e gye Sem,
 ne Sem ma mo se e gye Nowaa,
 ne Nowaa ma mo se e gye Lamek,
 ne Lamek ma mo se e gye Metusala.
 37 Ne Metusala ma mo se e gye Inok,
 ne Inok ma mo se e gye Yarid,
 ne Yarid ma mo se e gye Mahalalel,
 ne Mahalalel ma mo se e gye Keenan,
 ne Keenan ma mo se e gye Inas.
 38 Ne Inas ma mo se e gye Set,
 ne Set ma mo se e gye Adam,
 ne nkee Adam ma mo se e gye Wuribware.

4

Yeesuu kokyorokee

(Matiyo 4.1-11; Maak 1.12-13)

¹ Lee san ne baa bo Yeesuu asuu-o, Wuribware a sa mo kufwiije timaa-o bweeto. Mo a kinji lee Yoodan bon-no-o, ne Wuribware a kufwiije timaa-o a sa ne oo yo o naa o muruwi-ro kimukee-ro nke aduna.

² Mfen ne Obansam a kyoo mo-ro kee feye o nya mo bo waa eboye-ro aaa. Nke demanjte mo peee Yeesuu mon gyi seye, amose-o san ne nke amo a kyon-o akon de mo.

³ Ne Obansam a towe gywii Yeesuu feye, "Fo i nyi feye Wuribware mo gyi-o e gye fo kasehtin, amo feraa sa a kibu ma buruwi bodobodoo sa fo a fo gyi."

⁴ Ne Yeesuu a behtjaa mo feye, "Baa kyoree waa abwarejen wore-o-ro feye,

'Ateese wore maa sa sese nkpa.* "

⁵ Ne Obansam a yaa mo sosoo ton ko, puri amoro ne oo ba kaye-ro eman peee bo kaapo Yeesuu.

⁶ Ne oo towe gywii mo feye, "Mo e taa kaye mo-ro eman peee keyaalen na emo kedabe a n sa fo. Amo-o peee bo mo kesaree-ro nee, amose-o mo e taare a n taa emo sa okemaa ne mo e kpa-o.

⁷ Amose-o fo ya kpuni anurii san mo, emo peee mo i kii fo lee."

* 4:4 Mbraa kebeesa 8.3.

8 Ne Yeesuu a beŋŋaa Ɔbɔnsam feye, “Baa beɛ kyɔrɛɛ waa abwaresɛŋ wɔrɛ-ɔ-rɔ feye,

‘Mɔn’ sunj mɔnɛ nyanŋɛ Wuribware wɔrɛ kpeŋ.’* ”

9 Ne Ɔbɔnsam a beɛ yaa mɔ Yerɔsalem man-nɔ, ne ɔɔ taa mɔ yaa bɔ yera Wuribware sunjƙpa-ɔ katweɛ-rɔ, ne ɔɔ tɔwe gywii Yeesuu feye, “Fo i nyi feye Wuribware mɔ gyi-o e gye fo kasɛntiŋ, amɔ fɛraa fuwi yweɛ-rɔ a ŋ keɛ.

10-11 A leɛ feye baa beɛ kyɔrɛɛ waa abwaresɛŋ wɔrɛ-ɔ-rɔ feye,

‘Wuribware e sa a mɔ mbɔɔ-ɔ bɔ kunj fo neɛneɛ,
na bɔ sɔrɔ fo bamɔ asareɛ se,
na fo ma nya da keyaa kibu si.’* ”

12 Ne Yeesuu a beɛ beŋŋaa mɔ feye, “Nee a bɔ abwaresɛŋ wɔrɛ-ɔ-rɔ feye,

‘Mɔnɛ ma kyɔ mɔnɛ nyanŋɛ Wuribware-rɔ keɛ, e’?”*

13 Sanj ne Ɔbɔnsam-ɔ a kyɔ mɔ-rɔ keɛ ɛkpa amɔ se lowe-ɔ, ne ɔɔ yɔwe mɔ o gywii sanj ko beɛ.

*Aneŋ ne Yeesuu a leɛ mɔ kusunj kaase Galileya-ɔ
(Matiyo 4.12-17; Maak 1.14-15)*

14 Ne Yeesuu a kiŋŋi yɔ Galileya sweere se, na Wuribware a kufwiinɛ timaa-o keyaalɛŋ bɔ mɔ ase. Ne ɔkɛmaa ne ɔ bɔ ifuri amɔ se-ɔ a nu mɔ se.

15 Ne ɔɔ kaapo asese abwaresɛŋ mfeŋ a keɔwarekɔre akyan-ɔ-rɔ, ne ɔkɛmaa a kyɔrɔ mɔ.

*Aneŋ ne Nasarɛt awuye a kine Yeesuu-o
(Matiyo 13.53-58; Maak 6.1-6)*

16 Ne Yeesuu a yɔ Nasarɛt man-nɔ mfeŋ ne baa beɛra mɔ-ɔ. Feye aneŋ ne ɔ kyɔ ɔ waa-ɔ, kukyure kake a fo-ɔ, ne ɔɔ yɔ mfeŋ a keɔwarekɔrekyan-ɔ-rɔ. Ne baa kɔre mɔ feye ɔ kare abwaresɛŋ wɔrɛ-ɔ gywii bamɔ. Ne ɔɔ kɔsɔ a ɔ kare.

17 Ne abreɛ-ɔ ɔko a taa abwaresɛŋ wɔrɛ-ɔ keɔbegya ko ne Wuribware kyaamɛɛ Isaya a kyɔrɛɛ-ɔ sa Yeesuu. Ne ɔɔ sanŋɛ wɔrɛ-ɔ-rɔ. Ne oo ŋu tɔŋ ko ne kyaamɛɛ-ɔ a kyɔrɛɛ feye,

18 “Wuribware a kufwiinɛ-o te mɔ se,
a leɛ feye oo lee mɔ sunj neɛ feye
ŋ ya tɔwe mɔ asɛŋ timaa gywii atiripɔ.
Oo sunj mɔ feye m bɔ tɔwe gywii bamɔ ne baa tii bamɔ-ɔ
feye ba nya bamɔ eyee,
na n tɔwe gywii atenapɔ
feye bamɔ akatɔ i buŋŋi.
Oo sunj mɔ feye m bɔ kya
bamɔ ne baa waa bamɔ bɔrɔkraa-ɔ-rɔ.

19 Na n tɔwe gywii ɔkɛmaa feye sanj a fo
feye Wuribware e ba a ɔ bɔ mɔrɔwe mɔ asese.”*

20 Yeesuu a kare gywii bamɔ lowe-ɔ, ne ɔɔ bɔɔ wɔrɛ-ɔ, ne ɔɔ lanŋaa sa ɔbreɛ ne ɔɔ taa sa mɔ-ɔ. Ne ŋkee ɔɔ kyena kɔre bamɔ se, ne ɔɔ leɛ ɔ kaapo abwaresɛŋ-ɔ. Ne ɔkɛmaa ne ɔ bɔ keɔwarekɔrekyan-ɔ-rɔ-ɔ e deere mɔ diŋŋ.

21 Ne ɔɔ tɔwe gywii bamɔ feye, “N gye feye Isaya a tɔwe mɔ fɔŋfɔŋ kunj si asɛŋ nee. Ɔ tɔwe neɛ feye ɔko e ba a ɔ bɔ ba na ɔ waa atɔ mɔ pɛɛɛ ne mɔnɛ a nu mɔ a kare-ɔ. Ne mɔ e tɔwe mɔ i gywii mɔnɛ feye ndɔɔ a kake mɔ ɔko e waa aneŋ a atɔ mɔ mɔnɛ akatɔ-rɔ.”

22 Ne bamɔ pɛɛɛ akatɔ a gyi mɔ se, ne eyee a kpeŋ bamɔ bɔ leɛ aneŋ ne o nyi sɛnsa esa-ɔ se. Ne baa kuri gywii abɛɛ, “N gye ane ayeɔpɔ Yɔsɛf mɔ gyi-o neɛ eɛɛ?”

23 Ne ɔɔ tɔwe gywii bamɔ feye, “Mɔ e kɔɔrɛ a n gyi feye mɔnɛ e da keɔpare mɔ a mɔn’ bɔ kye mɔ feye, ‘Ɔkyapɔ, kya fo eyee,’ na mɔn’ tɔwe gywii mɔ feye ŋ waa atɔ ne mɔnɛ a nu feye mɔ a waa Kapaaniyum man-nɔ-ɔ mɔ fɔŋfɔŋ aye mfeɛ.

24 Mɔ e tɔwe mɔ i gywii mɔnɛ feye ba bu Wuribware kyaamɛɛ tɔŋ kɛmaa, amɔ mɔ fɔŋfɔŋ aye wɔrɛ.

25 Beɛɛ mɔ e ba ayeɔba aaa? Mɔn’ nyinŋi Wuribware kyaamɛɛ Iliya keɔbeɛ-ɔ se, sanj-ɔ bware a yere ɛwɔrɛ nsu nsa na keɔbegya, ne akɔŋ a ba bwɛɛtɔ sweere-ɔ pɛɛɛ se-ɔ.*

* 4:8 Mbraa keɔbeɛsa 6.13.   * 4:10-11 Kilij 91.11-12.   * 4:12 Mbraa keɔbeɛsa 6.16.   * 4:19 Isaya 61.1-2 (LXX).
* 4:25 1 Awure 17.1, 18.1.

²⁶ Saŋ amo-ɔ akpenlekyee kyɔ bweeto Isireelii sweere se. Amaa Wuribware mon sun Iliya feye ɔ kya bamo-ro. Kpenlekyee konko ne ɔ mon gye Isireeliinyi ne o te Sarafat man-no-ɔ ase wore ne Wuribware a sun mo.

²⁷ Ne saŋ ne Wuribware kyaamee Iliisa bee ɔ bo-ro-ɔ, ne asese bweeto e lo kebwa to ane Isireelii sweere se-ɔ, Iliisa mon sa a oko kpaare, amo onyare ko ne ba tee mo e Naaman ne ɔ lee Siriya sweere se-ɔ wore kpen. *

²⁸ Amo feraa bamo ne bo bo kebwarekorekryan-ɔ-ro-ɔ a nu anen ne ɔ towe-ɔ, ne bamo idun a fwii.

²⁹ Ne baa koso gyiiri mo lee bamo man-ɔ-ro. Man-ɔ ma don kebee ko se. Amo bo ye ba twee mo a bo bo waa kebee-ɔ kaase a kemaŋtaŋ-ɔ-ro nee.

³⁰ Amaa Yeessuu a borɔ bamo peee mbonɔ-ro kyon nee, meraa mo kpa se o yii yowe bamo mfen.

Anen ne Yeessuu a kya onyare ko ne ibrisi te mo se-ɔ (Maak 1.21-28)

³¹ Ne Yeessuu a yo Kapaaniyum man-no Galileya sweere se. Kukyure kake-o, ne ɔ ya kaapo abwareŋ mfen a kebwarekorekryan-ɔ-ro.

³² Ne asese ne baa nu anen ne ɔ kaapo-ɔ eyee a kpen bamo, a lee feye ɔ kaapo nee feye mo a gye Wuribware mbraa asapo-ɔ.

³³ Amo saŋ amo onyare ko bo kebwarekorekryan-ɔ-ro mfen, ne ibrisi te mo se. Ne onyare-ɔ a faa-ro kenken feye,

³⁴ "Aa! Yeessuu Nasaretenyi, nteto ne fo e kpa ane ase mfee? Fo a ba a fo bo mo ane nee eee? N nyi sese ne fo gye-ɔ. Fo e gye keyaafare timaa ne Wuribware a lee sun bo kyonwe-ɔ."

³⁵ Ne Yeessuu a faa ibrisi-o si feye, "Laato na fo koso onyare amo se."

Ne ibrisi amo a twee onyare-ɔ bo da bamo akato-ro mfen, ne e ya koso mo se, na e mon waa mo seye.

³⁶ Ne asese-ɔ peee eyee a kpen bamo, ne bo ye, "Nteto asen nee, ne ɔ sa senja anen-ɔ nee? Onyare amo de ibrisi peee ma se keyaalen, haree mo ya towe asen, na e koso sese se."

³⁷ Ne Yeessuu kenyaare a yo mfen a ifuri-o peee se.

Anen ne Yeessuu a kya abpo bweeto-ɔ (Matiyo 8.14-17; Maak 1.29-34)

³⁸ Ne Yeessuu a lee kebwarekorekryan-ɔ-ro yo Simon lon-no. Simon ma gye bamo ne bo gya Yeessuu si-o oko nee. Saŋ amo na Simon mo saa kyeese e lo fekyu, ne mo kayoware a bere gya bweeto. Ne baa kore Yeessuu feye ɔ kya mo-ro.

³⁹ Ne Yeessuu a ya yere mfen ne okyee amo da ɔ lo-ɔ. Ne ɔ sa kanɔ feye fekyu-o yowe okyee-ɔ. Ne ɔ kpaare, ne ɔ koso puri amo-ro waa ateese sa bamo.

⁴⁰ Saŋ ne kyowe e twee-ɔ, ne asese a baa bamo anyipo ne ba lo alogyi o Yeessuu ase, ne ɔ ba mo asaree bo donno bamo se ako ako, ne bamo akemaa a kpaare.

⁴¹ Ne Yeessuu a bee gya ibrisi bo koso asese bweeto se, na ibrisi-o ee towe feye, "Wuribware mo gyi-o e gye fo." Amaa ɔ mon sa a e bee sa senja ko, bo lee feye i nyi damanɔse feye Kristoo ne Wuribware a sun bo kyonwe-ɔ nee.

Keto se ne Yeessuu a towe abwareŋen kebwarekore akyan-no-ɔ (Maak 1.35-39)

⁴² Kemɔ kaye nke gyegyaye kese-ro, ne Yeessuu a lee man-ɔ-ro yo kee se mfen ne oko mon bo, ne a du din-o. Amo feraa ne asese a lee ba buwi ba kpa mo. Bamɔ a ya nu mo-ɔ, nkee bo ma lee kpa feye ɔ lee bamo ase mfen.

⁴³ Amaa ɔ towe gywii bamo nee feye, "A tiri feye n towe Wuribware a kuwure-o-ro a asen timaa-o gywii eman ko gbaa se awuye, bo lee feye keto ne Wuribware a sun mo a m bo waa-ɔ nee."

⁴⁴ Amose-ɔ ne ɔ meraa se ɔ naa ɔ towe abwareŋen Yudaawuye eman se kebwarekore akyan-no.

5

Anen ne Yeessuu a lee mo agyasepo gyen kpeese-ɔ (Matiyo 4.18-22; Maak 1.16-20)

¹ Nke nko Yeessuu a yere kepare dabe ko ne ba tee kemɔ e Ginesaret (beee Galileya)-ɔ kee, ne nkee asese i nenɔ ba yo akato-ro na bo nya ya nu mo abwareŋen kotowe.

² Ne Yeessuu a nu baa gyiiri ekoree enyo bo dan kepare-ɔ kee. Ne nkingyi akrapo-ɔ a yo a bo ya fwee bamo asawu si. ³ Ne oo lwee ekoree-ɔ oko-ro. Simon ne Yeessuu a kya mo saa kyeese

* 4:27 2 Awure 5 1-14.

fekyu-o lee nee. Ne oo kore Simon feye o nen koree-o bo donno nkyu si kafwee, ne Yeessu a kyena koree-o-ro kaapo asese abwasesen.

⁴Yeessu a towe abwasesen lowe-o, ne oo towe gywii Simon feye, "Mon' nen bo donno nkyu si yaa keboken-no, na mon' twee asawu-o waa-ro kra nkingyi."

⁵Ne Simon ye, "Mo nyanpe, ane a waa kusun kanye-o peee, ane mo ane mon kra seye. Amaa fo e ye ane feraa, mo e twee asawu a n waa-ro."

⁶Ne baa twee asawu-o waa-ro. Ne baa kra nkingyi bweeto, haree asawu-o e kpa a a kyaye-ro.

⁷Amose-o ne baa ya bamo kesaree feye bamo kosobe-ana ne bamo gbaa bo bo bamo koree-ro-o bo kya bamo-ro. Ne baa bo kya bamo-ro, ne baa lee nkingyi-o bo borokoree enyo-o, haree ekoree-o a towe se e kpa a e gya nkyu.

⁸⁻¹⁰Ne eyee a kpen Simon na bamo ne mo aa bamo bo mo koree-o-ro bo lee anen ne baa kra nkingyi bweeto-o se. Anen dee ne Sibidii mo gyi-ana, Yakubu na Yohanee ne bo gye Simon mo kosobe-ana amo-o eyee a kpen bamo. Simon (ne Yeessu e ba a o bo tee mo e Peetroo-o) a nu mfaanee-o, ne oo kpuni anjirii Yeessu akato-ro, ne oo towe feye, "Mo nyanpe, nare lee mo ase, bo lee feye n gye ebaye owaapo nee."

Ne Yeessu a towe gywii Simon feye, "Fo ma sa a fo dun ten fo. Lee ndoo bo yo fo maa lee kra nkingyi. Amaa asese ne fo e dee buwi kpa na fo baa bamo mo ase."

¹¹Mfen ne baa gyiiri bamo ekoree-o bo beya kepare-o kidenbe si, ne baa yowe keto kema, ne baa gya Yeessu si.

Anen ne Yeessu a kya bwatapo ko-o
(Matiyo 8.1-4; Maak 1.40-45)

¹²San ko Yeessu a yo o bo man ko-ro, na bwatapo nyare ko mo bo mfen. Mo keden nu Yeessu-o, ne oo yo mo ase, ne oo kpuni anjirii kore Yeessu towe feye, "Mo nyanpe, fo e kpa, fo e taare a fo kya mo kol mo na n nya lwee asese-ro."

¹³Ne Yeessu a bejhaa mo feye, "Mo e kpa." Ne Yeessu a ba kesaree bo donno alo-o se, ne o ye, "Mbeyomo feraa fo e taare a fo lwee asese-ro, a lee feye fo a kpaare." Mfen dee ne onyare amo a kebwatapo a lowe.

¹⁴Ne Yeessu a yii mo se feye, "Den borokpa kyeye se yo Wuribware alonno-o oko ase na o deere fo, na fo bo alonno ne Mosis a towe e mo ne oo lo kol mo, ne oo kpaare-o bo, na okema nu feye anen a kol-o mon lee ki te mo se-o. Fo a maa se fo e yo, fo ma kan yere kpa-ro towe keto ne mo a waa sa fo-o gywii oko."

¹⁵Amo gbaa ne Yeessu kenyaare a yo eman se-o nee. Ne asese biribiri a ba a bo bo nu anen ne o towe-o, na o kya bamo alo.

¹⁶Amaa mo ya nya kpa anen ne o taare-o, o yo o naa mo wore mfen ne a du din-o na o nya kore kebwarekore.

Anen ne Yeessu a kya kegyaboo ko-o
(Matiyo 9.1-8; Maak 2.1-12)

¹⁷Kake nko, ne Yeessu e kaapo abwasesen lon ko-ro, ne Farisii awuye ko na Wuribware mbraa akaaporo ko a ba bo te Yeessu ase mfen. Bamo bok o lee man kema ne o bo Galileya sweere se-o. Ne bok mo a lee Yudeya sweere se na Yerusalem man-ro. San amo-o na o bee o de Wuribware a keyaalen-o o kya alopo.

¹⁸Ne anyare ko a sorok kegyaboo ko kran se baa, ne baa len bamo eyee na bo taa mo lwee lon-o-ro yaa bo beya Yeessu akato-ro.

¹⁹Amaa bo lee anen ne asese kyabweeto-o se-o, bo mon taare nya kpa na bo taa mo lweero. Amose-o ne baa sorok mo bo dee yo kekyan ne Yeessu bo kemo-ro-o sos o. Bam o tee kemo sos o se-o, ne baa tuwi bo sos o. Mfen ne baa taa mo bo donno kran se, ba ife bo da-ro, ne baa kra ife-o-ro yowe mo-ro kafwee kafwee bo kyonwe kekyan-o-ro yaa bo beya Yeessu akato-ro.

²⁰Anen ne baa pee akato baa kegyaboo amo-o se-o, Yeessu a nu feye baa kore mo gyi bweeto. Amose-o ne oo towe gywii kegyaboo-o feye, "Mo nyare, mo a taa fo ebaye-o bo ke fo."

²¹Amo feraa, ne Wuribware mbraa akaaporo-o na Farisii awuye-o a lee ba nyiini ba gywii abee feye, "Nse e gye onyare mo ne mo-o mo e sa senja anen feye mo a gye Wuribware-o? Onyare mo a towe abusenjen. Nee Wuribware wore e gye ne o taare a o taa ebaye bo ke asese e?"

²²Mfen ne Yeessu a ky o nu bamo mfeere, ne oo bise bamo feye, "Nteto i de mone?"

²³Kemo-o kemo e bo towe lo, 'Mo a taa fo ebaye bo ke fo' beee 'Koso nare'?"

²⁴To, mo e kaapo mone feye mo, dimaadi mo gyi-o, de keyaalen sweere mo se na n taare taa okema ebaye bo ke mo." Ne oo towe gywii kegyaboo-o feye, "Kee e, koso taa fo kran a fo nare yo pe."

²⁵Puri amo-ro ne kegyaboo amo a kos o laman amo akato-ro mfen bo mo kran, ne oo nare mo ayaa anyo se o yii pe, na o kyoro Wuribware.

26 Ne bamo ne bo bo mfen-ɔ pɛɛɛ mɔ eyee a kpen bamo. Ne kufu a nya bamo, ne baa kyoro Wuribware na ba towe feye, "Aseɛn dabe ko ne ane a ɲu ndoo."

Anen ne Yeessu a tee Lewii, ne ɔ ba bo gya mo se-ɔ (Matiyo 9.9-13; Maak 2.13-17)

27 Amo kameɛ-ro, ne Yeessu a lee ya ɲu lenpoo akorepo ko ne ba tee mo e Lewii-o (ne bo bee ba tee mo e Matiyo-o) na o te mo lenpoo korekpa. Ne Yeessu a towe gywii mo feye, "Koso gya mo se."

28 Mfen ne Lewii a koso yowe keto kema, ne ɔ gya Yeessu si.

29 Ne Lewii a ya waa ateese mo aye sa Yeessu a o gyi. Ne ɔ bee nyinɲi lenpoo akorepo bweeto na asesɛ ko feye bo ba na bo gyi ateese amo.

30 Amo feraa ne Farisii awuye-o na Wuribware mbraa akaaporo ko ne bo tii bamo se bo gya bamo ananato se-ɔ a lee ba tee ba gywii Yeessu agyasepo-ɔ, ne bo ye, "Nteto se ne mone aa lenpoo akorepo na ebaye awaapo i gyi abee ase?"

31 Ne Yeessu a nya menan benɲaa bamo feye, "Okɔ ne ɔ lo-ɔ ne ba sa kadwii. N gye oko ne o de alanfiya-o.

32 Amose-ɔ n gye bamo ne bo mon gye ebaye awaapo-ɔ se ne mo a ba, amaa bamo ne bo gye ebaye awaapo-ɔ se ne mo a ba, na m bo towe gywii bamo feye bo nu bamo eyee kinɲi lee bamo ebaye-ro."

Akoɲ kekra asen (Matiyo 9.14-17; Maak 2.18-22)

33 Ne asesɛ ko a bo towe gywii Yeessu feye, "Yohanee a agyasepo-ɔ na Farisii awuye a bomo-ɔ e kra akoɲ iluwi bweeto na ba kore kebwarekore, amaa fo feraa fo bomo-ɔ i gyi ba nuu san kema."

34 Ne Yeessu a benɲaa bamo feye, "Mone e fa feye san ne oko e kra a ɔ waare-ɔ, okofɔ mo kuri mo nyare-ana e kyena akoɲ na ɔ bo-ro aaa? Mon kore gyi.

35 N du nee feye okofɔ mo kuri-o, ne mo agyasepo-ɔ mo du nee feye okofɔ mo kuri mo nyare-ana-ɔ. Nke nkɔ e ba ne ba kra okofɔ mo kuri a bo lee bamo ase, na nkee bo kra akoɲ."

36 Ne Yeessu a bee towe kekpare mo gywii bamo feye, "Okɔ maa kyan waagya popweɛ na ɔ bo taa waagya dedaa-ro. Oko ne mo ya waa anen, ɔ nyera waagya popweɛ-ɔ, na mfen ne ɔ ba waagya-ɔ bo taa-ro-ɔ na waagya dedaa-ɔ maa waa konko.

37 Anen deɛ ne mone nyi feye bo de nta ba waa pranɲowa ne ba ba kabɔ wɔre bo waa-ɔ-ro. Bo de nta popweɛ ba waa pranɲowa popweɛ-ro. Nta popweɛ ya lwee pranɲowa dedaa-ro, nta-ɔ i fwii na pranɲowa-ɔ bweɛ nyera na nta-ɔ twiiri wee.

38 Amose-ɔ, bo de nta popweɛ ba waa pranɲowa popweɛ-ro.

39 Ne oko mo ya nuu nta dedaa, ɔ maa lee kpa mpopweɛ kunuu. O ye ndedaa-ɔ bo mpopweɛ-ɔ. Amose se-ɔ mo agyasepo-ɔ maa kra akoɲ."

6

Kukyure nke asen (Matiyo 12.1-8; Maak 2.23-28)

1 Kukyure kake ko, Yeessu mo aa mo agyasepo a naa ba kyon abwaye adoo ko-ro-ɔ, ne mo agyasepo-ɔ a lee ba gye abwaye ne ba kyon amo-ro-ɔ, ne baa fee ba wo, a lee feye akoɲ de bamo.

2 Ne Farisii awuye ko a ɲu anen ne ba waa-ɔ, ne baa bise bamo feye, "Nteto se ne mone e gye abwaye-o? Mone mon nyi feye keto ne mone e waa-ɔ gye kusun nee eee? Ne a kye Wuribware mbraa feye oko a waa kusun ko kukyure kake."

3 Ne Yeessu a benɲaa bamo feye, "Mone mon tee kare abwaresen wɔre-ɔ ɲu keto ne ane ɔdedaapo Deefid a waa san ne akoɲ de mo aa mo anarebɛɛpo-ɔ ɔɔɔ?"

4 Keto bo abwaresen wɔre-ɔ-ro feye Deefid a lwee Wuribware sunkpa, ne baa sa mo bodobodoo akuri ne baa bo lenɲo Wuribware-ɔ, ne ɔ san eko sa mo anarebɛɛpo-ɔ. Na a mon gye mbraa kikye aaa? Bo lee feye ane mbraa-ɔ ye Wuribware alɔɲoro wɔre e gye ne bo de kpa feye bo gyi anen a bodobodoo-o."

5 Ne Yeessu a towe bo gye ke feye, "Amose-ɔ mo, dimaadi mo gyi-o, de kukyure kake-o gbaa elen."

Kesareɛ wuse wuye ko asen (Matiyo 12.9-14; Maak 3.1-6)

6 Kukyure kake ko bee ne Yeessu a bee yo kebwarekorekryan-no ya kaapo abwaresen. San amo-ɔ anyare ko mo bo mfen na mo kigyisesareɛ a wu.

7 Amo Farisii awuye na Wuribware mbraa akaaporo ko mo bo mfen, ne ba kpa a bo nya poro Yeessu feye ɔ waa baye. Amose-ɔ bamo akato a pee ba deere a bo kee feye Yeessu e kya

kesaree wuse wuye amq kukyure kake amq aaa, a lee feye bo maa waa kusun kamaa kake amq.

8 Amaa Yeesuu a kyɔ ɲu bamq mfeere-ɔ, ne ɔɔ towe gywii kesaree wuse wuye amq ε, “Kosq ba akatɔ-rɔ mfee.” Ne ɔnyare-ɔ a kosq yere ba akatɔ-rɔ mfen.

9 Ne Yeesuu a bise bamq ne bo bo mfen-ɔ feye, “Emene ne Wuribware mbraa-ɔ a sa kpa feye ane waa kukyure kake? Mbraa-ɔ ye ane waa kitimaa nee ege, beee kebɔye aaa? N ye, ane mɔrɔwe sese nee, beee ane mɔɔ sese nee eee? Mon' towe gywii mɔ.”

10 Ne ɔɔ deere bamq peee kpone. Ne nkee ɔɔ towe gywii ɔnyare-ɔ feye, “Teyi fq kesaree-ɔ-rɔ.” Ne ɔnyare amq a teyi-ro, ne mɔ kesaree amq a kpaare.

11 Bo lee mfaanee se-ɔ ne Farisii awuye-o na Wuribware mbraa akaaporo-ɔ idun a fwii bweeto Yeesuu si, ne baa lee ba fa ketɔ ne ba waa mɔ-ɔ.

*Aneɲ ne Yeesuu a lee mɔ ayaa-rɔ ayerepo kudu anyɔ-ɔ
(Matiyo 10.1-4; Maak 3.13-19)*

12 Ketɔ mon kyee ne Yeesuu a yɔ kebee ko se ya kore kebwarekore. Ne oo sii mfen kanye amq peee ɔ kore kebwarekore.

13 Kaye a ke-o, ne ɔɔ tee mɔ agyasepo-ɔ baa mɔ ase, ne oo lee bamq-rɔ kudu anyɔ feye bo waa mɔ ayaa-rɔ ayerepo.

14 Bamq e gye Simɔn (ɔɔ bee sa mɔ kenasenyare nee feye Peetroo) na mɔ tire Andruu, na Yakubu na Yohanee na Filipo na Bar-Tolomiyu,

15 na nkee Matiyo na Tomas na Alafiyus mɔ gyi Yakubu, na Simɔn ne ba tee mɔ ε Selot (kaase e kaapo nee feye ɔmanjkapo-ɔ),

16 na Yakubu mɔ gyi Yudas, na Yudas ko ne ba tee mɔ ε Kariyotinyi, ne ɔ ba a ɔ bo gyi Yeesuu kidiburo-o.

*Aneɲ ne Yeesuu a kaapo atɔ, ne ɔɔ kya alɔpo-ɔ
(Matiyo 4.23-25)*

17 Ne Yeesuu na mɔ ayaa-rɔ ayerepo-ɔ a kporowe kebee-ɔ si. Bamq a kporowe-ɔ, ne mɔ aa mɔ agyasepo bweeto a bo yere mfen ne sweere-ɔ du kyekkye-ɔ. Aseɛ biribiri mɔ a gyanɲe mfen. Bamq boko a lee Yudeya sweere se, na Yerusalem man-no, ne boko mɔ a lee eman ko se ne ba tee emq ε Tiro na Sidon, ne e bo ɔpo kee-ɔ.

18 Baa ba nee feye bo bo nu abwareseɲ ne Yeesuu e towe-ɔ na ɔɔ bee kya bamq alɔ. Bamq ne ibrisi te bamq se ee tɔraa bamq-ɔ peee mɔ a ba mfen. Ne ɔɔ gya emq bo kosq bamq se.

19 Ne aseɛ-ɔ peee a leɲ eyee ba kpa feye bo dabɔrɔ mɔ, a lee feye keyaalɲ ne o de-o ɔ taare a ɔ bo kya bamq peee.

*Kebee se abwareseɲ kotowe
(Matiyo 5.1-12)*

20 Ne Yeesuu a lee ɔ sa senja o gywii mɔ agyasepo-ɔ feye,

“Mone ne mone i wu kitiri-o, mone de nyure,
a lee feye mone e gye ne mone tii Wuribware a kuwure-o si.

21 Mone ne akon e mɔ mone mbeyomɔ-ɔ, mone de nyure,
a lee feye mone san mone e keepaa.

Mone ne mone ebore-rɔ i dunwi mone mbeyomɔ-ɔ, mone de nyure,
a lee feye mone san mone e mɔse.

22-23 Aseɛ ya kisi mone,
ne baa gya mone lee bamq kebwarekore akyaɲ-no,
ne baa saare mone, ne baa nyera mone kenyaɲ
bo lee aneɲ ne mone gya mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, si-o si,
mone de nyure,

Aseɲ ya to mone aneɲ,
mon' sa a waa mone kane na mon' ba kane bo kyaa,
a lee feye kakaka dabɛ timaa ko da
ka gywii mone Wuribware se.

Bo lee feye aneɲ ne ba waa mone-ɔ deɛ
ne bamq adɛdaapo-ɔ a bo waa Wuribware a akyaameɛ-ɔ.

24 Amaa aseɲ dabɛ e to mone ne mone gye atɔ awuye mbeyomɔ-ɔ,
a lee feye mone a kyɔ gyi mone kane sweere se mfee.

25 Aseɲ dabɛ e to mone ne mone a gyi keepaa mbeyomɔ-ɔ,
a lee feye akon san a ba a bo nya mone.

Aseɲ dabɛ e to mone ne mone e mɔse mbeyomɔ-ɔ,
a lee feye bore-rɔ san ɔ ba a ɔ bo dunwi mone na mon' su.

26 Aseɲ dabɛ e to mone ne aseɛ e sa mone kenyaɲ timaa mbeyomɔ-ɔ.

Anej dɛɛ nɛ bamo adɛdaapo a sa bamo nɛ baa bo penna feye bo gye Wuribware akyaamɛɛ-ɔ kenyaɛ timaa.”

*Anej nɛ anɛ kpa anɛ adɔŋ asɛŋ-ɔ
(Matiyo 5.38-48; 7.12)*

²⁷ Nɛ Yeessuu a kya sɛ tɔwɛ feye, “Mbeyɔmɔ monɛ nɛ monɛ i nu mo asɛŋ-ɔ, mo ɛ tɔwɛ mo i gywii monɛ feye, mon' kpa monɛ adɔŋ asɛŋ, na mon' waa bamo nɛ ba kisi monɛ-ɔ kedamenanɛsɛ.

²⁸ Na mon' yure bamo nɛ bamo fɛraa ba da monɛ yii-o, na mon' korɛ kɛbwarekɔrɛ sa bamo nɛ ba waa monɛ borɔkraa-ɔ.

²⁹ Feye ɔko ya da fo ko kesɛbɔ-rɔ kebaa, na fo beɛ buruwaa kenyoɛsepɔ-ɔ sa mo a ɔ da. ɔko ya taa fo waagya, na fo taa fo kaare bo tii mo si na ɔ taa nare.

³⁰ Okɛmaa nɛ ɔ korɛ fo kotɔko-ɔ, fo i de, sa mo ketɔ-ɔ, nɛ ɔko ya taa fo ketɔ, fo ma tɔɔraa mo feye o kinɔaa kɛmo baa fo.

³¹ Amo katiŋ ɛ gye feye anej nɛ monɛ ɛ kpa feye monɛ abɛɛko waa monɛ-ɔ, monɛ mo mon' waa anej dɛɛ sa bamo.

³² Monɛ ɛ kpa bamo nɛ ba kpa monɛ-ɔ worɛ asɛŋ, emɛnɛ nɛ monɛ ɛ waa a mon' nya nyure lee Wuribware asɛ? A lee feye bamo gbaa, bamo nɛ bo gye ɛbɔyɛ awaapo-ɔ, ɛ kpa bamo nɛ ba kpa bamo-ɔ asɛŋ.

³³ Monɛ ɛ waa bamo nɛ ba waa monɛ kedamenanɛsɛ-ɔ kedamenanɛsɛ, ntɔ sɛ nɛ mon' nya nyure? A lee feye anej dɛɛ nɛ ɛbɔyɛ awaapo gbaa ɛ waa.

³⁴ Nɛ monɛ ya ba monɛ atɔ bo para bamo nɛ monɛ nyi feye ba ka monɛ kɔkɔ-ɔ worɛ, emɛnɛ nɛ monɛ ɛ waa a mon' nya nyure lee Wuribware asɛ? A lee feye ɛbɔyɛ awaapo gbaa de ba para abɛɛ anej dɛɛ.

³⁵ Amaa amo katiŋ-o ɛ gye feye mon' kpa monɛ adɔŋ asɛŋ, na mon' waa bamo kedamenanɛsɛ. Mon' ba monɛ atɔ bo para, na monɛ ma fa feye bo ka monɛ amo kɔkɔ. Monɛ ya waa anej sa bamo, monɛ ɛ nya amo kakɔka dabɛ san ko, na bo nyi feye monɛ gye Nyinɔkɛŋ-kyɔŋ-atɔ-pɛɛ-Bware mo gyi-ana. Bo lee feye Wuribware bware bo sa bamo nɛ bo gye aborokɔɔnepɔ gbaa na bamo nɛ bo maa sa mo anɛ ketɔ kɛmaa-rɔ-ɔ.

³⁶ Amosɛ-ɔ mon' nyi asɛɛ ɛwɛɛ feye anej nɛ monɛ sɛ Wuribware i nyi asɛɛ ɛwɛɛ-ɔ.”

*Monɛ ma porɔ monɛ bɛɛko-ana
(Matiyo 7.1-5)*

³⁷ Nɛ Yeessuu a kya sɛ tɔwɛ feye, “Monɛ ya porɔ monɛ bɛɛko-ana, Wuribware mo ɛ porɔ monɛ. Amosɛ-ɔ monɛ ma porɔ monɛ bɛɛko-ana. Monɛ ya bu monɛ bɛɛko-ana kɛpo, Wuribware mo i bu monɛ kɛpo. Amosɛ-ɔ monɛ ma bu monɛ bɛɛko-ana kɛpo. Amaa monɛ ya taa monɛ bɛɛko-ana ɛbɔyɛ bo ke bamo, Wuribware mo ɛ taa monɛ lee a ɔ bo ke monɛ.

³⁸ Monɛ ya sa monɛ bɛɛko-ana atɔ, Wuribware mo ɛ sa monɛ monɛ lee. Kasɛŋtiŋ Wuribware ɛ ba atɔ a ɔ bo borɔ mo kyunputiŋ-o, na o yee si, na ɔ beɛ nya bo borɔ sɛ, na a borɔwɛ, na ɔ taa sa monɛ. Anej nɛ monɛ ɛ sa monɛ bɛɛko-ana-ɔ dɛɛ nɛ Wuribware mo i kinɔaa a ɔ bo sa monɛ.”

³⁹ Nɛ Yeessuu a da kekpare mo gywii bamo feye, “Fo ɛ gye tenapo, fo ɛ taare a fo kaapo fo kosɔbɛɛ tenapo kpa aaa? Mon' korɛ gyi. Fo ya waa anej, monɛ anyɔ-ɔ ɛ lee a mon' lee da kɛmanɔŋ-nɔ.

⁴⁰ Anej dɛɛ nɛ sukuu kigyi mon' de kpa feye ɔ kaapo atɔ, a lee feye ɔ mon' ta feye mo ɔkaaporo, amo ɔ lowɛ mo sukuu.

⁴¹ Bɛɛɛ emɛnɛ sɛ nɛ fo ɛ deere kakpafɛɛ nɛ ka dɔŋ fo bɛɛko kekato sɛ-ɔ, nɛ fo mon' keɛ keɛbɛŋtiŋ nɛ ke dɔŋ fo lee si-o?

⁴² Bɛɛɛ emɛnɛ nɛ fo ɛ waa na fo tɔwɛ feye, ‘Mo kosɔbɛɛ, sa a n lee kakpafɛɛ nɛ ka dɔŋ fo kekato sɛ-ɔ,’ na fo fɛraa fo mon' keɛ keɛbɛŋtiŋ nɛ ke dɔŋ fo lee si-o? Nno nyɔ nyɔ wuye, lee keɛbɛŋtiŋ nɛ ke dɔŋ fo fɔŋfɔŋ kekato sɛ-ɔ pwɛɛ na fo dɛɛ taare nyi damenanɛsɛ lee kakpafɛɛ nɛ ka dɔŋ fo bɛɛko lee si-o. Amosɛ sɛ-ɔ monɛ ma porɔ monɛ bɛɛko-ana. Amaa mon' lee ɛbɔyɛ lee monɛ fɔŋfɔŋ nyɔnyɔ-rɔ pwɛɛ na mon' dɛɛ taare kya monɛ bɛɛko-ana-rɔ na bo lee bamo lee.”

*Kiyii na kɛmo agyi
(Matiyo 7.16-20; 12.33-35)*

⁴³ Nɛ Yeessuu beɛ ɔ ye, “Kiyii timaa maa swɛɛ agyi bɔyɛ, nɛ kiyii nɛ ke mon' de alanɔfiya-o mo maa swɛɛ agyi timaa.

⁴⁴ Kiyii agyi nɛ bo de ba pini kiyii suyo nɛ ke gye-ɔ. A lee feye lenɔkɛŋ maa swɛɛ kimanɔgo agyi, nɛ kurunbree mo maa swɛɛ kukuti agyi.

⁴⁵ Sɛsɛ timaa kakponɔ-rɔ nɛ atɔ timaa ɛ lee, nɛ atɔ bɔyɛ ɛ lee sɛsɛ bɔyɛ kakponɔ-rɔ, a lee feye ketɔ nɛ ke bo sɛsɛ kakponɔ-rɔ-ɔ ɛ gye nɛ a lee mo kana-rɔ.”

*Lɔŋ apwɛɛpɔ anyɔ-ɔ
(Matiyo 7.24-27)*

46 Nɛ Yeesuu a kya sɛ bise feyɛ, “Ntɛtɔ sɛ nɛ mɔnɛ ɛ tɛɛ mɔ ɛ ‘Mɔ nyanpɛ, mɔ nyanpɛ,’ na mɔnɛ mɔ mɔnɛ maa waa ketɔ nɛ mɔ ɛ tɔwɛ mɔ i gywii mɔnɛ-ɔ nɛɛ?”

47 Mɔ ɛ kaapɔ mɔnɛ anɛŋ nɛ ɔkɔ nɛ ɔ ba mɔ asɛ a o nu mɔ asɛŋ, nɛ o bu amɔ-ɔ du-o.

48 Sɛsɛ-ɔ du nɛɛ feyɛ ɔnyarɛ kɔ nɛ ɔ kpa a ɔ pwɛɛ lɔŋ, nɛ ɔɔ da taliɪ, nɛ ɔɔ kwii taliɪ-o-ro waa kɛŋ ya tɔ afɔrɛ pwɛɛ nɛ ɔɔ dɛɛ pwɛɛ mɔ lɔŋ bɔ yɛra sɛ. Mɔ a pwɛɛ mɔ lɔŋ-ɔ bɔ yɛra lɔwɛ-ɔ, nɛ bɔŋ kɔ a twɛɛ kufwiiri, nɛ mɔ nkyu a gyaa bɔ tɔwaa lɔŋ-ɔ, na ɔ mɔŋ lɛŋkpaŋ gbaa, bɔ lɛɛ anɛŋ nɛ baa pwɛɛ mɔ damɛnaŋsɛ-ɔ sɛ.

49 Amaa ɔkɔ nɛ o nu mɔ asɛŋ nɛ mɔ ɛ tɔwɛ-ɔ, nɛ mɔ-ɔ mɔ maa gyaa amɔ sɛ-ɔ du nɛɛ feyɛ ɔnyarɛ kɔ nɛ ɔ pwɛɛ mɔ lɔŋ nɛ ɔ mɔŋ kwii taliɪ-o na ɔ waa kɛŋ-o. Nɛ nkyu a twɛɛ kufwiiri gyaa bɔ tɔwaa lɔŋ amɔ. Nɛ lɔŋ amɔ a bwɛɛ lɛɛ da wuuruum. Amɔ ɛ gyɛ saasɛbɛɛ.”

7

*Anɛŋ nɛ Yeesuu a kya Roma soogyaa kɔ keyaafɔrɛ-ɔ
(Matiyo 8.5-13)*

1 Saŋ nɛ Yeesuu a tɔwɛ ketɔ nɛ o de o gywii asɛsɛ-ɔ lɔwɛ-ɔ, nɛ ɔɔ yɔ Kapaaniyum maŋ-ro.

2 Amɔ saŋ amɔ-ɔ asoogyaa abrɛsɛ-ɔ ɔkɔ bɔ mfɛŋ. ɔ mɔŋ gyɛ Isireeliinyi feyɛ Yeesuu-o. ɔ gyɛ Romanyi nɛɛ. Nɛ o de mɔ keyaafɔrɛ timaa kɔ nɛ ɔ lɔ ɔ da ɔ kpa a o wu.

3 Soogyaa amɔ a nu Yeesuu si maŋ-ro-ɔ, nɛ ɔo suŋ Yudaa awuyɛ abrɛsɛ kɔ feyɛ bɔ ya kɔrɛ Yeesuu na ɔ bɔ kya mɔ keyaafɔrɛ-ɔ sa mɔ.

4 Nɛ baa ba Yeesuu asɛ bɔ kɔrɛ mɔ feyɛ ɔ ba. Nɛ bɔ yɛ, “Hareɛ ɔnyarɛ amɔ a mɔŋ gyɛ Isireeliinyi-o gbaa ooo, a bwarɛ feyɛ fɔ bɔ kya mɔ-ro.

5 Bɔ lɛɛ feyɛ ɔ kpa anɛ asɛsɛ asɛŋ, nɛ mɔ fɔŋfɔŋ a bɛɛ pwɛɛ kɛbwarekɔrɛkyaŋ sa anɛ.”

6 Amɔsɛ-ɔ nɛ bamɔ aa Yeesuu a taa bɔ yɔ. Bamɔ a kpa a bɔ fɔ lɔŋ-ro-ɔ, nɛ soogyaa-o a suŋ mɔ nyarɛ-ana feyɛ bɔ ya gyanŋaa Yeesuu. Nɛ baa ya tɔwɛ gywii mɔ feyɛ, “Mɔ nyanpɛ, fɔ ma kpɔnɛ fɔ eyɛɛ ba mɔ asɛ. A lɛɛ feyɛ mɔŋ gyɛ sɛsɛ timaa nɛ m bwarɛ feyɛ fɔ ba mɔ lɔŋ-ro-ɔ.

7 Nɛ mɔ-ɔ m bɛɛ mɔŋ fɔ feyɛ m ba fɔ asɛ mɔ fɔŋfɔŋ. Amɔsɛ-ɔ fɔ ya dɛŋ sa kanɔ bɔ kyɔŋwɛ gbaa, mɔ keyaafɔrɛ-ɔ ɛ kpaarɛ.

8 Nɛ gbaa mɔ nɛ n gyɛ sɛsɛ lanŋyaŋ, nɛ n de abrɛsɛ nɛ bɔ kyɔ mɔ-ɔ, de asoogyaa awuyɛ mɔ kaasɛ, nɛ mɔ ya tɔwɛ gywii bamɔ ɔkɔ feyɛ, ‘Nare,’ ɔ yɔ nɛɛ, nɛ mɔ ya tɔwɛ gywii ɔkɔ mɔ feyɛ, ‘Ba,’ puri amɔ-ro amɔ ɔ ba. Nɛ mɔ ya tɔwɛ gywii mɔ keyaafɔrɛ feyɛ, ‘Waa kɛmɔ-ɔ,’ amɔ ɔ waa.”

9 Yeesuu a nu anɛŋ nɛ ɔnyarɛ amɔ a suŋ bɔ tɔwɛ-ɔ, nɛ eyɛɛ a kɛŋ mɔ, nɛ ɔo buruwaa tɔwɛ gywii lamaan nɛ ɔ gya mɔ sɛ-ɔ feyɛ, “Mɔ ɛ tɔwɛ mɔ i gywii mɔnɛ feyɛ mɔŋ tɛɛ ŋu sɛsɛ nɛ ɔ kɔɔrɛ mɔ o gyi mfaanɛɛ-ɔ, anɛ Isireelii awuyɛ-ro gbaa mɔŋ tɛɛ ŋu ɔkɔ anɛŋ. Nɛ ɔnyarɛ mɔ mɔŋ gyɛ Isireeliinyi.”

10 Nɛ mbɔɔ amɔ a kiŋŋi yɔ soogyaa amɔ aye ya tɔ feyɛ mɔ keyaafɔrɛ amɔ a kpaarɛ.

Anɛŋ nɛ Yeesuu a kyinŋi kpenlekyɛɛ kɔ kagyinyanŋsɛɛ lɛɛ lowi-ro-o

11 Nɛkɛ mfɛnɛ kɔ kamɛɛ-ɔ, nɛ Yeesuu a yɔ maŋ kɔ nɛ ba tɛɛ ɛ Nayin-o-ro. Amɔ saŋ amɔ-ɔ mɔ agyasepɔ-ɔ na asɛsɛ biribiri gya mɔ sɛ.

12 Saŋ nɛ ba kpa a bɔ lweɛ maŋ-ro-ɔ na asɛsɛ kɔ sɔ kifuniŋ, na asɛsɛ bwɛɛtɔ gya sɛ ba lɛɛ maŋ-ro-ɔ ba yɔ purekpa. Asaa kpenlekyɛɛ kɔ mɔ kagyinyanŋsɛɛ wɔrɛ kɛŋ nɛ o de-o ya wu, nɛ bɔ de mɔ a bɔ ya pure, nɛ maŋ-ro-ɔ asɛsɛ gya sɛ anɛŋ.

13 Amɔ Yeesuu kɛdɛŋ ŋu ɔkyɛɛ amɔ-ɔ, nɛ mɔ asɛŋ a waa mɔ ɛwɛɛ, nɛ ɔɔ tɔwɛ gywii ɔkyɛɛ-ɔ feyɛ, “Fɔ ma lɛɛ su.”

14 Nɛ Yeesuu a narɛ ya dabɔrɔ kifuniŋ-o, nɛ bamɔ nɛ bɔ sɔ-ɔ a sii yɛrɛ. Nɛ Yeesuu yɛ, “Keyaafɔrɛ, kɔsɔ.”

15 Nɛ keyaafɔrɛ nɛ ɔo wu-o a kɔsɔ kyɛna, nɛ ɔɔ lɛɛ ɔ sa sɛŋsa. Nɛ Yeesuu a taa mɔ sa mɔ nyi.

16 Nɛ kufu a nya bamɔ nɛ bɔ bɔ mfɛŋ-ɔ pɛɛɛ, nɛ baa kyɔrɔ Wuribwarɛ. Nɛ bɔ yɛ, “Wuribwarɛ kyaamɛɛ dabɛ kɔ a ba anɛ asɛ. Wuribwarɛ a ba a ɔ bɔ mɔrɔwɛ mɔ asɛsɛ.”

17 Nɛ Yeesuu asɛŋ a yɔ ɛman nɛ ɛ maa mfɛŋ-ɔ-ro na ifuri amɔ pɛɛɛ sɛ.

*Anɛŋ nɛ Yohaneɛ Osuubɔpɔ-ɔ a suŋ mbɔɔ Yeesuu asɛ-ɔ
(Matiyo 11.2-19)*

18-19 Nɛ Yohaneɛ Osuubɔpɔ a agyasepɔ-ɔ a tɔwɛ atɔ nɛ Yeesuu a waa-ɔ pɛɛɛ asɛŋ gywii Yohaneɛ. Nɛ ɔɔ tɛɛ bamɔ abɛɛ anyɔ suŋ bamɔ Yeesuu asɛ na bɔ ya bise mɔ feyɛ, “Fɔ ɛ gyɛ Kristoo nɛ Yohaneɛ yɛ ɔ ba a ɔ bɔ lɛɛ Wuribwarɛ asɛ-ɔ ɔɔɔ, bɛɛɛ sɛsɛ banŋan kɔ bɛɛ ɔ bɔ-ro nɛ anɛ kɛɛ mɔ kpa aaa?”

20 Amò fèraa bamò a yò Yeesuu asè-ò, nê baa bise mò feyè, “Yohanee Osuubòpò-ò ya sun anè na anè bò bise fò feyè fò è gye Kristoo nê ò ye ò ba a ò bò lèè Wuribware asè-ò òòò, bèèè sèsè banban kò bèè ò bò-rò nê anè kèè mò kpa aaa?”

21 Sanj amò m-ò, Yeesuu a kyò kya alòpò bweètò na bamò nê ibrisi te bamò sè-ò. Atenapò pèèè, oo bunji bamò akatò.

22 To, nê òò bènnaa Yohanee Osuubòpò a mbòò-ò feyè, “Mòn' kinji nare ya tówè kètò nê monè a nu mò è tówè, na kètò nê monè a nju mò è waa-ò gywii Yohanee. Feyè anèj nê Wuribware kyaamèè kò a kyorèè waa abwaresen wòrè-ò-rò bò lèè mò nê ò ba a ò bò ba-ò kunju si asen-ò, amò è gye feyè, mbeyòmò atenapò kèè, nê agyabòò naa, nê abwatòpò kèbwatò a lowè, nê akpawu i nu asen, nê bamò nê baa wu-o a kyinjji, nê atiripò i nu asen timaa-o.

23 Òkò nê ò maa yòwè kòkòrè mò gyi-o è nya nyure.”

24 Sanj nê Yohanee Osuubòpò a mbòò-ò a kinji bò yii-o, nê Yeesuu a lèè ò tówè Yohanee asen o gywii asèsè bweètò nê bò gya mò sè-ò. Ò ye, “Sanj nê monè a yò Yohanee asè kimukee-ro-o, ntètò nê monè a yò a mon' ya deèrè? Òkò nê o kyurowi mò mfèèrè feyè anèj nê èfa i kpeere nj yò mfèè na mfèè sanj nê afwii è da mmò-ò nê monè a ya deèrè aaa?”

25 Ntètò nê monè a lèè a mon' ya deèrè? Sèsè nê o bunj waagya timaa-o nê monè a yò a mon' ya deèrè aaa? Asèsè nê bò bunj anèj a atò nê bamò kakyèna-rò bò kòne-ò gye atò awuye nê bò te èlòj damenanse dabè dabè-rò-ò.

26 Mòn' tówè gywii mò, nsè nê monè a yò a mon' ya deèrè? Wuribware kyaamèè aaa? Kasentij nêè, amaa n gye Wuribware kyaamèè-ò wòrè nê monè a ya nju. Monè a nju òkò na ò kyò bò tii si.

27 A lèè feyè Yohanee Osuubòpò-ò asen nê baa kyorèè waa abwaresen wòrè-ò-rò feyè Wuribware è tówè o gywii Kristoo feyè,

‘Mò i sun mò kabòò a m bò gye fò nkèèè,
na ò ya lònjò kpa bò yera fò.* ’”

28 Nê Yeesuu a tówè bò tii si feyè, “Mò è tówè mò i gywii monè feyè sèsè kò mon kyena sweèrè mò sè nê ò kyò Yohanee Osuubòpò-ò, amaa mò nê ò gye kagyinyii Wuribware sè a kuwure-o-ro kyò Yohanee.”

29 Asèsè-ò pèèè, fònfòj lenpoo akòòrèpò-ò, a nu anèj nê Yeesuu a tówè Yohanee Osuubòpò-ò asen-ò, nê bamò akatò a gyi, nê bò ye Wuribware bware. Asèsè mò nê baa tówè anèj-ò gye bamò nê Yohanee a bò asuu-o nêè.

30 Amaa Farisii awuye-o na Wuribware mbraa akaapòpò-ò è gye bamò nê bamò fèraa baa kine kpa nê Wuribware è bòrò sè a ò bò mòròwè asèsè-ò, nê baa kine feyè Yohanee bò bamò asuu-o.

31 Nê Yeesuu a kya sèè, “Mbeyòmò, ntètò nê mò è nya a m bò biri ndòò a asèsè-ò nêè? Èmènè nê bò du?”

32 Bò du nêè feyè nyaagyi a te ba soori kòlòndè se, nê bamò katun kò è fèè-rò ba kyonjwè katun kò feyè,

‘Anè a da kòkòfò-rò akòyè sa monè,
amaa monè mon kyaa ooo.
Nè anè a bèè waa kale,
amaa monè mon su ooo.’

33 To, Yohanee Osuubòpò-ò a ba-ò, òò kra akon, nê oo kisi nta kunuu, nê monè ye, ‘Òbònsam te mò sè.’

34 Amaa mò, dimaadi mò gyi-o, a ba, nê mò a gyi nuu fèraa, nê monè bèè monè ye, ‘Mòn' kèè ònyarè amò, ò gye oteesekpapò, na òtanuupò, na lenpoo akòòrèpò bamò nyarè, na èbòyè awaapò bamò nyarè nêè.’

35 Amaa fò ya nju òkò nê mò è gya Wuribware a kanyiasen a èkpa-ò sè-ò, fò i nju feyè mò kanyiasen-ò gye kasentij.”

Anèj nê Yeesuu a yò Simòj Farisiinyi-o ayè-ò

36 Nê Farisii awuye-o òkò nê ba tètè mò è Simòj-ò a nyinjji Yeesuu feyè ò ba mò ayè bò gyi ateese. Nê òò yò mfèn ya kyena a o gyi.

37 Amò sanj amò òkyèè kò mò bò man-ò-rò mfèn, nê ò gye èbòyè òwaaapò. Nê oo nu feyè Yeesuu a ba Farisiinyi amò ayè o gyi. Amòsè-ò nê òò kpa mò lanpèntaa bò bòrò kalògyii kò nê baa baa kibu kò nê ba tètè kèmpò è alabasetaa-ò bò waa-ò baa mfèn.

* 7:27 Malakii 3.1.

38 Amò a gye Yudaa awuye mbraa-ò se, ne bò da ba gyi. Ne òkyee-ò a bò yere Yeesuu ayaase. Ne o su o de mò akyyuku ò pò mò ayaapapaa. Ne ñkee ò ba mò ipwii bò kpee akyyuku-o Yeesuu ayaapapaa-ò se, ne ñkee ò kyòkywee amò se, ne oo twiiri lanpenntaa-ò bò wee se.

39 Ne Farisiinyi ne Yeesuu te mò lan-ò-ò a ñu anen-ò, ne ò fa mò mfeere-rò feye, “Jnyare mò dæe ò gye Wuribware kyaamæ kasentij nee, weetee o ñu ketò ne òkyee mò ne ò dabòrò mò-ò gye-ò. Na o ñu anen ne òkyee mò te ò waa ebaye-ò.”

40 Amò fëraa ne Yeesuu a tawè feye, “Simòñ, n de kòtòkò a n tawè gywii fò.”

Ne Simòñ ye, “Yooo, òkaapòò, tawè gywii mò.”

41 Ne Yeesuu a tawè feye, “Anyare anyò kò e bò-rò. Ne bò de atò wuye kò, ne o de mò atanne ò para asese-ò kòkò. Bamaò òkò de mò kòkò siidii ñkpenntuu, ne òkò-ò mò de siidii alafa anuu.

42 Bamò anyò-ò mò pæe mon taare kòkò-ò ka, amòse se-ò ne ò taa bò ke bamò. To, bamò abæe anyò mò-rò, nse e gye ne mò akatò i gyi atò wuye amò se bweeto-ò nee?”

43 Ne Simòñ Farisiinyi-o a beñjaa feye, “Mò e kòore a n gyi feye mò ne mò kòkò kyò bweeto, ne ò taa bò ke mò-ò.”

Ne Yeesuu ye, “A gye kasentij.”

44 Amò fëraa ne oo buruwaa deere òkyee amò a kerio, ne ò tawè gywii Simòñ feye, “Fò a ñu òkyee mò aaa? Mò a ba fò aye-ò, fò mon kra mò neæneæ, feye fò mon sa mò nkyu na m bò fwee ayaapapaa se, amaa òkyee-ò fëraa a ba mò akyyuku bò fwee mò ayaapapaa se, ne ò ba mò ipwii bò kpee amò se.

45 Fò mon kyòkywee mò kedaabon bò sa mò anse na kèba, amaa òkyee-ò fëraa mon yowe mò ayaapapaa se kòkyòkywee lee haree san ne mò a ba mfeee-ò.

46 Fò mon kyiiine mò kunu-ro mfo, amaa mò fëraa a twiiri lanpenntaa wee mò ayaapapaa se.

47 Amòse-ò mò e tawè mò i gywii fò feye, haree òkyee mò ebaye a kyò gbaa ooo, Wuribware a taa emò pæe bò ke mò. Kèkpa demanthe ne ò kpa mò-ò e gye ne ke e kaapo feye Wuribware a taa mò ebaye-ò bò ke mò. Amaa òkò ne ò waa ebaye kafwee ne Wuribware a taa bò ke mò-ò e kpa Wuribware kafwee nee.”

48 Ne Yeesuu a tawè gywii òkyee-ò feye, “Mò a taa fò ebaye bò ke fò.”

49 Ne bamò ne bamò aa Yeesuu i gyi-o wòre wòre e tawè ba gywii abæe feye, “Jnyare mò e fa feye ò gye nse, ne haree o de asese ebaye o ke bamò?”

50 Amaa Yeesuu a bee tawè gywii òkyee-ò nee feye, “Fò a kòore mò gyi-o si-o, Wuribware a móròwe fò. To, nare damenansæ.”

8

Akyee ne bamò aa Yeesuu a yò-ò

1-2 Bò fò san kò-ò ne Yeesuu a nare eman dabè na ngyingyii si ò tawè asen timaa bò lee Wuribware kuwure-o si o gywii asese. Mò aa mò agyasepò kudu anyò-ò na akyyeepe kò ne ò gya ibrisi bò kòso bamò se, ne ò kya bamò alògyi-o ya nare kaa eman-ò se. Akyyee amò e gye Mariya ne ba tee mò e Magadalanyi, ne Yeesuu a gya ibrisi isunoo bò kòso mò se-ò,

3 na Yohana ne ba tee mò kuri e Kusa ne ò dæe ò gye Owure Heròd a ayaafare-ò pæe òbresæ-ò, na Susana, na akyyee bweeto bò tii si. Baa ba bamò mpotæe ne bò de-o ñkò bò kya Yeesuu mò aa mò agyasepò-ò-rò-ò.

Òdòpò kitee (Matiyo 13.1-9; Maak 4.1-9)

4 Ne asese a lee eman se eman se ba Yeesuu ase. San ne asese biribiri a bò gyanñe-ò, ne Yeesuu a tawè kitee mò gywii bamò feye,

5 “N gye òdòpò kò e bò-rò aaa? Ne ò yò a ò ya ñonyan mò yaabraa. Mò a yò ò ñonyan-ò, ne ayaabraagyi amò akò a lee da kpa kee, ne asese a kyikyè si, ne mbogyii a bò tesi gyi.

6 Ne yaabraa amò akò a lee da kagyaase. A bò kwæe-ò, ne aa wu, a lee feye sweere amò mfej mon de yuri.

7 Ne akò mò a lee da efa-rò, ne amò aa efa-ò a kòso, ne efa-ò a dan mwiire amò se, amòse-ò ò mon taare waa.

8 Ne ñkee ayaabraagyi amò akò a lee da sweere timaa si, ne yaabraa-ò a kòso dan bò kowe waa anu adabè adabè. Amò e gye saasebæe.

Amòse-ò akèmaa ne o de esebò-ò, o nu.”

Ketò se ne Yeesuu a tawè kitee amò-ò (Matiyo 13.10-17; Maak 4.10-12)

9 Ne Yeesuu agyasepò-ò a bise mò kitee-o kaase.

10 Ne ò beñjaa bamò feye, “Mone wòre ne mò e tawè anen ne Wuribware a kuwure-o-ro du-o mò i gywii, amaa bamò ne ba san-ò fëraa itee-ro na akpare-rò ne mò e tawè kemo asen a m bò gywii bamò,

'na bọ deere aseen-ɔ-rɔ,
na bọ fa amọ mfere kpone,
na bọ nu kemọ aseen kpɔra-rɔ,
na bọ ma nu kaase.'*"

*Anen ne Yeesuu a kaapo ɔdɔpɔ kitee kaase-ɔ
(Matiyo 13.18-23; Maak 4.13-20)*

11 Ne Yeesuu ye, "To, nkee mon' nu kitee-o kaase. Ayaabraagyi-o kɔnɔnyan yere bọ sa abwasesen ne mọ e tɔwe mọ i gywii ases-ɔ.

12 Ayaabraagyi ne aa lee da kpa kee-ɔ yere bọ sa ases ne ba nu abwasesen, ne amọ ya waa kafwee-ɔ, amọ Ɔbansam e ba a ɔ bọ lee amọ lee bamọ mfere-rɔ, na bọ ma nya kɔre gyi na Wuribware morɔwe bamọ-ɔ.

13 Ayaabraagyi ne aa lee da kagyaase-ɔ mọ yere bọ sa ases ne ba nu abwasesen-ɔ, ne a waa bamọ nkpono-rɔ kɔne-ɔ. Amaa bamọ akato mon pee si-o si-o, Ɔbansam ya kyɔ bamọ-rɔ kee kafwee, amọ baa kyɔ yowe abwasesen-ɔ se kegya.

14 Amọ ne aa lee da efa-rɔ-ɔ mọ yere bọ sa bamọ ne ba nu abwasesen-ɔ, ne kaye m-rɔ ato tɔraase na katannekpa na ato biribiri kekpa ya lwee bamọ mfere-rɔ, amọ aa waa kɔkyɔ kyon abwasesen ne a bọ bamọ nkpono-rɔ-ɔ. Amọ bamọ kɔkɔregyi-o maa waa bamọ seye.

15 Nkee ayaabraagyi ne aa lee da sweere timaa si, ne aa kɔsɔ dan bọ kowe waa anu adabe adabe-ɔ mọ yere bọ sa ases timaa ne ba nu aseen timaa-o, ne ba kɔre ba gyi, ne ba len eyee bọ gya amọ se neenee, ne ba waa itimaa san kema-ɔ."

*Mon' nu aseen ne Yeesuu e tɔwe-ɔ damenanse
(Maak 4.21-25)*

16 Ne Yeesuu a kya se tɔwe feye, "Ɔko maa kyanne mọ fetiri si na ɔ kɔn bera kike bọ bun si, beee ɔ taa bọ kwee-ɔ mpaa kaase. Kabuno ne ɔ taa a ɔ bọ yera, na ɔ lanne-rɔ anen ne ases i lwee lan-nɔ ne ba nya bọ nyu-ro-ɔ.

17 Amose-ɔ seye maa kwee-ɔ. Keto kema na aseen kema e lee ifuri na okema nyu.

18 Mon' nu aseen ne mọ e tɔwe-ɔ damenanse, a lee feye okema ne o nu mọ aseen timaa-o, ne ɔ kɔre amọ o gyi-o, Wuribware e sa mọ kanyiasen bweeto na ɔ bọ tii kamọ ne o de-o si. Amaa mọ ne o kine mọ aseen amọ-ɔ feraa, Wuribware e sa a ɔ pan mọ kanyiasen kafwee ne ɔ fa feye ɔ kyɔ o de-o."

*Yeesuu mọ nyi na mọ tire-ana aseen
(Matiyo 12.46-50; Maak 3.31-35)*

19 Ne Yeesuu mọ nyi na mọ tire-ana a ba mọ ase a bọ bọ nyu mọ. Amaa bọ lee ases kɔkyɔ-ɔ se-ɔ bọ mon nya kpa yo mọ ase.

20 To, ne ɔko a tɔwe gywii Yeesuu feye, "Kee, fọ nyi na fọ tire-ana yere kawu ba tee fọ-ɔ."

21 Ne Yeesuu a tɔwe gywii ases-ɔ peee feye, "Bamọ ne ba nu abwasesen-ɔ, ne bọ gya amọ se-ɔ, ne mọ e tee bamọ e n na na mọ tire-ana."

*Anen ne afwii na alanpare a bu Yeesuu-o
(Matiyo 8.23-27; Maak 4.35-41)*

22 Kake nkɔ ne Yeesuu a tɔwe gywii mọ agyasepo-ɔ feye, "Mon' sa a ane ten kepare dabe-ɔ-rɔ yo nnon a bonbe-ɔ se." Ne baa lwee kore-rɔ meraa se ba yo.

23 Bamọ a pare ba yo-ɔ, ne Yeesuu a di idi kore-ɔ-rɔ mfen. Ne afwii dabe kɔ a kɔsɔ a kya nkyu-o si mfen, ne alanpare a lee a da nkyu bọ waa bamọ kore-ɔ-rɔ, ne ɔ kpa a ɔ bɔrɔ.

24 Amọ feraa ne Yeesuu agyasepo-ɔ a ya kyiɔni mọ, ne baa tɔwe gywii mọ feye, "Ane nyanpe, ane nyanpe, ane e kpa a ane wu."

Ne Yeesuu a kɔsɔ sa kan feye afwii-o na alanpare-ɔ yowe, ne aa yowe, ne keto a waa surumm.

25 Nkee ne oo bise mọ agyasepo-ɔ feye, "Nteto se ne mone maa kɔre mọ mone i gyi-o nee?"

Ne kufu a nya bamọ, ne eyee a kpen bamọ, ne ba nyiini ba gywii abee feye, "Nteto sese e gye ɔnyare mọ? Mọ ya sa kan, afwii na alanpare gya kamọ se nee."

*Anen ne Yeesuu a kya ɔnyare kɔ ne ibrisi te mọ se-ɔ
(Matiyo 8.28-34; Maak 5.1-20)*

26 Ne Yeesuu mọ aa mọ agyasepo-ɔ a kya se ten-nɔ yo Gadara ifuri ne e bọ Galileya a kepare dabe a nnon a bonbe-ɔ se-ɔ se.

27-29 Yeesuu kelee kore-ɔ-rɔ-ɔ, ne ɔnyare kɔ ne ibrisi bweeto te mọ se-ɔ a bọ gyanjaa mọ. Ibrisi amọ a kyena mọ se, na a na na ɔ mon dere ato kyee, ne oo tu lee man-nɔ ba ɔ bọ mfen ne ba pure ases-ɔ. San kema ne ibrisi mọ e ywee mọ se, ne ba ba agbarabi a bọ bọ nyure mọ asaree-rɔ na ayaa-rɔ bọ kyena-ɔ, na bọ kee mọ se-ɔ, amọ ɔ tenne agbarabi-o, na ibrisi

* 8:10 Isaya 6.9 (LXX).

amō yaa mō kimukee-ro. To, ne Yeesuu a sa kana feye ibrisi-o koso mō se. Ne onyare amō a faa-rō, ne oo kpuni anjirii Yeesuu ayaa-rō, ne do faa kenken feye, "Yeesuu, Nyinḱpen-kyon-atō-pēē-Bware mō gyi-o, ntetō ne fō ē kpa mō ase? Mō ē korē fō, fō ma tōraa mō."

³⁰To, ne Yeesuu a bise mō feye, "Fō kenyaḱe ē gye emene?"

Ne do ye, "Mō ē gye Anē-kyō-mfēē", a kaapo feye ibrisi bweētō te mō se.

³¹Ne ibrisi amō a korē Yeesuu feye do ma taa emō bō waa kemaḱanḱo kō ne ke bō ken, ne ke monḱ de keē, ne Wuribware ē ba a do bō tweē ibrisi pēē mō waa-rō-o-rō.

³²San amō mō aprako bweētō kō yere kabēēgyi kō se mfen ba gyi. Ne ibrisi-o a korē Yeesuu feye do sa a bō lēē onyare amō se ya kyena aprako amō se. Ne do sa emō kpa.

³³Ne ē ya koso onyare amō se ya kyena aprako-o si, ne aprako demaḱte amō a ḱwēēnanḱ kporōwē kabēēgyi-o si ya lēē da nkyu-ro wu wu.

³⁴Bamō ne ba deere aprako amō se-do a ḱu ketō ne kaa waa-o, ne baa ḱwēēnanḱ yō maḱ-nō na mmaḱgyii-ro na adō-rō ya da aseḱ ne aa ba-o kibonḱbonḱ.

³⁵Ne aseḱe a lēē a bō bō keē ketō ne kaa ba-o. Ne baa ba Yeesuu ase bō tō feye onyare ne ibrisi deē i te mō se-do te Yeesuu ayaa-rō o bunḱ atō, ne ḱkee fēraa mō mfēere du mō kyēkyē.

³⁶Ne bamō ne baa ḱu aneḱ ne onyare amō a kpaare-do a tōwē amō aseḱ gywii bamō ne baa sii kameē ba-o.

³⁷Ne aseḱe ne bō bō sweere amō se-do pēēē a tōwē gywii Yeesuu feye do lēē bamō ifuri si, a lēē feye kufu de bamō. Amōse-do ne Yeesuu a beē lwee korēē-o-rō do kpa a o kinḱi yō.

³⁸Ne onyare ne Yeesuu a gya ibrisi bō koso mō se-do a korē Yeesuu feye do sa a mō aa mō a yō. Amaa Yeesuu a kinḱaa mō neē, tōwē gywii mō feye,

³⁹"Kinḱi nare pē ya tōwē atō dabē dabē ne Wuribware a waa sa fō-o gywii fō aye awuye." Ne onyare amō a kinḱi yō maḱ-o-rō ya tōwē atō dabē dabē ne Yeesuu a waa sa mō-o aseḱ gywii mfen a aseḱe-do pēēē.

Aneḱ ne Yeesuu a kyinḱi kakyēseē kō lēē lowi-ro, ne do beē kya ḱkyēē kō-o (Matiyo 9.18-26; Maak 5.21-43)

⁴⁰San ne Yeesuu a kinḱi ba bonḱe ne do lēē mō se yō-o, ne aseḱe ne bō yere bō gywii mō-o a sa mō aḱse na keba.

⁴¹Ne kebwarekorēkyan abrese-o ḱkō ne ba tee mō ē Yayerus-o a ba Yeesuu ase mfen bō kpuni anjirii Yeesuu ayaa-rō korē mō feye do sa a bō yō mō aye,

⁴²a lēē feye mō kagyikyēseē kō ne oo gyi nsu kudu ḱnyō-o ē lo do kpa a o wu. Kakyēseē-o wōrē kpen ē gye mō gyi. Yeesuu a yō-o, ne aseḱe a kporōwē miri bō gya mō se.

⁴³Amō ḱkyēē kō mō bō bamō-rō, ne do lo kekyēēto bō lēē feye kiferi kēmaa-rō do taare bwiino waa iluwi kana ḱkō. Waa nsu kudu ḱnyō neē feye mō a lo aneḱ a kōlo-o. ḱkō mō monḱ taare kya mō kēḱō.

⁴⁴Amōse-o ne oo lwee aseḱe amō-rō yō Yeesuu kameē ya dabōrō mō waagya kana, ne do kpaare puri amō-rō mfen.

⁴⁵Ne Yeesuu a bise feye, "Nse ya dabōrō mō-o neē?"

ḱkēmaa a tōwē feye n gye mō neē-o, ne Peetroo ye, "Mō nyanḱe, emene ne fō i bise aneḱ, na aseḱ demaḱte mō a muruwaa fō?"

⁴⁶Ne Yeesuu ye, "Amaa mō a pini feye ḱkō a dabōrō mō, a lēē feye mō a ḱu feye eḱeḱ a lēē mō-rō kya ḱkō."

⁴⁷ḱkyēē amō a ḱu feye do maa taare a do taa ketō ne do waa-o a do bō kweēro-o se-o, ne do ba Yeesuu ase na do yonḱ, ne do bō kpuni anjirii mō ayaa-rō. Aseḱe amō-rō mfen ne do tōwē gywii Yeesuu ketō se ne do dabōrō mō-o na aneḱ ne do kpaare puri amō-rō mfen-o.

⁴⁸Ne Yeesuu ye, "ḱpekyēē, bō lēē aneḱ ne fō a kōre mō gyi-o si-o, fō a kpaare. To, nare damaḱanḱse."

⁴⁹San ne Yeesuu ē tōwē amō-o, ne kabō kō a lēē Yayerus a loḱ-o-rō bō tōwē gywii Yayerus feye, "Fō kakyēseē-o a wu, amōse-o fō ma lēē sa a ḱkaaporo-o kponē mō eyyē."

⁵⁰Amaa Yeesuu a nu aneḱ ne do tōwē-o, ne do tōwē gywii Yayerus feye, "Fō ma sa a fō dunḱ tenḱ fō, fō fēraa, fō ya kōre mō gyi, do kpaare."

⁵¹San ne baa fō Yayerus a loḱ-o-rō-o, Yeesuu monḱ sa a ḱkō lwee mfen ne kakyēseē-o a wu do da-o bō tii mō se, amō Peetroo na Yohanee na Yakubu na kakyēseē-o mō se na mō nyi.

⁵²Bamō ne baa san bō bō loḱ-o-rō-o deḱ ba su kale ba sa kakyēseē-o neē. Ne Yeesuu ye, "Mōne ma su, a lēē feye kakyēseē-o monḱ wu, oo di idi neē."

⁵³Mō a tōwē aneḱ-o, baa mōse mō neē, a lēē feye bō nyi kaseḱtinḱ feye kakyēseē-o a wu.

⁵⁴To, ne Yeesuu a kra kakyēseē ne oo wu do da-o keḱare-rō, ne do tee mō feye, "Mō gyi, kyinḱi koso."

⁵⁵Puri amō-rō mfen ne oo kyinḱi koso ḱkpa na alaḱfiya-ro. Ne Yeesuu a sa kana feye bō sa kakyēseē-o kōtōkō a o gyi.

⁵⁶ Ne kakyeese-ɔ mɔ se na mɔ nyi eyee a kpen bamo. Amaa Yeessuu ye bo ma kan tawe ketɔ ne ɔ waa-ɔ gywii ɔko.

9

Anej ne Yeessuu a sun mɔ agyasepo kudu anyɔ-ɔ bo kyonwe eman se-ɔ
(Matiyo 10.5-15; 11.1; Maak 6.7-13)

¹ Ne Yeessuu a tee mɔ agyasepo kudu anyɔ-ɔ bo gyanne, ne ɔ sa bamo elen a bo taare bo gya ibrisi bo kɔso ase se, na bo kya alɔpo.

² Ne nkee oo sun bamo bo kyonwe eman se feye bo ya tawe Wuribware a kuwure-o-ro asen, na bo kya alɔpo.

³ Ne ɔ tawe gywii bamo feye, "Mone a yɔ-ɔ, ɔko ma kan taa kotoko. Mone ma taa kayii narese beee koree beee ateese beee atanne beee ekaare ko bo tii eko ne mone akema ma bun-o si.

⁴ Mone a yɔ-ɔ, mon' kyena lan ne mone e sowe mɔ-ro ne ba kra mone nenen-ɔ-ro-ɔ bo fo nke nsi ne mone e lee man amɔ-ro-ɔ.

⁵ Amaa mone ya yɔ ton ko, ne bamo e ma kpa mone mfen, mone e lee mfen, bamo man-ro ese ne e ya sii mone asebeta kaase-ɔ gbaa, mon' kponkpan emo bo sii bamo aye, bo yii bamo se feye bamo ebɔye a sii bamo se."

⁶ Ne agyasepo-ɔ a nare eman se tawe asen timaa-o, na ba kya alɔpo ton kema ne baa nare-ɔ.

Anej ne Owure Herod a turi-o
(Matiyo 14.1-12; Maak 6.14-29)

⁷ San ne Galileya sweere se Owure Herod a nu atɔ ma peee ne Yeessuu a waa-ɔ asen-ɔ, ne oo turi, bo lee feye bokɔ ye Yohanee Osuubɔpo-ɔ ya bee kyinji lee lowi-ro ba.

⁸ Bokɔ ma ye Wuribware a akyaame-ɔ ɔko, feye Iliya beee ɔko-ɔ, a bee kyinji ba nkpa-ro.

⁹ Ne Herod ye, "Mɔ-ɔ mɔ a tuwi Yohanee Osuubɔpo-ɔ kunu, ne nkee nse gbaa asen ne mɔ i nu bweetɔ mɔ-ɔ nee?" Ne mɔ kekato a pee o buwi ɔ kpa Yeessuu.

Anej ne Yeessuu a sa aseɛ nkpen nnuu ateese-o
(Matiyo 14.13-21; Maak 6.30-44; Yohanee 6.1-14)

¹⁰ To, ne Yeessuu a agyasepo ne oo sun bamo bo kyonwe eman se feye bo ya tawe Wuribware a kuwure-o-ro asen-ɔ a kinji ba bo tawe ketɔ kema ne baa waa-ɔ gywii Yeessuu. Ne ɔ sa ne mɔ aa bamo wɔre a yɔ man ko ne ba tee mɔ e Betesayeda-ɔ se.

¹¹ Aseɛ bweetɔ a nu mɔ se mfen-ɔ, ne baa gya mɔ se. Ne Yeessuu a sa bamo anse na keba, ne ɔ tawe Wuribware a kuwure-o-ro asen gywii bamo, ne ɔ bee kya alɔpo ne baa ba mɔ ase-ɔ.

¹² Amɔ kyowe a kpa a ɔ twe-ɔ, ne mɔ agyasepo kudu anyɔ-ɔ a bo tawe gywii mɔ feye, "Mfee a gye efa-ro-ɔ se-ɔ, sa a aseɛ-ɔ yɔ mmangyii na eman ne e maa mfee-ɔ-ro, na bo ya kpa ateese gyi, na bo buwi kpa bamo esowekpa."

¹³ Ne Yeessuu a tawe gywii bamo feye, "Mone fanfan sa bamo kotoko a bo gyi." Ne baa benjaa feye, "Bobobodoo akuri anuu na nkinyi nyɔ wɔre kpen ne ane de mfee, beee fo e kpa feye ane ya ɔ ateese sa aseɛ demante ma nee eee?"

¹⁴ Bamɔ-ro anyare-ɔ wɔre e waa nkpen nnuu. Ne Yeessuu a tawe gywii mɔ agyasepo-ɔ feye, "Mon' ke aseɛ-ɔ-ro bo kyena ntun si ntun si, katun kema aseɛ e waa feye aseɛ adunuu."

¹⁵⁻¹⁶ Yeessuu agyasepo-ɔ a ke bamo-ro bo kyena lowe-ɔ, ne Yeessuu a taa bobobodoo akuri anuu-o na nkinyi nyɔ-ɔ waa mɔ asare-ɔ, ne ɔ deere soso. Ne ɔ sa Wuribware anse wee se, ne nkee ɔ tenje-ro bo sa mɔ agyasepo-ɔ, ne baa ke-ro sa aseɛ-ɔ peee.

¹⁷ Ne bamo peee ma a gyi bobobodoo-o kpone, ne baa wɔ nkinyi-o kpone. Ne nkee mɔ agyasepo-ɔ a swii bobobodoo na nkinyi mpupuriasee ne n ya san-ɔ bo borɔ ake kudu anyo.

Mɔ ne Peetroo ye Yeessuu gye-ɔ
(Matiyo 16.13-20; Maak 8.27-30)

¹⁸ Kake nko san ne Yeessuu a yɔ ton ko mɔ wɔre ɔ kore kebwarekore-ɔ, ne mɔ agyasepo-ɔ a ba mɔ ase mfen. Ne oo bise bamo feye, "Mon' tawe anej ne aseɛ e tee mɔ-ɔ gywii mɔ."

¹⁹ Ne baa benjaa mɔ feye, "Wuribware a akyaame-ɔ ɔko ne oo kyinji lee lowi-ro, feye Yohanee Osuubɔpo-ɔ, beee Iliya, beee bamo-ro ɔko."

²⁰ Ne oo bise bamo feye, "Ne mone ma mone ye nse ne n gye-ɔ nee?" Ne Peetroo a benjaa feye, "Fo e gye Kristoo ne Wuribware a sun ane ase-ɔ."

²¹ Ne Yeessuu a yii bamo se feye bo ma kan tawe amɔ-ɔ gywii ɔko.

Anej ne Yeessuu a tawe mɔ asen kunu na mɔ lowi asen-ɔ
(Matiyo 16.21-28; Maak 8.31 - 9.1)

22 Ne ɔɔ kya se tɔwe feye, “A tiri feye mo, dimaadi mo gyi-o, nu asen bweetɔ, na man abrese na Wuribware alɔnɔpɔ abrese na Wuribware mbraa akaapɔpɔ-pɛɛɛ mo kine mo. Ba mo mo, amaa kemɔ nke nsa, Wuribware i kyinjɪ mo a ɔ lee lowi-ro.”

23 Ne ɔɔ beɛ tɔwe gywii laman-ɔ feye, “Ɔko ne ɔ kpa a ɔ gya mo se-ɔ yɔwe kɔwaa ketɔ ne ke e pre mo-ɔ, na ɔ sɔrɔ mo fɔnɔn kyii kpare-abɛɛ-rɔ kake kɛmaa gya mo se.

24 A lee feye ɔko ne ɔ kpa a ɔ nya mo eyee lee lowi ase-ɔ, lowi e nya mo nsu pɛɛɛ. Ɔko mo ne o kperi mo se na o wu-o e nya nkpa na kukyure ne a moɔ de kɛɛ-o.

25 Tonɔ mo ne sese e nya feye mo a nya kaye mo-rɔ atɔ pɛɛɛ, na bo lee aneɔ se na ɔ pan kyenakpa Wuribware ase? A moɔ de tonɔ.

26 Ɔko ne ɔ maa kpa feye aseɛ pini feye ɔ gye mo ɔgyasepɔ-ɔ, na ɔ maa kpa a ɔ gya mo kekaapɔ se-ɔ, amɔ fɛraa mo, dimaadi mo gyi-o, gbaa mo i kine mo kipini san ne Wuribware a kelanɔnɔ-ɔ e lee soso a ko weɛ sweere se, na asese pɛɛɛ nu n se Wuribware na mo mbɔɔ a kedabe na wuraa-o na mo, dimaadi mo gyi-o, lee-o san ne mo aa Wuribware a mbɔɔ-ɔ e ba-ɔ.

27 Mo i gyi monɛ kasentɪn feye bokɔ bo mfeɛ ne bo maa wu, amɔ ba nu aneɔ ne Wuribware a kuwure-o du-o pweɛ.”

Anɛɔ ne Yeesuu agyasepɔ-ɔ bokɔ a nu Yeesuu kedabe na wuraa-o (Matiyo 17.1-9; Maak 9.2-9)

28 Waa nke mburuwa a kyon feye Yeesuu a tɔwe asen mo-ɔ, ne oo lee Peetroo na Yohanee na Yakubu, ne mo aa bamɔ a yɔ kebee ko se na bo ya korɛ kebwarekore.

29 San ne Yeesuu e korɛ kebwarekore mfeɔn-ɔ, ne mo akato-rɔ a kyurowi, ne mo atɔ bunse a buruwi pareparepare a tore se.

30 Puri amɔ-rɔ ne baa nu feye anyare anyɔ ko yere na bamɔ aa Yeesuu e sa senɔsa. Abɛɛ anyɔ amɔ e gye Wuribware mbraa ɔsapɔ Mosis na Wuribware kyaameɛ Iliya.

31 Wuribware soso a kelanɔnɔ-ɔ e lanɔnɔ bamɔ se, na bamɔ aa Yeesuu e tɔwe aneɔ ne a ya san kafweɛ feye o wu Yerusalem man-nɔ aneɔ ne Wuribware a kra feye o wu-o.

32 Pweɛ ne amɔ pɛɛɛ a ba-ɔ, Peetroo na mo kosɔbɛɛ-ana anyɔ-ɔ a di idi. Amaa bamɔ a kyinjɪ-o, ne baa nu Yeesuu a kedabe na wuraa-o na anyare anyɔ amɔ ne bamɔ aa mo yere-ɔ.

33 San ne anyare amɔ e yɔ ba yɔwe Yeesuu-o, ne Peetroo ye, “Mo nyanɔpe, a bware fɛɛ feye anɛ a bo mfeɛ. Anɛ e waa abwii asa, fo kokonko, Mosis kokonko na Iliya mo kokonko.” Ketɔ ne ɔɔ tɔwe-ɔ moɔ de kaase.

34 Na Peetroo san ɔ sa senɔsa-ɔ, ne kowore ko kuyayu a lee soso bo donɔnɔ bamɔ se. Ne kufu a nya Yeesuu agyasepɔ-ɔ san ne kowore amɔ i bun bamɔ se-ɔ.

35 Ne bore ko a lee kowore-ɔ-rɔ tɔwe feye, “Mon' keɛ mo gyi ne mo a lee-o. Mon' nu mo aseɔn.”

36 San ne bore amɔ a laato-ɔ, ne aa san Yeesuu wore. Yeesuu agyasepɔ-ɔ a laa amɔ-ɔ pɛɛɛ to. Ketɔ ne baa nu san amɔ-ɔ, bo moɔ tɔwe gywii ɔko, amɔ ketɔ a bo kyee-o.

Anɛɔ ne Yeesuu a kya kyanɔseɛ ko ne ibrisi te mo se-ɔ (Matiyo 17.14-18; Maak 9.14-27)

37 Kemɔ kaye nke-o ne Yeesuu mo aa mo agyasepɔ asa-ɔ a lee kebee-ɔ se, ne aseɛ demante ko a ba bo gyanɔaa Yeesuu.

38 Ne ɔnyare ko a tɔwe kenken lee asese-ɔ-rɔ feye, “Ɔkaapɔpɔ, mo e korɛ fo neɛ, deɛre mo gyi nyanse kpen ne n de-o sa mo.

39 Ibrisi ko te mo se, ne emɔ ya ba mo se, amɔ ɔ fɛɛ-rɔ, na e twee mo bo da sweere feye mo a lo kibunɔnɔn-ɔ, na ɔ twee mo asareɛ na ayaa, na mo kano-rɔ e lee afwii. San kɛmaa mo eyee se e swaa swaa pweɛ na e deɛ yuri mo.

40 Mo a korɛ fo agyasepɔ-ɔ feye bo gya ibrisi amɔ bo kosɔ mo se pɛɛɛ, bamɔ mo bo moɔn taare.”

41 Ne Yeesuu a tɔwe gywii mo agyasepɔ-ɔ feye, “Keseborolen awuye, monɛ maa kɔɔre mo monɛ i gyi. Nsu mfene ne monɛ e kpa feye mo aa monɛ a kyena? Bɛɛɛ nsu mfene ne monɛ e kpa feye n nyite monɛ pweɛ na mon' deɛ kɔɔre mo gyi?” Ne ɔɔ tɔwe gywii ɔnyare-ɔ feye, “Taa fo gyi nyanse-ɔ baa mfeɛ.”

42 Kyanɔseɛ amɔ a yɔ Yeesuu ase-ɔ, ne ibrisi amɔ ne i te mo se-ɔ a twee mo bo da sweere feye mo a lo kibunɔnɔn-ɔ, ne ɔɔ twee mo asareɛ na ayaa. Ne Yeesuu a sa kano feye ibrisi-o kosɔ kyanɔseɛ-ɔ se. Ne Yeesuu a kya mo, ne ɔɔ kpaare, ne Yeesuu a kinɔaa mo sa mo se.

Anɛɔ ne Yeesuu a beɛ tɔwe mo lowi asen-ɔ (Matiyo 17.22-23; Maak 9.30-32)

43 Ne ketɔ ne Yeesuu a waa-ɔ a kpen asese-ɔ eyee. Ne baa nu aneɔ ne Wuribware a keyaalen-ɔ kyɔ-ɔ. Bamɔ a san ba fa ketɔ kɛmaa ne ɔɔ waa-ɔ mfeɛre-ɔ, ne Yeesuu a tɔwe gywii mo agyasepɔ-ɔ feye,

44 “Mone ma kan tan keto ne mo e kpa a n tawe gywii mone-o se. Ba taa mo, dimaadi mo gyi-o, a bo waa sweere mo se ayaalenpo kesaree-ro.”

45 Amaa mo agyasepo-o mon nu keto ne do tawe-o kaase. Ne kufu mo de bamo na bo bise mo asen-o kaase.

Agyasepo-o-ro nse e gye bres?
(Matiyo 18.1-5; Maak 9.33-37)

46 Ne Yeesuu agyasepo-o wore wore i gyiiri bamo kebresse se ikii.

47 Yeesuu mo nyi bamo mferere-o se-o, ne do kra kayaagyi ko baa bo yera mo ase.

48 Ne do tawe gywii bamo feye, “Okemaa ne mo kenyaere-ro o kra anen a kayaagyi mo neene-o e kra mo neenee nee, ne mo-o mo ne o kra mo neene-o a kaapo nee feye do kra mo ne oo sun mo bo kyonwe-o neenee dee nee. Amose-o, oko ne o gye kagyngyii mone peree-ro e gye abre.”

Oko ne o mon gye mone adon-o bo mone kebegya nee
(Maak 9.38-40)

49 Ne Yohanee, ne o gye Yeesuu agyasepo-o oko-o, ye, “Ane nyanpe, ane a nu oko de fo kenyaere o gya ibrisi o koso asese se. Ne ane a gya mo feye o yowe anen kwaa bo lee feye o mon tii ane se.”

50 Ne Yeesuu a tawe gywii mo aa mo beeko-ana agyasepo-o feye, “Mone ma lee gya mo, a lee feye okemaa ne o mon gye mone adon-o bo mone kebegya nee.”

Anen ne Samariya awuye a kine Yeesuu kosowe bamo aye-o

51 Ne Yeesuu nyi damenanse feye amo ya waa kafwee-o, san e fo feye o yo Yerusalem man-no, na o wu, na o kyinji lee lowi-ro, na o yo Wuribware se. Amose ne do waa mo mferere ne do dee kpa se o yo mfenj.

52 Ne oo sun mbo do bo gye nkpee, ne baa yo Samariya kamangyii ko-ro na bo ya kpa ton ko lonjo bo yera mo.

53 Amaa kamangyii amo-ro a asese-o maa kra mo neenee, bo lee feye baa den nu feye o kpa a o boru yo Yerusalem man-no nee.

54 Amo mo agyasepo-o Yakubu na Yohanee a nu anen ne asese amo a waa-o, ne bo ye, “Ane nyanpe, ane ya sa ne deekpa a lee soso bo kywee bamo kpuri, a pre fo aaa?”

55 Ne Yeesuu a buruwaa tawe gywii bamo feye anen a mferere-o mon bo danj.

56 Ne mo aa mo agyasepo amo a kyon bee yo kamangyii ko se.

Bamo ne ba kpa feye bo gya Yeesuu si-o
(Matiyo 8.19-22)

57 San ne bo naa ba yo-o, ne onyaere ko a tawe gywii Yeesuu feye, “Ton kemaa ne fo e yo-o, mo e gya fo se.”

58 Ne Yeesuu a tawe gywii onyaere-o feye, “Sabran-no igyono de idikpa, ne mbogyii de asaa bo da-ro, amaa mo, dimaadi mo gyi-o, feraa mo de mfenj ne mo i di a n kyure-o.”

59 Ne Yeesuu a bee tawe gywii onyaere ko feye, “Gya mo se.”

Ne onyaere-o ye, “Mo nyanpe, sa a n kinji yo pe na n ya pure n se pwee na n dee bee bo gya fo se.”

60 Ne Yeesuu a ba kekpare bo bejjaa mo feye, “Bamo ne bo mon te kakyena popwee-o, bamo e den bo pure bamo akowebese ne ba ba a bo bo wu-o. Na fo feraa fo nare ya tawe Wuribware a kuwure-o-ro asen gywii asese pree.”

61 Ne onyaere ko mo a bee tawe gywii Yeesuu feye, “Mo nyanpe, mo e gya fo se, amaa sa a n ya kra mo kowebese-ana pwee.”

62 Ne Yeesuu a bejjaa mo feye, “Okemaa ne o naa na o deere kamere-ro-o maa taare a o waa Wuribware a kuwure-o kusun.”

10

Anen ne Yeesuu a sun asese adusunoo na anyo bo kyonwe eman se-o

1 Amo-o kamere-ro-o ne Yeesuu a bee lee asese adusunoo na anyo, na o sun bamo anyo anyo feye bo gye nkpee yo eman se na ton kemaa ne mo fonfon e kpa a o bo yo-o.

2 Ne do tawe gywii bamo feye, “Yaabraa ketenje ky bweeta, atenjepe mo mon ky. Amose-o mon' kore kodoo wuye-o na o buwi atenjepe bweeta bo kyonwe mone na bo kya mone-ro.

3 To, mon' nare mfenj ne mo a kaapo mone-o. Amaa mon' nyinji si feye mo i sun mone mo e kyonwe nee feye nsannegyii ne ba ya lwee akwaare-ro-o.

4 Mone ma kan taa atanne kabootee, na koree, na asebeta bo gya mone eyee se. Na mone ma bee yere kpa-ro ka oko kano.

⁵ Pwεε ne mone i lwee lon kemaa-ro-o, mon' gyε nkpeε ka kana. Na mon' towe feye, 'Wuribware yure lon ma-ro aseε.'

⁶ Ne seε timaa e bo lon-ro, ne mo ya koore mone kanoka feraa, na mon' sowe lon-ro mfen. Na Wuribware yure lon wuye amo. Ne mfen ne bamo e mon' koore mone kanoka feraa, na mon' kyon lon amo se. Wuribware maa yure lon wuye amo.

⁷ Mon' sowe lon ne ba koore mone kanoka neεneε-ro-o, na mon' gyi ateese kemaa ne ba nya a bo sa mone-o, a lee feye okemaa ne o sun kusun-o de kakoka. Na mon' sowe lon konko-ro, mone ma nare sowe elon-no kaa.

⁸ Ne man ne mone ya yo mo se, ne baa sure si kra mone neεneε-o, na mon' gyi ateese kemaa ne ba nya a bo sa mone mfen-o.

⁹ Na mon' kya alpo mfen, na mon' towe gywii aseε-o feye, 'Wuribware a kuwure-o e kpa a ko to-ro.'

¹⁰ Amaa mone ya yo man ko se ne bamo e mon' kra mone neεneε feraa, mon' lee mfen yo kabore se, na mon' towe gywii bamo feye,

¹¹ 'Mone man-no a ese ne e ya sii ane ayaapapaa kaase-o gbaa, ane e kpeε emo a ane bo sii mone aye bo yii mone se, amaa mon' nyinji si feye Wuribware a kuwure-o a to-ro ne ke e kpa a ko kyon gbaa.'

¹² Mo i gyi mone kasentij feye san ne Wuribware e ba a bo gyi aseε asen-o, o gyiiri man amo aseε kesebo a o kyon anen ne o gyiiri Sodam awuye kesebo-o, aseε ne bo lee bamo ebye se, Wuribware a kpuri bamo man dedaa-o.'

Kesebogyiiri ne eman awuye ne baa kine Yeessu-o yere bo sa-o (Matiyo 11.20-24)

¹³ Ne Yeessu a kya se towe feye, "Mone Isireelii awuye ne mone te Korasin na Betesayeda eman-no-o, mone a kine kikinji lee mone ebye-ro. Anen se-o, nke nsi ne Wuribware i gyi aseε peεε asen-o, mone i nu asen neε feε. A lee feye ato dabe ne mo a waa mone aye-o ne mo a deε waa amo Tiro na Sidon eman ne e mon' bo Isireelii sweere se-ro ne, weeteε mfen a awuye-o a kyō waa kemo ne ke e kaapo feye baa nu bamo eyeε kinji lee bamo ebye-o-ro-o kyee.

¹⁴ Kake ne Wuribware i gyi aseε peεε asen-o, o gyiiri mone kesebo a o kyon Tiro na Sidon eman awuye.

¹⁵ Mone Isireelii awuye ne mone te Kapaaniyum man-no-o mo, mone e kpa feye mon' yase mone eyeε yaa Wuribware se neε eeε? Wuribware e tweε mone a o bo kyonwe mfen ne o gyiiri ebye awaapo kesebo-o."

¹⁶ Ne Yeessu a towe gywii mo agyasepo-o feye, "Mone e yo, mon' nyinji si feye okemaa ne oo nu mone asen ne o koore a o gyi-o a koore mo gyi neε, ne okemaa ne oo kine mone-o a kine mo neε, ne okemaa ne mo-o mo a kine mo-o a kine mo ne oo sun mo-o neε."

Mo a sa senja gywii bamo lowe-o, ne oo sa bamo kpa a bo nare.

Aseε adusunoo na anyo-o kikinji ba

¹⁷ Ne aseε adusunoo na anyo-o a kinji ba Yeessu ase, na bamo akato a gyi. Ne baa bo towe gywii mo feye, "Ane nyanje, ane a ya ba fo kenyaε bo towe asen-o, ibrisi gbaa a bu ane."

¹⁸ Ne Yeessu a berjaa bamo feye, "Mone a nu aaa? Mone a yo na mone e gya ibrisi mone e koso aseε se-o, mo a nu Obansam ne o gye emo agyenkpeεpo-o a lee da kirim, feye anen ne elεεε e lee soso ee ba sweere-o.

¹⁹ To, mon' nu mfee. Mo a sa mone Obansam se keyaalen na mon' ko mo gyi si, na mon' ya kyikyε awo na agyapurepu si san kemaa, na seye ma waa mone.

²⁰ Mone ma sa a mone akato gyi feye ibrisi a bu mone, amaa mon' sa a mone akato gyi bweεto feye Wuribware a kyoreε mone anyare bo beya soso."

Anen ne Wuribware i yure aworaba na bamo ne bo mon' nyi asen bweεto-o (Matiyo 11.25-27; 13.16-17)

²¹ San amo-o, amo Wuribware a kufwiije timaa-o a sa ne Yeessu akato a gyi, ne o ye, "N se, soso na sweere owure, mo e sa fo anse feye fo a taa keto ne fo a bo kweεo anyiasenje se-o bo kaapo bamo ne bo mon' nyi asen bweεto-o. N se, mo a nu kasentij si, anen ne fo a kpa feye fo waa-o neε."

²² Ne oo towe gywii mo agyasepo-o feye, "N se a taa keto kemaa bo waa mo kesareε-ro. Okemaa mo mon' nyi anen ne n du-o, amo n se ne o bo soso-o wore, ne okemaa mo mon' nyi anen ne n se du-o, amo mo aa bamo ne bo du feye mone-o, ne mo a lee feye bo gyii mo-o wore kpen."

²³ Ne Yeessu a lee mo agyasepo-o keru si, na oko ma nya nu. Ne oo towe gywii bamo feye, "Mone de nyure feye mone a bo mfee mone i nu ato mo ne mone i nu-o.

24 Mò e tòwè mò i gywii mòne feye Wuribware akyaaamee na awure kò gbaa a kpa feye bò ñu kètò ne mòne i ñu-o, bamò-ò bò mọn nya kəmò ñu. Nè baa kpa feye bò nu asenj nè mòne i nu-o, bamò-ò bò mọn nya amò mò nu."

Kedamenan̄se ne Samariyani kò a waa-ò kitee

25 Sanj kò nè Wuribware mbraa òkaapopò kò a ba Yeessu ase na ò bò kyò mò-rò kee feye mò abwaresej kekaapo bò danj aaa. Nè ònyare amò a bise feye, "Òkaapopò, emene nè mò e waa na ñ nya ñkpa na kukyure nè a mọn de kee-ò nee?"

26 Nè Yeessu a beñña mò feye, "Emene nè abwaresej wòre-ò-rò baa tòwè? Mòn' tòwè gywii mò anenj nè baa kyoree amò mfen-ò."

27 Nè Wuribware mbraa òkaapopò-ò ye, "Baa kyoree feye,

'Lee fò kame-ro ba fò kakponò na fò keyaalēj
na fò mfeere pēēē bò kpa fò nyanjpe Wuribware asenj,*
'na fò kēmaa kpa fò bēēkò asenj,
feye anenj nè fò e kpa fò eyēē-ò.' "

28 Nè Yeessu ye, "Kasentij nè fò a tòwè-ò. Fò ya waa anenj, fò e nya ñkpa na kukyure nè a mọn de kee-ò."

29 Wuribware mbraa òkaapopò amò a kpa a ò kaapo feye mò senj bise-o a baare-o si-o, nè ò bēē bise Yeessu feye, "Nè nse e gye mò bēēkò-ò nee?"

30 Nè Yeessu mò a ba kitee mò bēñña mò. Ò ye, "N gye ònyare kò ya dēē kyena aaa? Nè kake kò ò kòsò lēē Yeròsalem man-ò ò yò Yerikoo man-ò. Nè ayu kò a kra mò kpa-rò mfenj, nè baa gyera mò bò da, nè baa ywii mò atò pēēē, na mò atò bunjse gbaa, nè baa da mò waa yoreyore, nè baa yowè mò bò beya mfenj.

31 Kafwēē-ò nè Wuribware òlōñjopò kò a ba ò kyonj kpa amò sē mfenj dēē. Mò a ñu ònyare amò da kpa-rò mfenj-ò, nè ò kwaye mò kyonj.

32 Anenj dēē nè Lewii awuye nè ba kya Wuribware òlōñjopò bamò kusunj-no-o òkò a bò tò ònyare amò mfenj, nè ò ya deere mò kwaye kyonj.

33 Amaa Samariyani kò fēraa naa kpa amò sē, nè ò bò tò ònyare-ò na ò da. Mòne nyi feye Samariya awuye mò na anē Isireelii awuye i kisi abēē. Amaa Samariyani mò fēraa, mò a ñu ònyare amò da kpa-rò ò kpa a o wu-o, nè mò asenj a waa mò ewēē.

34 Nè ò yò mfenj nè ò da-ò, nè ò ba nta na mfo bò waa kadwii bò mēra mò èlò-ò sē, nè oo ñure emò sē, nè ò yase ònyare-ò bò kyena mò fōñfōñ a kuruma nè ò deē-ò sē, nè ò taa mò yaa afo a sōwēkpa-ò ya kee mò.

35 Kəmò kayē ñke-o nè oo lee siidii adunyò bò sa afo lāj òdeerepō-ò, nè ò tòwè gywii mò feye ò bò deere òlōpò amò sē sa mò. Nè ò ye, 'Mò kēbò kinjñi ba-rò-ò, nè fò ya bēē nyera atanne kanò ñkēmaa mò kuñj si bò tii si, mò e ka fò.' "

36 Nè Yeessu a tòwè bò gye kee feye, "Tò, abēē asa mò-rò, bamò nse ya kaapo feye ònyare nè ayu-o a da mò-ò gye mò bēēkò-ò nee?"

37 Nè Wuribware mbraa òkaapopò-ò ye, "Mò nè ò waa ònyare amò kedamenan̄se-ò."
Nè Yeessu ye, "Amò fēraa, nare na fò ya waa anenj."

Anenj nè Yeessu a ya ka Maataa na Mariya kanò

38 Sanj nè Yeessu mò aa mò agyasepò-ò a kya bamò kpa-ò sē ba yò-ò, nè baa ya fò manj kò nè òkyēē kò nè ba tēē mò e Maataa-ò te mò-rò-ò sē. Nè Yeessu a sōwē òkyēē amò ayē, nè ò kra mò nēēnēē.

39 Maataa-ò mò de mò tire kò nè ba tēē mò e Mariya, nè o te Yeessu ayaa-rò mfenj o nu asenj nè Yeessu e tòwè-ò.

40 Anenj nè mò afo kyò-ò sē-ò, nè ateese kēdeña a tōraa Maataa. Nè ò yò Yeessu ase ya tòwè gywii mò feye, "Mò nyanjpe, amò fò ase a bware feye mò tire a yowè kusunj mò pēēē bò òñjò mò sē aaa? Tòwè gywii mò feye ò kòsò bò kya mò-rò."

41 Nè Yeessu ye, "Oo! Oo! Maataa, fò e tōraa fò eyēē atò bweētò sē.

42 Kētò kōñkò e bò-rò nè ki tiri, nè fò taa fò mfeere bò òñjò sē. Kəmò nè Mariya e waa mbeyòmò. Kētò nè oo lee a ò waa-ò nee. Anenj sē-ò ma tòwè a n gywii mò feye ò yowè."

11

Anenj nè Yeessu a kaapo ane anenj nè ane kore kebwarekore-ò
(Matiyo 6.9-13; 7.7-11)

* 10:27 Mbraa kēbēesa 6.5. * 10:27 Kōlōñjò mbraa 19.18.

1 Kake njɔ ne Yeesuu a yɔ tɔŋ kɔ ɔ korɛ kebwarekorɛ. Mɔ a korɛ kebwarekorɛ-ɔ lowe-ɔ, ne mɔ agyasepɔ-ɔ ɔko a tɔwe gywii mɔ feye, “Ane nyanpe, kaapo ane anen ne ane korɛ kebwarekorɛ, feye anen ne Yohanea a kaapo mɔ agyasepɔ-ɔ.”

2 Ne Yeesuu a beɲɲaa mɔ feye, “Mone e korɛ kebwarekorɛ, mon' tɔwe feye,

‘Ane se Wuribware, sa a bɔ kyɔɔ fɔ kenyaɛ timaa.

Na fɔ baa fɔ kuwure-o bɔ gyi mfee.

3 Sa ane ateese ne a tiri ane

ndɔ na kake kemaa-ɔ.

4 Na fɔ taa ane ebɔye bɔ ke ane,

bɔ lee feye ane de ɔkɛmaa ne ɔ waa

ane ebɔye-ɔ lee ane i ke mɔ.

Na fɔ ma sa kpa a ɔbɔnsam kyɔ ane-rɔ kee

feye ane e waa ebɔye aaa.’ ”

5-6 Ne Yeesuu a kya se tɔwe gywii mɔ agyasepɔ-ɔ feye, “Mon' taa feye fɔ kɔ a yɔ fɔ nyare kɔ aye kaye nsɛna ya tɔwe gywii mɔ feye, ‘Mɔ nyare, mɔ nyare kɔ i tu kpa, ne ɔ bɔ sɔwe mɔ aye kanye mɔ, mɔ-ɔ mon de ateese kɔ na m bɔ sa mɔ a o gyi. Amɔse-ɔ mɔ e korɛ fɔ nee feye fɔ para mɔ bodobodoo akuri asa kpen.’

7 To, mon' beɛ taa kɛmɔ feye fɔ nyare ne fɔ a korɛ mɔ-ɔ a tɔwe feye, ‘Fɔ ma tɔɔraa mɔ. Mɔ a kyɔ tweɛ mɔ kekyaɲ-nɔ, ne mɔ aa mɔ gyi-ana peɛɛ a di. Amɔse-ɔ ma taare a ɲ kɔsɔ sa fɔ kotɔkɔ.’

8 Mɔ a gye fɔ nyare-ɔ gbaa ooo, oo kine kekya fo-rɔ. Amɔse se-ɔ fɔ e lee mfen a fɔ yɔwe kotɔraa mɔ aaa? Daabii. Mɔ e tɔwe mɔ i gywii fɔ feye, ipeere e mon de fɔ feye fɔ mɛraa se korɛ mɔ, lalalɔwe-ɔ ɔ kɔsɔ na ɔ sa fɔ ketɔ kemaa ne fɔ a tɔwe feye fɔ e kpa-ɔ.

9 Anen se-ɔ mɔ i gyi monɛ kasɛɲɲɲ feye, monɛ ya korɛ Wuribware atɔ, monɛ e nya ketɔ ne monɛ e kpa-ɔ. Monɛ ya buwi, monɛ i ɲu ketɔ ne monɛ e kpa-ɔ. Monɛ ya yere kawu tee mɔ, ɔ taye pɔne-ɔ na mon' lweero.

10 A lee feye ɔkɛmaa ne ɔ korɛ-ɔ e nya, ne ɔkɛmaa ne o buwi-o mɔ i ɲu, na pɔne taye sa ɔkɛmaa ne ɔ yere kawu ɔ tee-ɔ.

11 M beɛ taa feye monɛ nse mɔ gyi e gye ne ɔ tɔwe feye ɔ kpa kakinɲi a ɔ wɔ, ne ɔ taa kɔwɔ a ɔ bɔ sa mɔ?

12 Beɛɛ nse mɔ gyi e gye ne ɔ tɔwe a o gywii mɔ se feye ɔ kpa kɔkɔtɛɛ a ɔ wɔ, ne ɔ sa mɔ gyapureepu?

13 Monɛ ne monɛ gye asɛɛɛ bɔye-ɔ gbaa nyi ɛsa monɛ gyi-ana atɔ timaa, sanbɔtɔ Wuribware, monɛ se ne ɔ bɔ soso-ɔ, e gye ne, monɛ ya korɛ mɔ feye ɔ sa monɛ mɔ kufwiɲne timaa-o, ne ɔ maa taare a ɔ sa monɛ aaa?”

*Yeesuu na Biil-sibul
(Matiyo 12.22-30; Maak 3.20-27)*

14 San kɔ Yeesuu a gya ibrisi kɔ ne e maa taare a e sa senɲa, ne i te ɔnyare kɔ se-ɔ lee mɔ se. Ibrisi amɔ a lee mɔ se-ɔ, ne ɔnyare-ɔ a lee ɔ sa senɲa. Ne asɛɛɛ peɛɛ ne bɔ bɔ mfen-ɔ eyɛɛ a kpen bamɔ.

15 Amaa asɛɛɛ-ɔ bɔkɔ ye, “Yeesuu mɔ gye sesɛ bɔye nee. ɔbɔnsam ne bɔ beɛ ba tee mɔ e Biil-sibul-o e gye ne o de ibrisi si keyaalɛɲ, ne ɔ sa Yeesuu elɛɲ feye ɔ gya ibrisi bɔ kɔsɔ asɛɛɛ se.”

16 Bɔkɔ mɔ a kpa a bɔ kyɔ Yeesuu-ro kee-ɔ se-ɔ, ne baa tɔwe gywii mɔ feye ɔ waa akpenyeɛtɔ kɔ bɔ kaapo bamɔ feye Wuribware ya sa mɔ keyaalɛɲ.

17 Amaa Yeesuu a ɲu ketɔ ne ba fa-ɔ se-ɔ, ne ɔ tɔwe gywii bamɔ feye, “Ekɔ ya lwee man-nɔ, ne man-ɔ ya ke-ro, amɔ man amɔ i bwee nee, anen deɛ ne kabuno ya ke-ro, ne ka bwee.

18 Amɔse-ɔ amɔ e gye kasɛɲɲɲ feye ɔbɔnsam na mɔ kamɛɛ-rɔ awuye a ke-ro, ke maa kyee na mɔ kuwure-o kpuri. Monɛ ye n de Biil-sibul ne ɔ gye ɔbɔnsam-ɔ elɛɲ mɔ e gya ibrisi.

19 Amaa ɲ nyi feye monɛ agyasepɔ-ɔ bɔkɔ e gya ibrisi ba kɔsɔ asɛɛɛ se. Ntɛtɔ elɛɲ ne bɔ de? ɔbɔnsam a elɛɲ-ɔ beɛɛ Wuribware lee-o? A gye Wuribware a elɛɲ-ɔ ne bɔ de, beɛɛ? To, monɛ agyasepɔ amɔ fanɲɲ gbaa a kaapo feye monɛ a fɔ kpa.

20 Amɔ e gye feye Wuribware keyaalɛɲ ne n de mɔ e gya ibrisi-o si-o, a kaapo nee feye Wuribware a kuwure-o a kyɔ ba monɛ ase.

21 M beɛ taa feye ɔbɔnsam du feye ɔyaalɛɲpɔ ne o de mɔ adɔɲtɔ ne o de ɔ deɛɛ mɔ fanɲɲ lɔɲ se-ɔ. O nyi feye mɔ kapɔtɛɛ a nya yere kpa timaa.

22 Amaa m fɛraa n du nee feye ɔko ne ɔ kyɔ ɔyaalɛɲpɔ amɔ elɛɲ, ne ɔ da mɔ kɔɔɛ mɔ adɔɲtɔ ne mɔ elɛɲ dɔɲ se-ɔ nare, na mɔ aa mɔ nyare-ana a ke atɔ ne oo swii nare-ɔ-rɔ-ɔ.

23 Amose-ɔ mo i yii mone se feye mone akemaa ne ɔ mon yere mo kamεε-ɔ gye mo don nee. Ne akemaa ma ne ɔ maa kya mo-ro na η kpɔwe asese bwegetɔ bo tii mo eyee se-ɔ ma e brawe bamo-ro nee."

Ibrisi-o ya kinji ba, ketɔ ne ke e ba-ɔ
(Matiyo 12.43-45)

24 Ne Yeessu ye, "Ibrisi ya kosɔ sese se, amo e naa e kaa efa-ro ee kpa ton ko a e kyena kyure. Emɔ e mon nya ton ko, amo ee fa emɔ mfere feye ii kinji a e yo lon ne baa gya emɔ lee mo-ro-ɔ-ro."

25 Na i kinji ya to feye lon amo-ro bo dan ɔ mon de iyisi.

26 Na e lee ya kpa ibrisi isunoo ne e bo len e kyɔ emɔ fɔnfɔn-ɔ, na e bo kyena mfen. Ibrisi lon e gye sese. To, amo emɔ a waa isunoo i te sese amo se se-ɔ, amo sese a kolɔ-ɔ a waa kokyo kyon san ne ibrisi konko e gye ne ki te mo se-ɔ."

Nyure kasentij

27 San ne Yeessu a towe amo-ɔ, ne asese ne bo yere ba nu Yeessu ase-ɔ amo-ro akyeɛ ko a towe feye, "Okyeɛ ne ɔ nya kame kowe fo, ne ɔ nyapo fo-ɔ de nyure."

28 Ne Yeessu a beɱɱaa mo feye, "Kasentij nee. Amaa bamo ne ba nu abwasesen ne ba bu amo, ne bo gya se-ɔ de Wuribware nyure bo kyon akyeɛ-ɔ."

Atɔ dabɛ kowaa asen
(Matiyo 12.38-42)

29 San amo, asese a tii si ne bo yere muruwa Yeessu-o, ne ɔ towe gywii bamo feye, "Nɔɔ a kaye mo-ro asese gye asese baye. Bo ye η waa akpenyeeɛ ko bo kaapo bamo. Amaa ma waa, amo Yonaa akpenyeeɛ ko bo kaapo bamo."

30 Anen ne ketɔ ne kaa waa Yonaa-o a lee Wuribware keyaalen bo kaapo Niniwee awuye ne baa kyena Yonaa mbɛe se-ɔ, anen de ne ketɔ ne ke e waa mo, dimaadi mo gyi-o, i lee Wuribware keyaalen a m bo kaapo nɔɔ a kaye mo-ro a asese-ɔ.

31 Nke nsi ne Wuribware i gyi asese pɛɛɛ asen-ɔ, owurekyee ko ne ɔ lee kyɔwe leekpa kigyise si a sweere ko se-ɔ e kosɔ a ɔ yere, na ɔ porɔ mone nɔɔ a kaye mo-ro a asese-ɔ, na o bu mone kepɔ. A lee feye oo tu kpa lee haree mo aye ba ane ɔdedaapo Owure Solomɔn ase mfee bo nu owure amo a kanyiasen asen-ɔ. Amaa mo e towe mo i gywii mone feye ɔko a ba, ne ɔ yere mone akato-ro, ne ɔ kyɔ Solomɔn. Ne mone a kine kunu mo kanyiasensen.

32 Kake nsi ne Wuribware i gyi akemaa asen-ɔ, Niniwee awuye e kosɔ a bo yere porɔ mone nɔɔ a kaye mo-ro asese-ɔ, na bo bu mone kepɔ, a lee feye bamo a nu Yonaa a abwasesen ne ɔ towe-ɔ, baa nu bamo eyee, ne baa kinji lee bamo ebaye-ro. Mo i gyi mone kasentij feye ɔko a ba, ne ɔ yere mone akato-ro, ne ɔ kyɔ Yonaa. Ne mone a kine kunu mo abwasesen kotɔwe-ɔ."

Kayɔwɔre kelanjerɔ
(Matiyo 5.15; 6.22-23)

33 Ne Yeessu a beɛ towe feye, "Okɔ maa kyanne mo fetiri si na ɔ taa bo kweero, beɛɛ ɔ bera kike bo bun si. Kabuno ne ɔ taa a ɔ bo yera, na ɔ lanje-ro anen ne asese i lwee lon-no ne ba nya bo ηu-ro-o."

34 Fo fetiri e bo dan, ɔ lanje lon-ɔ-ro pɛɛɛ. Ne mo ya nyera fɛraa, kibugyii e da fo lon-ɔ-ro. Anen de ne fo akato e bo dan, fo kee nɛɛɛɛ. Amaa amo e mon kee fɛraa, a du nee feye fo a te kibugyii-ro-o. Kelanjerɔ maa taare a ki yii fo akato-ro."

35 Amose se-ɔ mone ne mone ye mone ηkponɔ-ro a fwiiri-o, mon' sa se. Nsanse mone e penna mone eyee nee, mone ηkponɔ-ro mon bo dan.

36 Amaa mone i de ηkponɔfwiiri lowe fɛraa, a du nee feye fetiri a lanje mone nyɔwɔre pɛɛ se-ɔ."

Anen ne Yeessu a porɔ Farisii awuye na Wuribware mbraa akaaporo-ɔ
(Matiyo 23.1-36; Maak 12.38-40)

37 San ne Yeessu a sa sɛnsa lowe-ɔ, ne Farisiinyi ko a tee mo feye ɔ ba mo aye na ɔ bo gyi ateese. Amose-ɔ ne ɔ yo mfen o te o gyi.

38 Ne Farisiinyi-o eyee a kpen mo feye Yeessu a mon fwee asaree bamo mbraa-ɔ kpa se pweɛ ne ɔ deɛ o gyi-o.

39 Amo fɛraa ne Yeessu a towe gywii mo feye, "Mone Farisii awuye fɛraa, mone du nee feye asese ne ba fwee bamo atorenkyu na egare mmɛɛ, amaa mone maa fwee amo mme-ro. Mone e lonjo mone nyɔwɔre, amaa apoo na borokɔne ya borɔ mone ηkponɔ-ro."

40 Mfere ke-mon-de awuye. N gye Wuribware ne ɔ waa sese kayɔwɔre se-ɔ deɛ ya waa mo kayɔwɔre-ro aaa?

41 Mon' ke atiripo ketɔ ne mone de-o na a mon bo mone gya. Mone ya waa anen fɛraa, mone ηkponɔ-ro mon lee n de iyisi.

42 Mone Farisii awuye, mone i nu asen nke nko fee. Bo lee feye mone gya Wuribware mbraa ne ny mgn' taa mone adoteese kema haree alefo gbaa ntunhare kudu kema-r0 katur konyko na mgn' bo lonyo Wuribware san kema, amaa mone mon de kasentij, ne mone bee mone maa kpa Wuribware asen psee-o. Anen a ato mo e gye ne a bware feye mgn' waa, na mone ma yowe adoteese a ntunhare kudu-ro kakonyko-o keta sa Wuribware.

43 Mone Farisii awuye, mone i nu asen nke nko fee, bo lee feye ngya dabē dabē se ne mone e kpa kekyena mone kebwarekore akyan-no, ne mone bee mone e kpa feye asese gyonyo ka mone nno laman-no.

44 Mone i nu asen nke nko fee. Mone du nee feye kegyeranta ne asese mon lee bo nyi kemo asen-o. Oko ya kyikye kegyeranta se, ne mo gbaa mon nyi feye kegyeranta nee, o waa mo eyee iyisi."

45 Ne Wuribware mbraa akaaporo-o oko ye, "Okaporo, fo e towe amo anen feraa, fo e saare ane fo i tii si nee."

46 Ne Yeessu a benjaa feye, "Anen dee ne mone Wuribware mbraa akaaporo gbaa i nu asen nke nko fee. A lee feye mone de mone fonfon ananato mone i tii Wuribware a mbraa-o se, na mgn' nya sa a mmo kegyase waa len sa asese. Amaa mone fonfon feraa maa kya bamo-ro na bo gya mmo se. A du nee feye mone a taa etosoro dwiidwiise bo soro bamo, ne mone mo mone maa soro a mgn' kya bamo-ro-o.

47 Mone i nu asen nke nko fee. Bo lee feye Wuribware akyaamee ne mone adedaapo a mao-o agyeranta ne mone mo mone de siimeetii mone e laa amo neenee-o.

48 Amose-o mone gbaa mone a sure keto ne mone adedaapo a waa-o se, bo lee feye bamo ya mao Wuribware a akyaamee-o, ne mone mo mone a waa bamo agyeranta.

49 Feye Wuribware mo kanyiasen se a towe feye, 'Mo i sun mo akyaamee na mo ayaa-ro ayerepo a m bo kyonywe bamo ase, amaa ba mao bamo bok0, na bo waa bok0 mo aworefo.'"

50-51 Keto ne ke bo-ro-o e gye feye Wuribware e ba bamo ne baa mao mo akyaamee-o psee a kesebogyiiri ne o kaa a o bo gyiiri bamo-o bo gyiiri mone ndoo a kaye mo-ro a asese-o keseb0. Kasentij si, lee san ne baa mao Abel ne o gye sese ne baa gye nkpe emao-o, bo fo san ne baa mao Sakariya Wuribware sunkpa-o kano na lonyokpa-o mbono-ro-o, Wuribware akyaamee mo psee kemao-o kesebogyiiri dan mone se nee.

52 Mone, Wuribware mbraa akaaporo mo, mone i nu asen nke nko fee. A lee feye mone a twe kekyan ne kanyiasen bo kemo-ro-o-ro, ne mone a kore safowa-o bo beya. Mone maa lweero, mone mo mone a waa anen se-o, mone a tii bamo bweeto ne ba kpa a bo taare lweero mfen-o kpa."

53-54 San ne Yeessu a lee mfen ne o yere o sa senja mo-o, ne Wuribware mbraa akaaporo-o na Farisii awuye-o e poro mo, ne ba bise mo ato bweeto asen ba kpa anen ne o waa a o towe asen boye ko na o nya lwee bamo asen-no-o.

12

Yeessu ye oko ma waa nno nyo nyo wuye (Matiyo 10.26-27)

1 San ne asese nkpen nkpen a bo gyaara abee se Yeessu ase-o, ne o gye nkpe towe gywii mo agyasepo-o feye, "Mgn' sa Farisii awuye si, a lee feye yiisi ne bo de ba waa bodobodoo-ro-o mon bo kone. Amo-o e kaapo nee feye bo de mferere boye ba kweero. Mone ma kan kii nno nyo nyo awuye-o feye bamo-o.

2 A lee feye keto kema ne mone a bun si-o i bunji si, na keto kema ne mone a taa bo kweero-o lee ifuri.

3 Amose keto kema ne mone a towe bo kweero kanye kibugyii-ro-o e lee ifuri mpase. Na kesen kema ne mone a nwiini mone akyan-no-o lee kawu yo laman-no."

Oko ne a tiri feye ane sere-o (Matiyo 10.28-31)

4 Ne Yeessu ye, "Mo nyare-ana, mo e towe mo i gywii mone feye mone ma kan sere bamo ne ba kpa a bo mao mone-o, a lee feye bamo ya mao mone, bo maa lee taare a bo waa mone seye. To, mo e kaapo mone oko ne mgn' sere-o.

5 Mgn' sere Wuribware. Ne mo ya mao mone, ne kemo kamere-ro o de elen feye o bee kywee mone deekpa ne oo kure bo beya ebaye awaapo-o-ro. Kasentij, Wuribware wore ne a tiri feye mgn' sere.

6 N gye epasowa aduna ne bo de ba soo nteyete ye nnuu aaa? Wuribware mo maa tan mmo kakonyko gbaa se.

7 Mgn' nu feye Wuribware a kare ipwii ne i te mone anu si-o, ne oo nu emo kano. Amose-o mone ma sa a kufu nya mone, a lee feye nteyete ye nkpen nkpen mon fo mone oko."

*Yeesuu kipini na Yeesuu kikine
(Matiyo 10.32-33; 12.32; 10.18-20)*

8 Ne Yeesuu a kya se tawe feye, “Mo i gyi mone kasentij feye, akemaa ne o nya kakpono na o tawe laman-no feye o tii mo se-o, mo, dimaadi mo gyi-o, gbaa e waa mo anej Wuribware a mbao-o akato-ro.

9 Ne oko ne mo ya kine mo laman-no-o, mo, dimaadi mo gyi-o, gbaa i kine mo Wuribware a mbao-o akato-ro.

10 Okemaa ne o tawe kesen boye ko bo kye mo, dimaadi mo gyi-o, Wuribware e taare taa bo ke mo. Amaa okemaa mo ne o tawe asen boye bo kye Wuribware a kufwiije timaa-o feraa, Wuribware maa taa boye amo a o bo ke sese-o daa.

11 Ne bamo ya yaa mone senyikpa, haree kebwarekorekya abrese ase beee awure ase beee man agyenkreepo ase ooo, mone ma kan sa a anej ne mone e ya kya kan-o na anej ne mone e ya tawe asen mfen-o toora mone.

12 A lee feye Wuribware a kufwiije timaa-o e kaapo keto beee asen ne mon' tawe mfen-o.”

Ato wuye ko kitee

13 Ne asese ne ba nu Yeesuu ase-o amo-ro onyare ko a tawe gywii Yeesuu feye, “Okapopo, tawe gywii mo daa feye o sa a mo aa mo ke kapotee ne ane se a wu yowe sa ane-o-ro.”

14 Ne Yeesuu a benjaa feye, “Mo nyare, nse ya sa mo kpa feye n gyi amo-o asen beee n ke mone kapotee-ro sa mone?”

15 Nkee ne Yeesuu a tawe gywii asese-o peee feye, “Mon' sa se na mone ma sa a ato kekpa kore mone anu, a lee feye fo i de ato kan-okemaa, n gye ato-o e gye ne a sa fo nkpa na kukyure ne a mon de kee-o.”

16 Amo feraa ne Yeesuu a tawe kitee mo feye, “Ato wuye ko ya dee kyena, ne o de sweere timaa ko, ne o daa mo o lee adoteese timaa.

17 Kake nko ne o fa mo mfeere feye, ‘Mo akyenkyenku mon ky o a m ba mo adoteese bo waa-ro. Emene ne mo e waa?’

18 Mo fonon de ne o bee o ye, ‘Keto ne mo e waa-o e gye feye mo i kyuwi mo akyenkyenku dedaa-o na n yii adabe na n taa mo adoteese peee waa-ro, na m pwee akyan dab e na n taa mo atetamonja waa-ro.

19 Na nkee n tawe gywii mo eyee feye, Kunu-dan wuye, n de ato timaa peee ne mo e kpa-o na a fo mo nsu bweeto. Amose-o seye mon tiri mo, mo i gyi mo eyee nee. Na n gyi ateese na n nuu na n gyi mo akato.’

20 Ato wuye amo a fa mfaanee lowe-o, ne Wuribware a tawe gywii mo feye, ‘Mfeere ke-mon-de wuye. Kanye mo dee mo e kore fo nkpa fo ase. Na nkee ato demante timaa mo ne fo a kpa bo donjo abee se sa fo eyee-o, fo maa lee gyi. A kii oko lee.’ ”

21 Ne Yeesuu a tawe bo gye kee feye, “To, okemaa ne o kpa ato timaa bo donjo abee se-o, ne Wuribware ase feraa o gye otiripo nee-o, o du nee feye ato wuye amo ne o mon de mfeere-o.”

*Kore Wuribware gyi
(Matiyo 6.25-34)*

22 To, ne Yeesuu a tawe gywii mo agyasepo-o feye, “Anej se-o, mo e tawe mo i gywii mone feye, mone ma sa a ateese ne mone i gyi-o beee ato ne mone i bun-o asen toora mone.

23 Nkpa asen tiri a ky o ateese, ne kayowore mo tiri ka ky o ato bunse.

24 Mon' kee mbogyii, bo maa taare a bo daa nya ateese, haree ba swii amo a bo bo waa akyenkyenku-ro bo yera, Wuribware e gye ne o bera bamo san kemaa. Mone mo mone ky o mbogyii.

25 Kan-okemaa ne mone e fa mone nkpa asen bweeto-o, mone oko maa taare a o sa kake konko kpen gbaa bo tii mo nke ne Wuribware a sa mo feye o bo gyi kaye mo-ro-o se.

26 Ne mone e ma taare a mon' waa ato kafwee feye amo-o, ne nkee emene se ne mone e toora mone eyee ato ne a bee san-o se?

27 To, mon' bee kee anej ne aferaagi a dan-o, a maa sun, ne a maa lo ato bunse a sa amo eyee. Amaa mo e tawe mo i gywii mone feye Owure Solomon a dee kyena-o, mo aa mo ato gbaa, o mon nya waagya timaa na o bo dan feye aferaagi amo.

28 Wuribware e gye ne o lo waagya o bun efa ne e yere ndoo, ne nyane bo fo-o e ya wu-o, ne bo de emo ba kure deekpa na ba to bodobodoo-o. Amo mone feraa mone ne Wuribware maa pee kekato a o sa mone ato bunse aaa? Mone kokoregyi-o mon ky o.

29 Amose-o mone ma sa a keto ne mone i gyi-o, na keto ne mone i nuu-o, asen toora mone.

30 A lee feye kaye mo-ro asese peee e gye ne ba toora bamo eyee mfaanee a ato-o se. Mone se ne o bo sosoo nyi feye ato peee tiri mone.

31 Mon' sa a mone mfeere yo Wuribware a kuwure-o-ro ato se. Mone i buwi mone e kpa ato amo, Wuribware e taa amo a o bo sa mone, na o bee sa mone keto kemaa ne ki tiri mone-o bo tii si.”

*Atɔ timaa ne a bɔ sɔsɔ-ɔ
(Matiyo 6.19-21)*

³² Ne Yeessuu a beɛ tɔwe gywii mɔ agyasepo-ɔ feye, “N nyi feye mone mon kyɔ feraa, amaa mone ma sa a kufu nya mone, a lee feye mone se ne ɔ bɔ sɔsɔ-ɔ kɔne se nee feye ɔ sa mone keyaalen mɔ kuwure-o-ro.

³³ Mon' fe mone kaye-ro mfee a mpoteɛ ne mone de-o, na mon' taa atanne-ɔ sa atiripo, na mon' buwi kpa Wuribware se atanne mbɔɔteɛ ne m maa nyera-ɔ na mon' buwi kpa mpoteɛ ne m bɔ sɔsɔ-ɔ, a lee feye mfen feraa seye maa lee mmɔ se, ne oyu maa taare a o ywii, ne nsekreeke na igyeeri mɔ maa taare a n nyera mpoteɛ amɔ Wuribware se mfen.”

Ayaafɔre timaa asen

³⁵ Ne Yeessuu a beɛ tɔwe gywii mɔ agyasepo-ɔ feye, “Mon' waa siraa gywii mɔ koyɔ na kaye keyekee na mɔ kikinji ba-ɔ. Mon' bun mone kusun-no atɔ na mon' kyanne mone ifetiri si,

³⁶ feye ayaafɔre ne bɔ gywii bamɔ nyanpe na o kinji lee kokofɔ taakpa-ro ba, na mɔ ya yere kawu ɔ tee a bɔ nya taye mɔ a o lwee lɔn-no-ɔ.

³⁷ Mɔ e tɔwe mɔ i gywii mone feye mɔ ayaafɔre-ɔ e kee, ne bamɔ nyanpe ya ba, bamɔ akatɔ i gyi bweɛtɔ, a lee feye o bunji mɔ atɔ bunse, na o bun amɔ ne bɔ bun ba waa ateese-o, na ɔ sa a bɔ kyena kyure, na mɔ fɔnfɔn dena, na mɔ aa bamɔ kyena gyi.

³⁸ Hareɛ bamɔ nyanpe-ɔ ya ba kaye nsena beee kameɛ-ro bɔ tɔ feye baa waa siraa bɔ gywii mɔ gbaa, bamɔ akatɔ i gyi.

³⁹ Mone gbaa mone nyi feye lɔn wuye deɛ o nyi san ne oyu de ɔ ba-o nee, weeteɛ ɔ maa yowe mɔ lɔn a ɔ sa oyu-o na ɔ bɔ lweero ya ywii mɔ.

⁴⁰ Amose-ɔ mone gbaa mon' waa siraa, a lee feye mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, bɔ kinji ba-ɔ, mɔ i fu-ro a m ba nee.”

*Keyaafɔre timaa-o na keyaafɔre bɔye-ɔ
(Matiyo 24.45-51)*

⁴¹ Mfen ne Peetroo ye, “Anɛ nyanpe, anɛ wɔre ne fɔ a da kekpare mɔ bɔ sa beee akɛmaa mɔ?”

⁴² Ne Yeessuu ye, “Mɔ a fu-ro a m beɛ ba-ɔ se-ɔ, mɔ e kaapo mone keyaafɔre ne mɔ ase o nyi asen ne o bware. Mon' sa a anɛ taa feye nyanpe kɔ e kpa a ɔ yɔ kpa, ne ɔ taa keyaafɔre kɔ a ɔ bɔ deere mɔ lɔn na ayaafɔre na mbre ne baa san-ɔ se, na bɔ nya nya ateese gyi san ne a bware feye bɔ gyi-o.

⁴³ Mɔ nyanpe ya kinji ba pe bɔ tɔ feye keyaafɔre amɔ a waa ketɔ ne ɔ tɔwe gywii mɔ feye ɔ waa-ɔ, anɛn a keyaafɔre-ɔ akatɔ i gyi.

⁴⁴ Mɔ e tɔwe mɔ i gywii mone feye, a waa kanɔ nkɛmaa, mɔ nyanpe e taa mɔ kapoteɛ peɛɛ na ɔ bɔ sa mɔ keyaafɔre amɔ a ɔ deɛ deere se sa mɔ.

⁴⁵⁻⁴⁶ Amaa keyaafɔre-ɔ ya tɔwe feye mɔ nyanpe a kyee na kikinji ba-o se, ne ɔ lee ɔ daye mɔ beɛko-ana ayaafɔre na mbre ne bɔ bɔ lɔn-ɔ-ro-ɔ, na o gyi ateese ne ɔ kpa-ɔ, ne o nuu nta ɔ bweɛ feraa, mɔ nyanpe-ɔ i kinji a ɔ ba kake ne keyaafɔre-ɔ maa deere mɔ kpa-ɔ na san ne ɔ mon nyi-o. Na mɔ nyanpe-ɔ bɔ da mɔ bweɛtɔ gyiiri mɔ kesɛbɔ, na o nɔ asen ne bamɔ ne bɔ maa kɔre Wuribware ba gyi-o i nɔ-o.

⁴⁷ Ketɔ ne mɔ e kaapo-ɔ e gyɛ feye san ne mɔ i kinji a m ba-ɔ, mɔ i gyi asɛɛ peɛɛ asen. Keyaafɔre ne o nyi ketɔ ne mɔ nyanpe e kpa-ɔ, ne ɔ mon waa siraa feye ɔ waa kemɔ-ɔ, ba ba kɔkyɔkyweɛ a bɔ bɔ gyiiri mɔ kesɛbɔ.

⁴⁸ Amaa keyaafɔre ne ɔ mon nyi ketɔ ne mɔ nyanpe e kpa-ɔ, ne mɔ-ɔ mɔ a waa adasen-ɔ, ba ba kɔkyɔkyweɛ keda kafweɛ a bɔ bɔ gyiiri mɔ kesɛbɔ. Amose se-ɔ kɔ ne mɔ a sa mɔ atɔ bweɛtɔ feye ɔ deere se-ɔ, amɔ ya fɔ, mɔ ne mɔ i bise asen bweɛtɔ. Ne kɔ ne mɔ e sa mɔ atɔ bweɛtɔ bweɛtɔ feye ɔ deere se-ɔ, amɔ ya fɔ, mɔ ne mɔ i bise asen bweɛtɔ bweɛtɔ.”

*Anɛn ne Yeessuu e nyera asɛɛ mbonɔ-ro-ɔ
(Matiyo 10.34-36)*

⁴⁹ Ne Yeessuu a kya se tɔwe feye, “Mon' lɔn esɛbɔ. Mɔ a ba a m bɔ kyweɛ deɛkpa kaye m-ro nee. Weeteɛ mbeyɔmɔ anɛn ne mɔ a kpa feye ɔ maa se ɔ kyweɛ-ɔ.

⁵⁰ Awɔreɔ bweɛtɔ dɔn mɔ se nee, amɔ e mon kyɔn, mɔ kakponɔ maa di mɔ.

⁵¹ Mone nyi feye mɔ a ba a m bɔ baa kayeyuri kaye-ro nee eɛe? Daabii, mɔ a ba a m bɔ nyera asɛɛ mbonɔ-ro nee, n gyɛ kayeyuri.

⁵² Lee mbeyɔmɔ bɔ yɔ mbuno kɛmaa i ke-ro, na abɛɛ asa na abɛɛ anyɔ kɔ abɛɛ.

⁵³ Na asɛ na bamɔ gyi-ana kɔ na bamɔ mbonɔ-ro ten-no, na agyi na bamɔ anyi kɔ na bamɔ mbonɔ-ro ten-no, na asɛɛ anyi na bamɔ gyi-ana aka kɔ na bamɔ mbonɔ-ro ten-no.”

*Ndɔ a kake mɔ kaase kunu
(Matiyo 16.2-3)*

⁵⁴ Ne Yeesuu a buruwaa tɔwe gywii lamaan ne ba nu mɔ asen-ɔ feye, “Mone ya nu awore a lee kyɔwe twɛɛkpa, amɔ mone ye bware e kpa a ɔ ba, na kasentɔ ba.

⁵⁵ Ne mone ya bee nu afwii e da kyɔwe leekpa kigyise si, amɔ mone ye kipuripuri e kpa a ke ba, na kasentɔ ke ba.

⁵⁶ Nno nnyɔ nnyɔ awuye. Mone e taare a mon' deere sweere na awore-ro na mon' tɔwe keto ne ke e waa-ɔ. Ne nteto se ne mone ya nu mɔ atɔ kekaapo, ne mone ya nu atɔ dabɛ ne mɔ e waa-ɔ, ne mone maa taare a mon' kaapo kesebɔgyiiri ne ke e kpa a ke ba kaye mɔ-ro a asese-ɔ ase-ɔ fɛraa?”

*Fo aa fo kosɔbɛɛ lɔnɔ mone mbonɔ-ro
(Matiyo 5.25-26)*

⁵⁷ Mfen ne Yeesuu bee ɔ ye, “Mone kesebɔgyiiri san e kpa a ɔ fo. Ne nteto se ne mone maa taare a mon' nu keto ne mon' waa na ki lee mone-ɔ, na mon' wuree waa?”

⁵⁸ Anɛ taa feye fo i de ɔko kɔko bɛɛ fo aa fo bɛɛko i de asen ne ɔ yaa fo sengyikpa, fo ko ne fo a baa asen-ɔ wuree deere se na fo aa asen wuye-o lɔnɔ amɔ pweɛ na mon' deɛ fo sengyikpa-ɔ mfen. N gye anɛn, o gyiiri fo a ɔ yaa ɔsengyipɔ-ɔ ase na mɔ mɔ taa fo sa apurisi awuye na bɔ tii fo.

⁵⁹ Mɔ e tɔwe mɔ i gywii mone feye fo i di tiikpa mfen anɛn-aaa bɔ fo san ne fo e ka fo kɔko a fo lowe-ɔ, na pasowa gbaa mon san-ɔ.”

13

Mone e mon yɔwe ebaye kowaa, mone i wu

¹ San amɔ-ɔ Yeesuu a maa se ɔ kaapo bamɔ abɔyewaapo kesebɔgyiiri asen-ɔ, ne asese ko a tɔwe gywii mɔ anɛn ne san kɔ Romanyi gominaa Pilat a ba bɔ tɔ Galileya sweere se awuye ko e mɔ mɔ ba lɔnɔ Wuribware, ne ɔ mɔ bamɔ, ne ɔ sa ne bamɔ mbogya a weɛ mbɔ ne baa bɔ lɔnɔ-ɔ se-ɔ.

² Ne baa bise Yeesuu feye lowi suyo ne baa wu-o e kaapo ne feye bɔ gye abɔyewaapo bɔ kyɔ bamɔ bɛɛko-ana Galileya awuye aaa?

³ Ne Yeesuu a benɔaa bamɔ feye, “Daabii. A mon gye kasentɔ. Keto ne ko kyɔ-ɔ e gye feye mɔ i yii mone se feye mone e mon nu mone eyee, na mon' kinɔ lee mone ebaye-ro, Wuribware i gyiiri mone gbaa mone kesebɔ, na mon' wu.

⁴ To, ne mone a bee nu anɛn ne kekyan sosweɛ lenlenɛ ko ne baa tee e Silowam ne baa pweɛ Yerusalem man-ro-ɔ a lee da asese kudu aburuwa ko se mɔ-ɔ asen bɛɛɛ? Mone e fa feye bamɔ gbaa, a kaapo feye bɔ gye abɔyewaapo bɔ kyɔ asese ne baa san bɔ bɔ man amɔ-ro-ɔ ɔɔɔ?

⁵ A mon gye kasentɔ. Na m bee mɔ e tɔwe mɔ i gywii mone feye mone e mon nu mone eyee na mon' kinɔ lee mone ebaye-ro, mone i wu feye bamɔ-ɔ deɛ.”

Figi kiyii ne ke maa swɛɛ-ɔ kitee

⁶ Ne Yeesuu a tɔwe kitee mɔ gywii bamɔ. ɔ ye, “N gye onyare ko e bɔ-ro aaa? Ne oo dwii figi kiyii ko mɔ kodɔ-ro. Ne kake nko ɔ yɔ a ɔ ya kpa agyi kiyii-o si, mɔ-ɔ mɔ mon nya.

⁷ Anɛn se-ɔ ne ɔ tɔwe gywii mɔ kodɔ a ɔ deere sepo-ɔ feye, ‘Keɛ e. Nsu nsa ne feye mɔ a nare kpa figi mɔ agyi kpone, ma nya, amose-ɔ ne kemɔ bɔ twee. Ntɔ se ne ke ye ke e nyera sweere-ɔ ateese-o nee?’

⁸ Ne mɔ kodɔ a ɔ deere sepo-ɔ a benɔaa mɔ feye, ‘Mɔ nyanɛ, yɔwe kemɔ. Sa kemɔ kasu konko kpen. Mɔ i kwii a m bɔ muruwaa kemɔ na n swii enaate igyini bɔ waa-ro.

⁹ Ne mɔ ya waa anɛn, ne su-a-ba kemɔ ya swɛɛ fɛraa, a bware. Ne kemɔ e mon swɛɛ, amɔ fɛraa na fo ne bɔ twee.’ Amɔ e gye saasebɛɛ.”

Anɛn ne Yeesuu a kya ɔkyee kegyabɔ ko kukyure kake-o

¹⁰ Kukyure kake ko ne Yeesuu e kaapo abware sen kebwarekɔrekyan ko-ro.

¹¹ ɔkyee ko mɔ bɔ mfen, ne ɔbɔnsam a waa mɔ kɔlɔ nsu kudu mburuwa. Kɔlɔ amɔ se, ɔ mon lee ɔ naa kyɛkyɛ, oo bun-no neɛ ɔ naa.

¹² San ne Yeesuu a nu mɔ-ɔ, ne ɔ tee mɔ tɔwe gywii mɔ feye, “ɔpekyye, nkee fɛraa fo a nya fo eyee lee fo kɔlɔ-ɔ se.”

¹³ Ne nkee Yeesuu a ba asareɛ bɔ dɔnɔ ɔkyee-ɔ se. Puri amɔ-ro ne ɔkyee amɔ a teyi-ro ɔ naa. Ne ɔ kyɔro Wuribware.

¹⁴ Mfen, ne kebwarekɔrekyan-ɔ brɛɛɛ dun a fwii feye Yeesuu a kya ɔko kɔlɔ kukyure kake. Amose-ɔ ne ɔbrɛɛ amɔ a tɔwe gywii asese ne bɔ bɔ mfen-ɔ feye, “Anɛ de nke nsiye ne anɛ e waa asun, amose-ɔ mone ma lee ba kukyure kake bɔ kya mone alɔ. Mon' deɛ ba nke nsiye amɔ-ro bɔ kya.”

15 Ne Yeesuu a beɲɲaa mɔ feye, “Nno ɲnyo ɲnyo awuye ma. Monɛ kɛmaa e saɲɲe mɔ enaate beɛɛ ikuruma o yaa nkyu nuukpa kake kɛmaa, hareɛ kukyure kake gbaa. Amo-o fɛraa mon gye kusun kɔwaa nee eee?”

16 Mbeyoma, keɛ sese dimaadi ma, monɛ ɛɲɛɲ sese nee. O gye ane nana Abraham a ananagi-o oko, beɛɛ? Ne ɔbɔnsam a sa mɔ kolo nsu kudu mburuwa-o. A du nee feye ɔbɔnsam a ɲure mɔ bo kyena, ne mbeyoma mo a saɲɲe mɔ-o. Amo mfaanɛɛ a sese-o a mon bware feye n kya mɔ kukyure kake, na o nya mɔ eyee aaa?”

17 Ne aneɲ ne Yeesuu a beɲɲaa-o a sa ne ipeere a nya mɔ adon. Ne bamo ne baa saɲ-o akato a gyi bo lee akpeneyeeɛto ne Yeesuu a waa-o se.

Aneɲ ne Yeesuu a ba kupurutugyi bo da kekpape-o
(Matiyo 13.31-32; Maak 4.30-32)

18 Ne Yeesuu a bise feye, “Nteto gbaa ne mo e ba a m bo kaapo monɛ aneɲ ne Wuribware a kuwure-o du-o nee? Kɛkpape mo ne mo e ba a m bo kaapo monɛ kemo kaase-o nee?”

19 To, mfaanɛɛ ne Wuribware a kuwure-o-ro du. Ku du nee feye kupurutugyi-o. Kigyi ma du kagyinyii, amaa sese ya dwii kemo, amo ke e kwɛɛ a ke dan kii kikiree, ne ke bo eswee ko kyon ayii peɛɛ. Ne mbogyii a bo kyena kemo se waa bamo asaa.”

Yiisi a kekpape-o
(Matiyo 13.33)

20 Ne Yeesuu a beɛ bise feye, “Kɛkpape mo ne mo e ba a m bo kaapo monɛ aneɲ ne Wuribware a kuwure-o du-o nee?”

21 To, ku du nee feye okyee a kpa a o waa bodobodoo, ne o ba yiisi na nkyu bo waa esam kyanse boro-ro, ne oo nwiini, ne esam-o a tin waa bweeto-o.”

Kabunogyii boɲboɲse-o
(Matiyo 7.13-14, 21-23)

22 Ne ɲkee Yeesuu naa eman se ne mmangyii-ro o towe abwasesen o gywii asese na o yo Yerusalem a kerio.

23 Ne oko a bise mɔ feye, “Mo nyanpe, a gye kasentɲ feye bamo ne Wuribware e morowe na bo tii mɔ kuwure-o si-o mon kyoo aaa?”

Ne Yeesuu a towe gywii bamo ne bo bo mfen-o feye,

24 “Wuribware a kuwure-o du nee feye kekyan ne kemo kabunogyii du boɲboɲ-o. Amose-o mon' len eyee, na mon' taare nya lwee kekyan-o-ro. A lee feye asese bweeto akato i pee kemo kulweero si, amaa n gye bamo peɛɛ e gye ne ba nya kpa a bo lweero.

25 Saɲ ko e ba ne loɲ wuye-o e twee pone-o-ro, na monɛ te monɛ monɛ tee lweero. Na mon' sii kawu monɛ yere monɛ e daye pone-o se, na monɛ e tee feye, ‘Ane nyanpe, taye ane,’ na o beɲɲaa monɛ feye, ‘Monɲ nyi monɛ, ne monɲ nyi mfen ne monɛ a lee-o.’

26 Na mon' towe gywii mɔ feye, ‘Ane aa fo ya dee gyi na ane i nuu, ne fo a nare towe abwasesen ane aye.’

27 Na mɔ-o mɔ beɛ beɲɲaa monɛ feye, ‘Monɲ nyi monɛ, ne monɲ nyi mfen ne monɛ a lee-o. Aseɲ boye awuye ma, mon' lee mo ase.’

28 Wuribware ya kine monɛ, ne o gya monɛ lee mɔ kuwure-o-ro, ne monɛ ya ɲu monɛ nana-ana Abraham na Isak na Yakubu na Wuribware akyaamɛ-o peɛɛ Wuribware ase fɛraa, n gye ewogya ne monɛ i su na mon' duɲ nno.

29 Asese e lee kaye ma-ro ton kɛmaa, na bamo okɛmaa kyena Wuribware a loɲ-o-ro, na bamo aa mɔ gyi ateese, na bamo akato gyi bweeto.

30 Na bamo ne bo gye nsii-amɛɛ mbeyoma-o kii agyenkpɛɛpo mfen, na bokɔ ne bo gye agyenkpɛɛpo mbeyoma-o ma kii nsii-amɛɛ mfen.”

Aneɲ ne Yeesuu e kpa Yerusalem awuye aseɲ-o
(Matiyo 23.37-39)

31 Saɲ amo dee ne Farisii awuye ko a bo towe gywii Yeesuu feye, “A tiri feye fo a lee mfee yo ton ko, a lee feye Owure Herod e kpa fo a o maa.”

32 Ne Yeesuu a beɲɲaa bamo feye, “Mon' nare ya towe gywii nanse amo feye, ‘Ndoo mo e gya ibrisi mo e koso asese se nee, na mo e kya alopo, na bo fo nyanɛ na kraye-ana-o mo e lowe mo kusun.’

33 A saɲ a tiri feye ɲ yo mɔ kpa-o ndoo na nyanɛ na kraye, a lee feye bamo e kpa a bo maa Wuribware a akyaamɛ-o, Yerusalem man-no ne ba maa bamo. Ne mo saɲ-o monɲ tee fo feye ɲ yo mfen.’”

34 Ne Yeesuu beɛ o ye, “Yerusalem awuye, Yerusalem awuye. Saɲ kɛmaa ne Wuribware a sun mɔ akyaamɛ-o oko monɛ ase-o, monɛ a daye mɔ abu maa. Saɲ kɛmaa mɔ a kpa feye ɲ kpowe monɛ bo gyanɲe, na ɲ kun monɛ, feye aneɲ ne kyaase i bun mɔ agyi si-o, ne monɛ ma monɛ a kine. 35 Aneɲ se-o, Wuribware e yowe monɛ aseɲ a o sa monɛ, na monɛ manɲ ma

kii ketaakpan. Mo i gyi mone kasentij feye mone maa lee nu mo, amo san a fo feye m ba, ne mone e tawe feye,

‘Wuribware yure mo ne o ba mo kenya-re-ro.’* ”

14

Anej ne Yeessu a kya onyare ko ne mo ayaa na asaree a punne-o kolo-o

¹ Kuyure kake ko ne Yeessu a yo a o ya gyi ateese Farisiinyi bresse ko aye, ne asesse e deere mo a bo kee anej ne o waa-o.

² Ne Yeessu a nu onyare ko ne mo ayaa na asaree a punne-o yere mo akato-ro.

³ To, ne Yeessu a bise Wuribware mbraa akaaporo-o na Farisii awuye-o feye, “Mbraa ne Wuribware a sa ane-o e sa kpa feye ane kya alopo kuyure kake aaa?”

⁴ Amaa bo mon benjaa mo. Ne oo daboro onyare amo kya mo kolo, ne oo tawe gywii mo feye o nare pe.

⁵ Ne nkee Yeessu a bise bamo feye, “Mone oko i de gyi beee naate gbaa, ne mo ya lee da kitiribu-ro kuyure kake, amo mone maa waa menan a mon' ya gyiiri mo lee mfen aaa? Beee mone i gywii a mon' bo fo san ne kuyure kake amo a kyon-o ooo?”

⁶ Amaa bo bee bo mon taare lee mo asen-o kana.

Anej ne ane baa ane eyee kaase-o na kafokra asen

⁷ San ne Yeessu a nu anej ne asesse ne baa tee bamo a bo bo gyi-o i lee ekyenakpa timaa-o, ne oo tawe gywii bamo feye,

⁸⁻⁹ “Oko ya tee fo kokofa-ro gyikpa, ne fo ya yo, fo ma kyena kyenakpa timaa-o. N gye anej, mo ya tee oko mo na o kyoo fo, mo ne oo tee mone anyo-o e ba fo ase, na o bo tawe gywii fo feye, ‘Koso na fo sa a mmoo-o kyena mfen.’ Na ipeere nya fo, na fo ya kyena kyenakpa ne o mon bo-o.

¹⁰ Amose-o, oko ya tee fo gyikpa, ne fo ya yo, kyena kyenakpa ne o mon gye otimaa-o, na mo ne oo tee fo gyikpa amo-o ba bo tawe gywii fo feye, ‘Mo nyare, koso bo kyena kyenakpa timaa mo.’ Mfen-o fo i nu feye fo e nya kenya-re na kedabe fo kosobee-ana ase mfen.

¹¹ A lee feye okemaa ne o bu mo eyee kedabe-o, Wuribware e sa mo kaase, ne okemaa ne o baa mo eyee kaase-o mo, Wuribware e sa mo kedabe.”

¹² Ne Yeessu a tawe gywii lon wuye-o feye, “Amose-o fo ya tee asesse ateese gyikpa, fo ma tee fo nyare-ana beee fo adaa na fo atire beee fo kowebee-ana beee ato awuye ne bo gye fo akyenabee-ro-o, a lee feye nke nko ba waa anej dee a bo bo teere, san-o a waa nee feye baa waa bo ka keto na fo a waa sa bamo-o koka nee.

¹³ Fo e tee asesse ateese gyikpa, tee atiripo, na agyaboo, na bamo ne bamo asaree beee ayaa a wu-o, na atenapo.

¹⁴ Bamoo-ana-o ne mone ya tee, ne mone e nya nyure, a lee feye bo maa taare a bo waa mone anej bo teere. Wuribware e gye ne kake nsi ne asesse timaa i kyinjji a bo lee lowi-ro-o, o ka mone amo koka.”

Gyikpa dabu ko kitee

(Matiyo 22.1-10)

¹⁵ Amo feraa onyare ko ne mo gbaa te gyikpa amo mfen-o a nu keto ne Yeessu a tawe-o, ne oo tawe gywii Yeessu feye, “Bamo ne ba kyena Wuribware a kuwure-o-ro a gyikpa-o de nyure.”

¹⁶ Ne Yeessu a tawe kitee mo gywii bamo feye, “N gye onyare ko e dee o bo-ro aaa? Ne kake nko oo tee asesse bwetso feye bo ba gyikpa mo aye.

¹⁷ San a fo feye bo bo gyi-o, ne oo sun mo ayaafore-o oko feye o ya tawe gywii okemaa ne oo tee mo-o feye, ‘Mo nyanpe ye mon' ba, na oo waa siraa.’

¹⁸ Amaa bamo okemaa ye o maa taare a o yo. Mo ne keyaafore amo a gye nkpe ye mo ase-o ye, ‘Mo a den soo sweere ko, ne a tiri feye n ya deere, amose-o mo e kore fo, ma taare a m ba.’

¹⁹ Ne oko mo ye, ‘Mo a den soo mo enaate kudu ko, amose-o mo e ya kee bamo. Ma taare a m ba.’

²⁰ Ne oko mo bee o ye, ‘Kake mfee ne mo a taa okofa, amose-o ma taare a m ba.’

²¹ To, ne keyaafore-o a kinji ya tawe amo peee gywii mo nyanpe. Ne mo nyanpe-o dun a fwii, ne oo bee tawe gywii keyaafore-o feye, ‘Waa menan nare yo man-no mbore se na alonde se ya tee atiripo na agyaboo na atenapo baa.’

²² Keto bo waa kafwee-o, mo keyaafore-o a kinji bo tawe gywii mo feye, ‘Mo nyanpe, mo a waa anej ne fo a tawe-o, amaa kyenakpa san o bo-ro.’

* 13:35 Kilij 118.26.

²³ Ne mō nyanpe-ɔ bee ɔ ye, 'Nare mbore se, na man-nɔ ekpa se, na efa-ro bee ya kore asese ne fo i nju-o baa, na mo lon-ɔ nya borɔ.

²⁴ Amaa agyenkpeese ne mo a tee, ne baa kine-o, ɔko maa lee nya mo ateese a o gyi daa.' "

Yeesuu maa kpa bamo ne ba gya mo se katin, na bo kinji kamee-ɔ (Matiyo 10.37-38)

²⁵ San ko, ne asese demante ko gya Yeesuu si ba yo ton kema ne ɔ kpa a ɔ yo-ɔ. Ne oo buruwaa towe gywii bamo feye,

²⁶ "Okema ne ɔ kpa feye ɔ ba mo ase-ɔ e mon kpa mo asen kyon mo se na mo nyi, na mo ka na agyi, na mo daa-ana na mo tire-ana na mo pekyee-ana na mo eyee, amo feraa ɔ maa taare a ɔ bo kii mo agyasepo-ɔ ɔko.

²⁷ Okema ne ɔ maa taare a o kperi mo se sorɔ mo fanfan kiyii kpare-abee-ro gyi aworefoɔ gya mo se-ɔ maa taare a o kii mo agyasepo."

²⁸ Ne Yeesuu bee ɔ ye, "Mone e kpa a mon' gya mo se aaa? N ye, ɔko e kpa a ɔ lee waa kotoko, sese-ɔ kyena na ɔ fa mfeere feye keto ne ɔ kpa a ɔ waa-ɔ, ɔ taare a ɔ waa kemo lowe beee ɔ maa taare. Mon' sa a ane taa feye mone ɔko e kpa a ɔ pwee lon, ne ɔ kyena nee, na ɔ fa mfeere nju atanne ne lon-ɔ i gyi-o, na ɔ kee feye mo atanne e taare a a pwee lon-ɔ lowe aaa.

²⁹ Mo e mon fa lon-ɔ mfeere pwee, ne ɔ mon taare pwee lowe, asese ne ba nju-o e mase mo.

³⁰ Na bo towe feye, 'Kee, anyare mo a lee ɔ pwee lon, ne ɔ mon taare lowe.'

³¹ Ne Yeesuu ye, "Beee n taa feye owure ko e kpa a ɔ ya ko mo beeko ko ne ɔ kpa a ɔ bo ko mo-ɔ. Ne mo i de asese kekpenɔ, ne mo beeko-ɔ mo de asese akpenɔ anyo. Amo owure ne mo asese mon ky-ɔ maa kyena, na ɔ fa mfeere kee feye ɔ ko, na o gyi si beee ɔ maa gyi si aaa?

³² Mo ya nju feye ɔ maa taare a ɔ ko gyi si, o sun mbɔɔ a ɔ bo kyonwe owure ko-ɔ nee, na ɔ san ɔ bo kefo ɔ ba, na bo ya kore mo towe gywii mo feye ɔ kpa a bo kii anyare."

³³ Ne Yeesuu a towe bo gyee kee feye, "Asen mo katin e gyee feye ɔko ne ɔ maa yowe keto kema ne o de-o na ɔ gya mo se-ɔ maa taare a o kii mo agyasepo.

³⁴ Amaa ɔko ne mo ya gya mo se, ne a bo waa kafwee-ɔ ne mo kegya se e ma lee waa mo kone-ɔ, sese-ɔ sa se pwee na ɔ dee bo gya mo se. Anen a sese-ɔ du nee feye mfere-ɔ. Mfere bo kone. Amaa mmo kone-ɔ ya lee feraa, ɔko maa taare a ɔ borɔ kpa kema se bo sa a m bee kii mfere daa.

³⁵ M mon lee m bware bo sa sweere gbaa. Ba taa a bo bo twee nee.

Amose-ɔ mone ne mone de esebɔ-ɔ mon' nu asen ne mo a towe-ɔ."

15

Sanne ne ɔ fo-ɔ kitee (Matiyo 18.12-14)

¹ Kake nkɔ ne lenpoo akɔrepe bweeto na bamo ne bo tii si ne Yudaa awuye e tee bamo e ebaye awaapo-ɔ a ba a bo bo nu Yeesuu asen.

² Ne Farisii awuye na Wuribware mbraa akaapopo ko ne bo bo mfen-ɔ a koso ba tee feye, "Kee, anyare mo e sa ne abayewaapo e ba mo ase, haree mo aa bamo i gyi ateese."

³ Mfen ne Yeesuu a towe kitee mo gywii bamo.

⁴ "Mon' taa feye mone ɔko de esanne kelafa, ne ɔ deere bamo se efa-ro, ne bamo ɔko ya fo, emene ne sese-ɔ e waa? To, ɔ yowe adukpanɔ na akpanɔ ne baa san-ɔ a ɔ bo sii bamo gyirokpa nee, na ɔ ya buwi kpa ɔkonko-ɔ bo fo san ne o nju mo-ɔ.

⁵ Mo ya nju mo, amo mo akato a gyi, na ɔ taa mo bo da abaakpa-ro,

⁶ na ɔ sorɔ yaa pe. Na ɔ tee mo nyare-ana na mo akyenabeepe bo gyanne, na ɔ towe gywii bamo feye, 'Mo a nju mo sanne ne ɔ fo-ɔ, ne mo akato a gyi, amose-ɔ mon' sa a ane gyi akato.'

⁷ Mo e towe mo i gywii mone feye anen dee ne Wuribware na mo mbɔɔ akato i gyi abayewaapo konko ne o nu mo eyee, na o kinji lee mo ebaye-ro-ɔ se, a bo kyon asese adukpanɔ na kamee ne bo ye bo kyɔ ba bu Wuribware, ne a mon tiri feye bo bee nu bamo eyee-ɔ."

Asaree-ro kapini ne kaa fo-ɔ kitee

⁸ Ne Yeesuu ye, "To, mon' bee taa feye ɔkyee ko de asaree-ro mpini kudu, ne mmo-ro kakonko ya fo, emene ne ɔ waa? To, ɔ kyanne fetiri nee, na ɔ kpa pesi na ɔ kpane mo lon-ro peee ɔ deere damenanse ɔ kpa kamo anen-aaa, amo ɔ bo nju.

⁹ San ne oo nju-o, na ɔ tee mo nyare-ana na mo akyenabeepe peee bo gyanne, na ɔ towe gywii bamo feye, 'Mo a nju mo kapini ne kaa fo-ɔ, ne mo akato a gyi, amose-ɔ mon' sa a ane gyi akato.'

¹⁰ Anen se-ɔ, mo e towe mo i gywii mone feye anen dee ne abayewaapo konko kpen gbaa ya nu mo eyee, ne ɔ lee mo ebaye-ro, ne Wuribware a mbɔɔ-ɔ akato i gyi mo se-ɔ nee."

Kanyansee baye ne oo nu mo eyee-ɔ kitee

11 Mfen ne Yeesuu a kya se tawe ebaye awaapo eyee kunu asen. Ne do tawe kitee mo gywii bamo feye, "N gye onyare ko ya dee kyena aaa? Ne do kowe nyanssee nyo. Ne baa bo waa ayaafore.

12 Kake nko ne mo gyi kagyinyii-o a tawe gywii mo se feye, 'N se, ke fo kapotee-ro, na fo taa mo lee sa mo mbeyamo.' Ne mo se a ke-ro sa bamo abee anyo-o.

13 Keto mon kyee, ne kagyinyii-o a fe mo kapotee ne do nya-o peee, ne do taa atanne-o. Amo feraa, do mon lee kyena pe, ne oo tu kpa yo ton ko kefo kefo. Ne do ya gyi atanne-o kano-ro lowe.

14 San ne oo gyi amo peee lowe, ne do mon lee o de seye-o, ne akon dabe ko a ba sweere amo se.

15 Seye ke-mon-lee kide se-o, ne do yo mfen a man-o kigyi ko ase ya kpa kusun. Ne onyare amo a taa mo feye do deere mo aprako si.

16 Mfen ne do yorowe feye do dee nya ateese ne aprako-o i gyi-o gyi. Amaa aprako ateese amo gbaa, do mon nya ako gyi.

17 Amo feraa bo fo san ko-o, ne mfeere timaa a ba mo kunu-ro, ne o ye, 'N se a ayaafore ne ba sun mo-o peee e nya ateese ba gyi ba kpone, na m bo mfee mo i wu akon.

18 Mo i kinji a nyo n se ase, na ny tawe gywii mo feye, N se, mo a waa baye bo kye fo aa Wuribware.

19 Fo ma lee tee mo e fo gyi, taa mo bo waa fo ayaafore-o oko.'

20 Ne do koso meraa se kinji o yo mo se ase.

San ne do fo pe, ne o to lon-no-o, ne mo se a nu mo lee kefo. Ne mo gyi-o asen a waa mo ewee, ne do nyenanay ya biri mo-ro, ne do kyokywee mo kedaabon se sa mo anse na keba pwee ne mo gyi-o a dee ka mo kano.

21 Ne mo gyi-o ye, 'N se, mo a waa baye bo kye fo aa Wuribware. Fo ma lee tee mo e fo gyi.'

22 Ne mo se a sa ne do yowe senja, ne do tee mo ayaafore. Ne o ye, 'Mon' waa menan taa awaagya timaa ne n de-o baa bo bun mo, na mon' ba kapini bo waa mo kesaregyi-ro, na mon' waa mo-ro asebeta.

23 Na nkee mon' kra kakpenyaree ne ka de mfo-o bo moa, na ane gyi ateese bo gyi akato.

24 A lee feye a du nee feye mo gyi mo a wu, ne do bee kyinji lee lowi-ro-o. Do dee fo, amaa mbeyamo, mo a nu mo.' Ne baa lee ba gyi akato.

25 Amo-o ne a yo se-o peee na mo daa ne mo feraa a sii mo se ase pe-o bo ndoo-ro. Do lee ndoo-ro mfen o ba o to-ro-o, ne oo nu ilin na isoori si bamo lon-ro.

26 Ne do tee ayaafore-o oko, ne oo bise mo feye, 'Nteto asen ya ba lon-no?'

27 Ne keyaafore-o ye, 'Fo tire ya kinji ba pe nkpa na alanfiya-ro, ne fo se a moa kakpenyaree ne ka de mfo-o sa mo.'

28 Ne mo daa-o dun a fwii, ne oo sii kelanbee. O ye o maa lwee lon-no. Bamo a tawe keto ne do tawe-o gywii mo se-o, ne mo se a lee kawu ya kore mo na o lwee lon-no.

29 Amaa do benjaa mo se nee feye. 'Kee nsu demante mo ne mo a sun sa fo feye mo a gye kenya-o, ne mo a waa keto kemaa ne fo a tawe-o. Nteto gbaa ne fo a sa mo? Fo mon mo kateeregyii gbaa sa mo, na mo aa mo nyare-ana a wo bo gyi akato.

30 Amaa fo gyi mo ne do ya nyera fo kapotee akyee se, ne oo kinji ba pe-o feraa, fo a moa kakpenyaree ne ka de mfo-o sa mo.'

31 Ne mo se a benjaa mo feye, 'Mo gyi, fo feraa, fo bo mfee san kemaa, ne mo keto kemaa gye fo lee.

32 Amaa a bware feye ane gyi akato, bo lee feye a du nee feye fo tire mo a wu nee, ne mbeyamo do bee kyinji lee lowi-ro. Do fo nee, amaa mbeyamo mo a nu mo.'

Ne Yeesuu ye, "Amo e gye saasebe."

16

Apo keyaafore kitee

1 Ne Yeesuu a tawe kitee mo gywii mo agyasepo-o feye, "N gye ato wuye ko e gye ne o bo-ro aaa? Ne o de mo keyaafore ko ne o deere mo kapotee peee se-o. Ne kake nko baa tawe gywii ato wuye-o feye mo keyaafore amo e nyera mo atanne.

2 Amo feraa, ne do tee keyaafore-o, ne do tawe gywii mo feye, 'Mo i nu ba tawe feye fo e nyera mo atanne. Anen se-o taa mo kapotee peee bo waa mo kesaree-ro, a lee feye ma lee sa a fo deere mo kapotee-o se.'

3 Ne keyaafore-o a fa mo mfeere-ro feye, 'Mo nyanpe e kpa a o lee mo kusun-no. Ne emene ne mo e waa? Mon bo len a n taare doo, ne ipeere de mo kenare kore ato.

4 To, ny nyi anen ne mo e waa, na, mo ya pan kusun, na ny nya anyare ne mo ya yo bamo elon-no na bo kra mo neenee-o.'

5 Ne do tee bamo ne bo de mo nyanpe koka-o peee bo gyanne. Ne oo bise ogyenkeese-o feye, 'Afen ne fo de mo nyanpe koka?'

6 Ne ɔ ye, 'Mfo ankorɛ kelafa borɔ bo-ro.'

Ne keyaafare-ɔ ye, 'Kee, kokɔ a wore ne fo a kyorɛ sa mo nyanɔpe-ɔ. Taa na fo kyena na fo kyurowi kelafa-ɔ kyorɛ feye amo kana bo adunuu.'

7 Ne ɔ beɛ bise ɔko ε, 'Ne fo, afene ne fo de mo nyanɔpe kokɔ?'

Ne ɔ ye, 'Yaabraa ebɔɔte kakpen.'

Ne keyaafare-ɔ ye, 'Kee kokɔ a wore ne fo a kyorɛ sa mo nyanɔpe-ɔ ma. Taa na fo kyurowi kakpen-ɔ kyorɛ feye amo kana gye alafa aburuwa.'

8 Anɛn se-ɔ san ne apoɔ wuye ma mo nyanɔpe a nu keto ne ɔ waa-ɔ, ne ɔ kyoro mo, a lee feye o nyi asen. Ne ɔ ye, 'Kaye ma-ro asese de kanyiasen bo de bamo beko-ana bo kyɔ anɛn ne Wuribware asese de bamo beko-ana Wuribware asese-ɔ. '

9 Ne Yeesuu a kya se feye, 'Amose-ɔ, mo e towe mo i gywii mone feye, mon' ba mone kaye-ro a kapote-ɔ bo buwi kpa anyare sweere ma mfee, na mone ya wu, ne mone kapote a kyon, Wuribware e kore mone kakatɔgyi-ro, na ɔ sa mone akyan sosɔ mfen, na mon' kyena nsu peɛɛ.

10 Okɛmaa ne o gyi kasentɛn nɛn ngyingyii-ro-o i gyi kasentɛn asen dabe-ro, ne ɔko ne mo-ɔ mo e ba ayeba nɛn ngyingyii-ro-o ma e ba ayeba asen dabe-ro.

11 Mone a mon taare ba kasentɛn bo kra kaye-ro ato timaa-o, emene ne Wuribware e waa na ɔ taa sosɔ a ato timaa kasentɛn-o bo sa mone a mon' kra?

12 Ne mone a mon taare ba kasentɛn bo kra ɔko ato, nteto se ne Wuribware e sa mone ato ne ɔ taa bo beya sosɔ keri si sa mone-ɔ?

13 Kenya maa taare a o sun anyanɔpe anyɔ. Amo ya ba anɛn, o kisi ɔko, na ɔ kpa ɔko asen, na o sun ɔko kyon ɔko. Amose-ɔ mone maa taare a mon' kpa Wuribware na mon' beɛ kpa atanne."

*Asen ko ne Yeesuu a towe-ɔ
(Matiyo 11.12-13; 5.31-32; Maak 10.11-12)*

14 Amo Farisii awuye-o a nu asen ne Yeesuu a towe-ɔ, ne baa mase mo, a lee feye ba kpa atanne bweɛtɔ.

15 Ne Yeesuu a towe gywii bamo feye, "Mone e waa ato ne a kaapo feye mone e waa nɛnɛɛ-ɔ asese ase, amaa Wuribware e gye ne o nyi keto ne ke bo mone nkpon-ro-ɔ, bo lee feye keto ne sese i bu feye ke gye kitimaa-o, Wuribware feraa mon de kemo ɔ tee seye.

16 Mbraa ne Wuribware a borɔ Mosis si bo sa mo asese-ɔ na keto ne Wuribware akyaame-ɔ a kyorɛ-ɔ a fo Yohaneɛ Osuubɔpo-ɔ mbeɛ se nee. Lee mfen ne asese a lee ba nu Wuribware a kuwure a asen timaa-o. Ne okɛmaa e len eyee ɔ kpa a o tii kuwure-o si.

17 Hareɛ amo-ɔ peɛɛ gbaa ooo, sosɔ na sweere kikipuri mon bo len feye anɛn ne Wuribware a mbraa ne ɔ borɔ Mosis si sa ane-ɔ kasenkpargyii konko kelee mmo-ro asen bo len-ɔ.

18 N taa feye okɛmaa ne o kine mo ka ya waareɛ okyee banban-ɔ a waa kakyeeɛkpa, ne ɔko ne ɔ waareɛ okyee ne mo kuri a kine mo-ɔ ma a waa kakyeeɛkpa-ɔ deɛ."

Ato wuye ko na otiripo ko kitee

19 Ne Yeesuu a towe kitee ma feye, "N gye ato wuye ko ya deɛ kyena aaa? Ne ɔ deɛ bun awaagya damenanɛ timaa, ne oo gyi kone san kɛmaa.

20-21 Ne otiripo ko ma bo-ro ne ba tee mo ε Lasarus, ne ɛlo te mo kayoware se ton kɛmaa, hareɛ igyono gbaa naa ba nyanne emo se. San kɛmaa ba baa mo ato wuye amo lon kana o de tɛmaa feye ɔ nya ateese ne ato wuye amo i gyi, ne a lee a da sweere-ɔ a o gyi.

22 Ne otiripo amo a bo wu, ne Wuribware a mbɔ-ɔ a bo sorɔ mo yaa sosɔ yaa bo kyena Abraham keri-ro kakatɔgyi-ro. Ne ato wuye-o ma a bo wu, ne baa pure mo, ne baa waa mo kale.

23 Ne ɔ yɔ mfen ne abɔyewaapo ya wu, ne baa yɔ ya gyi aworefo-ɔ. Ne o gyi aworefo-ɔ mfen, ne ɔ deere bo kyonwe nu Abraham te kefo, na Lasarus te mo keri-ro.

24 Ne ɔ tee kenken feye, 'N nana Abraham, nu mo ewee, na fo sa a Lasarus ba kesareegyii bo waa nkyu ko-ro, na ɔ ba bo dweɛ mo gyeepu si, na eyee yuri mo, a lee feye mo eyee bo mo gya deɛkpa ma-ro.'

25 Ne Abraham a towe gywii mo feye, 'N nana, nyinɛni si feye fo a kyɔ gyi fo kone san ne fo te kaye-ro-ɔ, ne Lasarus ma a gyi preepre. Amaa mbeyo-ɔ o gyi kone mfee nee, na fo gyi aworefo-ɔ.

26 Amo kamɛɛ kɛmanɛn loorisɛ ko da ane aa fo mbont-ro, ne bamo ne bo bo mfee a keri-o mo maa taare a bo kyon yɔ nonɔn a keri-o, ne bamo ne bo bo mone keri-o ma maa taare a bo kyon ba mfee a keri-o.'

27 Ne ato wuye-o ye, 'Amo fɛraa, n nana Abraham, mo e kore fo nee, sun Lasarus bo kyonwe sweere se n se a lon-ɔ-ro.

28 N de atire na adaa anuu mfen. Sa a ɔ yɔ na ɔ ya yii bamo se, na bamo mo bo ma beɛ ba kayeɛgya aworefo-ɔ ma-ro.'

²⁹ Ne Abraham ye, 'Bo kyɔ bo de abwawesɛn wɔre-ɔ. Amɔse-ɔ, sa a bo bu ketɔ ne Mosis na Wuribware a akyaamɛɛ-ɔ a kyɔrɛ bo waa mɔ-rɔ-ɔ.'

³⁰ Ne atɔ wuye-o ye, 'N nana Abraham, a mon kyɔ. Amaa ɔko a kyinji lee lowi-ro yɔ bamo ase nee, weete ba nu bamo eyee, na bo kinji lee bamo ebɔye-rɔ.'

³¹ Ne Abraham bee ɔ ye, 'Bamo e mon gya Mosis a kanɔ-ɔ se na Wuribware a akyaamɛɛ-ɔ asɛn towɛ se, ɔko ya kyinji lee lowi-ro yɔ gbaa, bo maa kyurowi bamo mfɛre.' "

Ne Yeessu ye, "To, anɛn ne a du-o nee."

17

Mone ma kaapo boko ekpa bɔye
(Matiyo 18.6-7, 21-22; Maak 9.42)

¹ Ne Yeessu a towɛ gywii mɔ agyasepo-ɔ feye, "A waa deɛ atɔ ne a sa a sese waa bɔye-ɔ e ba, amaa ɔko ne ɔ sa ne a ba-ɔ i nu asɛn fɛɛ.

² Sese amɔ fɛraa, bamo ya ba kibu dabɛ bo da mɔ keb-rɔ, ne baa tweɛ mɔ waa ɔpɔo-rɔ, a bo feye mɔ a sa ne nyaagyɔ mɔ ɔko a waa bɔye.

³ Amɔse-ɔ mon' sa ketɔ ne mone e waa-ɔ se.

Fɔ kosɔbɛɛ ya waa fɔ bɔye, towɛ gywii mɔ feye ɔɔ waa bɔye, ne mɔ ya nu mɔ eyee, na fɔ taa bo ke mɔ.

⁴ Ne ɔko ya waa fɔ ebɔye, hareɛ iluwi isunoo kake konko-rɔ gbaa, ne kemɔ kekɛmaa mɔ ɔɔ ba fɔ ase bo towɛ gywii fɔ feye ɔɔ waa bɔye, a tiri feye fɔ taa bo ke mɔ."

Anɛn ne kokɔregyi du-o

⁵ Ne bamo ne Yeessu a tɛɛ bamo mɔ ayaa-rɔ ayɛrepe-ɔ a towɛ gywii mɔ feye, "Anɛ e kpa feye fɔ sa a anɛ kokɔregyi waa kɔkyɔ."

⁶ Ne Yeessu a beɛnɛna bamo feye, "Mone deɛ mone de kokɔregyi kafweɛ gbaa feye kiyii kigyɔ kagyinyii nee, weete mone ya towɛ gywii nnon a kiyii amɔ feye, 'Kosɔ kyuuwi fɔ eyee ya bo yɛra ɔpɔo-rɔ,' ke e waa ketɔ ne mone a towɛ-ɔ."

Keyaafɔre kusun

⁷ Ne Yeessu ye, "Mon' sa a anɛ taa feye fɔ gye nyanɛ, ne fɔ de keyaafɔre, ne ɔ doo fɔ, beɛɛ ɔ deere fɔ esanne se. Mɔ ya lee ndoo-rɔ kedeeɛpweɛta ba, fɔ e towɛ a fɔ gywii mɔ feye, 'Anɛ na ndoo-rɔ, bo gyi ateese' aaa?"

⁸ Daabii, fɔ e towɛ a fɔ gywii mɔ nee feye, 'Kyɔn ya deɛna mɔ ateese, na fɔ taa baa mɔ pweɛ, ne mɔ ya gyi lowe, na nkeɛ fɔ deɛ nya kpa ya waa fɔ fanfan ateese.'

⁹ Keyaafɔre ya waa ketɔ ne mɔ nyanɛ e towɛ-ɔ, ɔ mon de anɛ na kusun, beɛɛ mɔ e penna aaa?"

¹⁰ Anɛn deɛ ne mone gbaa mone mon de. Anɛn se-ɔ mone ya waa ketɔ kɛmaa ne mone nyanɛ Wuribware ye mon' waa-ɔ, mon' towɛ feye, 'A mon tiri feye anɛ nyanɛ sa anɛ anɛ na kusun, a lee feye ketɔ ne ɔ towɛ gywii anɛ-ɔ dooo ne anɛ a waa.' "

Anɛn ne Yeessu a kya abwatɔpo kudu ko-ɔ

¹¹ To, san ne Yeessu maa se ɔ yɔ Yerɔsalem man-nɔ-ɔ, ne ɔɔ boɔ mfɛn ne Samariya na Galileya esweere e gyanɛ-ɔ.

¹² San ne ɔ kpa a o lwee kamanɛgyii ko-rɔ-ɔ, ne abwatɔpo kudu ko a tɔ mɔ-rɔ, ne baa yere kefo.

¹³ Ne baa towɛ kenken feye, "Anɛ nyanɛ Yeessu, nu anɛ eweeɛ."

¹⁴ Yeessu a nu bamo-ɔ, ne ɔ towɛ gywii bamo feye, "Mon' nare a Wuribware alɔnɔpɔ deere mone kɔlɔ kee feye mone a kpaare beɛɛ."

Bamo a nare ba yɔ-ɔ, ne bamo ɔkɛmaa kɔlɔ-ɔ a lowe kpa-rɔ mfɛn.

¹⁵ Amɔ bamo ɔko a nu feye ɔɔ kpaare-ɔ, ne oo kinji ɔ ba, na ɔ kyɔrɔ Wuribware kenken.

¹⁶ Ne ɔɔ bo kpuni anɛrii Yeessu ayaa-rɔ sa mɔ anɛ na kowaa. Samariyani e gye ɔnyare amɔ.

¹⁷ Ne Yeessu ye, "Asɛɛ kudu kɔlɔ ne mɔ a kya, ne nkeɛ akpanɔɔ ne baa san-ɔ?"

¹⁸ Ntɛtɛ nee, ne mɔ ne ɔ mon gye Isireeliinyi-o fɛraa wɔre ya kinji bo sa Wuribware anɛ?"

¹⁹ Amɔ fɛraa ne Yeessu a towɛ gywii mɔ feye, "Kosɔ, nare damɛnanɛ. Anɛn ne fɔ a kɔɔre mɔ gyi-o si ne fɔ a kpaare."

Anɛn ne Wuribware e ba na ɔ bo gyi mɔ kuwure-o
(Matiyo 24.23-28, 37-41)

²⁰ Ne Farisii awuye ko a bise Yeessu san ne Wuribware e ba na ɔ bo gyi mɔ kuwure-o. Ne ɔɔ beɛnɛna bamo feye, "Wuribware maa ba na ɔ bo gyi mɔ kuwure-o anɛn ne mone i nu mɔ-ɔ nee."

21 A mon gye ato ne oko e towe feye, 'Kee mo e bo mfee-o nee,' beee 'Kee mo e bo nnon-o nee.' Mo e towe mo i gywii mone feye mbeyomo gbaa Wuribware maa se o gyi mo kuwure-o mone ase."

22 Ne oo buruwaaw towe gywii mo agyasepo-o feye, "San ko e ba ne mone e kpa feye mon' nu kake konko gbaa ne mo, dimaadi mo gyi-o, i gyi kuwure-o. Amaa mone maa nu kake amo."

23 Boko e towe a bo gywii mone feye, 'Mon' deere nnon' beee 'Mon' deere mfee,' mone ma sere gya bamo se mone e deere mone e kpa."

24 Feye anen ne eleele i gyi awore-ro lee sososo kunu ya bo fo kunu mo, anen dee ne mo, dimaadi mo gyi-o, i fu-ro na m ba menan. Na okemaa nu mo."

25 Amaa pwee na san-o dee fo-o, mo i nu asen, na ndoo a kaye mo-ro asese kine mo."

26 Anen ne aa dee waa ane odedaapo Nowaa mbee se-o, ne san ne mo, dimaadi mo gyi-o, e ba-o e waa."

27 San amo-o okemaa maa se o gyi ateese na o nuu nta, na anyare na akyee e waaree abee anen-aaa, na ba fa feye seye maa waa bamo, ya bo fo kake ne Nowaa* a lwee mo koree dabe dabe ne oo waa-o, ne kufwiiri-o a bo moo bamo peee-o."

28 San amo e ba a bo waa nee feye keto ne kaa waa Lot* mbee se-o. San amo-o okemaa ne o te Sodam man-no-o bee o maa se o gyi ateese na o nuu nta, na o gyi yawo, na o doo, na o pwee elon, na ba fa feye seye maa waa bamo."

29 Kemo kake ne Lot a den lee bamo man amo-ro-o ne deekpa na kafirowuta a lee sososo feye bware-o bo moo man amo a asese-o peee."

30 Kake ne mo, dimaadi mo gyi-o, e ba-o, anen dee ne keto e waa-o nee."

31 Kake amo okemaa ne o kawu-o ma kpone mo eyee kinji ba lon-ro feye o ba a bo swii mo ato. Anen dee ne oko ne o bo ndoo-ro-o ma kpone mo eyee kinji yo pe."

32 Mon' nyinji Lot mo ka na lowi suyo ne oo wu-o si."

33 Okemaa ne o kpa a o meraa se kyena mo kakyena ne o te mbeyomo-o maa nya nkpa. Amaa okemaa ne o kperi mo se na o wu-o e nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-o."

34 Mo e towe mo i gywii mone feye kake amo ne mo i kinji a m ba-o kanye asese anyo da kekyan konko-ro ba di idi, na m bo lee okonko yaa mo ase yowe okonko mo bo sii."

35 Na akyee anyo ko mo bo ton konko ba kwee abwaye, na m bo lee okonko yowe mo beeko-o bo sii. |

36 Na anyare anyo bo ndoo-ro ba doo, na m bo lee okonko yowe mo beeko-o bo sii. |"]

37 Ne Yeesuu agyasepo-o a bise mo feye, "Ane nyanpe, mfene ne amo-o peee e waa?" Ne oo benjaa feye, "Oko ya buwi kpa bamo ne baa moo bamo-o afunin, o nu apateye pwee."

18

Kpenlekyee ko na osenngyipo ko kitee

1 Ne Yeesuu a towe kitee mo gywii mo agyasepo-o bo kaapo bamo feye bo dee kore kebwarekore san kemaa, na bo ma yowe."

2 Ne o ye, "N gye osenngyipo ko ya dee kyena man ko se aaa? Ne o mon sere Wuribware, ne mo-o mo maa bu sese kemaa."

3 Amo kpenlekyee ko mo bo man amo-ro dee, ne o naa osenngyipo amo ase san kemaa o kore mo feye, 'Mo beeko ko a waa mo boye. Amose-o mo e kpa feye fo tee mo aa mo na ane towe amo asen.'

4-5 Okyee amo a yere osenngyipo amo se kokore anen-aaa kyee, na o maa benjaa mo, pwee ne san ko osenngyipo-o ye. 'Haree mo a mon sere Wuribware, ne mo-o mo maa bu sese kemaa-o gbaa, bo lee anen ne okyee mo naa o toaraa mo-o se-o, mo e tee bamo, na ane towe bamo asen. Mo e mon waa anen sa mo, o dee nare mo se anen-aaa, na mo asen bo kpe mo.' "

6 Ne Yeesuu a kya se towe feye, "Mon' nu asen ne apoo osenngyipo amo a towe gywii mo eyee-o."

7 Mbeyomo ne apoo osenngyipo-o ya kya kpenlekyee amo-ro feraa, amo feraa a waa dee feye Wuribware e kya asese ne oo lee sa mo eyee, ne ba su ba tee mo kanye na mpase-o-ro. O mon gye oko ne o towe feye, 'Yo a fo ba nyanje'-o."

8 Mo e towe mo i gywii mone feye o ba menan, na o bo kya mo asese-ro, na bo nya bamo eyee lee bamo adon kesaree-ro. Amaa mo, dimaadi mo gyi-o, ya ba sweere mo se nyosepo, mo i nu feye asese san ba gyi Wuribware e ba gyi aaa?"

Farisiinyi na lenpoo okarepo kitee

9 Ne Yeesuu a bee towe kitee mo gywii bamo ne ba fa feye bamo wore e gye asese timaa, ne bo mon lee bo de oko ba tee seye-o."

* 17:27 Keleekaase 6. * 17:28 Keleekaase 18.

10 Ne ɔ ye, “N gye asese anyɔ ko e bo-ro aaa? Bamɔ ɔko gye Farisiinyi. Ne ɔko mɔ gye lenpoo ɔkɔɔreɔ. Ne baa yɔ Wuribware sunkpa-ɔ kabuno, na bo ya kɔre kebwarekɔre.

11 Ne Farisiinyi-o a yere mɔ kɔkwɛe, ne ɔ kɔre kebwarekɔre feye, ‘Wuribware, mɔ e sa fo anse na kusun feye mɔ a mon gye ogyimɔreɔ na apoonyi na ɔkyeekpapɔ feye ɔkɛmaa-ɔ. Mɔ e sa fo anse feye mɔ a mon du feye lenpoo ɔkɔɔreɔ mɔ ne ɔ yere nnon-ɔ.

12 Nke nsunoo kemaa-ro mɔ e kra akon nke nnyɔ, mɔ i lee ketɔ kemaa ne mɔ a nya-ɔ-ro ntunhare kudu-ro katunhare konko bo lonho fo, Wuribware.’

13 Amaa lenpoo ɔkɔɔreɔ-ɔ fɛraa, ɔ yere kamɛ nee. ɔ mon taare yase mɔ kunu soɔ gbaa, ne ɔ ba asaree bo yee kakpon-ro, ne ɔ ye, ‘Wuribware, ɔbɔyewaapo e gye mɔ, amɔse-ɔ nu mɔ ewee.’”

14 Ne Yeessu a tɔwe bo gye kee feye, “Lenpoo ɔkɔɔreɔ-ɔ kebwarekɔre ya gyi Wuribware akato, bo lee feye ɔkɛmaa ne o bu mɔ eyee kedabe-ɔ, Wuribware e baa mɔ kaase, ne ɔkɛmaa ne ɔ baa mɔ eyee kaase-ɔ mɔ, Wuribware e sa mɔ kedabe.”

*Anɛn ne Yeessu a yure nyaagyi-o
(Matiyo 19.13-15; Maak 10.13-16)*

15 Ne asese ko a baa bamɔ nyaagyi Yeessu ase feye ɔ ba mɔ asaree bo dɔnhɔ bamɔ se yure bamɔ. Amɔ mɔ agyaseɔ-ɔ a nu anɛn-ɔ, ne baa kpa feye bo gya bamɔ.

16 Amaa Yeessu a tee nyaagyi-o baa mɔ ase, ne ɔ ye, “Monɛ ma gya nyaagyi-o, mon! sa a bo ba mɔ ase, bo lee feye anɛn a nyaagyi mɔ na bamɔ ne bo du feye bamɔ-ɔ e gye ne bo tii Wuribware a kuwure-o si.

17 Na mon' nyinji si feye ɔkɛmaa ne ɔ maa sure si feye Wuribware gyi kuwure feye anɛn ne nyaagyi mɔ a sure si-o maa tii Wuribware a kuwure-o si.”

*A waa len bweeto feye atɔ wuye a sure si feye Wuribware gye mɔ owure
(Matiyo 19.16-30; Maak 10.17-31)*

18 Ne Yudaa awuye ɔgyenkreɛreɔ ko a bise Yeessu feye, “ɔkaapɔɔ timaa, emene ne mɔ e waa, na n nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-ɔ nee?”

19 Ne Yeessu ye, “Ntɛtɛ se ne fo e tee mɔ e otimaa? ɔko mon gye otimaa bee bo tii Wuribware se.

20 To, fo nyi Wuribware a mbraa-ɔ peee feye,

ɔko ma waa kakyeeekpa, ɔko ma mɔ mɔ beeko,
ɔko ma ywii, ɔko ma ten mɔ beeko kana,
na ɔkɛmaa bu mɔ se na mɔ nyi.”*

21 Ne ɔnyare amɔ a benhaa mɔ feye, “Lee mɔ nyaagyi-ro ne mɔ a lee gya Wuribware a mbraa mɔ peee se bo fo ndɔ.”

22 Yeessu a nu anɛn-ɔ, ne ɔ ye, “Ketɔ konko ya san fo a fo waa, na fo ya wu na fo kii atɔ wuye Wuribware se. Amɔ e gye feye fo ya fe fo kapotee peee, na fo taa atanne-ɔ sa atiripo, na fo bo gya mɔ se.”

23 Amaa ɔnyare amɔ a nu mfaanɛ-ɔ, a mon waa mɔ kɔne, a lee feye o de kapotee bweeto.

24 Yeessu a nu feye a mon waa ɔnyare amɔ kɔne, ne ɔ ye, “A waa len bweeto feye atɔ wuye a sure si feye Wuribware gye mɔ owure.

25 Nyɔma e taare a o lwee basa bo-ro daree aaa? Ma kɔre a n gyi. Amaa atɔ wuye kusure si feye Wuribware gye mɔ owure bo len ko kyɔ nyɔma kulwee basa bo-ro daree.”

26 Ne bamɔ ne bo bo mfen-ɔ a bise feye, “Ne nkee nse gbaa e gye ne o de kpa feye ɔ nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-ɔ nee?”

27 Ne Yeessu a benhaa feye, “Sese fɛraa maa taare a ɔ nya anɛn a nkpa-ɔ, amɔ Wuribware a sa mɔ kpa.”

28 Ne Peetroo ye, “Kee e, ane a yɔwe ketɔ kemaa ane gya fo se.”

29-30 Ne Yeessu mɔ ye, “ɔn, mɔ e tɔwe mɔ i gywii monɛ feye ɔkɛmaa ne oo kperi Wuribware a kuwure-o si, ne ɔ yɔwe mɔ pe, beee mɔ ka, beee mɔ daa-ana, beee mɔ tire-ana, beee mɔ akwɛreɔ, beee mɔ gyi-ana-ɔ e nya ketɔ kemaa ne ɔ yɔwe-ɔ bweeto a ɔ bo tii si kaye mɔ-ro, na amɔ kamɛ-ro-ɔ ɔ nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-ɔ kaye ne ka ba a ka bo ba-ɔ-ro.”

*Anɛn ne Yeessu a tɔwe mɔ lowi asen saseɔ-ɔ
(Matiyo 20.17-19; Maak 10.32-34)*

31 Ne Yeessu a lee mɔ agyaseɔ kudu anyɔ-ɔ keri si, ne ɔ ye, “Mon' nu mɔ ase. Anɛ e yɔ Yerɔsalem man-nɔ nee, mfen ne mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, asen ne Wuribware a akyaamɛ-ɔ a kyɛre-ɔ peee e ba-ro kasentij-o.

* 18:20 Kelee Igyipiti 20.12-16; Mbraa kebeesa 5.16-20.

³² Ba taa mo a bo bo sa Roma awuye ne baa koore ane man-o, na bo mose mo, na bo saare mo, na bo twee akyone wee mo se,

³³ na bo da mo paara, na bo mo mo. Amaa kemo nke nsa, mo i kyinjia n lee lowi-ro."

³⁴ Amaa mo agyasepo mon pini keto ne do towe-o. Amose-o bo mon nu amo-o peee kaase.

Aneŋ ne Yeesuu a bunji tenapo akorepo ko akato-o
(Matiyo 20.29-34; Maak 10.46-52)

³⁵ San ne Yeesuu e kpa a fo Yerikoo man, na tenapo nyare ko te kpa kee o kore ato.

³⁶ Mo a nu aseŋ biribiri ko e kyon-o, ne oo bise feye, "Ntoŋee nee?"

³⁷ Ne bo ye, "Yeesuu Nasarctenyi-o e gye ne o kyon."

³⁸ Ne do faa-ro feye, "Yeesuu, Deefid mo nana, nu mo ewee."

³⁹ Ne bamo ne bo gye nkpe-o e fee mo se feye o laato. Nkee gbaa ne o maa se o faa-ro kenken feye, "Deefid mo nana, nu mo ewee."

⁴⁰ Amo feraa ne Yeesuu a sii yere, ne o ye bo baa onyare-o mo ase. Mo a ba-o, ne Yeesuu a bise mo feye,

⁴¹ "Nteto ne fo e kpa feye ŋ waa sa fo?"

Ne o ye, "Mo nyanŋe, mo e kpa feye fo bunji mo akato, na n dee nya nu ato."

⁴² Ne Yeesuu a towe gywii mo feye, "Fo akato a bunji. Fo a koore mo gyi-o si-o, fo a kpaare."

⁴³ Puri amo-ro mfeŋ ne onyare amo akato a bunji neenee, ne do gya Yeesuu si, ne do sa Wuribware anse. Aseŋ peee ne bo gya Yeesuu si-o a nu amo-o, ne baa kyoro Wuribware.

19

Yeesuu na Sakiiyus aseŋ

¹ Ne Yeesuu a lwee Yerikoo man-no o nare-ro o kyon.

² Amo leŋpo akorepo bres ko ne o de atanne, ne ba tee mo e Sakiiyus-o bo man-o-ro mfeŋ.

³ Onyare mo e kpa feye o nu Yeesuu, mo-o mo a gye sese katiŋtin-o si-o, o maa nya a o nu mo bo lee aseŋ demanŋe ne baa muruwaa Yeesuu na o naa-o se.

⁴ Aneŋ se-o ne do nweenan yo aseŋ akato-ro, ne do ya dee kuronku kiyii ne ke yere kpa kee mfeŋ ne Yeesuu e ba a o bo kyon-o, na o nya nu Yeesuu.

⁵ San ne Yeesuu a bo fo mfeŋ-o, ne do deere soŋo, ne oo nu Sakiiyus, ne do towe gywii mo feye, "Sakiiyus, waa menan kporowe, bo lee feye fo aye ne mo e sowe ndoo."

⁶ Ne Sakiiyus akato a gyi, ne do waa menan kporowe bo yaa Yeesuu mo lŋ-no ya kra mo damenanŋe.

⁷ Ne okemaa ne oo nu-o a lee o tee feye, "Onyare mo a ya sowe nyinŋkpaŋe boye mo aye."

⁸ Ne Sakiiyus a koŋo yere bamo peee akato-ro, ne do towe gywii Yeesuu feye, "Mo nyanŋe, nu mfee. Mo e taa mo kapote-o kebeŋya na m bo ke atiripo. Ne mo ya gyi ko koore atanne kyon amo ne a bware-o, mo i kinŋaa keto ne mo a gyi mo kemo-ro-o iluwi ena na m bo sa sese amo, ne a kyon amo ne ane mbraa ye oyu e ka a o bo teere-o."

⁹ Ne Yeesuu ye, "Lŋ wuye mo a kaapo nee feye oo nu mo eyee. Aneŋ se-o, Wuribware a morowe mo ndoo. Nteto se gbaa ne leŋpo akorepo mo ma nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-o? Mo gbaa gye ane nana Abraham a ananagyi-o oko feye mone-o, beee?"

¹⁰ A lee feye mo, dimaadi mo gyi-o, a ba a m bo deere kpa aboyewaapo nee na m morowe bamo."

Ayaafre timaa anyo na keyaafre worogyapo ko kitee
(Matiyo 25.14-30)

¹¹ Na aseŋ amo san ba nu Yeesuu ase, ne do towe kitee mo gywii bamo. Amo san amo-o na o kpa a o fo Yerusalem man-no, ne ba fa feye Wuribware e kpa a o bo gyi mo kuwure-o sweere se mfee nee.

¹² Aneŋ se-o ne Yeesuu ye, "N gye sese dab ko ya dee kyena aaa? Ne kake nk o koŋo o yo man ko se kefo kefo, na bo ya ba mo bo gyi kuwure, na kemo kame na o kinŋi ba pe.

¹³ Pwee ne do dee yo-o, do tee mo ayaafre kudu, ne do sa bamo okemaa siidii kakpen, ne o ye, 'Mon' taa atanne-o bo kyurowi-ro bo fo san ne mo e ba-o.'

¹⁴ Amo onyare amo aye awuye-o mo i kisi mo-o se-o, san ne do yo-o, ne baa san mbdo bo gya mo se, na bo towe gywii bamo ne ba ba mo a bo bo gyi kuwure-o feye, 'Ane maa kpa a onyare mo waa ane owure.'

¹⁵ Onyare-o mo, baa ba mo bo gyi kuwure-o, ne oo kinŋi ba pe. Puri amo-ro, ne do sa kano feye mo ayaafre-o ba mo akato-ro na o nu atanne ne baa nya-o kano.

¹⁶ Ne ogyenŋkpeese-o a bo yere, ne o ye, 'Mo nyanŋe, mo a ba siidii kakpen ne fo a sa mo-o bo nya siidii nkpen kudu bo ti si.'

17 Ne mō nyanpe-ɔ ye, 'Fɔ a waa atɔ, keyaafɔre timaa e gye fɔ. Mbeyamō mō a kɔare fɔ gyi nsej ngyingyii-ro ŋu fɔ kasentɪn. Amose-ɔ mō e taa mō eman-ɔ kudu na n sa fɔ a fɔ deere se.'

18 Ne keyaafɔre nyasepɔ-ɔ mō a ba bɔ tɔwe feye, 'Mō nyanpe, mō a ba siidii kakpej ne fɔ a sa mō-ɔ bɔ nya siidii ŋkpej nnuu bɔ tii si.'

19 Ne onyare mō a tɔwe gywii mō-ɔ mō feye, 'Mō e taa mō eman-ɔ inuu a n sa fɔ a fɔ deere se.'

20-21 Ne asasepɔ-ɔ a bɔ tɔwe gywii mō nyanpe feye, 'Mō nyanpe, mō a sere fɔ, ne ŋ nyi feye fɔ asen bɔ leŋ, ne fɔ e taa ketɔ ne ke mɔj gye fɔ lee-o, ne fɔ e kɔare adɔteese ne fɔ mɔj dwii-o fɔ i kii fɔ lee-o si-o, ne kufu a nya mō, ne mō a taa bɔ kweerɔ kaprakεε-ro. Kee fɔ siidii kakpej-ɔ. Fɔ lee nee, amose-ɔ kɔare fɔ atɔ.'

22 Ne mō nyanpe-ɔ ye, 'Keyaafɔre bɔye na worɔgyapɔ mō! Mō e ba ketɔ ne fɔ fɔŋfɔ a tɔwe-ɔ na m bɔ bu fɔ kepɔ. Fɔ nyi feye mō asen bɔ leŋ, ne mō e taa ketɔ ne ke mɔj gye mō lee-o, ne mō e kɔare adɔteese ne mɔj dwii-o mō i kii mō lee.'

23 Ne emene ya waa se ne fɔ mɔj taa mō atanne-ɔ yaa bɔ beya banke-ro, na mō a kinji ba-ɔ, na ŋ nya atanne beɛ bɔ dɔŋŋɔ se?'

24 Ne ŋkee ɔ tɔwe gywii bamɔ ne bɔ yere mfej-ɔ feye, 'Mɔn' kɔare siidii kakpej ne e bɔ mō ase-ɔ sa mō ne ɔ nya siidii ŋkpej kudu-o.'

[25 Amaa baa beŋjaa nee feye, 'Anɛ nyanpe, ɔ kyɔ o de siidii ŋkpej kudu!']

26 Ne ɔ tɔwe gywii bamɔ feye, 'Ɔkɔ ne o de ketɔ-ɔ, ba taa bweɛtɔ na bɔ bɔ tii mō se, amaa ɔkɔ ne ɔ mɔj de-o feraa, ba kɔare kafwee ne o de-o na bɔ bɔ lee mō ase.'

27 Amaa mō adɔŋ-ɔ feraa ne bɔ mɔj kpa feye n gyi kuwure-o, mɔn' baa bamɔ mfee, na mɔn' bɔ mɔɔ bamɔ mō akatɔ-ro.' "

Anɛj ne Yeessu a deɛ kyena kuruma si lwee Yerɔsalem maŋ-no-ɔ
(Matiyo 21.1-11; Maak 11.1-11; Yohanee 12.12-19)

28 Saŋ ne Yeessu a tɔwe amɔ-ɔ lowe-ɔ, ne ɔɔ kya se ɔ yɔ. Ne ɔɔ gye aseɛ ŋkpeɛ ɔ yɔ Yerɔsalem maŋ-no.

29-30 Bamɔ a kyɔŋ kamaŋyii kɔ ne ba tee ε Betaniya-o, ne ba kpa a bɔ fɔ kamaŋyii kɔ ne ba tee ε Betefage-ɔ ne ka bɔ Mfɔ-Ayii kebee-ɔ kaase-ɔ, ne oo sun mō agyasepɔ-ɔ anyɔ bɔ gye ŋkpeɛ tɔwe gywii bamɔ feye, "Mɔn' nare kamaŋyii ne ka bɔ akatɔ se-ɔ-ro. Mone a deŋ mone i lweero-o, mone i ŋu bamɔ a ŋure kuruma kɔ ne ɔ mɔj tee dan lowe, ne ɔkɔ mɔj tee deɛ-ɔ yere, na mɔn' saŋne baa mfee.

31 Ɔkɔ ya bise mone ketɔ se ne mone e saŋne kuruma-o, na mɔn' tɔwe gywii mō feye, 'Anɛ nyanpe e gye ne ɔ kpa.'

32 Bamɔ a yɔ-ɔ, anɛj ne Yeessu a deŋ kaapɔ bamɔ-ɔ, ne baa ya ŋu.

33 Saŋ ne bɔ maa se ba saŋne kuruma-o, ne mō wuye-ana a bise feye, "Ntɛtɔ se ne mone e saŋne kuruma-o?"

34 Ne baa beŋjaa feye, "Anɛ nyanpe e gye ne ɔ kpa."

35 Ne baa taa mō yaa Yeessu. Ne baa bunji bamɔ awaagya bɔ bun kuruma-o si, ne baa kra Yeessu-ro, ne ɔɔ deɛ kyena se.

36 Yeessu a deɛ kuruma-o ɔ yɔ-ɔ, na aseɛ e brawɛ bamɔ awaagya-ro ba beya kabɔre-ɔ se na ɔ nare se kyɔŋ.

37 Saŋ ne Yeessu a fɔ mfej ne kpa-ɔ bɔ Mfɔ-Ayii kebee-ɔ kaase, ne ɔ kporɔwe-ro ɔ yɔ Yerɔsalem maŋ-no-ɔ, ne aseɛ demaŋte ne bɔ gya mō se-ɔ a lee ba sa Wuribware anse, na ba kyoro mō kenken bo lee akpeyeɛtɔ ne ɔɔ sa ne baa ŋu-o pεεε se.

38 Ba fεε-ro kenken ba tɔwe nee feye,

“Wuribware yure owure ne ɔ ba mō kenya-re-ro-ɔ.”*

Ketɔ kemaa a yuri Wuribware se.
Mō ne ɔ bɔ soqɔ-ɔ nya kedabe na wuraa ooo!”

39 Ne Farisii awuye ne bɔ tii aseɛ demaŋte ne bɔ gya Yeessu si-o bokɔ a tɔwe gywii Yeessu feye, "Ɔkaapɔɔ, ketɔ ne fɔ agyasepɔ-ɔ e tɔwe-ɔ mɔj bɔ dan. Tɔwe gywii bamɔ feye bɔ laato."

40 Ne Yeessu ye, "Mō e tɔwe mō i gywii mone feye bamɔ ya laato, aforɛ na agyarekɔ fɔŋfɔj e fεε-ro anɛj deɛ."

Anɛj ne Yeessu a su sa Yerɔsalem awuye-o

41 Saŋ ne Yeessu a tɔ-ro Yerɔsalem, ne oo ŋu anɛj ne maŋ-ɔ du-o, ne oo su sa maŋ-ɔ aseɛ.

* 19:38 Kiliŋ 118.26.

42 Na ɔ tɔwɛ feyɛ, “Yerɔsalem awuye, mone dɛɛ mone nyi kpa ne Wuribware e kpa feyɛ mon' bɔrɔ sɛ na mon' nya kayeyuri kasɛntɪn neɛ ooo, weetee asɛn maa tɔ mone. Amaa mone mon nyi kpa amɔ mbeyɔmɔ.

43 San kɔ e ba ne mone adon e ba, na bɔ bɔ tii mone ekpa, na bɔ kyaa muruwaa mone bɔ sii nsɛna.

44 Na bɔ bɔ kpuri mone pɛɛɛ mɔ. Bɔ maa yɔwɛ mone agyi gbaa. Na bɔ bwee mone akyaɲ pɛɛɛ. Kɛfɔrɛ serise kɔnkɔ gbaa maa san na kɛ yɛrɛ kɛmɔ mbeyɔmɔ a yɛrɛkpa-ɔ, bɔ lɛɛ feyɛ mone mon pini feyɛ ndɔɔ Wuribware a ba, na ɔ bɔ mɔrɔwɛ mone.”

*Kɛtɔ ne Yeesuu a waa na ɔ bɔ Wuribware sunjka-ɔ
(Matiyo 21.12-17; Maak 11.15-19)*

45 Kayɛ nkɛ-o, ne Yeesuu a bɛɛ yɔ Yerɔsalem man-nɔ ya lwee Wuribware sunjka-ɔ kabuno. Nɛ oo ŋu ayawogypɔ te mfeɲ ba fe atɔ. Mɔ a ŋu bamɔ anɛɲ-ɔ, ne ɔ lɛɛ ɔ gya bamɔ ɔ lɛɛ mfeɲ.

46 Nɛ ɔ tɔwɛ gywii bamɔ feyɛ, “Baa kyɔrɛɛ abwaresɛɲ wɔrɛ-ɔ-rɔ feyɛ Wuribware yɛ,

‘Mɔ lɔɲ-ɔ i kii kɛkyan ne kayɛ mɔ-rɔ asɛsɛ pɛɛɛ
e ba a bɔ bɔ nya kɔrɛ kɛbwarekɔrɛ-ɔ.*

Amaa mone a taa mfeɲ bɔ kii ‘ayu lɔɲ neɛ* bɛɛɛ?’”

47 To, kake kɛmaa na Yeesuu naa Wuribware sunjka a kabuno-ɔ ɔ kaapɔ abwaresɛɲ. Nɛ Wuribware alɔɲɲɔpɔ abresɛ-ɔ na Wuribware mbraa akaapɔpɔ-ɔ na man agyɛnkɛɛpɔ-ɔ e kpa a bɔ mɔɔ mɔ.

48 Amaa bɔ mon nya kpa, bɔ lɛɛ feyɛ asɛsɛ-ɔ pɛɛɛ mɔ bɔ mfeɲ ba nu asɛɲ ne ɔ tɔwɛ-ɔ neɛ, na bɔ maa kpa feyɛ asɛɲ-ɔ kɔkɔnkɔ gbaa e kyɔɲ bamɔ sɛ na bɔ mon nu.

20

*Yudaa awuye agyɛnkɛɛpɔ a sɛɲbise kɔ ne Yeesuu a kine kilee kan-ɔ
(Matiyo 21.23-27; Maak 11.27-33)*

1 Kake nkɔ san ne Yeesuu bɔ Wuribware sunjka a kabuno-o ɔ tɔwɛ asɛɲ timaa-o o gywii asɛsɛ-ɔ, ne Wuribware alɔɲɲɔpɔ abresɛ-ɔ na Wuribware mbraa akaapɔpɔ-ɔ na nkɛɛ man agyɛnkɛɛpɔ-ɔ a ba Yeesuu ase. 2 Ne baa bɔ bise mɔ feyɛ, “Nɛɛ ya sa fɔ kpa feyɛ fɔ gya asɛsɛ bɔ lɛɛ Wuribware sunjka a kabuno-o mfeɲ? Ne nɛɛ ya sa fɔ kpa feyɛ fɔ kaapɔ atɔ mfeɛ?”

3-4 Amɔ fɛraa ne Yeesuu mɔ yɛ, “To, mɔ i bise mone asɛɲ kɔnkɔ kɛɲ, ne mone ya taarɛ bɛɲɲaa mɔ nɛɛnɛɛ fɛraa, mɔ-ɔ mɔ i lee mone kanɔ. Mon' kaapɔ mɔ mɔ ne ɔ sa Yohaneɛ Osuubɔpɔ-ɔ kpa feyɛ ɔ bɔ asɛsɛ asuu-o. Wuribware ya sa mɔ kpa bɛɛɛ dimaadi?”

5 Ne bamɔ wɔrɛ wɔrɛ a lee ba gyiiri ikii. Bɔ yɛ, “Emɛnɛ ne anɛ tɔwɛ-ɔ neɛ? Bɔ lɛɛ feyɛ anɛ ya tɔwɛ e Wuribware ya sa Yohaneɛ kpa a ɔ bɔ asuu, o bise anɛ feyɛ, ‘Ntɛtɔ sɛ neɛ ne mone mon kɔrɛ Yohaneɛ gyi?’

6 Ne anɛ mɔ anɛ ya tɔwɛ feyɛ dimaadi ya sa mɔ kpa, asɛsɛ mɔ e tweɛ anɛ abu, a lɛɛ feyɛ baa kɔrɛ gyi feyɛ Yohaneɛ Osuubɔpɔ-ɔ gyɛ Wuribware a akyaamɛɛ-ɔ ɔkɔ neɛ.”

7 Anɛɲ sɛ-ɔ ne baa bɛɲɲaa Yeesuu feyɛ, “Anɛ mon nyi ɔkɔ ne ɔ sa Yohaneɛ kpa feyɛ ɔ bɔ asuu-o.”

8 Ne Yeesuu mɔ yɛ, “Anɛɲ fɛraa ŋ gbaa ma tɔwɛ ɔkɔ ne ɔ sa mɔ kpa feyɛ ŋ waa kɛtɔ ne mɔ e waa-ɔ a n gywii mone.”

*Apafɔwɔ bɔyɛ kɔ kitee
(Matiyo 21.33-46; Maak 12.1-12)*

9 Ne Yeesuu a tɔwɛ kitee mɔ gywii asɛsɛ-ɔ. ɔ yɛ, “N gyɛ ɔnyarɛ kɔ ya dɛɛ kyena aaa? Ne ɔɔ dɔɔ mɔ bobe ayii kɔ, ne a swɛɛ agyi kɔ ne bɔ de ba waa nta-ɔ. Ne ɔɔ taa sa apafɔwɔ kɔ feyɛ bɔ deɛrɛ sɛ sa mɔ, ne ɔ lɛɛ pɛ yɔ tɔɲ kɔ ya kyee-ro.

10 San ne bobe agyi amɔ a bɛrɛ, ne amɔ kiteebɛɛ a fɔ-ɔ, ne kɔdɔɔ-ɔ wuye-o a sunj mɔ keyaafɔrɛ kɔ bɔ kyɔɲwɛ apafɔwɔ amɔ asɛ, na ɔ yɔ na bɔ ke kɛtɔ ne baa nya lɛɛ kɔdɔɔ-ɔ-rɔ, na bɔ taa mɔ lee-o sa keyaafɔrɛ-ɔ, na ɔ taa baa mɔ. Keyaafɔrɛ amɔ a yɔ-ɔ, ne apafɔwɔ amɔ a kra mɔ da, ne baa yɔwɛ mɔ bɔ kyɔɲwɛ mɔ nyanɲɛ asɛ asarɛɛ kpaɲkpaɲ.

11 Anɛɲ sɛ-ɔ ne kɔdɔɔ-ɔ wuye-o a bɛɛ sunj mɔ ayaafɔrɛ-ɔ ɔkɔ bamɔ asɛ. Ne baa bɛɛ da mɔ gbaa mɔ, ne baa saarɛ mɔ waa mɔ ipeere, ne oo kiɲɲi yɔ mɔ nyanɲɛ asɛ asarɛɛ kpaɲkpaɲ dɛɛ.

12 Ne kɔdɔɔ-ɔ wuye-o a bɛɛ sunj keyaafɔrɛ sasɛpɔ, ne apafɔwɔ amɔ a bɛɛ da mɔ mayɛ mayɛ sɛ, ne baa nɛɲ mɔ lɛɛ kɔdɔɔ-ɔ-rɔ.

* 19:46 Isaya 56.7. * 19:46 Yeremeyaa 7.11.

13 Kòdòò wuye-o a kiŋŋi ba-ò, nẹ ọ yẹ, ‘Nẹ ñkee emene nẹ mọ e waa? To, mọ i sunj mọ fɔŋfɔŋ mọ gyi kɔŋkɔ nẹ mọ e kpa mọ asen-ò nẹe. N̄ nyi feyẹ a waa kanò ñkɛmaa mọ fɛraa ba bu mọ.’

14 Sanj nẹ apafowò amọ a ñu kayaagyi-o e ba-ò, nẹ ñkee ba tawẹ ba gywii abɛe feyẹ, ‘Kee kòdòò wuye-o mọ gyi-o nẹ mọ se ya wu o gyi mọ kapotɛ-ò e ba-ò. Mɔn! sa a anẹ mọ mọ, na mọ se a kòdòò mọ kii anẹ lee.’

15 Nẹ baa gyiiri mọ lee kòdòò-ò-rò, nẹ baa mọ mọ.”
Nẹ Yeesuu a tawẹ bọ gye kɛe feyẹ, “To, mone e kòore mone i gyi feyẹ emene nẹ bobo kòdòò-ò wuye-o e waa apafowò amọ-ò nẹe?”

16 Mọ e fa feyẹ mọ fɔŋfɔŋ e yò nẹe na ọ ya mọ asɛsɛ-ò pɛɛɛ, na ọ beɛ taa kòdòò-ò sa asɛsɛ banban, na bọ deere se sa mọ.”

Amọ asɛsɛ nẹ bọ bọ mfeŋ-ò a nu aneŋ nẹ Yeesuu a tawẹ-ò, nẹ bọ yẹ, “Daabii. A mọŋ bọ dan.”

17 Amọ fɛraa nẹ Yeesuu a deere bamọ, nẹ oo bise feyẹ, “Nẹ baa kyɔrɛ abwaresen wɔrɛ-ò-rò feyẹ,

‘Kefore serise kọ nẹ apwɛɛpọ de bọ pwɛɛ
nẹ baa kine kẹmọ bọ twɛɛ-ò,
ya kọŋ bọ kii kẹmọ nẹ kaa leŋ ləŋ-ò pɛɛɛ bọ yera-ò.’*

Mone i nyi feyẹ amọ-ò kaase e gye emene?

18 Amaa mọ i yii mone se feyẹ okɛmaa nẹ mọ ya lee da kefore amọ se, ke e teŋŋe sɛsɛ-ò-rò kyikpuri kyikpuri. Nẹ kẹmọ ya lee da okọ se, na kọ kwɛɛ mọ waa feyẹ eɛ-ò.”

Leŋpoo kẹka seŋbise
(Matiyo 22.15-22; Maak 12.13-17)

19 Nẹ Wuribware mbraa akaaporo-ò na Wuribware alɔŋŋoro abresɛ-ò e kpa a bọ kra Yeesuu mfeŋ nẹ ɔ tawẹ kitee-o, a lee feyẹ baa ñu feyẹ ɔ ba kitee-o bọ kaapo feyẹ bọ du feyẹ apafowò bọye amọ-ò. Amaa bamọ a sere asɛsɛ nẹ bọ bọ mfeŋ-ò se-ò, bọ mọŋ taare.

20 Aneŋ se-ò nẹ ba buwi ba kpa Yeesuu eƙpa. Nẹ baa sunj asɛsɛ kọ, na bọ waa feyẹ bọ gye asɛsɛ timaa-o, na bọ yò Yeesuu ase, na bọ ya bise mọ asen lɔre mọ kanò-rò, na ọ tawẹ kebọye kọ, na bọ nya kra mọ yaa bọ sa gominaa-o.

21 Nẹ akyɔŋŋoro amọ a yò Yeesuu ase. Nẹ baa bọ tawẹ kɔnɛ kɔnɛ gywii mọ feyẹ, “Okaporo, anẹ nyi feyẹ asen nẹ fọ e tawẹ na fọ e kaapo-ò gye kasentij. Fọ mọŋ nyi feyẹ sɛsɛ mọ gye sɛsɛ dabɛ bɛɛ ọ gye sɛsɛ kagyinyii, fọ fɛraa fọ e kaapo atɔ kasentij nẹ Wuribware e kpa feyẹ sɛsɛ dimaadi kɛmaa waa-ò nẹe.

22 Amosɛ-ò anẹ i bise fọ feyẹ, Roma awuye a kọ kɛnaa gyi anẹ se kòore anẹ maŋ-ò se-ò, anẹ ya ka leŋpoo sa bamọ owure dabɛ nẹ ba tɛɛ mọ e Kayesaa-ò, nẹ a kye anẹ Wuribware mbraa-ò, bɛɛ a maa kye? Tawẹ na anẹ nu.”

23 Amaa Yeesuu a kyɔ pini feyẹ ba kyɔ mọ-rò ba keɛ nẹ-ò se-ò,
24 nẹ ọ yẹ, “Mɔn! taa atanne fufuri kigyi nẹ kaa fọ siidii kudu-o, nẹ mone de mone e ka leŋpoo-o baa a ñ keɛ.” Bamọ a taa baa-ò, nẹ oo bise bamọ feyẹ, “Nse fotoo na kenyarɛ e dɔŋ atanne-ò se-ò nẹe?” Nẹ bọ yẹ, “Owure Kayesaa lee nẹe.”

25 Nẹ Yeesuu yẹ, “To, amọ fɛraa mɔn! ka kɛtɔ nẹ ke gye Kayesaa lee-o sa Kayesaa, na mɔn! ka kẹmọ nẹ ke gye Wuribware lee-o sa Wuribware.”

26 Aneŋ nẹ Yeesuu a lee bamọ asen-ò kanò bɔrɔ-ò a sa nẹ eyɛɛ a kpeŋ bamọ. Bọ mọŋ taare waa mọ kɔtɔkɔ na ọ nya tawẹ kebọye kọ laman-ò-rò, na bọ nya yere kẹmọ se bọ porò mọ. Nẹ baa laato.

Kikyinjji lee lowi-ro seŋbise
(Matiyo 22.23-33; Maak 12.18-27)

27 Amọ kamɛ-rò nẹ Sadukii awuye kọ a ba Yeesuu ase aneŋ deɛ na bọ bọ bise mọ asen. Sadukii awuye mọ mọ gye Yuda a awuye kọ nẹ ba kòore ba gyi feyẹ sɛsɛ ya wu, mọ kayowore na mọ kra pɛɛ a wu, nẹ aneŋ se-ò, ọ maa taare a o kyinjji lee lowi-ro pɛɛɛ-ò nẹe. To, nẹ baa bise Yeesuu feyẹ,

28 “Okaporo, anẹ ɔdɛdaapo Mosis ya kyɔrɛ mbraa mọ sa anẹ feyẹ, okọ ya wu yowẹ mọ ka na bọ mọŋ kowɛ agyi, sɛsɛ-ò mọ tire taa kpenlekye-ò waareɛ, na bọ nya kowɛ kayaagyi, na bọ taa kamọ feyẹ mọ daa nẹ oo wu-o mọ gyi nẹe.

29 To, anyare kọ agyi nyanjɛ asunoo e deɛ bọ bọ-rò. Nẹ bamọ-rò abresɛ-ò a waareɛ, nẹ ɔ bọ wu yowɛ okyɛ-ò, na mọ aa mọ mọŋ kowɛ.

30 Nẹ anyasɛpọ-ò a bọ taa mọ beɛ waareɛ, na mọ aa mọ beɛ bọ mọŋ kowɛ, nẹ anyare-ò a bọ wu.

* 20:17 Kilij 118.22.

³¹ Ɔsasεpɔ-ɔ gbaa anεj dεε. Bamɔ asunoo-o pεεε a waareε bamɔ daa a kpenlekyεε amɔ gyanjε se, nε baa wu yɔwε mɔ, na mɔ aa bamɔ ɔkɔ monj kɔwε gyi kɔnjkɔ gbaa.

³² A bɔ-ro, nε ɔkyεε-ɔ mɔ a bɔ wu gya bamɔ se.

³³ Nε mbeyɔmɔ bɔ yε ɔkεmaa i kyinjɪ a ɔ lεε lowi-ro-o. Kake nsi amɔ, bamɔ-ro nse ε gye nε o kii ɔkyεε-ɔ mɔ kuri? Bɔ lεε feyε bamɔ asunoo-o pεεε mɔ a waareε mɔ bɔ gyanjε se."

³⁴ Nε Yeesuu a bεnjaa bamɔ feyε, "Ndɔɔ a kayε-ɔ anyarε na akyyε ε gye nε ba waareε.

³⁵ Sanj kɔ ε ba nε bamɔ nε baa wu-o i kyinjɪ a bɔ lεε lowi-ro. Na bamɔ nε Wuribwarε asε bɔ gye asεε timaa-o bɔ kyεna mɔ asε, na bɔ ma lεε wu. Bɔ lεε anεj nε bɔ maa lεε wu-o si-o, bɔ maa waareε.

³⁶ Bɔ lεε mfaanεε sε-ɔ, bamɔ kakyena-ro ε waa nεε feyε Wuribwarε a mbɔɔ-ɔ lee-o. Na anεj nε baa kyinjɪ lεε lowi-ro-o si-o, a kaapɔ feyε bɔ gye Wuribwarε mɔ gyi-ana.

³⁷ Monε fεraa monε yε alowipɔ-ɔ maa lεε kyinjɪ a bɔ lεε lowi-ro. Amaa mɔ ε tɔwε mɔ i gywii monε feyε anε ɔdɛdaapɔ Mosis gbaa a kaapɔ feyε alowipɔ-ɔ sanj ba kyinjɪ a bɔ lεε lowi-ro ba. Mfεj nε ɔ kyɔrε anεj nε ɔ kyɔj deere kiyii nε kε ε kywεε-ɔ asεj-ɔ, ɔ yε Wuribwarε a tɔwε gywii mɔ feyε, 'Mɔ ε gye Wuribwarε nε fɔ nana-ana Abraham na Isak na Yakubu i sunj-o.'*

³⁸ Amɔ a gye feyε anε adɛdaapɔ amɔ nε baa wu-o a sanj ba sunj Wuribwarε-ɔ sε-ɔ, a kaapɔ nεε feyε bamɔ a wu gbaa ooo, bamɔ εkra sanj i te. Wuribwarε asε fεraa, bamɔ nε baa wu-o na bamɔ nε bɔ kεε-ɔ pεεε te."

³⁹ Yeesuu a tɔwε anεj lowε-ɔ, nε Wuribwarε mbraa akaapɔpɔ-ɔ bɔkɔ yε, "Ɔkaapɔpɔ, fɔ a lee kanɔ nεεnεε."

⁴⁰ Lεε sanj amɔ bɔ yɔ, bamɔ ɔkɔ monj lεε taarε bise mɔ asεj daa.

*Ɔkɔ nε Wuribwarε i sunj a ɔ bɔ kyɔjwε-ɔ asεj
(Matiyo 22.41-46; Maak 12.35-37)*

⁴¹ Nε Yeesuu a bise bamɔ sεnjbise kɔ bɔ bεnjaa mɔ nε baa bise mɔ-ɔ. Ɔ yε, "Emεnε sε nε bɔ yε mɔ nε Wuribwarε i sunj a ɔ bɔ kyɔjwε nε ba tεε mɔ ε Kristoo-o ε lεε Owure Deefid a kenana-ɔ-ro-ɔ nεε?"

⁴²⁻⁴³ A lεε feyε Deefid fɔnjfɔj a tɔwε mɔ ilinj a wɔrε-ɔ-ro nεε feyε,

'Wuribwarε a tɔwε gywii mɔ nyanjε nεε ε,
Kyεna mɔ kigyise si mfεε,
na n sa a fɔ adɔj pεεε mɔ ba fɔ kaase.*'

⁴⁴ To, Deefid a kyɔrεε asεj amɔ nε Wuribwarε a tɔwε gywii ɔkɔ nε o te mɔ asε-ɔ, Kristoo nε ɔ tɔwε gywii. Amɔ a gye anεj sε-ɔ, nε Deefid fɔnjfɔj a kyɔrεε tεε Kristoo feyε mɔ nyanjε, bamɔ ya kɔwε Kristoo nε ɔ waa sεsε dimaadi, emεnε nε ɔ waa a ɔ lεε Deefid a kenana-ɔ-ro, na Deefid a kyɔ tεε Kristoo feyε mɔ nyanjε?"

*Yeesuu yε ɔkεmaa sa Wuribwarε mbraa akaapɔpɔ-ɔ sε
(Matiyo 23.1-36; Maak 12.38-40)*

⁴⁵ Na asεsε-ɔ pεεε sanj ba nu ketɔ nε Yeesuu ε tɔwε-ɔ, nε ɔ tɔwε gywii mɔ agyasεpɔ-ɔ feyε,

⁴⁶ "Mon' sa Wuribwarε mbraa akaapɔpɔ-ɔ sε. Bamɔ ε gye nε bɔ naa bɔ bunj εkaarε soswεε lamaj-nɔ, nε ba kpa feyε asεsε dεε nya gyɔnjɔ ka bamɔ nnɔ, nε bɔ te nya dabε sε kεbwarεkɔrε akyan-nɔ na ateese gyikpa.

⁴⁷ Bamɔ ε gye nε ba puni akpenlekyεε ba kɔrε bamɔ elɔj, na ba kɔrε kεbwarεkɔrε anεj-aaa na asεsε nya ŋu sanj amɔ feyε bɔ tεε bɔ gya Wuribwarε sε nεnεε. Mfaanεε a asεsε sε-ɔ nε Wuribwarε i gyiiri kεsεbɔ bweεtɔ."

21

*Kpenlekyεε kɔ a afɔrεyε bɔsε-ɔ
(Maak 12.41-44)*

¹ Nε Yeesuu a dεrε ŋu feyε atɔ awuye de atanne dabε ba waa Wuribwarε sunjka a atanne a kedakaa-ɔ-ro.

² Nε ɔ bεε ŋu kpenlekyεε otiripɔ kɔ mɔ a taa εpasowa adunyɔ kpenj waa-ro.

³ Mfεj nε Yeesuu a tɔwε gywii mɔ agyasεpɔ-ɔ feyε, "Mɔ ε tɔwε mɔ i gywii monε pεεε feyε kpenlekyεε otiripɔ mɔ a fɔrεyε-ɔ kyɔ ɔkεmaa lee-o.

⁴ Bɔ lεε feyε atɔ awuye-o a lee bamɔ atanne nε bɔ de-o si kafwεε nεε baa bɔ bɔ afɔrεyε-ɔ, amaa kpenlekyεε otiripɔ mɔ fεraa, ketɔ nε o de-o pεεε nε ɔ taa baa bɔ bɔ afɔrεyε-ɔ. Mɔ kapɔtε pεεε nε o de-o nε ɔ taa baa-ɔ."

* 20:37 Keleε Igyipiti 3.6. * 20:42-43 Kilinj 110.1.

Aneŋ ne Yeesuu a tawę Wuribware sunjka kibwee asen-ɔ

(Matiyo 24.1-2; Maak 13.1-2)

⁵ Yeesuu mɔ aa mɔ agyasepɔ-ɔ a maa se bɔ bɔ Wuribware sunjka a kabuno-o, ne mɔ agyasepɔ-ɔ bɔkɔ a tawę aneŋ ne sunjka-ɔ bɔ dan-ɔ asen, a lee feye aseɛ kɔ a taa aforę damenanse bɔ sa Wuribware, na apweɛpɔ-ɔ bɔ pwɛe mɔ sunjka-ɔ na ɔ nya waa dan.

⁶ Ne Yeesuu a beŋŋaa bamɔ feye, “Amɔ-ɔ pɛɛe mɔ ne mɔne a ŋu-o, sanj kɔ e ba a ɔ bɔ ba, na aforę amɔ ne baa bɔ pwɛe akyaŋ amɔ-ɔ kɔŋkɔ gbaa maa sii mfeŋ ne ke yeɛ mbeyom-ɔ. Ba gyera amɔ pɛɛe a bɔ bɔ da.”

Aseŋ ne a ba pwɛe na kaye deɛ gye keɛ-ɔ

(Matiyo 24.3-14; Maak 13.3-13, 21-23)

⁷ Keɔ a waa kafweɛ-ɔ, ne mɔ agyasepɔ-ɔ a bise mɔ feye, “Ɔkaapɔpɔ, sanj mɔ ne asen mɔ pɛɛe ne fɔ a tawę bɔ lee Wuribware sunjka amɔ se-ɔ e ba? Ne ntetɔ atɔ e gye ne a waa pwɛe na anę deɛ ŋu feye sanj amɔ a fɔ?”

⁸ Ne Yeesuu ye, “Mɔn' sa se na ɔkɔ ma penna mɔne, bɔ lee feye aseɛ bweɛtɔ e ba na bɔ bɔ penna mɔne feye, ‘Mɔ e gye Kristoo ne Wuribware a sunj bɔ kyɔŋwe-ɔ,’ na bɔ de mɔ kenyaɛ ba tawę asen na bɔ penna aseɛ, na bɔ beɛ penna feye, ‘Kaye e kpa a ka gye keɛ.’ Amaa mɔne ma gya bamɔ se.

⁹ Sanj amɔ mɔne ya nu eko na anaa se, mɔne ma sa a kufu nya mɔne, a lee feye a waa kano ŋkɛmaa a ba aneŋ pwɛe, amaa n gye amɔ e gye ne a kaapɔ feye kaye e kpa a ka gye keɛ.

¹⁰ Mɔ e tawę mɔ i gywii mɔne feye eman e kɔ abɛe na sweɛɛ kɔ se aseɛ kɔ sweɛɛ kɔ se mɔ aseɛ.

¹¹ Sweɛɛ e lee a ɔ lenjkan, na akɔŋ ba, na alɔgyi ewɔɛɛse ewɔɛɛse ba esweɛɛ bweɛtɔ se, na mon' ŋu afusen na afutɔ a lee awɔɛɛ-rɔ a ba.

¹² Amaa pwɛe na atɔ mɔ pɛɛe deɛ waa-ɔ, ba kperi aneŋ ne mɔne gye mɔ agyasepɔ-ɔ se, na bɔ daye mɔne, na bɔ waa mɔne awɔɛɛfɔ. Na bɔ kra mɔne yaa anę Yudaawuye kebwarekɔre akyaŋ abɛɛɛ ase, na bɔ tii mɔne. Na bɔ pɔɔ mɔne awure na agominaa akatɔ-rɔ.

¹³ Amaa amɔ e gye ne a sa mɔne kpa na mon' nya tawę asen timaa-o gywii bamɔ.

¹⁴ Mɔne ma sa a keɔ tɔɔraa mɔne. Mɔne ma sa a asen ne mɔne e ya tawę mfeŋ-ɔ mfɛɛɛ tɔɔraa mɔne.

¹⁵ Bɔ lee feye mɔ e kaapɔ mɔne asen ne mɔne e ya tawę mfeŋ-ɔ, na n sa mɔne kanyiasen na ŋ kaapɔ mɔne aneŋ ne mɔne e ya tawę asen ne mɔne dɔŋ kɛmaa maa taare a o gyiiri mɔne iki-i-o.

¹⁶ Mɔ e tawę mɔ i gywii mɔne feye mɔne akowepɔ na ada na atire na akowebɛɛ na anyare e taa mɔne a bɔ sa a bɔ mɔ mɔne bɔkɔ.

¹⁷ Asɛɛ i kperi mɔ se, na bɔ kisi mɔne.

¹⁸⁻¹⁹ Amaa mɔne ya yeɛ kenken fɛraa, mɔne e nya ŋkpa na kukyure ne a mɔn de keɛ-ɔ, na mɔne kunj si kipwiigyi kɔŋkɔ gbaa ma fɔ.”

Aneŋ ne Yeesuu ye Yerɔsalem man i kpuri-o

(Matiyo 24.15-22; Maak 13.14-20)

²⁰ Ne Yeesuu ye, “Sanj ne mɔne ya ŋu asoogyaa awuye a muruwaa Yerɔsalem man, amɔ fɛraa mon' pini feye a sanj kafweɛ na man-ɔ kpuri.

²¹ Sanj amɔ bamɔ ne bɔ bɔ Yudeya sweɛɛ se-ɔ, a tiri feye bɔ seɛɛ yɔ abɛɛ-rɔ, na bamɔ ne bɔ bɔ man-ɔ-rɔ seɛɛ lee, na bamɔ ne bɔ mɔŋ bɔ man-ɔ-rɔ mɔ ma lee kinji yɔ mfeŋ.

²² A lee feye sanj amɔ e gye keɛɛbɔgyiiri ŋke ne baa kyɔɛɛ mɔ asen waa abwareɛɛn wɔɛɛ-ɔ-rɔ-ɔ.

²³ Sanj amɔ adanpɔkyɛe na atrapɔ i ŋu asen neɛ feɛ. Sweɛɛ amɔ se aseɛ asen e waa ewɛɛ bweɛtɔ, na Wuribware beɛ gyiiri aseɛ-ɔ keɛbɔ.

²⁴ Na bɔ mɔ aseɛ-ɔ bɔkɔ apan-nɔ, na bɔ kra bamɔ bɔkɔ mɔ yaa tii nde se awuye eman kɛmaa se, na bamɔ ne bɔ maa kɔɔre Wuribware ba gyi-o kpuri Yerɔsalem man amɔ pɛɛe bɔ fɔ bamɔ sanj ne ba gyi-o keɛ.”

Yeesuu, dimaadi mɔ gyi-o, a keba nyɔsepo-ɔ

(Matiyo 24.29-35; Maak 13.24-31)

²⁵ Ne Yeesuu a kya se feye, “Sanj amɔ-ɔ aneŋ ne kyɔwe na akyɛe-e-kpa-agyi i kyurowi-o i puruwe mɔne. Na sweɛɛ se mɔ eman kɛmaa se aseɛ asen waa ewɛɛ, na ɔpɔɔ kusu na mɔ alanjparę dabę dabę-ɔ sa a kufu nya ɔkɛmaa.

²⁶ Ŋkee fɛraa aseɛ ya ŋu feye awɔɛɛ-rɔ keɔ kɛmaa a kyurowi kɛmɔ kyenakpa na narekpa-ɔ, ba yeɛ a bɔ gywii kaye a ka gye keɛ, na amɔ kufu sa a bɔ kirin.

²⁷ To, na mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, lee sɔsɔ n te awɔɛɛ-rɔ mɔ e ba keyaalęn-nɔ na kelanjerɔ dabę-rɔ.

28 Amo-ɔ pɛɛɛ ya lɛɛ a waa-ɔ, na mon' koso yere na mon' yase mone anu deere sosɔ, a lɛɛ feye san amo mone amɔrɔwepo-ɔ a tɔ-rɔ.”

29 Ne Yeesuu ye, “Mon' sa a figi kiyii-o kaapo mone kanyiasen.

30 Mone nyi feye kemɔ ya ba ke e kpa a ke pɔwe, amo kekyaare e kpa a ke fo.

31 To, anɛn dɛɛ ne mone ya nu feye atɔ mɔ e waa, na mon' pini feye Wuribware a kuwure-o san e kpa a ke fo.

32 Mɔ i gyi mone kasɛntɛn feye ndɔɔ a kaye mɔ-rɔ a asɛɛ-ɔ boko i nu san ne atɔ mɔ e ba-ɔ.

33 Sosɔ na sweere pɛɛɛ asɛn e kyon, amaa mɔ asɛn fɛraa maa kyon daa.”

Okɔ mon nyi kake ne Yeesuu i kiɛɛni a ɔ ba-ɔ

34-35 Ne Yeesuu a tɔwe bo gye keɛ feye, “Mon' sa mone eyeɛ se, na mone ma sa a ateese na katanu na kaye mɔ-rɔ asɛn kɔɔre mone mfɛɛre, na mon' nya nu ketɔ ne ke e ba-ɔ. N gye anɛn, kake ne mɔ i kiɛɛni a m ba sweere mɔ se-ɔ i puruwe mone, na ka kra mone katɛɛ-rɔ feye anɛn ne katɛɛ e kra kabɔ-ɔ. Kake amo i puruwe asɛɛ pɛɛɛ ne san amo bo san bo te sweere se-ɔ.

36 Amosɛ-ɔ mon' waa siraa, na mon' deɛ korɛ kebwarekorɛ san kemaa feye mon' lwee asɛn mɔ-rɔ lɛɛ, na seye ma waa mone, na mon' beɛ nya taare yere mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, akatɔ-rɔ kake amo na kufu mon de mone.”

37 Nke amo san kemaa Yeesuu naa Wuribware sunkpa a kabuno-o ɔ kaapo abwaresɛn, na amo ya fo kedɛɛpweɛta-ɔ na ɔ ya di Mfo-Ayii kebee-ɔ se.

38 Na gyegyaye tututu kemaa asɛɛ-ɔ e gyanɛna mɔ Wuribware sunkpa a kabuno-o ba nu asɛn ne ɔ kaapo-ɔ.

22

Anɛn ne baa da Yeesuu kurɛ si kikipuni-o

(Matiyo 26.1-5; Maak 14.1-2; Yohane 11.45-53)

1 Ne san e kpa a ɔ fo feye bo gyi Bodobodoo-ne-yiisi-mon-te-ro-o na Wuribware-a-kyane-yowe a ateese-o agyibee.

2 San amo-ɔ amo Wuribware alɔnɔpɔ abresɛ-ɔ na Wuribware mbraa akaapɔpɔ-ɔ i buwi ba kpa ekpa ne ba yere se na bo bo kra Yeesuu mɔ-ɔ. Ba kpa anɛn ne ba waa na bo mɔ mɔ, na ɔko mon nyi-o neɛ. A lɛɛ feye bo sere asɛɛ bweɛtɔ ne bo naa Yeesuu ase ba nu mɔ asɛn-ɔ.

Anɛn ne Yudas a sure si feye o gyi Yeesuu kidiburo-o

(Matiyo 26.14-16; Maak 14.10-11)

3 Amo Yeesuu agyasepɔ kudu anyo-ɔ ɔko bo-rɔ ne ba tee mɔ e Yudas Kariyotinyi. San amo-ɔ ne Jbɔnsam a lwee Yudas mfɛɛre-rɔ.

4 Anɛn se-ɔ, ne ɔɔ yo ya tɔwe gywii Wuribware alɔnɔpɔ abresɛ-ɔ na Wuribware sunkpa a adeeresɛpɔ abresɛ-ɔ anɛn ne ɔ taare a o gyi Yeesuu kidiburo gywii bamɔ-ɔ.

5 Amo a waa bamɔ kɔnɛ-ɔ se-ɔ, ne bo ye ba ba atanɛ a bo ka mɔ kɔko.

6 Ne Yudas a sure si, ne ɔɔ lɛɛ ɔ kpa ekpa ne ɔ yere se na ɔ bo nya Yeesuu sa bamɔ, na ɔko mon pini-ro-o.

Siraa ne Yeesuu mɔ aa mɔ agyasepɔ-ɔ a waa na bo gyi Wuribware-a-kyane-yowe a ateese-o

(Matiyo 26.17-19; Maak 14.12-16)

7-8 Kake nsi ne ba gyi Bodobodoo-ne-yiisi-mon-te-ro-o, na bo mɔ nsannegyii a bo bo gyi Wuribware-a-kyane-yowe a ateese-o, ne Yeesuu a sun Peetroo na Yohane bo kyonwe feye, “Mon' nare ya lɔnɔ ketɔ kemaa, na anɛ bo gyi Wuribware-a-kyane-yowe a ateese-o.”

9 Ne baa bise Yeesuu feye, “Mfɛnɛ ne fo e kpa feye anɛ ya lɔnɔ sa fo-ɔ neɛ?”

10 Ne Yeesuu a beɛnɛna feye, “Mone ya yo mone i lwee man-ɔ-rɔ, mone e gyanɛna onyare ko na ɔ so kals na nkyu, na mon' gya mɔ se yo lɔn ne o lwee mɔ-rɔ-ɔ-rɔ.

11 Na mon' tɔwe gywii lɔn wuye-o feye, ‘Okapɔpɔ-ɔ ye, Nkeɛ kekyan ne mɔ aa mɔ agyasepɔ-ɔ i gyi Wuribware-a-kyane-yowe a ateese-o kemɔ-rɔ-ɔ?’

12 Mfɛn-ɔ na ɔ kaapo mone abansɔrɔɔ kekyan dabɛ ko ne ke bo sosɔ-ɔ-rɔ, na baa kyɔ lɔnɔ kemɔ-rɔ waa ngya na iteɛburi bo yera-rɔ. Na mon' waa ketɔ kemaa siraa bo yera ane.”

13 Bamɔ a yo man-ɔ-rɔ-ɔ, anɛn ne Yeesuu a tɔwe-ɔ dɛɛ ne baa nyi, ne baa waa Wuribware-a-kyane-yowe a ateese-o siraa mfɛnɛ.

Anɛ nyanɛ a ateese-o

(Matiyo 26.20-30; Maak 14.17-26; Yohane 13.21-30; 1 Korintoo awuye 11.23-25)

14 Ateese-o kigyibee a fo-ɔ, ne Yeesuu mɔ aa mɔ ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ a kyena kyena na bo gyi ateese.

15 Ne ɔɔ tɔwɛ gywii bamo feye, “A waa mo kɔne bweeta feye mo aa mone a gyi Wuribware-a-kyaa-ane-yɔwɛ a ateese ma pwɛɛ na n deɛ gyi awɔrefɔɔ na n wu.

16 A lee feye mo i gyi mone kasentɔn feye, ma lee gyi ateese ma daa, amɔ bo fo san ne Wuribware e ba na ɔ bo gyi mo kuwure, ne keto kemaa ne ateese ma yere bo sa-ɔ a waa-ɔ.”

17 Ne Yeessuu a taa nta kotɔrenkyu bɔrɔ, ne ɔɔ sa Wuribware anse weɛ se, ne ɔ ye, “Mone pɛɛ mon' kɔɔre nuu.

18 Mo e tɔwɛ mo i gywii mone feye lee mbeyɔmɔ bo yo, ma lee nuu nta ma, amɔ san ne Wuribware i gyi kuwure-o a fo.”

19 Ne ɔɔ taa bodobodoo, ne ɔɔ sa Wuribware anse weɛ se, ne ɔɔ tenne-rɔ sa bamo, ne ɔ ye, “Mo koyɔwɔregyi ne mo e ba a m bo sa mone-ɔ nee. Mon' gyi bo nyinjji mo.”

20 Anen deɛ, ne bamo a gyi lowe-ɔ, ne ɔɔ taa nta na kotɔrenkyu bɔrɔ sa bamo, ne ɔ ye, “Mo mbogya ne n tii Wuribware na aseɛ mbɔntɔ-rɔ a etan popwɛɛ a kanɔ-ɔ nee. N twiiri a n weɛ sa mone.

21 Amaa mon' nu feye oko ne o gyi mo kidiburo-o te mo ase gyikpa mfee.

22 Mo, dimaadi mo gyi-o, i wu feye anen ne Wuribware a tɔwɛ bo yera-ɔ, amaa oko ne o gyi mo kidiburo-o i nu asen nee feɛ.”

23 Ne baa lee ba bise abɛɛ ba kpa bamo-rɔ oko ne ɔ ba a ɔ bo gyi mo kidiburo amo-ɔ.

Anen ne Yeessuu agyasepo-ɔ i gyiiri kebɛɛ se ikii-o

24 Ne ikii a lwee Yeessuu agyasepo-ɔ-rɔ ba kpa mo ne ɔ gye bamo-rɔ ɔbrɛɛ-ɔ.

25 Ne Yeessuu a tɔwɛ gywii bamo feye, “Nde se awuye awure de bamo elen, ne ba kpa feye okemaa tee bamo kenyaɛ dabɛ feye 'aseɛ bamo nyare.’

26 Amaa mone lee kwee. Oko ne ɔ gye mone-rɔ ɔbrɛɛ-ɔ kii mone kayaagyi, na mone-rɔ agyenkpɛɛpo-ɔ ma kii mone kenya.

27 Oko ne o te na oko waa ateese baa mo-ɔ e gye brɛɛ, bɛɛɛ oko ne ɔ waa ateese-o e gye brɛɛ? Okemaa nyi feye oko ne o te na bo waa ateese baa na o gyi-o e gye brɛɛ. Amaa m fɛraa m bo mone-rɔ nee mo i sun mo e sa mone.

28 Mo aa mone ya gyi awɔrefɔɔ ne mo a gyi-o pɛɛɛ.

29 Anen se-ɔ, feye anen ne n se a sa mo kuwure-o, n gbaa mo e sa mone koko anen deɛ.

30 Mo aa mone e kyena mo kuwure-o si, na ane gyi a ane nuu, na mon' gyi ane Isireelii awuye a nsuro kudu nnyɔ-ɔ kuwure.”

Anen ne Yeessuu ye Peetroo e tɔwɛ e ɔ mon nyi mo-ɔ

(Matiyo 26.31-35; Maak 14.27-31; Yohane 13.36-38)

31 Mfen ne Yeessuu a tee feye, “Simɔn, Simɔn, ɔbɔnsam a korɛ mo kpa na ɔ kyɔ mone-rɔ kee mone-rɔ bamo ne ɔ taare a ɔ nya na bo kii mo lee-o, feye anen ne bamo ya kyaare yaabraa, ne baa lee agyi-o, ba taa afenfenɛ-ɔ bo tweɛ-ɔ.

32 Simɔn, mo e tɔwɛ a n gywii fo feye fo e sere a fo yɔwɛ mo. Amaa mo a korɛ kebwarekore sa fo feye san amɔ, fo ma yɔwɛ mo kokɔregyi. Na san ne fo a kinji fo e ba-ɔ, fo waa fo bɛɛko-ana agyasepo-ɔ mfee wɔre.”

33 Ne Peetroo a beɔnɔa mo feye, “Mo nyanɔe, mo e gya fo se, ne amɔ e gye kitii na bo tii mo aa fo, ne amɔ e gye lowi na mo aa fo a wu.”

34 Mfen ne Yeessuu ye, “Peetroo, mo e tɔwɛ mo i gywii fo feye, ndɔɔ kanye mo fo e sweɛ iluwi esa feye fo mon nyi mo pwɛɛ na kyanɔe deɛ forɛ.”

Atanne mbɔteɛ na ekoreɛ na apan asen

35 Ne Yeessuu a bise mo agyasepo-ɔ feye, “San ne mo a deɛ sun mone feye mon' ya tɔwɛ asen timaa-o, ne n ye mone e yo mone ma taa atanne mbɔteɛ na ekoreɛ na asebeta-ɔ, mone a yo-ɔ, mone a nu mone eye feye mone a mon yaa atetamɔnta amɔ aaa?” Ne bo ye, “Daabii.”

36 Ne Yeessuu ye, “Amaa mbeyɔmɔ fɛraa okemaa ne o de atanne kabɔteɛ-ɔ na koreɛ-ɔ, a tiri feye ɔ taa kra. Ne okemaa ne mo e mon de kepan, a tiri feye o fe mo kaare bo ɔɔ koko.

37 Bo lee feye mon' nu lee mo ase feye anen deɛ ne baa kyɔreɛ mo asen waa abwareɛn wɔre-ɔ-rɔ feye, ‘Baa waa mo keto ne ba waa abɔyewaapo-ɔ’,* a tiri feye a ba kasentɔn. A lee feye anen ne baa kyɔreɛ mo kuɔ si asen-ɔ, san e kpa a ɔ fo feye a waa kasentɔn.”

38 Ne mo agyasepo-ɔ a beɔnɔa mo feye, “Ane nyanɔe, kee, apan anyɔ bo mfee.” Ne Yeessuu ye, “Daabii, aa baare.”

Anen ne Yeessuu a ya korɛ kebwarekore Mfo-Ayii kebee-ɔ se-ɔ

(Matiyo 26.36-46; Maak 14.32-42)

39 Feye anen ne ɔ kyɔ ɔ waa san kemaa-ɔ, ne ɔɔ yo Mfo-Ayii kebee-ɔ se, ne mo agyasepo-ɔ a gya mo se yo mfen.

40 Bamɔ a fo mfen-ɔ, ne Yeessuu a tɔwɛ gywii bamo feye, “Mon' korɛ Wuribware feye ɔbɔnsam ma kan kyɔ mone-rɔ kee feye mone i kinji kameɛ aaa.”

* 22:37 Isaya 53.12.

41 Ne ɔ kyon yo akatɔ se kafwee ya kpuni anurii korɛ kebwarekore.

42 ɔ ye, "N se, mbeyomɔ fɛraa mo e kore fo nee feye, fo e kpa, fo sa a mo aworefɔ ne mo i gyi mo-ɔ gye kee, na m ma wu. Amaa kanɔ nkɛmaa ne fo e kpa-ɔ bware sa mo." [

43 Ne Wuribware kabɔ ko a lee mo se bo sa ne mo eyee a sen mo.

44 Ne aa tɔraa mo gbaa, ne nkɛe oo pee akatɔ korɛ kebwarekore, na ɔ swaare mbogya, ne n lee mo kayowɔre se n dwee sweere.]

45 Ne ɔ koso lee kebwarekorekpa-ɔ mfen ya to mo agyasepo-ɔ da bo di idi, a lee feye bamo gbaa aa tɔraa bamo, ne tɔraa amo a sa ne baa kpone.

46 Ne oo bise bamo feye, "Ntɛtɛ se ne monɛ da monɛ di idi-o nee? Mon' koso korɛ kebwarekore feye ɔbɔnsam ma kan kyɔ monɛ-rɔ kee feye monɛ i kinji kamee aaa."

Anɛn ne baa kra Yeessu-o

(Matiyo 26.47-56; Maak 14.43-53; Yohanne 18.1-11)

47 Na Yeessu san ɔ sa senɔsa, ne Yudas ne ɔ gye Yeessu agyasepo kudu anyɔ-ɔ ɔko-ɔ a gye aseɛ kukwii ko nkɛɛ ba. Ne ɔ bo kyokywee Yeessu kɛdaabɔn se bo ka mo kanɔ, feye anɛn ne Yudaa awuye e ka abɛɛ kanɔ san kɛmaa-ɔ.

48 Ne Yeessu ye, "Yudas, amo fo de kɛdaabɔn se kokyokywee nee fo de mo, dimaadi mo gyi-o, fo e sa mo adɔn aaa?"

49 Amo fɛraa Yeessu agyasepo-ɔ a nju ketɔ ne ke e ba-ɔ, ne bo ye, "Anɛ nyanpe, anɛ ba anɛ apan-ɔ bo ko bamo aaa?"

50 Ne bamo ɔko a baa kepan bo ne Wuribware ɔlɔnɔpo brɛɛ-ɔ anya-ɔ ɔko kigyisesebo ten.

51 Ne Yeessu ye, "Yɔwe, amo-ɔ a baare." Ne Yeessu a dabɔrɔ ɔnyare amo a keɛɛbɔ-ɔ, ne ɔo kya kemɔ.

52 Ne Yeessu a bise Wuribware ɔlɔnɔpo abɛɛ na Wuribware sunkpa a adɛɛɛsepo abɛɛ na man abɛɛɛ ne baa ba a bo bo kra mo-ɔ pɛɛ feye, "Amo monɛ a baa apan na akyokun nee na mon' bo kra mo feye oyuu-o ooo?"

53 Nke mfene mo-rɔ mo aa monɛ nee na mo e kaapo abwareɛn Wuribware sunkpa-ɔ kabuno, na monɛ mo monɛ monɛ kra mo. Amaa mbeyomɔ ne Wuribware a sa ɔbɔnsam kpa feye ɔ sa a mon' waa anɛn-ɔ nee."

Anɛn ne Peetroo ye ɔ monɛ nyi Yeessu-o

(Matiyo 26.57-58, 69-75; Maak 14.53-54, 66-72; Yohanne 18.15-18, 25-27)

54 Mfen ne baa kra Yeessu taa mo yaa Wuribware ɔlɔnɔpo brɛɛ a lɔn-ɔ-rɔ. Bamo a yo-ɔ, ne Peetroo a sii kamee ɔ gya bamo se.

55 Baa kure deekpa ko mo lɔn-ɔ kabuno nɛna, ne Peetroo a sii gyɔnɔ bamo ne bo te ba wɔre deekpa amo-ɔ ase-ɔ mfen.

56 Amo kabre ko a nju Peetroo na o te deekpa amo ase-ɔ, ne ɔo deere mo akatɔ-rɔ, ne ɔ ye, "ɔnyare mo gbaa na Yeessu e gye ne bo naa."

57 Ne Peetroo a swee feye, "ɔkyee, monɛ nyi mo gbaa."

58 Bo waa kafwee-ɔ, ne ɔnyare ko a beɛ nju Peetroo, ne ɔ ye, "Nee fo gbaa fo gye Yeessu a aseɛ-ɔ ɔko e?" Ne Peetroo beɛ ɔ ye, "ɔnyare, monɛ tii bamo se ooo."

59 Beɛ bo fo dɔnhwereɛ konkɔ-ɔ, ne ɔnyare ko mo a beɛ ba bo pee akatɔ tɔwe feye, "Amo-ɔ fɛraa monɛ de ikii, ɔnyare mo na Yeessu e gye ne bo naa, a lee feye mo senɔsa gbaa a lee Galileyanyi lee-o nee."

60 Ne Peetroo a beɛ beɛnɔa feye, "ɔnyare, monɛ nyi ketɔ ne fo e tɔwe kemɔ asɛn-ɔ." Puri amo-rɔ mfen na ɔ san ɔ sa senɔsa, ne kyanare a fore.

61 Mfen ne Yeessu a buruwaa deere Peetroo akatɔ-rɔ, ne Peetroo a nyinɔ si feye Yeessu a tɔwe gywii mo feye, "Ndɔ kanye mo, fo e swee iluwi ɛsa feye fo monɛ nyi mo, pwɛɛ na kyanare deɛ fore."

62 Amo fɛraa ne Peetroo a lee yo kawu ya su bweɛto.

Anɛn ne baa saare Yeessu, ne baa daye mo-ɔ

(Matiyo 26.67-68; Maak 14.65)

63 Ne bamo ne ba deere Yeessu si-o a saare mo, ne baa daye mo.

64 Ne baa ba kapraxeɛ bo nure mo akatɔ se. Amo ɔko ya da mo na bo tɔwe gywii mo feye, "Fo i nyi feye fo gye Wuribware a akyaameɛ-ɔ ɔko, tɔwe mo ne ɔo da fo-ɔ gywii ane."

65 Ne baa tɔwe asɛn bweɛto bo saare mo.

Anɛn ne baa yaa Yeessu Yudaa awuye a iwurekpa-ɔ

(Matiyo 26.57, 59-66; Maak 14.53, 55-64)

66 Kaye nke-o, ne man abɛɛɛ-ɔ na Wuribware ɔlɔnɔpo abɛɛɛ-ɔ na Wuribware mbraa akaapɔpɔ-ɔ a bo gyanɔnɛ, ne baa baa Yeessu bamo akatɔ-rɔ.

67 Ne bɔ ye, “Tɔwe a anɛ nu, fɔ e gye Kristoo ne Wuribware a sun bɔ kyɔnwe kaye mɔ-rɔ-ɔ ɔɔ?”

Ne ɔɔ beɲɲaa bamɔ feye, “Mɔ ya tɔwe gywii mɔne gbaa, mɔne maa kɔɔre a mon' gyi.

68 Aneɲ dɛe ne mɔ ya bise mɔne asen, ne mɔne maa lee kana.

69 Amaa mɔ e tɔwe mɔ i gywii mɔne feye lee mbeyɔmɔ bɔ yɔ, mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, e kyena Wuribware owure dabɛ-ɔ kigyise si, na mɔ aa mɔ a gyi mɔ kuwure-o.”*

70 Ne bamɔ pɛɛɛ ye, “Amɔ feraa, amɔ fɔ gye Wuribware mɔ gyi-o nee eee?”

Ne Yeessuu a beɲɲaa bamɔ feye, “Aneɲ ne mɔne a tɔwe-ɔ gye kasenɲin.”

71 Ne bɔ ye, “Anɛ maa lee kpa ɔkɔ a ɔ bɔ tɔwe kɔtɔkɔ pwɛɛ na anɛ dɛe ɲu feye oo gyi kepo. Anɛ fɔnɲon gbaa a nu mɔ a tɔwe feye mɔ aa Wuribware ta.”

23

Anɛɲ ne baa yaa Yeessuu Romanyi gominaa akatɔ-rɔ-ɔ

(Matiyo 27.1-2, 11-14; Maak 15.1-5; Yohanee 18.28-38)

1 Ne asɛɛ-ɔ pɛɛɛ mɔ a kɔsɔ, ne baa taa Yeessuu yaa Romanyi gominaa ne ba tee mɔ e Pilat-o akatɔ-rɔ, na ɔ sa bamɔ kpa feye bɔ mɔɔ mɔ. 2 Ne baa lee ba porɔ mɔ mfen feye, “Anɛ a kra ɔnyare mɔ na ɔ naa ɔ penna asɛɛ feye bɔ ma ka lenpoɔ sa Kayɛsaa, mɔne Roma awuye owure dabɛ-ɔ. Na mɔ gbaa gye owure nee. Ne ɔ beɛ ɔ ye mɔ e gye Kristoo ne Wuribware a tɔwe bɔ beya feye o sun a ɔ bɔ kyɔnwe kaye mɔ-rɔ-ɔ.”

3 Ne Pilat a bise Yeessuu feye, “Baa porɔ fɔ feye fɔ a tɔwe feye fɔ e gye Yudaa awuye owure-o. Emene ne fɔ i lee kana?”

Ne Yeessuu mɔ ye, “Senbise mɔ a lee fɔ ase nee eee?”

4 Ne gominaa-o a tɔwe gywii Wuribware alɔnɲɔpɔ abresɛ-ɔ na asɛɛ biribiri ne baa ba iwurekpa bɔ yere mfen-ɔ feye, “M feraa mon ɲu ɔnyare mɔ kebɔye ne ki i bu mɔ kepo-ɔ.”

5 Amaa ɲkee gbaa ne asɛɛ-ɔ a pee akatɔ ba porɔ mɔ. Bɔ ye “Mɔ asen ne ɔ kaapo-ɔ e kpa a a baa asen Yudeya sweere se. Galileya sweere se ne ɔ lee ɔ kaapo amɔ, ne mbeyɔmɔ ɔ taa baa bɔ fɔ mfee-ɔ.”

Anɛɲ ne baa yaa Yeessuu Herɔd akatɔ-rɔ-ɔ

6 San ne gominaa-o a nu amɔ-ɔ, ne oo bise feye, “ɔnyare amɔ gye Galileyani nee eee?” Ne baa beɲɲaa feye, “ɔ gye.” Amɔ Galileya sweere se owure gye Herɔd* ne ɔ bɔ Yerɔsalem man-ɲɔ san amɔ-ɔ.

7 Gominaa-o a nu amɔ-ɔ, ne ɔ sa ne baa yaa Yeessuu Herɔd ase.

8 Owure Herɔd a ɲu Yeessuu-o, ne aa waa mɔ kɔne bweɛtɔ, bɔ lee feye oo nu mɔ asen, ne ɔ kyɔ ɔ kpa mɔ kunu kedɛdaa. ɔ kpa a o ɲu akpenyeɛtɔ ne ɔ waa-ɔ nee.

9 Aneɲ se-ɔ, ne Herɔd a bise Yeessuu asen bweɛtɔ. Amaa Yeessuu mon beɲɲaa mɔ.

10 Ne Wuribware alɔnɲɔpɔ-ɔ na Wuribware mbraa akaapɔpɔ-ɔ a lee yɔ akatɔ-rɔ ya porɔ Yeessuu bweɛtɔ.

11 ɲkee Owure Herɔd na mɔ asoogyaa awuye a saare Yeessuu, ne baa waa mɔ kana ɲkɛmaa mɔ ne ba kpa-ɔ, ne baa ba waagya damɛnanɲɛ kɔ bɔ bun mɔ, ne baa kinɲaa mɔ yaa Gominaa Pilat ase.

12 Gominaa Pilat a sa ne baa yaa Yeessuu Owure Herɔd ase-ɔ, lee ɲke nsi amɔ ne owure-o a taa gominaa-o kenyaɛ. Pwɛɛ ne san mɔ a dɛɛ fɔ-ɔ, bɔ gye adon nee.

Anɛɲ ne Romanyi gominaa-o a sure si feye bɔ mɔ Yeessuu-o

(Matiyo 27.15-26; Maak 15.6-15; Yohanee 18.39 - 19.16)

13 Ne Gominaa Pilat a tee Wuribware alɔnɲɔpɔ abresɛ-ɔ na man agyenkpɛpɔ-ɔ na asɛɛ-ɔ pɛɛ bɔ gyanɲɛ.

14 Ne ɔɔ tɔwe gywii bamɔ feye, “Mɔne a baa ɔnyare mɔ mɔ ase nee feye ɔ naa ɔ penna asɛɛ nee. Mbeyɔmɔ, mɔ a bise mɔ deere asen-ɔ-rɔ mɔne akatɔ-rɔ mfee, ne mɔ a ɲu feye ɔ mon gyi asen pɛɛɛ ne mɔne e porɔ mɔ amɔ se-ɔ kepo.

15 Aneɲ dɛe ne Owure Herɔd gbaa mon ɲu kepo ne oo gyi-o, bɔ lee feye oo kinɲaa mɔ bɔ kyɔnwe anɛ. ɔnyare mɔ mon waa seye ne anɛ i kperi amɔ se a anɛ mɔɔ mɔ-ɔ.

16 Amɔse-ɔ mɔ e sa nee a bɔ da mɔ paara, na bɔ yɔwe mɔ a ɔ nare ya kyure.” [

17 ɔ tɔwe anɛɲ, a lee feye san kɛmaa mɔ Wuribware-a-kya-anɛ-yɔwe a ateese kigyibeɛ-ɔ, Romanyi gominaa i lee bamɔ ne oo tii bamɔ tiikpa-ɔ ɔkɔ a ɔ sa bamɔ.]

18 Ne asɛɛ pɛɛɛ a faa-rɔ kenken feye, “Mɔ mɔ! Na fɔ lee Bar-Abas lee tiikpa-ɔ sa anɛ.”

19 Bar-Abas e gye ɔnyare kɔ ne ɔ sa ne asɛɛ a kɔsɔ kɔ bɔ kye Roma abane man mɔ-rɔ, ne ɔ mɔɔ asɛɛ, ne baa kra mɔ tii-o nee.

20 Amɔ gominaa-o san ɔ kpa feye ɔ yɔwe Yeessuu bɔ kyɔnwe. Aneɲ se-ɔ ne ɔ beɛ bise asɛɛ-ɔ.

* 22:69 Daniyel 7.13-14. * 23:6 Mɔ e gye Herɔd Antipas nee.

21 Ne asese-o a bee faa-ro kenken feye, "Da mo bo mera kiyii kpare-abee-ro se! Da mo bo mera kiyii kpare-abee-ro se!"

22 Ne gominaa-o a bee towe gywii bamo sasepo feye, "Nteto baye gbaa ne oo waa? M feraa mon kee keto ne oo waa ne o kperi kemo se a o wu-o. Mo e sa a bo da mo paara nee a bo yowe mo a o nare ya kyure."

23-24 Ne asese-o a fee-ro ane-an, ne nkee gominaa-o a bo kpon sure si feye o waa keto ne bo ye o waa-o. Ane-an se-o ne oo bu Yeessu kepo.

25 Ne gominaa-o a lee Bar-Abas ne oo baa ase-an man-no, ne oo mo asese-o lee tiikpa bo kyonwe, ne oo taa Yeessu sa mo asoogyaa awuye feye bo ya waa mo ane-an ne asese-o e kpa-o.

Ane-an ne baa da Yeessu bo mera kiyii kpare-abee-ro se-o (Matiyo 27.32-44; Maak 15.21-32; Yohane 19.17-27)

26 San ne asoogyaa awuye-o de Yeessu ba yo-o, ne baa gyanhaa onyare ko ne oo lee Kireene man-no-o ne ba tee mo e Siman na o kyon o lwee man-ro. Ne baa yere mo taa kiyii kpare-abee-ro-o bo soro mo, na o gya Yeessu si.

27 Na asese demante-o gya mo se. Akyee ko gbaa bo bamo-ro bo gya se, na ba su ba sa Yeessu.

28 Ne Yeessu a buruwa towe gywii bamo feye, "Yerosalem akyee, mone ma kperi mo se su. Mon' su sa mone eyee na mone gyi-ana.

29 Bo lee feye san ko e ba na asese towe feye, 'Akyee ne bo mon kowe-o na bamo ne bo mon de nyaagi porwee ne ba nyapo bamo-o anu bo dan.'

30 San amo ne asese e towe a bo gywii abee feye, 'Mon' lee da ane se' na bo kore abeegy feye, 'Mon' taa ane bo kweero.*

31 Kayii bobwee ne baa kywee-o, sanboto kam ne kaa wore-o. Bam a waa mo amo-o mbeyamo-o, ne emene ne ba ba a bo bo waa mone kamee-ro?"

32 Amo anyare anyo ko ne bo gye aboyewaapo-o mo tii si, ne ba yaa bamo aa Yeessu a bo mo.

33 San ne baa fo mfen ne ba tee e "Kolonkorongyi sweere"-o, ne baa da Yeessu bo mera kiyii kpare-abee-ro-o se mfen. Ne baa da aboyewaapo anyo-o mo oko bo mera koko se mo kigyise si, ne baa da oko-o mo koko se Yeessu kebena se.

34 Ne Yeessu a towe e, "N se, taa asoogyaa awuye mo ebaye bo ke bamo, a lee feye bo mon nyi keto ne ba waa-o." Ne asoogyaa awuye-o a waa mpini mpini bo ke Yeessu ato bunse-ro taa.

35 Ne nkee asese-o yere ba deere, na Yuda awuye agyenkrepo-o e mase mo ba towe ba kyonwe Yeessu feye, "O morowe boko, amaa mon' sa a ane kee feye mo a towe e mo e gye Kristoo ne Wuribware a san bo kyonwe kaye mo-ro-o, o taare a o morowe mo eyee aaa."

36 Ne asoogyaa awuye-o gbaa a saare mo, ne baa yo Yeessu ase ya sa mo nta.

37 Ne bo ye, "Fo e gye Yuda awuye owure kasentij, amo feraa morowe fo eyee."

38 Ne baa taa kaworetaka ko ne gominaa-o a kyore se feye, "Kee Yuda awuye owure-o" bo mera Yeessu anu si.

39 Ne aboyewaapo ne baa da bamo aa Yeessu bo mera ayii kpare-abee-ro se kake konko-o oko a tu asaagi wee Yeessu si feye, "N gye fo e gye Kristoo-o ooo? Morowe fo eyee, na fo morowe ane."

40 Ne aboyewaapo amo onyasepo-o a faa mo kosobee-o se feye, "Fo mon sere Wuribware nee eee? Kero konko ne baa bu ane aa mo.

41 Ane feraa gbaa, baa bu ane kero kpa se, bo lee feye baye ne ane a waa-o koko ne baa ka ane-o, amaa mo feraa, o mon waa baye ko."

42 Ne mo feraa a towe gywii Yeessu feye, "Yeessu, san ne fo e ba a fo bo gyi kuwure-o, fo ma kan tan mo se."

43 Ne Yeessu a towe gywii mo feye, "Mo i gyi fo kasentij feye ndoo mo aa fo e yo Wuribware se."

Ane-an ne Yeessu a wu kiyii kpare-abee-ro-o se-o (Matiyo 27.45-56; Maak 15.33-41; Yohane 19.28-30)

44-45 Aa bo fo mpase-o, ne kyowe a yowe keda, ne kibuyii a da sweere amo se peee. Ne kaa gyi edonhwere esa. Ne nkee waagya ne baa bo kun Wuribware sunkpa a dodo-ro a kekyan-no-o a kyan-no ntun nyo.

46 Ne Yeessu a faa-ro kenken feye, "N se eee, mo a taa mo kra bo waa fo kesaree-ro." Mo a towe amo-o lowe-o, ne oo kii Ebware lee.

47 Amo asoogyaa obrese-o a nu ato ne aa waa mfen-o, ne oo kyoro Wuribware, ne o ye, "Kasentij, weete o gye sese timaa."

* 23:30 Hoseya 10.8.

48 Amò fèraa asese ne baa gyanne mfen ba deere ato-a nu keto ne kaa waa-o, ne baa kinji yo pe, na bamo asaree gya bamo anu ba su.

49 Ne bamo ne bo nyi Yeesuu neenene-na akyee ne baa gya mo se lee Galileya sweere se-o yere kefo ba deere ba kyonwe.

*Anen ne baa pure Yeesuu-o
(Matiyo 27.57-61; Maak 15.42-47; Yohanee 19.38-42)*

50-51 Amò anyare ko mo bo-ro ne ba tee mo e Yosef ne oo lee Arimateya man ne o bo Yudeya sweere se-o. O gye sese timaa, ne asese mo bee ba bu mo bweeto. Mo fèraa gywii san ne Wuribware i gyi kuwure sweere mo se-o nee. O tii iwurekpa asengyipo-o se, amaa n gye mo aa bamo kan feye bo bu Yeesuu kepo.

52 Anen se-o ne anyare mo a yo Gominaa Pilat ase ya kore kpa feye mo fèraa e ya taa Yeesuu kifuniñ a o yaa pure.

53 Amò kegyeranta ko mo ne baa ñeri kefore lee bo feye kekyañ-o maa mfen. Amaa bo mon tee pure oko kemo-ro. Anen se-o ne Yosef a ya maye kifuniñ-o, ne oo ba kyefuri bo miri mo, ne oo waa menan taa mo waa kegyeranta-o-ro.

54 A lee feye kake amo gye Ifiyara nee. Amose-o kyowe ya lowe, amo kuyure kake a lweero, ne oko mon de kpa feye o sun kusun.

55 Ne akyee ne baa gya Yeesuu si lee Galileya sweere se-o a gya Yosef se ya nu kegyeranta-o na anen ne oo ba Yeesuu kifuniñ-o bo beya-ro-o.

56 Ne baa kinji yo pe ya kpa kadwii na kakyanne na bo ba bo kyiiine Yeesuu kifuniñ-o. Ne baa kyure kuyure kake-o feye anen ne Wuribware a mbraa-o e kaapo-o.

24

*Anen ne Yeesuu a kyinji lee lowi-ro-o
(Matiyo 28.1-10; Maak 16.1-8; Yohanee 20.1-18)*

1 Memeneda, kake ne Yudaa awuye-o i kyure, ne bo maa waa kusun kema-a a kyon-o, Kosiyara gyegyaye tututu, ne akyee-o a yo Yeesuu kegyeranta-o ase, na bo de kadwii na kakyanne-o bamo ase.

2 Amaa bamo a fo kegyeranta-o ase-o, baa nu feye kefore dabe ne baa kuron bo kpuse kemo kan-o se feye pone-o a kuron lee-ro.

3 Amose-o ne baa lweero. Amaa bo mon nu ane nyanne Yeesuu kifuniñ-o da-ro.

4 Anen se-o ne eyee a kpen bamo. Puri amo-ro mfen ne baa nu anyare anyo ko, na bo bun ekaare ne e tore se pareparepare-o bo yere bamo ase.

5 Kufu a nya akyee amo-o se, ne baa bunne anyare anyo amo akato-ro.

Ne anyare anyo-o a bise bamo feye, "Nteto se ne mone i buwi alowipo-ro mone e kpa oko ne o te-o?"

6 Yeesuu mon bo mfee, oo kyoo kyinji lee lowi-ro, oo daree. Mon' nyinji si feye oo towe gywii mone san ne o bo Galileya-o feye,

7 'A tiri feye bo taa mo, dimaadi mo gyi-o, bo waa aboyewaapo kesaree-ro, na bo da mo bo mera kyii kpare-abee-ro se, na kemo kake sasepo-o na n kyinji lee lowi-ro.' "

8 Ne akyee-o a nyinji asen-o se.

9 Ne baa kinji lee kegyeranta-o-ro, ne baa ya towe keto ne baa nu-o peee gywii mo agyasepo kudu kako-o, na bamo ne bo bo bamo ase-o.

10 Amò akyee amo anyare e gye Mariya Magadalanyi na Yohana na Yakubu mo nyi Mariya. Akyee mo na bokò ne bo tii bamo se-o ya yo ya towe asen-o peee gywii Yeesuu ayaa-ro ayerepo-o.

11 Amaa baa fa nee feye keto ne akyee amo a towe gywii bamo-o mon de kaase. Amose-o bo mon kore gyi.

12 Ne Peetroo fèraa a kosò ñweenan yo Yeesuu a kegyeranta-o ase. Mo a fo-o, ne oo bunne deere-ro nu kyefuri ne baa bo miri Yeesuu kifuniñ-o. O mon lee nu seye bo tii si. Ne keto ne kaa waa-o a kpen mo eyee, ne oo kinji yo pe.

*Imayus koy-o
(Maak 16.12-13)*

13 Kake amo dee, ne Yeesuu agyasepo anyo ko a kosò lee Yerusalem man-no bo naa ba yo kamangyi ko ne ba tee e Imayus-o. Mfen na Yerusalem e waa feye emayer e isunoo.

14 Bo naa ba yo na ba towe keto ne kaa waa Yeesuu Yerusalem-o asen.

15 Bamò a naa na ba towe amo asen-o, ne Yeesuu fanfan a lee ton ko nare ya to bamo-ro, ne ñkee mo aa bamo naa.

16 Baa nu mo, amaa bo mon pini mo.

17 Ne Yeesuu a bise bamo feye, "Nteto asen ne mone naa mone e towe mone i gywii abee-o nee?"

Ne baa sii yere, ne oo nu feye bamo akato a pee.

18 Ne bamo oko ne ba tee mo e Kilopas-o a bise Yeessuu feye, "Amo fo feraa fo wore e gye do Yerusalem mfee, ne fo mon nyi nke mfene mo-ro a keto ne kaa ba-o?"

19 Ne Yeessuu ye, "Nteto asen ya ba?"

Ne baa bejjaa mo feye, "Keto ne kaa waa Yeessuu Nasaretenyi-o. Weeteo o gye Wuribware a akyaame-o oko nee, ne asese-o a nu feye Wuribware a sa mo keyaalen bweeto feye o waa akpenyee-to, na o kaapo abwaresen.

20 Ne Wuribware alonjoro-o na man agyenkerepo-o a gyi mo asen, ne baa bu mo kepo, ne bo ye a bware feye o wu. Ne baa taa mo sa Roma awuye, ne baa da mo bo mera kiyii kpare-abee-ro se.

21 Na weete ane mo ane de mo temaa feye mo e gye ne o ba na o bo morowe Isireelii awuye. Amo nke nsa e gye ndoo feye bamo a waa mo anen ne ane a towe-o.

22 Amaa ane akyee ne bo tii ane se-o a sa ne eyee a kpen ane, bo lee feye baa ya deere kegyeranja-o-ro gyegyaye kese-ro.

23 Ne bo mon nyi kifuniyi-o, ne baa kinji bo towe gywii ane feye Wuribware mbo ko a lee bamo eyee bo kaapo bamo. Mfen ne baa towe gywii bamo feye Yeessuu a kyinji lee lowi-ro.

24 Ne ane-ro bokoo a ya deere kegyeranja-o-ro, bo mon nyi Yeessuu-o feye anen dee ne akyee amo a towe-o."

25 Ne Yeessuu a towe gywii bamo feye, "Mone mon de mfere. Mone san mone mon kore keto ne Wuribware akyaame a kyoree waa abwaresen wore-o-ro-o gyi mone nkrono-ro.

26 Mone mon tee nu kaase feye a tiri feye Kristoo ne Wuribware ye o sun-o i nu aworefo na o wu, pwee na o dee nya wuraa na kedabe Wuribware se."

27 Bamoo aa Yeessuu a kya kpa se bo naa-o, ne Yeessuu a lee o lee keto ne Mosis na Wuribware akyaame-o a kyoree waa abwaresen wore-o-ro-o bo kaapo mo kunu si asen-no peee gywii bamo.

28 Bamoo a kpa a bo to kamanji ne ba yo kamoo se-o-ro-o, ne Yeessuu a waa feye mo feraa e kyon se mfen-o.

29 Amaa bo mon sure si feye o kyon yo-o se-o, ne bo ye o bo sowe bamo ase mfee, a lee feye kyowe a lowe. Amose-o ne Yeessuu a ya sowe bamo ase.

30 Ne mo aa bamoo a kyena na bo gyi ateese, ne oo taa bodobodoo-o, ne oo sa Wuribware anse wee se, ne oo tenje-ro sa bamoo a bo gyi.

31 Nkee ne bamoo akato a bunji neenee-o nee, ne baa pini mo mfen, amaa bo mon lee nyi mo, oo jaa.

32 Ne baa towe gywii abee feye, "San ne oo kaapo ane abwaresen-o-ro-o, aa waa ane kone, ne ane nkrono-ro a yuri ane, beee?"

33 Mfen ne baa koso puri amo-ro kinji yo Yerusalem man-no ya to feye Yeessuu agyasepo kudu kako-o na bamo ne bo tii si-o a gyanje. Ne abee anyo-o a towe gywii bamo feye baa nyi Yeessuu na o kee.

34 Ne baa bejjaa bamo feye, "Kasentij, ane nyanje a kyinji lee lowi-ro. Oo lee mo eyee bo kaapo Siman."

35 Ne anyare anyo-o a towe keto ne kaa ba kpa-o-ro-o na anen ne baa pini Yeessuu san ne oo tenje bodobodoo-o-ro sa bamoo gywii bamo.

Anen ne Yeessuu a lee mo eyee bo kaapo mo agyasepo-o (Maak 16.14-18; Yohane 20.19-23)

36 Na anyare anyo-o san ba towe asen-o ba gywii Yeessuu agyasepo-o, ne Yeessuu fanfan a lee bamo se o yere bamo-ro mfen, ne oo ka bamo kano feye, "Eeye yure mone."

37 Ne kufu a nya bamo, ba fa feye ba nyi kyanjoro ko nee.

38 Ne oo bise bamo feye, "Nto i de mone kufu? Nteto se ne mone maa kore mone i gyi?"

39 Mon' deere mo asaree na mo ayaapapaa, na mon' nyi feye mo nee. Na mon' kra mo-ro a mon' kee. Kyanjoro de ayeegyina na abowii feye anen ne mone a nyi n de-o ooo?"

40 Mo a towe anen-o, ne oo taa mo asaree na ayaapapaa bo kaapo bamo.

41 Bo san bo mon kore Yeessuu a asen-o gyi kyekye. Amaa bamoo akato a gyi, ne eyee a kpen bamo. To, ne Yeessuu a bise bamo feye, "Mone de ateese ko mfee aaa?"

42 Ne baa taa katingyi denjase katin ko sa mo.

43 Ne oo taa wo bamoo akato-ro mfen.

44 Ne oo towe gywii bamo feye, "San ne n te na mo aa mone e sa senja-o, mo a towe asen ko gywii mone, ne m beee mo e towe amo-ro. Amo e gye feye keto kema ne Mosis a kyoree waa mo mbraa wore-o-ro-o, ne Wuribware akyaame a kyoree-o, ne Deefid a kyoree waa mo ilin wore-o-ro bo lee mo kunu si-o e ba kasentij."

45 Ne oo kya se kaapo keto ne ke bo abwaresen wore-o-ro, ne a gye mo kunu si asen-o kaase.

⁴⁶ Ne ηkee ɔ tɔwe nee feye, “Baa kyoree waa abwareseη wɔre-ɔ-ro nee feye Kristoo ne Wuribware ye o sun a ɔ bɔ kyɔηwe kaye ma-ro-ɔ i gyi awɔrefɔɔ, na o wu, na kemɔ ηke nsa o kyinηi lee lowi-ro.

⁴⁷ Na mon' yɔ mfee a Yerɔsalɛm awuye-o na kaye-ro aseε pεεε ase ya ba mɔ kenyaɔe bɔ tɔwe aseη timaa-o gywii bamɔ. Na mon' tɔwe gywii bamɔ feye akɛmaa nu mɔ eyee, na o kinηi lee mɔ ebɔye-ro, na Wuribware nya taa mɔ ebɔye-ɔ bɔ ke mɔ.

⁴⁸ Mone fɔηfɔη e gyε amɔ ayereɔpɔ.

⁴⁹ Na mɔ fɔηfɔη sa a Wuribware a kufwiinε timaa-o ywee mone se, feye aneη ne n se Wuribware a tɔwe bɔ beya feye ɔ waa-ɔ. Amaa mon' gywii maη-nɔ mfee bɔ fɔ sarη ne mone e nya mfaaneε a keyaalenε ne ke e lee sɔsɔ-ɔ.”

Aneη ne Yeesuu yii sɔsɔ-ɔ

(Maak 16.19-20; Ayaa-ro ayerepɔ asun 1.9-11)

⁵⁰ Ne ηkee Yeesuu a sa ne mɔ aa mɔ agyasepɔ-ɔ a yɔ hareε Betaniya kamaηgyii, ne ɔ yase mɔ asareε sɔsɔ, ne oo yure bamɔ mfeη.

⁵¹ Mɔ a maa se o yure bamɔ-ɔ, ne Wuribware a bɔ yaa mɔ sɔsɔ.

⁵² Ne mɔ agyasepɔ-ɔ a sii mfeη sun mɔ, ne baa kinηi yɔ Yerɔsalɛm maη-nɔ, na bamɔ akatɔ a gyi bweεtɔ.

⁵³ Ne baa yɔ bɔ bɔ Wuribware sunkpa-ɔ kabuno ba kyɔrɔ Wuribware kake kemaa.

Yohanee Ketɔ ne Yohanee a kyɔɛɛ bo lee aseŋ timaa-o si-o

*Aneŋ ne Abwareseŋ-ɔ du-o
(Matiyo 3.1-12; Maak 1.1-8; Lukas 3.1-18)*

- 1 Atɔ kemaa keleeakaase-ɔ,
Abwareseŋ kyɔ ɔ bo-ro.
Abwareseŋ-ɔ na Wuribware i te.
Abwareseŋ-ɔ na Wuribware gye kɔkɔŋko.
- 2 Saŋ ne Wuribware a twee kaye-ɔ,
Abwareseŋ-ɔ na Wuribware kyɔ bo bo-ro.
- 3 Mɔ se ne Wuribware a waa ketɔ kemaa bo bo-ro.
Ketɔ kemaa ne Wuribware a twee-ɔ, ɔ moŋ kwaye mɔ.
- 4 Abwareseŋ-ɔ se ne ketɔ kemaa yere
ke e nya ŋkpa.
Ŋkpa pɛɛɛ a lee mɔ ase nee.
Ŋkpa mɔ a taa kelanŋeɔ baa aseɛ.
- 5 Kelanŋeɔ mɔ e gye ne ke e lanŋe kibugyii-ro,
ne kibugyii-o maa taare a ko kyɔŋ kelanŋeɔ-ɔ.
- 6 Ɔnyare ko e deɛ ɔ bo-ro ne baa tee mɔ e Yohanee.
Ne Wuribware a suŋ mɔ bo kyɔŋwe.
- 7 Mɔ e gye ne ɔ ba bo tɔwe kelanŋeɔ-ɔ aseŋ
gywii aseɛ, na bamɔ pɛɛɛ nu aseŋ-ɔ, na bo kɔɔre gyi.
- 8 N gye Yohanee foŋfoŋ e gye ne ɔ sa kelanŋeɔ-ɔ,
mɔ fɛraa, Wuribware a suŋ mɔ nee feye
ɔ bo tɔwe kelanŋeɔ-ɔ aseŋ.
- 9 Abwareseŋ-ɔ e gye kelanŋeɔ kasentŋ amo
ne ke e sa aseɛ pɛɛɛ kelanŋeɔ-ɔ.
- 10 Ne ɔ baa kelanŋeɔ kaye-ro.
Amaa saŋ ne ɔ bo kyena kaye-ro-ɔ,
kaye-ro aseɛ moŋ pini mɔ,
amaa mɔ se ne Wuribware a twee kaye-ɔ bo bo-ro.
- 11 Ne ɔ ba kaye ne ɔ twee-ɔ-ro,
amaa mɔ aseɛ ne ɔ twee-ɔ mɔ a kine mɔ.
- 12 Amaa bamɔ bokɔ fɛraa a kra mɔ neɛneɛ,
ne baa kɔɔre mɔ gyi,
amɔse se-ɔ ne ɔ sa bamɔ pɛɛɛ kpa
feye bo kii Wuribware mɔ gyi-ana.
- 13 Amaa sese ya kii Wuribware mɔ gyi-ana-ɔ ɔko,
n gye sese dimaadi e gye ne ɔ kpa ne ɔ kɔwe gyi,
Wuribware foŋfoŋ e gye ne ɔ kɔwe mɔ.
- 14 To, ne Abwareseŋ-ɔ a bo kii nyiŋkpase,
ne ɔ kyena ane ase kafɔŋfwee.
Ɔ bo ane ase, ne oo ŋu ane ewee bweeto,
ne o de kasentŋ ɔ kyɔ ketɔ kemaa.
Ne ane a ŋu mɔ wuraa na mɔ kedabe ne a kaapo ane
feye mɔ e gye Wuribware mɔ gyi kɔŋko kpen-o.
- 15 Ne Yohanee gbaa a lee ɔ tɔwe mɔ aseŋ feye,
“Moŋ' kee mɔ. Mɔ a kyɔ tɔwe mɔ aseŋ gywii moŋe.
Mɔ e gye ne ɔ ba mɔ kamɛɛ-ro.
Ɔ kyɔ mɔ kedabe, a lee feye ɔ kyɔ o te kyee
pwɛɛ ne baa deɛ kɔwe mɔ.”
- 16 To, mɔ a ŋu ane ewee bweeto-ɔ se,
ne ɔ sa ane nyure bweeto bweeto.
- 17 Mosis si ne Wuribware a ba mbraa-ɔ bo bo-ro,
amaa Yeesuu Kristoo si ne Wuribware a ba nyure
na kasentŋ bo bo-ro.

18 Amaa fëraa ðko mon tée nu Wuribware, mð gyi kɔŋko amo ne o te meraa mð se Wuribware-o, mð e gye ne ðo kaapo anen ne Wuribware du-o.

Yohanee Osuubəpɔ asen-ɔ

19 Ne Yudaa awuye agyɛŋkɛɛpɔ ne bɔ bɔ Yerusalem man-nə-ɔ a sunj Wuribware abɔŋɔpɔ na Lewii awuye kɔ bɔ kyɔŋwɛ Yohanee Osuubəpɔ-ɔ ase fɛyɛ bɔ yo ya bise mð fɛyɛ, “Nse e gye fɔ? Fɔ e gye Kristoo ne Wuribware a tawɛ fɛyɛ o sunj-o ooo?”

20 Yohanee mon kine bamo kebenɔaa, ne ðo kaapo bamo-ro nɛnɛɛ fɛyɛ, “Daabii. N gye mo e gye Kristoo amɔ.”

21 Ne baa bise mð fɛyɛ, “To, ne weeteɛ nse e gye fɔ? Fɔ e gye Wuribware kyaamɛɛ Iliya ne baa kyɔɛɛ waa abwareŋ wɔre-ɔ-ro fɛyɛ ɔ beɛ ba a ɔ bɔ gye Kristoo ŋkɛɛ-ɔ ɔɔɔ?” Ne ɔ ye, “N gye Iliya e gye mo.”

Ne baa beɛ mð fɛyɛ, “Fɔ e gye Wuribware kyaamɛɛ ne anɛ ɔdɛdaapo Mosis a kyɔ tawɛ gywii anɛ fɛyɛ ɔ ba-ɔ ɔɔɔ?”*

Ne ɔ ye, “Daabii, n gye mð neɛ.”

22 To, ne bɔ beɛ bɔ ye, “Amo fëraa, tawɛ gywii anɛ mð ne fɔ gye-ɔ, a lee fɛyɛ anɛ e ya lee kanɔ bamo ne baa sunj anɛ-ɔ ase. Emene ne fɔ e tawɛ fɔ eyɛɛ asen?”

23 Ne Yohanee a lee kanɔ fɛyɛ, “Mo e gye ðko ne Wuribware kyaamɛɛ Isaya a kyɔɛɛ mð asen waa abwareŋ wɔre-ɔ-ro-ɔ fɛyɛ,

‘ðko e fɛɛ-ro kimukee-ro ɔ tawɛ fɛyɛ, Mon' lɔŋŋɔ kpa kyɛrarasɛ nɛnɛɛ bɔ beya anɛ nyanpɛ a ɔ bɔrɔ se!’ ”*

24-25 Ne mbɔɔ ne baa sunj bɔ kyɔŋwɛ Yohanee ase-ɔ bɔko gye Farisii awuye. Ne baa bise mð fɛyɛ, “Fɔ e mon gye Kristoo beɛɛ Iliya beɛɛ Wuribware kyaamɛɛ amɔ, ne emene se ne fɔ e bɔ asɛɛ asuu?”

26 Ne Yohanee a lee kanɔ fɛyɛ, “M fëraa, nkyu ne n de mo e bɔ asuu, amaa ðko bɔ monɛ-ro, ne monɛ mon nyi mð.

27 Mo a gye mð ŋkɛɛ ba, amaa mon fɔ fɛyɛ ŋ kra mð asebetɔ-ro lee gbaa, na m fweɛ mð ayaapapaa se.”

28 Amo-ɔ pɛɛɛ a waa Betaniya kamanjyii ne ɔ bɔ Yoodan bɔŋ kyɔwɛ lee kpa a kebegya-ɔ-ro, mfen ne Yohanee e bɔ asuu-o neɛ.

Wuribware a kasannegyii-o

29 Kayɛ ŋke-o ne Yohanee a nu Yeessu na ɔ ba mð ase, ne ðo tawɛ fɛyɛ, “Mon' keɛ ðko ne o lee kayɛ-ro ebɔyɛ, fɛyɛ anen ne ba mɔɔ kasannegyii kɔ bɔ de ba lee ebɔyɛ-ɔ. Mð e gye Wuribware a kasannegyii-o.

30 Sese mɔ asen ne mo a tawɛ fɛyɛ, ‘Mð e gye ne ɔ ba mo kamɛɛ-ɔ. ɔ kyɔ mo kedabɛ, a lee fɛyɛ ɔ kyɔ o te kyɛɛ pweɛ ne baa dɛɛ kowɛ mo.’ ”

31-34 Ne Yohanee a tawɛ anen ne ðo waa pini fɛyɛ Yeessu e gye mð ne Wuribware a sunj mð fɔŋfɔŋ bɔ gye ŋkɛɛ tawɛ mð asen gywii asɛɛ-ɔ. ɔ ye, “Pweɛ ne Yeessu a ba mo ase-ɔ, mon nyi fɛyɛ Wuribware mð gyi-o neɛ. Nsan-ɔ ne Wuribware a tawɛ gywii mo fɛyɛ, ‘Fɔ e bɔ asuu, mo e sa a Wuribware a kufwiɛɛ timaa-o lee sosɔ ba kaasɛ fɛyɛ kuwurelepɔ-ɔ. Sese ne ke e kyena mð se-ɔ, mð e gye Wuribware mð gyi-o. Ne mð e gye mð ne ɔ ba kufwiɛɛ timaa amɔ a ɔ bɔ gye asɛɛ-ɔ.’ To, keɛ se ne mo, Yohanee, e bɔ monɛ Isireelii awuye asuu-o e gye fɛyɛ mon' nya gyii mð. Ne mbeyɔmɔ mo fɔŋfɔŋ a nu mð-ɔ se-ɔ, mo e taare a n tawɛ gywii mone fɛyɛ Yeessu mɔ gye Wuribware mð gyi-o kasɛŋŋ.”

35-36 Kemɔ kayɛ ŋke-o, ne Yohanee mð aa mð agyasepɔ anyɔ kɔ beɛ bɔ yerɛ mfen, ne oo nu Yeessu naa ɔ kyɔŋ. Ne ɔ ye, “Mon' keɛ mð ne mo a kaapo monɛ fɛyɛ ba mɔɔ mð fɛyɛ kasannegyii-o na bɔ bɔ lɔŋŋɔ Wuribware-ɔ!”

37 Mð agyasepɔ anyɔ-ɔ a nu fɛyɛ ɔ tawɛ amo-ɔ, ne baa yo Yeessu ase.

38 Yeessu a nyɔŋ keɛ, ne oo nu fɛyɛ bɔ gya mð se-ɔ, ne oo bise bamo fɛyɛ, “Ntɛtɛ ne monɛ i buwi monɛ e kpa?”

Ne baa bise Yeessu fɛyɛ, “ðkaapɔpɔ, mfɛnɛ ne fɔ te?”

39 Ne oo lee kanɔ fɛyɛ, “Mon' bɔ keɛ.” San amo-ɔ kyɔwɛ a kyɔ kpeere, ne mð aa bamo a yo, ne baa ya nu mfen ne o te-o, ne baa nya se sii mð ase kake amɔ pɛɛɛ.

40 Agyasepɔ ne baa gya Yeessu si-o ðko kenyaɛ e gye Andruu, ne o de daa ne ba tɛɛ mð e Simɔŋ.

* 1:21 Mbraa kebeɛsa 18.15. * 1:23 Isaya 40.3 (LXX).

41 Mfenj ne oo buwi kpa mo daa, ne do towe gywii mo feye, "Ane a nu Masiya-o." (Masiya kaase e kaapo feye Kristoo ne Wuribware ye o sun a o bo kyonjwe kaye-ro-o.)

42 Ne Andruu a yaa Simonj Yeessu ase. Ne Yeessu a deere mo dinj, ne do towe gywii mo feye, "Fo kenyaare e gye Yohanee mo gyi Simonj, amaa lee ndoo bo yo fo kenyaare e gye Keefas." (Griiki senja-ro kempe e gye Peetroo, ne Peetroo kaase mo e kaapo feye Kefore.)

Anen ne Yeessu a tee Filipino na Nataniyel-o

43-44 Kaye a bee ke-o, ne Yeessu a kra feye o yo Galileya sweere se. Ne oo nu onyaare ko ne ba tee mo e Filipino, ne do lee Betesayed a man-ro, Andruu na Peetroo-ana aye-o. Ne do towe gywii mo feye, "Ba a mo aa fo a yo."

45 Ne Filipino a nu onyaare ko ne ba tee mo e Nataniyel-o, ne do towe gywii mo feye, "Ane a nu mo ne ane dedaapo Mosis a kyore mo asen bo waa Wuribware mbraa a wore-ro-ro, ne Wuribware akyaamee gbaa a bee kyore mo asen-o. Mo e gye Yeessu, Yosef mo gyi, ne do lee Nasaret man-ro-o."

46 Ne Nataniyel a bise Filipino feye, "Nasaret! A taare a a waa feye kamanjyii mo-ro ne ato damenajse a lee aaa?"

Ne Filipino ye, "Bo kee e."

47 Yeessu a nu Nataniyel e ba mo ase-o, ne do towe feye, "Mon' kee Isireeliinyi kasentj, ne o monj de kayeba-o."

48 Ne Nataniyel a bise mo feye, "Emene ne fo a waa fo nyi mo?"

Ne Yeessu a lee kana feye, "Mo a taare nu fo, na m bo mfee, pwee ne Filipino a dee tee fo baa mo ase. N gye figi kiyi kaase ne fo bo aaa?"

49 Ne Nataniyel ye, "Okapopo, Wuribware mo gyi-o e gye fo. Isireelii sweere owure-o e gye fo!"

50 Ne Yeessu a towe feye, "Anen ne mo a towe gywii fo feye mo a taare nu fo, na m bo mfee, sanj ne fo bo kiyi-o kaase-o se, ne fo a koore mo gyi aaa? Sanj ko e ba na fo nu amo ne a kyomo-oo."

51 Ne do towe gywii bamo feye, "Kasentj ne mo e towe mo i gywii monj feye aware-ro i bunji-ro, na Wuribware mboo e ba kaase ba ywee mo, dimaadi mo gyi-o, si ba kinji ba yo sqso."

2

Kana man-ro a kokof-o

1 Amo nke njyo kamee-ro, ne baa taa kokof-o Kana manj ne o bo Galileya sweere se-o-ro.

2 Ne baa tee Yeessu na mo agyasepo-o feye bo ba kokof-o-ro. Amo Yeessu mo nyi bo mfenj.

3 Sanj ne bo bo mfenj-o, ne kokof-o-ro a nta-o a lowe. Ne Yeessu mo nyi a towe gywii mo feye, "Bamo nta-o peee a lowe."

4 Ne Yeessu ye, "N na, m feraa, mo sanj-o monj tee fo a n waa kotoko."

5 Ne Yeessu mo nyi a towe gywii ayaafore-o feye, "Mon' waa keto kema a ne o towe a o gywii mone-o."

6 Yudaa awuye de asaree kefwee ko ne baa suye lee bamo adedaapo ase-o. Nkyu ne bo de ba fwee bamo asaree-o bo alanj dabe dabe ko ne baa ba afore bo waa-ro-ro. Alanj mo kekema nkyu e fo ankore kitin.

7 Ne Yeessu a towe gywii ayaafore-o feye bo see nkyu bo bor-o alanj-o. Ne baa see nkyu bo bor-o amo peepepee.

8-9 Ne do towe gywii bamo feye, "Mbeyomo mon' saa nkyu-o njko lee alanj-o kokonko-ro yaa bo sa kokof-o ogyenkpepo." Ne nkyu-o a buruwi nta.

Ne nkee baa taa nta-o yaa mo, ne do da kee, o monj pini mfenj ne nta amo a lee-o, amaa ayaafore ne baa saa nkyu-o baa-o feraa nyi. Amose-o ne do tee okof-o kuri,

10 Ne do towe gywii mo feye, "Okema a i ke nta timaa-o pwee nee, ne afo peee ya nya nuu anen ne a baare bamo-o pwee na o dee baa nta kema ne o kpa-o. Amaa fo feraa, fo a taa nta timaa bo sii kamee bo fo mbeyomo nee, ne fo a dee lee baa."

11 Kana manj ne o bo Galileya sweere se-o-ro ne Yeessu a bo lee waa ato ne a kpenj eyee-o. Mfenj ne do gye nkpee kaapo mo keyalenj. Amose ne mo agyasepo-o a koore mo gyi.

12 Amo-o peee kamee-ro, ne Yeessu na mo nyi na mo tire-ana na mo agyasepo-o a yo Kapaanyum man-ro, ne baa kyena mfenj nke kafonfwee ko.

Sanj ne Yeessu a yo Wuribware sunjka-o

13 Kasu kana ateese kigyibee ne ba tee e Wuribware-a-kya-ane-yowe-o a kpa a ko fo-o se-o, ne Yeessu a yo Yerqsaalem man-ro.

14 Ne do yo Wuribware sunjka kabuno ya to anyare na ba fe enaate na esanne na awarelepo, ne bamo bokoo mo te bamo iteburi ase ba kyeeri Roma sweere se atanne ba yaa Yudeya sweere se atanne-ro.

15 Yeessuu a ŋu amo-ɔ, ne ɔ taa ife bo waa paara, ne ɔ gya esanne-ɔ na enaate-ɔ pɛɛɛ lee Wuribware sunkpa a kabuno-o, ne ɔ gyera gyera atanne akyeeripo a iteeburi-o bo da, ne ɔ ŋora bamo atanne agyi-o-ro.

16 Ne ɔ sa ne bamo ne ba fe awurelep-ɔ a taa amo lee mfen. Ne ɔ towe gywii bamo feye, "Mone ma taa n se aye bo kii kegya gyikpa."

17 Aneŋ ne ɔ towe-ɔ se-ɔ, mo agyasepo-ɔ a nyinŋi aneŋ ne abwaseseŋ wore-ɔ a towe-ɔ se feye,

"Wuribware, kekpa demanŋe ne mo e kpa fo sunkpa-ɔ a kore mo kakpono."*

18 Ne Yudaa awuye agyenkreɛpo a ba mo ase bo bise mo feye, "Nto ato dabe ne fo e taare a fo waa bo kaapo ane, na a kaapo feye fo de kpa feye fo waa amo-ɔ?"

19 Ne Yeessuu a lee kano feye, "Mone ya bwee Wuribware sunkpa mo, nke nsa bo fo-ɔ, mo-ɔ mo a bee pweɛ mo bo yera."

20 Ne baa bise mo feye, "Baa taa nsu aduna na nsiye nee bo pweɛ Wuribware sunkpa mo, t ne fo feraa, fo ye nke nsa bo fo-ɔ fo a bee pweɛ mo aaa?"

21 Amaa Wuribware sunkpa ne Yeessuu e towe mo asen-ɔ mon gyɛ sunkpa ne bo yere mo-ro-ɔ. Sunkpa ne ɔ towe mo asen-ɔ e gyɛ mo fonŋon kayowore.

22 Amose se-ɔ mo a wu ne baa pure mo-ɔ, mo kikiyinŋi-ro-o mo agyasepo-ɔ a nyinŋi si feye ɔ towe amo-ɔ, ne baa kore abwaseseŋ wore-ɔ na keto ne Yeessuu a towe-ɔ gyi.

23 Yeessuu a bo Yerusalem man-no san ne ba gyi Wuribware-a-kye-ane-yowe a ateese-o, aseɛ bweto a kore mo gyi, aneŋ ne baa ŋu ato dabe ne ɔ waa-ɔ se.

24 Amaa Yeessuu mon taa mo eyee bo donŋo bamo se, a lee feye o nyi aneŋ ne bamo pɛɛɛ du-o.

25 Amose se-ɔ a mon tiri feye oko towe aneŋ ne bo du-o gywii mo, bo lee feye o nyi keto ne ke bo bamo nkpono-ro-ɔ.

3

Yeessuu na Nikodeemus

1 Ŋyare ko bo-ro ne ba tee mo e Nikodeemus. O gyɛ Yudaa awuye a man abrese-ɔ oko, ne ɔ bee ɔ gyɛ Farisii awuye-o oko.

2 Kanye ko, ne ɔ yo Yeessuu ase ya towe feye, "Okaapopo, ane nyi feye fo gyɛ okaapopo ne Wuribware a sun bo kyonwe-ɔ nee, a lee feye oko maa taare a ɔ waa akpenyeeto mo ne fo e waa-ɔ, amo Wuribware yere mo-ro."

3 Ne Yeessuu a towe feye, "Mo i gyi fo kasentŋi feye oko maa taare a o tii Wuribware a kuwure-o si, amo baa bee kowe mo pweɛ."

4 Ne Nikodeemus a bise mo feye, "Emene ne ba waa na bo bee kowe sese ne ɔ dan-ɔ? Kasentŋi nee feye ɔ maa lee taare a o kinŋi lwee mo nyi kame-ro a ɔ bee kowe mo nyosepo."

5 Ne Yeessuu a lee kano feye, "Mo i gyi fo kasentŋi feye, oko maa taare a o tii Wuribware a kuwure-o si, amo baa ba nkyu bo bo mo asuu, ne Wuribware a kufwiŋe timaa-o a kowe mo.

6 Mo ne dimaadi a kowe mo-ɔ de dimaadi koyoworegyi, ne mo-ɔ mo ne Wuribware a kufwiŋe timaa-o a kowe mo-ɔ feraa mo kra a nya nkpa popweɛ.

7 Amose se-ɔ fo ma sa a a kpen fo eyee feye mo a towe gywii fo feye a tiri feye bo bee kowe mone okemaa.

8 To, afwii e da a yo mfen ne a kpa-ɔ nee. Fo i nu amo se, amaa fo mon nyi mfen ne aa lee-ɔ na mfen ne a yo-ɔ. Aneŋ deɛ ne ane maa nu kaase aneŋ ne Wuribware a kufwiŋe timaa-o e kowe oko-ɔ."

9 Ne Nikodeemus a lee kano feye, "Emene ne amo-ɔ e waa a a waa aneŋ?"

10 Ne Yeessuu a beŋjaa mo feye, "Fo gyɛ Isireelii awuye-ro okaapopo dabe-ɔ, na fo mon nyi amo-ɔ aaa?"

11 Mo i gyi fo kasentŋi feye keto kemaa ne ane nyi-o asen ne ane e towe, ne keto ne ane a ŋu-o asen ne ane e towe. Amaa amo pɛɛɛ gbaa mone okemaa maa kore ane asen o gyi.

12 Kaye mo-ro ato asen ne mo e towe mo i gywii mone, ne mone maa kore mo mone i gyi-o, sanboto Wuribware se asen ne mo ya towe gywii mone, ne mone e kore mo a mon' gyi aaa?"

13 Na oko mo mon tee yo Wuribware se ya ŋu. Amaa mo, dimaadi mo gyi-o, a lee Wuribware se ba. Amose ne mo e taare a n towe Wuribware se ato asen.

* 2:17 Kilij 69.9.

14 Mone a kare abwaresen wore-ɔ-ro ɲu anen ne ane ɔdɛdaapo Mosis a taa kayowaa bo waa keto bo feye kowɔ-ɔ*, ne ɔ ba kemɔ bo kyena kayii soso, na ɔkɛmaa ne kowɔ a dunj mɔ kimukee-ro mfen-ɔ, mɔ ya yase kunju deere keto-ɔ na ɔ ma wu, amaa na ɔ nya ɲkpa-ɔ. Anen deɛ nee, a tiri feye bo yase mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, soso,

15 na ɔkɛmaa ne ɔ kɔɔre mɔ o gyi-o maa wu, amaa na ɔ nya ɲkpa na kukyure ne a mon de keɛ-ɔ.

16 A kaapo feye Wuribware a kpa kaye-ro asese kebanse-ɔ se, ne ɔ taa mɔ gyi konko wore kpen ne o de-o sa ane feye ɔkɛmaa ne ɔ kɔɔre mɔ o gyi-o maa wu, amaa ɔ nya ɲkpa na kukyure ne a mon de keɛ-ɔ.

17 A mon gye feye Wuribware a sunj mɔ gyi bo kyonwe nee feye ɔ bo kii kaye-ro asese ɔsenjyipo, amaa ɔ ba nee feye ɔ ba a ɔ bo kii kaye-ro asese ɔmorɔwepo.

18 ɔkɛmaa ne ɔ kɔɔre mɔ o gyi-o, Wuribware maa bu mɔ kepo, amaa ɔkɛmaa ne ɔ maa kɔɔre mɔ o gyi-o, Wuribware a kyɔ bu mɔ kepo, a lee feye ɔ mon kɔɔre Wuribware mɔ gyi konko kpen-o gyi.

19 Mfaaneɛ ne mone e ba a mon' bo ɲu bamɔ ne Wuribware i bu kepo-ɔ, amɔ e gye feye kelanjerɔ a ba kaye-ro, amaa kaye-ro asese e kpa kibugyii-o bo kyon kelanjerɔ-ɔ, a lee feye ba waa ato ne a gye boye-ɔ.

20 ɔkɛmaa ne ɔ waa ebaye-ɔ sere kelanjerɔ-ɔ. Anen se-ɔ, ɔ maa kpa a ɔ ba kelanjerɔ-ro, a lee feye ɔ maa kpa a mɔ ebaye-ɔ lee kawu.

21 Amaa ɔkɛmaa ne ɔ waa keto ne ke gye kasentij-o e ba kelanjerɔ-ro, na kelanjerɔ kaapo feye Wuribware e gye ne ɔ kya mɔ-ro a ɔ waa keto kemaa."

Yeesuu na Yohanee Osuubopo-ɔ

22 Amɔ-ɔ kameɛ-ro, ne Yeesuu na mɔ agyasepo-ɔ a yo Yudeya sweere se. Ne mɔ aa bamɔ a kyena mfen ɲke mfenɛ ko, ne baa bo asese asuu.

23 San amɔ-ɔ Yohanee mɔ bo man ko ne ba tee mɔ e Ayenɔɲ ne ɔ maa Salim man-ɔ se, ɔ bo asuu, a lee feye nkyu bo mfen bweeto. Asese naa mɔ ase, ne ɔ bo bamɔ asuu.

24 San amɔ-ɔ bo mon tee tii Yohanee.

25 Ne Yohanee agyasepo-ɔ na Yudaanyi ko a lee ba gyiiri ikii bo lee anen ne ba bo asuu-o si.

26 Amose se-ɔ ne baa yo Yohanee ase, ne baa towe gywii mɔ feye, "ɔkaapopo, fo a nyinji ɔnyare ne ɔ ba fo ase nnɔɲ a bonje-ɔ se aaa? ɔko ne fo a towe mɔ asen-ɔ, Yeesuu ne ane de. Mbeyamɔ ɔ maa se ɔ bo asuu, amose se-ɔ ɔkɛmaa naa mɔ ase ɔ bo asuu! A bware feye ɔ waa anen aaa?"

27 Ne Yohanee a beɲɲaa bamɔ feye, "A bware. ɔkɛmaa na aketo ne Wuribware a sa mɔ-ɔ.

28 Mone fɔɲfɔɲ yere mɔ-ro feye mɔ a towe feye n gye mɔ e gye Kristoo-o, amaa Wuribware a sunj mɔ bo gye mɔ ɲkpeɛ nee.

29 Kristoo du feye ɔkofɔ kuri-o, ne asese ne bo naa mɔ ase-ɔ du feye mɔ ɔkofɔ-ɔ. M feras, n du feye ɔkofɔ kuri mɔ nyare ne ɔ deere mɔ kpa-ɔ. To, mbeyamɔ mɔ a ɲu mɔ a ba, ne mɔ a nu mɔ senja-ɔ, ne mɔ akato a gyi bweeto feye ɲkee ɔ nya mɔ ɔkofɔ-ɔ.

30 A bware feye Yeesuu e gye ne ɔ waa kedabe, na mɔ, Yohanee, mɔ ɲ kii kagyinyii."

Mɔ ne ɔ lee Wuribware se-ɔ

31 Yeesuu a lee Wuribware se-ɔ se-ɔ, ɔ kyɔ ɔkɛmaa. ɔko ne baa kowe mɔ kaye mɔ-ro-ɔ mɔ gye kaye mɔ-ro seɛ, ne ɔ towe kaye mɔ-ro asen, amaa mɔ ne ɔ lee Wuribware se-ɔ e gye ne ɔ kyɔ bamɔ peɛɛ.

32 Mɔ e gye ne ɔ towe keto ne oo ɲu-o na keto ne oo nu-o, amaa nse e gye ne ɔ kɔɔre mɔ asen gyi?

33 Amaa ɔkɛmaa ne ɔ kɔɔre mɔ asen-ɔ o gyi-o e ba amɔ a ɔ bo kaapo feye Wuribware e gye kasentij wuye.

34 Mɔ ne Wuribware a sunj bo kyonwe-ɔ e gye ne ɔ towe Wuribware asen, a lee feye Wuribware a sa mɔ mɔ kufwiɲe timaa-o keyaalen bweeto.

35 Mɔ se Wuribware a kpa mɔ asen-ɔ se-ɔ, ne ɔ taa keto kemaa bo waa mɔ kesaree-ro.

36 Amose se-ɔ ɔkɛmaa ne ɔ kɔɔre Wuribware mɔ gyi-o o gyi-o e nya ɲkpa na kukyure ne a mon de keɛ-ɔ, amaa ɔkɛmaa ne ɔ maa kɔɔre mɔ o gyi-o maa nya ɲkpa peɛɛ, na Wuribware kadunfwii sii mɔ se.

4

Yeesuu na ɔkyee ne ɔ lee Samariya sweere se-ɔ

1 Ne Farisii awuye a nu feye asese ne baa yo Yeesuu ase, ne ɔ bo bamɔ asuu-o a bo kii mɔ agyasepo-ɔ kyon Yohanee lee-o.

* 3:14 Anyare kekare 21.8-9.

² Kasentij fëraa Yeessuu fanfan mon ba asuu-o, amaa mo agyasepo-o ya ba asese asuu.

³ To, Yeessuu a nu anej ne ba tawe-o, ne do lee Yudeya sweere se kinji yo Galileya sweere se.

⁴ Sanj ne o yo-o, ne oo nu feye a tiri feye o boro Samariya sweere se.

⁵ Ne do fo Samariya man ko ne ba tee e Sikaa ne o maa sweere ko ne Yudaa awuye adedaapo Yakubu a taa sa mo gyi Yosef-o.*

⁶ Mfenj ne kitiribu ne ba tee kemoo Yakubu kitiribu-o bo-o. Yeessuu a nare kpone-o se-o, mo a bo fo kitiribu amo ase-o, ne do kyena kemoo ase a o kyure. Sanj amo-o na kyowe a fo mpase.

⁷ Yeessuu a te kitiribu-o ase, mfenj-o ne Samariya okyee ko a ba a bo saa nkyu, ne Yeessuu a tawe gywii mo feye, "Sa mo nkyu a n nuu."

⁸ Sanj amo-o, mo agyasepo-o yii man-no a bo ya soo ateese.

⁹ Ne okyee-o a lee kanoo feye, "Fo gye Yudaanyi nee, ne mo-o n gye Samariyani, ne emene se ne fo e tawe feye n sa fo nkyu a fo nuu?" Keto se ne okyee-o a tawe amo-o e gye feye Yudaa awuye na Samariya awuye mo maa nuu atorenkyu konko-ro. Anej dæe ne bo maa gyi egyptare konko-ro.

¹⁰ To, ne Yeessuu a lee kanoo feye, "Fo dæe fo nyi keto timaa ne Wuribware e waa a o sa fo-o nee, bæee fo dæe fo nyi mo ne o ye fo sa mo nkyu-o nee-o, weete fo de a fo tawe gywii mo feye o sa fo nkyu, na o sa fo nkyu ne n sa njkpa ne m maa lowe-o."

¹¹ Yeessuu a tawe amo-o, ne okyee-o a tawe gywii mo feye, "Mo nyanje, fo mon de ato a fo bo saa nkyu-o, ne kitiribu-o mo bo ken. Ne mfene ne fo e nya nkyu mo ne n sa njkpa ne m maa lowe-o a fo lee?"

¹² Fo nyi feye fo kyoo ane nana Yakubu aaa? Mo e gye ne do taa kitiribu mo sa ane. Ne mo fanfan na mo gyi-ana na mo mbo a nuu kemoo nkyu-o."

¹³ Ne Yeessuu a lee kanoo feye, "Okemaa ne o nuu nkyu mo-o, burufo bee o nya mo."

¹⁴ Amaa okemaa ne o nuu nkyu ne mo e sa mo-o fëraa, burufo maa lee nya mo peee. Nkyu ne mo e sa mo-o i sii mo eyee-ro nee feye kabongyi ne ka sa nkyu ne m maa lowe-o. Anej a nkyu mo e gye ne n sa mo njkpa na kukyure ne a mon de kee-o."

¹⁵ Ne okyee-o ye, "Mo nyanje, sa mo nkyu amo, na burufo maa lee nya mo peee. N gye anej, mo e dee ba mfee a m bo saa nkyu."

¹⁶ Ne Yeessuu a tawe gywii okyee-o feye, "Nare ya tee fo kuri, na fo kinji ba mfee."

¹⁷⁻¹⁸ Ne okyee-o ye, "Mon de kuri."

Ne Yeessuu a benjaa mo feye, "Fo mon fo kpa feye fo a tawe feye fo mon de kuri, a lee feye fo a waaree anyare anuu, amaa onyare ne fo te mo aye mbeyomoo mon gye fo kuri kasentij. Amose-o kasentij ne fo a tawe gywii mo-o."

¹⁹ Ne okyee-o ye, "Mo nyanje, mo a nu feye fo gye Wuribware a akyaamæe-o oko."

²⁰ To, amo e gye feye fo nyi Wuribware mfere-o se-o, fo e taare a fo gyi asen ne aa ba ane Samariya awuye na mone Yudaa awuye mbont-ro haree lee dedaa-o, na fo tawe. Haree lee ane adedaapo a mbee-o se ne ane Samariya awuye a lee sun Wuribware kebee mo se, amaa mone Yudaa awuye fëraa ye Yerusalem man e gye mfenj ne asese sun Wuribware-o. Nse-ana lee e bo kone?"

²¹ Ne Yeessuu a tawe gywii mo feye, "Opekyee, kooe mo gyi feye sanj ko e ba, ne oko maa lee sun Wuribware kebee mo se bæee Yerusalem man-no."

²² Mone Samariya awuye mon nyi mo ne mone i sun-o, amaa ane Yudaa awuye fëraa nyi mo ne ane i sun-o, a lee feye Yudaa awuye-ro ne oko ne o morowe asese-o e lee a o ba.

²³⁻²⁴ N gye mfenj ne asese i sun Wuribware-o i tiri, amaa kpa suyo ne bo gya se ba sun mo-o i tiri. Sanj e ba, do to-ro eba feye asese i sun Wuribware ton kemaa ne bo bo-o. Amaa kebwaresun ne Wuribware e kpa a o lee bamoo ase-o e gye feye bo ba njkonofwiiri na mfere kpeyaa bo sun mo, a lee feye, Wuribware a gye kufwiije-o si-o, o kaapo ane dimaadi bo sun mo anej ne o du-o."

²⁵ Ne okyee-o a tawe gywii mo feye, "N nyi feye Masiya ne ba tee e Kristoo-o e ba. Mo ya ba, o tawe keto kemaa a o gywii ane."

²⁶ Ne Yeessuu a lee kanoo feye, "Mo e gye mo, mo e sa sejsa fo ase-o."

²⁷ Sanj ne ba sa sejsa-o, ne Yeessuu agyasepo-o a ba, ne aa kpen bamoo eyee feye do sa sejsa okyee ase. Amaa bamoo oko mon bise okyee-o feye, "Nto ya waa?", ne bo mon bise Yeessuu mo feye, "Emene nee ne fo e sa sejsa fo i gywii okyee amo?"

²⁸ Ne okyee amo a yowe mo nkyu na kaloo bo yera, ne oo kinji yo man-no ya tawe gywii asese ne bo bo mfenj-o feye,

²⁹ "Mon' ba bo kee onyare ko ne do tawe keto kemaa ne mo a dæe waa-o gywii mo-o ooo. N gye Kristoo nee eee?"

* 4:5 Keleekaase 33.19; Yosuuwa 24.32.

30 Ne bamo peee a kpowe lee man-to-ro a bo ya deere Yeessuu.

31 Okyee amo a yii man-to-ro, ne Yeessuu agyasepo-to a kore mo feye, "Okaporo, kore ateesee gyi."

32 Ne Yeessuu a lee kan feye, "N de ateesee ne mo i gyi, ne mone mon nyi amo asen-to."

33 Ne mo agyasepo-to a kii ba bise abee feye, "Ok a baa mo ateesee nee beee?"

34 Ne Yeessuu a towe gywii bamo feye, "Mo ateesee e gye feye i waa keto ne mo ne oo sun mo bo kyonwe kaye mo-to-ro e kpa-to, na n lowe asun kema ne oo sa mo a i waa-to.

35 Mon ya towe feye, 'A san aferi ana pwee na yaabraa ketenjebee dee fo, mo-to mo mo e towe mo i gywii mone feye mon' yase akato deere bo kyonwe adoo-to a mon' kee. Yaabraa a fo etenje.

36 Mo ne o tenje na o swii yaabraa mo bo tii abee se a o sa mo-to e nya kakaka, a lee feye yaabraa amo gye asese ne ba nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-to. Amose-to odwiipo-to na etenjepe-to peee akato i gyi.

37 Kekpare mo gye kasentij nee feye, 'Ok e gye ne o dwii, ne oko mo e kpa.'

38 Mo a sun mone nee feye mon' ya swii yaabraa ne mone mon dwii, ne mone mon doo-to-to, bo tii abee se. Boko ya kyoo dwii yaabraa-to doo-to, amaa mone ya kore bamo kakaka ne ba ka a bo nya-to."

39 Ne Samariya awuye bweeto ne bo bo man amo-to-to a kore Yeessuu gyi bo lee anen ne okyee amo a towe gywii bamo feye Yeessuu a towe keto kema ne mo, okyee-to, a dee waa-to gywii mo-to se.

40 Amose-to Samariya awuye-o a ba mo ase-to, ne baa kore mo feye o ba bo kyena bamo ase. Ne Yeessuu a kyena bamo ase nke nnyo.

41 Asen ne oo towe gywii bamo-to se, asese bweeto a bee kore mo gyi.

42 Ne baa towe gywii okyee-to feye, "Mbeyomo feraa ane a kore gyi. N gye anen ne fo a towe-to se ne ane a kore gyi, amaa anen ne ane fanfan a nu anen ne oo towe-to se. Anen nyi feye mo e gye kaye mo-to-ro a asese-to omorowepe."

Anen ne Yeessuu a kya kayaagyi ko-to

43 Yeessuu a gyi nke nnyo mfen-to, ne oo lee mfen yo Galileya sweere se,

44 a lee feye Yeessuu fanfan a towe feye, "Wuribware kyaamee kema, bo maa bu mo mo aye feye ton ko-to."

45 Mo a fo Galileya sweere se-to, asese ne bo bo mfen-to a kore mo gyi, a lee feye, san ne baa yo Yerusalem ya gyi Wuribware-a-kye-anen-yowe a ateesee-o mfen-to, baa iju keto kema ne oo waa-to.

46 Ne oo kinji ba Kana man ne o bo Galileya sweere se-to-ro mfen ne oo dee ba nkyu bo buruwi nta-to. San amo-to obrese ko bo-to ne oo lee Kapaaniyum, mfen ne mo gyi nyanse e lo-to. Anyare mo e waa asun o sa owure nee.

47 Mo a nu feye Yeessuu a lee Yudeya ba Galileya-to, ne oo yo mo ase ya kore mo feye o sa a bo yo Kapaaniyum man-to na o ya kya mo gyi ne o lo o kpa a o wu-o sa mo.

48 Ne Yeessuu a towe gywii mo feye, "Mone okema maa kore mo o gyi, amo oo iju ato dabe na akpenyeeeto ne mo e waa-to pwee."

49 Ne obrese-to ye, "Mo nyanpe, ba a ane yo pwee na mo gyi-o dee wu."

50 Ne Yeessuu a towe gywii mo feye, "Nare, fo gyi-o e kpaare." Ne obrese-to a kore keto ne Yeessuu a towe-to gyi, ne oo kinji o yo pe.

51 Mo a kinji o yo pe-to, ne mo ayaafore a gyanjaa mo towe gywii mo feye, "Fo gyi-o maa se o kpaare."

52 Ne oo bise bamo san konko ne mo gyi amo a kol-to a bo-to. Ne baa benjaa mo feye, "Ndee mpase ne anuafwii amo a yowe mo."

53 Ne kayaagyi-o mo se a nyinji si feye san konko amo dee ne Yeessuu a towe gywii mo feye mo gyi-o e kpaare-to nee. Anen se-to, ne mo aa mo asese peee a kore Yeessuu gyi.

54 Amo-to e gye ato dabe nyosepo ne Yeessuu a waa lee san ne oo lee Yudeya sweere se ba Galileya sweere se-to.

5

Anen ne Yeessuu a kya anyare ko kepare ko kee-to

1 Amo-to peee kamee-to, ne Yeessuu a yo Yerusalem man-to, a lee feye san amo-to Yuda awuye de kigyibee ko.

2 Kepare ko mo bo Yerusalem man-to, ne ki de nkyu, ke maa kidenbee ne baa pwee bo muruwaa man-to kibunogyi ko ne ba tee kem o E sanne Kibunogyi-o. Yuda awuye e tee nkyu amo nee feye Betesda. Ki de abrandaye anuu bo muruwaa kem peee.

3 Abrandaye-to-ro ne atenapo na agyaboo na bamo ne bamo ayaa na asaree a wu, ne bo maa taare a bo nare-to peee da [bo gywii san ne Wuribware kaboo e ba a o bo wure nkyu-o-ro-o.

4 Ketɔ se ne bɔ gywii kepare-ɔ ase-ɔ e gye feye san ko Wuribware kabɔɔ e lee soɔ na ɔ bɔ waa kyuwuri kepare-ɔ-rɔ. Mɔ ya waa kyuwuri-o aneɲ o yii-o, amɔ alɔpɔ ne bɔ da da-ɔ, mɔ ne ɔ gye nkpeɛ ya lwee nkyu-o-ro-o, amɔ mɔ kolɔgyi kɛmaa ne ɔ lɔ-ɔ a lowe puri amɔ-ro].

5 San amɔ anyare ko mɔ da mfeɲ deɛ, ne ɔɔ lɔ nsu adusa na mburuwa.
6 Yeessu a ɲu mɔ-ɔ, ne ɔɔ kyɔ pini feye oo di mfeɲ kyee, ne oo bise mɔ feye, “Fɔ e kpa feye fɔ kpaare aaa?”

7 Ne ɔlɔpɔ-ɔ a lee kanɔ feye, “Mɔ nyanɲe, Wuribware kabɔɔ-ɔ ya bɔ waa kyuwuri nkyu-o-ro lowe, moɲ de ɔko ne ɔ taa mɔ a ɔ bɔ waa nkyu-o-ro-o. Amaa mɔ fɔɲfɔɲ e maa se mɔ e ya, amɔ ɔko a bɔ kyɔɲ mɔ se gye nkpeɛ ya lwee nkyu-o-ro.”

8 Ne Yeessu a tɔwe gywii mɔ feye, “Kosɔ, taa fɔ kraɲ na fɔ nare.”
9 Puri amɔ-ro ne ɔɔ kpaare, ne ɔɔ taa mɔ kraɲ, ne ɔɔ nare o yii.

Kake nsi amɔ mɔ gye kukyure kake.
10 Ne Yudaa awuye abrese ko a tɔwe gywii anyare ne Yeessu a kya mɔ-ɔ feye, “Ndɔɔ gye kukyure kake, amɔse se-ɔ fɔ moɲ de kpa feye fɔ soɔ kraɲ kake mɔ.”

11 Ne ɔɔ tɔwe gywii bamɔ feye, “Anyare ne ɔɔ kya mɔ-ɔ ya tɔwe gywii mɔ feye, ‘Taa fɔ kraɲ na fɔ nare.’”

12 Ne baa bise mɔ feye, “Nse ya tɔwe gywii fɔ feye, ‘Kosɔ taa fɔ kraɲ na fɔ nare?’”

13 Amaa anyare ne Yeessu a kya mɔ-ɔ moɲ nyi mɔ ne ɔɔ kya mɔ-ɔ, a lee feye, asese a kyɔ mfeɲ bweɛtɔ se-ɔ, Yeessu a lee o yii.

14 Amɔ kameɛ-ro-ɔ, ne Yeessu a ɲu mɔ Wuribware sunkpa-ɔ, ne ɔɔ tɔwe gywii mɔ feye, “Mbeyɔmɔ fɔ a kpaare, amɔse se-ɔ yɔwe ebɔye kɔwaa. N gye aneɲ, kotɔko e waa fɔ na ko kyɔ kemɔ-ɔ.”

15 Ne anyare amɔ a lee mfeɲ ya tɔwe gywii Yudaa awuye amɔ feye Yeessu ya kya mɔ.

16 Aneɲ se-ɔ, bɔ lee aneɲ ne Yeessu a kya ɔko kukyure kake-o si, ne baa lee ba tɔraa mɔ bweɛtɔ.

17 Ne Yeessu a tɔwe gywii bamɔ feye, “N se i sun asun san kɛmaa, amɔse se-ɔ mɔ-ɔ mɔ i sun san kɛmaa.”

18 Aseɲ mɔ ne ɔɔ tɔwe-ɔ a sa ne Yudaa awuye abrese a pee akatɔ feye bɔ mɔɔ mɔ. N gye sa ne bɔ ye oo kye bamɔ mbraa ne ɲ yere bɔ sa kukyure kake-o wɔre nee, amaa ɔɔ beɛ tɔwe feye Wuribware e gye mɔ se, amɔ-ɔ e kaapɔ feye mɔ aa Wuribware ta nee.

Keyaalen ne Wuribware mɔ gyi-o de-o

19 Ne Yeessu a kya se ɔ benɲaa bamɔ feye, “Mɔ i gyi monɛ kasentɲ feye mɔ, Wuribware mɔ gyi-o, maa taare a ɲ waa ketɔ kɛmaa mɔ eyee se. Mɔ e waa ketɔ kɛmaa ne mɔ i ɲu feye n se e waa-ɔ nee. Ketɔ ne n se e waa-ɔ ne ɲ gbaa mɔ e waa,

20 a lee feye n se e kpa mɔ aseɲ, ne ɔ kaapɔ mɔ ketɔ kɛmaa ne mɔ fɔɲfɔɲ e waa-ɔ. N se e kaapɔ mɔ atɔ dabe dabe a ɲ waa na a kyɔ amɔ-ɔ, na a kpeɲ monɛ pɛɛɛ eyee.

21 Feye aneɲ ne Wuribware i kyinɲi bamɔ ne baa wu-o, na ɔ beɛ sa bamɔ nkpa na kukyure ne a moɲ de keɛ-ɔ, aneɲ deɛ ne mɔ, mɔ gyi-o, i kyinɲi ɔkɛmaa ne ɔ pre mɔ-ɔ a n lee lowi-ro, na n sa mɔ aneɲ a nkpa-ɔ.

22 N se fɔɲfɔɲ maa gyi aseɲ o bu ɔko keɔ, amaa ɔɔ sa mɔ kpa na keyaalen feye mɔ e gye ne m bɔ gyi aseɲ, na m bu keɔ.

23 Wuribware a waa amɔ-ɔ nee a asese pɛɛɛ nya bu mɔ gyi-o feye aneɲ ne ba bu mɔ-ɔ. Amɔse-ɔ ɔkɛmaa ne ɔ maa bu mɔ, Wuribware mɔ gyi-o, maa bu Wuribware ne oo sun mɔ bɔ kyɔɲwe-ɔ nee.

24 Mɔ i gyi monɛ kasentɲ feye ɔkɛmaa ne o nu mɔ aseɲ, ne ɔ kɔɔre mɔ ne oo sun mɔ-ɔ o gyi-o e nya nkpa na kukyure ne a moɲ de keɛ-ɔ. Kasentɲ si o de aneɲ a nkpa-ɔ lee san ne ɔɔ kɔɔre mɔ gyi-o. Wuribware maa bu mɔ ne ɔɔ kɔɔre mɔ gyi-o keɔ.

25 Mɔ i gyi monɛ kasentɲ feye asese ne bɔ te mbeyɔmɔ-ɔ du nee feye bamɔ ne baa wu-o. Amaa san e ba, san amɔ a kyɔ fɔ gbaa, feye, bamɔ ya nu aseɲ ne mɔ, Wuribware mɔ gyi-o, e tɔwe-ɔ, ne bamɔ ya kɔɔre gyi, ba nya nkpa popwɛɛ.

26 Wuribware e gye nkpa na kukyure ne a moɲ de keɛ-ɔ kuɲu, aneɲ deɛ ne ɔɔ sa ne mɔ, mɔ gyi-o, gbaa a kii nkpa na kukyure amɔ kuɲu.

27 Ne ɔɔ sa mɔ, mɔ gyi-o, kpa feye n gyi asese aseɲ, na m bu bamɔ keɔ beɛɛ keɔɛɛ, a lee feye n gye dimaadi mɔ gyi-o deɛ nee.

28-29 Amɔse se-ɔ monɛ ma sa a amɔ-ɔ kpeɲ monɛ eyee. San ko e ba ne bamɔ ne baa wu-o pɛɛɛ i nu mɔ boɔre, na bɔ lee bamɔ agyeranɲa-rɔ ba, na bɔ ma lee wu. Bamɔ ne baa waa itimaa-o e nya kukyure, na bamɔ ne baa waa ebɔye-ɔ mɔ kɔɔre bamɔ keɔ kakɔka.”

Yeessu ayererɔpɔ

30 Ne Yeessu a kya se tɔwe feye, “Ma taare a ɲ waa ketɔ kɛmaa mɔ eyee se. Mɔ i gyi aseɲ aneɲ ne n se a kaapɔ mɔ-ɔ nee, amɔse se-ɔ mɔ i bu keɔ beɛɛ keɔɛɛ kpa se nee. Bɔ lee feye

n gye ketɔ ne mɔ fɔnfɔn e kpa-ɔ ne mɔ e waa, amaa ketɔ ne mɔ ne oo sunj mɔ-ɔ e kpa-ɔ wɔre ne mɔ e waa.

³¹ Feyɛ ɔkɔ kyɔ ɔ monj gye nkɛɛ bɔ tɔwe mɔ asen nee, weete mɔ a ba mɔ e tɔwe mɔ-ɔ, mone e tɔwe nee feye seye monj bɔ-rɔ ne a kaapo feye a gye kasentij nee.

³² Amaa ɔkɔ deɛ ɔ bɔ-rɔ ne ɔ tɔwe mɔ asen gywii mone, mɔ e gye Yohanee Osuubɔpɔ-ɔ. N nyi feye aneɲ ne ɔ tɔwe mɔ asen-ɔ monj gye kayeba nee.

³³ Mone a kyɔ sunj mbɔɔ bɔ kyɔŋwe Yohanee ase feye bɔ ya bise mɔ mɔ asen. Mɔ-ɔ mɔ a tɔwe sese ne n gye-ɔ gywii mone.

³⁴ Amaa n gye sese dimaadi ne mɔ e kpa feye ɔ yere mɔ-rɔ na mon' nɔ feye mɔ atɔ kekaapo-ɔ gye kasentij nee. Mɔ e tɔwe amɔ-ɔ nee a Wuribware nya mɔrɔwe mone.

³⁵ Yohanee deɛ o du nee feye fetiri ne ɔkɔ a kyanɲe, ne ɔ lanɲe-rɔ bweeto-ɔ. Katin kɔ-ɔ-rɔ-ɔ mone akatɔ a gyi aneɲ ne mone a nɔ mɔ kelanɲe-rɔ-ɔ se-ɔ.

³⁶ Amaa n de atɔ kɔ ne a yere mɔ-rɔ, ne a kɔŋ a kyɔŋ aneɲ ne Yohanee yere mɔ-rɔ-ɔ, atɔ ne mɔ e waa-ɔ e gye atɔ ne n se a sa mɔ feye n waa-ɔ. Amɔ e gye ne a tɔwe mɔ asen, ne a kaapo feye Wuribware ya sunj mɔ.

³⁷ Ne n se Wuribware ne oo sunj mɔ-ɔ gbaa a tɔwe mɔ asen. N gye feye mɔ e kaapo feye mone a nu mɔ bore, beee mone a nɔ mɔ akatɔ-rɔ nee.

³⁸⁻⁴⁰ Amaa ketɔ ne mɔ e kaapo-ɔ e gye feye n se Wuribware a sa ne baa kyɔreɛ mɔ asen bɔ waa abwareseɲ wɔre-ɔ-rɔ. Ɔɔŋ, wɔre kɔŋkɔ-ɔ deɛ-rɔ ne mone i suye neɛneɛ, na mon' nya nɔ aneɲ ne mone e nya nkpa na kukyure ne a monj de keɛ-ɔ. Amɔ peee gbaa mone maa kɔre abwareseɲ-ɔ mone i gyi. Ketɔ ne ke e kaapo feye mone maa kɔre amɔ mone i gyi-o e gye feye mone a kine mɔ ne Wuribware a sunj mone ase-ɔ. A lee feye mone monj tee nɔ feye abwareseɲ wɔre-ɔ-rɔ baa kyɔreɛ feye Wuribware i sunj mone ase. Mɔ-ɔ mɔ e gye ne mone e taare a n sa mone nkpa na kukyure ne mone i buwi mone e kpa-ɔ, amaa mone a kine.

⁴¹ To, n gye feye mɔ e kpa a mon' kyɔrɔ mɔ nee.

⁴² Amaa n nyi asese suyo ne mone gye-ɔ, mone maa kpa Wuribware mone nkɔnɔ-rɔ.

⁴³ N se keyaalen-ɔ ne mɔ a ba, amaa mone maa kpa a mon' kɔre mɔ gyi. Amaa ɔkɔ ya ba mɔ fɔnfɔn keyaalen bɔ ba fɛraa, mone e kɔre mɔ a mon' gyi.

⁴⁴ Mone e kpa feye mon' dee kyɔrɔ abee, amaa mone maa kpa feye Wuribware ne mɔ wɔre kɔŋ e bɔ-rɔ-ɔ kyɔrɔ mone. Amɔ e gye ketɔ se ne mone maa taare a mon' kɔre mɔ asen-ɔ gyi-o.

⁴⁵ Mone ma kan fa feye mɔ e gye ne mɔ e tɔwe mone kunɔ si ebɔye a n gywii n se. Wuribware mbraa wɔre ne ane ɔdedaapo Mosis a kyɔreɛ-o ne mone a taa mone temaa peee bɔ ɔŋŋɔ se-ɔ e gye ne ɔ porɔ mone.

⁴⁶ Mone a deɛ kɔre Mosis gyi nee-ɔ, weete mone a kyɔ kɔre n gbaa mɔ gyi, a lee feye mɔ ya kyɔreɛ mɔ asen.

⁴⁷ Amaa mone a monj kɔre ketɔ ne Mosis a kyɔreɛ-ɔ gyi-o si-o, mone maa taare a mon' kɔre ketɔ ne mɔ e tɔwe-ɔ gyi.”

6

*Aneɲ ne Yeessu a sa asese nkɔŋ nnuu ateese-o
(Matiyo 14.13-21; Maak 6.30-44; Lukas 9.10-17)*

¹ Amɔ kameɛ ne Yeessu a ya teɲ Galileya kepare dabɛ-ɔ-rɔ. Keparɛ dabɛ mɔ deɛ ne ba tee e Tibeeriyas.

² Ne asese biribiri a kɔwɛ gya mɔ se, a lee feye baa nɔ mɔ akpeneyeeto ne ɔ waa bɔ kya asese ne ba lo-ɔ.

³ Ne Yeessu na mɔ agyasepo-ɔ a dee kebee kɔ kafwee ya kyena ba kyure.

⁴ Sanj ne Yudaaw awuye i gyi Wuribware-a-kya-ane-yowe a ateese-o a to-rɔ.

⁵ Ne Yeessu a deere muruwaa, ne oo nɔ feye asese biribiri e ba mɔ ase. Amɔse se-ɔ ne oo bise Filipino feye, “Mfene ne ane e borɔ a ane nya ateese ne a fo asese demanɲe mɔ, na ane ɔɔ sa bamɔ?”

⁶ Yeessu a tɔwe amɔ-ɔ nee a ɔ bɔ kyɔ Filipino-ro kee. Kasentij si mɔ-ɔ mɔ kyɔ o nyi aneɲ ne ɔ waa-ɔ.

⁷ Ne Filipino a tɔwe gywii mɔ feye, “Haree ɔkɛmaa e nya mbegyeɛ mbegyeɛ gbaa, bamɔ ya ba siidii nkɔŋ nɲɔ (GHC 2,000) bɔ ɔɔ bodobodoo, ɔ maa fo bamɔ.”

⁸ Ne mɔ agyasepo-ɔ ɔkɔ ne ba tee mɔ e Andruu, ne ɔ gye Simɔŋ Peetroo mɔ tire-o ye,

⁹ “Kanyanɲee kɔ e gye ne ɔ bɔ mfee ne o de bodobodoo agyi anu a nkɔŋgyi ngyingyii nɲɔ-ɔ. Amɔ-ɔ e fo asese demanɲe mɔ aaa?”

¹⁰ Ne Yeessu a tɔwe gywii mɔ agyasepo-ɔ feye, “Mon' sa a asese-ɔ kyena.” Efa mɔ bɔ mfenj bweeto. Ne asese a kyena kyena efa-ɔ se. Fo ya kare anyare ne bɔ bɔ mfenj-ɔ wɔre bɔ bɔ nkɔŋ nnuu.

11 Ne Yeesuu a taa bodobodoo-o, ne ɔɔ sa Wuribware anse wee se, ne oo ke-ro sa asese ne bo te mfen-ɔ. Anen deɛ ne ɔɔ waa nkinyi-o ma. Ne bodobodoo-o na nkinyi-o a waa kokyo.

12 Bamɔ pɛɛɛ a gyi anen ne ba taare-ɔ. San ne baa gyi kpone-ɔ, ne Yeesuu a tawe gywii mɔ agyasepo-ɔ feye, "Mon' swii mpupuriasee, mone ma sa a n twee."

13 Ne baa swii bodobodoo mpupuriasee-ɔ, ne n ya boro ake kudu anyo.

14 Asese ne bo bo mfen-ɔ a nu akpenyeeto ne Yeesuu a waa-ɔ, ne bo ye, "Kasentij si anyare mo gye Wuribware kyaameɛ ne ane ɔdedaapo Mosis ye ɔ ba kaye mo-ro-ɔ nee."

15 Yeesuu a nyi feye baa waa siraa a bo bo kra mɔ keyaalɛn se bo gyi kuwure-o si-o, ne ɔ bee o yii abee-ro mɔ wɔre.

*Anen ne Yeesuu a nare nkyu si-o
(Matiyo 14.22-33; Maak 6.45-52)*

16 Kedeppwɛta a fo-ɔ, ne Yeesuu agyasepo-ɔ a ba nkyu-ro.

17 Ne baa lwee koree-ro, ne baa kinji yo kamɛɛ-ro ya ten kepare dabe-ɔ-ro Kapaaniyum a kebegya-ɔ. Kanye a fo na Yeesuu mon tɛɛ ba mɔ agyasepo-ɔ ase.

18 San amɔ-ɔ, afwii dabe ko ma e waa na a da alan'kpare.

19 Mɔ agyasepo-ɔ ma a pare waa emayerɛ esa bo yo ɛna-ro-ɔ, ne baa nu Yeesuu naa nkyu si ɔ ba mfen ne koree-ɔ bo-ɔ. Ne kufu a nya bamɔ.

20 Mfen ne Yeesuu a tawe gywii bamɔ feye, "Mo nee! Mone ma sa a kufu nya mone."

21 Mfen ne baa taa mɔ wɔre se waa koree-ɔ-ro. Bamɔ a taa mɔ waa-ro-ɔ, a mon kyee ne baa dan kidenbe si mfen ne ba yo-ɔ.

Anen ne asese a buwi kpa Yeesuu-o

22 Kaye nke-o, asese biribiri a ba Galileya kepare dabe a nonj a bonbe-ɔ ba buwi ba kpa Yeesuu, a lee feye ndee baa nu anen ne Yeesuu a taa bodobodoo, sa Wuribware anse wee se, ne oo ke-ro sa asese, ne baa gyi-o. Amaa bo mon nu mɔ ndoo. Ne baa nyinji si feye, Yeesuu na mɔ agyasepo-ɔ, bamɔ a pare bo dan mfen a kidenbe-o si-o, koree konko wɔre ne baa bo ba. Ne baa nu feye ndoo koree-ɔ mon lee ɔ bo-ro. Ne baa pini feye n gye Yeesuu na mɔ agyasepo-ɔ gye ne bo yii, ɔ mon tii bamɔ se san ne baa yo-ɔ.

23 Ekoree ne e ya lee Tibeeriyas man-no-ɔ eko a bo dan mfen ne Yeesuu a sa ne bodobodoo amɔ a waa kokyo-ɔ.

24 Asese amɔ a nu feye Yeesuu na mɔ agyasepo-ɔ mon bo-ro-ɔ, ne baa lwee ekoree-ɔ-ro yo Kapaaniyum man ase ba buwi ba kpa Yeesuu.

Yeesuu e gye bodobodoo ne ɔ sa nkpa-ɔ

25 Asese amɔ a ten kepare dabe amɔ-ɔ, ne baa nu Yeesuu mfen, ne baa bise mɔ feye, "Ɔkaaporo, nsan mɔ ne fo a ba mfee?"

26 Ne Yeesuu a tawe gywii bamɔ feye, "Mo i gyi mone kasentij feye, ketɔ se ne mone i buwi mone e kpa mo-ɔ e gye feye mone a gyi bodobodoo-o kpone. Amaa n gye sa ne mone a nu akpenyeeto ne mo a waa-ɔ se ne mone gya mo se.

27 Mone ma tɔɔraa mone eyee sun kusun mone e kpa ateese ne mone i gyi kaye mo-ro, ne a maa kyee na a gyo-o. Amaa mon' sun kusun kpa ateese ne a maa gyo, ne a sa nkpa na kuyure ne a mon de keɛ-ɔ. Ateese ma ne a sa nkpa na kuyure ne a mon de keɛ-ɔ, mo, dimaadi mɔ gyi-o, de a m bo sa mone, a lee feye n se Wuribware ya sa mo anen a keyaalɛn-ɔ."

28 Ne baa bise mɔ feye, "Kusun mɔ ne ane waa na ke pre Wuribware?"

29 Ne Yeesuu a lee kana feye, "Kusun ne Wuribware e kpa feye mon' waa-ɔ e gye feye mon' kaare mɔ ne oo sun mɔ bo kyonwe-ɔ gyi."

30 Ne baa lee kana feye, "Nteto ne fo e waa na a kpen ane eyee, na ane yere anen se bo kaare fo gyi? Tawe gywii ane.

31 San ne Mosis na ane nana-ana te kimukee-ro-o, baa deɛ gyi ateese ne ba tee e manaa (kaase e kaapo feye Nteto-nee?), feye anen deɛ ne baa kyoreɛ abwareɛn wɔre-ɔ-ro feye,

'Ɔɔ sa ne ateese a lee soɔ ba kaase ne baa gyi.' »*

32 Ne Yeesuu a tawe gywii bamɔ feye, "N gye Mosis fonfon ya sa mone ateese amɔ. Aa lee Wuribware ase nee. Na kasentij si, ateese amɔ mon gye ateese ne aa lee soɔ ba kaase ne mɔ e tawe amɔ asen-ɔ. Amaa n se e gye ne ɔ sa mone ateese kasentij ne aa lee Wuribware se-ɔ.

33 Ateese ne Wuribware e sa mone-ɔ e gye mɔ ne oo sun lee Wuribware se feye ɔ bo sa kaye mo-ro a asese-ɔ nkpa na kuyure ne a mon de keɛ-ɔ."

* 6:31 Kelee Igyipiti 16.4; Nihimiya 9.15; Kiliñ 78.24-25.

34 Ne baa tawę gywii Yeessu feye, “Ane nyanpe, amo feraa, sa ane ateese amo kake kema.”

35 Ne Yeessu a tawę gywii bamo feye, “Mo e gye ateese ne a sa nkpa na kukyure amo-o. Okemaa ne o ba mo ase-o, akon maa nya mo peee. Ne okemaa ne o kore mo o gyi-o, burufo maa nya mo peee.

36 To, mbeyomo mo a tawę gywii monę feye monę a nu mo, amaa monę maa kore mo a mon' gyi.

37 Okemaa ne n se a sa mo-o e ba mo ase. Ma gya mo a m bo kyonwe daa.

38 A lee feye, mon lee sosu ba nee a m bo waa mo fonfon kepre se kotoko, amaa mo a ba nee a m bo waa amo ne a pre mo ne oo sun mo bo kyonwe-o.

39 Keto ne mo ne oo sun mo-o e kpa-o e gye feye asese peee ne oo bo waa mo kesaree-ro-o, bamo okemaa maa kan fo mo se, na n kyinji bamo peee baa nkpa-ro kake nsi ne kaye mo e gye kee-o.

40 Keto ne n se e kpa-o e gye feye bamo okemaa ne o deere mo, Wuribware mo gyi-o, ne o kore mo o gyi-o e nya nkpa na kukyure ne m mon de kee-o, na n kyinji mo lee lowi-ro kake nsi ne kaye mo e gye kee-o.”

41 Ne Yudaa awuye abrese ne baa nu mo asen-o idun a fwii, ne baa tee feye Yeessu a tawę feye, “Mo e gye ateese ne aa lee sosu ba kaase-o.”

42 Ne baa tawę feye, “Onyare mo, n gye Yosef mo gyi ne ba tee mo e Yeessu-o nee beee? Ane nyi mo se na mo nyi. Ne emene se ne mbeyomo o ye oo lee sosu ba nee?”

43 Ne Yeessu a lee kan feye, “Mon' yowe ketee.

44 N ye eee oko maa taare o ba mo ase, amo n se ne oo sun mo bo kyonwe-o a baa mo mo ase, na n kyinji mo a ba nkpa na kukyure-ro kake ne kaye mo e gye kee-o.

45 Wuribware akyaamee boko a kyoree bo waa abwaresej wore-o-ro feye, ‘Wuribware e gye ne o kaapo okemaa.’* Okemaa ne o nu n se asen, ne o suye a o lee mo ase-o e ba mo ase.

46 Monę ma fa feye n ye oko a ky o nu n se, amo mo ne mo a lee n se ase ba sweere mo se-o wore ya nu mo.

47 Mo i gyi monę kasentij feye, okemaa ne o kore mo o gyi-o e nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-o.

48 Mo e gye ateese ne a sa nkpa-o.

49 Monę nana-ana a gyi ateese ne aa lee sosu ba kaase san ne bo te kimukee-ro-o, amaa a mon sa ne baa kyena nsu peee.

50 Amaa ateese kasentij ne aa lee sosu ba kaase-o, anej a ateese-o, okemaa ne o gyi amo-o maa wu.

51 Mo e gye ateese ne aa lee sosu ba kaase-o. Okemaa ne o gyi ateese mo-o kakyena na kukyure mon de kee. Ateese ne n de mo e sa mo-o e gye mo koyowaregyi. N de mo koyowaregyi mo e sa asese ne bo te kaye mo-ro na bo nya nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-o.”

52 Ne bamo ne baa nu asen ne oo tawę-o idun a fwii, ne bamo wore wore a gyiiri ikii feye, “Emene ne onyare mo e waa a o taa mo koyowaregyi sa ane a ane gyi feye ateese?”

53 Ne Yeessu a tawę gywii bamo feye, “Mo i gyi monę kasentij feye monę e mon gyi mo, dimaadi mo gyi-o, koyowaregyi feye ateese-o, ne monę e mon nuu mo mbogya, amo feraa monę maa nya nkpa.

54 Okemaa ne o gyi mo koyowaregyi feye ateese, ne o nuu mo mbogya-o de nkpa na kukyure ne a mon de kee-o, na n kyinji mo lee lowi-ro kake ne kaye mo e gye kee-o.

55 A lee feye mo koyowaregyi e gye ateese kasentij-o, ne mo mbogya mo e gye nta kasentij-o.

56 Okemaa ne o gyi mo koyowaregyi feye ateese, ne o nuu mo mbogya-o e kyena mo kakpono-ro, na mo-o mo n kyena mo kakpono-ro.

57 N se Wuribware ya sun mo bo kyonwe. Ne mo a ma wu peee-o se-o, n gbaa n de nkpa amo ne o de-o. Anej dee ne okemaa ne o gyi mo koyowaregyi feye ateese-o e kyena, na o ma wu peee.

58 Amo-o e kaapo feye mo koyowaregyi ne n de-o e gye ateese ne aa lee sosu ba kaase-o kasentij. A mon du nee feye ateese amo ne aa dee lee sosu ba kaase kimukee amo-ro, ne kake kema ane nana-ana a swii gyi-o, a lee feye san ko bamo okemaa a bo wu. Amaa okemaa ne o gyi ateese ne n de mo e sa mo-o feraa e kyena nsu peee.”

59 San ne Yeessu a yo kebwarekorekyan ne ke bo Kapaaniyum man-no-o o kaapo kem-o-ro-o ne oo tawę amo-o.

Asejparegyi ne a sa nkpa na kukyure ne a mon de kee-o

* 6:45 Isaya 54.13.

60 Asese biribiri ne bo gya Yeessu si-o bokoro a nu amo-o, ne bo ye, "Asej ma feraa bo lej, oko maa taare amo-o a o gya se."

61 Yeessu a nu feye baa tee asej amo se-o, ne oo bise bamo feye, "Mo asej ma maa nya a a nu nee, beee?"

62 Feye mone a nu mo, dimaadi mo gyi-o, a yo sosu mfej ne mo a lee ba-o nee, weete emene ne mone e waa?"

63 Mone mon tee nu kaase feye asej kparegyi ne mo a denj towe gywii mone-o gye kpare ne kemjo kaase e gye nkpa na kukyure ne a mon de kee-o. N gye sese koyoworegyi asej ne mo e towe, amaa mo a kaapo mone anej ne Wuribware a kufwiije timaa-o e taare a o sa mone anej a nkpa-o nee.

64 Amo peee gbaa mone bokoro maa koore mo mone i gyi." Keto se ne Yeessu a towe anej-o e gye feye o kyoo n yi bamo ne bo maa ba a bo koore mo gyi-o, na mo ne o ba a o bo gyi mo kidiburo-o.

65 Ne Yeessu a kya se towe feye, "Mfaanee se ne mo a towe gywii mone feye oko maa taare a o ba mo ase, amo n se a sa mo kpa feraa."

66 Amo-o se-o, ne asese ne bo gya Yeessu si-o bweeto a kine mo se kegya.

67 Amose se-o, ne oo bise mo agyasepo kudu anyo-o feye, "Amo mone ma mone e kpa kelee mo ase aaa?"

68 Ne Simoj Peetroo a lee kano feye, "Ane nyanje, oko bee o bo-ro ne ane gya mo se aaa? Daabii! Oko mon bo-ro ne o towe asej kparegyi ne a kaapo ane anej ne ane e nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-o, amo fo wore.

69 A lee feye ane san ane e koore fo ane i gyi, ne ane nyi feye fo e gye keyaafore timaa ne Wuribware a lee sun bo kyonwe-o."

70 Ne Yeessu a lee kano feye, "Mo e gye ne mo a lee mone abee kudu anyo-o feye mon' gya mo se, beee? Amaa oko bo mone-ro ne o gye Obonsam mo gyi."

71 Yudas Kariyotinyi asej ne Yeessu e towe-o. Mo se mo e gye Simoj Kariyotinyi. Amaa a bo-ro feye Yudas gye Yeessu agyasepo kudu anyo-o oko, ne mo-o mo i gyi mo kidiburo.

7

Yeessu na mo tire-ana

1 Amo-o peee kamee-o, Galileya sweere se ne Yeessu a kya se o naa o kaapo, a lee feye, mo ya nare Yudeya sweere se, mfej a abrese-o i buwi a bo kpa mo a bo moa.

2 Ne san a to-ro feye Yudaa awuye gyi Abwii-ro kekyena a kigyibee-o.†

3 Ne Yeessu mo tire-ana a towe gywii mo feye, "Lee mfee yo Yudeya na fo agyasepo ne bo bo mfej-o ma nya nu akpenyeeto ne fo e waa-o.

4 Oko ne mo kenyaare a dee-o mon de kemjo ne o waa-o o kweero. Amose-o fo e taare a fo waa ato dabe, sa a kaye-ro asese peee gyii fo."

5 Mo tire-ana fofon gbaa mon koore mo gyi.

6 Ne Yeessu a towe gywii bamo feye, "Mo san mon tee fo. Amaa mone feraa, mone e taare a mon' yo ngyanje-o-ro san kema ne mone e kpa-o.

7 Kaye-ro asese maa kisi mone, amaa m feraa, ba kisi mo, bo lee anej ne mo e towe ato ne baa waa ne a gye eboye-o mo i gywii bamo-o se.

8 Mone feraa, mon' nare ya gyi Abwii-ro kekyena a kigyibee-o. M feraa, ma yo, a lee feye a mon tee fo san ne mo e yo a n ya gyi kemjo-o."

9 Mo a towe amo-o, ne o kyena Galileya sweere se nke kafwee ko.

Anej ne Yeessu a ya gyi Abwii-ro kekyena a kigyibee-o

10 Mo tire-ana a ya gyi Abwii-ro kekyena a kigyibee-o, ne Yeessu mo a yo, amaa o mon gya laman se yo, oo ywii yo nee.

11 Ne Yudaa awuye abrese-o i buwi ba kpa mo, ne baa bise ngyanje-o-ro asese feye, "Nkee mo?"

12 Mo asej sooo ne ba nwiini laman-o-ro. Bamo bokoro ye, "O gye sese timaa."

Boko mo ye, "Daabii! Onyare amo e penna asese nee."

13 Amaa oko mon taare towe mo kunju si asej bo lee kawu si, a lee feye bo sere Yudaa awuye abrese-o.

14 Amo a fo nsena na bo lowe kigyibee-o, ne Yeessu a yo Wuribware sunkpa-o kabuno ya lee o kaapo asese abwaresej.

15 Ne aa kpen Yudaa awuye abrese-o eyee bweeto, ne baa towe feye, "Emene ne onyare mo a waa o nyi ekaapo faanee, na o mon nya kekaapo lee ton kema?"

16 Ne Yeessu a towe gywii bamo feye, "Ato mo ne mo e kaapo-o mon lee mo fofon ase, amaa aa lee mo ne oo sun mo bo kyonwe-o ase nee."

17 Okemaa ne o sure si a o waa keto ne Wuribware e kpa-o i pini feye keto ne mo e kaapo-o a lee Wuribware ase nee, beee mo fonfon keyaalen ne n de mo e waa.

18 Okemaa ne o sa sejsa mo fonfon keyaalen se-o i buwi o kpa kedabe na wuraa a o sa mo eyee nee. Amaa mo ne o kpa kedabe na wuraa a o sa mo ne oo sun mo-o de kasentij, o maa ba ayeba.

19 Mon e kyoro Mosis ne o kyore Wuribware a mbraa-o bo sa mone-o, amaa mone konko gbaa mon gya mbraa-o se. Ne emene se ne mone e kpa a mon' maa mo?"

20 Ne laman-o a towe gywii mo feye, "Ibrisi te fo se. Nse e gye ne o kpa a o maa fo?"

21 Ne Yeessu a lee kano feye, "Mo a kya oko kukyure kake nee, ne aa kpen mone peee eyee.

22 To, Mosis a sa mone Wuribware mbraa ko ne mone adedaapo a kyoo gya se-o, feye bamo ya kowe kagyinyansee, kake buruwasepo-o bo ten mo kotweetu, na kake nsin amo e gye kukyure kake gbaa, bo ma kan yowe.

23 Amose se ne mone i de kpa feye kukyure kake gbaa mon' ten kagyinyansee kotweetu, na mone ma nya kye Wuribware a mbraa ne Mosis a kyore sa mone-o, ne emene se ne mone idun a fwii mo se feye mo a kya sese kayoware mumwii kukyure kake?"

24 Mone ma kan fa feye keto ne oko e waa-o gye eboye, amaa mon' deere neenee kee pwee, ne mo e waa eboye nee aaa, itimaa nee aaa, mone i nu."

Se se suyo ne asese e fa feye Yeessu gye-o

25 Asese ne bo bo Yerusalem man-no-o bokoo a nu anen ne o towe-o, ne bo ye, "N gye onyare mo ne ane abrese e kpa a bo maa-o ooo?"

26 Mon' deere mo a yere o sa sejsa laman-no, na bo mon towe seye bo kye mo. Beee aa waa feye baa nu anen ne o du-o, ne baa sure si feye o gye Kristoo kasentij aaa?"

27 Kristoo-o ya ba, oko maa pini mfen ne o lee a o ba-o, amaa onyare mo feraa ane nyi mfen ne o lee-o."

28 San ne Yeessu bo Wuribware sunkpa a kabuno-o o maa se o kaapo-o, oo nu asen ne baa towe-o, ne o towe kenken feye, "Mone e fa feye mone nyi mo na mfen ne mo a lee-o ooo? N gye mo fonfon keyaalen se ne mo a ba. Mo ne oo sun mo-o de kasentij, amaa mone mon nyi mo.

29 Amaa m feraa, n nyi mo, a lee feye mo ase ne mo a lee, ne mo-o mo ya bee sun mo."

30 Ne baa kpa a bo kra Yeessu, amaa bo mon taare kra mo, a lee feye mo san mon tee fo.

31 Amaa asese-o bokoo a kore mo gyi, ne baa towe feye, "Kristoo-o ya ba, o waa ato ne a kpen eyee-o a o kyon onyare mo amo-o ne o waa-o ooo?"

Anen ne baa sun adeeresepo ko feye bo ya kra Yeessu-o

32 San ne Farisii awuye bokoo a nu asese-o i nwiini Yeessu kunu si asen mo-o, ne baa sa ne Wuribware alonjopo abrese-o a sun Wuribware sunkpa a adeeresepo ko bo kyonwe feye bo ya kra Yeessu.

33 Ne Yeessu a towe gywii bamo feye, "Mo e kyena mone ase a n kyee kafwee pwee na n dee kinji yo mo ne oo sun mo-o ase.

34 Mone san mone e ba a mon' bo buwi kpa mo, na mone ma lee nu mo, a lee feye mfen ne mo e yo-o, mone maa taare a mon' yo mfen."

35 Ne Yudaa awuye abrese-o wore wore i bise abee feye, "Ne mfen ne o kpa a o yo, ne o ye ane maa lee nu mo-o nee? Amo o yo Griiki awuye eman se a o ya kaapo ane asese ne baa yo ya kyena mfen-o na Griiki awuye-o abwasesen nee eee?"

36 O ye ane i buwi a ane kpa mo, na ane ma nu mo, na ane ma taare a ane yo mfen ne o yo-o. Amo kaase e gye emene?"

Nkyu ne n sa nkpa na kukyure ne a mon de kee-o

37 Kigyibe-o kake lalalowe ne ka gye kake dabe-o, ne Yeessu a kyuiwi-ro, ne o towe kenken feye, "Okemaa ne burufo de mo-o, o ba mo ase bo nuu nkyu.

38 Feye anen ne baa kyore waa abwasesen wore-o-ro, 'Okemaa ne o kore mo o gyi-o, nkyu ne n sa nkpa-o e lee mo kakpono-ro feye bon nkyu-o.' "

39 Asen ne Yeessu e towe mfee-o gye Wuribware a kufwiije timaa-o asen ne bamo ne ba kore mo a bo gyi-o e nya-o nee. Amaa san amo-o bo mon tee nya Wuribware a kufwiije timaa-o, a lee feye Yeessu mon tee yo Wuribware ase.

Anen ne asese a gyiiri Yeessu si ikii-o

40 Laman-o-ro asese-o bokoo a nu feye o towe amo-o, ne bo ye, "Kasentij si, onyare mo gye Wuribware kyaamee ne Mosis a towe feye o ba-o nee."

41 Ne bamo bokoo mo ye, "N gye anen nee. Mo e gye Kristoo ne Wuribware ye o sun a o bo kyonwe-o."

Amaa bamo bokoo ye, "N gye Galileya sweere se ne Kristoo-o e lee,

42 a lee feye baa kyoree waa abwaresej wore-o-ro feye Kristoo-o e lee Owure Deefid kenana-ro, na Betlehem man ne baa kowe Deefid mo-ro-ro.

43 Ne asese-o a ke-ro ntun njnyo ba gyiiri Yeesuu si ikii.

44 Ne bamo bokō e kpa a bo kra mo, amaa kasentij si, bamo oko mon daboro mo.

45 Adeere-sepo-o a kinji yo Wuribware alonjopo abre-se-o na Farisii awuye-o ase-o, ne baa bise bamo feye, "Emene nee, ne monē mon kra mo baa?"

46 Ne adeere-sepo-o a lee kanō feye, "Okō mon tee towe asen timaa feye anej a onyare mo."

47 Ne Farisii awuye-o a bise adeere-sepo-o feye, "Amo do penna monē mo monē nee eee?"

48 Monē nyi Farisii awuye na man abre-se ko na baa kore mo gyi aaa? Monē e taare a mon' kyii bamo oko kenyaare aaa?

49 Asese langyan mo feraa ne baa kore mo gyi-o mon nyi Wuribware a mbraa ne Mosis a kyoree bo beya-o, amose-o bamo ne Wuribware a da yii. Monē ma bejjaa bamo."

50 Ne Farisii awuye abre-se ko ne do dee bo nyi Yeesuu kanye ko-o*, ne ba tee mo e Nikodeemus-o, a towe gywii mo kosobe-ana feye,

51 "Anej ne ane mbraa-o i gyi-o, ane maa taare a ane bu nyinkpase kepo na ane mon nu mo kan-ro asen, beee ane mon nyi keto ne do waa-o."

52 Ne bo ye, "To, fo gbaa fo a lee Galileya sweere se nee eee? Fo ya suye abwaresej wore-o, fo i nyi feye Wuribware kyaamee ko mon tee lee Galileya."

8

Okyye waarepo ko ne baa kra mo kanyarekpa-ro-o

[1 Amo-o peee kamee-o, ne okemaa yii mo lon-ro, ne Yeesuu a yo Mfo-Ayii kebee-o se.

2 Kaye nke-o, ne Yeesuu a kinji yo Wuribware sunkpa a kabuno-o. Ne asese ne bo bo mfen-o peee a kpowe muruwaa mo, ne do kyena o kaapo bamo abwaresej.

3 Mo a bo mfen-o, ne Wuribware mbraa akaaporo na Farisii awuye bokō a baa okyye waarepo ko ne baa kra mo kanyarekpa-ro-o Yeesuu ase. Ne baa sa ne do yere laman-o nsena Yeesuu ase.

4 Ne bo ye, "Okaaporo, ane a kra okyye mo kanyarekpa-ro nee. To, anej ne mbraa ne Wuribware a borō Mosis si sa ane-o e kaapo-o e gye feye ane daye okemaa ne o waa anej a ato-o abu mo. Mbeyamo emene ne ane e waa? Ane e kpa a ane nu bo lee fo ase."

5 Baa towe amo-o nee, a bo nya nya Yeesuu keboye, na bo nya poro mo. Amaa ne oo bunje o de kesaregyi o kyoree sweere.

6 Bamō a yere mfen-o, ne bo maa se ba towe ba gywii mo feye o lee kanō menan sa bamo na bo kee. Ne oo kyuwiro, ne do towe gywii bamo feye, "Monē okemaa ne o mon tee waa boye-o gye nkpe twee kibu bo da okyye mo a n kee."

7 Ne do bee bunje kyoree sweere.

8 Okyye a aporo-o a nu amo-o, ne bamo peee a brawe-ro ako ako ako bo yii. Abre-se-o ya gye nkpee pwee. Ne bamo peee yii yowe Yeesuu na okyye-o wore, na o san o yere laman-o akato-ro.

9 Ne Yeesuu a kyuwiro, ne oo bise okyye-o feye, "Nkee bamo? Oko mon lee san a o bu fo kepo aaa?"

10 Ne okyye-o a lee kanō feye, "Mo nyanje, oko mon lee o bo-ro."

11 Ne Yeesuu ye, "To, m feraa, ma bu fo kepo. Amose-o nare, amaa lee ndoo bo yo, fo ma lee ya waa eboye."]

Yeesuu e gye kaye-ro ase kelanjerō

12 Ne Yeesuu a bee sa sejsa gywii Farisii awuye ne bo bo mfen-o feye, "N du nee feye kelanjerō ne ke e lanje-ro ke e sa kaye-ro asese-o. Okemaa ne o gya mo se-o maa nare kibugyii-ro. Anej a sese-o de kelanjerō ne ke e sa nkpa na kuyure ne a mon de kee-o."

13 Ne Farisii awuye-o a towe gywii mo feye, "Mbeyamo fo e towe fo fonfon eyee se asen nee. Amose se-o ane maa taare a ane kore fo gyi."

14 Ne Yeesuu ye, "N gye anej nee. Haree mo e towe mo fonfon kunu si asen gbaa, keto ne mo e towe-o gye kasentij nee, a lee feye n nyi mfen ne mo a lee-o, ne n nyi mfen ne mo e yo-o. Amaa monē mon nyi mfen ne mo a lee-o, na mfen ne mo e yo-o.

15 Monē feraa, monē e deere kemo ne ki te akato se-o nee a mon' bo poro oko. Amaa m feraa n gye mo kusun nee feye n gyi oko asen.

16 Amaa mo a dee gyi oko asen nee, weete mo senjyi-o gye kasentij, a lee feye n se ne oo sun mo bo kyonwe kaye mo-ro-o bo mo ase, o kya mo-ro.

* 7:50 Yohanee 3.1.

17 Amose-ɔ, abɛɛ anyɔ ya tɔwɛ asɛŋ na bamo ɔko kanɔ mon kwɛɛ mɔ kosobɛɛ lee si, amɔ fɛraa mon' kɔɔrɛ mɔ feyɛ bamo asɛŋ-ɔ gyɛ kasɛntɪŋ. Monɛ mon' nyi feyɛ anɛŋ nɛ mbraa nɛ Wuribware a bɔrɔ Mosis si sa anɛ-ɔ ɛ kaapo-ɔ nɛɛ ɛɛɛ?

18 To, mɔ fɔŋfɔŋ ɛ tɔwɛ mɔ kuŋu si asɛŋ, nɛ n sɛ nɛ oo sun mɔ-ɔ mɔ ɛ tɔwɛ mɔ kuŋu si asɛŋ ɔ bɔ tii si. Anɛ abɛɛ anyɔ asɛŋ maa baara a sa monɛ aaa?"

19 Nɛ baa bise mɔ feyɛ, "Nyɛɛ fɔ sɛ?" Nɛ Yeesuu a lee kanɔ feyɛ, "Monɛ mon' nyi mɔ gbaa, sanbɔtɔ n sɛ. Monɛ i nyi mɔ, amɔ fɛraa monɛ nyi n sɛ."

20 Mfaanɛɛ a asɛŋ nɛ Yeesuu a tɔwɛ gywii asɛsɛ-ɔ Wuribware sunkpa a kabuno mfɛŋ nɛ bɔ de adakaa nɛ ba tweɛtweɛ atanne ba waa-rɔ-ɔ yɛrɛ-ɔ nɛɛ. Amaa ɔko mon' kra mɔ, a lɛɛ feyɛ mɔ san-ɔ mon' tɛɛ fɔ.

Mfɛŋ nɛ Yeesuu yɛ ɔ yɔ-ɔ

21 Nɛ Yeesuu a bɛɛ tɔwɛ gywii bamo feyɛ, "Mɔ ɛ lɛɛ mfɛɛ a ŋ yɔ. Monɛ i buwi a mon' kpa mɔ kpɔnɛ, na monɛ ma ŋu mɔ, na monɛ ɛbɔyɛ sii monɛ sɛ a mon' taa bɔ wu. Monɛ maa taara a mon' yɔ mfɛŋ nɛ mɔ ɛ yɔ-ɔ."

22 Amose-ɔ nɛ Yudaa awuyɛ abɛsɛ-ɔ a tɔwɛ feyɛ, "O yɛ, anɛ maa taara a anɛ yɔ mfɛŋ nɛ ɔ yɔ-ɔ. Amɔ-ɔ ɛ kaapo nɛɛ feyɛ ɔ mɔɔ mɔ ɛyɛɛ aaa?"

23 Nɛ Yeesuu a lee kanɔ feyɛ, "Monɛ a lɛɛ kayɛ mɔ-rɔ nɛɛ. Amaa m fɛraa, mon' lɛɛ kayɛ mɔ-rɔ nɛɛ.

24 Amosɛ sɛ nɛ mɔ a tɔwɛ gywii monɛ feyɛ monɛ ɛbɔyɛ i sii monɛ sɛ, na mon' taa bɔ wu. Monɛ ɛ mon' kɔɔrɛ gyi feyɛ mɔ ɛ gye nɛ n gye fɛraa, monɛ ɛbɔyɛ i sii monɛ sɛ, na mon' taa bɔ wu."

25 Nɛ baa bise mɔ feyɛ, "Nsɛ nɛ fɔ ɛ fa feyɛ fɔ gyɛ?" Nɛ Yeesuu a lee kanɔ feyɛ, "N kyɔ mon' tɔwɛ gywii monɛ aaa?"

26 N de asɛŋ bweɛtɔ na n tɔwɛ bɔ lɛɛ monɛ ɛbɔyɛ sɛ. Mɔ nɛ oo sun mɔ-ɔ ɛ gye kasɛntɪŋ wuyɛ, nɛ kɛtɔ nɛ mɔ a nu lɛɛ mɔ asɛ-ɔ wɔrɛ nɛ mɔ ɛ tɔwɛ mɔ i gywii kayɛ-rɔ asɛsɛ."

27 Asɛsɛ nɛ baa nu mɔ asɛ-ɔ mon' nyi feyɛ mɔ sɛ Wuribware nɛ o de.

28 Nɛ ɔ tɔwɛ gywii bamo feyɛ, "Monɛ ya yasɛ mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, sɔsɔ, monɛ i ŋu feyɛ mɔ ɛ gye nɛ n gye. Mfɛŋ-ɔ, nɛ monɛ i ŋu feyɛ maa waa kɛtɔ kemaa mɔ fɔŋfɔŋ ɛyɛɛ sɛ nɛɛ. Amaa mɔ ɛ tɔwɛ kɛtɔ nɛ n sɛ a tɔwɛ ɛ n tɔwɛ-ɔ wɔrɛ nɛɛ.

29 Mɔ nɛ oo sun mɔ-ɔ bɔ mɔ asɛ, ɔ mon' yɔwɛ mɔ wɔrɛ, a lɛɛ feyɛ mɔ ɛ waa mɔ kepɛrɛ san' kemaa."

30 Asɛsɛ nɛ baa nu feyɛ Yeesuu a tɔwɛ amɔ-ɔ bweɛtɔ a kɔɔrɛ mɔ gyi.

Agyi na anya

31 Nɛ Yeesuu a tɔwɛ gywii bamo nɛ baa kɔɔrɛ mɔ gyi-o feyɛ, "Monɛ i de kɛtɔ nɛ mɔ ɛ tɔwɛ-ɔ-rɔ, nɛ monɛ ɛ mon' yɔwɛ-rɔ fɛraa, monɛ ɛ gye mɔ agyasepɔ kasɛntɪŋ si nɛɛ.

32 Na mon' gyii kasɛntɪŋ-o, na mɔ kasɛntɪŋ kɛkaapo ɛ sa a mon' nya monɛ ɛyɛɛ."

33 Nɛ bamo boko a lee kanɔ feyɛ, "Anɛ a lee Abraham kenana-rɔ nɛɛ. Anɛ kyɔ anɛ mon' tɛɛ kii boko anya. Nɛ ɛmɛnɛ sɛ nɛ fɔ ɛ tɔwɛ ɛ anɛ ɛ nya anɛ ɛyɛɛ?"

34 Nɛ Yeesuu a tɔwɛ gywii bamo feyɛ, "Kasɛntɪŋ nɛ mɔ i gyi monɛ-ɔ feyɛ ɔkɛmaa nɛ ɔ waa ɛbɔyɛ-ɔ gye ɛbɔyɛ kenya nɛɛ.

35 Kenya ya kyɛɛ mɔ nyanpɛ ayɛ kanɔ ŋkɛmaa, ɔ maa kii ogyi, amaa ogyi fɛraa gye ogyi nɛɛ bɔ yɔ na a mon' de kɛɛ.

36 Amosɛ sɛ-ɔ Wuribware mɔ gyi-o ɛ gye nɛ mɔ ya lee monɛ lɛɛ ɛbɔyɛ-rɔ fɛraa, kasɛntɪŋ si monɛ ɛ nya monɛ ɛyɛɛ.

37 N nyi damenanɛsɛ feyɛ monɛ ɛ tɔwɛ kasɛntɪŋ feyɛ monɛ a lee Abraham kenana-ɔ-rɔ nɛɛ. Amaa amɔ pɛɛɛ gbaa, monɛ ɛ kpa feyɛ mon' mɔɔ mɔ, a lɛɛ feyɛ mɔ asɛŋkparegyi mon' bɔ monɛ ŋkɔnɔ-rɔ.

38 Mɔ ɛ tɔwɛ kɛtɔ nɛ n sɛ a kaapo mɔ-ɔ nɛɛ, amaa monɛ ɛ waa kɛtɔ nɛ monɛ sɛ a tɔwɛ gywii monɛ-ɔ nɛɛ."

39 Nɛ baa lee kanɔ feyɛ, "Anɛ sɛ ɛ gye Abraham."

Nɛ Yeesuu yɛ, "Monɛ dɛɛ monɛ gye Abraham mɔ gyi-ana kasɛntɪŋ nɛɛ, weeteɛ monɛ ɛ waa kɛtɔ nɛ ɔ waa-ɔ dɛɛ.

40 Kɛtɔ nɛ mɔ ɛ waa-ɔ ɛ gye feyɛ n tɔwɛ kasɛntɪŋ nɛ mɔ a nu lɛɛ Wuribware asɛ-ɔ gywii monɛ, amaa amɔ-ɔ pɛɛɛ gbaa, monɛ ɛ kpa feyɛ mon' mɔɔ mɔ nɛɛ. Abraham mɔ mon' waa anɛŋ a atɔ mɔ.

41 Monɛ ɛ waa anɛŋ nɛ monɛ sɛ a waa-ɔ nɛɛ."

Nɛ baa lee kanɔ feyɛ, "Wuribware wɔrɛ ɛ gye anɛ sɛ nɛ anɛ de-o, anɛ gye mɔ gyi-ana kasɛntɪŋ nɛɛ."

42 Nɛ Yeesuu a tɔwɛ gywii bamo feyɛ, "Wuribware dɛɛ ɔ gye monɛ sɛ kasɛntɪŋ si nɛɛ, weeteɛ monɛ ɛ kpa mɔ asɛŋ, a lɛɛ feyɛ mɔ a lɛɛ Wuribware asɛ nɛɛ ba mfɛɛ. Mon' ba mɔ fɔŋfɔŋ keyaalen' sɛ nɛɛ, amaa mɔ nɛ oo sun mɔ-ɔ keyaalen' sɛ nɛ mɔ a ba.

43 Ne weeteo nkeee nteto se ne mone maa nu keto ne mo e towe-o kaase-o nee? A du feye mone maa taare a mon' kore mo asen ne mo e towe-o gyi nee.

44 Mone gye mone se Obonsam mo gyi-ana nee, amose-o ne mone e kpa a mon' gya keto ne ke e pre mone se-o se. Lee ato kema keleekease-ro-o, mone se gye omoo nee, ne o mon tee yere kasentij a kebegya-o pree, a lee feye kasentij mon bo mo ase. Mo ya ba ayeba, o waa anen ne o ky o du-o nee, a lee feye o gye oyebapo, mo e gye nyeba pree kunu.

45 Amaa m feraa, mo i gyi kasentij nee, amose se ne mone maa kore mo mone i gyi.
46 Mone-ro nse e gye ne o taare a o kaapo mo-ro feye mo a gyi kepo bo lee ebaye kowaa se? Mo ya towe kasentij gywii mone, nteto se ne mone maa kore mo asen mone i gyi?

47 Okemaa ne Wuribware e bo mo-o i nu mo asen. Mone feraa, n gye Wuribware e bo mone kpa kema se, amose se ne mone maa nu mo asen."

Yeesuu na Abraham

48 Ne baa bise Yeesuu feye, "A mon gye kasentij feye fo gye Samariyani, ne ibrisi ko te fo se aaa?"

49 Ne Yeesuu a lee kan feye, "Ibrisi kema mon te mo se. Asen ne mo e towe-o e kaapo nee feye mo i bu n se nee. Amaa mone feraa mone e saare mo nee.

50 Ma buwi mo e kpa oko feye o bu mo kedabe nee. Amaa n se e gye ne o kpa feye o bonyaa mo. Mo e gye ne o gyi asese asen.

51 Mo i gyi mone kasentij feye okemaa ne o gya mo kekaapo se-o maa wu daa."

52 Ne baa towe gywii Yeesuu feye, "Mbeyom ane nyi kasentij feye ibrisi te fo se. Abraham a wu, ne Wuribware akyaamee a wu, amaa fo feraa, fo e towe nee feye okemaa ne o gya fo kekaapo-o se-o maa wu daa.

53 An se Abraham a wu, amo fo e kpa a fo towe nee feye fo ky Abraham aaa? Ne Wuribware a akyaamee-o mo a wu. Nse ne fo e fa feye fo gye?"

54 Ne Yeesuu a lee kan feye, "N dee n ye m bu mo eyee kedabe nee, weeteo mo kibu mo eyee-o mon de awaase kema. Oko ne o bonyaa mo-o e gye n se, mo dee ne mone ye o gye mone se.

55 Mone mon nyi mo pree, amaa m feraa, n nyi mo. Mo a dee towe feye mon nyi Wuribware nee, amo feraa mo i kii oyebapo feye mone-o. Amaa n nyi mo, ne n gya mo kan se.

56 Mone se Abraham akato a gyi feye o bo nu mo keba, ne oo nu feye mo a ba, ne mo akato a gyi."

57 Ne baa towe gywii mo feye, "Fo mon tee gyi nsu adunuu, ne fo ye fo a nu Abraham aaa?"

58 Ne Yeesuu a lee kan feye, "Mo i gyi mone kasentij feye mo e gye ne n ky n gye pwee ne baa dee kowe Abraham."

59 Ne baa taa abu a bo twee bo da mo. Amaa Yeesuu a kweero bamo se sere lee Wuribware sunkpa a kabuno-o mfenj.

9

Anen ne Yeesuu a kya onyare ko ne baa kowe mo tenapo-o

1 Yeesuu a naa o yo-o, ne oo nu onyare ko ne baa kowe mo tenapo-o.

2 Ne mo agyasepo-o a bise mo feye, "Okapopo, nse ebaye ya sa ne baa kowe onyare mo tenapo? Aa lee mo fonfon ase nee, beee mo akowepo ebaye se aaa?"

3 Ne Yeesuu a lee kan feye, "Mo akato kibwee-o mon lee mo ebaye se beee mo akowepo ebaye se. Wuribware ya sa ne baa kowe mo tenapo, a lee feye o kpa a o boro tenapo mo se lee mo keyaalen bo kaapo.

4 Kusun amo ne Wuribware a sun mo bo kyonwe feye n waa-o nee. A san a gye mpase ne mo e waa n se kusun, amaa kibugyii ya ba, oko maa lee taare a o sun kusun.

5 Mo a tee m bo kaye mo-ro-o, mo e gye kaye-ro asese kelanhero."

6 Yeesuu a towe amo-o lowe-o, ne oo twee akyone wee sweere, ne oo ba akyone-o bo po ese kafwee, ne oo ba ese-o bo bure onyare amo akato.

7 Ne oo towe gywii mo feye, "Nare yo Silowam kepare-ro ya fwee fo akato-ro." Kenyare Silowam-o kaase e gye Baa-sun-fo. Ne onyare amo a ya fwee mo akato-ro, ne oo kinji ba, na mo akato a bunji.

8 Ne tenapo-o akyenabepo na asese ne baa dee nu mo pwee ne amo-o a dee waa-o a bise abee feye, "N gye tenapo ne o dee o te o kore ato-o nee eee?"

9 Bokoye, "Mo nee."

Ne bokoye mo ye, "N gye mo nee. Oo lee mo nee."

Ne onyare-o fonfon ye, "Mo nee."

10 Ne baa bise mo feye, "Nteto nee ne mbeyom feraa fo kee?"

11 Ne oo lee kanɔ feye, “ɔnyare ne ba tee mɔ ε Yeessu-o ya waa ese, ne ɔɔ bɔ bure mɔ akatɔ, ne ɔɔ tɔwe gywii mɔ feye η yɔ Silowam kepare-rɔ ya fwee mɔ akatɔ-rɔ. Ne mɔ a yɔ mɔ a den fwee-ɔ, ne mɔ a ηu feye η kee.”

12 Ne baa bise mɔ feye, “Mfene ne ɔ bɔ?”

Ne oo lee kanɔ feye, “Mɔn nyi.”

Farisii awuye e deere-rɔ na bɔ nya ηu aneη ne Yeessu a kya tenapo-ɔ

13 Ne baa taa tenapo ne mbeyɔmɔ mɔ akatɔ a bunji-o yaa Farisii awuye ase a bɔ deere mɔ asen-ɔ-rɔ.

14 Kake ne Yeessu a waa ese bɔ kya tenapo amɔ-ɔ gye kukyure kake nee.

15 Ne Farisii awuye-o a bee bise ɔnyare-ɔ aneη ne mɔ akatɔ a waa bunji-o. Ne ɔɔ tɔwe gywii bamɔ feye, “ɔɔ taa ese nee bɔ bure mɔ akatɔ, ne mɔ a fwee mɔ akatɔ-rɔ, ne mbeyɔmɔ η kee.”

16 Ne Farisii awuye-o bɔkɔ ye, “ɔnyare mɔ ne ɔɔ waa amɔ-ɔ maa taare a ɔ lee Wuribware ase, a lee feye o sun kusun kukyure kake-o.”

Ne bɔkɔ mɔ ye, “Emene ne ɔnyare ne ɔ gye ebɔye ɔwaapo-ɔ e taare a ɔ waa aneη a akpeneyeɛtɔ mɔ?” Ne bamɔ wɔre wɔre i gyiiri ikii.

17 Ne Farisii awuye-o a bee bise ɔnyare-ɔ feye, “Fo ye ɔɔ kya fo, ne fo akatɔ a bunji, emene ne fo e fa mɔ asen?” Ne ɔnyare-ɔ a lee kanɔ feye, “ɔ gye Wuribware a akyaamε-ɔ ɔkɔ nee.”

18 Yuda a awuye abrese-ɔ mɔn kɔɔre ɔnyare amɔ asen-ɔ gyi feye ɔ deε ɔ gye tenapo nee, ne mbeyɔmɔ mɔ akatɔ a bunji, amɔ bamɔ a tee mɔ akowepɔ bise bamo-rɔ.

19 Mɔ akowepɔ-ɔ a ba-ɔ, ne baa bise bamɔ feye, “Mone gyi nee eee? Mone ye mone a kowe mɔ tenapo nee. To, emene ya waa ne ηkee ɔ kee?”

20 Ne mɔ akowepɔ a lee kanɔ feye, “Ane nyi feye ane gyi nee, ne ane nyi feye ane a kowe mɔ tenapo nee.”

21 Amaa ane mɔn nyi aneη ne aa waa ne ηkee ɔ kee-ɔ, beεε ane mɔn nyi mɔ ne ɔɔ kya mɔ, ne ηkee ɔ kee-ɔ. Mɔn' bise mɔ. ɔ mɔn gye keegyɔ nee, ɔ taare a o lee kanɔ sa mɔ eyee.”

22 Keɛ se ne ɔnyare-ɔ akowepɔ a tɔwe amɔ-ɔ e gye feye kufu de bamɔ Yuda a awuye abrese-ɔ se, a lee feye baa kyɔ tɔwe feye ɔkernaa ne ɔ kɔɔre o gyi feye Yeessu e gye Kristoo-o, ba gya mɔ a bɔ lee bamɔ kebwarekɔrekyan-nɔ.

23 Amose se ne ɔnyare-ɔ akowepɔ ye, “ɔ mɔn gye keegyɔ, mɔn' bise mɔ fɔnɔn.”

24 Ne baa tee ɔnyare ne baa kowe mɔ tenapo-ɔ nyɔsepo baa. Ne baa tɔwe gywii mɔ feye ɔ ka Wuribware keyaa feye ɔ tɔwe kaseηtɔn. Ne bɔ ye, “Ane nyi feye ɔnyare ne ba tee mɔ ε Yeessu-o gye ebɔye ɔwaapo nee.”

25 Ne ɔnyare-ɔ a lee kanɔ feye, “ɔ gye ebɔye ɔwaapo nee ooo, ɔ mɔn gye ooo, m fεraa mɔn nyi. Keɛ ne η nyi-o e gye feye n deε n gye tenapo, amaa mbeyɔmɔ η kee.”

26 Ne baa bise mɔ feye, “Emene ne ɔɔ waa kya fo akatɔ-ɔ?”

27 Ne oo lee kanɔ feye, “Mɔ a kyɔ tɔwe gywii mone, amaa mone maa nu. Emene se ne mone bee mone gbaa mone e kpa a mɔn' nu? Mone e kpa a mɔn' kii mɔ agyasepo nee eee?”

28 Ne baa saare mɔ, ne baa tɔwe gywii mɔ feye, “Fo-ɔ fo gye sese amɔ ɔgyasepo nee. Amaa ane fεraa, ane gye Mosis agyasepo nee.

29 Ane nyi feye Wuribware e gye ne ɔɔ sa seηsa gywii Mosis, amaa aneη a sese-ɔ fεraa, ane mɔn nyi mfeη ne ɔɔ lee-ɔ.”

30 Ne ɔnyare amɔ a beηηaa feye, “Ntɛtɔ asen mɔ nee? Mone ye mone mɔn nyi mfeη ne ɔɔ lee ba-ɔ, amaa oo bunji mɔ akatɔ.

31 Ane nyi feye Wuribware maa nu ebɔye awaapo asen, amɔ bamɔ ne ba bu mɔ, ne ba waa aneη ne ɔ kpa feye bɔ waa-ɔ.

32 Lee saη ne Wuribware a tweekaye-ɔ, ɔkɔ mɔn tee ηu feye ɔkɔ a bunji mɔ ne baa kowe mɔ tenapo-ɔ akatɔ.

33 ɔnyare mɔ deε ɔ mɔn lee Wuribware ase nee, weeteε ɔ maa taare a ɔ waa aneη a atɔ-ɔ.”

34 Ne baa lee kanɔ feye, “Lee saη ne fo bɔ fo nyi kame-ro-o fo gye ebɔye ɔwaapo nee. Ne fo-ɔ fo e kpa a fo kaapo ane atɔ aaa?” Ne baa gya mɔ lee bamɔ kebwarekɔrekyan-ɔ-rɔ.

Aneη ne Yeessu a kaapo feye Farisii awuye du nee feye atenapo-ɔ

35 Yeessu a nu feye baa gya ɔnyare amɔ lee bamɔ kebwarekɔrekyan-ɔ-rɔ, ne oo buwi kpa ɔnyare-ɔ. Mɔ a ηu mɔ-ɔ, ne oo bise mɔ feye, “Fo e kɔɔre dimaadi mɔ gyi-o fo i gyi aaa?”

36 Ne ɔnyare amɔ a lee kanɔ feye, “Mɔ nyanpe, kaapo mɔ dimaadi mɔ gyi-o, na η nya kɔɔre mɔ gyi.”

37 Ne Yeessu a tɔwe gywii mɔ feye, “Fo a kyɔ ηu mɔ, mɔ e gye mɔ ne fo aa mɔ e sa seηsa mbeyɔmɔ.”

38 Ne oo lee kanɔ feye, “Mɔ a kɔɔre fo gyi, mɔ nyanpe.” Ne oo kpuni anuriη sun Yeessu.

39 Ne Yeessu ye, “Mɔ a ba kaye mɔ-rɔ nee na m bɔ gyi asese asen, bu kepo, na atenapo akatɔ bunji, na bamɔ ne bɔ kee-ɔ mɔ kii feye atenapo-ɔ.”

40 Farisii awuye ko ne bo bo mfen-ɔ a nu anen ne ɔ tɔwe-ɔ, ne baa bise mo feye, “Kee e. Amo-ɔ e kaapo ne feye ane ma ane mon kee ne eee?”

41 Ne Yeessuu a lee kan feye, “Mone dee mone mon kee ne-ɔ, weete mone mon gye ebɔye awaapo, amaa mone a tɔwe e mone kee-ɔ se-ɔ, mone ebɔye i sii mone se.”

10

Esanne ɔdeeresepo a kekpare-ɔ

1 Ne Yeessuu ye, “Mo i gyi mone kasentij feye, mone nyi feye ane asese e pwee adenbee kuriikuriise nee, ne ba kpa bamo esanne ba waa-ro kanye. Amose se-ɔ okemaa ne ɔ mon borɔ kidenbee a kibunogyi-o-ro lweero esanne-ɔ ase, ne ɔ dee kidenbee-o lweero-o gye oyu nee. 2 Amaa akɔ ne ɔ borɔ kibunogyi-o-ro a o lweero esanne-ɔ ase-ɔ e gye esanne-ɔ ɔdeeresepo.

3 Mo ne ɔ kee kibunogyi-o si-o i bunji kpa a ɔ sa mo. Na mo a maa se ɔ tee esanne-ɔ anyare ako ako-ɔ, na bo pini mo bore, na o lee bamo kawu.

4 Mo ya lee bamo kawu-o, na ɔ gye bamo nkpee, na bo gya mo se, a lee feye bo nyi mo bore. 5 Amaa bo maa gya akɔ se, ba sere a bo yɔwe sese amo nee, a lee feye bo mon nyi mo bore.”

6 Amaa Yeessuu a da kekpare mo-ɔ, bo mon nu kemɔ kaase.

7 Ne Yeessuu a bee kya se tɔwe feye, “Mo i gyi mone kasentij feye m bee n du nee feye esanne a kibunogyi-o.

8 Bamo okemaa ne ɔ daa mo eba-ɔ gye oyu nee, amaa esanne-ɔ mon gya bamo kan se.

9 N du nee feye kibunogyi-o. Okemaa ne ɔ borɔ mo se a o lweero-o maa fo, o lweero a ɔ lee na ɔ nya gyirokpa timaa.

10 Ayu feraa i lweero nee a bo bo ywii, na bo moɔ, na bo nyera. Amaa m feraa, mo a ba nee a bo nya nya nkpa na kakatɔgyi na ketɔ kemaa ne ki tiri bamo-ɔ.

11 Mo dee dee mo e gye esanne ɔdeeresepo timaa, ne mo a waa mo eyee siraa feye mo e ba a m bo wu sa mo esanne-ɔ.

12 Osunpo ne ɔ bo mfen, ne ɔ mon gye esanne ɔdeeresepo-ɔ ya nu feye afaase e ba, amo ɔ sere a ɔ yɔwe esanne-ɔ, a lee feye n gye mo e bo esanne-ɔ. Amose-ɔ na afaase-o lwee esanne-ɔ-ro, amo ɔ kra bamo bokɔ, na bamo ne ba san-ɔ brawe-ro.

13 Ketɔ se ne osunpo-o e sere a ɔ lee mfen-ɔ e gye feye baa taa mo nee a ɔ deere esanne-ɔ se, anen se-ɔ bamo asen mon tiri mo.

14-15 Mo e gye esanne ɔdeeresepo timaa-o. Anen ne n se nyi mo-ɔ, ne mo-ɔ n nyi n se-ɔ, anen dee ne n nyi mo esanne-ɔ, ne bamo mo bo nyi mo. Ne mo a waa siraa feye mo i wu a n sa bamo.

16 Esanne ko mo bo-ro ne bo gye mo lee, ne bo mon tii mfee a esanne-ɔ se. Mo e baa bamo a m ba bo tii bomo-ɔ se. Ba nu mo kan, na bo kii esanne kape konko na ɔdeeresepo konko lee.

17 N se e kpa mo asen, a lee feye mo a sure si feye mo i wu a m bo sa asese, na m bee bo kyinji lee lowi-ro.

18 Oko maa taare a ɔ moɔ mo, amo mo a sa kpa feraa. Mo a lee mo eyee feye mo i wu a m bo sa asese. N de kpa feye n wu, ne m bee n de kpa feye n kyinji lee lowi-ro, anen ne n se a tɔwe feye n waa-ɔ.”

19 Asese-ɔ a nu amo-ɔ, ne baa gyiiri ikii, ne baa ke-ro ntun nyɔ.

20 Ne bamo bweeto a tɔwe feye, “Nteto nee ne mone i nu anyare mo asen? Ibrisi te mo se, ne ɔ bo ebɔn.”

21 Ne bamo bokɔ mo a tɔwe feye, “Okɔ ne ibrisi te mo se-ɔ maa taare a ɔ sa senja mfaanee. Emene ne ibrisi e waa a ki bunji atenapo akato?”

Anen ne baa kine Yeessuu-o

22 Pweerepweere-ro Yerusalem awuye de kasu kan ngyanhe ko ne ba tee e Wuribware sunkpa a kekpee iyisi-o a nke-o.†

23 San amo ne Yeessuu naa Wuribware sunkpa a abranɔdaye ne ba tee e Solomɔn a abranɔdaye-ɔ-ro.

24 Ne asese a kpɔwe muruwaa mo, ne baa bise mo feye, “Nke mfene ne fo e kpa feye ane kyena, na ane mon nyi anen ne fo du-o? Tɔwe kasentij gywii ane. Fo e gye Kristoo-o ooo?”

25 Ne Yeessuu ye, “Mo a kyɔ tɔwe gywii mone, amaa mone mon kɔɔre mo gyi. Atɔ ne n de n se keyaalen mo e waa-ɔ e tɔwe mo asen.

26 Amaa mone maa kɔɔre mo a mon' gyi, a lee feye mone mon gye mo asese nee.

27 Mo asese feraa i nu mo asen, ne n nyi bamo, ne bo gya mo se.

28 Mo e sa bamo nkpa na kukyure ne a mon de kee-ɔ, amose-ɔ bo maa lee gyi awɔrefɔɔ daa. Oko maa taare a ɔ kɔɔre bamo lee mo kesaree-ro.

29 N se ya taa bamo sa mo. O kyo okemaa, amose-o oko maa taare a o kore bamo lee n se kesaree-ro.

30 Mo aa n se gye kokonko nee."

31 Ne asese amo a bee taa abu na bo twee bo da mo moo.

32 Ne Yeesuu a towe gywii bamo feye, "Mo a waa asun timaa bweeto mone akato-ro, amo ne n se a sa mo feye n waa-o. Mo asun mo-ro, kemo e gye ne ki kye mone, ne mone e kpa a mon' twee abu bo da mo-o nee?"

33 Ne baa lee kano feye, "N gye asun timaa si ne ane e kpa a ane twee abu bo da fo, amaa fo maa bu Wuribware bo lee asen ne fo e towe-o se. Sese e gye fo, ne fo e kpa feye fo waa fo eyee feye Wuribware aaa?"

34 Ne Yeesuu a lee kano feye, "Baa kyoree mone fonfon mbraa wore-o-ro feye Wuribware a tee asese ko feye mo gyi-ana."

35-36 Ane nyi feye anen ne abwaresen wore-o a towe-o gye kaserntin, na oko ma taare a o towe asen bo kye wore amo. Wuribware a tee bamo mo gyi-ana, ne oo taa mo asen sa bamo. To, n se Wuribware ya lee mo sun mo bo kyonwe kaye-ro, ne emene se ne mone e towe feye mo a towe feye n gye Wuribware mo gyi-o si-o, mo e towe asen mo i kye Wuribware nee?"

37 Mo e mon waa keto ne n se e kpa feye n waa-o, mone ma kore mo gyi.

38 Amaa mo ya waa amo ne a pre n se-o feraa, haree mone e maa kore mo asen a mon' gyi gbaa, mon' kore mo gyi lee ato ne mone a nu feye mo a waa-o se. Na mon' nya pini, na mon' kore gyi feye mo aa n se gye konko nee."

39 Ne baa kpa a bo bee kra Yeesuu, ne oo sere lee bamo ase.

40 Ne Yeesuu a bee kinji ya ten Yoodan bon-ro yo mfen ne Yohanee a dee bo asese asuu-o, ne oo kyena mfen.

41 Ne asese bweeto a ba mo ase. Ne baa towe feye, "Yohanee mon waa akpenyeeto kema. Amaa keto ne Yohanee a towe bo lee Yeesuu si-o gye kaserntin."

42 Ne asese ne bo bo mfen-o bweeto a kore mo gyi.

11

Lasarus lowi

1-2 Ne onyare ko bo-ro ne ba tee mo e Lasarus. Ne mo aa mo pekyee-ana ne ba tee bamo e Mariya na Maataa-o te Betaniya kamangyii-ro. Mariya mo e gye mo ne ane e ba a bo nu feye o twiiri lanpenntaa a o wee ane nyanpe Yeesuu ayaa se, na o ba mo ipwii bo kpe-o. Ne Lasarus e lo.

3 Ne mo pekyee-ana a kra bo kyonwe Yeesuu towe feye, "Ane nyanpe, fo nyare timaa e lo."

4 Yeesuu a nu-o, ne o ye, "Kolo mo maa baa Lasarus lowi, amaa kaa ba nee a asese nya nu feye Wuribware e gye ne o kyo keto kema, na Wuribware mo gyi-o boro kemo se bo nya kedabe na wuraa."

5 Yeesuu e kpa Maataa na Mariya na Lasarus asen.

6-7 Amaa amo peee gbaa, mo a nya nkra feye Lasarus e lo-o, oo kyena mfen ne o bo-o nke nnyo bo tii si, pwee ne oo dee towe gywii mo agyasepo-o feye, "Mon' sa a ane kinji yo Yudeya sweere se mfen ne Lasarus bo-o."

8 Ne mo agyasepo-o a bise mo feye, "Okaappo, Yudaa awuye a kpa a bo twee abu bo daye fo mo-o, a mon tee kyee, ne fo bee fo e yo mfen mbeyomo aaa?"

9 Ne Yeesuu a towe gywii bamo feye, "Kyowe e da edonhwereee kudu enyo, beee n gye anen nee eee? Amose-o okemaa ne o naa mpase-o maa da keyaa peee, a lee feye kyowe a sa ne ton kema kee-ro."

10 Amaa mo ya nare kanye, o da keyaa a lee feye kelanhero mon bo-ro."

11 Yeesuu a towe amo-o, ne oo bee ba ako bo tii si feye, "Ane nyare Lasarus a di idi, amaa mo e yo a n kyinji mo."

12 Ne mo agyasepo-o a lee kano feye, "Ane nyanpe, mo ya di idi feraa, o koso nkpa na alanfiya-ro."

13 Keto ne Yeesuu e kaapo-o e gye feye Lasarus a wu, amaa mo agyasepo-o feraa nyi feye Yeesuu ye idi mo ne okemaa i di-o ne Lasarus a di.

14-15 Ne Yeesuu a kaapo-ro gywii bamo feye, "Lasarus a wu. Amaa mone se-o, mo akato a gyi feye mo a mon bo mo ase san amo. Amaa ane ya yo mbeyomo-o, mone e kore mo a mon' gyi kaserntin. Amose se-o mon' sa a ane yo mo ase."

16 Tomas, ne o gye kelenba-o, a towe gywii mo beeko-ana agyasepo-o feye, "Mon' sa a ane aa okaappo-o a yo, ne amo e gye lowi nee na ane aa mo a wu."

Yeesuu e gye ne o kyinji sese a o lee lowi-ro na o sa mo nkpa

* 10:34 Kilij 82.6.

17 Yeesuu a kpa a ɔ fɔ Lasarus-ana aye-ɔ, oo ɲu feye baa kyɔ pure Lasarus, ne ɲke nna a kyɔŋ gbaa.

18 Betaniya na Yerusalem e waa emayere enyo.

19 Ne Yudaa awuye bweeto a ba Maataa na Mariya ase a bo bo waa bamo daanekena bo lee bamo penyare a lowi-o si.

20 Maataa a nu feye Yeesuu e ba-ɔ, ne ɔ lee a ɔ ya gyanɲaa mo. Amaa Mariya feraa a sii loɲ-no.

21 Ne Maataa a towe gywii Yeesuu feye, "Mo nyanɲe, fɔ deɛ fɔ bo mfee nee, weete mo penyare moɲ wu.

22 Amaa haree mbeyomo gbaa ɲ nyi feye Wuribware e sa fɔ keto kema ne fɔ e kore-ɔ."

23 Ne Yeesuu a towe gywii mo feye, "Fo penyare i kyinɲi a ɔ lee lowi-ro."

24 Ne oo lee kano feye, "N nyi feye kake ne ka gye kaye kee-ɔ, o kyinɲi a ɔ lee lowi-ro."

25 Ne Yeesuu a towe gywii mo feye, "Mo e gye ne mo i kyinɲi sese a n lee lowi-ro, na n sa mo ɲkpa na kukuure ne a moɲ de kee-ɔ. Amose se-ɔ okema ne ɔ kore mo o gyi-o, haree gbaa mo ya wu, ɔ bee o kyinɲi a ɔ bo kyena kyure.

26 Ne mo i de aneɲ a ɲkpa-ɔ, ne mo ya kore mo gyi, ɔ maa lee gyi aworefo pɛɛɛ. Fɔ e kore amo-ɔ fɔ i gyi aaa?"

27 Ne Maataa a lee kano feye, "Mo e kore mo i gyi feye fɔ e gye Kristoo, Wuribware mo gyi-o, ne Wuribware ye o sun a ɔ bo kyɔɲwe kaye-ro-ɔ."

Aneɲ ne Yeesuu a su-o

28 Maataa a towe amo-ɔ, ne oo kinɲi ya tee mo tire Mariya keri si towe gywii mo feye, "Okaaporo-ɔ bo mfee, ɔ tee fo."

29 Mariya a nu amo-ɔ, ne ɔ koso lee menaɲ a ɔ ya gyanɲaa Yeesuu.

30 Yeesuu moɲ tee fɔ maɲ-ɔ-ro, ɔ san ɔ bo mfeɲ ne Maataa a gyanɲaa mo-ɔ.

31 Ne aseɛ ne bo te Mariya ase ba waa mo daanekena-ɔ a gya mo se. San ne baa ɲu feye ɔ koso menaɲ lee-ɔ, bo nyi feye ɔ yo kegyeraɲta-ɔ ase a ɔ ya su nee.

32 Ne Mariya a fɔ mfeɲ ne Yeesuu bo-ɔ, mo a deɲ ɲu Yeesuu-o, ne oo kpuni anurii mo akato-ro, ne ɔ ye, "Mo nyanɲe, fɔ deɛ fɔ bo mfee nee, weete mo penyare moɲ wu."

33 Yeesuu a ɲu aneɲ ne Mariya i su-o na aseɛ ne bo gya mo se-ɔ i su-o, ne mo bore-ro a duɲwi mo, ne aa waa mo eweɛ.

34 Ne oo bise bamo feye, "Mfene ne mone a pure mo?"

Ne bo ye, "Ane nyanɲe, bo kee."

35 Ne Yeesuu a su.

36 Ne aseɛ-ɔ ye, "Mon' kee kekpa demaɲte ne ɔ kpa mo-ɔ."

37 Ne bamo bokɔ ye, "Nee mo ya bunɲi tenapo a akato-ɔ, bɛɛɛ? Ne nteto nee ne ɔ moɲ taare kuɲ Lasarus na ɔ ma wu?"

Aneɲ ne Lasarus a kyinɲi lee lowi-ro-o

38 Yeesuu bore-ro a bee duɲwi mo, ne ɔ yo kegyeraɲta-ɔ ase. Baa seri kegyeraɲta amo kefore-ro nee feye kekyaɲ-ɔ, ne baa taa kefore bo kpuse kemo kano feye pone-ɔ.

39 Ne Yeesuu a towe gywii bamo feye, "Mon' taye kefore-ɔ lee-ro."

Ne Lasarus mo pekyye Maataa ye, "Mo nyanɲe, ane ya taye kefore-ɔ, ane i nu so boye. Bamɔ a pure mo-ɔ, ndoo ɲke nna nee."

40 Ne Yeesuu a towe gywii Maataa feye, "N kyɔ moɲ towe gywii fɔ feye, fɔ ya kore mo gyi, fɔ i ɲu aneɲ ne Wuribware a kedabe-ɔ du-o ooo?"

41 Ne baa taye kefore-ɔ lee kegyeraɲta-ɔ kano. Ne Yeesuu a deere soso, ne ɔ ye, "N se, mo e sa fɔ anse feye fɔ a nu mo kebwarekore.

42 N nyi feye fɔ kyɔ fɔ i nu mo kebwarekore san kema, amaa aseɛ ne bo bo mfee-ɔ se ne mo a towe amo-ɔ, na bo nya kore gyi feye fɔ ya sun mo."

43 Mo a towe amo-ɔ lowe-ɔ, ne ɔ tee kenken bo kyɔɲwe feye, "Lasarus eee! Lee kegyeraɲta-ɔ-ro ba!"

44 Ne olowipo-ɔ a lee ba, ɔ lee na kyefuri ɲure mo asaree na mo ayaa se, na kaprakee i ɲure mo akato se.

Ne Yeesuu a towe gywii bamo feye, "Mon' sanɲe mo a ɔ nare."

Aneɲ ne baa da Yeesuu kuɲu si kikipuni-o

(Matiyo 26.1-5; Maak 14.1-2; Lukas 22.1-2)

45 Aseɛ bweeto ne baa ba a bo bo waa Mariya daanekena-ɔ a ɲu akpenyeeto ne Yeesuu a waa-ɔ, ne baa kore mo gyi.

46 Amaa bamo bokɔ a kinɲi yo Farisii awuye ase ya towe keto ne Yeesuu a waa-ɔ gywii bamo.

47 Amose se-ɔ ne Farisii awuye-o na Wuribware ɔlonhɔpo abrese-ɔ a tee man abrese bo gyanhe.

Bamo a gyanhe-ɔ, ne bo ye, "Emene ne ane e waa? Mon' kee akpenyee to mo pɛɛɛ ne anyare mo e waa-ɔ."

48 Ane ya yowe mo, ne ɔ kya se mfaanee, akemaa e kore mo o gyi. Na Roma awuye ba bo yere amo se, na bo bwee Wuribware sunkpa mo, na bo kpuri ane man-ɔ."

49 Ne bamo-ro ɔko ne ba tee mo e Kayafas ne ɔ gye Wuribware ɔlonhɔpo brese kasu amo-ro-ɔ ye, "Mone mon nyi seye.

50 Mone mon nyi feye mone ya sa ne nyinkpase konko a wu sa asese pɛɛɛ, a bo feye mone a sa ne man-ɔ pɛɛɛ a kpuri aaa?"

51 Kasentij si feraa, n gye mo fɔnfɔn keyaalen se ne ɔ towe amo-ɔ. Amaa ane ne ɔ gye Wuribware ɔlonhɔpo brese-ɔ kasu amo-ro-ɔ se, ɔ towe ne feye Yeessu e ba a ɔ bo wu sa kade-ɔ.

52 Amaa n gye kade-ɔ wɔre, amaa na bamo aa Wuribware asese ne baa brawe-ro-ɔ tii abee se.

53 Lee san amo bo yo, ne baa da kikipuni feye bo mo Yeessu.

54 Amose se-ɔ Yeessu mon lee tu kpa Yudeya a eman-ro-ɔ ane ne asese i nu mo-ɔ, amaa ɔ lee mfen yo ton ko ne a maa kimukee-o yo man ko ne ba tee e Ifarim-o, mfen ne mo aa mo agyasepo-ɔ a kyena kafwee.

55 Yudaa awuye kigyibee ne ba tee e Wuribware-a-kya-ane-yowe-ɔ a to-ro, ne asese bweeto a lee bamo eman se yo Yerusalem man-no a bo gye nkpeɛ ya gye, na bo fwee bamo ato bunse pweɛ a bo deɛ taare ya gyi ateese-o. N gye ane, bamo iyisi e nyera bamo mbo ne baa baa bo lonhɔ Wuribware-ɔ.

56 Ne ba buwi ba kpa Yeessu, ne baa gyanhe Wuribware sunkpa-ɔ kabuno. Mfen ne baa bise abee feye, "Ane e fa feye ɔ ba kigyibee mo-ro, beɛɛ ɔ maa ba aaa?"

57 Kɛto se ne baa towe ane-ɔ e gye feye Wuribware ɔlonhɔpo-ɔ na Farisii awuye-o a sa kan feye akemaa ne o nyi mfen ne Yeessu bo-ɔ, bo towe gywi bamo, na bo nya ya kra mo.

12

*Ane ne ɔkyee ko a twiiri lanpenntaa wee Yeessu ayaa se-ɔ
(Matiyo 26.6-13; Maak 14.3-9)*

1 Nke nsiye a san a bo gyanhe gyi Wuribware-a-kya-ane-yowe a ateese-o, ne Yeessu a yo Betaniya kamangyii, ne Yeessu a kyiinji Lasarus lee lowi-ro-o-ro.

2 Ne baa waa ateese mfen sa mo. Lasarus mo pekyee, Maataa, e gye ne ɔ waa kɛto kemaa ɔ sa bamo gyikpa. Lasarus tii bamo ne bamo aa Yeessu te ba gyi ateese-o si.

3 Ne Lasarus mo pekyee nyasepo Mariya a taa lanpenntaa konekonesɛ ko pranɔwa borɔ, ne mo yawo bo len bweeto-ɔ bo twiiri wee Yeessu ayaa se, ne ɔ taa mo ipwii o de ɔ kpɛɛ. Ne lanpenntaa-ɔ so konekonesɛ a kore lon amo pɛɛɛ-ro.

4 Ne Yeessu agyasepo-ɔ ɔko ne ba tee e Yudas Kariyotinyi-o, mo e gye ne ɔ ba a ɔ bo gyi Yeessu kidiburo-o, a towe feye,

5 "Ntɛto se ne ɔkyee mo a nyera lanpenntaa mo ne ba taare a bo fe mo siidii nkpen nna, na bo taa atanne-ɔ bo sa atiripo-ɔ ne?"

6 Mo a towe amo-ɔ, n gye sa ne atiripo asen e gye ne a tiri mo, amaa bo lee ane ne ɔ gye oyu-o si. Mo ase ne Yeessu mo aa mo agyasepo-ɔ atanne bo, amaa mo-ɔ mo i ywii amo ako o gyi.

7 Ne Yeessu ye, "Mon' yowe ɔkyee amo! Mon' sa a ɔ waa kɛto ne ɔ waa-ɔ. A lee feye ɔ taa lanpenntaa mo bo beya sa mo, na kake nsi ne mo i wu-o, ɔ taare a ɔ lonhɔ mo kayoware, na bo pure mo.

8 Na atiripo feraa, mone aa bamo e bo-ro kake kemaa, amaa m feraa, mo aa mone maa kyena a bo yo."

Kikipuni ne baa da Lasarus kunu si-o

9 Ne asese bweeto a nu feye Yeessu bo Betaniya kamangyii-ro, amaa n gye Yeessu wɔre se ne baa yo mfen, amaa baa yo a bo ya nu Lasarus ne Yeessu a kyiinji lee lowi-ro-o nee.

10 Amose-ɔ ne Wuribware ɔlonhɔpo abrese-ɔ a da Lasarus kunu si kikipuni feye bo mo mo gbaa mo.

11 A lee feye ane mo ne Yeessu a waa-ɔ se-ɔ, Yudaa awuye-o bweeto a lee ba kine bamo Wuribware ɔlonhɔpo-ɔ, ne nkee ba kore Yeessu ba gyi.

*Ane ne Yeessu a yo Yerusalem man-no-ɔ
(Matiyo 21.1-11; Maak 11.1-11; Lukas 19.28-40)*

12 Kaye nke-o, ne asese ne baa ba Wuribware-a-kya-ane-yowe a ateese kigyibee-ɔ-ro-ɔ a nu feye Yeessu e ba Yerusalem man-no.

13 Amosε se-ɔ ne baa ηeri mben afεraa, ne baa ya gyanηaa mɔ. Na ba fεε-rɔ feye,

“Mɔn' sa a anε da Wuribware kakyirele.

Wuribware yure mɔ ne ɔ ba mɔ kenyarε-rɔ-ɔ.*

Wuribware yure anε Isireelii swεere se owure.”

14 Ne Yeesuu a ηu kakurumagyii kɔ yere, ne ɔ deε kyena se, feye anεη ne abwaresεη wɔrε-ɔ a deη tawε feye,

15 “Mone ɔkεmaa ne o te Yerɔsalem maη-nɔ-ɔ!

Mɔn' sa a mone akatɔ gyi.

Mɔn' kee mone owure a deε kakurumagyii ɔ ba.”*

16 Saη ne ɔ waa amɔ-ɔ, mɔ agyasepɔ-ɔ mɔη nu kaase. Amaa saη ne Yeesuu a wu, ne oo kyinηi o yii Wuribware se-ɔ, ne baa nyinηi si feye abwaresεη wɔrε-ɔ a kyɔ tawε mɔ asεη amɔ, ne bɔ ye, “Anεη ne anε a waa-ɔ neε.”

17 Ne asεse ne bɔ bɔ Yeesuu asε saη ne ɔ tεε Lasarus lee kegyeranηa-rɔ, ne oo kyinηi mɔ lee lowi-ro-o, a lee tawε ketɔ ne baa ηu-o.

18 Amɔ ya sa ne asεse bweεtɔ a yɔ ya gyanηaa Yeesuu kpa-rɔ-ɔ. Baa nu lee bɔkɔ-ɔ asε feye mɔ ya waa anεη a akpenyεetɔ mɔ.

19 Ne Farisii awuye-o e tawε ba gywii abεε feye, “Mone a ηu aaa? Anε asεη-ɔ maa kpa a a kra pεεε-ɔ. Mɔn' kee feye kaye-rɔ asεse pεεε a gya mɔ se!”

Anεη ne Griiki awuye kɔ a buwi kpa Yeesuu-o

20 Amɔ Griiki awuye-o bɔkɔ tii bamɔ ne baa yɔ Yerɔsalem maη-nɔ ya suη Wuribware saη ne ba gyi Wuribware-a-kya-anε-yawε a ateese-o si.

21 Ne baa ba Filipino asε, ne bɔ ye, “Jbrεse, anε e kpa a anε ηu Yeesuu neε.” (Filipo mɔ gye Yeesuu agyasepɔ-ɔ ɔkɔ, ne ɔ lee Betesayeda maη-nɔ Galileya swεere se neε.)

22 Ne Filipino a ya tawε gywii Andruu, ne bamɔ abεε anyɔ a ya tawε ketɔ ne asεse amɔ e kpa-ɔ gywii Yeesuu.

23 Ne Yeesuu a tawε feye, “Mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, saη a fɔ feye bɔ sa mɔ kedabε na wuraa.

24 Mɔ i gyi mone kasεηtiη feye keyaabraagyɔ ya sii atɔ-rɔ, ke maa waa seye, amaa kεmɔ ya lee da εse-rɔ fεraa, ke e kwεε, na kigyɔ dedaa-ɔ wu na keppɔwεε-ɔ dan kowε ayaabraagyɔ bweεtɔ.

25 Anεη deε ne ɔkεmaa ne ɔ kpa mɔ fɔηfɔη ηkpa bweεtɔ-ɔ e paη mmɔ neε. ɔkεmaa mɔ ne mɔ fɔηfɔη ηkpa asεη mɔη tiri mɔ bweεtɔ kaye mɔ-rɔ-ɔ e nya ηkpa na kukyure ne a mɔη de keε-ɔ.

26 ɔkεmaa ne ɔ kpa feye o suη sa mɔ-ɔ, amɔ fεraa ɔ gya mɔ se, na o nu mɔ kanɔ. Na mɔ ne o suη ɔ sa mɔ-ɔ ba bɔ tii mɔ se, na ɔ yɔ tɔη kεmaa ne mɔ e yɔ-ɔ. ɔkεmaa ne o suη ɔ sa mɔ-ɔ, n se Wuribware e bɔnyaa mɔ.”

Anεη ne Yeesuu a tawε mɔ lowi asεη-ɔ

27 Ne Yeesuu a kya se tawε feye, “Mbeyɔmɔ mɔ kakpɔnɔ-rɔ a nyera. Amɔ n tawε gywii n se a o kuη asεη mɔ ne a kpa a ba mɔ se-ɔ bεεε? Daabii! Amɔ se ne mɔ a ba. Mɔ a ba neε a m bɔ gyi faanεε a awɔrεfɔ mɔ, na η wu saη kɔηkɔ mɔ-rɔ.”

28 Ne ɔ kɔrε kebwarekɔrε feye, “N se, sa a fɔ nya kenyarε dabε na wuraa.”

Puri amɔ-rɔ, ne oo nu bɔrε kɔ lee sɔsɔ feye, “Mɔ a nya kenyarε dabε na wuraa, na m beε sa a η nya.”

29 Asεse ne bɔ yere mfen-ɔ a nu bɔrε-ɔ, ne bamɔ bɔkɔ ye baa nu neε feye bware a su-ro. Ne bɔkɔ mɔ ye, “Wuribware kabɔɔ ya sa seηsa gywii mɔ.”

30 Amaa Yeesuu a tawε gywii bamɔ neε feye, “N gye mɔ se ne bɔrε mɔ ne mone a nu mɔ lee sɔsɔ-ɔ a sa seηsa, amaa mone se ne ɔ sa na mɔn' nya nu.

31 Mbeyɔmɔ e gye saη ne Wuribware i gyi kaye-rɔ asεse asεη, na o tu ɔbɔnsam ne bɔ fɔ mbeyɔmɔ o de kaye-rɔ asεse mfεrε se keyaalen-ɔ lee mɔ keyaalen-ɔ se.

32 Bamɔ ya yase mɔ sɔsɔ, mɔ i gyiiri asεse pεεε a m baa mɔ ase.”

33 Mɔ a tawε amɔ-ɔ, asεse e yere amɔ se a bɔ bɔ pini lowi suyo ne ɔ ba a ɔ bɔ wu-o.

34 Ne asεse-ɔ a lee kanɔ feye, “A bɔ Wuribware mbraa a wɔrε-ɔ-rɔ feye Kristoo-o e kyena nsu pεεε. Ne emene se ne fɔ e tawε feye a tiri feye bɔ yase dimaadi mɔ gyi-o sɔsɔ? Ne ηkee, nse e gye dimaadi mɔ gyi ne fɔ e tawε mɔ asεη-ɔ neε? Fɔ fɔηfɔη asεη ne fɔ e tawε, bεεε ɔkɔ-ɔ aaa?”

35 Ne Yeesuu a tawε gywii bamɔ feye, “N du feye kelanηerɔ-ɔ. Kelanηerɔ-ɔ e lanηε mone-rɔ a ki kyee kafwεε. Anεη se-ɔ, mɔn' kya mone kpa se narε nsanη ne kelanηerɔ bɔ-rɔ-ɔ, na

* 12:13 Kilij 118.25-26. * 12:15 Sakariya 9.9.

kibugyii ma nya da mone kpa-ro. A lee feye okemaa ne o naa kibugyii-ro-o mon nyi mfenj ne o yo-o.

³⁶ Amose, mo a sanj m bo mone ase-o, mon' kore mo gyi, na mon' nya kii asese ne bo te kelanjero-o-ro-o.”

Anen ne asese ko a kine kore Yeessu gyi-o

Yeessu a towe amo-o kamere-ro, ne do lee mfenj ya kweero bamo se.

³⁷ Amaa do waa akpenyeyeto bweeto, ne bamo akato a nu, amo peree gbaa bo mon kore mo gyi.

³⁸ Anen ne Wuribware kyaamere Isaya ne do dere kyena-o a towe-o a ba-ro kasentij feye,

“Wuribware, oko bo-ro ne do kore asen

ne ane a towe-o gyi aaa?

Ne oko bo-ro ne fo a sa ne oo nu anen ne fo e kaapo

fo keyaalenj demante-o doo?”*

³⁹ Isaya a towe keto se ne bo mon taare kore gyi-o, o ye,

⁴⁰ “Wuribware a bunj bamo akato se,

ne do sa ne bamo anu-ro a waa lenj,

Lee anen se-o, bamo akato maa bunji a bo nu ato,

ne bamo mfere maa sa a bo nu asenj kaase,

ne bo maa nu bamo eyee,

na o taa bamo ebaye bo ke bamo.”*

⁴¹ Keto se ne Isaya a towe amo-o e gye feye oo nu Yeessu keyaalenj ne ko ky-o, ne do towe mo asenj.

⁴² Amo-o peree gbaa Yudaa awuye abrese-o bweeto a kore mo gyi, amaa Farisii awuye-o si-o kufu de bamo, amose se-o bo mon lee amo kawu. Kufu de bamo feye bamo ya towe amo asenj kawu si, Farisii awuye-o maa lee sa bamo kpa a bo lwee bamo kebwarekorekyanj-o-ro.

⁴³ Ba kpa asese nkyoro bo kyonj Wuribware nkyoro.

Abwaresej ne Yeessu yere se o de o bu kepo-o

⁴⁴ Ne Yeessu a yase mo bore towe feye, “Okemaa ne o kore mo o gyi-o, n gye mo wore ne o kore o gyi, amaa o kore n se ne oo sunj mo-o gbaa o gyi.

⁴⁵ Anen dere ne okemaa ne o nu mo-o i nu mo ne oo sunj mo-o.

⁴⁶ Mo a ba kaye-ro feye kelanjero-o nee, na okemaa ne o kore mo o gyi-o ma nya sii kibugyii-ro.

⁴⁷ Amaa okemaa ne o nu mo asenj, ne o maa bu amo-o, n gye mo e gye ne mo i bu mo kepo, a lee feye mon ba nee a m bo bu kaye-ro asese kepo. Mo a ba nee a m bo morowe bamo.

⁴⁸ To, sese ne o kine mo, ne o maa gya mo kan se-o de oko ne o bu mo kepo-o. Mo e gye Wuribware ne mo a towe mo asenj-o. Mo e gye ne o bu mo kepo.

⁴⁹ N gye mo fonjonj keyaalenj se ne mo a towe, amaa n se ne oo sunj mo-o ya sa mo kan feye n towe.

⁵⁰ Mbeyamo n nyi feye okemaa ne mo ya nu n se kan-o e nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-o. Amose-o, keto ne mo e towe-o e gye anen ne n se a towe gywii mo feye n towe-o.”

13

Anen ne Yeessu a fwee mo agyasepo-o ayaa se-o

¹ Amo a sanj kake konko a bo gyi Wuribware-a-kya-ane-yowe a ateese-o, Yeessu a nyi feye mo sanj-o a fo feye o lee kaye mo-ro yo mo se ase-o. Jo kpa mo agyasepo-o asenj sanj kema, a lee feye bo gye mo fonjonj asese kaye mo-ro. Ne mbeyamo o ba a bo kaapo bamo anen ne o kpa bamo bweeto-o.

² Yeessu mo aa mo agyasepo-o a te ba gyi kedeeppwata a ateese-o, Obonsam a ky bo lwee bamo oko ne ba tee mo e Yudas, Siman Kariyotinyi mo gyi-o, kakpono-ro feye o gyi Yeessu kidiburo.

³ Yeessu mo nyi feye mo se a sa mo keyaalenj keto kema se, ne o nyi feye do lee Wuribware ase nee, ne o bee o yo mo ase.

⁴ Amo-o peree gbaa Yeessu a kosq teeburi ase yere, ne oo bunji mo waagya na kaare ne o bunj-o, ne do mare brodebaa laare-ro.

* 12:38 Isaya 53.1 (LXX). * 12:40 Isaya 6.10 (LXX).

5 Ne oo twiiri nkyu waa kebaa-ro, ne do lee do fwee mo agyasepo do ayaa se, na o de bradebaa ne do mare laare-ro do de do kpee bamo ayaa se.

6 Ne do waa aneη-aaa bo fo Simoη Peetroo si, ne Simoη Peetroo a bise mo feye, "Fo gye mo nyanpe nee. Ne emene se ne fo e kpa a fo fwee mo ne n gye fo agyasepo do ayaa se?"

7 Ne Yeessu a lee kano feye, "Mbeyomo fo maa nu keto ne mo e waa do kaase, amaa kamere-ro fo e ba a fo bo nu kaase."

8 Ne Peetroo a towe gywii Yeessu feye, "Fo ma fwee mo ayaa mo se daa!"
Ne Yeessu ye, "Fo e moη sa a m fwee fo ayaa se, amo feraa fo maa lee tii mo agyasepo do se."

9 Ne Simoη Peetroo a lee kano feye, "To, mo nyanpe, amo feraa n gye mo ayaa se wore ne fo e fwee, fwee mo asaree se na mo kunu-ro gbaa bo tii si!"

10 Ne Yeessu ye, "Okemaa ne do ky do gye-e moη de iyisi peee, amose se do, a moη lee a tiri feye o gye, amo ayaa se kefwee wore. Mone peee ηkpono-ro moη lee n de iyisi, amo mone-ro okonko wore."

11 Keto se ne Yeessu a towe feye, "Mone peee ηkpono-ro moη lee n de iyisi, amo mone-ro okonko wore" do e gye feye do ky do nyi mo ne do kpa a o gyi mo kidiburo-o.

12 Yeessu a fwee bamo ayaa se lowe do, ne do taa mo kaare do na mo waagya do bee buη, ne oo kiηji ya kyena mo kyenakpa teeburi ase. Ne oo bise mo agyasepo do feye, "Aneη mo ne mo a waa mone do, mone a nu kaase aaa?" Ne bo moη taare lee kano.

13 Ne Yeessu a kya se towe feye, "To, mone e tee mo e akaaporo na mone nyanpe. A bware feye mone a tee mo aneη, a lee feye n gye aneη kasentij-no nee.

14 Feye aneη ne mo ne n gye mone nyanpe na akaaporo do a fwee mone ayaa se do, aneη dee ne mone ne mone gye mo agyasepo do ma dee fwee abee ayaa se.

15 Mo a waa amo do bo kaapo mone nee a mone mo mon' dee waa aneη ne mo a waa sa mone do dee.

16 Mo i gyi mone kasentij feye keyaafore ko moη bo-ro ne do ky do moη nyanpe. Aneη dee ne kaboo ko moη bo-ro ne do ky do moη ne oo suη mo do.

17 Mbeyomo feraa, mone a ηu kasentij-o si-o, mone ya gya kamo se, Wuribware i yure mone.

18 N gye mone peee asen ne mo e towe. Mone-ro okonko maa nya aneη a nyure-o. Mo a lee mone peee feye mon' ba mo kebegya do gbaa ooo, η nyi aneη ne mone okemaa kakpono-ro du-o. Ne η nyi feye keto ne baa kyore waa abwareseη wore do-ro bo lee mone-ro okonko amo se do tiri feye a ba kasentij. A lee feye baa kyore nee feye,

'Onyare ne ne mo aa mo kesaree da gyare konko-ro
ane i gyi-o a tweek keyaa bo kye mo, taa mo yaa fe.'

19 Mo e towe amo do mo i gywii mone pwee na a dee ba, na, amo ya ba do, mone ma yowe kokoregyi feye mo e gye ne n gye.

20 Mo i gyi mone kasentij feye okemaa ne do kra mo ne mo a suη mo do neenee do a kra mo do mo neenee nee, ne mo ne do kra mo neenee do a kra n se Wuribware neenee nee, a lee feye mo ya suη mo."

*Aneη ne Yeessu a lee mo ne o gyi mo kidiburo-o kawu-o
(Matiyo 26.20-25; Maak 14.17-21; Lukas 22.21-23)*

21 Yeessu a towe amo do lowe do, ne mo kakpono-ro a nyera, ne oo lee amo kawu towe feye, "Mo i gyi mone kasentij feye mone-ro oko e ba a do gyi mo kidiburo."

22 Ne agyasepo do a deere abee na bo nya ηu mo ne o de-o.

23 Ne agyasepo do oko ne Yeessu e kpa mo asen bweeto do te do gya mo se.

24 Ne Simoη a ba mo kesaree bo towe asen gywii mo ne o te do gya Yeessu si-o feye o bise mo feye nse a asen ne do towe do nee.

25 Amose se do ne aneη a agyasepo do a soη mēraa Yeessu, ne oo kuri bise feye, "Mo nyanpe, nse ne fo de?"

26 Ne Yeessu a lee kano feye, "Mo e pōro bodobodoo kabegye, na mo ne mo e taa a m bo sa mo do e gye aneη a sese do." Amose se do ne do teη bodobodoo kabegye, ne do bo pōro, ne do taa sa Yudas, Simoη Kariyotinyi mo gyi-o.

27 Yudas a deη kōre bodobodoo-o, ne Obōnsam a lwee mo mfere-ro, ne Yeessu a towe gywii mo feye, "Da eyee se waa keto ne fo e kpa a fo waa do!"

28 Bamō peee ne bo te teeburi ase do oko moη nu keto ne Yeessu e towe o gywii mo do kaase.

* 13:18 Kilij 41.9.

29 Yudas a gye ɔko ne ɔ deere bamo atanne koree se-ɔ se-ɔ, agyasepo-ɔ boko nyi feye Yeessu a tawe gywii mɔ nee feye ɔ ya soo ateese ne a tiri bamo-ɔ nee, beee ɔ tawe gywii mɔ nee feye o lee atanne-ɔ ako sa atiripo nee.

30 Yudas a kore bodobodoo-o, ne ɔo lee kawu kaluwa kɔnkɔ o yii. San amɔ-ɔ kyɔwe a lowe.

Mbraa popwee-o

31 Yudas a lee-ɔ kamee, ne Yeessu ye, “Mbeyomɔ Wuribware e kpa a ɔ sa mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, kedabe. Na mon' yere amɔ se bo nyi Wuribware kedabe.

32 To, Wuribware e borɔ mɔ se a ɔ bo kaapo mɔ fɔnfɔn kedabe-ɔ se-ɔ, ɔ borɔ mɔ eyee se bo kaapo mɔ, dimaadi mɔ gyi-o, kedabe. ɔ kpa a ɔ waa amɔ-ɔ mbeyomɔ.

33 Mɔ gyi-ana, aneɲ ne mɔ a tawe gywii Yudaa awuye abrese-ɔ dee ne mɔ e tawe mɔ i gywii mone-ɔ feye mɔ aa mone e kyena san katin ko nee, mone i buwi a mon' kpa mɔ, amaa mone maa taare a mon' yo mfen ne mɔ e yo-ɔ.

34 Mbeyomɔ mbraa popwee ne n de mɔ e sa mone-ɔ e gye feye mon' dee kpa abee asen. Aneɲ ne mɔ a kpa mone asen-ɔ, aneɲ dee ne mon' dee kpa abee asen.

35 Mone e kpa abee asen, amɔ ase se peee i nyi feye mone gye mɔ agyasepo nee.”

Aneɲ ne Yeessu a tawe feye Peetroo e swee feye ɔ mon' nyi mɔ-ɔ (Matiyo 26.31-35; Maak 14.27-31; Lukas 22.31-34)

36 Ne Simɔɲ Peetroo a bise feye, “Mɔ nyanpe, mfen ne fo e yo?”

Ne Yeessu a lee kan feye, “Fo maa taare a fo gya mɔ se yo mfen ne mɔ e yo-ɔ mbeyomɔ, amaa fo san fo e gya mɔ se kamee-ɔ.”

37 Ne Peetroo a bee bise feye, “Mɔ nyanpe, nteto nee ne ma taare a n gya fo se mbembeyomɔ? Mɔ a waa siraa feye mɔ i wu a n sa fo.”

38 Ne Yeessu a beɲɲaa mɔ feye, “Kasentɲ ne fo a waa siraa feye fo i wu a fo sa mɔ aaa? Mɔ i gyi fo kasentɲ feye, fo e swee iluwi esa feye fo mon' nyi mɔ pwee na kyanjare dee fore.”

14

Yeessu e gye kpa ne ane e borɔ se a ane bo yo mɔ se ase-ɔ

1 Ne Yeessu a kya se tawe gywii mɔ agyasepo-ɔ feye, “Mone ma lee sa a mone idun tenje mone. Mon' dee kore Wuribware gyi, na mon' dee kore mɔ-ɔ gyi.

2 A lee feye akyan bweeto bo n se aye, amose se-ɔ mɔ e gye nkpe e a nyi lɔɲɔ ekyenakpa sa mone. Weete a de e mon' gye aneɲ nee, ma tawe amɔ-ɔ a n gywii mone.

3 Feye mɔ ya lɔɲɔ ekyenakpa sa mone-ɔ, mɔ i kinji a m ba bo taa mone yaa mɔ ase, na mon' nya kyena mfen ne n te-o.

4 Mone nyi aneɲ ne mone e waa a mon' yo mfen ne mɔ e ya kyena-ɔ.”

5 Ne Tomas a tawe gywii mɔ feye, “Mɔ nyanpe, ane mon' nyi mfen ne fo e yo-ɔ. Ne emene ne ane e waa a ane nyi kpa bo yo mfen?”

6 Ne Yeessu a beɲɲaa mɔ feye, “Mɔ-ɔ mɔ e gye kpa amɔ. Mɔ e gye ne nyi kaapo ɔko kasentɲ a kpa ne ɔ borɔ se, na ɔ nya nya nkpa na kukyure ne a mon' de kee-ɔ. Aneɲ se-ɔ, ɔko maa taare a ɔ yo n se ase, amɔ ɔ borɔ mɔ se pwee.

7 Mone nyi mɔ nee, weete mbeyomɔ mone nyi n se. Lee mbeyomɔ bo yo, mone i gyii mɔ, a lee feye mone a nyi mɔ.”

8 Ne Filipino a tawe gywii mɔ feye, “Mɔ nyanpe, kaapo ane fo se-ɔ, keto ne ane e kpa-ɔ peee nee.”

9 Ne Yeessu a lee kan feye, “Filipo, lee kededaadedaa ne mɔ aa mone peee a kyena-ɔ. Fo san fo mon' nyi mɔ aaa? Okemaa ne oo nyi mɔ-ɔ, oo nyi n se nee. Ne emene se ne fo ye nyi kaapo mone n se?”

10 Fo e kore fo i gyi feye mɔ aa n se gye kɔkɔnkɔ, beee? Abwareseɲ ne mɔ a tawe gywii mone-ɔ mon' lee mɔ ase nee. Aa lee n se ne ɔ bo mɔ ase-ɔ ase nee. N se bo mɔ ase nee ɔ waa mɔ fɔnfɔn kusun.

11 Aneɲ se-ɔ, mon' dee kore gyi feye mɔ aa n se gye kɔkɔnkɔ. Mone e ma taare a mon' kore mɔ fɔnfɔn asen gyi, amɔ feraa, asun ne mɔ a waa-ɔ se, mon' kore mɔ asen gyi.

12 Mɔ i mone kasentɲ feye okemaa ne ɔ kore mɔ o gyi-o e waa asun ne mɔ e waa-ɔ. ɔ waa ako na a kyɔ amɔ-ɔ, a lee feye mɔ e yo n se ase nee.

13 Mɔ ya yo n se ase, keto kemaa ne mone kemaa ya kore mɔ kenjare-ɔ-ɔ, mɔ e waa a n sa mɔ, na n se kedabe nya borɔ mɔ se bo lee kawu.

14 Amose se-ɔ, mone ya kore keto kemaa mɔ kenjare-ɔ, mɔ e waa a n sa mone.”

Wuribware a kufwiɲe timaa-o ne Yeessu a tawe feye o de ɔ kyorwe ane-ɔ

15 Ne Yeessu a kya se tawe feye, “Mone e kpa mɔ asen feraa, mon' gya mɔ mbraa se.

¹⁶ Na η yere-rɔ tɔwe gywii n se, na ɔ ba ɔkyarɔpɔ bɔ kyɔŋwe mone, na ɔ yere mɔ ayaa-rɔ, na mone aa mɔ kyena.

¹⁷ Mɔ e gye Wuribware a kufwiije-o, kasentij wuye-o. Kaye-rɔ asese maa taare a bɔ bunji bamɔ ηkpɔnɔ-rɔ sa mɔ, a lee feye bɔ mon kee mɔ, ne bɔ maa taare a bɔ gyii mɔ. Amaa mone feraa, mone e taare a mon' gyii mɔ, a lee feye o sii mone ase, na ɔ kyena mone ηkpɔnɔ-rɔ.

¹⁸ Ma yɔwe mone feye anɔŋgyi-o, amaa mɔ e bee kinji a m ba mone ase.

¹⁹ A bɔ waa kafwee-ɔ, kaye-rɔ asese maa lee ηu mɔ, amaa mone feraa mone i ηu mɔ. Bɔ lee anen ne mɔ i kyinjji a m bee nya ηkpa-ɔ se-ɔ, mone mɔ mone e nya ηkpa na kukyure ne a mon de kee-ɔ.

²⁰ Kake amɔ ya fɔ, mone i ηu feye mɔ aa n se gye kokonko, ne mɔ aa mone mɔ gye kokonko.

²¹ Okɛmaa ne ɔ kɔre mɔ mbraa, ne ɔ gya mmo se neene-ɔ, a kaapo ne feye ɔ kpa mɔ asen. Okɔ ne ɔ kpa mɔ asen-ɔ, n se e kpa mɔ asen. Na η gbaa, η kpa mɔ asen, na n sa a o gyii mɔ.”

²² Ne Yudas (n gye Yudas Kariyotinyi) ye, “Mɔ nyanje, emene ya waa se ne fɔ maa sa a kaye-rɔ asese gyii fɔ, ne ane wɔre e gye ne ane i gyii fɔ?”

²³ Ne Yeessu a benjaa mɔ feye, “Okɛmaa ne ɔ kpa mɔ asen-ɔ e gya mɔ kanɔ se. Na n se kpa mɔ asen, na mɔ aa n se ba mɔ ase bɔ kyena.

²⁴ Okɛmaa mɔ ne ɔ maa kpa mɔ asen-ɔ maa gya mɔ kanɔ se. Asen ne mone a nu lee mɔ ase-ɔ mɔ mon lee mɔ fɔfɔŋ ase nee, amaa aa lee n se ne oo suη mɔ-ɔ ase nee.

²⁵ Mɔ a san m bɔ mone ase-ɔ, ne mɔ a tɔwe amɔ-ɔ gywii mone.

²⁶ Amaa mone ya tan mɔ asen-ɔ se, ɔkyarɔpɔ amɔ ne ba tee mɔ ε Wuribware a kufwiije timaa-o ne n se de mɔ ɔ kyɔŋwe mɔ kenyarɔ-rɔ-ɔ e kaapo mone ketɔ kɛmaa, na ɔ sa a mon' nyinjji ketɔ kɛmaa ne mɔ a tɔwe gywii mone-ɔ se.

²⁷ Ketɔ ne kɔ kyɔ-ɔ e gye feye mɔ e sa mone kayeeyuri. Mɔ fɔfɔŋ kayeeyuri ne n de mɔ e sa mone, amaa n gye anen ne kaye-rɔ asese de ba sa-ɔ ne n de mɔ e sa mone.

Mone ma sa a mone idun tenje mone na kufu nya mone.

²⁸ Mone a nu feye mɔ a tɔwe gywii mone feye mɔ e yɔ nee, amaa mɔ i kinji a m ba mone ase, beee? Mone e kpa mɔ asen feraa, weete mone akatɔ i gyi feye mɔ a yɔ n se ase, a lee feye ɔ kyɔ mɔ kpa kɛmaa se.

²⁹ Mɔ a tɔwe amɔ-ɔ gywii mone mbeyɔmɔ pwεε na a dεε ba, ne amɔ-ɔ ya ba-ɔ, na mon' nya kɔre ketɔ ne mɔ a tɔwe-ɔ gyi.

³⁰ Ma lee taare a mɔ aa mone a sa senja kyee, a lee feye Obansam ne o de kaye-rɔ asese mfεεre se keyaalɛn-ɔ e ba, amaa ɔ mon de keyaalɛn mɔ se.

³¹ Amaa amɔ-ɔ pεεε e ba na kaye-rɔ asese nya ηu feye kasentij si mɔ e kpa n se asen, ne mɔ e waa ketɔ kɛmaa ne n se a tɔwe gywii mɔ ε η waa-ɔ nee.

To, mon' sa a ane lee mfee.”

15

Yeessu e gye bobe kiyii timaa

¹ Bamɔ a maa se ba yɔ-ɔ, ne Yeessu a kya se tɔwe feye, “N du nee feye bobe kiyii timaa. N se mɔ e bɔ kɛmɔ. ² ɔ kpɔŋŋe kayaagyii kɛmaa ne ka maa swεε agyi-o a ɔ bɔ twee, na o ηeri nyaagyii kɔ ne n swεε agyi-o si, na η nya pɔwe swεε agyi bweeto.

³ Mone feraa, mɔ abwareseη ne mɔ a tɔwe gywii mone-ɔ a kyɔ sa ne mone a ten mone ηyɔwɔre lee ebɔye-rɔ.

⁴ Kiyii-o ye, nyaagyii, mon' kyena mɔ se neeneε, na mɔ-ɔ η nya kra mone-rɔ kenken. Kiyii kayaagyii maa taare a ka len kamɔ eyee se swεε agyi, amɔ kayaagyii-o te kiyii-o si. N du nee feye kiyii-o, mone mɔ mone du feye nyaagyii-o. Anen dεε ne mone maa taare a mon' swεε agyi, amɔ mone te mɔ se.

⁵ N ye εεε, n du nee feye bobe kiyii-o, ne mone mɔ mone du feye kɛmɔ nyaagyii-o. Okɛmaa ne o te mɔ se, ne mɔ-ɔ n de mɔ-rɔ kenken-o e swεε agyi bweeto, a lee feye mone e mon tii mɔ se, mone wɔre maa taare a mon' waa seye.

⁶ Amaa mɔ ne ɔ mon te mɔ se-ɔ e lee a ɔ lee da, na bɔ taa mɔ twee bɔ kyɔŋwe feye kiyii kayaagyii-o, na ka di wɔre. Na bɔ taa kamɔ bɔ waa deekpa-rɔ kure.

⁷ Mone ya kyena mɔ se, ne mɔ-ɔ mɔ mɔ a kra mone-rɔ kenken, amɔ feraa mone e kɔre ketɔ kɛmaa ne mone e kpa-ɔ, mone e nya.

⁸ Mone ya swεε agyi bweeto, n se e nya kedabe, na a bee kaapo feye mone a kii mɔ agyasepɔ-ɔ nee.

⁹ Mɔ e dee kpa mone asen feye anen dεε ne n se e kpa mɔ asen-ɔ. Mone feraa mon' dee kyena anen ne a sa a n dee kpa mone asen-ɔ.

¹⁰ Mone ya gya mɔ mbraa se, mɔ e dee kpa mone asen, feye anen dεε ne mɔ a gya n se mbraa se, ne ɔ san ɔ kpa mɔ asen-ɔ.

11 Mō a tōwē amō-ō gywii mōnē nēē a mōnē akatō nya gyi. Mōnē kakatōgyi bweētō mō ē lēē mō ašē nēē.

12 Mō ē tōwē mō i gywii mōnē feyē mon' dēē kpa abēē ašēn feyē anēn dēē nē mōn kine mōnē ašēn kēkpa-ō.

13 Ketō nē nyinjkpase ē ba a ɔ bō kaapo feyē ɔ kpa mō nyarē-ana ašēn bweētō-ō ē gye feyē mō a wu sa bamō.

14 Mōnē ya gya ašēn nē mō ē tōwē mō i gywii mōnē-ō sē, amō fēraa a kaapo feyē mōnē gye mō nyarē-ana nēē.

15 Ma lēē tēē mōnē feyē mō ayaafōrē, a lēē feyē keyaafōrē mōn nyi ketō nē mō nyanjpe ē waa-ō. Amaa njkēē, mō ē tēē mōnē feyē mō nyarē-ana, a lēē feyē mō a tōwē ketō kēmaa nē mō a nu lēē n sē ašē-ō gywii mōnē.

16 N gye mōnē ya lēē mō feyē nj kii mōnē nyanjpe. Amaa mō ya tēē mōnē feyē mon' bō kii mō agyasepō-ō, na n sunj mōnē bō kyōnjwē feyē mon' ya swēē agyi bweētō, agyi nē a maa gyō-ō. Mōnē ya waa amō-ō, n sē ē sa mōnē ketō kēmaa nē mōnē ē kōrē mō kēnyarē-rō-ō.

17 Amōsē-ō mbraa nē n de mō ē sa mōnē-ō ē gye feyē mon' dēē kpa abēē ašēn."

Kikisi nē kayē-rō ašēsē i kisi mōnē-ō

18 Nē Yeesuu a kya sē tōwē feyē, "To, mōnē ya nj feyē kayē-rō ašēsē i kisi mōnē, mon' nyinjji si feyē anēn dēē nē baa kyō dēē gye njkpeē kisi mō.

19 Mōnē dēē mōnē tii kayē-rō ašēsē sē, nē mōnē aa bamō ašunj gye akōnjko nēē-ō, weetee ba kpa mōnē ašēn feyē bamō eyēē-ō. Amaa mō a tēē mōnē lēē kayē mō ašēsē-rō. Amōsē sē-ō mōnē mōn lēē mōnē bō kayē-rō ašēsē a kēbēgya-ō, anēn sē nē kayē-rō ašēsē i kisi mōnē-ō nēē.

20 Mon' nyinjji ketō nē mō a tōwē gywii mōnē-ō sē feyē keyaafōrē kēmaa mōn bō-rō nē ɔ kyō mō nyanjpe. * Amōsē-ō anēn nē bōko a gya mō kanō sē-ō dēē nē ba gya mōnē lēē si. Anēn nē bōko mō a waa mō awōrēfō-ō mō dēē nē ba waa mōnē gbaa mōnē awōrēfō.

21 Anēn nē mōnē bō mō kēbēgya-ō sē-ō sē nē ba waa mōnē amō-ō pēēē, a lēē feyē bō mōn nyi mō nē oo sunj mō-ō.

22 N dēē mōn ba kayē mō-rō bō tōwē abwarešēn gywii kamō-rō ašēsē nēē, weetee n sē maa bu bamō bōyē nē ba waa-ō kēpō. Anēn nē mō a ba-ō sē-ō, bō mōn lēē bō de ketō nē ba yere sē a bō bō waa bōyē-ō.

23 Okēmaa nē o kisi mō-ō, anēn dēē nē o kisi n sē gbaa.

24 N dēē mōn ba kayē mō-rō bō waa ašunj nē ɔko mōn tēē waa amō-ō nēē, weetee n sē maa bu bamō bōyē nē ba waa-ō kēpō. Anēn nē a du-ō, baa nj ketō nē mō a waa-ō, nē amō-ō pēēē gbaa bō saŋ ba kisi mō aa n sē pēēē.

25 Amō-ō kyō a ba anēn, na ketō nē abwarešēn wōrē-ō a tōwē-ō nya ba kasēntij feyē, 'Kikisi nē baa kisi mō-ō mōn de kaasē.'*

26 Okyarōpō nē ɔ lēē n sē ašē-ō ē ba. Mō ē gye Wuribware a kufwiinjē-o, kasēntij wuyē-o. Mō ya ba, mō ē gye nē ɔ kya mōnē-rō. Mō ē sa a ɔ lēē n sē ašē ba mōnē ašē, na ɔ tōwē mō ašēn gywii ašēsē.

27 Na mōnē mō, mon' tōwē mō ašēn, a lēē feyē mōnē kyō mōnē bō mō ašē lēē kēgyēnkpeē-ō-rō."

16

1 Nē Yeesuu a kya sē tōwē feyē, "Mō a tōwē amō-ō gywii mōnē nēē a mōnē ma nya kinjji kamēē.

2 Ba gya mōnē a bō lēē bamō kēbwarekōrē akyaŋ-nō. Saŋ kō ē ba a ɔ bō ba, nē ɔkēmaa nē ɔ mō mōnē-ō ē fa feyē, mō a waa amō-ō, ɔ waa kotōko sa Wuribware nēē.

3 Ketō sē nē ba waa mōnē amō-ō ē gye feyē bō mōn nyi n sē, anēn dēē nē bō mōn nyi mō.

4 Amaa mō a tōwē amō-ō gywii mōnē nēē a saŋ-ō ya fō feyē bō waa atō mō, na mon' nya nyinjji si feyē mō a kyō tōwē gywii mōnē."

Ašunj nē Wuribware a kufwiinjē timaa-o ē waa-ō

Nē Yeesuu a kya sē tōwē feyē, "Mō a saŋ m bō mōnē ašē-ō sē, nē mōn wuree tōwē ašēn mō gywii mōnē.

5 To, mbeyōmō mō ē yō mō nē oo sunj mō-ō ašē nēē. Amaa mōnē kō gbaa mōn taarē bise mō feyē, 'Mfēnē nē fō ē yō?'

6 Nē mbeyōmō fēraa nē mō a tōwē gywii mōnē-ō, aa kōn waa mōnē ēwēē.

7 Mō i gyi mōnē kasēntij feyē, mō ya yō, a baare a a sa mōnē, a lēē feyē, mō ē mōn yō, ɔkyarōpō-ō maa ba mōnē ašē. Amaa mō ya yō fēraa, mō ē ba mō a m bō kyōnjwē mōnē.

* 15:20 Yohanee 13.16. * 15:25 Kilij 35.19; Kilij 69.4.

8 Ne mō ya ba-ō, ɔ kaapo asese ne bō bō kaye mō-rō-ō feye bō gye aboyewaapo. Ne ɔ kaapo bamō feye bō beē baa waa bōye feye baa porō mō feye mō e gye aboyewaapo. Ne ɔ beē ɔ kaapo bamō ɔkō ne Wuribware i bu kepō-ō, na ɔkō mō ne o bu keben-ō.

9 ɔ kaapo bamō feye bamō e gye ne baa waa bōye, a lee feye bō mon kōre mō gyi.

10 ɔ beē ɔ kaapo bamō feye bamō mporō mon gye kasentij, a lee feye mō ya lee mfee ne mone e mon lee ŋu mō, a kaapo ne feye n se Wuribware ase ne mō a yo.

11 Ne ɔ beē ɔ kaapo bamō feye baa fō kpa bō lee ɔkō ne Wuribware i bu kepō-ō, a lee feye ɔbansam ne ɔ san o de bamō mfeere se keyaalen-ō, ne Wuribware a kyō gyi mō asen bu mō kepō.

12 N de asen bweeto a n tōwe gywii mone, amaa mbeyōmō amō kunu e waa mone ase kōkyō.

13 Amaa Wuribware a kufwiije-o feraa, mō a gye kasentij wuye-o si-o, mō ya ba, ɔ gye mone ŋkpe e mon' nu ketō kemaa kaase. N gye mō fōnfōn keyaalen se ne ɔ tōwe asen a o gywii mone. Amaa ɔ tōwe amō ne o nu-o nee, na ɔ tōwe atō ne a ba a bō ba-ō.

14 ɔ sa mō kedabe, a lee feye o nu mō asen ne n de-o, na ɔ tōwe amō gywii mone.

15 Aseŋ ne n de-o amō dee ne n se mō de. Amose se ne mō a tōwe feye Wuribware a kufwiije-o i nu mō asen ne n de-o, na ɔ tōwe gywii mone."

Ewee na kakatōgyi

16 Ne Yeesuu a kya se tōwe feye, "Amō ya waa kafwee, mone maa lee ŋu mō peee. Amaa a beē bō waa kafwee-ō, na mon' beē ŋu mō, a lee feye mō e kpa a ŋ yo n se ase nee."

17 Ne mō agyasepo-ō bokō a bise bamō wore wore feye, "Emene ne amō-ō kaase e kaapo-ō nee? ɔ tōwe o gywii ane feye, amō ya waa kafwee, ane maa lee ŋu mō, amaa a beē bō waa kafwee-ō, ane e beē ŋu mō. Ne ɔ beē tōwe feye, 'a lee feye mō e kpa a ŋ yo n se ase nee.'

18 Emene ne 'a bō waa kafwee' mō kaase e kaapo-ō nee? Anē mon nyi ketō ne amō-ō e kaapo-ō!"

19 Yeesuu a pini feye ba kpa a bō bise mō-ō se-ō, ne ɔ tōwe gywii bamō feye, "Ŋ ye eee, 'Amō ya waa kafwee, mone maa lee ŋu mō,' ne m beē ŋ ye eee, 'Amaa a beē bō waa kafwee-ō, na mon' beē ŋu mō.' Amō-ō ne mone i bise abee aaa?"

20 Mō i gyi mone kasentij feye mone i su akyuku na imee, amaa kaye-rō asese feraa, a waa bamō kakatōgyi. A waa mone ewee, amaa mone ewee-ō i kyurowi na i kii kakatōgyi.

21 ɔkyee e kpa a ɔ kōwe kayaagyi, amō mō asen a waa ewee, a lee feye mō aworefoō san a fō. Amaa mō ya kōwe kayaagyi-o, amō ɔ tan mō aworefoō se. Na mō akato gyi feye ɔ kōwe kayaagyi bō waa kaye-rō.

22 Anēŋ dee ne a du mone ase. Mbeyōmō a maa waa mone kōne, amaa m beē mō i ŋu mone, na mone akato gyi kyon se, kakatōgyi ne ɔkō maa taare a ɔ kōre lee mone ase-ō.

23 Kake amō ya fō, mone maa bise mō seye. Amaa mō i gyi mone kasentij feye n se e gye ne ɔ sa mone ketō kemaa ne mone e kōre mō mō kenya-re-rō-ō.

24 Haree lee san-ō bō fō mbeyōmō, mone mon tee kōre kōtōkō mō kenya-re-rō. Lee ndō bō yo, mon' kōre na mon' nya, na mone akato nya gyi bweeto."

Yeesuu a kō gyi kaye-rō ŋyaalenpo se

25 Ne Yeesuu a kya se tōwe feye, "Mbeyōmō feraa akpare-rō ne mō e kaapo mone ato mō. Amaa san kō e ba, ne ma lee ba akpare a m bō kaapo mone. San amō feraa, mō e tōwe n se asen a ŋ kaapo-rō gywii mone.

26 Kake amō ya fō feraa, n gye mō e gye ne mō e kōre n se mone kunu si kōtōkō. Mone fōnfōn e kōre mō mō kenya-re-rō,

27 a lee feye n se fōnfōn e kpa mone asen. Ketō se ne n se Wuribware e kpa mone-ō e gye feye mone e kpa mō asen, ne mone a kōre gyi feye mō a lee mō ase nee.

28 Mō a lee n se ase nee, ne mō a ba kaye-rō. Ne mbeyōmō mō e lee kaye-rō a ŋ yo n se ase."

29 Ne mō agyasepo-ō a tōwe gywii mō feye, "Eheeeŋ, ŋkee feraa fō a sa senja, na fō mon lee fō de akpare fō e waa-rō.

30 Anē nyi mbeyōmō feye fō nyi ketō kemaa. Fō nyi ketō ne ke bō anē mfeere-rō-ō. Amose, a mon lee a tiri feye ɔkō bise fō senbise kemaa. Amō-ō e gye ne a sa a anē kōre gyi feye fō a lee Wuribware ase nee."

31 Ne Yeesuu a lee kanō feye, "Mone e kōre mō mone i gyi aaa?"

32 San e ba, ɔ kyō ɔ fō mfee gbaa, san ne mone peee e brawe-rō-ō, na mon' sere yōwe mō wore kpen bō sii mfee. Na mone ɔkema sere yo mō aye. Amaa kasentij si, n gye sa ne mō a san mō wore, a lee feye n se bō mō ase.

33 Mō a tōwe amō-ō gywii mone nee a mon' nya nya kayeyuri ne ka lee mō ase-ō. Kaye-rō asese e sa a mon' kpone. Amaa mon' nya wore san kemaa, a lee feye mō a kō gyi ɔbansam, kaye-rō a ŋyaalenpo-ō, se."

17

Anej ne Yeesuu a korɛ kebwarekore sa mɔ agyasepɔ na Kristoo awuye pɛɛɛ

¹ Yeesuu a tɔwe amɔ-ɔ lowe-ɔ, ne ɔ deere Wuribware se, ne ɔ ye, “N se, mɔ san-ɔ a fo. Sa mɔ kedabe na wuraa, na n sa a asese ɲu fo kedabe na wuraa ne fo de-ɔ,

² a lee feye fo ya sa mɔ keyaalen asese pɛɛɛ se, na ɲ nya taa ɲkpa na kukyure ne a mon de keɛ-ɔ bo sa bamo pɛɛɛ ne fo a sa mɔ-ɔ.

³ Bamɔ a de ɲkpa na kukyure mɔ ne a mon de keɛ-ɔ se-ɔ, bo nyi fo, Wuribware, ne fo wore kpen e gye nyanpe-ɔ, ne bo nyi mɔ, Yeesuu Kristoo, ne fo a sun mɔ bo kyonwe kaye mɔ-rɔ-ɔ.

⁴ Mɔ a lowe kusun ne fo a sa mɔ feye ɲ waa-ɔ se-ɔ, mɔ a kaapo fo kedabe na wuraa kaye mɔ-rɔ.

⁵ N se, sa a n kyena fo ase mbeyɔmɔ, na ɲ nya kedabe na wuraa ne mɔ aa fo deɛ ane de pweɛ ne ane a deɛ tweɛ kaye mɔ-ɔ.

⁶ Mɔ a sa ne mɔ agyasepɔ mɔ ne fo a lee lee kaye mɔ-rɔ sa mɔ-ɔ pɛɛɛ a gyii fo. Bo gye fo lee nee, ne fo a taa bamo sa mɔ. Ne baa nu fo kanɔ.

⁷ Mbeyɔmɔ fɛraa, bo nyi feye ketɔ kemaa ne fo a sa mɔ-ɔ a lee fo ase nee.

⁸ Aseɲ ne fo a bo sa mɔ-ɔ ne mɔ a tɔwe gywii bamo, ne baa kɔɔre amɔ gyi. Bo nyi feye kasentɲi si ne mɔ a lee fo ase ba. Ne baa kɔɔre gyi feye fo ya sun mɔ.

⁹ Amɔse-ɔ, mɔ e korɛ kebwarekore mɔ e sa bamo nee. N gye kaye-rɔ asese pɛɛɛ ne mɔ e korɛ mɔ e sa mbeyɔmɔ, amaa mɔ agyasepɔ mɔ ne fo a sa mɔ-ɔ ne mɔ e korɛ kebwarekore mɔ e sa.

¹⁰ Sese kemaa ne m bo mɔ-ɔ gye fo sese nee, ne sese kemaa ne fo bo mɔ-ɔ mɔ gye mɔ sese. Ne mɔ kedabe a borɔ bamo se lee kawu.

¹¹ Ne mbeyɔmɔ mɔ e ba fo ase. Ma lee kyena kaye-rɔ. Amaa bamo fɛraa, bo te kaye mɔ-rɔ nee. N se kpeyaa, mɔ e korɛ fo feye fo ba fo kenya ne fo a bee sa mɔ-ɔ keyaalen bo kuj bamo, na bo nya waa kokonko, feye aneɲ ne mɔ aa fo e gye kokonko-ɔ.

¹² Mɔ a bo bamo ase-ɔ, ne mɔ a ba kenya amɔ ne fo a sa mɔ-ɔ keyaalen bo kuj bamo. Aneɲ se-ɔ, bamo akonko mon fo, amɔ odiburopɔ ne fo a kyɔ tɔwe feye ɔ fo-ɔ, na aneɲ ne baa kyɔre waa abwareseɲ wore-ɔ-rɔ-ɔ nya waa kasentɲi.

¹³ Ne mbeyɔmɔ mɔ e ba fo ase nee. Mɔ e tɔwe aseɲ mɔ kaye mɔ-rɔ nee na bo nya nya mɔ kakatɔgyi ne n de-ɔ bamo ɲkponɔ-rɔ bweɛtɔ.

¹⁴ Mɔ a tɔwe fo aseɲ gywii bamo, ne kaye mɔ-rɔ asese a kisi bamo, bo lee aneɲ ne bo mon tii kaye mɔ-rɔ a asese-ɔ se-ɔ, feye aneɲ deɛ ne ɲ gbaa mon tii kaye mɔ-rɔ a asese-ɔ se-ɔ.

¹⁵ Ma korɛ fo nee feye fo lee bamo lee kaye mɔ-rɔ. Amaa ketɔ ne mɔ e korɛ fo bweɛtɔ-ɔ e gye feye fo kuj bamo na bo ma lwee ɔbansam kesareɛ-rɔ.

¹⁶ Feye aneɲ ne mon tii kaye mɔ-rɔ a asese-ɔ se-ɔ, aneɲ deɛ ne bamo gbaa bo mon tii kaye mɔ-rɔ a asese-ɔ se.

¹⁷ Amɔse-ɔ, deɛ sa a bo gyii fo kasentɲi-o na bo nya yɔwe kaye mɔ bo sii kamɛɛ taa bamo eyee bo sa fo kasentɲi-no, a lee feye fo aseɲ ne fo e tɔwe-ɔ gye kasentɲi.

¹⁸ Mɔ a sun bamo bo kyonwe kaye-rɔ nee feye aneɲ deɛ ne fo a sun mɔ bo kyonwe kaye-rɔ-ɔ.

¹⁹ Mɔ a kperi bamo se taa mɔ eyee bo sa fo, na bamo-ɔ bo nya nya taa bamo eyee bo sa fo kasentɲi-no san kemaa.

²⁰ Ne mbeyɔmɔ mɔ e korɛ kebwarekore mɔ e sa bamo ne ba kɔɔre mɔ a bo gyi bo lee mɔ agyasepɔ mɔ abwareseɲ kotɔwe-ɔ se.

²¹ Mɔ kebwarekore e gye feye bamo pɛɛɛ waa kokonko. Sa a mɔ aa bamo aa fo waa kokonko. N se, sa a bo waa kokonko feye aneɲ ne mɔ aa fo gye kokonko-ɔ, na kaye-rɔ asese nya kɔɔre gyi feye fo ya sun mɔ.

²² Mɔ a sa bamo kedabe na wuraa konko ne fo a sa mɔ-ɔ deɛ, na bo nya waa kokonko feye aneɲ ne mɔ aa fo gye kokonko-ɔ.

²³ Na fo sa a mɔ aa bamo a tii fo se waa kokonko kpen, na kaye mɔ-rɔ a asese-ɔ nya ɲu feye fo ya sun mɔ, ne fo e kpa bamo aseɲ feye aneɲ ne fo e kpa mɔ aseɲ-ɔ.

²⁴ N se, agyasepɔ ne fo a sa mɔ-ɔ fɛraa, ne mɔ e kpa feye bo ba mɔ ase mfeɲ ne mɔ e yɔ-ɔ, na bo nya ɲu mɔ kedabe na wuraa, kedabe na wuraa ne fo a sa mɔ-ɔ, a lee feye fo a kpa mɔ aseɲ pweɛ ne ane a deɛ tweɛ kaye mɔ.

²⁵ N se timaa, kaye mɔ-rɔ a asese-ɔ mon nyi fo, amaa ɲ nyi fo. Ne mɔ agyasepɔ-ɔ mɔ bo nyi feye fo ya sun mɔ.

²⁶ Mɔ a sa ne baa gyii fo. Amaa mɔ e kya se a n sa a bo gyii fo, na kekpa ne fo de sa mɔ-ɔ nya sii bamo ɲkponɔ-rɔ, na mɔ aa bamo waa kokonko.”

18

Anej ne baa kra Yeessu-o

(Matiyo 26.47-56; Maak 14.43-50; Lukas 22.47-53)

¹ Yeessu a korɛ kebwarekore mɔ lowe-o, ne mɔ aa mɔ agyasepo-o a nare ya ten Kidron Kemantan-nɔ. Baa gyi banɛ bo muruwaa ayii ko mfen, ne Yeessu mɔ aa mɔ agyasepo-o a ya lweero.

² Yudas odiburopo-o mɔ nyi mfen ne banɛ-o bo-o, a lee feye Yeessu mɔ aa mɔ agyasepo-o a gyanne mfen iluwi bweeto.

³ Amose-o ne Yudas a ba mfen. Mɔ aa Roma asoogyaa awuye ko na Wuribware sunkpa adeeresepo ko ne Wuribware alɔnɔpo abrese na Farisii awuye a sun-o ya ba. Na bo de adɔntɔ na ifetiri na epɔɔɔɔ.

⁴ Yeessu nyi keto kemaan ne ke e ba a ke bo waa mɔ-o. Amose se-o ne ɔɔ meraa se o yo bamo ase, ne oo bise bamo feye, "Nse ne monɛ i buwi monɛ e kpa?"

⁵ Ne baa lee kanɔ feye, "Yeessu Nasarɛtenyi-o." Ne ɔ ye, "Mɔ e bo mfee-o." Yudas odiburopo-o yere bamo ne mɔ aa bamo a ba-o ase.

⁶ Yeessu a towe gywii bamo feye, "Mɔ e bo mfee-o"-o, ne baa lwii kamɛɛ ya lee daye sweere.

⁷ Ne Yeessu a bee bise bamo feye, "Nse ne monɛ i buwi monɛ e kpa?" Ne bo bee bo ye, "Yeessu Nasarɛtenyi-o."

⁸ Ne Yeessu a lee kanɔ feye, "Mɔ a kyɔ towe gywii monɛ feye m bo mfee. Monɛ i buwi monɛ e kpa mɔ fɛraa, mon' sa a bomo-o ne bo tii mɔ se-o nare."

⁹ ɔɔ towe amo-o nee a keto ne ɔɔ kyɔ towe-o nya waa kasentɔn feye, "N se, monɔ sa ne fo asese ne fo a sa mɔ-o ɔkonko gbaa a fo."*

¹⁰ San amo-o Simɔn Peetroo de kepan, ne oo gyiiri kemo lee kemo kegyafɔ-ro bo ne Wuribware alɔnɔpo brese a anya-o ɔko kigyisesebo ten. Kenya-o kenyare e gye Malakus.

¹¹ Ne Yeessu a towe gywii Peetroo feye, "Taa fo kepan-o waa kemo kegyafɔ-ro! A lee feye a tiri feye n gyi awɔrefɔɔ mɔ, na n wu lowi ne n se Wuribware a towe feye n wu-o."

Anej ne Yeessu a yere Hanaa akato-ro-o

¹² Ne asoogyaa awuye-o na bamo abrese na Wuribware sunkpa a adeeresepo-o a kra Yeessu, ne baa nure mɔ.

¹³ Ne baa taa mɔ yaa Hanaa ne ɔ gye Kayafas mɔ saa nyanse-o aye. Hanaa dee ɔ gye Wuribware alɔnɔpo brese. Kayafas mɔ e gye Wuribware alɔnɔpo brese kasu amɔ.

¹⁴ Kayafas ya forɛ waa Yudaa awuye abrese-ro feye a bware feye sese konko wu sa asese pɛɛɛ.

Anej ne Peetroo a swee feye ɔ monɔ nyi Yeessu-o

(Matiyo 26.58, 69-70; Maak 14.66-68; Lukas 22.54-57)

¹⁵ Simɔn Peetroo na agyasepo-o ɔko a gya Yeessu si. Anej a agyasepo-o nyi Wuribware alɔnɔpo brese-o damenanse, amose se-o ne mɔ aa Yeessu a nare yo alɔnɔpo brese a lɔn-o kabuno.

¹⁶ Peetroo a sii ɔ bo lɔn-o kibunogyi-ro-o si-o, mɔ kosobɛɛ agyasepo ne o nyi alɔnɔpo brese-o damenanse-o a kinji yo kibunogyi-o-ro ya sa senja ko gywii kakyeesɛɛ ne ɔ yere kibunogyi-o-ro-o, ne ɔɔ sa ne Peetroo a lweero.

¹⁷ Kakyeesɛɛ ne ɔ yere kibunogyi-o-ro-o a bise Peetroo feye, "Nee fo gye Yeessu mɔ agyasepo-o ɔko nee e?" Ne Peetroo a lee kanɔ feye, "Daabii! N gye bamo ɔko e gye mo!"

¹⁸ San amo-o afwii bo-ro. Anej se-o ne ayaafɔre na adeeresepo-o a ba adunɔduri bo kure deekpa, ne baa kya muruwaa ba wɔre, ne Peetroo a yo bamo ase mfen ɔ wɔre deekpa-o.

Anej ne Hanaa a bise Yeessu asen-o

¹⁹ Ne Hanaa a bise Yeessu mɔ agyasepo-o kunu si asen na mɔ kekaapo-o asen.

²⁰ Ne Yeessu a lee kanɔ feye, "San kemaan laman-nɔ ne mɔ e towe abwaresen na mɔ e kaapo ato kebwarekore akyan-nɔ na Wuribware sunkpa mfen ne Yudaa awuye e gyanne-o. Mon tɛɛ towe kotɔko bo kweero.

²¹ Ne emene se ne fo i bise mo anen a senbise mɔ? Bise asese ne mɔ a kaapo bamo-o. Bise bamo keto ne mɔ a towe gywii bamo-o. Bo nyi keto ne mɔ a towe-o."

²² Yeessu a towe amo-o, ne adeeresepo-o ɔko ne ɔ yere mfen-o a da mɔ akato-ro kebaa towe feye, "Emene se ne fo e sa senja anen fo i gywii Wuribware alɔnɔpo brese-o?"

²³ Ne Yeessu a benjaam mɔ feye, "Mɔ ya towe asen ne amɔ e mon bo dan, fo towe anen a asen-o na okema nu. Ne keto ne mɔ a towe-o mɔ e gye kasentɔn, ne ntetɔ se ne nkee fo e da mɔ-o nee?"

* 18:9 Yohanee 6.39.

Aneḡ neḡ Yeessuu a yereḡ Kayafas akatɔ-ro

(Matiyo 26.57; Maak 14.53; Lukas 22.66)

²⁴ Amo-ɔ kamɛɛ-ro, neḡ Hanaa a sa neḡ baa yaa Yeessuu ya bo sa Kayafas, Wuribware alɔḡḡoɔ bresɛ-ɔ, na agbarabi sanḡ a ḡure mo.

Aneḡ neḡ Peetroo a beḡ sweḡ feye ɔ moḡ nyi Yeessuu-o

(Matiyo 26.71-75; Maak 14.69-72; Lukas 22.58-62)

²⁵ Peetroo sanḡ ɔ yereḡ ayaafare-ɔ na adeḡeresepo-ɔ ase ɔ wɔre deekpa. Neḡ bamo bokɔ a bise mo feye, “Nee fo gye Yeessuu mo a agyasepo-ɔ akɔ nee e?” Amaa Peetroo a sweḡ feye, “Daabii! N gye bamo akɔ e gye mo!”

²⁶ Neḡ Wuribware alɔḡḡoɔ bresɛ a anya-ɔ akɔ neḡ Peetroo a ba kepan bo ḡe mo keḡebo ten-ɔ mo nyipo ko a bise Peetroo feye, “Nee mo a ḡu fo bo mo ase banɛ-ɔ-ro e?”

²⁷ Neḡ Peetroo a beḡ towe feye, “Daabii!” Puri amo-ro, neḡ kyanḡare a fore.

Aneḡ neḡ Yeessuu a yereḡ Pilat akatɔ-ro

(Matiyo 27.1-2, 11-14; Maak 15.1-5; Lukas 23.1-5)

²⁸ Neḡ baa lee Yeessuu leeḡ Kayafas aseḡ yaa Romanyi gominaa neḡ ba tee mo e Pilat-o lenbu-ro. Sanḡ amo-ɔ gyegayeḡ kese-ro neḡ. Yudaa awuye abresɛ moḡ kpa kulwee Romanyi lenbu-o-ro a lee feye bo ye bamo ya waa aneḡ, iyisi e kyena bamo se, na bo ma taare nya kpa gyi Wuribware-a kya ane-yowe a ateese-o.

²⁹ Amose se-ɔ neḡ Gominaa Pilat a lee yo bamo ase kawu ya bise bamo feye, “Nteto boye ne onyare mo a waa neḡ moḡe a baa mo mfee?”

³⁰ Neḡ baa lee kanɔ feye, “O deɛ ɔ moḡ waa boye neḡ, weete aneḡ maa baa mo fo ase.”

³¹ Neḡ gominaa-o a towe gywii bamo feye, “To, moḡ! taa mo kinḡi, na moḡ! ya ba moḡe fonḡon mbraa bo gyi mo asenḡ.” Neḡ baa lee kanɔ feye, “Moḡe Roma awuye moḡ sa aneḡ kpa feye aneḡ mo aboye wapo.”

³² Amo-ɔ a ba neḡ a keto neḡ Yeessuu a towe-ɔ nya waa kasentḡin bo lee lowi suyo ne ɔ ba a ɔ bo wu-o si.

³³ Neḡ gominaa-o a kinḡi yo mo lenbu-ro, neḡ ɔ tee Yeessuu baa bo yera mo akatɔ-ro. Ne ɔ ye, “Baa porɔ fo feye fo a towe feye fo e gye Yudaa awuye owure-o. Emene ne fo i lee kanɔ?”

³⁴ Neḡ Yeessuu a beḡḡaa mo feye, “Senḡise mo a lee fo ase neḡ, beee bokɔ ya towe mo asenḡ gywii fo aaa?”

³⁵ Neḡ gominaa-o a beḡḡaa mo feye, “Nteto ne fo e sa senḡa fo i gywii mo feye mo a gye Yudaanyi-o? Fo fonḡon aseḡ na fo fonḡon Wuribware alɔḡḡoɔ abresɛ ya taa fo bo waa mo kesaree-ro. Nteto ne fo a waa?”

³⁶ Neḡ Yeessuu a towe gywii mo feye, “Amo e gye kasentḡin feye mo e gye owure-o, n gye kaye mo-ro ne mo i gyi kuwure. N deɛ mo i gyi kaye mo-ro kuwure neḡ, weete mo kamɛɛ-ro awuye a ko bo kuḡ mo na m ma lwee Yudaa awuye abresɛ-ɔ kesaree-ro. Daabii, kuwure ne mo i gyi-o moḡ bo kaye mo-ro mfee.”

³⁷ Neḡ gominaa-o a bise mo feye, “To, nee fo gye owure neḡ, beee?”

Neḡ Yeessuu a lee kanɔ feye, “Mo kuwure moḡ du feye kuwure ne fo i bise mo kemɔ asenḡ-ɔ. Asenḡ konḡo mo se deɛ neḡ baa kowe mo waa kaye mo-ro na m bo towe kasentḡin-o. Okema ne ɔ bo kasentḡin a kebegya-ɔ se-ɔ e gya mo kanɔ se.”

³⁸ Neḡ gominaa-o a bise mo feye, “Nteto e gye kasentḡin?”

Aneḡ neḡ baa sure si feye bo mo Yeessuu-o

(Matiyo 27.15-31; Maak 15.6-20; Lukas 23.13-25)

Neḡ Gominaa Pilat a kinḡi yo kawu laman-ɔ ase, neḡ ɔ towe gywii bamo feye, “M feraa, ma taare a ḡ ḡu keto ne mo e yere se na m bo bu onyare mo kepo-ɔ.

³⁹ To, aneḡ de ananato ko ne aneḡ e waa aneḡ e sa moḡe Wuribware-a kya ane-yowe ateese kigyibeḡ kema-ro-ɔ. Amo e gye feye aneḡ lee aseḡ ne aneḡ a tii bamo tiikpa-ɔ akɔ bo sa moḡe. Amose-ɔ mbeymo, moḡe e kpa feye n lee moḡe Yudaa awuye owure bo sa moḡe aaa?”

⁴⁰ Neḡ baa feɛ-ro feye, “Daabii! N gye mo ne aneḡ e kpa feye fo lee lee tiikpa-ɔ bo sa aneḡ. Lee Bar-Abas bo sa aneḡ!” Bar-Abas mo gye bamo neḡ baa kosɔ ko bo kye Roma abaneḡ man mo-ro-ɔ akɔ neḡ baa kra moḡ tii-o neḡ.

19

¹ Neḡ Gominaa Pilat a sa neḡ mo asoogyaa awuye a da Yeessuu paara. ² Neḡ asoogyaa awuye-o a ba iwu bo lo kuwurepa bo bunḡ mo, neḡ baa ba waagya pipee bo bunḡ mo feye mo a gye owure-o.

³ Neḡ ba ba mo ase ba towe feye, “Ansuma, nana, Yudaa awuye owure!” Neḡ baa daye mo akatɔ-ro abaa kpora-ro.

4 Ne gominaa-o a beɛ lee ya tɔwe gywii lamaan-ɔ feye, "Mon' laato a mon' nu. Mo i lee mo a m baa mone ase kawu mfee, na mon' nya nu feye ma taare a n nya keto ne mo e yere kemo se a m bo bu mo kepo-o."

5 Amose se-o ne Yeessu a lee kawu na o buɲ iwu kuwurepa-o na waagya pipee-o. Ne gominaa-o a tɔwe gywii bamo feye, "Mon' kee onyare-o nee!"

6 San ne Wuribware alonhɔpo abrese-o na Wuribware sunkpa adeeresepo-o a nu mo-o, ne baa fee-ro tɔwe feye, "Da mo bo mera kiyii kpare-abee-ro se! Da mo bo mera kiyii kpare-abee-ro se!" Ne gominaa-o a tɔwe gywii bamo feye, "Amo feraa mone fonfon taa mo ya da mo bo mera kiyii kpare-abee-ro se. M feraa, ma taare a n nu keto boye ne o waa, ne mo e yere se a m bo bu mo kepo-o."

7 Ne lamaan-ɔ a tɔwe bo kyonwe mo feye, "Ane de mbraa ne n kaapo feye okemaa ne o ye o gye Wuribware mo gyi-o, a bware feye o wu. Onyare mo ye o gye Wuribware mo gyi-o nee. Amose se-o a bware feye o wu."

8 Gominaa-o a nu baa tɔwe amo-o, ne kufu ne o de-o a tii si.

9 Ne oo kinji yo lenbu-o-ro ya bise Yeessu feye, "Mfene ne fo a lee?" Amaa Yeessu mon lee kanɔ.

10 Ne gominaa-o a beɛ bise mo feye, "Fo maa benhaa mo nee eee? Nyinji si feye n de keyaalen feye n yowe fo a fo ya kyure, ne n de keyaalen feye n da fo bo mera kiyii kpare-abee-ro se."

11 Ne Yeessu a lee kanɔ feye, "Fo de mo se keyaalen a lee feye Wuribware ya taa bo sa fo. Amose se-o, onyare ne o taa mo bo sa fo-o e gye ne o waa boye kyon fo."

12 Gominaa-o a nu amo-o, ne o len eyee o kpa kpa ne o yere se a o bo yowe Yeessu-o. Amaa lamaan-ɔ a fee-ro bo kyonwe mo feye, "Fo ya yowe onyare mo bo kyonwe kwaa, amo feraa fo mon gye fo owure dabe-o mo nyare nee! Okemaa ne o ba mo eyee a o bo kii owure-o gye owure dabe-o don nee!"

13 Gominaa-o a nu amo-o, ne oo lee Yeessu kawu, ne o kyena ongyipɔ a kagya-o-ro, mfen ne Heebrii senɔsa-ro ba tee e Gabataa-o (kaase e kaapo feye Abrandaye).

14 Ifiyara amo, na kyowe a yase kafwee.

Ne gominaa-o a tɔwe gywii lamaan-ɔ feye, "Mon' kee mone owure!"

15 Ne baa fee-ro bo kyonwe mo feye, "Taa mo nare ya da mo bo mera kiyii kpare-abee-ro se!"

Ne gominaa-o a bise bamo feye, "Mone e kpa feye n da mone owure bo mera kiyii kpare-abee-ro se nee eee?"

Ne Wuribware alonhɔpo abrese-o a lee kanɔ feye, "Owure ne ane de-o e gye fo owure dabe ne fo de-o."

16 Ne nkeee gominaa-o a ba Yeessu bo sa mo asoogyaa awuye feye bo ya da mo bo mera kiyii kpare-abee-ro se.

Aneɲ ne baa da Yeessu bo mera kiyii kpare-abee-ro se-o (Matiyo 27.32-44; Maak 15.21-32; Lukas 23.26-43)

17 Amose se-o ne baa taa Yeessu nare, ne o ya sor-o mo kiyii kpare-abee-ro baa mfen ne Heebrii senɔsa-ro ba tee e Gologotaa-o (kaase e kaapo feye Kolonkorongyi sweere).

18 Ne baa da mo bo mera kiyii kpare-abee-ro se. Ne baa da anyare anyo ko mo bo mera ayii kpare-abee-ro se, okonko bo Yeessu kigyise si, ne okonko mo bo mo kebena se.

19 Ne Gominaa Pilat a kyoree bo donhɔ koworettaa ko se feye, "Yeessu Nasaretenyi, Yudaa awuye owure-o," ne o sa ne baa taa kemo bo mera kiyii kpare-abee-ro-o se.

20 Aneɲ a kaworettaa-o, baa kyoree kemo se Heebrii na Roma na Griiki esenɔsa-ro nee. Ne asese bweeto a kare, a lee feye mfen ne baa da Yeessu bo mera kiyii kpare-abee-ro se-o na man-ro mon bo efo.

21 Ne Wuribware alonhɔpo abrese-o a ya tɔwe gywii gominaa-o feye, "Fo ma kyoree feye, 'Yudaa awuye owure-o,' amaa kyoree feye, 'Onyare mo ye, Mo e gye Yudaa awuye owure-o.'"

22 Ne gominaa a lee kanɔ feye, "Keto ne mo a kyoree-o, ma lee kyuruwi."

23 Amo asoogyaa awuye-o a da Yeessu bo mera kiyii kpare-abee-ro-o se lowe-o, ne baa taa mo ato buɲse, ne baa ke-ro ntunkare nna, katun kema gye soogyaa konko kema lee nee. Ne baa beɛ taa mo kaare ne baa lo, ne bo mon baara-o.

24 Ne baa tɔwe gywii abee feye, "Mone ma sa a ane kyanhe kaare-o-ro, mon' sa a ane waa mpini mpini na mo ne o gyi si-o na ka kii mo lee." Aneɲ a asen mo a ba nee na keto ne baa kyɔ kyoree waa abwareɲ wore-o-ro-o nya waa kasentɲ feye,

"Ne baa waa mpini mpini

bɔ ke mɔ atɔ bunɓe-rɔ sa abee.”*

Anɛɲ nɛ asoogyaa awuye-o a waa-ɔ nɛɛ.

²⁵ Yeesuu mɔ nyi na mɔ nyikaase na Mariya nɛ ɔ gye Kilopas mɔ ka-ɔ na Mariya Magadalanyi yere bɔ meraa mɛɲ nɛ baa da mɔ bɔ mɛra kiyii kpare-abee-rɔ-ɔ se-ɔ.

²⁶ Yeesuu a ɲu mɔ nyi-o na ɔgyasepo nɛ Yeesuu e kpa mɔ asɛɲ bweɛtɔ-ɔ yere mɛɲ-ɔ, nɛ ɔɔ tɔwe gywii mɔ nyi-o feye, “Keɛ, fɔ gyi-o nɛɛ.”

²⁷ Nɛ ɔɔ tɔwe gywii mɔ ɔgyasepo-ɔ feye, “Keɛ, fɔ nyi-o nɛɛ.” Lee mɛɲ-ɔ nɛ ɔgyasepo-ɔ a taa Yeesuu mɔ nyi-o yaa bɔ kyena mɔ aye.

Yeesuu lowi

(Matiyo 27.45-56; Maak 15.33-41; Lukas 23.44-49)

²⁸ Yeesuu a ɲu feye mbeyɔmɔ fɛraa ketɔ kemaa a lowe-ɔ, na asɛɲ nɛ baa kyɔ kyoreɛ waa abwareɛɲ wore-ɔ-rɔ-ɔ nya waa kasɛɲɲin-o, nɛ ɔɔ tɔwe feye, “Burufɔ de mɔ.”

²⁹ Kalɔ na nta kɔ yere mɛɲ, nɛ baa taa ikyikyee bɔ da-rɔ lee bɔ kyena kayii si, yase yaa mɔ kanɔ ase.

³⁰ Yeesuu a kyokwyee nta-ɔ, nɛ ɔɔ tɔwe feye, “Aa lowe.” Nɛ ɔɔ gyaa kunju bɔ tweɛ-rɔ, nɛ oo kii Ebware lee.

Anɛɲ nɛ baa yii Yeesuu kekpa keriro-o

³¹ Nɛ Yudaa awuye abrese-ɔ a bɔ kore Gominaa Pilat feye ɔ sa bamɔ kpa a bɔ ya gyee anyare nɛ baa da bamɔ mɛra ayii kpare-abee-rɔ se-ɔ ayaa, na bɔ maye bamɔ afuniɲ-o lee ayii kpare-abee-rɔ-ɔ se. Ketɔ se nɛ baa ya kore kpa-ɔ e gye feye kake nsi amɔ gye Ifiyara, nɛ bɔ maa kpa feye afuniɲ-o kyena ayii kpare-abee-rɔ-ɔ se Memenɛda, a lee feye Memenɛda nɛ ɔ ba-ɔ gye Memenɛda kukyure kake dabe.

³² Nɛ asoogyaa awuye a ya gyee anyare gyeɲkreesɛ na ɔnyɔsepo nɛ baa da bamɔ aa Yeesuu bɔ mɛra ayii kpare-abee-rɔ-ɔ se-ɔ ayaa.

³³ Amaa bamɔ a ba Yeesuu ase-ɔ, baa ɲu feye ɔɔ kyɔ wu, amose-ɔ bɔ moɲ lee gyee mɔ ayaa.

³⁴ Amaa asoogyaa awuye-o ɔkɔ a yii Yeesuu kekpa keriro. Puri amɔ-rɔ, nɛ mbogya na nkyu a lee.

³⁵ Sese nɛ oo ɲu asɛɲ mɔ a waa-ɔ e tɔwe amɔ asɛɲ o gywii monɛ nɛ monɛ e kare wore mɔ-ɔ, na monɛ gbaa na mon' deɛ kɔre gyi. Ketɔ nɛ ɔɔ tɔwe-ɔ gye kasɛɲɲin nɛɛ.

³⁶ Amɔ-ɔ a waa nɛɛ na ketɔ nɛ abwareɛɲ wore-ɔ a tɔwe-ɔ nya waa kasɛɲɲin feye,

“Mɔ kibowii kɔɲkɔ gbaa maa gyaa-rɔ.”*

³⁷ Abwareɛɲ wore-ɔ a beɛ tɔwe toɲ kɔ feye,

“Asese e deɛre mɔ nɛ baa yii kekpa-ɔ se.”*

Anɛɲ nɛ baa pure Yeesuu-o

(Matiyo 27.57-61; Maak 15.42-47; Lukas 23.50-56)

³⁸ Amɔ-ɔ pɛɛɛ kameɛ-ɔ, nɛ ɔnyare kɔ nɛ ba tee mɔ e Yosef nɛ ɔɔ lee Arimateya man-ɲɔ-ɔ a ya kore Gominaa Pilat feye ɔ taa Yeesuu kifuniɲ sa mɔ. Anɛɲ a Yosef mɔ gya Yeesuu si ɔ kwɛɛrɔ nɛɛ, a lee feye ɔ sere Yudaa awuye abrese-ɔ. Nɛ gominaa-o a sa mɔ kpa feye ɔ ya taa Yeesuu kifuniɲ-o nare. Amose se-ɔ nɛ Yosef a ya taa kifuniɲ-o o yii.

³⁹ Nikodeemus, nɛ ɔɔ deɛ ya ɲu Yeesuu kanye kɔ-ɔ,* na Yosef ya yɔ ya pure kifuniɲ-o. Bamɔ a yɔ-ɔ, nɛ Nikodeemus a taa kakyanne na ndwii kɔ nɛ baa bɔ waa abee-rɔ-ɔ. Mmɔ pɛɛɛ a bɔrɔ kyanse.

⁴⁰ Anyare anyɔ-ɔ a taa Yeesuu kifuniɲ-o, nɛ baa ba kyefuri bɔ miri mɔ, nɛ baa ba ndwii-o na kakyanne-ɔ bɔ waa-rɔ, anɛɲ nɛ Yudaa awuye ananato-rɔ ba lɔɲɔ kifuniɲ pweɛ na bɔ deɛ pure-o.

⁴¹ Baa gyi banɛ bɔ kun ayii kɔ meraa mɛɲ nɛ baa mɔ Yeesuu-o. Banɛ amɔ-rɔ nɛ ɔkɔ a ɲeri kefore lee bɔ feye kekyaɲ-ɔ bɔ waa kegyeranta popweɛ nɛ bɔ moɲ tee pure ɔkɔ kemɔ-rɔ-ɔ.

⁴² Amɔ a gye feye kibugyii ya da, na bamɔ kukyure kake dabe fɔ-ɔ, nɛ anɛɲ a kegyeranta-ɔ maa mɛɲ-ɔ se-ɔ, nɛ baa pure Yeesuu mɛɲ.

20

Kegyeranta kpaɲkpaɲ-ɔ

(Matiyo 28.1-8; Maak 16.1-8; Lukas 24.1-12)

* 19:24 Kiliɲ 22.18.

* 19:36 Kelee Igyipiti 12.46; Anyare kekare 9.12; Kiliɲ 34.20.

* 19:37 Sakariya 12.10.

* 19:39 Yohanee 3.1.

¹ Kosiyara gyegyaye kese-ro-o, kaye a mon tee ke neene-o, ne Mariya Magadalanyi a yo kegyeranta-o se. Mo a fo mfen-o, ne oo nu feye kefore ne baa kuroŋ bo kpuse kegyeranta-o kana-o se feye pone-o, baa kyō kuroŋ lee kegyeranta-o kana-o-ro. ² Anen se-o, ne oo kinji o sere o yo Siman Peetroo na agyasepo ne Yeessu a kpa mo asen bweeto-o ase, ne oo towe gywii bamo feye, "Baa taa ane nyanpe lee kegyeranta-o-ro, ane mo ane mon nyi mfen ne baa taa mo yaa bo beya-o."

³ Amose ne Peetroo na agyasepo ko amo-o a yo kegyeranta-o ase.

⁴ Agyasepo anyo mo sere nee, amaa okonko-o sere kenken o kyon Peetroo. Anen se-o oo fo kegyeranta-o ase pwee ne Peetroo a dee fo.

⁵ Mo a fo-o, ne oo bunje deere kegyeranta-o-ro kee, ne oo nu kyefuri ne baa bo miri Yeessu kifuniŋ-o da mfen, amaa o mon lwee kegyeranta-o-ro.

⁶ Ne Siman Peetroo mo a sii kamee ba, ne oo lwee kegyeranta-o-ro, ne oo nu kyefuri-o da mfen,

⁷ na kaprakee ne baa bo nure Yeessu kunu-o. Kaprakee ne baa bo nure Yeessu kunu-o na kyefuri-o mon da ton konko nee. Kaprakee-o a boo ka da kamō kokwee.

⁸ Ne agyasepo ne oo gye nkpee fo kegyeranta-o ase-o mo a lweero, ne oo nu keto kema. Amose ne oo kore keto ne Mariya a towe gywii bamo-o gyi.

⁹ Amo-o peee gbaa bo mon tee nu anen ne abwareŋe wore-o a towe-o feye o kyinŋi a o lee lowi-ro-o kaase.

¹⁰ Ne agyasepo-o a kinŋi bo yii pe.

Anen ne Yeessu a lee mo eyee bo kaapo Mariya Magadalanyi-o (Maak 16.9-11)

¹¹ Mariya mo yere kegyeranta-o kawu si o su. Mo a san o maa se o su-o, ne oo bunje deere kegyeranta-o-ro.

¹² Ne oo nu Wuribware mboe nyo ko ne bo bun ato fufuri-o te mfen ne baa pure Yeessu-o, okonko bo ayaa se, ne oko mo bo anu si. Amaa san amo, Yeessu kifuniŋ-o mon lee o bo kegyeranta-o-ro.

¹³ Ne baa bise mo feye, "Opekyee, nteto nee ne fo i su?"

Ne oo lee kana feye, "Baa taa mo nyanpe bo de bo yii, ne mon nyi mfen ne baa taa mo yaa bo beya-o."

¹⁴ Ne oo buruwaa, ne oo nu Yeessu a yere mfen, amaa o mon nyi feye Yeessu nee.

¹⁵ Ne Yeessu a bise mo feye, "Opekyee, nteto nee ne fo i su? Nse ne fo i buwi fo e kpa?"

Okyee-o e fa feye bane amo odeereŋeŋe nee, ne oo towe feye, "Breŋe, mfene ne fo a taa mo bo beya? Mo e kore fo towe mfen ne fo a taa mo yaa bo beya-o, na ŋ nya ya taa mo."

¹⁶ Ne Yeessu a tee mo feye, "Mariya!"

Ne oo buruwaa mo eyee bo kore Yeessu a kebegya-o se, ne oo ya kpuni anurii kra mo ayaa-ro, ne oo towe Heebrii bamo seŋsa-ro feye, "Rabuni!" Amo kaase e gye "Mo okaaporo."

¹⁷ Ne Yeessu a towe gywii mo feye, "Fo ma kan kra mo-ro, a lee feye mon tee yo soŋo n se ase. Amose se-o, nare mo kosobe-ana ase ya towe gywii bamo feye mo i kinŋi mo e yo mo ne o gye n se na mo nyanpe Wuribware-o ase. Na fo towe gywii bamo feye nkee feraa o gye bamo se na bamo nyanpe Wuribware bo tii si."

¹⁸ Puri amo-ro, ne Mariya Magadalanyi a yo ya towe gywii agyasepo-o feye, "Mo a nu ane nyanpe," ne oo towe anen ne Yeessu a towe gywii mo-o gywii bamo.

Anen ne Yeessu a lee mo eyee bo kaapo mo agyasepo-o (Maak 16.14; Lukas 24.36-43)

¹⁹ Kake nsi amo gye Kosiyara. Amo kedeeŋweta-o, ne Yeessu agyasepo-o a gyanŋe twee kekyan-ŋo bo bo-ro, a lee feye kufu de bamo bo lee Yudaa awuye abreŋe-o se. Ne Yeessu a bo yere bamo nsena-ro. Ne oo ka bamo kana feye, "Eyye yure mone."

²⁰ Mo a towe amo-o kyon-o, ne oo ba mo asaree na mo keriro bo kaapo bamo. Ne agyasepo-o akato a gyi bweeto feye bamo a nu Yeessu.

²¹ Ne Yeessu a bee towe gywii bamo feye, "Eyye yure mone. To, feye anen ne n se a sun mo bo kyonwe-o, anen dee ne mo i sun mone mo e kyonwe."

²² Ne oo fwii ŋe waa bamo-ro towe feye, "Mon' kore Wuribware a kufwiŋe timaa-o.

²³ Mone ya taa boko ebye bo ke bamo, amo feraa Wuribware gbaa e ba bamo ebye a o bo ke bamo. Ne mone e mon ba bo ke bamo, amo feraa Wuribware gbaa maa ba a o bo ke bamo."

Anen ne Tomas a bo kore gyi feye Yeessu a kyinŋi lee lowi-ro-o

²⁴ Agyasepo kudu anyo-o oko ne ba tee mo e Tomas ne o gye kelenba-o mon bo bamo ase nsan ne Yeessu a ba-o.

25 Amose se-ɔ ne agyasepo ko-ɔ a towe gywii mo feye, "Ane a nu ane nyanpe." Amaa Tomas a towe gywii bamo feye, "Amo mo a nu mfej ne baa da mo ndangyii asaree-ro na n taa mo asareegyi bo dabgo mfej, na n neŋ mo kesaree bo waa mo ker-ro pwee na n dee kooŋe gyi."

26 Kadaawokywee bee bo fo-ɔ, ne agyasepo-ɔ a bee bo gyanŋe kekyaŋ-ro twee pone-ro. Nkee feraa Tomas bo bamo ase. Ne Yeessu a bee bo yere bamo nsena-ro ka bamo kano feye, "Eyee yure mone."

27 Ne ɔ towe gywii Tomas feye, "Taa fo kesareegyi bo doŋŋo se mfee, na fo deere mo asaree-ro. Na fo neŋ fo kesaree bo waa mo ker-ro, na fo yowe fo kooŋe gyi ke-mon-de-o, na fo kooŋe gyi feye mo a kyinŋi lee lowi-ro."

28 Ne Tomas a lee kano feye, "Mo nyanpe na Wuribware e gye fo!"

29 Ne Yeessu a towe gywii mo feye, "Aneŋ ne fo a nu mo-ɔ se ne fo e kooŋe fo i gyi aaa? Bamo ne bo mon kee mo, ne baa kooŋe gyi feye mo a kyinŋi lee lowi-ro-o de nyure."

Keto se ne Yohanee a kyoree aneŋ a wore mo-ɔ

30 Yeessu a waa akpenjeete bweeto ko mo agyasepo-ɔ akato-ro ne mon kyoree waa wore mo-ro-ɔ.

31 Amaa mo a kyoree amo-ɔ nee a mon' dee kooŋe gyi feye Yeessu e gye Kristoo-o, Wuribware mo gyi-o, na bo lee mone kooŋe mo gyi si na mo kenyaŋe na keyaalen se, mon' dee nya nkpa na kukyure ne a mon' de kee-ɔ.

21

Aneŋ ne Yeessu a lee mo eyee bo kaapo mo agyasepo asuno ko-ɔ

1 Amo-ɔ kamere-ro, ne Yeessu a bee lee mo eyee bo kaapo mo agyasepo-ɔ bokɔ Tibeeriyas keparo dabe-ɔ kee. Mfaanee ne aa waa. Ne agyasepo ko a gyanŋe mfej.

2 Bamo ne baa gyanŋe mfej-ɔ e gye Simon Peetroo, na Tomas ne ɔ gye kelenba-ɔ, na Nataniyel ne ɔ lee Kana man ne ɔ bo Galileya sweere se-ɔ-ro-ɔ, na Sibidii mo gyi-ana anyo-ɔ, na Yeessu agyasepo-ɔ-ro anyo ko.

3 Ne Simon Peetroo a towe gywii bamo feye, "Mo e ya kra nkingyi nee." Ne bo ye, "Ane aa fo e yo." Ne bamo peee a kyena koree-ro yo. Ne kibugyii a da, ne baa twee kisawu aneŋ-aaa. Ne kaye a bo ke na bo mon kra e ye.

4 San ne kyowe e lee-ɔ, ne Yeessu yere kyukere, amaa agyasepo-ɔ mon nyi feye mo nee.

5 Ne oo bise bamo feye, "Ayaafore, mone a kra kotoko aaa?"

Ne baa lee kano feye, "Ane mon kra kataapogyii konko gbaa."

6 Ne ɔ towe gywii bamo feye, "Mone ya twee mone kisawu-o yaa koree-ɔ kigyise si a ker-ro, mone e kra nkingyi." Amose-ɔ ne baa twee kisawu-o bo waa-ro, ne bo mon lee taare gyiiri lee, a lee feye baa kra nkingyi bweeto.

7 Ne agyasepo ne Yeessu e kpa mo asen bweeto-ɔ a towe gywii Peetroo feye, "Ane nyanpe nee!" Peetroo a nu feye bamo nyanpe nee-ɔ, ne oo kpuriti waagya laare-ro, a lee feye ɔ kyoo lee mo ato bunse lee mo kayowore se nee, ne oo fuwi lwee nkyu-o-ro lee ɔ twee ɔ yo kidenbe si.

8 Ne agyasepo ne baa san-ɔ a kyena koree-ɔ-ro ba pare ba dan kidenbe si, na ba gyiiri kisawu ne nkingyi a bor-ro-ɔ, a lee feye bamo aa kidenbe si mon lee a bo efo, a san ayaa waa alafa asa na bo dan kidenbe si.

9 Bamo a fo kidenbe si-o, ne baa nu adun durii deekpa na nkingyi to-ro, na bodobodoo.

10 Ne Yeessu a towe gywii bamo feye, "Mon' taa nkingyi ne mone a den kra-ɔ nkoo baa."

11 Ne Simon Peetroo a lwee koree-ɔ-ro, ne oo gyiiri kisawu-o yaa kidenbe si, na nkingyi adabe adabe a bor-ro-ɔ. Mmo peee gye kelafa na adunu na nsa. Haree nkingyi mo a kyoo kano nkemaa-ɔ gbaa ooo, kisawu-o mon kyanŋe-ro.

12 Ne Yeessu a towe gywii bamo feye, "Mon' bo gyi." Amo-ɔ peee gbaa agyasepo-ɔ oko mon bise mo feye, "Fo nse nee?", a lee feye bo nyi feye bamo nyanpe nee.

13 Ne Yeessu a taa bodobodoo-o, ne ɔ bo sa bamo, aneŋ dee ne ɔ waa nkingyi-o gbaa.

14 Mo a kyinŋi lee lowi-ro-o kamere-ro, kemo-ɔ e gye sasepo feye Yeessu a lee mo eyee bo kaapo mo agyasepo-ɔ.

Keto ne Yeessu a towe gywii Peetroo-o

15 Bamo a gyi lowe-ɔ, ne Yeessu a towe gywii Simon Peetroo feye, "Yohanee mo gyi Simon, fo e kpa mo asen fo kyoo aneŋ ne fo beeko-ana mo e kpa mo asen-ɔ ɔɔ?"

Ne oo lee kano feye, "Mo nyanpe, fo nyi feye mo e kpa fo asen e."

Ne Yeessu a towe gywii mo feye, "Deere mo nsannegyii-o si."

16 Ne Yeessu a towe nyosepo feye, "Yohanee mo gyi Simon, fo e kpa mo asen aaa?"

Ne Peetroo a bee lee kano feye, "Mo nyanpe, fo nyi feye mo e kpa fo asen e."

Ne Yeessu a towe gywii mo feye, "Deere mo esanne-ɔ se."

¹⁷ Ne Yeesuu a tawe sasepo feye, “Yohanee mo gyi Simon, kasentij ne fo e kpa mo asen aaa?”

A mon waa Peetroo kone feye Yeesuu a bee bise mo sasepo. Anen se ne so tawe gywii Yeesuu feye, “Mo nyanpe, fo kyɔ fo nyi keto kema. Fo nyi feye mo e kpa fo asen.”

Ne Yeesuu a tawe gywii mo feye, “Deere mo esanne-o se.

¹⁸ Mo i gyi fo kasentij feye, san ne fo gye kayaaforegyii-o fo a nyaa fo nkpankaaree ba fe bo ten se yo ton kema ne fo e kpa-o. Amaa fo ya kii kenyanbresi, fo i teyi asaree-ro, na oko e gye ne o ba fe a o bo nure fo, na o yaa fo mfen ne fo maa kpa-o.”

¹⁹ Anen a asen mo ne so tawe-o, Yeesuu e kpa a o kaapo anen ne Peetroo e ba a o bo wu, na a sa a Wuribware nya kedabe-o nee. Ne Yeesuu a tawe gywii mo feye, “Gya mo se.”

Keto ne Yeesuu a tawe feye ke e waa Yohanee-o

²⁰ Peetroo a kii deere kamee, ne oo nu ogyasepo ne Yeesuu e kpa mo asen bweeto-o, mo ne so kyena meraa Yeesuu kake nsi ne baa kyena ba gyi, ne oo bise feye, “Mo nyanpe, nse e gye ne o gyi fo kidiburo?”-o.

²¹ Mo a nu feye ogyasepo amo e gya bamo se-o, ne oo kuri bise Yeesuu feye, “Mo nyanpe, ne onyare mo mo, nteto e gye ne a waa mo?”

²² Ne Yeesuu a benjaa mo feye, “Mo e kpa feye o kyena bo fo san ne mo i kinji a m ba-o gbaa, a mon gye fo asen. Fo feraa, gya mo se de.”

²³ Amose se-o, ne asen amo a sanje-ro yo Kristoo awuye ase feye ogyasepo amo maa wu. Amaa Yeesuu mon tawe feye ogyasepo-o maa wu. So tawe nee feye, “Mo e kpa feye o kyena bo fo san ne mo i kinji a m ba-o gbaa, a mon gye fo asen.”

²⁴ Ogyasepo amo ne Yeesuu a tawe mo asen-o dee e gye ne oo nu amo-o peee ne so kyoree bo beya-o. Ne ane nyi feye keto ne so tawe-o gye kasentij.

Asen ne Yeesuu a waa bo gye kee-o

²⁵ Mbeyomo, asen bweeto bo-ro ne Yeesuu a waa bo tii si. Baa dee kyoree amo peee bo beya ako ako nee-o, weete mo e fa feye amo ewore ne ba kyoree-o maa lo kaye mo-ro gbaa.

Ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ asun **Anɛn nɛ Yeesuu a ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ a yɔ tɔŋ kɛmaa ya tɔwɛ** **asɛn timaa-o**

¹ Bɛsɛ Tiyufulus, mɔ a kyɔ kyɔrɛɛ waa mɔ wɔrɛ gyeŋkɛɛɛɛ nɛ mɔ a kyɔrɛɛ fɔ-ɔ-rɔ kɛtɔ nɛ Yeesuu a waa, na asɛn nɛ ɔɔ kaapo-ɔ, lɛɛ hareɛ san nɛ ɔɔ lɛɛ mɔ asun kaasɛ bɔ fɔ ŋkɛ nsi nɛ Wuribware a taa mɔ yaa sɔsɔ-ɔ.

Yeesuu a kyinɔi lɛɛ lowi-ro-o kamɛɛ-rɔ a kɛtɔ nɛ ɔɔ waa-ɔ

²⁻³ San nɛ Yeesuu a wu-o bɔ fɔ san nɛ Wuribware a taa mɔ yaa sɔsɔ-ɔ gye ŋkɛ aduna. San amɔ, ɔɔ ba Wuribware a kufwiinɛ timaa-o elɛn nɛɛ bɔ kaapo mɔ asɛsɛ kudu anyɔ nɛ oo lee, nɛ ɔɔ tɛɛ bamɔ ɛ mɔ ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ kɛtɔ nɛ ɔɔ kpa feyɛ bɔ waa-ɔ. Nɛ oo lee mɔ eyɛɛ bɔ kaapo bamɔ, nɛ ɔɔ bɛɛ ŋaa, nɛ ɔɔ bɛɛ lee mɔ eyɛɛ bɔ kaapo bamɔ iluwi bweɛtɔ na ɛkpa bweɛtɔ sɛ, na bɔ ŋu feyɛ kasɛntin nɛɛ mɔ a wu-o, oo kyinɔi lɛɛ lowi-ro. Nɛ baa ŋu mɔ, nɛ bamɔ aa mɔ a tɔwɛ Wuribware a kuwure-o-ro asɛn.

⁴ San amɔ-rɔ nɛ mɔ aa bamɔ a bɛɛ ba gyi ateese san kɔ-ɔ, nɛ ɔɔ tɔwɛ gywii bamɔ feyɛ, “Mɔnɛ ma kan lɛɛ Yɛrosalɛm mɛfɛn nɛ mɔnɛ bɔ-ɔ. Amaa mɔn' gywii Wuribware a kufwiinɛ timaa nɛ n sɛ Wuribware a tɔwɛ bɔ beya feyɛ ɔ sa mɔnɛ-ɔ.”

⁵ Nkyu nɛ Yohaneɛ Osuubɔpɔ-ɔ a bɔ bɔ asɛsɛ asuu. Amaa ŋkɛ mɛfɛnɛ mɔ-rɔ Wuribware ɛ sa a mɔ kufwiinɛ timaa-o ywɛɛ mɔnɛ sɛ, na ɔ ba kufwiinɛ timaa amɔ bɔ gyee mɔnɛ.”

Anɛn nɛ Yeesuu yii sɔsɔ-ɔ

⁶ San kɔ, bamɔ aa Yeesuu a bɛɛ gyanɔŋɛ-ɔ, nɛ baa bise mɔ feyɛ, “Anɛ nyanɔpɛ, amɔ san mɔn tɛɛ fɔ feyɛ fɔ kɔɔrɛ kuwure lɛɛ Roma awuye asɛ kinɔŋaa sa anɛ Isireelii awuye aaa?”

⁷ Nɛ Yeesuu a bɛŋŋaa bamɔ feyɛ, “Kɛtɔ kɛmaa elɛn bɔ n sɛ kɛsarɛɛ-rɔ nɛɛ. Amɔsɛ-ɔ, a mɔn gye mɔnɛ asɛn feyɛ mɔn' pini nyanɛ kɔ a kɛtɔ nɛ kɛ ɛ waa-ɔ.”

⁸ Amaa kɛtɔ nɛ mɔn' pini-o ɛ gye feyɛ Wuribware a kufwiinɛ timaa-o ya lwee mɔnɛ-rɔ, ɔ sa mɔnɛ keyaalen na wɔrɛ, na mɔn' nare tɔwɛ atɔ pɛɛɛ nɛ mɔnɛ a ŋu feyɛ mɔ a waa, na asɛn nɛ mɔnɛ a nu feyɛ mɔ a tɔwɛ san nɛ m bɔ mɔnɛ asɛ-ɔ, Yɛrosalɛm maŋ-nɔ mɛfɛɛ na anɛ Yudeya sweɛrɛ sɛ na Samariya sweɛrɛ sɛ na ŋkɛɛ kayɛ-rɔ pɛɛɛ mɔ.”

⁹ Yeesuu a deŋ tɔwɛ anɛn lowɛ-ɔ, nɛ ɔɔ lɛɛ o yii Wuribware sɛ, na mɔ ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ yɛrɛ ba deɛrɛ, nɛ kɔwɔrɛ kɔ a bɔ mwiire mɔ sɛ, nɛ bɔ mɔn lɛɛ bɔ kɛɛ mɔ. ¹⁰ Bamɔ a san bɔ yɛrɛ ba deɛrɛ sɔsɔ-ɔ, na Yeesuu mɔ ɛ yɔ, nɛ puri amɔ-rɔ anyarɛ anyɔ kɔ mɔ nɛ bɔ buŋ atɔ fufuri-o a lɛɛ bamɔ sɛ.

¹¹ Nɛ baa tɔwɛ gywii ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ feyɛ, “Galileya sweɛrɛ sɛ awuye, ntɛtɔ nɛɛ nɛ mɔnɛ yɛrɛ mɔnɛ ɛ deɛrɛ awɔrɛ-rɔ? Yeesuu mɔ nɛ ɔɔ lɛɛ mɔnɛ asɛ o yii Wuribware asɛ-ɔ ɛ bɛɛ kinɔi a ɔ ba feyɛ anɛn mɔnɛ nɛ mɔnɛ a ŋu mɔ na ɔ yɔ Wuribware sɛ-ɔ mɔ deɛɛ.”

Kɔ nɛ oo teere Yudas ayaa-rɔ-ɔ

¹² Nɛ ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ a nare mayɛrɛ kebegya lɛɛ Mfɔ-Ayii kebeɛ-ɔ sɛ kinɔi yɔ Yɛrosalɛm maŋ-nɔ.

¹³ Bamɔ pɛɛɛ, Peetroo, na Yohaneɛ, na Yakubu, na Andruu, na Filipino, na Tomas, na Bar-Tolomiyu, na Matiyo, na Alafiyus mɔ gyi Yakubu, na Simɔn Slot, na Yakubu mɔ gyi Yudas, a fɔ maŋ-ɔ-rɔ, nɛ baa ya lwee bamɔ abanɔsɔrɔɔ-ɔ-rɔ.

¹⁴ Kɛkyan mɔ-rɔ mɛfɛn nɛ bamɔ aa akyɛɛ nɛ bɔ deɛ bɔ gya Yeesuu si-o na Yeesuu mɔ nyi Mariya na mɔ tire-ana ɛ gyanɔŋɛ san kɛmaa ba kɔrɛ kebwarekɔrɛ.

¹⁵ Bɔ fɔ ŋkɛ ŋnyɔ kɔ-ɔ, nɛ bamɔ nɛ baa kɔɔrɛ Yeesuu gyi-o a bɔ gyanɔŋɛ. Ba waa asɛsɛ kelafa na adunyɔ. Nɛ Peetroo a kɔsɔ yɛrɛ, nɛ ɔɔ tɔwɛ gywii bamɔ feyɛ,

¹⁶ “Mɔ kɔsɔbɛɛ-ana, mɔnɛ a nyinɔi si feyɛ Yudas Kariyotinyi-o ya kaapo anɛn nɛ baa kra Yeesuu-o. Kɛtɔ nɛ ɔɔ waa-ɔ, Wuribware a kufwiinɛ timaa-o a kyɔ kaapo anɛ ɔɔɛdaapo Deefid anɛn nɛ kɛ ɛ ba a kɛ bɔ waa-ɔ.”

¹⁷ Yudas deɛ o tii anɛ sɛ nɛɛ, nɛ anɛ nyanɔpɛ a lee mɔ feyɛ anɛ aa mɔ kii mɔ ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ.”

¹⁸ (Fɔ nɛ fɔ ɛ kare wɔrɛ mɔ-ɔ, nyinɔi si feyɛ Yudas a ba atanne nɛ oo gyi Yeesuu kidiburo-o nya-ɔ bɔ ɔɔ sweɛrɛ sa mɔ eyɛɛ. Sweɛrɛ amɔ sɛ deɛ nɛ ɔɔ lee da, nɛ mɔ amerotɔ pɛɛɛ a lɛɛ.

¹⁹ Nɛ Yɛrosalɛm awuye a nu asɛn amɔ-ɔ, nɛ baa sa sweɛrɛ amɔ mɛfɛn kenyarɛ bamɔ ayɛ-rɔ feyɛ Akledama, kaasɛ ɛ kaapo feyɛ Mbogya sweɛrɛ.)

²⁰ To, nɛ Peetroo a kya sɛ tɔwɛ feyɛ, “A bɔ Deefid ilin wɔrɛ-ɔ-rɔ feyɛ,

‘Mɔn' sa a mɔ ayɛ kii kɛtaakpan, na sɛsɛ ma kyɛna mɛfɛn.’*

* 1:20 Kilin 69.25.

Nɛ a bɛɛ a bɔ-rɔ feyɛ,

‘Mɔn’ sa a ɔkɔ yere mɔ ayaa-rɔ,
na sɛsɛ-ɔ tii anɛ sɛ waa anɛ nyanpɛ kusun.’*

21-22 Amosɛ-ɔ, mɔn’ sa a anɛ lee ɔkɔ na ɔ bɔ tii anɛ sɛ, na mɔ gbaa tɔwɛ anɛn nɛ Yeesuu a kyiŋŋi lee lowi-ro-o asɛn. Sɛsɛ amɔ waa ɔkɔ nɛ ɔɔ gya anɛ aa anɛ nyanpɛ Yeesuu si san nɛ ɔ naa ɔ tɔwɛ abwaresɛn kayɛ-rɔ, lee hareɛ san nɛ Yohanee Osuubɔpɔ-ɔ a bɔ asɛsɛ asuu-o bɔ fɔ kake nɛ Yeesuu yii Wuribware sɛ-ɔ.”

²³ Peetroo a sa sɛnsa lowɛ-ɔ, nɛ baa lee abɛɛ anyɔ. Bamɔ e gye Yɔsɛf nɛ ba tɛɛ mɔ e Bar-Sabas (nɛ bɔ bɛɛ ba tɛɛ mɔ e Yusutus-o), na ɔkɔ nɛ ba tɛɛ mɔ e Matiyas-ɔ.

²⁴⁻²⁵ Nɛ baa kɔrɛ kebwarekɔrɛ feyɛ, “Anɛ nyanpɛ, fɔ e gye nɛ fɔ nyi sɛsɛ kɛmaa mfɛɛrɛ-rɔ na kakpɔnɔ-rɔ. Amosɛ-ɔ fɔ e gye nɛ fɔ e kaapɔ anɛ abɛɛ anyɔ mɔ-rɔ mɔ nɛ fɔ a lee feyɛ o kii fɔ ayaa-rɔ ayerepo-ɔ ɔkɔ na o teere Yudas ayaa-rɔ nɛ mbeyɔmɔ mɔ bɔrɔkɔnɛ na ɛbayɛ a yaa mɔ mfɛn nɛ ɔ nya mɔ kakɔka-ɔ.”

²⁶ Nɛ baa lee nyii na bɔ lee abɛɛ anyɔ amɔ ɔkɔ. Mɔ nɛ baa lee-o e gye Matiyas. Nɛ oo tii ayaa-rɔ ayerepo kudu kako-ɔ sɛ.

2

Anɛn nɛ Wuribware a kufwiinɛ timaa-o a ba-ɔ

¹ San kɔ, nɛ kasu kanɔ kake nɛ ba tɛɛ e Pentikos-ɔf a fɔ-ɔ, nɛ bamɔ nɛ baa kɔrɛ Yeesuu gyi-o a gyanɛ tɔn kɔnkɔ.

² Mfɛn nɛ baa nu ɛlawɔ kɔ a lee sɔsɔ na i su feyɛ afwii dabɛ-ɔ, nɛ e ya bɔrɔ lɔn nɛ baa gyanɛ bɔ te mɔ-rɔ-ɔ-rɔ.

³ Nɛ baa ŋu atɔ kɔ feyɛ deekpa-ɔ a lee sɔsɔ, nɛ oo ke-ro waa agyabren bweɛtɔ bɔ yweɛ ɔkɛmaa nɛ nɛ o te kekyan amɔ-rɔ-ɔ kunu si. ⁴ Nɛ Wuribware a kufwiinɛ timaa-o a yweɛ ɔkɛmaa sɛ. Nɛ ɔɔ sa nɛ baa lee ba sa ɛsɛnsa banban nɛ e mɔn gye bamɔ ayɛ-rɔ sɛnsa-ɔ.

⁵ San-ɔ mɔ, Yudaa awuye bweɛtɔ kɔ mɔ nɛ baa tu yɔ bɔ te kayɛ-rɔ sweɛrɛ pɛɛɛ sɛ-ɔ a bɛɛ ba bɔ gyanɛ Yerɔsalem man-nɔ.

⁶ Bamɔ a nu ɛlawɔ amɔ a lee Yeesuu a akɔregyipo a lɔn-ɔ-rɔ-ɔ, nɛ bamɔ-rɔ bweɛtɔ a bɔ gyanɛ na bɔ ŋu ketɔ nɛ ki de bamɔ-ɔ. Nɛ aa kpɛn bamɔ eyɛɛ, a lee feyɛ bamɔ a nu bamɔ nɛ Wuribware a kufwiinɛ timaa-o a yweɛ bamɔ sɛ-ɔ, ɔkɛmaa e sa bamɔ ayɛ-rɔ sɛnsa.

⁷ Bɔ mɔn nu ketɔ nɛ kaa ba-ɔ kaase, nɛ bɔ ye, “Nɛɛ asɛsɛ mɔ nɛ ba sa sɛnsa mfaanɛ-ɔ pɛɛɛ gye Galilɛya sweɛrɛ sɛ awuye nɛɛ e?”

⁸ Nɛ ntɛtɔ ya waa sɛ nɛ anɛ ɔkɛmaa nɛ ɔ bɔ mfɛɛ-ɔ i nu bamɔ a sa anɛ ɔkɛmaa sweɛrɛ sɛ a sɛnsa-ɔ?

⁹ Anɛ bɔkɔ a lee Paatiya sweɛrɛ sɛ, bɔkɔ mɔ a lee Mɛdeya, bɔkɔ mɔ Ilam. Nɛ bɔkɔ mɔ a lee Mesopotamiya, na Yudeya, na Kapadokiya, na Pontus, na Asiya esweɛrɛ sɛ.

¹⁰ Nɛ bɔkɔ a lee Firigiya, bɔkɔ mɔ Pamfiliya, bɔkɔ mɔ Igyipiti, bɔkɔ a lee Libiya sweɛrɛ nɛ ɔ maa Kireeneɛ man-nɔ-ɔ, na Roma man-nɔ.

¹¹ Anɛ pɛɛɛ gye Yudaa awuye bɛɛɛ asɛsɛ lanɔyan nɛ anɛ gya Yudaa awuye kebwaresun a ɛkpa-ɔ sɛ. Nɛ bɔkɔ mɔ a lee Kriita kwii si na Arabiya esweɛrɛ sɛ. Amaa anɛ mɔ i nu bamɔ a de anɛ ɔkɛmaa sweɛrɛ sɛ a sɛnsa-ɔ ba tɔwɛ atɔ dabɛ nɛ Wuribware a waa-ɔ!”

¹² Nɛ eyɛɛ a kpɛn bamɔ, nɛ bamɔ mfɛɛrɛ a waa kɔkyɔ, nɛ baa bise abɛɛ feyɛ, “Amɔ-ɔ kaase e gye emɛnɛ?”

¹³ Amaa bɔkɔ fɛraa e mɔsɛ bamɔ nɛ Wuribware a kufwiinɛ timaa-o te bamɔ sɛ-ɔ nɛɛ, na ba tɔwɛ feyɛ, “Asɛsɛ mɔ pɛɛɛ a bweɛ nɛɛ!”

Peetroo abwaresɛn kɔtɔwɛ

¹⁴ Nɛ ayaa-rɔ ayerepo kudu anyɔ-ɔ a kɔsɔ yere. Nɛ Peetroo a lee bamɔ ya bɔ yere akatɔ-rɔ, nɛ ɔɔ sa sɛnsa gywii asɛsɛ nɛ baa gyanɛ mfɛn-ɔ. Nɛ ɔɔ yasɛ mɔ bɔrɛ-ɔ tɔwɛ gywii bamɔ feyɛ, “M bɛɛkɔ-ana Yudaa awuye na ɔkɛmaa nɛ o te Yerɔsalem mfɛɛ-ɔ, mɔn’ lɔn esɛbɔ na mɔn’ nu ketɔ nɛ amɔ-ɔ nɛ aa ba-ɔ e kaapɔ-ɔ.

¹⁵ Asɛsɛ mɔ, n gye sa nɛ baa bweɛ feyɛ anɛn nɛ mɔnɛ e fa-ɔ. Mbeyɔmɔ san a gye gyɛgyaye nɛɛ, kyɔwɛ mɔn tɛɛ dan.

¹⁶ Na amɔ-ɔ nɛ Wuribware kyaamɛɛ Yɔwɛl a tɔwɛ amɔ asɛn abwaresɛn wɔrɛ-ɔ-rɔ nɛɛ.

¹⁷ ɔ ye,

‘Wuribware ye,

Mfaanɛ nɛ mɔ e waa ŋke lalalɔwɛ-ɔ-rɔ.

Mɔ e sa a mɔ kufwiinɛ-o bɔ yweɛ ɔkɛmaa sɛ.

* 1:20 Kiliŋ 109.8.

Mone gyi-ana, akyye na anyare peee, e tawe ketɔ ne mo i lee a m bo kaapo bamo-ɔ, na mone ayaafɔre ɲu mo atɔ idee-ro, na mone anyanbrɛse ku mo asen-ɔ idee.

18 ɲ ye, ɲke lalalowe amo-ro ne mo e sa a mo kufwiɲe-o bo ywee anya gbaa se, akyye na anyare peee, na bo tawe ketɔ kemaa ne mo i lee a m bo kaapo bamo-ɔ.

19 Mo e kaapo mo keyaalen awore-ro na sweere se. Mone i ɲu mbogya na deekpa na ebɔreɛ bweeto.

20 Kibugyii e da mpase, na kiferi pee feye mbogya-ɔ, pwee na kake dabe dabe ne mo e ba-ɔ deɛ fo.

21 Na san amo, m mɔrowe okemaa ne o su a ɔ tee mo-ɔ.* ”

22 Ne Peetroo a kya se tawe feye, “Isireelii awuye, mone peee a nu Yeessu Nasaretenyi asen, beee? Mo e gye ɔko ne Wuribware a borɔ mo se waa akpenyeeɔ na atɔ dabe dabe bweeto mone ase mfee. Mone peee nyi amo-ɔ, a lee feye mone akato-ro ne ɔ waa amo-ɔ peee. Ne anen a atɔ amo e kaapo feye Wuribware a lee mo sun bo kyonwe mone.

23 Ne Wuribware a kyɔ kra bo yere kyee feye ba taa Yeessu a bo sa mone, ne mone a sa ne aborokɔɔnepo a da mo bo mera kiyii kpare-abee-ro se mo.

24 Amaa Wuribware a kyiɲɲi mo lee lowi-ro, ne ɔ kɔre mo eyee lee lowi a elen-ɔ-ro, a lee feye Wuribware moɲ sa lowi kpa feye ɔ nya mo se keyaalen.

25 Bo lee feye ane ɔdɛdaapo Deefid a kyoree mo asen waa abwareseɲ wore-ɔ-ro feye,

‘Mo nyanpe, mo a ɲu feye fo bo mo ase san kemaa. Anen ne fo bo mo kigyise si-o si, seye maa tɔraa mo.

26 Amose ne mo eyee a yuri mo, ne mo akato a gyi mo e tawe fo kuɲu si asen. ne n de tɛmaa, a lee feye ɲ nyi feye,

27 mo a gye fo keyaafɔre timaa-o si-o, fo maa yowe mo kra a o sii alowipo-ro, fo maa sa a mo kayoware gyo kegyeranɲa-ro.

28 Fo a kaapo mo kpa ne ɔ yaa mo ɲkpa-ro-ɔ, na, mo ya yo fo ase, mo akato gyi bweeto.*

29 Mo kosobee-ana, mon' nu neene feye Owure Deefid, ane ɔdɛdaapo dabe, mo deɛ a wu, ne baa pure mo-ɔ, mo kegyeranɲa san ke bo mfee bo fo ndɔ. Amose-ɔ n gye mo eyee asen ne ɔ deɛ ɔ tawe-ɔ.

30 Deefid amo deɛ ɔ gye Wuribware a akyaamee-ɔ ɔko nee, ne o nyi damenanse feye Wuribware a waa etan feye ɔ sa a mo ananagi-o ɔko gyi kuwure feye anen ne mo fonfon a gyi-o deɛ.

31 Ketɔ ne ɔ kyɔ ɲu feye Wuribware e ba a ɔ bo waa, ne ɔ kyoree amo asen-ɔ e gye feye Wuribware i kyiɲɲi Kristoo ne ɔ tawe bo beya feye o sun a ɔ bo kyonwe-ɔ lee lowi-ro. Kristoo amo ne Wuribware moɲ sa a mo kra sii alowipo-ro. Ne ɔ moɲ sa a mo kayoware gyo kegyeranɲa-ro-ɔ.

32 Anɛ peee a ɲu Yeessu amo ne mo e tawe mo asen-ɔ mo kiyiɲɲi lee lowi-ro kamee-ro.

33 Mo a kyiɲɲi lee lowi-ro-o, ne ɔ yo soɔo ya kyena Wuribware kigyise si, na mo aa mo gyi kuwure. Ne Wuribware ne ɔ gye mo se-ɔ a sa mo mo kufwiɲe timaa-o ne Yeessu ye ɔ sa mo agyasepo-ɔ. Amose-ɔ ketɔ ne mone a ɲu, ne mone a nu ndɔ-ɔ e gye Wuribware a kufwiɲe timaa-o ne Yeessu amo a sa ne ɔ bo ywee ane se-ɔ.

34-35 Mo ne mbeyomɔ o yii soɔo, n gye Deefid ya yo soɔo. Amaa Deefid e gye ne ɔ kyoree mo ne mbeyomɔ o yii soɔo-ɔ kuɲu si asen waa abwareseɲ wore-ɔ-ro ton ko feye,

‘Wuribware a tawe gywii mo nyanpe neɛ e, Kyena mo kigyise si mfee na n sa a fo adon peee mo ba fo kaase.* ”

* 2:21 Yowel 2.28-32 (LXX).

* 2:28 Kilin 16.8-11 (LXX).

* 2:34-35 Kilin 110.1.

³⁶ Ne Peetoo a tɔwe bo gye kee feye, “Amose se-ɔ, mone Isireelii awuye nu feye Yeesuu ma ne baa da mo bo mera kiyii kpare-abese-ro se-ɔ e gye mo ne Wuribware a lee feye mo e gye Kristoo, ne o kii okemaa mo nyanpe-ɔ.”

³⁷ San ne ase se pese ne bo bo mfen-ɔ a nu asen ma ne Peetoo a tɔwe-ɔ lowe-ɔ, ne aa tɔraa bamo nkpon-ro. Amose ne baa tɔwe gywii Peetoo na ayaa-ro ayerepo ne bo tii si-o feye, “Ane kosobe-ana, ne emene ne ane e waa?”

³⁸ Ne Peetoo a tɔwe gywii bamo feye, “Mone okemaa nu mo eyee na o kinji lee mo eboye-ro, na o bo asuu Yeesuu Kristoo kenya-ro, na Wuribware taa mone eboye bo ke mone, na o ke mone mo kufwiije timaa-o.

³⁹ A lee feye mone Isireelii awuye na mone gyi-ana na bamo ne bo te kefo-ɔ bo tii si, ne Wuribware ye o ba mone mo kufwiije timaa-o. Kasejtin feraa, okemaa ne ane nyanpe Wuribware e tee a o baa mo ase-ɔ ne Wuribware e sa mo mo kufwiije timaa-o.”

⁴⁰ Ne Peetoo a tɔwe abwaresej gywii bamo anen-aaa. Ne nkee o ye, “Mon' lee mone eyee bo lee kesebogyiiri ne ke e ba ndoo a kaye ma-ro a aborkonero-ɔ se-ɔ-ro.”

⁴¹ Ne bamo bweeta a kore Peetoo asen-ɔ gyi, ne baa bo asuu mfen. Nke nsi amo, waa ase se nkpen nsa ya tii bamo ne baa kore Yeesuu ba gyi-o si.

Kristoo akoregyipo kakyena-ro

⁴² Lee nke nsi amo, ne baa lee ba suye abwaresej lee ayaa-ro ayerepo-ɔ ase. Ne bamo pese a waa kano konyo tii abese se. Ne nkee ba gyanje ba gyi ateese, na ba kore kebwarekore san kema.

⁴³ Ne Wuribware a sa Yeesuu ayaa-ro ayerepo-ɔ keyalen ne baa bo waa akpenyeeeto bweeto-ɔ. Anen se-ɔ, ne kufu a nya okemaa, ne bamo okemaa a kyoro Wuribware a kedabe-ɔ.

⁴⁴ Ne akoregyipo amo pese a kya se tii abese se, ne nkee bamo oko ne mo i de kotoko, mo beeko e taare kra-ro.

⁴⁵ San ko na bo fe bamo mpote pese, na bo taa atanne-ɔ bo tii abese se. Na bo sa okemaa keto ne ki tiri mo ne o kpa-ɔ.

⁴⁶ Na ba gyanje Wuribware sunkpa-ɔ kabuno kake kema, na ba gyanje ba gyi abese aye kakatogyi-ro na kakponyuri-ro.

⁴⁷ Na ba kyoro Wuribware. Ne man-ɔ-ro ase se pese ma akato a gyi bamo se. Na Wuribware e sa ne kake kema ba nya ase se ne Wuribware e morowe-ɔ ba tii bamo eyee se.

3

Anen ne Peetoo a kya kegyaboo ko-ɔ

¹ Kake nko kyowe kikpeerebe, ne kebwarekore san a fo-ɔ, ne Peetoo na Yohanee e yo Wuribware sunkpa kabuno na bo ya kore kebwarekore.

² San amo anyare ko ne haree lee mo nyaagyi-ro oo kii kegyaboo-ɔ mo te Wuribware sunkpa kibunogyi ne ba tee kem o “Kibunogyi damenanse”-ɔ kano. Kake kema bo so mo ba ba mfen, na o te o kore bamo ne ba lwee sunkpa kabuno a bo kore kebwarekore-ɔ atanne.

³ Amose-ɔ, san ne oo nu Peetoo na Yohanee i lweero-o, ne o kore bamo feye bo sa mo kotoko.

⁴ Ne baa deere mo akato-ro, ne Peetoo a tɔwe gywii mo feye, “Deere ane!”

⁵ Amose-ɔ, ne o deere bamo, na o fa feye o nya kotoko a o lee bamo ase.

⁶ Amaa Peetoo a tɔwe gywii mo ne feye, “Mon de atanne, amaa mo e sa fo keto ne n de-o. Yeesuu Kristoo Nasaretenyi-o kenya-ro, ne ye fo kosonare!”

⁷ Ne o kra mo kigyisaree-ro kya mo-ro bo kyuwiro. Puri amo-ro mfen ne kegyaboo amo ayaa a waa len.

⁸ Ne oo fuwi ywee, ne o yere mo ayaa se, ne o lee o naa. Ne mo aa bamo a lwee Wuribware sunkpa kabuno, na o naa na o fuwi o ywee, na o kyoro Wuribware.

⁹ Ase se ne bo bo mfen-ɔ pese a nu mo a naa na o kyoro Wuribware.

¹⁰ San ne baa pini feye kegyaboo ne o te Kibunogyi damenanse-ɔ kano o kore ato-ɔ, ne eyee a kpen bamo bo lee keto ne kaa waa-ɔ se.

Anen ne Peetoo a tɔwe abwaresej Wuribware sunkpa kabuno-o

¹¹ Amo kegyaboo ne Peetoo a kya-ɔ maa lee kpa feye o maye Peetoo na Yohanee. Amose-ɔ, ase se a nu feye nkee o kpaare, ne mo aa Peetoo na Yohanee bo Wuribware sunkpa mfen ne ba tee e Solomon abrandaye-ɔ, ne eyee a kpen bamo, ne baa nyee nan yo bamo ase.

¹² San ne Peetoo a nu ase se amo-ɔ, ne o tɔwe gywii bamo feye, “M beeko-ana Isireelii awuye, nteto se ne eyee a kpen mone, ne mone e deere ane anen? Mone e fa feye ane fonfon keyalen beee itimaa ne ane a bo sa ne kegyaboo ma a kosonare beee? Yeesuu keyalen-no ne ane a taare sa ne o kosonare.”

13 Wuribware ne ane i sun, ne ane adedaapo Abraham na Isak na Yakubu a sun-o deɛ ya taa mɔ keyaalen bo sa Yeessu. Yeessu mɔ deɛ ne mone a taa mɔ bo waa Gominaa Pilat kesaree-rɔ feye ɔ mɔɔ-ɔ. Gominaa mɔ gbaa a kpa a ɔ yowe mɔ a ɔ nare ya kyure.

14 N ye Yeessu mɔ deɛ ne Wuribware a lee sun bo kyonwe ane Isireelii awuye ase. Mɔ deɛ e gye Wuribware keyaafɔre ne baa kyoree waa abwareseɲ wɔre-ɔ-rɔ feye ɔ mon de ebɔye, ne mɔ kakpono-rɔ a fwiiri-o. Amaa mone mɔ mone ye gominaa-o sa a bo mɔ mɔ, na ɔ yowe ɔko ne ɔ waa asen bɔye, ne ɔ mɔ asese, ne baa tii mɔ-ɔ bo kyonwe-ɔ.

15 Ne mone a mɔ mɔ ne ɔ kaapo ane kpa ne ane e gya se, na ane nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-ɔ. Amaa Wuribware a kyinji mɔ lee lowi-ro, ne ane peee a nju.

16 Aneɲ ne ane a kɔre Yeessu gyi-o si, ne kegyabɔ mɔ ne mone kee mbeyomɔ-ɔ e taare a ɔ nare. Yeessu kenyaɲ ne ane a bo kya mɔ. Yeessu ne ane a kɔre mɔ gyi-o kenyaɲ ne ane a bo kya mɔ feye aneɲ ne mone a nju mɔ a kpaare lowe-ɔ.

17 Mɔ nyare-ana, mbeyomɔ n nyi feye mone aa mone agyenkreepo peee mon nyi keto ne mone e waa-ɔ ne se ne mone a waa Yeessu aneɲ.

18 Kasentɲ si, keto ne kaa ba-ɔ ne Wuribware a sa ne mɔ akyaamee peee a tawe hareɲ lee dedaa-ɔ feye ke e waa. Amo e gye feye ɔko ne ba tee mɔ e Kristoo-o (kaase e kaapo feye Wuribware i sun mɔ a ɔ bo kyonwe-ɔ) e ba kaye mɔ-rɔ, amaa kaye mɔ-rɔ a asese-ɔ e sa a o nju asen. Ne nkee Wuribware a sa ne keto kema a ne baa tawe-ɔ a ba-rɔ kasentɲ.

19 Amose-ɔ mon' nu mone eyee, na mon' kinji lee mone ebɔye-rɔ, na mon' ba Wuribware ase, na ɔ nya taa mone ebɔye bo ke mone.

20 Mone ya waa amo-ɔ, ane nyanɲe Wuribware e sa a mone nkpono yuri, na ɔ bee sun Kristoo ne oo lee feye ɔ ba mone ase-ɔ bo kyonwe. Kristoo mɔ e gye Yeessu.

21 O sii sosɔ mfen ne ɔ bo-ɔ bo fo san ne Wuribware e waa keto kema neeneɛ, aneɲ ne mɔ akyaamee timaa ne baa deɛ kyena-ɔ a tawe hareɲ lee dedaa-ɔ.

22 A lee feye ane adedaapo Mosis a kyoree feye,

'Mone nyanɲe Wuribware i lee sese ko
a ɔ lee mone akowebee-rɔ,
sese ne o du feye mɔ, Mosis-o,
feye ɔ waa mɔ kyaamee sa mone,
A bware feye mon' nu mɔ asen tawese.
23 Amaa Wuribware i lee okemaa ne ɔ maa nu
aneɲ a kyaamee a kan-ɔ a ɔ lee mɔ asese-rɔ,
na ɔ gya mɔ bo kyonwe.*

24 Akyaamee-ɔ peee bo tii Samuwel se na bamɔ ne baa sii kamɛe ne baa tawe keto ne Wuribware a tawe feye bo tawe-ɔ gbaa a tawe atɔ ne mbeyomɔ a waa mɔ-ɔ peee asen.

25 Aseɲ ne Wuribware a tawe bo borɔ mɔ akyaamee-ɔ se na amo ne ɔ tawe gywii ane adedaapo Abraham-ɔ gye kokonko nee. Keto ne ɔ tawe gywii Abraham-ɔ e gye feye,

'Mɔ e borɔ fo ananagyi-o si a n yure asese peee
ne bo bo kaye-rɔ-ɔ.*

Aseɲ mɔ ne Wuribware a tawe bo beya-ɔ peee gye mone ne mone te ndɔ-ɔ lee nee.

26 Ne mbeyomɔ Wuribware keyaafɔre Yeessu mɔ ne ɔ gye nkpeɛ sun mɔ bo kyonwe mone Isireelii awuye ase, na ɔ bo yure mone okemaa, na mon' nya yowe borokɔne ne mone de-o."

4

Aneɲ ne baa kra Peetroo na Yohanee-o

1 Peetroo na Yohanee san bo yeɲ ba tawe abwareseɲ ba gywii asese-ɔ, ne Wuribware alɔnɲɔpo na Wuribware sunkpa adeerepɔ-ɔ ɔbrese-ɔ na Sadukii awuye ko a ba mfen.

2 Ne bamɔ idun a fwii, bo lee feye abee any-ɔ e tawe abwareseɲ nee feye Yeessu a kyinji lee lowi-ro, ne keto e kaapo feye san ko e ba ne bamɔ ne baa wu-o i kyinji a bo lee lowi-ro.

3 Amose-ɔ, ne baa kra bamɔ ya tii, na kaye ya ke-o na bo nju aneɲ ne ba waa bamɔ-ɔ, a lee feye san ne baa kra bamɔ-ɔ, kyowe a kyɔ lowe.

4 Amaa bamɔ ne baa nu Peetroo na Yohanee a atɔ kekaapo-ɔ a kɔre Yeessu gyi. Ne mbeyomɔ bamɔ ne baa kɔre Kristoo gyi, ne bo gye anyare-ɔ kan a waa nkpen nnuu. Akyeɛ na njaagyi bweeta gbaa a kɔre gyi.

5 Kaye nke-o, Yudaa awuye agyenkreepo na abrese na Wuribware mbraa akaapɔpo-ɔ peee a gyanɲe Yerusalem man-no mfen.

* 3:23 Mbraa kebeesa 18.15, 18-19 (LXX). * 3:25 Keleekaase 22.18; 26.4.

6 Bamō aa Wuribware alɔhɔpɔ brɛsɛ nɛ ba tɛɛ ɛ Hanaa, na mō akowɛbɛɛ Kayafas, na Yohaneɛ na Alesanda na bamō boko nɛ baa saɔ i tii bamō nɛ baa gyanɔnɛ-o sɛ.

7 Nɛ baa sa nɛ Peetroo na Yohaneɛ a bɔ yɛrɛ bamō akato-ro, nɛ baa bise bamō feyɛ, “Emɛnɛ nɛ mɔnɛ a waa kya kegyabɔɔ-o? Ntɛtɔ ɛlɛn nɛ mɔnɛ de, bɛɛɛ nɛɛ ɛlɛn nɛ mɔnɛ a bɔ kya ɔnyarɛ amō-o nɛɛ?”

8 Wuribware a kufwiɛnɛ timaa-o a sa Peetroo keyaalɛn bweɛtɔ-o sɛ-o, nɛ ɔɔ bɛɛnɔa bamō feyɛ, “Man agyɛɛkɛɛpɔ na abɛsɛ,

9 ndɔɔ fɛraa, mɔnɛ i bise anɛ kɛtɔ sɛ nɛ anɛ a waa kegyabɔɔ kɛdamɛnanɛsɛ, na anɛn nɛ anɛ a waa kya mō-o bɛɛɛ?”

10 To, mō ɛ tɔwɛ mō i gywii mɔnɛ Isireelii awuyɛ feyɛ Yeessuu Kristoo Nasarɛtenyi ɛlɛn-nɔ na kɛnyarɛ-ro nɛ anɛ a bɔ kya ɔnyarɛ mɔ, nɛ mbɛyɔmɔ ɔɔ kpaarɛ pɛɛɛ, ɔ yɛrɛ mɔnɛ akato-ro mfɛɛ-o. N yɛ ɛɛɛ, Yeessuu mɔ nɛ mɔnɛ a da mō bɔ mɛra kiyii kpare-abɛɛ-ro sɛ, nɛ Wuribware a kyɛɛnɔ mō lɛɛ lowi-ro-o ɛlɛn-nɔ na kɛnyarɛ-ro nɛ anɛ a bɔ kya ɔnyarɛ mɔ.

11 Yeessuu amō kunɔ si asɛn nɛ baa kyɔrɛɛ waa abwareɛn wɔrɛ-o-ro feyɛ,

‘Kɛfɔrɛ serisɛ kɔ nɛ apwɛɛpɔ de bɔ pwɛɛ
nɛ baa kine kɛmɔ bɔ twɛɛ-o,
ya kɔn bɔ kii kɛmɔ nɛ kaa lɛn lɔn-o pɛɛɛ bɔ yɛra-o.’*

12 Okɛmaa mɔn bɔ kayɛ mɔ-ro nɛ Wuribware a sa ɛlɛn a ɔ taarɛ mɔrɔwɛ sɛsɛ, amɔ Yeessuu wɔrɛ kɛnɛ. Mō wɔrɛ ɛ gye anɛ pɛɛɛ mɔ ɔmɔrɔwɛpɔ.”

13 Nɛ ɛyɛɛ a kɔn kɛnɛ agyɛɛkɛɛpɔ-o na abɛsɛ-o feyɛ Peetroo na Yohaneɛ a nya kakpɔnɔ bɛɛnɔa bamō anɛn, na bamō mɔ bɔ mɔnɛ suyɛ wɔrɛ akato-ro. Nkɛɛ nɛ baa nyiɛnɔ si feyɛ abɛɛ anyɔ-o dɛɛ bɔ gya Yeessuu si nɛɛ.

14 Amaa bɔ mɔnɛ lɛɛ taarɛ bise bamō sɛyɛ, a lɛɛ feyɛ baa nɔ Peetroo na Yohaneɛ na ɔnyarɛ nɛ baa kya mō-o a yɛrɛ mfɛn.

15 Nɛ bɔ yɛ Peetroo na Yohaneɛ na ɔnyarɛ-o lɛɛ sɛnɔyikpa a kɛkyaɔn-o-ro. Bamō a lɛɛ kawu-o, nɛ agyɛɛkɛɛpɔ-o na abɛsɛ-o wɔrɛ wɔrɛ a lɛɛ ba tɔwɛ feyɛ,

16 “Emɛnɛ nɛ anɛ ɛ waa asɛsɛ mɔ-o nɛɛ? Yɛrɔsalem awuyɛ pɛɛɛ kyɔ bɔ nyi feyɛ bamō a waa akpɛnɛyɛtɔ mɔ, nɛ anɛ gbaa anɛ maa taarɛ a anɛ gyiiri amō ikii.

17 Amɔsɛ-o, mɔn' sa a anɛ yii bamō sɛ feyɛ bɔ ma lɛɛ tɔwɛ asɛn Yeessuu kɛnyarɛ-ro gywii ɔkɔ. N gye anɛn, anɛ maa taarɛ a anɛ kunɛ ɔkɛmaa kunu asɛn-o.”

18 Nɛ baa tɛɛ bamō lweero, nɛ baa tɔwɛ gywii bamō feyɛ bɔ ma lɛɛ kaapɔ asɛsɛ atɔ bɛɛɛ tɔwɛ asɛn Yeessuu kɛnyarɛ-ro nɛ kɛ kɛkɔ sɛ.

19 Amaa Peetroo na Yohaneɛ a bɛɛnɔa bamō nɛɛ feyɛ, “To, mbɛyɔmɔ mɔnɛ ɔnɔnɔn lɛɛ kɛmɔ nɛ ki bwarɛ Wuribware asɛ-o, anɛ bu mɔnɛ, bɛɛɛ anɛ bu Wuribware?”

20 A lɛɛ feyɛ anɛ fɛraa, anɛ maa taarɛ a anɛ yɔwɛ asɛn nɛ anɛ a nu, nɛ anɛ a nɔ-o kɔtɔwɛ.”

21 Nɛ agyɛɛkɛɛpɔ-o na abɛsɛ-o a bɛɛ yii bamō sɛ kyɔn kegyɛɛkɛɛ-o, nɛ nkɛɛ baa yɔwɛ bamō. Bamō gbaa baa nɔ feyɛ bɔ maa taarɛ a bɔ gyiiri Peetroo na Yohaneɛ kɛsɛbɔ, a lɛɛ feyɛ asɛsɛ pɛɛɛ a kyɔrɔ Wuribware bɔ lɛɛ kɛtɔ nɛ kaa waa kegyabɔɔ-o sɛ.

22 Kegyabɔɔ nɛ baa kya mō mɔ-o a gyi kyɔn nsu aduna.

Anɛn nɛ Kristoo akɔrɛgyipɔ-o a kɔrɛ kɛbwarekɔrɛ na bɔ nya nya kakpɔnɔ-o

23 Saɔ nɛ baa dɛn yɔwɛ bamō-o, nɛ Peetroo na Yohaneɛ a kɛnɔnɔ yɔ bamō bɛɛkɔ-ana Yeessuu akɔrɛgyipɔ asɛ ya tɔwɛ gywii bamō kɛtɔ nɛ Wuribware alɔhɔpɔ abɛsɛ na man abɛsɛ-o a tɔwɛ-o.

24 Bamō kosɔbɛɛ-ana-o a nu-o, nɛ bamō pɛɛɛ a gyanɔnɛ kyɔrɔ Wuribware feyɛ, “O Nyanɔpɛ Wuribware, fɔ ya twɛɛ sɔsɔ na kaasɛ na ɔpɔɔ-o na kɛtɔ kɛmaa nɛ kɛ bɔ-ro pɛɛɛ-o,

25 anɛ nyi feyɛ fɔ a bɔrɔ fɔ kufwiɛnɛ timaa-o si bɔ sa nɛ anɛ ɔdɛdaapɔ Owurɛ Deefid, fɔ keyaafɔrɛ, a tɔwɛ ɛ,

‘Ntɛtɔ sɛ nɛ ndɛ sɛ awuyɛ idunɔ a fwii,
nɛ ba da Wuribware na owurɛ nɛ oo lee-o kunɔ si kɛkpuni,
na bamō mɔ bɔ maa taarɛ a bɔ waa sɛyɛ-o nɛɛ?’

26 Kayɛ mɔ-ro awurɛ na agyɛɛkɛɛpɔ a kɛrɛ kenaa,
na bɔ waa kanɔ kɔ Wuribware na mō nɛ oo lee-o.
Amaa bamō mɔ, ba waa kwaa.’*

27 Nɛ amō-o a ba kasɛnɔn anɛn, feyɛ Owurɛ Hɛrɔd na Gominaa Pontiyus Pilat na Roma awuyɛ na Yudaawuyɛ a gyanɔnɛ da fɔ keyaafɔrɛ timaa Yeessuu kunɔ si kɛkpuni bɔyɛ. Baa tii abɛɛ sɛ, nɛ baa kra mō nɛ fɔ a sunɔ bɔ kyɔnɔwɛ feyɛ ɔ bɔ mɔrɔwɛ anɛ-o.

* 4:11 Kiliɔn 118.22. * 4:26 Kiliɔn 2.1-2 (LXX).

28 Baa gyanɲe waa ketɔ kemaa ne fɔ elen-rɔ fɔ a kyɔ kra fɔ mfeere feye ke e waa-ɔ.

29 Wuribware, mbeyomɔ, kee anen ne ba funte ane-ɔ. Amose-ɔ, sa ane ne ane gye fɔ ayaafɔre-ɔ kakponɔ, na ane taare bɔ tɔwe fɔ asen timaa-o na kufu mon de ane.

30 Teyi fɔ kesaree bɔ kya alɔpɔ, na fɔ sa a ane waa atɔ ne a kpen asese eyee-ɔ fɔ keyaafɔre timaa Yeessu kenyaare-rɔ.”

31 Bamɔ a korɛ kebwarekorɛ lowe-ɔ, mfen ne baa gyanɲe-ɔ pɛɛɛ a lenkpan nee. Ne Wuribware a kufwiɲe timaa-o a ywee bamɔ se, ne baa nya nkponɔ ba tɔwe abwasesen.

Anen ne Yeessu akɔregyipo-ɔ a ke bamɔ mpɔtɛɛ-rɔ sa abɛɛ-ɔ

32 Ne Yeessu akɔregyipo-ɔ pɛɛɛ a waa konko. Bamɔ mfeere na nno pɛɛɛ a waa nkɔnko. Ɔko maa tɔwe feye atɔ ne ɔ de-o gye mɔ wɔre mɔ lee nee. Amaa ɔko ne mɔ i de kotɔko-ɔ, bamɔ pɛɛɛ mɔ i ke-ro nee.

33 Ne ayaa-rɔ ayerepɔ kudu anyɔ-ɔ a nya Wuribware elen bɔ tɔwe ane nyanɲe Yeessu kikiyɲi lee lowi-ro asen gywii asese, ne Wuribware a sa bamɔ pɛɛɛ nyure bweeto.

34 Kotɔko mon tiri ɔko bamɔ-rɔ, a lee feye bamɔ ne bɔ de adɔɔ bɛɛɛ elɔn-ɔ i fe na bɔ taa atanne ne baa fe nya-ɔ baa.

35 Na bɔ taa sa ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ na bamɔ-ɔ bɔ sa ɔkemma anen ne o nyi feye ɔ kpa-ɔ.

36 Bamɔ ne baa fe bamɔ mpɔtɛɛ na bamɔ adɔɔ-ɔ ɔko kenyaare e gye Yosef. Ɔɔ lee Lewii a kasu-o-ro, ne baa kowe mɔ Kiprus kwii si. Ne ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ a sa mɔ kenasenyare feye Bar-Nabas, kaase e kaapo feye Ɔko-ne-ɔ-sa-wɔre-ɔ.

37 Ne oo fe mɔ kodɔɔ ne ɔ de-o, ne ɔ baa atanne ne ɔ nya-ɔ baa bɔ sa ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ feye bɔ ke-ro sa atiripɔ-ɔ.

5

Ananias na Safiraa kayɛba kɛba kakɔka

1 Amaa san ko, ne ɔnyare ko ne ba tee mɔ e Ananias-o na mɔ ka Safiraa a fe bamɔ kodɔɔ ko.

2 Ne mɔ aa mɔ ka a waa kanɔ, ne ɔ ten atanne-ɔ kitin lee, ne ɔ taa amɔ ne aa san-ɔ yaa bɔ sa ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ feye bɔ ke-ro sa atiripɔ-ɔ, ne baa waa feye atanne-ɔ gye amɔ ne baa fe bamɔ kodɔɔ-ɔ nya-ɔ pɛɛɛ nee.

3 Mfen ne Peetroo a bise mɔ feye, “Ananias, ntetɔ se ne fɔ a sa ne Ɔbɔnsam a nya fɔ haree ɔ sa ne fɔ a penna Wuribware a kufwiɲe timaa-o, bɔ lee feye fɔ a ten atanne ne fɔ a fe fɔ kodɔɔ-ɔ nya-ɔ kitin taa-ɔ nee?”

4 Fɔ e bɔ kodɔɔ-ɔ pwee ne fɔ a deɛ fe, ne fɔ a bee fe-o atanne-ɔ fɔ deɛ fɔ e bɔ. Ne ntetɔ nee ne fɔ a waa anen a asen-ɔ? N gye sese ne fɔ a penna-ɔ, Wuribware ne fɔ a penna!”

5 Ananias a den nu anen ne Peetroo a tɔwe-ɔ lowe-ɔ, puri amɔ-rɔ ne ɔ lee da wu. Ne kufu a nya ɔkemma ne oo nu asen mɔ-ɔ.

6 Ne ayaafɔre ko a lweero bɔ ba atɔ bɔ bun mɔ se, ne baa taa mɔ yaa pure.

7 Bɔ fɔ dɔɲhwereɛ esa-ɔ, ne mɔ ka Safiraa mɔ a bɔ lweero, na ɔ mon nyi ketɔ ne kaa waa mɔ kuri-o.

8 Ne Peetroo a bise Safiraa feye, “Gyi kasentɲin feye monɛ a fe monɛ kodɔɔ-ɔ, amɔ atanne ne monɛ a nya pɛɛɛ-ɔ e gye amɔ-ɔ aaa?” Ne ɔ benɲaa e, “Ɔɔɲ, amɔ pɛɛɛ nee!”

9 Ne Peetroo a tɔwe gywii mɔ feye, “Ntɛtɔ nee ne fɔ aa fɔ kuri a waa kanɔ monɛ e kyɔ Wuribware a kufwiɲe-o-ro monɛ e kee? Asese ne baa ya pure fɔ kuri-o i kinɲi ba ba bɔ bɔ-rɔ. Amaa bamɔ deɛ bamɔ e gye ne ba sorɔ fɔ a bɔ bee bɔ lee!”

10 Puri amɔ-rɔ mfen ne mɔ gbaa a lee da Peetroo ayaa-rɔ mfen wu. Ayaafɔre amɔ a bɔ lweero-ɔ, baa ɲu mɔ a ne ɔ da, ne baa sorɔ mɔ lee, ne baa ya pure mɔ meraa mɔ kuri.

11 Ne kufu a nya asereɛ awuye na ɔkemma ne oo nu bamɔ ilowi-o si-o.

Anen ne ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ a waa akpenyeeto-ɔ

12a Ne akɔregyipo-ɔ pɛɛɛ a gyanɲe Wuribware sunkpa mfen ne ba tee e Solomɔn abranɲaye-ɔ.

13 Haree asese pɛɛɛ ya bu bamɔ gbaa ooo, ɔkemma ne ɔ mon tii bamɔ se-ɔ, kufu de mɔ kulwee bamɔ-rɔ gyanɲekpa mfen.

14 Amaa asese bweeto, akyee na anyare pɛɛɛ ne baa kɔre Yeessu gyi-o tii akɔregyipo-ɔ se san kemaa.

12b Ne ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ a waa akpenyeeto bweeto bɔ kaapo asese man-ɔ-rɔ.

15 Bɔ lee ketɔ ne ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ e waa-ɔ se-ɔ, asese a sorɔ bamɔ alɔpɔ bweeto ya bɔ beya ekran na ekyaaqyaa na ebere se man-ɔ-rɔ mbore se, na Peetroo ya kyon mfen a mɔ kuyayu dɔɲɔ bamɔ se a bɔ nya kpaare.

16 Ne asese bweeto a lee eman ne e maa Yerɔsalem-o se sorɔ alɔpɔ na bamɔ ne ibrisi te bamɔ se-ɔ baa ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ ase. Ne baa kya bamɔ pɛɛɛ.

Ayaa-ro ayerepo-o asen kunu

¹⁷ Amose-o, ne Wuribware alnjnpo bres-e na mo asese ne mo aa bamo mpepeyo a tii katun ne ba tee e Sadukii awuye-o de ayaa-ro ayerepo-o kokwee, ne bamo idun a fwii bamo se.

¹⁸ Ne baa kra ayaa-ro ayerepo-o peee yaa tii mfen ne baa tii aborokoonepo-o.

¹⁹ Amaa kemo kanye ne Wuribware kaboo ko a lee sošo bo taye kekyan ne baa tii bamo kemo-ro-o a pone-o, ne oo lee ayaa-ro ayerepo-o, ne oo tawe gywii bamo feye,

²⁰ "Mon' nare ya yere Wuribware sunjka kabuno, na mon' tawe njka na kukyure ne a mon de kee-o asen mfen."

²¹ Ayaa-ro ayerepo-o mon kine, ne baa fo Wuribware sunjka kabuno gyegyaye kese-ro, ne baa lee abwaresen-o kekaapo.

Wuribware alnjnpo bres-e na mo asese mon nyi feye ayaa-ro ayerepo-o a lee. Ne baa tee Yudaawuye abres-e bo gyanje. Ne baa sunj bo kyonwe feye bo lee ayaa-ro ayerepo-o peee baa senjyikpa mfen.

²² Amaa bamo a yo-o, bo mon nyi bamo tiikpa-o se-o, ne baa kinji bo tawe gywii abrese ne baa gyanje-o feye,

²³ "Sanj ne ane a yo mfen-o kekyan-o a tii haree baa tawe-ro, ne asoogyaa awuye yere ba kee se. Amaa ane a taye lweero-o, ane mon nyi oko kemo-ro!"

²⁴ Wuribware sunjka aderepese bo bres-e na Wuribware alnjnpo abrese-o a nu amo-o, ne aa waa bamo mferere, ne kufu de bamo feye asen e ba.

²⁵ Ne onyare ko a lweero bamo ase mfen, ne o ye, "Mone i nu aaa, asese ne mone a tii tiikpa-o yere ba kaapo asese ato Wuribware sunjka kabuno!"

²⁶ Ne Wuribware sunjka aderepese ko na bamo abrese a yo mfen ya baa ayaa-ro ayerepo-o. Amaa aderepese-o mon yere bamo, a lee feye kufu de bamo feye bamo ya yere bamo, asese ne bo yere ba nu ayaa-ro ayerepo amo asen mfen-o e tawe bamo abu.

²⁷ Ne baa baa ayaa-ro ayerepo-o baa bo yera man agyenjkepepo-o na abrese-o akato-ro. Ne Wuribware alnjnpo bres-e a tawe gywii bamo feye,

²⁸ "Nee ane a sa mone mbraa feye mone ma lee kaapo asese ato Yeessu kenya-re-ro, amaa mon' deere anen ne mone a waa-o! Mone kekaapo-o a sanje-ro lwee Yerusalem man peere-ro, ne njee mone e kpa a mon' taa Yeessu lowi bo sor-o ane."

²⁹ Ne Peetro na ayaa-ro ayerepo ne bo tii si-o peee a benjaa feye, "Wuribware ne ane i bu, n gye sese.

³⁰ Wuribware ne ane Isireelii awuye a sunj haree lee ane adedaapo mbee se-o e gye ne oo kyinji Yeessu lee lowi-ro sanj ne mone a da mo bo mera kiyii kpare-abee-ro se mao-o kamee-ro.

³¹ Wuribware a kyinji mo lee lowi-ro yaa mo ya bo kyena mo kigyise si feye mo e gye ane owure na ane omorowepo, na Isireelii awuye nya nu bamo eyee, na o taa bamo ebaye bo ke bamo.

³² Amo asen ne ane a yere ayaa-ro ane e tawe. Ne Wuribware a kufwiinje timaa ne Wuribware i ke bamo ne ba gya mo kan se-o, e den o bee o yere asen amo ayaa-ro."

³³ Ayaa-ro ayerepo-o a tawe anen-o, ne Wuribware alnjnpo bres-e na mo asese-o idun a fwii bamo se, haree baa kpa feye bo mo bamo.

³⁴ Amaa bamo-ro Farisiini ko ne okema i bu, ne ba tee mo e Gamaliilii-o a kosu yere nee, ne oo sa ne baa lee ayaa-ro ayerepo-o lee ngyanje-o-ro kafwee.

³⁵ Ne oo sa senja gywii bamo ne baa gyanje-o feye, "M beeko-ana Isireelii awuye, mon' sa keto ne mone e kpa a mon' bo waa asese mo-o se.

³⁶ Ne mone a nyinji si feye onyare ko ne ba tee mo e Tiyudas-o a dee ba sanj ko, ne o ye mo feraa gye sese dabe nee, ne waa asese alafa ana a gya mo se. Amaa Roma awuye asoogyaa ko a mo mo, ne bamo ne bo gya mo se-o a brawe-ro, ne mo asen na keto kema a wu.

³⁷ Amo kamee-ro ne Yudas Galileyanyi-o a ba kasu ne baa kare asese kam-o-ro-o, ne asese bweeto a gya mo se, ne baa ko Roma awuye-o, ne Roma awuye amo a mo mo gbaa mo, ne bamo ne bo gya mo se-o peee a brawe-ro.

³⁸ Amose-o mbeyomo mo e tawe mo i gywii mone feye mone ma waa asese mo seye. Mon' yowe bamo! Ne keto ne baa waa mo-o e gye bamo fanfan elen ne baa bo waa, amo feraa a gye kee.

³⁹ Amaa ne amo ya lee Wuribware ase feraa, ane maa taare a ane tii bamo kpa, a lee feye mone aa Wuribware e gye ne mone e ko."

Ne baa gya Gamaliilii a asen-o se.

⁴⁰ Ne baa tee ayaa-ro ayerepo-o kinji baa ngyanje-o-ro, ne baa sa ne baa daye bamo kokyokywee, ne baa bee yii bamo se feye bo ma lee tawe asen gywii asese Yeessu kenya-re-ro. Ne njee baa yowe bamo bo kyonwe.

41 Ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ a lee ngyanɲe-ɔ-rɔ na bamɔ akatɔ a gyi, a lee feyɛ Wuribware a lee bamo sa ne baa kperi Yeessu si gyi ipeere.

42 Ne ɲkee kake kemaa bo naa Wuribware sunɲka kabuno na asese elɔn-nɔ ba kya se ba kaapo, na ba tɔwe asen timaa feyɛ Yeessu e gye Kristoo ne Wuribware a sun bo kyɔɲwe-ɔ asen ba gywii asese.

6

Akyarɔpɔ asunoo asen

1 San ko bo fo-ɔ, asese ne bo deɛ bo gya Kristoo asen kekaapo se-ɔ a waa kɔkyɔ bweɛtɔ. Ne ekɔ a lwee Yudaawu ye ne baa kowe bamo eman ne ba sa Griiki senja emɔ-ɔ-rɔ na Yudaawu ye ne baa kowe bamo bamo fɔnɲɔn aye-ɔ mboɲtɔ-rɔ. Bamo ne ba sa Griiki-ro-o ye akɔɔregyipo-ɔ i ke ateese-ro kake kemaa, bamo akpenlekyee-ɔ mon nya.

2 Amose-ɔ ne ayaa-rɔ ayerepɔ kudu anyɔ-ɔ a tee Kristoo asen kekaapo agyasepɔ-ɔ pɛɛɛ bo gyanɲe, ne baa tɔwe gywii bamo feyɛ, “A mon bware feyɛ ane a yɔwe abwaresen kɔtɔwe, na ane i gyi ateese na atanne asen.

3 Amose se-ɔ, ane akosobeɛ, mon' deere monɛ-rɔ, na mon' lee abee asunoo ne monɛ nyi feyɛ bo de Wuribware a kufwiɲe timaa-o na kanyiasen-ɔ, na ane sa a bamo e den bo deere asen-ɔ-rɔ.

4 Na ane fɛraa ane kusun kii feyɛ ane dee kya se kore kebwarekore, ne ane e tɔwe abwaresen.”

5 Ne bamo pɛɛɛ akatɔ a gyi mfeɛɛ timaa ne ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ a baa-ɔ se. Amose-ɔ, ne baa lee Stifan ne mo kɔkɔregyi-ro bo len-ɔ, ne o de Wuribware a kufwiɲe timaa-o bweɛtɔ-ɔ na Filipino na Prokorus na Nikanɔ na Timon na Paamenas na Nikolas ne ɔ mon gye Yudaanyi, ne ɔ lee Anteyɔkeya man-nɔ, ne san ko ɔ ba o sun Wuribware feyɛ ane ne Yudaawu ye i sun-o.

6 Ne akɔɔregyipo-ɔ a taa bamo ya bo kaapo ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ. Ne bamo-ɔ baa ba asareɛ bo doɲɲɔ bamo anu si, ne baa kore kebwarekore sa bamo.

7 Ane se-ɔ, ne abwaresen-ɔ a kya se yo ton kemaa. Ne akɔɔregyipo ne bo bo Yerusalem man-nɔ-ɔ a waa kɔkyɔ. Ne Wuribware alɔɲɔpɔ bweɛtɔ a bo kɔɔɛ Yeessu gyi bo tii bamo se.

Ane ne baa kra Stifan-o

8 Ne Stifan ne Wuribware a sa nyure na elɛn-ɔ a kya alɔpɔ, ne ɔ waa atɔ dabe bweɛtɔ, ne asese ne baa nu-o eyee a kpen bamo.

9 Amo Yudaawu ye ko bo-rɔ ne bo deɛ bo gye anya, ne mbeyamɔ bo gye agyi. Ne bo de bamo fɔnɲɔn kebwarekorekyan ba sun Wuribware kemo-rɔ. Bamo-ɔ-rɔ bo ko mon sure si, ne baa gyiiri Stifan ikii. Bamo bo ko gye Yudaawu ye ne baa lee Kireeneɛ na Alesandriya eman-nɔ na Kilikiya na Asiya esweere se.

10 Amaa Wuribware a kufwiɲe timaa-o a sa Stifan kanyiasen-ɔ se-ɔ, mo a sa senja-ɔ, bo mon lee taare tɔwe seye bo gyiiri mo ikii.

11 Amose-ɔ, ne baa sa asese ko atanne na bo tɔwe feyɛ, “Ane a nu mo a tɔwe asen o kye Wuribware na ane mbraa ne Wuribware a borɔ Mosis si bo sa ane-ɔ.”

12 Mfaaneɛ ne baa waa bo fwii asese na abrese na Wuribware mbraa akaapɔpɔ-ɔ idun. Ne baa kra Stifan yaa man agyenɲepɛpɔ-ɔ na abrese-ɔ akatɔ-rɔ.

13 Ne baa ba asese ko ne baa bo ba ayeba bo doɲɲɔ mo se feyɛ, “San kemaa onyare mo e tɔwe asen boye o kye Wuribware sunɲka-ɔ na Wuribware mbraa ne ane a nya lee Mosis ase-ɔ.

14 Ane a nu mo a tɔwe feyɛ Yeessu Nasaretenyi-o i bwee Wuribware sunɲka, na o kyurowi mbraa ne Mosis a sa ane-ɔ pɛɛɛ!”

15 Ne bamo ne bo te senɲyikpa mfen-ɔ pɛɛɛ a kii bamo akatɔ bo yera Stifan si ba deere mo. Ne baa nu feyɛ mo akatɔ-rɔ du feyɛ Wuribware kabɔ lee-o.

7

Senja ne Stifan a sa senɲyikpa-ɔ

1 Ne Wuribware alɔɲɔpɔ brese-ɔ a bise Stifan e, “Ketɔ ne ba porɔ fo kemo se-ɔ gye kasentɲ aaa?”

2 Ne ɔ benɲaa feyɛ, “N se-ana na n daa-ana na n tire-ana, mon' nu mo ase! Pweɛ ne ane nana Abraham a deɛ tu ya kyena Haran man-nɔ-ɔ, Wuribware, owure dabe-ɔ, a lee mo eyee bo kaapo mo Mesopotamiya sweere se* mfen ne Kaladeya awu ye te-o.

3 Ne ɔ tɔwe gywii mo feyɛ,

* 7:2 Kaase e kaapo feyɛ Yufraatis na Tigris ebɔɲ mboɲtɔ-rɔ.

'Lee sweere mo se na fo yowe fo akowebee
na fo yo sweere ne mo e kaapo fo-ɔ se.*

⁴ Amose-ɔ, ne ɔ lee mo sweere-ɔ se ya kyena Haran. Abraham mo se lowi kamee, ne Wuribware a sa ne Abraham a bee tu bo kyena sweere mo mfee ne mone te mo se-ɔ.

⁵ San-ɔ, Wuribware mon tee taa haree sweere-ɔ kabegye gbaa sa Abraham, amaa ɔ tawe bo beya feye ɔ san ɔ taa a ɔ bo sa mo aa mo ananagy. San ne Wuribware a tawe asen mo-ɔ, na Abraham mon de agyi.

⁶ Keto ne Wuribware a tawe gywii mo-ɔ e gye feye,

'Fo ananagy e ba a bo bo kii afo sweere banban ko se,
na bo waa mfen awuye-o anya kusun,
na bo waa bamo borakraa nsu alafa ana.

⁷ Amaa mo i gyiiri bamo anyanpe-ɔ kesebo,
na kemo kamee-rɔ na n lee bamo lee sweere amo se,*
na bo bo sun mo mfee.'

⁸ Amo kamee-rɔ ne Wuribware a tawe gywii Abraham feye san kema ne mo aa mo ananagy ya kowe gyi nyanse, ne mo ya gyi nke mburuwa-o, bo ten mo kotweetu.* ɔ ye ɔ waa anen na a kaapo feye Wuribware a waa etan sa mo aa mo ananagy. Amose-ɔ, Abraham a kowe mo gyi Isak, ne oo gyi nke mburuwa-o, ne ɔ ten mo kotweetu, ne Isak mo a ten mo gyi Yakubu lee, ne Yakubu mo a ten mo agyi kudu anyo ne bo gye ane nana-ana-ɔ lee.

⁹ Yakubu mo gyi-ana a bo waa ayaafore-ɔ, ne baa kisi bamo tire Yosef, ne baa fe mo sa akpakyonpo ko, ne bamo-ɔ a fe mo sa Igyipiti awuye ko, ne bamo-ɔ baa ba mo bo kii kenya.* Amaa Wuribware a gya mo kamee.

¹⁰ Ne ne lee mo lee asen-no. San ne baa tee mo Igyipiti owure akato-rɔ-ɔ, Wuribware a sa ne owure-o akato a gyi mo se, ne ɔ sa ne owure-o a pini Yosef kanyiasen, ne ɔ waa Yosef mo lan-no ayaafore-ɔ peee brese na Igyipiti sweere peee odikuroo.*

¹¹ Ne akon a ba Igyipiti na Kanan esweere se, ne baa nu asen bweeto. Ne ane adedaapo-ɔ a kpa ateese kpone.

¹² San ne bamo se Yakubu a nu feye abwaye bo Igyipiti-o, ne oo sun mo gyi-ana, ane adedaapo-ɔ, ne baa yo mfen kegyenkpeese, ne baa ya nya abwaye.

¹³ Bamɔ a yo mfen nyosepo-ɔ, ne bamo tire Yosef a lee mo eyee bo kaapo bamo feye bamo tire e gye mo, ne Igyipiti owure mo a pini san amo feye Yosef akowebee nee.*

¹⁴ Amose-ɔ ne Yosef a kra bo kyonwe mo se Yakubu feye ɔ taa mo kowebee-ana peee, na bo ba Igyipiti mo ase mfen.* Bamo peee bo asese adusunoo na anuu.

¹⁵ Ne Yakubu-ana a ya kyena Igyipiti mfen anen-aaa, ne bamo peee a bo wu.

¹⁶ Amo-ɔ kamee-rɔ, ne baa taa bamo abowii yaa Yakubu aye Sikim mfen ne ɔ dee o te-o, ne baa taa yaa bo pure purekpa ne Abraham a ɔ lee Hamo mo gyi-ana ase-ɔ.

¹⁷ Ane adedaapo a kyena Igyipiti sweere se mfen anen-aaa, ne baa waa kokyo bweeto. Ne nkee san a fo feye Wuribware lee mo asese lee sweere amo se, feye anen ne ɔ kyɔ tawe gywii Abraham bo beya-ɔ.

¹⁸ Amo lalowe-ɔ, ne mo ne ɔ mon nyi Yosef asen-ɔ a bo gyi kuwure.

¹⁹ Ne ɔ sa ne baa kii mo anya. Ne ɔ penna bamo, ne ɔ waa bamo borakraa, ne ɔ len bamo feye bamo okema ne mo ya kowe gyi nyanse-ɔ, ɔ taa mo yaa bo twee na o wu, na bamo asese ma lee nya waa kokyo.*

²⁰ San mo-rɔ, ne baa kowe Mosis, kayaagyi popwee damenanse. Aferi asa ne baa bera mo lan-no.

²¹ Bamɔ a lee mo lee lan-no taa yaa bo kwee-ɔ owure-o si-o, ne owure kagyikyeese a ya nu mo taa mo yaa bera feye mo fonfon mo gyi-o.

²² Ne baa kaapo mo bamo Igyipiti awuye kanyiasen, ne oo kii sese dabɔ mo senja na asun waase-rɔ.*

²³ San ne Mosis a gyi nsu aduna-ɔ, ne ɔ waa mo mfeere feye ɔ ya kee anen ne ba waa mo aye awuye, Isirelii awuye-o.

²⁴ Ne ɔ ya to feye Igyipitinyi ko e waa Isireliinyi ko borakraa. Mo a yo mfen a ɔ ya kya mo ayepo-rɔ-ɔ, ne ɔ mo Igyipitinyi-o bo gyiiri mo kesebo.

* 7:3 Keleekaase 12.1-5. * 7:7 Keleekaase 15.13-14. * 7:8 Keleekaase 17.3-8. * 7:9 Keleekaase 37. * 7:10 Keleekaase 41.41-57. * 7:13 Keleekaase 45. * 7:14 Keleekaase 46. * 7:19 Kele Igyipiti 1.1-14. * 7:22 Kele Igyipiti 2.1-10.

25 Jo fa nee feye mo awuye-o i nu kaase feye Wuribware e ba mo nee a o bo kooze bamo na bo nya bamo eyee, amaa bo mon nu kaase anen.

26 Kemo kaye nke-o, ne oo bee ya nu feye Isireelii awuye anyo wore wore e ko, ne oo ya torowe bamo a o lonjo bamo mbonjo-ro. Mfen ne o ye, 'Emene nee ne fo aa fo kowebee Heebriinyi e ko?'

27 Amaa mo ne o waa mo beesko borakraa-o a nen Mosis nee lee ker si, ne o ye, 'Nse ya ba fo bo waa ane deeresepo na ongyipyo?'

28 Fo e kpa feye fo mo mo feye ndee anen ne fo a mo Igyipitinyi-o nee ee?'

29 Mosis a den nu anen-o, ne oo sere lee Igyipiti sweere se ya kyena Midiyan sweere se. Mfen ne oo kowe agyi anyo.*

30 Nsu aduna kamere-ro, ne Wuribware kaboo ko a lee mo eyee kiyi ko ne ke e kywee kimukee-ro-o-ro, meraa Sinaa kebee-o bo kaapo Mosis.

31 Mosis a nu anen-o, ne mo eyee a kpen mo, ne oo san to kiyii-o-ro, na o nya nu anen ne ke e kywee-o neenee. Ne oo nu Wuribware bore a towe feye,

32 'Mo e gye Wuribware, nyanpe ne fo nana-ana Abraham na Isak na Yakubu i sun-o.' Ne kufu a nya Mosis, ne oo yon, nke o maa lee taare a o deere kiyi ne ke e kywee-o.

33 Ne Wuribware a towe gywii mo feye, 'Yere mfen. Lee fo asebeta-o. Mfen ne fo yere-o gye sweere kpeyaa nee.

34 Kasejin, mo a nu aworefo ne mo asese-o i gyi Igyipiti sweere se-o. Mo a nu bamo kusu bo lee anen ne bamo anya aderesepo-o e waa bamo-o se. Amose-o mo a ba a m bo kooze bamo lee Igyipiti awuye kesaree-ro, Amose-o waa menan, nare, mo i sun fo a m bee bo kyonwe Igyipiti sweere se.*

35 Amose-o Mosis mo ne Isireelii awuye-o a kine, ne baa towe gywii mo feye, 'Nse ya waa fo ane ongyipyo na ongyipyo?' ne Wuribware a lee feye mo e gye bamo ongyipyo na ongyipyo-o. Ne Wuribware a sun mo mbo-o oko ne oo lee mo se kiyi ne ke e kywee-o se.

36 Mosis mo dee ya waa afuto na akpenyeeto Igyipiti sweere se, ne oo lee Isireelii awuye-o lee mfen yaa kimukee-ro. Ne oo bee waa afuto na akpenyeeto Jojo Pipee-o-ro na kimukee-ro mfen nsu aduna.*

37 Mosis mo dee ya towe gywii Isireelii awuye feye, 'Wuribware i lee sese ko a o lee mone akowebe-ro, sese ne o du feye mo Mosis-o, feye o waa mo kyaamee sa mone.*'

38 Mosis dee na Isireelii awuye ya kpowe gyanje kimukee-o-ro. Mosis wore ne ane adedaapo a taare bor se sa sena gywii Wuribware kaboo ne oo lee mo se Sinaa kebee-o se-o. Mosis mo dee ne Wuribware a bee bor se towe asen ne a sa nkpa-o gywii ane adedaapo na ane.

39 Amaa ane adedaapo-o a kine, bo mon bu mo, ne baa lee mo ker si, ne baa yorowe feye bo kinji yo Igyipiti.

40 San ne Mosis a bee yo kebee-o soso-o, ne baa towe gywii Mosis mo daa Aaraj feye, 'Koso, waa kisi sa ane na ke gye ane nkpe. Onyare Mosis mo ne oo taa ane bo lee Igyipiti sweere se-o feraa, ane mon nyi keto ne ke ya waa mo-o.*'

41 San amo ne baa pwee bamo kisi ko feye kakpenyaree-o, ne baa mo mbo wee se, ne baa gyi ateese nuu nta, ne baa kyaa bo gyi akato sa bamo kisi amo ne baa waa-o.

42 Amo-o se-o ne Wuribware a yowe bamo asen sa bamo. Ne baa sun akyye-e-kpa-agyi na kiferi na kyowe kyon Wuribware. Feye anen ne Wuribware akyaamee-o oko a kyoree-o,

'Isireelii awuye, san ne mone a kaa kimukee-o-ro nsu aduna-o,
n gye mo, Wuribware, ne mone a mo mbo bo lonjo.

43 Kisi Molok sunkpa ne mone a soro,
na kisi Rifan ne ku du feye kekyee-e-kpa-agyi
ne mone fonjon a ba mone asaree bo waa-o,
ne mone a sun.

Amose-o mo e gya mone a n yaa anya kusun-no
sweere ne o bo Babilon man kamere kefo kefo-o se.*'

44 Wuribware ya kaapo Mosis anen ne o waa Wuribware kyenakpa, mfen ne etan a kedakaa-o yere-ro-o. O ye o waa mo feye tantee kkyan na bo taare soro mo ton kema na o kye bamo kegyenkpe kimukee-o-ro-o.

45 San ne Mosis a wu-o, ongyipyo ne o gya se onyasepo-o, mo e gye Yosua. Yosua mo a gye bamo kegyenkpe yaa bamo sweere popwee se, ne Wuribware a ko gyi asese ne bo

* 7:29 Kelee Igyipiti 2.11-25. * 7:34 Kelee Igyipiti 3. * 7:36 Kelee Igyipiti 7.14 - 13.22. * 7:37 Mbraa kebeesa 18.15. * 7:40 Kelee Igyipiti 32.1. * 7:43 Amos 5.25 (LXX).

kyɔ bɔ te mfeɲ-ɔ se, mɔɔ bamɔ kpuri. San kɛmaa mɔ ne ane adedaapo naa-ɔ, bɔ sɔ tanɛɛ kekyaɲ amɔ. Ne kaa sii sweere amɔ se aneɲ-aaa bɔ fɔ Owure Deefid a mbee-ɔ se.

⁴⁶ Wuribware a kpa Deefid asen, ne oo yure mɔ. Ne Deefid a kore mɔ feye ɔ sa a ɔ pwɛɛ kyenakpa ne ba ba a bɔ bɔ tee mɔ e 'Sunɲkpa ne Yakubu nyanɲe Wuribware te mɔ-rɔ-ɔ.'

⁴⁷ Amaa Wuribware moɲ sure si aneɲ. Amɔ Solomɔɲ, Deefid mɔ gyi-o, ya bɔ pwɛɛ sunɲkpa sa Wuribware.

⁴⁸ Amaa Nyinɲkpeɲ-kyon-ato-pɛɛɛ-Bware moɲ te laɲ ne seɛɛ a pwɛɛ-ɔ-rɔ. Feye aneɲ ne Wuribware a akyaamɛɛ-ɔ ɔko a tɔwe-ɔ,

⁴⁹ 'Wuribware ye, Soɔo e gye mɔ kuwuregya, ne sweere se gye mɔ ayaa yereseɲkpa. Ne nteto laɲ ne mone e pwɛɛ a mon' sa mɔ-ɔ nee? Mfene e gye mɔ kyurekpa?

⁵⁰ N gye mɔ foɲfoɲ ya twee ato mɔ pɛɛɛ aaa? '*"

⁵¹ Ne Stifan a tɔwe bɔ gye kee feye, "Keseborolen awuye, mone gye Yudaa awuye akato se nee. Mone nɲkpon-ɔ fɛraa, mone moɲ gye Yudaa awuye. Mone den mone du nee feye mone adedaapo-ɔ deɛ. Feye bamɔ-ɔ, mone a kine Wuribware a kufwiɲje timaa-o kanɔ.

⁵² Wuribware kyaamɛɛ ko bo-rɔ, ne ɔ ba, ne mone moɲ waa mɔ aworefoɔ aaa? Bɔ moɲ yɔwe kemɔɔ bamɔ ne baa tɔwe feye Wuribware i sun mɔ keyaafɔre timaa Kristoo-o gbaa. Ne mbeyɔmɔ mone a gyi mɔ ne oo sun mɔ-ɔ kidiburo, ne mone a mɔɔ mɔ.

⁵³ Mone mɔ a nya Wuribware a mbraa-ɔ lee ane adedaapo asaree-rɔ, mbraa mɔ ne Wuribware a borɔ mɔ mbɔɔ-ɔ se taa bɔ sa bamɔ-ɔ. Haree a gye Wuribware a mbraa-ɔ gbaa oo, mone mɔ mone a kine kegya mmɔ se."

Aneɲ ne baa da Stifan abu-o

⁵⁴ Amɔ bamɔ ne baa gyanɲe mfeɲ-ɔ a nu ketɔ ne ɔ tɔwe-ɔ lowe-ɔ, ne bamɔ idun a fwii, ne baa durɲwi bamɔ nno.

⁵⁵ Amaa Stifan de Wuribware a kufwiɲje timaa-o bweeto. Amose-ɔ mɔ a deere soɔo-ɔ, ne oo ɲu Wuribware se a bunɲi-ro, ne oo ɲu Wuribware a kedabe na wuraa-o, ne oo ɲu feye Yeesuu a yere Wuribware kigyise si.

⁵⁶ Ne ɔ ye, "Mon' deere! N kee soɔo a bunɲi-ro, ne ɲ kee dimaadi mɔ gyi-o na ɔ yere Wuribware kigyise si!"

⁵⁷ Ne bamɔ ne baa gyanɲe mfeɲ-ɔ okɛmaa a ba mɔ asareegyɔ bɔ tii mɔ esebo, ne baa faa-rɔ kenken, ne bamɔ pɛɛɛ a sere ya bun Stifan si.

⁵⁸ Ne baa lee mɔ lee man-ɔ-rɔ yaa mɔ nlanɲɛɛ, ne baa twee mɔ abu. Ne bamɔ ne baa twee Stifan abu-o a taa bamɔ awaagya sa keyaafɔre ko ne ba tee mɔ e Soɔl-ɔ a kra.

⁵⁹ Ne baa san meraa se ba twee Stifan abu na ɔ kore kebwarekore ɔ tee ane nyanɲe feye, "Mo nyanɲe Yeesuu, koore mɔ kra!"

⁶⁰ Ne oo kpuni anɲirii, ne ɔ faa-rɔ kenken feye, "Mo nyanɲe, fɔ ma sa a asese mɔ a boye mɔ sii bamɔ se!" Mɔ a tɔwe amɔ-ɔ lowe-ɔ, ne oo wu mfeɲ.

8

Aneɲ ne Soɔl a sa ne asoree awuye-o a ɲu asen-ɔ

¹ Ne aa waa Soɔl kɔne feye Stifan a wu.

Lee ɲke nsi ne Stifan a wu-o, ne baa lee ba waa Yerusalem man-no a asoree awuye-o aworefoɔ na borokɔne. Ne Kristoo akɔoregyipɔ ne bɔ bɔ Yerusalem man-no-ɔ pɛɛɛ a brawe-rɔ yo Yudeya sweere se na Samariya sweere se san ayaa-rɔ ayerepɔ kudu anyɔ-ɔ wore.

² Asese timaa ko ya taa Stifan kifunin-o yaa pure. Ne baa su kale sa mɔ.

³ Amaa Soɔl a pee kekato wee asoree awuye-o si kotɔraa. Ne ɲkee ɔ nare bamɔ elɔn-no a ɔ bɔ gyanɲe se o gyiiri bamɔ, haree ɔkyee beɛɛ onyare ooo, o tii.

Abwareɲen ne Filipino a tɔwe Samariya sweere se-ɔ

⁴ Ne asoree awuye ne baa brawe-rɔ-ɔ a lweero yo toɲ kɛmaa ba tɔwe abwareɲen.

⁵ Ne Filipino a lee Yudeya sweere se yo Samariya man ko se ɔ tɔwe feye Yeesuu e gye Kristoo ne Wuribware ye o sun a ɔ bɔ kyonwe bamɔ-ɔ o gywii bamɔ ne bɔ bɔ mfeɲ-ɔ.

⁶ Ne ɔ waa akpenyeeto bɔ kaapo bamɔ. Amose se ne asese bweeto a gyanɲe a bɔ nu asen ne ɔ tɔwe-ɔ, ne baa laɲ esebo nu mɔ ase neɛɛɛ.

⁷ Ne ɔ gya ibrisi bɔ koɔo asese bweeto se na e fɛɛ-rɔ. Ne ɔ kya agyabɔɔ na bamɔ ne bamɔ kesaree beɛɛ keyaa a wu-o bweeto.

⁸ Amose-ɔ ne kakatɔgyi a ba man-ɔ-rɔ.

* 7:50 Isaya 66.1-2.

9 Sar-ɔ mɔ, ɔnyare kɔ mɔ dɛɛ ɔ bɔ man-ɔ-rɔ mfen, ne ba tee mɔ ε Simɔn, na o de kisiben ɔ waa atɔ ne a kpen eyee-ɔ ɔ kaapo man awuye amɔ. ɔ ye ɔ gye sese dabe nee.

10 Amose-ɔ pwɛɛ ne Filipino a dɛɛ ba man-ɔ-rɔ, lee abrese pɛɛɛ se ya bɔ fɔ nyaagyi pɛɛɛ se man awuye amɔ i nu Simɔn amɔ asen neɛɛɛ. Bɔ ye, “ɔnyare mɔ mɔn de Wuribware a kedabe-ɔ ɔɔ? N gye mɔ ne Wuribware e tee feye Mɔ-ɔdabe-ɔ?”

11 Kɛtɔ se ne baa nu mɔ asen neɛɛɛ-ɔ e gye feye ɔɔ ba mɔ kisiben-o bɔ waa akpenyeɛtɔ bɔ kaapo bamɔ man-ɔ-rɔ kyee.

12 Amaa bamɔ a nu Filipino a tɔwe Wuribware a kuwure-o-ro asen timaa na anen ne Yeessu Kristoo kenyaɛ de keyaalen-ɔ, ne baa kɔɔre gyi, ne bamɔ akyee na anyare pɛɛɛ a bɔ asuu.

13 Ne Simɔn fɔnfɔn-ɔ gbaa a kɔɔre asen-ɔ gyi. Ne ɔɔ bɔ asuu, ne nkɛɛ ɔ naa ɔ gya Filipino si, ne akpenyeɛtɔ ne Filipino a waa-ɔ a kpen mɔ eyee.

14 Ayaa-rɔ ayerepɔ ne bɔ bɔ Yerɔsalem man-nɔ-ɔ a nu feye Samariya awuye-o a kɔɔre Wuribware a asen-ɔ gyi-o, ne baa sun Peetroo na Yohanee bɔ kyonwe bamɔ ase.

15 Bamɔ a fɔ mfen-ɔ, ne baa kɔre kebwarekɔre sa bamɔ, na Wuribware nya sa bamɔ mɔ kufwiine timaa-o.

16 A lee feye haree Filipino a bɔ bamɔ asuu Yeessu kenyaɛ-rɔ-ɔ gbaa ooo, Wuribware a kufwiine timaa-o mɔn tee ywee bamɔ ɔkɔ se daa.

17 Ne Peetroo na Yohanee a teyi bamɔ asaree bɔ dɔnɔ bamɔ se, ne baa nya Wuribware a kufwiine timaa-o.

18 Simɔn a nɔ feye Peetroo na Yohanee a ba bamɔ asaree bɔ dɔnɔ akɔɔregyipo ne bɔ bɔ mfen-ɔ se, ne baa nya Wuribware a kufwiine timaa-o si-o, ne oo ke Peetroo na Yohanee atanne.

19 Ne ɔ ye, “Mon' sa n gbaa mɔ anen a keyaalen-ɔ na n gbaa, mɔ ya ba kesaree bɔ dɔnɔ ɔkɔ se, na sese-ɔ nya Wuribware a kufwiine timaa-o.”

20 Amaa Peetroo a beɔnɔa mɔ nee feye, “Wuribware sa a fɔ aa fɔ atanne lwee deekpa ne oo kure bɔ beya na ɔ bɔ kywee ebɔye awaapo-ɔ, a lee feye fɔ a fa feye fɔ e taare a fɔ ɔɔ Wuribware aketɔ-ɔ.

21 Fɔ mɔn tii ane se, ne fɔ-ɔ fɔ beɛ fɔ maa taare a fɔ waa ane kusun mɔ, bɔ lee feye ebɔye ne e bɔ fɔ kakponɔ-rɔ kyɔ bweɛtɔ Wuribware ase.

22 Amose-ɔ nu fɔ eyee bɔ lee fɔ asen bɔye mɔ ne fɔ a fa-ɔ se, na fɔ kɔre Wuribware feye ɔ taa fɔ asen bɔye mɔ bɔ ke fɔ.

23 A lee feye mɔ a nɔ feye fɔ kɔkwee ne fɔ de-o kyɔ bweɛtɔ, ne fɔ ebɔye ne fɔ de-o mɔ kyɔ fɔ se.”

24 Amo fɛraa, ne Simɔn a tɔwe gywii Peetroo na Yohanee feye, “Mɔ e kɔre mone nee, mɔn' kɔre Wuribware sa mɔ, na atɔ mɔ ne fɔ a tɔwe amɔ asen-ɔ pɛɛɛ ma kan waa mɔ.”

25 Peetroo na Yohanee a tɔwe ketɔ ne Yeessu a waa bamɔ fɔnfɔn akatɔ-rɔ na abwaresen gywii asese-ɔ lowe-ɔ, ne baa kinɔi yɔ Yerɔsalem man-nɔ. Bamɔ a kinɔi ba yɔ-ɔ, ne baa tɔwe abwaresen gywii Samariya eman eman-nɔ awuye.

Filipo na Itiyopiya krakyeɛ brɛse kɔ asen

26 Ne Wuribware kabɔ ko a lee sɔsɔ bɔ tɔwe gywii Filipino feye, “Waa siraa yɔ kyɔwe twɛɛkpa kebɛnasaree se ya bɔrɔ kpa ne ɔ lee Yerɔsalem man-nɔ ɔ yɔ Gasa man-nɔ.” (Mbeyɔmɔ bɔ mɔn lee bɔ bɔ kpa amɔ, a lee feye ɔkɔ mɔn lee o te ifuri amɔ se.)

27 Ne Filipino a waa siraa, ne ɔɔ ywee kpa-ɔ se. Amɔ sweere kɔ ne ba tee mɔ ε Itiyopiya-o krakyeɛ brɛse kɔ ne ɔ deere bamɔ wurekyee ne ba tee mɔ ε Kanɔakee-o atanne se-ɔ te mɔ kpanja tireelaa kɔ-rɔ. Mɔ a kɔɔre Wuribware gyi-o si-o ne ɔɔ yɔ Yerɔsalem man a ɔ ya sun Wuribware mɔ sunkpa-ɔ mfen. Ne mbeyɔmɔ o kinɔi ɔ yɔ pe.

28 Mɔ a te-ro-o, na ɔ karɛ Wuribware kyaamɛ Isaya a asen ne ɔ kyɔreɛ waa abwaresen wore-ɔ-rɔ-ɔ kenken ɔ yɔ. 29 Mfen ne Wuribware a kufwiine timaa-o a tɔwe gywii Filipino feye, “Yɔ tireelaa ne ɔ gye fɔ nkɛɛ-ɔ amɔ ase, na fɔ ya nare mɛraa mɔ.”

30 Ne Filipino a yɔ mɔ ase ya nu feye ɔnyare amɔ e karɛ abwaresen wore-ɔ-rɔ kebɛgya ne Wuribware kyaamɛ Isaya a kyɔre-ɔ. Ne oo bise mɔ feye, “Fɔ i nu ketɔ ne fɔ e karɛ-ɔ kaase aaa?”

31 Ne Itiyopiya krakyeɛ brɛse amɔ a beɔnɔa mɔ feye, “Emene ne mɔ e waa a n nu kaase na ɔkɔ mɔn kaapo mɔ?” Ne ɔɔ sa ne Filipino a dee lweero kyena mɔ ase, ne baa kya se ba yɔ.

32 Wɔre ne ɔ karɛ-ɔ-rɔ, Isaya a kyɔreɛ nee ε,

“ɔɔ waa dinɔ feye kasannegyii ne bɔ de a bɔ ya mɔɔ-o,
beɛɛ nkɔ sannɛ ne ba tenɔ mɔ ifwii si,
na ɔ maa su-o, ɔ mɔn tɔwe seye.

33 Ne baa waa mɔ awɔreɔ na mɔ asen de kpa

ne bamo ma baa kine bo mon taa kaserɗin sa mo.

Oko maa taare a ɔ kaapo mo ananagi,

bo lee feye baa ten mo nkpa se, lee mo lee kaye mo-rɔ.”*

³⁴ To, ne oo bise Filipo feye, “Towe sese ne kyaamεε ma e towe mo asen-ɔ gywii mo, mo eyee ne o de beεε oko aaa?”

³⁵ Ne Filipo a kaapo anyare-ɔ abwareŋen-ɔ-rɔ lee mfen ne ɔo kare-ɔ towe Yeessu kayowore se asen gywii mo.

³⁶ Bamɔ a yo, ne baa ya fo bon ko ase-ɔ, ne krakyeε amo ye, “Kee, nkyu ko e bo mfee-ɔ. Ne nteto se ne ma bo asuu-o nee?” [

³⁷ Ne Filipo a towe gywii mo feye, “Fo ya koore gyi fo kakpono-rɔ feraa, fo e taare a fo bo asuu.” Ne ɔo beɗɗaa feye, “Mo a koore gyi. Mo a koore gyi feye Wuribware mo gyi-o e gye Yeessu Kristoo.”]

³⁸ Amo feraa ne krakyeε-ɔ a sa ne tireelaa ne bo te-ro-o a yere, ne mo aa Filipo a lee yo nkyu-o-ro, ne Filipo a bo mo asuu.

³⁹ Bamɔ keden lee nkyu-o-ro, ne Wuribware a kufwiije-o a taa Filipo o de o yii. Amose-ɔ krakyeε-ɔ mon lee nu mo. Ne ɔo kya mo kpa se yo pe na mo akato a gyi.

⁴⁰ Amaa Filipo bo sa se ɔ bo Aseɔod man-no, ne ɔo kya se yo Kayesareya man-no. Ne ɔo towe asen timaa-o kpa-rɔ gywii man kema se awuye.

9

Anen ne Sool a kyurowi mo mfeere baye-ɔ

¹⁻² Bo fo mbeyom-ɔ, Sool san ɔ yere-rɔ kenken ɔ kpa ekpa ne ɔ nya na ɔ bo moo bamo ne bo gya ane nyanpe Yeessu a ekpa-ɔ se-ɔ. Amose-ɔ ne ɔo yo Wuribware alonɗopo bresε-ɔ ase ya kpa ewore ne ee sa mo kpa a ɔ yo Damasikus man-no ya lwee kebwarekore akyan-no mfen-ɔ. San-ɔ, mo ya lweero ya nu akyeε beεε anyare ne bo gya Yeessu a ekpa-ɔ se mfen-ɔ, ɔ taare a ɔ kra bamo yaa Yerusalem man-no ya tii.

³ Sool a yo ɔ to Damasikus man-no-ɔ, kaluwa konko ne kelanɗero ko feye elεelεε-ɔ a lee awore-rɔ bo weε mo se.

⁴ Mfen ne ɔo lee da sweere, ne oo nu bore ko a towe o gywii mo feye, “Sool, nteto nee ne fo e toora mo anen?”

⁵ Ne Sool a bise feye, “Mo nyanpe, fo nse nee?” Ne bore amo a beɗɗaa ε, “Mo e gye Yeessu ne fo e toora mo-ɔ.

⁶ Amaa, kosɔ yo man-ɔ-rɔ na oko kaapo fo keto ne fo waa mfen-ɔ.”

⁷ Amaa, asese ne bamo aa mo naa kpa-ɔ-rɔ mon bunɗi kan, ne baa sii yere. Baa nu bore-ɔ, bamo mo bo mon nu oko.

⁸ Ne Sool a kosɔ kyuw-ro, amaa mo a bunɗi akato-ɔ, ɔ mon lee ɔ kee. Amose-ɔ ne bamo ne mo aa bamo naa-ɔ a kra mo kesareε-rɔ yaa bo lwee Damasikus man-no.

⁹ Amo nke nsa na ɔ mon kee, na ɔ mon gyi, ne mo-ɔ mo mon nuu.

¹⁰ San amo, bamo oko ne ɔ gya Yeessu a ekpa-ɔ se-ɔ mo bo Damasikus mfen, ne ba tee mo ε Ananiyas. Ne ane nyanpe Yeessu a tee mo dee-ro-o feye, “Ananiyas!” Ne ɔo beɗɗaa ε “Kee mo, mo nyanpe.”

¹¹ Ne ane nyanpe a towe gywii mo feye, “Waa siraa na fo yo kabore ne ba tee ε “Kabore kyerarase-ɔ se na fo lwee anyare ko ne ba tee mo ε Yudas a lon-ɔ-rɔ bise anyare ko ne ɔo lee Taasus man-no ne ba tee mo ε Sool-ɔ se. ɔ bo mfen ɔ kore kebwarekore.

¹² Ne oo nu dee-ro feye anyare ko ne ba tee ε Ananiyas-o a lweero bo ba mo kesareε bo donɗo mo se a mo akato nya beε bunɗi.”

¹³ Ne Ananiyas a beɗɗaa feye, “Mo nyanpe, asese bweeto a towe anyare mo asen gywii mo, ne mo a nu aworefo ne ɔo bo waa fo asese ne bo bo Yerusalem man-no-ɔ asen.

¹⁴ Ne ɔo nya keyaalen bo lee Wuribware alonɗopo abrese ase feye ɔ ba Damasikus mfee bo kra asese peεε ne ba sun fo-ɔ.”

¹⁵ Ne ane nyanpe Yeessu a towe gywii mo feye, “Yo, a lee feye mo a lee mo feye ɔ waa mo kusun-o, na ɔ towe asen ne n de-o na mo keyaalen gywii nde se awuye-o na bamo awure na Yudaa awuye-o peεε.

¹⁶ Na mo fanɗon kaapo mo aworefo ne o kperi kusun ne ɔ waa a ɔ sa mo-ɔ se na o gyi-o.”

¹⁷ Amose se-ɔ ne Ananiyas a yo ya lwee lon ne Sool bo mo-rɔ-ɔ, ne ɔo taa mo asareε bo donɗo Sool se, ne ɔ ye, “Mo kosobee Sool, ane nyanpe Yeessu fanɗon ne oo lee mo eyee bo kaapo fo san ne fo bo kpa-rɔ fo e ba mfee-ɔ ya sun mo fo ase. Oo sun mo fo ase nee a fo akato beε nya bunɗi feye san-ɔ anen ne a du-o, na Wuribware a kufwiije timaa-o yweε fo se.”

* 8:33 Isaya 53.7-8 (LXX).

18 Puri amo-ro mfen ne ato ko feye nkingyi agyafu-o a lee Sool akatagyi-ro lee da, ne mo akato a bunji waa feye san-o anen ne a kee-o, ne do koso yere. Ne do bo asuu.

19 Mo a gyi ateese-o kamere-ro, ne do bee waa keyaalenj.

Anen ne Sool a towe abwaresej Damasikus man-no-o

Ne Sool a gyi nke mfene ko Kristoo akoregyipo ne bo bo Damasikus man-no-o ase.

20 Ne do yo mfen a kebwarekore akyan-o-ro ya lee o towe abwaresej feye Yeesuu gye Wuribware mo gyi-o nee.

21 Ne eye a kpen bamo ne do towe asen-o gywii bamo-o peee. Ne bo ye, "N gye onyare ne o bo Yerusalem man-no o mdo asese ne ba sun Yeesuu-o nee eee? O mon ba mfee nee feye o ba o bo kra Yeesuu asunpo ne bo bo mfee-o na o kinjaa bamo yaa Wuribware alonjopo abrese-o ase nee eee?"

22 Amaa kake kemaa mo na Sool a kekaapo-o-ro e waa len ki tii si. Mo a kaapo-ro neenee keto se ne Yeesuu e gye Kristoo ne Wuribware a sun bo kyonwe kaye-ro a asese-o feye o morowe bamo-o, Yudaa awuye ne bo bo Damasikus mfen-o mon taare lee kan ko.

23 Amo a kyee, ne Yudaa awuye-o a gyanje kra anen ne ba waa a bo mdo Sool-o.

24 Amaa oo nu keto ne Yudaa awuye-o a kra-o. Ne nkee mpase na kanye bo yere man kidenbee a abunogyi-o-ro ba kpa Sool a bo mdo.

25 Amaa nke nko kanye ne bamo ne bo gya Sool se-o a taa mo yaa kebanjoro kekyan ko ne baa pwee bo meraa man a kidenbee-o soso, ne do bor-o mfanseere ko-ro ne baa taa mo waa kike dabe ko-ro, ne baa ba ife bo da-ro, ne baa kra ife-o-ro yowe mo-ro boye baa bo ywee sweere. Ne do sere lee mfen bee yo Yerusalem man-no.

Anen ne Sool a kinji yo Yerusalem man-no-o

26 Sool a fo Yerusalem man-no-o, ne o kpa a o tii bamo ne baa kore Yeesuu gyi-o si. Amaa bo mon kore mo gyi feye nkee o tii bamo se, ne kufu a nya bamo peee.

27 Ne Bar-Nabas* a ba bo yaa mo Yeesuu ayaa-ro ayerepo-o ase. Ne do kaapo bamo-ro anen ne Sool a nu ane nyanje Yeesuu kpa-ro-o na anen ne Yeesuu a sa senja gywii mo-o, na anen ne Sool a nya kakpono kaapo abwaresej Yeesuu kenya-re-ro Damasikus man-no-o.

28 Amose se-o ne Sool a sii bamo ase, ne do nya kakpono towe abwaresej Yeesuu kenya-re-ro Yerusalem man-no peee.

29 Ne do bee towe abwaresej gywii Yudaa awuye ne ba sa Griiki senja-o, ne mo aa bamo a gyiiri ikii bo lee abwaresej-o se. Amose-o ne ba buwi ba kpa ekpa a bo mdo mo.

30 San ne Yeesuu akoregyipo-o a nu anen-o, ne baa yaa Sool Kayesareya man-no, ne baa ya ba mo bo kyonwe mo aye Taasus ne o bo ef-o.

31 Nkee feraa, bo lee anen ne Sool a kii Kristoo akoregyipo ne o mon lee o toora Kristoo akoregyipo, asore awuye ne bo bo Yudeya sweere se na Galileya sweere se na Samariya sweere se-o peee eye a yuri bamo. Ne Wuribware a kufwiije timaa-o a sa asore awuye-o keyaalen na wore, ne asese bweeto a bo tii bamo se, bo lee anen ne baa bu ane nyanje Yeesuu-o si.

Anen ne Peetroo a yo Lidaa na Yopaa eman-no-o

32 Ne Peetroo a nare man kemaa ne Yeesuu akoregyipo-o bo-o se o laa bamo. Ne san ko do yo bamo ne bo bo Lidaa man-no-o ase a o ya laa bamo.

33 Mfen ne do yo nu onyare ko ne ba tee mo e Iniya, ne mo kayowore peee mo a wu, ne o maa taare a o koso lee kran se nsu mburuwa-o.

34 Mfen ne Peetroo a tee mo kenya-re e, "Iniya, Yeesuu Kristoo e gye ne o sa a fo kpaare. Koso bo fo kran." Puri-ro mfen ne Iniya a koso kyuwiro.

35 Ne asese ne bo te Lidaa man-no na Saran ifuri si-o peee a nu onyare amo a kpaare-o, ne baa kore Yeesuu gyi, ne baa bo gya mo ekpa-o se.

36 Amo okyee ko mo bo Yopaa man ne mo aa Lidaa mon bo ef bweeto-o-ro, ne do kore Yeesuu gyi bweeto. Mo kenya-re e gye Tabitaa. (Amaa Griiki-ro mo kenya-re e gye Dookas, kaase e kaapo feye Kyanjporan.) Okyee mo feraa atiripo-ro kekya na kedamenanse wore doo ne o naa o waa.

37 San amo mo, do lo, ne oo wu. Ne baa gyee mo taa mo kifunij-o bo beya kebanjoro kekyan ko-ro soso na ba su kale.

38 Amose-o Yopaa awuye ne baa kore Yeesuu gyi-o a nu Peetroo si feye o bo Lidaa man-no-o, ne baa sun abee anyo ko mo ase feye bo ya towe gywii mo e, "Ane e kore fo, waa menaj ba ane ase."

39 Ne Peetroo a waa siraa, ne mo aa abee anyo amo a yo. Bamo a fo-o, ne baa yaa Peetroo kebanjoro kekyan ne okyee-o da kemo-ro-o. Ne akpenlekyee yere muruwaa kifunij-o na

* 9:27 Ayaa-ro ayerepo-o asun 4.36.

ba su. Ne baa ba ekaare ne ɔkyee-ɔ a baara sa atiripɔ san ne o te-o bo kaapo Peetroo aneɲ ne ɔkyee-ɔ bware-o.

⁴⁰ Ne Peetroo a sa ne bamo pɛɛɛ a lee kekyaɲ-ɔ-rɔ, ne oo kpuni anjuri, ne ɔ korɛ kebwarekore, ne oo kii ba kifuniɲ-o ase, ne ɔ ye, "Tabitaa, kyinɲi kyena." Mfeɲ ne oo buɲɲi akato. Mo a ɲu Peetroo-o, ne oo kyinɲi kyena.

⁴¹ Ne Peetroo a to mo-rɔ, ne ɔ kra mo-rɔ kya mo-rɔ, ne ɔ korɛ yere. Ne Peetroo a tee bamo ne baa korɛ Yeesuu gyi-o pɛɛɛ na akpenlekyee-ɔ, ne ɔ ba ɔkyee-ɔ bo kaapo bamo.

⁴² Okɛmaa ne ɔ bo Yopaa man-nɔ-ɔ a nu aseɲ mo. Ne aseɛ bweeto a korɛ Yeesuu gyi.

⁴³ Ne Peetroo a gyi ɲke kafwee ko gbanseba ne ba tee e Simɔɲ-ɔ ase Yopaa mfeɲ.

10

Peetroo na Kooniliyus

¹ San amo mo, ɔnyare ko mo bo Kayesareya man-nɔ, ne ba tee mo e Kooniliyus. Mo e gye Roma awuye asoogyaa alafa asiye ne ba tee bamo e Italiya asoogyaa-o-ro kelafa ɔbresi. ² ɔ gye sese timaa nee feɛ. Ne mo aa mo laɲ-nɔ awuye pɛɛɛ mo a mon gye Yudaa awuye gbaa ooo, ne ba san Wuribware. Ne ɔ beɛ ɔ kya Yudaa awuye atiripɔ-rɔ, na ɔ korɛ kebwarekore san kema.

³ Kake ɲko, kyɔwe kikpeerebeɛ, ne ɔnyare mo a yo ya korɛ kebwarekore, ne oo ɲu kotoko feye dee-ro-o. Wuribware kabɔ ko ne oo ɲu neɛneɛ-o na oo lweero mo ase tee mo feye "Kooniliyus!"

⁴ Na kufu de mo, ne ɔ deere Wuribware kabɔ-ɔ, ne oo bise feye, "Nteto nee, mo nyanpe?" Ne Wuribware kabɔ amo a beɲaa mo e, "Wuribware akato a gyi fo kebwarekore na kedamenanɛ ne fo e waa atiripɔ-ɔ se, ne ɔ kpa a ɔ beɲaa fo.

⁵ Na mbeyamo san aseɛ bo kyɔwe Yopaa man-nɔ, na bo ya tee ɔnyare ko ne ba tee e Simɔɲ Peetroo-o.

⁶ ɔ gye gbanseba ne ba tee mo e Simɔɲ, ne o te ɔpɔ keɛ-ɔ ɔfo nee."

⁷ Ne Wuribware kabɔ-ɔ a lee mfeɲ o yii, ne Kooniliyus a tee mo anya anyo na soogyaa konko ne ɔ waa kusun ɔ sa mo mo laɲ-nɔ, ne o san Wuribware-ɔ.

⁸ Ne ɔ towe keto ne kaa waa-ɔ gywii bamo, ne oo san bamo bo kyɔwe Yopaa man-nɔ.

⁹ Kemɔ kaye ɲke-o ne baa yo ba to-rɔ Yopaa-o, ne Peetroo a dee bamo akyan teɛseɛ amo koko mpase amo a ɔ ya korɛ kebwarekore. ¹⁰ San-ɔ akon de mo, ɔ kpa ateese a o gyi. Bamo a maa se ba waa ateese-o, ne oo ɲu keto ko feye dee-ro-o.

¹¹ Oo ɲu nee feye awore-rɔ a buɲɲi-ro, ne waagya dabe ko a lee sosɔ ɔ ba-rɔ feye bokɔ a de mo anu ana-ɔ-rɔ, ne ɔ bo lee da-ra mo ase.

¹² Mo na awɔ na akeri na mbogyii eworese eworese mo bo waagya amo-rɔ.

¹³ Ne oo nu bore ko a lee sosɔ towe gywii mo feye, "Peetroo, kosɔ na fo mo wo!"

¹⁴ Amaa Peetroo a beɲaa nee e, "Mo nyanpe, ma gyi mmɔ daa, a lee feye mo a kosɔ-o, mon tee gyi keto ne ane Yudaa awuye mbraa-ɔ ye a gye iyisi ne ba kisi-o."

¹⁵ Ne bore-ɔ a beɛ towe nyasepo gywii mo feye, "Keto ne mbeyamo Wuribware ye ki bware kigyi-o, fo-ɔ fo ma kisi kigyii!"

¹⁶ Ne bore amo a towe amo-ɔ iluwi esa gywii mo, ne oo kine kigyi aneɲ deɛ, ne ato-ɔ pɛɛɛ a beɛ kinɲi yo sosɔ.

¹⁷ Peetroo a san ɔ fa keto ne oo ɲu-o mfeɛre-ɔ, na ɲke ne aseɛ ne Kooniliyus a san bamo-ɔ a fo Simɔɲ laɲ ba bo yere mo kabuno.

¹⁸ Ne baa bise bo kyɔwe laɲ-ɔ-rɔ feye, "ɔfo ko bo laɲ mo-rɔ mfeɛ ne ba tee mo e Simɔɲ Peetroo aaa?"

¹⁹ Peetroo a san ɔ bo kekyaɲ-ɔ sosɔ mfeɲ ɔ fa keto ne oo ɲu-o mfeɛre-ɔ, ne Wuribware a kufwiɲe-o a towe gywii mo feye, "Nu! Aseɛ asa ko bo mfeɛ ba kpa fo.

²⁰ Amose-ɔ waa siraa na fo kporowe yo laɲ-nɔ, na fo aa bamo yo bamo aye, a lee feye mo ya san bamo. Fo ma kine."

²¹ Ne Peetroo a kporowe ya towe gywii aseɛ asa amo feye, "Mo ne mone i buwi mone e kpa nee. Mone kpa se?"

²² Ne bo ye, "To, ane mon de baye ko. Roma soogyaa bresi Kooniliyus ya san ane fo ase. ɔ gye sese timaa, ne o san Wuribware, ne Yudaa awuye mo pɛɛɛ i bu mo. Wuribware kabɔ ko a ba mo ase bo towe gywii mo feye ɔ tee fo mo aye, na o nu keto ne fo de a fo towe-ɔ."

²³ Amo feraa, ne Peetroo a sa ne baa lwee laɲ-nɔ, ne ɔ porɔre bamo na bo di a kaye ke. Kaye a ke-o, ne ɔ waa siraa, ne mo aa bamo na Yopaa awuye bamo ne baa korɛ Yeesuu gyi-o bokɔ a yo.

²⁴ Kemɔ kaye ɲke-o ne baa fo Kayesareya man-nɔ kyɔ ya to feye Kooniliyus na mo kwebeɛ-ana na mo nyare-ana ne ɔ tee-ɔ a waa siraa bo te bo gywii mo.

25 Peetoo a deŋ o lwee laŋ-ɔ-rɔ, ne Kooniliyus a lee bo gyanŋaa mo bunŋe kpuni anjuri mo akato-rɔ sun mo.

26 Ne Peetoo a towe gywii mo e, "O daabii, koso yere, mo fanfan gye sese nee feye fo-ɔ dee."

27 Bamɔ a lwee laŋ-ɔ-rɔ-ɔ na ɔ sa senja Kooniliyus ase, ne ɔ ya to feye asese bweeta a gyanŋe mfen.

28 Ne ɔ towe gywii bamɔ feye, "Mone fanfan nyi feye ane Yudaa awuye a mbraa-ɔ mon sa kpa feye Yudaanyi na oko ne ɔ mon gye Yudaanyi nare beee o lwee mo laŋ-na. Amaa mbeyomɔ Wuribware a kaapo mo feye m ma lee tenji-ro na m ma lee towe feye oko de iyisi na ŋ kperi ane se na mo aa mo ma nare.

29 Amose se ne mone a sun tee mo-ɔ, ne mon kine, ne mo a ba-ɔ nee. To, mo i bise mone feye kemo se ne mone a tee mo."

30 Ne Kooniliyus ye, "To, mon de boye ko. Ndoɔ nke nna nee feye mo a yo a ŋ ya kore kebwarekore mo laŋ-na mpase, ne mo a ŋu onyare ko feye dee-ro-o na ɔ yere mo akato-rɔ o bun kaare toresese.

31 Ne ɔ ye, 'Kooniliyus, Wuribware a nu fo kebwarekore, ne oo ŋu kedamenanŋe ne fo e waa atiripɔ-ɔ peee.'

32 Ne ɔ ye, 'Mbeyomɔ sun oko Yopaa man-na na ɔ ya tee onyare ne ba tee e Simon Peetoo-o. ɔ gye fo bo onyare ko ne ba tee mo e Simon Gbanseba ne o te ɔpo kee-ɔ aye!'

33 Amose ne mo a sun tee fo. Fo a ba-ɔ, aa waa mo kone bweeta. Mbeyomɔ ane peee a gyanŋe ane nyanŋe Wuribware akato-rɔ ane e kpa a ane nu keto ne ɔ ye fo towe gywii ane-ɔ nee."

Keto ne Peetoo a towe gywii Kooniliyus-ana-ɔ

34 Ne Peetoo a lee ɔ towe keto ne o de a ɔ towe-ɔ. ɔ ye, "Mbeyomɔ feraa, Wuribware a kaapo mo feye bo fo ndoo, mo a waa boye feye mo a tenji asese-ro-ɔ. Amaa Wuribware ase feraa, oko mon kwee, ne ɔ maa bu oko ɔ kyon oko.

35 Na Wuribware feraa, kasuro kema ne fo a lee kamɔ-ro-ɔ, ne fo e tee fo i sun mo, ne fo e waa keto ne ɔ kpa-ɔ, ɔ kpa fo asen.

36 Amɔ-ɔ peee gbaa Isireelii awuye ne Wuribware a taa mo asen amɔ bo sa. Ne ɔ borɔ Yeessu Kristoo si towe abwaresen feye Wuribware e kpa a o yuri ane ŋkpono. Amaa kasentŋ feraa Yeessu mon gye ane Yudaa awuye wore nyanŋe nee. ɔ gye ton kema awuye nyanŋe nee.

37-38 Mo e kore a n gyi feye mone a nu asen ne aa ba ane aye nke mfen mo-ro-ɔ. Saŋ ne Yohane Osuuboro-ɔ e towe abwaresen feye asese nu bamɔ eyee, na bo lee bamɔ ebaye-ro, na ɔ bo bamɔ asuu-o, ne Wuribware a sa Yeessu Nasaretenyi-o mo keyaalen na mo kufwiŋe timaa-o. M bee mo e kore a n gyi feye mone a nu ane ne Yeessu a gye ŋkrere waa mo kusun Galileya sweere se, ne oo muruwi ane sweere se peee-ɔ. Wuribware a gya mo kamere-ɔ se-ɔ, ɔ waa itimaa ton kema ne ɔ yo-ɔ, ne ɔ kya alopo na bamɔ ne ɔbansam te bamɔ se-ɔ.

39 Ne ane peee a ŋu keto kema ne ɔ waa Yudeya sweere peee se na Yerusalem man-na-ɔ. Ne baa ba ndangyii bo da mo bo mera kiyii kpare-abee-ro se mo.

40 Ne kemo kake sasero-ɔ ne Wuribware a kyinŋi mo lee lowi-ro, ne oo lee mo eyee ifuri.

41 Amaa n gye okema a ŋu mo. Ane ne ane gye bamɔ ne ɔ kyɔ lee-o ya ŋu mo, ane ne ane a ŋu keto kema ne Yeessu a waa-ɔ, ne ane aa mo a gyi ateese, ne ane a nuu nta saŋ ne oo kyinŋi lee lowi-ro-o kamere-ro.

42 Ne ɔ towe gywii ane feye ane towe mo asen gywii asese bo kaapo bamɔ feye mo ne Wuribware a lee feye ɔ waa bamɔ ne bo mon tee wu-o na bamɔ ne baa wu-o peee osenŋipo.

43 Ne Wuribware a akyaame-ɔ peee ne baa dee kyena-ɔ a towe mo asen feye Wuribware e taa okema mo ne ɔ kore mo gyi-o ebaye a ɔ bo ke mo. Wuribware e borɔ Yeessu si na ɔ taa okema ne ɔ kore mo a o gyi-o ebaye bo ke sese-ɔ."

44 Na Peetoo saŋ ɔ sa senja, ne Wuribware a kufwiŋe timaa-o a bo ywee okema ne ɔ bo mfen o nu mo asen-ɔ se.

45 Ne eyee a kpen Yudaa awuye ne baa kore Yeessu gyi, ne bamɔ aa Peetoo peee a lee Yopaa, ne bo yere mfen-ɔ, bo lee ane ne Wuribware a sa ne mo kufwiŋe timaa-o a ywee bamɔ ne bo mon gye Yudaa awuye-o gbaa se-ɔ.

46 A lee feye baa nu bamɔ a sa esensa ko ne bamɔ aa asese-ɔ fanfan gbaa maa nu emo-ro-ɔ, na ba kyoro Wuribware a kedabe-ɔ.

47 Ne Peetoo ye, "Asese mo a nya Wuribware a kufwiŋe timaa-o nee feye ane-ɔ dee. Amose-ɔ oko e taare a o kun bamɔ feye ane ma ba nkyu bo bo bamɔ asuu aaa?"

48 Amose se-ɔ ne ɔ sa ne baa bo bamɔ asuu Yeessu Kristoo kenya-re-ro. Ne bo ye Peetoo kyena bamɔ ase nke ŋnyo ko.

11

Peetoo kumuruwi-ro a ketɔ ne ɔɔ bɔ tɔwe gywii Yerɔsalem asɔrɛ awuye-o

¹ Ne Yeessuu ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ na Yudeya sweere se a bamɔ ne baa kɔɔre Yeessuu gyi-o pɛɛɛ a nu feye bamɔ ne bɔ monj gye Yudaa awuye-o gbaa a nu abwaresɛn-ɔ, ne baa kɔɔre amɔ gyi.

² Amɔse-ɔ sanj ne Peetoo a yɔ Yerɔsalem man-nɔ, ne bamɔ ne bɔ yere-rɔ feye bɔ tenje bamɔ ne bɔ monj gye Yudaa awuye-o atweetu-o pwɛɛ na bamɔ aa bamɔ deɛ taare nare na bɔ gyi abɛɛ ase-ɔ a pɔrɔ mɔ feye,

³ "Fɔ a waa ɔɔ ya sɔwe bamɔ ne bɔ monj tenje atweetu-o aye."

⁴ Amɔse-ɔ ne Peetoo a tɔwe ketɔ ne kaa waa-ɔ pɛɛɛ kegyase kegyase gywii bamɔ.

⁵ ɔɔ tɔwe neɛ ɛ, "Sanj ne m bɔ Yopaa man-nɔ mɔ e kɔre kebwarekɔre-ɔ, ne mɔ a nju atɔ kɔ feye dee-ro-o a lee sɔsɔ a ba feye bamɔ a kra waagya anju ana-rɔ, ne ba yɔwe-rɔ ba lee sɔsɔ ba-rɔ-ɔ. Ne ɔɔ bɔ lee da mɔ akatɔ-rɔ.

⁶ Mɔ a deere waagya-ɔ-rɔ-ɔ, ne mɔ a nju mbɔ na awɔ na akeri na mbogyii.

⁷ Ne mɔ a nu bɔre kɔ a lee sɔsɔ tɔwe gywii mɔ feye, 'Peetoo, kɔsɔ yere na fɔ mɔɔ wɔ.'

⁸ Amaa mɔ a berɔnaa mɔ neɛ feye, 'Mɔ nyanje, ma gyi mmɔ daa, a lee feye mɔ a kɔsɔ-ɔ, monj tɛɛ gyi ketɔ ne anɛ Yudaa awuye mbrɔa-ɔ ye a gye iyisi ne ba kisi-o.'

⁹ Ne bɔre amɔ a beɛ tɔwe ɛ, 'Ketɔ ne mbeyɔmɔ Wuribware ye ki bware kigyi-o, fɔ-ɔ fɔ ma kisi kigyi.'

¹⁰ Amɔ-ɔ a waa iluwi esa, ne nkeɛ amɔ pɛɛɛ a beɛ kinji yɔ sɔsɔ.

¹¹ Mfenj ne abɛɛ asa kɔ ne baa sunj bamɔ lee Kayesareya man-nɔ-ɔ a fɔ lɔn ne n te mɔ-rɔ-ɔ.

¹² Ne Wuribware a kufwiije-o a tɔwe gywii mɔ feye mɔ aa bamɔ a yɔ na m ma kine. Abɛɛ asiye mɔ ne baa lee Yopaa man-nɔ, ne baa kɔɔre Yeessuu gyi-o ya yaa mɔ Kayesareya mfenj, ne anɛ pɛɛɛ a lwee ɔnyare ne oo sunj tee mɔ-ɔ a lɔn-ɔ-rɔ.

¹³ Ne ɔɔ tɔwe gywii anɛ anɛn ne oo nju Wuribware kabɔ kɔ a bɔ yere mɔ lɔn-ɔ-rɔ-ɔ. Na anɛn ne Wuribware kabɔ amɔ a tɔwe gywii mɔ ɛ, 'Sunj ɔkɔ Yopaa man-nɔ bɔ kyɔnwe ɔnyare kɔ ne ba tee mɔ ɛ Simɔn Peetoo-o ase.

¹⁴ Mɔ-ɔ mɔ e tɔwe anɛn ne Wuribware e mɔrɔwe fɔ aa fɔ lɔn-nɔ awuye-o a o gywii fɔ.'

¹⁵ Amɔ e gye feye mɔ a lee mɔ e tɔwe asɛn mɔ i gywii bamɔ-ɔ, a monj kyee ne Wuribware a kufwiije timaa-o a bɔ yweɛ bamɔ se feye kegyenkɛɛ-ɔ anɛn ne ɔɔ yweɛ anɛ se-ɔ deɛ.

¹⁶ Ne mɔ a nyinji ketɔ ne anɛ nyanje Yeessuu a tɔwe-ɔ se feye, 'Yohanee Osuubɔpɔ-ɔ de nkyu ɔ bɔ asɛɛ asuu, amaa monj fɛraa Wuribware a kufwiije timaa-o e yweɛ monj se. Na Wuribware ba mɔ kufwiije timaa amɔ bɔ gyee monj.'

¹⁷ A bɔ-rɔ anɛn feye Wuribware a sa bamɔ ne bɔ monj gye Yudaa awuye-o mɔ kufwiije timaa-o neɛ feye anɛn ne ɔɔ sa anɛ ne anɛ a kɔɔre anɛ nyanje Yeessuu Kristoo gyi-o deɛ. Amɔse-ɔ nɛɛ e gye mɔ-ɔ mɔ ne mɔ e taare a n tii Wuribware kusunj kpa?"

¹⁸ Bamɔ a nu asɛn mɔ pɛɛɛ-ɔ, ne baa yɔwe Peetoo keɔrɔ, ne baa kyɔrɔ Wuribware. Ne bɔ ye, "Amɔ fɛraa Wuribware a sa bamɔ ne bɔ monj gye Yudaa awuye-o gbaa kpa feye bɔ nu bamɔ eyee, na bɔ lee bamɔ ebɔye-rɔ, na bɔ nya nkpa na kukyure ne a monj de kɛɛ-ɔ."

Asɔrɛ ne a bɔ Anteyɔkeya man-nɔ-ɔ

¹⁹ Sanj ne Yudaa awuye-o a mɔɔ Stifan-ɔ, bamɔ beɛkɔ-ana Yudaa awuye ne baa kɔɔre Yeessuu gyi-o a brawe-rɔ, a lee feye baa lee ba waa bamɔ awɔrefɔɔ bweɛtɔ. Bamɔ bɔkɔ a yɔ hareɛ Fonikiya sweere se na Kiprus kwii si na Anteyɔkeya man-nɔ ba tɔwe asɛn timaa-o ba gywii Yudaa awuye-o wɔre.

²⁰ Amaa bamɔ bɔkɔ ne baa kɔwe bamɔ Kiprus kwii si na Kireeneɛ man-nɔ-ɔ a yɔ Anteyɔkeya, ne baa tɔwe asɛn timaa bɔ lee anɛ nyanje Yeessuu kunju si gywii bamɔ ne bɔ monj gye Yudaa awuye-o.

²¹ Bamɔ a de anɛ nyanje a keyaalen-ɔ se-ɔ, bamɔ ne bɔ monj gye Yudaa awuye-o bweɛtɔ a kɔɔre asɛn timaa-o gyi, ne baa gya Yeessuu a kebwaresun-ɔ si.

²² Ne asɔrɛ awuye ne bɔ bɔ Yerɔsalem man-nɔ-ɔ a nu amɔ asɛn-ɔ, ne baa sunj Bar-Nabas bɔ kyɔnwe Anteyɔkeya mfenj.

²³⁻²⁴ Mɔ a fɔ, ne oo nju anɛn ne Wuribware a yure asɛɛ-ɔ se-ɔ, ne mɔ akatɔ a gyi. Mɔ a gye sɛsɛ timaa, ne ɔ beɛ o de Wuribware a kufwiije timaa-o bweɛtɔ, ne ɔɔ kɔɔre Yeessuu gyi bweɛtɔ-ɔ se-ɔ, ne ɔɔ waa asɛɛ-ɔ wɔre, ne ɔɔ yere bamɔ se kɔkɔre feye bɔ kya se gya anɛ nyanje Yeessuu si kaseɔn-ɔ, na bɔ ma kinji kamɛɛ. ɔ sanj ɔ bɔ mfenj, ne asɛɛ bweɛtɔ a bɔ kɔɔre Yeessuu gyi, ne baa bɔ tii akɔɔregyipo ne bɔ kyɔ bɔ bɔ mfenj-ɔ se.

²⁵ Ne Bar-Nabas a kya se yɔ Taasus man-nɔ a ɔ ya buwi kpa Sɔɔl.

²⁶ Mɔ a ya kpa Sɔɔl nju-o, ne ɔɔ yaa mɔ Anteyɔkeya. Abɛɛ anyɔ amɔ a gyi kasu mfenj, na bamɔ aa mfenj a asɔrɛ awuye-o e gyanje, ne baa kaapɔ asɛɛ biribiri abwaresɛn. Anteyɔkeya mfenj ne baa gye nkɛɛ tee bamɔ ne baa kɔɔre Yeessuu gyi-o kenyaɛ feye Kristoo awuye.

27 Amɔ sanj amɔ Wuribware akyaaameε kɔ mɔ a lee Yerɔsalem yɔ Anteyɔkeya mfeɲ.
 28 Ne Wuribware a kufwiije-o a sa ne bamo-rɔ ɔkɔ ne ba tee mɔ ε Agabus-o a koso yere, ne ɔɔ tɔwe feye akɔɲ dabɛ kɔ ε kpa a a ba sweere peεε se. (Ne aa ba kasentɲ sanj ne Roma awuye a owure dabɛ ne ba tee mɔ ε Kilawudiyus-o a gyi kuwure-o.)
 29 Ne Kristoo awuye ne bɔ te Anteyɔkeya-ɔ a kra feye bamɔ ɔkɛmaa ε kyɔɲwe bamo beεkɔ-ana ne baa kɔɔre Yeessu gyi, ne bɔ bɔ Yudeya sweere se-ɔ ketɔ ne baa taare-ɔ.
 30 Kasentɲ mɔ, ne baa kpa atanne bɔ sunj Bar-Nabas na Ɔɔɔl, ne baa taa yaa bɔ sa mfeɲ a asareε abrese-ɔ.

12

Anɛɲ ne Owure Herɔd a tii Peetroo tiikpa, ne Wuribware a kɔɔre mɔ lee mɔ kesareε-rɔ-ɔ

1 Amɔ sanj mɔ Owure Herɔd* a lee ɔ waa asareε awuye ne bɔ bɔ Yerɔsalem man-ɔ-ɔ bɔkɔ borɔkraa.

2 Ne ɔɔ sa ne mɔ asoogyaa awuye a ba kepan bɔ mɔɔ Yohanee mɔ daa Yakubu.

3 Mɔ a ɲu feye Yakubu kemɔɔ-ɔ a waa Yudaa awuye kɔne-ɔ, ne ɔɔ beε kra Peetroo. Ɔɔ waa amɔ ɲke ne Yudaa awuye ε waa kasu kana ngyanɲe kɔ ne ba gyi Bodobodoo-ne-yiisi-mon-te-ro-o.

4 Bamɔ a kra mɔ-ɔ, ne baa tii mɔ tiikpa, ne baa sa ne asoogyaa awuye ana anɛɲ ntunɲ nna a deere mɔ se. Ne Owure Herɔd a waa mɔ mfeere feye ɔ sa a bɔ gyanɲe gyi mɔ asɛɲ sanj ne kasu kana ngyanɲe kɔ ne ba gyi Wuribware-a-kyaa-anɛ-yɔwe a ateese-o a lowe-ɔ.

5 Amɔse-ɔ ne baa tii mɔ. Amaa asareε awuye-o a yere kebwarekɔre se kake kemaa feye Wuribware lee mɔ lee owure-o kesareε-rɔ.

6 Feye nyanɛ ne Owure Herɔd ye ɔ gyanɲe asεse na o gyi Peetroo asɛɲ-ɔ, kemɔ ndɔɔ kanye na Peetroo da asoogyaa awuye anyɔ mbɔɲtɔ-rɔ, na baa ɲure mɔ agharabi anyɔ, na asoogyaa awuye kɔ mɔ yere kekyan ne baa tii Peetroo kemɔ-rɔ-ɔ kibunogyi-ro.

7 Mfeɲ ne Wuribware kabɔɔ kɔ a bɔ yere Peetroo asε kekyan ne ɔ bɔ kemɔ-rɔ-ɔ. Amɔ a gye kanye gbaa ooo, ne kekyan-ɔ-rɔ a lanɲe-rɔ. Ne Wuribware kabɔɔ amɔ a lenkpan Peetroo kebaakpa, ne oo kyɲɲi. Ne kabɔɔ-ɔ ye, "Waa menan kɔso!" Puri amɔ-rɔ ne agharabi ne baa bɔ da mɔ asareε-rɔ-ɔ a sanɲe lee da.

8 Ne Wuribware kabɔɔ-ɔ ye, "Kere se na fɔ waa-rɔ fɔ asebeta na fɔ bunj fɔ waagya." Ne Peetroo a waa anɛɲ.

9 Ne Peetroo a gya mɔ se lee kekyan-ɔ-rɔ, na ɔ mon nyi ketɔ ne Wuribware kabɔɔ-ɔ ε waa-ɔ, a lee feye aa waa mɔ feye mɔ a ku dee-o nee.

10 Ne baa kyɔɲ asoogyaa awuye katun gyeɲkpeεse-ɔ na kanyɔsepo-ɔ se. Ne ɲkee lalalowe-ɔ, ne baa bɔ fɔ pɔne dabɛ ne baa ba kegyeretɔ bɔ waa, ne o tii kabɔre ne ka lwee man-ɔ-ɔ. Mfeɲ ne pɔne amɔ fɲɲɲɲ a bunɲi, ne baa kyɔɲ lee, ne baa borɔ kabɔre kɔ, ne puri-ro mfeɲ Wuribware kabɔɔ amɔ a ɲaa yɔwe Peetroo.

11 ɲkee fɛraa, ne Peetroo a pini ketɔ ne kaa waa-ɔ, ne ɔ ye, "Mbeyɔmɔ fɛraa, mɔ a ɲu feye a gye kasentɲ. Wuribware ya sunj mɔ kabɔɔ-ɔ feye ɔ bɔ lee mɔ lee Owure Herɔd kesareε-rɔ, na o lee mɔ lee ketɔ kemaa ne Yudaa awuye ε kpa feye kɔ waa mɔ-ɔ-rɔ."

12 Mɔ fɲɲɲɲ a ɲu anɛɲ ne a du bɔ sa mɔ-ɔ se-ɔ, ne ɔɔ yɔ Yohanee Maak mɔ nyi Mariya aye, na asεε bweεtɔ a gyanɲe mfeɲ kanye amɔ ba kɔre kebwarekɔre ba sa Peetroo.

13 Ne Peetroo a da lan a kana a pɔne-ɔ se, ne bamɔ kabre kɔ ne ba tee mɔ ε Rosa-o a lee ya kee.

14 Ne oo pini Peetroo bore, ne mɔ akatɔ a gyi bweεtɔ hareε ɔ tanj se a o bunɲi pɔne-ɔ sa Peetroo, ne oo kinɲi lweero ya tɔwe gywii bamɔ feye Peetroo yere kawu.

15 Ne baa tɔwe gywii mɔ feye, "Fo ε lo ebɔɲ nee eεe?" Ne ɔɔ yere-ro feye, "A gye kasentɲ." Amɔse-ɔ ne baa beɲɲaa mɔ feye, "Wuribware a kabɔɔ ne Peetroo de, ne ka kunj mɔ-ɔ nee."

16 Sanj mɔ peεε na Peetroo sanj ɔ da pɔne-ɔ se. Ne ɲkee fɛraa baa bɔ bunɲi, ne bamɔ a ɲu mɔ-ɔ, ne aa kpeɲ bamɔ eyee.

17 Ne ɔɔ ya mɔ kesareε bɔ tɔwe gywii bamɔ feye bɔ laata, ne ɔɔ tɔwe anɛɲ ne Wuribware a lee mɔ lee tiikpa-ɔ peεε gywii bamɔ. Ne ɔ ye, "Mon! ya tɔwe amɔ gywii Yakubu na Kristoo awuye ne baa san-ɔ peεε." Ne ɔɔ lee bamɔ asε mfeɲ beε yɔ tɔɲ kɔ.

18 Kaye a ke-o, ne asɛɲ a tɔ asoogyaa awuye ne ba deere tiikpa-ɔ se-ɔ. Ntɛtɔ ya waa Peetroo?

19 Ne Owure Herɔd ye bɔ buwi kpa mɔ. Amaa baa kpa mɔ kpɔne. Amɔse se-ɔ ne oo bise asoogyaa awuye-o amɔ asɛɲ, ne ɔɔ sa kana feye bɔ mɔɔ bamɔ.

Amɔ kamε-rɔ ne owure-o a lee Yudeya sweere se ya kyena Kayesareya man-ɔ kafweε.

Anɛɲ ne Herɔd a wu-ɔ

* 12:1 Mɔ ε gye Herɔd Agripa gyeɲkpeεse-ɔ nee.

²⁰ Ne Owure Herɔd dun a fwii Tiro na Sidɔn eman awuye si. Amosɛ-ɔ ne baa kpɔwe abee yɔ a bɔ ya ŋu mɔ, bɔ lee feye bamɔ atese gyise peɛɛ a lee owure a sweere-ɔ se nee. Pweɛ ne baa yɔ-ɔ, baa tɔwe gywii anyare ne ɔ deere owure a lan-ɔ-rɔ a ayaafɔre-ɔ se ne ba tee mɔ ε Balasitus-o nee, ne oo sure si feye ɔ kya bamɔ-rɔ. Ne baa yɔ owure-o ase ya tɔwe gywii mɔ feye ɔ sa a mɔ dun yuri.

²¹ Ne owure-o a sa kake, ne ɔ tee asese-ɔ peɛɛ baa mɔ akato-rɔ. Ne oo bun mɔ awureto, ne ɔ kyena mɔ kawuregya se, ne ɔ sa senja gywii asese-ɔ.

²² Ne asese-ɔ a kyoro mɔ senja sase fee-rɔ feye, "N gye sese e gye ne ɔ sa senja-ɔ, kisi ko nee."

²³ Ne Wuribware kabɔɔ ko a ba kame-ro kolo bɔ da mɔ, ne asonja ɔ a gyi mɔ ekyorɔwe, ne oo wu, a lee feye ɔ mon kyoro Wuribware feye mɔ a sa mɔ kuwure na kedabe.

²⁴ San amɔ asese bweeto maa se ba nu abwaresej, na ba kɔre ba gyi.

²⁵ Ne Bar-Nabas na Sɔl a lowe keto ne baa yɔ kemɔ se-ɔ, ne baa taa Yohanee Maak, ne bamɔ aa mɔ a kinji yɔ Anteyokeya man-no.

13

Anɛj ne baa lee Bar-Nabas na Sɔl sun-o

¹ San amɔ Anteyokeya asɔre awuye-ɔ bokɔ gye Wuribware akyaameɛ na abwaresej akaapɔpɔ. Bamɔ anyare e gye Bar-Nabas, na Simeyɔn (ne ba tee ε Ogyigyii-o) na Lukiyus (ne ɔ lee Kireeneɛ man-no-ɔ) na Manayɛn (ne baa bera mɔ aa Owure Herɔd-ɔ) na Sɔl.

² San ko, ne ba sun Wuribware na ba kra akon, ne Wuribware a kufwiije timaa-o a tɔwe gywii bamɔ feye, "Mon! lee Bar-Nabas na Sɔl sa mɔ, na bɔ ya sun mɔ kusun ne mɔ a tee bamɔ kemɔ se-ɔ."

³ Ne baa meraa se ba kra akon na ba kɔre kebwarekɔre, ne baa ba asareɛ bɔ dɔnɔ bamɔ anu si yure bamɔ, ne baa sun bamɔ bɔ kyonwe.

Anɛj ne Sɔl a yɔ mɔ kpa gyɛnkpeɛɛ-na ɔ ya tɔwe abwaresej-ɔ

⁴ Ne Wuribware a kufwiije timaa-o a kaapo Bar-Nabas na Sɔl, ne baa yɔ Silukiya man-no, ne baa borɔ nkyu si yɔ Kiprus kwii si.*

⁵ Bamɔ a fɔ Salamis man-no-ɔ, ne baa tɔwe abwaresej Yudaa awuye ne bɔ bɔ mfen a kebwarekɔre akyan-ɔ-rɔ gywii asese. Amɔ Yohanee Maak gbaa tii bamɔ se ɔ kya bamɔ-rɔ.

⁶ Ne baa ya fɔ hareɛ mfen ne baa tee ε Pafos man-no-ɔ. Ne baa tɔ kisiben wuye ko ne ba tee mɔ ε Bar-Yeesuu-o mfen. Griiki senja-rɔ mɔ kenyaɛ e gye Ilimas. ɔ gye Yudaanyi nee, ne ɔ ye mɔ fɛraa gye Wuribware kyaameɛ nee.

⁷ Kisiben wuye amɔ mɔ nyare e gye kwii amɔ se gominaa ne ɔ yere Roma owure dabe-ɔ ayaa-rɔ, ne ba tee mɔ ε Serɛgiyus Pɔl. Ne gominaa-o de kanyiasɛn, ne ɔ tee Bar-Nabas na Sɔl bɔ lee feye ɔ kpa a o nu abwaresej.

⁸ Amaa kisiben wuye-o mon sure si sa bamɔ, a lee feye ɔ maa kpa feye gominaa-o kɔre abwaresej-ɔ gyi.

⁹ Ne Sɔl (ne mbeyɔmɔ ba tee mɔ ε Pɔl-ɔ) a deere kisiben wuye amɔ, na Wuribware a kufwiije timaa-o keyaalen bɔ mɔ ase.

¹⁰ Ne ɔ ye, "Fɔ, ɔbɔnsam mɔ gyi! Fɔ fɛraa, keto kemaɛ ne ki bware-o gye fɔ dɔn nee. Fɔ e penna asese nee san kemaɛ, ne njkee fɔ i kyurowi Wuribware a kasɛntin-o fɔ i kii kayɛba san kemaɛ!

¹¹ Wuribware i gyiiri fɔ kesebo. Fɔ akato i bwee na fɔ ma lee ŋu ato bɔ fɔ san ko pweɛ." Puri-ro mfen ne aa waa Ilimas feye kibugyii a da mɔ akato se-ɔ, ne mɔ akato a bwee. Ne ɔ lee teyi asareɛ o buwi ɔ kpa ɔko ne ɔ kra mɔ kesareɛ-rɔ na ɔ kaapo mɔ kpa-ɔ.

¹² Gominaa amɔ a ŋu keto ne kaa waa-ɔ, ne ɔ kɔre anɛ nyanje Yeesuu gyi, bɔ lee feye Pɔl a abwaresej kekaapo-ɔ a tɔraa mɔ kakpon-ɔ-rɔ.

Pɔl koyɔ Anteyokeya ne a bɔ Pisidiya sweere se-ɔ

¹³ Ne Pɔl mɔ aa mɔ anareberepɔ a borɔ ɔpɔpɔ se lee Pafos yɔ Peɛga man ne ɔ bɔ Pamfiliya sweere se-ɔ-rɔ. Mfen ne Yohanee Maak a yɔwe bamɔ kinji yɔ Yerɔsaleɛ man-no.

¹⁴ Ne baa kya se lee Peɛga mfen ya fɔ Anteyokeya ne ɔ bɔ Pisidiya sweere se-ɔ. Kukyure kake a fɔ-ɔ, ne baa yɔ Yudaa awuye ne bɔ bɔ mfen a kebwarekɔrekyan-ɔ-rɔ ya kyena.

¹⁵ Feye anɛj ne bɔ kyɔ ba waa-ɔ, ne bamɔ ne bɔ gye kebwaresej-o agyɛnkpeɛpɔ-ɔ a kare abwaresej-ɔ. Mosis a mbraa a wɔre-ɔ-rɔ ne baa gye njkpeɛ kare, ne baa kare akyaameɛ-ɔ ɔko a wɔre-ɔ-rɔ bɔ gya se. San ne baa kare lowe-ɔ, ne kebwarekɔrekyan abrese-ɔ a sa ne baa tɔwe gywii Pɔl-ana feye, "Anɛ kosɔbeɛ-ana, monɛ i de Wuribware asɛn ko ne a kaapo anɛ ato-ɔ, anɛ e kpa feye mon! tɔwe gywii asese mɔ peɛɛ na bɔ nu."

* 13:4 Deere ifotoo ne e bɔ Abwaresej wɔre-ɔ keɛ-ɔ.

16 Ne Pɔɔl a kɔsɔ yere, ne ɔɔ ya asese-ɔ kesaree feye bamɔ ɔkɛmaa laato, ne ɔɔ meraa mɔ senɔa se feye, "Mɔ beko-ana Isireelii awuye na ɔkɛmaa ne ɔ mon gye Isireeliinyi, ne ɔ bo mfee, ne o sun Wuribware-ɔ, nu mɔ ase!

17 Wuribware ne Isireelii awuye i sun-o a lee ane nana-ana, ne ɔɔ sa ne baa waa kɔkyɔ san ne bo gye anya, ne bo bo Igyipiti sweere se-ɔ. Ne Wuribware a ba mɔ keyaalen bo lee bamɔ lee Igyipiti awuye a asaree-ɔ-ro.

18 Ne ɔɔ gye bamɔ kegyenkpeɛ kimukee-ro nsu aduna, na oo nyite bamɔ ato waase.

19 Ne ɔɔ gye bamɔ kegyenkpeɛ yaa Kanan sweere se, ne oo kpuri nsuro nsunoo asese ne bo te mfen-ɔ, ne ɔɔ taa bamɔ sweere bo kii ane adedaapo-ɔ lee.

20 Nsu alafa ana na adunuu ne ɔɔ bo waa amɔ-ɔ pɛɛɛ lee san ne baa gye nkpeɛ yo Igyipiti sweere se-ɔ.

Amo-ɔ kameɛ-ro-ɔ, san kɛmaa ne asen e to bamɔ, beɛɛ adon i tii bamɔ-ɔ, amɔ Wuribware a lee bamɔ ne ba waa agyenkpeɛro-ɔ na bo lee bamɔ lee asen amɔ-ro anen-aaa bo fo mɔ kyaamɛ Samuwel a mbee-ɔ se.

21 San ne bo ye baa kpa owure-o, ne Wuribware a lee ɔnyare ko ne ba tee e Kis mɔ gyi Sool lee Benyamin a kasuro-o-ro feye o kii bamɔ owure. * Mɔ a gyi kuwure nsu aduna-ɔ kameɛ,

22 ne Wuribware a lee Sool lee kuwure-o si, ne ɔɔ taa Deefid bo kyena se. Mfaanɛ ne Wuribware a towe Deefid asen, 'Mɔ a ny feye Yesee mɔ gyi Deefid e gye sese ne ɔ pre mo-ɔ, a lee feye ɔ waa keto kɛmaa ne mɔ e kpa feye ɔ waa-ɔ.*

23 Deefid a kenana-ɔ-ro ne Wuribware a lee ɔnyare ko feye o kii Isireelii ɔmorɔwepo, feye anen ne ɔɔ kyɔ towe bo beya feye ɔ waa a ɔ sa bamɔ-ɔ. ɔmorɔwepo amɔ e gye Yeessuu.

24 Pweɛ ne Yeessuu a lee mɔ kusun-o kaase, Yohanee Osuubɔpo-ɔ a towe abwaresen gywii Isireelii awuye pɛɛɛ feye bo nu bamɔ eyee na bo kiinji lee bamɔ ebɔye-ro na bo bo asuu.

25 Na san ne Yohanee Osuubɔpo-ɔ e kpa a ɔ lowe mɔ kusun-o, ne ɔɔ towe gywii asese-ɔ feye, 'Mone ya fa feye mɔ-ɔ mɔ e gye ɔmorɔwepo ne Wuribware ye o sun a ɔ bo kyonwe mone-ɔ, mone e fo kpa. N gye mɔ e gye ɔnyare amɔ. Amaa mon' nu feye ɔ bo kameɛ ɔ ba na mon fo feye m bunje lee mɔ asebeta na m fwee mɔ ayaa se gbaa!'

26 Mɔ kosobɛɛ-ana Isireelii awuye, Abraham ananagyi, na mone ne mone mon gye Isireelii awuye-o pɛɛɛ, ne mone i sun Wuribware-ɔ, ane ne Wuribware a sun bo towe ɔmorɔwepo-ɔ kunu si asen gywii!

27 Bo lee feye asese ne bo ye Yerusalem man-ro-ɔ na bamɔ agyenkpeɛro-ɔ mon pini feye Yeessuu amɔ e gye ɔmorɔwepo mɔ. Ne bo bee bo mon nu Wuribware akyaamɛ a asen ne ba karɛ amɔ kukuure kake kɛmaa bamɔ kebwarekore akyan-ro-ɔ feye ba waa Yeessuu bɔɔkraa na bo mɔɔ mɔ-ɔ kaase. Ne bamɔ mɔ baa bu Yeessuu kɛpo, ne baa mɔɔ mɔ, na bo mon nyi feye bamɔ a waa anen-ɔ, baa sa ne Wuribware a akyaamɛ a asen ne baa towe bo lee Yeessuu kunu si-o a waa kasentjin nee.

28 Haree gbaa bamɔ a mon nya keto ne ba yere se a bo bo da mɔ bo mera kiyii kpare-abɛ-ro se mɔɔ-ɔ, baa towe gywii Pilat ne ɔ gye gominaa san amɔ-ɔ feye ɔ sa bamɔ kpa a bo mɔɔ mɔ.

29 Bamɔ a waa mɔ keto kɛmaa ne abwaresen wore-ɔ ye ba waa mɔ-ɔ lowe-ɔ, ne baa lee mɔ lee kiyii kpare-abɛ-ro-ɔ se, ne baa pure mɔ kegyeranɔta-ro.

30 Amaa Wuribware a kiyinji mɔ lee lowi-ro.

31 Ne oo lee mɔ eyee, ne ɔɔ nja, ne ɔɔ bee lee mɔ eyee nke bweeto bo kaapo bamɔ ne bamɔ aa mɔ a lee Galileya sweere se yo Yerusalem man-ro-ɔ. Bamɔ e gye ne mbeyomɔ ba towe mɔ awaase na asen ba gywii ane Isireelii awuye ne bo san bo bo bamɔ aye-ɔ.

32-33 Ane mɔ ane a ba mfee ne feye ane bo towe asen timaa-o gywii mone. Keto ne Wuribware a towe gywii ane adedaapo feye ɔ waa-ɔ, ne ɔɔ waa sa ane ne ane gye bamɔ ananagyi-o. Asen timaa mɔ e gye feye oo kiyinji Yeessuu lee lowi-ro, feye anen ne baa kyoreɛ waa abwaresen wore-ɔ-ro Deefid a kilin nyɔsepo-ɔ-ro,

'Ndɔɔ mɔ a lee fo bo kaapo kaye feye mɔ gyi e gye fo, ne mɔ-ɔ, fo se e gye mɔ.*'

34 Ne Wuribware a kaapo keto kɛmaa-ro feye o kiyinji mɔ a ɔ lee lowi-ro, na ɔ ma lee sa a o wu na o gyo kegyeranɔta-ro san ne ɔɔ towe bo bɔro mɔ kyaamɛ ko se waa abwaresen wore-ɔ-ro feye,

'Mɔ, Wuribware, e sa mone nyure kpeyaa ne m maa lowe-ɔ, ne mɔ a towe bo beya feye n de bo sa mone ɔdedaapo Owure Deefid-o.*'

* 13:21 1 Samuwel 9-10. * 13:22 1 Samuwel 13.14. * 13:32-33 Kilin 2.7. * 13:34 Isaya 55.3 (LXX).

³⁵ Feye anen ne a bee a bo Deefid a ilin-o-ro ton ko e,

'Mo a gye fo keyaafore timaa-o si-o,
fo ma sa a mo kayowore gyo kegyeranta-ro.*'

³⁶ Deefid a mbee-o se, oo waa keto ne Wuribware e kpa-o nee, ne nkee oo bo wu, ne baa pure mo adedaapo-o ase, ne oo gyo kegyeranta-ro.

³⁷ Amaa amo-o mon waa Yeessu ne Wuribware a kyinji mo lee lowi-ro-o.

³⁸⁻³⁹ Mo kosobee-ana, mo e kpa feye mone okemaa nu feye keto ne Wuribware e kaapo-o e gye feye Yeessu mo se dee ne o boroo a o bo taa asese ebaye bo ke bamo. Mbraa ne Wuribware a boroo Mosis si taa sa ane-o maa taare a n lee ane eyee lee ebaye-ro, beee n sa a ane nkpono fwiiri. Amaa mbeyomo, bo lee keto ne Yeessu mo a waa-o se-o, okemaa ne o kore mo a o gyi-o, Wuribware e taa mo ebaye peee a o bo ke mo, na o tee mo feye sese timaa.

⁴⁰ Amose-o mon' sa se, na keto ne Wuribware a akyaamee ne baa dee kyena-o a towe-o maa nya ba mone se.

⁴¹ Bo ye Wuribware a towe feye,

'Mone ne mone e mase mo mbeyomo-o,
mon' nu ato ne a kpen mone eyee-o, na mon' wu.
Bo lee feye keto ne mo e waa ndoo-o
gye keto ne mone maa kore a mon' gyi-o,
haree oko ya kaapo mone-ro gbaa.*''

Ne Pooal a sa senja-o bo gye kee.

⁴² Amo san ne Pooal na Bar-Nabas e lee kebwarekorekya-o-ro-o, asese-o a towe gywii bamo nee feye kukyure kake ne ka ba-o, bo bee bo towe keto ne baa towe-o asen bee gywii bamo.

⁴³ Asese amo a lee nganyee-o-ro-o kamere-ro, ne Yudaa awuye bweeto na bamo ne bo mon gye Yudaa awuye, ne mbeyomo ba sun Wuribware-o, bweeto a yo bo naa bo gya Pooal na Bar-Nabas se. Ne Pooal na Bar-Nabas a towe gywii bamo feye bo kya se gya Wuribware se na bo ma kine nyure ne Wuribware a sa bamo-o.

⁴⁴ Kukyure kake ne kaa gya se-o, asese kafwee ko ya san, weete man-o-ro asese peee a yo kebwarekorekya-o-ro ya nu abwaresej.

⁴⁵ Yudaa awuye-o a nu feye asese bweeto ba bamo kebwarekorekya-o-ro-o, ne aa waa bamo gya bweeto, ne aa sa ne bo mon sure keto ne Pooal e towe-o se, ne baa saare mo, ne bo ye o ba ayeba nee.

⁴⁶ Amaa nkee gbaa ne Pooal na Bar-Nabas a nya nkpono ba towe abwaresej-o nee. Ne Pooal ye, "Weete a tiri feye mone Yudaa awuye ne ane a gye nkpee towe abwaresej-o gywii. Amaa mone a tee kine asen mo-o feraa, mone fonfon a kaapo nee feye mone mon fo feye mone a nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-o. Amose-o ane e yowe mone na ane yo nde se awuye-o ase.

⁴⁷ Bo lee feye keto ne Wuribware a towe waa abwaresej wore-o-ro feye ane waa-o nee-o ye,

'Mo e sa a fo lanje-ro feye fetiri bo sa nde se awuye,
na fo nya morowe bamo.*''

⁴⁸ Amo feraa, bamo ne bo mon gye Yudaa awuye-o a nu anen-o, ne baa kyoro keto ne Wuribware a towe-o. Ne bamo ne Wuribware a kyoo lee feye bo nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-o a kii Yeessu akooegyipo.

⁴⁹ Ne Yeessu asen a sanje-ro sweere amo peee se.

⁵⁰ Ne Yudaa awuye-o a sa ne akyee abrese ne ba sun Wuribware-o na man-o abrese idun a fwii Pooal na Bar-Nabas se, ne baa lee ba toora bamo, ne baa gya bamo lee sweere amo se.

⁵¹ San ne Pooal na Bar-Nabas e lee man amo-ro-o, ne baa kponkpan bamo asebeta-ro ese bo sii mfen bo kaapo feye baa yowe man amo-ro asese asen sa bamo. Ne baa kyon yo Ikoniyum man-ro.

⁵² Amaa bamo ne baa kore Yeessu gyi, ne bo bo Anteyakeya-o feraa akato a gyi asen timaa-o si, ne Wuribware a kufwiije timaa-o a kyena bamo nkpono-ro.

14

Keto ne Pooal na Bar-Nabas a waa Ikoniyum-o

* 13:35 Kiliij 16.10. * 13:41 Habakok 1.5 (LXX). * 13:47 Isaya 49.6.

1 Anɛn dɛɛ ya waa Ikoniyum man-nɔ. Pɔɔl na Bar-Nabas a yɔ Yudaa awuye kebwarekɔreyan-ɔ-rɔ mfen ya tɔwɛ abwaresɛn. Bɔ lɛɛ anɛn nɛ baa sa sɛnsa-ɔ sɛ-ɔ, nɛ Yudaa awuye na bamɔ nɛ bɔ mɔn gye Yudaa awuye-o bweɛtɔ a kii Yeessuu akɔɔregyipɔ.

2 Amaa Yudaa awuye nɛ bɔ mɔn kɔɔrɛ asɛn timaa-o gyi-o a sa nɛ man awuye amɔ a kisi bamɔ nɛ baa kii Yeessuu akɔɔregyipɔ-ɔ.

3 Pɔɔl na Bar-Nabas a kyɛna mfen kyee, nɛ baa waa nkrɔnɔ ba tɔwɛ anɛ nyanɛpɛ Yeessuu asɛn. Nɛ anɛ nyanɛpɛ a sa bamɔ ɛlɛn nɛ baa bɔ waa akpɛnyɛɛtɔ bɔ kaapɔ feyɛ anɛn nɛ baa tɔwɛ ɛ Yeessuu ɛ kpa feyɛ ɔ mɔrɔwɛ asɛsɛ-ɔ gye kasɛntin.

4 Nɛ man-ɔ a ke-ro. Bɔkɔ gya Yudaa awuye nɛ bɔ mɔn kɔɔrɛ Yeessuu gyi-o si, nɛ bɔkɔ mɔ gya Pɔɔl na Bar-Nabas sɛ.

5 Nɛ bamɔ nɛ bɔ mɔn gye Yudaa awuye-o bɔkɔ na Yudaa awuye-o bɔkɔ na bamɔ agyɛnkɔrɛpɔ a waa bamɔ mfɛɛrɛ feyɛ bɔ waa Pɔɔl na Bar-Nabas bɔrɔkraa, na bɔ tweɛ bamɔ abu.

6 Pɔɔl na Bar-Nabas a nu amɔ asɛn-ɔ, nɛ baa sɛrɛ lɛɛ mfen yɔ Lisitra na Derebɛɛ ɛman nɛ ɛ bɔ Likoniya sweɛrɛ sɛ-ɔ na ɛman nɛ i muruwaa mfen-ɔ sɛ.

7 Nɛ baa tɔwɛ asɛn timaa-o mfen pɛɛɛ.

Kɛtɔ nɛ Pɔɔl na Bar-Nabas a waa Lisitra na Derebɛɛ-ɔ

8 Saɲ amɔ, ɔnyarɛ kɔ mɔ bɔ Lisitra mfen, nɛ baa kowɛ mɔ kegyabɔɔ. Amɔsɛ-ɔ ɔ mɔn narɛ mɔ ayaa sɛ nke nkɔ sɛ. 9 Nɛ ɔɔ kyɛna sweɛrɛ mfen nu asɛn nɛ Pɔɔl a tɔwɛ-ɔ pɛɛɛ. Nɛ Pɔɔl a nɛ feyɛ ɔɔ kɔɔrɛ asɛn-ɔ gyi, nɛ ɔ kɔɔrɛ o gyi feyɛ Wuribware ɛ taarɛ a ɔ kya mɔ. Amɔsɛ-ɔ nɛ ɔɔ deɛrɛ kegyabɔɔ-ɔ akatɔ-rɔ dinɲ.

10 Nɛ ɔɔ tɔwɛ kenken feyɛ, “Kɔsɔ yɛrɛ fɔ ayaa sɛ.” Mfen nɛ kegyabɔɔ amɔ a kɔsɔ fuwi yweɛ, nɛ ɔɔ narɛ mɔ ayaa sɛ ɔ kaa.

11 Amɔ fɛraa asɛsɛ bweɛtɔ a nɛ ketɔ nɛ Pɔɔl a waa-ɔ, nɛ baa lɛɛ ba fɛɛ-rɔ bamɔ Likoniya sɛnsa-rɔ feyɛ, “Anɛ ikisi-o a buruwi asɛsɛ ba anɛ asɛ!”

12 Nɛ bɔ yɛ Bar-Nabas ɛ gye kisi brɛsɛ nɛ ba tɛɛ kɛmɔ ɛ Siyus, nɛ bɔ yɛ Pɔɔl mɔ ɛ gye bamɔ kisi nɛ ba tɛɛ kɛmɔ ɛ Hɛmɛs, Siyus kyaamɛɛ, bɔ lɛɛ feyɛ mɔ ɛ gye asɛn-ɔ ɔtɔwɛpɔ ɔbrɛsɛ.

13 Nɛ Siyus okisipɔ nɛ mɔ kisi kekyan yɛrɛ man-ɔ nlanbɛɛ-ɔ a ya kpa mɔ akpɛnyarɛ na afɛraagyɔ nɛ a de atɔtɔɔ damenanɛsɛ-ɔ baa man-ɔ kibunogyi-ro feyɛ mɔ aa mɔ asɛsɛ ɛ kpa a bɔ ba a bɔ lɔnɲɔ Pɔɔl na Bar-Nabas nɛɛ feyɛ bamɔ ikisi-o.

14 Bar-Nabas na Pɔɔl a nu ketɔ nɛ asɛsɛ amɔ ɛ kpa a bɔ waa-ɔ, nɛ baa kyanɲɛ bamɔ atɔ bunɛsɛ-rɔ bɔ kaapɔ feyɛ bɔ maa kpa ketɔ nɛ asɛsɛ ɛ kpa a bɔ waa-ɔ, nɛ baa nɲɛɛnan yɛrɛ asɛsɛ-ɔ nsɛna ba fɛɛ-rɔ feyɛ,

15 “Ntɛtɔ nɛɛ nɛ monɛ ɛ waa anɛn? Anɛ mɔn gye ikisi nɛɛ. Anɛ gbɛa anɛ gye asɛsɛ nɛɛ feyɛ monɛ-ɔ dɛɛ. Anɛ a ba mfɛɛ nɛɛ feyɛ anɛ bɔ tɔwɛ asɛn timaa bɔ lɛɛ Wuribware kunɲ si gywii monɛ. Bɔ lɛɛ feyɛ Wuribware mɔ wɔrɛ dooo i de nkrɔ-ɔ. Mɔ ya tweɛ sɔsɔ na kaase na ɔpɔɔ na ketɔ kɛmaa nɛ kɛ bɔ ɛmɔ-rɔ. Nɛ ikisi fɛraa mɔn gye sɛyɛ, ɛ maa taarɛ a ɛ kya monɛ-rɔ. Nɛ mbeyɔmɔ Wuribware yɛ mon' yɔwɛ monɛ ikisi mɔ kusun, na mon' sun mɔ wɔrɛ kpɛn.

16 Dedaa-ɔ, Wuribware a yɔwɛ asɛsɛ pɛɛɛ nɛ baa bɔrɔ ɛkpa kɛmaa nɛ ba kpa-ɔ sɛ.

17 Amaa saɲ kɛmaa mɔ-ɔ, mɔ ɛ deɲ ɔ kaapɔ feyɛ ɔ bɔ-rɔ. Mon' kɛɛ anɛn nɛ o bware-o, a lɛɛ feyɛ mɔ ɛ gye nɛ ɔ sa monɛ bware ɔ lɛɛ sɔsɔ, nɛ ɔ sa nɛ monɛ adɔɔteese i baarɛ a dan a waa kɔkyɔ, nɛ monɛ akatɔ i gyi.”

18 Hareɛ Pɔɔl na Bar-Nabas asɛn demanɲtɛ mɔ nɛ baa tɔwɛ-ɔ, aa waa lɛn pwɛɛ nɛ baa dɛɛ taarɛ kun asɛsɛ-ɔ feyɛ bɔ ma mɔɔ akpɛnyarɛ-ɔ bɔ lɔnɲɔ bamɔ.

19 Nɛ Yudaa awuye bɔkɔ a lɛɛ Antɛyɔkeya na Ikoniyum ba Lisitra mfen bɔ sa nɛ asɛsɛ-ɔ a kine Pɔɔl na Bar-Nabas asɛn nɛ baa gya bamɔ lee-o si. Nɛ bamɔ aa asɛsɛ-ɔ pɛɛɛ a dayɛ Pɔɔl abu, nɛ baa gyiiri mɔ yaa bɔ beya man-ɔ kawu si. Ba fa feyɛ oo wu nɛɛ, nɛ baa yɔwɛ mɔ.

20 Amaa saɲ nɛ bamɔ nɛ baa bɔ kii Yeessuu akɔɔregyipɔ man amɔ-rɔ-ɔ a ya yɛrɛ muruwaa mɔ-ɔ, nɛ ɔɔ kɔsɔ bɛɛ kinɲi yɔ man-ɔ-rɔ. Kɛmɔ kayɛ nkɛ-o, nɛ mɔ aa Bar-Nabas a yɔ Derebɛɛ man-nɔ.

Anɛn nɛ Pɔɔl na Bar-Nabas a kinɲi yɔ bamɔ ayɛ asɔrɛɛ awuye asɛ-ɔ

21 Nɛ Pɔɔl na Bar-Nabas a tɔwɛ asɛn timaa bɔ lɛɛ Yeessuu kunɲ si Derebɛɛ man-nɔ, nɛ baa nya agyasepɔ bweɛtɔ mfen. Nɛ baa kinɲi yɔ Lisitra na Ikoniyum na Antɛyɔkeya nɛ ɔ bɔ Pisiɔiya-o.

22 Nɛ baa sa nɛ Yeessuu akɔɔregyipɔ-ɔ a nya bamɔ kebwaresun-o keyaalɛn, nɛ baa sa bamɔ wɔrɛ feyɛ bɔ kra bamɔ kɔkɔrɛgyi a kasɛntin-o-ro kenken. Nɛ baa tɔwɛ feyɛ, “A tiri feyɛ anɛ nɛ asɛn bweɛtɔ pwɛɛ na anɛ yɔ sɔsɔ mfen nɛ Wuribware i gyi kuwure-o.”

23 Nɛ baa kra akɔn, nɛ baa kɔrɛ kebwarekɔrɛ. Nɛ baa taa asɔrɛɛ awuye-o bɔ waa anɛ nyanɛpɛ Wuribware kɛsareɛ-rɔ feyɛ ɔ deɛrɛ bamɔ sɛ. A lɛɛ feyɛ Wuribware nɛ baa ba bamɔ ɛyɛɛ bɔ dɔnɲɔ sɛ.

- 24 Bamɔ a muruwi Pisidiya sweere se-ɔ kamɛɛ-rɔ, ne baa yɔ Pamfiliya sweere se.
- 25 Ne baa tɔwe abwareseŋ Peega man-nɔ bɔ fɔ Ataliya man-nɔ.
- 26 Lee mfeŋ ne baa kiŋŋi bɔrɔ nkyu si yɔ Anteyɔkeya ne a bɔ Siriya sweere se-ɔ mfeŋ ne asɔreɛ abrese-ɔ a deɛ kɔre kebwarekɔre taa bamɔ bɔ waa Wuribware kesareɛ-rɔ feye ɔ deere bamɔ se, na o yure bamɔ, na bɔ waa mɔ kusun ne mbeyɔmɔ baa waa lowe-ɔ.
- 27 Saŋ ne baa fɔ Anteyɔkeya mfeŋ, ne baa gyanŋe asɔreɛ awuye-o pɛɛɛ-ɔ, ne baa tɔwe ketɔ ne Wuribware a bɔrɔ bamɔ se waa-ɔ na aneŋ ne oo bunŋi kpa sa nde se awuye-o na bɔ kɔre mɔ gyi-o gywii bamɔ.
- 28 Ne baa kyena mfeŋ a Yeesuu akɔre gyipɔ-ɔ ase kyee.

15

Yerosalem a ngyanŋe-ɔ

1 Ne asese kɔ a lee Yudeya sweere se ba Anteyɔkeya man-nɔ, na ba kaapo bamɔ ne baa kɔre Yeesuu gyi mfeŋ-ɔ feye, “Mone e mon tenŋe mone atweetu feye aneŋ ne mbraa ne ane ɔɔɔdaapo Mosis a bɔ sa ane Yudaa awuye-o e kaapo-ɔ, na mon' kii feye ane Yudaa awuye-o pweɛ na mon' deɛ kii Kristoo awuye, Wuribware maa moɔwe mone.”

2 Ne bamɔ aa Pɔɔl na Bar-Nabas a nya amɔ ikii na a bɔ leŋ. Amose-ɔ ne baa waa kemɔ feye Pɔɔl na Bar-Nabas na Yeesuu akɔre gyipɔ kɔ ne bɔ bɔ Anteyɔkeya-ɔ yɔ Yerosalem man-nɔ na bɔ ya ŋu Yeesuu a ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ na asɔreɛ abrese ne bɔ bɔ mfeŋ-ɔ amɔ asen.

3 Ne asɔreɛ awuye-o a sun bamɔ bɔ kyonwe.

Bamɔ a yɔ bɔ bɔ kpa-rɔ-ɔ, ne baa tɔwe aneŋ ne nde se awuye bweetɔ a ba bɔ gya Yeesuu a ekpa-ɔ se-ɔ gywii Fonikiya na Samariya esweere se awuye. Ne aa baa Kristoo akɔre gyipɔ ne bɔ bɔ mfeŋ-ɔ kakatogyi.

4 Bamɔ a fɔ Yerosalem man-nɔ-ɔ, ne asɔreɛ awuye na ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ na asɔreɛ abrese-ɔ a kra bamɔ neɛneɛ. Ne Pɔɔl na Bar-Nabas a tɔwe asun dabɛ ne Wuribware a bɔrɔ bamɔ se waa bɔ kaapo bamɔ ne bɔ mon gyɛ Yudaa awuye-o gywii bamɔ.

5 Amaa bamɔ ne baa kɔre Yeesuu gyi-o bɔkɔ ne bɔ gya Farisii awuye a ekpa-ɔ se-ɔ a kɔsɔ yere, ne bɔ ye, “Bamɔ ne bɔ mon gyɛ Yudaa awuye-o, ne bamɔ e kpa a bɔ gya Yeesuu a ekpa-ɔ se, mon' sa a ane kaapo bamɔ feye bɔ tenŋe bamɔ atweetu, na bɔ gya mbraa ne ane ɔɔɔdaapo Mosis a sa ane Yudaa awuye-o si, pweɛ na ane sure si feye ane e kra bamɔ feye bamɔ a bɔ kii Kristoo awuye-o.”

6 Ne ŋkee ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ na asɔreɛ abrese-ɔ a gyanŋe na bɔ fa asen amɔ mfeere.

7 Ne baa gyiiri asen-ɔ ikii kyee. Ne ŋkee Peetroo a kɔsɔ yere tɔwe feye “Mɔ kɔsɔbɛɛ-ana, mon' nyinŋi si feye saŋ-ɔ Wuribware a lee mɔ lee mone-rɔ feye mɔ ya gyɛ mone ŋkpeɛ ya tɔwe asen timaa bɔ lee Yeesuu kunu si gywii asese kɔ ne bɔ mon gyɛ Yudaa awuye-o, ne baa bɔ kii Yeesuu akɔre gyipɔ.

8 Ne Wuribware ne o nyi akɛmaa mfeere-ɔ a sa bamɔ mɔ kufwiŋne timaa-o feye aneŋ ne ɔ sa ane-ɔ deɛ bɔ kaapo feye ɔ kpa bamɔ asen.

9 Wuribware mon tɔwe feye bɔ kwee, ne ane mɔ ane kwee. Ne ɔ taa bamɔ ebɔye bɔ ke bamɔ, bɔ lee feye bamɔ a kɔre Yeesuu gyi-o si. Ne bɔ mon tenŋe bamɔ atweetu, ne bɔ mon gya ane Yudaa awuye a mbraa-ɔ se pweɛ ne Wuribware a deɛ kɔre bamɔ.

10 Ne ŋkee ntetɔ se ne mone e kpa a mon' kyɔ Wuribware-rɔ kee, bɔ lee feye mone de tɔsɔrɔ ne ane ɔɔɔdaapo na ane fɔnɔn mon taare sɔrɔ-ɔ mone e gya bamɔ ne bɔ mon gyɛ Yudaa awuye, ne baa kɔre Yeesuu gyi-o anu si?

11 Daabii, a mon bware feye ane sa bamɔ aneŋ a mbraa-ɔ. Bɔ lee feye a gyɛ aneŋ ne ane a bɔ kɔre Yeesuu gyi-o wɔre se ne Wuribware ane moɔwe ane Yudaa awuye. N gyɛ aneŋ ne ane a gya mɔ mbraa-ɔ se-ɔ se. Aneŋ deɛ ne ɔ moɔwe bamɔ.”

12 Ne ngyanŋe-rɔ pɛɛɛ a waa dinŋ ba nu aneŋ ne Bar-Nabas na Pɔɔl e tɔwe aneŋ ne Wuribware a ba bamɔ bɔ waa akpenyeɛtɔ bɔ kaapo bamɔ ne bɔ mon gyɛ Yudaa awuye-o.

13 Bamɔ a sa bamɔ sena lowe-ɔ, ne Yakubu mɔ ye, “Mɔ kɔsɔbɛɛ-ana, mon' nu mɔ ase!”

14 Mbeyɔmɔ ne Simɔŋ Peetroo a kaapo-rɔ aneŋ ne saŋ-ɔ Wuribware a lee bamɔ ne bɔ mon gyɛ Yudaa awuye-o bɔkɔ feye bɔ kii mɔ asese-ɔ. Mfaaneɛ ne ɔ kaapo feye ɔ deere bamɔ ne bɔ mon gyɛ Yudaa awuye-o si feye aneŋ ne ɔ deere ane se-ɔ.

15 Wuribware a akyaamɛɛ-ɔ deɛ asen ne baa tɔwe-ɔ a waa kɔkɔŋkɔ feye aneŋ ne baa kyɔreɛ waa abwareseŋ wɔre-ɔ-rɔ.

- 16 ‘Wuribware ye,
Amɔ-ɔ kamɛɛ-rɔ mɔ i kiŋŋi a m ba
na m bɔ lɔŋŋɔ Deefid a kuwure ne kaa ke-ro-o,
na m beɛ pweɛ mɔ man mfeŋ ne oo bwee kii ketaakpan-ɔ
bɔ yera feye aneŋ ne ɔ deɛ o du-o,
17 na sese dimaadi pɛɛɛ ne baa saŋ-ɔ

na nde se awuye ne mo a tee bamo

feye bo bo kii mo asese-ɔ pɛɛɛ nya buwi kpa mo.*

18 Mo, Wuribware, e gye ne mo e waa ato mo ne mo a towe amo dedaa-ɔ pɛɛɛ. Mo ya towe.’ ”

19 Ne Yakubu a kya se feye, “Mo e fa nee feye ane ma lee toora asese mo ne bo mon gye Yudaa awuye, ne ba ba Wuribware ase-ɔ.

20 Keta ne ki tiri-o e gye feye ane kyoree wore towe gywii bamo feye bo ma gyi ateese beee wo kiye ne ikisi asunpo a bo lonho bamo ikisi-o, a lee feye anen a ateese na kiye-o a waa iyisi. Na bo ma waa kakyekpa na kanyarekpa. Na bo ma wo kabɔ ne bo mon ten kamo kebɔ-ro-ɔ, na bo ma gyi mbogya.

21 A lee feye haree dedaa-ɔ sweere pɛɛɛ se kebwarekore akyan bo-ro ne ane kosobee-ana Yudaa awuye i sun Wuribware, ne ba kaapo mbraa ne Mosis a sa ane-ɔ kukyure kake kema amo-ro. Ne bamo ne bo mon gye Yudaa awuye-o a nu bamo a kaapo anen a mbraa-ɔ.”

22 Ne ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ na asoree abrese-ɔ na asoree awuye-o pɛɛɛ a sure si, ne baa lee bamo-ro anyare ko ne asoree awuye-o i bu-o bo tii Pɔl na Bar-Nabas se a bo nya sun bamo bo kyonwe Anteyokeya. Bamo anyare e gye Yudas ne bo bee ba tee mo e Bar-Sabas-ɔ na Silas.

23 Ne baa kyoree wore bo sun bamo feye,

“Ane ne ane gye ayaa-rɔ ayerepɔ na asoree abrese mfee-ɔ e gye ne ane e kyoree wore mo ane e kyonwe mon ne mon e koree Yeessu gyi, ne mon mon gye Yudaa awuye, ne mon te Anteyokeya man-no na Siriya na Kilikiya esweere se-ɔ. Mon gye ane beeko-ana Kristoo awuye, ne ane e ka mon pɛɛɛ kanu damenanse.

24 To, ane a nu feye ane asese ko ne baa lee ane ase mfee-ɔ a ba mon ase a bo ba asen ko bo nyera mon mfeere bo toora mon. Amaa n gye ane aa bamo kanu.

25-26 Amose ne ane a gyanne, ne ane pɛɛɛ a sure si lee mbɔ mo sun mon ase. Bamo aa ane anyare timaa Bar-Nabas na Pɔl ne baa kperi ane nyanpe Yeessu Kristoo si gyanjaa lowi kake kema-ɔ e gye ne ba ba.

27 Yudas na Silas ne bo tii si-o e towe keta ne ane a kyoree waa wore mo-ro-ɔ kanu-ro a bo bee gywii mon.

28 Ane aa Wuribware a kufwiine timaa-o a sure si feye ane ma lee baa asen tooraase ko a ane bo lonho mon se, amo mbraa mo wore kpen.

29 Mon ma kan gyi ateese beee wo kabɔ ne baa mo wee ikisi si-o, mon ma kan gyi mbogya, mon ma kan wo kabɔ ne bo mon ten kamo kebɔ-ro-ɔ. Na mon ma waa kakyekpa na kanyarekpa. Mon ya taare gya mbraa mo se feraa, mon e waa ato. Wuribware yere mon kamee.”

30 Ne baa sun mbɔ-ɔ bo yo Anteyokeya. Bamo a fo mfen-ɔ ne baa gyanne Kristoo awuye-o pɛɛɛ, ne baa taa wore-ɔ sa bamo.

31 Kristoo awuye-o a kare wore-ɔ, ne bamo akato a gyi bo lee asen-ɔ se.

32 Ne Yudas na Silas ne bo bee bo gye Wuribware akyam-ɔ a sa senja ne ɔ sa kakpono na wore bo lee kebware sun si-o bamo ase kyee.

33 Bamo a kyena bamo ase mfen bo fo san ko-ɔ, ne asoree awuye a sa bamo kpa feye bo yo pe. Ne Yudas a kinji yo bamo ne baa sun bamo-ɔ ase. [

34 Ne Silas mo a waa mfeere feye o sii Anteyokeya mfen.]

35 Ne Pɔl na Bar-Nabas a kyena Anteyokeya kafwee, ne bamo aa asese-ɔ bweeto a nare towe asen timaa bo lee ane nyanpe Yeessu Kristoo si.

Anen ne Pɔl na Bar-Nabas a brawe abee se-ɔ

36 Amo bo fo san ko-ɔ, ne Pɔl a towe gywii Bar-Nabas feye, “Sa a ane kinji ya ka ane akosobee ne ane a towe ane nyanpe Yeessu Kristoo asen gywii bamo-ɔ kanu, na ane nya nu anen ne bo te bo du-o.”

37 Ne Bar-Nabas ye, “Yooo,” ne ɔ ye ɔ yorowe feye bamo aa Yohane Maak yo.

38 Amaa Pɔl mon fa feye a de kpa anen, bo lee feye ɔ mon kyena bamo ase bo fo bamo kusun-o kee, ne oo kinji yowe bamo bo sii Pamfiliya sweere se.

39 Ne baa gyiiri ikii, ne baa brawe abee se, ne Bar-Nabas a sa ne mo aa Maak a taa koree kyena-ro yo Kiprus kwii si.

40 Ne Pɔl a lee Silas, ne mo aa mo a yo. Ne Kristoo awuye-o a kore kebwarekore na Wuribware gya bamo kamee yaa bamo.

* 15:17 Amos 9.11-12 (LXX).

41 Ne baa yo Siriya na Kilikiya* esweere se a asoree awuye-o ase ya towe abwaresen bo sa bamo a bo kra bamo kebwaresun-o-ro kenken.

16

Anen ne Pool a yo mo kpa nyasepo-o na o ya towe abwaresen-o

1 Ne Pool a yo Derebee man-no kyon yo Lisitra man-no, mfen ne Kristoonyi ko ne ba tee mo e Timotii-o bo-o. Mo nyi gbaa gye Kristoonyi nee, ne o bee o gye Yudaanyi. Amaa Timotii mo se feraa gye Griikinyi nee.

2 Timotii bware Kristoo akoo regyipo ne bo bo Lisitra na Ikoniyum-o peee ase.

3 Pool a kpa feye mo aa Timotii yo-o se-o, ne oo ten Timotii kotweetu. Keto se ne oo waa anen-o e gye feye Yudaa awuye ne bo te mfen-o nyi feye Timotii mo se gye Griikinyi. Amose-o bamo ase Timotii gbaa gye Griikinyi nee.

4 Bamo a naa eman amo se-o na ba kaapo Kristoo awuye-o mbraa ne ayaa-ro ayerepo-o na asoree abrese ne bo bo Yerusalem man-no-o a kyoree sa bamo-o. Ne baa towe gywii bamo feye bo gya anen a mbraa-o se.

5 Amose-o ne asoree awuye-o peee kokoo regyi a waa kokyo, ne asese bweeto a bo tii bamo se.

Anen ne Wuribware a kaapo Pool dee-ro anen ne o yo Makedoniya sweere se-o

6 Ne baa bor-o kyon Firigiya na Galatiya esweere se, a lee feye Wuribware a kufwiine timaa-o mon sa bamo kpa feye bo towe abwaresen sweere amo peee ne ba tee e Asiya-o si.

7 San ne baa fo Misiya sweere se-o, ne baa kpa feye bo kii bor-o kigyise si yo Bitiniya sweere se, amaa Yeessu a kufwiine-o mon sa bamo kpa.

8 Amose se-o ne baa kya se bor-o Misiya sweere se anen-aaa, ne baa bo fo ooo kee Trowas man-no.

9 Kemoo kanye, ne Pool a ku dee feye o deere bo kyonwe Makedoniya sweere se ne o bo ooo nnon a bonbe-o se, na onyare ko yere o tee mo feye, "Ane e kore fo, ba mfee bo kya ane-ro."

10 Pool a den ku dee amo-o, ne ane a waa siraa na ane yo Makedoniya, a lee feye ane a fa mfeere feye Wuribware e gye ne oo tee ane feye ane yo mfen ya towe asen timaa bo lee Yeessu kunu si gywii asese ne bo bo mfen-o.

Anen ne Lidiya a kii Kristoonyi Filipii-o

11 Ne ane a taa koree lee Trowas yo Samotrakee kwii si. Kemoo kaye nke-o, ne ane a yo Niyapolis man-no.

12 Mfen ne ane a lee koree-o-ro ne ane a nare ayaa-ro yo Filipii ne o gye Makedoniya sweere se man dab-o se. Roma awuye ya pwee man amo. Ne bamo peee gya Roma mbraa se. Ane a gyi nke kafwee ko mfen.

13 Ane a fo mfen-o, kuyure kake ne ke gya se-o, ne ane a yo bon kee ya buwi kpa Yudaa awuye ne bo te man-o-ro a mfen ne ba gyanne ba sun Wuribware-o. Ne ane a to bamo a kore kebwarekore bon kee. Akyee dooo e bo mfen. Ne ane a kyena, ne ane aa akyee-o a sa senja.

14 Akyee amo ne ane a sa senja gywii-o oko kenya e gye Lidiya. O gye awaagya timaa ofepo nee, ne oo lee Tiyatira man ne o bo Asiya sweere se-o. Okyee amo i sun Wuribware neene. Ne Wuribware a bunji mo mfeere na o koo ase ne Pool e towe-o gyi.

15 Amose-o ne Lidiya ne mo lon-no awuye peee a bo asuu. Amo kamee-ro, ne oo towe gywii ane feye, "Mone ya fa feye mo a kooe Yeessu gyi kasentij feraa, mon' bo sowe mo lon-no." Ne oo popore ane, ne ane a yo.

Anen ne baa tii Pool na Silas tiikpa Filipii-o

16 Nke nko ane a yo kebwarekorekpa-o, ne kenya kakyeesee ko ne kagya te mo se-o, ne amose-o taare o towe keto ne ke e waa nyanne-o a gyanjaa ane. Oo nya atanne bweeto bo lee mo nke amo-ro sa mo anyanne.

17 Ne oo gya ane aa Pool se o fee-ro o gya se feye, "Asese mo gye Nyinkpen-kyon-ato-peee-Bware mo ayaafere nee! Ba towe anen ne o taare a o mgorowe mone-o ba gywii mone!"

18 Oo waa anen bo gya ane se kyee. Ne nkee Pool a nyite kpone, ne oo buruwaa towe gywii kagya ne ka te kakyeesee amo se-o feye, "Yeessu Kristoo kenya-ro, nyi fo koso lee kakyeesee amo se!" Puri amo-ro mfen ne kagya amo a koso lee kakyeesee amo se.

19 Amo kakyeesee-o mo anyanne a nyi feye kpa ne bo yere se ba nya atanne-o a lowe-o, ne baa kra Pool na Silas, ne baa gyiiri bamo yaa iwurekpa.

20 Ne baa yaa bamo Roma awuye asen gyipo-o akato-ro, ne bo ye, "Asese mo gye Yudaa awuye nee, ne ba waa asen boye ane man-o-ro.

* 15:41 Deere ifotoo ne e bo Abwarsen woro-o kee-o.

21 Ekpa ne i kye ane mbraa-ɔ ne ba kaapo. Ane mo, ane maa taare a ane gya bamo ekpa-ɔ se, na ane waa keto ne bamo ekpa-ɔ e kaapo-ɔ a lee feye ane gye Roma awuye nee.”

22 Amo ferasa ne asese ne bo yere mfen-ɔ pɛɛɛ a tii bamo beɛko-ana se, ne baa waa Pɔɔl na Silas aworefoɔ. Ne asengyipo-ɔ a lee Pɔɔl na Silas awaagya na ekaare, ne baa sa kpa feye bo da bamo kokyokywee.

23 Bamo a da bamo kokyokywee bweeto lowe-ɔ, ne baa taa bamo yaa tii, ne bo ye mo ne ɔ deere tiikpa amo se-ɔ twee kekayan-ɔ-ro neɛneɛ.

24 Bamo a sa mo kana ane-ɔ se-ɔ, ne ɔ taa Pɔɔl na Silas waa kekayan amo kemo ne ke bo dodo-ro-ɔ-ro, ne ɔ da bamo pan na ekpee mfen. Ne nkee ɔ twee-ro neɛneɛ.

25 Amo waa kaye nsena-ɔ, ne Pɔɔl na Silas a kyɔ lee ba kore kebwarekore na ba waa asoree ilin ba sa Wuribware. Na asese ne bamo gbaa baa tii bamo-ɔ i nu bamo ase.

26 Puri amo-ro mfen ne sweere a lenkpan kenken, ne aa lenkpan akayan ne baa tii bamo amo-ro-ɔ pɛɛɛ mo lee amo soso yaa bo fo kaase. Mfen ne akayan amo a epone-ɔ pɛɛɛ a taye, ne agbarabi ne baa bo nure asese ne baa tii-o bo kya kekayan-ɔ a sanne lee kekayan-ɔ se.

27 Ne ɔdeerepɔ-ɔ a kyinji, ne oo nyu feye akayan a epone-ɔ a taye-ɔ. Ne ɔ fa nee feye asese-ɔ pɛɛɛ a sere lee nee. Amose se-ɔ ne oo gyiiri mo kepan lee a ɔ bo mo mo mo eyee.

28 Amaa Pɔɔl a faa-ro kenken nee feye, “Fo ma mo fo eyee! Ane pɛɛɛ bo mfee!”

29 Ne ɔdeerepɔ amo a sa ne baa baa mo fetiri, ne ɔ waa menan lwee kekayan-ɔ-ro ya kpuni anjuri Pɔɔl na Silas akato-ro na ɔ yon.

30 Ne oo lee bamo baa kawu, ne oo bise bamo feye, “Abrese, emene ne mo e waa a Wuribware morowe mo-ɔ nee?”

31 Ne baa beɛnaa mo feye, “Fo aa fo len-nɔ awuye ya kore ane nyanpe Yeesuu Kristoo gyi, Wuribware e morowe mone.”

32 Ne baa towe abwaresen gywii mo aa mo len-nɔ awuye pɛɛɛ.

33 Kemo kanye amo deɛ ne ɔdeerepɔ amo a ya ba nkyu bo kpee bamo elo ne baa nya bo lee ane ne man asengyipo-ɔ a da bamo kokyokywee-ɔ se. Ne baa bo mo aa mo len-nɔ awuye asu puri amo-ro.

34 Ne ɔ yaa Pɔɔl na Silas mo len-nɔ ya sa bamo ateese, ne baa gyi. Ne mo aa mo len-nɔ awuye akato a gyi, a lee feye nkee ferasa baa kore Wuribware gyi.

35 Kemo kaye nke-o, ne Roma awuye asengyipo-ɔ a sun purisii awuye ya towe gywii ɔdeerepɔ-ɔ e, “Sa a anyare amo kpa a bo nare.”

36 Amose se-ɔ, ne ɔdeerepɔ amo a towe gywii Pɔɔl feye, “Asengyipo-ɔ a sun bo kyonwe feye n taye mone. Amose-ɔ mon' nare, Wuribware yaa mone damenanse.”

37 Ne Pɔɔl a towe gywii purisii awuye-o feye, “Ane mon waa kesen boye ko haree baa bu ane kepo, amaa bamo mo baa da ane kokyokywee laman-nɔ, na ane mo ane gbaa ane gye Roma man agyi nee. Ne baa tii ane tiikpa. Ne mbeymo ba kpa a bo kweero taye ane. Ane maa sure! Roma awuye asengyipo-ɔ fonfon ba mfee na bo bo lee ane.”

38 Ne purisii awuye-o a ya towe gywii Roma awuye asengyipo-ɔ. Bamo a nu feye Pɔɔl na Silas gye Roma man agyi nee-ɔ,† ne kufu a nya bamo, a lee feye baa waa bamo borakraa.

39 Amose se-ɔ, ne baa ya waa bamo kisiri, ne baa taye bamo, ne baa kore bamo feye bo lee man-ɔ-ro.

40 Ne Pɔɔl na Silas a lee tiikpa-ɔ yo Lidiya len-nɔ. Mfen ne bamo aa bamo ne baa kore Yeesuu gyi-o a gyanne, ne baa towe asen ne a sa wore-ɔ gywii bamo, ne baa nare bo yii.

17

Keto ne Pɔɔl na Silas a waa Tisalonikaa man-ro

1 Ne Pɔɔl na Silas a borɔ Amfipolis na Apoloniya eman-nɔ, ne baa ba Tisalonikaa man-nɔ.

2 Feye ane ne Pɔɔl kyɔ ɔ waa san kemaa-ɔ, ɔ yɔ kebwarekorekayan ne Yudaa awuye ne bo te mfen-ɔ de-o-ro. Ne ɔ kaapo bamo abwaresen, na ɔ popore bamo feye bo kore mo asen-ɔ gyi. Ne baa sa mo kpa nkyureke nsa bo gya abee se.

3 Ne ɔ kaapo bamo feye baa kyore waa abwaresen wore-ɔ-ro feye ɔko ne ba tee mo e Kristoo ne Wuribware ye o sun Yudaa awuye ase-ɔ tiri feye o gyi aworefoɔ, na o wu, na o kyinji lee lowi-ro. Ne ɔ towe Yeesuu asen gywii bamo. Ne nkee ɔ towe gywii bamo feye, “Yeesuu mo e gye Kristoo amo ne Wuribware a sun ane ase-ɔ.”

4 Ne Yudaa awuye boko a kore gyi, ne baa tii Pɔɔl na Silas si. Ane deɛ ne akyee agyenkreepo boko na Griiki awuye ne ba sun Wuribware-ɔ bweeto a tii Pɔɔl na Silas si.

5 Ne Yudaa awuye-o boko mo a lee ba ka Pɔɔl na Silas kokwee, ne baa kpowe asese ne bo naa mbore se, ne bo mon bo kokoro-ɔ bo gyanne. Ne baa lee ba waa elawo na kusun boye man-ɔ-ro. Bamo a nyi feye Pɔɔl na Silas a bo sowe anyare ko ne ba tee mo e Yasɔn a len-ɔ-ro-ɔ se-ɔ, ne baa tii len amo ba kpa bamo, na bo lee bamo baa laman-ɔ-ro.

6 Amaa bamo a monɔ ɲu bamo lonɔ-rɔ, ne baa gyiiri Yasɔn na bamo ne baa kɔɔre Yeesuu gyi-o boko yaa manɔ abrese akato-rɔ, na ba feɛ-rɔ feye, “Anyare ko a ba ane manɔ mɔ-rɔ, ne baa waa asenɔ boye tonɔ kɛmaa ne baa borɔ-rɔ.

7 Ne Yasɔn a kɔɔre bamo bo waa mo lonɔ-nɔ. Ba nyera ane mbraa ne Roma owure dabeɔ a sa ane bo nee, a lee feye bo ye owure ko beɛ bo-rɔ ne ba tee mo e Yeesuu.”

8 Bamo a tawe faanse-rɔ, ne aa toɔraa aseɛ peɛe ne baa gyanɲe a bo nu asenɔ na manɔ-abrese-rɔ, ne baa lee ba waa elawo.

9 Ne nkeɛ manɔ-abrese-rɔ a sa ne Yasɔn na mo beɛko-ana a taa atanne ko bo beya bamo ase na keto kaapo feye asenɔ ya beɛ ba, bo ma leɛ nya bamo atanne-rɔ. Ne baa yowe bamo bo kyonwe.

Pɔɔl na Silas koyɔ Beroya-o

10 Kanye a denɔ fo-rɔ, ne bamo ne baa kɔɔre Yeesuu gyi-o a ba Pɔɔl na Silas bo kyonwe Beroya manɔ-nɔ. Bamo a fo-rɔ, ne baa yo Yudaɔ awuye a kebwarekorekyanɔ-rɔ.

11 Mfenɔ a aseɛ-rɔ gye aseɛ timaa bo kyɔ bamo ne bo bo Tisalonikaa manɔ-nɔ-rɔ. Bamo a nu abwareɛnɔ bo lee Yeesuu kunu si-o, ne baa kpa ane asenɔ bweeto, ne baa pee akato suye abwareɛnɔ wore-rɔ asenɔ kake kɛmaa na bo kee feye asenɔ ne Pɔɔl e towe-rɔ gye kasenɲin aaa!

12 Ne Yudaɔ awuye bweeto na Griiki akyee agyenɲkɛɛpɔ ko na Griiki anyare bweeto a kɔɔre asenɔ gyi.

13 Amaa sanɔ ne Yudaɔ awuye ne bo bo Tisalonikaa-o a nu feye Pɔɔl a kaapo abwareɛnɔ Beroya gbaa-rɔ, ne baa sa ne aseɛ ne bo monɔ bo kokoro-rɔ a baa asenɔ manɔ-rɔ bo kye Pɔɔl.

14 Puri amɔ-rɔ, ne bamo ne baa kɔɔre Yeesuu gyi-o a yaa Pɔɔl ɔpɔɔ keɛ, amaa Silas na Timotii fɛraa a sii Beroya mfenɔ.

15 Ne bamo ne baa yaa Pɔɔl ɔpɔɔ keɛ-rɔ a yaa mo ya bo fo hareɛ Atenis manɔ-nɔ,† ne baa kinɲi ba Beroya, ne baa taa nɲkra lee Pɔɔl ase baa Silas na Timotii feye bo waa menanɔ ba mo ase mfenɔ ne bo bo-rɔ.

Keto ne Pɔɔl a waa Atenis-o

16 Pɔɔl sanɔ o gywii Silas na Timotii Atenis manɔ-nɔ-rɔ, mo kakponɔ-rɔ a nyera bo lee anenɔ ne oo ɲu ikisi bweeto manɔ amɔ-rɔ-rɔ se.

17 Amose se-rɔ ne mo aa Yudaɔ awuye na bamo ne bo monɔ gye Yudaɔ awuye, ne bo bo mfenɔ, ne ba sunɔ Wuribware-rɔ e gyanɲe bamo kebwarekorekyanɔ-rɔ, ne Pɔɔl e kaapo bamo abwareɛnɔ ɔ popɔre bamo na bo kɔɔre mo asenɔ-rɔ gyi. Ne nkeɛ kake kɛmaa o naa kolɔnɔde ne ke maa kegya-rɔ-rɔ o tawe abwareɛnɔ o gywii bamo ne o to mfenɔ.

18 To, akaapɔpɔ ko mo bo mfenɔ. Bamo boko gye Ipikurus-of awuye (ne bo gya keto ne Ipikurus-o, anyare ko ne oo deɛ kyena-o, a kaapo-rɔ se-rɔ). Boko mo gye Stowaa awuye (ne bo gya keto ne Senoo ne mo gbaa a deɛ kyena Ipikurus a mbee-rɔ se-rɔ a kaapo-rɔ se). Ne baa lee ba gyiiri Pɔɔl ikii, ne boko ye, “Nteto ne adabedabesenɔ wuye mo e towe nee?” Ne boko mo ye, “A waa tonɔ ko ikisi popwɛɛ ko asenɔ ne o towe-rɔ.” Keto se ne baa towe anenɔ e gye feye Pɔɔl e kaapo Yeesuu asenɔ, na o kaapo feye aseɛ i kyinɲi a bo lee lowi-ro.

19 Amose-rɔ ne baa yaa Pɔɔl bamo senɲyikpa ko ne ba tee mo e Ariyopagus-o. Ne bo ye, “Ane e kpa feye fo kaapo ane-rɔ kekaapo popwɛɛ mo ne fo e kaapo-rɔ.

20 Asenɔ amɔ akɔ ne ane i nu feye fo e towe-rɔ gye asenɔ popwɛɛ ane ase. Ane mo ane e kpa feye ane nu amɔ kaase.”

21 Mbeyomɔ Atenis manɔ agyi-o na afo ne bo te mfenɔ-rɔ, a monɔ tiri bamo feye bo ba bamo sanɔ peɛɛ ba towe asenɔ, na ba nu asenɔ popwɛɛ ne aa ba-rɔ.

22 Ne Pɔɔl a kosɔ yere senɲyikpa-rɔ mfenɔ, ne o ye, “Abrese, mo a ɲu feye kpa kɛmaa se monɔ Atenis awuye monɔ akato i gyi ikisi bweeto kusunɔ si.

23 Bo lee feye mo a nare mone manɔ-rɔ-rɔ, ne mo a deɛre mfenɔ ne mone i sunɔ mone ikisi-o. Ne mo a ɲu feye bo lee anenɔ ne mone maa kpa feye monɔ panɔ kisi ko kusunɔ-o si-o, mone a pwɛɛ lonɲɔkpa ko bo yera. Ne mone a kyɔre bo donɲɔ afoɛ ne mone a bo pwɛɛ mo bo yera-rɔ se feye, ‘Lonɲɔkpa mo gye oko ne ane i sunɔ, ne ane monɔ nyi mo kenɲare-rɔ lee-o.’ To, mo ne mone i sunɔ mo, na mone monɔ nyi mo-rɔ, ne mbeyomɔ mo e towe mo asenɔ a n gywii mone-rɔ. 24 Mo kenɲare e gye Wuribware. Mo e gye ne oo twee kaye na keto kɛmaa ne ke bo kamɔ-rɔ-rɔ. Mo e gye keto kɛmaa nyanɲe, sosɔ na kaase. Amose-rɔ o monɔ te isunɲkpa akyanɔ ne aseɛ a pwɛɛ-rɔ-rɔ.

25 Mo-rɔ mo maa kpa kotokɔ bo lee ane kusunɔ ne ane a waa-rɔ, a lee feye mo e gye ne o sa okɛmaa mo nɲkpa na ne na keto kɛmaa.

26 Ne oo twee sese dimaadi, ne oo borɔ sese konɲko amɔ se bo waa nsuro aseɛ peɛe, ne oo sa ne baa kyena kaye-rɔ peɛe. Na pwɛɛ ne oo deɛ twee sese-rɔ, oo kyɔ towe sanɔ na mfenɔ ne okɛmaa e kyena-rɔ.

27 Wuribware a waa faanɛɛ neɛ a bɔ nya buwi kpa mɔ, na sanʒe bɔ ɲu mɔ san ɲe ba buwi ba kpa mɔ-ɔ. Kasenʒin mɔ aa ɔkɛmaa ase mɔɲ bɔ efo.

28 Feyɛ aneɲ ne mɔne alinʒwaapɔ-ɔ ɔko a kyɔreɛ-ɔ,

‘Mɔ ya sa ne ane te, ne ane naa,
ne ɔɔ waa ane ketɔ ne ane gye-ɔ.’

Ne mɔne alinʒwaapɔ-ɔ bɔko mɔ a kyɔreɛ feye,

‘Ane gbaa ane gye mɔ gyi-ana-ɔ nee.’

29 Ane a tee ane gye Wuribware mɔ gyi-ana-ɔ feraa, ane ma fa feye mɔ kudugyi du nee feye kisi ne nyinʒpase ne o nyi-ro-o a ba atanne pipee beɛɛ afufuri beɛɛ kefoɔre bɔ waa-ɔ.

30 Wuribware a nyite ketɔ ne baa waa san ɲe bɔ mɔɲ nyi Wuribware na mɔ ekpa-ɔ. Amaa mbeyɔmɔ san a fo feye ɔ sa toɲ kɛmaa asese kanɔ feye bɔ nu bamɔ eyee, na bɔ kinʒi lee bamɔ ebaye-ro.

31 A lee feye ɔɔ sa kake na ɔnyare ko ne oo lee-o bɔ gyi kaye-ro asese peɛɛ asen neɛneɛ-ɔ. ɔɔ ba ɔnyare amɔ a kikiyinjɲi lee lowi-ro-o bɔ kaapo ɔkɛmaa amɔ-ɔ.”

32 San ɲe baa nu Pɔɔl a towe kikiyinjɲi lee lowi-ro asen-ɔ, ne bamɔ bɔko a mɔse mɔ, ne bamɔ boko mɔ ye, “Ane e kpa feye fo bee towe amɔ gywii ane san ko.”

33 Ne Pɔɔl a lee ngyanʒe amɔ-ro mfeɲ.

34 Ne bamɔ boko a bɔ tii Pɔɔl si, ne baa kɔɔre Wuribware gyi. Bamɔ-ro boko e gye Diyonisiyus ne ɔ gye Ariyopagus asenʒyipo-ɔ ɔko, ne oo nu Pɔɔl asen-ɔ, na ɔkyee ko ne ba tee mɔ e Damaris-o, na asese ko bee.

18

Ketɔ ne Pɔɔl a waa Korintoo man-nɔ-ɔ

1 Amɔ-ɔ kamɛɛ-ro-ɔ, ne Pɔɔl a lee Atenis yo Korintoo man-nɔ.

2 Ne Yudaanyi ko bɔ-ro ne ba tee mɔ e Akwila, ne baa kowe mɔ Pontus sweere se-ɔ. Mɔ aa mɔ ka ne ba tee mɔ e Prisikila-o a tu yo Italiya sweere ya kyena mfeɲ a man dabe ne ba tee e Roma-o. Amaa Roma owure dabe Kilawudiyus a sa mbraa feye Yudaawuye peɛɛ ne bɔ bɔ Roma man-nɔ-ɔ lee Roma mfeɲ. Amɔse-ɔ Akwila na Prisikila a tu yo Korintoo man-nɔ. Ketɔ mɔɲ kyee, ne Pɔɔl a ba bɔ to bamɔ mfeɲ. Ne ɔɔ yo ya ka bamɔ kanɔ.

3 Ne ɔɔ kyena bamɔ ase, ne mɔ aa bamɔ a waa kusun, bɔ lee feye mɔ aa bamɔ e waa kusun konko nee. Tanʒee akyan kusun ne ba waa, amɔ ne Pɔɔl gbaa e waa ne ɔ nya atanne o de ɔ ɔɔ ateese a o gyi.

4 Nkee kukyure kake kɛmaa, ɔ yo Yudaawuye a kebwarekorekyaɲ-ɔ-ro na ɔ ya towe abwareseɲ gywii Yudaawuye na bamɔ ne bɔ mɔɲ gye Yudaawuye, ne ba gyanʒe mfeɲ-ɔ o de ɔ popɔre bamɔ na bɔ kɔɔre Kristoo gyi.

5 San ne Silas na Timotii a lee Makedoniya sweere se bɔ to Pɔɔl-ɔ, ne nkee ɔɔ yowe ketɔ kɛmaa, ne ɔ naa ɔ towe abwareseɲ kake kɛmaa o gywii Yudaawuye-o ɔ kaapo feye Yeessuu e gye Kristoo ne Wuribware ye o sun a ɔ bɔ kyonʒwe-ɔ.

6 Amaa bɔ fo san ko-ɔ, amɔ baa kine Pɔɔl asen-ɔ kunu, na ba towe asen ba kye mɔ kekaapo-ɔ, na ba saare mɔ. Amɔ mɔ-ɔ mɔ a kponkpan mɔ waagya se ese bɔ sii mfeɲ bɔ kaapo bamɔ feye ɔɔ yowe bamɔ asen sa bamɔ, na ɔ towe gywii bamɔ feye, “Wuribware ya gyiiri mone keɛseba, amɔ feraa ketɔ a lee aneɲ ne mone a kine mɔ asen-ɔ se! Mbeyɔmɔ a mɔɲ lee a gye mɔ asen feye n towe gywii mone. Lee mbeyɔmɔ bɔ yo, mɔ e towe asen timaa bɔ lee Yeessuu kunu si a n gywii nde se awuye-o nee.”

7 Amɔse se-ɔ ne ɔɔ yo ya kyena ɔnyare ko ne ɔ mɔɲ gye Yudaanyi ne ba tee mɔ e Tiitus Yusutus, ne o sun Wuribware-ɔ a loɲ-ɔ-ro. Mɔ loɲ-ɔ gye ne ɔ maa kebwarekorekyaɲ-ɔ nee.

8 Amaa asese ko bɔ-ro ne baa kɔɔre ane nyanʒe Yeessuu gyi. Bamɔ ɔko e gye Krisipus, ne san amɔ ɔ deɛ ɔ gye kebwarekorekyaɲ-ɔ ɔgyenʒkpeɛpɔ-ɔ, na mɔ loɲ-nɔ awuye-o. Aneɲ deɛ ne Korintoo awuye bweɛto ne baa nu Pɔɔl asen-ɔ a kɔɔre gyi, ne baa bɔ asuu.

9 Nke nko kanye, ne ane nyanʒe Yeessuu a towe dee-ro gywii Pɔɔl feye, “Fo ma seɔre kufu, amaa kya se towe abwareseɲ-ɔ, na fo ma yowe.”

10 A lee feye n gya fo kamɛɛ. ɔko maa taare a ɔ waa fo kebaye kɛmaa, bɔ lee feye man mɔ-ro aseɛ bweɛto gye mɔ aseɛ nee.”

11 Amɔse-ɔ ne Pɔɔl a kyena mfeɲ kaapo asese-ɔ abwareseɲ kasu na kebegya.

12 San ne Galiyo a gyi Akaya sweere se mfeɲ a Roma kigominaa-o, ne Yudaawuye-o peɛɛ a gyanʒe, ne baa kra Pɔɔl, ne baa yaa mɔ iwurekpa.

13 Ne bɔ ye, “ɔnyare mɔ e kpa a ɔ popɔre asese nee a bɔ sun Wuribware aneɲ ne a kye ane mbraa-ɔ nee!”

14 Mfen, ne Pɔɔl e kpa a o lee kanɔ, ne Gominaa Galiyo a tɔwe gywii Yudaa awuye-o feye, "Amo-ɔ dɛɛ a gye kusun bɔye beɛɛ asen bɔye ko ne ɔɔ waa nee, weetee mo i gyi kanyite na n nu monɛ ase.

15 Amaa amo a gye asenkparegyi ko na anyare ko kaase na monɛ fɔnfɔn kebwaresun mbraa-ɔ feraa, monɛ fɔnfɔn e gye ne mon' lonɔ amo. Ma waa anen a asen-ɔ sɛngyipo!"

16 Ne ɔɔ gya bamo bo lee iwurekpa mfen.

17 Ne bamo pɛɛɛ a kra Sostenes ne mbeyomo ɔ gye kebwarekorekya-ɔ agyenkrepo-ɔ, ne baa da mo sɛngyikpa akato-rɔ mfen. Amaa a mon tɔɔraa Galiyo kafɔnfwee gbaa.

Anen ne Pɔɔl a kinji yo asereɛ awuye ase Anteyokeya-ɔ

18 Ne Pɔɔl a kyena Korintoo awuye ne baa kɔɔre Yeessu gyi-o ase nke bweeto. Ne ɔɔ lee mfen, ne mo aa Prisikila na Akwila a borɔ nkyu si ba yo aye Siriya sweere se. Pweɛ ne baa dɛɛ lee Kenkreya man-no lwee koree-rɔ-ɔ, ɔɔ kpeɛ mo kunu bo lee etan ko ne ɔɔ waa-ɔ se.

19 Ne baa ten opoo-rɔ, ne baa fo Ifisus man-no. Ne ɔɔ yo Yudaa awuye kebwarekorekya-ɔ, ne ɔɔ ya kaapo bamo abwaresen na ɔ pɔpɔre bamo feye bo kɔɔre mo asen-ɔ gyi.

20 Ne asese amo a tɔwe gywii mo feye ɔ kyena bamo ase kyee, amaa ɔ mon sure si sa bamo.

21 Amose-ɔ san ne ɔ yo-ɔ, ne ɔɔ tɔwe gywii bamo feye, "Wuribware ya sure, m beɛ mo i kinji a m ba monɛ ase." Ne ɔɔ lee Ifisus mfen borɔ nkyu si o yii. Amaa Prisikila na Akwila a sii Ifisus man-no.

22 San ne ɔɔ fo Kayesareya man-no-ɔ, ne ɔɔ yo Yerusalem man-no ya ka asereɛ awuye-o kanɔ. Ne ɔɔ yo Anteyokeya.

Anen ne Pɔɔl a yo mo kpa sasero-ɔ na ɔ tɔwe abwaresen-ɔ

23 Mo a kyee Anteyokeya man-no kafwee-ɔ, ne ɔɔ lee mfen borɔ Galatiya na Firigiya* esweere se yo ɔ sa mfen a Kristoo awuye-o wore.

Anen ne Prisikila na Akwila a kaapo Apolos Wuribware a ekpa-ɔ-rɔ-ɔ

24 San amo Yudaanyi ko ne ba tee mo e Apolos, ne baa kowe mo Alesandriya man-no-ɔ a ba Ifisus mfen. ɔ taare ɔ sa sɛnsa neɛneɛ, ne o nyi abwaresen neɛneɛ.

25 Oo suye ane nyanpe Yeessu a asen-ɔ ekpa-rɔ damenanse, ne ɔɔ len mo eyee kenken ɔ tɔwe abwaresen-ɔ, na ɔ kaapo Yeessu asen kyɛkyɛ. Amaa asen-ɔ mfen ne oo nyi-o e gye asuu suyo ne Yohanee a bo-ɔ.

26 Ne ɔɔ waa kakponɔ tɔwe abwaresen kebwarekorekya-ɔ-rɔ mfen. San ne Prisikila na Akwila a nu mo asen ne ɔ tɔwe-ɔ, ne baa yaa mo bamo lon-no ya kaapo mo Wuribware a ekpa-ɔ-rɔ kyɛkyɛ.

27 Ne Apolos a waa mo mfeere feye ɔ yo Akaya sweere se. Amose-ɔ ne bamo ne baa kɔɔre Yeessu gyi, ne bo bo Ifisus-o a sure mo koyɔ-ɔ se, ne baa kyore bo kyonwe bamo ne baa kɔɔre Yeessu gyi, ne bo bo Akaya-ɔ feye, mo ya ba, bo kra mo neɛneɛ. San ne ɔɔ yo mfen-ɔ, ɔɔ kya bamo ne Wuribware a nu bamo ewee-ɔ ne anen se-ɔ baa bo kɔɔre Yeessu gyi-o-ro bweeto.

28 Bo lee feye ɔɔ ba ikii lenlense bo gyi Yudaa awuye a emo-ɔ se laman-no, ne ɔɔ ba abwaresen wore-ɔ bo kaapo feye Kristoo ne baa kyore mo asen-ɔ e gye Yeessu.

19

Anen ne Pɔɔl a lee ɔ waa mo kusun-o Ifisus

1 San ne Apolos a lee Ifisus man-no, ne ɔɔ yo Akaya sweere se, ɔ bo Korintoo man-no-ɔ, ne Pɔɔl a kya se borɔ Asiya sweere se ya fo Ifisus. Ne ɔɔ ya nu Yeessu asen agyasepo boko.

2 Ne oo bise bamo feye, "San ne monɛ a kɔɔre Yeessu gyi-o, Wuribware a kufwiije timaa-o a ywee monɛ se aaa?"

Ne baa benjaa mo feye, "Ane mon tee nu gbaa feye Wuribware a kufwiije timaa-o bo-rɔ."

3 Ne Pɔɔl a beɛ bise feye, "To, ne nkee nteto asuu kebo ne monɛ a bo-ɔ nee." Ne bo ye, "Asuu suyo ne Yohanee a bo-ɔ."

4 Ne Pɔɔl ye, "Yohanee Osuubopo-ɔ a tɔwe gywii asese feye bo bo asuu bo kaapo feye baa nu bamo eyee, ne baa kinji lee bamo ebaye-ro. Ne ɔɔ tɔwe gywii Yudaa awuye-o feye bo kɔɔre mo ne ɔ ba kamee-rɔ-ɔ gyi. Mo e gye Yeessu-o."

5 San ne baa nu amo-ɔ, ne baa bo asuu ane nyanpe Yeessu kenya-re-ro.

6 Ne Pɔɔl a ba mo asareɛ bo donɔ bamo se, ne Wuribware a kufwiije timaa-o a ywee bamo se, ne baa sa sɛnsa ne bamo fɔnfɔn maa nu emo-rɔ-ɔ, ne baa tɔwe asen ne Wuribware a lee bo kaapo bamo-ɔ.

7 Anyare amo e waa feye kudu anyo.

* 18:23 Deere ifotoo ne e bo Abwaresen wore-ɔ kee-ɔ.

8 Kukyure kake kemaa, ne Pɔɔl a yɔ kebwarekorekyaŋ-rɔ, na waa aferi asa na ɔ kaapo abwareŋe o gywii asese-ɔ, ne baa gyaŋŋe mfeŋ-ɔ, na kufu moŋ de mɔ. Ne ɔ leŋ eyee ɔ popɔre bamɔ feye bɔ kɔɔre ketɔ ne ɔ tɔwe bɔ lee Wuribware a kuwure-o si-o gyi.

9 Amaa bamɔ bokɔ a waa keŋebɔralen, ne bɔ moŋ sure si na bɔ kɔɔre asen-ɔ gyi, ne baa yere ngyanŋe amɔ-rɔ mfeŋ tɔwe asen bɔye bɔ kye ane nyanŋe Yeessu a ekpa-ɔ. Amose se-ɔ ne Pɔɔl a lee mfeŋ taa bamɔ ne baa kɔɔre Yeessu gyi-o yafu mɔ ase. Na kake kemaa mɔ aa bamɔ e gyaŋŋe ɔnyare kɔ ne ba tee mɔ e Tiranus-o sukuu-ro, ne ɔ kaapo abwareŋe-rɔ, ne ɔ popɔre asese feye bɔ kɔɔre mɔ asen-ɔ gyi.

10 ɔ meera se waa mfaane nsu nyɔ, amose-ɔ asese peee ne bɔ bɔ Asiya sweere se-ɔ, haree Yudaa awuye na Griiki awuye peee mɔ a nu asen timaa bɔ lee ane nyanŋe Yeessu si.

Aneŋ ne asiben awuye bweeto a bɔ kɔɔre Yeessu gyi-o

11 Na Wuribware bɔ Pɔɔl se ɔ waa akpenyeeto dabe.

12 Haree mɔ anketee na mprakɛ ne ɔ deɛ o de-o gbaa, baa taa mmɔ yaa bamɔ ne ba l-ɔ ase, ne bamɔ ala o lowe. Ne ibrisi a kɔsɔ bamɔ ne i te bamɔ se-ɔ se.

13-14 Amɔ Yudaa awuye kɔ bɔ-rɔ ne bamɔ kusun e gye feye bɔ nare dee gya ibrisi bɔ kɔsɔ asese se. To, asese asunoo kɔ bɔ-rɔ ne bɔ gye Wuribware ɔleŋɔpo brese kɔ ne ba tee mɔ e Sikeeba-o mɔ gyi-ana, ne ba waa aneŋ a kusun-o. Bamɔ a nyu Pɔɔl e gya ibrisi ɔ kɔsɔ asese-ɔ se-ɔ, ne baa leŋ eyee feye bɔ ba ane nyanŋe Yeessu kenyaŋe bɔ waa aneŋ ne Pɔɔl e waa-ɔ. Ne baa tɔwe gywii ibrisi ne i te ɔnyare kɔ se-ɔ ne feye, “Mɔ a sa fɔ kana Yeessu ne Pɔɔl e tɔwe mɔ asen-ɔ kenyaŋe-rɔ, kɔsɔ ɔnyare mɔ se.”

15 Amaa ibrisi-o a tɔwe gywii bamɔ ne feye, “N nyi Yeessu, ne nyi Pɔɔl asen, ne mone nse-ana e gye mone?”

16 Ne ɔnyare ne ibrisi te mɔ se-ɔ a lwee bamɔ-rɔ, ne ɔ da bamɔ kenken kyanŋe bamɔ atɔ buŋse-rɔ. Ne baa seŋe lee mɔ leŋ-ɔ-rɔ mfeŋ, na bamɔ nyɔwɔre se a swee swee na n lee mbogya na bokɔ mɔ a lee ketebɔnburoŋ.

17 Ne asese ne bɔ bɔ Ifisus maŋ-nɔ-ɔ a nu amɔ-ɔ, ne kufu a nya bamɔ peee, ne baa bu ane nyanŋe Yeessu kenyaŋe bweeto.

18 Ne bamɔ ne baa kɔɔre Yeessu gyi-o bweeto a ba lamaan-nɔ bɔ tɔwe ebɔye ne baa waa bɔ fɔ kake amɔ-ɔ.

19 Bamɔ ne bɔ de asiben ne bɔ de ba lee atɔ ba kaapo asese bweeto-ɔ a swii bamɔ ewore ne baa kyore asibenŋeŋ waa-rɔ, ne bɔ de ba kya asese-ɔ. Ne baa baa emɔ, ne baa kywee emɔ lamaan-nɔ. Bamɔ a taa ewore-ɔ yawɔ bɔ tii abee se-ɔ a gye siidi njkenj alafa anuu (GHC 500,000).

20 Bɔ lee mfaane a atɔ dabe mɔ se-ɔ, ane nyanŋe Yeessu asen a yere kenken, ne aa sanŋe-rɔ yɔ toŋ kemaa.

Asen ne aa ba Ifisus maŋ-nɔ-ɔ

21 Amɔ-ɔ peee kamee-rɔ-ɔ, ne Pɔɔl a waa mɔ mfeere feye ɔ bɔrɔ Makedoniya na Akaya esweere se, na ɔ kyon yɔ Yerusalem maŋ-nɔ. Ne ɔ ye, “Mɔ ya yɔ mfeŋ, kemɔ kamee-rɔ na ny yɔ Roma maŋ-nɔ.”

22 Amose-ɔ ne oo sun mɔ akyaŋɔpo anyɔ Timotii na Irasitus bɔ kyonŋe Makedoniya, ne mɔ-ɔ mɔ a sii Asiya sweere-ɔ se kafwee.

23 San mɔ de ne asen dabe a ba Ifisus bɔ lee Yeessu a ekpa-ɔ se-ɔ se.

24 To, maŋ amɔ-rɔ mɔ sunkpa dabe kɔ bɔ-rɔ, ne ba sun kisikyee kɔ ne ba tee kemɔ e Aatimis. Ne ɔnyare kɔ bɔ-rɔ ne baa tee e Demeetriyus. ɔ gye bwayepo nee. Ne mɔ kusun e gye feye ɔ deere kisikyee a sunkpa-ɔ se o de atanŋe fufuri ɔ waa kisi akyan ngyingyii o fe. Kusun amɔ a sa mɔ aa mɔ beko-ana abwayepo tonɔ bweeto. 25 Amose se-ɔ ne ɔ tee mɔ beko-ana abwayepo na bamɔ ne bamɔ kusun du feye mɔ lee-o bɔ gyaŋŋe, ne ɔ tɔwe gywii bamɔ feye, “Mɔ beko-ana, mone nyi feye ane kibaare a lee kusun mɔ-rɔ nee.”

26 Mbeyamɔ, mone fɔŋfɔŋ a nyu, ne mone a nu ketɔ ne Pɔɔl amɔ e waa-ɔ. ɔ ye ikisi ne sese fɔŋfɔŋ a waa-ɔ moŋ de keyaalen peee. Ne ɔ taare kyurowi asese bweeto mfeere Ifisus maŋ-nɔ mfeere na Asiya sweere se peee.

27 Amose-ɔ kufu bɔ-rɔ feye ane kusun mɔ e nya kenyaŋe bɔye. N gye aneŋ wore, kufu bee kɔ bɔ-rɔ feye ane kisi dabe Aatimis a sunkpa dabe-ɔ maa lee ba a ɔ bɔ kii seye, na ane kisi dabe mɔ ne okemaa ne ɔ bɔ Asiya sweere se na kaye-rɔ peee i sun-o ma lee nya kenyaŋe!”

28 Asese amɔ a nu asenkyaregyi mɔ-ɔ, ne bamɔ idun a fwii, ne baa lee ba fee-rɔ feye, “Ane Ifisus kisi Aatimis gye kisi dabe.”

29 Ne elawo amɔ a kɔɔre se maŋ amɔ peee-rɔ. Ne bamɔ ne bɔ naa ba waa asen amɔ-ɔ a gyiiri Makedoniya awuye anyɔ kɔ ne ba tee bamɔ e Gayus na Aristaakus, ne bamɔ aa Pɔɔl naa-ɔ, ne baa yaa bamɔ mfeŋ ne maŋ-ɔ-rɔ asese peee e gyaŋŋe-ɔ.

30 Ne Pɔɔl fɔŋfɔŋ e kpa feye ɔ yɔ lamaan amɔ akatɔ-rɔ mfeŋ ya sa seŋsa gywii asese-ɔ, amaa bamɔ ne ba kɔɔre Yeessu ba gyi-o moŋ sure.

³¹ Ne sweere amo se a ayaalenpo-o bokɔ ne bɔ gye mɔ nyare-ana-o a ba nkra bɔ kyɔnwe mɔ, kore mɔ feye ɔ ma kan yɔ laman egyanhekpa amo mfen, a lee feye kufu de bamɔ feye bokɔ e mɔ mɔ.

³² Na ngyanhe-o-ro pɛɛɛ de elawɔ bweeta. Bamɔ bokɔ e fɛɛ-ro ba tɔwe asen kɔ, ne bokɔ mɔ e fɛɛ-ro ba tɔwe bamɔ lee, a lee feye bamɔ bokɔ gbaa mon nyi keto se ne baa gyanhe-o.

³³ Yudaawuwe ne bɔ te man amo-ro-o a lee bamɔ-ro oko ne ba tee e Aleksanda-o feye ɔ yere asese-o akato-ro sa senja. Asese amo bokɔ a tee mɔ feye ɔ ba-o, ne ɔ ya bamɔ kesaree feye bamɔ pɛɛɛ laato. Ne ɔ lee ɔ sa senja o gywii laman-o na bɔ nya nyi feye mɔ aa mɔ beeko-ana Yudaawuwe mon gyi boye.

³⁴ Amaa bamɔ a pini feye ɔ gye Yudaanyi-o, ne bamɔ pɛɛɛ mɔ a kpɔra faa-ro tɔwe asen konko dɔnhwerɛɛ enyo feye, "Anɛ Ifisus kisi Aatimis gye kisi dabe!"

³⁵ Ne nkee man-o krakyeɛ brɛse a bɔ yuri laman-o. Ne ɔ ye, "Mɔ kosɔbɛɛ-ana Ifisus awuwe, okɛmaa nyi feye anɛ man mɔ e gye kisi dabe Aatimis na mɔ sunkpa dabe a ɔdɛrɛsepo-o, mɔ aa mɔ kofore ne kaa lee soso lee da-o-ro-o.

³⁶ Okɛmaa maa taare a o gyiiri amo-o ikii. Amɔse se-o mon' yuri eyee, na monɛ ma waa kebɔye kɔ.

³⁷ Monɛ a baa anyare mɔ mfee, a mon gye feye baa ywii lee anɛ sunkpa dabe-o-ro neɛ beɛɛ baa tɔwe asen boye kɔ bɔ kye anɛ kisi-o neɛ.

³⁸ Amo e gye feye Demeetriyus na mɔ beeko-ana abwayepo i de oko asen, anɛ de igominaa na nke ne anɛ de bɔ gyi asen-o, amɔse-o asen kɛmaa ne bɔ de-o, bɔ taa baa mfen.

³⁹ Amaa keto kɔ e bɔ-ro na kɔ kyɔ ne monɛ e kpa fɛraa, amo mon' lonɔn mfen ne man agyi e gyanhe ba waa mbraa ba sa man-o.

⁴⁰ Bɔ lee keto ne kaa waa ndoo-o se-o, kufu bɔ-ro feye ba tɔwe feye anɛ a baa asen man-o. Na anɛ mon de kpa feye anɛ a waa anɛn a asen-o, na anɛ mɔ anɛ maa taare a anɛ tɔwe keto se ne anɛ a waa anɛn-o na anɛ bɔ kunj anɛ eyee."

⁴¹ Mɔ a tɔwe amo-o lowe-o, ne ɔ sa ne asese-o pɛɛɛ mɔ a brawe-ro.

20

Anɛn ne Pɔɔl a lee Ifisus man-no yɔ Makedoniya na Akaya esweere se nyɔsepo-o

¹ To, elawɔ amo a yɔwe-o kamɛɛ-ro, ne Pɔɔl a tee bamɔ ne baa kɔɔre Yeessu gyi-o pɛɛɛ bɔ gyanhe, ne ɔ tɔwe asen bɔ sa bamɔ wore, ne ɔ kra bamɔ feye ɔ ya neɛ. Ne ɔ lee mfen yɔ Makedoniya sweere se.

² Ne ɔ naɛ sweere amo se e man se waa bamɔ wore bɔ lee abwasesen-o se. Ne ɔ fo Akaya sweere se.

³ Ne ɔ kyɛna mfen aferi asa. ɔ waa siraa feye ɔ taa korɛ na o kinji yɔ Siriya sweere se, ne oo nyi feye Yudaawuwe-o e kpa a bɔ baa mɔ asen, amɔse-o ne ɔ waa mɔ mferɛ feye o kinji a ɔ borɔ Makedoniya beɛ.

⁴ Mɔ aa Pirus mɔ gyi Sopata ne ɔ lee Beroya man-no-o, na Aristaakus na Sikundus ne baa lee Tisalonikaa man-no-o, na Gayus ne ɔ lee Derebee man-no-o, na Tikikus na Trofimus ne baa lee Asiya sweere se-o, na Timotii ya yɔ.

⁵ Ne baa gye anɛ nkɛɛ ɔpo se ya gywii anɛ Trowas man-no.

⁶ Wuribware-a kya-anɛ-yɔwe a ateese-o kigyi a kyɔn-o, ne anɛ a lee Filipii man-no borɔ nkyu si. Bɔ fo nke nnuu-o, ne anɛ a to bamɔ Trowas, ne anɛ a gyi kadaawɔkyweɛ konko mfen.

Anɛn ne Pɔɔl a yɔ Trowas lalalowe-o

⁷ To, Memeneda amo kedeepwɛta-o, ne anɛ aa bamɔ ne ba kɔɔre Yeessu ba gyi mfen-o a gyanhe a anɛ gyi anɛ nyanhe Yeessu a ateese-o. Ne Pɔɔl a tɔwe abwasesen gywii bamɔ. Ne ɔ sa senja gywii bamɔ anɛn-aaa bɔ fo kayɛ nsena, a lee feye kɛmɔ kayɛ nke-o, ɔ ya a ɔ yɔwe bamɔ.

⁸ Na ifetiri bweeta e lanhe kebanɔsoroɔ kekyan ne anɛ te kɛmɔ-ro-o.

⁹ Ne keyaafɔre kɔ ne ba tee mɔ e Yutikus-o te mfanɛree se san ne Pɔɔl e sa senja-o, na idi de mɔ kafweɛ, ne lalalowe-o ɔ bɔ di idi. Ne ɔ lee akyan asa kebanɔsoroɔ lalalowe a kekyan ne anɛ te kɛmɔ-ro-o a mfanɛree-o se lee da-ro sweere. Bamɔ a ya yase mɔ-o, ɔ kyɔ wu.

¹⁰ Amaa Pɔɔl a yɔ sweere mfen, ne ɔ ya di keyaafɔre amo se, ne oo powi mɔ, ne ɔ ye, "Mɔne ma sa a tiri monɛ na ɔ kee!"

¹¹ Na se Pɔɔl a kinji yɔ soso a kekyan ne anɛ te kɛmɔ-ro-o beɛ ya gyi bodobodoo. Pɔɔl a sa senja gywii bamɔ kyee bɔ fo kyɔwe keleebeɛ-o, ne ɔ yɔwe bamɔ o yii.

¹² Ne baa taa keyaafɔre amo yaa pe na ɔ kee, ne bamɔ nkɔnɔ-ro a yuri bamɔ bweeta.

Anɛn ne Pɔɔl a lee Trowas yɔ Mileetus-o

¹³ Ne anɛ a yɔ akato-ro ya taa korɛ borɔ nkyu si yɔ Asos man-no, mfen ne Pɔɔl e ya lwee anɛ korɛ-o-ro-o. Mɔ ya tɔwe feye anɛ waa anɛn, bɔ lee feye mɔ fɛraa naa sweere neɛ.

14 Sanj ne ane a fo Asos-o, ne ane a taa Pɔɔl ane koree-ɔ-ro, ne ane a yo Mitileenee man-nɔ.

15 Kemo kaye nke-o, ne ane a bee borɔ nkyu si lee mfen ya kyɔn Kiyos kwii si, ne ane a bee borɔ nkyu si, ne ane a ya fo Samus kwii si. Ne ane a bo fo Mileetus man-nɔ.

16 Ne Pɔɔl a waa mɔ mfere feye ɔ borɔ nkyu si na ɔ kyɔn Ifisus si ane ne ɔ maa nya a ɔ nyera sanj Asiya sweere se-ɔ. Ɔ kpa menan a ɔ fo Yerɔsalɛm, mɔ e taare de, na ɔ fo Yerɔsalɛm pwee na Pentikos kake-o dee fo.

Asej ne Pɔɔl a tawe bo kra Ifisus asere abrese-ɔ

17 Ne Pɔɔl a sa nkra lee Mileetus bo kyɔnwe Ifisus asere abrese-ɔ feye bo ba a bo gyanhaa mɔ.

18 Sanj ne baa fo Mileetus-o, ne ɔ tawe gywii bamo feye, "Mone nyi keto kema a ne mɔ a waa kemo sanj ne m bo mone ase-ɔ, haree lee mɔ kake gyenkpeese ne mɔ a ba Asiya sweere mɔ se-ɔ.

19 Mone nyi feye haree Yudaa awuye a yere bo kye mɔ, ne baa sa ne mɔ a gyi aworefo, ne mɔ a ba akyuku bo kore kebwarekore sa bamo ooo, mon waa mɔ eyee feye sese dabɛ-ɔ mone ase. Amaa mɔ a sunj kusun ne feye kenya-ɔ sa ane nyanje Yeessuu.

20 Mone nyi feye mon ba keto kema a ne ke e kya mone-ro bo kweero mone se sanj ne mɔ e tawe na mɔ e kaapo abwaresej laman-nɔ na mone elɔn-nɔ-ɔ.

21 Mɔ a yii Yudaa awuye na bamo ne bo mon gye Yudaa awuye-o peee se sanj kema a feye bo nu bamo eyee, na bo kinji lee bamo ebaye-ro, na bo ba Wuribware ase, na bo kore ane nyanje Yeessuu gyi.

22 Amaa mbeyɔmɔ, Wuribware a kufwiije timaa-o e tawe o gywii mɔ feye n yɔ Yerɔsalɛm, amaa mon nyi keto ne ke e ya waa mɔ mfen-ɔ.

23 Keto ne n nyi-o e gye feye ton kema a ne mɔ e yo-ɔ Wuribware a kufwiije timaa-o a yii mɔ se sanj kema a feye ba tii mɔ Yerɔsalɛm, na bo sa a n gyi aworefo.

24 Amaa nkpa beee lowi-o, keto ne mɔ e kpa-ɔ e gye feye mɔ e lowe mɔ kusun ne ane nyanje Yeessuu a sa mɔ feye n tawe asej timaa-o bo lee ane ne Wuribware a nɔ ane ewee se-ɔ.

25 Mɔ a nare laa mone peee mɔ, na mɔ e tawe Wuribware a kuwure-o-ro asej mɔ i gywii mone. Na mbeyɔmɔ n nyi feye mone oko maa lee nɔ mɔ.

26 Amose-ɔ mɔ e tawe mɔ i gywii mone kakatope-ro feye ndɔ a kake mɔ mone-ro oko bo-ro ne mɔ e mon nya nkpa na kuyure ne a mon de kee-ɔ, a mon lee mɔ ase.

27 Bo lee feye mon ba keto ne Wuribware a tawe feye ɔ waa-ɔ bo kweero mone se.

28 Amose-ɔ mon' deere mone eyee se na ase ne Wuribware a kufwiije timaa-o a taa bo waa mone kesare-ro se neee. Na mon' deere ane nyanje Yeessuu asere ase se, feye ane ne esanne ɔdeere se po e deere mɔ esanne se neee-ɔ. A lee feye Yeessuu a ba mɔ fɔnɔn lowi bo lee bamo lee Ɔbɔnsam kesare-ro sa ne baa kii mɔ fɔnɔn ase.

29 N nyi feye mɔ a yowe mone mɔ-ɔ, ase se i lwee mone-ro feye ane ne i lwee esanne-ro, ne mɔ ya nya bamo, ne ɔ mɔ a ɔ wo-ɔ.

30 Sanj ko e ba na mone-ro bokɔ ba ayeba na a sa a bamo beeko-ana ne baa kore Yeessuu gyi-o kii bo gya bamo se.

31 Amose-ɔ mon' sa se na mon' nyinji si ane ne mɔ a kyena mone ase nsu nsa-ɔ. Na mon' nyinji si feye kanye na mpase, mɔ a ba akyuku bo nyinji mone Wuribware a ekpa-ɔ se.

32 Na mbeyɔmɔ, n de mone mɔ e waa Wuribware kesare-ro. Ne mone ya kya se gya Wuribware asej-ɔ se, asej amɔ ne a kaapo mone ane ne ɔ kpa mone bweeto-ɔ e taare a a mɔrowe mone. Na a sa a mon' nya keyaalen na Wuribware a nyure ne ɔ tawe bo beya feye ɔ sa mɔ ase se-ɔ.

33 Sanj ne m bo mone ase-ɔ, mon yorowe kotoko, haree atanne pipee beee afufuri beee awaagya.

34 Mone fɔnɔn nyi feye asare mɔ ne mɔ a bo waa kusun bo nya keto kema a ne mɔ aa mɔ anarebeepo e kpa-ɔ.

35 Mɔ a waa kusun mɔ kenken bo kaapo mone ne feye a tiri feye ane kya bamo ne bo mon bo len-ɔ-ro, na ane nyinji asej ne ane nyanje Yeessuu fɔnɔn a tawe-ɔ se, ɔ ye, "Ɔko ne o ke atɔ-ɔ de nyure ɔ kyɔ oko ne ba ke mɔ-ɔ."

36 Pɔɔl a sa sejsa gywii bamo lowe-ɔ, ne mɔ aa bamo a kpuni anjiri, ne baa kore kebwarekore.

37 Ne bamo okema a i su, na o powi mɔ, na okema e kyokywee mɔ kedaabɔn o de ɔ waa mɔ nare damenanse.

38 Keto se ne a mon waa bamo kane peee-ɔ e gye feye mɔ a tawe feye bo maa lee nɔ mɔ-ɔ. Ne baa yaa mɔ ya bo fo mɔ kore ase.

21

Asej ne Pɔɔl a yo Yerɔsalɛm-ɔ

1 Ne nkee ane aa bamo a gyi nkra, na ane i su akyukyu preepreese. Ne ane a lwee koree ko-rɔ ten ɔpoo-rɔ yo Kos man ne ɔ bo kwii ko se-ɔ. Lee mfen ne ane a bee yo ya fo Rodos man ne ɔ bo kwii ko se-ɔ. Ne ane a lee mfen yo Patara man ne ɔ bo Likiya sweere se-ɔ-rɔ.

2 Mfen ne ane a nya koree ne ɔ yo Fonikiya sweere se (ne ɔ bo Siriya sweere se-ɔ), ne ane a lwee mo-rɔ.

3 Ne ane a fo mfen ne ane kee Kiprus kwii-o, ne ane a borɔ kigyise si yo Siriya sweere se. Ne ane a ya dan Tiro man-no, a lee feye mfen ne koree amo i lee mo tɔsorɔ.

4 Ne ane a nu bamo ne baa kɔre Yeessu gyi-o bo ko mfen, ne ane a kyena bamo ase kadaawokywwe konko. Ne Wuribware a kufwiije timaa-o a lee bo kaapo bamo bo ko feye Pɔal ya yo Yerusalem man-no, ɔ nya asen. Amose-ɔ ne baa kore mo feye ɔ ma yo mfen.

5 Amaa ane san ne ane i gyi bamo ase-ɔ a fo-ɔ, ne ane a bee meraa ane kpa se. Ne bamo aa bamo aka na bamo gyi-ana peee mo a yaa ane kpa-rɔ ya bo fo nkyu-o kanɔ, ne ane peee mo a kpuni anurii mfen, ne ane a kore kebwarekore.

6 Ne ane aa bamo a gyi nkra, ne ane a bee ya lwee kore-ɔ-rɔ, ne bamo mo baa kinji yo pe.

7 Ne ane a bee kya ane kpa-ɔ se borɔ nkyu si lee Tiro ya fo Tolomayis man-no. Ne ane a ka bamo ne baa kore Yeessu gyi mfen-ɔ kanɔ, ne ane a kyena bamo ase kake konko.

8 Ne nkee lalalowe-ɔ, ane a bee lwee kore-ɔ-rɔ lee mfen, ne ane a ya dan Kayesareya man-no, Samariya sweere se. Ne ane a kyena Yeessu asen timaa-o ɔ tɔwepo Filipino ase mfen. Filipino gye akyarɔpɔ asunoo-o ɔko ne san-ɔ baa lee bamo Yerusalem feye bo deere ateese na atanne kike-ro si-o.

9 O de mo gyi-ana mbregyii ana ne Wuribware a lee feye bo kii mo akyaaame bo ko, na bo dee tɔwe asen ne o lee ɔ kaapo bamo-ɔ gywii asese-ɔ.

10 Ane a gyi mfen hweeto-ɔ, ne Wuribware kyaame ko ne ba tee mo e Agabus-o a lee Yudeya sweere se ba.

11 Ne ɔ ba ane ase, ne ɔ taa Pɔal a laare-rɔ keresese-ɔ bo nure mo fonfon ayaa na asaree bo kya abee, ne ɔ ye, "Keto ne Wuribware a kufwiije timaa-o a tɔwe-ɔ e gye feye mfaanee dee ne Yudaa awuye i nure keresese mo wuye Yerusalem man-no, na bo taa mo bo waa Roma awuye-o kesaree-rɔ."

12 San ne ane a nu amo-ɔ, ne ane aa bamo ne bo bo mfen-ɔ a kore Pɔal feye ɔ ma yo mfen.

13 Amaa ɔ benhaa ane nee feye, "Nteto ne mone e waa-ɔ nee, mone i su mfaanee na mone e nyera mo kakpono-rɔ ne eee? N gye bamo kunure mo wone siraa ne mo a waa a n yo Yerusalem, amo aa lowi, na n kperi ane nyanpe Yeessu si, na n wu mfen."

14 Ane mon taare tɔwe a o sure si feye ɔ ma yo Yerusalem. Amose-ɔ ne ane a yowe mo, ne ane ye, "Ane nyanpe a kepre-ɔ waa."

15 Ane a kyena mfen bo fo san ko-ɔ, ne ane a sorɔ ane etosoro, ne ane a kya ane kpa se yo Yerusalem.

16 Ane aa bamo ne baa kore Yeessu gyi, ne baa lee Kayesareya mfen-ɔ bo ko ya yo, ne baa yaa ane nyare ne ane e ya sowe mo lon-no-ɔ aye. Ba tee mo e Menasɔn. ɔ lee Kiprus kwii si nee, ne ɔ gye bamo ne baa wuree kore Yeessu gyi-o ɔko.

Ane ne Pɔal a ka Yerusalem asoree awuye kan-ɔ

17 San ne ane a fo Yerusalem man-no-ɔ, bamo ne baa kore Yeessu gyi-o a sa ane anse damenanse.

18 Kemɔ kaye nke-o, ne ane aa Pɔal a yo a ɔ ya ka Yakubu kanɔ. Mo a yo-ɔ, asoree abrese-ɔ bo mfen.

19 Ne Pɔal a ka bamo kanɔ, ne ɔ tɔwe keto kema ne Wuribware a borɔ mo se waa sa nde se awuye bweeto-ɔ gywii bamo.

20 Bamɔ a nu mo ase lowe-ɔ, ne baa kyorɔ Wuribware. Ne bo ye, "Ane kosobee Pɔal, fo a nu anen ne ane Yudaa awuye nkpen nkpen mfee a kore Yeessu gyi-o, na anen ne baa len bamo eyee bo gya ane mbraa ne ane ɔdedaapo Mosis a sa ane-ɔ se neene-ɔ ɔɔɔ?"

21 Baa nu feye fo e kaapo Yudaa awuye ne bo te nde se awuye-o-ro nee feye bo yowe mbraa ne Mosis a sa ane-ɔ dee kegya se, na fo e tɔwe fo i gywii bamo feye bo ma lee tenje bamo gyi-ana atwetu, na bo ma lee gya ane adedaasen se.

22 A waa dee ba nu feye fo a ba. Ne emene ne ane e waa a ane bo kaapo feye keto ne baa tɔwe bo lee fo kunu si-o gye ayeba-ɔ nee?

23-24 Keto ne ane e kpa feye fo waa-ɔ e gye feye fo kya anyare ana ko ne bo bo mfee-ɔ-rɔ, ne baa waa Wuribware etan feye bo maa see bamo ipwii-o. Amaa baa kon waa ato ko ne a de iyisi-o. Amose-ɔ a tiri feye bo kpee bamo iyisi-o na bo see bamo, na bo lonjo Wuribware, na bo dee taare lwee mo sunkpa-ɔ-rɔ. To, fo aa bamo yo a fo ka atanne ne Wuribware ɔlonjo e kore a ɔ dee kpee bamo iyisi-o sa bamo-ɔ. Amo-ɔ e gye ne a sa na okema nu feye asen ne baa tɔwe gywii bamo feye fo a tɔwe-ɔ mon gye kasentɔn, na fo fonfon gbaa gya Mosis a mbraa-ɔ se.

²⁵ Amaa bamo ne bo mon gye Yudaa awuye, ne baa koore Yeessu gyi-o feraa, ane a kyo kyore bo kyonwe bamo-o feye bo ma kan gyi ateese beee wo kaboo ne baa maa wee ikisi si-o, na bo ma kan gyi mbogya, na bo ma kan wo kaboo ne bo mon ten kamoo kebo-ro, na bo ma waa kakyeekpa na kanyarekpa. Ane n ba mbraa mo baare sa bamo.”

²⁶ Amose-o kaye nke-o, ne Pooal a yaa anyare-o Wuribware alonjoo ase, ne bamo aa Pooal a ya kpee bamo iyisi, na bo nya fo Wuribware sunjka kulweero. Ne oo yo Wuribware sunjka ya towe nke ne etan i gyi-o, na san ne ba ba a bo lonjo Wuribware-o.

Ane n ba kra Pooal Wuribware sunjka-o

²⁷ Amaa nke nsunoo amo a kra a m fo-o, ne Yudaa awuye ko ne baa lee Asiya sweere se-o a nu Pooal Wuribware sunjka kabuno Yerusalem mfen. Ne baa wure ases ne bo bo mfen-o-ro, ne baa kra Pooal.

²⁸ Ne baa faa-ro feye, “Isireelii awuye, mon' kya ane-ro! Onyare mo e gye ne o naa ton kemaa o kaapo asen o kye ane Isireelii awuye na ane mbraa-o, na o towe asen baye bo lee Wuribware sunjka mo se. Ne mbeyomo oo baa bamo ne bo mon gye Yudaa awuye-o baa Wuribware sunjka-o-ro mfee baa bo waa mo iyisi!”

²⁹ Baa towe ane n bo lee feye baa nu Trofimus ne oo lee Ifisus man-no-o na Pooal a nare man-no, ne baa fa feye Pooal a yaa mo Wuribware sunjka mo-ro nee.

³⁰ Ne asen dabe a ba man-o-ro, ne ases bweeto a nyee nan lee ton kemaa bo gyanne, ne baa ya kra Pooal, ne baa gyiri mo lee Wuribware sunjka a kabuno-o. Puri amo-ro, ne Wuribware sunjka adeerepo-o a tii epono-o na ases-o ma bee taa asen-o lweero mfen.

³¹ Asese-o a kra a bo maa Pooal-o, ne oko a ya towe gywii Roma asoogyaa ogyenkreepo-o feye Yerusalem awuye peee a baa asen dabe man-no.

³² Puri amo-ro mfen ne ogyenkreepo amo a taa asoogyaa awuye ko na bamo abrese, ne baa waa menan yo ases kukwii-o amo ase. San ne baa nu asoogyaa ogyenkreepo-o na asoogyaa awuye-o, ne baa yowe Pooal keda.

³³ Ne asoogyaa brese-o a ya kra Pooal, ne oo sa kano feye bo ba agbarabi anyo bo njure mo. Ne nke oo bise feye, “Nse e gye onyare mo, ne nteto ne oo waa?”

³⁴ Ne ases-o bokoo a faa-ro ba benjaa asen ko, na bokoo mo e benjaa ako, na a kwee. Mfaanee se-o, asoogyaa ogyenkreepo-o mon taare nu keto ne kaa baa asen-o. Amose-o, ne oo sa kano feye bo taa Pooal dee yaa bo beya asoogyaa awuye kwatase-ro.

³⁵ Ne laman-o a gya asoogyaa awuye-o si ya fo abenberee ne ba kyikye si baa lwee asoogyaa awuye kwatase-o-ro ase, ne asoogyaa awuye-o a yase Pooal soro soso, a lee feye ases-o idun a fwii mo se bweeto.

³⁶ San ne bo gya se-o, na ba fee-ro feye, “Mon' maa mo.”

Ane n ba Pooal a towe asen na o bo lee mo eyee-o

³⁷ San ne asoogyaa awuye-o e kra a bo taa Pooal waa kwatase-o-ro, ne oo bise asoogyaa ogyenkreepo-o Griiki-ro feye, “Obrese, mo e taare a n sa senja gywii fo aaa?”

Ne asoogyaa ogyenkreepo amo ye, “Fo kyo fo i nu Griiki-ro aaa?”

³⁸ Amo feraa n gye fo e gye Igyipitinyi ne san ko oo dee baa asen man-no, ne oo gye anaapo nken nna kegyenkreepo yo kimukee-ro-o beee?”

³⁹ Ne Pooal a benjaa feye, “N gye Yudaanyi nee. Baa kowe mo Taasus man ne o bo Kilikiya sweere se-o-ro nee, n gye man dabe kigyi nee. Mo e kore fo nee a fo sa a n sa senja gywii ases-o.”

⁴⁰ Ne asoogyaa ogyenkreepo-o a sa mo kra. Ne Pooal a yere mfen ne ba kyikye ba lwee kwatase-o-ro-o se, ne oo ya mo kesaree bo kaapo feye ases-o laato. San ne baa laato-o, ne Pooal a sa bamo aye-ro Heebrii senja gywii bamo.

22

¹ Oo towe nee feye, “N se-ana na n daa-ana na n tire-ana na m pekyee-ana, mon' nu mo ase feye mo a yere mone akato-ro mfee mo e towe asen mo i lee mo eyee-o.”

² Bamoo a nu feye o sa bamoo Heebrii senja-ro bamoo ase-o, ne baa waa dinj dinj dinj, ne Pooal a kya se feye,

³ “Yudaanyi e gye mo. Taasus man-no Kilikiya sweere se ne baa kowe mo. Amaa Yerusalem mfee ne baa bera mo, ne mo a kyena ane okaapoo dabe ne ba tee mo e Gamalilii-o ayaa-ro, ne oo kaapo mo ane n ba n gya ane adedaapo a mbraa-o se nee nee-o. Ne mo a len mo eyee sunj Wuribware feye ane n ba mone ne mone bo mfee ndoo-o i sunj-o.

⁴ N gye amo wore, mo a bee waa bamoo ne bo gya Yeessu a ekpa-o se-se aworefo, ne mo a sa ne baa maa bamoo bokoo. Na mo e kra anyare na akyye, ne mo a sa ne baa tii bamoo.

⁵ Wuribware alonjoo brese-o na ane abrese-o peee e taare a bo kaapo feye asen mo ne mo e towe-o gye kasentij nee. Baa kyore ewore sa mo feye n taa sa ane beeko-ana Yudaa awuye ne bo bo Damasikus man-no-o. Amose-o ne mo a yo mfen na n nya kra ases mo ne

bɔ gya Yeesuu a ekpa-ɔ se-ɔ ɲure bamɔ agbarabi, na ɲ kɪɲɲaa bamɔ baa Yerɔsalɛm mfee, na bɔ gyiiri bamɔ kesebɔ.”

Aneɲ ne Pɔɔl a tɔwe aneɲ ne oo kii Kristoonyi-o

6 Ne Pɔɔl a kya se tɔwe feye, “Nke ɲkɔ mpase, mɔ a yɔ mɔ e kpa a m fɔ Damasikus-o, ne kelanɲerɔ dabɛ kɔ ne ku du feye elɛɛɛ-ɔ a lee sɔsɔ kaluwa kɔɲkɔ bɔ muruwaa weɛ mɔ se.

7 Ne mɔ a lee da sweere, ne mɔ a nu bɔre kɔ a tɔwe feye, ‘Sɔɔl, Sɔɔl! Ntɛtɔ neɛ, ne fɔ e tɔraa mɔ aneɲ?’

8 Ne mɔ a bise feye, ‘Mɔ nyanɲe, fɔ nse neɛ?’ Ne ɔ tɔwe gywii mɔ feye, ‘Mɔ, Yeesuu Nasarɛtenyi-o ne fɔ e tɔraa-o neɛ.’

9 Aseɛ ne mɔ aa bamɔ naa-ɔ a ɲu kelanɲerɔ-ɔ, amaa bɔ mɔɲ nu bɔre ne ɔ sa seɲsa mɔ ase-ɔ.

10 Ne mɔ a bise mɔ feye, ‘Mɔ nyanɲe, ntɛtɔ ne fɔ e kpa feye ɲ waa?’ Ne ane nyanɲe a tɔwe gywii mɔ feye, ‘Kɔsɔ na fɔ yɔ Damasikus. Ɔkɔ e tɔwe ketɔ kemaa ne mɔ e kpa feye fɔ waa-ɔ a o gywii fɔ mfeɲ.’

11 Ne kelanɲerɔ amɔ a sa ne mɔ akatɔ a bwee, amɔse-ɔ ne mɔ anareberɛpɔ-ɔ a kra mɔ kesareɛ-rɔ yaa Damasikus man-nɔ.

12 Amɔ ane bɛɛkɔ Yudaanyi kɔ mɔ bɔ man-ɔ-rɔ ne ba tee mɔ e Ananiyas. Ɔ gye seɛ timaa, ne ɔ gya ane mbraa-ɔ se neɛneɛ, ne Yudaa awuye ne bɔ bɔ mfeɲ-ɔ i bu mɔ bweɛtɔ.

13 Ne ɔ ba mɔ ase, ne ɔ yere meraa mɔ, ne ɔ ye, ‘Mɔ kɔsɔbɛɛ Sɔɔl, bee ɲu atɔ.’ Puri amɔ-rɔ ne mɔ akatɔ a bunɲi, ne mɔ a deere mɔ.

14 Ne ɔ ye, ‘Wuribware ne ane a sun lee ane adɛdaapo a mbee-ɔ se-ɔ a lee fɔ neɛ feye fɔ pini mɔ kepre, na fɔ gyii mɔ ne Wuribware e tee mɔ e mɔ keyaafɔre timaa, na fɔ nu mɔ bɔre.

15 A lee feye ketɔ ne fɔ waa-ɔ e gye feye fɔ tɔwe ketɔ ne fɔ a ɲu-o na asen ne fɔ a nu-o gywii okemaa.

16 Ne ntɛtɔ se ne fɔ bee fɔ gywii? Kɔsɔ na fɔ bɔ asuu, na fɔ kɔre Wuribware feye Yeesuu kenyaɛ-rɔ ɔ bɔ kɛɛ fɔ ebɔye bɔ tweɛ.’

17 Ne mɔ a kɪɲɲi ba Yerɔsalɛm mfee. San ne mɔ e kɔre kebwarekɔre Wuribware sunkpa-ɔ, ne aa waa feye mɔ a ku dee-o.

18 Dee amɔ-rɔ mɔ a ɲu ane nyanɲe, ne ɔ tɔwe gywii mɔ feye, ‘Waa menan lee Yerɔsalɛm mfee, a lee feye mfee a aseɛ-ɔ maa sure asen ne fɔ e tɔwe a fɔ gywii bamɔ bɔ lee mɔ kunu si-o si.’

19 Ne mɔ a beɲɲaa mɔ feye, ‘Mɔ nyanɲe, bɔ nyi damenanɲe feye mɔ a deɛ nare kebwarekɔre akyan-nɔ kra aseɛ ne baa kɔɔre fɔ gyi-o. Ne mɔ a tii bamɔ tiikpa, ne mɔ a da bamɔ.

20 Na san ne baa mɔɔ Stifan ne kufu mɔɲ de mɔ feye ɔ tɔwe laman-nɔ feye ɔ gya fɔ ekpa-ɔ se-ɔ, na m bɔ mfeɲ, ne mɔ a sure si feye bɔ mɔɔ mɔ, ne mɔ a bee deere bamɔ ne baa ya mɔ mɔ-ɔ awaagya se sa bamɔ.’

21 Ne ane nyanɲe ye, ‘Nare, a lee feye mɔ i sun fɔ kefɔ a m bɔ kyɔɲwe nde se awuye-o ase.’

..

Aneɲ ne Pɔɔl a lee bɔ kaapo bamɔ feye ɔ gye Roma man kigyi-o

22 San ne Pɔɔl e sa seɲsa-ɔ, ba laata ba nu, amaa bamɔ a nu feye Pɔɔl ye ane nyanɲe ye ɔ yɔ bamɔ ne bɔ mɔɲ gye Yudaa awuye-o ase-ɔ, ne baa bee lee ba feɛ-rɔ kenken feye, “Mɔn' taa mɔ nare. Mɔn' mɔɔ mɔ! A mɔɲ bware feye mɔ a bee lee kyena sweere mɔ se.”

23 Na ba feɛ-rɔ, na ba lenkpaɲ bamɔ awaagya-rɔ, na ba tweɛ ese ba kyɔɲwe sɔsɔ bɔ kaapo feye bamɔ iduɲ a fwii Pɔɔl se bweɛtɔ.

24 Ne Roma soogyaa ɔgyenkreɛpɔ-ɔ a sa kan feye asoogyaa awuye-o taa Pɔɔl yaa bamɔ kwatase-ɔ-rɔ, ne ɔ tɔwe gywii bamɔ feye bɔ da mɔ kɔkyɔkyweɛ, na bɔ nya ɲu ketɔ se ne Yudaa awuye-o e feɛ-rɔ ba kye mɔ-ɔ.

25 Amaa bamɔ a ɲure mɔ bɔ beya sweere, na bɔ da mɔ-ɔ, ne Pɔɔl a tɔwe gywii soogyaa bresɛ ne ɔ yere mfeɲ-ɔ feye, “N gye Roma man kigyi neɛ. Ne bɔ mɔɲ tee gyi mɔ asen feye mɔ a waa bɔye kɔ. A mɔɲ da mɔne mbraa-rɔ feye a gye bɔye feye mɔne e kpa a mɔn' da mɔ kɔkyɔkyweɛ aaa?”

26 Soogyaa bresɛ amɔ a nu aneɲ-ɔ, ne ɔ yɔ asoogyaa ɔgyenkreɛpɔ-ɔ ase ya bise mɔ feye, “Ketɔ ne fɔ e kpa a fɔ waa ɔnyare amɔ-ɔ bware aaa? A lee feye ɔ gye Roma man kigyi neɛ!”

27 Amɔse-ɔ ne soogyaa ɔgyenkreɛpɔ amɔ a yɔ Pɔɔl ase ya bise mɔ feye, “Tɔwe gywii mɔ, a gye kasentɲi feye Roma man kigyi e gye fɔ aaa?”

Ne Pɔɔl ye, “Ɔɲɲ.”

28 Ne soogyaa ɔgyenkreɛpɔ-ɔ ye, “Mɔ a ka atanɲe dabɛ pwɛɛ ne mɔ a deɛ kii Roma man kigyɪ.”

Nɛ Pɔɔl a beɲɲaa feye, “Amaa m feraa Roma maɲ agyi a den koƵe mɔ-ɔ se-ɔ, n gye Roma maɲ kigyɪ neɛ.”

²⁹ Puri amɔ-rɔ, nɛ bamɔ nɛ ba kpa kibise mɔ asen-ɔ pɛɛɛ a lwii kamɛɛ lee Pɔɔl ase. Saɲ nɛ soogyaa ɔgyenkrɛɛpɔ-ɔ a pini feye Roma maɲ kigyɪ nɛ oo ɲure agbarabi-o, nɛ kufu a nya mɔ.

Aneɲ nɛ baa yaa Pɔɔl maɲ abresɛ akatɔ-rɔ-ɔ

³⁰ Amaa soogyaa ɔgyenkrɛɛpɔ-ɔ e kpa feye o ɲu ketɔ se nɛ Yudaa awuye-o e pɔɔɔ Pɔɔl-ɔ. Amosɛ kemɔ kaye ɲke-o, nɛ ɔɔ sa nɛ baa saɲɲe agbarabi nɛ baa bɔ ɲure Pɔɔl-ɔ. Nɛ ɔɔ tɛɛ Wuribware ɔɲɲɔpɔ-ɔ na maɲ abresɛ-ɔ pɛɛɛ feye bɔ gyaɲɲe. Nɛ ɔɔ baa Pɔɔl baa bɔ yera bamɔ akatɔ-rɔ.

23

¹ Nɛ Pɔɔl a deere maɲ abresɛ-ɔ akatɔ-rɔ, nɛ ɔ ye, “Mɔ beɛko-ana Isireelii awuye! Wuribware ase fɛraa, ɲ nyi mɔ kakpɔnɔ-rɔ feye mon de kebɔye bɔ lee mɔ kakyena-rɔ hareɛ bɔ fo ndɔɔ!”

² Nɛ Wuribware ɔɲɲɔpɔ bresɛ nɛ ba tɛɛ mɔ e Ananiyas-o a sa bamɔ nɛ bɔ yere bɔ mɛraa Pɔɔl-ɔ kanɔ feye bɔ daye mɔ kanɔ se abaa.

³ Nɛ Pɔɔl a tɔwe gywii mɔ feye, “A waa deɛ Wuribware mɔ e da fo, nnɔ ɲɲɔ ɲɲɔ wuye. Fo te mfeɲ fo ye fo de mbraa-ɔ, nɛ fo i gyi mɔ asen, na fo-ɔ fo beɛ fo e waa ketɔ nɛ ki kye mbraa-ɔ, a lee feye fo ye bɔ da mɔ!”

⁴ Nɛ bamɔ nɛ bɔ yere mɛraa Pɔɔl-ɔ a tɔwe gywii mɔ feye, “Fo e saare Wuribware ɔɲɲɔpɔ bresɛ-ɔ nee!”

⁵ Nɛ Pɔɔl a beɲɲaa feye, “Mɔ beɛko-ana Isireelii awuye, mon nyi feye ɔ gye Wuribware ɔɲɲɔpɔ bresɛ-ɔ neɛ. A gye kasentɲ feye abwareseɲ wɔre-ɔ ye, ‘Fo ma tɔwe asen bɔye bɔ kye fo asɛɛ-ɔ ɔgyenkrɛɛpɔ.*”

⁶ Saɲ nɛ Pɔɔl a ɲu feye bamɔ nɛ bɔ bɔ ngyaɲɲe-ɔ-rɔ-ɔ bɔko gye Sadukii awuye, nɛ bɔko mɔ gye Farisii awuye-o, nɛ ɔɔ tɔwe gywii bamɔ feye, “Mɔ beɛko-ana Isireelii awuye! N gye Farisiinyi neɛ, nɛ n se na n na gye Farisii awuye neɛ. Aneɲ nɛ mɔ a koɔre gyi feye bamɔ nɛ baa wu-o i kyɲɲi a bɔ lee lowi-ro-o si nɛ ba gyi mɔ asen mfeɛ-ɔ!”

⁷ Mɔ kedɛn tɔwe aneɲ-ɔ, nɛ Farisii awuye-o na Sadukii awuye-o a lee ba ko, nɛ baa ke-ro, ⁸ a lee feye Sadukii awuye-o ye asɛɛ maa kyɲɲi a bɔ lee lowi-ro. Nɛ bɔ beɛ bɔ ye Wuribware mbɔɔ mon bɔ-rɔ, nɛ sese ya wu, mɔ kayɔware na mɔ kra i wu pɛɛɛ. Amaa nɛ Farisii awuye-o mɔ e koɔre amɔ asa pɛɛɛ ba gyi.

⁹ Nɛ elawɔ-ɔ a beɛ tii si, nɛ Wuribware mbraa akaapɔpɔ-ɔ bɔko nɛ bɔ bɔ Farisii awuye a kebɛgya-ɔ a koɔɔ yere-rɔ kenkeɲ feye bɔ mon ɲu Pɔɔl kebɔye ko. Nɛ bɔ ye, “Ane mon ɲu ɔnyare mɔ kebɔye ko! Nsaɲse a gye kasentɲ neɛ feye kyenɲɲɔ beɛɛ Wuribware kabɔɔ a sa seɲsa gywii mɔ!”

¹⁰ Aneɲ nɛ ikii-o-ro a waa leɲ bweɛtɔ-ɔ se-ɔ, nɛ kufu a nya soogyaa ɔgyenkrɛɛpɔ-ɔ feye baa kyaye Pɔɔl-rɔ. Amosɛ-ɔ nɛ ɔɔ sa kanɔ feye soogyaa awuye-o yo asɛɛ-ɔ-rɔ ya lee Pɔɔl lee bamɔ ase, na bɔ beɛ taa mɔ yaa tii bamɔ kwatase-ɔ-ro.

¹¹ Kanye amɔ-ɔ, nɛ anɛ nyanɲe Yeessuu a lee mɔ eyee bɔ kaapɔ Pɔɔl dee-ro, nɛ ɔɔ tɔwe gywii mɔ feye, “Fo ma sa a kufu nya fo! Fo a yere bɔ sa mɔ Yerɔsalem maɲ-nɔ. Aneɲ deɛ nɛ fo e yere a fo bɔ sa mɔ Roma maɲ-nɔ.”

Aneɲ nɛ baa da Pɔɔl kuɲu si kɪkpuni-o

¹² Nɛ kemɔ kaye ɲke-o gyegyaye, Yudaa awuye bɔko a gyaɲɲe kra aneɲ nɛ ba waa-ɔ. Nɛ baa waa etan feye bamɔ e mon mɔɔ Pɔɔl, bɔ maa gyi ateese, aneɲ deɛ mɔ nɛ bɔ maa nuu nkyu.

¹³ Bamɔ nɛ baa kra asen mɔ-ɔ kyo asɛɛ aduna.

¹⁴ Nɛ baa yo Wuribware ɔɲɲɔpɔ-ɔ na maɲ abresɛ-ɔ ase ya tɔwe feye, “Ane a gyaɲɲe waa etan feye anɛ e mon mɔɔ Pɔɔl, anɛ maa gyi ateese.

¹⁵ Na mbɛyɔmɔ mon' sunj a bɔ ya koɔre Roma soogyaa ɔgyenkrɛɛpɔ-ɔ feye ɔ beɛ baa Pɔɔl monɛ akatɔ-rɔ, na mon' waa feye monɛ a kpa feye mon' beɛ nu asen bɔ lee mɔ kuɲu si neɛneɛ-ɔ. Amaa anɛ e waa siraa, na anɛ mɔɔ mɔ pweɛ na ɔ deɛ fo mfeɛ.”

¹⁶ Amaa Pɔɔl mɔ pekyee mɔ gyi keyaafare ko a nu bamɔ asen nɛ ba kpa a bɔ waa-ɔ. Amosɛ-ɔ nɛ ɔɔ koɔre kpa yo mfeɲ nɛ baa tii Pɔɔl-ɔ, nɛ ɔɔ ya tɔwe ketɔ nɛ oo nu-o gywii Pɔɔl.

¹⁷ Nɛ Pɔɔl a tɛɛ soogyaa ɔbresɛ ko, nɛ ɔɔ tɔwe gywii mɔ feye, “Yaa keyaafare mɔ soogyaa ɔgyenkrɛɛpɔ-ɔ ase. O de asen ko a ɔ tɔwe gywii mɔ.”

¹⁸ Nɛ soogyaa bresɛ-ɔ a gye mɔ kegyeɲkrɛɛ yaa mɔ soogyaa ɔgyenkrɛɛpɔ-ɔ ase ya tɔwe feye, “Pɔɔl nɛ baa tii-o ya tɛɛ mɔ tɔwe gywii mɔ feye m baa keyaafare mɔ fo ase, a lee feye o de asen ko a ɔ tɔwe gywii fo.”

* 23:5 Kelee Igyipiti 22.28.

¹⁹ Ne soogyaa ɔgyenkreepo-ɔ a kra keyaafɔre-ɔ kesaree-rɔ taa mɔ yaa kerɩ si ya bise mɔ feye, “Nteto ne fɔ de a fɔ tɔwe gywii mɔ?”

²⁰ Ne ɔ ye, “Yudaa awuye man abrese-ɔ a waa kanɔ feye ba tɔwe a bɔ gywii fɔ nyanɛ feye fɔ baa Pɔɔl bamɔ akato-rɔ, na bɔ waa feye bamɔ a kpa a bɔ nu asen nenenɛ beɛ bɔ lee Pɔɔl kunju si-o.

²¹ Amaa fɔ ma kɔɔre bamɔ gyi, a lee feye bɔ kyɔ asese aduna, ne ba kweero a bɔ gywii Pɔɔl. Baa waa etan feye bɔ maa gyi, ne bɔ maa nuu, amɔ baa mɔ Pɔɔl pwɛɛ. Baa waa siraa lowe pɛɛɛ, na bɔ gywii anen ne fɔ-ɔ fɔ e tɔwe-ɔ neɛ.”

²² Ne soogyaa ɔgyenkreepo-ɔ ye, “Mɔ a nu. Mbeyɔmɔ fɔ de kpa feye fɔ nare, amaa fɔ ma kan tɔwe gywii ɔkɔ feye fɔ a tɔwe asen-ɔ gywii mɔ.”

Anen ne baa yaa Pɔɔl Gominaa Feelis ase-ɔ

²³ Keyaafɔre amɔ a yii-o, ne soogyaa ɔgyenkreepo-ɔ a tee mɔ abrese anyɔ, ne ɔ ye, “Mɔn' taa soogyaa awuye alafa anyɔ, na ekpana adepo adusunoo na akpa awuye alafa anyɔ, na monɛ na bamɔ waa siraa lee mfee ndoo kanye san ne asese e kpa a bɔ di-o yo Kayesareya man-nɔ.

²⁴ Mɔn' kpa kpana kɔ sa Pɔɔl a ɔ deɛ, na mɔn' kun mɔ nenenɛ yaa bɔ fɔ Gominaa Feelis ase.”

²⁵ Ne soogyaa ɔgyenkreepo-ɔ a kyore wɔre sa bamɔ a bɔ yaa feye,

²⁶ “Mɔ, Kilawudiyus Lisiyas, e gye ne n de wɔre mɔ mɔ e kyonwe Brese Gominaa Feelis. Mɔ e ka fɔ kanɔ.

²⁷ Yudaa awuye ya kra ɔnyare mɔ ne n de mɔ e kyonwe fɔ ase-ɔ feye ba kpa a bɔ mɔ mɔ. Ne mɔ a nu feye ɔ gye Roma man kigyɩ neɛ, amose ne mɔ aa mɔ asoogyaa awuye a ya kɔɔre mɔ.

²⁸ Mɔ a kpa feye n nu ketɔ se ne ba porɔ mɔ-ɔ se-ɔ, ne mɔ a taa mɔ yaa bamɔ man abrese-ɔ ase.

²⁹ Amaa mɔ a nɔ feye ɔ mon waa ketɔ ne ke e kaapo feye bɔ mɔ mɔ beɛ bɔ tii mɔ-ɔ. Bamɔ fɔnɔn mbraa-ɔ asen ne bɔ de ba porɔ mɔ.

³⁰ Ne mɔ a nɔ feye baa da mɔ kurju si kikipuni. Amose-ɔ ne puri amɔ-rɔ ne mɔ a fa mferɛ feye mɔ e baa mɔ a m bɔ kyonwe fɔ ase. Mɔ a tɔwe gywii bamɔ ne ba porɔ mɔ-ɔ feye bɔ baa mɔ asen ne bɔ de-o fɔ ase.”

³¹ Ne asoogyaa awuye-o a waa ketɔ ne bamɔ ɔgyenkreepo-ɔ a tɔwe-ɔ. Ne baa mɛraa se kanye amɔ, ne baa taa Pɔɔl yaa fɔ hare Antipatris man-nɔ.

³² Kemɔ kaye nke-o ne asoogyaa awuye ne bɔ naa sweere-ɔ a kinji yo Yerɔsalem yowe bamɔ ne ba deɛ ekpana-ɔ feye bamɔ aa Pɔɔl a yo.

³³ Ne baa taa anen-aaa ya lweero Kayesareya, ne baa taa wɔre-ɔ sa gominaa-o, ne baa taa Pɔɔl bɔ waa mɔ kesaree-rɔ.

³⁴⁻³⁵ Ne gominaa-o a karɛ wɔre-ɔ, ne oo bise Pɔɔl sweere kebegya ne ɔ lee kemɔ se-ɔ. Mɔ a nɔ feye ɔ lee Kilikiya sweere se-ɔ, ne ɔ ye, “Bamɔ ne fɔ aa bamɔ de asen-ɔ ya ba, mɔ i nu fɔ ase.” Ne ɔ sa kanɔ feye asoogyaa awuye taa Pɔɔl yaa gominaa a kolon dabe ne Owure Herɔd kɔ ne ɔ deɛ kyena-ɔt a pwɛɛ-o-rɔ ya yere deere mɔ se.

24

Anen ne Yudaa awuye-o a porɔ Pɔɔl gominaa-o akato-rɔ-ɔ

¹ To, kemɔ nke nnuu kameɛ, ne Wuribware ɔnenɔpo brese Ananiyas na man abrese kɔ na boyyaa kɔ ne ba tee mɔ e Teretulus-o a lee Yerɔsalem ba Kayesareya mfen. Ne baa yo gominaa-o akato-rɔ ya tɔwe bamɔ kanɔ se asen ne bɔ de bɔ kye Pɔɔl-ɔ.

² Ne gominaa-o a tee Pɔɔl mɔ baa, ne Teretulus a lee asen ne bamɔ aa Pɔɔl de-o kotwe kaase tɔwe feye, “Brese Feelis, fɔ kanyiasen ne fɔ de fɔ e deere anɛ se-ɔ se, anɛ a nya kayeyuri kyee, ne atɔ bweeto i kyurowi a baa atɔ timaa anɛ sweere mɔ se.

³ Anɛ a sure nkyurowi amɔ se tɔn kɛmaa na san kɛmaa, ne aa waa anɛ kɔne bweeto bweeto.

⁴ To, ma kpa a n kra monɛ bɔ kyena mfee kyee, amaa mɔ e kore monɛ ne feye mon' nu anɛ asen katin mɔ.

⁵ Anɛ a nɔ ne feye ɔnyare mɔ gye sese boye, ne ɔ sa ne aa fii anɛ-o. ɔ naa ɔ baa Yudaa awuye wɔre wɔre ne bɔ bɔ kaye mɔ-rɔ-ɔ pɛɛɛ asen. Ne ɔ beɛ ɔ gye bamɔ ne bɔ gya Yeesuu Nasaretɛnyi a ekpa-ɔ se-ɔ agyenkreepo-ɔ ɔkɔ.

⁶ Ne ɔ waa Wuribware sunkpa ne ɔ bɔ Yerɔsalem man-nɔ-ɔ iyisi, [ne anɛ a kra mɔ, ne anɛ a kra feye anɛ e baa anɛ mbraa-ɔ a anɛ bɔ gyi mɔ asen.]

7 Amaa, ne Lisiyas, soogyaa agyenkperepɔ-ɔ, a ba, ne ɔɔ bo taa mo elen se lee ane ase. Ne Lisiyas a sa kano feye bamo ne mo aa bamo de asen-ɔ ba fo ase.]

8 Fo ya bise onyare ma, fo fonfon i nu a fo bo lee mo ase keto se ne ane aa mo de asen ne ane e poro mo-ɔ.”

9 Ne Yudaa awuye ne bamo aa Teretulus a ba-ɔ a ba bamo nno bo waa-rɔ feye mpɔrɔ-ɔ pɛɛɛ gye kasentij nee.

Anen ne Pɔɔl a kya kano gominaa-o akato-rɔ-ɔ

10 Ne nkee gominaa-o a sa Pɔɔl kpa feye ɔ towe mo asen. Ne Pɔɔl ye, “Obrese, n nyi feye fo a gyi asen sweere ma se kyee. Amose-ɔ mo akato a gyi feye mo a yere fo akato-rɔ mfee mo e kya kano.

11 Feye anen ne fo fonfon a nu-o, a mon kyɔ nke kudu nyɔ nee feye mo a ya Yerusalem a n ya sun Wuribware mo sunkpa mfen.

12 Amaa mo apɔrɔpɔ-ɔ mon nyɔ mo mfen na mo aa ɔko i gyiiri ikii, ne bo mon nyɔ mo a sa ne asese a baa asen ko kebwarekore akyan-ɔ-rɔ beee man-ɔ-rɔ ton ko.

13 Ne bamo mo bo maa taare a bo kaapo feye asen ne bo ye mo a waa-ɔ gye kasentij.

14 Amaa mo a sure si fo akato-rɔ mfee feye bamo ne bo gya Yeessu Nasaretnyi a ekpa-ɔ se-ɔ ɔko e gye mo. Haree gbaa bamo a towe feye anen a ekpa-ɔ gye kayeba nee ooo, mo-ɔ ma, ekpa amo de se ne m bo mo i sun Wuribware ne ane Yudaa awuye a sun haree lee dedaa-ɔ. Amaa n gbaa mo e koore mbraa ne ane ɔdedaapo Mosis a kyore na keto kema ne Wuribware akyaamee-ɔ a kyore waa abwaresej wɔre-ɔ-rɔ-ɔ mo i gyi.

15 Keto ne mo a koore Wuribware gyi, ne n gywii kemo-ɔ, ne homo-ɔ gbaa bo gywii. Amo e gye feye asese pɛɛɛ, atimaa na abɔye-ɔ, i kyinjɔ a bo lee lowi-ro.

16 Amose-ɔ san kema n nyi mo kakpɔn-ɔ-rɔ feye mon waa bɔye ko bo kye Wuribware beee sese.

17 To, mo a lee Yerusalem-ɔ nsu kano nko nee, ne mo a kinji yo mfen a n ya taa atanne sa mo asese ne ba wu kitiri-o, na n lonjo Wuribware mo sunkpa mfen.

18 Bamo a nu mo Wuribware sunkpa-ɔ mfen-ɔ, mon lee n de iyisi, a lee feye san amo mo a kyɔ sa ne Wuribware ɔlɔnjoapo a kpɛɛ mo iyisi-o, ne anen se-ɔ mo kayoware a ten, ne kpa da sa mo feye n yo mfen. Asese bweeto gbaa mon bo mo ase haree ba waa elawo.

19 Mo a bo Wuribware sunkpa-ɔ mfen-ɔ, ne Yudaa awuye ko ne baa lee Asiya sweere se-ɔ a ba. Bamo e gye ne weete bo ba fo akato-rɔ mfee, ne mo aa bamo i de asen na bo towe.

20 Beee fo sa a asese ma ne bo yere mfee-ɔ towe kebɔye ne mo a gyi kemo kɛpɔ san ne baa yaa mo man abrese-ɔ akato-rɔ.

21 Amo kesen konko kpen ne mo a sure feye mo a yere bamo akato-rɔ towe feye, ‘Anen ne mo a koore gyi feye asese ne baa wu-o i kyinjɔ a bo lee lowi-ro si, ne ba gyi mo asen mfee ndoo-ɔ.’”

22 Ne gominaa-o ne ɔɔ kyɔ nu Yeessu a ekpa-ɔ kekpaapo-ɔ kaase neene-ɔ a sa ne baa yowe asen-ɔ kigyi. Ne ɔɔ towe gywii bamo feye, “Lisiyas, soogyaa agyenkperepɔ-ɔ, ya ba, mo e fa mon asen-ɔ mfeere.”

23 Ne ɔɔ sa soogyaa brese ne ɔ deere Pɔɔl se-ɔ kano feye ɔ taa mo yaa deere mo se neene, amaa ɔ sa a n ya mo eyee nare kafwee feye sese ne bo mon tii mo-ɔ, na ɔ sa a mo nyare-ana sa mo keto ne ki tiri mo-ɔ.

Pɔɔl na Feelis na Durusiilaa asen

24 Nke mfen ko kame, ne Gominaa Feelis a tee mo ka ne ɔ gye Yudaanyi, ne ba tee mo e Durusiilaa-o feye ɔ bo nu Pɔɔl asen. Ne oo sun tee Pɔɔl baa, ne ɔɔ sa mo kpa feye ɔ sa senja gywii bamo. Ne ɔɔ towe gywii bamo keto ne Kristoo Yeessu kokooegyɔ gye-ɔ.

25 Amaa Pɔɔl a maa se ɔ towe kedamenanse, na anen ne sese kra mo eyee, na anen ne Wuribware e ba a ɔ bo gyi asese asen nke nko-ɔ asen-ɔ, ne kufu a nya gominaa-o, ne ɔ ye, “Mbeyɔmo fo e taare a fo yo. Mo ya nya mo eyee, m beee mo i sun a n tee fo.”

26 Amaa ɔ fa feye Pɔɔl e sa mo atanne na ɔ nya mo eyee lee tiikpa. Bo lee anen se-ɔ, san kema o sun ɔ tee Pɔɔl na mo aa mo sa senja.

27 Amo a fo nsu nyɔ-ɔ, ne onyare ko ne ba tee mo e Prakiyus Feesitus-o a bo teere Feelis gyi kigominaa. Feelis a yo-ɔ, bo lee anen ne ɔ kpa feye Yudaa awuye-o kpa mo asen-ɔ se-ɔ, ɔ mon sa a bo lee Pɔɔl lee mfen ne baa tii mo-ɔ.

25

Anen ne gominaa popwee-ɔ a gyi Pɔɔl asen-ɔ

1 San ne Feesitus a ba Kayesareya man-no bo gyi mfen a sweere-ɔ se kigominaa-o, kemo nke nsa ne ɔɔ lee mfen yo Yerusalem man-no na ɔ ya ka Yudaa awuye agyenkperepɔ-ɔ kano.

2-3 Mfen ne Wuribware alonhoro abrese-o na Yudaa awuye agyenkreepo-o a baa bamo aa Pool a asen ne bo de-o Feesitus ase, bo kore mo feye o lee Pool baa Yerusalem, bo lee feye baa kra feye bo mao Pool kpa-ro bo kweero.

4 Ne gominaa-o a behnaa bamo feye, "Baa tii Pool Kayesareya na mo fonfon i kinji a n y o mfen mbeyoma.

5 Mon' sa a mo aa mone agyenkreepo y o Kayesareya, ne onyare amo ya waa mone kebaye ko, na mon' towe."

6 Ne gominaa-o a bee gyi nke mburuwa beee kudu bamo ase, ne do dee y o Kayesareya. Kemo kaye nke-o, ne do kyena mo senyikpa a kyenakpa-o, ne do sa kano feye bo baa Pool.

7 San ne Pool a ba-o, ne Yudaa awuye ne baa lee Yerusalem ba-a a yere muruwaa mo, ne baa lee ba poro mo feye do waa asen boye bweeto. Amaa bo mon taare nya kesen ko bo kaapo feye a gye kasentij.

8 Amaa Pool a kya kano nee feye, "Mon waa asen boye ko bo kye ane Yudaa awuye a mbraa-o. Ne mon sa ne Wuribware sunkpa-o a waa iyisi, ne mon towe asen boye ko mo bo kye Roma awuye owure dabe-o na mo keyaalen ne o de-o."

9 Amaa gominaa-o a kpa feye Yudaa awuye kpa mo asen-o se-o, ne oo bise Pool feye, "Fo e kpa feye fo y o Yerusalem, na asese ya gyi fo asen mo akato-ro mfen aaa?"

10 Ne Pool ye, "Roma senyikpa ne do yere Roma owure dabe-o ayaa-ro e gye fo, ne fo akato-ro ne n yere. Mo a gye Roma man kigyi-o si-o, kpa da feye fo gyi mo asen mfee. Fo fonfon a nu feye mon waa Yudaa awuye-o boye ko.

11 Ne mo ya kye mbraa-o, ne mo ya waa kotako ne a kaapo feye bo mao mo-o, ma towe feye bo yawe mo. Amaa asen ne bo ye mo a waa bo kye bamo-o a mon gye kasentij-o si-o, fo mon de kpa feye fo taa mo sa bamo, na bo nya kpa fo asen. Mo e kpa feye Roma owure dabe-o e gye ne o gyi mo asen."

12 Ne gominaa-o na mo kamee-ro awuye a ya ba anu bo sun abee, ne baa sa mo mfeere-o pwee ne do bo behnaa Pool feye, "Fo ye ane owure dabe-o ne fo e kpa feye o gyi fo asen. Amose, mo ase ne fo e y o."

Anen ne Gominaa Feesitus a baa Pool Agripa na Beronikee ase-o

13 Keto mon kyee, ne Yudaa awuye owure ne ba tee mo e Agripa-o* na mo pekyee Beronikee a ba Kayesareya man-ro a bo bo ka gominaa-o kano.

14 Bamo a kyee mfen kafwee-o, ne gominaa-o a kaapo owure-o Pool asen-o-ro. O ye, "Onyare ko bo mfee, ne Feelis a tii mo yawe mo bo beya-ro bo fo mbeyoma.

15 San ne mo a y o Yerusalem-o, Yudaa awuye a Wuribware alonhoro-o na man abrese-o a baa mo asen mo ase, ne bo ye m bu mo kero.

16 Amaa mo a towe gywii bamo feye ane Roma awuye feraa ane mon de sese ne baa baa mo asen-o ane e sa bok o pwee na bamo ne mo aa bamo de asen-o dee gyanje na do kya kano.

17 San ne baa ba mfee-o, mon lee gywii, amaa kemo kaye nke-o, ne mo a kyena mo senyikpa, ne mo a sa kano feye bo baa onyare-o.

18 Ne bamo ne mo aa bamo de asen-o a koso yere, amaa bo mon towe feye do waa asen boye ne weete mo a fa feye ba towe-o.

19 Keto ne bamo aa mo de-o peee e gye ikii ko bo lee anen ne bamo fonfon i sun Wuribware-o se, na bo lee onyare ko ne oo wu, ne ba tee mo e Yeeseu-o si, amaa Pool feraa ase, o ye o san o te.

20 N den mon nyi anen ne mo e waa, na n nya asen amo-ro nu-o. Amose-o ne mo a bise Pool feye o kpa a do y o Yerusalem, na bo ya gyi asen aaa.

21 Amaa Pool mon sure. O ye mo a gye Roma man kigyi-o si-o, o de kpa feye o towe gywii mo feye n yaa mo ane owure dabe-o ase, na do ya gyi mo asen. Amose-o ne mo a sa kano feye bo deere mo se bo fo san ne mo e nya a n yaa mo ane owure dabe-o ase-o."

22 Ne Agripa a towe gywii gominaa-o feye, "Mo e kpa feye mo fonfon nu onyare amo kano-ro asen." Ne gominaa-o a behnaa feye, "Nyanje fo i nu mo kano-ro asen."

23 Kemo kaye nke-o, ne gominaa-o na Owure Agripa na mo pekyee-o na bamo ne ba da nkyirele bo gya bamo se-o na asoogyaa agyenkreepo na man agyenkreepo a bo lwee laman a kekyan dabe ne ba gyanje kemo-ro-o-ro. Ne gominaa-o a sa kano, ne soogyaa awuye a baa Pool mfen.

24 Ne gominaa-o ye, "Nana Agripa na bamo ne bo bo mfee-o, mone a nu onyare ne Yudaa awuye ye bamo aa mo de asen, ne baa baa mo asen mo ase-o. Mfee na Yerusalem ne baa kore mo feye n deere bamo asen-ro, na ba fee-ro feye m mao mo.

25 Amaa mon taare nu keto ne do waa ne ke e kaapo feye n sa a bo mao mo-o. Ne mo a towe feye o de kpa feye o towe gywii mo feye n yaa mo ane owure dabe-o ase, na o gyi mo asen-o se-o, mo a fa feye mo e yaa mo mo ase.

* 25:13 Mo e gye Herod Agripa nyosepo-o nee.

26 Amaa mon de kesen konko ne mo e yere se a m bo kyoree mo asen yaa ane owure dabe-ɔ. Amose ne mo a baa mo mone ase, fo fonfon Nana Agripa ase, na ane ya bise mo asen-ɔ-ro lowe-ɔ, na n nya nya kotoko kyoree.

27 A lee feye mo ase, a mon bware feye fo a taa sese ne fo a tii mo-ɔ bo kyonwe ane owure dabe-ɔ ase, na fo mon taare kaapo keto suyo beee boye suyo ne bo ye ɔ waa-ɔ.”

26

Aneɲ ne Pɔɔl a kya kanɔ Agripa akatɔ-ro-ɔ

1 Ne Owure Agripa a towe gywii Pɔɔl feye, “Mbeyomɔ feraa, ane a sa fo kpa, towe fo asen.” Ne Pɔɔl a teyi kesaree, ne ɔ ye,

2 “Nana Agripa, mo kuɲu bo dan feye ndoo mo a yere fo akatɔ-ro mo e kya kanɔ bo lee asen peee ne Yudaa awuye ye mo a waa-ɔ se.

3 Bo lee feye fo nyi Yudaa awuye adedaasen-ɔ na bamo ikii-ro damenanse. Amose-ɔ mo e kore fo nee feye fo gyi kanyite, na fo nu mo ase.

4 To, Yudaa awuye peee nyi mo kakyena-ro haree lee mo nyaagi-ro. Bo nyi aneɲ ne mo fonfon aye mo a kyena bore-ɔ, na aneɲ ne mo a bee bo kyena Yerusalem bore-ɔ.

5 Bamɔ e kaa bo gyi kasentɲ feraa de, bo nyi haree lee san-ɔ feye mo a gye sese ne n dee n tii Farisii awuye-o si. Ne mone nyi feye Farisii awuye-o gye asese ne bo gya ane mbraa-ɔ na ane ananatɔ kema se-ɔ nee.

6 Ne mbeyomɔ n gye sa ne mo a waa boye ne n yere fo akatɔ-ro mo e kya kanɔ. Amaa keto se ne n yere mfee-ɔ e gye feye mo a kore mo i gyi feye Wuribware a sun amorawepo ne ɔ towe bo beya gywii ane adedaapo feye o sun bo kyonwe bamo-ɔ.

7 Keto konko ne ane asese a nsuro kudu nnyo-ɔ a kore gyi feye ane e nya ne a kperi amɔ se ane i sun Wuribware mpase na kanye-o. Na bo lee mo kokoregyi mo se ne Yudaa awuye e porɔ mo-ɔ.

8 Nteto se nee, ne mone Yudaa awuye ne mone bo mfee-ɔ maa taare a mon' kore gyi feye Wuribware i kyinɲi allowipo a ɔ lee lowi-ro-o nee?

9 N gbaa, mo fonfon a dee fa feye mo e gya ekpa kema ne mo e taare-ɔ se, na n waa asen bo nyera Yeessu Nasaretenyi a kenya-re-ɔ.

10 Aneɲ ne mo a waa Yerusalem-ɔ nee. Mo a nya keyaalen bo lee Wuribware alonɲoro-ɔ ase, ne mo a tii Wuribware asese bweeto, na san ne baa bu bamo kepo-ɔ, mo a sure si feye bo moo bamo.

11 Iluwi bweeto mo a nare kebwarekore akyan-nɔ gyanɲe se mo e sa ne amɔ abrese-ɔ i gyiiri bamo ne bo gya Yeessu a ekpa-ɔ se kesebo. Ne mo a len bamo, na bo taa Yeessu kenya-re bo da yii. Mo dunj a fwii bamo se, haree gbaa mo a yo kefo kefo eman ko se ya waa bamo aworefo.”

Aneɲ ne Pɔɔl a towe aneɲ ne oo kii Kristoonyi-o

12 Ne Pɔɔl a kya se towe feye, “Eman amɔ oko e gye Damasikus. Ne mo a nya keyaalen lee Wuribware alonɲoro abrese-ɔ ase yo mfen-ɔ. Kasentɲ, bamo fonfon ya sa mo kanɔ feye m baa Yeessu akoregyipo-ɔ Yerusalem, na bo gyiiri bamo kesebo.

13 Nana, mpase ko ne mo a nɲu kelanɲere ko ne ko kyɔ kyowe kelanɲere-ɔ a lee awore-ro bo wee muruwaa mo aa asese ne mo aa bamo naa-ɔ se.

14 Ne ane peee a lee da sweere, ne mo a nu bore ko ane Heebrii senɲa-ro feye, ‘Soal, Soal! Nteto nee ne fo e toora mo aneɲ? Kayaagi ne ɔ ye ɔ maa nu mo se asen-ɔ mon nyi feye ɔ waa mo eyee nee.’

15 Ne mo a bise feye, ‘Mo nyanpe, fo nse nee?’ Ne ɔ benɲaa feye, ‘Mo e gye Yeessu ne fo e toora-ɔ.’

16 Mbeyomɔ koso yere, a lee feye mo a lee fo se nee a n lee fo a fo sun kusun sa mo. Na fo ya towe aneɲ ne fo a nɲu mo ndoo-ɔ asen na keto ne mo e ba a m bo kaapo fo nyanɲe na kraye-ɔ gywii asese peee.

17-18 Mone aye awuye beee boko ya sa ne asen a to fo, mo i lee fo a n lee asen-ɔ-ro. Mbeyomɔ nde se awuye-o ase ne mo i sun fo. Na fo nya sa a bamo akato bunɲi, na bo nya nu mo asen-ɔ kaase, na bo nya lee Obansam a kuwure ne ku du feye kibugyii-o-ro, na bo bo tii Wuribware a kemɔ ne kaa lanɲe-ro-ɔ se. Na bamo ya kore mo Yeessu gyi, Wuribware taa bamo boye bo ke bamo. Na bamo gbaa bo nya tii bamo ne bo lee aneɲ ne baa kore mo gyi-o si-o, Wuribware a lee bamo feye bo kii mo fonfon asese-ɔ se.”

Aneɲ ne Pɔɔl a towe mo kusun asen-ɔ

19 Ne Pɔɔl a kya se towe feye, “Nana Agripa, mo a gya mo ne ɔ lee soso, ne oo lee mo eyee bo kaapo mo-ɔ kanɔ se.

20 Ne mo a gye nkpee yo Damasikus, ne mo a yo Yerusalem man-nɔ na Yudeya sweere peee, na nkee nde se awuye-o ase. Ne mo a towe gywii bamo feye bamo okema nu mo eyee, na bo

kinji lee bamo ebaye-ro, na bo ba Wuribware ase, na bo waa kedamenanse ne ke e kaapo feye baa nu bamo eyee, ne baa kinji lee ebaye-ro-o.

²¹ Mo abwaresen kotawe gywii bamo ne bo mon gye Yudaa awuye-o si, ne Yudaa awuye a kra mo san ne m bo Wuribware sunkpa kabuno Yerusalem-o, ne ba kpa a bo mao mo.

²² Amaa Wuribware a kya mo-ro, ne mo a yere kenken bo fo ndoo mo e tawe abwaresen mo i gywii asese peee haree awure na asese langyan. Keto ne mo e tawe feye ke e ba a ke bo waa-o dee ne Wuribware akyaamee ne baa dee kyena-o na ane mbraa asapo Mosis a tawe feye ke e waa-o.

²³ Bo ye, Kristoo ne Wuribware ye o sun-o e ba na mo asese sa a o gyi aworefao, na bo mao mo, na mo e gye ne o gye nkpea a o kyinji lee lowi-ro. Na mo-o mo tawe asen timaa a kelanjeru mo gywii mo fonfon asese Yudaa awuye na nde se awuye-o.”

²⁴ Pool a maa se o kya kanu mfaanee-o, ne gominaa-o a faa mo se feye, “Pool, fo e lo ebon nee. Fo ato ne fo nyi bweeto-a a waa fo ebon!”

²⁵ Ne Pool a benjaa feye, “Obrese! Ma lo ebon nee. Keto ne mo e tawe-o gye kasentij nee.

²⁶ Nana Agripa, mo e taare a n sa senja fo ase, na kufu mon de mo, a lee feye fo nyi amo-o peee asen. Mo e koree a n gyi feye fo nyi keto ne ke e yo se ane man-ro-ro damenanse, a lee feye okemaa a nu asen mo peee ne aa ba-o.

²⁷ Nana, fo a koree Wuribware akyaamee ne baa dee kyena-o gyi beee? N nyi feye fo a koree bamo gyi!”

²⁸ Ne Agripa a tawe gywii Pool feye, “Fo e fa feye san kafwee mo ne ane a gyi mfee-o-ro, fo e taare a fo sa a n kii Kristoonyi aaa?”

Ne Pool a benjaa feye,

²⁹ “Haree keto a kyee, beee keto mon kyee ooo, mo e koree kebwarekore nee feye fo aa bamo ne mone i nu mo ase ndoo-o kii keto ne n gye-o, amo ekpee mo ne baa da mo-o.”

³⁰ Ne owure-o na gominaa-o na owure mo pekyee-o na bamo ne baa san-o peee a koso lee kekyan-o-ro.

³¹ Bamo a lee mfen-o, ne baa tawe gywii abee feye, “Nyare mo mon waa keto kema ne ke e kaapo feye bo mao mo beee bo tii mo-o.”

³² Ne owure-o a tawe gywii gominaa-o feye, “Nyare mo dee o mon tawe feye o kpa feye owure dabe-o gyi mo asen nee, weete ane dee a ane yowe mo a o nare.”

27

Anen ne Pool a lee o yo Roma man-no-o

¹ San ne baa fa mfeere feye ane taa koree boru nkyu si yo Italiya sweere se-o, ne baa baa Pool na asese ko ne bamo gbaa baa tii-o bo waa soogyaa brese ko ne ba tee mo e Yuliyus ne o bo asoogyaa katun ko ne ba tee e “owure asoogyaa katun”-o kesaree-ro. ² Ne ane a lwee koree ko ne oo lee Adramitijon man-no, ne oo waa siraa o yo edanjka ne e bo Asiya sweere se-o. Ne ane a meraa se ane e yo koree-o-ro-o, onyare ko ne oo lee Tisalonikaa man-no ne o bo Makedoniya sweere se-o, ne ba tee mo e Aristaakus tii ane se.

³ Kaye nke-o, ne ane koree-o a ya dan Sidon man se. Yuliyus a bware-o si-o, ne oo sa Pool kpa mfen feye o lee koree-o-ro ya nu mo nyare-ana, na bo sa mo keto ne ki tiri mo-o.

⁴ Ne ane a bee kya se lee mfen. Bo lee feye ane koree-o e gyanjaa afwii se-o, ne ane koree-o a kwaye boru Kiprus kwii a kerio-o, na afwii maa nya da gyanjaa ane-o.

⁵ Ne ane koree-o a boru o yo kyowe twaekpa a kerio-o boye na o gyanjaa afwii, ne nkee Kilikiya na Pamfiliya esweere bo ane kigyise si a kerio-o anen-aaa bo fo Mira man ne o bo Likia sweere se-o.

⁶ An e koree-o a fo mfen ne o yo-o se-o, ne soogyaa brese-o a taa ane waa koree banban-no. Koree amo a lee Alesandriya man-no nee, ne oo waa siraa o kpa a o yo Italiya sweere se.

⁷ Ne ane koree-o a nare boye boye nke bweeto, ne ane a ba kekpono bo fo Kanidus man se. Ne ane koree-o e kpa a o yo kyowe twaekpa a kerio-o. Amaa afwii a gyanjaa ane-o se-o, ne ane a kii boru kebena se a kerio-o, ne ane a ten oroo-ro yo ya fo Kriita kwii. Ne ane a kyon Salomonee man mfen ne ane e yo kyowe twaekpa a kerio-o na sweere bo ane kigyise si, na afwii-o ma nya da ane bweeto.

⁸ Amo-o peee gbaa ooo, ane a nare boye, ne aa waa len sa ane pwee ne nkee ane dee ya dan danjka ne ba tee e “Mfen a ekoree danjka timaa-o” ne o maa man ko ne ba tee e Laseya-o.

⁹ Bo fo mbeyamo, ane a kyonyera san bweeto kpa-ro se-o, keto a yuri-ro, ne afwii kebee a fo. Boo a kyonyon ne ane a lwee Kabogyii-ro. Anen se-o kufu de ane feye anen a afwii-o e sa a koree bun. Amose-o ne Pool a tawe asen kpeyaa mo gywii bamo feye,

¹⁰ “Mo nyare-ana, mo a nu feye mbeyamo ane ya kya ane kpa-o se, asen boye e ba. Koree-o i bun na etosoro ne e bo-ro-o fo, na asese bee wu amo se.”

11 Amaa ɔko ne ɔ deere koree-ɔ se-ɔ na koree wuye ye bo kya bamo kpa-ɔ se. Amose-ɔ ne soogyaa bresɛ-ɔ a nu keto ne baa towe-ɔ yowe Pɔɔl lee-o.

12 Dankpa amo mfen mon bo dan feye bo kyena, a lee feye san amo afwii e da mfen bweeto. Amose-ɔ asese-ɔ bweeto, a bware bamo ase feye bo kya bamo kpa-ɔ se nkyu-o si, na bamo e taare a bo fo dankpa ko ne ba tee e Fonikii ne ɔ bo dan sa bamo a bo kyena aferi asa beee ana ne afwii e da bweeto-ɔ. Fonikii gye ekoree dankpa Kriita kwii si nee, ne a bo kyowe tweekpa kigyise si a kerio na kyowe tweekpa kebena se a kerio.

Aneɲ ne afwii a to ane ɔpoo-ɔ se-ɔ

13 Ne afwii kafwee ko a lee kyowe leekpa kigyise si a kerio ba a kyaare, ne asese-ɔ a fa feye ba taare a bo waa aneɲ ne baa kra-ɔ. Amose-ɔ ne baa sanɲe koree-ɔ bee bo donɲo ɔpoo se, ne baa kya se ba yo kyowe tweekpa a kerio, ne Kriita kidenbe si bo bamo kigyise si feye aneɲ ne bo kyɔ bo naa-ɔ.

14 Amaa keto mon kyee, ne afwii dabe ko ne aa lee kyowe leekpa kebena-ɔ se-ɔ a da lee kidenbe si.

15 Ne aa bo da koree-ɔ. Bamɔ a ma taare a bo ba koree bo gyanɲaa afwii-o na bo yo akato-rɔ, amose-ɔ ne baa kii koree-ɔ, na afwii-o nya da lee bamo kamee na a neɲ koree-ɔ, ne a neɲ mo lee kidenbe ase ya kefo kefo, ne baa yowe keto kema, ne afwii amo de koree-ɔ ɔ yo.

16 Ne ane a borɔ Kawuda kwii kamee, ne nteereɛ a yase kakoreegyii ne ba gyiiri san kema-ɔ lee nkyu-ro bo waa koree-ɔ-ro a lee feye alanɲkpare-ɔ e da kamɔ bweeto. Baa kpone pwee ne baa dee waa amo.

17 Ne baa ba ife dabe soswee bo ɲure muruwaa koree-ɔ fanɲon na ɔ ma nya bwee-ro. Ne kufu de bamo feye ba lwee aporo ko ne a bo nkyu-o kaase-ɔ-ro, na bamo koree sii-ro. Aporo mo maa Libiya sweere se a kidenbe-o nee. Amose-ɔ ne baa lee waagya ne ɔ kya koree soso ne mo afwii-o a sa ne koree naa-ɔ, na afwii-o nya taa koree-ɔ yaa ton ko.

18 Afwii dabe amo mon kyee, amose-ɔ kemo kaye nke-o, ne baa lee ba lee etasoro ne e bo koree-ɔ-ro-ɔ eko bo twee nkyu-o-ro.

19 Ne kake ne ka bee ka gya se-ɔ, baa lee koree-ro atetamonta-ɔ ako bo twee.

20 Nkee, waa nke kanɔ nko na ane maa ɲu kyowe beee kekyee-e-kpa-agyi, na afwii maa se a kya bweeto. Nkee feraa, ne ane abaa-ro a yore. Ane mon lee koree gyi feye seye e lee taare a a morowe ane.

21 Keto a kyee na ɔko mon tee taare gyi ateese, ne Pɔɔl a koso yere, ne ɔ ye, “Mo nyare-ana, monɛ a dee nu mo asen nee, ne monɛ mon baa koree-ɔ lee Kriita kwii nee, weete asen dabe na kenjera mo bee a mon to ane.

22 Amaa mbeyomɔ feraa mo e kore monɛ nee feye mon' waa kakpono! Monɛ ɔko maa wu daa, amo koree wore e gye ne ɔ fo.

23 A lee feye ndee kanye Wuribware, nyanɲe ne mo i sun-o, a sun mo kaboo ko mo ase.

24 Ne ɔ bo towe feye, ‘Pɔɔl! Fo ma sa a kufu nya fo. Kanɔ njkema, fo e fo Roma awuye owure dabe-ɔ akato-rɔ. Wuribware bware, ne ɔ kpa fo asen, ne oo nu fo kebwarekore-o. Amose-ɔ bamo ne fo aa bamo bo koree-ɔ-ro ɔko maa wu.’

25 Amose-ɔ, mo nyare-ana, mon' waa kakpono! A lee feye mo a kore Wuribware gyi feye ɔ waa aneɲ mo ne ɔ towe gywii mo-ɔ.

26 Amaa ane e dan kwii si pwee.”

27 Kemo nke kudu nna-ɔ kanye, ne afwii a neɲ ane koree-ɔ yaa kyowe tweekpa a kerio bo ten ɔpoo Dabe-ɔ-ro. Kake kudu nnasepo-ɔ bo fo kaye nsena-ɔ, ne aa waa nteereɛ-ɔ feye ane e to-ro kidenbe si-o.

28 Amose-ɔ, ne baa waa kidebu, ne baa ba fe soswee bo kya kemo, ne baa yowe-ro waa nkyu-o kaase, na bo de fe-o-ro. Ne baa ɲu feye amo a nkyu-o kaase gye ayaa kelafa na adunyɔ ken. Amo a bee waa kafwee-ɔ, ne baa bee waa aneɲ dee, ne baa ɲu feye nkee feraa a bo ken ayaa adukpanoo.

29 Ne kufu de bamo feye koree-ɔ e nare afore se na o bwee-ro, amose-ɔ ne baa ba koree amo kamee adebu dabe ana ne baa ba agyeretɔ bo waa, ne a sa ne ɔ yere-ɔ bo waa mo kaase, na ɔ nya yere. Ne baa kore bamo ikisi feye kaye ke menan.

30 Ne nteereɛ-ɔ e kpa feye bo sere lee koree-ɔ-ro. Amose-ɔ ne baa ba ife bo kya kakoreegyii-o, ne baa yowe-ro bo donɲo nkyu si, ne baa waa feye bamo a kpa a bo lweero ya waa akato-rɔ a adebu dabe ne a sa ne koree-ɔ e yere-ɔ.

31 Amaa Pɔɔl a towe gywii asoogyaa bresɛ na asoogyaa-o nee feye, “Nteereɛ-ɔ mo e mon sii kyena koree mo-ro feraa, ane pwee i wu.”

32 Amose-ɔ ne asoogyaa-o a tenɲe ife ne kakoreegyii de-ro-o, ne kakoreegyii-o a sere ka yii.

³³ Bọ fọ gyegyaye kese-ro-o, ne Pɔɔl a kore bamo okemaa feye bọ gyi ateese. Ɔ ye, “Mone a gywii afwii na alanjpare-o na a yuri-o, mone mon gyi seye.

³⁴ Amose-o mo e kore mone nee feye mon' gyi ateese. N gye anen, mone i wu. Mone oko kipwiigy gbaa maa fo, sanboto lowi ne mone i wu.”

³⁵ Pɔɔl a towe anen lowe-o, ne do taa bodobodoo, ne do sa Wuribware anse bamo akato-ro mfen wee se, ne do tenje-ro, ne do lee o gyi.

³⁶ Ne bamo peee a waa kakpono, ne bamo okemaa gbaa a gyi ateese.

³⁷ Anen ne anen bọ koree-o-ro-o bọ asese alafa anyo na adusunoo na asiye.

³⁸ Okemaa mo a gyi kpone-o ne baa lee etosoro na ayu ne a bọ koree-o-ro-o peee bọ twee nkyu-o-ro na koree-o ma lee nya waa dwii bweeto.

Anen ne koree-o a bwee-ro, ne oo mwiire-o

³⁹ Kaye nke-o, nteere-o a pini feye sweere mon bọ efo, amaa bọ mon taare pini mo kenyaare. Baa nu feye opoo ekekeee se kisipu bọ mfen bweeto, amose-o ne baa fa feye bamo e taare ba ya dan mfen.

⁴⁰ Amose-o, ne baa ten ife ne ii nure adebu dabe ne a sa ne koree-o e yere-o, ne aa lwee nkyu-o kaase, ne baa sanje ife ne ii nure aban dabe ne bọ de bọ len koree-o. Ne baa yase waagya kagyinyii ne o bọ koree-o akato-ro-o na afwii-o nya nen ane yaa akato-ro. Ne ane a waa feye ane e dan kidenbe si.

⁴¹ Ne koree-o a ya dan ese kipiren ko ne ke bọ nkyu-o-ro-o si, ne koree-o akato-ro a sii ese-o-ro, ne nkee koree-o maa lee yo akato-ro. Ne alanjpare dabe a da koree-o kamere anen-aaa, ne do bọ bwee-ro kyikpuri kyikpuri.

⁴² Ne asoogyaa awuye-o a fa feye ba moo bamo ne baa tii bamo ba yaa bamo owure dabe-o ase-o, na bọ ma nya twee ya lee kidenbe si na bọ sere.

⁴³ Amaa soogyaa brese-o e kpa feye o morowe Pɔɔl. Amose-o ne obrese-o ye bọ yowe anen kowaa. Ne o ye bamo ne bọ nyi etwee-o gye nkpeee fuwi ywee nkyu-o-ro, na bọ twee yo kidenbe si.

⁴⁴ Na bamo ne baa san-o mo kra iyii banjese na koree-o abweese-o-ro, na e nya taa bamo yaa kidenbe si. Mfaanee ne ane peee a bọ morowe ane eyee ya fo kidenbe si.

28

Bamo a fo Melita kwii-o, keto ne baa waa-o

¹ San ne ane a fo kidenbe si nkpa na alanjiya-o, ne ane a dee nu feye kwii ne ane bọ mo se-o, ne ba tee e Melita.

² Mfen a asese-o gye asese timaa, ne baa waa ane kedamanajse bweeto. Bware a lee keba-o, ne afwii a kra ane, amose-o ne baa kure deekpa, ne bọ ye ane bọ wore.

³ Ne Pɔɔl a kpa gyakee, ne oo lee ngya-o nkoo oko o waa deekpa-o-ro. Mo a de o waa-ro-o, ne deekpa-o kipenpen a lee kowo kagyosan-o kako-ro, ne kaa ba kemo eyee bọ keete Pɔɔl kesaree duj.

⁴ Kwii amo se a asese-o a nu kowo amo Pɔɔl kesaree se-o, ne baa lee ba towe ba gywii abee feye, “Onyare mo a moo asese. Haree mo a mon wu nkyu-o-ro gbaa ooo, mo eboye ne do waa-o e moo mo a e bọ ka koka.”

⁵ Amaa Pɔɔl a kpokpaa kemo nee bọ waa deekpa-o-ro, na ke mon waa mo seye.

⁶ Nkee bọ gywii nee a Pɔɔl punje beee o ten lee da wu. Amaa baa gywii kpone bọ mon nu seye mo eyee se, ne baa kyurowi bamo mfeere, ne bọ ye, “O gye kisi nee!”

⁷ Amo kwii amo se owure ne ba tee mo Pubiliyus-o de mo sweere ko meraa mfen ne ane e wore deekpa-o. Ne do yaa ane mo lon-no. Nke nsa ne ane a gyi mo aye mfen-o, do kra ane damenajse.

⁸ San amo Pubiliyus mo se e lo fekyu, na o koo mo kame-ro. Ne Pɔɔl a yo onyare amo ase mo kekyan-no, ne do kore kebwarekore, ne do ba mo asaree bọ donjo mo se, ne do kpaare.

⁹ Amo-o se-o, ne alopo ne bọ bọ mfen-o peee a ba mo ase, ne do kya bamo.

¹⁰⁻¹¹ Amose-o baa bu ane bweeto baa ke ane ato bweeto mfen.

Anen ne Pɔɔl a bọ fo Roma man-no-o

Ne ane a gyi aferi asa kwii amo se. San a fo ne ane e kpa a ane kya ane kpa se-o, ne ane a nya koree banban ko. Ne Melita awuye-o a taa ato bweeto ne a tiri ane kpa-o se-o bọ waa ane koree-o-ro. Koree amo ne ba tee e “Bwaye na Ata”-o a lee Alasandriya man-no. Ne do bọ yere kwii amo se kebee ne afwii bo-ro, ne a maa nya a a tu kpa nkyu si-o.

¹² Ne ane a meraa ane kpa se. Ne ane a dan Siirakus man se, Sikiliya kwii si. Ne ane a gyi nke nsa mfen.

¹³ Anen a lee mfen-o, ne ane a ya dan Regiyum man se, Italiya sweere se. Kemo kaye nke-o, ne afwii ko a lee kyowe leekpa a kerio-o kigyise si ba a kyaare, ne ane a yo se. Kemo kaye nke-o, ne ane a dan Putiyoli man se.

14 Ne mfen a asese ne baa kɔɔre Yeesuu gyi-o ye ane kyena bamo ase kadaawɔkywee koŋko. Lee mfen ne ane a kya ane kpa-ɔ se boɔ ayaa-rɔ yɔ Roma a keri-o.

15 Ne Kristoo awuye ne bo bo Roma man-nɔ-ɔ a nu feye ane e ba-ɔ, ne bamo boko a gyanŋaa ane man ko ne ba tee e Apiyus kegya-rɔ-ɔ, ne boko mo a gyanŋaa ane man ko ne ba tee e Afɔ-esowekpa-esa se. Sanj ne Pɔɔl a ŋu bamo-ɔ, ne ɔɔ sa Wuribware anse, ne ŋkee wɔre a nya mɔ.

Ketɔ ne Pɔɔl a waa Roma man-nɔ-ɔ

16 Sanj ne ane a fo Roma man-nɔ-ɔ, ne baa sa Pɔɔl kpa feye ɔ ya kyena mfen ne ɔ kpa-ɔ, amaa baa lee soogyaanyi ko ne ɔ deere mɔ se, na ɔ ma nya sere-ɔ.

17 Amo ŋke nsa kamee, ne Pɔɔl a gyanŋe Yudaa awuye abrese ne bo bo Roma-o, na ɔ nya tɔwe ketɔ se ne ɔ ba-ɔ gywii bamo. Ne ɔ ye, "Mo beeko-ana Isireelii awuye, monɛ a nu aneŋ ne baa taa mo lee Yerusalem bo baa mfee, na bo gyi mo asen-ɔ. Mfen a awuye-o a porɔ mo feye mo a waa boye bo kye ane Isireelii awuye na ekpa ne ane adedaapo a kaapo ane-ɔ. Ne baa tii mo, ne baa taa mo sa Roma agyenkperepo ne bo bo Yerusalem mfen-ɔ. Amaa mon waa boye ko daa.

18 Bamɔ a bise mo asen lowe-ɔ, ne ba kpa a bo yowe mo, a lee feye bo mon ŋu boye ko ne mo a waa, ne a kaapo feye bo mo mo-ɔ. Amaa Yudaa awuye mon sure feye bo yowe mo a n nare.

19 Ŋkee kpa kema mon lee ɔ bo-rɔ ne mo e gya se, amo mo kotowe gywii bamo feye bo yaa mo Roma owure dabe-ɔ ase, na ɔ ya nu mo asen. Aneŋ se ne baa baa mo mfee. Mon ba mfee a m bo tawe kesen ko bo kye ane aye awuye nee.

20 Amose ne ŋ ye ŋ ŋu monɛ, na mo aa monɛ a tawe kemɔ asen. Kasentŋ si feraa, ketɔ se ne baa da mo ekpe-ɔ e gye feye mo a kɔɔre Kristoo ne ane Isireelii awuye de mɔ temaa feye Wuribware i sun na ɔ bo morowe ane-ɔ gyi nee."

21 Ne baa benŋaa mɔ feye, "To, ane mon nya ewore ko bo lee Yudeya sweere se bo lee fo kunju si, ne ane sese ko mo mon lee mfen bo tawe fo kunju si asen beee asen boye ko gywii ane.

22 Amaa ane e kpa a ane ŋu fo mfeere, a lee feye ane nyi feye ton kema ane asese e tawe asen ba kye Yeesuu a ekpa mo ne fo gya se-ɔ."

23 Amose-ɔ ne bamo aa Pɔɔl a sa kake. Kake amo a fo-ɔ, ne asese bweeto a ba mfen ne Pɔɔl bo-ɔ. Ne ɔ kaapo bamo Wuribware a kuwure-o si asen lee gyegyaye ya bo fo kanye. Ne ɔ kare abwareŋen wɔre-ɔ-rɔ ton ko gywii bamo bo kaapo aneŋ ne Mosis mbra asapo-ɔ na Wuribware akyaamee ne baa dee kyena-ɔ a tawe Kristoo, omgɔwepo ne ɔ ba-ɔ, asen-ɔ. Ne ɔ kaapo bamo-rɔ, na bo nya nu kaase feye Yeesuu amo dee e gye Kristoo-o.

24 ɔ taare kyurowi bamo boko mfeere, amaa bamo boko mo mon kɔɔre asen-ɔ gyi.

25 Amaa sanj ne baa bawe-rɔ ba yo, na bamo wɔre wɔre i gyiiri asen ne baa nu-o ikii-o, ne Pɔɔl a tawe gywii bamo feye, "Kasentŋ ne Wuribware a kufwiŋe timaa-o a sa ne Wuribware kyaamee Isaya a tawe gywii mon adedaapo-ɔ.

26 ɔ ye,

'Yo ya tawe gywii asese amo feye,
Monɛ ya nu mo asen kpɔra-rɔ iluwi bweeto gbaa,
monɛ maa nu amo kaase.
Monɛ beɛ monɛ e deere asen-ɔ-rɔ
na mon' fa amo mfeere kpone,
monɛ maa nu kaase.*

27 Ne Isaya a kya se tawe feye Wuribware ye amo-ɔ a waa aneŋ,

'A lee feye bamo anu-ro bo len,
ne baa tii bamo esɛbo,
ne baa bun bamo akatɔ se.
N gye aneŋ, bamo akatɔ i bunŋi a bo ŋu ato,
na bamo esɛbo mo taye a bo nu asen,
na bo nu amo kaase, na bo nu bamo eyee,
na ŋkee mo, Wuribware, nya taa bamo ebaye bo ke bamo.* "

28 Ne Pɔɔl a tawe bo gye kee feye, "Amose-ɔ, mo e kpa a mon' ŋu feye aneŋ ne Yudaa awuye-o mon nu-o si, Wuribware ye ane tawe asen timaa bo lee Yeesuu kunju si gywii nde

* 28:26 Isaya 6.9 (LXX). * 28:27 Isaya 6.10 (LXX).

se awuye-o bɔ lee anen ne ɔ morɔwe bamɔ-ɔ se. Mɔ e kɔre a n gyi feye amɔ kunu e waa bamɔ kone.”

[²⁹ Mɔ a sa senja lowe-ɔ, ne Yudaawuye-o a bawe-rɔ, na bamɔ wɔre wɔre i gyiiri asen ne baa nu-o ikii, ne aa waa len.]

³⁰ Ne Pɔl a kpa kekyan mfen kyena-rɔ nsu nyɔ, na ɔ ka kemɔ kɔkɔ. Ne aseɛ bweɛtɔ naa mɔ ase ba ka mɔ kanɔ mfen, ne mɔ akatɔ a gyi bamɔ se.

³¹ Ne ɔ tɔwe abwareɛen bɔ lee Wuribware a kuwure-o si, na ɔ kaapo ane nyanpe Yeesuu Kristoo asen. Ne ɔ nya mɔ eyee tɔwe abwareɛen anen ne ɔ kpa-ɔ gywii ɔkɛmaa, na kufu mon de mɔ, a lee feye ɔkɔ mon kun mɔ feye ɔ ma tɔwe.

Roma awuye **Wore ne Pool a kyore bo kyonwe Roma man-no Kristoo awuye-o**

¹ Mo, Pool, ne n gye Kristoo keyaafore ne Wuribware a tee mo feye m bo kii mo ayaa-ro ayerepo-o oko na n nya towe mo asen timaa-o e gye ne mo e kyore wore mo mo e kyonwe mone ne mone gye Wuribware asese ne mone te Roma man-no-o.

²⁻³ To, asen amo ne baa kyore-o ye ane nyanpe Yeessu Kristoo gye sese dimaadi nee, ne do bee lee Wuribware se ba. Keto ne ane a bo nu feye o gye sese dimaadi-o e gye feye bamo a kowe mo lee Owure Deefid a kenana-o-ro.

⁴ Amaa kpa ko mo se-o, keto ne ke e kaapo feye o gye Wuribware mo gyi-o e gye feye Wuribware a kufwiije timaa-o a ba Wuribware keyaalen bo kyinji mo lee lowi-ro.

⁵ Kristoo mo dee ne mo a mon fo feye Wuribware e tee mo gbaa ooo, ne do sa ne Kristoo a tee mo feye m bo kii mo ayaa-ro ayerepo-o oko. Oo lee mo nee feye Kristoo kenya-re-ro m bo tee asese lee nde se awuye-o ase, na bo bo kore mo gyi gya mo kana-ro asen se.

⁶ Mone ne mone te Roma man-no mfen-o gbaa tii bamo ne Wuribware a tee feye bo bo kii Yeessu Kristoo asese-o se.

⁷ Wuribware e kpa mone asen, ne do tee mone na mon' nya kii mo fonfon asese. Mo e kore kebwarekore nee feye ane se Wuribware na ane nyanpe Yeessu Kristoo yure mone na bo sa mone kayeyuri.

Anen ne Pool a kore kebwarekore feye Wuribware sa mo kpa na do Roma nya ya towe asen timaa-o

⁸ Keto ne ke gye nkpe-o e gye feye, mone Roma awuye si, mo e sa Wuribware anse Yeessu Kristoo kenya-re-ro, a lee feye kaye-ro asese peee e towe anen ne mone a kore Kristoo gyi-o asen.

⁹ N de mo kakpona peee mo i sun mo e sa Wuribware, na mo e towe Wuribware mo gyi-o kuju si asen timaa. Wuribware gbaa nyi feye a gye kasentij feye san kema ne mo e kore kebwarekore-o, mo i nyinji mone se.

¹⁰ Mo e kore Wuribware nee feye mo ya sure si, nkee feraa o sa mo kpa a n nya taare bo ka mone kana.

¹¹ Bo lee feye mo e yorowe kebonu mone, na n nya sa a mon' nya nyure ne n ya lee Wuribware a kufwiije timaa-o ase-o nko. Na a nya sa a mon' nya keyaalen mone kokoregyi-o-ro.

¹² Keto ne mo e towe-o e gye feye mo kokoregyi-o e waa mone wore, na mone mo mone kemo-o mo waa mo ware anen dee.

¹³ Mo kosobe-ana, mo e kpa a mon' nu feye mo a kra keboka mone kana kyee. Amaa bo fo haree mbeyom gbaa kotoko san ki tii mo kpa. Mo e kpa nee feye n sa a mone bok gbaa kii Kristoo awuye kasentij feye anen ne mo a sa ne asese ne bo mon gye Yudaawuye feye mone-o bok gbaa a kii-o.

¹⁴ A lee feye Wuribware a taa bo donjo mo se feye n towe asen timaa-o gywii asese peee. Haree bamo ne ba sa mone aye-ro-o, beee ba sa senja banban ooo, beee bo nyi wore, beee bo mon nyi ooo, a tiri feye n towe gywii bamo.

¹⁵ M feraa mo e yorowe bweeto feye m bo towe asen timaa-o gywii mone gbaa mone ne mone te Roma man-no-o.

¹⁶ A mon de mo ipeere feye n yere towe asen timaa bo lee Kristoo kuju si, a lee feye, mo ya towe, ne asese ya kore Kristoo gyi, Wuribware e morowe bamo. Yudaawuye-o ya gye nkpe nu amo. Ne bamo ne bo mon gye Yudaawuye-o a gya se.

¹⁷ Asen timaa mo e kaapo anen ne Wuribware e sa a asese kii asese timaa mo ase-o nee. O tee bamo asese timaa mo akato-ro san ne ba gye nkpe a bo bo kii Kristoo awuye-o. Na bamo a maa se ba kore mo ba gyi-o, o tee bamo asese timaa bo fo bamo nka kee. Feye anen ne baa kyore waa abwaresej wore-o-ro-o,

“Ok ne do kore Wuribware gyi-o e nya nka,
a lee feye Wuribware e tee mo feye sese timaa.”*

Asese peee a waa boye

¹⁸ Abwaresej-o dee bee a kaapo anen ne Wuribware, mo ne o bo soso-o, dun a fwii eboye awaapo peee na aborokonepo peee ne bo de eka boye ba tii bok kebonu kasentij-o kpa-o se.

* 1:17 Habakok 2.4.

19 A mon gye feye bo mon nyi Wuribware a kasentij-o nee. A lee feye Wuribware a kya lee kamo bo kaapo bamo.

20 Ne bo bee bo mon de keto ne ba yere se na bo bo towe feye bo mon nyi anen ne o du-o. A lee feye, bamo a mon taare nu Wuribware fonfon gbaa ooo, haree lee san ne Wuribware a twee kaye-o, baa nu ato pee ne o waa, ne a kaapo anen ne o du-o, na mo keyaalen dabe ne ke bo-ro bo y nsu peee-o.

21 Lee san-o, bamo a nyi Wuribware-o gbaa ooo, bo maa bu mo kedabe. Ne bo bee bo maa sa mo anse. Ne nkee bamo mfeere mon lee waa kyekyee, ne bo mon lee ba taare nu kasentij-o kaase.

22 Bo ye bo nyi asen nee, amaa bamo mo bo mon lee bo de mfeere nee.

23 Ne baa yowe kusun Wuribware ne o bo-ro nsu peee-o na mo kedabe. Ne nkee ba sun atetamonta ne bamo fonfon a waa, ne a du feye sese beee kabogyii beee kab-o. Amo-o peee gye ato wuse nee.

24 Bamo a du anen-o se-o, Wuribware a yowe bamo asen sa bamo. Amose-o mbeyamo bo gya bamo fonfon nyoroowe boye se nee, ne ba waa abee apeeresen.

25 Ne baa yowe kusun Wuribware ne o gye kasentij wuye-o, ne baa koree kayeba gyi. Kayeba amo e gye feye bo sun ato ne Wuribware a twee-o yowe Wuribware ne o twee amo-o. Weetee a tiri feye otweepo-o nya nkyoro ndoo na nsu peee. Ameye.

26-27 M bee mo e towe-ro feye, bamo a waa anen-o se-o, Wuribware a yowe bamo asen sa bamo. Amose-o mbeyamo nyoroowe ne n de ipeere-o dooo si ne bo gya. A de kpa feye anyare kpa akyee, na akyee mo kpa anyare. Amaa asese mo feraa, ba waa apeeresen. Bamo akyee-o e yoroowe abee bweeta, ne anyare-o mo du anen dee, haree gbaa anyare na mo kosobe anyare i di feye akyee na anyare-o. Wuribware i gyiiri bamo keseba bo lee anen a ebaye amo se.

28 M bee mo e towe-ro a n gywii mone feye bo lee anen ne ba kine kusure si feye a bware feye bo nu Wuribware a kasentij-o si-o, Wuribware a yowe bamo asen sa bamo. Ne bo lee anen se-o, bo mon de mfeere timaa, ne ba waa ato ne a mon bo dan-o.

29 Ne ba waa borokoo ne ebaye eworese eworese, ne bo de nyasepee. Ne ba ka abee kokwee. Ne ba mo abee. Ne ba kpa eko. Ne bo de ayeba na kikisi.

30 Ne bo de kasengyi na ba towe bamo beeko-ana kunu si asen boye, ne haree gbaa ba kisi Wuribware asen. Ne ba feraa bamo beeko-ana, ne ba kaapo bamo eyee, ne ba kyoro bamo eyee. Na ba fa mfeere san kemaa na bo kee ebaye ne ba nya a bo waa bo tii ededaa-o se-o. Ne bo bee bo maa bu bamo akowepo.

31 Bo mon lee bo nyi keto ne ki bware-o. Bamo ya towe asen, amo ba bee lanje kana. Bo maa kpa ako asen, ne ba kine kenyaere kigyi, ne bo maa su okemaa se.

32 Haree bamo a nyi feye Wuribware a mbraa-o ye bamo ne ba waa anen-o bware feye bo mo bamo-o gbaa ooo, bo san bo maa se ba waa ebaye amo, na bo yere boko ne bamo gbaa ba waa anen-o-ro.

2

Wuribware i gyi asese asen neene

1 Amo a gye anen-o se-o, emene se ne fo i bu fo beeko kepo? Fo ne fo a ba fo eyee bo waa asengyipo fo i bu fo beeko kepo-o gbaa a gyi kepo, a lee feye ato ne fo beeko-o e waa-o dee ne fo gbaa fo e waa.

2 Ane nyi feye Wuribware feraa, kasentij a ekpa-o se ne o gya o gyi bamo ne ba waa anen a ato-o asen neene.

3 Amaa fo sese dimaadi wore ya gyi asese ne ba waa anen a ato-o asen, na fo fonfon mo e waa anen a ato-o, amo fo e fa feye Wuribware maa gyi fo asen aaa?

4 Beee nko fo e fa feye Wuribware a kedamenansee-o mon gye seye nee eee? Amo fo maa bu anen ne Wuribware a nyite fo-o nee eee? Keto se ne Wuribware e waa kedamenansee-o e gye feye o kpa a fo nu fo eyee nee, na fo lee fo ebaye-ro.

5 Amaa fo i de keseborolen, ne fo e mon kyurowi fo mfeere, amo feraa fo nyi feye fo a waa fo eyee siraa fo gywii kake ne mo kadunfwii-o e lee kawu, na o bo gyi asese asen kasentij si, na o gyiiri bamo keseba-o nee.

6 Kake nsi amo-o, "Keto ne okemaa e waa-o, kemo ne Wuribware e ba a o bo ka mo koka."*

7 Boko ne ba gyi kanyite, ne bo maa se ba waa itimaa, ba deere Wuribware feye mo e gye ne o sa bamo kedabe na kenyaere-o e nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-o a bo lee mo ase. Anen a asese mo ne Wuribware e sa anen a nkpa na kukyure-o.

* 2:6 Kilij 62.12; Anase na akpare 24.12.

8 Amaa bokɔ fɛraa de nyasepɛɛ, nɛ ba kine kɔwaa ketɔ nɛ ki bware-o, nɛ ba waa ɛbɔyɛ. Wuribwareɗ dunj i fwii bamɔ sɛ.

9 Ɔ baa bamɔ nɛ ba waa ɛbɔyɛ-o asɛn na bamɔ ŋkɔɔnɔ-rɔ nyera bamɔ. Mɔ fɔŋfɔŋ asɛsɛ Yudaawuyɛ-o nɛ o gyiiri kɛsɛbɔ pwɛɛ na ɔ dɛɛ gyiiri bamɔ nɛ bɔ mɔŋ gyɛ Yudaawuyɛ-o lee.

10 Amaa ɔ sa ɔkɛmaa nɛ ɔ waa itimaa-o kɛdabɛ na kɛnyara na kayɛyuri. Yudaawuyɛ-o nɛ ɔ sa pwɛɛ na ɔ dɛɛ sa bamɔ nɛ bɔ mɔŋ gyɛ Yudaawuyɛ-o.

11 A lɛɛ feyɛ Wuribwareɗ fɛraa, ɔ maa gyi asɛn kɛkpa sɛ.

12 Bamɔ nɛ Wuribwareɗ mɔŋ sa bamɔ mɔ mbraa-o, nɛ ba waa ɛbɔyɛ-o, Wuribwareɗ i lee bamɔ a ɔ lɛɛ mɔ asɛ. Amaa n gyɛ mbraa amɔ nɛ Wuribwareɗ ɛ ba a ɔ bɔ gyi bamɔ asɛn na o bu bamɔ kɛpɔ. Amaa Yudaawuyɛ nɛ Wuribwareɗ a sa bamɔ mɔ mbraa-o mɔ, nɛ ba waa bɔyɛ-o fɛraa, mbraa amɔ nɛ ɔ ba a ɔ bɔ gyi bamɔ asɛn na o bu bamɔ kɛpɔ.

13 N gyɛ bamɔ nɛ ba ba ɛsɛbɔ kpankpan a bɔ bɔ nu mɔ mbraa-o asɛn-o nɛ Wuribwareɗ ɛ tɛɛ feyɛ asɛsɛ timaa. Amaa bamɔ nɛ bɔ gya mbraa-o sɛ-o nɛ ɔ tɛɛ feyɛ bɔ gyɛ asɛsɛ timaa.

14 Ndɛ sɛ awuyɛ-o mɔŋ de Yudaawuyɛ a mbraa-o. Amaa nɛ bamɔ mfɛɛɛɛ ya sa bamɔ feyɛ bɔ waa ketɔ nɛ Yudaawuyɛ a mbraa-o yɛ a bware-o, amɔ fɛraa, hareɛ bamɔ a mɔŋ nyi Yudaawuyɛ a mbraa-o gbaa ooo, ketɔ ɛ kaapɔ nɛɛ feyɛ mbraa amɔ asɛn bɔ bamɔ aŋu-ro.

15 Anɛŋ a asɛsɛ-o kakyɛna-rɔ ɛ kaapɔ nɛɛ feyɛ Wuribwareɗ a kyɔrɛ ketɔ nɛ Yudaawuyɛ a mbraa-o a tɔwɛ feyɛ bɔ waa-o bɔ waa bamɔ aŋu-ro. Nɛ a sa nɛ saŋ kɔ bamɔ mfɛɛɛɛ-rɔ a du bamɔ feyɛ, “Mɔnɛ a waa nɛnɛɛ.” Saŋ kɔ mɔ nɛ ŋ kaapɔ bamɔ feyɛ, “Mɔnɛ a waa ɛbɔyɛ.”

16 Amosɛ-o, anɛŋ dɛɛ nɛ asɛn timaa nɛ mɔ ɛ tɔwɛ-o ɛ kaapɔ feyɛ ketɔ ɛ waa kake nsi nɛ Wuribwareɗ ɛ bɔrɔ Yeesuu Kristoo si na ɔ bɔ gyi ketɔ nɛ kɛ bɔ asɛsɛ pɛɛɛ mfɛɛɛɛ-rɔ-o asɛn nɛɛ.

Anɛŋ nɛ Yudaawuyɛ-o ɛ fɔ bamɔ fɔŋfɔŋ mbraa-o

17 Amaa fɔ nɛ fɔ ɛ tɛɛ fɔ eyɛɛ feyɛ Yudaanyi kasɛntɔŋ-o fɛraa nyi feyɛ fɔ ya gya Wuribwareɗ a mbraa-o sɛ, ɔ tɛɛ fɔ feyɛ sɛsɛ timaa. Na fɔ ɛ kaapɔ fɔ eyɛɛ feyɛ fɔ gyɛ Wuribwareɗ sɛsɛ nɛɛ.

18 Fɔ nyi ketɔ nɛ kɛ ɛ prɛ Wuribwareɗ-o, nɛ mɔ mbraa-o ɛ kaapɔ fɔ nɛ fɔ i lee ketɔ nɛ ki bware-o.

19 Fɔ yɛ fɔ gyɛ tenapɔ kayii-ro krapɔ nɛɛ, nɛ fɔ gyɛ bamɔ nɛ bɔ te kibugyii-ro-o fetiri.

20 Nɛ fɔ yɛ fɔ gyɛ bamɔ nɛ bɔ mɔŋ nyi sɛyɛ-o ɔgyɛŋkɛɛrɔ, nɛ fɔ gyɛ nyaagyi ɔkaapɔrɔ, nɛ fɔ yɛ kanyiasɛn na kasɛntɔŋ bɔ mɔnɛ mbraa nɛ mɔnɛ a nya lɛɛ Wuribwareɗ asɛ-o-rɔ.

21 To, fɔ a yɛ fɔ nyi kɛmɔ nɛ ki bware, nɛ fɔ gyɛ bokɔ ɔgyɛŋkɛɛrɔ na ɔkaapɔrɔ-o, ntɔ sɛ nɛ fɔ maa kaapɔ fɔ eyɛɛ atɔ timaa? Fɔ a yɛ bokɔ ma kanj ywii-o, fɔ fɔŋfɔŋ-o fɛraa maa ywii aaa?

22 Fɔ a yɛ ɔnyarɛ ma waa kakyɛɛkpa, amaa fɔ fɔŋfɔŋ-o fɛraa maa waa kakyɛɛkpa aaa? Fɔ i kisi ikisi kusun, amaa fɔ fɔŋfɔŋ mɔŋ naa fɔ i ywii fɔ ɛ lɛɛ ikisi-ro aaa?

23 Fɔ ɛ kaapɔ fɔ eyɛɛ feyɛ mbraa-o gyɛ fɔ lee nɛɛ. Amaa fɔ mɔŋ nyi feyɛ fɔ ya fɔ mbraa-o, a kaapɔ nɛɛ feyɛ fɔ maa bu Wuribwareɗ nɛɛ ɛɛɛ?

24 Amosɛ sɛ nɛ baa kyɔrɛ waa abwaresɛn wɔrɛ-o-rɔ feyɛ,

“Bɔ lɛɛ anɛŋ nɛ mɔnɛ mɔŋ gya Wuribwareɗ a mbraa-o sɛ-o,
ndɛ sɛ awuyɛ ɛ tɔwɛ abusɛnsɛŋ ba kye mɔ kɛnyarɛ-o.”*

25 Fɔ gyɛ Yudaanyi, fɔ ya gya Wuribwareɗ a mbraa-o sɛ, fɔ kɔtweɛtu ketɛŋ de fɔ tɔnɔ. Amaa bamɔ ya tɛŋ fɔ kɔtweɛtu, nɛ fɔ ya fɔ mbraa-o, amɔ fɛraa fɔ kɔtweɛtu ketɛŋ-o mɔŋ de tɔnɔ bɔ sa fɔ.

26 Amaa nɛ bamɔ nɛ bɔ mɔŋ tɛŋnɛ bamɔ atweɛtu-o ya gya Wuribwareɗ a mbraa-o sɛ, Wuribwareɗ ɛ tɔwɛ feyɛ bɔ du nɛɛ feyɛ bamɔ nɛ baa tɛŋnɛ atweɛtu, nɛ bɔ gya mɔ mbraa-o sɛ-o.

27 Na bamɔ nɛ bɔ mɔŋ tɛŋnɛ bamɔ atweɛtu, nɛ bɔ gya mɔ mbraa-o sɛ-o taarɛ kɔsɔ yɛrɛ na bɔ pɔrɔ fɔ Yudaanyi nɛ Wuribwareɗ a sa mɔ mbraa-o, nɛ baa tɛŋ fɔ kɔtweɛtu-o nɛ fɔ mɔŋ gya mbraa-o sɛ-o.

28-29 N gyɛ ɔkɔ nɛ ɔ waa akatɔ sɛ feyɛ ɔ gyɛ Yudaanyi-o ɛ gyɛ Yudaanyi kasɛntɔŋ. Yudaanyi kasɛntɔŋ ɛ gyɛ ɔkɔ nɛ oo lee ɛbɔyɛ lee mɔ kakpɔnɔ-rɔ-o. Wuribwareɗ asɛ fɛraa, n gyɛ kɔtweɛtu ketɛŋ fɔŋfɔŋ ɛ gyɛ kɔtweɛtu ketɛŋ-o. Amaa kɛmɔ ketɛŋ kasɛntɔŋ-o ɛ gyɛ ɛbɔyɛ killee lee kakpɔnɔ-rɔ. Ntɛtɔ ɛ gyɛ nɛ aa sa nɛ amɔ-o ɛ ba anɛŋ. N gyɛ Wuribwareɗ a mbraa-o sɛ kɛgya ɛ gyɛ nɛ a sa nɛ amɔ-o ɛ waa anɛŋ. Amosɛ-o Wuribwareɗ a kufwiinɛ timaa-o ya waa ɔkɔ mfaanɛɛ, amɔ sɛsɛ-o ɛ nya nkyɔrɔ a ɔ lee Wuribwareɗ ase. N gyɛ sɛsɛ dimaadi ase.

3

Ɛbɔyɛ nɛ anɛ ɛ waa na Wuribwareɗ waa anɛ damɛnanjɛ aaa?

* 2:24 Isaya 52.5 (LXX); Isikiyɛl 36.22.

¹ Amò e gye aneñ fëraa, ntetò ketò timaa ne Yudaa awuye de bọ kyon asese lanngyan? Bamo atweetu ketenñe-ò de bamò tònò aaa?

² Kasentij, Yudaa awuye-o a nya nyure kyon sese kèmaa. Ketò gyenkpereese ne baa nya-ò e gye feye Wuribware a sa ne baa ñu mò mfere.

³ Amòse-ò, amò Yudaa awuye-o bọkọ mon bọ-rò ne bọ mon gya mò kan-ò se aaa? Kasentij fëraa, bọkọ bọ-rò. Aneñ se-ò, amò-ò a kaapo ne feye Wuribware maa lee waa ketò timaa ne òò tówè bọ beya feye ò waa a ò sa bamò-ò òòò?

⁴ Daabii daa! Haree sese kèmaa e gye òyebapò gbaa, Wuribware fëraa de kasentij san kèmaa. Feye aneñ ne Deefid a kyore Wuribware kunu si asen waa abwaresen wòre-ò-rò-ò,

“Amòse-ò fọ ya tówè feye mò a waa bọye, fọ de kasentij.

Ne fọ ya tówè feye mò a gyi kepò, mò a nu kaase.”*

⁵ Mbeyòmò, nsanşè òkò i gyiiri Wuribware ikii feye ane dimaadi bọròkòonè e kaapo damenanşè feye Wuribware kpen e gye otimaa, ne asese peee gye ebọye awaapo Wuribware ase. Amò fëraa, ò ye, Wuribware ya kperi bamò ebọye se gyiiri bamò kesèbà, ò mon waa neenee.

⁶ Amaa sese maa taare a ò tówè aneñ. Ne Wuribware e mon gye otimaa nee, weete emene se ne ò taare a ò waa na o gyi kaye mò-rò asese asen neenee-ò nee?

⁷ Aneñ a sese-ò beè ò tówè feye, “Amò e gye feye mò kayeba ne n de-o e sa ne ba ñu feye Wuribware wòre dooo e gye kasentij wuye, ne ka sa ne ò nya kedabe na wuraa, ne emene se ne Wuribware beè o bu mò kepò feye n gye òbọyewaapo?

⁸ Amòse-ò ne emene se ne m ma waa bọye, na asese nya ñu feye Wuribware gye otimaa?” Asese kọ bọ-rò ne baa saare mò porò mò feye mò a tówè aneñ a asen mò. Ba ba ayeba nee. A bware feye Wuribware gyiiri aneñ a asese amò kesèbà.

Sese kèmaa mon gye otimaa

⁹ To, amò ñ ye Yudaa awuye-o asen bọ bọkọ lee nee beee? Daabii! N gye aneñ nee, a lee feye mò a kyò kaapo monè aneñ ne ebọye de Yudaa awuye-o fəñfəñ na bamò ne bọ mon gye Yudaa awuye-o si keyaalen-ò.

¹⁰ Feye aneñ ne baa kyore waa abwaresen wòre-ò-rò-ò,

“Òkò mon bọ-rò ne ò waa ekpeyaa,
sese kọnkọ gbaa mon bọ-rò.

¹¹ Òkò mon bọ-rò ne ò nu asen kaase.

Òkò mon bọ-rò ne ò buwi ò kpa Wuribware.

¹² Bamò peee mon de kasentij,
bọròkòonè na asen bọye dooo ne bọ gya se.

Òkò mon bọ-rò ne ò waa ekpeyaa,
sese kọnkọ gbaa mon bọ-rò.”*

¹³ “Bamò asen tówèse kèmaa gye kanoten ne ka mào-ò.

Bamò nnò-rò asen ne bọ de ba penna bọkọ.”*

“Bamò nnò bọ ya nee fee, n du nee feye kowò abwan-ò,
ne mmò asen tówèse e mào, feye kowò kebwee-ò.”*

¹⁴ “Bamò nnò e lon asese,
ne bọ maa sa senşà kpeyaa, amò ebọye.”*

¹⁵ “Bọ bọ saa na asese ne baa gyi keben-ò kemòò.

¹⁶ Bamò enarekpa peee-rò tonyera dooo nee.

¹⁷ Bọ mon nyi kayeyuri a ekpa-ò.”*

¹⁸ “Bọ mon lee bọ de Wuribware bọ tee seye,

ne bọ mon şere mò anyò se.”*

¹⁹ Mbeyòmò, ane a ñu asen ne Wuribware a mbraa-ò a tówè-ò. M porò bamò ne bọ ye bọ gya mmò se-ò feye baa waa ebọye, ne bọ mon de kanò yayese. Kasentij si, kaye-rò peee òkò maa taare a o lee Wuribware kanò feye ò gya mò mbraa-ò se neenee.

²⁰ Òkò ya tówè feye, aneñ ne ò gya Wuribware a mbraa-ò se-ò ò gye sese timaa, amò ò ba ayeba nee. A lee feye mbraa-ò e gye ne n sa ne sese dimaadi i ñu feye ò waa bọye san kèmaa.

Ketò ne ke e sa a Wuribware tee ane feye asese timaa-o

* 3:4 Kiliñ 51.4 (LXX).

* 3:12 Kiliñ 14.1-3; Kiliñ 53.1-3 (LXX).

* 3:13 Kiliñ 5.9 (LXX).

* 3:13 Kiliñ 140.3.

* 3:14 Kiliñ 10.7 (LXX).

* 3:17 Isaya 59. 8; Anşase na akpare 1.16.

* 3:18 Kiliñ 36.1.

21 Amaa nkee feraa Wuribware a lee aneη ne o waa asese na bo kii asese timaa mo ase-o bo kaapo ane. Haree abwareseη wore-o-ro, mo mbraa-o na akyaamee ne baa dee kyena-o a towe amo asen-o gbaa ooo, n gye mo mbraa-o ne o de o waa amo-o.

22-24 To, keto ne Wuribware a towe-o e gye feye asese boko mon kwee boko-ro. Bamō pree gye kōkōηkō nee, a lee feye asese pree a waa boye, ne bo mon fo feye Wuribware kyoro bamo. Anē dee ne Wuribware beē o ye sese ko mon kwee, ne oko kwee, a lee feye o tee okemaa ne o kōore Yeessu Kristoo a o gyi-o feye sese timaa. N gye atanne ne o kōore bo lee ane ase pwee ne o dee waa amo-o. Amaa aneη ne oo ηu ane ewee-o se ne o sa ne Yeessu Kristoo fōfōη a kii oko ne o morowe ane ne o sa ne ane a nya ane eyee lee ebaye-ro-o.

25-26 Kristoo Yeessu mo dee ne Wuribware a lee sa ane, ne Kristoo a ba mo fōfōη mbogya bo lōηηō sese na Wuribware kebōηto-ro. Sese ya kōore amo-o gyi, a waa kusun timaa a a bo sa mo. Wuribware a waa amo-o nee bo kaapo feye o gyi asen kpa se nee. Dedaa dedaa-o ne sese a lee ebaye kowaa, ne oo nyite mo, ne mbeyōmo feraa o ye bamo ne ba kōore Yeessu ba gyi-o gye asese timaa-o.

27-28 Amo a gye aneη-o se-o, ane de keto ne ane e kaapo eyee kemo se-o ooo? Daabii! Amaa ane a gya Wuribware a mbraa-o pree se neenee nee-o, weete ane de keto ko a ane kaapo eyee kemo se. Amaa keto ne Wuribware e towe mbeyōmo-o e gye feye ane kōore Kristoo gyi. A lee feye o maa tee ane feye asese timaa bo lee aneη ne ane e kōore Kristoo ane i gyi-o si nee.

29-30 Amo Yudaa awuye wore asen i tiri mo aaa? Nde se awuye-o asen mon tiri mo aaa? Kasentij si feraa, Wuribware kōηko e bo-ro, ne o bo-ro sa asese pree, haree bamo a gye Yudaa awuye, asese ne ba tenje bamo atweetu-o, beee nde se awuye, asese ne bo maa tenje-o ooo. Okemaa mo asen tee a tiri Wuribware-o se-o, o ye okemaa mo ne o tee o kōore Kristoo o gyi-o gye sese timaa nee.

31 Amo Yeessu kōkōoregyi mo ye ane ma lee gya Wuribware a mbraa-o se nee eee? Daabii! Anē saη ane e towe feye mo mbraa-o bware.

4

Abraham a kōore Wuribware gyi-o, o tee mo feye sese timaa

1 To, mon' sa a ane deere Abraham ne o gye Yudaa awuye kenana-ro obrese-o kunu si asen.

2 Amo e gye kasentij feye sese e taare a o kaapo mo eyee bo lee mo asun timaa si, amo feraa Abraham a dee nya kotoko ne o yere se na o bo kaapo mo eyee-o. Amaa Abraham mon nya aneη Wuribware akato-ro.

3 Monē ya deere abwareseη wore-o-ro, monē i ηu baa kyoree waa mo-ro feye,

“Abram a kōore Wuribware a asen-o gyi-o si-o,

Wuribware a kōore mo waa-ro feye o gye sese timaa.”*

4 Mbeyōmo, sese ya waa kusun, ne mo ya nya atanne, a mon gye feye baa ke mo nee. A gye mo kusun-o kakaka nee.

5 Amaa Wuribware e taare a o sa aboyewaapo keben. Amose-o okemaa ne mo e mon taa mo eyee bo dōηηō mo asun timaa-o si, ne mo ya taa mo eyee bo dōηηō mo, Wuribware, kōkōoregyi-o si feraa, Wuribware e towe feye aneη ne o kōore mo gyi-o si-o, o gye sese timaa.

6 Anē dee ne ane odedaapo Owure Deefid gbaa a kyoree feye okemaa ne mo ya kōore Wuribware gyi, Wuribware e tee mo feye sese timaa na O-de-nyure, na sese-o mon taare kaapo feye o waa kusun timaa kemaa bo nya aneη a kenya-re-o. O ye,

7 “Okō ne Wuribware a yowe mo ebaye bo ke mo-o akato i gyi fee.

Okō ne mo nyanje i bun mo bōrōkōone ne o waa-o se-o de nyure.

8 A waa kōne a bo sa sese

ne Wuribware maa bise mo ebaye se nyanje ko-o.”*

9 Mbeyōmo, amo bamo ne baa tenje bamo atweetu-o, a kaapo feye ane Yudaa awuye-o wore e gye ne ba nya aneη a nyure-o? Daabii! Bamō ne bo mon tenje-o pree tii si. A lee feye mo a kyō towe feye, bo lee aneη ne Abraham a kōore Wuribware gyi-o si ne Wuribware a kōore mo waa-ro tee mo feye sese timaa.

10 Abraham a ten mo kotweetu-o kamee, ne Wuribware ye o gye sese timaa, beee mo a mon tee ten-o nee eee? Mo a mon tee ten-o nee. Wuribware ye o gye sese timaa pwee.

* 4:3 Keleekaase 15.6. * 4:8 Kilij 32.2.

11 Ne Wuribware a tawe gywii mo feye o ten mo kotweetu bo kaapo feye oo kyoo kooore Wuribware gyi. Wuribware a waa amo-o nee na Abraham nya kii bamo ne bo mon tenne atweetu-o gbaa bamo ogyenkrerepo. Haree bamo a mon tenne bamo atweetu-o gbaa ooo, ba kooore Wuribware ba gyi, amose-o ne Wuribware e tee bamo e asese timaa.

12 Anen dee ne o gye bokoo ne baa tenne bamo atweetu-o ogyenkrerepo. Bamo ne ba kote anen ne Abraham a gya Wuribware se, ne oo kooore gyi pwere ne oo dee ten mo kotweetu-o gbaa e taare a bo tee Abraham feye bamo ogyenkrerepo.

13 N gye Wuribware a mbraa-o ne Abraham a gya se-o se ne Wuribware a tawe bo beya feye o taa kaye peree a o bo sa mo aa mo ananagyi. Amaa aa lee anen ne oo kooore Wuribware gyi-o si. Mfaanee se ne Wuribware a tawe feye o gye sese timaa.

14 Amo e gye kasentij feye bamo ne bo gya mo mbraa-o se-o ne Wuribware e taa kaye o o sa, amo feraa ane kooore Wuribware gyi-o mon de seye bo sa ane. Ne a bee a kaapo feye Wuribware a kyurowi keto ne o ye o sa Abraham-o.

15 Bo lee feye keto konko ne Wuribware a mbraa-o a tawe bo beya-o e gye feye Wuribware i gyiri eboye awaapo keesebo. Amaa mbraa e mon bo-ro, a kaapo feye oko mo mon gye mbraa okyepo.

16 Keto ne mo e tawe-o e gye feye Wuribware a tawe bo beya feye o tee asese feye asese timaa feye anen ne oko i nu oko ewee ke mo kotoko-o. Amaa a tiri feye asese kooore Wuribware gyi pwere na o dee tee bamo feye asese timaa. Asese mo asen ne mo e tawe-o nee? Bamo ne ba kase Abraham-ro-o ne n de. Yudaa awuye ne bo de mbraa ne Wuribware a sa bamo-o na bamo ne ba kooore Wuribware ba gyi feye anen ne Abraham a kooore gyi-o ne n de. A lee feye Abraham e gye bamo peree ogyenkrerepo. Kasentij, a du nee feye mo a gye bamo peree bamo se-o.

17 Feye anen ne baa kyoree waa abwasesen wore-o-ro-o,

“Wuribware ye,

Mo e sa na fo kii esweere bweeto se awuye bamo se.”*

Wuribware ase feraa, Abraham e gye ane se, a lee feye oo kooore Wuribware gyi, Wuribware ne o sa bamo ne ba wu-o nkpa-o, ne o tawe ato ne a kaa a waa-o feye amo a kyoo waa-o.

18 Haree temaa feye o kowe kayaagy a lowe-o gbaa oo, Abraham mon yowe eyee-ro feye o maa kowe gyi. Ne bo lee anen se-o, ne oo kii esweere bweeto se awuye bamo se, feye anen dee ne Wuribware a kyoo tawe bo beya feye,

“Deere soso na fo kare akyee-e-kpa-agyi-o.

Anen ne fo ananagyi e waa kokyo-o nee.”*

19 Abraham a nu feye oo gyi waa nsu kelafa, ne oo bere bweeto. Ne oo bee nu san amo feye mo ka Sara mo a waa keyeebreese na o mon tee kowe. Amaa amo peree gbaa ooo o mon yowe mo koooregyi-o-ro.

20 Oo yere keyaa konko kooore gyi feye Wuribware e waa keto ne oo tawe bo beya feye o waa a o sa mo-o. San amo gbaa ne mo koooregyi-o a tii si-o nee. Mo koooregyi-o a waa len-o se-o, ne oo meraa se kyoro Wuribware na mo kedabe-o.

21 Oo kooore gyi lowe peree feye Wuribware de len ne o taare a o waa keto ne oo tawe bo beya feye o waa-o.

22 Mfaanee se ne baa kyoree waa abwasesen wore-o-ro feye, “Wuribware a kooore mo waa-ro feye o gye sese timaa.”

23-24 To, mbeyoma, n gye Abraham wore ne baa kyoree asen amo bo sa. Amaa baa kyoree bo beya sa ane gbaa ane nee. A lee feye ane gbaa ane ya kooore Wuribware na anen ne oo kyinjji ane nyanpe Yeessu Kristoo lee lowi-ro-o gyi, o tawe feye ane gbaa ane gye asese timaa.

25 Wuribware a sa kpa feye bo maa mo na o kpee ane eboye bo twee. Ne oo kyinjji mo lee lowi-ro na o nya tee ane feye asese timaa.

5

Wuribware a tee ane feye asese timaa-o si-o, kayeeyuri bo ane aa mo kebon-to-ro

1 Anen ne ane e kooore ane nyanpe Kristoo ane i gyi-o si ne Wuribware a tee ane feye asese timaa. Amose se-o ne ane nyanpe a baa kayeeyuri ane aa Wuribware kebon-to-ro.

* 4:17 Keleekaase 17.5. * 4:18 Keleekaase 15.5.

2 Anen̄ ne anē a kɔ̄rē Yeessuu Kristoo gyi-o si, ne anē a bɔ̄ ɲu ɲyure mɔ̄ ne ɔ̄ sa anē-o. Ne mbeyomɔ̄ anē akatɔ̄ a gyi anē e deerē akatɔ̄-ro anē gyiwii san̄ ne anē e nya kedabɛ̄ na wuraa mɔ̄ asē-o.

3 Anē a ɲu asen̄ mbeyomɔ̄ bɔ̄ leē anen̄ ne anē a kɔ̄rē Kristoo gyi-o gbaa ooo, mon' sa a anē akatɔ̄ gyi. A leē feyē anē nyi feyē awɔ̄refɔ̄ ne anē i gyi-o e gyē ne a sa ne anē e nya kanyite.

4 Ne anē i de kanyite, amɔ̄ a kaapō neē feyē anē de daa timaa. Ne anē i de daa timaa, amɔ̄ anē e nya temaa feyē anē e nya kedabɛ̄ mɔ̄ asē.

5 Anē i de temaa feraa, ipeere maa gyi anē feyē anē a kɔ̄rē mɔ̄ gyi. A leē feyē Wuribware a kufwiije timaa ne ɔ̄ sa anē-o a sa ne anē a ɲu kekpa demantē ne ɔ̄ kpa anē-o.

6 To, mon̄ e ɲu aaa? Wuribware a kpa anē hareē san̄ ne anē mon̄ taarē yɔ̄we ebɔ̄yē kɔ̄waa-o. Amaa mɔ̄ a fa feyē san̄ a fō-o, ne oo sun̄ Kristoo feyē ɔ̄ bɔ̄ wu sa abɔ̄yewaapo.

7 Ɔ̄ko kuwu sa sesē timaa bɔ̄ len̄ fɛ̄. Amaa nsan̄sē ɔ̄ko feraa e taarē a o wu sa anen̄ a sesē-o.

8 Amaa Wuribware a kaapō anen̄ ne ɔ̄ kpa anē asen̄ bweetō-o, a leē feyē ɔ̄ sa ne Yeessuu a bɔ̄ wu sa anē san̄ ne anē gyē abɔ̄yewaapo-o.

9 Yeessuu a wu, ne mɔ̄ mbogya a weē sweerē-o sē-o, ne Wuribware a teē anē feyē asesē timaa. Yeessuu a waa amɔ̄-o sē-o, amɔ̄ kukun̄ feraa ne ɔ̄ maa taarē a o kun̄ anē na Wuribware dur̄ maa fwii anē sē aaa?

10 San̄-o anē aa Wuribware kebon̄tō-ro a ten̄-no. Amaa Wuribware fon̄fon̄ a sa ne mɔ̄ gyi Kristoo lowi ne oo wu-o a lon̄ɔ̄ anē aa Wuribware kebon̄tō-ro. Mbeyomɔ̄ anē aa Wuribware a bēe waa kan̄-o sē-o, Kristoo kakyena ne o te-o e sa ne Wuribware e mor̄owe anē ɔ̄ lowē.

11 Ketō ne kē bēe ki tii si-o e gyē feyē anē nyan̄ɲē Yeessuu Kristoo a sa ne anē akatɔ̄ a gyi Wuribware asē, bɔ̄ leē anen̄ ne ɔ̄ lon̄ɔ̄ anē aa Wuribware kebon̄tō-ro-o sē.

Anen̄ ne Adam kwɛ̄e, ne Yeessuu Kristoo mɔ̄ kwɛ̄e-o

12 To, sesē kon̄kō ne ba teē mɔ̄ e Adam-o sē ne bɔ̄yē a yerē bɔ̄ ba kayē-ro. Anen̄ sē-o lowi mɔ̄ a bēe ba. Bɔ̄ leē anen̄ ne Adam a waa bɔ̄yē-o sē, sesē dimaadi e waa bɔ̄yē. Ne bɔ̄ leē amɔ̄ sē-o, ɔ̄kema a i wu.

13 Asesē e waa ebɔ̄yē kayē mɔ̄-ro pwɛ̄e ne Wuribware a dēe sa Yudaa awuye mɔ̄ mbraa-o. Amaa pwɛ̄e ne baa dēe nya mbraa amɔ̄-o, ɔ̄ko maa taarē a ɔ̄ towē san̄ amɔ̄ feyē ɔ̄ko feraa gyē mbraa okyepo.

14 Amɔ̄-o pɛ̄ēe gbaa, lowi de asesē sē keyaalen̄ leē Adam mbeē sē bɔ̄ fō san̄ ne Mosis a nya Wuribware a mbraa-o sa Yudaa awuye-o. Adam a fō mbraa kon̄kō ne Wuribware a sa mɔ̄-o. Asesē ne baa ba kamaē-ro-o mon̄ nya mbraa ko leē Wuribware fon̄fon̄ asē. Amɔ̄-o pɛ̄ēe gbaa baa waa bɔ̄yē, ne anen̄ sē-o lowi de bamɔ̄ sē keyaalen̄. Ekpa ko sē-o Adam kwɛ̄e, ne ekpa ko sē mɔ̄-o, o du neē feyē mɔ̄ ne ɔ̄ ba-o. Mɔ̄ ne ɔ̄ ba-o mɔ̄ e gyē Kristoo.

15 Mbeyomɔ̄, Wuribware keteē anē feyē asesē timaa-o e waa ato dabɛ̄ a kyɔ̄ ketō ne Adam a bɔ̄yē-o a sa ne kaa ba-o. Anen̄ ne sesē kon̄kō a waa bɔ̄yē-o sē-o, asesē bweetō a wu. Amaa anen̄ ne sesē kon̄kō, Yeessuu Kristoo, a wu-o si-o, asesē bweetō a nya ɲyure. Wuribware a ɲu asesē bweetō ewɛ̄e, ne ɔ̄ teē bamɔ̄ feyē asesē timaa.

16 Mon' bēe ɲu feyē ketō ne Adam a waa-o na ketō ne Kristoo a waa-o kwɛ̄e. Sesē kon̄kō a waa bɔ̄yē luwi kon̄kō, ne Wuribware a bu mɔ̄ kepo. Amaa mbeyomɔ̄ feraa, hareē asesē bweetō a waa bɔ̄yē bweetō gbaa ooo, Wuribware a sa bamɔ̄ keben̄.

17 Bɔ̄ leē Adam a bɔ̄yē kon̄kō mɔ̄ sē bēe, lowi a nya sesē sē keyaalen̄. Amaa bɔ̄ leē lowi ne sesē kon̄kō amɔ̄ Kristoo a wu-o si, bamɔ̄ ne Wuribware a ɲu bamɔ̄ ewɛ̄e bweetō, ne ɔ̄ yē bɔ̄ gyē asesē timaa-o, pɛ̄ēe i gyi kuwure keban̄sē bamɔ̄ kakyena pɔ̄pwɛ̄e-o-ro.

18 Katin̄-o e gyē feyē, bɔ̄ leē sesē kon̄kō bɔ̄yē kon̄kō ne ɔ̄ waa-o sē-o, Wuribware a bu asesē pɛ̄ēe kepo. Amaa bɔ̄ leē Yeessuu Kristoo feraa ketō timaa kon̄kō dabɛ̄ ne ɔ̄ waa-o sē-o, mɔ̄ kuwu sa anē-o ne mɔ̄ e kaapō, ɔ̄kema a nya kpa feyē Wuribware sa mɔ̄ ɲkpa na kukyure ne a mon̄ de keē-o na ɔ̄ teē mɔ̄ feyē sesē timaa.

19 Sesē kon̄kō ke-mon̄-bu Wuribware a sa ne asesē bweetō a kii abɔ̄yewaapo-o, amaa sesē kon̄kō mɔ̄ kibu Wuribware a sa asesē bweetō a kii asesē timaa Wuribware asē.

20 Ketō sē ne Wuribware a sa mɔ̄ asesē mɔ̄ mbraa-o e gyē feyē ɔ̄ kpa neē feyē bɔ̄ nya ɲu anen̄ ne bamɔ̄ ebɔ̄yē kyɔ̄-o. Amaa bamɔ̄ ne baa ɲu anen̄ ne bamɔ̄ ebɔ̄yē kyɔ̄ bweetō, ne baa nu bamɔ̄ eyeē-o, Wuribware i ɲu bamɔ̄ ewɛ̄e bweetō.

21 To, ɲkeē feraa anē a ɲu feyē ebɔ̄yē a nya keyaalen̄ asesē sē-o sē ne ba wu. Amaa bɔ̄ leē anen̄ ne Wuribware a ɲu asesē ewɛ̄e-o sē mɔ̄-o, ɔ̄ teē bamɔ̄ feyē asesē timaa. Ne ɔ̄ bɔ̄ anē nyan̄ɲē Yeessuu Kristoo si ɔ̄ sa anē ɲkpa na kukyure ne a mon̄ de keē-o.

6

Bɔ̄yē mon̄ leē o de anē sē keyaalen̄

1 To, amɔ̄ ɲ yē anē bēe kya sē waa bɔ̄yē nee, na Wuribware dēe ɲu anē ewɛ̄e anen̄ bɔ̄ yo aaa?

² Daabii! A moŋ gye aneŋ! Bɔye a tɛɛ ɔ moŋ lɛɛ o de anɛ sɛ keyaalen-ɔ, aa waa neɛ feye bɔye a wu-o, nɛ ŋkee emene se ne anɛ e taare a anɛ beɛ kya sɛ deɛ waa ebɔye anɛ kakyena-ro?

³ Moŋe moŋ nyi feye bamɔ ya bɔ anɛ asuu, nɛ anɛ ya tii Kristoo a kɔkɔwebeɛ-ɔ sɛ, amɔ anɛ aa mɔ a kii asese kɔŋkɔ neɛ eɛe?

⁴ Bamɔ ya bɔ anɛ asuu, a du neɛ feye anɛ a wu, nɛ baa pure anɛ-ɔ, feye aneŋ nɛ Kristoo a wu, nɛ baa pure mɔ-ɔ. Nɛ a beɛ a du neɛ feye anɛ a kyiŋŋi lɛɛ lowi-ro, nɛ anɛ tɛ kakyena popweɛ-ɔ, feye aneŋ nɛ anɛ sɛ Wuribware a ba mɔ keyaalen na kedabe bɔ kyiŋŋi Kristoo lɛɛ lowi-ro-o.

⁵ Anɛ aa mɔ a tɛɛ kii asese kɔŋkɔ mɔ lowi-ro-o si-o, anɛ aa mɔ i kii asese kɔŋkɔ mɔ kuwu kyiŋŋi lɛɛ lowi-ro-o-ro.

⁶ Anɛ beɛ anɛ nyi feye a du neɛ feye bamɔ a da anɛ bɔ mera Kristoo a kiyii kpare-abɛɛ-ro sɛ-ɔ na bɔ nya kpeɛ anɛ kuŋu si ebɔye bɔ tweɛ, na anɛ nya lee anɛ eyee lɛɛ ebɔye-ro.

⁷ Bɔye du neɛ feye aneŋ nɛ nyanpe de mɔ kenya keyaalen-ɔ. Amaa lowi i lee kenya-ɔ, mɔ nyanpe moŋ lɛɛ o de mɔ sɛ keyaalen.

⁸ Amɔ a tɛɛ a du feye anɛ a wu lowi kɔŋkɔ nɛ Kristoo a wu-o si-o, anɛ e kɔɔre anɛ i gyi feye anɛ aa mɔ deɛ e gye nɛ anɛ e kyena.

⁹ Anɛ nyi feye Wuribware a tɛɛ kyiŋŋi Kristoo lɛɛ lowi-ro-o si-o, Kristoo maa lɛɛ wu. Lowi moŋ lɛɛ o de mɔ sɛ keyaalen.

¹⁰ Amose-ɔ, Kristoo a wu-o si-o, ɔ kɔ bɔye gyi si lowe. Amaa mbeyɔmɔ mɔ a kyiŋŋi lɛɛ lowi-ro-o, ɔ nya mɔ eyee na o sun sa Wuribware soso.

¹¹ Aneŋ deɛ nɛ moŋe gbaa moŋ' ŋu feye moŋe a kɔ gyi bɔye sɛ lowe, nɛ oo kii keto wuse. Nɛ mbeyɔmɔ fɛraa moŋe bɔ Kristoo Yeessu si moŋe i sun moŋe e sa Wuribware. Amaa Wuribware sɛ kegya fɛraa, moŋ' fa kemɔ feye ke gye keto nɛ ke moŋ wu, nɛ ke gye keto timaa-o, bɔ lɛɛ feye moŋe gye Kristoo kɔkɔwebeɛ-ro asese neɛ.

¹² Moŋe ma sa a ebɔye kɔɔre moŋe anju, na a sa a moŋ' gya atɔ bɔye nɛ moŋe e kpa-ɔ sɛ.

¹³ Moŋe ma ba moŋe ŋyowɔre toŋ kemaa bɔ waa ebɔye. Moŋe a tɛɛ moŋe du feye asese nɛ Wuribware a kyiŋŋi lɛɛ lowi-ro ba ŋkpa-ro-ɔ sɛ-ɔ, moŋ' taa moŋe eyee sa Wuribware, na moŋ' ba moŋe eyee bɔ sun asun timaa sa mɔ.

¹⁴ Bɔye moŋ lɛɛ ɔ gye moŋe nyanpe, mbraa-ɔ mɔ moŋ de moŋe elɛŋ. Amɔ Wuribware a ŋyure-o e gye nɛ n de moŋe sɛ keyaalen.

Mbeyɔmɔ anɛ gye Wuribware anya neɛ

¹⁵ To, amɔ moŋe e fa feye ŋ ye anɛ de kpa feye anɛ waa ebɔye, bɔ lɛɛ aneŋ nɛ Wuribware a mbraa-ɔ moŋ de anɛ sɛ keyaalen, nɛ Wuribware a ŋyure-o e gye nɛ n de anɛ sɛ keyaalen-ɔ ɔɔɔ? Daabii daa!

¹⁶ Mɔ e kɔɔre a n gyi feye moŋe nyi feye sese ya fe mɔ eyee sa ɔko, amɔ ɔko amɔ a kii sese-ɔ mɔ nyanpe, nɛ a tiri feye ɔ gya mɔ nyanpe-ɔ kanɔ sɛ. Moŋe ya gya bɔye sɛ, Wuribware e gya moŋe a ɔ lɛɛ mɔ ase nsu pɛɛɛ. Amaa moŋe ya gya Wuribware kanɔ sɛ fɛraa, ɔ sa a moŋ' kii asese timaa.

¹⁷ Amaa moŋ' sa a anɛ sa Wuribware anse feye, hareɛ san kɔ moŋe a deɛ moŋe du feye bɔye anya a gye moŋe-ɔ, nɛ moŋe a sun sa bɔye feye moŋe nyanpe-ɔ gbaa ooo, mbeyɔmɔ fɛraa moŋe a nu abwareseŋ-ɔ lɛɛ bɔko ase, nɛ moŋe a lee moŋe mme-ro gya amɔ sɛ.

¹⁸ Amose se-ɔ, moŋe a kɔɔre moŋe eyee lɛɛ ebɔye ase. Nɛ ŋkee fɛraa moŋe e waa itimaa, ba emɔ bɔ kii moŋe nyanpe popweɛ.

¹⁹ Anɛ kake kemaa kakyena-ro nɛ mɔ e deere n de mɔ e tɔwe amɔ-ɔ, bɔ lɛɛ feye, mɔ ya tɔwe amɔ abrese-ro, moŋe maa taare a moŋ' nu kaase. San-ɔ moŋe a ba moŋe eyee bɔ waa atɔ nɛ aa sa nɛ moŋe ŋkponɔ-ro a waa iyisi-o, nɛ moŋe bɔrɔkɔɔne a waa kɔkyɔ. Amaa ŋkee fɛraa moŋ' deɛ waa itimaa na moŋe ŋkponɔ-ro nya fwiiri waa parepare.

²⁰ San nɛ bɔye gye moŋe nyanpe-ɔ, moŋe moŋ gya ekpa timaa si.

²¹ Ntɛtɔ toŋɔ nɛ moŋe a nya lɛɛ aneŋ a atɔ amɔ, nɛ ŋkee fɛraa amɔ kɔwaa de moŋe ipeere-o neɛ? Weete aneŋ a atɔ mɔ e sa a Wuribware gya moŋe lɛɛ mɔ ase nsu pɛɛɛ, na moŋ' yɔ lowi-ro.

²² Amaa mbeyɔmɔ moŋe a tɛɛ kɔɔre moŋe eyee lɛɛ bɔye ase, nɛ moŋe a kii Wuribware anya-ɔ fɛraa, keto nɛ moŋe e nya-ɔ e gye feye Wuribware e sa a moŋe ŋkponɔ-ro fwiiri na moŋ' nya ŋkpa na kuyure nɛ a moŋ de keɛ-ɔ.

²³ Amose se-ɔ moŋe ya waa bɔye, moŋe kakɔka e gye feye Wuribware e gya moŋe a ɔ lɛɛ mɔ ase nsu pɛɛɛ. Amaa Wuribware bɔ anɛ nyanpe Kristoo Yeessu si neɛ o ke anɛ ŋkpa na kuyure nɛ a moŋ de keɛ-ɔ.

7

1 Mò kòsòbèè-ana, nè mone nyi mbraa-ò, mone i nyinji si feye sese e san o te nkpa-rò wone nè mbraa-ò de mò se keyaalen aaaa?

2 Mòn' sa a ane taa okyee waarepo bo kaapo asen m-ò. Mbrea-ò ye okyee mò kuri e tee ò bò-rò fèraa, mò kuri kesaree dan mò se. Amaa okyee mò kuri ya wu fèraa, awaareye mbraa mon lee n dan mò se.

3 Amaa mò kuri e san o te, nè mò ya kine mò ya waaree onyare banban, amò fèraa ò waa kanyarekpa nee. Amaa mò kuri ya wu fèraa, o de kpa feye ò ya waaree onyare banban, ò mon waa kanyarekpa.

4 Amose-ò, mò kòsòbèè-ana, feye anen nè onyare nè oo wu-o mon lee o de mò ka se keyaalen-ò, anen dee nè mbraa-ò mon lee n de mone se keyaalen. Amose-ò nè mbeyomò mone de kuri popwee, oko nè Wuribware a kyinji mò lee lowi-ro-o. Mone bo Kristoo keyaalen-ò kaase-ò nee na mon' dee waa ato timaa bo sa Wuribware.

5 San-ò ebaye kèmaa nè ane fonfon e kpa-ò nè ane a waa. Mbrea-ò ya tawe feye kemò-ò na kemò-ò mon bware, amò kemò dee kemò nè ane nkponò mò e kpa kwaa. Amose-ò ane dee ane e waa ebaye bweetò, nè e ya sa nè ane e yo lowi nè ò mon de kee-ò-rò.

6 Mbeyomò ane a nya ane eyee lee mbraa amò se. M mon lee n de ane-rò, a lee feye ane kebòrgyi dedaa-ò a gye kee. Anen mon lee ane gya dedaa a mbraa nè baa kyoree waa wòre-ò-rò-ò se. Mbeyomò ane te kakyena popwee-rò ane gya Wuribware a kufwiije timaa a ekpa-ò se.

Anen nyi mbraa-ò, nkee nè ane i nyi feye ane e waa ebaye bweetò

7 Amò mò a tawe anen-ò, nyi ye Wuribware a mbraa-ò fonfon mon bo dan nee eee? Daabii daa! Amaa ketò nè mò e tawe-ò e gye feye mbraa-ò e gye nè nyi ya kaapo mò ketò nè ebaye gye-ò. Mbrea-ò dee m mon tawe feye, "Fò ma sa a fò akatò pee fò beeko ato se,"* nee weete mon nyi feye anen a toyoròwe-ò gye boye.

8 Amaa mò a nyi feye nyasepee gye boye-ò se-ò, boye nè ò bo mò kakponò-rò-ò a sa nè mò toyoròwe a tii si. Amaa anen a mbraa-ò dee m mon bò-rò nee weete boye du nee feye ato nè aa wu, nè a mon lee a de keyaalen-ò.

9-10 San nè mon nyi mbraa-ò, nyi feye mò kakyena-rò bware nee. Amaa mò a bo gyii mbraa-ò, nè mò a pini feye mò a dee waa ebaye mò kakponò-rò, nè ma taare a nyi kii sese timaa. A dee a du nee feye mbraa-ò e gye nè nyi ya baa mò lowi-o. Mbrea-ò bò-rò a nyi kaapo ase se anen nè ba kyena nsu peee-ò nee. Amaa m fèraa, mò a nyi feye mbraa-ò a kaapo mò nee feye a bware feye Wuribware lee mò lee mò ase nsu peee.

11 Aa waa nee feye nyoròwe boye-ò a ba Wuribware a mbraa-ò bo penna mò m-ò mò-ò.

12 Mbeyomò mbraa-ò ton kèmaa gye kasentij nè m bware kpa kèmaa se.

13 Amaa ketò a waa nee feye ato timaa amò a sa mò lowi-o. Amaa kasentij fèraa, a mon du anen. Mò nyoròwe boye nè m bo mò kakponò-rò-ò ya sa mò lowi-o. Ketò nè mò e kaapo-ò e gye feye mbraa-ò a kaapo mò feye kasentij si boye mon bo dan peee-ò, nè mò fonfon mon bware. Amose se-ò, nè mò temaa nè n de feye mò kakyena-rò i gyi Wuribware akatò-ò a lowe.

14 Mbeyomò ane nyi feye Wuribware a kufwiije-o ya sa Wuribware a mbraa-ò. Amaa m fèraa, mò a gye sese dimaadi-o si-o, nè boye a waa mò mò kenya.

15 Mò fonfon maa nu ketò nè ki de mò-ò kaase. Mò e kpa feye nyi waa ketò nè ki bware-o, mò-ò maa taare a nyi waa. Nkee ketò nè mò i kisi-o gbaa nè mò e waa.

16 Mò a waa ketò nè mò i kisi-o si-o, a kaapo nee feye mò a sure si feye Wuribware a mbraa-ò bware.

17 N gye mò kepre se nè mò e waa boye. Amaa boye nè ò bo mò kakponò-rò-ò e gye nè ò sa nè mò e waa boye.

18 Nyi feye ketò timaa kò mon bo mò kakponò-rò, a lee feye sese dimaadi e gye mò. Haree mò kakponò-rò mò e kpa feye nyi waa itimaa gbaa ooo, ma taare a nyi waa.

19 Ma taare a nyi waa ketò timaa nè mò e kpa kwaa-ò. Amaa boye nè ma kpa-ò fèraa nè mò e waa.

20 Amò a tee a gye feye mò e waa ketò nè weete mon lee mò e kpa feye nyi waa-ò, amò fèraa amò-ò a kaapo nee feye n gye mò e gye nè n lee mò e waa amò. Amaa boye nè ò bo mò kakponò-rò-ò e gye nè ò sa nè mò e waa boye.

21 To, ketò nè mò a nyi-o e gye feye san kèmaa nè mò e kpa a nyi waa itimaa-o, amò ebaye i lwii mò kamee.

22 A bo mò kakponò-rò kòne feye n nu Wuribware a mbraa-ò.

23 Amaa mò a beè nyi feye mbraa kò beè nyi waa kusun mò mfeere-rò nè n kye mbraa nè mò kakponò-rò nyi feye m bware-o. Mò nyoròwe boye-ò e kò n gyi mò nyoròwe timaa-o si. Nè nyi ya tii mò waa-rò.

* 7:7 Kelee Igyipiti 20.17; Mbrea kèbeesa 5.21.

24-25 Amose-ɔ mɔ a fa mfɛɛrɛ ɲu feyɛ n gya Wuribware a mbraa-ɔ se, amaa mɔ ɲɔrɔwe bɔye-ɔ e sa ne n gya ekpa bɔye se. O, sese bɔye feyɛ mɔ a du mɔ-ɔ! Mɔ ɲɔrɔwe bɔye e sa ne mɔ aa Wuribware kebɔntɔ-rɔ e ten-nɔ nsu pɛɛɛ. Nse e gye ne ɔ mɔrɔwe mɔ-ɔ nee? Mɔ e sa Wuribware anse feyɛ mɔ a bɔ anɛ nyanɲe Yeesuu Kristoo si ne ɔ taare ɔ mɔrɔwe mɔ.

8

Mɔn' sa a Wuribware a kufwiinje timaa-o nya keyaalɛn mɔne ɲkponɔ-rɔ

¹ Kasɛntɪj, Wuribware maa pɔrɔ bamɔ ne bɔ bɔ Kristoo Yeesuu a kɔkɔwebɛɛ-ɔ-rɔ-ɔ.

² Kɛtɔ se ne ɔ maa waa anɛj-ɔ e gye feyɛ mbraa amɔ ne ɲ ya lee Wuribware a kufwiinje timaa-o ase-ɔ e sa ne anɛ e nya ɲkpa popwɛɛ Kristoo a kɔkɔwebɛɛ-ɔ-rɔ. Ne ɲ ya sa ne mɔ e kɔɔrɛ mɔ eyɛe mɔ e lee mbraa ne n sa ne mɔ e waa ebɔye ne, bɔ lee anɛj se-ɔ, Wuribware gya mɔ lee mɔ ase a ɔ yaa mɔ bɔ waa lowi-ro nsu pɛɛɛ.

³ Bɔ lee anɛ ɲɔrɔwe bɔye se-ɔ, Wuribware a mbraa-ɔ maa taare a n sa ne anɛ i kii asese timaa. Amaa Wuribware fɛraa e taare. Oo sunj mɔ fɔɲfɔɲ mɔ gyi-o, ne ɔ bɔ kyena feyɛ anɛ sese dimaadi-o deɛ. Hareɛ Kristoo a mɔɲ waa bɔye-ɔ gbaa ooo, ɔ taa mɔ eyɛe bɔ lɔɲɔ Wuribware bɔ lee anɛ ebɔye se, na Wuribware nya bu dimaadi mɔ aa mɔ ebɔye pɛɛɛ kɛpɔ.

⁴ Wuribware a waa anɛj nee, na anɛ ne anɛ gya Wuribware a kufwiinje a ekpa-ɔ se-ɔ, ne anɛ mɔɲ lee anɛ gya ɲɔrɔwe bɔye se-ɔ, nya gya atɔ pɛɛɛ ne mɔ mbraa-ɔ ye a bware-o si.

⁵ Bamɔ ne bɔ gya bamɔ ɲɔrɔwe bɔye se-ɔ, de bamɔ mfɛɛrɛ bɔ dɔɲɔɲ bamɔ ayɔrɔwetɔ bɔye amɔ se nee. Amaa bamɔ ne bɔ gya Wuribware a kufwiinje a ekpa-ɔ se-ɔ fɛraa mfɛɛrɛ dɔɲ atɔ ne Wuribware a kufwiinje-o e kpa feyɛ bɔ waa-ɔ se nee.

⁶ Ɔkɔ ne o de mɔ mfɛɛrɛ bɔ dɔɲɔɲ mɔ ayɔrɔwetɔ bɔye se-ɔ, Wuribware e gya mɔ lee mɔ ase yaa mɔ bɔ waa lowi-ro nsu pɛɛɛ. Amaa ɔkɔ ne o de mɔ mfɛɛrɛ bɔ dɔɲɔɲ Wuribware a kufwiinje-o na mɔ ekpa-ɔ se-ɔ e nya ɲkpa na kayɛyuri.

⁷ Ɔkɔ ne ɔ taa mɔ mfɛɛrɛ bɔ dɔɲɔɲ ayɔrɔwetɔ bɔye se-ɔ yerɛ bɔ kye Wuribware nee. Sese-ɔ maa bu Wuribware a mbraa-ɔ. Kasɛntɪj, ɔ maa taare.

⁸ Bamɔ ne ba sa ne bamɔ ɲɔrɔwe bɔye de bamɔ se keyaalɛn-ɔ maa taare a bɔ waa Wuribware kɛpre.

⁹ Amose-ɔ Wuribware a kufwiinje-o e bɔ sese kakponɔ-rɔ, sese-ɔ mɔɲ gya mɔ fɔɲfɔɲ ɲɔrɔwe bɔye se. Ɔ gya Wuribware a kufwiinje a ekpa-ɔ se nee. Amaa Kristoo a kufwiinje-o e mɔɲ bɔ sese kakponɔ-rɔ, sese-ɔ mɔɲ gye Wuribware sese nee.

¹⁰ Kristoo e bɔ mɔne ɲkponɔ-rɔ fɛraa, hareɛ, bɔ lee mɔne ebɔye se, amɔ i bware feyɛ Wuribware gya mɔne lee mɔ ase yaa mɔne bɔ waa lowi-ro nsu pɛɛɛ gbaa ooo, mɔne a kyɔ nya ɲkpa na kukyure ne a mɔɲ de keɛ-ɔ, a lee feyɛ Wuribware a tee mɔne feyɛ asese timaa.

¹¹ Kɛtɔ ne kɔ kyɔ-ɔ e gye feyɛ amɔ a gye feyɛ Wuribware ya kyinɲi Kristoo lee lowi-ro, ne Wuribware a kufwiinje-o te mɔne ɲkponɔ-rɔ-ɔ se-ɔ, a kaapo nee feyɛ Wuribware a kufwiinje amɔ deɛ i kyinɲi mɔne ɲyɔwɔrɛ a ɔ lee lowi-ro.

¹² Anɛj se-ɔ, mɔ kɔsɔbɛɛ-ana, a tiri feyɛ anɛ waa kɔtɔkɔ. Amaa n gye kɛmɔ e gye feyɛ anɛ gya anɛ ɲɔrɔwe bɔye se.

¹³ M beɛ mɔ e tɔwe-rɔ feyɛ, mɔne ya kyena gya mɔne ɲɔrɔwe bɔye ne mɔne e kpa-ɔ se, Wuribware e gya mɔne a ɔ lee mɔ ase yaa mɔne bɔ waa lowi-ro nsu pɛɛɛ. Amaa mɔne ya sa ne Wuribware a kufwiinje-o a mɔɔ ɲɔrɔwe bɔye ne mɔne de-o, amɔ fɛraa mɔne e nya ɲkpa na kukyure ne a mɔɲ de keɛ-ɔ.

¹⁴ Bamɔ ne Wuribware a kufwiinje-o e gye bamɔ ɲkpre-ɔ pɛɛɛ gye Wuribware mɔ gyi-ana nee.

¹⁵ Mbeyɔmɔ, hareɛ Wuribware a kufwiinje-o a bɔ mɔne-ɔ gbaa ooo, ɔ maa sa ne mɔne sere mɔ, feyɛ anɛj ne kenya sere kɛmɔ nyanɲɛ-ɔ. Amaa Wuribware a kufwiinje-o a sa ne mɔne a kii Wuribware mɔ gyi-ana. Amose-ɔ aa lee mɔ se ne anɛ e tee Wuribware feyɛ "Anɛ se."

¹⁶ Wuribware a kufwiinje-o na anɛ ɲkponɔ a waa kanɔ nee sure si feyɛ anɛ gye Wuribware mɔ gyi-ana.

¹⁷ Anɛ a tee anɛ gye mɔ gyi-ana-ɔ se-ɔ, anɛ kanɔ tii kapɔtɛɛ ne oo lee bɔ yera keri si sɔsɔ-ɔ se, kapɔtɛɛ amɔ deɛ ne Kristoo i gyi kamɔ kɔne-ɔ. Amaa pwɛɛ na anɛ kanɔ deɛ tii si-o, a tiri feyɛ anɛ kanɔ gbaa tii Kristoo a awɔrɛfɔɔ ne oo gyi amɔ-ɔ se. Na anɛ nya nya mɔ kɛdabɛ na wuraa ne a bɔ sɔsɔ-ɔ akɔ.

Anɛj ne Wuribware a kufwiinje-o e kya anɛ-rɔ-ɔ

¹⁸ Awɔrɛfɔɔ mɔ ne anɛ i gyi bɔ lee anɛj ne anɛ gya Kristoo a ekpa-ɔ se mbeyɔmɔ-ɔ fɛraa, fɔ ya deɛrɛ kɛdabɛ na wuraa ne Wuribware e ba a ɔ bɔ sa anɛ-ɔ, awɔrɛfɔɔ amɔ gye kafweɛ nee.

¹⁹ Kɛtɔ kɛmaa ne Wuribware a tweɛ-ɔ e kɔkɔsɛ ke e kpa a ku ɲu bamɔ ne Wuribware i lee feyɛ bɔ gye mɔ gyi-ana-ɔ nee.

²⁰ Lee haree san-ɔ, keto kɛmaa ne Wuribware a twee-ɔ nkra e gye feye ke kyena san kafwee na ke nyera. A mon gye feye keto kɛmaa ya da kemo eyee se feye ke e waa anɛn. Amaa aa lee Wuribware ase nee. Temaa mɔ bo-ro san kɛmaa.

²¹ A lee feye san ko e ba na Wuribware sa a sweere na sosɔ na keto kɛmaa ne ɔ twee-ɔ ma lee nyera. Amaa ɔ sa a keto kɛmaa kyurowi waa keppwɛɛ, na ke taare kyena nya kemo eyee nsu pɛɛɛ, feye anɛn ne Wuribware mɔ gyi-ana-ɔ e nya kedabe na kukyure nsu pɛɛɛ-ɔ.

²² Mbeyomɔ anɛ a nu feye keto kɛmaa ne Wuribware a twee-ɔ eyee mon tweɛ kemo, ne ki i kenji feye akyeɛ a kee ɔ kpa a ɔ kowe-ɔ.

²³ N gye ato amɔ wɔre e gye ne a kenji. Amaa anɛ ne anɛ a nya Wuribware a kufwiine-o, ne a kaapo feye Wuribware e sa anɛ keto dabe ko kamɛɛ-ro-ɔ, anɛ gbaa anɛ i gyi awɔrefɔɔ anɛ gywii san ne Wuribware e ba na ɔ bo kɔɔre anɛ lee kaye mɔ-ro taa anɛ yaa mɔ ase, na anɛ kii mɔ gyi-ana kasɛntin-o nee.

²⁴ Amaa anɛ san anɛ gywii kake ne Wuribware e mɔrɔwe anɛ a ɔ lowe-ɔ. Temaa mɔ ne anɛ de bweɛɔ. Keto ne fo a nya-ɔ fo mon de temaa fo lee fo gywii kemo. Emene se ne fo bee fo de temaa fo gywii keto ne fo a kyɔ nya-ɔ?

²⁵ Amaa amɔ a gye feye anɛ san anɛ gywii kake amɔ-ɔ se-ɔ, Wuribware e den ɔ kaapo anɛ kanyite kigy na anɛ temaa nya waa kɔkyɔ.

²⁶ Keto ne Wuribware a kufwiine-o bee ɔ waa ɔ sa anɛ-ɔ e gye feye ɔ kya anɛ-ro kebwarekɔre-ro bo lee anɛn ne anɛ mon bo len-ɔ se. Anɛ a mon nyi anɛn ne weeteɛ anɛ kɔre kebwarekɔre-ɔ se-ɔ, Wuribware a kufwiine-o e kɔre Wuribware ɔ sa anɛ. O de asɛnkparegyi ne anɛ maa taare a anɛ tɔwe-ɔ nee o de o su ɔ kɔre Wuribware ɔ sa anɛ.

²⁷ Ne Wuribware ne ɔ kee anɛ nkron-ro-ɔ nyi mɔ kufwiine-o mfɛɛɛ. A lee feye mɔ kufwiine-o e kɔre kebwarekɔre nee feye Wuribware sa mɔ asɛɛ keto ne mɔ Wuribware fanfan e kpa feye bo nya-ɔ.

²⁸ Amɔse se-ɔ, anɛ nyi feye keto kɛmaa-ro Wuribware gya mɔ asɛɛ kamɛɛ, ne ɔ sa ne keto kɛmaa i buruwi kitimaa ke e sa bamɔ ne ba kpa mɔ asɛn-ɔ. Bamɔ ne Wuribware a lee feye bo waa keto ne ɔ kra feye bo waa-ɔ ne n de.

²⁹ Bamɔ deɛ bamɔ ne Wuribware a kyɔ o nyi feye ba kii mɔ fanfan asɛɛ-ɔ se-ɔ, ɔ sa ne bamɔ kakra e gye feye bo kii mɔ gyi-ana, na bo kii feye mɔ gyi Yeessu-o, na mɔ-ɔ mɔ nya kii bamɔ daa brɛɛɛ.

³⁰ Mɔ a sa ne baa kra anɛn-ɔ se-ɔ, ne ɔ bo tee bamɔ feye bo gya mɔ se kaye mɔ-ro. Mɔ a tee bamɔ, ne baa gya mɔ se-ɔ, ne ɔ bo bee tee bamɔ feye asɛɛ timaa. Ne nkɛe, mɔ a tee bamɔ feye asɛɛ timaa-o si-o, ne ɔ kyɔ sa bamɔ mɔ kedabe-ɔ kɔkɔ.

³¹ Amɔ e gye anɛn fɛraa, Wuribware a tee ɔ gya anɛ kamɛɛ-ɔ se-ɔ, nse e gye ne ɔ taare a ɔ waa kotɔko bo kye anɛ?

³² Wuribware gbaa maa taare a ɔ waa kotɔko bo kye anɛ, a lee feye ɔ mon kine kɛsa anɛ mɔ gyi-o fanfan gbaa. Mɔ a tee lee mɔ gyi-o feye ɔ yere anɛ pɛɛɛ ayaa-ro na o wu sa anɛ-ɔ, ne nteɛ se ne ɔ maa sa anɛ nyure ne n tiri anɛ-ɔ pɛɛɛ a ɔ bo tii si?

³³⁻³⁴ Nse e bo-ro ne ɔ taare a ɔ porɔ asɛɛ ne Wuribware a lee feye bo gye mɔ asɛɛ-ɔ? Wuribware ya tee bamɔ feye asɛɛ timaa, nse e gye ne ɔ taare a ɔ tɔwe feye baa waa boye? Ɔko mon bo-ro, a lee feye Kristoo Yeessu ne oo wu, ne Wuribware a kyinji mɔ lee lowi-ro ne mbeyomɔ o te Wuribware kigyise si-o e gye ne ɔ lonjo anɛ aa Wuribware kebɔnto-ro ɔ sa anɛ.

³⁵ Lalalowe-ɔ e gye feye, kotɔko bo-ro ne ke e taare a ke nyera kekpa ne Kristoo e kpa anɛ-ɔ ɔɔɔ? Awɔrefɔɔ e gye ne a taare aaa, beɛɛ kasɛntin, beɛɛ tɔɔraa, beɛɛ akɔn, beɛɛ ketɛbɔnburɔn kenare, beɛɛ asɛn boye ya to anɛ, beɛɛ nkɔ lowi? Seyɛ mon bo-ro daa.

³⁶ Feye anɛn ne baa kyɔreɛ waa abwareɛn wɔre-ɔ-ro-ɔ feye ɔko e sa sɛnsa o gywii Wuribware ɔ ye,

“Bo lee anɛn ne anɛ gya fo se-ɔ se,
ba kpa a bo mɔ anɛ san kɛmaa.
Ba waa anɛ feye ɛsanne ne ba mɔ ba wo-ɔ.”*

³⁷ Amɔse-ɔ n ye asɛn mɔ ko ya to anɛ, Kristoo ne mɔ a kpa anɛ asɛn-ɔ se ne oo wu sa anɛ-ɔ e sa a anɛ lee amɔ-ro, na seyɛ mon waa anɛ.

³⁸⁻³⁹ M bee n ye ɛɛɛ mɔ e kɔɔre a n gyi feye seyɛ maa taare na a ten kekpa ne, bo lee Kristoo Yeessu si, ke bo anɛ aa Wuribware kebɔnto-ro-ɔ-ro. Seyɛ mon bo-ro! Mɔ ya tɔwe! Hareɛ lowi beɛɛ anɛ kakyena-ro anuse gbaa, hareɛ Wuribware mbɔɔ beɛɛ Ɔbɔnsam kamɛɛ-ro awuye, hareɛ keto kɛmaa ne ke e waa anɛ mbeyomɔ, beɛɛ ke e ba a ke bo waa anɛ-ɔ, hareɛ akyeɛ-e-kpa-agyi ne boko ye a de keyaalɛn sosɔ-ɔ, beɛɛ bamɔ ne bo de keyaalɛn kaase-ɔ

* 8:36 Kiliɛ 44.22.

gbaa ooo, bamo ko maa taare a bo ten kekpa ne ane nyanpe Kristoo Yeesu a baa ane aa Wuribware kebojto-ro-ro.

9

Wuribware ya waa keto ne o kpa-o, kemo ne ane de a ane towe?

¹⁻² To, mo fonfon asese, Yudaa awuye, ne bamo asen tiri mo-o asen ne mo e kpa a m bo towe-o. Kasentij ne mo e towe. N gye Kristoonyi, ne ma ba ayeba. Ne Wuribware a kufwiije timaa-o ne o nyi mo mferere-o gbaa yere mo-ro feye mo fonfon asese, Yudaa awuye-o, mo i su mo e kore Wuribware mo e sa bamo feye o sa a bo kii Kristoo awuye. Bamo kikine Kristoo si, mo kame-ro a nyera mo san kema.

³ Kasentij, a dea a taare na a waa nee weete bamo se Wuribware da mo yii na o lee mo lee Kristoo a kokoweberere-ro nsu peee, na o nya bo morowe bamo.

⁴ Wuribware asese e gye bamo. Bamo ne Wuribware a ba bo waa mo agyi-o nee. Bamo ne dedaa-o Wuribware a lee mo kedabe-o ifuri bo kaapo bamo kimukee-ro. Bamo ne Wuribware a pini feye mo ase, ne bamo mo baa pini mo feye bamo nyanpe. Bamo dea bamo ne Wuribware a taa mo mbraa-o bo sa na bo gya mmo se. Bamo dea ne Wuribware a kaapo bamo anej ne ba waa tantee kekyan ne ba taare a bo bo sun mo kemo-ro-o, na atetomonta ne ba ba a bo bo sun mo-o na mbo ne ba ba a bo bo lonjo mo-o. Bamo dea bamo bee ne Wuribware a towe bo beya feye o sa bamo bamo fonfon sweere.

⁵ Bamo adedaapo Abraham na Isak na Isireelii dea bo gye asese dabe nee. Bamo kasuro amo dea ne baa kowe Kristoo. Wuribware, owure dabe-o, nya kedabe na nkyoro nsu peee. Ameye.

⁶ Mbeyamo, Isireelii awuye a kine Kristoo-o si-o, n ye a kaapo nee feye keto ne Wuribware a towe bo beya feye o sa bamo-o o maa lee sa bamo aaa? Daabii! Keto ne mo e towe-o e gye feye o maa sa bamo ne bo mo n gye Isireelii awuye kasentij mo ase-o keto-o.

⁷ N gye Abraham a kenana-ro agyi-o peee e gye Abraham mo gyi-ana kasentij. Ane e kare abwaresej wore-ro-ro feye Wuribware a towe gywii Abraham feye,

“Fo gyi Isak si ne fo e boru a fo nya ananagi.”*

⁸ Amo-o e kaapo nee feye n gye bamo ne baa kowe bamo feye anej ne ba kowe dimaadi peee-o e gye Wuribware mo gyi-ana. Ananagi ne Wuribware a towe bo beya feye o sa Abraham-o e gye ne bo gye Abraham ananagi kasentij-o.

⁹ Keto ne Wuribware a towe bo beya gywii Abraham-o e gye feye,

“Su-a-ba san mo se mo i kinji a m ba fo ase,
na fo ka Sara kowe onyare.”*

¹⁰ Anej dea ne Wuribware bo-ro o waa mo kusun ne Sara mo gyi amo ne ba tee mo e Isak-o a dan, ne o waaree okye ko ne ba tee e Rebeeka-o, ne baa kowe alenba anyare. Obrese-o ne ba tee e Isawu, ne ba tee kagyngyii-o feye Yakubu.

¹¹⁻¹³ Pwee ne baa dea kowe bamo-o, na pwee ne nyaagi amo a dea waa eboye beee itimaa-o, Wuribware a towe gywii Rebeeka feye,

“Bamo-ro obrese e ba a o bo sun kagyngyii-o.”*

Ne abwaresej wore-ro-ro mo Wuribware a towe nyaagi amo asen feye,

“Mo a lee Yakubu kpa mo aa mo kenana-ro asen,
ne mo a kisi Isawu na mo kenana-ro.”*

Amo-o peee e kaapo nee feye n gye kedamenanse ne sese e waa-o e gye ne ki tiri. Amaa keto ne amo-o e kaapo-o e gye feye Wuribware ya lee oko feye o ba mo ase, ne mo ya kine oko mo, ane mo n de amo koko a ane towe.

¹⁴ Amo-o e kaapo feye keto ne Wuribware e waa-o mo n bware nee eee? Daabii daa!

¹⁵ A lee feye Wuribware a towe gywii ane odedaapo Mosis feye,

“Mo i su okema ne mo e kpa-o se, na n nju mo ewee.”*

* 9:7 Keleekaase 21.12. * 9:9 Keleekaase 18.10. * 9:11-13 Keleekaase 25.23. Heebrii awuye ananato e kaapo feye alenba-ro oko ne o gye njkpe lee mo nyi kame-ro-o, mo e gye obrese. * 9:11-13 Malakii 1.2-3. * 9:15 Kelee Igyipiti 33.19.

16 Amose se-ɔ, Wuribware ya sa sese nyure, a mon gye feye sese-ɔ a kpa mmɔ-ɔ se ne ɔɔ nya, beee ɔɔ waa kusun kɔ pwee ne ɔɔ dee nya. Wuribware a nu sese-ɔ ewee nee se ne ɔɔ sa mɔ.

17 Abwaresen wɔre-ɔ-rɔ baa bee kyoree feye Wuribware a tɔwe gywii Igyipiti owure feye, "Ketɔ se ne mɔ a sa ne fɔ a kii owure-o e gye feye mɔ e kpa feye η kaapo mɔ keyaalɛn nee na ke sa mɔ kenyaɛ dabɛ kaye peee-rɔ."*

18 Amose-ɔ amɔ-ɔ e kaapo nee feye Wuribware i ηu ɔkɛmaa ne ɔ kpa-ɔ ewee, ne ɔ waa bamo ne ɔ maa kpa-ɔ kunurolɛn.

Wuribware de kpa feye o ηu ɔkɔ ne ɔ kpa-ɔ ewee

19 Amɔ monɛ ɔkɔ e tɔwe feye, "Amɔ e gye feye ɔkɔ maa taare a o kyurowi ketɔ ne Wuribware a kra feye ɔ waa-ɔ, amɔ fɛraa, ne emene se ne Wuribware e porɔ ɔkɔ?"

20 Amaa, mɔ nyare, nse e gye fɔ-ɔ fɔ ne fɔ e beɛɛjaa Wuribware anɛn? Emene ne gyare e taare a ɔ tɔwe gywii ɔpwɛɛpɔ feye, "Emene se ne fɔ a pwɛɛ mɔ anɛn?"*

21 ɔpwɛɛpɔ de kpa a ɔ waa kabori anɛn ne ɔ kpa-ɔ. ɔ taare a ɔ ba kabori kɔnkɔ-ɔ bɔ pwɛɛ tanɛa beee gyare.

22 Amose se-ɔ Wuribware e kpa feye ɔ kaapo mɔ kadunfwii, beee o ηu sese ewee, kemɔ ne anɛ de a anɛ tɔwe? Mɔ ya kra mɔ dun, ne mɔ e mon kaapo mɔ keyaalɛn, ne o nyite bamo ne ba fwii mɔ dun, ne bɔ bware kemɔ-ɔ, anɛ mon de amɔ kɔkɔ a anɛ tɔwe.

23 Oo nyite bamo bɔ lee anɛn ne ɔ kpa feye o ηu asese kɔ ewee-ɔ se. Anɛn a asese amɔ ne oo lee kyee feye ɔ kaapo bamo mɔ kedabe-ɔ.

24 Asese amɔ e gye anɛ fɔɛɛɛ anɛ eyee. Haree anɛ a gye Yudaa awuye beee anɛ mon gye ooo, anɛ ne oo lee feye anɛ ba mɔ ase.

25 Feye anɛn ne Wuribware a bɔrɔ mɔ kyaamee Hoseya si tɔwe-ɔ,

"Monɛ ne mɔ a deɛ tee e 'Monɛ-mon-gye-mɔ-asese'-ɔ,
mɔ e tɔwe mɔ i gywii monɛ feye 'Monɛ-e-gye-mɔ-asese.'
Mɔ i lee mɔ kekpa a m bɔ kaapo monɛ
ne mɔ a deɛ tee e 'Ma-leɛ-kpa-monɛ-asɛn'-ɔ."*

26 "Tɔn kemaa ne baa deɛ tɔwe gywii bamo feye bɔ mon gye Wuribware asese-ɔ,
san kɔ e ba na ba tee mferɛn a asese-ɔ
feye Wuribware ne mɔ wɔre dooo i de nkpa-ɔ mɔ gyi-ana."*

27 Ne Wuribware kyaamee Isaya gbaa a kyoree Yudaa awuye-o asɛn feye,

28 "A gye kasɛntɛn feye Isireelii awuye kyɔ feye ɔpɔɔ keɛ kesɛpu-o mbeyɔmɔ,
amaa asese kafwee i kiɛnɛn a bɔ ba mɔ ase,
a lee feye o gyi kasɛntɛn a o bu bamo kepɔ menan,
na ɔ sa kanɔ feye ba kpuri."*

29 Ne Isaya a bee kyoree tɔn kɔ feye,

"N gye feye Bɔ-elɛn-ɔ-kyon-ɔkɛmaa-Bware a morɔwe asese-ɔ bɔkɔ se sa anɛ,
weetee Yerɔsalɛm man peee i kpuri,
feye anɛn ne Sodɔm na Gomora eman a kpuri-o."*

30 Amose-ɔ ketɔ ne kaa ba-ɔ e gye feye ndɛ se awuye-o a nya ketɔ ne bɔ mon buwi kpa-ɔ, amaa Yudaa awuye-o fɛraa mon nya ketɔ ne baa buwi kpa-ɔ. Ndɛ se awuye-o ne Wuribware a tee feye asese timaa, a lee feye baa kɔre Yeessu Kristoo gyi.

31 Amaa Yudaa awuye-o fɛraa, Wuribware mon tee bamo feye asese timaa, a lee feye bamo akatɔ a pee mɔ mbraa-ɔ kegyase se, na bɔ nya waa bamo eyee asese timaa.

32 Ntɛtɔ se ne bɔ mon taare pre Wuribware? A lee feye baa kpa nee feye bɔ ba mɔ mbraa-ɔ kegyase kyekyee bɔ waa bamo eyee asese timaa mɔ ase. Kefore kɔ a di bamo kpa-rɔ-ɔ, ne baa daye ayaa kemɔ se lee da. Kemɔ e gye feye bɔ mon kɔre Yeessu Kristoo gyi.

* 9:17 Kelee Igyipiti 9.16 (LXX). * 9:20 Isaya 45.9. * 9:25 Hoseya 2.23. * 9:26 Hoseya 1.10. * 9:28 Isaya 10.22-23 (LXX). * 9:29 Isaya 1.9 (LXX).

33 Feyɛ anɛn nɛ Wuribwarɛ a tɔwɛ mɔ abwarɛsɛn wɔrɛ-ɔ-rɔ tɔn kɔ-ɔ,

“Mon' kee, n de keforɛ mɔ ɛ beya Yerɔsalem man-nɔ,*
na asɛsɛ dayɛ ayaa kɛmɔ sɛ na bɔ lɛɛ da.*
Ɔkɛmaa mɔ nɛ ɔ kɔɔrɛ kɛmɔ a o gyi-o
ipeere maa gyi mɔ, daa.”*

10

Anɛn nɛ Yudaawuye-o a fɔ Wuribwarɛ sɛ a kpa-ɔ

1 Mɔ kɔsɔbɛɛ-ana, mɔ ɛ kpa feyɛ mon' nɔ feyɛ mɔ kɔnɛ sɛ na mɔ kebwɛrɛkɔrɛ ɛ gyɛ feyɛ Wuribwarɛ mɔrɔwɛ mɔ asɛsɛ Yudaawuye-o.

2 Mɔ ɛ taarɛ a n yɛrɛ bɔ sa bamɔ feyɛ ba sun Wuribwarɛ kɛnɛn. Amaa bɔ mon' nyi kpa nɛ ɔ gyɛ kasɛntin, nɛ bɔ bɔrɔ sɛ bɔ sun mɔ-ɔ.

3 Baa kine kunu anɛn nɛ Wuribwarɛ ɛ waa nɛ ɔ sa nɛ nyinɛkpasɛ i kii sɛsɛ timaa-o. Bɔ mon' sure feyɛ ba gya Wuribwarɛ a kpa nɛ ɔ ba a ɔ bɔ tɛɛ bamɔ asɛsɛ timaa-o si.

4 Nɛ nɛkɛ Wuribwarɛ a bɔrɔ Kristoo si kaapɔ feyɛ mɔ mbraa-ɔ a fɔ mmɔ kɛɛ, nɛ m mon' lɛɛ de anɛ sɛ keyaalen, na ɔkɛmaa nɛ mɔ ya kɔɔrɛ Kristoo gyi, Wuribwarɛ ɛ tɛɛ mɔ feyɛ sɛsɛ timaa.

5 Mbeyɔmɔ, anɛ Wuribwarɛ a mbraa-ɔ kegyasɛ na anɛ nya kii asɛsɛ timaa-o asɛn, anɛ mbraa ɔsapɔ Mosis a kyɔrɛɛ feyɛ,

“Sɛsɛ kɛmaa nɛ ɔ gya Wuribwarɛ mbraa-ɔ sɛ-ɔ
ɛ nya nɛkpa, ɔ maa wu.”*

6 Amaa fɔ ɛ kpa feyɛ Wuribwarɛ tɛɛ fɔ feyɛ sɛsɛ timaa, n gyɛ atɔ nɛ a bɔ lɛn-ɔ nɛ fɔ ɛ waa pwɛɛ na ɔ dɛɛ tɛɛ fɔ anɛn a sɛsɛ-ɔ. N gyɛ feyɛ fɔ kɛ-mon-tɔwɛ feyɛ, “Nsɛ nɛ anɛ ɛ nya a ɔ yo sɔsɔ?”* feyɛ anɛn nɛ baa kyɔrɛɛ waa abwarɛsɛn wɔrɛ-ɔ-rɔ tɔn kɔ-ɔ, na fɔ fa feyɛ fɔ fɛraa fɔ ɛ ya baa Kristoo kaasɛ.

7 N gyɛ fɔ kɛbɛɛ tɔwɛ feyɛ, “Nsɛ ɛ gyɛ nɛ o lwee sweɛrɛ-rɔ?” feyɛ anɛn nɛ abwarɛsɛn wɔrɛ-ɔ-rɔ tɔn kɔ nɛ baa kyɔrɛɛ-ɔ, na fɔ fa feyɛ fɔ fɛraa fɔ ɛ ya kyinɛn Kristoo lɛɛ lowi-ro-o.

8 Daabii! Kɛtɔ nɛ abwarɛsɛn wɔrɛ-ɔ a tɔwɛ-ɔ ɛ gyɛ feyɛ,

“Wuribwarɛ asɛn dɔn monɛ nɔ sɛ monɛ ɛ tɔwɛ,
nɛ a bɔ monɛ mfɛɛrɛ-rɔ.”*

Abwarɛsɛn amɔ nɛ anɛ ɛ tɔwɛ amɔ asɛn san kɛmaa feyɛ mon' kɔɔrɛ gyi-o.

9 Amɔ katin-o ɛ gyɛ feyɛ abwarɛsɛn wɔrɛ-ɔ yɛ, fɔ ya lee fɔ kanɔ-rɔ tɔwɛ laman-nɔ feyɛ, “Kristoo gyɛ mɔ nyanɛ,” nɛ fɔ a kɔɔrɛ gyi fɔ kakponɔ-rɔ feyɛ Wuribwarɛ a kyinɛn Kristoo lɛɛ lowi-ro, amɔ fɛraa Wuribwarɛ ɛ mɔrɔwɛ fɔ.

10 Amɔsɛ-ɔ fɔ ya kɔɔrɛ amɔ gyi, Wuribwarɛ ɛ tɛɛ fɔ feyɛ sɛsɛ timaa. Fɔ ya lee amɔ tɔwɛ kɛtɔ nɛ fɔ ɛ kɔɔrɛ fɔ i gyi-o laman-nɔ, Wuribwarɛ ɛ mɔrɔwɛ fɔ.

11 Feyɛ anɛn nɛ baa kyɔrɛɛ waa abwarɛsɛn wɔrɛ-ɔ-rɔ-ɔ,

“Ɔkɛmaa mɔ nɛ ɔ kɔɔrɛ mɔ a o gyi-o
ipeere maa gyi mɔ, daa.”*

Kasɛntin ɔkɛmaa kɛmaa.

12 A lɛɛ feyɛ mbeyɔmɔ Yudaawuye-o mon' lɛɛ bɔ kwɛɛ, nɛ bamɔ nɛ bɔ mon' gyɛ Yudaawuye-o mɔ kwɛɛ, Wuribwarɛ ɛ gyɛ bamɔ ɔkɛmaa mɔ nyanɛ, nɛ o yurɛ ɔkɛmaa nɛ o su a ɔ tɛɛ mɔ-ɔ.

13 Feyɛ anɛn nɛ baa bɛɛ kyɔrɛɛ waa abwarɛsɛn wɔrɛ-ɔ-rɔ-ɔ,

“Wuribwarɛ ɛ mɔrɔwɛ ɔkɛmaa nɛ o su a ɔ tɛɛ mɔ-ɔ.”*

14 Nɛ mbeyɔmɔ, emɛnɛ nɛ ɔkɔ ɛ waa a ɔ tɛɛ Wuribwarɛ feyɛ ɔ mɔrɔwɛ mɔ, amɔ ɔɔ kɔɔrɛ mɔ gyi pwɛɛ? Nɛ emɛnɛ nɛ ɔ waa a ɔ kɔɔrɛ mɔ gyi, amɔ oo nu abwarɛsɛn pwɛɛ? Nɛ emɛnɛ nɛ ɔ waa a o nu abwarɛsɛn-ɔ, amɔ abwarɛsɛn ɔkaapɔpɔ a yo mɔ asɛ pwɛɛ?

* 9:33 Isaya 28.16 (LXX). * 9:33 Isaya 8.14. * 9:33 Isaya 28.16. * 10:5 Kolɔnɔnɔ mbraa 18.5. * 10:6 Mbraa kɛbɛɛsa 30.13. * 10:8 Mbraa kɛbɛɛsa 30.14. * 10:11 Isaya 28.16 (LXX). * 10:13 Yɔwɛl 2.32.

15 Ne emene ne abwareŋen akaaporo-o e waa a o yo mo ase, amo baa sun mo bo kyorwe pwee? Feye anen ne baa kyoree waa abwareŋen wore-o-ro-o,

“Mon' kee bamo ne bo de asen timaa ba baa-o,
na mon' sa a mone akato gyi.”*

16 Amaa n gye akemaa ya koore asen timaa-o kra-ro. Feye anen ne Wuribware kyaamee Isaya a kyoree-o. O ye,

“Wuribware, oko bo-ro ne o koore asen
ne ane a towe-o gyi aaa?”*

17 Amose-o, amo katin e gye feye, sese ya nu abwareŋen-o, o taare a o koore gyi. Ne oko mo e mon towe Kristoo asen, oko maa nu haree gbaa o koore a o gyi.

18 Amo asese i gyiiri ikii feye bo mon tee nu asen timaa-o ooo? Daabii! Baa nu. Feye anen ne baa kyoree waa abwareŋen wore-o-ro-o,

“Ese kema se awuye a nu amo bore,
ne amo asen a fo kaye-ro ton kema.”*

19 Amo Yudaa awuye-o e taare a bo gyiiri ikii feye bamo feraa bo mon nu keto ne Wuribware a towe-o kaase aaa? Daabii! A lee feye dedaa-o bamo mbraa osapo Mosis a waa kilin feye bamo keseborolen se ne Wuribware ye,

“Amose-o mo e ba kasuro ko ne ka mon bo kokoro-o
a m bo sa a bo ka kokwee.
Mo e ba kasuro awuye ne bo mon nyi asen-o
a m bo fwii bamo dun.”*

20 Ne Isaya a bee kyoree kaapo-ro feye Wuribware ye,
“Mo a lee mo eyee bo kaapo
bamo ne bo ky bo maa bise mo se-o.
Kade ne kam se awuye ky bo maa su ba tee mo-o
ne mo a towe gywii feye,
'Mon' kee mo, mo e bo mfee-o.’ ”*

21 Amaa Yudaa awuye-o asen-o Isaya a kya se towe feye Wuribware ye,

“Mo fonfon asese feraa, mo a teyi asaree san kema
bo tee bamo feye bo ba mo ase a n koore bamo.
Amaa bamo eseboro-o a waa len,
ne bo de katomaabu.”*

11

Yudaa awuye ne Wuribware a lee bo kii mo fonfon asese-o asen

1 Anen se-o, amo keto ne mo e towe-o e kaapo feye Wuribware a kine mo fonfon asese Yudaa awuye-o nee eee? A mon gye anen peee. Kee e, n gbaa, Yudaanyi e gye mo. Mo nana e gye Abraham, ne mo a lee Benjamin a kasuro-o-ro-o.

2 Daabii, Wuribware mon kine mo fonfon asese Yudaa awuye-o, bamo ne oo lee bamo bo kii mo fonfon asese lee haree dedaa-o. Mon' nu anen ne baa kyoree Wuribware kyaamee Iliya asen waa abwareŋen wore-o-ro-o. Iliya e poro mo fonfon asese Yudaa awuye-o o gywii Wuribware nee feye,

3 “O Wuribware, fo asese Isireelii awuye a ba apan
bo mo fo akyaamee-o, ne baa bwee fo elonokpa-o.
Mo wore ya san ne n gye fo kyaamee,
ne mbeyomo baa yere eyee ba kpa a bo mo n gbaa mo.”*

4 Amaa mon' nu anen ne Wuribware a benjaa-o. O ye,

* 10:15 Isaya 52.7. * 10:16 Isaya 53.1 (LXX). * 10:18 Kilin 19.4 (LXX). * 10:19 Mbraa kebeesa 32.21. * 10:20 Isaya 65.1 (LXX). * 10:21 Isaya 65.2 (LXX). * 11:3 1 Awure 19.10, 14.

“Mò a lee Isireelii awuye ñkpen nsunoo kerii si sa mò eyee ñe bò mọn kpuni anurii kisi Baal akatò-rò.”*

⁵ Anen dɛɛ ñe mbeyomò Wuribware asese kò a san, ñe oo ñu bamò ewee, ñe oo lee bamò sa mò eyee.

⁶ Oo su bamò se ñee se ñe oo lee bamò. N gye feye baa waa asun timaa kò ñee. A dɛɛ a gye bamò asun timaa si ñee, weete mò kusu bamò se-ò mọn de kaase.

⁷ Ketò ñe kaa waa-ò e gye feye Yudaa awuye-o a deere deere kpa anen ñe ba bora se na bò waa Wuribware kepre-ò kponɛ. Amaa bomo-rò bamò ñe Wuribware a lee sa mò eyee-ò wore ya pre mò. Ne bamò ñe baa san-ò fɛraa a kii keɛborɔlen awuye.

⁸ Feye anen ñe baa kyore waa abwareɛen wore-ò-rò-ò,

“Amaa, bò fò ndɔɔ, anen a atò mɔ ñe ɔɔ waa ñe baa ñu-o, ɔ mọn sa a bò nu amò kaase a bò taa bò waa bamò mɛɛɛ-rò.”*

⁹ Feye anen ñe Owure Deefid a kyore waa mò ilin a wore-ò-rò-ò,

“O Wuribware, mò adon-ò ya gyanɛ a bò gyi kasu kanò ateese, na fò sa a a kpare bamò ebore-rò. na a da bamò kigy feye katɛɛ a da kabò-ò.

¹⁰ Buñ bamò akatò se na bò ma nya taare ñu, na fò sa a bamò ɛlaare nya bamò gya, na bò ma taare koso nare ntiñtiñ.”*

¹¹ Amò ketò e kaapo feye bamò a lee da-ò, bò maa lee taare a bò koso ñee eee? Daabii daa! Bamò a waa ebaye-ò se-ò, Wuribware a kyon bamò se, ñe ɔɔ ya sa nde se awuye-o kpa na bò bora se ba mò ase na ɔ morowe bamò. Mfaanɛ ñe ɔɔ waa ñe Yudaa awuye-o kokwee a koso.

¹² To mbeyomò-ò, Yudaa awuye a baye-ò a sa ñe Wuribware a yure nde se awuye bweeto. Ketò ñe kaa fò Yudaa awuye-o si-o a kii ketò timaa ñe ki de ton-ò bò sa nde se awuye-o. Amose se-ò, Wuribware kicine Yudaa awuye-o gbaa ya baa kaye mò-rò asese nyure-o, sanbotò bamò kikinji ba Wuribware ase-ò e gye ñe ke maa baa ane pɛɛɛ nyure aaa?

Anen ñe Yudaa awuye katamaabu a sa ñe Wuribware a yure nde se awuye-o

¹³⁻¹⁴ Mone ñe mone mọn gye Yudaa awuye-o mɔ, mon' lɔn eɛɛba na mon' nu ketò ñe mò e kaapo mbeyomò-ò nɛɛɛɛ. Mone se ñe Wuribware a taa kusun mɔ sa mò feye ñ yere mò ayaa-rò waa. Bò lee anen a kusun mɔ ñe ɔɔ taa sa mò-ò se, ñe mò e kaapo mò eyee, na a nya waa mò fanfan asese Yudaa awuye gya, na bò buwi kpa ketò ñe nde se awuye-o a nya-ò, na Wuribware nya morowe bamò boko.

¹⁵ Wuribware kicine Yudaa awuye-o a sa ñe mò aa kaye-rò asese ñe baa san-ò a waa kanò. Anen se-ò, Wuribware ya bee kore Yudaa awuye-o, a waa ñee feye bamò a kyinji lee lowi-ro-o.

¹⁶ Mon' sa a ane taa feye sese ya taa bodobodoo kebegya sa Wuribware, amò kebegya ñe kaa san-ò san ke gye Wuribware lee ñee. Anen dɛɛ ñe kiyi ilen e gye Wuribware lee, ñe kemo nyaagyii gbaa gye Wuribware lee.

¹⁷ Mbeyomò, Yudaa awuye-o du ñee feye kodoo-rò kiyii ñe Wuribware a ñeri kemo nyaagyii-o ñkò bò twee, bò lee anen ñe ñ ya wu-o si-o. Mone ñe mone mọn gye Yudaa awuye-o mɔ du ñee feye kiyii suyo amò dɛɛ ñe kemo fɛraa ke yere efa-rò-ò, ñe Wuribware a ñe kemo nyaagyii kakonko yaa bò kyena kemo ñe ke yere kodoo-rò-ò se, ñe kaa kyinji dan-ò. Amose-ò mbeyomò mone e nya mone ateese mone e lee kodoo-rò a kiyii a ilen amò ase ñee.

¹⁸ Amò-ò se-ò, mone ma kaapo mone eyee. Mon' nyinji si feye n gye mone ñe mone gye nyaagyii-o e gye ñe mone de kiyii-o ilen-no bò yera. Amaa ilen-o e gye ñe i de mone-rò bò yera.

¹⁹ Amaa mone ɔkò e tawe feye, “Wuribware a ñeri nyaagyii-o ñee na ɔ nya taa mò bò kyena se.”

²⁰⁻²¹ Kasentiñ ñee! Anen ñe bò mọn kore gyi-o si, ñe Wuribware a ñeri bamò bò twee. Fò fɛraa, anen ñe fò a kore gyi-o si, ñe fò te kiyii-o si. Amose-ò, fò maa kaapo fò eyee feye fò mọn gye Yudaanyi. Fò ma trasii Yudaa awuye. Amaa sa se, a lee feye anen ñe Wuribware mọn yowe nyaagyii gyeñkɛɛɛ-ò, anen dɛɛ ñe ɔ maa yowe mmò ñe oo ñe lee efa-rò a kiyii-o si

* 11:4 1 Awure 19.18. * 11:8 Mbraa Kebeesa 29.4. * 11:10 Kilin 69.22-23 (LXX).

baa bọ kyena kọdọ-rọ a kẹmọ-ọ se-ọ. Mọ a mon yowe Yudaawuye-o, ne nteto se ne ọ yowe fo ne fo mon gye Yudaanyi-o?

²² Deere neene na fo nu anen ne Wuribware a nu fo ewee-ọ, na anen ne mọ akato a pee-o. Mọ akato a pee wee bamo ne baa lee da-ọ se. Amaa fo feraa, oo nu fo ewee. Fo ya kya se sure si feye o nu fo ewee fo kakyena-rọ, Wuribware maa ne fo a ọ bọ twee.

²³ Anen dee ne Yudaawuye-o ya kore gyi, ne Wuribware bee ọ taa bamo a ọ bọ kyena mọ kiyii-o si. A lee feye o de keyaalen a ọ waa anen.

²⁴ Wuribware a taa fo lee efa-rọ a kiyii-o si baa bọ kyena ndọ-rọ a kiyii-o si. Ne kọdọ-rọ a kiyii-o nyaagyii feraa ne ọ maa taare a ọ taa bọ kyena kọdọ-rọ a kiyii-o si aaa?

Sarj ne Wuribware e morowe Yudaawuye-o asenj

²⁵ Mọ kosobee-ana, mọ e kpa feye mon' nu asenj tirise mọ kaase, na mone ma nya kaapo mone eyee. Amo e gye feye Yudaawuye-o anu-ro e waa lej nee, na a bọ fo sarj ne nde se awuye, ne Wuribware nyi feye ba ba a bọ kii Kristoo awuye-o peee a fo kan.

²⁶ Amo kamee-rọ na Wuribware morowe Yudaawuye-o peee. Feye anen ne baa kyoree waa abwaresenj wore-ọ-rọ-ọ,

“Morowepo e lee Siyoh man-na a ọ ba,
na ọ bọ lee borocone peee lee Yakubu a ananagyi-o-ro.

²⁷ Mọ ya lee bamo ebaye-ọ, amo-ọ e gye
etanj ne mọ aa bamo e waa-ọ nee.”*

²⁸ Mbeyoma, ane ya bee deere, ane i nu feye bamo kikine asenj timaa-o koregyi a sa ne baa kii Wuribware adonj, ne kaa baa mone kitimaa. Amaa kpa ko se mọ-ọ, Wuribware sarj ọ kpa bamo asenj, a lee feye mọ ya lee bamo feye bọ kii mọ asese, ne ọ tawe bọ beya feye ọ sa bamo adedaapo ato dabe.

²⁹ Wuribware ya sa kotako, ọ bee ọ maa kore kemo. Anen dee ne mọ e kpa a ọ tee oko feye ọ ba mọ ase, ọ maa kyurowi mọ mfeere feye ọ tee sese-ọ.

³⁰ Sanj ko weete mone dee mone maa bu Wuribware. Amaa bọ lee anen ne Yudaawuye-o gbaa monj bu Wuribware-ọ se-ọ se, ne oo nu mone ne mone monj gye Yudaawuye-o ewee, ne ọ taa mone ebaye bọ ke mone.

³¹ Yudaawuye a kii katomaabu awuye-o si-o, Wuribware a yowe bamo asenj sa bamo, na bamo ya nu bamo eyee, na ọ nya nu bamo ewee taa bamo ebaye bọ ke bamo, feye anen ne oo nu mone ewee-ọ dee.

³² A lee feye Wuribware a tawe feye asese peee gye ebaye awaapo nee, na ọ nya nu asese peee ewee.

³³ Oo! Wuribware nyi ato, ne o nyi asenj fee!
Nse e gye ne ọ taare a o nu mọ mfeere?
Nse e gye ne ọ taare a o nu mọ ekpa-rọ?

³⁴ Feye anen ne baa kyoree waa abwaresenj wore-ọ-rọ-ọ,

“Nse gbaa i nyi Wuribware mfeere?

Ọse mọ ya dee ka mọ asenj?”*

³⁵ “Nse e gye ne ọ taare a o ke mọ ato,
na mọ-ọ mọ ke sese-ọ keto bọ teere?”*

³⁶ Keto kema a lee Wuribware ase nee.
Mọ se ne keto kema bọ-rọ.

Na lalalowe-ọ keto kema bee kinji yo mọ ase.
Amose se-ọ Wuribware nya kedabe na wuraa nsu peee. Ameye.

12

Kristoo awuye keborogyi ne ki bware sa bamo-ọ

¹ Mọ kosobee-ana, mbeyoma mone a nu anen ne Wuribware a nu mone ewee bweeto, ne ọ morowe mone-ọ. Anen-ọ se-ọ, mọ e kore mone nee feye mon' taa mone eyee peee bọ sa Wuribware. N gye mone lowi ne ọ kpa, amaa ọ kpa nee feye mon' kyena kakyena timaa ne ka pre mọ-ọ. Na mon' lee mone mme-ro sunj mọ.

² Mone ma lee kase kakyena ne kaye mọ-rọ asese te-o-ro. Amaa mon' yowe mone eyee bọ sa Wuribware a o kyurowi mone na mone mfeere, na mon' nya kii feye mọ-ọ. Anen ne

* **11:27** Isaya 59.20-21 (LXX); Isaya 27.9; Yeremeya 31.33-34. * **11:34** Isaya 40.13 (LXX). * **11:35** Yobu 41.11.

mone e borɔ se na mon' taare bo ŋu keto ne ki bware-o, na keto ne ke e pre Wuribware-ɔ, na kpa ne o bware ekpa pɛɛɛ-rɔ-ɔ. Amo-ɔ pɛɛɛ gye keto ne Wuribware e kpa-ɔ.

³ N de Wuribware ne oo ŋu mo ewee-ɔ, ne ɔ tee mo feye m bo sun mɔ-ɔ, mo e towe mo i gywii mone pɛɛɛ feye mone oko ma kan fa feye ɔ kyɔ keto ne ɔ gye-ɔ. Amaa kemo ne ki tiri-o e gye feye, mon' sa a mone okemaa ŋu feye mɔ kokɔɔregyi na keyaalen ne Wuribware a sa mɔ-ɔ e gye mɔ lee.

⁴ Ane ŋyoware de abegya bweeto, amaa kebegya kemaa na kemo kusun waase.

⁵ Aneŋ deɛ ne ane asere awuye gye Kristoo a kokowebɛɛ-ɔ-rɔ asese, ne ane pɛɛɛ gye asese konko, a lee feye ane du nee feye Kristoo a kayoware-ɔ kebegya nee.

⁶ Ne ane okemaa keyaalen kwee mɔ beeko lee-ro. A lee feye okemaa na mɔ keto ne Wuribware a sa mɔ-ɔ. Amose-ɔ mon' sa a ane okemaa ba mɔ keyaalen-ɔ bo waa kusun feye aneŋ ne Wuribware a sa mɔ-ɔ. Oko ne ɔ towe keto ne Wuribware a lee bo kaapo mɔ-ɔ, mon' sa a ɔ ba mɔ kokɔɔregyi ne o de-o bo towe amo.

⁷ Oko ne ɔ taare a ɔ kya bokɔ-rɔ-ɔ, mon' sa a ɔ ba mɔ keyaalen ne o de-o bo kya bamo-rɔ. Aneŋ deɛ ne oko ne ɔ kaapo abwareseŋ-ɔ waa, na ɔ ma waa worɔgya.

⁸ Na oko ne mɔ gbaa e waa asese wɔre-ɔ waa aneŋ deɛ. Oko ne ɔ taare na mɔ aa mɔ beeko-ana ke ato timaa ne o de-o-ro-o waa aneŋ, na ɔ ma kpa kemo kakaka. Oko ne ɔ gye asere e a gyeŋkɛre-ɔ oko-ɔ ba mɔ eleŋ pɛɛɛ bo waa kusun kenken. Oko ne mɔ e taare a ɔ kya mɔ beeko-ana ne asen a to bamo-ɔ-rɔ kya-ro na ɔ ma tee.

⁹ Mon' lee mone mme-ro kpa abee asen. Mon' kine keto kemaa ne ke gye boye-ɔ. Na mon' kra keto kemaa ne ki bware-o-ro kenken.

¹⁰ Mon' kpa abee feye aneŋ ne akowebɛɛ e kpa abee-ɔ. Okemaa bu mɔ beeko kedabe kyon mɔ eyee.

¹¹ Mone ma waa worɔgya. Mon' leŋ eyee waa kusun ne mone e waa mone e sa ane nyanpe-ɔ.

¹² Mon' sa a temaa ne mone de feye mone e yo soso-ɔ sa mone kakatɔgyi. Aseŋ ya to mone, na mon' waa kanyite. Mone ma yowe san kemaa kebwarekore.

¹³ Asere agyi-o oko i wu kitiri, mon' kya mɔ-rɔ. Na mon' kra afo damenanse mone eleŋ-ro.

¹⁴ Oko ya waa mone aworefo, mon' towe gywii sese-ɔ feye, "Wuribware yure fo." Mone ma kan da mɔ yii.

¹⁵ Oko ne mɔ akato ya gyi, mon' sa a a waa mone gbaa mone kone. Ne oko mɔ ne mɔ kakpono-rɔ ya nyera, mon' sa mɔ kakponokya.

¹⁶ Mon' kyena kayeyuri-ro, na mon' waa kana konko. Mone ma dee bu mone eyee asese dabe. Amaa mon' baa mone eyee kaase, na mone aa aworɔba dee nare. Mone ma kaapo mone eyee.

¹⁷ Oko ya waa mone boye, mone ma ba boye bo ka mɔ koka. Mon' dee waa keto ne okemaa kee feye ki bware-o.

¹⁸ Mone e taare de, mon' waa keto kemaa ne ke e sa a mon' taare kyena abee ase kayeyuri-ro-o.

¹⁹ Mo kosobee-ana, mone ma ba dondaa bo ko oko. Amaa mon' yowe mɔ bo sa Wuribware. Mɔ e gye ne o gyiiri ebaye awaapo kesebu. Feye aneŋ ne baa kyoree waa abwareseŋ wɔre-ɔ-rɔ-ɔ,

"Wuribware ye,
Mo e gye ne mo e ba dondaa na m bo ko sa mone.

Mo e gye ne mo e ka mone adon koka a n sa mone."*

²⁰ Amaa keto ne mon' waa-ɔ e gye keto ne baa bee kyoree waa abwareseŋ wɔre-ɔ-rɔ-ɔ feye,

"Akon i de fo don, sa mɔ ateese a o gyi.
Burufu i de mɔ, sa mɔ nkyu a o nuu.

Fo ya waa mɔ aneŋ,
fo e ba ipeere a fo bo mɔ mɔ."*

²¹ Amose se-ɔ, mone ma sa a ebaye nya mone se keyaalen. Amaa mon' ba kedamenanse bo gyi ebaye se.

13

Aneŋ ne ane bu bamo ne bo de ane se keyaalen kaye m-rɔ-ɔ

* 12:19 Mbraa kebeesa 32.35. * 12:20 Anase na akpare 25.21-22 (LXX).

1 Mone okemaa bu bamo ne bo de mone se keyaalen-o. A lee feye keyaalen kemaa ne sese de o deere man se-o a lee Wuribware ase nee. Wuribware e gye ne o sa man ayaalenpo-o keyaalen ne bo de-o.

2 Amose se-o, oko ne o waa kotoko o kye bamo ne bo de man keyaalen-o i kye keto ne Wuribware a kra bo yera-o nee. Ne a kaapo feye sese-o e kpa mo eyee kesebogyiri nee.

3 Okemaa ne o waa itimaa-o mon sere bamo ne ba deere mo se-o. Amaa bamo ne ba waa ebaye-o e gye ne bo sere bamo. Nteto ne fo e waa na fo ma nya sere bamo? Waa keto ne ki bware-o, na bo kyoro fo, a lee feye ba kperi mone se bo gye Wuribware ayaafore ba waa kusun ba kpa mone itimaa. Amaa mone ya waa boye, amo feraa mon' sere bamo, a lee feye n gye kwaa se ne keyaalen-o bo bamo kesaree-ro.

4 Bo gye Wuribware ayaafore nee, ne bo yere mo aya-ro ba gyiri ebaye awaapo kesebo.

5 Amose se-o mon' dee bu bamo ne bo de man keyaalen-o. Mone ma bu bamo bo lee anen ne Wuribware dun i fwii mone se-o se wore. Amaa mon' bee bu bamo bo lee anen ne mone nyi mone mfeere-ro feye anen i bware feye mon' waa-o se.

6 Amose se ne a bee a bware feye mon' dee ka etweetwee na ilenpo. A lee feye bamo ne bo de man keyaalen-o akato a pee bamo kusun-o si. Kusun amo ne ba waa-o gye Wuribware lee nee.

7 Amose-o mon' ka keto ne ki bware-o bo sa bamo ne bo de mone se keyaalen-o. Mon' ka etweetwee eworese eworese ne ba korere-o peee, na mon' bu bamo kedabe ne baa sa bamo-o.

Anen ne mon' bu abee-o

8 Mone ma kan kra oko koko na ki di mone mbonro-ro. Keto ne ki di mone mbonro-ro-o e gye kekpa. A bware feye mon' dee kpa abee anen. A lee feye oko ne o kpa mo kosobee anen-o a gya Wuribware a mbraa-o peee se nee.

9 Mon' nyinji si feye mbraa-o ye,

“Fo ma kan waa kakyekpa beee kanyarekpa a fo nyera awaareye,
fo ma kan mo sese,
fo ma kan ywii,
fo maa kan sa a fo akato pee oko ato se.”*

Mbraa mo na mmo ne n ya san-o peee katin e gye feye,

“Kpa fo beeko asen feye anen ne fo e kpa fo eyee-o.”*

10 Mone i de kekpa mone nkpono-ro, mone maa waa mone beeko-ana boye. Amose se-o mone e kpa mone beeko-ana, a kaapo nee feye mone gya Wuribware a mbraa-o peee se.

11 Keto se ne mo e towe amo-o peee-o e gye feye mo e kpa a mon' pini nee feye san a fo feye mon' kyiinji lee idi-ro. A lee feye kake ne Kristoo e ba na o bo morowe ane-o a to-ro kyon san ne ane a lee bo korere mo gyi-o.

12 Kanye kebee a kyon, kaye kike a to-ro. Amose se-o mon' sa a ane yowe ato ne asese ne bo te kibugyi-ro-o e waa-o kwaa. Mon' sa a ane taa keyaalen ne Wuribware a sa ane feye ane bo kyena kkyena timaa na ane bo ko ebaye. Amose-o, mon' sa a ane kyena feye anen ne a bware sa bamo ne bo te kelanjer-o-ro-o.

13 Amose-o ane ma dee gyi ateese bweeto bweeto beee ane bwee. Ane ma waa kakyekpa na kanyarekpa beee kipurima. Ane ma kpa eko beee ane ka ane beeko-ana kokwee.

14 Keto ne mon' waa-o e gye feye mon' sa a Kristoo nya mone se keyaalen, na mone ma lee nya fa anen ne mone e waa a mon' nya ato boye ne mone e kpa-o mfeere.

14

Wuribware wore e gye ne o de kpa feye o poro fo kosobee

1 Mbeyoma, mone kosobee ne mo kokoregyi mon bo len-o asen, anen a sese-o, mon' kra mo neenee, na mone aa mo ma kan gyiri keto ne mo kokoregyi mon bo len kemo-ro-o asen ikii.

2 Oko e towe feye o de kpa feye o gyi keto kemaa. Oko ne mo kokoregyi mon bo len-o i kisi kiyee kemaa.

3 Oko ne o gyi keto kemaa-o ma kan trasii oko ne oo kine kiyee kemaa kowo-o. Oko ne oo kine kiyee kemaa kowo-o mo ma kan trasii oko ne o wo-o mo, a lee feye Wuribware a korere anen a sese-o.

* 13:9 Kelee Igypiti 20.13-15, 17; Mbreaa kebesa 5.17-19, 21. * 13:9 Kqlonjo mbreaa 19.18.

⁴Ɔko de kpa feye ɔ porɔ ɔko keyaafɔre aaa? Daabii! Keyaafɔre-ɔ mɔ nyanɔpe dooo e gye ne ɔ taare a ɔ tɔwe feye ɔ waa atɔ beɛɛ ɔ mɔn waa atɔ. Kasentɔn si ɔ nya nkyorɔ, a lee feye ane nyanɔpe e gye ne ɔ de kpa feye ɔ tɔwe feye ɔ waa atɔ.

⁵Seɛe ko e fa feye kake ko gye kake dabɛ ka kyɔ kakɔ. Ne ɔko mɔ e fa feye nke-o pɛɛ ta abɛɛ se. Mɔn' sa a bamɔ ɔkɛmaa taa kɛmɔ ne mɔ mfɛɛre a sa mɔ feye ke gye-ɔ.

⁶Ɔkɛmaa ne ɔ bu kake ko ɔ kyɔn kako-ɔ e waa aneɔ ne na ɔ nya bu ane nyanɔpe Yeessuu. Ɔkɛmaa mɔ ne ɔ gyi ketɔ kɛmaa-ɔ e waa aneɔ ne na ɔ nya bɔ bu ane nyanɔpe, a lee feye seɛe-ɔ e korɛ kebwarekorɛ ɔ weɛ mɔ ateeɛ si pweɛ ne ɔ dɛɛ gyi. Ɔkɛmaa ne ɔ kine kiyeɛ koɔwɔ-ɔ mɔ i kine neɛ na ɔ nya bɔ bu ane nyanɔpe, a lee feye mɔ gbaa e korɛ kebwarekorɛ ɔ weɛ se pweɛ ne ɔ dɛɛ gyi mɔ ateeɛ.

⁷N gye ane wɔre eyeɛ ne ane te bɔ sa. Aneɔ dɛɛ ne ane lowi mɔn gye ane wɔre lee.

⁸Ane i te, ane te bɔ sa ane nyanɔpe Yeessuu neɛ. Ne ane ya wu mɔ, ane a wu bɔ sa ane nyanɔpe neɛ. Aneɔ se-ɔ hareɛ ane te beɛɛ ane a wu ooo, ane nyanɔpe e bɔ ane.

⁹Aneɔ se ne Kristoo a wu. Oo wu neɛ, ne ɔ beɛ kyinɔn lee lowi-ro, na ɔ nya kii bamɔ ne baa wu-o na bamɔ ne bɔ san bɔ te-o bamɔ nyanɔpe.

¹⁰Amɔse-ɔ, ne nkeɛ ntetɔ se ne fo e porɔ beɛ fo i trasii fo koɔbɛɛ-ɔ neɛ? Nɔ feye ane pɛɛɛ e yere Wuribware akatɔ-ro mɔ seɔnyikpa-ɔ.

¹¹Keɛ ɛ, baa kyɔreɛ waa abwareseɔn wɔre-ɔ-ro feye,

“Wuribware ye, Mɔ a bɔ-ro-ɔ se-ɔ, n ye,
ɔkɛmaa i kpuni anɔrii mɔ ayaa-ro
na o sure si feye mɔ e gye nyanɔpe.”*

¹²Amɔ-ɔ e kaapɔ neɛ feye Wuribware i bise ane ɔkɛmaa aseɔn, na ɔkɛmaa lee kanɔ sa mɔ eyeɛ gywii Wuribware.

Mɔn' deɛ nyite abɛɛ

¹³Amɔse-ɔ mɔn' sa a ane deɛ yɔwe abɛɛ keporɔ. Mɔn' sa a ane ma lee waa ane koɔbɛɛ Kristoonyi ketɔ ne ke e sa a ɔ waa boye-ɔ.

¹⁴Mɔ a gye ane nyanɔpe Yeessuu a aseɛ-ɔ ɔko-ɔ, mɔ e kɔre a n gyi feye kotɔko mɔn bo-ro ne ke gye iyisi kɛmɔ eyeɛ se. Amaa ne ɔko e fa feye kotɔko gye iyisi atɔ fɛraa, ke gye bɔ sa seɛe amɔ fɔnɔn neɛ.

¹⁵Amɔse-ɔ, ketɔ ne fo i gyi-o e sa ne fo koɔbɛɛ dun i fwii fo se fɛraa, amɔ fɛraa a kaapɔ neɛ feye fo mɔn lee fo e kpa mɔ aseɔn. Fo ma sa a ketɔ ne fo i gyi-o nyɛra ɔko ne Kristoo a kperi mɔ se wu-o.

¹⁶Amɔse ne n ye, hareɛ fo e fa feye ateeɛ ko bware kigyi gbaa ooo, amɔ kigyi ya sa ne boko e porɔ fo feye fo e waa ebɔye, amɔ fɛraa yɔwe amɔ kigyi.

¹⁷A lee feye ane e tɔwe ane kitii Wuribware a kuwure-o si aseɔn, ketɔ ne ane i gyi beɛɛ ane i nuu-o aseɔn mɔn tiri. Ketɔ ne ki tiri-o e gye feye ane a de kedamenanɔse na kayeeyuri na kakatɔgyi ne amɔ pɛɛɛ a lee Wuribware a kufwiɔne timaa-o ase-ɔ.

¹⁸Ɔko ne ɔ sun Yeessuu kpa mɔ se-ɔ aseɔn e pre Wuribware, na aseɛe gbaa kyɔro mɔ.

¹⁹Aneɔ se-ɔ mɔn' sa a ane leɔn eyeɛ waa ketɔ ne ke e baa kayeeyuri aseɛe kakyena-ro-ɔ na ketɔ kɛmaa ne ke e sa ne aseɛe e kya abɛɛ-ro-ɔ.

²⁰Mɔne ma sa a Wuribware kusun nyɛra bɔ lee ateeɛ ko se. A gye kasentɔn feye ateeɛ se mɔ bware. Amaa a mɔn bware feye mɔn' gyi ateeɛ ko ne a sa a mɔne koɔbɛɛ Kristoonyi lwee ebɔye-ro-ɔ.

²¹A mɔn bware feye mɔn' wɔ kiyeɛ kɛmaa beɛɛ mɔn' nuu nta kɛmaa ne n sa a mɔne koɔbɛɛ lwee ebɔye-ro-ɔ.

²²Aneɔ ne mɔne e kɔre amɔ-ɔ aseɔn mɔne i gyi-o gye mɔne aa Wuribware wɔre kpen mbɔntɔ-ro aseɔn neɛ. Ɔko ne ɔ gyi kotɔko ne ke maa waa mɔ mfɛɛre-ro feye ke mɔn bware-o de nyure.

²³Amaa ketɔ ne fo i gyi-o, ne fo e mɔn nyi feye ki bware beɛɛ ke mɔn bware, amɔ fɛraa Wuribware i bu fo kepa, a lee feye n gye fo koɔregyi-o e gye ne kaa sa ne fo i gyi. Amɔse se-ɔ seɛe e ma kɔre a o gyi feye ketɔ ne ɔ waa-ɔ bware, amɔ fɛraa ɔ waa boye neɛ.

15

¹Amɔse-ɔ, ane ne ane e kɔre Kristoo ane i gyi kenken-o deɛ nyite bamɔ ne bamɔ koɔregyi mɔn kyɔ bɔ lee aneɔ ne ba kisi kotɔko se. Na ane deɛ waa ketɔ ne ki i gyi bamɔ akatɔ-ɔ. Ane ma waa ketɔ ne ki i gyi ane wɔre akatɔ-ɔ.

²Ane ɔkɛmaa deɛ waa ketɔ ne ki i gyi mɔ koɔbɛɛ Kristoonyi akatɔ-ɔ, na ke nya waa mɔ dan, na ɔ kya mɔ-ro, aneɔ ne mɔ koɔregyi e nya a ko waa koɔko-ɔ.

* 14:11 Isaya 45.23 (LXX).

³ Nu feye Kristoo gbaa, n gye keto ne ke e pre mo fɔnfɔn-o ne do waa. Do waa feye oko ne do kyore Wuribware kunu si asen waa abwaresej wore-o-ro-o,

“Asaagi ne baa tu wee Wuribware se-o
a lanje a gya mo se mbeyamo.”*

⁴ Mbeyamo keto kema ne ke bo abwaresej wore-o-ro lee haree dedaa-o, baa kyore bo kaapo ane nee, na ane nya nu anen ne Wuribware a kya bamo ne baa taare gi awrefo-ro-ro kanyite-o-ro-o. Anen a ato kekare-o e sa ane wore na temaa.

⁵ Amo a tee a gye feye Wuribware e gye ne do sa mone kanyite na wore-o, amo feraa ane e kore mo nee feye do sa a mon' nyite abee, feye anen ne Kristoo Yeessu a nyite bok-o.

⁶ Anen-o na mone noo nya twee abee se, na mon' waa kano kyoro Wuribware ne do gye ane nyanje Yeessu Kristoo mo se-o.

⁷ Anen se-o, mone ma kine abee, feye anen de ne Kristoo gbaa mon kine mone-o. Na Wuribware nya nkyoro na wuraa.

Anen ne abwaresej wore-o a tawe feye nde se awuye e kyoro Wuribware-o

⁸ Keto ne mo e kaapo-o e gye feye Kristoo a ba feye do bo waa kusun bo sa Yuda awuye-o nee, na keto ne Wuribware a tawe bo beya feye do waa a do sa bamo adedaapo-o nya waa kasejtij.

⁹ Mfaanee se-o, na nde se awuye taare kyoro Wuribware bo lee anen ne mbeyamo oo nu bamo ewee-o se. Feye anen ne baa kyoro Wuribware mo abwaresej wore-o-ro-o,

“Amose-o, mo e kyoro fo a n gywii nde se awuye,
na n waa ilin bo daa fo bamo akato-ro.”*

¹⁰ Ne baa bee kyore feye, “Nde se awuye,
mon' bo tii Wuribware ase-o se kyoro mo.”*

¹¹ Ne baa bee kyore feye,
“Nde se awuye eee, mon' ba a ane kyoro Wuribware.
Ase se peee mo, mon' waa ilin bo daa mo.”*

¹² Mon' bee kee keto ne Isaya a kyore-o,

“Yese mo kenanagi oko e ba a do bo ba.
Mo e gye ne do koso na do deere
nde se awuye peee se
na bo bo kore mo gyi.”*

¹³ Mo e kore kebwarekore nee feye anen ne mone e kore Wuribware mone i gyi-o si-o, Wuribware ne do sa ne mone e kore mone i gyi feye mone e yo soso-o sa mone kakatogyi bweeto na kayeyuri, na Wuribware a kufwiije timaa a keyaalen-o nya sa a mone temaa-o dee tii si bweeto.

¹⁴ Mo qosobee-ana, a mon gye feye ma kore mone mo i gyi nee se ne mo e kyore asen mo mo e kyonwe mone. Amaa mo a kore gi nee feye mone e waa abee kedamenanse san kema, ne mone de kanyiasen ne mone e taare mone de kamone e kaapo abee ato.

¹⁵⁻¹⁶ Amaa mo a kyore asen mo bo kyonwe mone lenlen nee na a nya nyinji mone keto ne mone kyomo nyi-o si. Mo e taare a n waa anen, a lee feye Wuribware ya sa mo kpa feye n kii Yeessu Kristoo keyaafore, na n waa kusun sa mone ne mone mon gye Yuda awuye-o. Feye anen ne Wuribware alonjopo kusun e gye feye do ba kaboo a do bo lonjo Wuribware-o, mo kusun e gye feye n tawe abwaresej gywii mone ne mone mon gye Yuda awuye-o. Na nkee n taare taa mone bo sa Wuribware. Mo akato i gyi na do kore keto ne n de bo sa mo-o, a lee feye Wuribware a kufwiije timaa-o e gye ne do kpee iyisi ne i te mone se-o, na mon' nya waa ase se ne bo bware Wuribware ase-o.

¹⁷ Amose-o n de kpa feye, mo a gye Kristoo sese-o se-o, n kaapo mo eyee bo lee keto ne mo a waa sa Wuribware-o se.

¹⁸⁻¹⁹ Amaa mo e dan dun nee na n tawe kemo ne Kristoo a yere mo se waa sa ne nde se awuye-o a bo bu Wuribware-o, na mo asen tawese, na mo awaase, na akpenyeyeto ne mo a waa-o, na Wuribware a kufwiije timaa a keyaalen-o, na anen ne Kristoo a bo waa amo

* 15:3 Kiliñ 69.9. * 15:9 2 Samuwel 22.50; Kiliñ 18.49. * 15:10 Mbraa kebeesa 32.43. * 15:11 Kiliñ 117.1.
* 15:12 Isaya 11.10 (LXX).

pɛɛɛ-ɔ. Amɔsɛ-ɔ mɔ kɛnare kaa lɛɛ Yɛrosalem ya bɔ fɔ Ilirikum sweɛɛɛ sɛ-ɔ, mɔ a tɔwɛ asɛn timaa amɔ nɛ a gye Kristoo kunju si asɛn-ɔ gywii mɛn tɔn kɛmaa awuye-ɔ lowɛ.

²⁰ Mɔ a kpa nɛɛ feyɛ san kɛmaa n tɔwɛ asɛn timaa-ɔ tɔn kɔ nɛ bɔ mɔn tɛɛ nu Kristoo kɛnyare sɛ-ɔ. Mɔ ya waa anɛn, san-ɔ a mɔn gye feyɛ ɔkɔ a talli nɛ ɔɔ da-ɔ sɛ nɛ mɔ ɛ pwɛɛ mɔ ɛ gya sɛ.

²¹ Mɔ ɛ waa amɔ-ɔ nɛɛ, feyɛ anɛn nɛ baa kyɔɛɛ waa abwareɛn wɔrɛ-ɔ-rɔ-ɔ,

“Na bamɔ nɛ bɔ mɔn tɛɛ ya tɔwɛ mɔ asɛn-ɔ
gywii bamɔ-ɔ nya nju mɔ,
na bamɔ nɛ bɔ mɔn tɛɛ nu-o mɔ
nu amɔ kaase.”*

Mɛn nɛ Pɔɔl a kra feyɛ ɔ bɛɛ ɔ yɔ-ɔ

²² Bɔ lɛɛ anɛn nɛ mɔ a tu kpa bweɛtɔ ya tɔwɛ abwareɛn-ɔ gywii asɛɛ bweɛtɔ-ɔ sɛ, nɛ bɔ fɔ mbeyɔmɔ, mɔn tɛɛ taare nya kpa bɔ ka mɔnɛ kanɔ.

²³⁻²⁴ Amaa mbeyɔmɔ fɛraa, mɔn lɛɛ n de kusun ɛsweɛɛ amɔ sɛ a n waa. Amɔsɛ-ɔ amɔ a gye nsu kanɔ nko nɛɛ feyɛ mɔ a kpa kɛbɔnɔ mɔnɛ nɛ mɔn tɛɛ taare-ɔ sɛ-ɔ, mɔ ɛ kyɔn mɔ ɛ yɔ Spaniya sweɛɛɛ sɛ mɔ ɛ bɔrɔ mɔnɛ aye, na n ka mɔnɛ kanɔ. Na mɔ ya bɔ gyi akatɔ mɔnɛ asɛ kafwɛɛ, na mɔn' nya taare kya mɔ-rɔ, na n kya mɔ kpa-ɔ sɛ.

²⁵ Amaa mbeyɔmɔ fɛraa mɔ ɛ kpa feyɛ n yɔ Yɛrosalem man-nɔ ya kya Wuribware asɛɛ nɛ bɔ bɔ mɛn-ɔ-rɔ.

²⁶ Kɛtɔ sɛ nɛ mɔ ɛ yɔ mɛn-ɔ ɛ gye feyɛ asɔrɛɛ asɛɛ nɛ bɔ bɔ Makedoniya na Akaya ɛsweɛɛɛ sɛ-ɔ a da bamɔ ɛyɛɛ sɛ feyɛ ba kyɔnwɛ Kristoo awuye nɛ ba wu kitiri, nɛ bɔ bɔ Yɛrosalem man-nɔ-ɔ atanɛ.

²⁷ Bamɔ fɔnɔn ya da bamɔ nkrɔnɔ sɛ kra anɛn a asɛn-ɔ. Amaa kasɛntin fɛraa, a kyɔ a tiri feyɛ bɔ sa Yudaa awuye atiripɔ amɔ kɔtɔkɔ. A lɛɛ feyɛ ndɛ sɛ awuye-o a bɔrɔ Yudaa awuye si nya nyure nɛ n ya lɛɛ sɔsɔ-ɔ. Amɔsɛ-ɔ nɛnfɔ a bware feyɛ bɔ bɛɛ sa bamɔ kayɛ mɔ-rɔ atɔ nɛ Wuribware a bɔ yure bamɔ-ɔ akɔ.

²⁸ Mɔ ya nju feyɛ atanɛ-ɔ a lweɛ bamɔ kɛsarɛɛ-rɔ, na nkeɛ, n kya sɛ yɔ Spaniya sweɛɛɛ sɛ. Amaa mɔ ɛ yɔ, mɔ ɛ bɔrɔ a n ka mɔnɛ kanɔ.

²⁹ N nyi feyɛ mɔ ya bɔ ka mɔnɛ kanɔ, a waa dɛɛ n de Kristoo nyure pɛɛɛ a m baa mɔnɛ.

³⁰ Mɔ kɔsɔbɛɛ-ana, mɔnɛ a gya anɛ nyanɛɛ Yeesuu Kristoo nɛ Wuribware a kufwiinɛ timaa-o a sa nɛ mɔnɛ ɛ kpa mɔ asɛn-ɔ sɛ-ɔ sɛ-ɔ, mɔ ɛ kɔrɛ mɔnɛ nɛɛ feyɛ mɔn' dɛɛ kya mɔ-rɔ kɔrɛ kɛbwarekɔrɛ kɛnɛn sa mɔ.

³¹ Mɔn' gye nkrɛɛ kɔrɛ kɛbwarekɔrɛ feyɛ Wuribware lɛɛ mɔ lɛɛ bamɔ nɛ bɔ bɔ Yudeya sweɛɛɛ sɛ, nɛ bɔ maa kɔrɛ Kristoo ba gyi-o kɛsarɛɛ-rɔ. Na mɔn' kɔrɛ nyɔsɛpɔ feyɛ Yɛrosalem asɔrɛɛ asɛɛ-ɔ kɔrɛ atanɛ nɛ n de mɔ ɛ yaa bamɔ-ɔ.

³² Mɔ ya waa amɔ-ɔ pɛɛɛ lowɛ, mɔ mɛɛrɛ i di mɔ. Na Wuribware ya sure, m ba mɔnɛ asɛ bɔ ka mɔnɛ kanɔ kyɛkyɛɛ, na anɛ waa abɛɛ wɔrɛ.

³³ Mbeyɔmɔ, mɔ ɛ kɔrɛ kayɛyuri sapɔ-ɔ Wuribware nɛɛ feyɛ ɔ gya mɔnɛ pɛɛɛ kameɛ. Amɛyɛ.

16

Kanɔka

¹ Mɔ ɛ kɔrɛ mɔnɛ nɛɛ feyɛ anɛ pɛkyɛɛ Fiibii ya ba mɔnɛ asɛ, mɔn' kra mɔ nɛɛnɛɛ. ɔ gye akyarɔpɔ-ɔ ɔkɔ nɛɛ, nɛ ɔ waa kusun ɔ sa asɔrɛɛ awuye nɛ bɔ bɔ Kɛnkɛya man-nɔ-ɔ.

² Mɔn' kra mɔ nɛɛnɛ anɛ nyanɛɛ kɛnyare-rɔ, feyɛ anɛn nɛ a bware bɔ sa Wuribware asɛɛ feyɛ bɔ waa-ɔ. Na, mɔ ɛ kpa kɛtɔ kɛmaa bɔ lɛɛ mɔnɛ asɛ, mɔn' kya mɔ-rɔ na ɔ nya kɛmɔ, a lɛɛ feyɛ ɔ gye nyare timaa asɛɛ bweɛtɔ asɛ na mɔ asɛ.

³ Mɔ ɛ ka Prisikila na Akwila nɛ bɔ gye mɔ bɛɛkɔ-ana, nɛ anɛ ɛ waa Kristoo Yeesuu kusun-o kanɔ.

⁴ Baa kperi mɔ sɛ bɔ dɛɛ a bɔ mɔɔ bamɔ. N gye mɔ wɔrɛ ɛ gye nɛ mɔ ɛ sa bamɔ anɛɛ. Ndɛ sɛ awuye-o-ro asɔrɛɛ awuye pɛɛɛ nɛ mɔ i sun mɔ ɛ sa-ɔ gbaa ɛ sa bamɔ anɛɛ na kɔwaa.

⁵ Mɔ ɛ ka asɛɛ nɛ ba gyanɛɛ ba waa asɔrɛɛ bamɔ lɔn-nɔ-ɔ kanɔ.

Mɔ ɛ ka mɔ nyare timaa Ipeenitus kanɔ. Mɔ ya gye nkrɛɛ kii Kristoonyi Asiya sweɛɛɛ pɛɛɛ sɛ.

⁶ Mɔ ɛ ka Mariya nɛ oo sun kɛnɛn sa mɔnɛ-ɔ kanɔ.

⁷ Mɔ ɛ ka mɔ kɔwɛbɛɛ-ana Andrunikus na ɔkyɛɛ Yuniya kanɔ. Mɔ aa bamɔ nɛ baa dɛɛ tii san kɔ-ɔ. Bɔ gye Kristoo ayaa-rɔ ayɛrɛpɔ-ɔ bɔkɔ, nɛ bɔ de kɛnyare timaa. Baa daa mɔ gbaa ikii Kristoo awuye.

⁸ Mɔ ɛ ka Ampriyas kanɔ. ɔ gye mɔ kɔsɔbɛɛ Kristoonyi, nɛ mɔ ɛ kpa mɔ asɛn bweɛtɔ.

* 15:21 Isaya 52.15 (LXX).

⁹ Mò e ka Orabanus, mò bεεkò nε mò aa mò mpepeyo a waa Kristoo kusun-o kanò.

Mò e ka mò nyare timaa Staakis kanò.

¹⁰ M bεε mò e ka Apilees kanò. Oo gyi aworefoò bọ lee aneη nε ò gya Kristoo a ekpα-ò se-ò se, nε ò lee amò-rò feye Kristoonyi kasenηij-o.

Mò e ka Aristobulus lη-nò awuye kanò damenanse.

¹¹ Mò e ka mò kowebεε Hεròdeyoη kanò.

Mò e ka Naakisus lη-nò awuye nε bọ gye anε nyanpe Yeessu Kristoo asεse-ò kanò.

¹² Akyee anyò mò, Trifiinaa na Trifoosa i sun kenken ba sa anε nyanpe. Mò e ka bamò anyò amò kanò nεεnε.

M bεε mò e ka anε nyare timaa Pεesis kanò. Mò gbaa bεε ò gye òkyee kò nε ò waa kusun kenken sa anε nyanpe-ò.

¹³ Mò e ka Rufus kanò damenanse. Anε nyanpe a lee mò kpa mò asenη bweeto. Mò e ka mò nyi gbaa kanò. Ò kra mò feye aneη nε n na e kra mò-ò.

¹⁴ Mò e ka asεse mò kanò, Asinkritus na Feleegon na Hεemes na Patrobas na Hεemas na anε kosobεε-ana pεεe nε bọ bọ bamò ase-ò.

¹⁵ M bεε mò e ka asεse mò gbaa kanò, Filologus na Yuliya na Niriyus na mò pekyye na Olimpas na Wuribware asεse pεεe nε bọ bọ bamò ase-ò.

¹⁶ Nkee, mon' ka abεε kanò damenanse sa mò. Kristoo asoreε asεse pεεe e ka monε kanò.

Pool a asen-ò lalalowe

¹⁷ Mò kosobεε-ana, mò e korε monε nee feye mon' sa asen awuye-o si. Mon' dee kwaye bamò nε ba nyera asεse mbontò-rò, nε ba sa a mon' turi ketò nε monε e kore monε i gyi-o-ro-o, na bamò nε ba kaapo ato nε a kye amò nε monε a kyò suye-o.

¹⁸ N gye anε nyanpe nε aneη a asεse-ò i sun. Bọ gya ketò nε bamò fηfη e kpa-ò se nee. Bọ de bamò nnòkòne-ò ba penna asεse nε bamò mfeere maa kreε ikyurowi-o nee.

¹⁹ Mbeyòmò a bọ mò kòne feye òkema a kyò nu aneη nε monε fεraa monε yere-rò kenken, nε monε gya abwaresen-ò se-ò. Amaa mò e kpa feye monε kanyiasen nε monε de-o sa a mon' gya ketò nε ke gye kitimaa-o si, na mon' kwaye kowaa ketò nε ke gye bọye-ò.

²⁰ A san kafwee, kayeyuri sapò-ò Wuribware e sa a mon' kyikye Òbnsam se. Mò e korε kebwarekore feye anε nyanpe Yeessu yure monε.

²¹ Mò bεεkò Timotii nε mò aa mò mpepeyo e waa Kristoo kusun-o e ka monε kanò. Mò kowebεε-ana Lukiyus na Yason na Sosipata gbaa e ka monε kanò.

²² Mò, Teretiyus, nε mò a kyore wore mò sa Pool-ò e ka monε kanò anε nyanpe kenya-re-rò.

²³ Gayus nε mò, Pòl, n te mò lη-nò-ò e ka monε kanò. Kristoo awuye nε bọ bọ mfeε-ò pεεe e gyanηe mò aye nee ba waa asoreε.

Irasisus nε ò gye man kusun òdeεresepo mfeε-ò na anε kosobεε Kwaatus e ka monε kanò.

[²⁴ Mò e korε kebwarekore feye anε nyanpe Yeessu Kristoo yure monε.]

²⁵ Nkee mon' sa a anε kyorò Wuribware, a lee feye mò e gye nε ò taare na ò sa monε keyaalē na mon' bọ kya se kore asen timaa bọ lee Yeessu Kristoo kunu si nε mò e tawε-ò gyi. Asen timaa mò, Wuribware a taa amò bọ kweero hareε pwεε nε ò deε twee kaye.

²⁶ Amaa mbeyòmò Wuribware, mò nε o te nsu pεεε-ò, a sa kanò feye asen timaa mò nε mò akyaamε nε baa deε kyena-ò a bεε kyore amò asen waa abwaresen wore-ò-rò-ò lee ifuri, na kaye-rò asεse pεεε nya nu amò asen, na bọ kore gyi, na bọ gya amò se.

²⁷ Wuribware gye òkonkò nee kpen. Mò dooo e gye Kanyiasen-pεεε-kun-Bware. Mon' sa a anε borò Yeessu Kristoo si bu Wuribware kedabε nsu pεεε. Ameye.

1 Korintoo awuye

Wore gyenkpere ne Pɔɔl a kyore bo kyonwe Korintoo man-na Kristoo awuye-o

1-2 Mo, Pɔɔl, ne Wuribware a lee feye η kii Kristoo Yeesuu a ayaa-ro ayerepo-o oko na ane kosobee Sostenes e gye ne ane e kyoree wore mo ane e kyonwe Wuribware asoree awuye ne bo bo Korintoo man-na-o. Kasentij, Wuribware a tee mone feye mon' kyena kakyena timaa, na mon' bo kii mo asese Yeesuu Kristoo kokowebee-o-ro, feye anen ne oo lee asese boko ne bo te tonj kema-o sa mo eyee bo lee feye ba tee Yeesuu Kristoo feye bamo nyanje-o. Mo e gye bamo nyanje feye anen ne o gye ane lee-o.

3 Ane e kore kebwarekore feye ane se Wuribware na ane nyanje Yeesuu Kristoo yure mone, na bo sa mone kayeyuri.

Nyure ne Korintoo awuye a kyɔ nya-o

4 Mone Korintoo awuye si, mo e sa Wuribware anse sanj kema, a lee feye Wuribware a borɔ Kristoo Yeesuu si bo yure mone bweeto.

5-6 Mo a ba bo tawe asen timaa bo lee Kristoo kunu si gywii mone-o, kamere-ro mone a yere asen amo-ro kenken, ne Wuribware a sa ne mone a nu mo asen kaase neene, ne o sa mone keyaalen feye mon' kaapo mo asen gywii boko.

7 Kasentij mone monj kine kokore aketo ne aa lee Wuribware a kufwiije timaa-o ase-o ako. Anen se-o mbeyoma mone gywii wore se sanj ne ane nyanje Yeesuu Kristoo bee o ba-o.

8 Ane nyanje Yeesuu Kristoo e gye ne o sa mone keyaalen a o ya bo fo kee, na kake nsi ne o bee o ba-o na oko ma taare poro mone ebaye kwaa se.

9 To, Wuribware a denj tee mone waa mo gyi, ane nyanje Yeesuu Kristoo, a kokowebee-o-ro-o, ane e taare a ane kore mo gyi feye o maa yowe mone a o nare.

Anen ne asoree agyi a keke-ro-o

10 To, mo kosobee-ana, n de ane nyanje Yeesuu Kristoo kenya mo e kore mone feye mone maa keke-ro, amaa mon' waa kokonko, na mon' waa kan konko mone mferere na asen kema ne mone e fa amo asen-o-ro.

11 Keta se ne mo e tawe amo-o e gye feye okyee ko ne ba tee mo e Kilowi a akowebee-o a bo tawe gywii mo feye mone wore wore e ko.

12 Keta ne mo e kaapo-o e gye feye mone okema keta ne o tawe-o kwee mo beeko asoree kigyi lee si. Mone-ro oko ye, "N gya Pɔɔl se nee." Oko mo ye, "M feraa, n gya Apolos si nee." Oko mo ye "M feraa, n gya Peetroo si nee." Ne oko mo ye, "M feraa, n gya Kristoo si nee."

13 Abaa! Emene ne ba waa a bo ke Kristoo-ro kyikpuri kyikpuri? Mo, Pɔɔl, ne baa da bo mera kiyi kpare-abee-ro se sa mone aaa? Beee mo, Pɔɔl, kenya-ro ne baa bo mone asuu aaa? Daabii!

14 Mo e sa Wuribware anse feye mo fɔnfɔn a monj bo mone-ro oko asuu, amo Krisipus na Gayus.

15 Feye mo a dee bo mone bweeto asuu nee, weete mone bweeto dee tawe feye mo fɔnfɔn kenya ne mo a bo bo mone asuu.

16 O, mo a nyinji si feye mo a bo Stifan na mo lonj-na awuye asuu, amaa ma taare a η nyinji si feye mo a bo boko mo asuu beee monj bo.

17 Kusuj ne Kristoo a sunj mo feye η waa-o e gye feye n tawe asen timaa-o gywii asese. Anen a abwasesen kotawe-o tiri a kyɔ feye mo a bo asese asuu-o. Ne mo abwasesen kotawe-o-ro, o monj sunj mo nee feye n tawe anyiasenjen nee. A dee a gye anen nee weete n gye anen ne Kristoo a wu kiyi kpare-abee-ro se-o ya sa ne mone a gya mo se, amaa mo kanyiasen se.

Anen ne kaye-ro asese e fa feye Wuribware asen maa sa kanyiasen-o

18 Kasentij, mbeyoma keta ne ane e kaapo bo lee Kristoo kuwu kiyi kpare-abee-ro se-o du nee feye kanyiasen a monj bo amo-ro-o sa boko ne bo maa nya nkpa na kukyure ne a monj de kee-o. Amaa bamo ne Wuribware dee o morowe-o ase feraa kpa amo se ne Wuribware bo o de mo keyaalen-o o sunj mo kusuj-o nee.

19 Feye anen ne baa kyoree waa abwasesen wore-o-ro,

Wuribware ye, "Mo e nyera kanyiasen ne anyiasenpo-o de-o, mo e sa a bamo ato kinyi peee waa kwaa."*

* 1:12 Ayaa-ro ayerepo-o asuj 18.24. * 1:19 Isaya 29.14 (LXX).

20 Amo a gye aneη-ɔ, kaye mɔ-rɔ a anyiasenpɔ na ikii agyiiripɔ timaa-o na mbraa akaapɔpɔ-ɔ a kii feye bamɔ a moη nyi asen-ɔ.

21 Aa prɛ Wuribware ne o nyi asen ɔ kyɔ bamɔ pɛɛɛ-ɔ feye kaye mɔ-rɔ a asɛsɛ-ɔ ma ba bamɔ kanyiasen a bɔ bɔ gyii mɔ. Amaa fɛraa aa gyi Wuribware akatɔ feye mɔ a ba abwaresen ne anɛ a tɔwe-ɔ ne anyiasenpɔ-ɔ ye a moη de kaase-ɔ bɔ moηwe bamɔ ne baa bɔ kɔɔrɛ Kristoo gyi-o.

22 Mɔ fɔηfɔη asɛsɛ Yudaa awuye-o ye, “Waa akpɛneyeɛtɔ kɔ bɔ kaapɔ pwɛɛ na anɛ dɛɛ kɔɔrɛ gyi feye Yeesuu e gye Kristoo.” Moηe fɔηfɔη asɛsɛ Griiki awuye-o mɔ ye, “Ba kanyiasen bɔ kaapɔ fɔ asen-ɔ kaase.”

23 Amaa anɛ fɛraa, anɛ e tɔwe aneη ne Wuribware a sun Kristoo, ne oo wu kiyii kpare-abɛɛ-rɔ sɛ-ɔ. Yudaa awuye fɛraa maa taare a bɔ kɔɔrɛ gyi feye Wuribware a waa aneη a atɔ-ɔ. A du nee feye kefore ne ba da keyaa kemɔ sɛ ba lee ba da-ɔ. Griiki awuye fɛraa ase, anɛ abwaresen kotɔwe-ɔ du nee feye amo a moη de kaase-ɔ. Bɔ maa taare a bɔ nu ketɔ sɛ ne a bware feye ɔkɔ wu kiyii kpare-abɛɛ-rɔ sɛ-ɔ kaase.

24 Amaa bamɔ ne Wuribware a tee feye bɔ ba mɔ asɛ-ɔ fɛraa, bɔ gye Yudaa awuye bɛɛɛ bɔ gye Griiki awuye nee ooo, abwaresen ne anɛ e tɔwe-ɔ e gye feye bɔ boηɔ Kristoo si bɔ ηu Wuribware keyaalen na kanyiasen.

25 Amosɛ sɛ-ɔ, ɔkɔ ya fa feye Wuribware moη nyi asen ooo, mɔ-ɔ mɔ kanyiasen kyɔ nyiηkpasɛ lee-o. Ne ɔkɔ ya fa feye Wuribware moη bɔ len ooo, mɔ-ɔ mɔ keyaalen kyɔ nyiηkpasɛ lee.

26 Mbeyɔmɔ, mɔ kosɔbɛɛ-ana, moη' nyiηji aneη ne moηe dɛɛ moηe du san ne Wuribware a tee moηe feye moη' bɔ kii mɔ asɛsɛ-ɔ sɛ. Moηe-rɔ kafwee kɔ ne asɛsɛ e tee feye anyiasenpɔ. Moηe-rɔ kafwee kɔ ne baa sa keyaalen maη-ɔ-rɔ. Moηe-rɔ kafwee kɔ e gye awure akowɛɛɛ.

27 Amaa Wuribware a ba atɔ ne a bɔ kaye mɔ-rɔ, ne asɛsɛ e fa amo feye a moη de kaase-ɔ bɔ sa ne ipeere a nya anyiasenpɔ-ɔ. Ne ɔɔ bɛɛ ba atɔ ne a bɔ kaye mɔ-rɔ, ne asɛsɛ ye a moη de elɛη-ɔ bɔ sa ne ipeere a nya ayaalenpɔ-ɔ.

28 Aneη dɛɛ ne Wuribware a ba kaye mɔ-rɔ a atɔ ne asɛsɛ maa bu feye a gye kotɔkɔ-ɔ bɔ gya atɔ ne ba fa feye a gye adabɛ-ɔ bɔ twee. Ne ɔɔ bɛɛ ba atɔ ne kaye-rɔ a asɛsɛ-ɔ e tee feye a moη gye sɛye-ɔ bɔ gya atɔ ne bɔ ye a gye adabedabɛ-ɔ bɔ twee.

29 Amosɛ-ɔ ɔkɔ maa taare a ɔ kaapɔ mɔ eyee Wuribware akatɔ-rɔ.

30 Wuribware e gye ne ɔɔ sa ne moηe a tii Kristoo kɔkɔwɛɛɛ sɛ. Amosɛ ne anɛ Kristoo awuye ase, ketɔ ne Kristoo a waa sa anɛ-ɔ e kaapɔ aneη ne Wuribware a kanyiasen-ɔ mɔ du-o. Bɔ lee feye ɔɔ waa anɛ asɛsɛ timaa, ne oo lee anɛ sa mɔ eyee, ne ɔɔ kɔɔrɛ anɛ, ne anɛ a nya anɛ eyee.

31 Amosɛ sɛ-ɔ, feye aneη ne baa kyɔrɛɛ waa abwaresen woηe-ɔ-rɔ-ɔ,

“Sa a ɔkɔ ne ɔ kaapɔ mɔ eyee-ɔ
kaapɔ eyee feye o nyi mɔ, Wuribware.”*

2

Kanyiasen kasɛηtij ne ka lee Wuribware a kufwiije-o ase-ɔ

1 Mɔ kosɔbɛɛ-ana, m fɛraa, mɔ a bɔ tɔwe abwaresen gywii moηe-ɔ, moη ba asenkparegyi dabe dabe na kanyiasen ne mɔ a bɔ tɔwe.

2 Amaa mɔ a fa mfɛɛrɛ feye mɔ a bɔ moηe ase-ɔ, mɔ e ba mɔ mfɛɛrɛ a m bɔ dɔηη Yeesuu Kristoo dooo si na ketɔ sɛ ne oo wu kiyii kpare-abɛɛ-rɔ sɛ-ɔ sɛ.

3 Mɔ a ba moηe ase-ɔ na mɔ kayɔwɔrɛ-rɔ du mɔ yɔrɛyɔrɛ, na mɔ e fa mfɛɛrɛ kufu si.

4 Mɔ a kaapɔ abwaresen-ɔ, moη ba nyiηkpasɛ kanyiasen na asenkparegyi ne a popɔrɛ-ɔ nee bɔ kaapɔ moηe. Amaa mɔ sɛnsa sasɛ-rɔ ne Wuribware a kufwiije timaa-o a lee mɔ keyaalen-ɔ bɔ popɔrɛ moηe.

5 Amosɛ-ɔ, moηe a bɔ kɔɔrɛ Kristoo gyi-o, moηe kɔkɔrɛgyi-o moη yere nyiηkpasɛ kanyiasen sɛ nee, amaa Wuribware keyaalen sɛ ne ke yere.

6 Amo-ɔ pɛɛɛ gbaa ooo, asen ne anɛ e tɔwe anɛ i gywii bamɔ ne bɔ gye akɔrɛgyipɔ kasɛηtij-o gye kanyiasenɛη kasɛηtij. Amaa a moη gye kanyiasen ne ka gye ndɔɔ a kaye mɔ lee-o nee, bɛɛɛ asɛsɛ ne bɔ gye agyɛηkpɛɛpɔ ndɔɔ-ɔ lee-o nee. Aneη a kanyiasen ne ka du feye bamɔ lee amo-ɔ maa lɔηηɔ sɛye.

7 Amaa ketɔ ne anɛ e tɔwe kemɔ asen-ɔ e gye Wuribware a kanyiasen ne kaa kweɛrɔ haree lee san ne ɔɔ twee kaye-ɔ, ne mbeyɔmɔ kaa lee ifuri-o. Amo e gye feye ɔɔ kra mfɛrɛ feye anɛ Kristoo akɔrɛgyipɔ-ɔ e nya kedabe na wuraa.

* 1:31 Yeremeya 9.24.

⁸ Ndoo a kaye mo-ro a ayaalenro-o okonko gbaa mon nyi anen a kanyiasen-o. Bo dee bo nyi Wuribware a kanyiasen amo nee-o, weete ba pini Yeessu feye mo e gye kaye-ro a asese-o nyanpe dabe, ne bo maa da mo a bo bo mera kiyii kpare-abee-ro se.

⁹ Feye anen ne Wuribware kyaamee ko a kyoree waa abwaresen wore-o-ro,

“Oko mon tee nu, oko mon tee nu, oko mon tee pini keto ne Wuribware a waa siraa sa bamo ne ba kpa mo asen-o.”*

¹⁰ Anen a ato-o ne Wuribware a bor-o mo kufwiije timaa-o si lee amo bo kaapo ane. Wuribware a kufwiije-o e deere keto kemaa-ro. Wuribware mfere ne n kweero-o gbaa, mo kufwiije-o e deere-ro.

¹¹ Nse i nyi nyinjkrase mfere, amo sese amo kufwiije. Anen dee ne Wuribware a kufwiije-o wore e gye ne o taare a o pini Wuribware mfere.

¹² Mbeyomo n gye kaye mo-ro a kanyiasen-o ne ane de ane nkpono-ro, amaa Wuribware a kufwiije timaa ne o bo kyonwe ane feye ane taare nu ato ne Wuribware a sa ane mo kepre se-o.

¹³ Amose se-o ane e sa senja, ane mon de asenkpargyi ne ane a suye lee anyiasenro ase-o ane e waa-ro, amaa amo ne aa lee Wuribware a kufwiije-o ase ne ane de ane e waa-ro. Ane e kaapo ato ne aa lee Wuribware na mo kufwiije-o ase-o kaase ane i gywii bamo ne baa nya mo kufwiije-o bamo nkpono-ro-o nee.

¹⁴ Nyinjkrase ne o gya kaye mo-ro asen se-o maa taare a o sure ato ne ane e towe bo lee Wuribware a kufwiije-o si-o si. O fa feye anen a ato mo mon de kaase. Kasentij si o maa taare a o kore anen a ato-o gyi, a lee feye Wuribware a kufwiije-o si dooo ne o bor na o taare nu amo kaase.

¹⁵ Sese ne Wuribware a kufwiije-o te mo kakpono-ro-o e taare a o nu ato mo peee kaase, amaa oko ne mo kufwiije-o mon te mo-ro-o maa taare a o nu keto ne ke bo anen a sese-o kakpono-ro-o.

¹⁶ Baa kyoree abwaresen wore-o-ro feye,

“Nse i nyi Wuribware mfere, na o taare a o ka mo asen?”*

Amaa ane ne Wuribware a kufwiije-o te ane-ro-o feraa, ane e taare a ane nu Kristoo mfere.

3

Mon ma nyera Wuribware sanjpra-o

¹ Mo kosobee-ana, mo a gye nkree ba mone ase mo e towe abwaresen-o, mon taare sa senja gywii mone feye anen ne mo e sa senja mo i gywii asese ne Wuribware a kufwiije-o bo bamo nkpono-ro-o. Mo a sa senja gywii mone nee feye mone a gye kaye mo-ro asese ne baa den kowe bamo waa Kristoo kokowebee-ro-o.

² San amo mone mon taare nu abrese-ro kekaapo kaase, feye anen ne keegy kagyngyii maa taare a o gyi ateese-o. Amaa mone a taare nu ato ne a mon bo len-o kaase, anen ne keegy kagyngyii e taare a o nyapo-o. Haree mbeyomo gbaa mone maa taare a mon' nu abrese-ro kekaapo kaase.

³ A lee feye mone san mone gya ato ne bamo ne bo mon gye Kristoo awuye-o e waa-o se. Keto ne mo e towe-o e gye feye kokwee na ek-o bo mone mbono-ro. Amo-o maa kaapo nee feye mone san mone bo kaye mo kaase, ne mone gya kam o asen se aaa?

⁴ Mone-ro oko ya qos o ye, “N gya Poo! se nee,” na mo beeko asoree kigy mo towe feye, “M feraa n gya Apolos si nee.” Amo-o maa kaapo nee feye mone gya ato ne bamo ne bo mon gye Kristoo awuye-o gya se-o se aaa?

⁵ Mon' kee e, nse e gye mo, Poo! Ne nse e bee o gye Apolos? Anen mon gye ayaafore ne mone a bor ane se bo kore ane nyanpe Kristoo gyi-o nee eee? Wuribware e gye ne o sa okemaa na mo kusun ne o waa o sa mo-o.

⁶ Oko i dwii atodwii, ne oko mo e wee se nkyu. Amose se-o Wuribware ya bo yera feye mo, Poo!, e gye ne mo a gye nkree towe abwaresen gywii mone, ne amo kam-e-ro Apolos a ba, ne o bo kaapo mone Wuribware a asenkpargyi-o bweeta. Amaa Wuribware e gye ne o sa ne atodwii-o e kwee dan. Wuribware e gye ne o sa ne mo asenkpargyi-o i tii si mone nkpono-ro.

* 2:9 Isaya 64.4. * 2:16 Isaya 40.13 (LXX).

⁷ Amosé se-ɔ, m̀ò n̄e o dwii-o na m̀ò n̄e ɔ w̄eɛ se nkyu-o moŋ de kedab̄e bweɛt̄o. Amaa m̀ò n̄e ɔ sa n̄e at̄o dwiise am̄o e kw̄eɛ, n̄e a dan-ɔ e gye n̄e o de kedab̄e bweɛt̄o ɔ kyɔ bam̄o p̄eɛɛ. An̄eŋ a s̄ese-ɔ e gye Wuribware.

⁸ M̀ò n̄e o dwii-o na m̀ò n̄e ɔ w̄eɛ se nkyu-o de kan̄o k̄oŋk̄o bam̄o asun̄-no n̄eɛ. Bam̄o ɔk̄emaa e nya m̀ò kak̄oka an̄eŋ n̄e oo sun̄ b̄oɔ-ɔ se n̄eɛ.

⁹ An̄e gye Wuribware asun̄p̄o, n̄e an̄e p̄eɛɛ i sun̄ m̀ò k̄oɔɔ-r̄o. M̀on̄e du n̄eɛ feye Wuribware k̄oɔɔ-ɔ.

¹⁰⁻¹¹ M̄ beɛ taa feye m̀on̄e Kristoo awuye du n̄eɛ feye Wuribware l̄oŋ-ɔ. Wuribware a sa m̀ò kanyias̄eŋ feye ŋ kii ɔpw̄eɛp̄o br̄ese, n̄e m̀ò a ba kanyias̄eŋ am̄o b̄o da Wuribware l̄oŋ talii. N̄e ɔk̄o m̀ò a b̄o pw̄eɛ b̄o gya talii-o si, Yeesuu Kristoo e gye talii-o. Ɔk̄o m̀on̄ de kpa feye ɔ pw̄eɛ Wuribware a l̄oŋ-ɔ b̄o gya talii ban̄ban̄ se. Amaa ɔk̄emaa sa se an̄eŋ n̄e o sun̄ a ɔ sa Wuribware-ɔ, feye an̄eŋ d̄eɛ n̄e s̄ese sa se ba at̄o n̄e a maa kyw̄eɛ-ɔ b̄o pw̄eɛ l̄oŋ b̄o yera talii-o si.

¹² An̄eŋ a at̄o m̀ò n̄e a maa kyw̄eɛ-ɔ gye atann̄e pipee b̄eɛɛ afufuri b̄eɛɛ abu yaw̄o l̄eŋse. Amaa ayii na t̄eŋp̄ereŋ na k̄etaapa e taare a a kyw̄eɛ.

¹³ San̄ k̄o e ba a ɔ b̄o ba n̄e an̄e p̄eɛɛ i ŋu at̄et̄om̄ŋta n̄e asese a b̄o pw̄eɛ-ɔ. San̄ am̄o e gye kake nsi n̄e Kristoo i kin̄ŋi a ɔ ba-ɔ. Kake nsi am̄o ɔ ba deɛkpa n̄eɛ ɔ b̄o kyɔ nyin̄kpase k̄emaa kusun̄-no k̄eɛ.

¹⁴ K̄et̄o n̄e nyin̄kpase a pw̄eɛ-ɔ e san̄ k̄e gya talii-o si, na k̄e m̀on̄ kyw̄eɛ, am̄o f̄eraa ɔ nya m̀ò kak̄oka.

¹⁵ Amaa n̄e deɛkpa-ɔ ya kyw̄eɛ k̄et̄o n̄e ɔ pw̄eɛ-ɔ, am̄o f̄eraa oo sun̄ kwaa n̄eɛ. Amaa m̀ò f̄oŋf̄oŋ f̄eraa, Wuribware i lee m̀ò. O du n̄eɛ feye ɔnyare n̄e m̀ò l̄oŋ p̄eɛɛ a kyw̄eɛ, n̄e ɔ s̄ere l̄eɛ l̄oŋ-ɔ-r̄o ɔ kpa m̀ò kun̄u ŋkpa-ɔ.

¹⁶ M̀on̄' sa a m̄ beɛ taa feye m̀on̄e Kristoo awuye p̄eɛɛ du n̄eɛ feye Wuribware sun̄kpa n̄e m̀ò kufwiin̄e timaa-o te-ro-o.

¹⁷ Amosé se-ɔ, ɔk̄emaa n̄e ɔ kpa feye ɔ nyera Wuribware sun̄kpa-ɔ, Wuribware e nyera m̀ò. A l̄eɛ feye Wuribware sun̄kpa-ɔ moŋ de iyisi. M̄ beɛ m̀ò e t̄ow̄e feye m̀on̄e du n̄eɛ feye Wuribware sun̄kpa-ɔ.

¹⁸ Amosé se-ɔ, m̀on̄e ma sa a ɔk̄o penna m̀ò eȳeɛ. Ɔk̄o e b̄o m̀on̄e-r̄o n̄e ɔ fa feye o nyi as̄eŋ kaye m̀ò-r̄o, am̄o f̄eraa, s̄ese-ɔ yuri eȳeɛ, na o kii feye kayaagyi-o, na ɔ nya kii onyias̄eŋp̄o kas̄eŋtin̄ si.

¹⁹ A l̄eɛ feye k̄et̄o n̄e kaye m̀ò-r̄o as̄ese ye k̄e gye kanyias̄eŋ-ɔ, Wuribware f̄eraa maa t̄eɛ k̄em̄o e kanyias̄eŋ.

Feye an̄eŋ n̄e baa kyɔr̄eɛ waa abwares̄eŋ wor̄e-ɔ-r̄o,

“N̄e ɔ kra b̄ok̄o n̄e b̄o ye bam̄o akat̄o a t̄eŋ-ɔ m̀ò kat̄eɛ-r̄o.”*

²⁰ Baa beɛ kyɔr̄eɛ waa abwares̄eŋ wor̄e-ɔ-r̄o feye,

“Wuribware nyi anyias̄eŋp̄o mf̄eɛr̄e,
n̄e o nyi feye m̄ maa waa k̄ot̄ok̄o.”*

²¹ Em̄on̄e se n̄e m̀on̄e e kaap̄o m̀on̄e eȳeɛ s̄ese dimaadi si? A l̄eɛ feye k̄et̄o k̄emaa gye m̀on̄e lee n̄eɛ.

²² M̀ò, P̄oɔl, na Apolos, na Peetroo, an̄e p̄eɛɛ i kperi m̀on̄e se n̄eɛ an̄e e waa Wuribware kusun̄. Amosé-ɔ kaye m̀ò p̄eɛɛ b̄o-r̄o b̄o sa m̀on̄e n̄eɛ. Hareɛ m̀on̄e te b̄eɛɛ m̀on̄e i wu ooo, hareɛ mb̄eyom̄o b̄eɛɛ kam̄eɛ-r̄o ooo, k̄et̄o k̄emaa n̄e ki te-o te b̄o sa m̀on̄e.

²³ K̄et̄o se n̄e a du an̄eŋ-ɔ e gye feye Kristoo e b̄o m̀on̄e, n̄e Wuribware m̀ò e b̄o Kristoo.

4

An̄eŋ n̄e Kristoo si Wuribware aya-r̄o aȳerep̄o a kii feye b̄o moŋ nyi as̄eŋ-ɔ

¹ Amosé se-ɔ, an̄e Kristoo ak̄oɔr̄egyip̄o p̄eɛɛ a b̄o Kristoo kaase-ɔ se-ɔ, m̀ò e kpa a m̀on̄' fa m̀ò, P̄oɔl, na Apolos mf̄eɛr̄e feye an̄e e gye Kristoo ayaaf̄ore n̄e Wuribware a lee m̀ò akwēer̄oɔ b̄o kaap̄o-ɔ.

² K̄et̄o n̄e k̄o kyɔ, n̄e ki tii si-o e gye feye an̄eŋ a ayaaf̄ore-ɔ kaap̄o feye Wuribware e taare a ɔ k̄oɔr̄e bam̄o gyi.

³ Amaa m̄ f̄eraa, kan̄o ŋk̄emaa n̄e m̀on̄e b̄eɛɛ b̄ok̄o e t̄ow̄e m̀ò kun̄u si as̄eŋ-ɔ a moŋ tiri m̀ò bweɛt̄o. Kas̄eŋtin̄ si ma gyi m̀ò f̄oŋf̄oŋ as̄eŋ.

⁴ M̀on̄ nyi k̄et̄o n̄e ba taare a b̄o por̄o m̀ò k̄em̄o se-ɔ. Amaa am̄o-ɔ maa kaap̄o n̄eɛ feye kas̄eŋtin̄ n̄e m̀ò a t̄ow̄e-ɔ, a l̄eɛ feye ɔk̄o n̄e o gyi m̀ò as̄eŋ-ɔ e gye an̄e nyan̄p̄e Kristoo.

* 3:19 Yobu 5.13. * 3:20 Kilin̄ 94.11.

5 Amose se-ɔ, mone ma gyi ane bere oko asen bu mo kepo, na kake ne Wuribware i gyi okemaa asen-ɔ mon tse fo. Kake nsin amo e gye san ne ane nyanpe i kinji a ɔ bo ba-ɔ. Mo e gye ne o lee keto ne ko kweere kibugyii-ro-o kawu a ɔ bo kaapo. Mo e gye ne o lee asese mferre kawu. Ne oko ne mo ya waa ato, Wuribware e gye ne ɔ kyoro mo.

6 Mbeyamo, mo kosobere-ana, mo aa Apolos kenyaere ne mo a bo tawe asen bo kaapo mone, na mon' nya nu feye mone ma waa keto ne baa kyore waa abwaresej wore-ɔ-ro-ɔ kyonj se. Mfaanere ne mone oko maa kaapo mo eyee mo kosobere ko se, na o bu oko mo tosoo.

7 Ne nteto gbaa e gye ne a sa ne mone bokɔ ye mone kyɔ bokɔ? N gye Wuribware ase ne mone a nya keto kemaa ne mone de-o lee aaa? Ɔon. Mo ase ne mone a nya keto kemaa ne mone de-o. Ne emene se ne mone e kaapo mone eyee?

8 O, mo a nu feye mo aa Apolos asen mon tiri mone. Ne ane e bo-ro ooo, ane mon bo-ro ooo, mone de keto kemaa ne mone e kpa-ɔ. Mone a kyɔ kii ato awuye, mone a kii awure Wuribware a kuwure-o-ro, amaa ane mon tii mone se. Amo-ɔ de e gye kasertin nee, weete mo e kpa, na ane aa mone nya tii abee se gyi kuwure.

9 A du nee feye mone a kii agyenkperepo, ne Wuribware a sa ne ane ne ane gye mo ayaa-ro ayerepo-ɔ a sii kamee-ɔ, feye anen ne Roma awuye de isoori ngyanhe ko, ne bamo ne ba lwee bon-no a bo soori isoori-o-ro, bamo ne ba sa ne ba ko abee a bo mo-ɔ a sii kamee-ɔ. Ne a du feye kaye-ro asese peree na Wuribware a mbo ne bo bo sosɔ-te soorikpa mfenj ba deere ane, na bo nu anen ne ane e waa-ɔ.

10 A bee a du nee feye mone ye anen ne ane e tawe Kristoo kunu si asen timaa-o, a kaapo nee feye ane mon nyi asen, amaa mone feraa mone nyi asen, ne mone nyi keto kemaa ne ke gye Kristoo ato-ɔ wee! Ane a po, amaa mone feraa mone bo lenj wee! Asese maa bu ane, amaa mone feraa ba bu mone wee!

11 Bo fo ndoo a kake mo, ane i wu akonj na burufo nee. Aprakere ne ane i bunj. Asese e da ane. Ane mon de ane fonfon elonj.

12 Ane fonfon asaree ne ane de ane i sunj ane e kpa atanne ane i gyi. Asese ya saare ane, amo ane e kore Wuribware feye o yure bamo. Bamo e waa ane aworefɔ, amo ane e waa kanyite.

13 Asese ya sa senja bo kye ane, amo ane e baa ane eyee kaase ane i lee kanɔ. Ane a kii akpafere asese ase bo fo ndoo a kake-o.

14 Mon kyore ato mo bo waa mone ipeere nee. Amaa mo a waa nee a m bo yii mone se feye mo gyi-ana ne mo e kpa bamo asenj bweeto-ɔ.

15 N nyi damenanse feye akaaporo bo mone-ro, na bo nyi asenj bweeto. Amaa haree mone i de akaaporo nkpen nkpen ne ba kaapo mone Kristoo asen-ɔ gbaa, mone mon de ase bweeto. Kasertin si mo ya kii mone se Kristoo kokowebere-ro nsanj ne mo a bo tawe abwaresej gywii mone-ɔ.

16 Amose se-ɔ, mo e kore mone nee feye mon' kase mo kakyena-ɔ-ro.

17 Amose se-ɔ, mo i sunj Timotij mo e kyonwe mone. A du nee feye mo a gye mo gyi ne mo e kpa mo asen-ɔ Kristoo kokowebere-ro-ɔ, ne mo e kore mo mo i gyi. Mo e gye ne o nyanji mone se anen ne n te Kristoo kakyena-ro-ɔ. Mo kakyena amo na kamo ne mo e kaapo asore asore-ro ton kemaa-ɔ gye kakonko nee.

18 Mone bokɔ e fa feye ma lee kinji a m ba mone ase-ɔ se-ɔ. Amose-ɔ mone a waa akatolenj.

19 Amaa ane nyanpe ya sure si, a maa kyee mo e ba mone ase. Mfenj-ɔ ne mo i nu akatolenj awuye mo feye bamo asunj waase kyɔ bamo asenkperegyi aaa.

20 Mone e kpa a mon' kaapo feye mone tii Wuribware a kuwure-o si, n gye senja kesa wore e gye ne a kaapo amo, amo mone de Wuribware keyaalaj mone kakyena-ro.

21 Amose se-ɔ, kemɔ ne mone e kpa? N taa kokyokywee ba bo da mone bere n kpa mone asenj na n yuri eyee ba mone ase aaa?

5

Mon' gya ebaye awaapo ko lee mone asore-ɔ-ro

1 Mbeyamo asenj ko bee a bo-ro. Mo a nu feye mone asoree agyi-o-ro oko a waa abusenjo ko ne bamo ne bo maa sunj Wuribware-ɔ gbaa maa waa anen a ato-ɔ. Keto ne mo e kaapo-ɔ e gye feye ɔ kpa mo seka.

2 Amo e gye anen feraa, emene ne mone e waa a mon' kaapo mone eyee? Keto ne mon' waa-ɔ e gye feye mon' sa a ipeere nya mone, na mon' su. Mon' gya anen a sese ne ɔ waa anen a ato-ɔ lee mone asore-ɔ-ro.

3-5 Haree mo fonfon a monj bo mone ase-ɔ gbaa ooo, mone asenj bo mo kakpon-ro fere. N de m bo mone ase nee, weete ane nyanpe Yeessu kenyaere-ro mo a kyɔ bu mo ne ɔ waa anen a ato-ɔ kepo. Mon' gyanhe, na mon' taa feye m bo mone ase. Mone ya gyanhe, mon' ba ane nyanpe Yeessu Kristoo keyaalaj ne mone de-o bo tawe feye mone e ba anen a nyare-ɔ

a mon' bo waa Jbansam kesaree-ro. Mfen-ro ne o gyi aworefao, na kake nsi ne ane nyanpe i kinji a o ba-o, na o nya mgorawe mo kra.

6 Ata mo a gye anen-ro se-o, a mon' bware feye mon' kaapo mone eyee. Abrese ya tawe feye, "Yiisi kafonfwee e gye ne o sa a bodobodoo peee tin."

7 Kaase e kaapo feye oko ebaye e taare a i tii si, na nkee asese bweeto waa ebaye. Amose se-o, mon' gya ebaye waaapo ne o bo mone-ro-o lee mone-ro, na mon' bee nya kyena, na boye ko ma sa a mone peee waa iyisi. A du nee feye san ne Yudaa awuye i gyi Wuribware-a-kyana-yowe a ateese-o,* ba gye nkpee lee yiisi peee ne o bo bamo elon-ro-o bo twee. Na bo bo moo kasannegyii-o wo. Kristoo du nee feye kasannegyii amo, ne oo yowe mo eyee sa ane, ne baa moo mo.

8 Amose se-o, anen dee ne Yudaa awuye i lee yiisi a bo lee bamo elon-ro-o, ne ba wo Bodobodoo-ne-yiisi-mon-te-ro-o, anen dee ne ane lee kikisi na ebaye ne e ya san e bo ane nkpono-ro lee haree dedaa-o bo twee, na ane waa itimaa, na ane gyi kasentim.

9 Wore ko ne mo a ky kyoree bo kyonwe mone-ro-o, mo a tawe nee feye mone aa bamo ne bo de kakyekpa beee kanyarekpa beee kipurima-o ma nare.

10 Mo a tawe anen-ro, n gye kaye mo-ro asese ne bo de kakyekpa beee kanyarekpa-o, beee ba puri-o, beee bamo ne bamo akato a pee atanne se-o, beee bamo ne bo de apoo-o, beee ba sun ikisi-o ne n de. Feye anen a asese-o ne n dee n de nee-o, amo feraa a tiri feye mon' lee kaye mo-ro.

11 Keto ne mo e kpa a n tawe-o e gye feye mone aa mo ne o tee mo eyee feye Kristoonyi-o, ne o de kakyekpa-o, beee o puri-o, beee mo akato a pee atanne se-o, beee o saare asese-o, beee o gye atabweepo-o, beee apoo wuye-o beee o sun ikisi-o, ma kan nare. Mone aa anen a sese-o ma kan kyena gyi gyare konko-ro gbaa.

12 Amaa asese ne bo mon' tii asoree-o se-o feraa, a mon' gye ane asoree awuye kusun nee feye ane gyi bamo asen. Amaa bamo ne bo bo asoree-o-ro-o feraa, a gye mone kusun kyekyee feye mon' gyi bamo asen.

13 Wuribware e gye ne o gyi bamo ne bo mon' tii asoree awuye-o si-o asen. Amose se-o, feye anen ne baa kyoree waa abwaresej wore-ro-ro-o,

"Mon' lee anen a sese-o lee mone-ro,
na boye-o ten tebo mone mbon-to-ro."*

6

Kristoo awuye ma kan taa abee yo senngyikpa

1 Asen ko bee a bo-ro. Amo e gye feye mone-ro oko na mo beeko Kristoonyi ya nya asen, amo mone e taa asen-o a mon' yaa asenngyipo ne o maa sun Wuribware-o ase, na o gyi asen-o sa mone. Amo ipeere mon' de mone feye mone a waa anen aaa? Emene se ne mone maa sa a mone asoree awuye boko deere asen-ro-o?

2 Mone mon' nyi feye san ko e ba a o bo ba, na Wuribware sa mone ne mone gye mo asese-o kpa feye mon' bo gyi kaye mo-ro asese asen aaa? Anen se-o, amo mone fonfon maa taare a mon' gyi senngyii ne m bo mone mbon-to-ro-o ooo?

3 Mone mon' nyi feye ane Kristoo awuye i gyi Wuribware mba asen aaa? Sarboto asen ne a bo ane kakyena-ro sweere mo se-o ne ane maa taare a ane gyi aaa?

4 Mone ya nya anen a senngyi amo, emene se ne mone de mone e twee bamo ne bo mon' tii asoree se-o akato-ro?

5 Ipeere mon' de mone aaa? Mone mon' de onyiasenpo konko mone-ro ne o taare a o lonjo nsenngyi ne m bo mo beeko-ana Kristoo awuye mbon-to-ro-o ooo?

6 Ne mone e sa ne Kristoonyi e taa mo kosobee Kristoonyi o yaa senngyikpa, bamo ne bo mon' gye Kristoo awuye-o ase feye bo gyi bamo asen! Abaa!

7 Mon' sa a m bise mone feye mone a tee mone de abee mone naa senngyikpa-o, a maa kaapo nee feye Jbansam a ko gyi mone se aaa? Fo kosobee Kristoonyi ya waa fo boye, beee oo ywii fo ato, fo ya nyite mo, a bo feye fo a yaa mo senngyikpa.

8 A mon' bware feye mone a waa boko boye. A mon' bware feye mone Kristoo awuye wore wore gbaa a waa abee boye, na mone i ywii abee ato.

9-10 Mone mon' nyi feye aboyewaapo maa taare a bo tii Wuribware a kuwure-o si aaa? Mone ma kan sa a oko penna mone asen mo se. Asese suyo ne bo maa taare a bo tii Wuribware a kuwure-o si-o e gye bamo ne ba sun ikisi-o na bamo ne ba waa kanyarekpa na kakyekpa-o, na bamo ne ba puri-o, na onyare na mo kosobee onyare ne ba di feye okyee na onyare-o, na bamo ne ba ywii-o, na bamo ne bo de nyasepee-o, na bamo ne bo gye atabweepo-o, na bamo ne ba saare asese-o, na apoo wuye-o.

* 5:7 Kelee Igyipiti 12.1-20. * 5:13 Mbraa kebeesa 22.22 (LXX).

11 Nsan-ɔ aneɲ deɛ ne mone boƙo deɛ mone du. Amaa ane nyanɲe Yeessuu Kristoo kenarye-rɔ, Wuribware a kufwiije-o a kpee mone ebɔye bo twee, ne ɔ taa mone bo sa Wuribware, ne oo lee mone lee mporɔ-rɔ.

Mone nyowore du nee feye Wuribware sunƙpa-ɔ

12 Mone boƙo e towe feye, “Ane de kpa feye ane waa keto kema ne ane e kpa-ɔ.”

To, amaa feraa n gye keto kema ne mone de kpa feye mon' waa-ɔ e gye ne ke e kya mone-rɔ beɛɛ mone beɛko-ana-rɔ. N ye eɛe, fo i de kpa feye fo waa kotokɔ, ne kemɔ i de fo se keyaalen, amo feraa yowe kemɔ kowaa.

13 Mone deɛ mone e towe feye, “Ateese bo-rɔ bo sa kame nee, ne kame m bo-rɔ bo sa ateese.” To, amaa san ko e ba a ɔ bo ba, ne Wuribware e nyera ateese-o na kame-o mpepeyo. Kebegya ko mɔ se bee, kayowore-ɔ mon te bo sa kakyeekpa na kanyarekpa na kipurima nee, amaa mon' sa a ane taa ane nyowore bo sun ane nyanɲe, na mɔ-ɔ mɔ deere ane nyowore se bo teere.

14 Wuribware a ba mɔ keyaalen bo kyinɲi ane nyanɲe lee lowi-ro. Aneɲ se-ɔ, aneɲ deɛ ne o kyinɲi ane a ɔ lee lowi-ro.

15 Mbeyamɔ, mone nyi feye mone gye Kristoo kokowebɛɛ-rɔ asese nee. A du nee feye mone nyowore a kii Kristoo kayowore-ɔ kebegya deɛ-ɔ. Aneɲ se-ɔ, amo a bware feye m ba mɔ kayowore ne ka gye Kristoo a kayowore a kebegya-ɔ deɛ-ɔ bo di opurimakee ase aaa? Daabii daa! A ma ba aneɲ daa!

16 Mone mon nyi feye oko ne mɔ aa opurimakee ya di, amo mɔ aa mɔ nyowore a kii kokonko nee eee? Aneɲ ne baa kyoree waa abwareseɲ wore-ɔ-rɔ-ɔ feye,

“ɔnyare e waaree okyee,

na mɔ aa mɔ ka a waa kanɔ kyena kii kokonko.”*

17 Amaa oko ne o tii Kristoo si-o, Kristoo na sese amo e borɔ Wuribware a kufwiije-o si na bo bo waa kanɔ konko.

18 Amose se-ɔ, mone ma waa kakyeekpa na kanyarekpa na kipurima. Ebɔye ne e kon i tii si ne sese e waa-ɔ maa waa kayowore-ɔ iyisi. Amaa mɔ ne ɔ waa kakyeekpa na kanyarekpa-ɔ e sa ne mɔ fɔɲɔɲ kayowore e waa iyisi Wuribware ase.

19 Mone mon nyi feye mone nyowore du nee feye Wuribware sunƙpa ne Wuribware a kufwiije timaa-o te-ro-o ooo? O te mone nkronɔ-rɔ a lee feye Wuribware ase ne mone a nya mɔ lee. Kasentɲi si, n gye mone e bo mone nyowore, amaa Wuribware e bo.

20 A lee feye ɔ ɔ ɔ mone yawo lenɛ. Aneɲ se-ɔ, mon' ba mone nyowore bo waa aneɲ ne asese e nya a bo ɲu aneɲ ne mone te-o, na bo kyoro Wuribware.

7

Awaareye asen

1 Mbeyamɔ mɔ e kpa a n lee senbise ne mone a bise mɔ mone wore-ɔ-rɔ-ɔ kanɔ. Kemɔ ne ke gye nkpee-ɔ bo lee awaareye asen se. Mɔ e fa feye ɔnyare e mon waaree, ɔ waa atɔ.

2 Amaa a bware feye ɔnyare kema nya mɔ ka, na okyee kema mɔ nya mɔ kuri, na bo ma kyɔ mone-rɔ kee a mon' waa kakyeekpa na kanyarekpa na kipurima.

3 ɔnyare ma kine feye mɔ aa mɔ ka maa di, aneɲ deɛ ne mɔ ka mɔ ma kine feye mɔ aa mɔ kuri maa di.

4 ɔnyare kayowore mon gye mɔ fɔɲɔɲ lee nee, mɔ ka e bo kamɔ. Aneɲ deɛ ne okyee kayowore mon gye mɔ fɔɲɔɲ lee, mɔ kuri e bo kamɔ.

5 Amose se-ɔ mone ma kan kine kidi kekyee na kenarye kpa mɔ se, amo mone a kyɔ gye nkpee waa kanɔ sure si feye mone ma di, na mon' nya nya san kafwee a mon' bo tii mone kebwarekore se feraa. Amo kameɛ-rɔ na mone aa mone ka-ana bee di. Mone ya kyee kebee ya di mone ka-ana ase, ɔbɔnsam e kyɔ mone-rɔ a mon' nya waa bɔye, a lee feye mone maa taare a mon' kra mone eyee.

6 Aneɲ a atɔ mɔ ne mɔ e towe mɔ i gywii mone-ɔ mon gye mbraa ne ɲ ya lee Wuribware ase-ɔ, amaa a gye atɔ ko ne mɔ e sa mone kpa feye, amo e pre mone, mon' waa.

7 Kasentɲi si, weete mɔ e kpa feye asese peɛɛ kyena bo yo na bo mon waaree, feye aneɲ ne mɔ-ɔ mon waaree peɛɛ-ɔ. Amaa a maa taare a baare sa okema. Wuribware a sa ane okemaa na keto ne o nyi ewaa bweetɔ, ne ko kwee mɔ beɛko lee-ro-o.

8 Amose se-ɔ, ɲ ye bamɔ ne bo mon waaree-ɔ na akyye ne bo gye akpenlekyee-ɔ a bware feye bo ma lee waaree.

* 6:16 Keleekaase 2.24.

9 Amaa bamo e ma taare a bo kra bamo eyee, amo feraa bo waaree. Mon' ya waaree, a bware a kyon feye mon' a te, na mon' mon' waaree, na mon' san mon' gywii feye mon' waaree.

10 Awaarepo-o ma, n de mbraa ko a m bo sa mon', n gye mo ase ne n ya lee, amaa ane nyanpe Kristoo ase ne n ya lee. Mbraa-o e gye feye okyee ma kine mo kuri.

11 Amaa mo ya kan kine mo kuri, o ma kan kpa anyare, amaa o sa a mo aa mo kuri a bee lonho bamo mbonho-ro. Anen' dee ne anyare mo ma kine mo ka.

12 Mo-o, n de asen a n towe gywii awaarepo-o, a mon' gye mbraa ne n ya lee ane nyanpe ase-o nee. Amo e gye feye, anyare ya kii Kristoonyi, ne mo ka mon' tee kii Kristoonyi, ne okyee-o ya sure si feye mo aa mo kyena a bo bo yo, o ma kan kine okyee-o.

13 Anen' dee ne okyee ya kii Kristoonyi ne mo kuri mon' tee kii Kristoonyi, ne mo ya sure si feye mo aa mo kyena a bo bo yo, amo feraa o ma kan kine mo kuri-o.

14 Keto se ne amo-o gye anen'-o e gye feye Kristoonyi okyee-o a sa ne mo kuri ne o mon' gye Kristoonyi-o mon' lee o de iyisi Wuribware ase. Anen' dee ne Kristoonyi anyare-o a sa ne mo ka ne o mon' gye Kristoonyi-o mo mon' lee o de iyisi Wuribware ase. N gye anen', bamo gyi-ana de iyisi. Amaa amo-o se-o, bamo gyi-ana mon' de iyisi Wuribware ase.

15 Amaa feye anyare-o beee okyee-o ne o mon' gye Kristoonyi-o, ne mo e kpa a o yo, o sa a o nare. Anen' a asen mo ne mo e towe mbeyamo-o maa nure oko ne oo si o te mo wore-o nee. A lee feye Wuribware a tee ane nee feye ane bo kyena kayeyuri-ro.

16 Fo, okyee, fo aa fo kuri e san mon' te abee ase, fo e taare a fo towe feye o kperi fo se a o kii Kristoonyi aaa? Beee fo, anyare, fo aa fo ka e mon' brawe abee se, fo e taare a fo kaapo feye o kperi fo se a o kii Kristoonyi aaa?

Mon' kyena anen' ne mon' dee mon' te, ne Wuribware a tee mon' feye mon' bo gya mo se-o

17 Amose se-o, n ye sese kyena anen' ne Wuribware a sa mo feye o kyena-o. O kyena feye anen' ne o kyoo te, ne Wuribware a tee mo feye o bo gya mo se-o. Mbraa mo ne mo e kaapo asoree-o peee.

18 Okemaa ne baa ten mo kotweetu pwee ne Wuribware a dee tee mo-o ma len eyee feye o bun' mo kotweetu alapan'-o se. Okemaa mo ne bo mon' ten mo kotweetu pwee ne Wuribware a dee tee mo-o bee o ma buwi kpa feye bo ten mo kotweetu.

19 Haree ba ten fo kotweetu beee bo mon' ten ooo, a mon' gye ato ne a tiri-o. Keto ne kii tiri-o e gye feye fo gya Wuribware a mbraa-o se.

20 M bee mo e towe anen' ne mo a towe-o dee feye okemaa kyena anen' ne o dee o te, ne Wuribware a tee mo-o.

21 Fo e dee fo gye kenya nsan amo, fo ma sa a anen' a ato-o toaraa fo. Amaa fo e nya kpa feye fo e kore fo eyee, fo waa anen'.

22 Oko ne o dee o gye sese kenya-o san ne oo bo kii Kristoonyi-o, a du nee feye mo a bo kii ane nyanpe Kristoo ogyi-o, a lee feye oo nya mo eyee lee ebaye-ro. Anen' dee ne mo ne o gye kaye mo-ro ogyi-o san ne oo bo kii Kristoonyi-o ma lee towe feye o gye ogyi, a lee feye ane nyanpe a tee mo feye o bo kii mo kenya.

23 A lee feye Kristoo a soo mon' peee yawo lenlen'se, ne mon' a kii mo anya. Amose-o mon' ma lee kii sese dimaadi anya.

24 Amose se-o, mo kosobee-ana, mon' sa a okemaa kyena anen' ne o kyoo o te, ne Wuribware a tee mo-o.

Awaareye asen nkyase

25 Mbeyamo mo i lee mon' senbise bo lee mbregyii si kan. Mon' de mbraa bo lee anen' a asen mo se bo lee ane nyanpe Kristoo ase, amaa mo e towe amo se asen timaa a n gywii mon'. Mo a gye oko ne ane nyanpe a yure-o si-o, mon' e taare a mon' kore mo gyi, ma penna oko.

26 Mo e kore mo i gyi feye a bware sa sese feye o kyena anen' na o ma waaree, a lee feye mbeyamo ane i nu asen bweeto kaye mo-ro.

27 Anyare i de ka, o ma kan kine mo, amaa anyare e mon' tee waaree, o ma lee buwi kpa ka.

28 Anyare ya waaree, o mon' waa boye nee. Kabregyii mo ya waaree, o mon' waa boye. Amaa mo e kpa nee feye asen ne bamo ne ba waaree-o i nu-o, mon' ma nu amo.

29 Mo kosobee-ana, keto ne mo e kaapo-o e gye feye san mon' lee o kyoo na kaye gye kee. Lee mbeyamo bo yo, anyare waarepo kyena feye bamo a mon' de aka-o.

30 Sunle-ana kyena feye bamo akato a gyi-o. Bamo ne bamo akato a gyi-o kyena feye bamo kakyena-ro a mon' bo kane-o. Bamo ne baa soo atetamonhta-o kyena feye n gye bamo e bo atetamonhta ne baa soo-o.

31 Bamo ne bo gye yawogyipo-o kyena feye bamo atetamonhta a mon' tiri-o. Keto se ne mo a towe amo-o peee-o e gye feye anen' ne kaye mo du mbeyamo-o ka kyon ka yo nee.

³² Mò e kpa feye mon' lee mone eyee lee asen-no. Mbeyomò anyare ne ò monj tee waaree-ò, ane nyanpe a asun-ò tiri mò, ne ò lenj eyee feye ò waa keto ne ki i gyi ane nyanpe akato-ò.

³³ Amaa anyare ne ò waaree-ò de mò eyee o biri kaye m-ò atetomonja nee, ne ò lenj eyee ò waa mò ka na mò akato gyi.

³⁴ Amose se-ò, ò kpa a ò ba akato anyò bò deere pranowa-ro. Okyee ne ò monj waaree-ò beee kabregyii ne ò monj waaree-ò, ane nyanpe asen tiri mò, ne ò taa mò kakponò peee na mò kayowore peee sa ane nyanpe. Amaa okyee waareepò feraa, kaye m-ò atetomonja asen tiri mò, ne ò lenj eyee a ò waa mò kuri na mò akato gyi.

³⁵ N gye sa ne mò e tawe amo-ò na mone kakyena-ro waa lenj sa mone. Amaa mò e kpa mone kedamenanje nee. Keto ne mò e kpa-ò peee e gye feye mon' waa ato ne a bware-o, na mon' taa mone nkponò peee bò sunj ane nyanpe.

³⁶ Feye anyare ne baa kere okyee sa mò-ò feraa, mò e ma taare a ò kra mò eyee, ne okyee-ò e kpa a ò danj kyonj awaareye se feraa, amo feraa, anyare-ò waaree okyee-ò. Amo-ò monj gye baye.

³⁷ Nkee feraa bamò ya kere okyee sa anyare, ne anyare-ò ya waa mò mfeere feye ò maa waaree okyee-ò, òko e ma yere mò feye ò taa okyee-ò, ne mò e taare a ò kra mò eyee, ne mò ya tawe feye ò maa waaree, amo feraa ò waa ato.

³⁸ Amose se-ò, okmaa ne ò waaree-ò a waa ato. Amaa òko ne ò monj waaree-ò a waa ato kyonj òko ne ò waaree-ò.

³⁹ Mbeyomò okyee ne ò waaree-ò monj bò mò eyee na mò kuri sanj o te. Amaa mò kuri ya wu feraa, o de kpa feye ò beee waaree òko ne ò kpa-ò. Amaa a tiri feye Kristoonyi ne ò waaree.

⁴⁰ Amaa mò e kore a n gyi feye mò ya kyena na ò monj lee waaree peee, ne mò akato i gyi bweetò. Anej ne m feraa mò e fa-ò nee. Ne nj nyi feye Wuribware a kufwiinje-o e gye ne ò sa mò anej a mfeere-ò.

8

Bò lee ateese beee mbò ne ba m-ò ba sa ikisi-o

¹ Mbeyomò mò i lee mone senbise ne mone a bise bò lee ateese beee mbò ne ba m-ò ba sa ikisi-o kanò. Mone e tawe feye mone nyi asen, ne mone peee nyi feye kisi monj gye seye. Mbeyomò, fò i de kanyiasen wore, a monj kyò, a lee feye kanyiasen e sa ne sese e kaapo mò eyee. Amaa fò e kpa fò beeko Kristoonyi asen feraa, fò e kya mò-ro na ò waa lenj mò kokoregyi-ro.

² Amose se-ò, òko e fa feye o nyi kotakò, amo feraa keto ne o nyi-o wore monj kyò.

³ Amaa sese e kpa Wuribware asen, Wuribware e taa mò feye ò gye mò sese nee.

⁴ To, bò lee mbò ne ba m-ò ba sa ikisi-o asen. Ane peee nyi feye keto ne ba tee feye ikisi-o monj de keyaalenj kaye m-ò-ro, a lee feye bò monj kee, ne ane nyi feye Wuribware feraa ò gye okonko kpenj nee.

⁵ A gye kasentjin feye ato bweetò bò-ro ne asesè e tee feye ikisi, ne ba tee anej a ato-ò feye bamò nyanpe, ne ba sunj emò feye emò a gye Wuribware fonfon-ò. Anej a ikisi m-ò, bò ye amo akò bò sweere m-ò se, ne akò m-ò bò sosò.

⁶ Amaa ane Kristoo awuye feraa, ane ase, ane se Wuribware gye okonko kpenj nee, mò wore ne ane i sunj, ane maa sunj ikisi. Wuribware e gye ne ò twee keto kema, ne ane bò-ro sa mò. Ne ane de nyanpe konko, mò e gye Yeesuu Kristoo. Mò se ne Wuribware a boro bò twee keto kema, ne ane nkpa a lee mò ase.

⁷ Amaa n gye okmaa e gye ne o nyi amo-ò peee. Asese ko a sunj ikisi kyee, ne mbeyomò dee ne baa yowe emò kusunj. Anej a asesè-ò ya gyi ikisi si ateese, bò sanj ba fa amo mfeere nee feye ikisi si ateese nee. Amose se-ò, amo bamò idunj e tenje bamò, na bamò nkponò-ro waa iyisi.

⁸ Mbembeyomò Wuribware monj tawe feye ane gyi ateese ko na a nya gyi mò akato. Ane e monj gyi, ane seye monj fò, ne ane ya gyi m-ò nee aaa, ane maa nya seye Wuribware akato-ro.

⁹ Amaa keto ne mò e tawe-ò e gye feye, haree gbaa mone ya tawe feye mone de kpa feye mon' gyi ikisi si ateese a lee feye ikisi monj gye seye, mon' deere neenee, a lee feye mone ya gyi, a taare a sa a òko ne mò kokoregyi monj kyò-ò gyi, na ò lee ò waa ebaye.

¹⁰ Feye òko ne mò mfeere maa kree ikyurowi-o ya nu feye fò ne fò ye fò de kanyiasen-ò te kisi ase fò i gyi ateese, amo fò monj nyi feye a waa mò wore a o tii fò se a mon' dee gyi ikisi si ateese aaa?

¹¹ Mfaanee a kanyiasen m-ò ne fò ye fò de-o e sa a fò beeko ne mò kokore Kristoo gyi-o monj bò lenj-ò yowe mò kokore Kristoo gyi beee ya sunj ikisi. Fò monj nyi feye Kristoo a kperi fò aa mò peee se wu, ne bò lee anej ne fò e waa-ò se, fò e kpa feye fò beeko lwee aworefo deekpa-ro aaa?

¹² Mone e waa aneñ, amo-ɔ a kaapo nee feye mone e waa mone beeko-ana Kristoo awuye ebaye nee. Ne mone bee mone e sa ne bamo ne bamo kokoregyi mon kyɔ-ɔ a kokoregyi-o ten se. Mone ya waa mone kosobe-ana ebaye aneñ-ɔ, keto e kaapo nee feye mone e waa Kristoo gbaa ebaye nee.

¹³ Amose se-ɔ, keto ne mo e towe-ɔ e gye feye keto ne mo i gyi-o e sa a mo beeko Kristoonyi waa ebaye, amo feraa, ma lee wo kiye peee. Mo ya waa amo-ɔ, mo e sa a mo beeko Kristoonyi waa baye.

9

Kristoo ayaa-ro ayerepo de kpa feye bo kore ateese

¹⁻³ To, bo lee ateese asen se bee. Mone-ro bokoo maa bu mo feye n gye Yeessu ayaa-ro ayerepo-ɔ oko, ne bo ye a mon bware feye mo a nya ateese na nkyu bo lee aneñ a kusun-o si-o. Mo i bise mone feye mon de kpa feye n waa keto kema aaa? A gye kayeba feye n gye ane nyanpe Yeessu a ayaa-ro ayerepo-ɔ oko aaa? Daabii! Keto ne ke e kaapo feye n gye-ɔ e gye feye mo a ba mo fonfon akato anyo bo nu mo. Ne keto ne ko kyɔ-ɔ e gye feye mo fonfon a ba mone ase bo kaapo mone abwasesen, ne mone a kore amo gyi. Amose-ɔ, haree bokoo e ma kore a bo gyi feye n gye Yeessu a ayaa-ro ayerepo-ɔ oko, mone bweeto feraa, mone e kore mo a mon' gyi, beee? Amose se-ɔ, oko ya gyiiri mo asen mo ikii, aneñ ne mo e benjaa mo.

⁴ Ne m bee mo e benjaa aneñ a ases-ɔ feye ane ya waa ayaa-ro ayerepo a kusun amo, mo aa mo nareberpo Bar-Nabas de kpa feye ane nya ateese na nkyu lee ane kusun amo ne ane i sun-o si.

⁵ Ne ane bee ane de kpa feye ane okema waaree okye ne ɔ gye Kristoonyi-o, na mo e yo kpa na mo aa mo ka yo, feye aneñ ne ane nyanpe Yeessu a ayaa-ro ayerepo ne baa san-ɔ bokoo na Yeessu mo tire-ana na Peetroo e waa-ɔ.

⁶ Beee mone e kaapo nee feye mo aa Bar-Nabas wore feraa e gye ne ane waa kusun bo so ane ateese aaa?

⁷ N taa soogyaanyi asen bo kaapo mone e. Soogyaanyi e gye ne ɔ ka mo fonfon ateese kokoo aaa? Beee n gye aneñ de ne ɔdoo i gyi ateese ne ɔ nya a ɔ lee mo ndoo-ro-ɔ oko aaa? Beee n gye aneñ ne enaate odeeresepe i nuu kenyo ne ɔ nya a ɔ lee mo enaate-ɔ ase-ɔ kokoo aaa?

⁸ Kaye-ro ato ne mo a towe bo kaapo mone-ɔ nee. Amaa Wuribware a mbraa-ɔ gbaa a towe aneñ dee.

⁹ Feye aneñ ne Wuribware a towe gywii ane odedaapo Mosis feye ɔ kaapo ane-ɔ, ɔ ye,

“Fo i de naate fo i kyikye yaabraa se fo i lee ayaabraagyi-o,
fo ma kan nure mo kan se, na ɔ ma nya amo ako wo.”*

Amo enaate asen dooo ne Wuribware e towe-ɔ doo?

¹⁰ Mo a towe amo-ɔ, n gye ane ne o de aaa? Kasentij si ane dimaadi ne so kyore amo-ɔ sa, feye oko ne ɔ banje iferi-o na oko mo ne ɔ forowe abwaye-o peee i sun ba kpa bamo ateese lee kodoo amo-ro a bo gyi nee.

¹¹ Ane asun e gye feye ane dwii atodwii waa mone-ro, abwasesen kotowe-ɔ asen ne n de-o. Feye aneñ ne ɔdoo i gyi mo kodoo-ro ateese ne so nya-ɔ ako-ɔ, ane ya kaapo mone abwasesen, ne ane ya kore ateese na ane gyi, amo-ɔ e kaapo nee feye keto ne ane e kore-ɔ kyɔ bweeto aaa?

¹² Bokoo i de kpa feye bo kore aneñ a ato-ɔ lee mone ase, amo feraa, ane ne ane gye Yeessu a ayaa-ro ayerepo-ɔ de kpa bweeto ane kyon bamo. Amaa ane mon gya amo se. Keto ne ane e kpa-ɔ e gye feye a bware sa ane feye ane gyi aworefɔ, na kotoko ma nya taare kun Kristoo kunu si asen timaa-o kotowe, na a nya yo akato-ro.

¹³ M bee taa Wuribware kusun asen bo kaapo mone. Wuribware alonpo e waa bamo kusun lonkpa ne ɔ bo Wuribware sunkpa-o. Ne bo lee aneñ se-ɔ, ase ya baa mbo beee ateese a bo bo lonjo Wuribware, alonpo amo e nya ayee na ateese amo ako a bo gyi.*

¹⁴ Aneñ dee ne ane nyanpe a sa mbraa feye bamo ne ba towe Yeessu Kristoo kunu si asen timaa-o nya bamo ateese gyise lee aneñ a kusun-o-ro.

¹⁵ Amaa m bee mo e towe-ro, m feraa mo a ba mone ase-ɔ, mon nya mo ateese na nkyu ne weete n de kpa feye n nya-ɔ lee mone ase. Amaa mone ma fa feye mo a kyore amo-ɔ nee na nkee n nya kore kotoko mone ase. Mo ya wu, a bo feye mo a waa aneñ. Mo ya waa aneñ, amo feraa ma lee taare a n kaapo mo eyee feye mo i sun mo e sa mone na m ma kore seye.

¹⁶ Mo asen timaa-o kotowe-ɔ maa kaapo mo nee feye n mo nee feye n mo eyee, a lee feye Kristoo e gye ne ɔ yere mo feye n towe asen timaa-o. Mo ya yowe, o gyiiri mo kesebo.

* 9:9 Mbreaa kebeesa 25.4. * 9:13 Kolonjo mbraa 6.16, 26; Mbreaa kebeesa 18.1.

17 Mò ya waa aneñ a kusun-ò, na òkò mon yere mò feye ñ waa, amò fèraa mò e nya kakàka. Amaa Wuribware ya taa kusun mò waa mò asaree-rò, amò fèraa mò e waa kusun amò ne ò sa mò feye ñ waa-ò dooo nee.

18 Amòse se-ò, nteto e gye mò kakàka kaye mò-rò mfee? Mò kakàka e gye feye n de kpa feye n de asen timaa-o mò e sa òkèmaa na ma kòore bamò seye. Amaa haree mò a de kpa feye ñ kòore ateesee lee òkò ase gbàa ooo, mò-ò ma kòore.

19 Ne m bee n de kpa feye ñ kine bokò nnò kegyase, amaa mò e waa mò eyee feye mò a gye òkèmaa kenya-ò, na ñ nya taare sa a asese bweetò kii Kristoo awuye.

20 Mò ya yò Yudaa awuye ase, n te feye Yudaanyi-o na ñ nya nya Yudaa awuye. Amaa fèraa haree mò ne ñ gye Yudaanyi-o, mò a mon lee ñ gya bamò mbraa ne bò gya se-ò se, ne haree mò a kii Kristoonyi gbàa ooo, mò ya yò bamò ase, mò e taa mò eyee bò waa mbraa amò kaase nee a ñ nya nya bamò.

21 Aneñ dee ne mò e kpa a ñ nya bamò ne bò mon gye Yudaa awuye-o, amò, mò ya yò bamò ase, mò e kyena nee feye bamò-a se, na ma gya Yudaa awuye mbraa-ò se. Amò-ò e kaapo nee feye mò a kye Wuribware a mbraa-ò òò? Daabii, n gye aneñ nee. N gya Kristoo mbraa se nee.

22 Feye asese kò ya kòore Kristoo gyi, ne bò lee bamò kòkòoregyi-o a mon kyò-ò se-ò, ne ba kisi kigyi ateesee kò, m fèraa, mò ya yò bamò ase, ma gyi ateesee kèmaa ne ba kisi kigyi-o. Amò katin e gye feye asese kèmaa ne mò e tò-ò, amò mò i kii nee feye bamò, na ñ nya ba ekpa eworese eworese bò sa a Wuribware mòròwe bamò bokò.

23 Mfaanee ne mò e waa, ne mò e nya mò e tòwe asen timaa-o, na mò-ò mò e nya amò se nyure.

24 M bee taa kaye mò-rò atò bò kaapo mone. Asese bweetò e sere enan, amaa òkonkò wore e gye ne ò gyi si. Amòse se-ò, mò e tòwe mò i gywii mone feye mon' ñwèenan aneñ ne mone e nya a mon' gyi si nya ketannebu-o.

25 Òkèmaa ne ò ñwèenan-ò e kya se ò ñwèenan kake kèmaa nee, na ò taare kra mò eyee ketò kèmaa-rò. Ketannebu ne òkò ne ò ñwèenan a o gyi si-o e nya-ò e gye atò kò ne bò de afèraa ba lò ba bò kuriikuri feye kuwurepa-ò bò de ba kyena mò kuju si-o. Amaa mone fèraa mone sere mone e kpa kuwurepa ne ke bò Wuribware se, ne ke maa nyera-ò nee.

26-27 Amòse se-ò, n gye sa ne n sere kwaa. M bee taa feye n du nee feye òkò ne ò da akuntin-ò, amaa n gye afwii ne mò e da. Mò e da mò fònfò kayòwòre nee, na n taare ñu ketò ne ke bò mò kakponò-rò-ò. N gye aneñ, mò ne mò e tòwe asen timaa-o mò i gywii bokò-ò mon fò feye ñ nya ketannebu Wuribware se.

10

Ketò se ne ane yòwe ikisi kusun-ò

1 Mò kòsobee-ana, mò e kpa a mon' nyinji ketò ne kaa waa Yudaa awuye adèdaapo-ò san ne bò gya Mosis si-o, na aneñ ne Wuribware a kunj bamò-ò, na aneñ ne oo gyiiri bamò kesebò bò lee bamò eboye se-ò se. Wuribware kowore a ba kaase bò kunj bamò, ne kaa gye bamò ñkpee kimukee-ro mfen san kèmaa. Ne kaa bee gye bamò ñkpee, ne baa taare ten Jpoo Pipee-o-ro swèere woresè se.*

2 Ketò ne kaa waa bamò kowore-ò kaase na òpoo-ò-rò du nee feye bamò a bò bamò asuu-o, ne asuu kebò mò e kaapo feye bò gya Mosis si.

3 Bamò peee a gyi ateesee ne aa lee Wuribware se ba-rò-ò.*

4 Bamò peee a nuu nkyu ne ñ ya lee kefore-rò ton kèmaa ne baa yò-ò. Kasentij si, n gye kefore-ò ya sa bamò nkyu, amaa Kristoo fònfò.*

5 Amaa amò-ò peee gbàa, Wuribware akatò mon gyi bamò bweetò se, amòse se-ò ne bamò òkèmaa a wu kpa-rò lee kimukee kunj mò ya kya nnon a kunj-o si.

6 Mbeyamò ketò ne kaa waa bamò-ò i yii ane se feye ane ma kpa atò ne a mon bò dan-ò,

7 na ane ma sun ikisi feye bamò-ò. Kake ñkò ne baa seri kisi atò kò ne a du feye kakpenyaree-ò, ne baa sun amò. Feye aneñ ne baa kyore abwaresen wòre-ò-rò-ò.

“Nè baa kyena gyi, nè baa nuu,
nè ñkee baa kòso ba kyaa ba sa kisi-o,
na ba soori ba gyi bamò akatò.”*

8 Bee, ane ma waa kakyekpa na kanyarekpa feye aneñ ne Isireelii awuye amò a waa-ò. Bamò a waa aneñ a atò-ò se-ò, bamò ñkpen adunyò na nsa a wu kake konkò.*

* 10:1 Kelee Igypiti 14.21-22. * 10:3 Kelee Igypiti 16.13-35. * 10:4 Kelee Igypiti 17.1-7; Anyare kekare 20.1-13.
* 10:7 Kelee Igypiti 32.6. * 10:8 Anyare kekare 25.1-9.

9 Anẹ ma tawẹ feyẹ Wuribware mọj bware, feyẹ anẹj ne bamọ bokọ a waa, ne Wuribware a sunj awọ bọ dunjwi dunjwi bamọ mọo-o.*

10 Anẹ bẹẹ anẹ ma kan tẹ feyẹ anẹj ne bamọ bokọ a waa ne Wuribware a sunj mọ mbọo-o ọkọ feyẹ ọ bọ mọo bamọ-o.

11 Amọ pẹẹ ne aa waa bamọ-o ne Mosis a kyorẹ waa abwaresej wore-o-ro na anẹ ne anẹ te mbeyọmọ ma lee waa anẹj a ebọye-o. Bọ lee feyẹ anẹ te mbeyọmọ a kaye mọ ne ka kpa a ka gye kẹe-o-ro.

12 Amose se-o, mọ ne ọ fa feyẹ ọ yere kenken-o, na ọ maa waa bọye-o, sa se na ọ ma nya lwee kowaa ebọye-ro.

13 Sanj kemaa ne Ọbansam e kyọ mone-ro a ọ kẹe-o bẹẹ asej ya tọ mone, mon' nyinj si feyẹ anẹj a ato-o e tọ se se sanj kemaa. Amaa Wuribware maa lanje mọ kan. Ọ maa sure asej ne a kyọ mone, ne mone maa taare a mon' lee amọ-ro-o tọ mone. Wuribware e kaapo mone kpa ne mone e borọ se a mon' bọ lee amọ-ro-o. Mfaanee ne mone e taare a mon' nya kanyite awọrefọ-ro.

14 Amose se-o, mọ akosobee timaa, mon' yowe ikisi kusunj.

15 N nyi feyẹ mone nyi asej, amose se-o mon' deere ketọ ne mọ a tawẹ-o-ro sa mone eyee.

16 Anẹ Kristoo awuye ya gyanje feyẹ anẹ gyi ateese ne ba gyi ba nyinj anẹ nyanje na mọ lowi-o, anẹ e taa kotorenkyu na nta nee, ne anẹ e sa Wuribware anje anẹ e wee se. Ne anẹ ya nuu kemọ-ro, aa waa nee feyẹ anẹ pẹẹ i nuu Kristoo mbogya-o. Anẹ dee ne anẹ ya ke bodobodoo-ro anẹ i gyi, ne a du feyẹ anẹ pẹẹ i gyi Kristoo koyowaregyi-o.

17 A lee feyẹ bodobodoo konko kpenj e bọ-ro ne anẹ pẹẹ i ke-ro ngyingyii ngyingyii anẹ e wọ. Amọ-o e kaapo nee feyẹ, haree anẹ e kyọ bweeto nee ooo, anẹ mọ anẹ de kan konko.

18 Mon' sa a taa Isireelii awuye bọ tawẹ asej. Bamọ ya mọ kabọ bọ lẹnj Wuribware, ne baa wọ kiye-e-o, a kaapo nee feyẹ bamọ pẹẹ e waa kan ba sunj Wuribware. Anẹ-o e kaapo nee feyẹ bamọ aa bamọ kosobee-ana na Wuribware de kan konko nee.

19 Mbeyọmọ, mone Kristoo awuye ya wọ kiye ne baa mọ sa kisi-o, a mọj bware. Mọ kotawẹ anẹ-o e kaapo feyẹ ateese bẹẹ mbọ ne ba mọ ba sa kisi-o de ton aaa? Ne m bẹ mọ e kaapo feyẹ kisi de keyaalen bẹẹ ke kẹ aaa?

20 Daabii! Ketọ ne mọ e kaapo-o e gye feyẹ n gye Wuribware bẹẹ ikisi ne ikisi asunjọ e mọ anẹj a mbọ-o ba sa. Ba fa feyẹ ba sunj ikisi kasetinj si nee. Amaa Ọbansam na mọ kamee-ro awuye ne ba sunj. Mbeyọmọ ma kpa feyẹ mon' kii Ọbansam asunjọ.

21 Mone maa taare a mon' nuu anẹ nyanje Yeessu a nta-o na mon' bẹ nuu Ọbansam a nta-o. Mone maa taare a mon' gyi anẹ nyanje a ateese-o na mon' bẹ gyi Ọbansam lee-o.

22 Mone ya waa anẹj, mone e sa a anẹ nyanje dunj fwii mone se. Mone bọ lej mone kyọ mọ aaa?

23 Amaa mone bokọ e tawẹ feyẹ, "Anẹ de kpa feyẹ anẹ gyi ateese kemaa." To, a gye kasetinj, amaa n gye ateese kemaa kigy e bọ danj, n gye ateese kemaa kigy mọ e gye ne ke e kya bokọ-ro.

24 Ọkọ ma kanj waa ketọ ne ke bọ danj sa mọ wore-o. Ọkemaa lej eyee waa ketọ ne ke e kya mọ bẹko-ro-o.

25 To, mone de kpa feyẹ mon' sọ kiye ne ba fe kegya-ro-o. Haree ato mọ asej e tōraa mone gbaa ooo, mone ma kanj bise mfenj ne kiye amọ a lee ba-o.

26 A lee feyẹ baa kyorẹ abwaresej wore-o-ro feyẹ,

"Sweere mọ ne ọ da-o, na mọ ketọ kemaa mọ, Wuribware e bọ."*

27 Feyẹ se se ne ọ mọj gye Kristoonyi-o ya nyinj fọ ateese, ne fọ e kpa a fọ ya gyi, amọ feraa gyi ketọ kemaa ne oo nyinj fọ a fọ bọ gyi-o. Haree mfenj ne ateese amọ a lee-o asej e tōraa fọ gbaa ooo, fọ ma kanj bise mfenj ne ateese amọ a lee-o.

28 Amaa ọkọ ya tawẹ gywii fọ feyẹ, "Kisi si ateese nee," amọ feraa fọ ma kanj gyi amọ.

29 N gye mone kunj si ne mọ e tawẹ amọ-o. Amaa se se ne ọ tawẹ gywii mone feyẹ kisi si ateese nee-o se ne mọ e tawẹ anẹ. Fọ ya gyi, fọ e taare a fọ sa a o lwee ebọye-ro. Mone ọkọ e tawẹ feyẹ, "Mọ i de kpa feyẹ n gyi ketọ kemaa, ne nke ntetọ se ne ọkọ e tawẹ amọ asej ne a tiri mọ?"

30 Ọkọ bẹ ọ tawẹ feyẹ, "Mọ ya sa Wuribware anje wee ateese ne mọ i gyi-o si, ne nke emene se ne ọkọ ya poro mọ amọ kigy si, ne a tiri mọ?"

31 Mọ i lee amọ-o kan feyẹ ketọ kemaa ne fọ e waa-o, haree fọ i gyi nee bẹẹ fọ i nuu nee bẹẹ ketọ kemaa nee ooo, waa na asesẹ nya kyoro Wuribware.

* 10:9 Anyare kekare 21.5-6. * 10:26 Kilinj 24.1.

³² Amaa fo ma kanj waa keto ne ke e sa a Yudaa awuye beee bamo ne bo monj gye-o beee Wuribware asoree awuye idunj fwii fo se-o.

³³ Mon' kase mo kakyena-o-ro. Ma kpa keto ne ke e kya mo wore-ro-o, amaa mo e lej eyee mo e kpa a ase se akato gyi keto kema ne mo e waa-o se nee, na Wuribware morowe bamo.

11

1 Amose se-o mon' kase mo-ro feye anej dee ne mo e kase Kristoo-ro-o.

Anej ne akyee waa sanj ne ba waa asoree-o

² Mone a waa ato feye mone a nyinji anej ne mo kakyena-ro du-o si, ne mone a gya abwaresej kekaapo ne mo a kaapo mone-o se.

³ To, mbeyama bo lee akye e kunju si asen ne mo e kpa a mon' nu kaase feye, akye e kunju e gye anyare, ne anyare kema kunju gye Kristoo, ne Kristoo kunju gye Wuribware.

⁴ Amose-o anyare kema ne o kore kebwarekore beee o tawe keto ne Wuribware a lee bo kaapo mo-o, ne o de ato o bunj mo fonfon kunju si-o de ipeere o ma mo eyee nee.

⁵ Ne akye e kema ma ne o kore kebwarekore beee o tawe keto ne Wuribware a lee bo kaapo mo-o, ne seye monj bunj mo kunju si-o de ipeere o ma mo eyee nee. Mo ya waa amo-o, a kaapo nee feye akye e ne oo see mo ipwii peee bo twee-o bo mo.

⁶ Mo e ma bunj mo kunju si, mon' sa a bo see mo ipwii. Amaa amo a gye apeeresen sa akye e feye o see mo ipwii-o si-o, mon' sa a o bunj mo kunju si.

⁷ Keto se ne anyare ma bunj mo kunju si-o e gye feye Wuribware a twee mo nee feye anej ne mo fonfon du-o dee, na bo bor-o mo se bo nu Wuribware a kedabe-o. Amaa akye e ne ba bor-o se a bo bo nu anyare-o kedabe.

⁸ A monj gye feye akye e ne Wuribware a bo twee anyare, amaa anyare gyenkreese-o kibowii ne Wuribware a bo twee akye e gyenkreese-o.

⁹ A bee a monj gye feye akye e se ne Wuribware a twee anyare. Amaa anyare se ne oo twee akye e.

¹⁰ Amo katinj e gye feye akye e bunj mo kunju si, na a kaapo feye mo kuri de mo se keyaalenj, na a kaapo feye o bonyaa Wuribware mbao.

¹¹ Amaa a monj gye ane nyanje kepre nee feye anyare te na akye e monj bo mo ase. Anej dee a monj gye mo kepre nee feye akye e i te na anyare monj bo mo ase. Amo-o dee a du mfaanee nee, weete kenana i muri.

¹² Keto ne mo e tawe-o e gye feye akye e lee anyare kayoware-ro nee, amaa akye e e gye ne o kowe anyare. Ne Wuribware e sa bamo peee nkpa.

¹³ Mone fonfon a deere-o, a bware feye akye e kore kebwarekore, na o monj taa seye bo bonj mo kunju si aaa?

¹⁴⁻¹⁵ A monj gye kasentij feye ase se ne bo bo tonj kema-o e tawe feye a gye ipeere bo sa anyare feye mo a de ipwii soswee aaa? Amaa akye e i de ipwii soswee, a sa ne o waa danj, n gye anej nee eee? Wuribware a sa akye e ipwii nee feye i kii mo kyiiimu.

¹⁶ Amaa oko e kpa a o gyiiri amo-o ikii feraa, mo e benjaa sese-o feye akye e kibunj anju si-o gye ane ananato nee, ne Wuribware asoree awuye gya se.

Anj nyanje a ateese ne ba gyanje ba gyi ba nyinji mo-o asen (Matiyo 26.26-28; Maak 14.22-24; Lukas 22.17-20)

¹⁷ Mbeyama asen ko bee a bo-ro, ne n de a n tawe gwii mone, a lee feye anej ne mone e gyanje asoree-ro-o maa sa ne mo e kyoro mone. Kasentij, mone e waa ato boye mone kyonj kitimaa.

¹⁸ Kem-o ne ke gye nkpee-o e gye feye mo a nu feye mone ya yo asoree, mone i ke-ro ntunj si ntunj si mone wore wore nee. A du feye amo-o gye kasentij.

¹⁹ Mo e kore mo i gyi feye a tiri feye ikii ba mone mbont-ro, na e taare sa a okema nu bamo ne bamo lee gye kasentij, na bamo ne bamo lee monj gye kasentij-o.

²⁰ To, mone ya gyanje mone i gyi ane nyanje a ateese-o, mon' nyinji mo ne mone i gyi mo ateese-o.

²¹ Amaa mone feraa mone ya gyanje, mone okema i gyi mo wore nee. Na mone bok-o ma e bwee, na mone bok-o ma te na akonj de bamo.

²² Abaa! Mone monj de mone fonfon eloj ne mone e kyena-ro, na mon' gyi, na mon' nuu pwee na mon' dee yo asoree-o ooo? Mfaanee-o a kaapo nee feye mone a maa bu Wuribware asoree agyi ne bo gye atiripo-o se-o, mone maa bu Wuribware asoree. Emene ne mo e tawe amo-o asen a n gwii mone-o nee? N kyoro mone aaa? Ma kyoro mone, daa!

²³ To, ane nyanje Yeessu fonfon ase ne mo a nya abwaresej kekaapo ma lee, ne mo a ky-o tawe amo asen gwii mone feye ane nyanje Yeessu a gyi bodobodoo kanye ko ne Yudas Kariyotinyi a gyi mo kidiburo-o. ²⁴ Ne oo sa Wuribware anje, ne oo tenje bodobodoo-o-ro tawe feye, "Mo koyowaregyi ne n de mo e sa mone-o nee, na mon' dee bo nyinji mo."

25 Anen deε ne, bamo a gyi lowe-o, ne do taa nta kotorenkyu borɔ, ne do tawe feye, “Kotorenkyu na nta mo yere bo sa etan popweε ne Wuribware e ba mo bogya a o bo tii emo kana-o nee. San kemaa ne mone ya gyanje mone e kpa a mon' nuu mmo, mon' waa anen ne mo e waa mbeyoma-o, na mon' bo nyinji mo.”

26 Amose se-o, san kemaa ne mone ya gyanje a mon' gyi bodobodoo mo, na mon' nuu nta mo, mone e tawe mone gywii abee keto se ne ane nyanje a wu-o nee. Na mon' dee waa anen bo fo san ne o bee o kinji a o ba-o.

27 Amo-o se-o fokoo ne fo ya gyi ane nyanje bodobodoo nuu mo nta-o katmaabu-ro, amo feraa o waa boye o bo kye ane nyanje koyowaregyi na mo mbogya-o nee.

28 Pweε na oko bo gyi anen a bodobodoo amo, na o nuu nta amo-o, amo-o o gye nkpeε deere mo fonfon kakpono-ro kee.

29 Oko ya wo anen a bodobodoo-o, ne oo nuu anen a nta-o, ne o mon' nuu kaase feye a yere bo sa Kristoo koyowaregyi nee, amo feraa o sa ne Wuribware i bu mo kepo.

30 Amose se-o ne mone-ro bweeto mon' bo len, ne ba lo, ne bamo bokoo gbaa a wu.

31 Amaa ane ya nu ane anju-ro na nkpono-ro pweε ne ane e deε yo ane nyanje a ateese kigyi-o-ro, amo feraa Wuribware mon' de kpa ne o yere se a o bo bu ane kepo-o.

32 Amaa amo e gye feye Wuribware e gye ne o bu ane kepo, na o gyiiri ane kesebo mbeyoma, a du nee feye o bera ane, na ane ma tii kepo kibu na kesebogyiiri ne o sa a kaye-ro aseε ebaye awaapo i ju-o si, san ne o ba a o bo gyi aseε pweε asen-o.

33 Amose se-o, mo kosobee-ana, mone ya bo gyanje a mon' gyi ane nyanje a ateese-o, mon' dee kpa abee ju pweε na mon' dee gyi ateese-o.

34 Akon i de oko, mon' sa a o gye nkpeε gyi mo lon-no pweε. N gye anen, Wuribware i bu mone kepo.

Bo lee asen ne a san, ne mone a bise mo amo-ro-o, mo ya ba mo e sa mone amo se mbraa.

12

Aketo ne Wuribware a kufwiije timaa-o i ke-o asen

1 Mbeyoma, mo kosobee-ana, n de asen ko a n tawe gywii mone bo lee aketo ne Wuribware a kufwiije timaa-o i ke-o kunu si.

2 Mo e kpa a mon' ju feye pweε ne mone a bo kii Kristoo awuye-o, ato ko e yaa mone ikisi ase san kemaa, ne mone i sun emo. Amaa mone mon' nu asen kemaa lee emo ase.

3 M bee mo e kpa a n kaapo mone anen ne, oko ya tawe Kristoo kunu si asen, mone e taare a mon' ju mfen ne mo asen-o e lee-o. Sese ya da Yeessu yui, n gye Wuribware a kufwiije timaa-o ya sa ne do sa senja. Amaa sese-o ya tawe ε, “Yeessu gye mo nyanje nee” feraa, a kaapo nee feye Wuribware a kufwiije timaa-o ya sa ne do sa mfaanee a senja-o.

4 Mbeyoma aketo ne Wuribware a kufwiije timaa-o i ke-o bo-ro eworese eworese, amaa amo pweε mo a lee Wuribware a kufwiije-o deε ase nee.

5 Asun eworese eworese bo asore-ro ne Kristoo awuye e waa, amaa nyanje konko ne ba sun ba sa. Mo e gye Kristoo.

6 Okemaa naa kpa eworese eworese se o de aketo ne Wuribware a kufwiije timaa-o a ke mo-o o de o sun o sa Wuribware. Amaa Wuribware konko-o deε ya sa bamo okemaa na ato ne o nyi ewaa-o.

7 Mbeyoma keto ne Wuribware a kufwiije-o a sa mmo-o beεε mmo-o, a bware bo sa ane pweε.

8 Wuribware a kufwiije-o e sa sese ko keyaalen ne o taare a o nu ato ne Wuribware a bo kweero bokoo se-o kaase, na o kaapo amo-ro. Oko mo, o sa mo keyaalen feye o nu kasentjin-o, na o kaapo kamo-ro.

9 Wuribware a kufwiije-o deε e gye ne o sa ne bokoo e kore ba gyi kebanse, ne bokoo mo, o sa keyaalen feye bo bo kya alopo.

10 Bokoo mo, Wuribware a kufwiije-o e sa bamo keyaalen ne bo de ba waa akpenyeeto. Bokoo mo, o sa keyaalen ne bo de ba tawe keto ne Wuribware a lee bo kaapo bamo-o. Bokoo mo, Wuribware e sa bamo mo kufwiije feye bo bo pini feye Wuribware a kufwiije-o beεε kagyaa e gye ne ka te oko se. Bokoo mo, o sa bamo keyaalen feye bo sa senja ko ne bamo fonfon maa nu mo-ro-o. Bokoo mo, o sa bamo keyaalen feye bo bo kaapo anen a senja-o kaase.

11 Wuribware a kufwiije-o deε e gye ne o de bamo o sun asun, ne o ke okemaa mo aketo ne o bo waa asun sa Wuribware-o.

Kayoware a ke-ro ke-ro bweeto

12 N taa feye nyinpkase kayoware a ke-ro ke-ro bweeto, amaa kamoo pweε mo gye kayoware konko-o deε nee. Anen deε ne Kristoo asore-o a ke-ro ke-ro bweeto, amaa amo pweε mo gye akonko nee.

13 Anẹ Kristoo awuye dẹe nẹ sañ nẹ baa bọ anẹ asuu-o, baa bọ anẹ bọ waa kayowọre konkọ-ro. A mon tiri feye anẹ gye Yudaa awuye bẹe anẹ mon gye Yudaa awuye, anya bẹe agyi, anẹ a kọre Wuribware a kufwiñe konkọ-ro dẹe nẹe waa anẹ nkpon-ro.

14 Nyiñkpa kayowọre mon gye kokonkọ, kaa ke-ro ke-ro nẹe.
15 Feye keyaapapaa ya tọwe feye, "Mọ a mon gye kesaree-o se-o, mon tii kayowọre-o se," emene nẹ mọ kotowe aneñ-o e sa a waa kasentij?

16 Bẹe kesebọ ya tọwe feye, "Mọ a mon gye kekato-o se-o, mon tii kayowọre-o se," emene nẹ mọ kotowe aneñ-o e sa a waa kasentij?
17 Feye kayowọre-o pẹe gye kekato nẹe-o, weete emene nẹ ka waa a ka nu ketọ kemaa? Nẹ kayowọre-o pẹe gye kesebọ nẹe, weete emene nẹ ka waa a ka nu so?

18 Amaa kasentij si Wuribware ya ba kayowọre-o kebẹgya kemaa bọ kyena kamo kyenakpa mọ kepre se.

19-20 Kayowọre nẹ ka de kebẹgya konkọ wọre-o mon gye kayowọre nẹe, amaa abegya abegya e gye nẹ a tii abe se, nẹ a waa kayowọre mumwii.

21 Amose se-o, kekato maa taare a ke tọwe gywii kesaree feye, "Fọ asen mon tiri mọ." Nẹ kunu maa taare a ke tọwe gywii ayaapapaa feye, "Mon asen mon tiri mọ."

22 Amose-o fọ ya deere, fọ i ọ feye anẹ maa taare a anẹ kyena, na anẹ kayowọre abegya abegya nẹ a mon bọ leñ-o mon te anẹ se.

23 Kasentij si kayowọre abegya abegya amọ nẹ anẹ deere se nẹnẹ. Anẹ kayowọre mfen nẹ ipeere si a mon da kawu-o nẹ anẹ i bu bweeto.

24 Amaa anẹ kayowọre mfen nẹ a bọ dan kedeere-o asen mon tiri anẹ bweeto. Wuribware a ba kayowọre abegya abegya bọ kya abe se kpa kọ se nẹ feye anẹ bu kayowọre abegya kọ nẹ a mon bọ leñ-o bweeto.

25 Ọ waa amọ-o nẹe a kayowọre nya waa kanọ konkọ, na kayowọre kebẹgya kemaa nya deere kamo beko se.

26 Kayowọre kebẹgya kọ i ọ asen, amọ abegya nẹ a sañ-o pẹe i ọ asen nẹe. Feye bamọ ya kyoro kayowọre-o kebẹgya kọ, amọ abegya nẹ aa sañ-o pẹe akato a gyi.

27 Aneñ dẹe nẹ mon du-o nẹe. Mon pẹe a tii abe se mon gye Kristoo kayowọre nẹe, nẹ okemaa gye kamo kebẹgya kọ. Aneñ a kayowọre-o e gye asoree-o.

28 Asoree-ro Wuribware a lee asese bọ gya abe se nẹnẹ nẹe. Bamọ nẹ bọ gye nkpee-o e gye mọ ayaa-ro ayerepo, bamọ nẹ bọ gya se nyasepo-o e gye akyaamee, asasepo-o e gye akaapopo, bọkọ mọ e gye bamọ nẹ ba waa akpenyeeto-o, bọkọ mọ e gye bamọ nẹ ba kya alapo-o, bọkọ mọ e gye bamọ nẹ ba kya boko-ro-o, bọkọ mọ e gye bamọ nẹ ba deere asen nẹ a bọ asoree-ro se kake kemaa-o, bọkọ mọ e gye bamọ nẹ bọ de keyaalen a bọ sa senja kọ nẹ bamọ fñfñ maa nu mọ-ro-o.

29-30 N gye okemaa e gye mọ ayaa-ro ayerepo bẹe mọ kyaamee bẹe mọ akaapopo. N gye okemaa e gye nẹ o taare a o waa akpenyeeto, bẹe o kya alapo, bẹe o sa senja kọ nẹ mọ fñfñ maa nu mọ-ro-o. N gye okemaa e gye nẹ o taare a o kaapo aneñ a senja-o kaase.

31 Amọ e gye aneñ gbaa ooo, a bware feye okemaa kore Wuribware a kufwiñe-o feye o sa mọ aketo m-ro kemọ nẹ ki tiri bweeto-o.

Mbeyoma mọ e kpa a ọ kaapo mon ketọ nẹ ke bọ dan kọ kyọ amọ pẹe-o.

13

Aneñ nẹ anẹ kpa abe-o

1 Haree mọ i de keyaalen esenja kesa-ro nẹ a gye asese lee, bẹe Wuribware mbọ nẹ bọ bọ sosọ-o lee nẹe ooo, nẹ mọ e ma kpa mọ beko asen, n du nẹ feye ankorẹ kpankpan nẹ o de elawo-o.

2 Mọ i de keyaalen a m bọ tọwe ketọ nẹ Wuribware a lee bọ kaapo mọ-o, nẹ mọ i nu atọ nẹ Wuribware a taa bọ kweero bọkọ se-o kaase, nẹ mọ kọkọregyi kyọ, haree gbaa mọ e taare a n sa a kebẹe koso lee mfen nẹ ke dẹe ke yere-o, nẹ mọ e ma kpa mọ beko asen, amọ feraa mon gye seye.

3 Haree gbaa mọ ya swii mọ atetomonta pẹe bọ ke atiripo, bẹe mọ a sa nẹ baa kywee mọ deekpa-ro mọ, amọ feraa mon nya seye.

- 4 Ɔkɛmaa nɛ ɔ kpa mɔ bɛɛkɔ asɛn-ɔ
de kanyite, nɛ ɔ bɛɛ ɔ bware.
Ɔ maa ka kɔkwɛɛ,
nɛ ɔ bɛɛ ɔ maa kaapɔ mɔ ɛyɛɛ.
- 5 Ɔ mɔn de akatɔlɛn,
nɛ ɔ bɛɛ ɔ maa saarɛ bɔkɔ.
Ɔ maa yɛrɛ bɔkɔ fɛyɛ bɔ waa kɛtɔ nɛ ɔ kpa-ɔ.
Mɔ dɔn maa fwii, nɛ ɔ mɔn de ɔkɔ dɔndaa.
- 6 A mɔn bɔ mɔ kɔnɛ fɛyɛ sɛsɛ a waa bɔyɛ-ɔ,
amaa sɛsɛ ya waa itimaa fɛraa, a bɔ mɔ kɔnɛ.
- 7 Ɔkɛmaa nɛ ɔ kpa mɔ bɛɛkɔ asɛn-ɔ
i nyite mɔ kɛtɔ kɛmaa-rɔ.
Ɔ kɔɔrɛ mɔ bɛɛkɔ o gyi atɔ kɛmaa-rɔ.
O de mɔ tɛmaa-rɔ fɛyɛ mɔ bɛɛkɔ ma waa
kɛtɔ nɛ kɛ mɔn bɔ dan-ɔ,
nɛ mɔ kanyite-o mɔn de kɛɛ.
- 8 Kɛkpa maa lɔwɛ, kɛkpa mɔn de kɛɛ.
Amaa keyaalɛn nɛ bɔ de ba tɔwɛ
kɛtɔ nɛ Wuribwarɛ a lee bɔ kaapɔ bamɔ-ɔ,
na keyaalɛn nɛ bɔ de ba sa sɛnsa kɔ
nɛ bamɔ fɔnɔn maa nu mɔ-rɔ-ɔ ɛ gyɛ kɛɛ.
Anɛ kanyiasɛn pɛɛɛ ɛ kyɔn.
- 9 Anɛ maa taarɛ a anɛ gyii kɛtɔ kɛmaa mbɛyɔmɔ.
Anɛ maa taarɛ a anɛ tɔwɛ kɛtɔ nɛ kɛ ɛ ba-ɔ pɛɛɛ.
- 10 Amaa kake nsin nɛ anɛ i nɔ mɔ
nɛ ɔ bɔ dan ɔ kyɔn kɛtɔ kɛmaa-ɔ kɛba-ɔ,
kake nsin amɔ kɛtɔ kɛmaa
nɛ kɛ mɔn bɔ dan kyɛɛkyɛɛ-ɔ ɛ lɔwɛ.
- 11 Mɔ a gyɛ keegyɛ-ɔ, mɔ sɛnsa na mɔ mfɛɛrɛ
na anɛn nɛ mɔ ɛ fa m bɔ atɔ sɛ-ɔ
gyɛ keegyɛ lee nɛɛ,
amaa mɔ a bɔ kii keyaafɔrɛ-ɔ,
mɔ a yɔwɛ ayaagyisɛn-ɔ.
- 12 Kayɛ mɔ-rɔ atɔ du nɛɛ fɛyɛ mbɔrɛn-ɔ.
A du nɛɛ fɛyɛ anɛ a dɛɛrɛ diki
nɛ ɔ mɔn kɛɛ-rɔ nɛnɛɛ-ɔ.
Amaa kake nsin nɛ Yeesuu ɛ ba-ɔ,
anɛ i nɔ mɔ akatɔ-rɔ.
Kɛtɔ nɛ n nyi mbɛyɔmɔ-ɔ gyɛ kafwɛɛ kɔ nɛɛ.
Amaa kake nsi amɔ-ɔ mɔ i gyii kɛtɔ kɛmaa,
fɛyɛ anɛn nɛ Wuribwarɛ nyi mɔ mbɛyɔmɔ-ɔ.
- 13 Akɛtɔ pɛɛɛ ɛ kyɔn, amɔ akɛtɔ asa kpɛn,
amɔ ɛ gyɛ kɔkɔrɛgyi na tɛmaa na kɛkpa.
Amaa amɔ asa-rɔ,
kɛmɔ nɛ kɛ gyɛ brɛsɛ-ɔ ɛ gyɛ kɛkpa.

14

Eɛnsa nɛ ɔkɔ maa nu kaasɛ-ɔ

¹ Amɔsɛ sɛ-ɔ, mɔ ɛ kpa fɛyɛ mɔn' lɛn ɛyɛɛ kɛnɛn, na mɔn' nya kɛkpa mɔnɛ nɔkɔnɔ-rɔ. Amaa kɛtɔ nɛ ki tii si, nɛ mɔn' buwi kpa-ɔ ɛ gyɛ akɛtɔ nɛ a lee Wuribwarɛ a kufwiinɛ-o asɛ-ɔ. Keyaalɛn nɛ mɔn' buwi kpa akɛtɔ-rɔ pɛɛɛ ɛ gyɛ akɛtɔ nɛ bɔ de ba tɔwɛ kɛtɔ nɛ Wuribwarɛ ɛ kpa a o lee bɔ kaapɔ asɛsɛ-ɔ.

² Ɔkɔ nɛ ɔ sa sɛnsa kɔ nɛ ɔ maa nu mɔ-rɔ-ɔ maa sa o gywii asɛsɛ nɛɛ. Ɔ sa o gywii Wuribwarɛ nɛɛ. Ɔkɔ maa nu kɛtɔ nɛ ɔ tɔwɛ-ɔ kaasɛ. Ɔ tɔwɛ asɛn kweɛrɔsɛ nɛ aa lee Wuribwarɛ a kufwiinɛ-o asɛ-ɔ nɛɛ, amaa ɔ maa nu amɔ kaasɛ.

³ Amaa ɔkɔ nɛ ɔ tɔwɛ kɛtɔ nɛ Wuribwarɛ a lee bɔ kaapɔ mɔ-ɔ ɛ tɔwɛ kɛtɔ nɛ oo nɔ-ɔ o gywii asɛsɛ nɛɛ. Nɛ a kya bamɔ-rɔ, nɛ ba kɔɔrɛ ba gyi bweɛtɔ, nɛ a sa bamɔ nɔkɔnɔkya.

⁴ Ɔkɔ nɛ ɔ sa sɛnsa kɔ nɛ mɔ fɔnɔn maa nu mɔ-rɔ-ɔ ɛ kya mɔ wɔrɛ ɛyɛɛ-rɔ nɛɛ. Amaa ɔkɔ nɛ ɔ tɔwɛ abwarɛsɛn-ɔ ɛ kya mɔ bɛɛkɔ-ana asɔrɛɛ agyi-ro nɛɛ.

⁵ Mɔ ɛ yɔrɔwɛ fɛyɛ mɔnɛ ɔkɛmaa taarɛ sa sɛnsa kɔ nɛ mɔ fɔnɔn maa nu mɔ-rɔ-ɔ. Amaa a bware fɛyɛ mɔnɛ de keyaalɛn nɛ bɔ de ba tɔwɛ kɛtɔ nɛ Wuribwarɛ a lee bɔ kaapɔ bamɔ-ɔ.

Ɔko ne ɔ tɔwe ketɔ ne Wuribware a lee bo kaapo mɔ-ɔ kyɔ ɔko ne ɔ sa senja ko ne mɔ fɔnɔn maa nu mɔ-rɔ-ɔ, ama Wuribware a beɛ sa mɔ keyaalen feye ɔ bo kaapo ketɔ ne mɔ fɔnɔn e tɔwe-ɔ-rɔ gywii asese. Mɔ e taare a ɔ waa amɔ feraa, ɔ kya mɔ beɛko-ana asɔree agyi-o-ro.

6 Mbeyomɔ, mɔ kosobee-ana, mɔ ya ba mone ase, ne mɔ e sa senja ko ne mɔ fɔnɔn maa nu mɔ-rɔ-ɔ mɔ i gywii mone, ntɔ tɔnɔ gbaa ne mone e nya a mon' lee mɔ ase? A maa taare a a sa mone seye pɛɛɛ, ama mɔ a tɔwe ketɔ ne Wuribware a lee bo kaapo mɔ-ɔ, beɛɛ mɔ a ba kanyiasen ne ɔ sa mɔ-ɔ bo kaapo mone abwaresen-ɔ.

7 Mon' sa a ane taa feye atetɔmɔnta ne a mon de nkpa-ɔ feye kokɔyɛtin beɛɛ kabere mfaanɛɛ. Bamɔ e mon de kokɔyɛtin-o si neɛnɛɛ, nse e gye ne ɔ taare a o pini feye kilin mɔ ne bo de kemɔ ba waa-ɔ nee?

8 Aneɔ deɛ ne ɔko ne ɔ fɔre kenaa-rɔ kabere-ɔ e mon fɔre kamɔ neɛnɛɛ, emene ne ɔko mɔ e waa na o nu kaase waa siraa na ɔ yɔ kenaa-ɔ-rɔ-ɔ nee?

9 Aneɔ deɛ ne mone gbaa mone du. Mone ya sa senja ko ne mone fɔnɔn maa nu mɔ-rɔ-ɔ, emene ne ba waa a bo nu asen ne mone e tɔwe-ɔ kaase? Mone gye ne mone e sa senja mone i gywii afwii nee.

10 Mɔ e kaare a n gyi feye esenja bweɛtɔ bo kaye mɔ-rɔ, ne emɔ pɛɛɛ de kaase.

11 Amaa mɔ e ma nu ɔko senja, mɔ aa mɔ a kii afɔ abee ase nee.

12 Aneɔ deɛ ne a du mone gbaa mone ase. Mone a de wore feye mone e nya aketɔ ewɔrese ewɔrese a mon' lee Wuribware a kufwiinje-o ase-ɔ, mon' buwi kpa amɔ ne a kya asɔree agyi-o-ro, na bo nya kokɔregyi bweɛtɔ-ɔ.

13 Amose se-ɔ, ɔko ne ɔ sa senja ko ne mɔ fɔnɔn maa nu mɔ-rɔ-ɔ kore Wuribware feye ɔ sa mɔ keyaalen, na ɔ bo kaapo ketɔ ne ɔ tɔwe-ɔ kaase.

14 Mɔ ya ba senja ne ma nu mɔ-rɔ-ɔ bo kore kebwarekore, mɔ e kore kebwarekore mɔ kakpono-rɔ wore nee. Amaa mɔ mfɛere-rɔ feraa seye mon te-ro.

15 Ntɛtɛ ne ɔ waa? Mɔ e ba mɔ kakpono na mɔ mfɛere a m bo kore kebwarekore, na m ba mɔ kakpono na mɔ mfɛere bo waa ilin.

16 Fɔ ya kore kebwarekore senja ko ne mone maa nu mɔ-rɔ-ɔ, ne fɔ ya sa Wuribware anse, emene ne fɔ beɛko-ana asɔree agyi ne fɔ aa bamɔ i sun-o e waa a bo ɔ tɔwe feye "Ameye" wee asen ne fɔ a tɔwe-ɔ se? Kpa ko mon bo-rɔ ne ba taare a bo yere mɔ se gyii kemɔ ne fɔ e tɔwe amɔ-ɔ.

17 Haree gbaa fɔ ya kore kebwarekore, ne fɔ a sa anse neɛnɛɛ, fɔ senja-ɔ mon kya fɔ beɛko-ana asɔree agyi-o-ro.

18 Mɔ e sa Wuribware anse feye mɔ e sa senja ko ne mɔ fɔnɔn maa nu mɔ-rɔ-ɔ iluwi bweɛtɔ n kyɔ mone ɔkɛmaa.

19 Amaa mɔ ya ba asɔree-rɔ bo tɔwe asenjkparegyi anuu lee mɔ mfɛere-rɔ bo kaapo mone atɔ, a bo feye mɔ a sa asenjkparegyi nkpen kanɔ nkɔ ne mɔ aa mone maa nu mɔ-rɔ-ɔ.

20 Amose se-ɔ mɔ kosobee-ana, mone ma lee fa asen amɔ mfɛere feye mone a gye nyaagyi-o, amaa mon' sa a mone kanyiasen waa feye abrese lee-o. Amɔ-ɔ pɛɛɛ gbaa ooo, mon' sa a mone kefa mfɛere boye waa kafwee feye nyaagyi ngyingyii lee-o.

21 Abwaresen wore-ɔ-rɔ, baa kyɔre feye,

"Wuribware ye, 'Mɔ e sa a afɔ ne ba lee kefɔ-ɔ
ba bamɔ fɔnɔn senja bo tɔwe mɔ asen gywii mɔ asese.
Amɔ-ɔ pɛɛɛ gbaa ooo, bo maa nu mɔ asen.' "

22 Amɔ-ɔ e kaapo nee feye Wuribware de bamɔ ne ba sa senja ne ɔko maa nu kaase-ɔ o yii bamɔ ne baa kine kunu Wuribware asen-ɔ se. Amaa Wuribware de bamɔ ne ba tɔwe ketɔ ne Wuribware a lee bo kaapo bamɔ-ɔ ɔ kya bamɔ ne ba kaare ba gyi-o-ro.

23 Amaa mone asɔree agyi ya gyanje mone e waa asɔree, ne mone pɛɛɛ e sa esenja ne mone ɔko maa nu emɔ-rɔ-ɔ, ne ɔko ne ɔ mon gye asɔree kigyi-o ya bo lweero, ne o nu aneɔ ne mone e sa esenja ne mone maa nu emɔ-rɔ-ɔ, ɔ maa fa feye mone pɛɛɛ e lo ebɔn nee eee?

24 Amaa ne mone ɔkɛmaa e tɔwe ketɔ ne Wuribware a lee bo kaapo mone-ɔ, ne ɔko ne ɔ mon gye asɔree kigyi-o ya lweero, ne o nu ketɔ ne mone e tɔwe-ɔ kaase, mone asenjkparegyi e kaapo mɔ feye ɔ gye ebɔye ɔwapa nee. Na ketɔ ne ɔkɛmaa e tɔwe-ɔ sa a o nu mɔ eyee, na o ɔnu mɔ boye ne ɔ waa-ɔ.

25 Na mɔ mfɛere ne ɔ kwee-ɔ lee mmɔ eyee kawu. Na o kpuni anurii sun Wuribware, nkɛe o lee kan-rɔ a ɔ tɔwe feye, "Kasɛntin si Wuribware bo mone ase mfee."

26 Amose se-ɔ mɔ kosobee-ana, emene ne n tɔwe? Mone ya gyanje a mon' waa asɔree, mon' waa ketɔ kɛmaa ne ke e sa a mone pɛɛɛ nya kya abee-rɔ, na mone kokɔregyi nya waa kokyɔ-ɔ. Nyinjkpase ko de kilin, ne ɔko mɔ de kotɔko a ɔ kaapo. Ɔko mɔ, Wuribware a lee mɔ

* 14:21 Isaya 28.11-12.

mfeere bo kaapo mō feye ɔ tōwe gywii asese. Oko mō, ɔɔ waa siraa feye ɔ sa seɲsa ko ne mō fɔɲfɔɲ maa nu mō-rɔ-ɔ. Oko mō, ɔɔ waa siraa feye ɔ kaapo aneɲ a seɲsa-ɔ-rɔ.

²⁷ Feye asese ko e kpa a bo sa seɲsa ne bamo oko maa nu mō-rɔ-ɔ, mon' sa a asese anyo beee bo ma kyon asa, na bo sa seɲsa. Amaa bamo peee ma kan kpɔra sa seɲsa.

²⁸ Na mon' sa a beee konko kaapo aneɲ a seɲsa-ɔ-rɔ. Amaa ne oko e mon bo-rɔ a ɔ kaapo esenja-ɔ kaase, amo feraa bamo ne ba kpa a bo sa aneɲ a esenja-ɔ waa dinɲ, na bo sa seɲsa bamo nkpono-rɔ gywii Wuribware.

²⁹ Bamō ne Wuribware a lee mō mfeere bo kaapo-ɔ feraa, mon' sa a abee anyo beee asa wɔre sa seɲsa, na mon' sa a bamo ne baa san-ɔ deere bamo asenkparegyi-ro neene.

³⁰ Ne san amo Wuribware ya lee kotoko bo kaapo oko ne o te o nu asen-ɔ, mon' sa a mō ne ɔ sa seɲsa-ɔ laato, pwee ne o te-o koso sa seɲsa.

³¹ Monē peee de kpa feye mon' dee tōwe keto ne Wuribware a lee bo kaapo mone okemaa-ɔ, na mon' kaapo abee Wuribware asen, na mon' waa abee wɔre, amaa mon' waa amo-ɔ kegyase kegyase.

³² Bamō ne ba tōwe keto ne Wuribware a lee bo kaapo bamo-ɔ de keyaalen feye bo yowe bamo fɔɲfɔɲ esenja.

³³ A lee feye Wuribware maa kpa asen, amo kayeyuri.

³⁴ Akyee waa dinɲ asoree-rɔ. Mfaanee ne a kyɔ a du asoree-ɔ peee-rɔ mfen ne Wuribware asese e gyanɲe-ɔ. Feye aneɲ ne Yudaa awuye a mbraa-ɔ e tōwe-ɔ, bo mon de kpa feye bo sa seɲsa asoree-rɔ. Akyee bo asoree-ɔ kaase nee.

³⁵ Amaa kotoko e bo-rɔ ne akyee e kpa a o bise, mon' sa a o gywii, na bamo ya yɔ pe, na o bise mō kuri. A de ipeere feye akyee a sa seɲsa asoree-rɔ.

³⁶ Emene aaa? Mone Korintoo awuye ye abwareseɲ a lee mone ase nee eee? Mone wore ne Wuribware a taa mō asen-ɔ bo sa aaa?

³⁷ Oko ne ɔ tōwe feye o de keyaalen a ɔ tōwe keto ne Wuribware a lee bo kaapo mō-ɔ, beee ɔ ye Wuribware a kufwiɲe-o gya mō kamee-ɔ, mon' sa a o sure si feye keto ne mō e kyoree mō e kyonwe mone-ɔ gye mbraa ne ɲ ya lee ane nyanɲ ase-ɔ nee.

³⁸ Amaa ne oko e ma sure asen ne mō a tōwe-ɔ se, amo feraa mon' yowe mō asen sa mō.

³⁹ Amose se-ɔ, mō kosobe-ana, katin e gye feye mon' kokase nya keyaalen bo tōwe keto ne Wuribware e kpa a o lee bo kaapo-ɔ. Amaa mone maa tii oko kpa feye ɔ ma sa seɲsa ko ne mō fɔɲfɔɲ maa nu mō-rɔ-ɔ.

⁴⁰ Amaa mon' waa keto kemaa neene na kpa timaa si.

15

Kristoo kikiɲɲi lee lowi-ro asen

¹ Mbeyɔmɔ mō kosobe-ana, mō e kpa a ɲ nyinɲi mone Yeesuu Kristoo kunu si asen timaa ne mō a bo tōwe gywii mone-ɔ se, aneɲ a asen timaa ne mone a kɔɔre gyi, ne mone a sure amo se, ne mone a kra amo-rɔ-ɔ.

² Mone ya dee kra asen timaa mō dee-rɔ, Wuribware e dee morowe mone, amo mone kokɔɔre amo gyi mon waa seye mone nkpono-rɔ feraa.

³ Atɔ ne bokɔ a kaapo mō-ɔ dee ne mō-ɔ mō a kaapo mone-ɔ. Atɔ kekaapo ne a tiri bweeto-ɔ e gye feye Kristoo a wu nee a ɔ taare kpee ane ebɔye bo twee, feye aneɲ dee ne baa tōwe abwareseɲ wɔre-ɔ-rɔ-ɔ.

⁴ Kemo ne ke gye kenɔsepo-ɔ e gye feye baa pure mō, ne kake sasepo-ɔ ne Wuribware a kyinɲi mō lee lowi-ro, feye aneɲ dee ne baa tōwe abwareseɲ wɔre-ɔ-rɔ-ɔ.

⁵ Amo kamee-rɔ ne Kristoo a lee mō eyee bo kaapo Peetroo, ne ɔɔ beee lee mō eyee bo kaapo mō ayaa-rɔ ayerepo kudu anyo-ɔ.

⁶ Ne oo lee mō eyee bo kaapo mō agyasepo alafa anuu san konko. Asese mō-rɔ kafwee a wu, amaa bamo-rɔ bokɔ mō san bo bo-rɔ mbeyɔmɔ.

⁷ Ne oo lee mō eyee bo kaapo Yakubu, ne amo kamee-rɔ ne oo lee mō eyee bo kaapo mō ayaa-rɔ ayerepo-ɔ peee.

⁸ Ne lalalowe-ɔ, oo lee mō eyee bo kaapo mō, mō ne n du feye kayaagyi popwee ne baa kowe mō, na mō kokowebee a kyɔ kyon pwee ne ba dee kowe mō-ɔ.

⁹ Mō e gye ayaa-rɔ ayerepo-ɔ-rɔ peee kegyi. Kasentɲi si, mon fo feye ɲ kii ayaa-rɔ ayerepo, a lee feye mō a dee waa Wuribware asoree awuye aworefoɔ.

¹⁰ Amaa Wuribware a ɲu mō ewee, ne ɔɔ sa ne mō a kii keto ne n gye mbeyɔmɔ-ɔ. ɔ mon ɲu mō ewee kwaa nee, a lee feye mō a sun kenken sa mō kyon mō ayaa-rɔ ayerepo-ɔ okemaa. Amo-ɔ peee gbaa n gye mō fɔɲfɔɲ keyaalen nee, Wuribware keyaalen ne mō a bo waa.

¹¹ Amose se-ɔ, haree mone a nu asen timaa-o lee mō ase nee ooo, beee bamo ase nee ooo, amo peee gye akonko nee. A gye keto ne ane peee e tōwe-ɔ nee. Ne a gye atɔ konko ne mone e kɔɔre mone i gyi-o nee.

¹² To, Wuribware kikiyiñji Kristoo lee lowi-ro ne ane ayaa-ro ayerepo peee e tawe ane i gywii asese-o. Amo e gye anej feraa, ne emene se ne mone boko e tawe feye bamo ne baa kyɔ wu-o maa lee kyiñji a bo lee lowi-ro?

¹³ Keta ne mone e tawe-o dee ke gye kasentij nee, weetea kaapo nee feye Wuribware mon kyiñji Kristoo lee lowi-ro.

¹⁴ Ne amo e gye kasentij feye Wuribware mon kyiñji Kristoo lee lowi-ro feraa, abwareseñ ne ane e tawe-o gye fwaa nee, ne mone ma mone a kore gyi kwaa.

¹⁵ Keta ne ko kyɔ, ne amo-o bee a kaapo-o e gye feye ane abwareseñ kotawe feye Wuribware a kyiñji Kristoo-o gye kayeba nee.

¹⁶ A lee feye, bamo ne baa wu-o e ma lee kyiñji a bo lee lowi-ro feraa, a kaapo nee feye Wuribware mon kyiñji Kristoo lee lowi-ro, amose se-o ne ane gye ayebapo nee.

¹⁷ Ne amo e gye kasentij feye Wuribware mon kyiñji Kristoo lee lowi-ro, amo feraa mone kokoregyi-o maa sa mone seye, ne mone bee mone san mone te mone ebeye-ro.

¹⁸ Ne a dee a gye kasentij nee ooo, amo feraa a kaapo feye bamo ne baa kore Kristoo gyi, ne baa wu-o a wu peee nee, na bo ma lee kyiñji lee lowi-ro.

¹⁹ Ne amo e gye feye kaye ma-ro dooo ne ane i de temaa Kristoo si, amo feraa ane asen e waa ewee a a kyon akemaa kaye ma-ro.

²⁰ Amaa kasentij-o e gye feye Wuribware a kyiñji Kristoo lee lowi-ro. Wuribware a kyiñji Kristoo lee lowi-ro, ne mo a ma lee wu-o si-o, a kaapo nee feye san e fo feye o bee o kyiñji bamo ne baa kore Kristoo gyi, ne baa wu-o a o lee lowi-ro anej dee.

²¹ Mone nyi feye sese gyenkreese, Adam, ne Wuribware a twee-o a waa baye. Amose ne sese konko se, mo e gye Adam, ne lowi a ba kaye ma-ro, na sese dimaadi ma lee taare kyena nsu peee. Anej dee ne sese konko se, mo e gye Kristoo, ne bamo ne baa wu-o e bee kyiñji a bo lee lowi-ro.

²² Ane a gye asese feye Adam-o se-o, ane i wu. Amaa ane a bo kii Kristoo lee-o si-o, ane ya wu, ane bee ane i kyiñji a ane kyena mo ase nsu peee.

²³ Amaa n gye feye bamo peee i kyiñji luwi konko nee. Ane i kyiñji kegyase kegyase. Wuribware a kyɔ gye nkree kyiñji Kristoo bo kaapo feye bamo ne bo gya se, ne o kyiñji-o e gye Kristoo awuye, Kristoo kebo ba nyosepo-o.

²⁴⁻²⁵ Na kaye gye kee. Keyaalen kemaa ne akemaa de-o, Kristoo e kore a o lee mo ase. A tiri feye Kristoo kyena kuwure si bo fo san ne o ko a o gyi mo adon se, na o taa bamo bo waa mo kuwure-o kaase-o.

²⁶ Na nkee o kinjaa mo kuwure-o bo sa mo se Wuribware. Ddon lalalowe ne o ko na o gyi mo se, na oko ma lee wu daa-o e gye lowi fanfan.

²⁷ Mbeyoma, mfeñ ne ane a kare abwareseñ wore-o-ro feye,

“Fo a sa ne ato peee bo mo kuwure kaase.”*

Wuribware mon tii keta ne ke bo mo kesaree-ro se, a lee feye Wuribware ya sa ne keta kemaa a lwee Kristoo kesaree-ro.

²⁸ Amaa san ne Wuribware mo gyi Kristoo a nya keta kemaa se keyaalen-o, o taa mo eyee a o bo waa mo se Wuribware kesaree-ro, na Wuribware deere keta kemaa se.

²⁹ To, bo lee kikiyiñji lee lowi-ro bee-o, asese ko bo-ro ne ba kore ba gyi feye a bware feye bo ba bamo asuu bo yera bamo anyipo ne baa kyɔ wu-o ayaa-ro. Kemo e gye bamo temaa-o nee? Amo e gye kasentij feye bamo ne baa wu-o maa lee kyiñji a bo lee lowi-ro, ne nteto se ne nkee anej a asese-o, ba bo bamo asuu a bo bo yera bamo ne baa wu-o ayaa-ro?

³⁰ Beee kuwu kyiñji-o dee ke gye kayeba nee, amo feraa ane ne ane e tawe asen timaa-o ane i gywii asese-o du nee feye ane a mon nyi asen-o. Ane ya kperi kayeba se gyi aworefoa kake kemaa, kakaka timaa mo ne ane e nya?

³¹ Kasentij si mo e gyanjaa lowi kake kemaa. Ma ba ayeba. Anej dee ne mo e kaapo mo eyee mone se, a lee feye mbeyoma mone tii ane nyanpe Yeessu Kristoo kokowebee se nee.

³² San ko mo e lej mo eyee mo i lee kadunfwii awuye ne bo du feye mbq kpense-o kano Ifisus man-no mfee, ne mo a gyi aworefoa bamo kesaree-ro. Mo ya gyi aworefoa, ne mo e mon kore gyi feye Kristoo a kyiñji lee lowi-ro, nteto ne mo a nya? Amaa a dee a gye kasentij nee feye bamo ne baa wu-o maa lee kyiñji a bo lee lowi-ro nee-o, amo feraa mon' sa a ane gya asen ne boko a tawe bo beya-o se feye,

“Mon' sa a ane gyi, na ane nuu,

a lee feye, nyanje ko, ane i wu.”*

* 15:27 Kilij 8.6; Kilij 110.1.

* 15:32 Isaya 22.13.

³³ Mone ma kan sa a oko penna mone. Abrese ye, “Ananpo boye e gye ne ba nyera bamo kosobee-ana mfeere timaa.”

³⁴ Mon' nu mone eyee, na mon' kiñji lee mone eboye-ro. A gye ipeere sa mone feye mo a towe feye mone boko san mone mon nyi Wuribware-o.

Anen ne Wuribware ya kyinji sese lee lowi-ro, ne mo kayoware i kii-o

³⁵ Mone-ro oko i bise mo feye, “To, emene ne bamo ne baa wu-o e bee waa a bo kyinji ba nkpa-ro? Nteto kayoware ne ba nya?”

³⁶ Fo mon nyi seye. Fo ya dwii ato dwiise bo waa sweere-ro, a maa kwee, amo ato dwiise ne fo a dwii waa sweere-ro-o a wu pwee na kepopwee dee kwee.

³⁷ N gye kiyyi ne kaa dan lowe-o ne fo i dwii. Kemo kigy konko ne fo i dwii feye abwaye beee keto kema.

³⁸ Amaa Wuribware e gye ne oo sa ne ato dwiise ko kwee koko-ro.

³⁹ Nyinkpase kayoware kwee mbo lee-ro. Mbogyi lee kwee. Ne nkinyi lee mo bee nkwee.

⁴⁰ Keto kema mo ne ke bo sweere mo se-o kwee kemo kosobee-ro. Anen dee ne akyee-e-kpa-agyi ne a bo sos-o kwee sweere mo se ato-ro. Ne kekyee-e-kpa-agyi kema kwee kemo kosobee-ro ne ki de kemo fonfon dan. Ne kaye mo-ro ato mo de amo fonfon dan.

⁴¹ Kyowe de mo fonfon dan, ne kiferi de kemo fonfon dan, ne kekyee-e-kpa-agyi kema de kemo fonfon dan ne o kwee-o.

⁴² Mfaanee dee ne a waa san ne bamo ne baa wu-o i kyinji a bo ba nkpa-ro. Bamo ya pure sese ne oo wu-o, mo kayoware a kii kifuniñ, na ku gyo sweere-ro. Wuribware ya kyinji kifuniñ ba nkpa-ro, o maa lee wu daa.

⁴³ Bamo ya pure sese, mo elen a lowe, ne mo kifuniñ bee ke mon bo dan. Ne mo ya bee kyinji ba nkpa-ro, amo feraa amo mo kayoware popwee ne o de-o bo dan, ne ka bee ka bo len.

⁴⁴ Bamo ya pure sese, kifuniñ ne ki de ayeegy na abowii ne baa pure, ne mo ya bee kyinji lee lowi-ro, amo sese-o e nya kayoware popwee, na mo kra bee bo kyena kam-o-ro.

⁴⁵ Baa kyore abwareseñ wore-o-ro feye,

“Wuribware a twee sese gyenkpese Adam,
ne oo kii nyinkpase, ne oo kyena.”*

Amaa Kristoo, ne ba tee mo feye Adam lalalowe-o, a yo sos ya kii oko ne o sa nkpa-o.

⁴⁶ A lee feye amo nyinkpase de mo kayoware ne ka de ayeegy na abowii-o pwee na o dee taare nya mo kayoware popwee.

⁴⁷ Adam ne o gye nkpe-o, ese ne Wuribware a bo pwee mo, ese-ro ne oo lee ba. Amaa Adam nyosepo ne mo e gye Kristoo-o feraa a lee Wuribware se nee.

⁴⁸ An sese dimaadi, ane a gye kaye-ro asese-o se-o, ane du nee feye mo ne oo lee ese-ro ba-o. Bamo ne bo gye Wuribware se asese-o du nee feye mo ne oo lee Wuribware se-o.

⁴⁹ Bo fo mbeyamo, ane sese dimaadi de kayoware ne ka du feye sese ne oo lee ese-ro-o lee-o. Amaa kake nsi ne ane i kyinji a ane lee lowi-ro-o, ane ne ane e kore Kristoo ane i gyi-o e nya kayoware ne ka du feye mo ne oo lee Wuribware se-o lee-o.

⁵⁰ Mo kosobee-ana, kemo ne mo e kaapo-o e gye feye sese dimaadi e san o te mo kayoware ne ka de ayeegy na abowii-o-ro, o maa taare a o tii Wuribware a kuwure ne ke bo sos-o se, a lee feye keto ne ki i wu-o maa taare a ki tii ato ne a maa wu daa-o se.

⁵¹⁻⁵² Mon' nu asen kweeraso mo neene, n gye ane peee e gye ne ane i wu. Amaa Wuribware kabere ya su kake ne kaye e gye kee-o, feye mo a towe asen mo-o, ane peee i kyurowi puri-ro. San ne anen a kabere-o i su-o, Wuribware i kyinji bamo ne baa wu-o, na bo ma lee wu daa. Na ane peee kyurowi.

⁵³ Keto ne kaa gyo-o i kyinji a ke ba nkpa-ro, na ke ma lee gyo peee. Na keto ne kaa wu-o kyena, na ke ma lee wu daa.

⁵⁴ Amo-o ya ba, keto ne baa kyore waa abwareseñ wore-o-ro-o e ba kasentij feye,

“Mfen ne Nyanpe Wuribware e nyera lowi.”*

⁵⁵ Amose se-o, feye anen ne ane mo ane a bee kare abwareseñ wore-o-ro-o,

“Lowi, fo e taare a fo nya dimaadi si keyaalen aaa?”

Lowi, fo de kpa feye fo dunwi sese mo o aaa?”*

* 15:45 Keleekaase 2.7.

* 15:54 Isaya 25.8.

* 15:55 Hoseya 13.14 (LXX).

⁵⁶ Kaye mɔ-rɔ, lowi san o de keyaalen a ɔ mɔɔ asese. Wuribware a mbraa-ɔ e kaapo ane feye ane gye abayewaapo nee-ɔ se-ɔ, a bware feye Wuribware gyiiri ane keseba, na ɔ mɔɔ ane.

⁵⁷ Amaa mon' sa a ane sa Wuribware anse, a lee feye mo e gye ne ɔɔ borɔ ane nyanpe Yeessu Kristoo si, ne ɔɔ sa ne ane a nya lowi na ebaye se keyaalen.

⁵⁸ Amose se-ɔ, mo kosobee-ana, mon' yere kenken mone kokɔɔregyi-ro. Na mon' waa wore mone kusun ne mone i sun mone e sa ane nyanpe-ɔ-rɔ san kema, a lee feye asun ko mon bo-rɔ ne mone i kperi ane nyanpe se a mon' waa, na mon' waa amo kwaa.

16

Bɔ lee tweetwee ne baa twee sa bamo beeko-ana Kristoo awuye-o

¹ Keto ne mone a kyore bo kyonwe mo bo lee atanne ne mon' tweetwee bo kya ane beeko-ana Kristoo awuye ne bo bo Yerusalem man-no na Yudeya sweere se-ɔ-rɔ asen. Mon' waa anen ne ane a tawe gywii asoree asoree awuye ne bo bo Galatiya sweere se-ɔ feye bo waa-ɔ sa bamo.

² Kosiyara kema mone akema kema, atanne ne ɔɔ nya-ɔ, o lee amo-rɔ ako bo kweero. Mo ya nya bweeto, o lee na a kyɔ, ne mo ya nya kafwee, o lee kafwee. Mone ya waa mfaanee a ato-ɔ, mo ya ba, a mon lee a tiri feye n nare mone se kore atanne, a lee feye a kyɔ a da ton konko sa mo.

³ Mo ya ba-ɔ, asese kema ne mone a gyanne lee feye bamo ne mone i sun a mon' bo kyonwe mfen-ɔ, mo e sa bamo ewore ne ee sa bamo kpa feye bo taa atanne ne mone a tweetwee nya-ɔ yaa Yerusalem man-no.

⁴ Ne amo i bware feye n yɔ, amo feraa mo aa bamo e taare a ane yɔ.

Keto ne Pɔl a kra kwaa-ɔ

⁵ Mo e borɔ Makedoniya sweere se, na m bo ba mone ase, a lee feye a tiri feye m borɔ mfen pwee.

⁶ Nsanse mo ya ba, mo i kyee mone ase kafwee. Sanse mo e kyena mone ase afwii kebee m pree, na mon' taare kya mo-rɔ a n kya mo kpa-ɔ se yɔ ton ko banban ne mo e lee mone ase a n yɔ-ɔ.

⁷ Mo e kpa konu mone. N gye feye n nyu mone na n kyon. Ane nyanpe ya sure, n de tēmaa feye mo i gyi nke bweeto mone ase.

⁸ Mo e kyena Ifisus man-no mfee a Pentikos kake-o bo fo.

⁹ Haree adon bweeto a bo mfee gbaa ooo, kpa da sa mo mfee feye n waa asun dabē ne amo asen tiri kwaa-ɔ.

¹⁰ Timotii ya ba mone ase, mon' sa a mo akato gyi mone ase, a lee feye o sun ɔ sa ane nyanpe nee feye mo-ɔ dee.

¹¹ Oko ma kan trasii mo, amaa mon' kya mo-rɔ a ɔ kya mo kpa se nkpa na alanfiya-ro, na ɔ taare kinji ba mo ase, a lee feye mo aa ane kosobee-ana ne mo e deere kpa.

¹² Mbeyomɔ ane kosobee Apolos asen. San kema mo e waa mo wore feye mo aa ane kosobee-ana amo ba bo ka mone kanɔ, amaa ɔ mon sure si feye ɔ ba san mɔ se. Amaa mo ya kan bo nya kpa, ɔ ba mone ase.

Kanaka ne ka gye kee-ɔ

¹³ Mon' sa se, mon' yere mone kokɔɔregyi-o-ro kenken, mon' waa nkponɔ, na mon' waa elen mɔ.

¹⁴ Mon' ba kekpa bo sun mone asun pree.

¹⁵ Mo kosobee-ana, mone nyi Stifan* na mo ka-ana na mo gyi-ana asen. Bamo e gye ne baa gye nkpe kii Kristoo awuye Akaya sweere se. Ne baa lee bamo eyee feye bo dee sun bo kya mfen a Wuribware asese-ɔ-rɔ.

¹⁶ Mo e kore mone nee feye mon' gya anen a asese-ɔ kanɔ se. Na mon' bu akema ne o tii bamo se bamo kusun-no-o anen dee.

¹⁷⁻¹⁸ Mo akato a gyi Stifan na Footunaatus na Akayikus keba se. Mone a mon bo mo ase-ɔ, bamo e gye ne bo yere mone ayaa-rɔ, ne baa gyi mo akato feye anen ne baa gyi mone akato-ɔ. Mfaanee a asese-ɔ bware sa kebonyaa.

¹⁹ Asoree asoree ne a bo Asiya sweere se-ɔ awuye e ka mone kanɔ. Akwila na Prisikila na asoree agyi ne ba gyanne bamo aye ba waa asoree-ɔ de ane nyanpe ba ka mone kanɔ.

²⁰ Ane kosobee-ana pree ne bo bo mfee-ɔ e ka mone kanɔ. Mon' gywaa abee.

²¹ Mo fanfan kesaree ne mo a bo kyore kanaka mɔ, "Mo, Pɔl, e ka mone kanɔ."

²² Akema ne ɔ maa kpa ane nyanpe Yeessu Kristoo asen-ɔ, Wuribware da mo yii. N ye, "Maranata!" Kaase e kaapo feye, "O ane nyanpe, ba!"

²³ Mo e kore kebarekore feye ane nyanpe Yeessu Kristoo yure mone.

* 16:15 1 Korintoo 1.16.

²⁴ Mō kekpa sii mōne pεεε ase Kristoo Yeesuu kenyaŕ-ro.

2 Korintoo awuye Wore nyasepo ne Pɔal a kyore bo kyonwe Korintoo man-na Kristoo awuye-o

¹ Mo, Pɔal, ne Wuribware a lee feye η kii Kristoo Yeesuu ayaa-ro ayerepo-o oko na ane kosobe Timotii e gye ne ane e kyore wore mo ane e kyonwe mone ne mone gye Wuribware asere ase ne bo bo Korintoo man-na-o na Wuribware ase pe ee ne bo bo Akaya sweere se-o.

² Ane e kore kebwarekore feye ane se Wuribware na ane nyanpe Yeesuu Kristoo i yure mone, na bo sa mone kayeyuri.

Aseη ya to ane, Wuribware e kya ane-ro

³ Mon' sa a ane kyoro Wuribware, ane nyanpe Yeesuu Kristoo mo se, a lee feye o gye eweηjuro ne o sa ane kakponakya-o.

⁴ Aseη ya to ane, mo e gye ne o sa ane kakponakya. Ne ane mo ane de kakponakya dee ne ane a nya lee mo ase-o ane e kya bokko ne bamo gbaa, aseη a to bamo-o ηkpɔno.

⁵ Haree gbaa aworefɔo suyo ne Kristoo a gyi-o a to ane bweeto ooo, kakponakya ne ane a nya lee mo ase-o gbaa kyɔ bweeto.

⁶ Aneη a aworefɔo amo a to ane, a lee feye ane kusun e gye feye ane kaapo mone aneη ne Kristoo e kpa a o yuri mone ηkpɔno-ro, na o mɔrowe mone-o. Amose se-o, Kristoo ya kya ane ηkpɔno, ne ane e taare na ane mo ane kya mone ηkpɔno, na mon' nyite gyi aworefɔo kɔηko dee ne ane i gyi-o.

⁷ Kasentij si, ane e kore ane i gyi feye mone ya gyi aworefɔo bo lee aneη ne mone gya Kristoo a ekpa-o se-o se, o sa mone kakponakya dee ne o sa ane-o.

⁸ Ane kosobe-ana, ane e kpa feye mon' ηu aworefɔo demante ne ane a gyi Asiya sweere se-o. Sanj ko, aseη dabe ne aa to ane-o a waa kokyo bweeto, haree gbaa ane mon lee ane nyi aneη ne ane e waa amo-o, ne aa sa ne kite ne ane te-o mon lee ki de ane wore.

⁹ Ane a fa feye ane e kpa a ane wu-o, ηkpa kema mon lee m bo-ro. Amaa amo-o a waa nee a ane ma taa ane eyee bo doηηo ane fɔfɔn eyee se, amaa na ane taa eyee bo doηηo Wuribware se, a lee feye o taare a o kyinji bamo ne baa wu-o ba ηkpa-ro.

¹⁰ Ane i dee a ane wu, amaa oo lee ane lee lowi-ro, ne o bee o lee ane. Ne mone ya kore kebwarekore bo tii ane lee si, amo feraa ane de temaa bweeto feye Wuribware dee lee ane.

¹¹ Mone ya dee kore Wuribware feye o kya ane-ro, ne mo ya nu mone kebwarekore-o, ne oo yure ane, amo feraa mone e taare a mon' sa mo anse na kusun. Ne mone bweeto ya kore aneη a kebwarekore-o, mone bweeto dee e taare a mon' sa mo anse.

Mo ya sure si, mo a sure si nee

¹² To, bokko bo-ro ne baa lwee mone-ro, ne baa towe feye kakyena ne ane a bo kyena mone ase-o na aneη ne ane a kaapo mone abwaresen-o a kaapo nee feye ane gye nno ηnyo ηnyo awuye. Mo i lee bamo kan feye ane e taare a ane kaapo eyee feye aneη ne ane a waa bokko na mone-o gye kpa se. Ane mon ba kanyiasen bo penna mone. Aseη pe ee ne ane a towe gywii mone-o a kaapo nee feye ane i bu Wuribware, ne ane gye kasentij awuye ne Wuribware doo ya sa ane keyaalē feye ane a waa ketɔ ne ane a waa-o.

¹³⁻¹⁴ Bee ayebapo amo a towe feye ane ya kyore ewore bo kyonwe mone-o, ane a kyore atɔ ne mone maa taare a mon' nu kaase-o waa-ro aaa? A mon gye kasentij. Mbeyɔmo feraa mone i nu ane kaase kafwee kafwee nee, amaa mone sanj mone e ba a mon' bo nu ane kaase lowe, na kake ne ane nyanpe Yeesuu Kristoo e ba-o, mone e taare a mon' kaapo mone eyee ane se, feye aneη ne ane e kaapo ane eyee mone se-o dee.

¹⁵ Amose se-o, bo lee aneη ne mo a kore gyi feye mone akato a gyi ane se-o se, ne mo a gye ηkpe kra siraa feye m bo ka mone kan iluwi enyo.

¹⁶ Ketɔ ne mo e kra-o e gye feye weete mo a kra siraa feye mo e yo Makedoniya sweere se, ne mo e borɔ a m bo ka mone kan, na mo ya bee lee Makedoniya, na m bee borɔ ka mone kan, na mon' taare kya mo-ro, na η yo Yudeya sweere se. Amo-o pe ee gbaa ne mo a towe-o, mo-o mon ba.

¹⁷ Mo a kra siraa feye mo e ba, ne mon ba-o. A kaapo nee feye n gye sese ne o maa waa ketɔ ne o towe-o nee eee? Amo mone e fa feye mo ya towe feye mo e waa kotakɔ, n du nee feye aneη ne kaye mo-ro ase ne bamo ya towe e, "Doη, mo a nu," ne amo-o a kaapo nee feye bo mon sure si-o nee eee?

¹⁸ Wuribware a de kasentij-o si-o, ketɔ ne ane e towe ane i gywii mone-o mon gye doη na daabii kanlee sanj kɔηko nee.

19 Sanj ne mo aa Silobaanus na Timotii a ba bo tawe Yeesuu Kristoo, Wuribware mo gyi-o, asen gywii mone-o, ane monj kaapo feye o gye sese ko ne, mo ya tawe asen, ne o bee o kyuwowi kano-o.

20 Amaa feraa ato bweeto ne Wuribware a tawe bo beya feye o waa-o, Kristoo e gye ne o waa anen a ato-o. Amose se ne mo kenyar-e-ro ane e kore se feye Ameye-o (kaase e kaapo feye “Don, Wuribware, sa a waa anen”), na Wuribware nya kedabe na wuraa.

21-22 Bo lee feye Wuribware ya tawe bo beya feye o sa ane aa mone keyaalen, na ane taare kore Kristoo gyi kenken. Mo ya bee kyanne ane nkyanee, na keto nya kaapo feye mo e bo ane. Keto ne mo e kaapo-o e gye feye o sa ne mo kufwiine timaa-o a lwee ane nkpono-ro, na ane nya nu feye kasentij si sanj e fo feye o ba, na o yaa ane mo ase. A bee a du ne feye oko a taa atanne bo beya kaase sa oko mo, na keto ne sese amo e kpa a o fe-o, o yowe kife bo fo sanj ne mo ne o ba atanne bo beya kaase-o e baa atanne ne aa sanj-o, na o dee kore keto ne o soo sese amo ase-o.

23 To, monj tee tawe keto se ne monj ba mone ase-o. A du feye mo a nu baa tawe feye mone a waa boye ko nee weete mo i gyiiri mone kesabo mo se. Ma ba ayeba nee. Wuribware den o nyi feye mo a waa mfeere feye ma ba, na m ma faa mone se.

24 Bo lee feye mone monj gye ane anya beee ayaafore ne ane lenj mone feye mon' kore Kristoo gyi. N nyi feye mone kokoregyi ky o ke bo lenj. Amaa amo a gye feye ane aa mone i sunj kusun ane e sa Kristoo-o si-o, ane e kpa keto ne ke e waa mone kore-o dooo nee.

2

1 Amose se-o, mo a waa mo mfeere feye ma ba mone ase sanj amo, a lee feye a sa a mone akato ma gyi.

2 Mo ya sa ne mone akato monj gyi, ne nkee nse e gye ne o sa a mo-o mo akato gyi? Amo mone ne mo a sa ne mone akato monj gyi-o dooo.

3 Amose se ne mo a kyore wore ko bo kyonwe mone tawe keto se ne monj ba-o gywii mone. Ne mo a bee tawe asen ne mo aa mone de-o na, m bo ba-o, mone a ky o lenjo keto kemaa. Mo a nyi anen ne mone du-o si-o, ne mo a kore gyi feye, mo akato ya gyi, mone fonjon akato mo i gyi dee.

4 Mo a kyore mone wore amo-o, aa toora mo, ne mo kakpono-ro a nyera. Mo a kyore wore amo-o na akyuku e gyaa. N gye sa ne monj kpa feye mone akato gyi. Amaa mo a kpa nee feye mon' gyii anen ne mo e kpa mone peee mo asen-o nee.*

Mon' taa oko ne o waa boye, ne oo nu mo eyee-o boye bo ke mo

5 Wore amo-ro ne mo a kyore mone oko ne o waa boye-o asen. Anen a boye ne o waa-o a sa ne mo akyuku a gyaa. Amaa n gye mo fonjon ne o waa boye bo kye. Mo e fa feye mone asore awuye ne o sa ne ipeere a mo, ne anen se-o, mone nkpono-ro a nyera. Amaa mbeyomo ma kpa feye mon' pee akato wee mo se, na a monj de kee.

6 Bo lee feye mone bweeto a fa mfeere feye mon' gyiiri mo kesabo, ne mone a gya mo lee mone asore-o-ro. Ne mbeyomo mo a nu feye mo kesabogyiiri ne mone a gyiiri mo-o a baare.

7 Amose-o, sanj a fo feye mon' taa bo ke mo, na mon' yuri mo kakpono. N gye anen, mo asen e waa ewee, na mo temaa peee lowe.

8 Amose se-o, mo e kore mone nee feye mon' kaapo mo feye mone e kpa mo bweeto.

9 Keto se ne mo a kyore wore amo-o e gye feye mo e ky o mone-ro mo e kee nee feye mone i bu mo keto kemaa-ro, beee mone maa bu mo.

10 Mone ya taa oko eboye bo ke mo, amo feraa mo-o mo e taa mo eboye a m bo ke mo. Ne kotoko e bo-ro ne a tiri feye mo fonjon taa bo ke, mone se-o mo a taa bo ke mo Kristoo akato-ro,

11 na a taare kunj Obnsam, na o ma taare nya ane se keyaalen. Ane nyi neene anen ne Obnsam e kpa a o penna ane-o.

Anen ne Poul monj nya kayeyuri Trowas man-no-o

12 Sanj ne mo a yo Trowas man-no feye mo e ya tawe Kristoo kunj si asen timaa-o, mo a nu feye ane nyanne Yeesuu a bunji kpa sa mo feye n waa mo kusun.

13 Amaa na mo mfeere monj da, a lee feye monj nu ane kosobee Tiitus. Amose-o, ne mo a kra asese ne bo bo mfenj-o, ne mo a meraa se yo Makedoniya sweere se.

Ane gye Kristoo kamee-ro awuye na mo aya-ro ayerepo

14 Mon' sa a ane sa Wuribware anse, a lee feye o naa o kaa o kaapo feye Kristoo a ko gyi Obnsam se. Mo e gye ogyenkreepo, ne ane gye mo kamee-ro awuye. O de ane o tawe mo kunj si asen ton kemaa. Mo kunj si asen mo du nee feye o konekonese-o.

* 2:4 Wore ne Poul de-o monj gye 1 Korintoo awuye wore-o, amaa oko ne oo fo-o.

15-16 Anẹ du nee feyẹ nyonku ne Kristoo e kywɛɛ ɔ sa Wuribware-ɔ. Mọ sɔ e gya kɔnɛ kɔnɛ sa bamọ ne Wuribware e sa nkpa na kukyure ne a mon de keɛ-ɔ. Amaa mọ sɔ gye kebwɛɛ sa bamọ ne bọ maa nya nkpa amọ-ɔ. Nse e gye ne ɔ ɔ fọ feyẹ ɔ yere mfaanɛɛ a yerekpa-ɔ? Oko mon bọ-rɔ.

17 Amaa anẹ ne Wuribware a ba anẹ a kusun-o bọ bɔɔrɔ, a lee feyẹ anẹ gye kasentɔn awuye. Aseɛe kọ bọ-rɔ ne baa ba mone-rɔ, ne ba fe Wuribware asen feyẹ bamọ a gye ayawogypɔ-ɔ. Anẹ mọ anẹ mon du anẹ. Anẹ a tɛɛ anẹ yere Wuribware ayaa-rɔ-ɔ se-ɔ, Kristoo kenya-re-rɔ, anẹ e tɔwe mọ asen kasentɔn-no nee, na anẹ nyi feyẹ ɔ kee ketɔ ne anẹ e waa-ɔ, ne o nu ketɔ ne anẹ e tɔwe-ɔ.

3

Anẹ ne etan popwɛɛ-ɔ kyɔ ededaa-ɔ

1 Mọ e kɔɔre a n gyi feyẹ mone boko e porɔ mọ feyẹ asen ne mọ a den tɔwe-ɔ e kaapo feyẹ anẹ e kaapo anẹ eyee. Daabii! Anẹ mon lee anẹ e kpa feyẹ oko kyoreɛ wore kọ ne ɔ kaapo feyẹ anẹ a waa ato timaa-o, feyẹ anẹ ne boko e kpa-ɔ. A mon tiri feyẹ anẹ kyoro anẹ eyee gbaa. A bee a mon tiri feyẹ mone gbaa mon' kyoro anẹ.

2 A lee feyẹ anẹ ne mone fanfan kyɔ mone du-o e kaapo okemaa anẹ ne anẹ fanfan du-o. Mone a bọ kɔɔre Kristoo gyi-o, a du nee feyẹ mọ a kyoreɛ mọ mbraa bọ dɔnɔ mone nkponɔ se-ɔ. Ne okemaa e taare deere mone akato se ɔ anẹ ne mone nkponɔ-rɔ du-o.

3 Ne anẹ ne mone gya Kristoo a ekpa-ɔ se-ɔ e kaapo nee feyẹ anẹ ne abwaresen-ɔ kekaapo bọ dan. N gye pɛɛn ne Kristoo a bọ kyoreɛ mone nkponɔ se-ɔ. N gye sekan ne ɔ bọ kyanɔnɛ aforɛ se kyoreɛ-ɔ. Amaa Wuribware ne mọ wore kpen te-o kufwiɔne-o ya ba mọ fanfan kesare bọ kyoreɛ bọ dɔnɔ mone nkponɔ se.

4 Anẹ e taare a anẹ tɔwe anẹ a asen-ɔ bọ lee anẹ kunu si, a lee feyẹ kusun ne anẹ e waa-ɔ-rɔ, Wuribware dooo si ne anẹ bọ Kristoo si anẹ de anẹ eyee anẹ e dɔnɔ.

5 Seye mon bọ ane-rɔ ne anẹ e yere amọ se anẹ e tɔwe feyẹ amọ-ɔ e gye ne a sa ne anẹ e taare anẹ e waa kusun mọ. Anẹ kanyiasen ne ane de-o a lee Wuribware ase nee.

6 Mọ e gye ne ɔ sa ne anẹ a kii etan popwɛɛ asofowɔ. Etan dedaa-ɔ na mọ mbraa-ɔ ne Wuribware a sa Mosis feyẹ ɔ kyoreɛ bọ beya sa Isireelii awuye-o. Mbrea-ɔ i bu anẹ okemaa keɔ, na a bware feyẹ anẹ wu, amaa Wuribware a kufwiɔne timaa-o e sa anẹ nkpa na kukyure ne a mon de keɛ-ɔ.

7 Mon' sa a anẹ fa anẹ ne kusun ne Wuribware a kufwiɔne-o i sun-o kyɔ Wuribware a mbraa-ɔ lee-o kedabe na mọ kelanɔgerɔ. Wuribware ya kyoreɛ mọ mbraa bọ dɔnɔ aforɛ serise panpesanpan anyo se kebee kọ se, ne oo lee mọ kedabe na mọ kelanɔgerɔ kawu san amọ bọ kaapo Mosis. San ne Mosis a kporowe lee kebee-ɔ se-ɔ, ne mọ akato-rɔ e tore se bweeto, ne Isireelii awuye mon taare deere mọ. Amaa kamɛɛ-rɔ-ɔ, kotorese amọ a yowe.*

8-9 Anẹ ne Mosis akato-rɔ a tore se san ne mọ aa Wuribware e sa senja-ɔ, a kaapo nee feyẹ kusun ne Mosis a waa-ɔ kyɔ kedabe. Amọ-ɔ pɛɛɛ gbaa Mosis kusun e gye feyẹ ɔ kaapo bamọ Wuribware a mbraa-ɔ. Ne mbraa amọ i bu aseɛe pɛɛɛ keɔ. Amọ e gye feyẹ anẹ a kusun amọ gye kedabe, sanboto kusun ne Wuribware a kufwiɔne-o a bọ bɔɔrɔ ane-ɔ e gye ne a mon kyɔ kedabe aaa? A lee feyẹ anẹ kusun e gye feyẹ anẹ kaapo aseɛe anẹ ne Wuribware e sa aseɛe keberɔ-ɔ.

10 Kasentɔn si, fọ ya deere anẹ ne Mosis a kusun-o gye kedabe-ɔ, ne fọ ya bee deere anẹ ne anẹ kusun-o gye kedabe-ɔ, a du feyẹ Mosis a kusun-o mon lee ke gye kedabe-ɔ.

11 Kedabe ne kaa kyon-ɔ deɛ e ke gye kedabe nee, ne kemọ ne ke maa kyon pɛɛɛ-ɔ mọ e?

12 Amọ a tɛɛ a waa anẹ wore demanɔ mọ-ɔ, kufu mon de ane.

13 Amose-ɔ, a mon tiri feyẹ ane a ta keɔto bọ bun ane akato se, na anẹ tɔwe abwaresen gywii mone. Amaa Mosis akato-rɔ a tore se-ɔ se, ne ɔ taa kaprakɛɛ bọ bun mọ akato se, na Isireelii awuye ma nya ɔ bun ne mọ akato-rɔ e tore se, ne a yowe-o.

14 To, bọ fọ ndɔ a kake mọ, Isireelii awuye du nee feyẹ oko a taa kaprakɛɛ bọ bun mọ akato se, na ɔ ma nya ɔ seye-ɔ. San kemaa ne ba gyanɔnɛ bamọ kebwarekore akyan-ɔ ba nu oko e kare ɔ lee Mosis mbraa a wore-ɔ-rɔ gywii bamọ-ɔ, a du nee feyẹ mprakɛɛ-ɔ a sii bamọ akato se-ɔ, ne bọ maa ɔ seye, ne bọ maa nu seye. Kristoo dooo si ne bamọ ya boro, ne mprakɛɛ-ɔ e lee bamọ akato se.

15 Hare bọ fọ ndɔ a kake mọ, oko ya kare Mosis a wore-ɔ-rɔ gywii bamọ, amọ-ɔ a du nee feyẹ mprakɛɛ-ɔ a bun bamọ akato se-ɔ.

16 Amaa bamọ oko ya kii bọ gya anẹ nyanpe Yeessu si, amọ Wuribware i lee kaprakɛɛ-ɔ a ɔ lee mọ akato se.

17 Mbeyomɔ, anẹ nyanpe e gye Wuribware a kufwiɔne-o, ne mfen ne anẹ nyanpe a kufwiɔne-o bọ-ɔ, mfen ne anẹ a nya anẹ eyee lee mbraa dedaa-ɔ se.

* 3:7 Kelee Igypiti 24.12; 34.1-4, 29, 33.

18 Anẹ feraa, anẹ monj taa mprakεε kọ bọ bunj anẹ akatọ se. Amọse-ọ, a du nee feye anẹ a yere Wuribware akatọ-rọ, ne mọ kelanjerọ demanjte-ọ a wee ane se, ne ane akatọ-rọ e tore se mọ kelanjerọ-rọ feye diki-o. Kekpare mọ e kaapo nee feye anẹ nyanjpe, ne ọ gye Wuribware a kufwiin-e-o, maa se ọ sa ne ane mfeere na njkpono-rọ e waa feye mọ lee-o kake kemaa.

4

Mone a sa ne ane i gyi aworefọo kanyite-ro

1 Anẹ feraa, haree anẹ a monj fọ feye anẹ waa asofowọ kusunj mọ gbaa ooo, Wuribware a taa bọ waa anẹ kesaree-rọ. Amose-ọ, anẹ maa yowe eyee-rọ.

2 Asese kọ bọ mone-rọ ne bamo ya poro anẹ feye anẹ bọ ekpa bọye se anẹ de bọ waa anẹ asofowọ kusunj, mọ i lee bamo kanọ feye anẹ a kine ekpa bọye keboro se bọ waa anẹ kusunj. Anẹ maa penna asese, ne anẹ bee anẹ maa kyurowi Wuribware asen-ọ. Kpa ne anẹ bọ se, ne anẹ e kpa feye okemaa sure si mọ mfeere-rọ feye anẹ e waa neene-ọ e gye feye anẹ e tawe kasentij-ọ lamarj-rọ, ne anẹ nyi feye Wuribware kee ketọ ne anẹ e waa-ọ, ne o nu asen ne anẹ e tawe-ọ.

3 Mone-rọ boko ya tawe feye abwaresen ne anẹ e tawe-ọ e kweero, mọ i lee kanọ feye aa kweero bamo ne bọ maa nya njka na kuyure ne a monj de kee-ọ se dooo nee.

4 Bọ maa nya njka amo, a lee feye bọ maa kore Kristoo ba gyi. Bọ maa kore mọ ba gyi, a lee feye a du feye Obansam, ne o de kaye m-rọ asese mfeere se keyaalen-ọ, a sa ne baa kii atenapo, na bọ ma taare a bọ nu abwaresen-ọ kaase-ọ. Bamọ ya nu kaase, ba nj feye asen timaa ne anẹ e tawe-ọ e kaapo anen ne Kristoo de kedabe na wuraa-ọ e gye feye bamọ ya deere Kristoo, ba nj feye ọ gye oko ne ọ lee Wuribware kpa kemaa se.

5 Anẹ maa tawe anẹ fanfan eyee asen nee, amaa anẹ e tawe Yeessu Kristoo asen nee, feye ọ gye mone okemaa na anẹ okemaa nyanjpe, n gye ane e gye mone anyanjpe. Amo e gye feye ane a kperi Yeessu si baa ane eyee kaase waa feye ane a gye mone ayaafore-ọ.

6 Feye anen ne Wuribware a twee ketọ kemaa-ọ, ne ọ tawe feye, “Kelanjerọ lanje kibugyii-ro,”* anen de ne oo bunji ane akatọ, ne ane a nj feye mọ akatọ-rọ e tore se, ne ane a bọ gyii feye o de Wuribware a kedabe-ọ.

7 To, a du nee feye Wuribware a ba mọ kapotee-ọ bọ waa nlo-rọ-ọ. Ketọ ne mọ e kaapo-ọ e gye feye anẹ njowore du nee feye nlo ne m monj bọ len-ọ, amaa Wuribware keyaalen bọ mmọ-rọ, na okemaa nya nj feye ane keyaalen demanjte-ọ monj lee ane fanfan ase nee, kaa lee Wuribware ase nee.

8 Amose-ọ asese kọ ya waa ane borokraa bọ lee anen ne ane e tawe abwaresen-ọ se, bọ maa taare a bọ sa a ane yowe ane kusunj. Ba toraa ane, amaa ane maa yowe eyee-rọ.

9 Anẹ i gyi aworefọo, amaa Wuribware maa se e a ọ yowe ane. Ba daye ane ba da sweere, amaa bọ maa taare a bọ maa ane.

10 Anẹ a naa emanj se emanj se-ọ, ane i nj asen ne Kristoo a nj pwεε ne baa deε maa mọ-ọ deε. Asenj mọ pεεε a waa ane nee na asese nya nj feye sanj ne ane e kpa a ane kperi Yeessu si wu-o, mọ njka na keyaalen sanj a bọ ane njowore-rọ.

11 Anẹ i kperi Yeessu si ane e gyanjja lowi kake kemaa, na ọ taare kaapo feye o te, ne mọ e denj ọ sa ane keyaalenj.

12 Amo katinj e gye feye ane lowi kegyanjja kake kemaa-ọ a sa ne mone a nya njka na kuyure ne a monj de kee-ọ.

13 Amo-ọ pεεε gbaa, ane monj yowe ane Kristoo kokoregyi, ne anen se-ọ ane maa se ane e tawe Wuribware asen, feye anen ne Deefid a kyoreε waa abwaresenj wore-ọ-rọ, “Sanj ne mọ a tawe bore-rọ feye eyee-rọ bọ mọ gya kebanse-ọ gbaa, mọ a kore Wuribware gyi.”*

14 Ketọ ne ane nyi, ne ane e tawe kemọ asen-ọ e gye feye Wuribware a kyinjji ane nyanjpe Yeessu baa njka-rọ, ne anen se-ọ kaye ya gye kee, o kyinjji ane aa mone a ọ yaa soso feye Yeessu-o, na ọ baa ane aa mone mọ akatọ-rọ.

15 Mone se ne ketọ kemaa e waa ane, na, Wuribware a maa se ọ mowowe asese bweeto bweeto-ọ, na bọ sa Wuribware anje, na bọ kyoro mọ kedabe ne o de-o.

Kaye m-rọ monj gye ane aye nee

16 Amose-ọ, haree ane njowore a monj bọ len, ne ane e kpa a ane wu gbaa ooo, ane abaa-rọ monj yore. Ketọ ne kọ kyọ-ọ e gye feye Wuribware e gye ne ọ sa ane wore na keyaalenj popwεε kake kemaa.

17 Asenj ne a to ane-ọ monj kyọ, ne a maa kyee, amaa a sa a ane nya wuraa na kedabe ne a monj de kee-ọ pεεε Wuribware ase, na a kyọ asenj ne ane i nj mbeyam-ọ bweeto.

* 4:6 Kelekaase 1.3. * 4:13 Kilinj 116.10 (LXX).

¹⁸ Amosε se-ɔ, anε akatɔ dɔŋ atɔ nε a bɔ akatɔ-rɔ-ɔ se nεε. N gye atɔ nε bɔ kee-ɔ se nε anε akatɔ dɔŋ, ama atɔ nε bɔ mɔŋ kee, nε a bɔ Wuribwarε se-ɔ se nε anε akatɔ dɔŋ. A lεε feyε atɔ nε bɔ kee amɔ-ɔ maa kyee. Amaa amɔ nε bɔ mɔŋ kee-ɔ e gye nε a taarε a a gyi nsu pεεε.

5

¹ A lεε feyε anε ya wu, anε e nya kyenakpa Wuribwarε asε sɔsɔ. Anε kayɔwɔrε du nεε feyε tantεε kekyaŋ nε baa ba waagya bɔ waa-ɔ nεε, nε waagya-ɔ ya kyaŋŋe-rɔ, nε tantεε kekyaŋ amɔ a lεε da-ɔ, amɔ anε okεmaa e nya sɔsɔ a kekyaŋ nε anε e ya kyena-rɔ-ɔ. N gye asεsε ya waa kekyaŋ amɔ, amaa Wuribwarε ya waa bɔ yεra sa anε.

² Pwεε na anε dεε fɔ mfeŋ-ɔ, anε i su anε e kpa kulwee anε ɔpε pɔpɔwεε amɔ nε ɔ bɔ sɔsɔ-ɔ.

³ Ketɔ nε mɔ e kaapo-ɔ e gye feyε kekyaŋ nε anε okεmaa e nya sɔsɔ-ɔ gye kayɔwɔrε pɔpɔwεε nε anε kra e ya kyena-rɔ-ɔ.

⁴ Anε a saŋ anε de kayε mɔ-rɔ a koyɔwɔrεgyi-o, anε kakyena-rɔ e tɔɔraa anε. Amaa n gye sa nε anε e kpa feyε anε wu, na anε paŋ ŋkpa pεεε. Ketɔ nε anε e kpa-ɔ e gye feyε kakyena nε anε te mbeyɔmɔ-ɔ i kyurɔwi a ka kii kakyena nε ka mɔŋ de kee-ɔ. Na anε kayε mɔ-rɔ a ŋyɔwɔrε-ɔ kyurɔwi kii ŋyɔwɔrε nε n kyena nsu pεεε-ɔ.

⁵ Kasentjɪŋ, ketɔ se nε Wuribwarε a tweε anε-ɔ e gye feyε kakyena nε anε te kayε mɔ-rɔ-ɔ ya kyɔŋ, nε anε e ya kyena Wuribwarε asε nsu pεεε. Nε ɔ sa nε Wuribwarε a kufwiɪŋε timaa-o a bɔ kyena anε ŋkɔɔnɔ-rɔ, na anε ŋu feyε kasentjɪŋ anε ya wu, ɔ yaa anε mɔ ase.

⁶ Wuribwarε a kufwiɪŋε-o a bɔ anε asε-ɔ se, anε de temaa saŋ kemaa feyε anε e yɔ Wuribwarε se. Anε a te kayε mɔ-rɔ-ɔ, a kaapo nεε feyε anε mɔŋ tεε fɔ anε aye sɔsɔ mfeŋ nε anε nyanŋpε Yeesuu te-o.

⁷ Anε a naa-ɔ, anε mɔŋ kee mfeŋ nε anε e yɔ-ɔ. Amaa anε e kɔɔrε anε i gyi feyε Wuribwarε e gye nε ɔ gye anε ŋkɔrε.

⁸ Anε Kristoo ayaa-rɔ ayerepɔ fεraa, m beε mɔ e tɔwε feyε anε de temaa bweεtɔ, nε anε e yɔrɔwε bweεtɔ feyε anε yɔwε anε ŋyɔwɔrε bɔ sii sweεrε mɔ se, na anε yɔ pε anε nyanŋpε Yeesuu ase.

⁹ Amosε se-ɔ, anε e leŋ eyεε nεε, na mɔ akatɔ nya gyi, hareε anε te kayε mɔ-rɔ bεεε anε yii pε ooo.

¹⁰ A lεε feyε mfeŋ-ɔ nε anε pεεε e yεrε Kristoo a sengyikpa-ɔ. Na anε okεmaa nya ketɔ nε mɔ a kyena kayε mɔ-rɔ nε ɔ waa-ɔ kakɔka, hareε ke gye kitimaa bεεε kebɔye ooo.

Anε kusɔŋ e gye feyε anε tɔwε anεŋ nε Wuribwarε bɔ Kristoo si ɔ lɔŋŋɔ mɔ fɔŋfɔŋ na nyiŋkpase mbɔŋtɔ-rɔ-ɔ

¹¹ A lεε anεŋ nε anε Kristoo ayaa-rɔ ayerepɔ sere Wuribwarε se, nε anε a leŋ eyεε anε e pɔpɔrε asεsε feyε bɔ gya mɔ se. Wuribwarε e gye nε o nyi anε ŋkɔɔnɔ-rɔ nεεnεε, nε n de temaa feyε mɔŋε okεmaa gbaa nyi anε mɔŋε ŋkɔɔnɔ-rɔ anεŋ dεε.

¹² Mɔŋε ma kaŋ fa feyε anε beε anε leŋ eyεε anε de anε e pɔpɔrε mɔŋε nεε, na mɔŋ' nya ŋu anεŋ nε anε bware-o. Daabii, anε e kpa a mɔŋ' nya ketɔ nε mɔŋε e yεrε kemɔ se a mɔŋ' bɔ kaapo mɔŋε eyεε anε se-ɔ nεε. Mfeŋ-ɔ na mɔŋ' taarε beŋŋaa bamɔ nε ba pɔrɔ anε, nε ba kaapo bamɔ eyεε-ɔ, feyε ketɔ nε ke bɔ sεsε akatɔ se-ɔ dooo nε ba deεrε, nε bɔ maa deεrε ketɔ nε ke bɔ sεsε kakpɔnɔ-rɔ-ɔ.

¹³ Anε apɔrɔpɔ-ɔ ya pɔpɔrε anε feyε anεŋ nε anε e tɔwε-ɔ, anε e lɔ ebɔŋ, amɔ fεraa mɔŋ' taa feyε Wuribwarε se nε anε a kperi anε e lɔ ebɔŋ-ɔ. Amaa amɔ a gye feyε anε maa lɔ ebɔŋ-ɔ se-ɔ, amɔ fεraa bɔ lεε mɔŋε se-ɔ nε anε du mfaanεε.

¹⁴ A lεε feyε Kristoo kekpa nε ɔ kpa anε-ɔ e gye nε ke e yεrε anε nε anε e tɔwε kemɔ asen. Ketɔ nε anε e tɔwε, nε anε a kɔɔrε kemɔ gyi kenken-o e gye feyε Kristoo a wu bɔ sa asεsε pεεε-ɔ, bamɔ ya kɔɔrε Kristoo gyi, a du nεε feyε bamɔ kakyena dedaa a lowε-ɔ.

¹⁵ Ketɔ se nε Kristoo a wu sa asεsε pεεε, nε Wuribwarε a kyiŋŋi mɔ lεε lowi-ro baa ŋkpa-rɔ-ɔ e gye feyε, bamɔ a saŋ bɔ te ŋkpa-rɔ-ɔ, bɔ ma lεε kyena bamɔ eyεε se, amaa bɔ kyena sa Kristoo.

¹⁶ Amosε se-ɔ, anε Kristoo ayaa-rɔ ayerepɔ maa lεε deεrε sεsε akatɔ-rɔ dooo pwεε na anε dεε ŋu anεŋ nε o du-o. Saŋ kɔ anε a deεrε Kristoo anεŋ dεε nεε, pwεε nε anε a dεε kɔɔrε mɔ gyi, amaa anε mɔŋ lεε anε e waa anεŋ.

¹⁷ Okεmaa nε ɔ bɔ Kristoo a kebεgya-ɔ se-ɔ a kii sεsε pɔpɔwεε nεε. Mɔ kakyena dedaa-ɔ a gye keε, nε ɔ lεε o te kakyena pɔpɔwεε.

¹⁸ Wuribwarε ya waa amɔ-ɔ pεεε, ɔ bɔrɔ Kristoo si bɔ lɔŋŋɔ anε aa mɔ mbɔŋtɔ-rɔ, nε anε gye mɔ akyarɔpɔ asen mɔ kɔtɔwε-rɔ.

¹⁹ Anε asuŋ e gye feyε anε tɔwε feyε, Wuribwarε a bɔrɔ Kristoo si bɔ lɔŋŋɔ mɔ aa kayε mɔ-rɔ asεsε mbɔŋtɔ-rɔ, na ɔ ma nya ba bamɔ ebɔye bɔ ka bamɔ kɔkɔ. Nε ɔ taa mbɔŋtɔ-rɔ kɔlɔŋŋɔ mɔ asen kɔtɔwε bɔ waa anε kesareε-rɔ.

²⁰ Amose se-ɔ ane yere Kristoo ayaa-ro nee. A du nee feye Wuribware a bo ane se ɔ kore mone-ɔ. Amose se-ɔ, ane yere Kristoo ayaa-ro ane e kore mone feye mone aa Wuribware waa kana.

²¹ Kristoo deɛ ɔ mon de boye. Amaa Wuribware a sa ne baa maɔ mo feye mo a gye abayewaapo-ɔ, ne oo nu kesebogyiri ne ane yere bo sa-ɔ, na ane borɔ mo lowi-o si nya ane eyee, na Wuribware waa ane feye ane a gye asese timaa-o.

6

¹ Amose-ɔ, ane ne ane i sun ane e sa Wuribware-ɔ, ane e kore mone nee feye atɔ dabe ne ɔ waa sa mone-ɔ ma twee kwaa.

² Mon' nu keto ne Wuribware a towe mo abwaresej wore-ɔ-ro-ɔ feye,

“Amo a fo san feye n nu mone ewee-ɔ,
mo a nu mone kana.

Kake nsin ne mo a waa mfeere feye m morowe mone-ɔ,
ne mo a kya mone-ro.”*

Mo e towe mo i gywii mone feye ndoo a kake mo e gye san ne Wuribware i nu mone ewee, na ɔ morowe mone-ɔ.

Aworefoɔ ne Pɔɔl na mo beko-ana Yeesuu a ayaa-ro ayerepo-ɔ a gyi-o

³ M bee mo i lee bamo ne ba poro ane kebaye ko se-ɔ kana feye bo nu anej ne ane i sun abwaresej kotowe kusun-o. Ane mon waa kotoko ne kaa sa ne asese a lwee ebaye-ro-ɔ, a lee feye ane maa kpa feye oko nu kusun-o-ro kebaye ko.

⁴ Ane a kaapo feye ane gye Wuribware ayaafore, bo lee feye kanyite-ro ne ane a gyi aworefoɔ nu asen na toora keto kema ne kaa waa ane-ɔ-ro.

⁵ Baa da ane, ne baa tii ane,
ne asese akwii akwii a wore ane.

San ko ane a sun kpone bweeto,
ne ane mon nya san di idi,
ne ane a nare akonj.

⁶ Aworefoɔ demanjte mo ne ane a gyi-o gbaa ooo,
ane a ba itimaa na kanyiasen na kanyite
na kedamenarise bo ka ane adonj koka.

Asese a nu Wuribware a kufwiije timaa-o
a sun kusun ane kakyena-ro, ne baa nu feye
kekpa ne ane e kpa bokko asen-ɔ gye kasentij.

⁷ Baa nu ane a gyi kasentij,
ne baa nu Wuribware keyaalen ne o de-o.

Kasentij kigyi ne ane a bo waa ane adonj
ne ane de ane e ko bamo ne ba ko ane-ɔ,
ne ane de ane e ko ane e kore ane eyee.

⁸ Bokko i bu ane, bokko mo maa bu ane peere-ɔ.
Bokko e kyoro ane, bokko mo e poro ane
feye ane e waa ebaye.

Ane i gyi kasentij, amaa bokko e poro ane
feye ane gye apennapo nee.

⁹ Bo mon de ane ba tee seye,
amaa ane kenyaɔ a yo ton kema.

Ba fa feye ane e kpa a ane wu nee,
amaa ane san ane te.

Ba gyiiri ane kesebɔ,
amaa bo mon taare maɔ ane.

¹⁰ Ba nu feye ane i gyi aworefoɔ bweeto,
amaa ane akato a gyi san kema.

Bo kee kitiri ne ane i wu-o,
amaa ane e sa ne bokko e nya nyure.

Ba fa feye ane mon de seye,
amaa ane de keto kema.

¹¹ Korintoo awuye, ane i gyi mone kasentij feye ane mon taa seye bo kweero mone se.

* 6:2 Isaya 49.8.

12 N gye ane e gye ne ane mon bunji ane nkpono-ro kpa mone, amaa mone e gye ne mone mon bunji mone lee-ro kpa ane.

13 Mo e sa senja mo i gywii mone nee feye mone a gye mo gyi-ana-o. Ane a tee bunji ane nkpono-ro kpa mone-o, mone ma, mon' bunji mone nkpono-ro kpa ane.

Mone ma kan sa a mone aa bamo ne bo mon de kokoregyi-o waa konko

14 Mone ma kan sa a mone aa bamo ne bo mon kore Kristoo gyi-o waa konko. A lee feye kedamenanjanse na daa boye kpa ntosen? Kelanjer na kibugyii e taare a a kyena san konko aaa?

15 Kristoo na Obansam e taare a bo waa kan aaa? Okoregyip na oko ne o mon kore gyi-o kpa ntosen?

16 Wuribware aye na ikisi aye e taare a a tii abee se waa kokonko aaa? Daabii peee! Ane Kristoo awuye nkpono-ro ne Wuribware ne mo wore dooo i de nkpa-o a towe feye o kyena. Feye anen ne Wuribware a towe mo abwaresej wore-o-ro-o,

"Mo e kyena bamo-ro, na mo aa bamo nare san kema ma.

Mo i kii bamo nyanje, na bamo ma bo kii mo asese."*

17 Amose se-o, Wuribware a towe mo wore-o kebegya ko-ro feye,

"Mo asese, mon' daree lee bamo-ro mfen, na mon' kyena kokwee!

Mone e ma daboro keto kema ne ki de iyisi-o, amo feraa mo e kore mone."*

18 Ne baa bee kyoree waa abwaresej wore-o-ro feye,

"Bo-elen-o-kyon-okema-Bware ye, 'Mone e tee mo feye mone se, na mo-o ma n tee mone feye mo agyi nyanje na akyeese.'"*

7

1 Mo kosobee-ana, Wuribware a tee towe bo beya feye o waa ato mfaanee-o, mon' sa a ane lee ane eyee lee keto kema ne ke e waa ane nyowore na nkpono iyisi-o-ro, na mon' sa a ane nya nkponofwiiri, na ane bu Wuribware, na ane sere mo.

Anen ne keto ne Tiitus a towe gywii Poo-o a waa mo wore-o

2 M bee mo e towe feye mon' bunji mone nkpono-ro kpa ane. Ane mon waa oko boye, ne ane mon nyera oko ma, ane mon sisi oko.

3 Ma towe amo-o a m bo poro mone nee. Feye anen ne mo a dee towe-o, ane a kpa mone asen bweeto-o se-o, ane a waa siraa feye ane aa mone kyena, beee ane aa mone wu.

4 Mo e kore mone mo i gyi. Mone se, mo e kaapo mo eyee. Mone se, n de wore bweeto. Haree asen a to ane-o gbaa ooo, mo akato a gyi.

5 Haree gbaa ane a yo Makedoniya sweere se-o, ane mon nya kayeyuri. Kasentij si, asen bweeto a to ane ton kema ne ane a yo-o. Ane a gyi aworefo, ne kufu a nya ane, ne ane nkpono-ro a nyera.

6 Amaa Wuribware e gye oko ne o sa sese ne mo abaa-ro a yore-o wore-o. Ne o sa ne Tiitus a waa ane wore.

7 A lee feye, mo a lee mone ase ba ane ase-o, ne ane a nu mo kan-ro asen feye mone a waa mo wore. O towe gywii ane feye mone akato a pee mone e kpa a mon' nu mo. Ne o bee towe gywii ane feye keto ne mo a kyoree bo lee obayewaapo ne o bo mone-ro-o se-o a sa ne mone nkpono a nyera. Ne o ye amo-o peee gbaa ooo, mone san mone bo mo kebegya-o. Amose se-o, mo akato a bee gyi mbyoma kyon san-o.

8 Haree gbaa mo wore a sa ne a mon waa mone kone ooo, mon nu mo eyee feye mo a kyoree mo. Kegyenkre-o mo a nu mo eyee, a lee feye mo a nu feye wore-o-ro asen a nya mone gya. Amaa aa nya mone gya san katin ko nee.

9 Aa waa mo kone mbyoma. N gye feye anen ne mone akato mon gyi-o si ne aa waa mo kone. Amaa keto se ne aa waa mo kone-o e gye feye mone kusu a sa ne mone a kyurowi lee mone eboye-ro. Wuribware a ba mone kusu-o bo waa kitimaa sa mone. Anen se-o, keto ne ane a waa-o mon waa mone toaraa.

* 6:16 Kolanjo mbraa 26.12; Yeremeya 32.38; Isikiyel 37.27. * 6:17 Isaya 52.11. * 6:18 2 Samuwel 7.14.

10 Kusu ne Wuribware de o sa ne oko kakpono-ro i kyuwori-o de e gye ne ke e sa a o nya nkpa na kuyure ne a mon de kee-o. Anen a kusu-o bware. Amaa kusu ne ase se ne bo bo kaye ma-ro-o i su-o e sa a ase se na Wuribware mbono-ro nyera nsu peee.

11 Mon' deere keto ne Wuribware a ba mone kusu-o bo waa-o, mon' kee anen ne nkee feraa mone akato a pee-o. Mone a kokose mone e kpa a mon' kya kana. Mone idun a fwii oboyewaapo-o se. Ne kufu a nya mone feye mo boye ne oo waa-o a kyanjaa mone. Mone awaase a kaapo anen ne mone e kpa mo asen-o. Ne mone a kaapo anen ne wore de mone kowaa keto ne ki bware-o, na mon' gyiiri oboyewaapo-o keseb-o. Kpa kema se mone a lee mone eyee lee keporo ne mo a poro mone asen mo se-o-ro.

12 Emene se ne mo a kyoree wore amo? Kasentij si mone-ro oko a waa oko mo boye. Amaa n gye bamo se ne mo a kyoree wore amo. Mo a kyoree wore-o nee a mon' nya deere mone nkpono-ro, na mon' towe gywii Wuribware feye kasentij si mone san mone e kpa mo asen.

13 Amose se-o, amo-o peee ne aa ba-o a sa ane wore mfee. Keto ne ki tii si, ne a sa ne ane akato a gyi-o e gye feye mone a waa Tiitus wore, ne mone a sa ne mo akato a gyi.

14 Pwee ne oo dee ba mone ase-o, mo a kyo kaapo mo eyee mone se, ne mone mon sa a ipeere nya mo mo ase. Anen ne keto kema ne mo a towe gywii mone-o gye kasentij, anen dee ne eyee ne mo a kaapo mone se gywii Tiitus-o mo a waa kasentij.

15 San ne Tiitus a ba mone ase-o, kufu a nya mone, ne mone a kokose kra mo neenee, ne mone a waa siraa waa keto kema ne oo towe gywii mone feye mon' waa-o. Mo ya nyinji amo-o se, amo kekpa ne o kpa mone asen-o a tii si.

16 M feraa, aa waa mo kone bweeto feye mo e taare a n kore mone gyi keto kema-ro.

8

Bo lee kokore atanne tweetwee bo sa atiripo ne bo bo Yudeya sweere se-o

1 Amose-o mbeymo, mo kosobee-ana, ane e kpa feye mon' nu anen ne Wuribware kekpa a sun kusun asree awuye ne bo bo Makedoniya sweere se-o nkpono-ro-o.

2 Haree asen bweeto e taare a a to bamo, ne bo dee bo gye atiripo gbaa ooo, kone ne aa waa bamo kone-o a sa ne ba da bamo nkpono se ba ke bokoto atanne.

3-4 Mo e towe mo i gywii mone feye baa den sa ane atanne bweeto feye anen ne baa taare-o. Kasentij si, baa sa ane atanne bweeto kyon anen ne baa taare-o. Bamo fonfon kepre se, baa kore ane feye ane yowe bamo a bo nya nya kpa a bo kya Wuribware ase se ne bo bo Yudeya sweere se-o-ro.

5 Keto ne baa waa-o, ane mon fa feye ba waa anen. Kasentij si, baa waa anen ne Wuribware e kpa feye bo waa-o, amo e gye feye baa gye nkpee taa bamo eyee bo sa ane nyanpe Yeessu, ne baa taa sa ane mo ane.

6 Bo lee anen ne Makedoniya asree awuye-o a kokose kore tweetwee, na bo bo ke atiripo-o se, ne mo a nyinji si feye suno mone Korintoo asree awuye gbaa a gye bamo nkpee kpa feye mon' kore tweetwee sa atiripo-o, amaa bo fo ndoo, mone mon tee kore lowe. Amose-o, mo a kore Tiitus feye o ba mone ase, na o nya se kya se kore tweetwee amo lowe, a lee feye mo ya gye nkpee kore mone feye mon' kore tweetwee-o.

7 Mone kyo mone gye ato awuye ekpa bweeto se. Mone kokoregyi, mone kanyiasen kebo sa senja neenee, mone kanyiasen peee kyo. N nyi anen ne mone akato i pee mone i sun Wuribware-o, na anen ne mone e kpa mo asen-o. Amose se-o, mo e kpa a mon' kaapo anen ne mone e kpa atiripo-o.

8 Ma yere mone nee feye mon' waa amo-o, amaa mo a kaapo mone anen ne Makedoniya asree awuye-o akato a pee a bo bo kya atiripo-ro-o nee, na n yere amo se nu anen ne mone kekpa-o den ke gye kasentij-o nee.

9 Mone kyo mone nyi kekpa suyo ne ane nyanpe Yeessu Kristoo e kpa mone-o, na anen ne oo nu mone gwee-o. Haree mo a de keto kema soso gbaa ooo, ne mone se, oo yowe mo keto kema bo sii mfen, ne oo ba sweere mo se mfee, ne oo kii otiripo, na o yere mo kitiri amo se bo sa a mon' nya nyure bweeto.

10 Amose se-o, keto ne mo e ka mone asen kemo se-o nee. Suno mone ya gye nkpee towe feye mone e kpa a mon' sa atanne. Kasentij si mo ne mone a gye nkpee esa.

11 Amose se-o, mo e kore mone feye mon' lowe amo kowaa, na kepre ne kaa pre mone, ne mone a bo lee kaase-o nya waa kyekyee. Keto ne mone de-o e gye ne ke e kaapo anen ne mon' waa-o.

12 Mone ya da mone nkpono se ke atanne, Wuribware e kore mone keto ne mone i ke-o si. Mo e den o nyi keto ne mone de-o na anen ne mone e taare a mon' ke, na a waa mo kone-o.

13 Ane maa kpa a kitiri kra mone, na a taare kya bokoto ma-ro, amaa ane e kpa feye akema nya mo kebegya-o nee.

14 Mbeyomɔ a sanj mɔ feraa, monɛ a de bweeto-ɔ se-ɔ, mon' baa kanɔ nkɛmaa nɛ monɛ de-ɔ bɔ kya bamo nɛ bɔ de kafwee-ɔ-rɔ, nɛ bamo ya bɔ nya bweeto, nɛ monɛ mɔ monɛ i de kafwee, na bɔ taarɛ kya monɛ-ro. Mfaanɛ nɛ monɛ ya waa nɛ ketɔ kɛmaa ɛ waa kyɛkyɛɛ.

15 A waa feyɛ anɛn nɛ baa kyorɛɛ waa abwaresɛn wɔrɛ-ɔ-rɔ bɔ lɛɛ ateesɛ nɛ Wuribware a sa Isireelii awuye kimukɛe-ro si-o feyɛ,

“Bɔkɔ a swii bweeto, bɔkɔ mɔ kafwee.

Bamɔ a ba kyunputin bɔ krawɛ-ɔ, mɔ nɛ oo swii bweeto-ɔ na mɔ nɛ oo swii kafwee-ɔ pɛɛɛ mɔ a nya anɛn nɛ aa fɔ mɔ-ɔ.”*

16 Mɔ ɛ sa Wuribware anɛ feyɛ ɔɔ sa nɛ Tiitus ɛ kpa monɛ kekpa konkɔ amɔ dɛɛ nɛ mɔ ɛ kpa monɛ-ɔ.

17 Tiitus a sure kɔwaa ketɔ nɛ mɔ ɛ kpa feyɛ ɔ waa-ɔ se. Nɛ ɔ beɛ ɔ kɔkɔsɛ mɔ fɛnɛn kepre se ɔ kpa a ɔ kya-rɔ, nɛ ɔ waa mfɛɛɛ feyɛ ɔ ba monɛ asɛ.

18 Mɔ aa anɛ kɔsɔbɛɛ kɔ nɛ asɔrɛɛ-ɔ pɛɛɛ asɛɛ ɛ kyorɔ bɔ lɛɛ anɛn nɛ o sunj ɔ tɔwɛ asɛn timaa bɔ lɛɛ Yeessu kunɔ si-o ɛ gye nɛ ba ba.

19 Kasɛntin si asɔrɛɛ asɔrɛɛ amɔ dɛɛ asɛɛ ya lee mɔ feyɛ o kii anɛ kɔsɔbɛɛ anɛ kpa mɔ nɛ anɛ ɛ yɔ mɔ-ɔ-rɔ. Anɛ de atannɛ mɔ anɛ ɛ yaa asɛɛ nɛ ba wu kitiri-o, na bɔ nya kyorɔ Wuribware, na a kaapɔ anɛn nɛ anɛ ɛ kpa a anɛ kya bamo-rɔ-ɔ.

20 Anɛ ɛ kpa feyɛ anɛ aa asɛɛ amɔ taa atannɛ yaa atiripo-ɔ neɛ, na ɔkɔ ma nya porɔ anɛ bɔ lɛɛ anɛn nɛ anɛ ɛ deɛ atannɛ dabɛ mɔ se anɛ bɔ-ɔ.

21 Anɛ ɛ sa ketɔ nɛ ki bware-o si bweeto, n gye Wuribware a kebɛgya-ɔ se wɔrɛ, amaa na asɛɛ a kebɛgya-ɔ se.

22 Anɛ beɛ anɛ de anɛ kɔsɔbɛɛ kɔ, nɛ oo lee mɔ eyɛɛ bɔ kaapɔ anɛ iluwi bweeto na ɛkpa bweeto se feyɛ o sunj Wuribware wɔrɛ se neɛ. Mbeyomɔ o de wɔrɛ asɛn mɔ se bweeto, a lɛɛ feyɛ o de monɛ temaa bweeto.

23 Tiitus feraa, mɔ ɛ gye nɛ o tii mɔ se, nɛ anɛ i sunj kusunj monɛ kunɔ si, amɔse se-ɔ ɔ yere mɔ ayaa-rɔ. Asɛɛ anyɔ nɛ bamɔ aa Tiitus ɛ yɔ-ɔ feraa, bɔ yere asɔrɛɛ asɔrɛɛ nɛ a bɔ Makedoniya sweɛrɛ se-ɔ ayaa-rɔ neɛ. Bɔ gye asɛɛ timaa, nɛ bamo kebɔrɔgyi timaa ɛ sa nɛ asɛɛ ɛ kyorɔ Kristoo.

24 Amɔse se-ɔ, mon' lee monɛ kekpa bɔ kaapɔ asɛɛ mɔ. Mfaanɛ nɛ anɛ aa asɔrɛɛ asɛɛ-ɔ i nɔ feyɛ anɛ de kpa feyɛ anɛ eyɛɛ kekpaapɔ feyɛ monɛ ɛ kɔkɔsɛ monɛ ɛ kpa a mon' ke atiripo-ɔ atannɛ-ɔ monj gye kayɛba neɛ.

9

Pɔɔl ɛ kya se ɔ tɔwɛ tweɛtweɛ nɛ ba kɔarɛ a bɔ bɔ sa atiripo-ɔ asɛn

1 Kasɛntin si, a monj tiri feyɛ n kyorɛɛ monɛ tweɛtweɛ mɔ nɛ monɛ de monɛ ɛ sa Wuribware asɛɛ nɛ bɔ bɔ Yudeya sweɛrɛ se-ɔ asɛn.

2 A lɛɛ feyɛ n nyi feyɛ monɛ ɛ kpa kekya bamɔ-rɔ neɛ. Nɛ n den mɔ ɛ kaapɔ mɔ eyɛɛ monɛ se mɔ ɛ kaapɔ Makedoniya awuye-o mɔ ɛ tɔwɛ mɔ i gywii bamɔ feyɛ lɛɛ sunjɔ monɛ nɛ monɛ bɔ Akaya sweɛrɛ se-ɔ a waa siraa feyɛ monɛ ɛ sa atannɛ, amɔse-ɔ monɛ wɔrɛ a sa nɛ bamɔ bweeto a waa kɔtɔkɔ bɔ lɛɛ tweɛtweɛ amɔ se.

3 Amaa mɔ i sunj mɔ kɔsɔbɛɛ-ana mɔ ɛ kyɔnwe monɛ asɛ, na anɛ eyɛɛ kekpaapɔ-ɔ ma buruwi asɛnkpɛrɛgyi kwaa, amaa mon' waa siraa waa anɛn nɛ monɛ a tɔwɛ feyɛ monɛ ɛ waa-ɔ.

4 N gye anɛn, Makedoniya asɔrɛɛ awuye nɛ mɔ aa bamɔ ɛ yɔ Yudeya sweɛrɛ se-ɔ ya ba monɛ asɛ, nɛ baa nɔ feyɛ monɛ monj waa siraa, amɔ feraa anɛ aa monɛ pɛɛɛ, ipɛere ɛ nya anɛ, na a kaapɔ feyɛ anɛ a kɔarɛ monɛ gyi kwaa.

5 Amɔse se nɛ mɔ a fa feyɛ a tiri feyɛ n korɛ mɔ kɔsɔbɛɛ-ana mɔ feyɛ bɔ gye mɔ nkɛɛ ba bɔ ka monɛ kanɔ, na bɔ kɔarɛ atannɛ nɛ monɛ a tɔwɛ bɔ beya feyɛ monɛ ɛ sa-ɔ bɔ beya, na aa lɛɛ monɛ kekpa se nɛ monɛ a sa, amaa n gye sa nɛ anɛ ɛ lɛn monɛ neɛ.

6 Abresɛ ya da kekpaɛ feyɛ, “ɔkɔ nɛ o dwii atɔ dwiisɛ kafwee-ɔ, amɔ ya fɔ kekpaɛɛ, ɔ nya amɔ kafweɛ neɛ. Nɛ ɔkɔ nɛ o dwii amɔ bweeto-ɔ ɛ nya amɔ bweeto neɛ.”

7 Monɛ ɔkɛmaa sa anɛn nɛ ɔ fa mɔ mfɛɛɛ-rɔ feyɛ ɔ sa-ɔ. Mon' sa a a lɛɛ mɔ fɛnɛn kakpono-rɔ, na a ma ba feyɛ baa lɛn monɛ. A lɛɛ feyɛ Wuribware ɛ kpa mɔ nɛ o ke ɔkɔ kɔtɔkɔ na a monj bɔ mɔ gya kakpono-rɔ-ɔ.

8 Wuribware ɛ taarɛ a ɔ sa monɛ nyure bweeto, na mon' nya nya ketɔ nɛ ki tiri monɛ-ɔ kpa kɛmaa se, na nkɔ sanj na mon' bɔ waa kɛdamɛnanɛ ɛwɔrɛse ɛwɔrɛse sa bɔkɔ.

9 Feyɛ anɛn nɛ baa kyorɛɛ waa abwaresɛn wɔrɛ-ɔ-rɔ-ɔ,

* 8:15 Keleɛ Igyipiti 16.18.

“O da kakpono se o ke atiripo ato, na a mon bo mo gya.

o maa yowe kedamenanase kowaa peee.”*

10 Wuribware e den o sa dooapo ato dwiise na ateese gyise. Amose-o mone ya waa bokko kedamenanase, Wuribware e sa mone ateese gyise ne a tiri mone-o, na o sa a mone adoootoo tii si, na mon' taare ba amo bo kya se waa kedamenanase bweeto.

11 O sa a mon' kii ato awuye kpa kemaa se, na mon' taare dee ke san kemaa, na a mon bo mone gya nkpono-ro. Na Yudeya sweere se a asoree a atiripo-o sa Wuribware anse bo lee atanne ne mone a bo boroo ane se bo ke bamo-o.

12 Atanne mo ne mone i ke-o, a maa kya Wuribware asese wore-ro nee, amaa a baa Wuribware anse kesa bweeto bo tii si.

13 Keto ne ko kyoo-o e gye feye mone ya ke atanne-o, a kaapo feye mone e kooore Kristoo kunju si asen timaa-o mone i gyi bweeto, na bo nu feye mone e waa keto ne mone ye mone e kooore mone i gyi-o neenee. Na bo lee ane se na ane ne mone e kpa kike bamo na okemaa bo tii si-o, na a mon bo mone gya kakpono-ro-o se-o, bo sa Wuribware anse.

14 Amose-o, bamo ya kore kebwarekore sa mone, ba kpa mone bweeto bo lee nyure demante ne Wuribware a yure mone-o se.

15 Mon' sa a ane sa Wuribware anse bo lee nyure demante amo ne oo sa mone-o se. Ane maa taare a ane towe nyure amo bo fo kee.

10

Anen ne Poo! a lee o lee mo aporoapo kana-o

1-2 To, mo, Poo!, e kpa a n kore mone asen ko se. Mone bokko ye mo e bo mone ase, n de kufu, amaa mo i yii, ne mo ya kyoreere wore bo kyonwe mone, amo mo i pee akato mo e wee mone se. Amose se-o mo e kore mone feye mon' nyinji anen ne Kristoo a yuri mo eyee, ne o bware-o si, na, mo ya ba mone ase, mone maa lee waa keto ne ke e sa a m pee akato wee mone se-o. N gye anen, mo ya ba, kufu maa nya mo feye m pee akato wee mone bokko ne ba poroo ane ba towe feye ane te feye anen ne kaye mo-ro asese te-o.

3 A bo-ro feye ane te kaye mo-ro feraa, amaa ane mo ane mfeere mon du feye kaye mo-ro asese lee-o. Ane kakyena-ro du nee feye ane a ko kenaa-o.

4 Amaa adontoo ne ane de ane e ko kenaa amo-o mon gye kaye mo-ro a amo-o. Anen a adontoo ne ane de ane e ko bo lenj, ne a taare a a ko kaye mo-ro a borokooone-o gyi si, a lee feye Wuribware ya bo sa ane.

5 Ane i kpuri ayeba kekaapo. Na ane sa a okemaa ne o kaapo eyee, ne o sa senja o kye Wuribware a kanyiasen-o poo. Ne ane i kyurowi asese mfeere, ne ane e sa ne ba bu Wuribware.

6 Amose se-o ane ya ba mone ase, ne mone bweeto a bu ane keto kemaa-ro, amo feraa ane e taare a ane gyiiri bamo ne baa san, ne bo maa bu ane-o keesebo.

7 A gye feye akato se wore kpen ne mone e deere mone i gyi oko asen-o se-o, mon' sa a oko ne o towe feye Kristoo e bo mo-o nu feye ane mo Kristoo e bo ane feye mo a bo sese amo-o.

8 Kasentij ne mone e towe feye mo e kaapo mo eyee bweeto keyaalen ne ane de mone se-o se. Amaa ane nyanpe mon sa ane anen a keyaalen-o nee feye ane bo lee mone kokoooregyi si, amaa oo sa ane nee a ane taare sa a mone kokoooregyi tii si. Amose se-o, ipeere mon de mo keyaalen-o se.

9 Mo e towe anen nee na mon' nya nu feye mon de mo ewore mo i funte mone nee.

10 Mone bokko e towe nee feye mo ewore ne mo a bo kyonwe mone-o emo-ro bo lenjen, amaa mo fanfan e bo mone ase, mon bo lenj, ne mo senja maa kaapo seye.

11 Mo i yii anen a asese ne ba towe anen-o se feye keto ne mo e towe mo ewore-ro mo e kyonwe mone na mon bo mone ase-o, mo ya ba, anen dee ne mo e waa.

12 Kasentij nee feye kufu de ane, feye ane taa ane eyee bo biri bamo ne ba fa feye bo gye asese dabe-o. Ba bu bamo eyee na abee, amaa bo maa bise a bo kee feye keto ne ba waa-o i gyi Wuribware akato. Amo-o gye asen ke-mon-nyi nee.

13-14 Wuribware a sa ane kpa ne ane a ba mone ase bo towe Kristoo kunju si asen timaa-o gywii mone. Amose-o, ane de kpa feye ane kaapo ane eyee feye ane abwaresej kotowe a sa ne mone a bo kooore Yeessu gyi. Ane a mon ba mone ase-o, amo feraa a mon bware feye ane kaapo eyee mone kunju si.

15 Amose se-o, ane maa kaapo ane eyee keto ne bokko a waa-o se, na ane naye keto ne ki bware-o si. Temaa ne ane de-o e gye feye mone kokoooregyi a maa se ke e dan-o, ane e taare a ane waa asun mone-ro kyon anen ne ane a kyoo waa-o.

* 9:9 Kiliij 112.9.

¹⁶ Na ane nya tawe asen timaa-o eman ne e bo mone aye kamee-ro-o. Mfaanee ne ane maa nya a ane kaapo ane eyee kotoko ne oko a waa, ne ke gye mo wore lee-o si.

¹⁷ Feye ane ne baa kyoree waa abwasesen wore-o-ro-o,

“Sa a oko ne o kaapo mo eyee-o

kaapo eyee feye o nyi mo, Wuribware.”*

¹⁸ Sese e kaapo mo eyee mo awaase se, amaa ane nyanpe Wuribware dooo e den o nyi feye o waa ato, beee o mon waa.

11

Pool e kaapo ane ne bokoo ne bo ye bo gye Kristoo ayaa-ro ayerepo-o e ba ayeba-o

¹ Mone ya kore bamo ne ba porore mone ba tawe feye mon nyi asen-o gyi, mo e kore mone ne feye mon' nyite mo kafwee bo lee mo ke-mon-nyi-ase-o se, na mon' nu mo asen bo fo kee.

² Mo a kpa mone asen feye ane ne Wuribware e kpa mone asen-o se-o, ma lee kpa feye mon' kpa oko asen, ama Kristoo wore kpen. Mone du ne feye kabregyii ne o mon tee nu anyare, ne mo a kpa mo bo yera anyare konko kpen, ne mo e gye Kristoo fonfon-o.

³ Kufu de mo feye bokoo i kyurowi mone mfere, na mon' kine Kristoo kegya se. Ma kpa feye bokoo e penna mone, feye ane ne Obonsam a buruwi kowo, ne o waa kanarokone bo penna akyye gyenkreese Hawa ne Wuribware a twe-o, feye o ma lee gya Wuribware kano se-o.

⁴ Keto ne mo e kaapo-o e gye feye bokoo a ba mone-ro, ne bo ye bo gye Kristoo ayaa-ro ayerepo. Ne mone a kra bamo eenee, amaa m feraa, mone mon lee mone de mo mone e tee seye. Bamoo ato kekaapo bo lee Yeessu kunu si kwee ato kekaapo ne ane a bo kaapo mone-ro. Ane dee ne ato ne ba kaapo bo lee Wuribware a kufwiije timaa-o na asen timaa-o si kwee amo ne ane a kaapo mone-o-ro. Ne mone a kore bamo ato kekaapo gyi yowe ane ato kekaapo-o bo twee.

⁵⁻⁶ Ne mone i biri mo aa ane a ase-o senja sase, ne mone a bee tawe feye baa suye esensa eenee, amaa m feraa, mo senja sase maa lonjo seye. Amaa mo e kore a n gyi feye ane a ase ne mone i bu bamo feye bamo a gye Yeessu ayaa-ro ayerepo timaa-o mon kyoo mo kpa kema se. Keto ne ko kyoo e gye feye n de Kristoo asen kanyiasen n kyoo bamo. Bo fo ndoo, ne mo a kaapo mone amo-o-ro san kema na kpa kema se.

⁷ Ase ko bo-ro ne mone e poro mo amo se. Amo e gye feye mo a tawe abwasesen gywii mone-o, mon kore atese na mo dikpa atanne mone ase beee kotoko lee mone ase, ne mone e tawe feye a kaapo ne feye mon gye Yeessu ayaa-ro ayerepo kasentij. A gye kasentij feye mo a baa mo eyee kaase, amaa mo a waa ane ne e Wuribware nya yase mone. Mo a waa boye nee eee?

⁸ Mo a bo mone ase mo i sun-o, mo a nya atanne lee eman eman asoree ko ase ase nee. A du ne feye mo a kore bamo tweetwee mo i sun mo e kya mone-ro-o.

⁹ Mo a bo mone ase-o, ne mo e kpa atanne, mon deere mone akato-ro. Mo kosobee-ana ne baa lee Makedoniya asoree asoree-ro-o a baa mo keto kema mo ne mo e kpa-o. Mon ba mo eyee bo lonjo mone se, na a waa mone toora kpa kema se. Ane ne mo a dee waa nsan-o dee ne m bee mo e waa mbeyo mo.

¹⁰ Mo i gyi Kristoo a kasentij-o ne feye mo ya tawe feye oko mon bo mone Akaya eman-o-ro mfen ne o kun mo kpa feye m ma kaapo mo eyee ane a kasentij-o si.

¹¹ Mo a tawe amo-o, a kaapo ne feye ma kpa mone asen aaa? Daabii! Wuribware nyi feye mo e kpa mone asen.

¹² Mo e dee kine kokore atanne kema lee mone ase bo sa mo eyee, na bamo ne mone e tee e ayaa-ro ayerepo-o ma nya seye a bo yere se bo kaapo bamo eyee feye ane aa bamo ta nee.

¹³ Ane a ase-o mon gye ayaa-ro ayerepo kasentij. Bo mon gye asunpo kasentij. Ba waa akato se ne feye bo gye Kristoo ayaa-ro ayerepo-o.

¹⁴ Amo-o mon gye ato ne a kpen eyee-o. Obonsam fonfon gbaa e taare a o waa mo eyee feye Wuribware kaboo e gye ne o sa senja o gywii ase.

¹⁵ Amose se-o, ne Obonsam ayaafare ya waa bamo akato se feye bo gye Wuribware ayaafare, a mon gye ato dabu ko nee. Bamoo lalowe e gye feye Wuribware i gyiiri bamo kesebu bo lee keto ne baa waa-o se.

Pool e kaapo mo eyee bo lee aworefo ne oo gyi-o si

* 10:17 Yeremeya 9.24.

16 M bee mo e tawe mo i gywii mone feye oko ma kan fa feye n gye sese ne o mon nyi asen-o nee. Amaa mone e kpa a mon' fa mo kunu si feye mon nyi asen feraa, mon' kore gyi anen de, na n taare kaapo mo eyee kafwee.

17 Kasentij si feraa, n gye anen ne ane nyanpe Yeesuu e kpa feye n tawe-o ne mo e tawe mbeyomo. Eyee kekaapo asen mo-ro-o n den mo e sa senja nee feye oko ne o mon nyi asen-o.

18 Asebe bweeto a tee bo mo mone-ro, ne ba kaapo bamo eyee feye anen ne kaye mo-ro asebe e kaapo bamo eyee-o se-o, n gbaa mo e kaapo mo eyee.

19 Mone a tee mone nyi asen bweeto-o, mo e fa feye mone i nyite mo ne mon nyi asen-o bweeto.

20 Kasentij si, bamo ne mone i bu bamo kedabe feye bamo a gye Yeesuu ayaa-ro ayerepo-o ya waa mone borakraa feye mone a gye anya-o, mone i nyite bamo. Bamo oko ya kore mone atanne peee, beee o gyi mone, beee o waa mo eyee kedabe mone-ro, beee o da mone eseb-ro abaa, mone maa tawe seye.

21 Ne mone ye anen a borakraa ne ba waa mone-o e kaapo nee feye bo gye ayaalenpo, amaa ane feraa, ane mon bo len. Ipeere de mo mbeyomo feye ane a mon ba anen a daa boye-o bo kaapo feye ane de mone se keyaalen.

Mbeyomo feraa mo e dee sa senja feye mo a mon nyi asen-o. Feye kufu e mon de asebe amo oko kekaapo mo eyee kotoko se feraa, n gbaa kufu mon de mo kekaapo mo eyee keto konko amo se dee.

22 Asebe amo ne bo ye bo gye Yeesuu ayaa-ro ayerepo-o e kaapo bamo eyee feye bo gye Heebrii awuye kasentij. Amo-o maa kaapo seye, a lee feye anen dee ne mo-o n gye Heebriinyi. Bo bee bo ye bo gye Isireelii awuye. Anen dee ne mo-o n gye Isireeliinyi.

23 Bo bee bo ye bo gye ane odedaapo Abraham ananagyi. Amo-o maa kaapo seye, a lee feye anen dee ne mo-o n gye Abraham kenanagyi. Bo bee bo ye bo gye Kristoo ayaafore. Ma kore a n gyi anen. Amaa bamo e gye Kristoo ayaafore feraa, n gbaa n gye mo keyaafore n kyoo bamo. M bee mo e kore mone feye mon' nyite mo feye mo a lo ebon-o, a lee feye m bee mo e kpa a n kaapo mo eyee kafwee. Bo ye baa sun Kristoo kusun kenken. M feraa mo a sun Kristoo kusun kenken kyoo bamo. Ne mo a gyi aworefoo bo lee anen a kusun-o si kyoo bamo. Mon' nu asen ne mo e tawe-o. Baa tii mo iluwi bweeto kyoo bamo. Baa da mo akyokywee na paara iluwi bweeto, ne ma taare a n tawe amo kan gywii mone. Ne lowi asen a to mo iluwi bweeto.

24 Yudaa awuye a kra mo iluwi inuu daye mo paara iluwi adusa na akpanoo.

25 Roma awuye a kra mo iluwi esa ba akyokywee bo daye mo. Kake nko bokoo a twee abu bo da mo. Iluwi esa ne kore ne n te-ro mo i tu kpa apoo se-o a nyera, ne oo bun mo. Ne amo-ro kokonko feraa gbaa mpase na kanye peee na m bo nkyu-o-ro pwee ne baa dee bo lee mo.

26 Mo e kpa kutu bweeto-ro, mo a lwee asen-no bo lee nkyu nkyu si, bo lee ayu si, bo lee mo fonfon asebe Yudaa awuye na asebe ko mo se. Asen a to mo eman se na mbore se na apoo se. Mo a nya asen lee asebe ne bo ye bo gye Kristoo awuye, amaa ne ba ba ayeba nee-o.

27 Mo a sun Kristoo kenken, ne iluwi bweeto gbaa, mon taare nya kpa di idi. Akon na burufo a nya mo. Mo a pan ateese na ato bunse iluwi bweeto, ne akon na afwii a nya mo bweeto.

28 Keto ne ki tii amo-o peee se-o e gye feye kake kema keto ne mo e kpa na mo mfeere don se-o e gye asoree-o peee kedee se, na asen ne a bo asoree-o peee-ro ne a toora mo-o.

29 Amo ya ba feye asoree e awuye-o oko kokoregyi e mon bo len, amo mo-o mo i su mo e sa mo. Bamo oko ya lwee eboye-ro, amo mo kakpon-ro a nyera.

30 Amo i tiri feye n kaapo mo eyee, amo feraa mo e kaapo mo eyee ato amo ne a kaapo feye mon bo len-o, na mon' nya mose mo.

31 An nyanpe Yeesuu Kristoo mo se Wuribware, mo ne ane e kyoro nsu peee-o, nyi feye ma ba ayeba bo lee asen mo ne mo a tawe, ne mo e ba a m bo tawe-o peee se nee.

32 San ne mo a yo Damasikus man-ro-o, gominaa ne o bo owure Aretas kaase mfen-o a ba akyoonyoo bo yera yera man amo mbunogyii-o peee-ro feye weete bo kra mo.

33 Amaa mo a boroo abansoro kekyan ko ne baa pwee kidenbee-o sosoo mfanseere-ro, ne mo nyare-ana ko a taa mo waa kike dab ko-ro, ne baa ba ife bo da-ro, ne baa kra ife-o-ro yowe mo-ro baa bo yera sweere. Ne mo a nya kpa sere gominaa-o kesaree-ro n yi.*

12

Aleebokaapoto ko ne Wuribware a lee bo kaapo Poo-o

1 Mo e dee kaapo mo eyee, amaa a maa sa mo tonoo ko. Nyee feraa mo e tawe aleebokaapoto ko ne ane nyanpe Yeesuu a lee bo kaapo mo-o asen a n gywii mone.

* 11:33 Ayaa-ro ayerepo-o asun 9.25.

² Nsu kudu nna ne n ya kyon-ɔ, ne Wuribware a taa mo yaa sosɔ sosɔ mo ase. Mo a yo-ɔ, mo kayoware ne n de-o ne mo a bo yo ooo, beee mo kra a lee mo kayoware-ro pwee ne mo a deee yo ooo, mon nyi, ama Wuribware dooo e den o nyi.

³⁻⁴ M bee mo e towe feye n nyi nee feye n yii Wuribware se sosɔ sosɔ. M bee mo e towe feye mo a yo-ɔ, mo kayoware beee n gye mo kayoware ne mo a bo yo ooo, ama Wuribware dooo e den o nyi. Mo a ya nu asen kankanesee ne asenkparegyi maa nya a a kaapo-ro-ɔ, ato ne sese dimaadi mon de kpa feye ɔ towe amo asen-ɔ.

⁵ Mo e kaapo mo eyee bo lee keto ne kaa waa mo san amo-ɔ se, amaa m bee ma lee kaapo mo eyee, amo bo lee anen ne mon bo len-ɔ se nee.

⁶ N dee mo e kpa a n kaapo mo eyee nee-ɔ, weete mon kii oko ne ɔ mon nyi asen-ɔ, a lee feye a gye kasentij nee, weete mo e towe. Amaa ma lee kaapo mo eyee bo lee aleebokaapoto amo se, a lee feye a mon bware feye oko kyoro mo bo lee ato ne ɔ mon nyi feye mo a waa-ɔ, beee asen ne ɔ mon nu lee mo ase-ɔ se.

⁷ Amaa Wuribware a sa Obansam kabo ko kpa feye ɔ taa kotoko ne ku du feye wu-o bo yii mo kayoware, na ka nya mo gya, na m ma nya bu mo eyee kedabe bo lee ato timaa ne Wuribware a lee bo kaapo mo-ɔ se.

⁸ Iluwi esa ne mo a kore ane nyanpe feye o kyuwi wu mo lee mo se.

⁹ Amaa oo lee kana nee feye, "Keke ne mo e kya fo-ro-ɔ a baare. A lee feye san ne fo mon lee fo bo len-ɔ ne mo e kaapo mo keyaalen-ɔ bweeto fo ase." Amose se-ɔ, a bo mo kone a kyo keto kema feye mo a kaapo mo eyee anen ne mon bo len-ɔ se, na Kristoo keyaalen nya sii mo se.

¹⁰ Mo e mon bo len, beee bamo ya saare mo, beee bamo ya poro mo, beee mo ya gyi aworefo, beee asen kema ya to mo, a bo mo kone, a lee feye Kristoo si ne mo i nyi asen amo pree. A waa mo kone, a lee feye mo e mon bo len, Wuribware e gye ne ɔ sa mo keyaalen.

Keke demanjɛ ne Pɔɔl e kpa Kristoo awuye ne bo te Korintoo man-ro-ɔ

¹¹ Mo a waa mo eyee feye mo a mon nyi asen-ɔ, amaa mone ya sa ne mo e waa anen. Mone e gye ne mon' dee kyoro mo, a lee feye haree gbaa mo a mon gye seye mone ase-ɔ, bamo ne mone i bu feye bamo a gye Yeessu ayaa-ro ayerepo timaa-o mon fo mo.

¹² San ne mo aa mone te-o, ne mo a waa akpenyeeto bweeto-ɔ, mo a nyite aworefo bweeto kigy-ro-o. Ato mo e kaapo nee feye n gye Yeessu ayaa-ro ayerepo.

¹³ Mo a yo eman eman se ya towe abwaresen, ne baa bo kii Kristoo akoregyipɔ, ne baa lee ba waa asare-ɔ, nteto nyure e bo-ro ne baa nya ne mone feraa mone mon nya? Kemo e gye feye mone mon nya kpa ka mo atese na dikpa koko. Mone e fa feye, mo a mon sa a mon' ka amo koko-ɔ, a mon bware, amo feraa mo e kore mone nee feye mon' taa mo ebaye bo ke mo.

¹⁴ Mbeyomo mo a waa siraa feye mo e ba a m bo ka mone kana sasapo. Mone ma sa a a toaraa mone. N gye mone atese na mone atanne ne mo e kpa, amaa mone fanfan ne mo e kpa. N gye nyaagi ngyingyii e gye ne ba deere bamo akowepo se, amaa akowepo e gye ne ba deere bamo nyaagi si. N gye anen nee eee? Mone akowepo e gye mo.

¹⁵ Mo ya kpone mone se, ne mo a nyera keto kema ne n de-o na n taare kya mone-ro, weete a waa mo kone. Mo a kpa mone bweeto-ɔ se-ɔ, mone e kpa mo kafwee aaa?

¹⁶ Amaa mone boko e towe feye, "To, Pɔɔl fanfan mon len ane, ne ane a sa mo kotoko, amaa ɔ ba mo kanyiasen bo penna ane, na ɔ kore atanne lee ane ase."

¹⁷ Mone e towe nee feye mo a borɔ mbɔɔ ne mo a sun mone ase-ɔ oko se gyi mone kpa ko se aaa?

¹⁸ Mone e kaapo nee feye Tiitus ya bo gyi mone se aaa? Kasentij nee feye mo ya kore Tiitus feye ɔ bo ka mone kana. Ne mo a bee sun ane kosobee-ana-ɔ oko feye mo aa Tiitus ba mone ase. Amaa a maa taare a a waa nee feye Tiitus a bo gyi mone se, a lee feye mo aa mo de kana konko, ne ane okema a waa keto ne mo kosobee e waa-ɔ.

¹⁹ To, mo e kore a n gyi feye mone e fa nee feye wore mo ne ane a kyore bo kyonwe mone-ɔ pree-ro, ane e kpa a ane kya kana mone akato-ro. N gye anen nee. An e kyore wore mo-ɔ, ane i nyinji si feye Wuribware i nu ane asen towee kema, na ane nyi feye Kristoo e den ɔ bo ane. Mo anyare timaa, keto kema ne ane a kyore-ɔ, ane a kyore na mone Kristoo kokoregyi nya waa len nee.

²⁰ Amaa kufu de mo feye, mo ya ba mone ase, nsanse ma nyi mone e waa keto ne ki i gyi mo akato-ɔ, na amose-ɔ mone ma nyi mo e waa keto ne ki i gyi mone akato-ɔ. Kufu de mo feye mo e ba a m bo nyi oko na kokwee keka mone mbon-ro, ne mone idun a fwii abee se, ne mone a keke-ro ntun ntun si, na mone e sa esensa mone kye abee, na mone i kyii abee, na mone e waa akato-len na katomaabu.

²¹ Kufu de mo feye mo ya bee ba mone ase, Wuribware e kaapo mo feye mo eyee kekaapo mone se gye kayeba, na ipere nya mo mone ebaye se. Ne kufu de mo feye mo e to aseee

bweeta ne baa de waa ebaye, ne bo mon nu bamo eyee lee ebaye amo-ro-o. Ne a maa waa mo kane feye mo a nu anen a ato-o. Ebaye ne mo e kaapo-o e gye kakyekpa na kanyarekpa na ato baye kema na a tii si-o.

13

Pɔɔl i yii bamo se o gye kee

¹ Kem-o e gye mo sasepo feye mo e ba a m bo ka mone kan. Mo i yii mone se feye oko ya waa baye, mo i gyi mo asen. Amaa ma bu oko kero gyegaa gyegaa. Feye anen ne abwarenen wore-o e kaapo-o,

“Abrese ma bu oko kero, ama abee anyo beee asa a yere-ro
towe feye baa nu kasentij si feye sese amo a waa ebaye.”*

² Mo a ba mone ase lalalowe mo-o, mo a yii mone se, ne mbeyamo m bee mo i yii mone se, na mon bo mone ase mo, feye mo ya ba, ma su bamo ne baa waa ebaye kyee-o na akema ne o bee o tii si, ne o waa ebaye-o se.

³ Amo-o e kaapo mone neene feye Kristoo e gye ne o bo mo se o sa senja. Kristoo ya deere ane asen-no, kufu mon de mo feye o gyiiri oko ne o waa baye-o kesebo.

⁴ Mone boko i gyiiri ikii feye, san ne Kristoo a kyena feye sese dimaadi kaye mo-ro mfee-o, o mon kwaye kuwu kiyii kpare-abee-ro se. Kasentij, amaa Wuribware a kyinji mo lee lowi-ro, ne bo lee anen se-o, o te o de Wuribware a keyaalen-o o sun kusun mone-ro. Anen de ne ane e sa kpa feye asese waa ane anen a borokraa-o. Amo-o peee gbaa ane de keyaalen ne Kristoo a sa ane-o ane e deere mone se.

⁵ Mon' gyi mone fonfon asen mon' deere kee feye mone san mone gya Kristoo si nee, beee mone mon gya mo se. Mone mon nyi feye Kristoo bo mone ase aaa? Mo e mon bo mone ase, a kaapo nee feye mone mon gye Kristoo awuye kasentij.

⁶ Mo e kore mo i gyi feye mone i nu feye ane feraa ane gye Kristoo awuye kasentij.

⁷ Mbeyamo, ane e kore kebwarekore nee feye mone ma lee waa ato baye. Mo a towe anen-o, n gye feye ane e kpa a ane kaapo feye ane kakyena timaa e kaapo nee feye ane a waa ato. Keto wore ne ane e kpa-o e gye feye, haree oko e ma kyoro ane gbaa ooo, mone feraa, mone ya waa keto ne ki bware-o, a bo ane kane.

⁸ A lee feye keto kema ne kasentij e kaapo-o, ane maa taare a ane towe asen baye bo kye kam. An bo kasentij a kebega-o se nee san kema.

⁹ Mone e bo len, ne ane feraa ane ya paa, keto bo ane kane. Keto ne ane e kore kebwarekore kem se-o e gye feye mon' lenjo keto kema ne ke mon bware-o.

¹⁰ Kefo ne m bo mo e kyore amo-o peee mo e kyonwe mone, na, mo ya ba, a mon lee a tiri feye m ba mo keyaalen bo pee akato wee mone se. Keyaalen mo ne Kristoo a sa mo-o mon gye nee feye n taa bo lee mone kokoregyi si, amaa n taare sa a mon' nya kokoregyi bweeta.

Kanaka

¹¹ Mo kosobee-ana, keto ne n de mo e gye kee-o e gye feye mon' kyena kane kane. Mon' len eyee lenjo keto kema ne ke mon bware-o. Mon' kya abee-ro. Mon' waa kan konko. Mon' kyena kayeyuri-ro. Na Wuribware ne o kpa ane asen, ne o sa kayeyuri-o gya mone kamee.

¹² Mon' ka abee kan.

¹³ Wuribware asese peee ne bo bo mfee-o e ka mone kan.

¹⁴ Mo e kore kebwarekore feye ane nyanpe Yeosu Kristoo yuri mone, na Wuribware kpa mone asen, na mo kufwiije timaa-o kyena mone nkporo-ro.

* 13:1 Mbraa kebessa 19.15.

Galatiya awuye **Wore ne Pɔɔl a kyoree bo kyonwe Kristoo awuye ne bo bo** **Galatiya sweere se-o**

1-2 Mo, Pɔɔl, ne Wuribware kekpa se, n gye Yeessu Kristoo a ayaa-ro ayerepo-o oko-o na mo kosobee-ana peee ne mo aa bamo bo mfee-o e gye ne ane e kyoree wore mo ane e kyonwe mone asoree awuye ne mone bo Galatiya sweere se-o. Mo e kpa feye mon' nu feye n gye nyinkpase ya sa ne mo a kii Yeessu ayaa-ro ayerepo. N gye nyinkpase mo ne baa sun bo kyonwe mo ase, ne oo bo sa senja gywii mo, ne oo sa ne mo a kii Yeessu ayaa-ro ayerepo. Mo keyaalɛn a lee Yeessu Kristoo na mo se Wuribware ne oo kyinjɛi mo lee lowi-ro-o ase nee.

³ Anɛ se Wuribware na anɛ nyanɛ Yeessu Kristoo yure mone, na bo sa mone kayeyuri.

⁴ Yeessu Kristoo e gye ne oo wu sa anɛ, ne oo lee anɛ lee anɛ ebaye-ro, ne oo kore anɛ lee kaye mo-ro a ebaye-ro. Anɛ se Wuribware ya sa ne oo waa amo-o.

⁵ Wuribware nya kedabe na wuraa nsu peee. Ameyɛ.

Aseɛn timaa-o maa kyurowi daa

⁶ N de mone aseɛn ko a n tawe bo lee mone kuɛu si. A kpeɛn mo eyee feye mone a kyɔ kine Kristoo, amaa mo a kpa mone aseɛn-o se, oo tee mone feye mon' gya mo se. Ne mone a bee yo mone gya atɔ kekaapo ko ne ayebapo ko e tee feye aseɛn timaa-o si.

⁷ Kasɛntɛɛn si, aseɛn timaa ko moɛn lee a bo-ro bo tii amo-o ne anɛ a kaapo bo lee Kristoo kuɛu si-o. Amaa asɛse ko a lwee mone-ro, ne ba toora mone ba kpa feye bo nyera aseɛn timaa amo.

⁸ Amaa mo e tawe mo i gywii mone feye oko nee ooo, anɛ nee ooo, beee Wuribware kaboo ko nee ooo, ne mo ya bo tawe aseɛn ko ne oo tee feye Kristoo kuɛu si aseɛn timaa-o gywii mone, ne amo e kwee amo ne anɛ a tawe gywii mone-ro, amo feraa Wuribware gyiiri mo kesɛbo.

⁹ Keto ne anɛ a kyɔ tawe gywii mone-o, ne m bee mo e tawe mo i gywii mone-o e gye feye oko e gye ne mo ya tawe aseɛn ko ne oo tee feye Kristoo kuɛu si aseɛn timaa-o gywii mone, na a kwee amo ne mone a gye nkpeee nu, ne mone a kore gyi-o-ro-o, amo feraa Wuribware gyiiri mo kesɛbo.

¹⁰ Oko bo-ro ne mo ya tawe feye mo e gye ne n de kanɔrɔkɔne mo e penna asoree awuye, o penna mo eyee nee. Aseɛn ne mo a tawe-o a sa ne mone akato a gyi aaa? Wuribware ne mo e kpa a mo akato gyi mo se. Mo e kpa feye mo aseɛn gyi sese akato nee-o, weete ma lee taare a n kii Kristoo keyaafɔre.

Anɛn ne Wuribware a tee Pɔɔl feye o bo gya mo se-o

¹¹ Mo kosobee-ana, mo i gyi mone kasɛntɛɛn feye aseɛn timaa bo lee Kristoo kuɛu si ne mo a tawe gywii mone-o moɛn lee nyinkpase kuɛu-ro nee.

¹² Moɛn kore amo lee nyinkpase ko ase nee, beee n gye sese ko mo ya tawe amo gywii mo. Amaa Yeessu Kristoo fɔɛfɔɛn ya lee amo bo kaapo mo.

¹³ To, mone a kyɔ nu anɛn ne weete n deɛ n te nsan ne n gya Yudaa awuye a mbraa-o se-o. Ne mo a waa Wuribware asoree awuye awɔrefoo bweeto, ne mo a kya se kpuri bamo.

¹⁴ Ne mone a nu anɛn ne n yere-ro n gye mo kosobee-ana Yudaa awuye a kebwaresun-o-ro nkpeee-o, ne mo akato a pee kegya mo nana-ana ananato se-o.

¹⁵ Amaa pwee ne baa kowe mo-o, a kyɔ a bo Wuribware kɔne feye o nɔ mo ewee, na o lee mo sa mo eyee.

¹⁶ Ne oo lee mo gyi-o bo kaapo mo feye n taare tawe mo aseɛn timaa-o gywii bamo ne bo moɛn gye Yudaa awuye-o. Mo a tee mo-o, moɛn yo sese ko ase a o kaapo mo abwaresɛn-o.

¹⁷ Beee n gye Yerɔsalem man-no ne mo a yo ya ka bamo ne Wuribware a lee feye bo kii mo ayaa-ro ayerepo ne baa gye mo nkpeee eba-o kanɔ. Amaa mo a deɛn tee mo-o, puri amo-ro ne mo a yo Arabiya sweere se, ne amo kamee, mo a kiɛɛɛ ba Damasikus man-no.

¹⁸ Nsu nsa kamee, ne mo a yo Yerɔsalem na mo aa Peetro sa senja, ne mo a kyena mo ase nke kudu nnuu.

¹⁹ Amaa mo a bo mfeɛn-o, moɛn nɔ Yeessu a ayaa-ro ayerepo-o oko bo tii Peetro si, amo Yakubu ne o gye anɛ nyanɛ mo tire-o.

²⁰ Wuribware ne o bo sosoo-nyi feye keto ne mo a kyoree mo-o gye kasɛntɛɛn nee.

²¹ Amo kamee-ro-o mo a yo Siriya na Kilikiya esweere se.

²² Saɛn amo-o asoree agyi ne bo bo Yudeya sweere se-o moɛn nyi sese suyo ne n gye-o.

²³ Amaa baa nu nee feye oko ne oo deɛ sa ne baa gyi awɔrefoo-o e tawe aseɛn timaa amo deɛ ne saɛn-o weete o tii amo kpa-a.

24 Bamọ a nu aneñ a asen-ọ, ne baa kyoro Wuribware bo lee keto ne kaa waa mo-ọ se.

2

Keto ne kaa ba nsan ne Pool na Bar-Nabas a yo Yerusalem man-no-ọ

1 Nsu kudu nna kamee, mo a kinji yo Yerusalem-ọ, mo aa Bar-Nabas na Tiitus ya yo.

2 Keto se ne mo a yo-ọ e gye feye Wuribware ya kaapo mo feye n yo mfen. Mo a bo mfen-ọ, ne mo a tee asoree abrese-ọ peee bo gyanje keru si, ne mo a kaapo bamo asen timaa ne mo e towe mo i gywii bamo ne bo mon gye Yudaa awuye-o. Keto se ne mo a waa amo-ọ e gye feye mon kpa feye n nu feye kusun ne mo a waa lee kegyenkre-ọ bo fo ndo a kake mo-ọ twee.

3 Mo kosobe Tiitus ne mo aa mo naa-ọ gye Griikinyi nee, amaa bamo mo bo mon lej mo feye bo ten mo kotweetu, feye aneñ ne ane Yudaa awuye e waa-ọ.

4 Asese ko bo-ro ne ba towe feye a tiri feye bo waa mo aneñ a ato-ọ. Aneñ a asese-ọ ye bo gye Kristoo awuye nee, amaa bamo mo bo gye ayebapo nee. Ba kyonjo ane ba kee nee a bo nya nu aneñ ne Kristoo a kya ane yowe-ọ, na bo nya bee sa a ane kii anya.

5 Amaa ane mon sure sa bamo kpa kema se, na kasentij ne ka bo asen timaa-o-ro-o ma nya nyera sa mon ne mon mon gye Yudaa awuye-o.

6 Bamọ gbaa ne mfen a asoree awuye-o nyi feye bo gye bamo agyenkrepo-ọ mon taa kotoko bo tii mo abwareseñ ne mo a kaapo-ọ se. Kasentij si haree bo gye agyenkrepo beee bo mon gye nee ooo, a mon tiri mo, a lee feye Wuribware feraa, o maa deere sese akato se.

7 Amaa baa nu feye Wuribware ya lee mo feye n towe asen timaa bo lee Kristoo kuu si gywii bamo ne bo mon gye Yudaa awuye-o, feye aneñ ne do kyoo lee Peetroo feye o towe asen timaa-o gywii Yudaa awuye-o.

8 Kasentij si, Wuribware ne do sa ne Peetroo a kii mo ayaa-ro ayerepo sa Yudaa awuye, ne do ba mo bo waa asun dabẹ dabẹ sa bamo-ọ dee ya ba mo bo kii mo ayaa-ro ayerepo sa bamo ne bo mon gye Yudaa awuye-o, ne do ba mo bo waa asun dabẹ dabẹ sa bamo.

9 Ne Yakubu na Peetroo na Yohanee ne mfen a asoree awuye-o ye bo gye bamo agyenkrepo-ọ a nu feye Wuribware ya ba aneñ a kusun mumwii mo bo doo-ọ mo. Aneñ se-ọ ne baa gywaa mo aa Bar-Nabas, na a taare kaapo feye ane aa bamo peee gya kpa konko se nee. Ne baa sure si feye mo aa Bar-Nabas ya towe asen timaa-o gywii bamo ne bo mon gye Yudaa awuye-o, na bamo mo bo sii mfen ya towe amo gywii Yudaa awuye-o.

10 Keto konko kpen ne baa towe gywii ane-ọ e gye feye ane nyinji atiripo ne bo bo bamo-ro-ọ se. Amo-ọ mo dee ne san kema mo e lej eyee feye n waa.

Aneñ ne Pool a towe feye Peetroo a waa boye-ọ

11 Amaa kamee-ro-ọ ne Peetroo a ba Anteyakeya man-no mfen ne do waa keto ne ke mon bo dan-ọ, amose-ọ ne mo a yii mo se.

12 Keto ne kaa ba-ọ e gye feye san ne Peetroo a yo mfen-ọ, ne oo tii bamo ne bo mon gye Yudaa awuye-o si o gyi ateese. Amaa asese ko ne Yakubu a sun san ko-ọ a ba. Peetroo a nu bamo-ọ, ne do yowe mo aa bamo ne bo mon gye Yudaa awuye-o ateese kigyi, a lee feye kufu de mo keto ne Yudaa awuye ne bo gya bamo mbraa-ọ se kyekyee-ọ e ba a bo bo towe bo lee mo kuu si-o.

13 Mfen-ọ ne Kristoo awuye ne bo gye Yudaa awuye-o a kii nno nyo nyo awuye feye aneñ ne Peetroo a waa-ọ dee. Aneñ se-ọ kufu a nya Bar-Nabas ne mo gbaa a tii bamo se waa feye bamo-ọ.

14 Amaa m feraa, mo a nu feye baa fo kpa, ne baa kine kasentij a kekaapo-ọ, ne mo a koso kyui-ro bamo akato-ro sa senja gywii Peetroo feye. "Fo gye Yudaanyi, amaa fo te aneñ ne bamo ne bo mon gye Yudaa awuye-o te-o. Ne emene se ne fo e kpa feye Kristoo awuye ne bo mon gye Yudaa awuye-o kyena feye Yudaa awuye-o nee?"

15 Kasentij si, ane akowepo dee bo gye Yudaa awuye nee, amose se-ọ ane gbaa ane gye Yudaa awuye nee, ane mon gye ase-ọ ne ane Yudaa awuye e tee bamo e ebaye awaapo-ọ.

16 Amaa ane nyi feye oko maa taare a o towe feye aneñ ne o gya Wuribware a mbraa-ọ se-ọ se-ọ, Wuribware e towe feye o gye sese timaa nee. Amaa ane ya kore Kristoo Yeessu wore gyi feraa, Wuribware e towe feye ane gye ase-ọ timaa. A tiri feye ane Yudaa awuye gbaa a kore Kristoo gyi na, ane kokoregyi si, Wuribware towe feye ane gye ase-ọ timaa. Amaa oko mon bo-ro ne o taare a o towe feye aneñ ne o gya Wuribware a mbraa-ọ se-ọ se-ọ, o gye sese timaa nee.

17 Keto ne fo a waa-ọ e kaapo feye ane Yudaa awuye ne, bo lee ane Kristoo kokoregyi doo si, ane e kpa feye Wuribware e tee ane feye ase-ọ timaa-o e waa boye. Amose-ọ fo e kaapo feye Kristoo a kaapo ane ekpa boye. Amaa aneñ mon gye kasentij peee.

18 Mbeyomo mo ya kaapo san ko feye Wuribware a mbraa-ọ kegyase mon de ton, ne amo kamee mo a nu mo eyee towe feye a bware feye n gya mbraa-ọ se, amo feraa mo e kaapo feye mo mbraa-ọ kine kegyase gye boye.

¹⁹ Wuribware a mbraa-ɔ fɛraa, ɲ ya kaapo mo nee feye a bware feye ɲ wu. Amose se-ɔ mo a taa mo mbraa-ɔ nee feye ɲ ya mo mo nee, na n kyena bo sa Wuribware.

²⁰ A du nee feye bamo a da mo bo mɛra kiyii kpare-abɛɛ-rɔ se mfeɲ ne Yeesuu Kristoo a wu-o. Ne ketɔ a kii feye m fɛraa, moɲ lɛɛ n de ɲkpa, amaa Kristoo e gye ne o te mo kakpono-rɔ-ɔ. A gye kasentɲin feye mo kayowɔre san ka te, amaa mbeyomɔ n te kakyena popwɛɛ mo e kɔɔre Wuribware mo gyi-o mo i gyi, a lee feye mo e gye ne ɔ kpa mo asɛɲ, ne oo wu sa mo.

²¹ Anɛɲ se-ɔ, moɲ sure si feye Wuribware a dɛɛ ɲu anɛ ɛwɛɛ bo twee nee. Amaa sɛsɛ e taare a ɔ kaapo feye Wuribware e tee mo sɛsɛ timaa bo lee anɛɲ ne ɔ gya Wuribware a mbraa-ɔ se-ɔ, amo fɛraa a kaapo nee feye Kristoo a wu nee bo twee. Mo asɛɲ a lowe,”

3

Kokɔɔre Yeesuu gyi na mbraa kegyase asɛɲ

¹ Mone Galatiya awuye moɲ nyi asɛɲ. Bɛɛɛ ɔko e gye ne ɔ kyɔ mone aaa? Mone moɲ nyiɲɲi si feye anɛ a kaapo mone-rɔ nɛɛnɛɛ anɛɲ ne baa da Yeesuu Kristoo bo mɛra kiyii kpare-abɛɛ-rɔ se-ɔ ɔɔɔ?

² To, moɲ' sa a m bise mone seɲbise mɔ. Kpa mo se ne mone a nya Wuribware a kufwiɲe-o? Bo lee anɛɲ ne mone a gya mo mbraa-ɔ se-ɔ se aaa, bɛɛɛ mone a nu asɛɲ timaa bo lee Kristoo kuɲu si ne mone a kɔɔre amo gyi-o si aaa?

³ Mone moɲ nyi asɛɲ. Kegyɛɲkɛɛ-ɔ mone a taa mone eyee bo dɔɲɲɔ Wuribware a kufwiɲe-o si, amaa mbeyomɔ fɛraa mone e fa feye a tiri feye moɲ' ba mone fɔɲfɔɲ keyaalen bo waa, na mone ɲkpono-rɔ nya fwiiri.

⁴ Wuribware a yure mone bweɛtɔ bo twee nee bɛɛɛ? Daabii, moɲ kɔɔre gyi feye oo yure mone bo twee nee.

⁵ Ntɔ se ne Wuribware a sa mone mo kufwiɲe-o anɛɲ ne ɔ ba ɔ waa akpeɲyeɛtɔ mone-rɔ-ɔ nee? Anɛɲ ne mone gya kemɔ ne mo mbraa-ɔ e kaapo-ɔ se nee eee? Bɛɛɛ ɲko anɛɲ ne mone a nu abwareseɲ-ɔ, ne mone a kɔɔre amo gyi-o si nee eee?

⁶ Moɲ' nyiɲɲi anɛ ɔdɛdaapo Abraham se. Baa kyɔrɛɛ abwareseɲ wɔre-ɔ-rɔ feye,

“Abraham a kɔɔre Wuribware a asɛɲ-ɔ gyi, ne anɛɲ se-ɔ Wuribware a kɔɔre mo waa-rɔ feye ɔ gye sɛsɛ timaa.”*

⁷ Amo-ɔ e kaapo nee feye Abraham mo gyi-ana kasentɲin e gye bamo ne ba kɔɔre Wuribware ba gyi-o.

⁸ Abwareseɲ wɔre-ɔ-rɔ anɛ beɛ anɛ e kare feye Wuribware a fa mo mfɛɛre feye san ko e ba, ne bamo ne bo moɲ gye Yudaawuye-o ya kɔɔre mo gyi, ɔ tee bamo feye asɛsɛ timaa. Asɛɲ timaa mɔ ne Wuribware a tɔwe gywii Abraham-ɔ feye,

“Na fo se-ɔ ne mo i yure kaye-rɔ asɛsɛ pɛɛɛ.”*

⁹ Abraham a kɔɔre ketɔ ne Wuribware a tɔwe gywii mo-ɔ gyi, anɛɲ se-ɔ ne Wuribware a yure mo. Anɛɲ dɛɛ ne Wuribware i yure ɔkɛmaa ne ɔ kɔɔre mo a o gyi-o.

¹⁰ Amaa bamo ne ba kɔɔre ba gyi feye bamo ya gya Wuribware a mbraa-ɔ se, Wuribware e tee bamo feye asɛsɛ timaa-o, kasentɲin si, Wuribware a kyɔ da bamo yii, a lee feye baa kyɔrɛɛ waa abwareseɲ wɔre-ɔ-rɔ feye,

“ɔkɛmaa ne o kine kibu mbraa-ɔ asɛɲkparegyi-o, ne ɔ maa gya mmo ekpa se-ɔ, Wuribware e loɲ mo.”*

¹¹ Ketɔ ne anɛ nyi-o dooo e gye feye ɔko maa taare a ɔ yere Wuribware akatɔ-rɔ tɔwe feye mo fɛraa mo a gya mo mbraa-ɔ se-ɔ se-ɔ, ɔ gye sɛsɛ timaa nee. A lee feye baa kyɔrɛɛ waa abwareseɲ wɔre-ɔ-rɔ feye,

“ɔko ne ɔ kɔɔre Wuribware gyi-o e nya ɲkpa a lee feye Wuribware e tee mo feye sɛsɛ timaa.”*

¹² Amaa n gye kokɔɔre Wuribware gyi si ne mo mbraa-ɔ e kaapo feye anɛ gya mo mbraa-ɔ se. A gye asuɲ si. A lee feye baa kyɔrɛɛ waa abwareseɲ wɔre-ɔ-rɔ feye,

“Sɛsɛ kɛmaa ne ɔ gya mo asɛɲ-ɔ se,

* 3:6 Keleɛkaase 15.6. * 3:8 Keleɛkaase 12.3; 18.18; 22.18. * 3:10 Mbraa kebeɛsa 27.26 (LXX). * 3:11 Habakok 2.4.

ne o bu mo mbraa-o e nya nkpa, o maa wu.” *

13 Ne baa bee kyoree waa abwaresej wore-o-ro feye,

“Sese kema ne baa mo mo taa mo kifunij bo sowe kiyi si-o,
a kaapo nee feye Wuribware a lon mo nee” *

Anen dee ne Wuribware a mbraa-o e lon bamo ne ba kine kegya mo se-o. Amaa Kristoo a taa mo fonfon kayowore bo sa lowi, ne so bo kore ane lee kolon ne kaa donjo ane se bo lee anen ne ane maa taare a ane gya Wuribware a mbraa-o se. Ne so taa kolon amo bo donjo mo fonfon kayowore se.

14 Jo kore ane nee, na mo se-o bamo ne bo mon gye Yudaa awuye-o nya nyure ne Wuribware a towe bo beya feye o de o sa Abraham-o, na ane ya kore Yeesuu Kristoo gyi, ane nya nya mo kufwiije timaa ne so towe bo beya feye o sa ane-o.

15 Mo kosobee-ana, mon' sa a m ba asen mo ne a kya se mo-o bo kaapo mo asen-o kaase. Amo e gye feye, abee anyo ko e gye ne bamo ya nu abee kaase kra bamo kikipuni ko bo beya, mon kore gyi feye sese popwee ko e taare a o nyera kemo, ne o maa taare a o ba ako bo tii si mo. A lee feye bamo anyo amo kpen e gye bamo asen.

16 Mbeyamo, Wuribware maa se o towe o gywii Abraham feye o sa mo aa mo kenanagyi kotoko. * Mo a towe feye ananagyi-o, mo kenanagyi konko ne o de. Kemo e gye Kristoo.

17 Wuribware a towe bo beya feye o waa kotoko a o sa Abraham nsu alafa ana na adusa pwee ne so dee ba mo mbraa-o bo sa mo asese. Amose-o mo mbraa-o ne n ya ba kamee-ro-o maa taare a n sanje asen ne baa ky o da amo kikipuni-o-ro, na n ten asen ne baa towe bo beya-o-ro.

18 Amaa amo i tiri feye ane gya Wuribware a mbraa-o se na ane nya nya nyure ne so towe bo beya feye o sa Abraham-o, amo feraa a kaapo nee feye n lee gye keto ne Wuribware a towe bo beya-o se, ne ane e nya nyure amo. Amaa anen ne Wuribware a ky towe bo beya feye o yure Abraham-o se ne Abraham a nya nyure amo.

19 To, amo e gye anen feraa, ne nteto nee ne Wuribware a taa mo mbraa-o bo sa mo asese-o? Jo sa mo mbraa-o nee na asese nya gyi ato ne a mon bware feye bo waa-o. Mo mbraa mo bo-ro nee bo fo san ne Abraham kenanagyi Kristoo e ba-o, anen a sese-o mo dee ne Wuribware a towe feye o yure mo. Wuribware a taa mo mbraa-o bo sa mo mbao feye bo taa bo waa sese kesaree-ro, Mosis ne mo e kaapo-o, mo ya lonjo Wuribware na mo asese-o mbonjo-ro.

20 Mbeyamo, oko ne Wuribware a bor mo se sa mo asese mo mbraa-o yere mo aa bamo mbonjo-ro. Amaa Wuribware ya towe gywii oko bo beya feye o waa kotoko a o sa mo, a mon tiri feye o nya mbonjo-ro oyerepo, a lee feye Wuribware gye mo wore kpen nee.

21 To, amo mo e towe nee feye Wuribware a mbraa-o i kye asen ne so towe bo beya-o so? Daabii! N gye anen nee peee. Mbraa ne Wuribware a sa mo asese-o feye bo gya se-o e sa ne baa nya nkpa nee-o, weete bamo mbraa a kegyase-o e sa a Wuribware tee bamo feye asese timaa.

22 Amaa ane e kare abwaresej wore-o-ro feye eboye a kore kaye-ro asese peee anu. Amo a gye anen-o se-o, amo asese wore ne ba kore Yeesuu Kristoo ba gyi-o, bamo kokoregyi-o si-o, ba nya keto ne Wuribware a towe feye o sa Abraham-o.

23 Amaa pwee ne aa dee fo san ne Wuribware a lee anen ne ane kore Kristoo gyi-o bo kaapo ane-o, ane dee ane du nee feye asese ne ba tii bamo-o.

24 Bee Wuribware a mbraa-o du nee feye odeerepo ne baa lee mo feye o deere ane se bo fo san ne Kristoo e ba-o. Mo ya ba-o, o tee ane feye asese timaa, a lee feye ane e ba a ane bo kore mo gyi.

25 Kasentij si, san amo a ky ba, amose se-o Wuribware a mbraa-o mon lee n de ane se keyaalenj.

Mon peee gye Wuribware mo gyi-ana nee

26 A lee feye mon ya kore Kristoo Yeesuu gyi, amo feraa mon peee gye Wuribware mo gyi-ana nee.

27 Mon okema ne baa bo mo asuu-o, ne anen se-o, oo tii Kristoo kokowebee se-o a kii nee feye Kristoo-o. A du nee feye mon e bun awaagya popwee-o.

28 Amo-o a tee a gye anen-o se-o, mon maa lee taare a mon' towe feye mon boko gye Yudaa awuye nee, ne boko mo mon gye Yudaa awuye. Mon maa lee taare a mon' towe feye mon boko gye agyi, ne boko mo gye anya nee. Mon maa lee taare a mon' towe feye mon boko

* 3:12 Kolonjo mbraa 18.5. * 3:13 Mbraa kebeesa 21.23. * 3:16 Keleekaase 12.7; 24.7.

gye anyare, ne boƙo feraa gye akyee. Kristoo Yeessu ƙoƙoƙwebeɛ-ɔ feraa, moƚe gye asese ƙoƚƙo ƙpeɲ nee.

²⁹Ƙeɓo ne ƙo kyɔ kii tii si-o e gye feye moƚe a tii Kristoo ƙoƙoƙwebeɛ se-ɔ, moƚe gye Abraham ananagyi nee, amoƚe se-ɔ moƚe e nya ƙeɓo ne Wuribware a towe feye ɔ sa Abraham-ɔ.

4

¹To, mo e kya se a ɲ yere asen ƙoƚƙo mo se deɛ bo towe asen. Sese ya wu, mo gyi e gye ne o gyi mo ƙapoƚee. Amaa kayaagyi amo e san ɔ gye kagyinyii, ne haree mo i kii nyanpe ƙameɛ-ɔ gbaa ooo, ɔ moɲ kyɔ kenya ne kii sun mo-ɔ.

²Mo a san ɔ gye kayaagyi-o, anya e gye ne ba deere mo se pweɛ na ɔ deɛ bo fo san ne mo se a bo yera sa mo feye ɔ ba bo gyi mo ƙapoƚee-ɔ.

³Anen deɛ ne san ƙo ane mo ane deɛ ane du feye nyaagyi-o, a lee feye ƙeɓo ne kaye-ɔ asese e ƙaapo-ɔ a nya ane se keyaalenɲ.

⁴Amaa san ne Wuribware a ba bo yera-ɔ a fo-ɔ, ne oo sun mo gyi Yeessu bo ƙyonwe kaye mo-ɔ, ne ɔ sa ne ɔkyee a ƙowe mo. Yudaanyi a ƙowe mo-ɔ se-ɔ, ne ɔ ba mbraa ne Wuribware a sa Yuda awuye-o kaase. Mo a gye sese-ɔ se-ɔ, ne ɔ gya mbraa amo se.

⁵Wuribware a sa ne aa waa anen nee, na mo gyi-o nya taa mo eyee bo ƙoore ane lee keyaalenɲ ne mbraa amo de ane se-ɔ-ɔ, na ɔ ƙaapo feye ane peɛɛ gye Wuribware mo gyi-ana kasentɲ nee.

⁶Ƙeɓo ne ɔ waa bo tii si, na a ƙaapo feye moƚe gye mo gyi-ana-ɔ e gye feye oo sun mo gyi a ƙufwiine-o bo ƙyonwe feye ɔ bo kyena ane ɲƙɔno-ɔ. Mfen-ɔ ne o te ɔ tee feye, "N se, n se."

⁷Amoƚe se-ɔ moƚe ɔkema moɲ lee ɔ gye kenya, amaa ɔ gye ogyi nee. Ne fo kema mo a gye ogyi-o si-o, Wuribware e sa a fo gyi mo ƙapoƚee.

Pɔɔlye san-ɔ bamo akato a gyi feye mo a bo bamo ase

⁸San-ɔ moƚe moɲ nyi Wuribware. Ikisisen na ato ne a moɲ gye Wuribware lee-o dooo ya ƙoore moƚe anu.

⁹Amaa mbeyomo feraa moƚe a bo gyii Wuribware. Beɛɛ n towe feye Wuribware nyi moƚe, ne oo pini moƚe feye mo gyi-ana. To, mbeyomo feraa, ne emene nee ne moƚe e ƙpa a mon' ƙiɲɲi ya gya ato ƙeƙaapo ne a maa taare a a sun asun kema, ne a moɲ de keyaalenɲ a a kya moƚe-ɔ-ɔ se? Emene se ne moƚe bee moƚe e ƙpa feye a nya moƚe se keyaalenɲ?

¹⁰Mo a nu feye moƚe gya Yuda awuye a mbraa ne ɲ ye mon' waa ɲke ƙo na aferi ƙo na san ƙo na nsu ƙo ntimaa-o si.

¹¹Moƚe asen bo mo gya. Amo-ɔ a ƙaapo feye ƙeɓo ne mo a den ƙpone ƙaapo moƚe-ɔ, mo a waa bo tweek nee eee?

¹²Mo ƙosobeɛ-ana, mo e ƙore moƚe nee feye mon' deere mo se, kyena anen ne n te-o, feye anen mo ne mo a deere anen ne moƚe te-o si kyena-ɔ. N gye sa ne moƚe a waa mo boye ƙo peɛɛ, ne emene se ne moƚe a taa anen a daa-ɔ?

¹³Moƚe nyi feye ƙeɓo se ne mo a gye ɲƙpeɛ bo towe abwareɲen gywii moƚe-ɔ e gye feye san amo-ɔ mo e lo nee.

¹⁴Amaa mo ƙolo amo a toora moƚe feɛ, amo mo moƚe moɲ ƙporan mo se. Kasentɲ si, moƚe a kra mo neɛneɛ feye mo a gye Wuribware a mbo-ɔ ɔko-ɔ, beɛɛ mo a gye Kristoo Yeessu foɲfoɲ-ɔ.

¹⁵San amo feraa moƚe akato a gyi feye mo a bo moƚe ase. Amaa mbeyomo feraa nteto ya ba se ne moƚe a kyurowi moƚe mfeere lee mo se? N nyi feye san amo moƚe e taare nee-ɔ, weete moƚe e waa ƙeɓo kema a mon' sa mo. Weete gbaa moƚe i lee moƚe foɲfoɲ akato gyi gbaa a mon' sa mo.

¹⁶Anen ne mo a gyi kasentɲ gywii moƚe-ɔ se ne mo a kii moƚe don aaa?

¹⁷Asese ne ba toora moƚe ba ƙaapo ayeba asen moƚe-ɔ de temaa feye ba nya moƚe a bo baa bamo ƙebegya-ɔ se. Amaa ƙeɓo ne bo yere ƙemo se ba waa amo-ɔ moɲ bo dan. Ƙeɓo ne ba ƙpa a a bo waa-ɔ e gye feye ba ƙpa ane aa moƚe a brawe abeɛ se nee, na mon' nya gya bamo se.

¹⁸Mbeyomo amo e gye ato timaa ne ɔko e ƙaapo, amo feraa a de ƙpa feye mon' waa wore gya mo se. Mo e bo moƚe ase gbaa na moɲ bo-ɔ ooo, a de ƙpa feye mon' waa anen.

¹⁹Amaa mo gyi-ana ne mo e ƙpa bamo asen bweeto-ɔ, n du nee feye ɔkyee ne ɔ ƙpa a ɔ ƙowe, ne o durwi, ne a bo mo gya bweeto-ɔ. Mo i gyi aworefo anen-aaa ɲ ya bo fo san ne moƚe mfeere i kyurowi a ɲ kii feye Kristoo lee-o.

²⁰Mo e ƙpa feye weete m bo moƚe ase mbeyomo, na m bee kyurowi mo asenƙparegyi ne mo e towe a n gywii moƚe-ɔ. Anen ne a du mbeyomo-ɔ mo mfeere moɲ da a ɲ ɲu anen ne mo e sa seɲsa a n gywii moƚe bo lee anen a asen mo se-ɔ.

21 To, mone asese ne mone ye mone e kpa a mon' gya Wuribware a mbraa-o se-o, mon' laato a mon' nu anen ne mbraa amo de e a towe-o.

22 Baa kyoree Wuribware a mbraa wore-o-ro feye Abraham de agyi nyanse anyo, bamo-ro oko mo nyi gye kenya nee, ne okonko ne oo san-o mo nyi gye ogyi nee.

23 Okyee ne o gye kenya-a a nya kame, ne oo kowe anen ne ba kowe sese kema-a-o de. Amaa okyee ne o gye ogyi-o feraa, mo a mon' taare kowe-o se-o, oo nya kame kowe keegy, a lee feye Wuribware ya towe bo beya feye a waa anen.

24-25 Asej mo du nee feye kekpare-o. Akyee anyo mo, Hagaa, okyee ne o gye kenya-o, na Sara, okyee ne o gye ogyi-o, yere bo sa etan enyo ne Wuribware a waa bo beya mo aa mo asese mboroto-ro-o. Hagaa yere bo sa Sinaa kebee-o Arabiya sweere se mfen ne Mosis na Isireelii awuye a sure si feye ba gya Wuribware a mbraa-o se-o. Anen a okyee mo ne ba tee e Hagaa-o agyi ne oo kowe-o, bo gye anya nee feye mo-o. Mbeyomo Yerusalem man na Yudaa awuye-o du nee feye Sinaa kebee a asej-o. Bamo peee du nee feye anya-o, a lee feye bo san bo gya anen a mbraa-o se.

26 Amaa man ne bo bee ba tee e Yerusalem ne o bo sqso-o feraa, asej kwee. A lee feye man amo asese mon' gye anya nee. An e Kristoo awuye gye man amo asese nee. Ne anen a man amo du nee feye ane nyi-o.

27 Baa kyoree waa abwasesen wore-o-ro feye,

“Olenmanpo, fo ne fo mon' kowe daa-o,
ba kakatogyi bo faa-ro kenken,
fo ne fo mon' tee dunwi daa-o,
a lee feye fo ne fo kuri a sere yowe fo-o
e nya nyaagyi a fo kyon
mo ne o san o te mo kuri aye-o.” *

28 Mbeyomo mo kosobee-ana, Wuribware a towe anen a asej amo bo beya sa Abraham-o se-o, mone gye Abraham mo gyi-ana feye anen de e Sara mo gyi Isak gye Abraham mo gyi-o nee.

29 San amo-o mo gyi ne baa kowe mo feye anen ne ba kowe sese kema-a-o a waa mo ne Wuribware a kufwiije-o a sa ne baa kowe mo-o aworefoo. Anen a aworefoo ne ane i gyi ndoo-o.

30 Nteto ne baa kyoree waa abwasesen wore-o-ro feye Abraham waa-o nee? Bo ye,

“Gya okyee ne o gye kenya-o na mo gyi-o bo kyonwe.
A mon' de kpa feye okyee ne o gye kenya-o mo gyi nyanse-o
i gyi mo se kapotee, haree kam o kebeya gbaa.
Okyee ne o gye ogyi-o mo gyi nyanse-o
e gye ne o gyi kapotee-o peee.” *

31 Amose se-o mo kosobee-ana, ane mon' gye okyee ne o gye kenya-o mo gyi-ana, amaa ane gye okyee ne o gye ogyi-o mo gyi-ana nee.

5

Yeesuu Kristoo a morowe mone nee na mon' nya mone eyee

1 Kristoo a morowe ane nee a kasentij si ane nya ane eyee. Anen se-o mon' len eyee, na mone ma lee sa a oko sa a mon' kii mbraa ne Wuribware a sa Yudaa awuye-o anya bee.

2 Mon' nu, mo Poo, mo i gyi mone kasentij feye mone ya sa bamo kpa feye bo tenje mone atweetu, a kaapo nee feye keto ne Kristoo a waa-o maa lee kya mone-ro.

3 B ee mo i yii mone se feye mone akemaa ya gya ayeba amo se, ne oo sa ne baa ten' mo kotweetu, amo feraa a kaapo nee feye oo kii Yudaanyi nee, ne a tiri feye o gya Yudaa awuye a mbraa ne n ya san-o peee se kyekkye.

4 Okemaa ne o towe feye mo ya gya Wuribware a mbraa-o se, Wuribware e tee mo e sese timaa-o a ten' mo eyee lee Kristoo ase, ne oo kine nyure ne Wuribware e kpa a o yure mo-o.

5 Ane feraa, Wuribware a kufwiije timaa-o e gye ne o kya ane-ro, na ane kore gyi feye ane de temaa ane gywii san ne Wuribware e tee ane laman-ro feye asese timaa-o.

6 A lee feye ane a tee tii Kristoo Yeesuu a kokowebee-o se-o, haree baa tenje ane atweetu beee bo mon' tenje ooo, a mon' gye ato ne a tiri peee-o. Keto ne ki tiri-o e gye feye ane kore Kristoo gyi, na ane kekpa ne ane e kpa ane kosobee-ana-o kaapo feye ane kokoregyi-o bo len.

* 4:27 Isaya 54.1. * 4:30 Keleekaase 21.10.

⁷ Weetee sanj ko-rɔ mone Galatiya awuye deɛ mone e waa atɔ neɛneɛ. Ne nse ya fore waa mone-rɔ feye mon' yawe kasentij-o kegyase?

⁸ N nyi feye n gye Wuribware ne ɔ tee mone feye mon' bo gya mo se-ɔ ya waa aneɲ.

⁹ Abrese ya towe feye, "Yiisi kafonfwee e gye ne ɔ sa a bodobodoo peɛɛ tij."

¹⁰ To, ane nyanje e sa ne mo e kɔare mo i gyi feye mone i sure asen ne mo a towe-ɔ se, na keto ne ki tii si-o e gye feye Wuribware i gyiiri oko ne ɔ toora mone-ɔ keɛbo.

¹¹ Amo n maa se mo e towe abwareɛɛn-ɔ nee feye atweetu ketenje tiri nee-ɔ, weetee ntɔ se ne Yudaa awuye-o sanj ba waa mo aworefo-ɔ nee? Ne aneɲ a kekaapo-ɔ e bo dan, amo feraa weetee mo ya towe feye Kristoo a wu kiyi kpare-abɛɛ-rɔ-ɔ se sa aseɛ peɛɛ, bamo idun maa fwii mo se.

¹² Mo e kpa feye bamo peɛɛ ne ba toora mone-ɔ, bo lee bamo aweɛ bo tii bamo atweetu ketenje-ɔ se.

¹³ Mo kosobeɛ-ana, mone feraa, Wuribware a tee mone feye mon' nya mone eyee lee aneɲ a mbraa-ɔ se. Amaa mone ma kanj towe feye, "To, nkee feraa ne Wuribware a mbraa-ɔ a monj lee n de ane se keyaalɛn-ɔ se-ɔ, ane e taare a ane waa keto kema ne ane e kpa-ɔ." Keto ne mon' waa-ɔ e gye feye mon' ba mone eyee sunj abɛɛ, na mon' kpa abɛɛ asen, na mon' kya abɛɛ-rɔ.

¹⁴ Wuribware a mbraa-ɔ peɛɛ kunu e gye mbraa ne n ye, "Kpa fo beko asen feye aneɲ ne fo e kpa fo eyee-ɔ." *

¹⁵ Amaa mone daa i du feye mbo kpenɛ ne ba kra bamo kosobeɛ-ana mbo ne ba dunji bamo nyowore ba kyaye-rɔ-ɔ lee-o feraa, mone i kpuri abɛɛ. Amose se-ɔ mon' sa se.

Wuribware a kufwiije timaa-o na kinyinjkasɛgyi-o

¹⁶ Amose se-ɔ mo e towe mo i gwii mone feye mon' sa a Wuribware a kufwiije timaa-o deere mone se, na mone ma lee nya waa atɔ boye kema ne mone fɔnɔn njkɔnɔ e kpa-ɔ.

¹⁷ Keto ne ane njkɔnɔ e kpa feye ane waa-ɔ kwee keto ne mo kufwiije-o e kpa feye ane waa-ɔ-rɔ. Atɔ anyɔ mo gye adonj nee, amose se-ɔ mone monj de kpa feye mone e waa keto kema ne mone e kpa-ɔ.

¹⁸ To, Wuribware a kufwiije-o e deere mone se, n lee gye mo mbraa-ɔ e gye ne n deere mone se.

¹⁹ Mbeyɔmo keto ne ane njkɔnɔ e sa ne ane e waa-ɔ, okema e taare a o nyu feye a monj bo dan. Keto ne mo e towe kemo asen-ɔ e gye kanyarekpa na kakyeeɛkpa na kayu na kipurima na asen boye kema ne a tii si-o.

²⁰ A monj bware feye mon' sunj ikisi, na mon' ba asiben bo kyɔ aseɛ beɛɛ bo waa keto kema. Ne a beɛ a monj de kpa feye mon' kisi abɛɛ, na mon' ko, na mon' ka kokwee, na mon' waa kadunfwii na gyikore. A monj de kpa feye mon' ko, na mon' teɲɲe-rɔ, na mon' ke abɛɛ-rɔ ntun si mone e sa senja mone i kye abɛɛ.

²¹ A monj de kpa feye mone de mone kosobeɛ-ana kikisi. A monj bware feye mon' bwee, na mon' gyi a mon' nuu nta bweeɔ, beɛɛ mon' waa keto kema ne ku du aneɲ-ɔ. Mo a kyɔ gye njkɛɛ yii mone se, ne m beɛ mo e towe feye bamo ne bo te aneɲ a kakyena boye-ɔ-rɔ-ɔ maa nya kpa a bo tii Wuribware a kuwure-o si.

²² Amaa Wuribware a kufwiije-o e gye aseɛ njkɛɛ keto kema-rɔ, amo feraa ba kpa bamo kosobeɛ-ana asen, na bamo akato gyi, na bamo idun yuri. Bo de kanyite sa bamo kosobeɛ-ana, ne ba waa bamo kosobeɛ-ana itimaa na kedamenanɛɛ, ne bo de kasentij sa bamo kosobeɛ-ana.

²³ Ba baa bamo eyee kaase, ne ba deere bamo eyee se neɛneɛ. Aneɲ a daa-ɔ bo dan. Mbraa ko monj bo-rɔ ne n towe feye aneɲ a atɔ-ɔ monj bo dan.

²⁴ Bamɔ ne bo gya Kristoo Yeesuu si-o a kine bamo daa boye-ɔ na mfereɛ boye kefa ne n nya lee bamo njkɔnɔ-rɔ-ɔ. A du nee feye bamo a da bamo eyee bo mera kiyi kpare-abɛɛ-rɔ se-ɔ, ne baa taa bamo mfereɛ boye bo wu-o.

²⁵ Wuribware a kufwiije-o a gye mo ne ɔ sa ane kakyena popweɛ-ɔ se-ɔ, ane sa a ɔ deere ane se.

²⁶ Ane ma waa akatɔɔɲ. Ane ma fwii ane kosobeɛ-ana idun, ne nkee ane ma waa keto ne ke e moɔ ane kosobeɛ-ana nyowore-ɔ.

6

Mon' deɛ waa itimaa

¹ Mo kosobeɛ-ana ne mone gya Wuribware a kufwiije timaa-o si neɛneɛ-ɔ, mone ya nyu oko e waa boye, mon' kaapo mo kpa timaa-o. Amaa mone e kpa a mon' waa amo-ɔ, mon'

* 5:14 Kɔɔɔnɔ mbraa 19.18.

baa mone eyee kaase sese amo ase. N gye anen, mone e sa a Obonsam ky mone-ro kee ba mone bo waa ebaye-ro.

² Okemaa kya mo kosobee-ro keto kemaa-ro. Mone ya waa amo-o, amo feraa mone e waa keto ne Kristoo a tawe gywii mone feye mon' waa-o nee.

³ Okemaa ne o fa feye o gye sese dabe-o, na mo-o mon gye seye-o e penna mo eyee nee.

⁴ Mon' sa a mone okemaa deere mo fonfon kakyena-ro kee anen ne ka du-o. Ne mo ya ba mo mferere bo deere mo fonfon kakyena-ro, ne o mon bo deere bokole feraa, mo i de kotoko ne o yere kemo se a o bo kaapo eyee-o, o nu.

⁵ A lee feye keto ne sese kemaa e waa-o, kemo kakoka dee ne o nya.

⁶ Amaa a bware feye bamo ne ba suye abwaresen-o sa bamo akaaporo-o ato timaa kemaa mo ne bo de-o ako.

⁷ Oko ne o fa feye o taare a o penna Wuribware-o e penna mo eyee nee. Keto kemaa ne sese i dwii-o, kemo dee kemo ne o nya.

⁸ Mo ne o dwii ato baye-o e nya abaye nee. Amaa mo ne o dwii ato timaa-o e nya atimaa. Anen dee ne mo ne o gya keto ne mo kakpono e kpa-o se-o e fo peee. Amaa mo ne o gya Wuribware a kufwiije timaa-o si-o e nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-o lee Wuribware a kufwiije-o ase.

⁹ Amose se-o san kemaa ne ane e nya kpa-o, a bware feye ane waa okemaa itimaa. Anee e mon kinji kamee feraa, san ko e ba ne ane e nya ane itimaa kakoka.

¹⁰ Amose se-o san kemaa ne ane e nya kpa-o, a bware feye ane waa okemaa itimaa. Amaa ane gye nkpee waa ane kosobee-ana Kristoo awuye itimaa pwee.

Mo asen lalowe

¹¹ Mbeyomo feraa, mo fonfon asaree ne n de mo e kyoree wore mo mo e gye kee. Mon' kee akyyoregyi dabe ne mo e kyoree-o.

¹² Nteto asese e gye bamo ne bo maa se ba tawe feye bo tenne mone atweetu-o? Ba kpa feye bokole kyoro bamo nee. Amaa bo maa kpa feye oko waa bamo aworefo bo lee keto ne ane e kaapo bo lee Kristoo kuwu kiyii kpare-abee-ro se-o se-o nee.

¹³ Amo peee gbaa, anen a asese mo dee ne baa tenne bamo atweetu-o mon gya mbraa ne Wuribware a sa Yudaa awuye-o peee se. Amaa bo den ba kpa a mon' tenne mone atweetu, na bo nya taare kaapo bamo eyee feye baa sa ne mone a waa mone nyowore mfaanee a ato-o nee.

¹⁴ M feraa, ma kaapo mo eyee keto kemaa se, amo bo lee anen ne ane nyanpe Yeessu Kristoo a wu kiyii kpare-abee-ro se-o se-o wore. Mo a wu anen a lowi-o si-o, kaye mo-ro nyorowe boye mon lee m bo mo kone. N du nee feye n ya wu-o.

¹⁵ A lee feye haree baa tenne ane atweetu, beee bo mon tenne ooo, a mon gye ato ne a tiri-o. Keto ne ki tiri-o e gye feye Kristoo a waa ane asese popwee.

¹⁶ Bamo ne bamo feraa bo te anen a kakyena popwee mo-ro-o, mo e kore kebwarekore feye Wuribware e sa bamo kayeyuri, na o yure bamo. Bamo ne bo gye Wuribware asese kasentij-o ne mo e kore mo e sa-o.

¹⁷ Amo ne a gye kee-o e gye feye mone ma lee sa a oko bee toora mo, a lee feye mo e taare a n kaapo mone alpane ne a te mo kayowore se ne a kaapo feye Yeessu e bo mo-o.

¹⁸ Mo kosobee-ana, mo e kore kebwarekore feye ane nyanpe Yeessu Kristoo yure mone. Ameye.

Ifisus awuye **Wore ne Pool a kyoree bo kyonwe Ifisus man-na Kristoo awuye-o**

¹ Mo, Pool, ne Wuribware a lee feye η kii Kristoo Yeessu a ayaa-ro ayerepo-o oko Yeessu kunu si asen timaa-o kotowe-ro-o e gye ne mo e kyoree wore ma mo e kyonwe mone ne mone gye Wuribware asese ne mone te Ifisus man-na, ne mone e kore Kristoo Yeessu mone i gyi, ne mone gya mo se-o.

² Mo e kore kebwarekore nee feye ane se Wuribware na ane nyanpe Yeessu Kristoo yure mone, na o sa mone kayeyuri.

Nyure ne Wuribware na Kristoo a sa ane-o

³ Mon' sa a ane kyoro ane nyanpe Yeessu Kristoo mo se Wuribware, a lee feye oo boru mo kufwiije timaa-o si sa ane ne ane gye Kristoo asese-o nyure ne η ya lee sosu-o, ne ane eyee a yuri ane.

⁴⁻⁵ Kasentij pwee ne Wuribware a dee twee kaye-o, oo kyoo lee ane feye ane boru Kristoo si bo kii mo asese. Wuribware a kpa ane asen bweeto-o se-o, mo akato a gyi ane se, ne oo fa mo mfeere feye o boru Yeessu Kristoo si a o sa a ane kii mo gyi-ana tii mo kokowebere-o se. Ne oo bee lee ane feye ane nkpono fiwiri na, ane ya yere mo akato-ro, na oko ma nya poro ane feye ane a waa kebaye ko.

⁶ Nyure amo peee ne oo boru mo gyi Yeessu ne o kpa mo asen bweeto-o se ke ane, na ane nya kyoro mo kedamenanse na mo kedabe.

⁷ Kristoo a wu-o si, ne Wuribware a taare ba Kristoo mbogya bo kore ane lee Obansam kesare-ro, ne ane a nya ane eyee. Mfaanee a kpa-o se ne oo boru taa ane ebaye bo ke ane. Amo-o peee e kaapo ane ne mo nyure ne oo sa ane-o kyoo bweeto-o nee.

⁸⁻⁹ Nyure-o ηko e gye feye oo sa ane kanyiasen peee na ane bo ηu keto ne oo fa haree lee san-o feye o waa-o.

¹⁰ Keto ne oo fa, ne mo akato a gyi feye o waa-o e gye feye san ya fo, a bware feye o sa a keto kemaa ne ke bo sosu na kaase-o peee bo tii abee se, na Kristoo gyi amo se peee kuwure.

¹¹⁻¹² Katij e gye feye Kristoo si ne Wuribware a boru lee ane feye ane kii mo asese. Ne Wuribware e gye ne oo kra mo mfeere ane ne keto kemaa e waa-o se-o, mo e gye ne haree lee dedaa-o oo lee ane feye ane kakyena-ro sa a o nya nkyoro na kedabe na wuraa. A lee feye ane ya gye ηkpee kore Kristoo gyi.

¹³ Mone Ifisus awuye gbaa, mone a bo tii Kristoo a kokowebere-o se san ne mone a nu Wuribware asen ne a gye kasentij, ne a gye asen timaa-o, ne a kaapo ane ne Wuribware e taare a o morowe mone-o. San ne mone a kore asen timaa-o gyi-o, ne oo sa mone Wuribware a kufwiije timaa-o ne oo tawe bo beya feye o sa mone-o. Mo kufwiije-o ne oo bo dɔnɔ mone se bo kaapo feye mone gye mo asese, feye ane ne sese ya soo ato, ne o nywee amo, na akemaa nya ηu feye mo e bo-o.

¹⁴ Wuribware a kufwiije timaa ne ane de-o bee o du nee feye Wuribware a taa atanne bo beya kaase bo kaapo feye oo soo ane-o. Amose-o a kaapo nee feye kake ηko o ba, na o bo taa keto ne oo soo-o. O taa ane a o yaa mo ase feye ane ne oo kyoo tawe bo beya-o. Na Wuribware bee nya nkyoro na kedabe na wuraa.

Ane ne Pool a kore kebwarekore sa Ifisus awuye-o

¹⁵ Amaa m feraa, mo a nu asen konekonese ko feye mone san mone e kore ane nyanpe Yeessu mone i gyi. Ne mone bee mone e kpa Wuribware asese peee asen.

¹⁶ Lee san ne mo a yere bo nu asen ma-o, mon tee yowe kesa Wuribware anse bo sa mone. San kemaa ne mo e kore kebwarekore-o, mo i nyinji si mo e tawe mone asen mo i gywii Wuribware.

¹⁷ Keto ne mo e kore kemu se kebwarekore mo e sa mone-o e gye feye Wuribware ne o gye ane se dabe-o na ane nyanpe Yeessu Kristoo mo se-o sa mone mo kufwiije timaa-o, na o nya sa mone kanyiasen, na o nya lee ane ne o du-o kawu bo kaapo mone. Mfaanee ne mone i gyii mo neenee.

¹⁸ M bee mo e kore kebwarekore feye mone akato bunji, na mon' nu temaa ne oo sa mone-o kaase, na mon' ηu feye oo tee mone bo kii mo fɔnɔnɔ lee, na mon' bee ηu nyure dabe ne oo tawe bo beya feye o sa mo asese-o.

¹⁹⁻²⁰ M bee mo e kore kebwarekore nee feye mon' ηu ane ne Wuribware a keyaalen mo kyoo na ane ne ke e waa kusun-o, keyaalen ne o de kemu o sa ne ane e kore mo ane i gyi-o. Keyaalen mo dee ne Wuribware a bo kyinji Kristoo lee lowi-ro, ne oo yaa mo sosu ya bo kyena mo kigyisesaree se, na o nya nya keto kemaa se keyaalen-o.

21 Ne Wuribware a sa ne Kristoo a gyi sese kɛmaa na kɛtɔ kɛmaa ne ki de keyaalen soso na kaase na kaye mɔ-rɔ na kamɔ ne ka ba-ɔ-rɔ-ɔ kuwure. Ne ɔ sa ne Kristoo kenyaɛ kyɔ kenyaɛ kɛmaa.

22 Ne Wuribware a taa kɛtɔ kɛmaa baa Kristoo kaase, ne ɔ beɛ sa ne oo kii asɔrɛɛ-ɔ-rɔ kɛtɔ kɛmaa owure.

23 Kristoo du neɛ feye kunu-o, ne ane asɔrɛɛ awuye mɔ e gye mɔ kayowɔrɛ. Aneɛ se-ɔ ɔ boɔrɔ asɔrɛɛ-ɔ se ɔ kaapo mɔ keyaalen, ne ɔ kɔɔrɛ kaye mɔ-rɔ pɛɛɛ atɔ kpa kɛmaa se a ɔ lowe.

2

Aneɛ ne Wuribware e kpa ane asɛɛn bweɛtɔ-ɔ

1 To, san-ɔ monɛ gye abɔyɛwaaɔrɔ neɛ. Amɔse-ɔ, monɛ dɛɛ monɛ monɛ de kakyena popwɛɛ.

2 Nsan amɔ, amɔ monɛ gya kaye mɔ-rɔ asɛɛ a ɛkpa-ɔ se. Ne monɛ i bu ɔko ne ɔ gye afwii-ro owure-o. Ɔbansam, ne ɔ gye ibrisi pɛɛɛ-rɔ ɔbrɛse-ɔ, asɛɛn ne mɔ e tɔwɛ. Mɔ e gye ne mbeyɔmɔ ɔ maa se ɔ waa kusunɔ bɔyɛ bamɔ ne bɔ maa bu Wuribware-ɔ nkrɔnɔ-rɔ.

3 Aneɛ gbaa ane dɛɛ ane tii bamɔ ne bɔ gya dimaadi keprɛ se-ɔ se, ne ane a dɛɛ waa asɛɛn bɔyɛ ne ane nyɔrɔwɛ na ane mfɛɛrɛ e kpa-ɔ. Bamɔ a kowɛ ane aneɛn-ɔ se-ɔ, ane gbaa ane dɛɛ ane tii bamɔ ne Wuribware duɛ i fwii si-o si neɛ.

4-5 San ne ane dɛɛ ane gya ɛkpa bɔyɛ se-ɔ, ane monɛ de kakyena popwɛɛ. Mbeyɔmɔ fɛraa, Wuribware a kyinɛi Kristoo lee lowi-ro-o si-o, ne ane a nya kakyena popwɛɛ. Wuribware a nyu ane ewɛɛ bweɛtɔ, ne ɔ kpa ane asɛɛn bweɛtɔ-ɔ se, ne ɔ waa aneɛn. Oo su ane se neɛ se, ne ɔ mɔrɔwɛ ane.

6 A du neɛ feye Wuribware a kyinɛi ane lee lowi-ro, feye aneɛn ne oo kyinɛi Kristoo-o. Ne a beɛ a du feye mɔ a sa ne ane a yɔ ya kyɛna mɔ ase Wuribware se feye ane a gye kɔkɔwɛbɛɛ kɔnkɔ-rɔ asɛɛ-ɔ.

7 Ɔ waa amɔ-ɔ bɔ yɛra nsu pɛɛɛ neɛ, na a kaapo aneɛn ne oo su ane se bweɛtɔ, na aneɛn ne ɔ kpa ane ne ane bɔ mɔ kɔkɔwɛbɛɛ-ɔ-rɔ-ɔ asɛɛn bweɛtɔ-ɔ.

8 Oo su ane se bweɛtɔ neɛ se, ne san ne ane a kɔɔrɛ Kristoo gyi-o, ne ɔ mɔrɔwɛ ane. Ane kɔkɔɔrɛ mɔ gyi-o gbaa maa lee ane fɔnɔfɔn keyaalen se. Wuribware e gye ne ɔ sa ne ane e kɔɔrɛ ane i gyi.

9 Amɔse-ɔ n gye asunɔ timaa ne ane a waa-ɔ se ne ɔ mɔrɔwɛ ane. A dɛɛ a gye aneɛn neɛ, weɛteɛ bɔko e taare a bɔ kaapo bamɔ eyɛɛ.

10 Mɔ e gye ne ɔ tweɛ ane, ne ɔ boɔrɔ Kristoo Yeesuu si beɛ lɔnɔ ane, na ane taare waa itimaa ne oo lee ane feye ane waa-ɔ.

Kristoo ya waa Yudaa awuye na bamɔ ne bɔ monɛ gye Yudaa awuye-o asɛɛ kɔnkɔ

11-12 Amɔse-ɔ mɔ e kpa feye mon' nyinɛi si feye san ko-ɔ monɛ monɛ tii Kristoo a kɔkɔwɛbɛɛ-ɔ se. Ne monɛ akowɛpɔ mɔ monɛ gye Yudaa awuye. Aneɛn se-ɔ monɛ dɛɛ monɛ monɛ tii Wuribware asɛɛ se. Yudaa awuye de mbraa ko feye bɔ teɛnɛ bamɔ atweɛtu. Aneɛn se-ɔ, ba saare monɛ ne monɛ monɛ gye Yudaa awuye-o feye monɛ monɛ teɛnɛ monɛ atweɛtu. (Amaa sese kayowɔrɛ se asɛɛn wɔrɛ neɛ.) Ne monɛ beɛ monɛ monɛ tii Yudaa awuye a kasuro-o si. Amɔse-ɔ monɛ kanɔ dɛɛ ka monɛ bɔ atɔ ne Wuribware a tɔwɛ bɔ beya feye ɔ sa mɔ asɛɛ-ɔ-rɔ. Monɛ dɛɛ monɛ monɛ de kɔtɔkɔ tɛmaa kaye mɔ-rɔ, ne monɛ dɛɛ monɛ aa Wuribware keɔnɔtɔ-rɔ bɔ ɛfɔ.

13 Kasɛnɛn san-ɔ monɛ bɔ kefɔ, amaa mbeyɔmɔ fɛraa monɛ a tɔ mɔ-rɔ. Kristoo mbogya ne ny a twiiri weɛ sweɛrɛ san ne oo wu-o a lɔnɔ monɛ aa Wuribware keɔnɔtɔ-rɔ, ne ny ya sa ne monɛ a bɔ lwee Kristoo Yeesuu a kɔkɔwɛbɛɛ-ɔ-rɔ.

14 Kristoo fɔnɔfɔn ya baa kayɛyuri Yudaa awuye na bamɔ ne bɔ monɛ gye Yudaa awuye-o mbɔnɔtɔ-rɔ. Amɔ-ɔ du neɛ feye mɔ a bweɛ kidenɛɛ ne ke bɔ Yɛrɔsalem man-rɔ, ne ki i kunɔ bamɔ ne bɔ monɛ gye Yudaa awuye-o na bɔ ma nya lwee Wuribware sunɛkpa-ɔ-rɔ-ɔ.

15 San ne Kristoo a wu-o, ɔ teɛn mbraa pɛɛɛ ne ny ya sa ne Yudaa awuye na bamɔ ne bɔ monɛ gye Yudaa awuye-o i kisi abɛɛ-ɔ-rɔ. Ɔ waa aneɛn neɛ na asɛɛ ntunɔ nyɔ mɔ nya kii asɛɛ kɔnkɔ, na bɔ waa mɔ asɛɛ, na bɔ nya kyɛna kayɛyuri-ro.

16 Kristoo a wu kiyii kpare-abɛɛ-rɔ-ɔ se neɛ bɔ lee ndɔn ne m bɔ asɛɛ ntunɔ nyɔ amɔ keɔnɔtɔ-rɔ-ɔ. Ne ɔ ba bamɔ bɔ tii abɛɛ se, ne baa kii kɔkɔnɛko, ne ɔ lɔnɔ bamɔ pɛɛɛ na Wuribware keɔnɔtɔ-rɔ.

17 Ne ɔ bɔ tɔwɛ abwaresɛn gywii monɛ ne monɛ aa Wuribware keɔnɔtɔ-rɔ bɔ ɛfɔ-ɔ, na ane Yudaa awuye ne ane te ane beɛn Wuribware-ɔ feye ane asɛɛ ntunɔ nyɔ mɔ kyɛna kayɛyuri-ro.

18 Ɔ waa mfaanɛ neɛ na ane asɛɛ ntunɔ nyɔ mɔ nya boɔrɔ mɔ se kii asɛɛ kɔnkɔ ne ane bɔ Wuribware a kufwiɛnɛ timaa-o si ane e yɔ Wuribware asɛ-ɔ.

¹⁹ Amose-ɔ mone mon leɛ mone gye afo. Mone tii bamo ne Wuribware e tee bamo feye mo asese-ɔ se, ne mone beɛ mone tii Wuribware a kokowebeɛ-ɔ se, ne mone peɛɛ a kii Wuribware a man-ɔ-ro awuye.

²⁰⁻²² A du neɛ feye mone a gye afoɛ ne Wuribware de ɔ pwɛɛ mo sunkpa ɔ yera-ɔ. Kristoo fɔnɔn e gye talii gyenkreɛɛɛ. Kristoo a ayaa-ro ayerepo-ɔ na Wuribware akyaaɛɛ mo ne o de ɔ gya Kristoo si. Ne mone ne o de ɔ gya bamo-ɔ se na mo sunkpa-ɔ nya fe, sunkpa amo a kyɔ kii mfeɛ ne Wuribware e boɔ mo kufwiinje-o si o te, ne ane deɛ ane i sun ane nyanpe Kristoo-o.

3

Anɛn ne Wuribware a lee akweɛɛɛɛn ko bo kaapo Pɔol-ɔ

¹ Mo, Pɔol, gye Kristoo Yeessu sese ne baa tii-o neɛ. Keɛɛ ne mo e kaapo-ɔ e gye feye aa lee kusun ne mo e waa mo e sa mone ne mone mon gye Yudaawuye-o si ne baa tii mo.

² Mo e koɔɛ a n gyi feye mone a nu feye mo kesareɛ-ro ne Wuribware a taa abwareɛɛn kotɔwe bo lee anɛn ne oo nu mone ewee-ɔ asen bo waa. Mone se ne oo kperi taa amo sa mo.

³⁻⁴ Wuribware a lee keɛɛ ne san-ɔ kaa kweɛɛ-ɔ bo kaapo mo. Amo asen woɛ ne mo a den kyore kafweɛ bo kyonwe mone-ɔ. Mone ya kare amo-ɔ damenansɛ, mone e taare a mon' nu anɛn ne mo a nu keɛɛ ne Wuribware a bo kweɛɛ bo lee Kristoo kunu si asen-ɔ kaase.

⁵ San-ɔ Wuribware mon lee atɔ kweɛɛɛɛ mo bo kaapo sese dimaadi. Amaa mbeyamɔ feraa Wuribware a ba mo kufwiinje-o bo lee amo bo kaapo mo ayaa-ro ayerepo na mo akyaaɛɛɛ-ɔ.

⁶ Keɛɛ ne oo lee bo kaapo-ɔ e gye feye bamo ne bo mon gye Yudaawuye-o a bo tii Yudaawuye-o si, ne bamo peɛɛ a kii asese konko. Na bo nya nya nyure ne Wuribware e sa-ɔ na keɛɛ ne Wuribware a towe bo beya feye ɔ boɔ Kristoo Yeessu si na ɔ bo sa mo asese-ɔ.

⁷ Asen timaa bo lee Yeessu kunu si kotɔwe-ro ne Wuribware a sa ne Yudaawuye na bamo ne bo mon gye Yudaawuye-o a bo waa kana. Amaa mo, Pɔol, ne Wuribware a ba mo keyaalɛn-ɔ bo yure mo, ne ɔ waa mo mo keyaafɔɛ.

⁸ Hareɛ mo a gye Wuribware a asese-ɔ-ro kayaagyi-o gbaa ooo, mo ne ɔ sa nyure, na nyure towe asen timaa-o gywii bamo ne bo mon gye Yudaawuye-o. Keɛɛ ne ɔ ye n towe-ɔ e gye feye Kristoo kunu si asen timaa kyɔ bweɛɛ, ne n gye amo peɛɛ ne ane e taare a ane nu kaase-ɔ.

⁹⁻¹⁰ Oo sun mo neɛ feye m bo lee keɛɛ ne ko kweɛɛ, ne ɔ fa kemɔ mfeɛɛ feye ɔ waa-ɔ, na m bo kaapo asese, na bo nu kemɔ awaase. Hareɛ lee san ne ane otweɛɛ Wuribware a twee kaye-ɔ, ne ɔ ba keɛɛ ne ɔ kpa feye ɔ waa-ɔ bo kweɛɛ ɔkɛmaa se, na mbeyamɔ Wuribware mbɔɔ ne bo bo soso-ɔ nya suye, na bo nu Wuribware a kanyiasen-ɔ agyigy-ro agyigy-ro lee keɛɛ ne ɔ bo mo asereɛ se ɔ waa-ɔ kaase.

¹¹ Anɛ nyanpe Yeessu Kristoo si ne Wuribware a boɔ bo waa keɛɛ ne ɔ fa mo mfeɛɛ san kemaɛ feye ɔ waa-ɔ.

¹² Kristoo ne ane e koɔɛ mo ane i gyi-o si, ne ane e nya nkponɔ ane e koɔɛ Wuribware atɔ, na kufu mon de ane.

¹³ Amose se-ɔ mo e koɔɛ mone neɛ feye mone ma yoɛ mone abaa-ro bo lee anɛn ne mo i nu asen tiikpa mfeɛ-ɔ se. Mone feraa, mone e taare a mon' kaapo mone eyee gbaa bo lee anɛn ne mo i nu asen ma-ɔ se, a lee feye mone se ne mo a kperi, ne mo i nu asen ma.

Anɛn ne Pɔol a koɔɛ keɛɛɛɛɛɛ sa Ifisus awuye-o

¹⁴⁻¹⁵ San kemaɛ ne mo ya fa keɛɛ ne Wuribware a waa sa mone-ɔ mfeɛɛ, amo mo a kpuni anurii koɔɛ ane se ne ɔ bo soso-ɔ keɛɛɛɛɛɛ. Mo ya sa ne keɛɛ kemaɛ ne ke bo soso beɛɛ kaase-ɔ te kemɔ fɔnɔn kokowebeɛ-ɔ-ro.

¹⁶ Keɛɛ ne mo e gye nkɛɛ mo e koɔɛ feye Wuribware sa mone lee mo kapoteɛ dabe-ɔ-ro-ɔ e gye feye ɔ boɔ mo kufwiinje timaa-o si bo sa mone woɛ.

¹⁷ Keɛɛ nyɔsepo ne kii tii si-o e gye feye mo e koɔɛ keɛɛɛɛɛɛ neɛ feye mone a koɔɛ Kristoo mone i gyi-o si-o, ɔ bo kyena mone nkponɔ-ro. Kesasepo-ɔ mo e koɔɛ keɛɛɛɛɛɛ neɛ feye kekpa ne mone e kpa asese asen-ɔ se, mone kakyena-ro baare feye anɛn ne kiyii ilen i lwee sweɛɛ-ro kyɛkyɛ-ɔ.

¹⁸ Na mone aa Wuribware a asese ne baa san-ɔ nya ba kpa mo se bo nya elɛn bo nu anɛn ne Kristoo a kekpa-ɔ kyɔ-ɔ. Mo kekpa-ɔ kyɔ bweɛɛ bweɛɛ, hareɛ gbaa ane mon nyi kemɔ kana.

¹⁹ Hareɛ ane a ma taare a ane nu Kristoo a kekpa-ɔ kaase lowe gbaa ooo, mo e koɔɛ keɛɛɛɛɛɛ neɛ feye ɔ sa a mon' nu anɛn a kekpa-ɔ, na nkee mo fɔnɔn keyaalɛn nya koɔɛ mone nkponɔ.

²⁰⁻²¹ Mon' sa a ane kyoro Wuribware, a lee feye ɔ taare a ɔ ba mo keyaalɛn-ɔ bo waa kusun ane nkponɔ-ro. Ne ɔ beɛ ɔ sa ane atɔ ɔ kyon amo ne ane e koɔɛ mo-ɔ beɛɛ amo ne ane e fa

mƒɛɛrɛ feyɛ anɛ ɛ kpa-ɔ. Mɔ ɛ korɛ kɛbwarekorɛ nɛɛ feyɛ Wuribware bɔrɔ asɔrɛɛ sɛ na Yeesuu Kristoo si nya kɛdabɛ na wuraa nsu pɛɛɛ na a mɔŋ de kɛɛ-ɔ. Amɛyɛ.

4

Asɔrɛɛ du nɛɛ feyɛ Kristoo kayɔwɔrɛ-ɔ

¹ Mɔ nɛ baa kperi kusun nɛ mɔ ɛ waa mɔ ɛ sa anɛ nyanɲɛ Yeesuu-o si tii mɔ-ɔ ɛ korɛ mɔnɛ nɛɛ feyɛ, Wuribware a tɛɛ mɔnɛ feyɛ mɔn' kyɛna kakyɛna timaa-o si-o, mɔn' lɛŋ eyɛɛ kyɛna anɛŋ.

² Mɔn' dɛɛ baa mɔnɛ eyɛɛ kaase, na mɔn' bu atɔ, na mɔn' nya kanyite. Mɔnɛ a kpa abɛɛ asɛŋ-ɔ sɛ-ɔ, mɔn' dɛɛ nyite abɛɛ.

³ Mɔn' lɛŋ eyɛɛ sa a kayɛeyuri ba mɔnɛ kakyɛna-rɔ, na mɔn' nya waa kanɔ kɔŋkɔ nɛ Wuribware a kufwiinjɛ timaa-o a sa mɔnɛ-ɔ.

⁴ A lɛɛ feyɛ kayɔwɔrɛ kɔŋkɔ ɛ bɔ-rɔ. Kamɔ ɛ gye asɔrɛɛ-ɔ. Nɛ Wuribware a kufwiinjɛ timaa-o kɔŋkɔ mɔ kɲɛŋ ɛ bɔ-rɔ. Anɛŋ dɛɛ nɛ Wuribware sɛ nɛ anɛ de tɛmaa feyɛ anɛ ɛ yɔ-ɔ gye ɔkɔŋkɔ nɛɛ kɲɛŋ.

⁵ Nyanɲɛ kɔŋkɔ wɔrɛ kɲɛŋ nɛ anɛ de. Atɔ nɛ anɛ ɛ kɔrɛ anɛ i gyi-o gye akɔŋkɔ nɛɛ. Asuu nɛ baa bɔ anɛ-ɔ gye akɔŋkɔ nɛɛ.

⁶ Wuribware gye ɔkɔŋkɔ kɲɛŋ nɛɛ, ɔkɛmaa mɔ mɔ sɛ nɛɛ. Anɛ nɛ o de ɔ waa mɔ kusun, nɛ o tɛ anɛ ɔkɛmaa mɔ kɔkɔŋ-ɔ.

⁷ Amaa kanyiasɛŋ nɛ Wuribware a bɔ sa anɛ ɔkɛmaa-ɔ kwɛɛ abɛɛ-rɔ feyɛ anɛŋ nɛ Kristoo a ke-ro bɔ sa anɛ-ɔ.

⁸ Feyɛ anɛŋ nɛ baa kyɔrɛɛ waa abwareɛŋ wɔrɛ-ɔ-rɔ-ɔ,

“Mɔ a yɔ Wuribware sɛ sɔsɔ-ɔ, ɔ taa adɔŋ nɛ ɔ kra-ɔ bɔ yɔ.

Nɛ ɔ sa ɔkɛmaa na kɛtɔ nɛ o nyi ɛwaa nɛɛnɛɛ-ɔ.”*

⁹ Mbɛyɔmɔ, “ɔ yɔ sɔsɔ” mɔ kaase ɛ gye ɛmɛnɛ? Kaase ɛ gye feyɛ pwɛɛ nɛ ɔ dɛɛ yɔ sɔsɔ-ɔ, ɔ bɔ sweɛrɛ na sweɛrɛ kaase gbɔaa.

¹⁰ Amɔsɛ-ɔ ɔkɔ nɛ ɔ bɔ sweɛrɛ-ɔ sɛ dɛɛ ya yɔ sɔsɔ sɔsɔ sɔsɔ awɔrɛ-rɔ kamɛɛ yɔ Wuribware sɛ, na ɔ taarɛ yɔ kebare kɛmaa kayɛ-rɔ pɛɛɛ.

¹¹ Mɔ yɔ sa anɛ ɔkɛmaa mɔ na mɔ kanyiasɛŋ. Ɔɔ sa nɛ bɔkɔ a kii mɔ ayaa-rɔ ayɛrɛpɔ, bɔkɔ mɔ mɔ akyaamɛɛ, bɔkɔ mɔ mɔ asɛŋ timaa-o atɔwɛpɔ, na bɔkɔ mɔ mɔ asɔfɔwɔ na akaapɔpɔ nɛ ba dɛɛrɛ asɔrɛɛ awuye si, na ba kaapɔ bamɔ atɔ-ɔ.

¹² Ɔɔ waa amɔ-ɔ nɛɛ bɔ waa Wuribware asɛsɛ pɛɛɛ siraa, na bɔ waa Kristoo awuye kusun, na asɔrɛɛ nɛ a gye Kristoo kayɔwɔrɛ-ɔ nya dan ŋkpa na alanfiya-ro.

¹³ Mfaanɛɛ nɛ anɛ pɛɛɛ ɛ nya a anɛ waa kanɔ kɔŋkɔ Wuribware mɔ gyi-o kɔkɔrɛgyi-o-ro. Na anɛ bɛɛ waa kanɔ kɔŋkɔ gyii mɔ. Na anɛ kii asɛsɛ nɛ baa nya Kristoo keyaalenɔ.

¹⁴ Na anɛ ma lɛɛ kii nɲaa gyi nɛ asɛsɛ de kayɛba ba penna bamɔ kanyiasɛŋ-nɔ, nɛ ba sa nɛ bamɔ mƒɛɛrɛ ɛ yɔ mƒɛɛ, na m ba mƒɛɛ feyɛ anɛŋ nɛ afwii ɛ da yɔ mƒɛɛ na a ba mƒɛɛ, nɛ a sa nɛ alanɲɛɛ ɛ da a yɔ kebare kɛmaa sɛ.

¹⁵⁻¹⁶ Amaa a tiri feyɛ bɔ ba kɛkpa bɔ kaapɔ abɛɛ kasɛŋtin asɛŋ, na anɛ nya dan, na anɛ waa feyɛ Kristoo kɛtɔ kɛmaa-rɔ. A lɛɛ feyɛ Kristoo du nɛ feyɛ sɛsɛ kunu nɛ kɛ gye mɔ kayɔwɔrɛ pɛɛɛ keyaalenɔ-ɔ. Sɛsɛ kayɔwɔrɛ ɛkyakpa-ɔ ɛ gye nɛ a de sɛsɛ kayɔwɔrɛ tɔŋ kɛmaa-rɔ bɔ kya abɛɛ sɛ, nɛ a sa sɛsɛ keyaalenɔ. Kayɔwɔrɛ tɔŋ kɛmaa i de alanfiya, nɛ sɛsɛ ɛ dan. Amɔsɛ-ɔ Kristoo awuye ya kpa abɛɛ asɛŋ ba kɛkpa bɔ waa bamɔ ɔkɛmaa kusun, ba dan, na bɔ waa feyɛ Kristoo-o dɛɛ.

Mɔn' lɛɛ mɔnɛ ɛkpa dɛdaa-rɔ, na mɔn' kii asɛsɛ popwɛɛ

¹⁷ Amɔsɛ-ɔ, n de anɛ nyanɲɛ Yeesuu kenɲarɛ-ɔ mɔ ɛ korɛ mɔnɛ feyɛ mɔnɛ ma lɛɛ sa a mɔnɛ kakyɛna-rɔ waa feyɛ anɛŋ nɛ bamɔ nɛ bɔ maa sun Wuribware a kamɔ-ɔ du-o. Mfaanɛɛ a asɛsɛ-ɔ mɔŋ de mƒɛɛrɛ.

¹⁸⁻¹⁹ Nɛ bɔ bɛɛ bɔ maa nu Wuribware a asɛsɛ a kakyɛna-ɔ-rɔ kaase. Amɔsɛ-ɔ bamɔ kakyɛna-rɔ mɔŋ du feyɛ Wuribware a asɛsɛ-ɔ lee-o. Kɛtɔ sɛ nɛ bɔ maa nu kaase-ɔ ɛ gye feyɛ bamɔ anɲ-ro bɔ lɛŋ. Nɛ bɔ mɔŋ lɛɛ bɔ de ipeere. Nɛ bɔ de daa bɔyɛ feyɛ kakyɛɛkpa na kanyarɛkpa na kipurima na kayu-ana-ɔ, na bɔ maa taarɛ a bɔ yɔwɛ.

²⁰⁻²¹ Amaa ŋ nyi feyɛ mɔnɛ fɛraa mɔnɛ mɔŋ suye amɔ-ɔ kɔkɔ lɛɛ Kristoo ase, san nɛ mɔnɛ a nu mɔ asɛŋ, nɛ mɔnɛ a lɛɛ kegɲa mɔ sɛ-ɔ, nɛ baa kaapɔ mɔnɛ mɔ kasɛŋtin asɛŋ-ɔ.

²² Kɛtɔ nɛ mɔnɛ a nu-o ɛ gye feyɛ mɔn' yɔwɛ mɔnɛ kakyɛna dɛdaa-ɔ na kenɲegyi bɔyɛ-ɔ, a lɛɛ feyɛ kayɔwɔrɛ bɔyɛ maa lɔŋŋ mɔnɛ ŋkɔŋ-ɔ-rɔ.

²³⁻²⁴ Na mɔn' sa a Wuribware sɛ mɔnɛ mƒɛɛrɛ popwɛɛ, na mɔn' kii asɛsɛ popwɛɛ nɛ bamɔ ŋkɔŋ-ɔ-rɔ a fwiiri, nɛ ba waa itimaa kasɛŋtin si feyɛ Wuribware-ɔ.

* 4:8 Kilij 68.18.

²⁵ Amose-ɔ ɔkɛmaa yɔwɛ mɔ bɛɛkɔ kɛpɛnna, na mon' deɛ gyi abɛɛ kasɛntɪn, a lɛɛ feyɛ anɛ pɛɛɛ gyɛ asɔrɛɛ kɔŋkɔ asɛsɛ nɛɛ.

²⁶ Mone idun ya fwii gbaa ooo, mone ma waa bɔyɛ.* Amaa mon' sa a mone idun yuri pwɛɛ na kyɔwɛ deɛ twɛɛ.

²⁷ N gye anɛŋ, mone ɛ sa ɔbɔnsam kpa na o lwee mone ŋkɔnɔ-rɔ.

²⁸ ɔkɔ nɛ mɔ ɛ gye oyɔ, ɔ yɔwɛ mɔ kayu-o, na ɔ lɛɛ ba mɔ asarɛɛ bɔ waa kusun timaa nɛ ki de kasɛntɪn-o. Na mɔ atannɛ nɛ ɔ nya-ɔ-rɔ, ɔ nya taarɛ lee amɔ-rɔ akɔ bɔ sa atiripɔ.

²⁹ Mone ma lɛɛ sa a asɛŋkparegyi bɔyɛ lɛɛ mone nno-rɔ. Amaa ketɔ nɛ mon' waa-ɔ ɛ gye feyɛ mon' tɔwɛ asɛŋ kpeyaa nɛ a kya mone bɛɛkɔ-ana-rɔ, nɛ a bware bɔ sa ketɔ nɛ mone ɛ tɔwɛ kɛmɔ asɛŋ san amɔ-ɔ. Na ketɔ-ɔ nya waa nyure bɔ sa ɔkɛmaa nɛ o nu-o.

³⁰ Mone ma sa a Wuribware a kufwiinɛ timaa-o kame-ro nyera, a lɛɛ feyɛ kufwiinɛ nɛ Wuribware a bɔ dɔŋŋɔ mone sɛ bɔ kaapo feyɛ mone gye mɔ asɛsɛ. A du nɛɛ feyɛ sɛsɛ a sɔɔ atɔ, nɛ ɔ nywɛɛ amɔ, na ɔkɛmaa nya ŋu feyɛ mɔ ɛ bɔ-ɔ, na ɔ yɔwɛ bɔ beya bɔ fɔ san nɛ ɔ bɛɛ ba a ɔ bɔ kɔɔrɛ amɔ-ɔ.

³¹ Mone ma lɛɛ waa nyanɲyanɲ na kadunfwii, na mone ma lɛɛ da atɔ mɛnanɲ mɛnanɲ, na mone ma lɛɛ kpa ɛkɔ, na mone ma lɛɛ kyii asɛsɛ, ŋkɛɛ mone ma lɛɛ kisi asɛsɛ.

³² Ketɔ nɛ mon' waa-ɔ ɛ gye feyɛ mon' deɛ su abɛɛ sɛ, na mon' taa ɛbɔyɛ bɔ ke abɛɛ feyɛ anɛŋ nɛ Wuribware a ba Kristoo lowi bɔ taa mone ɛbɔyɛ bɔ ke mone-ɔ.

5

Kristoo awuye kyena kelanɲɛrɔ-rɔ

¹ Amɔ a tɛɛ a du mfaanɛɛ nɛ mone a tɛɛ kii Wuribware mɔ gyi-ana nɛ ɔ kpa bamɔ asɛŋ bweɛtɔ-ɔ sɛ-ɔ, mon' deɛ kasɛ mɔ-rɔ.

² Mon' deɛ kpa abɛɛ asɛŋ mone kakyena-rɔ feyɛ anɛŋ nɛ Kristoo a kpa anɛ asɛŋ, nɛ ɔɔ ba mɔ fɔŋfɔŋ kayɔwɔrɛ bɔ lɔŋŋɔ anɛ aa Wuribware kɛbɔŋtɔ-rɔ, nɛ Wuribware akatɔ a gyi anɛŋ a kɔlɔŋŋɔ-ɔ sɛ-ɔ.

³ Amaa mone a gye Wuribware asɛsɛ-ɔ sɛ-ɔ, a mon' bware feyɛ mone ɔkɔ waa kakyɛɛkpa bɛɛɛ kanyarɛkpa bɛɛɛ kipurima bɛɛɛ o de nyasepee.

⁴ A bɛɛ a mon' bware feyɛ mon' tɔwɛ anyerasɛŋ, bɛɛɛ mon' sa esɛŋsa nɛ ɛ mon' de kanyiasɛŋ-ɔ. Ŋkɛɛ mon' yɔwɛ isoori bɔyɛ, amaa Wuribware nɛ mon' deɛ sa mɔ anɲɛ.

⁵ Mɔ i yii mone sɛ feyɛ ɔkɛmaa nɛ ɔ waa kakyɛɛkpa bɛɛɛ kanyarɛkpa-ɔ bɛɛɛ o puri-o bɛɛɛ o de nyasepee-o maa taarɛ a o tii Kristoo na Wuribware a kuwure-o si. Nyasepee du nɛɛ feyɛ sɛsɛ a yɔwɛ Wuribware, nɛ o sun atɛtɔmɔŋta-ɔ.

⁶ Mone ma sa a ɔkɔ ba ayɛba bɔ penna mone, a lɛɛ feyɛ Wuribware dun i fwii ɔkɛmaa nɛ ɔ waa anɛŋ a ɛbɔyɛ-ɔ sɛ, na ɔ ba bɔ gyiiri mɔ kɛsɛbɔ.

⁷ Amose-ɔ mone aa anɛŋ a asɛsɛ-ɔ ma nare.

⁸ San kɔ-ɔ a deɛ a du nɛɛ feyɛ kibugyii a bɔ mone ŋkɔnɔ-rɔ-ɔ. Amaa mbeyɔmɔ fɛraa, a du nɛɛ feyɛ anɛ nyanɲɛ a kelanɲɛrɔ-ɔ a bɔ mone ŋkɔnɔ-rɔ-ɔ. Nɛ kɛ ɛ lanɲɛ asɛsɛ akatɔ-rɔ. Amose-ɔ mon' deɛ nare feyɛ asɛsɛ nɛ ba lanɲɛ-rɔ kayɛ mɔ-rɔ-ɔ.

⁹ Kelanɲɛrɔ ɛ bɔ mone ŋkɔnɔ-rɔ, mone ɛ waa itimaa na kɛdamɛnanɲsɛ, nɛ mone i gyi kasɛntɪn.

¹⁰ Na mon' deɛ buwi kpa atɔ nɛ a prɛ anɛ nyanɲɛ Yeesuu-o.

¹¹ Kibugyii a atɔ bɔyɛ-ɔ fɛraa mon' de tɔnɔ kɛmaa. Mone ma tii bamɔ nɛ ba waa anɛŋ a atɔ bɔyɛ mɔ-ɔ sɛ. Ketɔ nɛ mon' waa-ɔ ɛ gye feyɛ mon' deɛ kɔsɔ yɛrɛ laman-ɔ, na mon' deɛ tɔwɛ gywii bamɔ feyɛ ketɔ nɛ ba waa-ɔ mon' bware.

¹² Kasɛntɪn si fɛraa ɛbɔyɛ nɛ ba waa ba kweɛrɔ-ɔ mon' bɔ pɛɛɛ. Anɛŋ sɛ-ɔ, ɛmɔ asɛŋ kɔtɔwɛ gbaa de ipɛere.

¹³⁻¹⁴ Amaa mone kɛkyenagyi nɛ mone te kɛmɔ kelanɲɛrɔ-rɔ-ɔ ɛ gye nɛ kɛ ɛ kaapo bamɔ anɛŋ nɛ bamɔ ɛbɔyɛ-ɔ mon' bɔ dan-ɔ. A lɛɛ feyɛ kelanɲɛrɔ-rɔ nɛ asɛsɛ i ŋu ketɔ kɛmaa nɛnɛɛ. Feyɛ anɛŋ nɛ Wuribware a tɔwɛ kilɪŋ mɔ-rɔ-ɔ. ɔ yɛ,

“Idi wuye eee, kyinɲi kyena lɛɛ lowi-ro,
na Kristoo a kelanɲɛrɔ-ɔ wɛɛ fɔ sɛ.”

¹⁵ Amose-ɔ mon' sa mone kɛbɔrɔgyi si. Mon' kine kɛgya kanyiasɛŋ kɛ-mon'-de ɛkpa sɛ. Amaa mon' gya ɛkpa nɛ i de kanyiasɛŋ-ɔ sɛ.

¹⁶ Na mon' ba mone san bɔ waa kusun timaa, a lɛɛ feyɛ mbeyɔmɔ fɛraa ɛbɔyɛ dooo ya bɔrɔ-rɔ.

¹⁷ Amose-ɔ mon' gyii kanyiasɛŋ, na mon' lɛŋ eyɛɛ nu ketɔ nɛ Wuribware ɛ kpa feyɛ mon' waa-ɔ kaase.

* 4:26 Kilɪŋ 4.4.

18 Mone ma nuu nta bwee, a lee feye a sa a mone ma taare kra mone eyee. Na mone ma taare a mon' kuj mone eyee feye mone maa lwee ebaye-ro. Amaa mon' dee sa a Wuribware a kufwiije timaa-o e gye ne o kyena mone nkpono-ro.

19-20 Mone ya waa anej, ne mone ya waa Deefid ilin na asoree ilin eworese eworese, mone de asenkpargyi mone e kaapo abee ato, ne mone bee mone de mone mfeere mone e kyoro ane nyanje. Na mon' dee sa ane se Wuribware anse keto kema-ro ane nyanje Yeessu Kristoo kenya-ro san kema.

Anyare na bamo ka-ana asen

21 Mone peee, mone a bu Kristoo-o si-o, mon' bu abee.

22 Mone akyee waarepo-o dee bu mone kuri-ana feye anej ne mone i bu ane nyanje Yeessu-o.

23 Mone ne mone gye akyee-o, mon' dee waa anej bo lee feye mone akuri e bo mone ba deere mone se, feye anej dee ne Kristoo e bo asoree-o ne o kuj amo ne o deere amo se-o.

24 Amose se-o akyee-o dee bu bamo akuri keto kema-ro, feye anej ne asoree awuye i bu Kristoo-o.

25 Nkee mone ne mone gye anyare-o mo, mon' dee kpa mone ka-ana feye anej ne, Kristoo a kpa asoree awuye asen-o se-o, ne oo wu bo sa bamo-o.

26 Kristoo a wu sa asoree nee na o nya taa amo bo waa mo okofa, na o ba asuu kebo bo gye okofa kayowore, na o ba mo abwaresej bo kpee okofa kakpono-ro.

27 Na o taa mo yaa mo aye, na o buj mo ato timaa ne a bo dan-o, na nduwii na alpane mon te mo se, na mo kayowore mon nyawe nyawe, ne mo kakpono-ro a fwiiri.

28 Anej ne onyare kpa mo ka-o nee. O kpa mo feye anej ne o kpa mo fofon eyee-o. Oko ne o kpa mo ka-o e kpa mo fofon eyee nee.

29 Onyare ko bo-ro ne o kisi mo fofon eyee aaa? Daabii daa! O bera mo fofon eyee nee, ne o deere mo fofon eyee se neene feye anej dee ne Kristoo e deere asoree-o se-o.

30 Ane e gye asoree-o, ne asoree-o mo du nee feye Kristoo kayowore-o.

31 Ne baa kyoree waa abwaresej wore-o-ro feye,

“Amose-o onyare e lee mo se na mo nyi lon-no, na o waaree,

na mo aa mo ka a waa kana kyena kii kokonko.”*

32 Asej dabu timaa ko bo asen mo ne mo a gye nkpee towe-o-ro. Amaa Kristoo na asoree-o asen wore ne mo a towe.

33 Keto ne mo e towe-o e gye feye onyare kema dee kpa mo ka neene, feye anej ne o kpa mo fofon eyee-o, na akyee mo dee bu mo kuri.

6

Nyaagyi na bamo akowepo, na anya na bamo anyanje asen

1 Mone ne mone gye nyaagyi-o mo, mon' dee gya mone akowepo nno se, a lee feye anej e gye ne a bwere feye Kristoo awuye nyaagyi waa.

2 Wuribware a mbraa kudu ne baa kyoree waa abwaresej wore-o-ro-o nko ye,

“Bu fo se na fo nyi.”*

Mbraa amo-ro peee mmo-o se ne Wuribware a gye nkpee towe asen bo tii si bo beya.

3 Keto ne oo towe bo tii si-o e gye feye,

“Waa anej na keto kema nya baare sa fo,

sweere mo se, na fo nya kedanjyee mfee.”*

4 Na mone ne mone gye akowepo-o mo, mone ma waa keto ne ki i fwii mone agyi idun-o. Amaa mon' ba kebera timaa na kekaapo timaa ne kaa lee ane nyanje Yeessu ase-o bo kra bamo.

5 Mone ne mone gye anya-o mo, mon' dee gya mone nyanje-ana ne bo bo sweere mo se-o nno se. Mon' dee sere bamo, na mon' lee mone mme-ro sunj bamo, feye anej ne mone i sunj mone nyanje Kristoo-o.

6 Mone ma sunj bamo akato se wore. Mon' sunj bamo feye Kristoo anya a gye mone, ne mone e waa kekema Wuribware kepre se-o.

7 Mon' pee akato waa mone kusun feye n gye sese ne mone e waa mone e sa-o, amaa ane nyanje Yeessu ne mone e waa mone e sa-o.

* 5:31 Keleekaase 2.24.

* 6:2 Mbraa kebeesa 5.16.

* 6:3 Mbraa kebeesa 5.16.

⁸ Mɔn' nju feye sese e gye kenya ooo beee mɔ e gye ogyi ooo, ne mɔ ya waa itimaa, ane nyanpe Yeessu e ka mɔ itimaa amo kɔkɔ nee.

⁹ Mone ne mone gye anya a anyanpe-ɔ mɔ, mɔn' dee kra mone anya aneɲ dee, na mɔn' yɔwe kɛda bamɔ kufu feye mone i gyiiri bamɔ kesebɔ. Mɔn' nyinɲi si feye nyanpe kɔŋkɔ ne mone aa bamɔ de sosɔ. Mɔ fɛraa, ɔ maa gyi asen kekpa se.

Mɔn' buɲ Wuribware atɔ ne a kuɲ mone eyee-ɔ

¹⁰ Nkee mɔ kosɔbe-ana, mɔn' sa a mone keyaalen lee ane nyanpe Yeessu a keyaalen dabe-ɔ ase.

¹¹ Feye aneɲ ne soogyaanyi i buɲ kekyaɲse atɔ a ɔ bɔ kuɲ mɔ kayɔwɔre kenaa-rɔ-ɔ, mɔn' nya keyaalen peee ne Wuribware e sa mone, na mɔn' nya taare yere kenken bɔ kye ɔbɔnsam a kanyiasen-ɔ.

¹² Mɔn' nju feye n gye sese dimaadi ne ane e kɔ. Ane e kɔ bamɔ ne bɔ dee bɔ gye Wuribware mbɔɔ, ne mbeyɔmɔ bɔ gya ɔbɔnsam se-ɔ, a lee feye bɔ de keyaalen sosɔ ba sa ne asese e waa ebɔye kibugyi a nke mɔ-rɔ-ɔ nee.

¹³ Amose-ɔ mɔn' buɲ atɔ peee ne Wuribware e sa mone a mɔn' buɲ bɔ kuɲ eyee-ɔ. Na ɔɔɔɲ ya tii mone, na mɔn' nya taare kuɲ mone eyee, na mɔn' nya yere kenken ya bɔ fɔ kee.

¹⁴ Mɔn' yere kenken. Mɔn' gyi kasentɲ. Amɔ e gye mone brekaa ne ɔ da mone elaa-re-ɔ. Mɔn' waa itimaa. Emɔ e gye kekyaɲse kaare ne mone e bɔ kuɲ mone akan-rɔ-ɔ.

¹⁵ Na mɔn' dee tɔwe kayeyuri asen timaa-o. Amɔ e gye mone asebeta.

¹⁶ Kɛtɔ ne mone e kɔɔre mone i gyi-o tiri bweetɔ. Kemɔ e gye akunyeetɔ ne mone de mone asaree-rɔ bɔ duɲ ɔbɔnsam a deekpa aneɲgyi ne ɔ tweɛ mone-ɔ.

¹⁷ Mone nyi feye Wuribware a mɔrɔwe mone. Amɔ-ɔ kinyi-o e gye kekyaɲse kepa ne mɔn' taa buɲ bɔ kuɲ mone anu-o. Na mɔn' nu Wuribware asen ne mɔ kufwiɲe timaa-o de na ɔ bɔ sa mone-ɔ. Aseɲ amɔ e gye mone kepan ne mone de a mɔn' bɔ kɔ-ɔ.*

¹⁸ Mɔn' waa amɔ-ɔ peee kebwarekɔre-rɔ. Na mɔn' dee kɔre kebwarekɔre san kemaa. Mɔn' sa a Wuribware a kufwiɲe timaa-o dee gye mone nkpeɛ san kemaa ne mone e kɔre kebwarekɔre-ɔ. Amose-ɔ mɔn' kyinɲi lee idi-ro, na mone ma yɔwe eyee-rɔ. Mɔn' kɔre kebwarekɔre sa Wuribware asese peee san kemaa.

¹⁹ Na mɔn' kɔre kebwarekɔre sa ɲ gbaa mɔ feye Wuribware sa mɔ kanɔ a n tɔwe asen, na mɔ ya lee asen timaa-o kawu, kufu mɔɲ de mɔ.

²⁰ Aneɲ ne Kristoo a lee mɔ feye ɲ waa mɔ ayaa-rɔ ɔyerepɔ-ɔ se ne baa tii mɔ. Mɔn' kɔre kebwarekɔre sa mɔ feye n taare tɔwe asen timaa-o aneɲ ne a bware-o, na kufu mɔɲ de mɔ.

Kanaka

²¹ Tikikus, ane kosɔbe timaa na asɔreɛ ɔkyarɔpɔ ne ane e kɔɔre mɔ ane i gyi-o, e ba mone ase, na ɔ bɔ tɔwe asen ne a waa mɔ ase mfee-ɔ gywii mone. Ane aa mɔ e gye ne ane e waa ane nyanpe Yeessu a kusun-o.

²² Mɔ i sunɲ mɔ mɔ e kyɔɲwe mone ase na ɔ nya tɔwe aneɲ ne ane du-o, na mone nkɔɔnɔ nya di mone mme-ro.

²³ Ane kosɔbe-ana-ɔ fɛraa, mɔ e kɔre ane se Wuribware na ane nyanpe Yeessu Kristoo kebwarekɔre feye bɔ sa mone kayeyuri na kekpa na kɔkɔɔreɲgi.

²⁴ M beɛ mɔ e kɔre kebwarekɔre feye Wuribware yure bamɔ ne ba kpa ane nyanpe Yeessu Kristoo asen kasentɲ-no-o.

* 6:17 Deere fotoo ne ɔ bɔ Ayaa-rɔ ayeerepɔ-ɔ asun 10-ro-o.

Filipii awuye **Wore ne Pɔɔl a kyorɛɛ bo kyonwe Filipii man-na Kristoo awuyɛ-o**

¹ Mɔ, Pɔɔl, na Timotii ne anɛ gye Kristoo Yeessu ayaafɔrɛ-o ɛ gye ne anɛ ɛ kyorɛɛ wore mɔ anɛ ɛ kyonwe monɛ asɔrɛɛ abresɛ na akyarɔpɔ na asɛsɛ pɛɛɛ ne bɔ gya Kristoo Yeessu si, ne bɔ te Filipii man-na-o.

² Mɔ ɛ korɛ anɛ sɛ Wuribware na anɛ nyanpɛ Yeessu Kristoo neɛ feyɛ bɔ sa monɛ nyure na kayeyuri.

Kɛbwarekorɛ ne Pɔɔl ɛ korɛ ɔ sa Filipii awuye-o

³ Sanj kɛmaa ne mɔ ya fa monɛ mfɛɛɛ, amɔ monɛ sɛ-o mɔ ɛ sa Wuribware anɛsɛ.

⁴⁻⁵ Anɛn dɛɛ ne sanj kɛmaa ne mɔ ɛ korɛ kɛbwarekorɛ mɔ ɛ sa monɛ pɛɛɛ-o ne mɔ akato i gyi, a lɛɛ feyɛ monɛ a kya mɔ-rɔ Yeessu Kristoo kunjɔ si asɛn timaa kotɔwɛ kusunj-o-ro lɛɛ hareɛ kake nsi ne monɛ a kɔɔrɛ asɛn timaa-o gyi-o bɔ fɔ mbeyɔmɔ.

⁶ Wuribware a gye ne ɔ lɛɛ kusunj timaa mɔ kɔwaa monɛ nkɔnɔ-rɔ-o sɛ-o, mɔ ɛ kɔɔrɛ a n gyi feyɛ ɔ sa a mon' kya sɛ anɛn bɔ fɔ kake ne kusunj-o ɛ fɔ kɛɛ, ne Yeessu Kristoo i kinji a ɔ ba-o.

⁷ Monɛ asɛn bɔ mɔ kakɔnɔ-rɔ sanj kɛmaa. Anɛn sɛ-o, a bware feyɛ n kpa monɛ asɛn bweɛtɔ, a lɛɛ feyɛ hareɛ mɔ a da tiikpa feyɛ mɔ a da mbeyɔmɔ, bɛɛɛ sanj ne mɔ a dɛɛ nya mɔ eyɛɛ n yere-rɔ mɔ ɛ kaapo asɛn timaa-o gbaa ooo, Wuribware a sa mɔ aa monɛ kusunj na nyure kɔnkɔ neɛ.

⁸ Wuribware fɔnfɔn nyi feyɛ mɔ kɛkpa ne mɔ ɛ kpa monɛ-o a lɛɛ Kristoo Yeessu fɔnfɔn asɛ neɛ, ne a gye kasɛntin.

⁹ Ketɔ ne mɔ ɛ korɛ kɛbwarekorɛ-o ɛ gye feyɛ monɛ kɛkpa ne monɛ de-o dɛɛ tii si. Na kɛ kya sɛ tii si anɛn, na mon' nya nju ketɔ ne Wuribware ɛ kpa-o lowɛ. Na mon' bɛɛ nya nju ketɔ ne ki bware-o na ketɔ ne kɛ gye kɛbɔyɛ-o nɛnɛɛ.

¹⁰ Anɛn ne monɛ ɛ taare, na mon' bɔ nju ketɔ ne kɛ gye kitimaa-o, na monɛ nkɔnɔ-rɔ nya fwiiri, na ɔkɔ ma taare nya kotɔkɔ yere sɛ bɔ porɔ monɛ kake nsi ne Yeessu Kristoo i kinji a ɔ ba-o.

¹¹ Mfaanɛɛ dɛɛ ne Yeessu Kristoo ɛ sa a mon' waa asunj timaa. Monɛ kɛbɔrɔgyi i bware anɛn, Wuribware ɛ nya kɛdabɛ na nkyorɔ.

Pɔɔlyɛ nkpa ooo ɔ kpa, lowi ooo ɔ kpa

¹² Mɔ kɔsɔbɛɛ-ana, mbeyɔmɔ mɔ ɛ kpa a mon' nju feyɛ ketɔ ne kaa waa mɔ mfɛɛ-o a sa ne asɛn timaa-o kotɔwɛ a yɔ akato-rɔ.

¹³ Ketɔ ne kɛ gye nkɛɛ-o ɛ gye feyɛ asoogyaa awuye ne ba deɛrɛ mɔ sɛ Roma owure dabɛ a tiikpa-o mfɛɛ-o na ɔkɛmaa ne ɔ bɔ manj mɔ-rɔ-o nyi feyɛ anɛn ne mɔ ɛ waa Kristoo kusunj-o si wore kpen ne baa tii mɔ.

¹⁴ Kenyɔsɛpɔ-o ɛ gye feyɛ mɔ a bɔ tiikpa-o sɛ-o, Kristoo awuye ne bɔ te manj mɔ-rɔ-o a nya nkɔnɔ ba tɔwɛ abwaresɛn, na kufu monj de bamɔ, na ba nya nkɔnɔsɛɛ kake kɛmaa ba tii si.

¹⁵⁻¹⁶ Kasɛntin fɛraa, kikisi ne bɔkɔ i kisi mɔ-o na kokwɛɛ sɛ ne ba tɔwɛ Kristoo asɛn anɛn. Amaa bamɔ bɔkɔ fɛraa ɛ tɔwɛ Kristoo asɛn, na kufu monj de bamɔ, a lɛɛ feyɛ ba kpa mɔ asɛn, ne bɔ nyi damenanɛsɛ feyɛ a gye anɛn ne n yere Wuribware ayaa-rɔ mɔ ɛ tɔwɛ mɔ asɛn timaa-o si ne n da tiikpa mɔ mfɛɛ.

¹⁷ Amɔ bamɔ ne ba kisi mɔ-o ɛ tɔwɛ Kristoo asɛn ba kpa kenyarɛ ba sa bamɔ eyɛɛ. Ne ba fa neɛ feyɛ bamɔ ɛ waa anɛn, ba sa a mɔ kakɔnɔ-rɔ nyera bɔ tii asɛn bweɛtɔ ne mɔ i nju tiikpa mfɛɛ-o sɛ.

¹⁸ Amaa a monj gye asɛn kɔ ne a tiri-o. Ketɔ ne ki tiri-o ɛ gye feyɛ bamɔ ɛ tɔwɛ asɛn-o ɛkpa timaa si bɛɛɛ ɛbɔyɛ sɛ, Kristoo asɛn ne ba tɔwɛ. Anɛn bɔ mɔ kɔnɛ.

¹⁹ Amaa mɔ akato i gyi a bɔ tii si, a lɛɛ feyɛ n nyi feyɛ Wuribware ɛ ba monɛ kɛbwarekorɛ-o na Yeessu Kristoo a kufwiinjɛ timaa-o na ɔ bɔ lee mɔ lɛɛ tiikpa mfɛɛ.

²⁰ Amaa ketɔ ne mɔ ɛ kpa, ne n de kɛmɔ tɛmaa-o ɛ gye feyɛ ma waa kotɔkɔ ne kɛ ɛ sa a n gyi ipeere daa-o. N de tɛmaa feyɛ anɛn ne mɔ a nya wɔrɛ sanj kɛmaa-o, mɔ ɛ kya sɛ a n dɛɛ nya mɔ anɛn, na Wuribware nya taa mɔ eyɛɛ pɛɛɛ, hareɛ amɔ ɛ gye mɔ nkpa-rɔ bɛɛɛ mɔ lowi-ro ooo bɔ sa a Kristoo nya kenyarɛ dabɛ.

²¹ A lɛɛ feyɛ Kristoo wore kpen ne n te bɔ sa. Ne mɔ-o mɔ ya wu, mɔ ɛ nya nkpa sqsɔ ne m bware n kyonj mfɛɛ a mmɔ-o.

²² Sɛɛ n kyena na n dɛɛ waa kusunj sa Kristoo, na n nya asɛsɛ bweɛtɔ sa mɔ neɛ, bɛɛɛ n wu neɛ ooo, monj nyi.

²³ Nkpa ooo, lowi ooo, mọ e kpa. Amaa mọ e yorowe feye n lee nkpa mo-ro yo Kristoo ase. Amo e gye ne weete a bware neene.

²⁴ Amaa mone se-o, mo ite e gye ne a bware.

²⁵ Aneji ne a bware bo sa mone-o se-o, mo e kore a n gyi feye mo e kyena mone ase a m bo yo, na ji nya kya mone-ro a mon' dan kokoregyi-ro, na mone akato gyi Kristoo awuye kakyena-o-ro.

²⁶ Aneji se-o, mo ya ba mone ase, bo lee mo se-o, mone akato i gyi, na mon' kyoro Kristoo Yeesuu.

²⁷⁻²⁸ Mone feraa, keto kema a ya waa mo gbaa ooo, mon' dee kyena feye Kristoo awuye-o, aneji ne a bware bo sa Kristoo kunu si aseji timaa-o. Ne mone ya taare waa mfaane feraa, haree gbaa mo ya nya mo eyee ba bo ka mone kana, beee mon nya ooo, mo i nu feye mone de kana konko mone yere-ro kenken, ne mone a waa kana mone e ko mone e sa Wuribware a kasejiti-o, na mone mon sere mone adon. Aneji se-o, Wuribware e gye ne o ba amo-o a o bo kaapo mone adon-o neene feye bo maa nya nkpa na kuyure ne a mon de kee-o, amaa mone feraa, mone e nya aneji a nkpa na kuyure-o.

²⁹ Keto se ne mo e towe amo-o peee-o e gye feye, a mon gye feye Wuribware a sa mone kpa wore nee feye mon' dee kore Kristoo gyi. Amaa o bee sa mone kpa nee feye mon' dee kperi Kristoo si ju aseji.

³⁰ O tee mone nee feye mon' bo ko oko ne mone a dee ju feye n dee mo e ko, ne mone i nu feye n san mo e ko emo mbeyo-mo-o.

2

Mon' kee aneji ne Kristoo a baa mo eyee kaase-o

¹⁻² Mbeyo-mo mo kosobee-ana, mo e kore a n gyi feye mone i sure si feye mone a gye Kristoo ase-o se-o, o kya mone-ro, ne mo kekpa ne o kpa mone-o e sa mone wore. M bee mo e kore a n gyi feye mone e towe feye mone aa Wuribware a kufwiije timaa-o de kana, ne mone e kpa mone kosobee-ana, ne mone i su bamo se. Amo e gye aneji feraa, mon' waa ato mo, na mo akato nya gyi feye mone de kana, ne mone mfeere gye nkono, ne mone e kpa abee aseji.

³ Mone ko ma kan waa keto ne ke e kaapo feye o kpa kenya a o sa mo eyee, na o kaapo mo eyee-o. Okema baa mo eyee kaase mo kosobee ase, na o dee fa feye mo beeko bo mo.

⁴ Okema a waa keto ne ki i gyi mo wore akato-o, amaa o waa keto ne ki i gyi mo kosobee gbaa akato-o.

⁵ Okema a sa a mo mfeere waa feye Kristoo lee-o. Feye aneji ne baa kyore Kristoo kunu si aseji waa kilin mo-ro-o,

⁶ "Keto kema-ro, o du nee feye Wuribware-o.

Amaa mo-o mo mon waa mo mfeere feye o ba mo fonfon elen

na o bo sa a mo aa Wuribware dee kii kokonko.

⁷ Keto ne o waa-o e gye feye o baa mo eyee kaase nee,

ne o taa dimaadi koyoworegyi,

ne oo kii nyin kpase,

ne o waa feye oko kenya-o.

⁸ Haree mo a bo kii sese dimaadi-o,

ne o baa mo eyee kaase bo bu Wuribware kpa kema se.

Haree amo a gye mo lowi ne Wuribware a kpa-o

ne nkee oo wu kiyi kpare-abee-ro se.

⁹ Amose-o ne Wuribware a sa mo kedabe

ne ko ky o kedabe kema-o.

Ne o sa mo kenya

ne ko ky o kekema-o.

¹⁰ Aneji se-o, bamo ya nu Yeesuu kenya se,

amo keto kema na okema ne o bo soso

na sweere mo se na sweere-o kaase-o

i kpuni anurii mo ayaa-ro.

¹¹ Na bamo peee faa-ro towe feye

Yeesuu Kristoo e gye bamo nyanpe,

na bo kyoro mo se Wuribware."

Mone du nee feye kiferi ne ke e lanje-ro kibugyii-ro-o

12 Amose-ɔ, mo anyare timaa, a tiri feye haree mo a mon bo mone ase-ɔ gbaa, mon' dee kya se bu mo feye anen ne mone a bu mo san ne m bo mone ase-ɔ. Mon' dee bu Wuribware, na mon' sere mo, na mon' dee waa asun kenken sa mo, na mon' nya kaapo feye ɔ kyɔ morɔwe mone.

13 A lee feye Wuribware e gye ne ɔ waa kusun kema mone nkpono-ro. Mo e gye ne ɔ sa ne mone nkpono e kpa mo kusun-o kowaa, ne mo gbaa e kya mone kemo kowaa-ro.

14 Mon' waa keto kema na mone ma tee, na mone ma gyiiri ikii.

15-16 Mfaanee ne mone e taare a mon' lee eboye-ro, na oko ma taare poro mone, na mon' kii Wuribware mo gyi-ana ne bo mon' de eboye, ne bamo nkpono-ro a fwiiri-o. Mone a te ndoo a kaye mo-ro a asese ne bo de mfeere boye na apo-o-ro-o si-o, mone e gye ne mon' kra abwaresej ne a sa nkpa na kukyure ne a mon' de kee-ɔ-ro, na mon' bo kaapo anen a asese-ɔ. Mone e gye ne mon' lanje-ro feye anen ne kiferi e lanje-ro kanye-o. Mone ya waa mfaanee feraa, mone se-ɔ, mo e taare a n kaapo mo eyee Kristoo akato-ro kake nsi ne ɔ bee o kinji a ɔ ba-ɔ, na a kaapo feye mo, Pɔɔl, mon' sun kusun kenken sa mone bo twee.

17 Mone Kristoo kokoregyi ne mone de-o du nee feye mone a de kabo mone e mo mone e lanje Wuribware-ɔ. Ne Wuribware e kpa feye n wu mfee, a bo mo kane, a lee feye mo ya wu, mo nkpa du nee feye nta ne baa twiiri wee kabo ne bo de bo lanje Wuribware-ɔ se-ɔ.

18 Anen dee ne mone gbaa, mon' sa a a waa mone kane, na mone akato gyi feye mo-ɔ.

Timotii na Ipafradiitus

19 N de temaa feye ane nyanpe Yeessu e sa kpa na n sun Timotii mone ase nke mfenem-ro, na ɔ nya bo towe mone asen gywii mo, na wore nya nya mo.

20 Mo wore e gye sese ne mo mfeere du feye mo lee-o. Ne kasentij si mone asen mo tiri mo bweeto.

21 Amaa bamo ne baa san-ɔ feraa, Yeessu Kristoo asen mon' tiri bamo, amo amo ne a gye bamo lee-o wore kpen.

22 N nyi feye mone fɔnɔn kyɔ mone nyi anen ne Timotii du-o. Mo aa mo a waa asen timaa-o kotowe kusun nee feye sese na mo gyi-o.

23 Amose-ɔ, n de temaa feye mo ya nu keto ne ke e ba mo se-ɔ, mo i sun mo na m bo kyonwe mone ase.

24 Amaa mo e kore a n gyi feye keto ma kyee, ane nyanpe e sa mo kpa feye m ba mone ase.

25 Mbeyomɔ mo e fa feye a tiri feye m ba ane kosobee Ipafradiitus bo kyonwe mone. Mo aa mo ya waa kusun, ne ane gye Kristoo kusun-o-ro asoogyaa, ne mone a taam mo feye mone kaboo sun bo kyonwe mo ase, na ɔ dee kya mo-ro san kema ne a tiri mo-ɔ.

26 Mbeyomɔ keto se ne n de mo mo e kyonwe mone-ɔ e gye feye o nyinji mone bweeto. Aa taara mo bweeto feye mone a nu feye ɔ lo.

27 Kasentij si feraa ɔ lo haree o dee a o wu. Amaa Wuribware a nu mo ewee na n gbaa mo ewee. Bo lee feye ɔ de wu nee, weete mo i su a m bo tii mo aworefo ne mo i gyi tiikpa mfee-ɔ se.

28 Amose-ɔ mo akato a gyi feye mo a de mo mo e kyonwe mone, a lee feye mone ya bee nu mo, mone akato i gyi, na bo lee anen se-ɔ, a sa a mo asen ne mo i nu-o kwaase.

29 Amose-ɔ mon' kore mo kakatogyi-ro, na mon' sa mone nyanpe Kristoo anse na kusun. Anen a asese ne bo du feye mo-ɔ bware feye mon' bu bamo.

30 A lee feye ɔ waa siraa feye o wu a ɔ bo sa Kristoo a kusun-o. Ne kasentij mo a ba a ɔ bo kya mo-ro anen ne mone fɔnɔn gbaa maa taare a mon' kya mo-ro-ɔ, ne oo dee a o wu.

3

Anen ne Pɔɔl a yii bamo ne ba tenje atweetu-o si-o

1 Mo kosobee-ana, pwee na n dee towe mo asen-ɔ bo gye kee-ɔ, mo e towe a n gywii mone feye bo lee anen ne mone gye ane nyanpe asese-ɔ se-ɔ, mon' sa a mone akato gyi. Keto maa taara mo feye m bee kyoree keto ne mo a kyɔ kyoree bo kyonwe mone-ɔ, a lee feye a kun mone, na a lee mone lee eboye-ro.

2 Mo i yii mone se feye mon' sa Yudaa awuye ko ne mo e tee bamo e igyono na eboye awaapo na nyowore atenjepo-ɔ se. Bamo ne bo ye a tiri feye bo tenje Kristoo awuye peee atweetu-o ne n de.

3 An e gye ne ane e taare a ane towe feye baa tenje ane atweetu kasentij, n gye bamo, a lee feye ane feraa Wuribware a kufwiije timaa-o e gye ne ɔ kya ane-ro, ne ane i sun Wuribware ane nkpono-ro kasentij-no-o. Amose-ɔ, ane maa kyoro ane eyee bo lee keto ne baa waa ane nyowore-ɔ se. Amaa ane e kyoro Kristoo. Mo ne ane e sa kedabe.

4 N dee mo e kpa nee, bo lee mo kayowore se-ɔ, mo e taare a n kyoro mo eyee, a lee feye n de keto se ne n kyoro mo eyee-ɔ kyon sese kema.

⁵ Mɔn' nu. Bamɔ a kɔwɛ mɔ-ɔ, kake buruwasepɔ-ɔ nɛ baa tɛn mɔ kɔtwɛtu. Isireeliinyi ɛ gyɛ mɔ. Nɛ mɔ a lɛɛ Benyamɪn a kasu-o-ro. Mɔ akowɛpɔ gyɛ Heebrii awuye kasɛntɪn nɛɛ. Nɛ mɔ a gya anɛ mbraa nɛ Wuribwarɛ a sa anɛ Yudaa awuye-o si feyɛ anɛn nɛ Farisii awuye-o a gya sɛ-ɔ.

⁶ Nɛ mɔ a kpa Wuribwarɛ a mbraa amɔ asɛn bweɛtɔ, hareɛ mɔ a waa asɔrɛɛ awuye awɔrɛfɔɔ. Nɛ mɔ a gya mbraa amɔ sɛ pɛɛɛ anɛn nɛ ɔkɔ maa taarɛ a ɔ pɔrɔ mɔ feyɛ ma gya mmɔ sɛ-ɔ.

⁷ Amaa san-ɔ n dɛɛ ɪ yɛ amɔ pɛɛɛ gyɛ asun timaa nɛ a prɛ Wuribwarɛ-ɔ, amɔ mɔ mbeyɔmɔ fɛraa mɔ a taa nɛɛ feyɛ mɔ a waa bɔ twɛɛ nɛɛ, a lɛɛ feyɛ n gya Kristoo si.

⁸⁻⁹ A lɛɛ feyɛ ɪ nyi feyɛ mɔ i nyi mɔ nyanpɛ Kristoo Yeesuu, a kyɔ kayɛ mɔ-rɔ kɛtɔ kɛmaa. Kasɛntɪn, bɔ lɛɛ mɔ sɛ-ɔ, kɛtɔ kɛmaa nɛ n dɛɛ n de-o a fɔ. Nɛ mɔ a taa amɔ feyɛ a gyɛ igyini nɛɛ, na ɪ nya bɔ gyii Kristoo, na ɪ kii mɔ sɛsɛ. Ma lɛɛ taarɛ a n tɔwɛ feyɛ n gyɛ sɛsɛ timaa bɔ lɛɛ anɛn nɛ mɔ a gya Wuribwarɛ a mbraa-ɔ sɛ-ɔ sɛ. Amaa mɔ kɛsɛsɛ timaa-o a lɛɛ Wuribwarɛ asɛ nɛɛ. Kɛtɔ sɛ nɛ n de kɛmɔ-ɔ ɛ gyɛ feyɛ mɔ ɛ kɔrɛ Kristoo mɔ i gyi.

¹⁰ Kɛtɔ nɛ mɔ ɛ kpa-ɔ ɛ gyɛ feyɛ n gyii Kristoo, na ɪ nya keyaalen nɛ Wuribwarɛ a ba bɔ kyinjɪ Kristoo lɛɛ lowi-ro-o kɔkɔ. Nɛ mɔ ɛ kpa a ɪ nɪ asɛn nɛ Kristoo a nɪ-o, na ɪ wu feyɛ anɛn nɛ oo wu-o.

¹¹ Na Wuribwarɛ ya sure, na ɔ sa a ɪ gbaa n kyinjɪ lɛɛ lowi-ro yɔ nkpa-rɔ.

Kristoonyi kakyɛna-rɔ du nɛɛ feyɛ mɔ a sɛrɛ ɛnan-ɔ

¹² N gyɛ sa nɛ ɪ yɛ mɔ a kyɔ nya atɔ mɔ pɛɛɛ nɛɛ bɛɛɛ mɔ a kyɔ kii sɛsɛ timaa lowɛ nɛɛ. Amaa m maa ɛnan sɛ kɛnkɛn, na ɪ nya gya atɔ mɔ pɛɛɛ kra, na a kii mɔ lee feyɛ anɛn dɛɛ nɛ Kristoo Yeesuu a kra mɔ, nɛ ɔ sa nɛ mɔ a kii mɔ sɛsɛ-ɔ.

¹³ Mɔ kɔsɔbɛɛ-ana, mɔn' fa feyɛ mɔ a kyɔ nya atɔ mɔ nɛ mɔ ɛ kpa-ɔ. Amaa kɛtɔ nɛ mɔ ɛ waa-ɔ ɛ gyɛ feyɛ n tan amɔ nɛ mɔ a yɔwɛ bɔ sii kamɛɛ-ɔ pɛɛɛ sɛ, na ɪ nɪwɛɛnan kɛnkɛn gya amɔ nɛ a bɔ akatɔ-rɔ-ɔ.

¹⁴ N sɛrɛ ɛnan sɛ mɔ ɛ yɔ kɛɛ nɛɛ, na ɪ ya nya kɛtanɛbu. Kɛmɔ ɛ gyɛ feyɛ Wuribwarɛ tɛɛ mɔ feyɛ m bɔrɔ Kristoo Yeesuu si ya kyɛna mɔ asɛ sɔsɔ.

¹⁵ To, anɛ pɛɛɛ nɛ anɛ mɔn lɛɛ anɛ gyɛ nɪaagyɪ kɔkɔrɛgyɪ-o-ro-o sure kɛtɔ nɛ mɔ a dɛn tɔwɛ mɔ-ɔ sɛ. Nɛ ɔkɔ mɔ ɛ ma sure si, Wuribwarɛ ɛ gyɛ nɛ o lee-ro, na ɔ bɔ kaapɔ mɔ.

¹⁶ Kanɔ nkɛmaa ooo, mɔn' sa a anɛ dɛɛ gya ɛkpa nɛ anɛ a kyɔ gya sɛ bɔ fɔ mbeyɔmɔ-ɔ sɛ.

¹⁷ Mɔ kɔsɔbɛɛ-ana, mɔn' kase mɔ-rɔ. Na mɔn' kase bamɔ nɛ bɔ gya anɛ tɔkaapɔ a ɛkpa-ɔ sɛ-ɔ-rɔ.

¹⁸ Kɛtɔ sɛ nɛ mɔ ɛ tɔwɛ amɔ-ɔ ɛ gyɛ feyɛ anɛ bɔkɔ bɔ-rɔ nɛ bamɔ kakyɛna-rɔ ɛ kaapɔ feyɛ bɔ mɔn sure anɛ atɔ kɛkaapɔ-ɔ sɛ. Baa kine kunu asɛn nɛ anɛ ɛ kaapɔ bɔ lɛɛ Kristoo kuwu kiyii kpare-abɛɛ-rɔ-ɔ sɛ-ɔ. Mɔ a kyɔ tɔwɛ bamɔ asɛn gywii mɔnɛ iluwɪ bweɛtɔ. Amaa mbeyɔmɔ n de akuyuku nɛɛ mɔ ɛ tɔwɛ mɔ i gywii mɔnɛ.

¹⁹ Bamɔ nkpa kɛɛ-ɔ, ba yɔ awɔrɛfɔɔ dɛɛkpa-rɔ nɛɛ. A lɛɛ feyɛ ba kpa ateese bɔ kyɔ anɛn nɛ ba kpa Wuribwarɛ-ɔ. Atɔ nɛ weetee bɔ pɛere-o, nɛ bamɔ fɛraa ba kaapɔ eyɛɛ amɔ sɛ. Kayɛ mɔ-rɔ atɔ wɔrɛ asɛn mfɛɛrɛ nɛ bamɔ fɛraa ba fa.

²⁰ Amaa anɛ fɛraa anɛ gyɛ Wuribwarɛ sɛ agyɪ nɛɛ, nɛ anɛ gywii anɛ ɔmɔrɔwɛpɔ na nyanpɛ Yeesuu Kristoo kɛlɛɛ sɔsɔ ba-ɔ.

²¹ Mɔ ya ba, o kyuruwi anɛ nɪɔwɔrɛ mɔ nɛ m mɔn bɔ lɛn-ɔ, na ɔ bɔ buruwi nɪɔwɔrɛ nɛ n tɔrɛ sɛ, nɛ ɪ kɛn eyɛɛ feyɛ mɔ lee-o. Keyaalen nɛ ɔ ba a ɔ bɔ waa amɔ-ɔ dɛɛ nɛ ɔ ba a ɔ bɔ baa atɔ pɛɛɛ mɔ kaase.

4

Mɔn' yɛrɛ kɛnkɛn feyɛ Kristoo awuye-o

¹ Amɔsɛ sɛ-ɔ, mɔ kɔsɔbɛɛ-ana nɛ mɔ ɛ kpa mɔnɛ asɛn bweɛtɔ, nɛ mɔ ɛ kpa mɔnɛ kɛbɛɛnɪ, nɛ mɔnɛ kakyɛna-rɔ bɔ mɔ kɔnɛ, nɛ ka sa nɛ mɔ ɛ kaapɔ mɔ eyɛɛ-ɔ, ɪ yɛ, mɔn' yɛrɛ anɛ nyanpɛ a kɛbɛgya-ɔ sɛ kɛnkɛn.

² Mbeyɔmɔ, mɔ ɛ kɔrɛ mɔnɛ akyyɛ, fɔ Yodiya na fɔ Sintikee, nɛɛ feyɛ mɔnɛ a tɛɛ mɔnɛ gyɛ sɛsɛ na mɔ kɔwɛbɛɛ anɛ nyanpɛ a kɔkɔwɛbɛɛ-ɔ-rɔ sɛ-ɔ, mɔn' waa kanɔ.

³ Nɛ m bɛɛ mɔ ɛ kɔrɛ fɔ Sisigoo (fɔ kɛnyarɛ kaase ɛ kaapɔ feyɛ Narebɛɛpɔ-kasɛntɪn) feyɛ fɔ kya akyyɛ-ɔ-rɔ, a lɛɛ feyɛ baa waa kusun kɛnkɛn sa nɛ asɛsɛ a nu asɛn timaa-o. Sɔsɔ nɛ Wuribwarɛ de wɔrɛ kɔ nɛ ɔ kyɔrɛɛ bamɔ nɛ ba nya nkpa na kukyure nɛ a mɔn de kɛɛ-ɔ anyarɛ waa-rɔ. Akyyɛ amɔ na Kɛlɛmɛns na bamɔ nɛ mɔ aa bamɔ a waa kusun-o anyarɛ bɔ wɔrɛ amɔ-rɔ.

⁴ Mɔn' sa a mɔnɛ akatɔ gyi san kɛmaa, a lɛɛ feyɛ mɔnɛ gyɛ anɛ nyanpɛ Kristoo asɛsɛ nɛɛ. M bɛɛ ɪ yɛ, mɔn' sa a mɔnɛ akatɔ gyi.

⁵ Mɔn' sa a ɔkɛmaa nɪ feyɛ mɔnɛ a yuri mɔnɛ eyɛɛ. A san kɛfwɛɛ, anɛ nyanpɛ i kinɪ a ɔ ba.

⁶ Mone ma sa a kotoko asen tɔraa mone. San kɛmaa ne mone e kore kebwarekore-ɔ, mon' sa Wuribware anse.

⁷ Mone ya waa amo-ɔ, Wuribware e sa mone mo kayeeyuri. Mo kayeeyuri-o kyɔ bweeto haree gbaa ane maa taare a ane nu kamɔ kaase lowe. Ka kyena mone nkponɔ na mfeere-ɔ, na mon' nya kya se kii Kristoo Yeessu ase.

⁸ Mo kosobee-ana, nkee mon' dee fa ato timaa ne a de kenya-re-ɔ mfeere na ato ne a gye kasentij, ne a sa sese kedabe, ne a bware, ne a mon de iyisi, ne a gyi akato, ne a sa ne ba kyoro sese-ɔ.

⁹ Na mon' dee waa ato peee ne mo a kaapo mone, na amo ne mone a nu feye mo a waa-ɔ. Na kayeeyuri sapo-ɔ Wuribware gya mone kamee.

Paul a sa bamo anse feye bamo a ke mo ato-ɔ

¹⁰ Mbeyomɔ, mone a bee sa ne mo kakyena ne n te bo sa Wuribware-ɔ a waa kone, a lee feye mbeyomɔ mone a bee kaapo anen ne mone e kpa mo asen-ɔ. N nyi feye mone e kpa mo asen san kɛmaa, amaa aa kyee feye mone a nya kpa bo kaapo feye mone e kpa mo asen.

¹¹ N gye kotoko ne mo e kpa-ɔ se ne mo e tawe amo-ɔ, a lee feye n nyi feye keto kɛmaa ne n de-o a baare sa mo.

¹² San ko, mon de seye, san ko mo, n de ato bweeto. Ton kɛmaa ne m bo san kɛmaa-ɔ, n nyi anen ne mo e kra mo eyee-ɔ. Haree mo ya nya gyi kpone, beee akon i de mo ooo, a bware. Haree n de bweeto, beee n de kafwee ooo, a bware.

¹³ A lee feye Kristoo e gye ne ɔ sa mo keyaalen ne, keto kɛmaa ya to mo, ne mo e taare n de keyaalen-ɔ, mo i gyi kemo se.

¹⁴ Amaa mone a waa ato feye mone a kya mo-ɔ san ne asen a to mo-ɔ.

¹⁵ Mo aa mone peee nyi damenanse feye san ne ane a lee Yeessu kunu si asen timaa-o kotawe mone Makedoniya sweere se-ɔ, ne baa gya mo lee mfen-ɔ se, mone dooo e gye asoree awuye ne mone a kya mo-ɔ. San amo-ɔ, mone ya nya kotoko, mo dee mo ya nya, ne mo ya nya nyure, mone dee mone ya nya.

¹⁶ Kasentij si, san ne m bo Tisalonikaa man-ɔ, ne keto a tiri mo bweeto-ɔ, mone e gye ne mone a kya mo-ɔ iluwi kana nko.

¹⁷ A mon gye feye m bee mo e kpa a mon' sa mo atanne nee. Keto ne ki gyi mo akato-ɔ e gye feye san kɛmaa ne mone e sa mo kotoko-ɔ, Wuribware e sa ne mone kapotee ne o de ɔ sa mone sosoo i tii si.

¹⁸ Amose-ɔ mo e kpa a mon' nu feye keto ne mo a nya lee mone ase-ɔ gbaa kyɔ keto ne ki tiri mo-ɔ. Mo a nya keto ne mone a taa sa Ipafradiitus na ɔ bo kyonwe mo-ɔ. Aa baare sa mo. Keto ne mone a bo kyonwe mo-ɔ du nee feye alonho ne a bo kone, ne a gyi Wuribware akato, ne ɔ kore-ɔ.

¹⁹ Ne kotoko e bo-ɔ ne ki tiri mone, Wuribware e den ɔ sa mone, a lee feye nyure ne ane a borɔ Kristoo Yeessu si nya-ɔ kyɔ bweeto.

²⁰ Mon' sa a ane se Wuribware nya kedabe na wuraa nsu peee. Ameye.

²¹ Mo e ka mone kɛmaa ne ɔ gya Kristoo Yeessu si-o kana. Ane kosobee-ana ne bo bo mo ase-ɔ peee mo e ka mone kana.

²² Wuribware ase ne bo gye Roma owure dabɛ a lon-ɔ-ɔ awuye-o na Wuribware a ase ne bo tii si bo bo mfee-ɔ e ka mone kana.

²³ Mo e kore kebwarekore feye ane nyanpe Yeessu Kristoo yure mone. Ameye.

Kolosii awuye **Wore ne Pɔɔl a kyoree bo kyonwe Kolosii man-na Kristoo awuye-o**

1-2 Mɔ, Pɔɔl, ne Wuribware a lee mɔ feye η kii Kristoo Yeessu a ayaa-ro ayerepɔ-o ɔko na ane kosobee Timotii e gye ne ane e kyoree wore mɔ ane e kyonwe Wuribware aseɛe ne mone te Kolosii man-na, ne ane aa mone a yere Yeessu Kristoo kokɔoregyi si kii akowebɛɛ-o. Mɔ e kore kebwarekore feye ane se Wuribware yure mone, na ɔ sa mone kayeyuri.

Anen ne Pɔɔl a kore kebwarekore sa bamo-o

3 San kemaa ne ane e kore ane nyanpe Yeessu Kristoo mɔ se Wuribware kebwarekore-o, mone se-o ane e sa mɔ anse.

4 A lee feye ane a nu anen ne mone e kore Wuribware mone i gyi-o, na anen ne mone e kpa Wuribware aseɛe asen-o.

5 Keto se ne mone e waa amɔ-o e gye feye mone gywii keto timaa ne Wuribware a taa bo beya sosɔ gywii mone-o nee. San ne ɔko a tawe Wuribware kasentij-o gywii mone-o, ne mone a nu amɔ asen.

6 A sen timaa bo lee Yeessu kunu si mɔ deɛ e gye ne a sanje-ro a yo sweere mɔ se ton kemaa, ne a baa nyure. Anen deɛ ne aa kya se sa mone nyure mone kakyena-ro lee haree kake ne mone a nu asen-o, ne mone a nu kaase, ne mone a sure si feye kasentij ne Wuribware a ηu mone ewɛɛ.

7 Ipafras ne ane e kpa mɔ asen bweeto-o ase ne mone a suye amɔ-o lee. Ane aa mɔ e gye ne ane e waa kusun konko ane e sa Kristoo. Ne ane e kore mɔ ane i gyi mɔ kusun ne o kperi mone se o waa ɔ sa Kristoo-o-ro.

8 Mɔ ya tawe kekpa ne Wuribware a kufwiije timaa-o a sa mone-o asen gywii ane.

9 Amɔse-o lee haree kake ne ane a nu mone asen-o, ane mon tee yowe kokore kebwarekore sa mone. Keto ne ane gye ηkpe ane e kore-o e gye feye Wuribware a kufwiije-o sa mone kanyiasen, na mon' nya nu keto ne ke e pre mɔ-o kaase lowe.

10 Mfaane ne mone kakyena-ro i baare a ka sa ane nyanpe kpa kemaa se, na mɔ akato gyi ane se, na mon' nya kyena kakyena ne ka sa a mon' deɛ waa kedamenanɛ, na mone Wuribware kigyii waa kokyo bo tii si-o.

11 Nyɔsepo-o ane e kore kebwarekore ne feye Wuribware taa mɔ keyaalen dabe-o bo sa mone keyaalen, na mon' nya taare nyite awɔrefɔ kemaa ne mone i gyi bo lee anen ne mone gya Kristoo a ekpa-o se-o se.

12 Amɔ-o ya ba anen feraa, mone e ba kakatogyi a mon' bo sa ane se Wuribware anse, a lee feye ɔ sa ne mone a fo feye mon' yo mɔ ase. Na mon' ya nya atɔ timaa ne ɔ taa bo beya, na ɔ bo sa mɔ aseɛe mfen ne mɔ kelanjerɔ e lanje-ro-o.

13 A lee feye keto ne ɔ waa-o e gye feye Wuribware a lee ane lee kibugyii ne ki de ane keyaalen-ro, ne ɔ sa ne ane a tii mɔ gyi ne ɔ kpa mɔ asen bweeto-o kuwure-o si.

14 Ane deɛ ane gye ɔbɔnsam anya nee, ne Kristoo a kore ane lee ɔbɔnsam ase, ne ane a nya ane eyee, ne ɔ sa ne Wuribware a taa ane ebye bo ke ane.

Anen ne Kristoo du-o na keto ne ɔ waa sa ane-o

15 Ane ya den ηu Kristoo,
amɔ ane a ηu Wuribware
ne ɔko mon tee ηu-o nee.

Mɔ a gye Wuribware mɔ gyi wore kpen-o si-o,
mɔ e den o gyi keto kemaa
ne Wuribware a twee-o se kuwure.

16 Mɔ se ne Wuribware a borɔ
twee keto kemaa ne ane kee-o
na keto kemaa ne ane mon kee-o
ne ke bo sosɔ na kaase-o.

Wuribware mbɔɔ ne ɔ sa bamo
keyaalen eworese eworese-o gbaa,
mɔ se ne Wuribware a borɔ twee bamo.

Kasentij si mɔ se ne Wuribware a borɔ twee keto kemaa,
ne ɔ taa amɔ pɛɛɛ bo sa mɔ.

17 O te pweɛ ne Wuribware a deɛ twee keto kemaa.
Mɔ e gye ne ɔ deere keto kemaa se,
ne ɔ sa ne a du kyekyee.

18 Kristoo amò e gye asòrèe kuɲu.

Asòrèe awuye du nee feye
bamò a gye mò kayowàrè-ò,
a lee feye mò ya lee asòrèe kaase.
Mò ya bee gye ñkpeee kyinɲi lee lowi-ro,
ne mò wòrè e gye ne o kii ketò kemaa owure.

19 A gye Wuribware kepre feye
Yeesuu de keyaalɛɲ ne mò, Wuribware fɔɲfɔɲ, de-o,

20 na ò nya ba mò lowi
ne oo wu kiyii kpare-abee-ro se-ò
bò lɔɲɲò Wuribware na ketò kemaa
ne ke bò sosò na sweere-ò keboɲtò-ro,
na ò bee nya baa kayeyuri bamò keboɲtò-ro.

Fò e kpa Wuribware se koyò, amò feraa kòòrè gyi kenken

21 Mòne mfereɛ na awaase boye-ò se-ò, mòne aa Wuribware a ten-ro san kò, ne mòne a kii mò adɔɲ.

22 Amaa mbeyamò feraa Kristoo a taa mò eyee bò sa mòne, ne oo wu bò lɔɲɲò mòne aa Wuribware keboɲtò-ro, na ò nya sa a mon' fò Wuribware akatò-ro, na mòne ñkponò-ro fwiiri, na mòne mon de boye kò, na bò yere amò se porò mòne.

23 Amaa mòne maa taare a mon' yere Wuribware akatò-ro, na mòne ma gyi kepò, amò mòne a kya se kòòrè Kristoo gyi feraa. Na mon' yere kenken feye kidenbee ne ba pwee kemò neene-ò. Na mòne ma sa a òkò lee mòne lee temaa ne mòne de feye mòne e yò Wuribware se, ne mòne asen timaa bò lee Yeesuu kuɲu si-o kunu a sa mòne-ò-ro. Asese eworese eworese kemaa ne bò bò tɔɲ kemaa-ò a nu asen timaa mò. Na mò, Pòl, mò e gye Wuribware keyaafòrè ne mò e tawè asen timaa-o.

Asen kweeròse ne Wuribware a lee bò kaapo-ò e gye feye Kristoo bò ane ase

24 Na mbeyamò mò aworefò mò ne mò i gyi bò lee anen ne mò e waa kusur mò e sa Kristoo-o si-o bò mò kòne, a lee feye mòne se ne mò i gyi amò. Aworefò ne a san, na weete Kristoo gyi-o ne mò i gyi-o. Ketò ne mò e kaapo-ò e gye feye mòne asòrèe awuye e gye mò kayowàrè, ne mòne ne mò i gyi aworefò mò e sa.

25 Mò, Pòl, ne Wuribware a sa ne mò i sun mò e sa asòrèe-ò, ne ò taa abwareseɲ pèee kotòwè gywii asese kusur-o bò sa.

26 Wuribware a ba abwareseɲ mò bò kweerò kenana kemaa se kyee, ne mbeyamò ò bò lee bò kaapo mò asese.

27 Kasenɲi si, ò kra mò mfereɛ feye o lee mò asen kweeròse mò a ò bò kaapo mò asese. Asen mò bò dwii, ne a kpen eyee, ne a gye kaye-ro asese pèee asen. Asen kweeròse mò katin e gye feye Kristoo bò mòne ase, ne mò se-ò mòne de temaa feye mòne e nya kedabe sosò.

28 Amò-ò se ne ane e tawè Kristoo asen ane i gywii asese pèee. Ne ane de kanyiasen pèee ne ane de-o ane i yii asese se, na ane e kaapo òkemaa, na ane nya sa a òkemaa kii Kristoonyi kasenɲi.

29 Amòse se ne m maa se n de keyaalɛɲ dabè ne ò sa mò-ò mò e waa mò kusur kenken-o nee.

2

1 Mò e kpa a mon' ñu anen ne mò a sun kenken sa mòne Kolosii awuye na Lodikiya awuye na bamò ne bò mon tee ñu mò-ò.

2 Mò e waa amò-ò nee na mon' nya nya wòrè, na mon' nya kpa abee asen, na mon' waa kana koɲkò. Mfaanee ne mòne kanyiasen i tii si bò fò san ne mòne i nu Wuribware kanyiasen kweeròse-ò kaase, na mon' kòòrè kamò gyi lowè.

3 Kristoo fɔɲfɔɲ e gye Wuribware kanyiasen kweeròse-ò. Kristoo fɔɲfɔɲ ase ne mòne e taare a mon' nya kanyiasen pèee, na mon' nu Wuribware atò kweeròse-ò kaase lowè. A lee feye a gye atò damenansè na atò timaa nee.

4 Mò e tawè amò-ò mò i gywii mòne nee, na òkò ma nya taa kayeba kanyiasen bò penna mòne.

5 Haree mò a mon bò mòne ase-ò gbaa ooo, mòne asen bò mò mfere-ro. Mò akatò a gyi feye mò a ñu feye mòne yere mòne Kristoo kòkòoregyi-o-ro kenken, na mòne ma yò mfee mòne e ba mfee.

Mon' sa apennapo ne bò de dimaadi kanyiasen-ò se

6 Amòse-ò mòne a tee kòòrè Kristoo feye ò gye mòne nyanpe-ò feraa, mon' gya mò se anen ne a kaapo feye mòne gye mò asese-ò.

7 Na mone gbaa mon' dee nya keyaalen lee Kristoo ase feye anen ne kyii e nya kemo ateesse ke e lee sweere-o, na feye anen ne lon ne baa pwee bo yera afora se-o de keyaalen-o, na anen ne mone a kore keto ne mone a suye lee ane ase-o gyi-o nya tii si, na a waa mone kone.

8 Amaa mon' sa apennapo-o se. Mon' sa asese ne bo de dimaadi kanyiasen na ayeba ba penna mone, na mon' nya kii bamo agyasepo-o se. A lee feye bamo kanyiasen-a mon' lee Kristoo ase nee. Kaa lee ananato ne kaye m-o-ro asese e kaapo-o ase nee.

9 Kristoo ne o bo kii sese dimaadi-o e gye ne o de Wuribware a keyaalen-a psee,

10 ne nkee mo keyaalen a bo kyena mone nkpono-ro. Mo e gye Wuribware a mbao psee ne bo de keyaalen sosoo-o bamo nyanje.

11 Keto ne ko kyoo-o e gye feye Kristoo ya bee tenje mone atweetu. N gye sa ne ny ye mo fonfon ya kra sekan bo tenje mone atweetu. Amaa mo ya lee mone lee mone ebaye-ro.

12 Keto ne ko kyoo amoo-o e gye feye, san ne baa bo mone asuu-o, a du nee feye bamo a pure mone aa Kristoo kegyeranta-ro-o. Anen ne mone a kore gyi feye Wuribware a ba mo elen bo kyinji Kristoo lee lowi-ro si, ne san ne bamo a bo mone asuu, ne mone a kosoo lee nkyu-o-ro-o, a du nee feye mone aa Kristoo a kyinji ba kakyena popwee-ro.

13 San-o mone dee mone du nee feye asese ne baa wu-o. A lee feye mone a dee mone te ebaye-ro-o, a du nee feye mone a wu-o. Amaa Wuribware a sa mone kakyena popwee feye anen ne oo sa Kristoo-o dee. Ne oo taa ane ebaye bo ke ane-o nee.

14 A du nee feye mo a ten asenkparegyi ne a bo Mosis a mbraa wore-o-ro, ne aa kaapo feye ane dee ane gye ebaye awaapo-o. Ne a du feye mo a taa wore-o lee-ro, ne oo da mo bo mera mo kyii kpare-abee-ro-o se-o.

15 Kristoo a wu kyii kpare-abee-ro-o se-o se-o, ne oo ko gyi Wuribware a mbao boye ne bo dee bo de keyaalen sosoo-o se, ne oo kra bamo, ne oo nyere bamo, ne o gye nkpee, na bo gya se, na ipeere de bamo.

16 Amose se-o mone ma sa a oko yere keto ne mone i gyi na kemo ne mone i nuu-o si, na o nya poro mone. Mone bee mone ma sa a oko towe gywii mone feye a tiri feye mon' gya oferi popwee kake gyenkpeese a mbraa-o se-o, beee anen ne mon' bu kukyure kake-o, beee mon' gyi kasu kana ngyanje kema.

17 A lee feye Wuribware a sa Yudaawuye anen a mbraa-o feye bo gya se, na bo nyinji si san kema feye oko e kpa a o ba. Mbrea amoo du nee feye oko kuyayu ne ke gye mo nkpee-o. Mo ne o ba-o, mo e gye Kristoo.

18 Amose-o, oko ya towe feye mon' baa mone eyee kaase, na mon' sun Wuribware mbao ne bo bo sosoo-o, mone ma kan kore gyi, na a kun mone Wuribware se koyo. Sese suyo yere kotoko ne o ye Wuribware a lee bo kaapo mo dee-ro-o si nee ne o towe anen. Ne sese-o e kaapo mo eyee amoo se, amaa mo-o mo mon' gye seye, a lee feye mo mfeere a lee kaye m-o-ro nee.

19 Anen a sese-o a kine Kristoo, ne o mon' lee o tii Kristoo si. Amaa Kristoo mo du nee feye sese kunu-o (ne ane Kristoo awuye-o mo gye mo kayowore.) Abowii na ekyakpa na akyiini e gye ne a de ane kunu-ro bo kya ane nyowore se. Kpa mo se ne Wuribware gya se o sa ne kayowore e dan. Anen dee ne Kristoo e sa ne mo asore e dan.

20-21 To, mone kikii Kristoo akoregyipo a sa ne mone a nya mone eyee lee ananato ne kaye-ro asese e kaapo-o se. A du feye mone a wu Kristoo a lowi ne oo wu-o. Ne emene se ne mone kakyena-ro san ka du feye mone a gye kaye m-o-ro asese-o nee? Mone gya akisitoo bweetoo se. Amoo ako e gye feye, "Mone ma kra keto m-o-ro, mone ma gyi keto mo, mone ma daboro keto mo na kemo-o na kemo-o."

22 Akisitoo mo psee, sese ya gyi amoo beee mo ya nuu amoo, keto a den lowe nee. Sese dimaadi ya sa asese akisitoo mo psee.

23 Akisitoo mo du nee feye kanyiasen bo amoo-ro, a lee feye a len asese ne ba bunje ba sun Wuribware mbao, na ba baa bamoo eyee kaase, ne a sa ne ba waa bamoo eyee aworefooo. Amaa kasentij feraa a mon' de keyaalen asese mfeere boye se na bamoo nyorowe se.

3

1 Amaa mone feraa, mone a nya kakyena popwee. A du feye mone a yawe mone kakyena dedaa-o bo sii kegyeranta-ro, ne mone a kyinji lee lowi-ro feye Kristoo-o. Amose-o, mon' dee kpa ato ne a bo Wuribware se mfen ne Kristoo te kuwuregya se Wuribware kigyise si-o.

2 Mone ma kan taa mone mfeere bo dahnjo kaye m-o-ro ato se, amaa mon' taa mone mfeere bo dahnjo ato ne a bo sosoo-o se.

3 Mone kakyena dedaa-o a wu, ne baa pure kamoo, ne Kristoo a taa mone kakyena popwee-o bo kweero Wuribware ase, ne o deere se neenee o sa mone.

4 Kristoo e gye mfeɲ ne ane kakyena popwɛɛ mɔ ne ane te-ro-o a lee-ɔ. Mɔ kebo kinji lee soso beɛ ba-ɔ, mone e yo mɔ ase, na mɔ kedabe na wuraa-o bo kii mone lee.

Aneɲ ne Kristoo awuye kyena-ɔ

5 Amose-ɔ mon' yowe keborɔgi ne mone deɛ mone bo kemo-rɔ-ɔ bo tweɛ. Amo ako e gye kakyɛkpa na kanyarekpa na ayuseɲ mfeɛɛɛ boye na nyasepee. (Nyasepee mɔ du neɛ feye fo a sun kaye-rɔ ato fo e yowe Wuribware-ɔ.)

6 Wuribwareɛ dun i fwii bamo ne ba waa ato mɔ-ɔ se.

7 Mone kakyena dedaa-ɔ-rɔ, ato mɔ se ne mone a gya.

8 Amaa mbeyomɔ fɛraa, mon' yowe mone keborɔgi boye ne mone de-o, na mone ma lee sa a mone idun fwii, na mone ma lee nya kinjerɲin. Na mone ma lee kisi abee, na mone ma lee sa senja bo kye mone kosobee-ana beee mon' saare bamo.

9-10 Mone ma kan ba abee ayeba. Mon' yowe amo peɛ kowaa, a lee feye mone du neɛ feye sese a bun mɔ aprakeɛ, ne o bunji, ne ɔ taa awaagya popwɛɛ bun-o. Mone akɛmaa a kii sese popwɛɛ ne mone otweɛpo Wuribwareɛ maa se o kyurowi mone, na mon' nya lee Kristoo san kɛmaa mɔ. Mfaaneɛ ne mone e yere se, na mon' bo gyii mɔ lowe.

11 Mone a maa se mone i kyurowi, na mon' nya kii feye Kristoo-o si-o, a kaapo neɛ feye Kristoo awuye peɛɛ ta. Oko mon lee ɔ kwɛɛ. Griiki awuye mon kwɛɛ, ne Yudaa awuye kwɛɛ, ne bamo ne ba tenɲe atweɛtu-o mon kwɛɛ, ne bamo ne bo mon tenɲe-ɔ kwɛɛ. Hareɛ sweɛɛ ko se asese na oko se asese ooo, beee mone senja gye okonko beee ɔ mon gye ooo, beee bo gye anya beee bo gye agyi ooo, oko mon lee ɔ kwɛɛ. Amo Kristoo wore e gye ne ɔ kyɔ bamo kɛmaa. Kristoo bo bamo peɛɛ ase.

12 Mone gye asese ne Wuribwareɛ a lee feye mon' kii mɔ lee-o neɛ. Ne ɔ kpa mone asen bweeto. Amose se-ɔ mon' deɛ waa ato kpɛyaa. Mon' ɲu abee ewee, na mon' waa mone beeko-ana kedamenanɲe. Na mon' deɛ baa eyee kaase sa abee. Na mon' deɛ bu ato, na mon' waa kanyite.

13 Oko ya waa fo kɛmaa kesen ko, fo ma benɲaa mɔ. San kɛmaa ne oko ya waa fo asen, fo taa mɔ ebɔye bo ke mɔ. Mon' taa bokɔ ebɔye bo ke bamo feye anen ne ane nyanɲe a taa mone lee bo ke mone-ɔ.

14 Keto ne ke beɛ ki tiri-o e gye feye mon' deɛ kpa abee asen, a lee feye kekpa e gye ne ke e sa ne asese e waa kan konko lowe.

15 Kristoo a tee mone feye mon' bo kyena kayeeyuri-ro, na mon' waa kan konko-ɔ se-ɔ, mon' waa keto kɛmaa ne ɔ towe-ɔ, na o yuri mone ɲkponɔ. Na mon' sa mɔ anse san kɛmaa.

16 Kristoo asen-ɔ de ato timaa amɔ-rɔ. Ne mone ya sa ne aa sii mone ɲkponɔ-rɔ mone e taare a mon' ba kanyiasen bo kaapo abee anen ne mone e waa kedamenanɲe-ɔ, na anen ne mone i kine ebɔye kowaa-ɔ. Na mon' ba ilin eworese eworese bo kyoro Wuribwareɛ. Na mon' sa a keto ne mone de mone e sa Wuribwareɛ anse-ɔ a lee mone ɲkponɔ-rɔ.

17 Amose-ɔ keto kɛmaa ne mone e waa-ɔ beee mone e towe-ɔ, mon' waa kemo, na mon' towe kemo, ane nyanɲe Yeessu kenyaɛ-rɔ. Na mon' borɔ Yeessu si bo sa ane se Wuribwareɛ anɲe.

18 Akyee ne mone a waareɛ-ɔ, mon' deɛ bu mone akuri. Anen e gye ne a bware feye Kristoo akyee waa.

19 Anyare ne mone mɔ mone a waareɛ-ɔ mɔ, mon' deɛ kpa mone aka asen, na mone ma waa bamo daa boye.

20 Mone ne mone gye ɲyaagyi-o mɔ, mon' gya mone akowepo nno se kpa kɛmaa se, a lee feye a bware feye Kristoo awuye ɲyaagyi waa anen.

21 Na mone ne mone gye akowepo-ɔ mɔ, mone ma waa keto ne ki i fwii mone agyi idun-o. N gye anen, bamo abaa-rɔ e yore.

22 Mone ne mone gye anya-ɔ mɔ, mon' deɛ bu mone anyanɲe ne bo bo kaye mɔ-rɔ-ɔ kpa kɛmaa se. Mone ma sun bamo akato se wore, amaa mon' lee mone mme-ro bo sun bamo, a lee feye Wuribwareɛ ne mone i sun.

23 Anen se-ɔ kusun kɛmaa ne mone e waa mone e sa bamo-ɔ, mon' lee mone mme-ro waa, na mon' waa mone mfeɛɛɛ feye n gye sese ne mone e waa mone e sa, amaa ane nyanɲe Kristoo ne mone e waa mone e sa.

24 Amo a gye ane nyanɲe Kristoo ne mone i sun-o si-o, mɔ e gye ne ɔ ka mone kokɔ. Mɔ kapoteɛ ne ɔ kpa bo beya mɔ asese-ɔ kako ne ɔ sa mone.

25 Amaa oko ne mɔ-ɔ mɔ ya waa boye, Wuribwareɛ mɔ e ka mɔ ebɔye-ɔ kokɔ, a lee feye o gyi akɛmaa asen neɛneɛ neɛ. Amaa ɔ maa gyi amo kekpa se neɛ.

4

1 Nkee mone ne mone gye anyanɲe-ɔ mɔ, mon' deɛ kra mone anya neɛneɛ, na mone ma waa bamo borokooɲe. Mon' nyinji si feye mone gbaa mone de nyanɲe ne ɔ bo soso-ɔ.

A tiri feye asesε pεεε deε gya asεη mε se

² Mbeyomε mε e tεwe a n gywii monε pεεε feye mon' deε kore kebwarekore. Monε ma di idi. Monε e kore kebwarekore, na mon' sa Wuribware anse.

³ Na mon' kore kebwarekore sa anε gbaa anε feye Wuribware sa a anε nya kpa deε tεwe Kristoo kaseηtin asεη ne Wuribware a lee bε kaapo anε-o. Aa lee asεη amε kotεwe se ne baa tii mε mfee-o.

⁴ Amose-o, mon' kore kebwarekore feye n tεwe asεη amε kpa timaa si, na asesε nya nu amε kaase neεεε.

⁵ Mon' gyii anεη ne monε aa bamε ne bε monη gye Kristoo awuye-o e kyena-o. Na monε ya nya bamε bε gyanηε kafweε, mon' sa seηsa gywii bamε.

⁶ Mon' deε sa seηsa ne ε bε kone-o gywii bamε. Na εko ya bise monε asεη, mon' gyii anεη ne monε e sa mε kanε kpeyaa-o.

Kanaka

⁷ Mbeyomε n de anε kosεbεε timaa Tikikus, ne ε gye asεree εkyarεpo ne anε e kεεre mε anε i gyi-o, mε e kyonηwe monε ase na ε bε tεwe mε asεη pεεε gywii monε. Anε aa mε e gye ne anε e waa anε nyanpe Yeessu a kusun-o.

⁸ Mε i sun mε mε e kyonηwe monε ase neε, na ε nya tεwe anεη ne anε du-o asεη gywii monε, na monε ηkponε nya di monε mme-ro.

⁹ M beε mε i sun anε kosεbεε timaa Onisimus ne anε e kεεre mε anε i gyi-o. O gye monε aye wuye neε. Bamε abεε anyε-o e tεwe ketε ne ke e waa mfee-o a bε gywii monε.

¹⁰ Aristaakus ne ε bε mε ase tiikpa mfee-o e ka monε kanε. Anεη deε ne Maak ne ε gye Bar-Nabas mε kowebeε-o e ka monε kanε. (Monε a kyε nu feye η ye mε ya ba, mon' kra mε damεnanse.)

¹¹ Yosua Yusutus gbaa e ka monε kanε. Mε aa abεε asa mε e waa kusun anε e tεwe Wuribware a kuwure-o asεη. Bamε ne bε gye Yudaawuye-o bweεtε a kεεre Yeessu gyi. Amaa bamε-ro abεε asa amε worε e gye ne mε aa bamε e waa Wuribware a kuwure-o asεη kotεwe kusun mε. Ne bamε ya sa mε kakponεkyε bweεtε.

¹² Monε bεεko asεreenyi Ipafras gbaa e ka monε kanε. Mε gbaa e waa kusun ε sa Kristoo Yeessu neε. San kemaa ε kore kebwarekore kenken ε sa monε feye Wuribware sa a mon' yere-ro kenken kεεre Kristoo gyi feye asesε ne bε bε leη kebwarekun-o-ro-o. O beε ε kore kebwarekore feye mon' ηu ketε ne Wuribware e kpa feye mon' waa-o, na monε ma gyiiri mε asεη ikii.

¹³ Mε fanfan a ηu anεη ne ε waa kusun kenken sa monε Kolosii awuye na asεree awuye ne bε bε Lodikiya man-nε na Hirapolis man-nε-o.

¹⁴ Lukas ne ε gye dokotaa, ne anε e kpa mε asεη bweεtε-o na Deemas e ka monε kanε.

¹⁵ Mon' ka Kristoo awuye ne bε bε Lodikiya man-nε-o kanε. Na mon' beε ka εkyεε Nimfa na Kristoo awuye ne ba gyanηε ba waa asεree mε lan-nε-o kanε.

¹⁶ Monε ya karε worε mε monε asεree-ro, na mon' sa a bε beε karε mε Lodikiya asεree-o-ro mε. Anεη deε ne monε gbaa mon' karε worε ne mε a kyoreε bε kyonηwe Lodikiya awuye-o.*

¹⁷ Na mon' tεwe gywii Aakipus feye ε waa kusun ne anε nyanpe a sa mε feye ε waa-o.

¹⁸ To, ηkeε mε, Pεol, n de mε fanfan kesareε mε e kyoreε asεηkparegyi mε mε e ka monε kanε. Monε ma tan se feye n san n da tiikpa mfee. Wuribware yure monε.

* 4:16 Worε mε a fε neε.

1 Tisalonikaa awuye

Wore gyenkreese ne Pɔɔl a kyoree bo kyonwe Tisalonikaa man-no Kristoo awuye-o

1 Mɔ, Pɔɔl, na Silobaanus na Timotii e gye ne ane e kyoree wore ma ane e kyonwe mone ne mone bo Tisalonikaa man-no, ne mone gye asoree awuye, ne mone gye ane se Wuribware na ane nyanpe Yeessu Kristoo asese-o. Ane e kore Wuribware feye o sa mone nyure na kayeyuri.

Tisalonikaa asoree awuye kokɔɔregyi na bamo asuj timaa

2-3 Sanj kɛmaa ne ane e kore kebwarekore-o, mone se-o, ane e sa ane se Wuribware anse na kusuj, a lee feye ane i nyinji anen ne mone kedamenanse a kaapo feye mone a kɔɔre Wuribware gyi-o si, na anen ne mone kusuj kenkej a kaapo feye mone e kpa ane nyanpe Yeessu Kristoo-o. Na ane bee ane nyinji si feye tɛmaa ne mone de Kristoo-ro-o e sa ne mone yere kenkej mone i gywii mɔ keboba-o.

4-5 Ane kɔsɔbɛɛ-ana, ketɔ ne ke e kaapo feye Wuribware e kpa mone asen, ne oo lee mone feye mon' kii mɔ asese-o e gye feye, sanj ne ane a ba mone ase bo tɔwe asen timaa bo lee Yeessu Kristoo kunju si gywii mone-o, n gye senja kwaa ne ane a den sa, a lee feye ane abwaresej kotɔwe-ro, Wuribware a sa ane mɔ kufwiije timaa-o na mɔ keyaalɛj. Ne o bee sa ne ane a kɔɔre asen ne ane a tɔwe-o gyi bweeto. Ne mone bee mone nyi damenanse feye ane kakyena ne ane a bo kyena mone ase-o a kaapo mone ekpa timaa, na mon' gya se.

6 Anen se-o, mone a kase ane kakyena-ro na ane nyanpe Yeessu lee-o-ro-o. Na awɔrɛfɔɔ demante ne mone bɛɛko-ana amangyi a sa ne mone a gyi-o gbaa ooo, mone a bo kɔɔre abwaresej-o kra-ro. Ne Wuribware a kufwiije timaa-o a sa ne mone akato a gyi.

7 Amɔse-o, ne bamo ne baa bo kɔɔre Yeessu gyi emar ne e ya san e bo mone Makedoniya na Akaya esweere se-o-ro a kase mone Wuribware kokɔɔregyi-o-ro.

8-9 N gye Makedoniya na Akaya esweere se awuye dooo ne, bo lee mone kakyena se, ba nu abwaresej-o. Amaa bee bo lee mone kokɔɔre amɔ gyi-o si, ton kɛmaa awuye a nu amɔ asen. Amɔse se-o ane mon lee ane de mone asen kɛmaa ane e tɔwe, a lee feye asese ne bo bo mfen-o a kyɔ tɔwe anen ne ane a bo tɔwe abwaresej gywii mone, ne mone a kɔɔre amɔ gyi-o asen, na anen ne mone a yɔwe mone ikisi si kegya, ne mone a kɔɔre Wuribware ne mɔ wore e gye kasentij wuye, ne o te bo yɔ nsu pɛɛɛ-o gyi-o,

10 na anen ne mbeyomɔ mone i gywii mɔ gyi ne o lee sɔso a o ba-o. Wuribware mɔ gyi Yeessu e gye mɔ ne oo kyinji lee lowi-ro-o. Mɔ gyi-o dɛɛ e gye ne o ba, na o bo mɔrɔwe ane lee Wuribware a kesebɔgyiri ne o ba a o bo gyiiri abɔyewaapo-o-ro.

2

Pɔɔl asuj waase Tisalonikaa man-no

1 Ane kɔsɔbɛɛ-ana, mone fɔnfɔn a nyu feye ane a bo tɔwe abwaresej gywii mone-o, ane mon tɔwe bo twee.

2 Ne mone bee mone nyi anen ne Filipii man-no awuye a saare ane, ne baa sa ne ane a gyi awɔrɛfɔɔ pwɛɛ ne ane a dɛɛ kyon ba mone ase-o. Ne asese bweeto a kpa feye bo gya ane-o gbaa ooo, Wuribware a kya ane-ro, sa ane nkponɔsɛɛ ne ane a bo tɔwe mɔ asen timaa-o gywii mone, mone aye Tisalonikaa.

3 Asen amɔ mon gye ayeba bɛɛɛ nkɔ mpenna. Ane mon fɔ kpa amɔ kotɔwe-ro, ne ane mon de mfeɛɛɛ bɔye ko ane e ka mone asen ane yera ekpa timaa si nee.

4 Wuribware fɔnfɔn ya deere nyu feye ane gye asese timaa, ne o taare a o taa asen timaa-o kotɔwe kusuj bo waa ane kesaree-ro. Amɔse-o ketɔ ne Wuribware e kpa feye ane tɔwe-o ne ane e tɔwe. N gye ketɔ ne ke e sa a asese kpa ane asen-o ne ane e waa. Amaa ketɔ ne ke e pre Wuribware-o ne ane e waa. A lee feye Wuribware wore e gye ne o nyi sese kɛmaa mfeɛɛɛ, ne o nyi feye n gye ntima bɛɛɛ mbɔye.

5 Anen dɛɛ ne mone bee mone nyi feye sanj ne ane a bo tɔwe abwaresej gywii mone-o, ane mon bo waa mone kanɔrɔkone nee bɛɛɛ ane mon penna mone kpa atɔ na atanɛ. Wuribware ne o bo sɔso-o gbaa nyi feye n gye anen ne ane a bo waa-o nee.

6-7 Mone bee mone nyi feye haree ane a gye asese ne ane bo dwii, ne ane bee ane gye Kristoo a ayaa-ro ayerepo-o se-o, weete ane e taare a ane kɔɔre kotɔko bo lee mone ase. Amaa ane mɔ ane a ba mone ase-o, ane mon bo sun ane e kpa mone bɛɛɛ o kɔ nkyoro nee. Ane a ba-o, ane a baa ane eyee kaase nee feye anen ne trapo i yuri eyee o nyapo mɔ kayaagyi porpwɛɛ-o na anen ne o deere mɔ gyi-ana se-o.

8 Kasentij ane a kpa mone asen-o se-o, n gye Wuribware kunu si asen timaa-o dooo ne ane a kpa feye mon' nu bo lee ane ase, amaa ane a kpa feye ane ten ane nkpa se sa mone bo tii si.

9 Ane kosobee-ana, mone a tan se feye ane a waa ane fonfon kusun ko mpase na kanye, ne ane a nya ane ateese na atanne aaa? Ane a waa anen nee a mone ma nya towe feye ane abwaresej kebotowe-o a taa kekpone bo donjo mone se.

10 Ane nyi feye mone fonfon na Wuribware e yere ane-ro feye, san ne ane a ba mone ase mfen ne mone a bo kore Yeessu gyi-o, ane a kyena kakyena timaa ne ka bware-o, sa ne mone oko mon nya ane kunu si kebeye ko bo poro ane.

11 Ane e fa feye mone nyi anen ne ane a kra mone feye anen ne sese e kra mo gyi-ana-o.

12 Ne ane a bee waa mone wore, ne ane a yuri mone nkpono, ne ane a kaapo mone anen ne mon' waa na mone kakyena-ro gyi Wuribware akato-o, a lee feye mo e gye ne do tee mone feye mon' bo tii mo kuwure-o si, na mon' nya mo kedabe-o koko.

13 Keto se ne ane bee ane e sa Wuribware anse san kema-o e gye feye san ne ane a bo towe abwaresej gywi mone-o, ane a nu feye mone mon nu amo feye sese ase ne aa lee, amaa mone a nu amo nee feye Wuribware ase ne aa lee. Amose-o mone a kore gyi-o si-o, aa kyurowi mone kakyena-ro.

14 Ane kosobee-ana, keto ne kaa waa asese ne bo gya Kristoo Yeessu si Wuribware asoree ne a bo Yudeya swere se-o dee ya waa mone-o. Bo lee feye aworefo ne Yudaa awuye a sa ne baa gyi-o dee ne mone aye awuye a sa ne mone i gyi-o.

15 Yudaa awuye amo ne bo bo mfen-o dee ya mo Wuribware akyaamee oko, ne baa bee bo mo ane nyampe Yeessu, ne kee baa gya ane mo ane lee bamo ase bo kyonwe. Wuribware maa kpa anen ne baa waa-o. Baa waa okema mo borokone.

16 Ne baa gya ane feye ane ma ya towe gywi bamo ne bo mon gye Yudaa awuye-o anen ne Wuribware e taare a o morowe bamo-o. Na Yudaa awuye mo san ba waa ebeye ba donjo abee se ba tii edeada-o se. Ne kee feraa, Wuribware kadunfwii a sii bamo se.

Pool kebekpa bamo kanaka-ro koyo asen

17 Ane kosobee-ana, ane feraa, san ne asese ko a gya ane feye ane lee mone ase-o, keto mon kyee, ne aa waa ane gya bweeto feye ane a yowe mone. Haree ane fonfon a mon bo mone ase gbaa ooo, mone asen san a bo ane nkpono-ro.

18 Kasentij ane a yorowe kebee bo ka mone kan. Mo, Pool, fonfon a kpore-ro waa ania na n kinji bo ka mone kan, amaa Obonsam a sa ne ane mon nya keyaa.

19 Keto se ne ane e kpa a ane bo ka mone kan-o e gye feye ane de mone temaa ane kyon okema. Na bo lee mone se-o, ane nyi feye ane akato i gyi, na ane taare kaapo ane eyee ane nyampe Yeessu Kristoo ase kake nsi ne o bee o kinji a o ba-o.

20 Kasentij feraa mone a sa ne ane akato a gyi, ne bo lee mone se-o, ane e taare a ane kaapo ane eyee.

3

1-3 Ne kee feraa ane a nyinji mone bweeto, haree gbaa ane maa lee taare a ane kyena, na ane mon nu mone. Bo lee anen se-o, ne ane a waa ane mfere feye mo, Pool, na Silobaanus sii Atenis man-no, na ane sunj Timotii mone ase. Timotii gye ane kosobee-ana-o oko nee, ne ane aa mo peee e waa Wuribware a kusun-o ane e towe Kristoo kunu si asen timaa-o. To, mbeyomo ane a sunj mo mone ase feye o bo kya mone-ro, na mon' taare yere mone kebwaresun-o-ro kenken. Na o bee sa mone wore, na mon' taare dee kore Kristoo gyi, na mone oko ma kan kinji kamee, bo lee feye ane nyi anen ne mone i nu asen bweeto-o. Mone fonfon nyi damenanse feye a gye Wuribware kepre feye mon' kperi mo se, na mon' gyi aworefo anen.

4 A lee feye san ne ane a ba mone ase-o, ane mon nu amo-o gbaa, ne ane a ky towe gywi mone feye mone e ba a mon' bo nu asen lee asese ase. Ne mone a nu feye amo a waa kasentij mo.

5 Amo-o peee se ne mo a mon lee mo i nu mone se, ne mo i nyinji mone-o, ne mo a sunj Timotii feye o bo kee feye mone san mone e kore Kristoo mone i gyi kenken beee. A lee feye mo a fon se feye nsanse Obonsam a ky mone-ro kee, ne mone a yowe kebwaresun-o, ne ane kekpone demante ne ane a kpone mone se-o a twee.

6 Amaa mbeyomo Timotii a lee mone ase baa ane asen konekonefe feye mone kokoregyi-o na mone kekpa-o san a ky. Oo bee towe gywi ane feye mone san mone i nyinji ane, haree gbaa mone e kpa feye ane aa mone a bee nu abee feye anen ne ane gbaa ane e kpa-o dee.

7 Amose-o mfee a asese-o a toaraa ane, na ba waa ane aworefo gbaa ooo, ane a nu feye mone san mone e kore Kristoo mone i gyi-o a waa ane wore fee.

⁸ Nkee feraa ane a nu feye mone sanj mone yere kenken bo sa ane nyanpe-to se-to, seye mon lee a to-raa ane. Ane e da, ane i di idi.

⁹ Amose-to anen ne mone a sa ne ane akato a gyi neenee Wuribware akato-ro-to se-to, ane e sa mo anse na kusuj bweeto.

¹⁰ Kanye na mpase peee ane e kore Wuribware feye ane aa mone a bee nu abee, na ane nya sa mone keto ne ke san ki tiri feye mon' nya, na mon' taare kore Kristoo gyi lowe-to.

¹¹ Ane e kore ane se Wuribware fonfon na ane nyanpe Yeessu nee feye bo lonjo ekpa-ro, na ane nya ba mone ase bo nu mone.

¹² Ane e kore kebwarekore feye ane nyanpe sa a anen ne mone e kpa abee na asese peee-to bee tii si, na kekpa-to waa kokyo feye anen ne ane e kpa mone asen-to dee.

¹³ Ane nyanpe Yeessu sa mone wore, na oko ma taare nya mone kunu si kebaye ko towe ane se Wuribware akato-ro, sanj ne ane nyanpe na mo asese i kinji a bo ba-to.

4

Kakya na ne ka pre Wuribware-to asen

¹ Mbeyomo ane kosobee-ana, mone a suye kakya timaa ne ka pre Wuribware-to lee ane ase. Mone a nu ane kan. Amaa ane de ane nyanpe Yeessu ane e kore mone nee feye mon' waa amo ne a kyō amo-to.

² A lee feye mone mon' tanj ato ne ane nyanpe Yeessu a sa ane, ne ane a kaapo mone-to se.

³ Amo e gye feye Wuribware e kpa nee feye mone nkpono-ro fwiiri, na mone ma kanj waa kakyekpa beee kanyarekpa.

⁴⁻⁵ Keto ne mone anyare waa-to e gye feye mone okemaa mo kra mo eyee lee akyee ase, na mo aa mo ka dooo e gye ne bo di keyee na kenya. Mone oko na akyee ma di, na to kpa mo yowe-ro, feye anen ne bamo ne bo mon' nyi anen ne ba sunj Wuribware-to e waa-to. A tiri feye oko ya waaree akyee, na to kra mo neenee anen ne a pre Wuribware na sese-to.

⁶ Amose, fo kemaa mo i de fo ka, kra mo neenee, fo maa lee ya kpa fo beeko mo ka, na to lee mo kuri kamee. Ane a kyō towe asen mo peee gywii mone, ne ane a yii mone se, na a bo lenjen, feye ane nyanpe i gyiiri bamo ne ba waa anen a ebaye-to keseba.

⁷ Bo lee feye Wuribware mon' tee ane nee feye ane bo waa kakyekpa beee kanyarekpa. Amaa to tee ane feye ane bo kii asese timaa ne bo mon' de iyisi-o.

⁸ Anen se-to, n gye sese ne okemaa ne oo kine asen mo-to a kine, amaa Wuribware ne to sa mone okemaa mo kufwiije timaa-o ne oo kine.

⁹ Mbeyomo, mone fonfon abee kekpa asen-to feraa, a mon' tiri feye ane bee towe amo asen, a lee feye Wuribware fonfon ya kaapo mone kekpa ne mon' bo kpa abee-to.

¹⁰ Kasenjin si feraa, mone e kpa mone kosobee-ana ne bo bo Makedoniya sweere se-to peee asen. Amaa ane e kore mone nee feye mon' sa a anen a kekpa-to bee tii si.

¹¹ Na mon' nya mferere waa dinj kyena kayeyuri-ro, na mone ma taa mone nno waa asese asen-to, na mon' deere mone fonfon asun' si waa kenken, na mon' kyena mone eyee se, feye anen ne ane a kyō kaapo mone feye mon' waa-to.

¹² Mone ya waa mfaanee, mone maa lee nare mone akosobee se mone e kpa ateese na nkyu, na bamo ne bo maa kore Kristoo ba gyi-o nya bu mone.

Ane nyanpe kikinji ba-ro asen

¹³ Na mbeyomo, ane e kpa feye mon' nu keto ne, asese ya wu, ne ke e waa bamo-to. Na mone ma nya su bamo nle feye anen ne bamo ne bo mon' de temaa feye bamo ya wu ba yo Wuribware se-to i su-o.

¹⁴ Anen ne ane a kore gyi feye Yeessu a wu, ne to bee kyinji lee lowi-ro-o, anen dee ne ane e kore ane i gyi feye bamo ne baa kore Yeessu gyi, ne baa wu-o, Wuribware e yaa bamo mo aa Yeessu ase, na kake nko bamo mpepeyo lee sosu ba.

¹⁵ Keto ne ane nyanpe a kaapo ane-to dee ne ane e kaapo mone mbeyomo. Amo e gye feye ane ne ane te ane kee sanj ne ane nyanpe e ba-to maa gye bamo ne baa kyō wu-o nkpee.

¹⁶ Amaa ane nyanpe e faa kenken nee, na bo nu Wuribware kaboo brese-to bore, na Wuribware kabere dabeto su, na ane nyanpe fonfon lee sosu ba. Na bamo ne baa kore Wuribware gyi, ne baa wu-o gye nkpee kyinji lee lowi-ro.

¹⁷ Na Wuribware kpawe bamo aa ane ne ane san ane te san amo-to bo gyanje awore-to ya gyanja ane nyanpe. Na lee san amo-to, ane ya kyena ane nyanpe ase nsu peee.

¹⁸ Amose-to, mon' dee ba asenjkparegyi mo bo waa abee wore.

5

Mon' waa siraa gywii sanj ne Yeessu i kinji a to ba-to

¹ Ane kosobee-ana, mbeyomo, a mon' lee a tiri feye ane a bee kyore towe gywii mone sanj ne amo-to ne ane a towe amo asen-to peee e waa-to.

² A lee feye mone fɔnɔn nyi damenanse feye ane nyanpe a kake amo ne o de ba amo-o i fu ane-ro nee feye aneɲ ne oyɔ e kweero ba o ywii kanye-o nee.

³ San ne asese peee mo e fa feye kayeyuri a ba kaye-ro, ne kufu mon lee ke bo-ro-o, ne asen dabe dabe e ba okemaa se. Aseɲ amo i puruwe bamo feye kakowe a kra danpokyee puri-ro, ne o ŋu gya-o. Amose-o bamo okemaa maa nya mo eyee peee, oko maa lee.

⁴ Amaa ane kosobe-ana, mone mon te kibugyii-ro. Anen se-o kake ne ane nyanpe de ba-o maa puruwe mone feye oyɔ-o.

⁵ Mone peee mo gye asese ne bo bo kelanhero-ro-o nee. Ane Kristoo agyasepo-o feraa, ane mon bo kibugyii-ro.

⁶ Amose-o, ane ma di idi feye boko-o. Ane ma di idi, na ane bee ane ma bwee bweeto.

⁷ A lee feye kanye ne bamo ne ba kpa idi-o i di idi, ne bamo ne ba bwee-o mo mo e bwee.

⁸ Amose-o ane feraa ane a bo kelanhero-ro-o se-o, ane ma bwee. Ane sa a kekpa na kokoregyi ne ane de-o kore ane nkrono, na temaa ne ane de feye Wuribware e morowe ane-o kore ane mfeere, na a kuɲ ane feye aneɲ ne soogyaa i buɲ mo kekyanse kaare-o o kuɲ mo kekan na kekyanse kepa mo o kuɲ mo kuɲu-o.

⁹ Bo lee feye Wuribware mon lee ane nee a o bu ane kepo, na o gyiiri ane keseba. Amaa oo lee ane nee a ba nya sun ane nyanpe Yeessu Kristoo na ba morowe ane.

¹⁰ Yeessu a wu sa ane. Anen se-o, san ne ba bee o kinji a ba-o, ne ane ya wu beee ane kee gbaa ooo, ane e yo a ane ya kyena mo ase.

¹¹ Amose-o, mon' dee ba amo-o bo waa abee wore, na mon' kya abee-ro, feye aneɲ ne mone maa se mone e waa mbeɔmo-o.

Aseɲ-o lalalowe na kanaka

¹² Ane kosobe-ana, asen ne a tii si-o e gye feye ane e kore mone nee feye mon' bu asoree agyenkperepo ne bo bo mone-ro ba deere mone se, na ba kaapo mone aneɲ ne mon' kyena kakyena timaa-o-ro.

¹³ Na bo lee kusun ne ba waa ba sa mone-o se-o, mon' bu bamo neene feye bo gye mone abrese, na mon' kpa bamo asen bweeto. Na mone wore wore-o, mon' sa a kayeyuri ba mone kakyena-ro.

¹⁴ Nkee ane e kpa feye mon' dee nen bamo ne worogya de bamo Wuribware kusun-no-o eteba. Na mon' dee waa bamo ne bamo mfeere mon da, ne idun e tenne bamo-o wore, na mon' kya kaseɲtiɲ nee ne aa lee Wuribware ase beee. Na mon' waa kanyite sa okemaa.

¹⁵ Oko ya waa mo beeko boye, mone ma sa a mo beeko-o mo waa boye bo teere. Amaa mon' len eyee waa abee na asese peee kedamenanse san kemaa.

¹⁶ Mon' sa a mone akato gyi san kemaa.

¹⁷ Mon' dee kore kebwarekore kake kemaa.

¹⁸ Na asen kemaa mo ya to mone ne amo e gye aboye beee akpeyaa ooo, mon' sa Wuribware anse feye amo a ba aneɲ, a lee feye aneɲ ne Wuribware a borɔ Yeessu si bo kaapo ane-o, ne ba kpa feye ane waa.

¹⁹ Mone ma tii kpa ne Wuribware a kufwiine timaa-o e borɔ mone se a ba mone bo waa asun-o.

²⁰⁻²² Okemaa ne mo ya bo towe asen ko gywii mone, ne ba ye aa lee Wuribware ase nee, mone ma kine, na mon' gya mo asen-o bo twee. Amaa mon' deere asen-o-ro neene, na mon' kee feye kaseɲtiɲ nee ne aa lee Wuribware ase beee. Na mon' taa atimaa-o, amaa mon' kine eboye kemaa.

²³ Ane e kore kayeyuri sapo-o Wuribware ane e sa mone feye ba kpee mone peee iyisi. Na ba sa a mone nkrono fwiiri lee mone ekra na nyowore lee boye kemaa-ro bo fo kake nsi ne ane nyanpe Yeessu bee o kinji a ba-o.

²⁴ Wuribware e waa aneɲ, a lee feye mo fɔnɔn ya tee mone, o de kaseɲtiɲ, ba maa lanje mo kana daa.

²⁵ Ane kosobe-ana, mone gbaa mon' dee kore kebwarekore sa ane.

²⁶ Mon' ka asore-ro awuye-o peee kana damenanse.

²⁷ Ane nyanpe kenya-ro se-o, mo e kore nee feye mon' kare wore mo gywii asore awuye-o peee.

²⁸ Mo e kore kebwarekore feye ane nyanpe Yeessu Kristoo yure mone.

2 Tisalonikaa awuye Wore nyasepo ne Pɔl a kyoree bo kyonwe Tisalonikaa man-nɔ Kristoo awuye-o

1-2 Mɔ, Pɔl, na Silobaanus na Timotii e gye ne ane e kyoree wore ma ane e kyonwe mone ne mone bo Tisalonikaa man-nɔ, ne mone gye asoree awuye, ne mone gye ane se Wuribware na ane nyanpe Yeessu Kristoo asese-o. Ane e kore kebwarekore ane e sa mone feye ane se Wuribware na ane nyanpe Yeessu Kristoo sa mone nyure na kayeyuri.

Yeessu Kristoo keba nyasepo-o asen

3 Ane kosobee-ana, mone se-o, a tiri feye ane sa Wuribware anse san kemaa. A bware feye ane a waa anen, a lee feye anen ne mone a kore Kristoo gyi-o na kekpa ne mone e kpa abee-o i tii si san kemaa.

4 Ne mone Yeessu kokoregyi na abee kekpa mo se, ne ane feraa ane e kaapo ane eyee asoree kemaa-ro. Na ane e towe ane i gywii bamo feye aworefo suyo ne mone i gyi na asen demante ne mone i nu bo lee anen ne mone gya Kristoo a ekpa-o se-o gbaa ooo, mone san mone de nkpono mone e kore Kristoo mone i gyi kenken.

5 Amo-o peee e kaapo-ro neene feye anen ne Wuribware i gyi asese asen-o gye kasentj. Na bo lee anen se-o, o nu feye mone a fo feye mon' tii Wuribware kuwure ne mone a kperi kemo se mone i gyi aworefo-o se.

6 Amo a gye feye Wuribware e waa keto ne ki bware-o si-o, o sa a bamo ne ba waa mone aworefo-o nu asen.

7 Na o sa a eyee twe mone aa ane peee, san ne ane nyanpe Yeessu na mo mboo e lee soso a bo bo ba swegere-o. Mboo amo de Wuribware a keyaalen-o, na agyabren a muruwaa bamo aa Yeessu.

8 Na Yeessu ba dondaa bo ko bamo ne ba kine Wuribware-o na bamo ne bo maa gya ane nyanpe Yeessu Kristoo kunu si asen timaa-o si-o.

9 Keto ne Wuribware e waa a o bo gyiiri bamo keseba-o e gye feye o gya bamo a o lee mo ase nee peee, na o beee gya bamo lee mo kelanjer-o ne ke e kaapo mo kedabe-o ase, na o meraa bamo kikipuri si nsu peee.

10 Kake dabu ne Yeessu e ba, na o bo nya kedabe na wuraa na nkyoro lee asese ne ba kore mo ba gyi-o ase-o ne ato ma peee e ba anen. Mone gbaa mone tii bamo ne ba sa Yeessu kedabe na wuraa na nkyoro kake amo-o se. A lee feye mone gbaa mone a kore asen timaa ne ane a towe gywii mone-o gyi.

11 Amose ne san kemaa ane e kore Wuribware ane e sa mone feye o sa a mon' gya ekpa timaa si, emo ne i bware bo sa kakyena timaa ne oo tee mone feye mon' bo kyena-o. Ne ane beee ane e kore Wuribware san kemaa ane e sa mone feye o ba mo elen-o bo sa a itimaa na kusuj ne mone e kpa kowaa-o baare damenanse sa mone, a lee feye mone Kristoo kokoregyi e gye ne ke e sa ne mone e waa anen a kusuj timaa-o.

12 Bo lee amo se ne ane e kore amo-o, na mone kakyena-ro nya sa a bo kyoro ane nyanpe Yeessu, na mo-o mo sa a bo kyoro mone anen de. Wuribware na ane nyanpe Yeessu Kristoo nyure e gye ne n sa a amo-o peee ba anen.

2

Oborokonepo-o keba asen

1-2 To, mo e kpa a n towe asen bo lee san ne ane nyanpe Yeessu Kristoo e ba, na ane Kristoo awuye gyanje gyanjaa mo-o. Ane kosobee-ana, ane e kore mone nee feye mone ma yowe mone eyee sa oko, na o towe gywii mone feye kake ne ane nyanpe de o ba-o a kyofo, na a sa a mone mfeere waa biribiri, beee ayonjeyonje de mone. Mo a kore gyi feye oko a kosoto towe ato ne o ye Wuribware a lee bo kaapo mo feye Yeessu a kyofo kinji ba-o asen gywii mone. Beee oko mo a towe gywii mone feye ane fonfon a da mo keseba feye Yeessu a kyofo ba. Beee oko mo ye ane fonfon a kyoree waa ane ewore-o oko ne ane a bo kyonwe mone-o-ro anen. Ba ba ayeba nee.

3 Mone ma sa a oko penna mone kpa kemaa se. A lee feye pwee na ane nyanpe de ba-o, asese bweeto e yowe kebwaresun, na bo yere bo kye Wuribware, na oko ne ba tee mo e oborokonepo-o lee ifuri. Oborokonepo amo, a waa de o lwee aworefo deekpa-ro.

4 Mo de mone e gye ne mo feraa yere bo kye keto kemaa ne asese i sun-o, haree Wuribware beee kisi, na o kaapo mo eyee feye o kyofo kyon keto kemaa. Na o kyena Wuribware sunkpa fonfon tee mo eyee feye Wuribware.

5 Mone a tan se feye mo a towe amo-o peee gywii mone san ne m bo mone ase-o ooo?

6-7 Mone fɔnɔn nyi ketɔ ne ki i kun ɔborokɔɔnɛpɔ-ɔ keba mbeyɔmɔ-ɔ. Mɔ san ya fɔ, ne ɔ ba. Haree mbeyɔmɔ gbɔa ebɔye bɔ kaye mɔ-rɔ, amaa e ya kwee-rɔ. Amaa ketɔ ne ke e waa-ɔ maa waa, amɔ san ne baa lee ɔko ne mbeyɔmɔ o kun ɔborokɔɔnɛpɔ amɔ keba-ɔ lee-rɔ pwɛɛ.

8 San ne ɔko ne o kun mɔ-ɔ a lee-ɔ, ne ɔborokɔɔnɛpɔ amɔ e lee ifuri. Amaa ane nyanɛpɛ Yeessu e gye ne mɔ ya ba, ne san amɔ ɔ ba mɔ kanɔ-rɔ afwii na mɔ kotɔresɛ-ɔ na ɔ bɔ mɔ ɔborokɔɔnɛpɔ-ɔ.

9 Pwɛɛ na Yeessu deɛ ba-ɔ, ɔborokɔɔnɛpɔ-ɔ e ba Ɔbɔnsam elɛn na ɔ bɔ waa akpenyeɛtɔ ewɔresɛ ewɔresɛ ne a penna asɛɛ-ɔ.

10 Na ɔ bɔrɔ ɛkpa bɔye kemaa mɔ ne ɔ nya-ɔ se bɔ penna bamɔ ne bɔ maa nya nkpa na kukyure ne a mon de keɛ-ɔ. Bɔ maa nya nkpa na kukyure amɔ bɔ lee anɛn ne baa kine kasɛntin-o kekpa-ɔ se. N gye anɛn se, weetee Wuribware a mɔrɔwe bamɔ.

11 Amɔse-ɔ ne Wuribware a sa ne ba nu, na ba kɔrɛ ayeba asɛn ba gyi.

12 Amɔ lalalɔwe-ɔ e gye feye Wuribware i bu bamɔ ne bɔ mon kɔrɛ kasɛntin-o gyi, ne ebɔye kɔwaa bɔ bamɔ kɔne-ɔ kepa.

Mone e gye asɛɛ ne Wuribware fɔnɔn a lee-o

13 Amaa mone fɛraa, mɔ kɔsɔbɛɛ-ana, mone se-ɔ, a tiri feye ane sa Wuribware anɛ, a lee feye ane nyanɛpɛ Wuribware e kpa mone asɛn, ne oo lee mone haree san ne ɔ twee kaye-ɔ feye mon' kɔrɛ kasɛntin-o gyi, na Wuribware a kufwiije timaa-o nya sa mone nkɔnɔfwii. Mfaanɛ ne ɔ mɔrɔwe mone.

14 San ne ane a bɔ tɔwe asɛn timaa bɔ lee Yeessu kunu si gywii mone-ɔ, Wuribware a tee mone feye mon' nya nyure ne ɔ kyɔ lee mone feye mon' nya-ɔ, na mon' beɛ nya ane nyanɛpɛ Yeessu Kristoo kedabɛ-ɔ kɔkɔ.

15 Amɔse-ɔ ane kɔsɔbɛɛ-ana, mon' kra kasɛntin ne ane a bɔ kaapo mone-ɔ-rɔ kenken. Abwareɛn ne ane a ba kanɔ bɔ tɔwe bɔ kaapo mone-ɔ, na amɔ ne ane a kyɔrɛ amɔ ewɔre bɔ kyɔnɔwe mone-ɔ ne n de.

16-17 Na nkɛe ane e kɔrɛ Wuribware feye ane nyanɛpɛ Yeessu Kristoo na ane se Wuribware sa mone wɔre na keyaalen, na mon' nya deɛ waa ketɔ ne ki bware-o, na mon' deɛ tɔwe asɛn ne a bware-o san kemaa. A lee feye bamɔ ya kpa ane asɛn, ne baa sa ane nkɔnɔ na temaa ne a mon de keɛ-ɔ.

3

Anɛn ne mon' kɔrɛ Wuribware sa ane-ɔ

1 Nkɛe ane kɔsɔbɛɛ-ana, mon' kɔrɛ Wuribware sa ane feye ane nya eyɛɛ neɛneɛ yɔ ton kemaa menan menan ya tɔwe ane nyanɛpɛ kunu si asɛn, na a nya sanɛ-rɔ ya fɔ ton kemaa, na bamɔ ne ba nu amɔ-ɔ kɔrɛ kra-rɔ gya amɔ se feye mone-ɔ.

2 Mon' beɛ kɔrɛ Wuribware feye o lee ane lee asɛɛ bɔye na ɔborokɔɔnɛpɔ kesaree-rɔ, a lee feye n gye ɔkemaa ne o nu asɛn-ɔ e gye ne ɔ kɔrɛ a o gyi.

3 Amaa mone fɛraa, ane nyanɛpɛ a gye kasɛntin gyipɔ-ɔ se-ɔ, ɔ sa mone keyaalen, na o kun mone lee mone lee Ɔbɔnsam kesaree-rɔ.

4 Ane fɛraa, ane nyanɛpɛ a sa ne ane a kɔrɛ gyi feye mbeyɔmɔ mone e waa ketɔ ne ane a bɔ sa mone feye mon' waa-ɔ, na mone e kya se a mon' waa anɛn mɔ bɔ yɔ.

5 Nkɛe ane e kɔrɛ ane nyanɛpɛ ne feye ɔ kaapo mone, na mon' ny anɛn ne Wuribware e kpa mone asɛn bweɛtɔ-ɔ, na anɛn ne Kristoo a gyi kanyite awɔrɛfɔɔ-rɔ-ɔ.

Mone ma waa wɔrɔgya

6 Mbeyɔmɔ, ane kɔsɔbɛɛ-ana, ane i yii mone se ane nyanɛpɛ Yeessu Kristoo kenya-rɔ feye mone ya ny mone kɔsɔbɛɛ Kristoonyi kɔ ne o de wɔrɔgya, ne ɔ mon gya ɛkpa ne ane a kaapo mone-ɔ se, mone aa mɔ ma narɛ.

7 Mone fɔnɔn nyi damɛnɛ feye a tiri feye mon' kasɛ anɛn ne ane a ba mone asɛ bɔ kyɛna-ɔ-rɔ. Anɛ mon waa wɔrɔgya.

8 Anɛn deɛ ne mone nyi feye ane mon kyaare mone kɔrɛ ateese gyi, ane a sɔ gyi neɛ. Amaa ane a sun ane fɔnɔn kusun mpasɛ na kanye neɛ, kpa atanɛ bɔ bɛra ane eyɛɛ, na ane ma nya taa tɔraa bɔ dɔnɔ mone se.

9 A mon gye feye ane mon de kpa feye ane kɔrɛ ateese lee mone asɛ. Amaa ane a waa anɛn neɛ na mon' nya gya ane ɛkpa-ɔ se.

10 A lee feye san ne ane bɔ mone asɛ-ɔ, ane a da kekpare kɔ feye, “Ɖkemaa ne ɔ maa kpa kusun-o, bɔ ma sa mɔ ateese a o gyi.”

11 Amaa mbeyɔmɔ ane a nu feye bɔkɔ bɔ mone-rɔ, ne bɔ de wɔrɔgya. Bɔ maa waa asun kemaa, amɔ asɛɛ asɛn-nɔ kenare lweero dooo.

12 Anɛn a asɛɛ-ɔ, ane de ane nyanɛpɛ Yeessu Kristoo kenya ane e kɔrɛ bamɔ ne feye bɔ kyuwɔwi bamɔ anaregyi-o, na bɔ waa dinɛ, na bɔ sun kusun kpa kotɔkɔ bɔ keɛ bamɔ eyɛɛ.

¹³ Amaa mone, ane kosobe-ana-o feraa, mone ma tawe feye mone a kpone na itimaa beee kedamenanse kwaa se.

¹⁴ A taare a a waa feye oko bo-ro mfen ne mo feraa maa gya asen ne ane a kyore wore mo-ro bo kyonwe mone-o se. Amo e gye anen feraa, amo mon' sa anen a sese-o se, na mone aa mo ma lee kpaa seye, na ipeere nya nya mo.

¹⁵ Amaa mone ma kan taa sese-o bo kii mone don. Mon' ka mo asen kpeyaa feye mone kosobe-o.

Asej lalalowe ne ane de ane e kra mone-o

¹⁶ Ane e tawe a ane bo gye kee feye ane e kore Wuribware ane e sa mone feye ane nyanpe Yeesuu fanfan ne o gye kayeyuri sapo-o sa mone kayeyuri san kema na keto kema-ro. Ane nyanpe gya mone peee kamee.

¹⁷ Amaa mbeyomo mo, Poul, fanfan de mo kesaree mo e kyore lalalowe a asen mo mo e kyonwe mone nee feye mo e ka mone peee mo kan. Mfaanee ne mo e kyore mo e gye mo ewore peee kee. Na a kaapo feye wore-o a lee mo ase nee.

¹⁸ Mo e kore kebwarekore feye ane nyanpe Yeesuu Kristoo yure mone peee.

1 Timotii Wore gyeŋkpeese ne Pɔɔl a kyore bo kyonwe Timotii-o

1-2 Mɔ, Pɔɔl, ne ane omɔɔwepo Wuribware na Kristoo Yeesuu ne o gye ane temaa, ne oo tɔwe feye ŋ kii Kristoo Yeesuu a ayaa-ro ayerepo-o oko-o e gye ne mo e kyore wore mo mo e kyonwe fo, Timotii. Mo a taa fo bo kii mo gyi nee, a lee feye mo ya kya fo-ro, ne fo a kɔɔre Kristoo gyi. Mo e kore kebwarekore mo e sa fo feye ane se Wuribware na ane nyanpe Kristoo Yeesuu i yure fo, na bo moɔwe fo, na bo sa fo kayeyuri.

Anen ne Pɔɔl i yii Timotii si feye o sa ayeba akaapopo se-o

3 Mo e kore fo, mo e kpa feye fo kyena Ifisus man-no mfen feye anen ne mo a kyɔ tɔwe gywii fo san ne mo a yo Makedoniya sweere se-o. Keto se ne ŋ ye fo kyena mfen-o e gye feye asese ko bo mfen a asore-o-ro ne bo gye ayeba akaapopo, na fo tɔwe gywii bamo a bo yowe anen a ato kekaapo-o.

4 Na fo bee tɔwe gywii bamo a bo yowe itee kunu na bamo kenana-ro adedaasen soswee soswee-o, a lee feye anen amo e gye ne a ba asese ikii kigyiri, ne a bee a maa kya oko-ro a o ŋu anen ne Wuribware e kpa feye mo asese kyena, na bo ŋu mo kusun waa-o. Amo Wuribware kokɔɔregyi wore kpen e gye ne ke e taare a ke sa a ane gyii ewaa mo kepre.

5 Anen ne kekpa e waa a ke ba bamo mbont-ro se, ne ŋ ye fo sa kano a bo yowe anen a ato-o. Na bo nya mfere timaa abee se, na bo lee mme-ro kpa abee, na bamo kokɔɔregyi nya waa kokyo.

6 Amo-o kekaapo ne bokɔ a fo kpa, lee laakarɛ lee amo ba gyiiri ikii ne e mon de tonɔ ko-o-ro.

7 Ba kpa a bo kii Wuribware mbraa akaapopo, amaa bamo fonfon mon nyi asen ne ba pee ato ba tɔwe-o, bo maa nu amo asenkparegyi kaase.

8 Mbeyamo ane nyi feye Wuribware a mbraa-o bware sa ane, amo sese ne o kaapo mmo-o mon kaapo kaase kyekyee feraa.

9 Ane bee ane nyi feye Wuribware mon ba mo mbraa bo sa nee feye n kye asese timaa, amaa o ye n kye bamo ne baa kye mo mbraa-o nee, na bamo ne bo maa bu mo-o, na bamo ne ba sa senja ba kye mo-o, na bamo ne ba waa ebaye eworese eworese-o, na bamo ne ba kine feye ba sun mo-o, na bamo ne ba kyii mo kenya kwaakwa-o, na bamo ne ba moo bamo se-ana na bamo nyi-ana na asese ne bo tii si-o,

10 na bamo ne bo de kakyekpa na kanyarekpa-o, na onyare na onyare ne ba kpa abee ba di feye kekpee na kanyare-o, na bamo ne ba kra bamo kɔsobee-ana ba kii anya-o, na bamo ne ba ba ayeba-o, na bamo ne ba ba ayeba iwurekpa-o, na bamo ne ba waa ato kemaa ne a kye kaseŋtin kekaapo-o.

11 Anen ne mbraa-o e kaapo-o na anen ne asen timaa dabɛ ne Wuribware ne o gye nyure pee kunu-o a taa bo sa mo-o e kaapo-o gye kokonko nee.

Anen ne Pɔɔl a sa Wuribware anse bo lee ewee ne oo ŋu mo-o se-o

12 Mo e sa ane nyanpe Kristoo Yeesuu anse feye mo a sa mo keyaalɛn, ne oo kɔɔre mo gyi, lee mo feye n sun sa mo.

13 Nsan-o, mo a dee sa senja bo kye Kristoo, ne mo a saare mo, ne mo a waa asese ne bo gya mo ekpa-o se-o awrefoo, ne mo a waa akatolen. Amo-o peee gbaa Kristoo a ŋu mo ewee, a lee feye nsan amo, ma kɔɔre mo mo i gyi, amose-o mon nyi feye mo e waa ebaye nee.

14 Kaseŋtin, ane nyanpe Kristoo Yeesuu a ŋu mo ewee bweeto bweeto, ne oo bee sa ne mo a kɔɔre mo gyi, ne mo a kpa mo asen.

15 Aseŋ ko bo-ro, ne a gye kaseŋtin, ne a bware feye asese peee kɔɔre amo gyi lowe, amo e gye feye Kristoo Yeesuu a ba kaye mo-ro a o bo moɔwe ebaye awaapo nee. Mo-o n dee n gye ebaye awaapo ogyenkperepo nee.

16 Amaa keto se ne Yeesuu Kristoo a ŋu mo ewee, ne oo moɔwe mo-o e gye feye o kpa a o bo kaapo anen ne o nyite ebaye awaapo bweeto-o nee. Na o nya sa a bamo ne kamee-ro ba ba a bo bo kɔɔre mo gyi-o nya ŋkpa na kukyure ne a mon de kee-o.

17 Amose se-o, mon! sa a ane bonyaa Wuribware, na ane kyoro mo, na a mon de kee, a lee feye mo kuwure-o mon de kee, ne mo fonfon gbaa maa bere na o wu, amaa ane mon kee mo feraa, mo-o mo wure kpen e gye Wuribware. Ameye.

18-19 Mbeyamo mo gyi Timotii, n de mbraa ko ne mo e kpa a m bo sa fo, na fo taare lonho keto kemaa asore-o-ro mfen. Nyinji si feye san-o Wuribware akyaaamee ko a tɔwe fo kunu si asen feye fo e den fo i kii Kristoo soogyaanyi, na fo ko sa mo. Amose-o, anen ne baa tɔwe feye fo waa-o se, ba fo Kristoo kokɔɔregyi na kakponofiiri bo ko Jbonsam kenaa kenken.

Fo ma kan waa feye asese ko ne baa sa ne mfeere boye a boro bamo anu-ro-o, ne bo lee anen se, bamo kebwaresun-no kokoregyi a fo bamo se-o.

²⁰ Anyare anyo ne bo du anen-o, e gye Himiniyus na Aleksanda ne mo a gya lee mfen a asoree-o-ro-o, na a nya kaapo bamo kanyiasen, na bo ma lee towe asen boye bo kye Wuribware.

2

Anen ne asoree agyi sun Wuribware-o

¹ To, keto ne ke gye nkpeee ne mo e kore fo feye fo waa-o e gye feye, san ne asoree agyi e kore kebwarekore-o, na fo sa a bo sa Wuribware anse, na bo kore sa asese peee.

² Bo kore Wuribware sa bamo ne bo de mone se keyaalen-o, awure na man agyenkpeepo-o, na ane nya kayeyuri a ane bo sun Wuribware, na ane bu Wuribware kpa kema se.

³⁻⁴ Amo e gye ne a bware, ne a gyi ane morowepeo Wuribware akato, a lee feye o kpa feye o morowe okemaa, na o sa a bo gyii mo kasentij-o.

⁵ Kasentij mo e gye feye Wuribware gye okonko kpen nee, ne mbono-ro oyerepo mo gye okonko, ne o bo Wuribware na dimaadi mbono-ro. Kristoo Yeessu wore e gye anen a sese-o.

⁶ Mo e gye ne o ba mo eyee bo kii alonoto bo lono Wuribware, na o nya kore asese peee lee Obonsam kesaree-ro. Kristoo keba kaye mo-ro a kaapo nee feye san a fo feye Wuribware e kpa a o morowe asese peee.

⁷ Anen se dee ne Wuribware a lee mo sun mo bo kyowwe feye m bo waa mo kaboo na mo ayaa-ro oyerepo, na m bo kii asese ne bo mon gye Yudaa awuye-o akaapopo, na n towe abwaresen gywii bamo a bo kore gyi, na bo gyii kasentij-o. Ma ba ayeba nee. Kasentij ne mo e towe!

⁸ M bee mo e kpa feye, ton kema ne anyare e yase asaree ba kore kebwarekore-o, bo kore na bamo kunu si mon de boye ko, na kadunfwii na ikii mon bo bamo eyee-ro na kebono-ro.

⁹ Mo e kpa feye akyee ma bun ato ne a sa a asese deere bamo bweeto-o, beee a kaapo feye ba kaapo bamo eyee-o. Amaa bo baa bamo eyee kaase, na bo gyii anen ne a bware feye bo bun bamo ato-o. Bo ma jure bamo ipwii anuregyi atimaa atimaa ba atetamonja damenanse eworese eworese bo sawe sawe-ro. Bo ma bun ato timaa feye atanne pipee ato beee atanngi toresese yawo lense bo kaapo bamo eyee.

¹⁰ N gye ato bunse timaa kibun damenanse-o ne asese de bo bonjaa akyee, amaa bo lee anen ne ba waa kedamenanse, ne bo gya ekpa timaa ne akyee ne ba sun Wuribware-o gya se-o se.

¹¹ San kema ne asese e kaapo abwaresen-o, akyee waa dinj a bo suye amo, na bo bu asoree agyenkpeepo-o.

¹² Keto se ne mo a towe amo-o e gye feye, mon sa kpa feye akyee kaapo ato, beee bo nya anyare se keyaalen, amaa bo waa dinj.

¹³ Bo lee feye san ne Wuribware a twee sese-o, anyare-o ne o gye nkpeee twee pwee ne o dee twee okyee-o mo.

¹⁴ San ne Obonsam a waa mo eyee feye kowo, ne o ba a o bo penaa bamo-o, n gye anyare-o ne o penaa bo waa eboye-ro, amaa okyee-o ne o waa anen.

¹⁵ Amaa okyee ya yere-ro kore Yeessu gyi, ne o kpa mo qosobee-ana, ne o te bo sa Wuribware, ne mo ya baa mo eyee kaase, Wuribware e morowe mo, ne o kowe nyaagyi nkpa na alanfiya-ro.

3

Asoree abrese anen

¹ A gye kasentij nee feye bamo a towe feye okemaa ne o kpa feye o kii asoree abrese-o, o kpa kusun timaa nee.

² To, mo ne o bware feye o waa asoree abrese-o e gye oko ne o gye sese timaa-o, ne o de ka konko kpen-o, na oko ne o de mfeere, ne o nyi mo eyee ekra neenee, ne mo kakyena-ro bo dan-o, na oko ne o kra afo mo aye neenee-o, na o taare a o kaapo abwaresen neenee-o.

³ Oko ne a bware feye o waa asoree abrese-o e gye mo ne o mon gye atabweepo-o, ne mo dun maa fwii mo beeko-ana se-o, amaa ne o yuri mo eyee-o, ne o maa kpa ek-o, ne mo akato maa pee atanne se-o.

⁴ Asoree abrese e gye oko ne o taare o deere mo ka na mo gyi-ana se neenee, ne mo gyi-ana i bu mo kpa kema se-o.

⁵ A lee feye oko e ma taare a o deere mo fonfon lon-ny awuye si, emene ne o waa a o taare deere Wuribware a asoree asese-o se?

6 A mon bware feye bo taa oko ne o mon kii Kristoonyi kyee-o bo waa asoree obrese. N gye anen, o kaapo mo eyee, na Wuribware bu mo kepo feye anen ne oo bu Obonsam kepo-o.
 7 Asoree kebrese bware bo sa oko ne kawu si asese psee e bonyaa mo-o nee. N gye anen, o lee a o lee da Obonsam a katee ne o swee bo beya mo-o-ro, na ipeere gyi mo.

Asoree akyarapo asen

8 A bware feye asoree akyarapo mo nya daa timaa, na bo gya kasentij ekpa se, na bo ma waa nno nnyo nnyo awuye, na bo ma waa atabweepo, na bamo akato ma pee atanne se.

9 Bo kore ato ne ane asoree awuye e kore ane i gyi-o gyi kasentij si, ato ne aa kweero, ne mbeyamo Wuribware a lee bo kaapo ane-o.

10 Anen a asoree akyarapo-o, fo deere bamo keborogyi-ro pwee, ne seye e ma tii kpa, amo feraa na fo sa bamo kpa a bo waa asoree akyarapo.

11 Anen dee ne bamo ka-ana mo* nya daa timaa, na bo ma kyii bamo beeko-ana. A bware feye bo nya mfeere, na bo gyi kasentij keto kemaa-ro.

12 A tiri feye asoree akyarapo kemaa gye sese ne o de ka konko kpen-o, ne o taare o deere mo gyi-ana na mo lon-no awuye si neenee-o.

13 Anen se-o mo ya waa Wuribware kusuj neenee, asese e bonyaa mo bweeto, na o taare towe Kristoo Yeesuu kunu si asen laman-no, na kufu mon de mo.

Kasentij dabe-o

14 Mo a den kyoree wore mo bo kyonwe fo-o feraa, n de temaa feye mo e ba a m bo nu fo mbeyamo.

15 Ne mo ya kan kyee nee aaa, amo feraa wore mo e sa a fo gyii anen ne ane Kristoo awuye ba daa timaa bo kyena Wuribware a lon-o-ro-o, kaase e kaapo feye Wuribware ne mo wore dooo i de nkpa-o asoree-o. Asoree mo e gye ne a sa ne kasentij-o yere.

16 Kasentij mo ne kaa dee kweero, ne mbeyamo ane a nu kamoo kaase-o kyoo bweeto.

Kamo e gye feye, oo lee mo eyee
 feye sese dimaadi-o bo kaapo ane.
 Ne Wuribware a kufwiije timaa-o a kaapo
 anen ne o pre Wuribware-o.
 Ne Wuribware mbao-o a nu mo.
 Ne kaye-ro asese a nu mo kunu si asen timaa kotowe,
 ne baa kore mo gyi.
 Ne lalalowe-o oo kinji ya kyena
 mo kedabe-o-ro Wuribware se.

4

Sa ayeba akaaporo se

1 To, Wuribware a kufwiije timaa-o a kaapo ane feye san ko e ba na asese ko kine kasentij-o, na bo gya ayeba ne Obonsam e kaapo-o se.

2 Anen a ato kekaapo-o a lee ayebapo na nno nnyo nnyo awuye ase nee. Anen a asese-o mfeere a wu feye sese kayoware ton ko ne kaa wu-o.

3 Anen a asese-o e kaapo feye a mon de kpa feye oko waaree, ne bo bee ba kisi ateese ko kigyi. Wuribware mo a twee ateese mo nee a bamo ne ba kore mo ba gyi, ne bo nyi kasentij-o nya gyi amo, na bo sa mo anse.

4 A lee feye keto kemaa ne Wuribware a twee-o bo dan, anen se-o bamo ya nya anen a ato-o, bo sa Wuribware anse, na bo ma kan kine amo kigyi.

5 Amose se-o, Wuribware a towe feye, ane ya sa mo anse na kusuj wee ateese kemaa se, ateese-o e waa atimaa a sa ane a ane gyi.

Anen ne a bware feye Timotii waa-o

6 Fo ya kaapo fo beeko-ana asoree agyi, amo fo i kii Kristoo Yeesuu akyarapo timaa. Na fo bo kaapo feye fo a nu kasentij ne ane a kore gyi, ne fo a gya kamoo se lee haree san-o.

7 Amaa fo ma ba fo mfeere bo donjo itee ne e maa sa mfeere timaa-o si. Suye kakyena timaa ne ka gyi Wuribware akato-o.

8 Fo i soori fo e sanje eyee-ro kake kemaa, a bware, amaa fo ya suye anen ne fo e kyena na a gyi Wuribware akato-o, a bware fee keto kemaa-ro, a lee feye sese kemaa ne o waa amo-o de nkpa na nyure lee mbeyamo bo yo nsu psee.

9 Anen a asen-o gye kasentij, amose-o asese psee taa feye a gye kasentij, na bo kore amo gyi.

* 3:11 Boko ye akyee mo e gye asoree akyarapo.

10 Kεto se ne ane e len ane eyee ane i sun kenken-o e gye feye ane a ba ane temaa peee bo dɔnɔ Wuribware ne mɔ wore dooo i de nkpa-o, ne o gye akemaa amɔrɔwepo-o se. Amaa kaseɔntɔ si fεraa, o mɔrɔwe bamo ne ba kɔɔre mɔ ba gyi-o nee.

11 Sa bamo mbraa mɔ, na fo kaapo aneɔ a atɔ mɔ.

12 Fo ma kan sa a akɔ nya fo kuɔ si kesen kotɔwe, na, fo a gye keyaafɔre-o se, a sa a bo ma bu fo, amaa baa fo eyee kaase fo seɔsa sase-rɔ na fo kakyena-rɔ, na bo kotε fo. Sa a fo kakpono-rɔ fwiiri, na fo kɔkɔregyi waa kɔkyɔ, na fo lee kame-rɔ kpa akɔregyipɔ-o asen, na bo nya suye amo-o peee lee fo ase, na bo dee ba aneɔ a daa timaa-o bo kyena.

13 Pwee na n dee ba fo ase-o, nya san a fo bo kare abwareseɔn wore-o gywii asɔree agyi-o laman-nɔ, na fo tɔwe abwareseɔn, na fo kaapo bamo Wuribware asen.

14 Nyinɔ si feye san-o asɔree abrese kɔ a ba asaree bo dɔnɔ fo kuɔ si yure fo, ne Wuribware a boɔ mɔ akyaamee kɔ se tɔwe feye o sa fo aketo kɔ, na fo taare waa mɔ kusun. Amɔse-o, fo ma kine aketo amɔ, na fo ma waa worɔgya.

15 Dee fa amo-o mfeere, na fo dee waa atɔ, na akemaa ɔu aneɔ ne fo a yɔ se fo kebwareseɔn-o-ro-o.

16 Amaa sa fo kakyena-rɔ na keto kemaa ne fo e kaapo-o se. Dee kya se gya ekpa mɔ se kenken, a lee feye fo ya waa aneɔ, fo e mɔrɔwe fo fɔnɔn eyee na bamo ne bo gya fo kanɔ se-o.

5

Abrese na akpenlekyee asen

1 Mbeyamɔ, fo ma kan ba akato bo saa anyanbrese-o, amaa yuri ase sa seɔsa gywii bamo feye fo se-ana-o. Waa ayaafɔre-o feye aneɔ ne fo e waa fo fɔnɔn fo daa-ana-o dee.

2 Na fo waa akyeebrese-o feye aneɔ ne fo e waa fo nyi-o dee, na fo taa kakpono timaa bo kra akyeere na mbregyi-o feye aneɔ ne fo e kra fo pekyee-ana-o dee.

3 Bamɔ ne bo gye akpenlekyee kaseɔntɔ, ne bo te bamo eyee se, ne bo mɔn de boko a bo deere bamo se-o fεraa, ɔu bamo ewee bu bamo, na bo deere bamo se neenee.

4 Amaa kpenlekyee kɔ e gye ne mɔ i de agyi beee nkɔ anana, amɔ fεraa a bware feye agyi na anana-o waa aneɔ ne abwareseɔn-o e kaapo feye bo waa sa bamo akowebese-o. Bamɔ ya waa amo-o, amo-o a kaapo nee feye kedeeɔre ne bamo akowepo a deere bamo nsan ne bo gye nyaagyi-o, amɔ kɔkɔ ne ba ka ba teere mbeyam-o. Amɔ mfaane-o mɔ e gye ne a gyi Wuribware akato-o.

5 Kpenlekyee kaseɔntɔ ne o mɔn de akɔ ne o deere mɔ se-o taa mɔ temaa bo dɔnɔ Wuribware se nee, na o mεraa se kɔre kebwarekɔre mpase na kanye feye Wuribware kya mɔ-rɔ.

6 Amaa kpenlekyee ne o te o waa keto ne o kpa-o e nyera mɔ eyee, o du nee feye mɔ a wu-o.

7 Sa asɔree agyi-o mbraa bo lee aneɔ a atɔ mɔ se, na akɔ ma nya poro kpenlekyee a agyi-o na anana-o amo-o se.

8 Amɔse-o akɔ e ma deere mɔ fɔnɔn asese se, fɔnɔn mɔ lɔn-nɔ asese, a du nee feye mɔ a kine feye o ma lee kɔre Wuribware a o gyi-o. Aneɔ a sese a ebaye-o gbaa kyɔ mɔ ne o kyɔ o maa kɔre o gyi-o lee.

9-10 Okyee kemaa ne o gye kpenlekyee, ne oo gyi nsu adusiye, ne o bo asɔree-o-rɔ, ne o mɔn lee mɔ kuri kamee-o dooo kenyaɔre ne fo kyoree waa asɔree wore-o-rɔ feye o gye asɔree kpenlekyee. Amɔ ne a bee a tii si-o e gye feye a tiri feye asese nyi kpenlekyee amɔ feye o waa itimaa. Aneɔ a kpenlekyee-o, a bware feye o gye mɔ ne o bεra mɔ nyaagyi neenee, ne o dan o de daa timaa-o. A bee a tiri feye o waa akɔ ne o kra afɔ neenee mɔ aye, ne o fwee Wuribware asese ayaa se, ne o kya bamo ne asen e to bamo-o-rɔ, ne mɔ akato i pee kusun kemaa timaa mɔ ne ke bo-rɔ-o se.

11 Amaa fo ma kan taa akpenlekyee ne bo mɔn bere-o anyare bo tii amɔ ne a bo asɔree a wore-o-rɔ-o se. A lee feye bamo a bo kii akpenlekyee, ne baa tɔwe bo beya bamo aa Kristoo mbɔntɔ-rɔ feye bo maa lee waaree-o, keto maa kyee na bamo mfeere kyuwɔwi, ba yɔrɔwe awaareye.

12 Amɔ ya ba aneɔ, amɔ baa waa baye bo lee aneɔ ne baa lanɔne kanɔ feye bo maa lee gya Kristoo si-o si.

13 Nkee daa nee baa nya-o e gye feye bo maa lee sun asun kemaa, amɔ kulwee asese elɔn-nɔ lee, na asese kikiyi, na bo maa gyi bamo ayaa-rɔ asen, na ba tɔwe asen ne a mɔn bware-o.

14 Amo-o se-o, mɔ e tɔwe mɔ i gywii aneɔ a akpenlekyee ne bo mɔn tee kii akyeebrese-o feye bo bee waaree, na bo kowε nyaagyi, na bo deere bamo elɔn se, na bo ma sa a ane adɔn nya kpa tɔwe bamo kuɔ si asen baye.

15 A lee feye akpenlekyee kɔ a kyɔ taa bamo eyee sa Obɔnsam.

¹⁶ Lalalowe, akyye ne o gye Kristoonyi-o i de akpenlekyee mo kokowebeere-ro, amo feraa o kya bamo-ro, na bo ma nya taa kekpono bo donno asoree agyi si. Okyee-o ya waa anen feraa, asoree awuye e taare a bo nu deere akpenlekyee ne bo mon de akrapo-o.

¹⁷ To, mbeyamo, asoree abrese mo, bamo ya sun kusun timaa feye anen ne abrese sun-o, amo feraa asoree agyi sa bamo kakoka iluwi enyo enyo kan se. Asoree abrese ne ba pee akato kenken ba towe abwaresen, na ba kaapo asese abwaresen-o asen ne mo e towe-o.

¹⁸ A lee feye baa towe abwaresen wore-o-ro feye,

“Fo i de naate fo i kyikye yaabraa se fo i lee ayaabraagyi-o, fo ma kan nure mo kan se, na o ma nya amo ako wo.”*

Keto ne ke bee ki tii si-o e gye feye,

“Okema ne o sun kusun-o de kakoka.”*

¹⁹ Oko ya poro abrese kesen ko se gywii fo, fo ma kan nu poro amo, amo abee anyo beee asa a poro kesen amo se pwee na fo dee kore gyi.*

²⁰ Amaa asoree abrese-o oko e maa se o waa ebaye, teeraa mo asoree agyi-o akato-ro, na a nya yii bamo ne baa san-o se.

²¹ Wuribware na Kristoo Yeesuu na Wuribware mbo timaa ne oo lee feye mo kameere-ro awuye-o kenyare-ro ne mo e towe amo mo i gywii fo feye fo gya mbraa mo ne mo a towe-o se, fo ma kan tenji-ro, na fo deere akato-ro waa kotoko kekpa se.

²² Fo ma kan kokose feye fo e ba asoree a fo bo donno oko kunu si yure mo ba mo bo kii asoree abrese-o oko. N gye anen, ne anen a sese-o e gye obayewaapo, ba poro fo. Amose-o, lee fo eyee lee ebaye kema kowaa-ro.

²³ Ehehen, mo a bee nyinji amo-o se. Fo a taare fo e lo kame-ro menan menan-o se-o, fo ma lee nuu nkyu wore, amaa nuu nta kafwee, na n taare kya fo kame-ro.

²⁴ To, bee bo lee anen ne fo i lee fo eyee a fo lee boko ebaye-ro-o asen. Asese ko ebaye maa kweero, amose-o, asese nyi bamo ebaye ne baa waa-o asen pwee na oko dee taa bamo yaa asoree abrese-o akato-ro, na asen-o kigyi dee fo. Amaa boko feraa bamo ebaye e kweero nee, ne kameere-ro pwee na e dee lee kawu.

²⁵ Amose-o anen dee ne kusun timaa kema e lee ifuri, ne kemo ya kweero gbaa, ke e lee kawu.

6

Any a senj

¹ Anya a kebegya-o se feraa, bo bu bamo anyanpe kpa kema se, na oko ma nya towe asen bo bo kye Wuribware kenyare na ane ato kekaapo-o.

² Anya ne bo bo Kristoo awuye anyanpe kesaree-ro-o ma kan fa feye bamo aa bamo anyanpe a kii Kristoo awuye-o si-o, ba ba bamo akato a bo bo saa bamo. Keto ne bo waa-o e gye feye bo sun anen a anyanpe-o gbaa neene, a lee feye bamo ne ba sun ba sa-o gye Kristoo awuye ne Wuribware e kpa bamo asen-o nee. Kaapo bamo, na fo sa a bo nu anen a asen amo kaase.

Bamo ne ba kaapo eyee-o, ne bamo akato a pee atanne se-o asen

³⁻⁴ Oko e bo asoree-o-ro, ne mo ya kaapo kekaapo ne ko kwee kemo ne ane e kaapo-o-ro, ne mo e mon sure kasentij ne ane nyanpe Yeesuu Kristoo a kaapo-o se, ne o bee o maa kore keto ne ke gye kebwaresun-o o gyi-o gye keseborolen wuye nee, ne o bee o mon nyi seye. Anen a sese-o e lo ebon nee, ne o de ikii o maa nu asen kaase. Anen se-o, mo e gye ne o sa a boko ne bamo mfere mon du kyekyee, ne bo mon de kasentij-o i gyiri ikii, ne ba ka kokwee, ne ba kpa oko, ne ba saare asese, ne bo naa ba towe nsenje bamo kosobe-ana kamee.

⁵ Boko mfere e gye feye kebwaresun gye kpa ko ne ba taare a bo bo-ro se bo nya atanne-o nee.

⁶ Kasentij si feraa, kebwaresun de tono, amaa bamo ne bamo akato i gyi ato kafwee ne bo ky o bo de-o si-o e gye ne ba nya tono amo.

⁷ Bamo ya kowe sese, o mon de seye o tii mo eyee se o ba kaye mo-ro, ne anen dee ne, mo ya wu, o mon de seye o tii mo eyee se o yo.

⁸ Amose se-o, ane i de ateese gyise na ato bunje, a baare sa ane.

⁹ Amaa okema ne o kpa feye o kii ato wuye-o, Obonsam e ky o mo-ro a o kee. Na mfere ke-mon-de na mfere boye kefa kra mo katere-ro, na a sa a nkee o pan keto kema.

* 5:18 Mbraa kebeesa 25.4. * 5:18 Lukas 10.7. * 5:19 Mbraa kebeesa 19.15.

¹⁰ A lee feye katannekpa e gye ebaye pɛɛɛ mɔ kunu, amɔ aa ebaye e naa. Boko a kpa atanne bweɛto-ɔ se-ɔ, baa yɔwe Kristoo kɔkɔregyi-o. Amɔ lalalowe-ɔ, bamɔ nkponɔ maa yuri bamɔ, ne dun e tenne bamɔ.

Aseɲ ne a gye keɛ-ɔ

¹¹ Amaa fo, Timotii, ne fo gye Wuribware sese-ɔ, fo ma gya amɔ-ɔ se, kwaye amɔ. Keɛto ne fo waa-ɔ e gye feye fo len eyee waa itimaa, na fo sunj Wuribware, na fo kɔɔre mɔ gyi, na fo kpa fo beko-ana, na fo nya kanyite, na fo yuri fo eyee.

¹² Kristoonyi kakyena du nee feye sese a kɔ kenken o buwi ɔ kpa Wuribware a ekpa timaa-o, na fo da enan se a fo nya nkpa na kukyure ne a mon de keɛ-ɔ. Nkpa amɔ ne Wuribware a tee fo feye fo bo kɔɔre, san ne fo a lee towe asese akato-ro feye fo a kii Kristoonyi-o.

¹³⁻¹⁴ Mɔ e towe mɔ i gywii fo, Wuribware ne ɔ sa keɛto kema nkpa-ɔ akato-ro, na Kristoo Yeessu akato-ro, Yeessu ne kufu mon nya mɔ feye ɔ yere Gominaa Pontiyus Pilat akato-ro gyi kasentij bo lee mɔ fɔnfɔn kunu si-o, ne n de, mɔ e towe mɔ i gywii fo feye fo gya mɔ mbraa-ɔ se, na fo ma lwii kameɛ, na ɔko ma porɔ fo mmo se. Na fo waa anen bo fo kake nsi ne ane nyanpe Yeessu Kristoo beɛ ɔ ba kaye mɔ-ro-ɔ.

¹⁵ Yeessu keba amɔ-ɔ, Wuribware e gye ne ɔ towe feye san a fo feye ɔ ba pwɛɛ na ɔ deɛ ba, Wuribware ne ɔ gye nyure pɛɛɛ kunu-o, owure ne keyaalen pɛɛɛ bo mɔ kesaree-ro-ɔ, ne ɔ gye awure pɛɛɛ-ro owure-o na anyanpe pɛɛɛ-ro nyanpe-ɔ.

¹⁶ Mɔ wore kpen e gye ne ɔ maa wu. O te kelanherɔ-ro nee, ne keɛto a lanje-ro ke e tore, ɔko maa taare a ɔ deere mɔ. Ne ɔko mon tee nu mɔ, anen deɛ ne ɔko maa taare a o nu mɔ. Ane bonjaa mɔ, mɔ e gye ɔdabe ne ɔ bo len nsu pɛɛɛ. Ameye.

¹⁷ Towe gywii ato awuye feye bo ma kan kaapo bamɔ eyee, na bo ma ba eyee bo donno ato se, a lee feye ato e fo. Amaa bo ba temaa bo donno Wuribware se, mɔ e gye ne o bunji kakpono-ro ɔ sa ane keɛto kema, na ane akato nya gyi.

¹⁸ Bee towe gywii bamɔ feye bo waa itimaa, na bo sa a bamɔ kedamenanse fo feye anen ne bamɔ ato ta-ɔ deɛ, na bo bunji bamɔ nkpono-ro ke ato.

¹⁹ Bamɔ ya waa amɔ-ɔ, ba nya kotoko a bo bo beya sa bamɔ eyee, n gye atanne fɛraa nee, amaa a gye kapoteɛ ne ba yere se a bo bo nya nkpa na kukyure ne a mon de keɛ-ɔ kasentij.

²⁰ Timotii, deere keɛto ne Wuribware a taa bo waa fo kesaree-ro-ɔ se neɛneɛ. Na fo kwaye esenja na ikii na ato kekaapo ne boko e tee feye kanyiasen-ɔ. A lee feye a maa kaapo kanyiasen ko pɛɛɛ, ne a bee a mon lee Wuribware ase.

²¹ Anen a asese-ɔ ye bamɔ fɛraa, bo de kanyiasen amɔ, amaa baa waa anen ne baa fo kasentij-o na kɔkɔregyi a ekpa-ɔ se-ɔ.

Wuribware yure fo.

2 Timotii Wore nyasepo ne Pɔɔl a kyoree bo kyonwe Timotii-o

¹⁻² Mɔ, Pɔɔl, ne Wuribware a lee feye η kii Kristoo Yeessu a ayaa-rɔ ayerepo-ɔ ɔko, na n tɔwe ηkpa ne Wuribware a tɔwe bo beya feye ɔ yere Kristoo Yeessu si a ɔ bo sa asese-ɔ e gye ne mɔ e kyoree wore mɔ mɔ e kyonwe fɔ, Timotii, ne mɔ e kpa fɔ asen bweeto, ne mɔ a taa fɔ bo kii mɔ gyi-o. Mɔ e kore kebwarekore mɔ e sa fɔ feye ane se Wuribware na ane nyanpe Kristoo Yeessu yure fɔ, na ɔ mɔrɔwe fɔ, na ɔ sa fɔ kayeeyuri.

Anse na wore kesa

³ Sanj kemaa ne mɔ e kore kebwarekore mpase na kanye-o, mɔ e kore mɔ e sa fɔ, na fɔ se, mɔ e sa Wuribware anse. Sanj kemaa n de kakponɔ konko mɔ i sunj Wuribware, feye anen ne n nana-ana a waa-ɔ deɛ.

⁴ Mɔ a nyinji si anen ne fɔ a su nsan ne ane a brawe abee se-ɔ. Anen se-ɔ mɔ e kpa feye m bee ηu fɔ, na mɔ akato bee nya gyi.

⁵ Mɔ a bee nyinji kokɔregyi ne fɔ nana kyese Lowis na fɔ nyi Yunis a kɔre Wuribware gyi-o si, ne mɔ a nyinji kokɔregyi kasentij ne η nyi feye fɔ de-o si.

⁶ Aneη se-ɔ, mɔ i nyinji fɔ se feye san-ɔ mɔ a ba asareη bo dɔnɔ fɔ kunju si yure fɔ, ne Wuribware a sa fɔ aketo ko, na fɔ taare waa mɔ kusun. Amose-ɔ, fɔ ma kine aketo amɔ, na fɔ ma sa a kufu nya fɔ.

⁷ Keto se ne mɔ a tɔwe amɔ-ɔ e gye feye kufwiije timaa ne Wuribware a sa ane-ɔ maa sa a ane kii afupo, amaa ɔ sa ane keyaalenj, na ane kpa abee asen, na ane taare kra ane eyeɛ.

⁸ Amose-ɔ fɔ ma peere kotɔwe ane nyanpe kunju si asen gywii asese na anen ne fɔ a bo kɔre ane nyanpe gyi-o. Anen ne baa tii mɔ bo lee anen ne n gya Yeessu Kristoo si-o si-o, fɔ ma sa a ipeere nya fɔ, na fɔ tɔwe feye fɔ mon nyi mɔ. Keto ne a bware feye fɔ waa-ɔ e gye feye fɔ ba keyaalenj ne Wuribware e sa fɔ-ɔ, na mɔ aa fɔ gyi aworefoɔ ne ba sa ne Yeessu kunju si asen timaa atɔwepo i gyi-o.

⁹ A lee feye Wuribware e gye ne ɔ mɔrɔwe ane, ne ɔ tee ane feye ane bo kyena neene sa mɔ. N gye sa ne ane a waa keto timaa ko sa mɔ nee ne ɔ waa amɔ-ɔ sa ane, amaa ɔ kyɔ fa amɔ mferɛ ne feye ɔ mɔrɔwe ane. Kasentij si pwee ne ɔ deɛ tweɛ kaye mɔ gbaa-o, Kristoo Yeessu si ne ɔ yere bo mɔrɔwe ane.

¹⁰ Ane deɛ ane mon nyi amɔ-ɔ, amɔ bo fɔ sanj ne ane nyanpe Kristoo Yeessu a ba kaye mɔ-rɔ bo lee amɔ kaase bo kaapo ane-ɔ. Kristoo e gye ne ɔ ko gyi lowi si, ne ɔ yere asen timaa kekaapo se bo lee ηkpa na kukyure ne a mon de kee-ɔ bo kaapo ane.

¹¹ Aseη timaa mɔ se ne Wuribware a lee mɔ feye η kii mɔ kabɔ na mɔ ayaa-rɔ ayerepo, na η kii mɔ ɔkaapopo tɔwe asen timaa-o gywii asese.

¹² Keto se ne mɔ i gyi aworefoɔ-ɔ nee, amɔ-ɔ pɛɛɛ gbaa ipeere mon de mɔ. A lee feye η nyi mɔ ne mɔ a kɔre mɔ gyi-o, ne η nyi feye ɔ taare a ɔ deere keto ne ɔ bo waa mɔ kesaree-rɔ-ɔ se ya bo fɔ sanj ne Kristoo bee ɔ ba-ɔ.

¹³ Fɔ, Timotii, fɛraa, kra kasentij asen ne mɔ a waa bo kaapo fɔ feye fɔ waa-ɔ-rɔ kenkeη. Na fɔ ma kan kine kokɔregyi na kekpa ne Kristoo a bo sa ane-ɔ.

¹⁴ Amaa sa a Wuribware a kufwiije timaa-o ne o te ane ηkponɔ-rɔ-ɔ deere atɔ timaa ne ɔ taa bo boɔrɔ fɔ-ɔ se.

¹⁵ Fɔ nyi feye bamɔ ne bo bo Asiya sweere se-ɔ pɛɛɛ a sere yɔwe mɔ. Figeelus na Heemogenes tii bamɔ se.

¹⁶ Amaa Onisiforus fɛraa, mɔ e kore Wuribware feye ɔ mɔrɔwe mɔ asese, a lee feye mɔ ya nare mɔ ase sa mɔ kakponɔkya iluwi bweeto. Ipeere mon nya mɔ bo lee anen ne baa tii mɔ-ɔ se.

¹⁷ Anen se-ɔ, mɔ a denj bo fɔ Roma man-nɔ-ɔ, ne oo pee akato buwi bo ηu mɔ.

¹⁸ Fɔ nyi damenanse atɔ demanɛ ne ɔ waa sa mɔ Ifisus man-nɔ-ɔ. Mɔ e kore kebwarekore feye sanj ne ane nyanpe Yeessu i gyi asese pɛɛɛ asen-ɔ, o ηu mɔ ewee.

2

Waa siraa feye fɔ i gyi aworefoɔ Yeessu si

¹ Mɔ gyi, fɔ fɛraa sa a Yeessu Kristoo ba mɔ nyure-o bo sa fɔ keyaalenj.

² Atɔ ne fɔ a nu mɔ e tɔwe amɔ laman akato-rɔ-ɔ, fɔ taa amɔ asen kotɔwe deɛ bo boɔrɔ asese ne fɔ e kɔre bamɔ fɔ i gyi-o, na bamɔ mɔ bo nya nya gyii amɔ kotɔwe taa ya tɔwe gywii bokɔ.

³ Amaa waa siraa feye fɔ i ηu asen feye anen ne mɔ i ηu-o deɛ, a lee feye fɔ gye Kristoo Yeessu soogyaanyi timaa nee.

4 Soogyaanyi maa yɔ kɛnaa-rɔ-ɔ ɔ nyɔŋ ɔ kee kamɛɛ, a lee feye ɔ kpa a ɔ kɔ na mɔ ɔgyɛŋkɛpɔ akatɔ gyi mɔ se.

5 Anɛŋ dɛɛ nɛ ɔŋwɛɛnanɔpɔ e moŋ gya koŋwɛɛnanɔ a mbraa-ɔ se, ɔ maa taare a ɔ ŋwɛɛnanɔ gyi si nya ketannebu.

6 Anɛŋ dɛɛ nɛ ɔɔɔɔpɔ nɛ ɔ moŋ bɔ wɔrɔgya-ɔ adɔteese i wuree baare, na ɔ nya gyi.

7 Fa ketɔ nɛ mɔ e tɔwe mɔ i gywii fɔ-ɔ mfɛɛɛ, a lee feye anɛ nyanɔpɛ e sa a fɔ nu amɔ-rɔ pɛɛɛ nɛɛɛɛ.

8 Fɔ ma taŋ Yeessu Kristoo asɛŋ se, feye ɔ lee Owure Deefid a kɛnana-ɔ-rɔ nɛɛ, nɛ mɔ a wu-o, nɛ Wuribware a kyinɔŋi mɔ lee lowi-ro. Amɔ e gye mɔ kunu si asɛŋ timaa nɛ mɔ e tɔwe-ɔ.

9 Asɛŋ timaa mɔ kekaapɔ se nɛ mɔ i gyi awɔrefɔɔ mɔ mbɛyɔmɔ. Nɛ baa kperi amɔ se da mɔ ɛkɛɛ, tii mɔ feye mɔ a gye ɛbɔye ɔwaaɔpɔ-ɔ. Amaa bɔ maa taare a bɔ da Wuribware asɛŋ ɛkɛɛ.

10 Amɔse se nɛ mɔ i nyite mɔ i gyi awɔrefɔɔ demaŋte mɔ e sa bamɔ nɛ Wuribware a lee feye bɔ gye mɔ gyi-ana-ɔ, na Kristoo Yeessu nya mɔrɔwe bamɔ, sa bamɔ kedabɛ na wuraa Wuribware se, na a moŋ de keɛ.

11 Kiliŋ mɔ nɛ ba waa-ɔ gye kasɛŋtiŋ nɛɛ feye,

“Anɛ ya kperi mɔ se wu,
amɔ fɛraa anɛ e kyena mɔ ase.

12 Anɛ ya nya kanyite gyi awɔrefɔɔ,
amɔ fɛraa anɛ mɔ anɛ i kii awure mɔ ase.

Nɛ anɛ ya kine mɔ fɛraa,
mɔ-ɔ mɔ i kine anɛ.

13 Amaa nɛ anɛ ya yɔwe mɔ koƙɔɔregyi gbaa ooo,
mɔ fɛraa de kasɛŋtiŋ, ɔ maa taare a o kine anɛ,

a lee feye mɔ e bɔ anɛ,
nɛ emɛnɛ nɛ ɔ waa kine mɔ ɛyɛɛ.”

Yɔwe asɛŋ gyegaa nɛ a moŋ de tɔŋ-ɔ ikii kigyiri

14 Amɔse se-ɔ deɛ nyinɔŋi monɛ asɔrɛɛ agyi asɛŋ mɔ se, na fɔ yii bamɔ amɔ se tɔwe feye Wuribware i ŋu atɔ kɛmaa nɛ sɛsɛ e waa-ɔ. Yii bamɔ se feye bɔ ma kaŋ kyena kwaa ba gyiiri ikii ba kpa asɛŋkɛpɛregyi kaase a bɔ nu. Anɛŋ a atɔ mɔ moŋ de tɔŋ kɛmaa, nɛ kasɛŋtiŋ si a nyera bamɔ nɛ ba nu amɔ-ɔ.

15 Lɛŋ ɛyɛɛ kɛŋkɛŋ sun fɔ kusun, na Wuribware mɔ akatɔ gyi ketɔ nɛ fɔ e waa-ɔ se, na anɛŋ a kusun nɛ fɔ a waa fɔ e sa mɔ-ɔ se-ɔ, fɔ ma gyi ipeere. Wuribware asɛŋ gye kasɛŋtiŋ, amɔse-ɔ kaapɔ amɔ kyɛɛkyɛɛ.

16 Lee fɔ kanɔ lee ɛsɛŋsa bɔye nɛ e moŋ gye Wuribware asɛŋ-ɔ kɛsa-rɔ, a lee feye anɛŋ a ɛsɛŋsa-ɔ e sa nɛ asɛsɛ i kyurowi bamɔ mfɛɛɛ ba lee Wuribware ase.

17 Anɛŋ a atɔ kekaapɔ bɔye amɔ du nɛ feye lo nɛ o gyo ɔ kɔɔte-ɔ. Anyare anyɔ ko nɛ ba kaapɔ anɛŋ a atɔ-ɔ e gye Himiniyus na Filetus.

18 Baa yɔwe kasɛŋtiŋ a ɛkpa-ɔ, nɛ ŋkee ba kaapɔ feye asɛsɛ kikyinɔŋi lee lowi-ro a kyɔ ba kyon. Anɛŋ a asɛŋ mɔ se-ɔ, baa sa nɛ asɛsɛ ko a yɔwe koƙɔɔregyi.

19 Amaa Wuribware a da mɔ asɛŋ-ɔ talii nɛɛ bɔ yera kpun, nɛ ɔ kyɔrɛɛ bɔ beya feye,

“Anɛ nyanɔpɛ nyi bamɔ nɛ bɔ gye mɔ lee-o,”* nɛ

“Ɔkɛmaa nɛ ɔ tɔwe feye anɛ nyanɔpɛ e bɔ mɔ-ɔ,
amɔ fɛraa, ɔ yɔwe mɔ ɛbɔye koɔwaa.”

20 Mon' sa a anɛ taa feye atɔ wuye loŋ-nɔ o de ketɔ kɛmaa nɛ bɔ de atɛtɔmoŋta bɔ waa-rɔ-ɔ. Anɛŋ a atɔ mɔ atanne pipee nɛ baa bɔ waa amɔ akɔ, nɛ akɔ mɔ atanne fufuri nɛ baa bɔ waa amɔ. Nkee akɔ ayii nɛ baa bɔ seri, nɛ akɔ mɔ kabori nɛ baa bɔ pwɛɛ. Amɔ akɔ, atɔ timaa nɛ bɔ de ba waa-rɔ, akɔ mɔ atɔ borɔborɔɔ nɛ bɔ de ba waa-rɔ.

21 Anɛŋ se-ɔ sɛsɛ borɔborɔɔ ya lee mɔ ɛyɛɛ lee ɛbɔye-rɔ, o kii feye ketɔ nɛ bɔ de atɔ timaa-o ba waa-rɔ-ɔ, na o kii ɔkpɛyaa, o de ketɔ waase bɔ sa loŋ wuye-o.

22 Amɔse se-ɔ, Timotii, kwaye ayaafɔre a ayɔrɔwetɔ bɔye-ɔ. Na fɔ gya itimaa na kayɛyuri ɛkpa se, na fɔ kra fɔ koƙɔɔregyi-o-ro kɛŋkɛŋ. Fɔ aa asɛsɛ nɛ ba kpa abɛɛ, nɛ bɔ de kakponɔfwiiri ba su ba kpa Wuribware kekya-rɔ-ɔ a deɛ nare.

23 Amaa m beɛ mɔ e tɔwe mɔ i gywii fɔ feye fɔ ma beŋŋaa asɛŋ gyegaa nɛ a moŋ de kaase-ɔ, a lee feye asɛŋ toritori anɛŋ e ba ikii na ɛkɔ.

* 2:19 Anyare ɛkɛkarɛ 16.5 (LXX).

²⁴ Ɔkɔ ne ɔ sun ɔ sa ane nyanpe Yeessu-o ma kan kɔ ekɔ. Amaa ketɔ ne ɔ waa-ɔ e gye feye o yuri eyee, na ɔ baa mɔ eyee kaase sa asese peee, ne mɔ e kaapo abwaresen-ɔ mɔ, ɔ nya kanyite, na ɔ kaapo amɔ neenee.

²⁵ O yuri ase lɔnɔ mɔ apɔrɔpɔ ne bɔ yere bɔ kye mɔ-ɔ bɔ yera ekpa timaa si, na Wuribware ya sure, bɔ nu bamɔ eyee, gyii kasentɔn-o.

²⁶ Na nkee bɔ gyii asen, na bɔ nya nya bamɔ eyee lee Ɔbonsam kesaree-rɔ, a lee feye mɔ e gye ne ɔ da bamɔ katere-rɔ, ba bamɔ bɔ kii anya ne ba waa ketɔ ne ɔ kpa-ɔ.

3

Kaye ya tɔ-rɔ egye kee a ketɔ ne ke e ba-ɔ

¹ Mɔ gyi Timotii, ɔ feye san ne kaye ya tɔ-rɔ egye kee-ɔ, kakyena-rɔ e waa len fee.
² San amɔ asese e kpa bamɔ wɔre dooo katɔnya nee, na bɔ pee akatɔ ba kpa atanee kebanse, na ba kaapo eyee, bɔ de katamaabu kebanse. Tɔsaare e waa kɔkyɔ, bɔ maa lee bu bamɔ akowepɔ kafɔnfwee se gbaa. Bɔ maa bu Wuribware, bɔ maa gyi akpeyaa. Ɔkɔ ya waa bamɔ kedamenanse gbaa, a maa bɔrɔ bamɔ akatɔ daa.

³ Sese maa lee lee kame-ro a ɔ kpa mɔ kosobee, anen de ne ɔkɔ maa ɔkɔ ewee. Tɔkyii na kenyaneyera na ekɔ kekpa na daa bɔye dooo e gye ne a ba san amɔ. Nkee ba kisi ketɔ kemaa ne ki bware-o.

⁴ Na bɔ gyi kidiburo bɔ de asese anu ba da abee, na bɔ waa kunurolen na akatɔlen ba bu bamɔ eyee bɔ kyɔn bamɔ kosobee-ana. Bamɔ akatɔ i gyi kaye-rɔ atɔ se fee bɔ kyɔn Wuribware.

⁵ Na anen a asese-ɔ e waa akatɔ se feye bamɔ a gya kebwaresun-o si neenee-ɔ. Amaa bamɔ kakyena-rɔ e kaapo feye bɔ mɔn de Wuribware a keyaalen-ɔ. Anen a asese mɔ-ɔ, lee feye eyee lee bamɔ-rɔ, kwaye bamɔ.

⁶ San amɔ anyare mɔ bokɔ i lwee asese elɔn-nɔ ba kpa akyee ba nya bamɔ se keyaalen. Anen a akyee ne ba nya bamɔ mfaan-ɔ e gye akyee ne bɔ maa taare ba kra bamɔ eyee, sa ne ebɔye a kii bamɔ se tɔsɔrɔ dwiidwiise, ne bamɔ mfeere a lee ketɔ kemaa se, bɔ gya bamɔ nyɔrɔwe bɔye eworese eworese se-ɔ.

⁷ Anen a akyee mɔ e gye ne ba pee akatɔ san kemaa ba suye atɔ-ɔ, amaa bamɔ mɔ bɔ maa taare a bɔ ɔn kasentɔn-o kaase gyii kamɔ daa.

⁸ Fɔ a nu anen ne anyare kɔ ne ba tee bamɔ e Yanɛs na Yambras ne baa dee kyena-ɔ a tɔwe asen bɔ kye ane ɔdedaapo Mosis-o. Anen de ne bɔmɔ-ɔ gbaa ne mɔ e tɔwe bamɔ asen-ɔ e sa senɛsa ba kye kasentɔn-o. Bamɔ anu a nyera, ne kebwaresun ne ba sun-o gye kwaa nee.

⁹ Anen se-ɔ, ketɔ kemaa ne ba waa-ɔ maa kya se a ke bɔ yɔ anen sa bamɔ, a lee feye bamɔ kayeba-ɔ e lee ifuri, na ɔkemaa ɔn feye bɔ mɔn nyi asen, feye anen ne baa ɔn Yanɛs na Yambras lee-o.

Dee kaapo kasentɔn kekaapo

¹⁰ Amaa fɔ, Timotii, ferasa, fɔ nyi mɔ atɔ kekaapo, ne fɔ a gya mɔ se ɔn anen ne mɔ kakyena-rɔ du-o, ɔn ketɔ ne n gye-ɔ. Fɔ a ɔn anen ne n de Yeessu kɔkɔaregyi-o-ro-o, ne fɔ a ɔn mɔ kanyite na kekpa ne mɔ e kpa asese asen-ɔ. Ne fɔ a ɔn awɔrefɔɔ demante ne mɔ a gyi-o na bɔrɔkraa peee ne baa bɔ waa mɔ-ɔ.

¹¹ Ne fɔ a bee ɔn anen ne mɔ a gyi awɔrefɔɔ Anteyɔkeya na Ikoniyum na Lisitra eman-nɔ-ɔ. Anen a kasentɔn suyo mɔ ne mɔ a nyite kamɔ-ɔ, Wuribware a lee mɔ lee kamɔ peee-rɔ.

¹² Kasentɔn si ferasa ɔkemaa ne ɔ kpa a ɔ gya Kristoo Yeessu si, na ɔ taare kyena waa Wuribware kepre-ɔ ferasa i ɔn asen, na ɔ nya kikisi asese ase.

¹³ Ebɔye awaapo na ayɛbɔ e dee lee bɔye-rɔ ya lwee mfen ne a mɔn bɔ-ɔ-rɔ, na bɔ dee ba asese ayɛba, na bokɔ mɔ ba bamɔ ayɛba.

¹⁴ Amaa fɔ ferasa, fɔ ma kan yɔwe kasentɔn ne fɔ a kɔre gyi-o-ro na kamɔ ekpa timaa ne fɔ a suye-o. Na fɔ nyinɔn bamɔ ne bɔ de bɔ gye fɔ akaapɔpɔ timaa-o si.

¹⁵ Na fɔ nyinɔn si feye nsan ne fɔ gye keegyi-o, fɔ kyɔ fɔ nyi abwaresen wore-ɔ-rɔ asen. Abwaresen wore amɔ e gye ne ɔ kaapo fɔ anen ne fɔ e kɔre Kristoo Yeessu a fɔ gyi-o, na anen ne ɔ taare a ɔ mɔrɔwe fɔ-ɔ.

¹⁶ Wuribware a taa mɔ kufwiinɛ timaa-o bɔ kyena asese kɔ-rɔ nee, ne ɔ kaapo bamɔ mɔ mfeere, ne baa kyoree mmo bɔ waa abwaresen wore-ɔ-rɔ. Amose se-ɔ fɔ e taare a fɔ taa bɔ kaapo asese kasentɔn-o, na fɔ bɔ yii bamɔ se feye bɔ ma waa bɔye, na fɔ bɔ kaapo bamɔ kpa timaa-o, na fɔ bɔ kaapo bamɔ a bɔ kyena neenee.

¹⁷ Mfaanɛ ne ɔkɔ ne ɔ gya Wuribware se-ɔ e nya ketɔ kemaa ne ɔ kpa-ɔ a ɔ bɔ waa asun kemaa ne a gye atimaa-o.

4

Dee tawē abwaresen sanj kēmaa

¹ Njkee feraa n de Wuribware na Kristoo Yeessuu ne mō ya ba kaye mō-rō a ɔ bō gyi kuwure, na o gyi bamō ne baa wu-o na bamō ne bō kee-ɔ asen, mō e korē fō lenlenlen feye

² fō len eyee dee pee akatō tawē abwaresen-ɔ sanj kēmaa. Yere-rō kenken tawē amō, fō ma sere kufu. A moŋ de feye sanj amō-rō bware, beee ɔ moŋ bware, kya se tawē amō bō tēraa bamō lenjō bamō bō yera kpa timaa si, na fō waa bamō wōrē. Amaa fō a kaapo bamō abwaresen-ɔ, waa kanyite, yuri ase, ba amō bō bera bamō.

³ Ketō se ne mō a tawē amō-ɔ gywii fō-ɔ e gye feye sanj kō e ba ne asese maa lee kpa kunu kekaapo timaa ne ke gye kasentij-o. Amaa ketō ne ba waa-ɔ e gye feye ba gya bamō fanfan kekpa se nee, na bō kpōwe akaaporo bweeto bō gyanje, na aneŋ a akaaporo mō tawē ketō ne aneŋ a asese-ɔ e kpa feye bō nu-o wōrē gywii bamō.

⁴ Kasentij-o asen maa lee lwee bamō keseb-ɔ-rō, na bō kine kamō kegyase, kōrē ayeba itee gyi.

⁵ Amaa fō, Timotii, feraa, dee kra fō eyee neenee kpa kēmaa se. Waa siraa nyite gyi awōrefō. Waa kusuj ne asen timaa-o ɔtawepo e waa-ɔ, na fō waa asuj peee ne ane nyanje a tee fō feye fō bō waa-ɔ, na fō ma yōwe.

⁶ M feraa, mō lowi sanj a tō-rō. Kasentij si mō njkpa du nee feye nta ne bō de ba twiiri wee kabō ne bō de bō lenjō Wuribware-ɔ se-ɔ.

⁷ Kristoonyi kakyena-rō du nee feye ɔkō a sere enaŋ-ɔ. Mō a sere aneŋ a enaŋ-ɔ lowe, ne mō a kyena kakyena timaa-o bō fō kee, na n sanj n de mō Kristoo kokōregeyi-o-ro kenken.

⁸ Amōse se-ɔ mbeyōmō itimaa kuwurepa bō-rō ne ane nyanje Yeessuu ne ɔ gye ɔsentijgyipō-ɔ a taa bō beya keri si soso sa mō. Kake nsi ne o kinji a ɔ ba-ɔ ne ɔ taa kemō a ɔ bō sa mō, a lee feye mō a taare lowe enaŋ-ɔ, ne mō a kyena kakyena timaa-o bō tōrōwe. Ane nyanje a taa aneŋ a kuwurepa mō bō beya keri si sa asese peee ne bamō akatō a pee ba kpa feye bō njū mō kikinji ba-ɔ.

Asen ne Pōol a tawē bō gye kee-ɔ

⁹ Timotii, fō ma kyokyo keyaa, mō e kpa feye fō da eyee se ba mō ase menaŋ,

¹⁰ a lee feye, Deemas a kpa kaye mō-rō atō bweeto-ɔ se-ɔ, ɔ sere yōwe mō o yii Tisalonikaa maŋ-nō, ne Kresekens mō yii Galatiya sweere se, ne Tiitus mō yii Dalamatiya sweere se.

¹¹ Amō Lukas wōrē e gye ne mō aa mō bō mfē. Fō e ba, fō aa Maak ba, a lee feye mō e gye ne ɔ taare a ɔ kya mō-rō mō kusuj kōwaa-rō.

¹² Tikikus feraa, mō a sunj mō bō kyōnjwe Ifisus maŋ-nō.

¹³ Fō e ba, na fō kōrē mō waagya ne mō a yōwe bō sii Kaapus aye Trowas maŋ-nō-ɔ baa. Na fō beē taa mō ewōrē baa. Emō ne baa ba kabō wōrē bō waa-ɔ e gye ne emō asen tiri mō bweeto.

¹⁴ Aleksanda ne ɔ gye Ifisusnyi, ne ɔ gye danyaŋ bwayepō-ɔ a waa mō bōye bweeto. Aneŋ se-ɔ, ane nyanje Yeessuu e ka mō kōkō bō lee ketō ne ɔ waa-ɔ se.

¹⁵ Fō gbaa dee sa mō se, a lee feye mō ya tii ane kpa kenken feye ane ma tawē abwaresen-ɔ.

¹⁶ Kegyenkpēse ne baa baa mō iwurekpa, na nj koso yere lee mō aporo a mporo-ɔ kano-ɔ, ne moŋ nya yererōpo kōnjō gbaa, bamō peee a kpaŋ mō se. Mō e korē Wuribware feye ɔ ma kanj porō bamō amō-ɔ se.

¹⁷ Amaa ane nyanje Yeessuu a yerē mō-rō, ne ɔ sa mō keyaalen feye n tawē abwaresen kyēkyē gywii bamō ne bō moŋ gye Yudaa awuye, ne bō bō mfenj ba nu mō asen-ɔ. Ane nyanje ya kōrē mō lee lowi-ro.

¹⁸ ɔ beē o lee mō, na asen bōye kēmaa ne a ba mō se-ɔ kwaye mō, na ɔ yaa mō soso mfenj ne o gyi kuwure-o njkpa na alanfiya-ro. Wuribware nya kēdabē na wuraa nsu peee. Amēye.

¹⁹ Mō e ka Priska* na mō kuri Akwila kanō damenaŋse. Ne m beē mō e ka Onisiforus akōwbeee kano.

²⁰ Irasitus a sii Korintoo maŋ-nō, amaa mō a yōwe Trofimus bō sii Mileetus maŋ-nō, a lee feye ɔ lo nee.

²¹ Waa menaŋ ba pwee na afwii dee taye. Yubulus na Pudens na Linus na ɔkyee Kilawudiyi na ane abee kō Kristoo awuye peee e ka fō kano.

²² Ketō ne ki tii tēbō-ɔ gye feye mō e korē kebwarekore nee feye ane nyanje Yeessuu gya fō kra kamee, na o yure fō aa asōrē agyi-o peee.

* 4:19 Beee Priskila.

Tiitus Wore ne Pɔɔl a kyoree bo kyonwe Tiitus-o

¹⁻⁴ Mo, Pɔɔl, ne n gye Wuribware keyaafore na Yeessu Kristoo a ayaa-ro ayerepo-o oko-o e gye ne mo e kyoree wore mo mo e kyonwe fo, Tiitus, ne mo a taa fo bo kii mo gyi lee san ne fo a bo koree kebwaresun ne n gbaa mo i sun-o gyi-o.

Wuribware ya lee mo sun mo bo kyonwe feye n kya asese ne oo lee sa mo eyee-o-ro, na bo bo koree mo gyi, na bo nu kasentij-o kaase bo lee kpa ne ba bor se a bo bo kyena sun mo-o. Na amo se, bo nya temaa feye ba nya nkpa na kukyure ne a mon de kee-o. Nkpa mo, Wuribware ne o maa ba ayeba-o ya towe bo beya feye o ba a o bo sa ane pwee ne o de twee kaye-o. Ane amorowepo Wuribware san a fo-o, ne oo lee mo kasentij-o bo kaapo asese abwaresen kotowe-ro. Ne o taa bo waa mo kesaree-ro feye n towe amo kaapo-ro a bo nu-ro. Tiitus, mo gyi kasentij, mo e kore ane se Wuribware na ane amorowepo Kristoo Yeessu feye bo yure fo, na bo sa fo kayeyuri.

Asese suyo ne ba taare a bo waa asoree abrese-o

⁵ Keto se ne mo a yowe fo bo sii Kriita kwii si-o e gye feye fo waa keto kemaa ne ane mon waa lowe-o, kra kemo bo yera kyekyee. Na fo lee bok bo kii abrese mfen a eman-o asoree psee-o-ro. Na fo nyinjji mbraa ne mo a bo sa fo-o se feye,

⁶ sese ne a bware feye o waa asoree abrese-o e gye mo ne man ne o te mo-ro-o asese maa towe mo kunu si asen boye ba por mo-o. A bware feye mo ne o waa asoree abrese-o de ka konko kpen nee, na mo agyi mo gye Kristoo awuye, ne asese nyi bamo feye bo mon nyera, bo de keseborolen, bo maa bu ato-o.

⁷ A mon bware feye mo ne o waa asoree abrese-o gye oko ne mo kunu si de mpor-o, a lee feye mo e gye ne o deere Wuribware kusun-o si. Asoree abrese kemaa ne fo lee-o ma waa sese ne o de keseborolen, ne o de kadunfwii menan menan, ne o gye otabweepo na eko okpapo, ne o de kakatopee o mon gya ekpa timaa si o kpa ato-o.

⁸ Lee oko ne o kra afo mo aye neenee, ne o kpa itimaa kowaa, ne o bu mo eyee, ne o gye nyinjpas timaa ne mo kame-ro mon de iyisi-o, ne o nyi mo eyee ekra neenee-o.

⁹ A bware feye o yere kasentij ne ane a kaapo mone-o-ro kenken, na o nya ba kamo kekaapo bo sa asese bok wore, na o kaapo bamo ne ba gyiiri kasentij-o ikii-o feye baa fo kpa.

¹⁰ Keto se ne mo e towe amo-o e gye feye asese bweeto bo-ro ne bo maa bu asoree abrese-o, ne bo de sena ne o mon de kesenkpargyi-o ba penna bok. Mo e towe Yudaa awuye ko ne bo gye Kristoo awuye-o asen nee.

¹¹ A tiri feye fo sa a anen a asese-o bun bamo nno, a lee feye bamo kekaapo ato ne a mon bware-o e nyera lon-no akowebese ki i lee bamo mferre ke e lee kasentij ne baa koree gyi-o. Anen a asese-o e waa amo-o nee bo de bo penna asese ba kpa katnya.

¹² Kriitanyi ko ne o gye bamo fonjw laagyipo ko, ne o de kyena-o a towe bamo asen, o ye, Kriita awuye gye ayebapo kasentij, bo de daa boye fee, ne bo gye aworogypa na ateesekpapo kebanse.

¹³ Bamo kunu si asen amo ne o towe-o gye kasentij. Amose-o waa menan teeraa bamo a bo yowe anen a daa-o. Bo gya kasentij-o si, koree kamo gyi,

¹⁴ na bo ma benjaa Yudaa awuye amo na bamo itee na ayeba ne ba kaapo-o, a lee feye anen a asese-o a kine kegya Wuribware a kasentij a ekpa-o se.

¹⁵ Yudaa awuye amo e kaapo feye ateese ko mon bware kigyi. Amaa kasentij si feraa, ateese ko mon bo-ro ne a gye ateese boye sa bamo ne bamo mme-ro mon de iyisi-o. Amaa ateese kemaa de iyisi sa bamo ne bamo mme-ro de iyisi, ne baa kine kasentij-o kokoregyi-o, a lee feye bamo mferre mon bo dan, ne bo de daa boye.

¹⁶ Bo ye bo nyi Wuribware, amaa anen ne bo te bo bo-o e kaapo feye ba penna nee, baa kine mo. Bam o asen mon bo Wuribware kone kafonfwee se. Bo de keseborolen fee, bo mon gya Wuribware a ekpa-o se, anen se-o, a mon de kpa feye fo taa kusun damenanse sa bamo a bo waa.

2

Anen ne a bware feye asoree awuye waa bamo kakyena-ro-o

¹ Amaa fo, Tiitus, feraa, dee kaapo asoree awuye-o, na bo kyena kakyena ne ka bware bo sa kebwaresun kasentij-o.

² Kaapo anyanbrese-o anen ne ba kra bamo eyee, na asese nya bu bamo-o. Sa a bo nya kokoregyi kasentij-o, na bamo kekpa waa kokyo, na bo nyite aworefo kemaa.

³ Anen dɛɛ nɛ fɔ dɛɛ kaapɔ akyyɛbrɛsɛ-ɔ anen nɛ bɔ kyena kakyena kpɛyaa-ɔ. Bɔ ma kyii ɔkɔ tɛj mɔ kana, na bɔ bɛɛ bɔ ma waa atabwɛɛpɔ.

⁴ Na bɔ lɛɛ anen sɛ, bamɔ mɔ bɔ taarɛ na bɔ kaapɔ akyyɛɛpɛ kpa nɛ ba bɔrɔ sɛ a bɔ bɔ kpa bamɔ kuri-ana na bamɔ gyi-ana asɛn-ɔ,

⁵ na bɔ kaapɔ bamɔ anen nɛ bɔ gyii ɛyɛɛ ɛkra nɛnɛnɛ, na bɔ ma waa kanyarɛkpa, na anen nɛ ba kii aka timaa-o, na bɔ bu bamɔ akuri, na bɔ dɛɛ waa kɛdamɛnanjɛ, na bamɔ akatɔ pɛɛ bamɔ lɔn-nɔ asun si. N gye anɛn, asɛsɛ kɔ ɛ nya kpa a bɔ sa sɛnjsa bɔ bɔ kye Wuribwarɛ a asɛn-ɔ.

⁶ Anen dɛɛ nɛ fɔ dɛɛ tɔwɛ gywii ayaafɔrɛ-ɔ, na bɔ yuri ɛyɛɛ dɛɛ bu atɔ kpa kɛmaa sɛ.

⁷ Amaa fɔ, Tiitus, fɛraa, kra fɔ daa timaa-ro bɔ yɔ, amɔ anen-ɔ ɛ kaapɔ asɔrɛɛ awuyɛ-o anen nɛ a bware fɛyɛ bɔ kyena-ɔ. Kɛtɔ nɛ fɔ ɛ kaapɔ-ɔ, sa a kɛ kaapɔ fɛyɛ fɔ gye kasɛntin wuyɛ. Na fɔ pɛɛ akatɔ tɔwɛ abwareɛn-ɔ. Na fɔ sa a asɛnkparɛgyi timaa dɛɛ lɛɛ fɔ kana.

⁸ Kɛbayɛ kɔ ɛ mɔn lɛɛ fɔ sɛnjsa sɛsɛ kɛmaa-rɔ, amɔ fɛraa ɔkɔ maa taarɛ a ɔ pɔrɔ fɔ kɔkɔ sɛ. Anen-ɔ ipɛɛrɛ ɛ nya fɔ adɔn. Bɔ maa taarɛ a bɔ nya kɔkɔ yɛrɛ sɛ bɔ pɔrɔ fɔ.

⁹ To, anya fɛraa, tɔwɛ gywii bamɔ fɛyɛ bɔ bu bamɔ anyanpɛ kpa kɛmaa sɛ, na bɔ lɛn ɛyɛɛ waa kɛtɔ nɛ ki i gyi bamɔ anyanpɛ akatɔ-ɔ. Bamɔ nyanpɛ-ana ya tɔwɛ asɛn nɛ a kye bamɔ, bɔ ma kan bɛnɔba ba kana bɔ yii bamɔ.

¹⁰ Nkɛɛ bɔ ma kan ywii, na a sa a bamɔ nyanpɛ-ana kɔrɛ bamɔ gyi kɛtɔ kɛmaa-rɔ. Bamɔ ya waa mfaanɛ, nɛ bamɔ nyanpɛ-ana i nɔ fɛyɛ anɛ kɛkaapɔ anɛ ɔmɔrɔwɛpɔ Wuribwarɛ a asɛn-ɔ bɔ dan.

Kɛtɔ sɛ nɛ Wuribwarɛ a sun Kristoo bɔ kyɔnɔwɛ fɛyɛ ɔ bɔ kɔrɛ anɛ-ɔ

¹¹ Kɛtɔ sɛ nɛ mɔ a tɔwɛ amɔ-ɔ ɛ gye fɛyɛ Wuribwarɛ a lɛɛ bɔ kaapɔ anɛ fɛyɛ ɔ kpa a o nɔ sɛsɛ kɛmaa ɛwɛɛ, na ɔ mɔrɔwɛ mɔ.

¹² N gye sa nɛ kɔkɔrɛgyi wɔrɛ sɛ nɛ ɔ kpa a ɔ mɔrɔwɛ anɛ, amaa ɔ kpa a ɔ kaapɔ anen nɛ anɛ yɔwɛ asɛn bɔyɛ na atɔ nɛ kayɛ mɔ-rɔ asɛsɛ i pɛɛ akatɔ ba kpa-ɔ, na anɛ nya taarɛ dɛrɛrɛ anɛ ɛyɛɛ sɛ, na anɛ waa itimaa, na anɛ sun Wuribwarɛ. Mfaanɛ ɛ gye nɛ a bware fɛyɛ anɛ kyena kayɛ mɔ-rɔ.

¹³ Anɛ tɛ anɛ dɛ tɛmaa anɛ gywii kakatɔgyi kake amɔ nɛ anɛ nyanpɛ na ɔmɔrɔwɛpɔ dabe, Yeesuu Kristoo, i kinɔi a ɔ ba kelanɔrɔ na mɔ kɛdabɛ na keyaalen-ɔ-rɔ.

¹⁴ Yeesuu Kristoo mɔ dɛɛ ya ba mɔ fɔnɔn kayɔwɔrɛ bɔ lɔnɔ anɛ aa Wuribwarɛ kɛbɔntɔ-rɔ. Mfaanɛ nɛ ɔ lɛɛ anɛ lɛɛ kakyɛna bɔyɛ-rɔ, sa nɛ anɛ a kii mɔ fɔnɔn asɛsɛ. Nɛ nkɛɛ ɔ kpa fɛyɛ ɔ sa a anɛ nkɔrɔn fwiiri, na anɛ akatɔ pɛɛ dɛɛ waa kɛdamɛnanjɛ.

¹⁵ Amɔsɛ sɛ-ɔ, ba keyaalen nɛ mɔ a sa fɔ-ɔ pɛɛɛ, na fɔ bɔ tɔwɛ asɛn mɔ, na fɔ bɔ waa asɛsɛ wɔrɛ fɛyɛ bɔ gya Kristoo a ɛkra-ɔ sɛ, na fɔ bɔ yii bamɔ sɛ fɛyɛ bɔ ma lɛɛ gya ɛbɔyɛ a ɛkra-ɔ sɛ. Fɔ ma kan waa anen nɛ a sa a ɔkɔ bu fɔ tosoo bɔ lɛɛ fɔ a gye keyaafɔrɛ-ɔ sɛ.

3

Anen nɛ Kristoo a kɔrɛ anɛ lɛɛ kakyɛna bɔyɛ nɛ anɛ dɛɛ anɛ tɛ-o-ro-o

¹ To, nyinɔi Kristoo awuyɛ nɛ bɔ bɔ mɛn-ɔ sɛ fɛyɛ bɔ bu abanɛ na kɛbrɛsɛ na agyɛnkɛɛpɔ, na bɔ dɛɛ sun kusun timaa kɛmaa nɛ ɔkɛmaa nɛ o dɛ bamɔ sɛ keyaalen-ɔ ɛ kpa fɛyɛ bɔ waa-ɔ.

² Na fɔ bɛɛ tɔwɛ gywii bamɔ fɛyɛ bɔ ma kan tɔwɛ asɛn bɔyɛ kɔ bɔ kye ɔkɔ. Bɔ yɔwɛ ɛkɔ kɛkra, na bɔ baa bamɔ ɛyɛɛ kaasɛ, yuri ɛyɛɛ bɔ sa asɛsɛ san kɛmaa.

³ Anɛ gbaa anɛ dɛɛ anɛ mɔn nyi asɛn, nɛ anɛ maa bu atɔ, nɛ bɔkɔ a penna anɛ bɔ gya ɛbɔyɛ ɛkra sɛ. Nɛ anɛ a gyi anɛ ɛyɛɛ, nɛ kayɔrɔwɛ bɔyɛ ɛwɔrɛsɛ ɛwɔrɛsɛ na mɛɛrɛ bɔyɛ dooo a bɔrɔ anɛ anɔ-ro. Anɛ a ka kɔkweɛ kisi bɔkɔ, nɛ bɔkɔ mɔ a kisi anɛ.

⁴ Amaa nsan nɛ anɛ ɔmɔrɔwɛpɔ Wuribwarɛ a lɛɛ mɔ kɛdamɛnanjɛ kɔwaa na mɔ kɛkra-ɔ bɔ kaapɔ anɛ-ɔ, nɛ oo lɛɛ anɛ lɛɛ amɔ pɛɛɛ-rɔ.

⁵ N gye sa nɛ anɛ a waa atɔ timaa kɔ sɛ nɛ nɛ ɔ mɔrɔwɛ anɛ, amaa anen nɛ oo nɔ anɛ ɛwɛɛ kpa anɛ asɛn-ɔ sɛ nɛ ɔ waa anen, nɛ ɔ ba mɔ kufwiinɛ timaa-o bɔ kpɛɛ iyisi nɛ ɛ dan anɛ sɛ-ɔ, bɛɛ bɔ kɔwɛ anɛ, waa anɛ asɛsɛ papwɛɛ.

⁶ Kɛtɔ nɛ anɛ ɔmɔrɔwɛpɔ Yeesuu Kristoo a waa-ɔ sɛ-ɔ, nɛ Wuribwarɛ a sa anɛ mɔ kufwiinɛ timaa-o bwɛɛtɔ.

⁷ Oo nɔ anɛ ɛwɛɛ nɛ, nɛ ɔ mɔrɔwɛ anɛ, nɛ anɛ mɔn lɛɛ anɛ gye abɔyɛwaaɔ, na anɛ nya kii mɔ akɔwɛɛ anɛ dɛ tɛmaa fɛyɛ anɛ i gyi mɔ kapɔtɛ nɛ ka gye nkpa na kukyurɛ nɛ a mɔn dɛ kɛɛ-ɔ.

⁸ Abɛrɛsɛ a tɔwɛ fɛyɛ, “Mɛn nɛ a tiri bwayɛpɔ-ɔ, mɛn nɛ ɔ dayɛ-ɔ.” Bɔ maa penna. Amɔsɛ sɛ-ɔ pɛɛ akatɔ kaapɔ atɔ mɔ pɛɛɛ nɛ mɔ a tɔwɛ-ɔ kpɔra-rɔ, na bamɔ nɛ ba kɔrɛ Wuribwarɛ ba gyi-o mɛɛrɛ nya ba amɔ sɛ nɛnɛnɛ, na bɔ nya ba akatɔ bɔ dɔnɔ itimaa kɔwaa sɛ. Awaasɛ timaa bware fɛɛ, nɛ amɔ kɔwaa dɛ tɔnɔ bɔ sa ɔkɛmaa.

⁹ Aneŋ se-ɔ kwaye aseŋ boɔboɔɔ ne ba tɔwe amɔ ba yɔ akatɔ-ro ba lwii kamee. Ba gyiiri Yudaa awuye mbraa-ɔ se ikii na bamɔ kenana-ro adedaaseŋ soswee soswee-ɔ ikii. Lee fo kanɔ lee aneŋ a ikii-o-ro, a lee feye e moŋ bware, ne e moŋ de tonɔ ko.

¹⁰ Okemaa ne o de mɔ kanɔ bo waa aneŋ a ikii-o-ro, yii mɔ se kegyeŋkpeese, ne mɔ ya beɛ dɔŋɔ se, na fo beɛ yii mɔ se, ne mɔ e ma yɔwe, amɔ feraa, na fo yɔwe mɔ aseŋ sa mɔ.

¹¹ Na fo ŋu feye aneŋ a sese-ɔ kyɔ o de daa boye nee. Ne mɔ fɔŋfɔŋ eboye a bu mɔ eyee keɔ feye ɔ gyɛ ɔboye waapɔ kasɛŋtiŋ.

Aseŋ ne Pɔɔl a tɔwe bo gyɛ kee-ɔ

¹² Mɔ i sun Aatamas beee Tikikus fo ase. Ne sese amɔ ya fo fo ase, na fo waa menan gyanŋaa mɔ Nikopolis man-na, a lee feye mɔ a waa mfeere feye, kekyaare ya fo, mfeŋ mɔ e ya kyena.

¹³ Leŋ eyee na kanɔ ŋkemaa se fo taare kya Seenas loyaa-ɔ na Apolos-ro, na bo kya bamɔ kra se. Na fo kya bamɔ-ro a bo nya ketɔ kemaa ne ki tiri bo sa bamɔ kra-ɔ kutu-ro-o.

¹⁴ Kristoo awuye mfeere dee di itimaa kowaa se, na bo dee waa bo kya bamɔ ne a tiri feye bo kya bamɔ-ɔ-ro. Bo ma waa aworɔgyapɔ, na bo nya taare kii aseŋ ne bo bo kɔkɔro-ɔ.

¹⁵ Bamɔ ne bo bo mɔ ase-ɔ peee e ka fo kanɔ. Ka ane beeko-ana Kristoo awuye kanɔ. Mɔ e kɔre kebwarekɔre feye Wuribware yure moŋe peee.

Filemōj Wōre ne Pōal a kyōre bo kyōjwe Filemōj-o

1-2 Mō, Pōal, ne n gya Kristoo Yeessu si-o ne mō e tōwe mō kunu si asen timaa-o, ne baa kperi amō se tii mō-o, na ane kōsobee Timotii e gye ne ane e kyōre wōre mō ane e kyōjwe fō, Filemōj. Ane nyare timaa e gye fō, ne ane aa fō e waa kusuj ane e sa Kristoo. Amaa n gye fō wōre ne ane e kyōre ane e kyōjwe. Ane e kyōre ane e kyōjwe fō aa asoree awuye ne ba gyanje fō lōj-nō-o, na ane pekyee Apiya, na Aakipus ne o waa Kristoo kusuj feye soogyanyi a kō kenaa-rō feye ane-o dēe.

3 Mō e kōre ane se Wuribware na ane nyanje Yeessu Kristoo feye bo sa mōne nyure na kayeyuri.

Filemōj a kekpa na kōkōregyi ne o de-o

4 Filemōj, sanj kēmaa ne mō e kōre kēbwarekōre-o, mō i nyinjji fō se, ne mō e sa Wuribware anse sanj kēmaa,

5 a lee feye mō a nu ane ne fō e kpa Wuribware ase se peee asej-o, na ane ne fō maa se fō e kōre ane nyanje Yeessu fō i gyi kenken-o.

6 Mō e kōre kēbwarekōre nee feye wōrogya ma kan nya fō, na fō nya taare dēe tōwe fō Kristoo kōkōregyi-o asej gywii bōkō, na a sa a fō-o fō gyii atō timaa peee ne ane a nya lee Kristoo ase-o lōwe.

7 Mō kōsobee, kekpa ne fō e kpa Wuribware ase se peee-o a sa ne mō akato a gyi fee, ne wōre a nya mō bweget, a lee feye fō ya sa ne bamō mme-ro a yuri bamō.

Onisimus asej

8-10 To, mbeyōmō mō e kpa a η kōre fō kōtōkō. Weetee ane peee a gye Kristoo ase se-o se-o, mōj sere feye n tōwe gywii fō feye n sa kanō a fō waa ketō ne a tiri feye fō waa-o, na mōj kōre fō. Amaa bo lee ane ne fō e kpa mō asej-o se ne η ye mō e kōre fō. Amose-o kenyanbrese feye mō a du mō-o, ne baa beē tii mō bo lee Yeessu kunu si asej se-o, mō e kōre fō mō e sa mō gyi Onisimus. Ketō se ne mō e tee mō e mō gyi-o e gye feye sanj ne n da tiikpa mfee-o, ne mō a sa ne oo gyii Yeessu Kristoo.

11 Onisimus kaase e gye feye, “O-bo-kōkōrō.” O dēe o gye fō kenya, ne o sere lee fō ase-o. Sanj ne oo sunj sa fō-o, o mōj bo kōkōrō. Amaa ηkee fēraa mō kenyanre mōj lee ke gye kayeba nee, a lee feye mō ase mfee, oo kii sese ne o bo kōkōrō-o. Ne mō e kōre a n gyi feye, mō ya ba fō ase, o kii sese ne o bo kōkōrō-o bo sa mō aa fō mpeyo.

12 To, mbeyōmō mō i kinjja mō mō e kyōjwe fō. Amaa a nyaa mō kame-ro feye mō a kinjja mō mō e kyōjwe fō.

13 Kasentij si, weetee mō e kpa feye η kra mō bo sii mō ase mfee, na o nya yere fō ayaa-ro kya mō-ro tiikpa mfee.

14 Ma kpa feye η kra mō bo sii, na fō mōj nyi amō asej. Amose-o ma yere fō nee feye fō kya mō-ro. Amaa mō e kpa nee feye ketō ne fō e waa fō e sa mō-o, fō da fō kakponō se waa.

15 A mōj kyee, ne o sere lee fō ase. Nsanje Wuribware ya sa ne aa ba ane, feye fō aa mō a brawe abee se kafwee, na o beē kinjji ba bo yuri eyee kyena fō ase bo yo, na o ma lee sere.

16 Amaa mbeyōmō fō maa lee kōre mō kra feye kenya ne o dēe o gye-o. Nkee fēraa o bo kenya. Kra mō feye mōne peee a bo Kristoo a kōkōwēbe-o-ro. O gye sese timaa bwegetō mō ase. Mō ya ba fō ase, o kii kenya timaa na kōwēbe timaa ane nyanje a kōkōwēbe-o-ro.

17 Amose-o fō i nyi feye mō aa fō e waa kusuj kōjko ane e sa Kristoo nee, amō fēraa kōre mō kra neene feye ane ne fō e kra mō neene-o.

18 Mō a dēe o bo fō ase-o, ne mō ya waa fō bōye kō yōwe bo ke mō, ne mō ya ywii fō atanne, fō tōwe amō kanō bo kyōjwe mō.

19 Nū feye mō fōjōj ke saree ne mō a bo kyōre asej kparegyi mō. Amaa fō ma tanj se feye fō fōjōj de mō kōkō kō, a lee feye mō se ne fō-o fō a nya fō eyee lee Ōbansam kesaree-ro.

20-21 Mō beekō Kristoonyi, ketō ne mō e kpa fō ase-o peee e gye feye fō waa ketō ne mō e tōwe mō i gywii fō-o, na mō kame-ro nya yuri mō. A lee feye ane peee gye Kristoo awuye nee. Amaa mō a nyi feye fō i bu mō-o se-o, ne mō a kyōre fō wōre mō. N nyi feye fō e waa amō ne a kyō amō-o gbaa a fō sa mō.

22 Wōre mō ya lwee fō kesaree-ro, na fō buwi kpa kekyan kō bo yera mō. A lee feye n de tēmaa feye Wuribware i nu mōne kēbwarekōre-o, na o sa a bo lee mō lee tiikpa mfee, na bo sa a m ba mōne ase.

23 Ipafras ne, bo lee ane ne mō gbaa gya Kristoo Yeessu si-o si, baa tii mō aa mō-o e ka fō kanō.

²⁴ Maak na Aristaakus na Deemas na Lukas ne bɔ gye mɔ beeko-ana Kristoo kusun awaapɔ-ɔ gbaa e ka fɔ kanɔ damenansɛ.

²⁵ Nkee mɔ e kɔre kebwarekɔre feye ane nyanpe Yeesuu Kristoo yure mone.

Heebrii awuye

Wore ne oko a kyoree bo kyonwe Yudaa awuye ne bo bee ba tee bamo feye Heebrii awuye ne baa bo kii Kristoo awuye-o

Anen ne Yeessu kyoo Wuribware a mbao

¹ Deda-a, iluwi bweeto na eka bweeto se, ne Wuribware a sa senja gywii ane adedaapo-a, mo akyamere-a se ne bo boroo.

² Amaa ndoo a nke mo-ro ne kaye a to-ro egye kee-a feraa, mo gyi Yeessu si ne bo boroo sa senja gywii ane. Anen se ne baa waa mo gyi amo kunu si kilin ko feye,

“Mo ne Wuribware a boroo se bo twee kaye.

Mo ne Wuribware a lee feye lalalowe-a

o taa ato peee mo a bo baoro.

³ Wuribware a kelanheroo dabe-a

bo mo se nee ke e lanje-ro.

oo lee Wuribware keto kema-a-ro.

Mo asen dabe-a ne o de o sa

ne ato peee mo e yo se kyekyee.

oo kpee asese iyisi.

Ne nkee o yii sosoo, mfen ne oo kyena

Nyinkpen-a-kyo-bamo-pee-kedabe kigyisesaree se,

ne mo aa mo i gyi kuwure.”

⁴ Amose ne ane i nu feye anen ne Wuribware a sa mo gyi-o kenyaare dabe ne ko kyoo mo mbao-a lee-o, anen dee ne oo sa mo gyi-o kedabe kyon mo mbao-a.

⁵ Amose ne abwaresen wore-a-ro, Wuribware a towe mo gyi-o wore kpen kunu si asen feye,

“Ndoo mo a lee fo bo kaapo feye mo gyi e gye fo.

Ne mo-a, fo se e gye mo.”*

N gye mo mbao-a oko asen ne oo towe anen. Ne oo bee towe mo fonfon mo gyi amo kunu si asen abwaresen wore-a-ro ton ko feye,

“oo tee mo feye mo se,

na mo-a mo tee mo feye mo gyi.”*

⁶ Amaa san ne Wuribware e kpa feye o baa mo gyi-o kaye-ro-a, o ye,

“Wuribware a mbao-a, mon' bo sun mo.”*

⁷ Amaa mo mbao-a kunu si asen, o ye,

“oo sa ne mo mbao-a i kii feye afwii,

na mo ayaafore feye deekpa agyabren.”*

⁸ Abwaresen wore-a-ro, a bo-ro feye Wuribware a towe gywii mo gyi-o feye,

“O Wuribware, kuwure ne fo i gyi-o,

ke mon de kee.

Fo kuwureyii-o e kaapo feye

kasertin ne fo de fo e kee fo asese se.

⁹ Fo maa kpa ebaye, amo itimaa wore dooo.

Amose ne fo nyanpe Wuribware a sa ne

fo kuwure-o kenyaare a dee kyon fo abekoo lee-o,

ne oo yure fo, sa ne fo akato a gyi kyon bamo peee.”*

¹⁰ Wuribware a bee towe gywii mo gyi-o waa mo wore-a-ro feye,

* 1:5 Kilij 2.7.   * 1:5 2 Samuwel 7.14; 1 Nkwekyase 17.13.   * 1:6 Mbraa kebeesa 32.43 (LXX).   * 1:7 Kilij 104.4 (LXX).   * 1:9 Kilij 45.6-7.

“Ato pɛɛɛ kɛlɛɛkaase-ɔ, fo ya tweɛ kayɛ na kamɔ-rɔ kɛto kɛmaa.

Fo asareɛ nɛ fo a bo waa soso na mɔ kɛto kɛmaa.

11 Amɔ pɛɛɛ mɔ i kpuri fonfon fonfon, amaa fo fɛraa fo i sii.

Amɔ pɛɛɛ mɔ i wu a nyɛra, feyɛ anɛn nɛ waagya i wu-o.

12 Fo ɛ boɔ amɔ pɛɛɛ feyɛ waagya nɛ fo i kyuwowi, na fo bɛɛ taa ɔko bun-o.

Amaa fo fɛraa, fo ɛ gye fo. Anɛn nɛ fo du-o dɛɛ nɛ fo du.

Fo maa kyuwowi kake nkɔ sɛ, fo bo-rɔ bo yɔ nsu pɛɛɛ.”*

13 Nɛ baa bɛɛ kyɔrɛɛ waa abwareseɲ wɔrɛ-o-rɔ feyɛ Wuribware yɛ,

“Kyɛna mɔ kigyise si mfee

na n sa a fo adɔn pɛɛɛ mɔ ba fo kaase.”*

Amɔ-ɔ pɛɛɛ nɛ Wuribware a tɔwɛ-ɔ mɔn gye mɔ mbɔɔ-ɔ kunjɔ si asɛn, amaa mɔ fɔnfon mɔ gyi-o.

14 To, nɛ nkɛɛ nse-ana ɛ gye Wuribware a mbɔɔ-ɔ nɛɛ? Bo du nɛɛ feyɛ afwii-o, nɛ bo gye Wuribware ayaafɔrɛ, nɛ ba sun ba sa mɔ, nɛ o sun bamɔ feyɛ bo narɛ kya bamɔ nɛ ɔ kpa a ɔ mɔrɔwɛ bamɔ-ɔ-rɔ.

2

1 Amɔsɛ-ɔ, Wuribware mɔ gyi-o a tɛɛ ɔ kyɔ Wuribware a mbɔɔ-ɔ sɛ-ɔ, amɔ fɛraa anɛ pee akato gya mɔ kɛkaapo nɛ anɛ a nu-o si damenanɛsɛ, na anɛ ma nya fo kpa.

2 Dɛdaa-ɔ, Wuribware a mbɔɔ-ɔ sɛ nɛ Wuribware a bɔrɔ bo sa mɔ mbraa-ɔ, nɛ m maa taara a n kyuwowi. Amɔsɛ-ɔ, ɔkɛmaa nɛ ɔ mɔn gya mmɔ sɛ-ɔ a nya mɔ katamaabu-o kakɔka.

3 Amɔ a waa anɛn-ɔ sɛ-ɔ, nɛ anɛ nɛ anɛ te ndɔɔ-ɔ ya kine asɛn timaa nɛ a kaapo anɛ feyɛ Wuribware ɛ mɔrɔwɛ anɛ-ɔ, emenɛ ɛ waa nɛ ɔ maa gyiiri anɛ kesɛbo? Abwareseɲ mɔ nɛ a kaapo anɛn nɛ Wuribware ɛ kpa a ɔ mɔrɔwɛ anɛ-ɔ nɛ anɛ nyanɲɛ Yeesuu a gye nkɛɛ tɔwɛ. Nɛ bamɔ nɛ bamɔ fɔnfon a nu mɔ a tɔwɛ-ɔ a bɛɛ tɔwɛ-rɔ gywii anɛ.

4 Bamɔ a tɔwɛ asɛn timaa mɔ-ɔ, nɛ Wuribware a yere bamɔ-rɔ waa akpenɛyɛɛto ɛwɔresɛ ɛwɔresɛ bo kaapo feyɛ bamɔ kɛkaapo-ɔ ɛ gye kasɛntin. Nkɛɛ nɛ ɔɔ bɔrɔ mɔ kufwiinɛ timaa-o si sa mɔ sɛsɛ kɛmaa na mɔ aketo anɛn nɛ Wuribware ɛ kpa-ɔ.

Kɛto sɛ nɛ Yeesuu a kii sɛsɛ dimaadi-o

5 Amaa kayɛ mɔ nɛ ka ba a ka bo ba, nɛ mɔ ɛ tɔwɛ kamɔ asɛn-ɔ, n gye mɔ mbɔɔ-ɔ nɛ Wuribware a taa kamɔ bo bɔrɔ feyɛ bo kɛɛ kamɔ sɛ.

6 Feyɛ anɛn nɛ baa kyɔrɛɛ waa abwareseɲ wɔrɛ-o-rɔ tɔn ko-ɔ,

“O Wuribware, nɛɛ ɛ gye dimaadi, nɛ mɔ asɛn tiri fo-ɔ nɛɛ?

Dimaadi mɔ gyi ɛ gye nɛɛ, nɛ fo kɛɛ mɔ sɛ?

7 Nɛ fo a kyɔn amɔ sɛ, sa nɛ kafwɛɛ nɛ fo mbɔɔ-ɔ kyɔ mɔ,

nɛ fo a bɔnyaa mɔ, sa mɔ kɛdabɛ na wuraa.

8 Nɛ fo a sa nɛ o gyi ato pɛɛɛ kuwure,

nɛ kɛmɔ kɛkɛmaa bo mɔ kaase.”*

Mbeyɔmɔ, mɔ a tɛɛ tɔwɛ feyɛ ɔɔ taa ato pɛɛɛ bo waa sɛsɛ a kuwure-o kaase-ɔ, a kaapo nɛ feyɛ kɛto kɛmaa nɛ ɔɔ taa bo waa kɛmɔ kaase. Amaa ndɔɔ a kayɛ mɔ fɛraa, anɛ mɔn lɛɛ nɲ kɛto kɛmaa feyɛ kɛ bo fɛraa a kuwure-o kaase.

9 Amaa kɛto nɛ anɛ a nɲ-o ɛ gye feyɛ Yeesuu kwɛɛ anɛ dimaadi nɛ baa san-ɔ-rɔ, bo lɛɛ feyɛ Wuribware a sa nɛ san kafwɛɛ nɛ Yeesuu a kyɛna feyɛ sɛsɛ dimaadi kayɛ mɔ-rɔ-ɔ, mɔ mbɔɔ-ɔ a kyɔn mɔ kɛdabɛ. Amaa kamɛɛ-rɔ nɛ ɔɔ sa mɔ kɛdabɛ na wuraa na bɔnyaa soso. Yeesuu a nya anɛn a kɛdabɛ na wuraa-o, a lɛɛ feyɛ oo gyi awɔrɛfɔɔ wu sa ɔkɛmaa. Bo lɛɛ anɛn nɛ Wuribware a su asɛsɛ sɛ-ɔ, nɛ Yeesuu a wu anɛn a lowi-o.

10 Mbeyɔmɔ Nyinɲkɛn-tweɛ-ato-pɛɛɛ-Bware a kpa feyɛ sɛsɛ dimaadi nɛ ɔɔ tweɛ-ɔ bweɛto nya kɛdabɛ na wuraa soso-ɔ sɛ-ɔ, a bware feyɛ ɔ bɔrɔ awɔrɛfɔɔ nɛ Yeesuu a gyi-o si sa nɛ kpa kɛmaa sɛ Yeesuu a kii sɛsɛ dimaadi ɔgyɛnkɛpɔ na ɔmɔrɔwɛpɔ.

11 Yeesuu nɛ ɔ gye ɔkpɛyaa-ɔ na bamɔ nɛ ɔ sa nɛ ba kii akpɛyaa-ɔ gye sɛ konɲo agyi nɛɛ. Amɔsɛ nɛ ipɛere mɔn de mɔ kɛtɛɛ bamɔ mɔ kɔwɛbɛɛ-ana.

12 Feyɛ anɛn nɛ ɔɔ tɔwɛ abwareseɲ wɔrɛ-o-rɔ-ɔ,

“Mɔ i lee fo kenɲare a n gywii mɔ ayɛ awuye.

Na n waa linɲ bo kyɔrɔ fo

* 1:12 Kilinɲ 102.25-27 (LXX). * 1:13 Kilinɲ 110.1. * 2:8 Kilinɲ 8.4-6 (LXX).

mfeñ ne asese e gyaññe ba sunñ fq-ò.”*

13 Ne ða bee tawe tonñ ko feye,

“Mo e taa mo eyee a m bo ðaññò mð se.”*

Ða bee tawe tonñ ko feye,

“Kee e, mo aa agyi ne Wuribware a sa mo-ò bo mfee.”*

14 Agyi amò a gye asese dimaadi-o si, Yeessu gbaa a kii sese dimaadi. Amose-ò aa sa ne mð lowi ne oo wu-o si, ða ko gya Ðbonsam ne o de keyaalen a ð maa-ò.

15 Ne ða sa ne bamò peree ne lowi kufu de e ki de bamò se keyaalenñ lee sanñ ne baa kowe bamò-ò bo fq sanñ ne baa lee gya mð se-ò a nya bamò eyee.

16 Kasentij, n gye Wuribware a mbaa-ò ne ð morowe. Abraham a ananagyi-o ne ð morowe.

17-18 Amose ne a tiri feye ða lee mð beeko-ana sese dimaadi kpa kema se-ò. Oo ñu asenñ, ne Ðbonsam a kyò mð-rò kee kpone-ò se-ò, mbeyomò mð e ðen ð taare a ð kya bamò ne Ðbonsam e kyò bamò-rò ð kee-ò-rò. Bò lee aworef ða ne oo gyi-o si, mð e gye ne ðo fq feye o kii kasentij Wuribware ðaññòpò bresne ne o su mð asese se-ò, na ð nya ba mð fonñ mbogya bo kpee ane ebaye, na ð lanñ ane aa Wuribware kebonñ-rò.

3

Anenñ ne Yeessu kyò Mosis-o

1 Mo kosobe-ana ne monñ gye Wuribware asese ne ð tee monñ feye mon' bo kore monñ sosò a nyure-o, mon' sa a ane taa ane mferere bo ðaññò Yeessu si. Mð e gye ðko ne Wuribware a sunñ kaye ma-rò feye ð bo yere mð ayaa-rò. Ne Wuribware a bee sunñ mð feye ð bo kii ane sese dimaadi na Wuribware mbonñ-rò ðaññòpò bresne.

2 Ða sa ne Wuribware ne oo lee mð-ò a kore mð gyi, feye anenñ de ne Mosis a sa ne Wuribware a kore mð gyi sanñ ne ð deere Wuribware asese se-ò.

3 Amaa Yeessu e gye ðdabe, ne a bware feye bo bonnyaa mð, sa mð wuraa kyonñ Mosis, feye anenñ de ne sese ne ða bonnee kabuno-o de bonnyaa ð kyò kabuno-o fonñ-ò.

4 Kabuno kema de ðko ne ða bonnee kamò-ò. Ðko ne ða bonnee kabuno gyenñkpees, ne ða twee ketò kema bo tii si-o e gye Wuribware.

5 Wuribware a taa Mosis ne ða kore mð gyi-o feye ð deere mð kabuno si. Mð asese Isireelii awuye ne n de. Mosis ne ð gye mð keyaafore-ò kusunñ e gye feye ð tawe ato ne Wuribware i lee a ð bo kaapo asese sanñ ko-ò asenñ.

6 Amaa Yeessu feraa monñ gye keyaafore, ð gye Wuribware fonñ mð gyi kasentij ne. Ne Wuribware ne ð gye kabuno ðbresne-ò a taa mð gyi-o feye ð deere mð kabuno-o peree se, a lee feye ða kore mð o gyi. Anenñ feraa ane-ò, ane ya gywii ane kyò Wuribware se, ne ane de kemò temaa-ò, ne ane e monñ yore abaa-rò, ne ane ya waa wore ya bo torowe, amò feraa ane gbaa ane e taare a ane tee ane eyee feye Wuribware a kabuno amò de agyi.

7 Mon' nu ketò ne Wuribware a kufwiññe timaa-o a tawe abwareseñ wore-ò-rò-ò feye,

8 “Ndoo, monñ ya nu mo, Wuribware, e sa senña mo i gywii monñ,

monñ ma waa keseborolen kine mo kanò se kegya,

feye anenñ ne baa waa kimukee-ro

mfeñ ne ba tee e ‘Baa-kine-mo-kegyase’-ò,

na mfeñ ne ba tee e ‘Baa-kyò-mo-rò-kee’-ò.

9 Mfeñ, nsu aduna monñ nana-ana a kyò mo-rò,

ne baa ñu ketò ne mo a waa-ò.

10 Amose ne mo ðunñ a fwii bamò se,

ne mo a tawe feye, ‘Bamò mferere na ñkponò a lee mo se,

ne baa kine kigyii mo mbraa-ò, yowe mo ekpa-ò se kegya.

11 Amose-ò ne mo a ba kadunfwii bo waa etanñ,

feye bo maa ba mo kyurekpa-ò daa.’ ”*

12 Amose se-ò, mo kosobe-ana, mon' sa se. Monne-rò ðko ma kanñ sa a ebaye borò mð kakponò-rò, na o kine kokoregyi, na o kinñi kamee, feye ð ma lee gya Wuribware ne mð wore dooo i de ñkpa-ò se.

* 2:12 Kiliñ 22.22. * 2:13 Isaya 8.17. * 2:13 Isaya 8.18. * 3:11 Kiliñ 95.7-11 (LXX).

¹³ Amaa mon' dee waa abee wore kake kamaa, na ebaye ma nya sa a mon' waa kesebarolen. A lee feye bamo ya tawe feye, "Mone ya nu Wuribware e sa senja o gywii mone ndoo," ndoo e kaapo feye kaye mo-ro a nke-o. San san o bo-ro feye ane gya Wuribware kanoo se.

¹⁴ Amaa ane ya kya se kore ketoo ne ane a lee kaase ane e kore ane i gyi-o wore gyi, amo feraa ane kanoo tii Kristoo ketoo kamaa si.

¹⁵ Mon' bee nu abwaresej wore-ro mfen ne a tawe feye,

"Ndoo, mone ya nu mo, Wuribware, e sa senja o gywii mone,
mone ma waa kesebarolen kine mo kanoo se kegya,
feye ane ne baa waa kimukee-ro."*

¹⁶ Nteto ase se ya kine Wuribware kanoo se kegya-o nee? Ase se konko-o de e ne Mosis a gye bamo kegyenkpe le Igyipiti sweere se-o nee.

¹⁷ Ne nse-ana se ne Wuribware dunj a fwii nsu aduna-o nee? Bamoo ne baa waa boye, ne, bo lee ane se, baa wu san ne bo naa kimukee-o-ro-o.

¹⁸ Ne nse-ana ne Wuribware a waa etan feye bo maa ba mo kyurekpa-o nee? Bamoo ne baa kine kegya mo se-o nee.

¹⁹ Amose-o ane a nu feye bamo a yowe kokoregyi-o si-o, bo mon taare yo mo kyurekpa-o.

4

Kukyure ne Wuribware a tawe bo beya feye o sa mo ase se-o

¹ Mbeyomoo, kpa a san o da sa ane feye ane nya Wuribware a kukyure ne oo tawe bo beya feye o sa ane-o se-o, mone-ro oko ma waa pan ane a kukyure amo.

² Ane a nu asen timaa-o nee feye ane de e ne ane nana-ana-o a nu amo-o. Amaa bamoo asen timaa ne baa nu-o mon baa bamoo kitimaa ko, bo lee feye bo mon kra-ro neene, kore amo gyi kasentij.

³ Amaa ane feraa, ane ya kore gyi, ane e yo kyurekpa ne Wuribware a tawe mo asen san ne oo tawe feye,

"Amose-o ne mo a ba kadunfwii bo waa etan,
feye bo maa ba mo kyurekpa-o daa"-o.*

N gye sa ne o mon tee lenjo kyurekpa amo nee se ne oo tawe ane. Kasentij si feraa haree lee san ne oo tawe kaye-o lowe-o, ne oo kyoo lenjo mfen bo yera.

⁴ Bo lee feye abwaresej wore-ro toj ko ye,

"To, amo Wuribware a kyoo lowe mo kusuj-o peee,
amose-o kake sunoosepo, oo kyure."*

⁵ Mbeyomoo, Wuribware a tawe feye,

"Bo maa ba mo kyurekpa-o daa"-o,

mo sooo a kyurekpa-o asen ne oo tawe.

⁶ Bamoo ne baa gye nkpe nu asen timaa bo lee kyurekpa amo se-o mon yo mfen, a lee feye baa kine bo mon kore Wuribware a asen-o gyi. Amaa Wuribware a sa bokoo ne baa ba kamere-ro-o kpa feye bo yo kyurekpa amo.

⁷ Amose ne oo bee sa kake popwee ne ka gye kaye mo-ro a nke-o, a lee feye oo booo Deefid si tawe feye,

"Ndoo, mone ya nu mo, Wuribware, e sa senja mo i gywii mone,
mone ma waa kesebarolen, kine mo kanoo se kegya."*

Ne lee mbee ne ane Isireelii nana-ana-o a kyena kimukee-o-ro-o si bo fo Deefid a mbee-o se, a gye san soswee.

⁸ Mbeyomoo, bamoo ne baa kine Wuribware kegyase-o a wu kimukee-o-ro, ne Yosuuwa a gye bamoo gyi-ana kegyenkpe ya bo fo sweere ne Wuribware a kine kebosa bamoo ne baa kine mo-o se. Amaa sweere amo de e gye kyurekpa ne Wuribware a kine kesa bamoo-o nee, weete Wuribware bee o mon lee booo Deefid si tawe kake popwee ko asen kamere-ro.

* 3:15 Kilij 95.7-8 (LXX).

* 4:3 Kilij 95.11.

* 4:4 Keleekaase 2.2.

* 4:7 Kilij 95.7-8 (LXX).

9 Amo-ɔ e kaapo nee feye Wuribware asese san bo de kukyure ko ne ku du feye, Wuribware a twee kaye mo nke nsiye-ro-o, kukyure ne oo kyure kemo kake sunoosopo-ɔ.

10 Amose se-ɔ, okemaa ne ɔ yo Wuribware a kyurekpa-ɔ i kyure a ɔ lee mo fonfon kusun si, feye anen de ne Wuribware a kyure mo lee si.

11 Anen se-ɔ, mon' sa a ane len eyee kenken, na ane nya taare yo Wuribware a kyurekpa amo. Mon' sa a ane oko ma kan kine Wuribware se kegya, na sese-ɔ fo, feye anen ne ane nana-ana amo a waa keseborolen fo-ɔ.

12 Bo lee feye abwaresen-ɔ bo-ro ne amo-ro de keyaalen. Ne amo asen i lwee sese-ro a kyon anen ne gyimbeenyo sekan i furi lwee kiyeegy-ro. Abwaresen-ɔ e taare a o lwee sese mfero-ro yo mo kayoworo-ro na abowii-ro waa kusun, sa a sese amerosen na kudugyi lee ifuri.

13 Kotoko mon bo-ro ne Wuribware a twee, ne ɔ mon kee kemo-ro. O nu keto kema, ato psee da ifuri si mo ase nee. Mo-ɔ mo akato-ro ne nke nko ane psee i lee keto kema ne ane a waa-ɔ kana.

Yeesuu gye Wuribware alonhoro brese dabe-ɔ nee

14 Amose-ɔ mon' sa a ane kra ane kebwaresun-o-ro kenken, a lee feye ane de Wuribware alonhoro brese dabe ne ɔ gye Wuribware mo gyi Yeesuu, ne o yii soso ɔ bo Wuribware ase mbeyoma.

15 ɔ gye Wuribware alonhoro brese dabe, ne o nu ane ewee mfen ne ane mon bo len ane e waa ato ane kebwaresun-o-ro-o. Kasentij si Yeesuu gye sese ne Obansam a kyoro kee ekpa kema se, feye anen de ne ɔ kyoro ane-ro ɔ kee-ɔ nee. Amaa kokyorokee demarje psee-ɔ ooo, ɔ mon waa boye, daa.

16 Bo lee anen ne Yeesuu e gye anen a alonhoro mo-ɔ se, kufu mon de ane feye ane yo Nyinkren-ewenjuro ase. Mon' sa a ane yo mo ase, na o nu ane ewee, kya ane-ro, sa ane keto kema ne ki tiri ane-ɔ.

5

1 Amaa Wuribware alonhoro brese kema* ne ba deere anyinkpase-ro lee-o feraa, ba lee mo nee feye ɔ yere asese-ɔ ayaa-ro taa bamo aketo na mbo ne ba baa-ɔ sa Wuribware bo lonho eboye kema.

2 ɔ taare o nyite bamo ne bo mon nyi seye-ɔ, ne baa fo kpa-ɔ, bo lee feye mo fonfon gbaa, n gye ekpa kema-ro ne ɔ waa ato kebwaresun-no.

3 Amose se ne, mo e lonho Wuribware, a tiri feye ɔ lonho eboye kolonho asese-ɔ kunu si, na mo gbaa mo lee-o si bo tii si.

4 Okemaa mon de kpa feye ɔ yere anen a yerekpa dabe amo waa Wuribware alonhoro brese mo eyee se. Wuribware e gye ne o lee sese feye ɔ bo kii mo alonhoro brese, feye anen ne oo lee Aaroh-ɔ dee.

5 Kristoo gbaa anen de nee. N gye mo fonfon ya da mo eyee se yere Wuribware alonhoro brese yerekpa dabe amo. Wuribware e gye ne ɔ bo sa mo. Feye anen ne ɔ towe mo abwaresen woro-ro-ɔ,

“Ndoo mo a lee fo bo kaapo feye mo gyi e gye fo.

Ne mo-ɔ, fo se e gye mo.”*

6 Ne abwaresen woro-ro ton ko ɔ be e towe feye,

“Fo i kii Wuribware alonhoro nsu psee,

feye anen ne Marikii-Sadukii a kii-o dee.”*

7 Kebee ne Yeesuu te kaye mo-ro-ɔ, akyuku ne ɔ bo kore Wuribware ne o nyi feye ɔ taare a o lee mo lee lowi-ro-o. Ne anen ne oo bu Wuribware-ɔ se-ɔ, Wuribware mo a nu mo kebwarekoro-ɔ.

8 Amaa haree Yeesuu a gye Wuribware mo gyi-o gbaa ooo, ɔ mon kwaye sese dimaadi a aworefo-ɔ. Kasentij si, mo a gye sese dimaadi-o si-o, mo aworefo gyise-ɔ-ro ne oo suye kibu Wuribware kpa kema se.

9 Mfaanee ne ɔ waa keto kema ne a tiri feye ɔ waa, na o kii sese ne o bware feye mo e gye ne ɔ morowe bamo ne bo gya mo kana se-ɔ nsu psee-ɔ.

10 Ne Wuribware mo a lee mo feye o gyi Wuribware alonhoro kebrese feye Marikii-Sadukii-o dee.*

* 5:1 Deere fotoo ne ɔ bo Kelee Igypiti 39-ro-ɔ. * 5:5 Kilin 2.7. * 5:6 Kilin 110.4. * 5:10 Keleekaase 14.18.

Mon' sa a ane Kristoo awuye a kokoo-regyi-o tii si

¹¹ Ane de ato bweeto na ane towe bo lee asen mo se, amaa ane e kaapo mone-ro, a bo len sa mone, a lee feye mone maa nu ato kekaapo kaase menan.

¹² Mone a kii Yeessu akoo-regyipo kyee-o si-o, weete mone a kyoo kii abwaresen akaaporo. Amaa a sarj a tiri feye mon' nya oko ne o kaapo mone abwaresen-no ato gyenkeese-o. Mone ma kpa ateese, amo kenypa.

¹³ Oko ne oo taa kenypa bo kii mo ateese-o sarj o gyee keegyie nee. Ne sese amo bee o maa nu itimaa asen kekaapo-o kaase.

¹⁴ Feye anen ne bamo ne baa dan-o i gyi ateese-o, anen dee ne bamo ne baa dan bamo kokoo-regyi-ro-o a suye kyee kipini keto boye na kitimaa.

6

Bamo ne ba kinji kamere-o e nya kesebogyiiri

¹ Amose se-o, ane yowe Kristoo asen kekaapo ngyingyii ngyingyii-o bo sii kamere, na mon' sa a ane dee nu abreseto kekaapo. Ato mo a gyee atimaa gbaa ooo, a mon' tiri feye ane bee suye amo iluwi enyo enyo. Amo ne n de-o e gyee asen ne a kaapo feye ane nu ane eyee, na ane kinji lee keborogyi ne ke e baa kesebogyiiri nsu peere-o, na ane kooore Wuribware gyi-o.

² A mon' lee a tiri feye ane dee kaapo asuu kebo asen kpoo-ro, beere asaree keborodonyo oko kunu si yure mo asen, beere kikiyinjji lee lowi-ro asen, beere anen ne Wuribware i gyi aseere peere asen-o asen, beere anen ne bamo kakaka i gyi nsu peere-o asen.

³ Mon' sa a ane ne ane a dan kokoo-regyi-ro-o yowe amo-o kusuye, ne, Wuribware ya sure, mo e nya a n kaapo mone anen ne ane e kya se a ane suye yo akato-ro-o.

⁴⁻⁵ Keto se ne mo e towe amo-o peere-o e gyee feye a bo len fee bo sa bamo ne baa dee nu kaase kooore Wuribware gyi, ne baa kinji kamere bo maa lee kooore ba gyi-o kebee bo nyinjji bamo kokoo-regyi-o-ro. Anen a aseere-o a dee nya Wuribware a nyure-o njoo, ne bamo nno dee n tii bamo ne baa nya kotoko lee Wuribware a kufwiije timaa-o ase-o se. Aketo ne baa nya-o se, ne baa nu anen ne abwaresen-o asen bo kone-o, ne bamo akato a gyi akpenyeeto ne aa kaapo feye sarj popwee e kpa a o ba-o se.

⁶ Bamoo ya kinji kamere, oko kikinjaa bamoo baa maa lee baare, a lee feye amo ya ba anen, a du nee feye bamoo a bee moo Wuribware mo gyi-o kiyi kpare-abere-ro se, ne baa waa mo ipeere laman-no-o.

⁷ Sweere ya nuu mbwarekyu ne n wee mo se sarj kema-o, ne oo sa ne adooeteese a baare sa adoooro-o, a kaapo nee feye Wuribware a yure sweere amo.

⁸ Amaa mo ya kwere efa na iwu feraa, o mon' de tonyo. Ne a bware feye Wuribware lon mo. Na lalalowe-o, deekpa bo kywere efa na iwu amo.

⁹ Mo anyare timaa, haree ane a towe bokoo asen anen-o gbaa ooo, mone feraa, ane e kooore ane i gyi feye Wuribware a kaapo feye oo yure mone, feye anen ne oo yure sweere timaa amo-o. Ane e kooore ane i gyi feye keto ne mone e waa-o bware, ne mone kakyena-ro bee ka kaapo feye Wuribware a kyoo morowe mone.

¹⁰ Wuribware a de kasentjin-o si-o, o maa tarj mone se. O nyi anen ne mone a sarj sa mo-o na anen ne mone a kpa mo-o se. Anen ne mone a kya mone abeeko Kristoo awuye-ro, ne mone sarj mone e kya bamo-ro-o se ne oo yere bo nu anen a kekpa-o.

¹¹ Ane e kpa feye mon' kya se pee akato gya Wuribware a ekpa-o se ya bo fo sarj ne mone e nya sosoo a kyenakpa ne mone temaa don se feye mone e nya-o.

¹² Mone ma waa worogya. Mon' kote anyitepo ne baa kooore Wuribware gyi-o, ne mbeyomoo baa nya keto ne Wuribware a towe bo beya feye o sa bamo-o.

Mon' sa a ane kra keto ne Wuribware a towe bo beya feye o sa ane-o-ro kenken

¹³ Sarj ne Wuribware a towe bo beya feye o yure ane nana Abraham-o, ne oo waa etan bo donnyo kemo ne oo towe bo beya-o se. Ne oko a mon' bo-ro ne o kyoo mo-o se-o, ne oo ba mo fonfon kenyaere bo waa etan amo.

¹⁴ Kee keto ne oo towe-o e gyee feye,

“Mo i yure fo, na n sa a fo ananagi waa kokyo.”*

¹⁵ Abraham a waa kanyite-o si-o, oo nya keto ne Wuribware a towe bo beya feye o sa mo-o.

¹⁶ Asese e kpa a bo waa etan, oko ne o kyoo bamo-o kenyaere ne ba ba a bo bo waa etan-o, ne ee sa ne ikii kema ne e bo-ro-o e lowe.

¹⁷ Anen dee ne Wuribware a kpa a o kaapo bamo ne oo towe bo beya feye o sa bamo kotoko-o feye o maa kyurowi mo kana-o, oo waa amo se etan, na ikii peere lowe.

* 6:14 Keleekaase 22.17.

18 Atɔ anyɔ mɔ, abwaresɛn-ɔ na mɔ etan-ɔ, atɔ ne a maa kyurowi-o, e kaapo nee feye Wuribware maa taare a ɔ ba kayeba. Amo e gye ne a sa ane wore bweɛta, a lee feye ane e sere enan ane e lee kaye mɔ-ro ane e kpa a ane nya nyure ne n da ane akato-ro-ɔ nee.

19 Nyure mɔ ne m maa pan ane-ɔ temaa se ne ane yere kenken, ne n sa ane kameroyuri. Ane a bɔrɔ kyon waagya kunse-ɔ ya lwee sunkpa dɔdɔ-ro a kekyan ne ɔ bɔ sosɔ-ro-ɔ, ne ane a nya aneɗ a nyure-o.

20 Kasɛntin fɛraa Yeesuu fanfan e gye ne oo lwee dɔdɔ-ro a kekyan-ɔ gye ane nkpeɛ, ne ɔ yere ane ayaa-ro ɔ korɛ Wuribware ɔ sa ane, bɔ lee feye oo kii Wuribware ɔlɔɗɔpɔ bɛse nsu pɛɛɛ feye Marikii-Sadukii-o dɛɛ.

7

Wuribware ɔlɔɗɔpɔ Marikii-Sadukii asɛn

1 Ane a karɛ abwaresɛn wore-ɔ-ro feye dɛdaa-ɔ owure ko e dɛɛ ɔ bɔ-ro ne ba tee mɔ feye Marikii-Sadukii.* ɔ gye Salem man owure nee. Ne ɔ bee ɔ gye Nyinɗken-kyon-ato-pɛɛɛ-Bware-ɔ ɔlɔɗɔpɔ. Amo san amo ane nana Abraham a ya ko kenaa gya awure ana ko. Mɔ a ya kinɗi ɔ ba-ɔ, ne Marikii-Sadukii a lee bɔ gyanɗaa mɔ yure mɔ.

2 Ne Abraham mɔ a ke atɔ pɛɛɛ ne ɔ kɔrɛ lee kenaa-ɔ-ro-ɔ-ro kudu kudu, ne ɔ taa kekemaa-ro karɛ konko sa Marikii-Sadukii.

To, kenare Marikii-Sadukii-o kaase e gye feye “Mo-owure-gye-sese-timaa.” Man ne ɔ gye mɔ se owure-o mɔ kenare e gye Salem. Kenare amo kaase e gye “Eyeɛ-a-yuri.” Amose-ɔ mɔ kuwure kenare e gye “Nana Eyeɛ-a-yuri.”

3 Abwaresɛn wore-ɔ-ro ane mon karɛ Marikii-Sadukii mɔ se bɛɛɛ mɔ nyi bɛɛɛ mɔ ananagyɛ bɛɛɛ mɔ kɔkɔwe bɛɛɛ mɔ lowi asɛn. O du nee feye Wuribware mɔ gyi-o, a lee feye mɔ ɔlɔɗɔpɔ kebɛse kigyɛ-o mon de keɛ.

4 Ne nkɛe monɛ a nyu aneɗ ne Marikii-Sadukii amo gye sese dabe-ɔ ɔɔɔ? A lee feye Abraham ne ɔ gye ane nana, ne mɔ kenare bɔ dwii-o a sa mɔ kenaa-ɔ-ro atɔ ntunkarɛ kudu-ro katunkarɛ konko.

5 Mbeyɔmɔ ane Isireelii awuye a nsuro-o, kamɔ ne ba lee Wuribware ɔlɔɗɔpɔ ba lee kamɔ-ro-ɔ e gye Lewii a kasuro-o. Ne Wuribware mbraa da feye Lewii a kasuro awuye amo kɔrɛ bamɔ bɛɛko-ana Isireelii awuye ase ketɔ kemaa ntunkarɛ kudu-ro katunkarɛ konko, na bɔ nya nya bamɔ kusun si ateese na nkyu, lee nsuro pɛɛɛ awuye ne bamɔ nana gbaa mɔ gye Abraham-ɔ.

6 Amaa ɔnyare mɔ fɛraa mon lee Lewii a kasuro-o-ro. Amaa mɔ-ɔ mɔ a kɔrɛ atɔ ntunkarɛ kudu-ro katunkarɛ konko lee Abraham ase yure mɔ ne weete Wuribware a waa etan tɔwe asɛn bɔ beya sa mɔ-ɔ.

7 Iki kyɔ e mon bɔ-ro, ɔko ne o yure-o kyɔ ɔko ne ɔ kɔrɛ nyure amo-ɔ kebɛse.

8 Bɔ lee feye Wuribware ɔlɔɗɔpɔ amo a kebɛgya-ɔ se, bamɔ ne ba kɔrɛ atɔ ntunkarɛ kudu-ro katunkarɛ konko-ɔ gye asɛɛ ne ba wu-o. Amaa Marikii-Sadukii fɛraa a kebɛgya-ɔ se, sese ne abwaresɛn wore-ɔ e tɔwe mɔ asɛn feye a du feye ɔ san ɔ te-o ya kɔrɛ atɔ amo ntunkarɛ kudu-ro katunkarɛ konko-ɔ.

9-10 Mɔ e fa feye mɔ e taare a n tɔwe feye san ne Marikii-Sadukii a bɔ gyanɗaa Abraham-ɔ, Lewii amo ne bɔ mon tee kɔwe-ɔ san ɔ bɔ mɔ nana Abraham kame-ro. Amose-ɔ, Lewii ne weete o de kpa feye ɔ kɔrɛ atɔ ntunkarɛ kudu-ro katunkarɛ konko-ɔ a bee bɔrɔ Abraham se ka amo sa Marikii-Sadukii.

Aneɗ ne Yeesuu du feye Marikii-Sadukii-o

11 To, san-ɔ ane Isireelii awuye a kɔrɛ gyi feye Wuribware ɔlɔɗɔpɔ ne bɔ gye Lewii a kasuro awuye-o e taare a bɔ sa a ane nkɔnɔ-ro fwiiri Wuribware ase. Amaa ane a penna ane eyeɛ, a lee feye Wuribware ye a tiri feye ɔlɔɗɔpɔ banban ba. ɔlɔɗɔpɔ banban amo maa lee Lewii a kasuro-o-ro. Mɔ ɔlɔɗɔpɔ kebɛse mon lee Aarɔn ne ɔ gye ɔlɔɗɔpɔ bɛse gyɛnkɛɛɛ-ɔ lee-o, amaa ku du nee feye Marikii-Sadukii lee-o.

12 Amose-ɔ, a kaapo nee feye Wuribware ya lee sese banban feye ɔ bɔ kii ɔlɔɗɔpɔ bɛse, amo fɛraa ɔ bee ɔ kyurowi kolɔɗɔ kusun na kemɔ mbraa-ɔ.

13 ɔlɔɗɔpɔ banban amo ne ane a karɛ mɔ kunu si asɛn abwaresɛn wore-ɔ-ro e gye ane nyanɗe Yeesuu. Ne mɔ-ɔ mɔ a lee kasuro ne kamɔ-ro ɔko mon tee kii ɔlɔɗɔpɔ daa-ɔ-ro nee.

14 Okemaa mɔ nyi feye Yeesuu a lee Yudaa a kasuro-o-ro nee. Amaa Mosis a kyɔrɛ Mbraa a wore-ɔ-ro-ɔ feye Yudaa a kasuro-o awuye mon de kpa feye bɔ kii aneɗ a ɔlɔɗɔpɔ-ɔ, amo Lewii awuye dooo.

15 Ane ya dɛɛɛ Yeesuu ne o du feye mɔ a gye Marikii-Sadukii nyɔsepo-ɔ, ane i nyu ketɔ ne ane e tɔwe kemɔ asɛn-ɔ-ro nɛnɛɛ. ɔ gye ɔlɔɗɔpɔ nee, amaa mɔ-ɔ mɔ kweɛ Lewii a bɔmɔ-ɔ-ro.

* 7:1 Keleɛkaase 14.18-20.

¹⁶ To, emene se ne Yeessu de kpa feye o kii aneη a alnhaηpo-ɔ, na ɔ moη lee Lewii a kenana-ɔ-ro-ɔ nee? Mɔ keyaalen ne o de-o a lee mɔ fɔnfɔη nkpa ne m moη de kee-ɔ ase.

¹⁷ Feye aneη ne Wuribware a tawe gywii mɔ abwaresen wore-ɔ-ro-ɔ,

“Fɔ i kii Wuribware alnhaηpo nsu peee
feye aneη ne Marikii-Sadukii a kii-o dee.”*

¹⁸ Mfee feraa Wuribware a yowe kolnhaη mbraa dedaa-ɔ bo beya keri si. A lee feye m moη lɔnhaη seye.

¹⁹ Kaseηtiη si feraa, mbraa amɔ maa taare a n sa a ɔko kakpon-ɔ-ro fwiiri lowe. Mbeyomɔ Wuribware a sa ane temaa timaa ne ane e ba a ane bo saη tɔ mɔ-ro-ɔ.

²⁰ Keɔ ne kii ti si, ne ko kyɔ-ɔ e gye feye, saη ne Wuribware a waa Yeessu alnhaηpo-ɔ, ɔ waa etan. Amaa Lewii awuye-o ɔko a bo kii alnhaηpo-ɔ feraa, Wuribware moη waa etan bo dɔnhaη se.

²¹ Amaa etan ne Wuribware a waa bo taa Yeessu bo kii alnhaηpo. ɔ tawe gywii mɔ nee feye,

“Ma kwaye mo etan ne mo a waa-ɔ,
ma kyurowi mo kanɔ ne mo a tawe-ɔ,
feye fɔ i kii mo alnhaηpo nsu peee.”*

²² Etan mɔ ne Wuribware a waa sa Yeessu-o bo etan ne ɔ waa sa Mosis saη ne ɔ sa Isireelii awuye mɔ mbraa-ɔ peee-ɔ, a lee feye etan mɔ maa wu daa.

²³ Keɔ banban ko bo-ro ne kaa beɛ sa ne Wuribware alnhaηpo dedaa-ɔ kwee, ne ɔppɔwɛe-ɔ kwee. Lewii a alnhaηpo-ɔ gye aseɛ nee, ne bamɔ ɔkɛmaa i wu, ne ɔ maa lee taare a ɔ kya kusun-o si. Amose ne bamɔ bweɛtɔ a kii Wuribware alnhaηpo-ɔ.

²⁴ Amaa Yeessu a tee o te bo yo nsu peee-ɔ se-ɔ, mɔ kolnhaη kusun-o maa lee mɔ ase a ke beɛ yo seɛ banban ko mɔ ase.

²⁵ ɔ taare a ɔ moɔawe bamɔ ne ba boɔ mɔ se ba ba Wuribware ase-ɔ, na bo ma lee fɔ. A lee feye o te saη kɛmaa ɔ koɔe kebwarekoɔ ɔ sa bamɔ.

²⁶ Aneη a alnhaηpo-ɔ e gye ne o bware bo sa ane. Mɔ a bware-o si-o, mɔ kakpon-ɔ-ro a fwiiri. ɔko maa taare a o ηu mɔ boye ko. Ne ɔ kwee ane ne ane gye ebɔye awaapo-ɔ-ro. Ne o yii soso Wuribware se.

²⁷ Alnhaηpo bɛse kɛmaa ne ɔ gye Lewiinyi-o e gye nkɛɛ a ɔ lɔnhaη Wuribware bo lee mɔ fɔnfɔη ebɔye-ɔ se pwee na ɔ deɛ beɛ lɔnhaη Wuribware bo lee mɔ aseɛ mɔ lee-o si. Yeessu feraa, ɔ moη du aneη. Mɔ eyee ne ɔ bo sa Wuribware luwi koηko, na Wuribware lee aseɛ peee ebɔye, na a lowe.

²⁸ Katin-o e gye feye mbraa-ɔ e kaapo aneη ne ba lee ɔko, na ɔ bo kii Wuribware alnhaηpo bɛse-ɔ. Amaa aneη a alnhaηpo-ɔ moη bo leη, bo lee aneη ne ɔ gye seɛ dimaadi-o si. Amaa etan ne Wuribware a waa kamɛe-ro-ɔ a kaapo aneη ne oo lee mɔ gyi Yeessu bo kii alnhaηpo bɛse-ɔ nee. Na bo lee aneη ne mɔ kakpon-ɔ-ro a fwiiri lowe-ɔ se-ɔ, mɔ alnhaηpo kebɛse-ɔ sii mɔ se nsu peee.

8

Yeessu e gye etan popwɛe-ɔ Wuribware alnhaηpo bɛse

¹ Mbeyomɔ, amɔ katiη e gye feye Wuribware alnhaηpo bɛse ne ane e tawe mɔ asen-ɔ e gye ɔko ne ane kyɔ ane de-o. Mɔ e gye Yeessu. Mɔ e gye ne o te Nyiηkɛη-ɔ-kyɔ-bamo-peee-kedabe kigyise si soso a kuwure-o si-o.

² ɔ gye alnhaηpo Wuribware sunkpa-ɔ-ro nee. Mfeη du nee feye Wuribware sunkpa ne Mosis a ba tantɛɛ kekyaη bo waa, na bo taare soɔo narɛ kimukee-ro-o nee. Amaa Wuribware sunkpa ne ɔ bo soso-ɔ e gye sunkpa kaseηtiη ne ane nyanɛ Yeessu a pwee-ɔ.

³ Wuribware alnhaηpo bɛse kɛmaa kusun e gye feye ɔ ba ateese na mbɔ bo lɔnhaη Wuribware. Aneη deɛ ne a tiri feye ane alnhaηpo bɛse-ɔ gbaa mɔ ba koɔko bo lɔnhaη Wuribware.

⁴ ɔ saη ɔ deɛ ɔ bo sweere mɔ se mbeyomɔ nee, weeteɛ ɔ maa waa alnhaηpo, a lee feye alnhaηpo saη bo bo-ro ba lɔnhaη Wuribware feye aneη ne mbraa-ɔ e kaapo-ɔ.

⁵ Mbeyomɔ ba deere aneη ne ba sun Wuribware mɔ sunkpa ne ɔ bo soso-ɔ-ro-ɔ se nee ba sun mɔ mfee a mmo-ɔ-ro. Amose ne Wuribware a yii Mosis si feye ɔ sa se na ɔ ba tantɛɛ kekyaη-ɔ bo waa Wuribware sunkpa-ɔ feye aneη ne ɔ kaapo mɔ Sinaa kebɛe-ɔ se-ɔ.*

* 7:17 Kilij 110.4. * 7:21 Kilij 110.4. * 8:5 Kelee Igyipiti 25.40.

6 Mbeyom, kusun ne Wuribware a bo sa Yeessu-o kyɔ kemɔ ne ɔ bo sa mɔ alɔnɔpɔ-ɔ. Aneɲ deɛ ne ɛtan popwɛɛ ne Wuribware a boɔ Yeessu si waa sa mɔ asɛɛ-ɔ gye ɛtan dabɛ e kyɔn edɛdaa ne Wuribware a boɔ Mosis si waa-ɔ. Ketɔ se ne epɔpwɛɛ-ɔ gye edabɛ-ɔ e gye feye Yeessu yere asɛɛ na Wuribware mbɔnɔ-rɔ, ne nkeɛ mbeyom atɔ ne Wuribware a tɔwe bo beya feye ɔ waa a ɔ sa mɔ asɛɛ-ɔ beɛ a gye adabɛ a kyɔn adɛdaa-ɔ.

7 ɛtan gyeɲkɛɛɛ amɔ a deɛ baare lowɛ neɛ, weetee a moɲ lɛɛ a tiri feye Wuribware beɛ ba epɔpwɛɛ kɔ bo teere.

8 Amaa anɛ a kare abwaresɛɲ woɣe-ɔ-rɔ feye Wuribware a ɲu mɔ asɛɛ keboye kɔ, feye aneɲ ne a tɔwe-ɔ,

Wuribware ye,

“San kɔ e ba ne mɔ e waa ɛtan popwɛɛ na m bo beya mɔ aa Isireelii a kasuro-o awuye na Yudaa a kasuro-o awuye mbɔnɔ-rɔ.

9 ɛtan ne mɔ e waa-ɔ moɲ du feye ɛtan ne mɔ a waa sa bamɔ nana-ana, san ne mɔ a kra bamɔ kesareɛ-rɔ lee bamɔ lee Igyipiti sweere se-ɔ.

Baa yowe ɛtan amɔ kegɔyase, amɔse-ɔ ne mɔ a yowe bamɔ asɛɲ sa bamɔ.

10 San amɔ ya fo, ɛtan ne mɔ e waa na m bo beya mɔ aa Isireelii awuye pɛɛɛ mbɔnɔ-rɔ-ɔ, mfaanɛ ne i du.

Mɔ e taa mɔ mbraa a m bo waa bamɔ mfeɛɛ-rɔ, na n kyɔɛɛ mmɔ bo waa bamɔ anɲu-ro, na ɲ kii bamɔ nyanɲe, na bo kii mɔ asɛɛ.

11 A maa lɛɛ ba feye ɔkɔ beɛ ɔ lɛɛ kaapɔ mɔ kɔsoɔbeɛ beɛɛ mɔ kowebeɛ feye, ‘Kpa mɔ se ne fo e boɔ na fo gyii Wuribware,’

a lee feye bamɔ pɛɛɛ, abɛɛɛ ooo, ɲyaagyii ooo i gyii mɔ.

12 A lee feye mɔ e taa bamɔ ebɔye a m bo ke bamɔ, na m ma lɛɛ nyinɲi bamɔ asɛɲ boye-ɔ se.”*

13 Wuribware a tɛɛ tɔwe feye ɔ waa ɛtan popwɛɛ-ɔ, amɔ fɛraa a kaapɔ neɛ feye ɔ ye eɣyeɲkɛɛɛ-ɔ a waa edɛdaa, ne e ya wu. Ketɔ kemaa ne kaa waa kedɛdaa, ne kaa wu-o mɔ maa kyee, na ke fo pɛɛɛ.

9

Aneɲ ne Wuribware sunɲka-ɔ-rɔ du-o

1 Mon' sa a anɛ deɛɛ ɛtan deɛdaa a keɔwɛɛsunɲ a mbraa-ɔ. San amɔ-ɔ seɛɛ ya waa Wuribware sunɲka ne bo de-o.

2 Ketɔ ne ke gye ɲkɛɛ-ɔ e gye taɲteɛ ne ba bo waa kanɔ se a keɲyan ne ba tee mfeɲ feye keɲyan kpeyaa-ɔ.* Keɲyan amɔ-rɔ mfeɲ, ifetiri yereseɲkpa yere, ne ifetiri isunoo yere yere se e kywɛɛ. Ne teeburi yere mfeɲ, ne bodobodoo ne bo de ba beya sunɲka-ɔ dɔn se.

3 Waagya kɔ ne baa bo kun doɔɔ-rɔ a keɲyan-ɔ. Doɔɔ-rɔ a keɲyan amɔ ne ba tee feye keɲyan kpeyaa kpeyaa-ɔ.

4 Kemɔ-rɔ mfeɲ ne loɲɔkpa ne baa ba atanne pipee bo mera mera se-ɔ ne ba kywɛɛ nyonku mɔ se-ɔ bo. Wuribware ɛtan a kedakaa-ɔ yere mfeɲ neɛ, ne baa ba atanne pipee bo mera mera kemɔ se. Ne atanne pipee kalɔ kɔ ne ka de gyaye-ɔ yere kedakaa-ɔ-rɔ. Ne ateese kɔ ne ba tee feye “Ntɛtɔ-neɛ?” bo kalɔ-ɔ-rɔ. Ateese amɔ ne Wuribware a sa bamɔ lee soɔo kake kemaa kimukee-ro. Kedakaa amɔ-rɔ deɛ ne Aarɔn yii nareseɛ ne ɔo kweɛ-ɔ daa-rɔ.* Kedakaa amɔ-rɔ deɛ ne afoɣe anyɔ ne Wuribware a kyɔɛɛ mbraa kudu-o bo doɲɔ se Sinaa keɔbeɛ se kimukee-o-ro mfeɲ-ɔ bo.

5 Ne abanɲan awuye kɔ ne baa ba atanne pipee bo waa-ɔ yere kedakaa amɔ anɲu anyɔ. Ne baa ba bamɔ abanɲan bo bun Nyinɲkɛɲ-ewɛɛɲɲɔ a koɣɔɣe-ɔ se, na o te mɔ kuwɛɣɛɣa-ɔ se mfeɲ.* Amaa anɛ moɲ de san na anɛ bo kaapɔ atɔ mɔ-rɔ akɔ akɔ.

6 Bamɔ a loɲɔ ketɔ kemaa bo yere aneɲ-ɔ, Wuribware alɔnɔpɔ e taare na bo deɛ nya lwee kanɔ se a keɲyan-ɔ-rɔ kake kemaa waa bamɔ asunɲ.

* 8:12 Yeremeya 31.31-34 (LXX). * 9:2 Deɛɛ fotoo ne ɔ bo Keleɛ Igyipiti 27-ro-o. * 9:4 Anyare keɲare 17.1-10. * 9:5 Deɛɛ fotoo ne ɔ bo Keleɛ Igyipiti 25-ro-o.

7 Amaa doḍo-rɔ a keḳyaŋ-ɔ fɛraa, Wuribware ɔlɔŋŋoḍo bresɛ-ɔ wɔrɛ e gye ne o de kpa feye o lwee kemɔ-rɔ, ne o lwee kemɔ-rɔ luwi koŋko kasu kemaa, ne o de mɔ fɔŋfɔŋ kuŋu si ebɔye koɓɔlɔŋŋo kabɔ a mbɔgya-ɔ o lweero mfen. Anɛŋ dɛɛ ne ɔ waa asɛsɛ-ɔ pɛɛɛ kuŋu si a ebɔye ne baa waa na bo moŋ nyi-o.*

8 Mbeyomɔ, Wuribware a kufwiinje timaa-o de amɔ-ɔ pɛɛɛ ɔ kaapo nee feye kpa moŋ tɛɛ di bo sa asɛsɛ-ɔ feye bo lwee keḳyaŋ kpeyaa kpeyaa-ɔ-rɔ, na tanṭɛɛ sunḳpa-ɔ san ɔ yere.

9 Amɔ-ɔ pɛɛɛ gye kekaapo ne a yere bo sa ndoo a mbɛɛ mɔ sɛ-ɔ nee. Asɛŋ ne anɛ a tɔwɛ-ɔ pɛɛɛ e kaapo nee feye ateese ne anɛ de anɛ i ke Wuribware, na mbɔ ne anɛ de anɛ e lɔŋŋo mɔ-ɔ maa taare a a sa a anɛ ne anɛ i sun mɔ-ɔ ŋkɔŋ-ɔ-rɔ fwiiri.

10 Dɛdaa-rɔ a Wuribware koɓɔlɔŋŋo mɔ-ɔ pɛɛɛ gye kigyɪ na kunuu na kefwɛɛ na kayowɔrɛ sɛ atɔ asɛŋ nee. Amɔ-ɔ pɛɛɛ bware bo fo san ne Wuribware e waa mbraa popwɛɛ-ɔ dooo nee.

Anɛŋ ne Kristoo kusun feye Wuribware ɔlɔŋŋoḍo bresɛ-ɔ kweɛ-ɔ

11 Amaa mbraa popwɛɛ timaa mɔ a kyɔ ba. Kristoo e gye mmɔ ɔlɔŋŋoḍo bresɛ. Mɔ e gye ne oo lwee tanṭɛɛ keḳyaŋ ne ke bo soḱo, ne ke bo dan ko kyɔŋ sweere mɔ sɛ a kemɔ-ɔ-rɔ. Ne ke bware ko kyɔ kemɔ ne asɛsɛ a waa-ɔ, a lee feye ke moŋ tii atɔ ne Wuribware a tweɛ kayɛ mɔ-rɔ-ɔ sɛ.

12 Mɔ kulweero mfen-ɔ, ne ɔɔ kyɔŋ lwee keḳyaŋ kpeyaa kpeyaa-ɔ. Pwɛɛ ne ɔɔ dɛɛ lweero, n gye eteere na nnaategyii mbɔgya ya weɛ sweere. Amaa mɔ fɔŋfɔŋ mbɔgya ne ŋ ya weɛ sweere san ne baa da mɔ bo mera kiyii kpare-abɛɛ-rɔ sɛ-ɔ, ne ŋ ya keɛ asɛsɛ ŋkɔŋ-ɔ-rɔ iyisi. Mfaanɛ ne ɔɔ boɔ sɛ luwi koŋko dooo bo moɔrɔwɛ anɛ nsu pɛɛɛ. Keɔ ne ko kyɔ ne ki tii si-o e gye feye, mɔ a lweero-o, a moŋ lee a tiri feye ɔ beɛ waa.

13 Mbraa dɛdaa a mbɛɛ-ɔ sɛ-ɔ, teere na kpeŋnyare mbɔgya na kanaatebree ne baa kywɛɛ-ɔ nɔɔ ne ba bo ŋɔnyan asunɔ-ɔ sɛ bo kpeɛ bamɔ iyisi. Bamɔ ya waa mfaanɛ-ɔ, amɔ bamɔ ŋyowɔrɛ wɔrɛ ne baa lɔŋŋo.

14 Keɛ keɔ ne amɔ-ɔ e waa-ɔ, sanboṭo Kristoo a mbɔgya-ɔ, a lee feye mmɔ fɛraa n taare a ŋ kpeɛ anɛ ŋkɔŋ-ɔ-rɔ lee anɛ asun boye ne a yaa anɛ mfen ne keɛboɔgyiiri maa lowɛ-ɔ, na anɛ nya taare bo sun Wuribware ne mɔ wɔrɛ dooo i de ŋkpa-ɔ. Bo lee feye Kristoo, ɔko ne ɔ moŋ de ebɔye-ɔ, a boɔ Wuribware a kufwiinje timaa-o, ne mɔ wɔrɛ kpeŋ te nsu pɛɛɛ-ɔ sɛ nee, ba mɔ eyee bo lɔŋŋo Wuribware.

15 Anɛŋ sɛ-ɔ, Kristoo e gye anɛ aɔ Wuribware mbɔŋto-rɔ ɔyerepo ne Wuribware a boɔ mɔ sɛ waa etan popwɛɛ-ɔ bo sa asɛsɛ-ɔ. Na bamɔ ne Wuribware a teɛ feye bo bo kyena mɔ asɛ nsu pɛɛɛ-ɔ nya taare nya kakyɛna popwɛɛ mɔ ne ɔɔ tɔwɛ bo beya feye ɔ sa bamɔ a bo kyɛna-ɔ. Mɔ fɔŋfɔŋ lowi ne ɔɔ bo kɔare asɛsɛ kiŋŋaa bamɔ baa, ne ɔɔ sa ne baa nya bamɔ eyee, ne baa lee ebɔye ne baa waa san ne bo bo etan dɛdaa-ɔ kaase-ɔ-rɔ.

16-17 To, mbeyomɔ, pweɛ na sɛsɛ dɛɛ wu-o, ɔ kyɔrɛɛ mɔ kanɔ sɛ asɛŋ, na ɔko ne ɔ kaa o gyi mɔ kapoteɛ-ɔ kenyaɛ a ɔ bo waa wɔrɛ-rɔ. Amaa a tiri feye bo taare kaapo feye oo wu pwɛɛ na anɛŋ a wɔrɛ-ɔ-rɔ asɛŋ dɛɛ taare waa kusun. Sɛsɛ-ɔ e san o te, amɔ wɔrɛ-ɔ gye kwaa nee.

18 Anɛŋ dɛɛ ne etan gyɛŋkpeɛsɛ ne Wuribware a waa sa sɛsɛ-ɔ moŋ waa kusun, amɔ baa mɔɔ mbɔ na bo ba mbɔgya-ɔ bo tii etan-ɔ kanɔ pwɛɛ.

19 San ne Mosis a kyɔrɛɛ Wuribware a mbraa-ɔ pɛɛɛ waa wɔrɛ-rɔ, ne ɔɔ kare gywii asɛsɛ-ɔ pɛɛɛ lowɛ-ɔ, ne ɔɔ taa koḳyoyaa kapesii na kyipee. Ne ŋkeɛ ɔɔ ba nnaategyii na eteere mbɔgya bo waa nkyu-ro, ne amɔ pɛɛɛ a lwee abɛɛ-rɔ. Ne ɔɔ taa koḳyoyaa kapesii na kyipee bo da mbɔgya na nkyu-o-ro, ne ɔɔ bo ŋɔnyan mbraa wɔrɛ-ɔ na asɛsɛ-ɔ sɛ.

20 Ne ɔ ye, "Mbɔgya ne n tii moŋɛ a Wuribware mbɔŋto-rɔ a etan-ɔ kanɔ-ɔ nee. A kaapo nee fɛɛ moŋɛ a sure si feye moŋɛ e gya etan-ɔ mbraa sɛ."*

21 Anɛŋ dɛɛ ne ɔɔ beɛ ba mbɔgya-ɔ bo ŋɔnyan Wuribware a tanṭɛɛ keḳyaŋ-ɔ na atɛtɔmoŋta pɛɛɛ ne ba ba bo bo sun bamɔ kebwaresun-o si.

22 Kaseŋtin si fɛraa mbraa amɔ-rɔ, mbɔgya ne bo de ba lɔŋŋo atɔ bweɛto. Ne anɛŋ dɛɛ ne kabɔ mbɔgya e moŋ weɛ sweere, Wuribware maa ba ɔko ebɔye a ɔ bo ke mɔ.

23 N gye Wuribware sunḳpa ne ɔ bo sweere mɔ sɛ-ɔ ne Kristoo a lweero. Amaa Wuribware sunḳpa ne ɔ bo soḱo-ɔ ne baa deere sɛ bo waa mɔ ne ɔ bo sweere sɛ-ɔ bo yera. Amosɛ-ɔ, atɔ ne a bo soḱo-ɔ fɛraa e kpa koɓɔlɔŋŋo ne ko kyɔŋ sweere sɛ lee-o.

24 N gye Wuribware sunḳpa ne baa deere soḱo a amɔ-ɔ sɛ waa sweere sɛ ne Kristoo a lweero. Soḱo-ɔ fɔŋfɔŋ ne oo lweero. Mfen ne ŋkeɛ ɔ yere anɛ ayaa-rɔ ɔ sa anɛ kanɔ sɛ seŋsa o gywii Wuribware.

25 Wuribware ɔlɔŋŋoḍo bresɛ-ɔ e taa kabɔ mbɔgya, ne o lwee keḳyaŋ kpeyaa kpeyaa-ɔ-rɔ kasu kasu. Amaa Kristoo fɛraa moŋ lweero ya ba mɔ eyee bo lɔŋŋo Wuribware iluwi bweɛto bweɛto ko.

* 9:7 Kɔlɔŋŋo mbraa 16.11-17. * 9:20 Kelee Igyipiti 24.8.

²⁶ A lee feye, amo ya ba aneη, amo a kaapo nee feye do den wu iluwi bweeto lee san ne Wuriware a twee kaye mo do nee. Amaa aneη ne do waa do e gye feye mbeyamo ne kaye e kpa a ka fo kee do, luwi konko ne oo lee mo eyee ifuri bo lanne Wuriware, na do nya lee asese kunu si ebaye bo twee.

²⁷⁻²⁸ Nyee, luwi konko ne Kristoo a taa mo eyee bo lanne Wuriware, na do nya lee asese bweeto kunu si ebaye, feye aneη ne sese kema i wu luwi konko, na kemo kamee-ro, do yere Wuriware akato-ro a o lee keto kema ne do waa do asen kano do. Keto ne ko kyoo do e gye feye Kristoo e ba nyosepo. Mo ya ba, n gye asese ebaye ne do ba na do bo lee. Amaa do ba nee na do bo morawe bamo ne bo gywii mo keba do.

10

Yeesuu a taa mo eyee bo lanne Wuriware luwi konko, ne aa lowe

¹ Mbeyamo, mbraa ne η kaapo Wuriware kolanne asen do e kaapo ato timaa ne a ba a bo ba do nee. Mbraa do du nee feye diki-o. Ne ane ya deere, ane i ηu feye oko e ba kamee. Bamo a lanne Wuriware aneη-aaa nsu si nsu si, na a mon de kee do se do, a maa taare a a fwiiri bamo ne ba ba na bo bo sun Wuriware do ηkpono-ro.

² Aneη a kolanne do dee ke e taare a ke sa a asunpo do ηkpono-ro fwiiri nee, weete bamo mfeere maa waa bamo feye bamo ebaye a sii bamo se. Na Wuriware kolanne lowe.

³⁻⁴ Akpeηnyare na eteere mbogya a tee a maa taare a a lee ebaye do se do, kasu kema a kolanne do i nyiηi asese se feye bamo ebaye a sii bamo se.

⁵⁻⁶ Amose ne san ne Kristoo e kpa a do ba kaye mo-ro do, ne do tawe gywii Wuriware feye,

“Fo maa kpa ayu mpu kolanne lee mo ase,
ne fo akato mon gyi mbo kokywee bo lanne se.

Ebaye kolanne mon waa fo kane.

Amaa sese dimaadi kayowore ne fo a sa mo,
na m bee bo sa fo.

⁷ Ne mo a beηjaa feye, ‘O Wuriware, kee mo.

Baa tawe mo asen fo mbraa wore-ro.

Mo a ba a m bo waa fo kepre.’ ”*

⁸ Mon' ηu feye do gye ηkpee tawe nee feye Wuriware maa kpa ayu mpu kolanne beee mbo kokywee kolanne beee ebaye kolanne. Haree mbraa do a kaapo feye bo waa amo ooo, do tawe amo do peee.

⁹ Ne do bee tawe bo tii si feye,

“O Wuriware, kee mo,
mo a ba a m bo waa fo kepre.”

Keto ne do kaapo do e gye feye do sa a bo yowe kolanne dedaa do, na do waa keto popwee ne Wuriware e kpa feye do waa do.

¹⁰ Wuriware kepre e gye feye Yeesuu Kristoo a taa mo eyee bo lanne Wuriware luwi konko, ne aa lowe, na a lee ane kunu si ebaye.

¹¹ Wuriware alannepo kema yere kake kema nee do waa mo kolanne kusun. Na do lanne Wuriware iluwi enyo enyo. Aneη a kolanne do maa taare a ki lee ebaye bo twee daa.

¹² Amaa ane alannepo Yeesuu mo feraa, san ne do lanne Wuriware luwi konko amo bo lee ebaye do, kolanne ko mon lee ke bee ki tiri bo fo ndoo. Amose ne do ya kyena Wuriware kigyisesaree se.

¹³ Mfeη ne o te na Wuriware baa Yeesuu Kristoo adon peee mo kuwure-o kaase.

¹⁴ Katin e gye feye mo a ba mo eyee bo lanne Wuriware luwi konko mo bo sa ne bamo ne do maa se do waa bamo akpeyaa do ηkpono-ro a fwiiri.

¹⁵ Wuriware a kufwiije timaa-o gbaa a sa ne ane a ηu feye amo do gye kasentin. Feye aneη ne ane a kyoo tawe feye Wuriware a bor do kufwiije timaa-o si sa ne baa kyoree waa abwaresen wore-ro do,

¹⁶ “San amo ya fo, etan ne mo e waa na m bo beya
mo aa bamo mbono-ro do, mfaanee ne i du.

Mo e taa mo mbraa a m bo waa bamo mfeere-ro,
na n kyoree mmoo bo waa bamo anu-ro.”*

¹⁷ Ne do bo kya se feye,

* 10:7 Kiliη 40.6-8 (LXX). * 10:16 Yeremeya 31.33.

“Ma lɛɛ nyinɲi bamo aɓɛɲ bɔyɛ na bɔrɔkɔɔnɛ-ɔ sɛ.”*

18 Wuribware a tɛɛ taa bamo ɛbɔyɛ bɔ ke bamo-ɔ sɛ-ɔ, kɔlɔɲɲɔ nɛ ki lee ɛbɔyɛ-ɔ moɲ lɛɛ ki tiri.

Moɲ' kra moɲɛ kɔkɔɔregyi-o-ro kenken bɔ yɔ

19 Anɛɲ sɛ-ɔ, mo kɔsɔbɛɛ-ana, Yeessuu mbogya nɛ ɲ ya weɛ sweɛrɛ sɛ-ɔ sɛ-ɔ, anɛ ma lɛɛ sa a kufu nya anɛ Wuribware aɓɛ keba. Moɲ' sa a anɛ lwee Wuribware sunkpa a kekyan kpeyaa kpeyaa-ɔ-ro.

20 A lɛɛ feyɛ waagya nɛ baa bɔ kun kekyan kpeyaa kpeyaa-ɔ-ro nɛ Yeessuu a kyan-nɔ, na anɛ taare lweero. Waagya amo yɛrɛ bɔ sa Yeessuu fɔɲfɔɲ kayɔwɔrɛ nɛ baa tɛɲɲɛ-ro, nɛ oo wu-o. Mfaanɛ nɛ Yeessuu a sa anɛ kpa popwɛɛ na anɛ bɔrɔ sɛ yɔ Wuribware aɓɛ, a lɛɛ feyɛ ɔɔ bɛɛ ba ɲkpa-ro o te nsu pɛɛɛ.

21-22 Mbeyɔma, anɛ Wuribware asɛsɛ-ɔ a tɛɛ anɛ de ɔɔɲɲɔpɔ dabe nɛ ɔ deɛrɛ anɛ sɛ-ɔ sɛ-ɔ, Yeessuu nɛ oo wu, nɛ ɔɔ bɛɛ ba ɲkpa-ro-ɔ nɛ n de-o, moɲ' sa a anɛ ba kasɛɲtiɲ bɔ sɔɲ tɔ Wuribware-ro. Amaa anɛ a yɔ mɔ aɓɛ-ɔ, moɲ' sa a anɛ kpɛɛ iyisi nɛ i te anɛ ɲkɔɔnɔ-ro-ɔ, na moɲ' sa a anɛ yɛrɛ anɛ kɔkɔɔregyi-o-ro kenken, a lɛɛ feyɛ bamo a bɔ anɛ asuu-o, a kaapo nɛɛ feyɛ Wuribware a kyɔ lee anɛ ɛbɔyɛ, nɛ ɛ maa lɛɛ tɔɔraa anɛ mfaɛrɛ.

23 Moɲ' sa a anɛ yɛrɛ keyaa kɔɲkɔ. Moɲɛ a bɔ asuu-o, tɛmaa nɛ moɲɛ a nya feyɛ moɲɛ ɛ yɔ Wuribware aɓɛ-ɔ, moɲ' kra mɔ-ro kenkenken, bɔ lɛɛ feyɛ Wuribware a tɛɛ tɔwɛ bɔ bɛya feyɛ ɔ sa anɛ kɔtɔkɔ-ɔ sɛ-ɔ, ɔ maa kyurowi mɔ kanɔ.

24 Na moɲ' sa a anɛ deɛ kpa ɛkpa nɛ anɛ ɛ bɔrɔ sɛ, na anɛ bɔ waa abɛɛ wɔrɛ, na anɛ bɔ kpa abɛɛ aɓɛɲ, na anɛ bɔ waa asuɲ timaa-o.

25 Moɲɛ ma sa a anɛ yawɛ kegyanɲɛ sun Wuribware, feyɛ anɛɲ nɛ san kɛmaa bɔkɔ ɛ waa-ɔ. Amaa moɲ' sa a anɛ deɛ gyanɲɛ sa abɛɛ wɔrɛ. A tiri feyɛ anɛ deɛrɛ sɛ, na anɛ pee akato waa amo-ɔ, a lɛɛ feyɛ kake nɛ Kristoo i kiɲɲi a ɔ ba-ɔ a tɔ-ro.

26 Anɛ ya bɔ ɲu Wuribware a kasɛɲtiɲ-o, nɛ anɛ ɛ san anɛ ɛ waa ɛbɔyɛ anɛ keprɛ sɛ, amo fɛraa, kɔlɔɲɲɔ kɔ moɲɛ lɛɛ kɔ bɔ-ro nɛ ke ɛ taare na ki lee anɛ kunu si ɛbɔyɛ bɔ tweɛ.

27 Amo ya ba anɛɲ fɛraa, amo kufu kakyɛna nɛ anɛ ɛ kyɛna anɛ gywii Wuribware, na ɔ bɔ bu anɛ kepa, na ɔ yaa anɛ mɔ keɛɛkpɛɛtekii nɛ ɔ ba a ɔ bɔ kywɛɛ mɔ adɔɲ-ɔ-ro.

28 ɔkɔ nɛ oo kine mbraa nɛ Wuribware a bɔrɔ Mosis si sa anɛ-ɔ sɛ kegya-ɔ, nɛ abɛɛ anyɔ bɛɛɛ asa ya kɔsɔ yɛrɛ sɛɲgyikpa-ɔ, yɛrɛ-ro feyɛ ɔɔ waa anɛɲ, a kyɔ baare feyɛ sɛɲgyipɔ-ɔ bu mɔ kepa, na ɔ sa kanɔ feyɛ bɔ mɔɔ mɔ, na ɔ ma su mɔ sɛ.

29 Anɛɲ sɛ-ɔ, ɔkɔ nɛ ɔ tweɛ keyaa a ɔ bɔ kye Wuribware mɔ gyi-o, nɛ Wuribware i gyiiri keɛɛbɔ bweɛtɔ. A lɛɛ feyɛ ɔ moɲɛ de Yeessuu mbogya nɛ ɔɔ bɔ tii ɛtaɲ-ɔ kanɔ, nɛ ɲ ya lee mɔ iyisi-o, ɔ tɛɛ sɛyɛ, nɛ ɔ bɛɛ ɔ saare Wuribware a kufwiɲɛ timaa nɛ ɔɔ deɛ ɲu mɔ ɛwɛɛ-ɔ.

30 Anɛ nyi anɛɲ nɛ o du-o, Wuribware nɛ ɔɔ tɔwɛ feyɛ,

“Mo ɛ gyɛ nɛ mo ɛ ba doɲɲɔdaa na m bɔ kɔ sa moɲɛ.

Mo ɛ gyɛ nɛ mo ɛ ka moɲɛ adɔɲ kɔkɔ a n sa moɲɛ.”*

Nɛ ɔɔ bɛɛ tɔwɛ feyɛ,

“Wuribware i gyi mɔ asɛɛ aɓɛɲ.”*

31 A bɔ kufu feyɛ ɔkɔ a lwee ɔsɛɲgyipɔ Wuribware nɛ mɔ wɔrɛ dooo i de ɲkpa-ɔ aɓɛɲ-nɔ, nɛ ɔ nya mɔ kra keɛare-ro, gyiiri mɔ keɛbɔ.

32 Anɛ i nyinɲi moɲɛ sɛ san nɛ moɲɛ a lɛɛ kaasɛ gyii Wuribware a ɛkpa-ɔ, nɛ oo bunɲi moɲɛ akato, nɛ moɲɛ a bɔ gyii mɔ ɛkpa-ɔ. Moɲ' nyinɲi si feyɛ bamo nɛ bɔ maa bu Wuribware-ɔ a tɔɔraa moɲɛ bweɛtɔ-ɔ gbaa ooo, moɲɛ a yɛrɛ kenken.

33 San kɔ baa saare moɲɛ, waa moɲɛ awɔrɛfɔɔ lamaan-nɔ. San kɔ mɔ moɲɛ a kya bamo nɛ baa ɲu aɓɛɲ feyɛ moɲɛ-ɔ-ro.

34 Nɛ moɲɛ a kya bamo nɛ baa tii-o-ro. Bamo a kɔɔrɛ moɲɛ kapotɛɛ-ɔ, moɲɛ moɲ sa nɛ aa tɔɔraa moɲɛ, na moɲ' taa bɔ waa aɓɛɲ, a lɛɛ feyɛ moɲɛ nyi feyɛ moɲɛ de ato Wuribware sɛ na a kyɔ amo, nɛ a bɛɛ a gyi nsu pɛɛɛ.

35 Anɛɲ sɛ-ɔ, moɲɛ ma sa a moɲɛ abaa-ro yɔrɛ, a lɛɛ feyɛ wɔrɛ kɔwaa ɛ sa kakɔka dabe.

36 Moɲ' nya kanyite, na moɲ' nya waa ketɔ nɛ Wuribware ɛ kpa-ɔ, na moɲ' nya nya ketɔ nɛ Wuribware a tɔwɛ bɔ bɛya feyɛ ɔ sa moɲɛ-ɔ.

37 Feyɛ anɛɲ nɛ Wuribware a tɔwɛ mɔ abwaresɛɲ wɔrɛ-ɔ-ro-ɔ,

“A san kafweɛ, ɔkɔ nɛ ɔ ba-ɔ ɛ ba, ɔ maa kyee.

* 10:17 Yeremeyaa 31.34. * 10:30 Mbraa kebeesa 32.35. * 10:30 Mbraa kebeesa 32.36; Kiliɲ 135.14.

38 Ɔko ne ɔɔ kɔɔre Wuribware gyi-o e nya nkpa
 a lee feye Wuribware e tee mɔ feye sese timaa.
 Amaa mɔ ya kinji kamɛɛ fɛraa,
 mɔ akatɔ maa gyi mɔ se.”*

39 Amaa ane aa mone fɛraa, ane mon gye asese ne ba kinji kamɛɛ, na bo ya fo-ɔ. Ane gye asese ne ba kɔɔre ba gyi feye Wuribware e morɔwe ane-ɔ nee.

11

Adedaapo ko ne baa kɔɔre Wuribware gyi kenken-o asen

1 To, ne nteto e gye kɔkɔɔregyi? Kɔkɔɔregyi e gye feye ane e nya ato ne ane de temaa feye ane e nya, ne mbeyamɔ ane akatɔ mon kee amɔ-ɔ.

2 Adedaapo-ɔ kɔkɔɔregyi si ne bamɔ asen a pre Wuribware.

3 Ane kɔkɔɔregyi nee se ne ane a nu kaase feye Wuribware kanɔ-ro asenkpargyi ne ɔɔ tɔwe bo twee kaye pɛɛɛ, sosɔ na kaase. Kɔkɔɔregyi si ne ane nyi feye anen ne aa ba. Amɔse-ɔ n gye kaye mɔ-ro keto ne ɔɔ bo twee ato ne ane kee kaye-ro pɛɛɛ-ɔ.

4 Mon' sa a ane taa Adam mɔ gyi-ana Abel na Kayin bo kaapo anen ne kɔkɔɔregyi du-o.* Nteto se ne Abel a kolonho ne ɔɔ lonho Wuribware-ɔ a baare yowe Kayin a kemɔ-ɔ? Keto se ne Abel a kolonho amɔ a gyi Wuribware akatɔ-ɔ e gye feye Abel a kɔɔre Wuribware gyi bweɛtɔ. Ne Wuribware ye ɔɔ waa atɔ. Amaa haree Abel a wu-o gbaa ooo, ndɔɔ na ndɔɔ mɔ kɔkɔɔregyi-o san ke e kaapo ane feye ane gbaa ane nya anen a kɔkɔɔregyi-o.

5 Nteto se ne Inak mon wu, ne Wuribware a den yase mɔ yaa Wuribware se-ɔ nee?* Ne ɔko mon lee ju mɔ. A kaapo nee feye ɔɔ kɔɔre Wuribware gyi kasentij nee. Ne abwaresen wore-ɔ a tɔwe feye Inak a waa Wuribware kepre, pwɛɛ ne Wuribware a deɛ yaa mɔ sosɔ.

6 Kasentij si fɛraa ɔko maa taare a ɔ waa Wuribware kepre, amɔ sese-ɔ a kɔɔre mɔ gyi kasentij pwɛɛ. Bo lee feye akemaa ne ɔ kore kebwarekore-ɔ, a tiri feye ɔ gye nkpeɛ kɔɔre gyi feye Wuribware bo-ro, ne ɔ beɛ ɔ sa bamɔ ne ba pee akatɔ ba buwi ba kpa mɔ-ɔ kakaka dabe timaa.

7 Mon' kee anen ne Nowaa kɔkɔɔregyi du-o. Wuribware a yii mɔ se feye ɔ sa a nkyu borɔ twee kufwiiri dabe sweere mɔ se-ɔ.* Ne Nowaa a nu sa mɔ, ne ɔɔ gya mɔ kanɔ-ɔ se baara koreɛ dabe bo morɔwe mɔ eyee na mɔ ka na mɔ gyi-ana na bamɔ aka. Mɔ a waa amɔ-ɔ, ne kufwiiri-o a twee kasentij si-o, ne ɔɔ bo kaapo feye kaye-ro asese ne baa san, ne bo mon kɔɔre Wuribware gyi-o a waa boye. Amɔse-ɔ, kakaka timaa ne Nowaa a nya-ɔ e gye feye Wuribware a tee mɔ feye sese timaa, a lee feye ɔɔ kɔɔre mɔ gyi.

8 Ne nteto se ne san ne Wuribware a tee Abraham tɔwe gywii mɔ feye ɔ yo sweere ko ne ɔɔ tɔwe bo beya feye ɔ sa mɔ aa mɔ ananagyi-o si, ne haree Abraham a mon nyi mfen ne ɔ yo-ɔ gbaa ooo, ne ɔɔ gya Wuribware a kanɔ-ɔ se?* Aa lee anen ne ɔɔ kɔɔre Wuribware gyi-o si.

9 Nteto se ne oo sure si feye ɔ ya kii ɔɔ sweere ne Wuribware a tɔwe bo beya feye o de ɔ sa mɔ-ɔ se? Ne ɔɔ ya kyena tantee kekyan-nɔ mfen. Anen deɛ ne mɔ gyi Isak na Isak mɔ gyi Yakubu ne bamɔ gbaa Wuribware a tɔwe bo beya feye o de sweere-ɔ ɔ sa bamɔ-ɔ gbaa a kyena anen a tantee akyan-ɔ-ro. Anen ne Abraham a kɔɔre Wuribware gyi kasentij-o si ne ɔɔ waa amɔ-ɔ pɛɛɛ.

10 Ne nkee oo nyite o gywii man ne Wuribware e ba a ɔ bo pwɛɛ sosɔ, na ɔ lonho mɔ damenanse, na man amɔ yere nsu pɛɛɛ-ɔ.

11 Emene se ne san ne Abraham a bere-ɔ, ne mɔ ka Sara ne mɔ gbaa a bere, ne ɔ gye ɔlenmanho-ɔ a taare kowe kayaagyi? Bo lee anen ne Wuribware a tɔwe bo beya gywii Abraham feye mɔ ka e kowe kayaagyi, ne Abraham a kɔɔre keto ne ɔɔ tɔwe-ɔ gyi-o si.*

12 Amɔse-ɔ, anyare konko mɔ ne bo ye ɔɔ to-ro iwu gbaa-ɔ kayaagyi ya baa kenana ne kemɔ-ro asese kyɔ feye awore-ro akyee-e-kpa-agyi na ɔpoo keɛ a kesepu-o.

13 Abraham na mɔ gyi-ana a wu, na bo mon tee nya sweere timaa ne Wuribware a tɔwe bo beya feye ɔ sa bamɔ-ɔ. Amaa haree anen gbaa ooo, baa san kɔɔre Wuribware a asen tawese-ɔ gyi. A waa nee feye bamɔ a nya sweere amɔ ne bo kee mɔ a da bamɔ akatɔ-ro-ɔ. Bo mon gyiiri ikii feye afɔ e gye bamɔ kaye mɔ-ro.

14 Anen a asese-ɔ e kaapo nee feye ba buwi ba kpa sweere ne o kii bamɔ fanfan lee-o nee.

15 N gye sweere ne baa kosɔ mɔ se-ɔ se ne ba buwi ba kpa. A deɛ a gye mɔ nee-ɔ, weete kpa san ɔ da sa bamɔ a bo kinji yo.

* 10:38 Habakok 2.3-4 (LXX). * 11:4 Keleekaase 4.1-5. * 11:5 Keleekaase 5.18-24. * 11:7 Keleekaase 5.28-9.29.
 * 11:8 Keleekaase 12.1-3. * 11:11 Keleekaase 17.15-22; 18.10-15; 21.1-7.

16 Sweere ko ne o kyoo mmoo asen ne ba kaapo, ne ba kpa mo bweeto. Mo e gye Wuribware se fofonoo. Amose ne ipeere mon de Wuribware kikii bamo nyanje, ne oo lonjo kyenakpa sosoo bo yera bamo.

17-18 Nteto ya waa se ne Wuribware a towe gywii Abraham feye o taa mo gyi Isak ma bo lonjo Wuribware-o, ne Abraham a waa siraa feye o gya mo kano se? Wuribware e kyoo mo-ro o kee nee. Haree Isak a gye mo gyi konko wore kpen-o, ne Wuribware a towe mo asen feye, "Isak si ne fo e boroo a fo bo nya ananagyi-o si-o" gbaa ooo, Abraham a waa siraa feye o gya Wuribware a kano se. Aa lee anen ne Abraham a kooe keto ne Wuribware a towe bo lee mo ananagyi-o si-o gyi-o si.

19 O nyi feye Wuribware e taare na o kyinji Isak lee lowi-ro. Kasentij si, Wuribware a kunj mo, na o ma ba mo sekan bo maa mo gyi-o, a du nee feye Abraham a kooe mo lee lowi ase-o.

20 Emene se ne, san ne Isak amo dee a bere-o, ne oo taare towe bo beya feye mo gyi-ana Yakubu na Isawu e nya nyure nyanje ko? Aa lee anen ne oo kooe keto ne Wuribware a towe-o gyi-o si.

21 Yakubu ma, mo a yo ya kyena Igyipiti sweere se kyee, ne o kpa a o wu-o, emene ne oo waa taare towe bo beya feye mo gyi Yosef mo gyi-ana e nya nyure? Mo gbaa, aa lee anen ne oo kooe keto ne Wuribware a dee towe bo beya bo gywii mo nana Abraham-o gyi-o si. Ne oo ba mo kayii narese bo len eyee na o te, ne oo gya kunj bo twee-ro sun Wuribware.

22 Ne san ne Yosef ma e kpa a o wu-o, emene ne oo waa taare towe san ne Isireelii awuye e ba a bo bo lee Igyipiti sweere se-o asen? Aa lee anen ne mo gbaa a kooe keto ne Wuribware a towe bo beya gywii mo nana Abraham-o gyi-o si. Anen se-o, ne oo towe feye san amo ya fo, na bo taa mo abowii yaa Kanaj, mo fonfon sweere se, ya pure.

23 Ne Mosis akowepoo ma, nteto se ne, san ne baa kowe mo-o, ne baa taa mo bo kweero Igyipiti awuye owure-o si aferi asa? Bo mon benjaa owure ne o ye bo maa nyaagyi nyanje popwee peee-o. Aa lee anen ne baa kooe Wuribware gyi-o si. Bamoo a nyi feye o gye gyi ko ne o tiri-o, o bo dan mo popwee-ro-o, ne baa taa mo bo kweero owure-o si.

24 Ne owure amo fonfon mo gyi kyee a bo nyi kyaagyi Mosis mfen ne baa taa mo bo kweero-o, ne oo su mo se, ne oo bera mo feye mo fonfon mo gyi-o. Amoo-o peee gbaa ooo, nteto se ne Mosis ma, mo a dan keyafore-o, ne oo kine feye bo tee mo feye owure mo gyi kyee mo gyi-o? Aa lee anen ne oo kooe Wuribware gyi-o si.

25 Oo waa mo mfaree nee feye, mo ya gyi aworefo konko ne Igyipiti owure-o a taa bo donjo mo fonfon asese se-o, a bo feye mo a kyena kane ne o maa kyee-o-ro o gyi boye.

26 O ye, bamoo ya kperi Kristoo si saare mo, a de kenyaare a kyoo mo a nyi Igyipiti sweere se a kapotee-o peee. Mo akato dan nyanje ko a keto ne o ba a o bo nya-o se nee.

27 Nteto se gbaa ne oo fa mfaree feye o kosoo a o lee Igyipiti sweere se? N gye owure a kadunfwii-o ne o sere. Amaa aa lee anen ne oo kooe Wuribware gyi-o si. O maa se o yo akato-ro nee feye sabee-ooo mo a taare a o ya nyi Wuribware, Wuribware ne o gye oko ne oko maa taare a o nyi mo-o.

28 Keto a kyee, ne oo kinji yo Igyipiti sweere se, na o nya lee Isireelii awuye lee owure a kesaree-o-ro. Pwee ne oo dee gye bamoo kegyenkre lee mfen-o, nteto se bee ne oo sa ne Isireelii awuye a gyi Wuribware-a kya-ane-yowe a ateese-o, ne baa ba nsannegyii mbogya bo njonyan bamoo mbunogyii si? Aa lee anen ne oo kooe Wuribware gyi-o si, Wuribware ne oo towe gywii mo feye mo e mon waa anen, kaboo ne o sun feye o bo maa sweere amo se a bregyi kema-a-o e maa Isireelii awuye a bomoo-o a o bo tii si.

29 Emene ne Isireelii awuye-o amo dee a waa nare ten Joo Pipee-o-ro feye bamoo a naa sweere wores se-o nee? Aa lee anen ne baa kooe keto ne Wuribware a towe-o gyi-o si-o, ne Wuribware a sa ne afwii a len nkyu-o bo yera kebena se na kigyise si, ne kpa a di, ne baa taare nare sweere ten-no kyon. Amaa Igyipiti awuye ne baa sere gya bamoo se feye bo kra bamoo-o feraa a kpa a bo nare ten-no-o, nkyu-o a kinji bo mwiire bamoo se maa.*

30 Nteto ya waa se ne, san ne Isireelii awuye-o a nare muruwaa Yarikoo man nke nsunoo-o, ne kidenbee ne man-o awuye a pwee bo muruwaa man-o a lee da? Aa lee anen ne baa kooe keto ne Wuribware a towe-o gyi-o si.

31 Ne nteto se ne, san ne Isireelii awuye-o a lwee Yarikoo-ro ya maa mo-ro asese-o, ne baa maa keseborolen awuye ne baa kine Wuribware-o yowe Rahab opurimakye-o? Aa lee anen ne o kyee amo a kooe Wuribware gyi-o si, ne a bee a lee anen ne, san ne Isireelii

* 11:17-18 Keleekaase 22.1-19. * 11:17-18 Keleekaase 21.12. * 11:20 Keleekaase 27.27-40. * 11:21 Keleekaase 47.29-31; 48.8-20. * 11:22 Keleekaase 50.24-25. * 11:23 Kelee Igyipiti 2.1-10. * 11:27 Kelee Igyipiti 12.31-51. * 11:29 Kelee Igyipiti 13.17-22. * 11:30 Yosuwaa 6. * 11:31 Yosuwaa 2; 6.22-25.

akyonjapɔ kɔ a ywii lwee man-ɔ-ro ya ɲu aneɲ ne ba taare a bɔ kɔ kɔore man-ɔ, ne ɔ kra bamo neeneɛ, ne ɔ taa bamo bɔ kweɛro man-ɔ owure si-o.

³² N kya se towe amo ako bweɛto bɔ tii si aaa? Saɲ moɲ kyɔ sa mɔ na n towe Gidiyɔn na Barak na Samsɔn na Yifita na Deefid na Samuwel na Wuribware akyaameɛ a kɔkɔoregyi-o asenɲ.

³³⁻³⁴ Bɔ lee aneɲ ne asese mɔ a kɔore Wuribware gyi-o si-o, baa taare kɔ kɔore esweere, ne bɔkɔ mɔ a gyi asese asen kasentɲ, ne bɔkɔ mɔ a nya ato ne Wuribware a towe bɔ beya feye ɔ sa bamo-ɔ. Bamɔ bɔkɔ mɔ a buɲ afaase nnɔ se, ne bɔkɔ mɔ a duɲ adeɛkpeɛteki agyabren, bɔkɔ mɔ a yɔ kenaa-ro kɔ lee. Bɔ moɲ bɔ len, amaa baa nya keyaalen kenaa-ro kɔ gya bamo adɔn anaapɔ-ɔ.

³⁵ Akyee kɔ mɔ akowebese a kyinɲi lee lowi-ro.

Asese kɔ mɔ, baa waa bamɔ borɔkraa, amaa bamo-ɔ bɔ moɲ pɔɔ, na bamɔ ne ba waa bamɔ borɔkraa-ɔ nya yɔwe bamɔ. Bɔ ye, bamo ya wu, ne bamo ya kyinɲi lee lowi-ro nya ɲkra ne n kyɔ mmɔ-ɔ, a bɔ.

³⁶ Baa saare bɔkɔ mɔ, ne baa da bamɔ epaara, ne baa kra bamo ya tii da bamɔ ekpeɛ.

³⁷ Ne bɔkɔ mɔ, baa ba abu beɛ apɲ bɔ mɔɔ, hareɛ baa ba sooyaa bɔ ten bamo-ro atɲ anyɔ. Bɔkɔ mɔ a wu kitiri, ne baa ɲu asen, ne baa gyi toaraa. Teere beɛ sanne ewore e gye bamo awaagya.

³⁸ Ne bɔkɔ mɔ a nare kaa kimukee-ro na abee se, ne baa kyena ebɔ-ro na amanɲan-ɲo. Aneɲ a asese-ɔ deɛ bɔ gye asese timaa bɔ kyɔn bamɔ beɛko-ana asese ne bɔ deɛ bɔ bɔ kaye-ro saɲ amo-ɔ.

³⁹ Asese mɔ peɛɛ a nya kenarye dabe sa bamɔ eyee, bɔ lee aneɲ ne baa kɔore Wuribware gyi-o si nee. Hareɛ aneɲ gbaa ooo, saɲ ne bɔ te kaye mɔ-ro-ɔ, bɔ moɲ nya kyenakpa ne Wuribware a towe bɔ beya feye ɔ sa Abraham na mɔ ananagyi-o.

⁴⁰ Keɛto se ne aa ba aneɲ-ɔ e gye feye Wuribware a kpa keɛto timaa kɔ bɔ yera bamɔ sosɔ. Keɲo e gye feye ane ne ane te ndɔ-ɔ na bamɔ ne baa deɛ kyena saɲ-ɔ peɛɛ tii abee se ya kyena sosɔ a kyenakpa ne o bware ɔ kyɔn kyenakpa kemaa-ɔ.

12

Mone i gyi aworefo, amɔ a kaapo feye Wuribware e bera mone nee

¹ Asese bweɛto mɔ bɔ-ro ne baa yere bamɔ kɔkɔoregyi-o-ro kenken. Na ane feraa-ɔ, ndɔɔ a du nee feye asese amo a muruwaa ane ba deere aneɲ ne ane e sere enaɲ-ɔ. Aneɲ se-ɔ, mon' sa a ane lee ato na eboye ne e sa ne ane maa taare a ane sere neene-ɔ, na ane pee akato sere ane enaɲ ne Wuribware a sa ane feye ane sere-ɔ.

² Mon' sa a ane deere Yeessu ne mɔ feraa a kyɔ gye ane ɲkpeɛ yɔ ɔ yere enaɲ-ɔ keɛ-ɔ o gywii ane-ɔ. Bɔ lee feye ɔ deere akato-ro, ne oo ɲu kɔne ne ɔ nya nyanɛ ko-ɔ. Oo gyi kanyite ɲu kayeegya na lowi kyii kpare-abee-ro se, na a moɲ tiri mɔ feye aneɲ a lowi-o de ipeere beɛɛ ɔ moɲ de. Amaa mbeyɔmɔ o te Wuribware kigyisesaree se, na mɔ aa Wuribware i gyi kuwure.

³ Mon' den deere aneɲ ne Yeessu a ɲu asen na kikisi lee abɔyewaapɔ ase-ɔ. Mone ya taare waa aneɲ, mone abaa-ro maa yare, na mone temaa lowe.

⁴ Mone e kɔ eboye, amaa mone moɲ tee fo mfenɲ ne a tiri feye mon' kɔ wu-o.

⁵ Nsaɲse mone a taɲ asen ne a bɔ abwaresen wɔre-ɔ-ro ne Wuribware a towe amo gywii mone feye mɔ gyi-ana-ɔ se. ɔ ye,

“Mɔ gyi, yuri eyee na fo nu Wuribware kebera,
ne mɔ ya gyiiri fo kesebɔ, fo ma sa a fo abaa-ro yare.

⁶ ɲu feye bamɔ ne ɔ kpa asen-ɔ ne ɔ bera,
akɔ ne ɔ gye mɔ gyi-o ne o gyiiri kesebɔ.”*

⁷ Amose-ɔ, mon' ɲu feye asen mɔ ne mone i ɲu mbeyɔmɔ-ɔ, Wuribware de ɔ bera mone nee. ɔ waa mone nee feye mone a gye mɔ gyi-ana-ɔ. Kayaagyi kɔ bɔ-ro ne mɔ se maa gyiiri mɔ kesebɔ aaa?

⁸ Jkemma ne Wuribware e bera mɔ-ɔ i ɲu asen. Amaa Wuribware e moɲ bera fo, a kaapo feye n gye mɔ gyi kasentɲ e gye fo, amɔ kebaworegyi dooo.

⁹ Ane se-ana ne ane de bamɔ kaye mɔ-ro mfeɛ-ɔ gbaa i gyiiri ane kesebɔ, ane mɔ ane i bu bamɔ, saɲbotɔ Wuribware ne ɔ gye okemma mɔ se-ɔ, ne ane ma yuri eyee a ane bɔ sa, na ane nya ɲkra na kuyure ne a moɲ de keɛ-ɔ ɔɔɔ?

¹⁰ Ane se-ana e bera ane kafwee aneɲ ne ba fa feye a bware-o. Amaa Wuribware feraa e bera ane ane kibaare si nee, na ane nya baare feye mɔ-ɔ.

* 12:6 Anase na akpare 3.11-12 (LXX).

11 Bamō e bera ane, a bō gya. A moŋ bō ane kōne. Amaa kamee-ro okēmaa ne oo nu aneŋ a kebera-o i baare, na o kii seŋe timaa.

Moŋ' sa se na moŋe ma lwii kamee

12 Amose-o moŋ' leŋ eyee, na moŋe ma lee sa a moŋe abaa-ro yore.

13 Moŋ' sa a moŋe ekpa peee waa kyeekyee, na bamo ne bō moŋ bō leŋ bamo kōkōregeyi-o-ro-o nya ŋu taare nare se.*

14 Moŋ' leŋ eyee na bamo ne moŋe aa bamo te-o kyena kayeyuri-ro. Na moŋ' kyena kakyena timaa, a lee feye oko maa taare a o ŋu Wuribware, amō mō kakpono-ro a fwiiri feraa.

15 Moŋe oko ma waa paŋ Wuribware a nyure-o. Moŋe okēmaa ma sa a kikisi lwee mō kakpono-ro dan feye kiyii preeprees ko ne ke e dan, ne ki de kemō kebwee-o ke e ba aŋeŋ-o. N gye aneŋ, aseŋe bweeto i kii aseŋe bōye.

16 Moŋe ma sa a moŋe oko waa kakyeeekpa beee kanyarekpa. Moŋe ma sa a oko kine Wuribware nyure, feye aneŋ ne Isawu a waa-o. Moŋe i nyiŋŋi si feye kake ŋko, mō a lee efa-ro ba pe na akōŋ de mō-o, oo ba mō kebreŋe-o bō kyeeri epo gyare koŋko mō tire Yakubu ase aaa?*

17 Amō kamee-ro nee moŋe i nyiŋŋi si feye oo kpa feye mō se yure mō, ne mō se a kine. Ne haree mō a nu mō eyee, ne oo ba akyuku bō korē mō se-o gbaa ooo, kpa moŋ lee o bō-ro, na o bō kyurowi ketō ne oo waa-o.

18 Moŋe ne moŋe te ndoo a kake mō-o ya soŋ tō Wuribware-ro, a moŋ bō leŋ sa moŋe, feye aneŋ ne aa waa sa Isireelii awuye ne baa kyena Mosis a mbēe-o se-o. Bamō feraa, Wuribware a funte bamō. Bamō a soŋ bamō eyee tō Wuribware-ro-o, ne o ye bō ba Sinaa kebee-o kaase. Ne deekpa agyabreŋ a lee kemō-ro. Ne kibugyii a da, ne afwii dabē a kya.

19 Ne baa nu kabere dabē ko kusu, na bore ko a sa seŋsa. Ne kufu a nya aseŋe-o, ne baa korē feye bō ma lee nu bore-o.

20 Bō moŋ kpa kunu Wuribware a tōwe gywii bamō feye, "Okēmaa ne o daboro kebee amō-o, haree amō e gye kabō gbaa ooo, moŋ' twee abu bō daye mō mōo."* Bō ye amō-o bō leŋ sa bamō.

21 Atō amō a waa kufu bweeto, haree gbaa Mosis ye eyee a yoŋ mō.*

22 Amaa moŋe ndoo a aseŋe-o feraa, moŋe keba Wuribware ase bō kōne fee. Siyoŋ kebee ne moŋe a soŋ tō-ro mbeyomo-o ne ba tee e Yerōsalem maŋ ne o bō soŋo-o na Wuribware ne mō wore dooo i de ŋkpa-o aye. Mfeŋ-o Wuribware mbōo ŋkreŋ ŋkreŋ a gyaŋŋe ba gyi akato.

23 Asoree awuye a bee gyaŋŋe mfeŋ, bamō ne Wuribware a kyoree bamō anyare bō beya soŋo, ne o tee bamō okēmaa mō bregyi-o ne n de. Moŋe a ba Aseŋe-peee-oŋenyipō-Bware ase. Moŋe a ba mfeŋ ne aseŋe timaa ekra ne Wuribware a sa ne bamō ŋkpono-ro a fwiiri lowe-o te-o.

24 Ne ŋkee moŋe a bee ba Yeesuu, ne o yere etaŋ popwee aseŋe na Wuribware mboŋto-ro-o-ro ase, etaŋ ne oo ba mō mbogya ne ŋ ya wee sweere-o bō tii kana-o. Yeesuu a mbogya amō a wee sweere-o, ŋ ya sa ne aseŋe a nya nyure. Amaa Abel ne mō daa Kayiŋ a mōo-o a mbogya ne ŋ ya wee sweere-o a ba nloŋ.

25 Amose-o, moŋ' deere damenaŋse. Moŋe ma kine kunu mō ne o sa seŋsa o gywii moŋe-o. Bamō ne baa kyena nsan-o a kine Wuribware ne oo sa seŋsa gywii bamō kaye mō-ro-o kana se kegya. Bō lee aneŋ se-o, bō moŋ taare kwaye kesebōgyiiri-o. Amō ane feraa, ane ya kine mō ne o sa seŋsa o gywii ane o lee soŋo-o, ne ane e taare a ane kwaye kesebōgyiiri-o ooo?

26 Saŋ amō Wuribware bore-o a leŋkpaŋ sweere. Amaa ndoo feraa oo tōwe bō beya feye,

"M bee mō e leŋkpaŋ sweere na soŋo gbaa."*

27 Mō a tōwe feye "M bee mō e leŋkpaŋ"-o, o kaapo ane damenaŋse nee feye o leŋkpaŋ atō ne oo twee-o, na o lee amō, na ketō ne ke maa leŋkpaŋ-o wore nya saŋ nsu peee.

28 Amose-o, moŋ' sa a ane sa Wuribware aŋse feye ane e ya gyi Wuribware a kuwure-o soŋo, mfeŋ ne ane e nya yerekpa ne o maa leŋkpaŋ-o, a lee feye o moŋ de kee. Na moŋ' sa a ane bu Wuribware, na ane ba kufu bō suŋ mō, aneŋ ne a gyi mō akato-o.

29 Moŋe ma sa a ane taŋ se feye Wuribware du nee feye deekpa agyabreŋ ne a taare a a kywwee ketō kēmaa-o.*

* 12:13 Aŋase na akpare 4.26 (LXX). * 12:16 Keleekease 25.29-34. * 12:20 Kelee Igyipiti 19.12-13. * 12:21 Mbraa kebeesa 9.19. * 12:26 Hagayi 2.6 (LXX). * 12:29 Mbraa kebeesa 4.24.

13

Anej ne ketɔ bware feye mone Kristoo awuye-o waa-ɔ

¹ Mɔn' deɛ kpa abɛɛ feye sɛsɛ na mɔ kowɛbɛɛ-ɔ.

² Mone ma yɔwe afo kekra nɛnɛɛ. Boko ne baa kra afo nɛnɛɛ-ɔ a kra Wuribware a mbɔɔ-ɔ boko, na bo mon nyi gbaa.

³ Mɔn' nyinji bamo ne baa tii-o si feye sabee-ooo mone aa bamo ne baa tii-o. Mɔn' bee nyinji bamo ne ba toora bamo-ɔ se feye sabee-ooo mone aa bamo ne ba toora-ɔ.

⁴ Mone akemaa deɛ bu awaareye. Na anyare na bamo ka-ana ma kan lee abee kameɛ, a lee feye Wuribware i bu oko ne ɔ waa kakyee kpa na kanyarekpa-ɔ kepo.

⁵ Mone ma waa katanne kpa bweeto. Amaa mon' sa a ketɔ ne mone de-o pre mone, a lee feye Wuribware e gye ne ɔ towe feye,

“Ma yowe mone-ro, anej deɛ mo ne ma kine mone.”*

⁶ Mɔn' sa a ane idun waa see, na ane towe anej ne abwaresej wore-ɔ a towe-ɔ feye,

“Wuribware e gye mo akyarɔpo,
amose-ɔ kufu mon de mo anyo se.
Sese dimaadi maa taare a ɔ waa kebɔye ko
bo kye mo, daa.”*

⁷ Mɔn' nyinji mone asoree agyen kpeɛpo ne baa towe abwaresej-ɔ gywii mone-o se. Mɔn' nyinji anej ne baa kyena-ɔ se na anej ne baa wu-o si, na mon' kote anej ne baa koore Wuribware gyi-o.

⁸ Anej ne Yeessu Kristoo du ndee-o deɛ ne o du ndoo denj bo yo nsu peɛɛ.

⁹ Amose-ɔ mone ma sa a oko ba mo kekaapo ne ke gye mone ase fo-ɔ bo sa a mon' fo. Ketɔ ne mo e kaapo-ɔ e gye feye ateese ko kikisi kigyi kegysa maa sa a ane nya keyaalenj kebwaresun-no. Anej a mbraa-ɔ maa kya bamo ne bo gya mmo se-ɔ-ro. Amaa a bware nee feye ane taa mfeere bo danjo nyure ne Wuribware e sa ane-o se.

¹⁰ Ane de ane fanfan lanjokpa. Amo e gye kiyi kpare-abee-ro ne Yeessu a wu kemo se-ɔ. Ne bamo ne bo san ba lanjo Wuribware feye anej ne mbraa dedaa-ɔ a kaapo-ɔ mon de kpa feye bo nya nyure ne ane a nya bo lee anej ne Yeessu a wu-o si-o nko.

¹¹ Wuribware danjɔpo brese ya mo mbɔ bo lanjo Wuribware, na ɔ nya taa asese ebɔye bo ke bamo-ɔ, o de mbɔ-ɔ mbogya wore nee ɔ yo Wuribware sunjpa a kekyan kpeyaa kpeyaa-ɔ-ro. Ne ɔ taa mbɔ-ɔ fanfan ɔ yaa man-ɔ nlanbee ɔ ya kywee peɛɛ.

¹² Anej deɛ ne baa mo Yeessu Yerusalem man nlanbee. Ne mo mbogya ne n ya wee sweere-ɔ a kpeɛ mo asese ebɔye, ne n ya sa ne baa kii akpeyaa.

¹³ Amose-ɔ, mon' sa a ane yowe ane kakyena dedaa-ɔ bo sii, na ane gya Yeessu si, ya gyi ipeere ne oo gyi san ne oo wu kiyi kpare-abee-ro-ɔ se-o anej deɛ.

¹⁴ A lee feye sweere se mfee ane mon de man ko, na ɔ ma gye keɛ. Amaa ane feraa ane e deere san ne ane i lwee man ne ɔ bo sosɔ, ne ɔ maa gye keɛ-ɔ-ro akato-ro nee.

¹⁵ Amose-ɔ, Wuribware kolonjo mon lee ko bo-ro, amo san kemaa ane e borɔ Yeessu si kyoro Wuribware, towe anej ne mo kenarye bo dwii-o. Anej a nkyoro-ɔ e lee akemaa ne ɔ nya kakponɔ, na ɔ towe laman-no feye mo e gye mo nyanje.

¹⁶ Mone ma kan yowe kedamenanje kowaa. Mone aa mone beeko-ana deɛ ke ketɔ kemaa ne mone de-o-ro. Anej a Wuribware kolonjo-ɔ i gyi mo akata fee.

¹⁷ Mone ma kan waa mone asoree agyen kpeɛpo-ɔ akatolen, mon' bu bamo kebrese-ɔ, a lee feye kake nko ba lee anej ne ba deere mone se-ɔ kanɔ Wuribware ase. Mone ya bu bamo anej, bamo akato i gyi. Mone e mon waa anej feraa, a maa waa bamo kone, na a sa a mon' pan ato timaa ko ne a de ton-ɔ.

¹⁸ Nkee mon' bee kore kebwarekore sa ane san kemaa, a lee feye ane e koore ane i gyi feye ketɔ ko mon bo-ro ne oko e taare a ɔ yere se bo porɔ ane. San kemaa ketɔ ne ki bware-o dooo ne ane e kpa kowaa.

¹⁹ Ketɔ ne ke bee ki tiri-o e gye feye mon' kore kebwarekore sa mo, na n nya kinji ba mone ase nke mfene mo-ro.

Wore mo asen ne a tii tebɔ-ɔ

²⁰⁻²¹ Nkee ane e kore kebwarekore a ane sa mone. Ketɔ se ne ane e kore Wuribware-ɔ e gye feye mo e gye ne ɔ sa kayeyuri. Anej ne oo kinji ane nyanje Yeessu ne ɔ gye Wuribware asese aderesepo-ɔ lee lowi-ro si-o ne ane e kore mo. Ne ɔ ba Yeessu mbogya bo tii etan ne e mon de keɛ-ɔ kano. Ane e kore mo nee feye ɔ sa mone ketɔ timaa kemaa ne ki tiri mone-ɔ,

* 13:5 Mbraa kebeesa 31.6. * 13:6 Kilin 118.6-7 (LXX).

na mon' nya taare waa mo kepre. Ane feraa, ane e kore mo nee feye o boru Yeesuu Kristoo si ba ane bo waa keto ne o kpa-o. Na Yeesuu Kristoo nya nkyoro nsu peee. Ameye.

²² Mo kosobee-ana, mo e kore mone nee feye mon' ba kanyite bo nu mo wore mo-ro asen, a lee feye wore mo ne n de mo e kyowwe mone-o asen e sa mone wore, o mon bo eswee bweeto ko.*

²³ Mo e kpa feye mon' nu feye baa lee ane kosobee Timotii lee tiikpa. Mo ya ba nke mfene mo-ro, mo aa mo e ba na ane bo ka mone kano.

²⁴ Mon' ka mone asoree agyenkperepo-o na Wuribware asese-o peee mo kano. Kristoo awuye ne baa lee Italiya sweere se-o e ka mone kano.

²⁵ Wuribware yure mone peee.

---

* **13:22** Ane mon nyi sese ne o kyoree wore mo-o kenyare.

Yakubu **Wore ne Yakubu a kyore bo kyonwe Kristoo awuye ko-o**

¹ Mo, Yakubu, ne n gye Wuribware na ane nyanpe Yeessu Kristoo keyaafare-o e ka Wuribware ase se ne baa lee Yuda awuye a nsuro kudu nyoo-ro, ne baa brawe-ro bo bo ton kema kaye mo-ro-o peee kan-o.

Kokoregyi na kanyiasen

² Mo kosobee-ana, asen eworese eworese ya to mone bo lee anen ne mone gya Kristoo a ekpa-o se-o, ne anen se-o, mone akisipo a sa ne mone a gyi aworefo-o, mon' sa a mone akato gyi.

³ bo lee feye mone nyi feye anen a asen-o ya to mone, ne mone e san mone e kore Kristoo mone i gyi, o sa mone kanyite, na mone ma lee lwii kamee mone kokoregyi-o-ro.

⁴ N gye amo peee nee. Mone ya waa kanyite asen-no san kema, ne mone e mon yowe kanyite-o, mone nkpono-ro i fwiiri, na mon' kii Kristoo awuye kasehtin, na mone ma pan Kristoo a nyure-o nko.

⁵ Anen a nyure-o nko e gye kanyiasen. Mone oko ne mo e mon de anen a kanyiasen-o, o kore kebwarekore, na Wuribware sa mo kam, a lee feye Wuribware de kakpono o ke akema ato, na o maa tee.

⁶ Mone akema ya kore kebwarekore, o kore gyi feye Wuribware e sa mo keto ne o kpa-o, a lee feye mo ne o maa kore o gyi-o du nee feye afwi a da kelanmpare ki i muruwi-ro ooo se-o.

⁷⁻⁸ Oko ne o du mfaanee, ne o maa taare a o fa keto ne o kpa-o na o kra kemoro kenken-o maa nya seye a o bo lee ane nyanpe Yeessu ase.

Atiripo na ato awuye asen

⁹ Oko bo mone-ro ne kitiri de mo aaa? Se se-o sa a mo akato gyi, a lee feye mbeyomo o gye sese dabu Wuribware ase.

¹⁰ Mone oko e gye ato wuye, mo gbaa sa a mo akato gyi, a lee feye ato wuye gye keegy Wuribware ase, ne mo aa mo ato e kyon menan, feye anen ne efa-ro keferaagy kototoo maa kyee na ko kponne-o.

¹¹ Kyowe e kywee keferaagy-o a o mo, na kem o atotoo kponne, na amo dan nyera-o. Anen dee ne ato wuye i wu, na o maa se o sun kusun-o.

Mfene ne asen na aworefo a lee?

¹² M bee mo e towe mo i gywii mone feye oko ne o gyi aworefo bo lee anen ne o kore Kristoo o gyi-o si, ne o nyu asen-o, ne mo ya san o kore Yeessu o gyi kenken, o de nyure, a lee feye o nya nkpa na kuyure ne a mon de kee, ne Wuribware a towe bo beya feye o de o sa bamo ne ba kpa mo-o.

¹³ Oko ne o gyi anen a aworefo-o, ne o nyu anen a asen-o ma kan towe feye Wuribware e gye ne o de amo o ky mo-ro o kee feye o waa boye, beee o maa waa. A lee feye akema maa taare a o ky Wuribware-ro a o waa boye, anen dee ne Wuribware mo maa ky oko mo-ro a o waa boye.

¹⁴ To, mfene ne mone nyi feye anen a kokyoreke a lee? Se se nyowe boye gye ne n gyiiri mo n lee ekpa timaa si.

¹⁵ Kayowe boye ya nya kame, ka kowe eboye kowaa. Ne eboye kowaa ya nya kame, ee kowe lowi.

Mfene ne keto timaa a lee?

¹⁶ Amose se-o, mo kosobee timaa-ana, mone ma sa a oko penna mone towe feye kokyoreke a lee Wuribware ase.

¹⁷ Sosoo ne ato timaa peee mo a lee. Aa lee ane se Wuribware ase. Mo ya tewe kyowe na oferi na akyee-e-kpa-agyi. Mbeyomo, anen a sosoo a ato mo i kyurowi san kema. Feye kyowe a lee, ne o twe-o. Amaa Wuribware feraa maa kyurowi daa.

¹⁸ N gye amo peee nee. Wuribware e kpa ane asen. Ane a nu baa towe Wuribware a kasehtin ne ane a kore kam gyi-o, ne o sa ane kakyena popwee. A du nee feye ane ne ane a wuree kore gyi-o a kii abrese Kristoo a kokowebeee-ro-o.

Kunu na kowaa

¹⁹⁻²⁰ Amose se-o, mo kosobee timaa-ana, mon' nyinji si feye akema bunji mo eseb o o nu asen neenee, amaa o ma waa kanberi na kadunfwii menan, a lee feye akema maa taare a o ba kadunfwii bo waa Wuribware kusun.

21 Amose se-ɔ okɛmaa yɔwe mɔ daa boye na kusun boye kɛmaa ne ɔ de-o, na ɔ taa mɔ eyee sa Wuribware, na ɔ kɔare asen ne Wuribware a bo waa mɔ kakpon-ɔ-ro-ɔ gyi, a lee feye amo e gye ne a morowe mɔ.

22 Okɛmaa ne ɔ nu abwaresen, na mɔ-ɔ mɔ mon de amo ɔ waa asun timaa-o e penna mɔ eyee nee.

23-24 Okɛmaa ne ɔ nu abwaresen, ne ɔ mon gya amo se-ɔ, du nee feye sese ne ɔ deere mɔ akat-ro diki-ro, ne mɔ ya taa diki-o bo beya, ne puri amo-ro ɔ tan anen ne mɔ akat-ro du-o si-o.

25 Amaa okɛmaa ne ɔ nu Wuribware asen, ne ɔ maa tan asen ne ɔ nu si-o, ne ɔ gya amo se san kɛmaa-ɔ, Wuribware i yure mɔ mɔ ketɔ waase kɛmaa-ro. A lee feye Wuribware a mbraa timaa amo e gye ne a sa a ane nya ane eyee lee ebaye-ro.

26 Oko ne mɔ ya tawe feye ɔ gya Wuribware se neenee, ne mɔ-ɔ mɔ mɔ e ma taare ɔ kra mɔ eyee lee esensa boye kesa gywii mɔ kosobee-ana se, amo feraa mɔ kɛbwaresun-o mon gye seye Wuribware ase, ne ɔ beɛ ɔ penna mɔ eyee.

27 Ketɔ ne ane se Wuribware ye ke gye kɛbwaresun timaa-o e gye feye okɛmaa deere anngyi na akpenlekyee ne ba gyi aworefɔ-ɔ se, na okɛmaa kra mɔ eyee lee kaye ebaye ne ee nyera mɔ-ɔ se.

2

Mone ma tenji-ro

1 Mɔ kosobee-ana, mone a kɔare Yeessu Kristoo ne ɔ gye wuraa wuye na ane nyanpe dabe-ɔ gyi-o si-o, mone ma kan tenji-ro pwee na mon' deɛ nu anen ne a bware feye mon' kra oko-ɔ.

2 Mon' sa a ane taa feye atɔ wuye ne ɔ bun atɔ timaa, ne atanne kapini te mɔ kesaree-ro-ɔ a ba mone asareɛ ngyanhe-ro, ne otiripo mɔ a bun mɔ aprakeɛ ba mone ngyanhe-ro.

3 Mone ya bu atɔ timaa wuye-o, ne mone ye, "Kyena kyenakpa timaa mɔ", amaa ne mone ya tawe gywii otiripo-ɔ feye, "Yere mfen", beɛɛ "Kyena sweere mo ase mfee",

4 mone ya waa anen, a kaapo nee feye mone i tenji-ro nee. Ne mone beɛ mone i gyi asen kekpa se.

5 Mɔ kosobee timaa-ana, mon' nu feye bamo ne kaye-ro asese i bu bamo atiripo-ɔ, Wuribware feraa i bu bamo atɔ awuye nee, a lee feye ba kɔare Wuribware ba gyi bweɛtɔ, ne bo tii kuwure ne Wuribware a tawe bo beya feye ɔ sa bamo ne ba kpa mɔ-ɔ se.

6 Amo-ɔ pɛɛɛ gbaa ooo mone maa bu atiripo, ne mone beɛ mone mon de bamo mone e tee seye. N gye atɔ awuye e gye ne bo naa ba yaa mone iwurekpa, na ba waa mone aworefɔ-ɔ ɔɔɔ?

7 Bamɔ e gye ne ba tawe asen boye ba kye Kristoo na mɔ kenyaɛ timaa ne asese a bo tee mone feye Kristoo awuye-o.

8 Okɛmaa ne ɔ gya Wuribware a kuwure a mbraa ne m bo abwaresen wɔre-ɔ-ro ne n ye, "Kpa fo beɛko asen feye anen ne fo e kpa fo eyee-ɔ,"* se-ɔ e waa atɔ timaa nee.

9 Amaa okɛmaa ne ɔ tenji-ro ɔ deere sese kayɔwɔre se pweɛ deɛ waa kotokɔ sa mɔ-ɔ e waa ebaye nee, ne mbraa-ɔ mɔ i bu mɔ kepɔ.

10 Okɛmaa ne ɔ kye Wuribware a mbraa-ɔ nkɔnkɔ kpen-o pini feye oo gyi kepɔ, a lee feye mbraa pɛɛɛ a waa nkɔnkɔ.

11 Wuribware ne ɔ ye, "Fo ma waa kakyeeɛkpa na kanyarekpa"-ɔ deɛ ya tawe feye, "Fo ma mɔɔ sese."* Ne okɛmaa e mon waa kakyeeɛkpa, ne mɔ e gye sese ne ɔ mɔɔ-ɔ, ɔ san ɔ gye mbraa-ɔ ɔfopo nee.

12 Amose-ɔ mon' sa a mone senja na mone awaase waa feye asese ne Wuribware e ba mɔ mbraa ne n sa a mon' nya mone eyee lee ebaye-ro-ɔ a ɔ bo gyi mone asen-ɔ. Na mɔ mbraa amo i bu mone kepɔ.

13 A kaapo feye Wuribware ne ɔ gye ɔsenngyipo-ɔ maa su okɛmaa ne ɔ mon su mɔ kosobee se-ɔ se, amaa mɔ ne ɔ su sese se-ɔ mon sere senngyi-o kufu. Eweɛ kunu kyɔ kepɔ kibu keyaalen.

Kokɔaregyi na kemɔ kusun

14 Mɔ kosobee-ana, oko e ye ɔɔ kɔare Wuribware gyi, na mɔ-ɔ mɔ maa waa ketɔ ne ke e kaapo feye ɔɔ kɔare gyi-o, ntɔ tɔnɔ ne ɔɔ nya? Anen a kokɔaregyi-o e morowe mɔ aaa?

15 Mon' sa a ane taa feye ane beɛko-ana Kristoo awuye oko mon de atɔ bunse na atɔ gyise.

16 Ketɔ timaa mɔ ne fo a waa feye fo a tawe gywii mɔ feye, "Wuribware yure fo, na ɔ sa a fo gyi neeneɛ", na fo-ɔ fo mon sa mɔ ateese? Ne ketɔ timaa mɔ ne fo a beɛ waa feye kpankpan-nɔ afwii ya ba, na fo tawe gywii mɔ feye, "Wuribware sa a afwii ma nya fo", na fo-ɔ fo mon sa mɔ atɔ bunse?

* 2:8 Kɔlɔnɔ mbraa 19.18. * 2:11 Kelee Igyipiti 20.13-14; Mbraa kebeɛsa 5.17-18.

17 Amose-ɔ fɔ e mon ba fɔ kɔkɔaregyi bɔ waa kemɔ kusun, ama kaa wu nee.

18 Amaa monɛ ɔkɔ e tɔwe feye ɔkɔ bɔ-rɔ ne ɔ kɔare Wuribware o gyi, ne ɔkɔ mɔ e waa itimaa. To, sese-ɔ kaapo mɔ anen ne ɔ taare a ɔ kɔare gyi, na ɔ ma waa itimaa-o, na mɔ-ɔ mɔ m ba mɔ itimaa bɔ kaapo mɔ feye mɔ e kɔare Wuribware mɔ i gyi.

19 Monɛ okɛmaa e kɔare o gyi feye Wuribware kɔnkɔ e bɔ-rɔ aaa? Monɛ ya kɔare waa-rɔ fɛraa, a bware. Mon' pini feye ibrisi pɛɛɛ gbaa e kɔare ii gyi feye Wuribware bɔ-rɔ, ne emɔ kesere mɔ-ɔ se-ɔ, ee yɔn bake bake bake.

20 Mfɛɛɛɛ ke-mon-de wuye e gye ne ɔ fa feye ɔ taare a ɔ kɔare Wuribware gyi, na ɔ ma waa itimaa o tii si. Amaa anen a sese-ɔ pini feye mɔ kɔkɔaregyi-o gye kwaa nee.

21 Mon' kee anɛ nana Abraham ε, n gye mɔ itimaa ya sa ne Wuribware a tɛɛ mɔ ε sese timaa aaa? A lee feye Wuribware ye Abraham taa mɔ gyi kɔnkɔ kpen Isak yaa mɔɔ bɔ lɔnɔn Wuribware. Kasentɔn si, ɔ mon kine kegya mɔ kanɔ se. Ne Wuribware dɛɛ ɔ mon kunj mɔ feye ɔ ma waa nee, weeteɛ ɔ kyɔ mɔɔ mɔ gyi-o.

22 To, amɔ fɛraa okɛmaa nɔ feye Abraham a ba mɔ Wuribware kɔkɔaregyi-o na mɔ kekpa ne ɔ kpa a ɔ waa ketɔ kɛmaa ne Wuribware a tɔwe gywii mɔ feye ɔ waa-o bɔ waa abɛɛ-rɔ. Bɔ lee anen se-ɔ, okɛmaa a nɔ feye mɔ kɔkɔaregyi-o gye kɔkɔaregyi kasentɔn.

23 Anen se-ɔ, abwareɛn wɔrɛ-ɔ-rɔ asen ne baa tɔwe-ɔ a ba kasentɔn feye,

“Abraham a kɔare Wuribware a asen-ɔ gyi-o si-o,
Wuribware a kɔare mɔ waa-rɔ feye ɔ gye sese timaa,”*
ne ɔ tɛɛ mɔ ε mɔ nyare.*

24 Ne nkeɛ fɛraa okɛmaa a nɔ feye sese asun timaa ne ɔ waa-ɔ se ne Wuribware e kɔare mɔ o gyi, amaa n gye mɔ kɔkɔaregyi-o si wɔrɛ.

25 M beɛ taa opurimakyɛɛ Rahab* ne ɔ dɛɛ kyena-ɔ bɔ kaapo monɛ atɔ. Mon' kee feye Wuribware a tɛɛ mɔ ε sese timaa bɔ lee mɔ kɛdamenansɛ se, a lee feye san-ɔ Isireelii awuye a sun akɔyɔnɔpɔ kɔ na bɔ ywii lwee mɔ man Yɛrikoo-ro nɔ anen ne ba taare a bɔ kɔare man-ɔ kpuri-o. Ne Rahab a pini bamɔ mfɛɛɛɛ, ne ɔ kra bamɔ nɛnɛɛ, ne ɔ kya bamɔ-rɔ, ne baa lee asen-nɔ bɔrɔ kpa pɔpɔwɛ kɔ yɔ pɛ.

26 Amose se-ɔ anen ne kayɔwɔrɛ e mon de kra, ne kaa wu-o, anen dɛɛ ne kɔkɔaregyi e mon de asun timaa, ne kaa wu.

3

Mon' sa monɛ kanɔ-rɔ asen tɔwɛɛ se

1 Mɔ kɔsɔbɛɛ-ana, monɛ ɔkɔ e kpa a o kii abwareɛn akaapɔpɔ, ɔ sa mɔ eyɛɛ se. A lee feye ɔsen gyiɔpɔ Wuribware i bise anɛ ne anɛ gye abwareɛn akaapɔpɔ-ɔ asen a ɔ kyɔn okɛmaa, na anɛ lee kanɔ gywii mɔ.

2-3 Anɛ dimaadi pɛɛɛ e fɔ kpa san kɛmaa. Amaa ɔkɔ ne ɔ maa fɔ kpa mɔ sen sa sase-rɔ-ɔ gye sese timaa kɔ ne ɔ taare a ɔ kra mɔ eyɛɛ feye anen ne anɛ de kebreka anɛ e waa kpana kanɔ-rɔ a o bu anɛ, na ɔ nya yɔ mfɛn ne anɛ e kpa-ɔ.

4 Mon' beɛ kee anen ne kɔrɛɛ e kyɔ kɛdabɛ, ne afwii demantɛ da kanɔ nkɛmaa, katɛɛɛɛ kɔnkɔ e taare ba keban bɔ kii mɔ yaa kebare kɛmaa ne ɔ kpa-ɔ.

5 Anen dɛɛ ne kanɔ gye kataapo gyinyii nee. Ne ka kyɔrɔ kamɔ eyɛɛ feye kaa waa atɔ dabɛ dabɛ. Amaa nɛɛ e taare a ɔ bɛra kamɔ?

Mon' beɛ kee anen ne kepon kyɔ, ne kafugyɛɛ e taare a ka kywɛɛ kemɔ-ɔ.

6 Kanɔ beɛ ka du ne feye deɛkpa ne ɔ kywɛɛ sese kayɔwɔrɛ-rɔ ɔ nyera kamɔ-ɔ. Ne ka sa ne ɔ waa ebɔye, ne eɛ sa ne mɔ kayɔwɔrɛ-ɔ pɛɛɛ i kii iyisi-o. Ka sa ne mɔ kakyena-rɔ e kywɛɛ deɛkpa, deɛkpa ne ɔbansam fɔnɔn a kure-o.

7-8 Sese e taare a ɔ bɛra ketɔ kɛmaa, feye anen ne ɔ kyɔ bɛra mbɔ na mbogyii na nkɔngyi-o. Amaa okɛmaa mon tɛɛ taare bɛra kanɔ. Kanɔ mɔ beɛ ka du ne feye kebwɛɛ ne okɛmaa maa taare a o lee lee kayɔwɔrɛ-rɔ-ɔ.

9 Kanɔ amɔ ne okɛmaa de ɔ sa mɔ nyanpɛ Wuribware ne ɔ gye anɛ pɛɛɛ anɛ se-ɔ anɛ, ne okɛmaa de kanɔ amɔ dɛɛ ɔ da sese yii, na Wuribware mɔ ya tweɛ sese kɛmaa feye mɔ eyɛɛ-ɔ.

10 Asen kparegyi ne a sa anɛ-ɔ na amɔ ne a da yii-o pɛɛɛ a lee kanɔ kɔnkɔ mɔ-rɔ dɛɛ nee. Mɔ kɔsɔbɛɛ-ana, monɛ ma sa a ba anen.

11 Nkyu kɔnekɔnɛɛ na mpɛɛɛɛɛɛ maa da n lee bɔ kɔnkɔ-rɔ.

12 Mɔ kɔsɔbɛɛ-ana, kukutiyii maa swɛɛ kɛnyɛnyankpɛn, ne kidodobiyii mɔ maa swɛɛ akuti, anen dɛɛ ne kitiribu kɔnkɔ maa lee nkyu pɛɛɛɛɛɛ na nkɔnekɔnɛɛ san kɔnkɔ.

Wuribware se kanyiasen

* 2:23 Keleɛkaase 15.6. * 2:23 Isaya 41.8; 2 Nkɔwɛkyase 20.7. * 2:25 Yosuwa 2, 6.22-25.

¹³ Ɔko bo mone-ro ne o fa feye o de kanyiasen, na o nu asen kaase aaa? Sese-o ba mo kakyena timaa na asun timaa bo kaapo feye o gye aworoba na onyiasenpo.

¹⁴ Amaa mo ya towe feye o de kanyiasen, ne mo feraa mo kunju-ro bo len, ne o kisi okemaa ne mo aa mo mferere maa waa konko-o, o mon de seye a o bo kaapo mo eyee, ne o gye oyebapo nee.

¹⁵ Anen a kanyiasen-o mon lee Wuribware se, ka gye kaye-ro lee nee. Ka gye keto ne Wuribware a kufwiije timaa-o maa kpa-o, ne kaa lee Obonsam ase.

¹⁶ Bo lee feye ton kemaa ne anen a kunjurolen na kikisi-o bo-o, mfen dee ne ikii na ebaye kemaa bo.

¹⁷ Amaa mon' nu anen ne kanyiasen ne kaa lee sosoo-du-o. Mone i de anen a kanyiasen-o, mone nkpono i fwiiri, na mon' nya kayeyuri, na mon' yuri eyee, na mon' bu ato, na mon' nu boko ewee, na mon' waa itimaa. Na mone ma lee tenji-ro, na mone ma lee kii nno nyo nyo awuye.

¹⁸ Amose se ne bo ye mo ne o dwii kone-o e gye ne o nu kone.

4

Keto se ne mone maa nya keto ne mone e kpa-o

¹ Mfene ne oko ne e bo mone mbonjo-ro-o a lee? E ya lee mone mferere baye ne m bo mone anu-ro-o-ro nee. A du feye mone nyorowe baye a ko mone mferere timaa gyi si-o.

² Mone e kpa ato, amaa mone maa nya amo, amose se ne mone e kpa oko a mon' mao. Mone e kpa keto tirise ko, amaa mone maa taare a mon' nya, amose se ne mone i gyiiri ikii, na mone e ko. Mone ma nya keto ne mone e kpa-o, a lee feye mone maa towe mone i gywii Wuribware.

³ Ne mone ma, ne mone ya towe keto ne mone e kpa-o gywii Wuribware, ne mone e mon nya, a kaapo nee feye keto se ne mone e kpa keto amo-o mon bo dan, bo lee feye mone e kpa keto ne ke e sa mone wore kakyena-ro kone-o.

⁴ Mone mon nyi feye, mone ya kine kegya Wuribware a ekpa-o se, a du feye mone a lee mo kamee-o ooo? Ne mone mon nyi feye mone akato ya pee kaye-ro ato kenya se, mone gye Wuribware mo adon nee eee? Okemaa ne o taa mo eyee bo donjo kaye ma na kam o asese se-o a waa mo eyee Wuribware mo don nee.

⁵ Beee mone e taa abwarenen wore-o feye o mon gye seye aaa? A lee feye baa kyoree waa mo-ro feye, Mferere ne Wuribware a bo waa ane anu-ro-o e kpa ato n kyon Wuribware.

⁶ Amaa kekya-ro ne Wuribware a kya ane-ro-o kyoo nee fee. Feye anen ne baa kyoree waa abwarenen wore-o-ro-o,

“Wuribware i kine mo ne o kaapo mo eyee-o,
amaa o kya mo ne o gye aworoba-o-ro.”*

⁷ Amose se-o, mon' taa mone eyee bo donjo Wuribware se. Mone ya kine kegya Obonsam se, mone i nu feye o sere a o lee mone ase.

⁸ Mon' son to Wuribware-ro, na mo-o mo don to mone-ro. Mone ebaye awaapo na nno nyo nyo awuye, mon' yowe ebaye kwaa, na mon' kpee mone nkpono-ro iyisi.

⁹⁻¹⁰ Mon' nu mone eyee, na mon' sa a mone emose na mone kone kigyi kii kusu, a lee feye mone ya baa mone eyee kaase, Wuribware e yase mone sosoo.

Mone ma poro mone kosobee-ana

¹¹ Mo kosobee-ana, mone ma poro abee. Okemaa ne o poro mo kosobee-o a kye Wuribware a mbraa-o nee, o mon lee o gye oko ne o gya mbraa-o se-o. A du nee feye mo a towe e mbraa-o mon bo dan, ne oo kii mbraa osapo-o.

¹² Wuribware wore ma e gye mbraa osapo na osengyipo. Mo wore e gye ne o gye amotawepo na anyerapo. Fo nyi feye nse e gye fo ne fo-o fo e poro fo kosobee?

Mone ma kaapo mone eyee

¹³ Mon' nu mo ase, mone ne mone e towe feye, “Nyanen ane e yo man ko se a ane ya kyena kasu waa kusun a ane nya atanne bweeto”-o.

¹⁴ Fo nyi ndoo, fo nyi nyanen aaa? Mone nkpa du nee feye ebawore-o, ne ee lee, ne puri-ro e ya bee naa-o.

¹⁵ Anen ne mon' towe-o e gye feye, “Wuribware ya sure, ne ane e bo nkpa-ro, ane e waa kemo-o beee kemo-o.”

¹⁶ Amaa mbeyemo mone e kaapo eyee, ne mone maa bu ato, ne amo peee ma kwaa gye boye nee.

* 4:6 Anase na akpare 3.34 (LXX).

17 Amosē se-ɔ ɔkɛmaa ne o nyi ketɔ ne ki bware-o, ne o kine kowaa kemɔ-ɔ e waa bɔye nee.

5

Atɔ awuye asen

1 To mbeyɔmɔ, atɔ awuye-o, mon' nu mɔ ase. Mon' su akuyuku na imee, a lee feye, mone a gyi kɔne gyegyaye-ɔ se-ɔ, ndeepweta mone e kpone.

2 Mone kapotee i muri, na akankanj bwii mone awaagya peee.

3 Mone atanne i gyi nkanjene. Anen a nkanjene amo-ɔ e gye ne n kaapo feye mone a taa mone atanne bɔ beya, ne mone mon ba amɔ bɔ waa asun timaa. Mone ya nju mone kapotee a nyera anen, mone idun e tenje mone. Mone a kpa anen a atɔ-ɔ bɔ dɔnɔ abee se, na mon' nya bɔ gyi akatɔ bweeta. Amaa ndɔɔ a nke lalalowe mɔ ne mone i nju mone kesebɔgyiiri.

4 Atɔ awuye! Mon' nu mone apafowɔ a tee, a lee feye mone mon ka bamɔ kokɔ. Bɔ-elen-ɔ-kyon-ɔkɛmaa-Bware a nu bamɔ ne baa kpa mone adɔrɔtɔ-ɔ kusu.

5 Mone a gyi kɔne kaye mɔ-rɔ bweeta, na mone mon nyi feye mone e kpone sosɔ. Mone a dan adabe, feye ɔkɔ a de naate ɔ bera bɔ fo san ne ɔ dan tee mfɔ-ɔ, na ɔ mɔɔ mɔ wɔ-ɔ. Kake nkɔ Wuribware i gyiiri mone kesebɔ a ɔ mɔɔ mone.

6 Ketɔ ne kɔ kyɔ-ɔ e gye feye mone a porɔ kasentij awuye ne mone kyɔ bamɔ elen-ɔ se-ɔ, ne mone a mɔɔ bamɔ.

Kanyite na kebwarekore

7 Mɔ kosobee-ana, mon' waa kanyite bɔ fo san ne ane nyanpe Yeessu e ba-ɔ. Mon' kee anen ne kegyere se ɔdɔrɔ e nya kanyite o gywii kekyaare a bware-ɔ dee ba, na o dwii mɔ adɔrɔtɔ na a waa-ɔ.

8 Anen dee ne ɔkɛmaa nya kanyite gywii kake nsi ne ane nyanpe Yeessu i kinji a ɔ ba-ɔ, na ɔ yere kenken, a lee feye kake amɔ a tɔ-rɔ eba.

9 Mɔ kosobee-ana, mone ma sa a nsensemojen beee ketee lwee mone mbontɔ-rɔ, na Wuribware ma nya bu mone kepɔ. Jsengyipɔ-ɔ keba a tɔ-rɔ. ɔ kpa a o lee mɔ eyee ifuri.

10 Mɔ kosobee-ana, mon' nyinji Wuribware a akyaame ne baa tɔwe asen ane nyanpe kenya-re-rɔ gywii ane adedaapo-ɔ, ne bɔ lee anen se-ɔ, ane adedaapo a waa bamɔ borɔkraa-ɔ se. Amɔ peee gbaa baa gyi anen a aworefo-ɔ-rɔ kanyite. Mone ɔkɛmaa gya bamɔ kanyite kenya a ekpa-ɔ se.

11 Bɔ de nyure, a lee feye baa taare gyi asen kunu-ro kanyite. Mone ɔkɛmaa a nu Yobu ne ɔɔ dee kyena-ɔ asen ne baa kyoree waa abwarenen wɔre-ɔ-rɔ-ɔ se. * Mon' nyinji si feye baa ywii beee baa kywee mɔ kapotee peee, ne mɔ gyi-ana peee a wu, ne nkee mɔ kayowɔre peee a waa ebɔ. Amɔ peee gbaa oo gyi mɔ aworefo-ɔ-rɔ kanyite. Ne nkee ane nyanpe Wuribware a sa mɔ kakɔka timaa kamee-rɔ. Amɔ-ɔ peee e kaapo mone anen ne ane nyanpe gye ɔkɔ ne o nju ewee, ne sese asen bee a dun mɔ-rɔ-ɔ.

12 Mɔ kosobee-ana, ketɔ ne ke bee ki tiri-o e gye feye ɔkɔ e kpa a ɔ tɔwe asen bɔ beya, ɔ ma kanj waa etan. ɔkɔ ma kanj ba sosɔ beee sweere beee ketɔ kemaa bɔ waa etan feye ɔ waa kotokɔ. Mɔ lee e gye feye, “ɔɔn, mɔ e waa”, beee “Daabii, ma waa”, na Wuribware ma nya gyi mɔ asen bu mɔ kepɔ.

13 To, mɔ kosobee-ana, ɔkɔ bɔ mone-rɔ ne asen kɔ a tiri mɔ aaa? Amɔ e gye anen feraa, sese-ɔ kore kebwarekore. Ne ɔkɔ mɔ akatɔ a gyi aaa? Mɔ-ɔ mɔ waa ilin bɔ daa Wuribware.

14 ɔkɔ ne ɔ la mone-rɔ-ɔ mɔ sun tee asaree abrese, na bɔ bɔ kore kebwarekore sa mɔ, na bɔ taa mfɔ bɔ dwee mɔ kunu-ro ane nyanpe Yeessu kenya-re-rɔ.

15 Ne bamɔ ya kɔare gyi feye Wuribware e kya mɔ-rɔ feraa, ɔlɔpɔ-ɔ e kpaare, na ane nyanpe bee sa mɔ keyaalen, na ɔ taa mɔ ebɔye ne ɔɔ waa-ɔ bɔ ke mɔ.

16 Amosē se-ɔ ɔkɛmaa tɔwe mɔ ebɔye gywii mɔ kosobee, na mon' kore kebwarekore sa abee a mon' nya kpaare, a lee feye sese timaa kebwarekore bɔ len, ne ki i sun kusun kasentij.

17 Mon' kee Wuribware kyaamee Iliya ne ɔɔ dee kyena-ɔ. ɔ gye sese nee feye ane-ɔ. Mɔ mɔ mɔ a kore kebwarekore kasentij si feye bware ma ba, na Wuribware gyiiri owure bɔye na mɔ asese kesebɔ, ne ewore a yere nsu nsa na aferi asiye. *

18 Mɔ a bee kore amɔ kamee-rɔ feye bware ba-ɔ, bware a ba, sa ne ketɔ dwiise kemaa mɔ a baare neenee. *

19-20 Mɔ kosobee-ana, lalalowe-ɔ e gye feye ɔkɛmaa ya fo kpa timaa-o si, ne mɔ kosobee ya kinjaa mɔ baa, mon' nyinji si feye ɔkɔ ne o lee ɔbɔyewaapo a ɔ lee bɔye-rɔ-ɔ i lee mɔ kra a ɔ lee aworefo deekpa kesebɔgyiiri-o-ro, ne ɔ sa a Wuribware bun ɔbɔyewaapo a ebɔye bweeta-ɔ se.

* 5:11 Yobu. * 5:17 1 Awure 17.1. * 5:18 1 Awure 18.41-46.

1 Peetoo Wore gyejkrɛsɛ nɛ Peetoo a kyɔrɛɛ bɔ kyɔŋwɛ Kristoo awuye kɔ-ɔ

¹ Mɔ, Peetoo, nɛ n gye Yeesuu Kristoo a ayaa-rɔ ayerepɔ-ɔ ɔkɔ-ɔ ɛ gye nɛ mɔ ɛ kyɔrɛɛ wore mɔ mɔ ɛ kyɔŋwɛ mɔnɛ asɛsɛ nɛ Wuribware a lee sa mɔ eyɛɛ, nɛ mbeyɔmɔ mɔnɛ a brawɛ-rɔ kii afɔ mɔnɛ te te Pontus na Galatiya na Kapadokiya na Asiya na Bitiniya ɛsweere sɛ-ɔ.

² Mɔnɛ tii asɛsɛ nɛ anɛ sɛ Wuribware a fa mfɛɛrɛ nɛ oo lee sa mɔ eyɛɛ, nɛ mɔ kufwiinɛ timaa-ɔ a lee mɔnɛ bɔ yera kerɛ si feye mɔn' sunj mɔ-ɔ sɛ, na bɔ lee anɛn nɛ Kristoo a wu, nɛ mɔ mbogya a weɛ sweere, nɛ Wuribware a ba mɔ lowi-ɔ bɔ krɛɛ mɔnɛ ɛbɔyɛ-ɔ lee mɔnɛ eyɛɛ sɛ, na mɔn' taarɛ gya Yeesuu Kristoo si kasɛŋŋin-no. Mɔ ɛ kɔrɛ Wuribware feye ɔ sa mɔnɛ nyure na kayɛyuri bweɛtɔ.

Mɔn' waa kanyite mɔnɛ awɔrɛfɔɔ kigyɛ-ro

³ Mɔn' sa a anɛ sa Wuribware nɛ ɔ gye anɛ nyanpɛ Yeesuu Kristoo mɔ sɛ-ɔ anɛsɛ, bɔ lee anɛn nɛ oo nyu anɛ ɛwɛɛ bweɛtɔ-ɔ sɛ. Kɛtɔ nɛ mɔ ɛ kaapo-ɔ ɛ gye feye oo kyinŋi Yeesuu Kristoo lee lowi-ro. Mfaanɛ sɛ nɛ ɔ yere bɔ sa anɛ kakyena pɔpweɛ kayɛ mɔ-rɔ mfɛɛ, nɛ ɔ sa anɛ tɛmaa nɛ ɔ sa anɛ wɔrɛ-ɔ.

⁴ Tɛmaa mɔ nɛ mɔnɛ de-ɔ ɛ gye feye mɔnɛ ɛ nya nyure nɛ Wuribware a bɔ beya sɔsɔ sa mɔnɛ-ɔ. Nyure mɔ du nɛ feye kapɔtɛɛ nɛ ka maa gyi ŋkanɛnɛ, bɛɛɛ ka maa gyo-ɔ. Ka maa nyera, nɛ ka maa kpa.

⁵ Anɛn dɛɛ nɛ mɔnɛ a kɔrɛ Wuribware gyi-ɔ si-ɔ, o de mɔ keyaalɛn a ɔ bɔ dɛrɛ mɔnɛ sɛ bɔ fɔ kake nsi nɛ kayɛ ɛ gye kɛɛ-ɔ. Kake nsi amɔ nɛ ɔ ba a ɔ bɔ lee mɔnɛ lee kayɛ mɔ, na asɛn kɛmaa-rɔ yaa mɔnɛ ya bɔ kyena mɔ asɛ.

⁶ Amɔ-ɔ pɛɛɛ sɛ-ɔ, mɔ ɛ kpa feye mɔnɛ akatɔ gyi, hareɛ mbeyɔmɔ gbaa mɔnɛ i gyi awɔrɛfɔɔ bweɛtɔ bɔ lee anɛn nɛ mɔnɛ a gya Kristoo si-ɔ.

⁷ A lee feye mɔnɛ ya taarɛ gyi anɛn a awɔrɛfɔɔ-ɔ-rɔ kanyite, nɛ mɔnɛ mɔnɛ yɔwɛ mɔnɛ kɔkɔrɛgyi-ro, a du nɛ feye bamɔ a de atannɛ pipeɛ ba tɔ dɛɛkpa-rɔ, na iyisi nya lee-ɔ. Amaa mɔnɛ kɔkɔrɛgyi de tɔnɔ kɔ kyɔ atannɛ pipeɛ nɛ a taarɛ a a nyɛra-ɔ. Kɔkyɔ-mɔnɛ-rɔ-keɛ mɔ ɛ gye nɛ kɛ ɛ kaapo feye mɔnɛ de mɔnɛ kɔkɔrɛgyi-ro kenken. Amɔsɛ sɛ-ɔ kake nsi nɛ Kristoo i lee mɔ eyɛɛ a ɔ bɔ kaapo anɛ-ɔ, ɔ bɔnyaa mɔnɛ, na ɔ kyɔrɔ mɔnɛ, na ɔ sa mɔnɛ kɛdabɛ na wuraa.

⁸⁻⁹ Hareɛ gbaa mɔnɛ a mɔnɛ tɛɛ nyu Kristoo-o, mɔnɛ ɛ kpa mɔ asɛn. Hareɛ gbaa mɔnɛ a mɔnɛ kɛɛ mɔ mbeyɔmɔ-ɔ, mɔnɛ ɛ kɔrɛ mɔ mɔnɛ i gyi, nɛ mɔnɛ akatɔ a gyi bweɛtɔ. Mɔnɛ kakatɔgyi mɔ nɛ ɔkɔ maa taarɛ a ɔ ba asɛnkpɛrɛgyi bɔ tɔwɛ anɛn nɛ ka du-ɔ. Kɛtɔ sɛ nɛ mɔnɛ akatɔ a gyi-ɔ ɛ gye feye mɔnɛ ɛ kɔrɛ mɔnɛ i gyi kenken feye mɔnɛ ya wu, mɔnɛ ɛkra ɛ yɔ a ɛ ya kyena Wuribware ase.

¹⁰ Anɛn nɛ Wuribware ɛ mɔrɔwɛ mɔnɛ, na ɔ yaa mɔnɛ mɔ asɛ-ɔ asɛn mɔ nɛ mɔ akyaamɛɛ nɛ baa dɛɛ kyena-ɔ a mɛraa sɛ yuri asɛ buwi-ro kenken. Baa tɔwɛ kɛtɔ nɛ anɛ ɛwɛɛ sɛ, Wuribware a lee bɔ kaapo anɛ nɛ anɛ te ndɔ-ɔ.

¹¹ Amɔsɛ sɛ-ɔ nɛ baa lɛn eyɛɛ ba buwi ba kpa sanj nɛ amɔ-ɔ ɛ ba a a bɔ ba-ɔ na anɛn nɛ a du-ɔ. Kristoo a kufwiinɛ nɛ kɛ bɔ bamɔ ŋkrɔnɔ-rɔ-ɔ a lee awɔrɛfɔɔ nɛ a tɔ Kristoo-o bɔ kaapo bamɔ, na amɔ kamɛɛ kɛdabɛ na wuraa nɛ ɔ ba a ɔ bɔ nya-ɔ.

¹² Bamɔ a buwi-ro yɔ akatɔ-rɔ-ɔ, Wuribware a kufwiinɛ timaa-ɔ a lee bɔ kaapo bamɔ feye bɔ mɔnɛ sa sɛnɛsɛ gyiwii bamɔ asɛsɛ nɛ bɔ te bamɔ mbɛ-ɔ sɛ, amaa anɛ ndɔɔ a asɛsɛ-ɔ nɛ ba sa ba gywii. Abwareɛn mɔ dɛɛ nɛ mɔnɛ a nu lee bamɔ nɛ baa tɔwɛ Yeesuu kunj si asɛn timaa-ɔ gywii mɔnɛ-ɔ ase. Wuribware a kufwiinɛ timaa nɛ Wuribware a sunj lee sɔsɔ-ɔ dɛɛ ya bɔrɔ bamɔ sɛ sa sɛnɛsɛ. Amɔ-ana ɛ gye atɔ kɔ nɛ Wuribware a mbɔɔ-ɔ gbaa ɛ yɔrɔwɛ feye weeteɛ bɔ nu amɔ kaasɛ.

Mɔn' dɛɛ kyena kakyena timaa

¹³ Bɔ lee atɔ mɔ nɛ mɔ a tɔwɛ mbeyɔmɔ-ɔ sɛ-ɔ, mɔn' lee mɔnɛ mfɛɛrɛ lee kɛtɔ nɛ kɛ ɛ sa a mɔn' yɔwɛ Wuribware kusun-ɔ si. Mɔn' kra mɔnɛ eyɛɛ nɛɛnɛɛ. Mɔn' kra mɔnɛ tɛmaa-rɔ kenken, na mɔn' nya nya nyure nɛ ŋ kii mɔnɛ lee kake nsi nɛ Kristoo i lee mɔ eyɛɛ a ɔ bɔ kaapo asɛsɛ pɛɛɛ-ɔ.

¹⁴ Mbeyɔmɔ mɔnɛ a tɛɛ mɔnɛ i bu mɔnɛ sɛ Wuribware-ɔ, mɔnɛ ma lee kinŋi ya gya mɔnɛ nyɔrɔwɛ bɔyɛ nɛ mɔnɛ dɛɛ mɔnɛ gya sɛ nsan nɛ mɔnɛ dɛɛ mɔnɛ mɔnɛ nyi sɛyɛ-ɔ sɛ.

¹⁵ Amaa kɛtɔ nɛ ki bware-ɔ ɛ gye feye mɔn' waa itimaa feye anɛn nɛ Wuribware nɛ ɔ tɛɛ mɔnɛ-ɔ ɛ waa itimaa-o, na ɔkɔ ma nya pɔrɔ mɔnɛ bɔ lee kɛbɔyɛ kɔ sɛ.

¹⁶ Feye anɛn nɛ baa kyɔrɛɛ abwareɛnɛn wɔrɛ-ɔ-rɔ-ɔ,

“Wuribware ye, ‘Mon’ ten mone eyee lee iyisi si,
na mon’ kii akpeya bo sa mo,
a lee feye boye ko mon te mo se.’ ”*

¹⁷ Wuribware feraa maa gyi sese asen kekpa se, o gya keto ne sese e waa-o se nee o gyi mo asen. Amose se-o mone e kore kebwarekore ne mone ya tee mo feye “Ane se”, mon’ sere mo, na mon’ bu mo san kafwee mo ne mone i gyi kaye mo-ro-o, a lee feye mone gye afo ne mone a ba kaye mo-ro mone i tu kpa mone kyon-o.

¹⁸⁻¹⁹ Mone nyi keto mumwii ne oo bo kore mone lee kakyena boye ne mone adedaapo-o a kyena-ro, ne mone a bo lweero-o. A mon gye ato ko ne a taare a a nyera feye atanne pipee beee afufuri-o. Amaa Yeesuu Kristoo a mbogya-o ne oo bo kore mone, a lee feye o du nee feye kasannegyii ne ka de alanfiya, ne ka mon gye kalopwee-o, ne mo mbogya de ton boweet-o.

²⁰ Haree pwee ne Wuribware a dee twee kaye-o, oo fa mfeere feye a bware feye Kristoo wu ane a kpa mo se. Amaa ndoo a nke mo-ro, ne kaye mo e ba kam kee-o-ro wore, ne mone se ne Wuribware a kperi lee Kristoo ifuri sweere mo se, ne oo kyena sese ase.

²¹ Kristoo si ne mone e kore Wuribware mone i gyi. Kristoo a wu-o, ne Wuribware a kyinjji mo lee lowi-ro, ne oo sa mo kedabe na wuraa. Amose ne mbeyoma mone e kore Wuribware mone i gyi, ne mone de temaa feye mone e yo Wuribware se.

²² Mone kebokore mo gyi-o kamee, ne mone a meraa se mone gya kasentij-o si. Mone a maa se mone gya se-o, a kaapo nee feye mone a kpee eboye lee mone eyee se. Amose se-o mbeyoma mone de kekpa kasentij sa mone kosobe-ana. Amose se-o, n ye ee, mon’ lee mone mme-ro kpa abee asen.

²³ Keto se ne a du ane-o e gye feye baa bee kowe mone nee. N gye sese dimaadi e gye mone se, amaa Wuribware ne o maa wu-o ya ba mo asen kparegyi ne a mon de kee, ne a sa mone nkpa-o bo kowe mone nyosepo.

²⁴⁻²⁵ Feye ane ne baa kyoree waa abwaresej wore-o-ro-o,

“Asese dimaadi peee du nee feye efa-ro aferagyi-o,
ne bamo kedabe du feye aferagyi amo atotoo-o.
Efa-o i wu, na atotoo-o mo kponje lee daye-ro,
amaa Wuribware a asen-o feraa bo-ro nsu peee.”*

Wuribware asen mo e gye amo-o nee? Amo e gye mo asen timaa ne ba ky towe gywii mone-o.

2

Mone gye Wuribware asese nee

¹ Amose se-o mon’ yowe eboye na mpenna na nno njyo njyo na kokwee na tokyii na esensa keša bo kye mone kosobe-ana.

² Feye ane ne nyaagyi popwee e kpa kenyapo timaa-o, mone gbaa mon’ taa abwaresej bo kii mone ateese, na mon’ nya dan feye asese ne Wuribware a morowe-o.

³ Abwaresej wore-o ye, “Fo ya taa fo eyee sa mo, fo i nu kone fee.”* Mo e kore a n gyi feye ane ne mone du-o.

⁴ Mon’ ba ane nyanpe Yeesuu ase. Mo e gye mo ne Wuribware e tee e, “Kefore ne ke de nkpa-o.” Asese a kine mo towe feye o mon de keto waase timaa ko. Amaa ne Wuribware feraa a lee mo towe feye o de ton sa mo.

⁵ Ane de ne mon’ sa a Wuribware taa mone feye afore ne a de nkpa-o, na o bo pwee mo loj mfej ne mo kufwiije timaa-o e kyena-ro-o. Mon’ sa a o ba mone bo kii mo alonjapo ne oo lee feye bo sun mo-o. Kolonjo ne o kpa-o e gye itimaa na nkponfwiiri ne mone bo Yeesuu Kristoo si mone e sa Wuribware-o. Ane a kolonjo-o e pre mo.

⁶ Feye ane ne baa kyoree waa abwaresej wore-o-ro-o,

“Wuribware ye,
‘Mon’ kee, n de kefore mo e beya Yerusalem man-na,
kefore yawo lenjense ne mo a lee-o, kefore-ro kefore,
ne ke e nya a ke bo da talii kasentij-o.
Okemaa ne o kore kemo a o gyi-o,
ipeere maa gyi mo, daa.’ ”*

* 1:16 Kolonjo mbraa 11.44-45; 19.2. * 1:24-25 Isaya 40.6-8 (LXX). * 2:3 Kilij 34.8. * 2:6 Isaya 28.16 (LXX).

7 Mbeyomɔ, aneŋ a kefore mɔ gye atɔ mumwii monɛ ne monɛ gye akɔaregyipɔ-ɔ ase, a lee feye a gye Kristoo kunu si asen ne ɔ tɔwe-ɔ. Amaa bamɔ ne bɔ maa kɔare Kristoo ba gyi-o nu feye,

“Kefore serise kɔ ne apweɛpɔ de bɔ pweɛ,
ne baa kine kemɔ bɔ tɔwe-ɔ,
ya kɔŋ bɔ kii kemɔ ne kaa leŋ laŋ-ɔ pɛɛɛ bɔ yera-ɔ.”*

8 Ne baa beɛ kyɔrɛɛ feye,

“Kaa kii kefore ne asɛɛ e da ayaa kemɔ se-ɔ neɛ,
ba lee a bɔ lee da gyeɛ eyee-rɔ.”*

Ketɔ se ne ba daye ayaa-ɔ e gye feye bɔ maa bu Wuribware a asen-ɔ. Amɔ e kaapo neɛ feye ketɔ ne ke e waa bamɔ ne bɔ maa kɔare Kristoo ba gyi-o e gye feye o gyiiri bamɔ keɛɛbɔ.

9 Amaa monɛ fɛraa, monɛ gye asɛɛ ne Wuribware a lee sa mɔ eyee-ɔ neɛ. Monɛ gye alɔŋɔpɔ ne monɛ i sun anɛ owure Wuribware. Monɛ gye asɛɛ ne monɛ de ŋkɔnɔfwiiiri monɛ i sun Wuribware. Ne ŋkee monɛ gye Wuribware asɛɛ neɛ. Monɛ kusun e gye feye mon' tɔwe Wuribware ne oo lee monɛ lee kibugyii-ro baa bɔ kyena mɔ kelanŋɛrɔ-rɔ-ɔ a asun dabe-ɔ gywii bɔkɔ.

10 Saŋ-ɔ monɛ mon gye Wuribware asɛɛ, amaa mbeyomɔ fɛraa, monɛ gye mɔ lee. Aneŋ deɛ ne saŋ-ɔ monɛ deɛ monɛ mon nyi aneŋ ne Wuribware i ŋu asɛɛ eweɛ-ɔ, amaa mbeyomɔ fɛraa, monɛ a ŋu feye Wuribware a ŋu monɛ eweɛ.

11 Mɔ anyare timaa, mɔ e kɔre monɛ neɛ feye mon' ŋu feye monɛ gye afɔ neɛ, ne monɛ a ba kaye mɔ-rɔ monɛ te. Amosɛ se-ɔ monɛ ma kan sa a mfɛrɛ bɔye ne m bɔ monɛ ŋkɔnɔ-rɔ-ɔ, ne ŋ kpa a ŋ nyera monɛ ekra-ɔ kɔ gyi monɛ se.

12 Mon' sa a monɛ atɔ waase kemaa waa dan monɛ aa bamɔ ne bɔ maa sun Wuribware-ɔ mbonɔ-rɔ, na bɔ ma taare porɔ monɛ feye monɛ gye ebɔye awaapo, amaa bɔ ŋu monɛ atɔ waase timaa-o, na bɔ yere amɔ se kyɔrɔ Wuribware kake nsi amɔ ne ɔ ba-o.

Mon' bu bamɔ ne bɔ de keyaalen kaye mɔ-rɔ-ɔ

13 Amosɛ se ne anɛ nyanɔpe se, mon' bu sɛsɛ kemaa ne baa sa mɔ keyaalen-ɔ hareɛ owure dabe ne ɔ kyɔ akɛmaa-ɔ neɛ ooo,

14 beɛɛ mɔ gominaa ne oo sun bɔ kyɔŋwe feye o gyiiri ebɔye awaapo keɛɛbɔ, na ɔ kyɔrɔ bamɔ ne ba waa itimaa-o neɛ ooo.

15 A gye Wuribware kekpa neɛ feye monɛ itimaa kɔwaa-ɔ dun bamɔ ne bɔ maa sa seŋsa kanyiasen-nɔ-ɔ nnɔ.

16 Mon' kyena feye agyi-o, na saŋ kɔŋkɔ amɔ-rɔ deɛ monɛ te feye Wuribware anya-ɔ. Amosɛ se-ɔ monɛ ma kan tɔwe feye monɛ a gye agyi-o si, monɛ de kpa feye mon' waa bɔye.

17 Mon' bu atɔ. Mon' kpa monɛ abɛɛkɔ akɔaregyipɔ-ana pɛɛɛ asen. Mon' sere Wuribware, na mon' bu owure dabe-ɔ.

Anya waa kanyite awɔrefɔɔ kigy-ro

18 Monɛ ne monɛ gye anya beɛɛ ayaafɔre-ɔ, mon' sere monɛ nyanɔpe-ana, na mon' bu bamɔ neɛneɛ. N gye anyanɔpe ne bɔ bware, ne bɔ gye asɛɛ timaa-o wɔre, amaa bamɔ ne bamɔ asen bɔ leŋ, ne bɔ de asen bɔye na daa bɔye-ɔ pɛɛɛ mɔ aneŋ deɛ ne mon' bu bamɔ.

19 Fɔ nyanɔpe ya gyiiri fɔ keɛɛbɔ, na fɔ mon ŋu bɔye kɔ ne fɔ a waa-ɔ, amɔ fɛraa sa a fɔ mfɛrɛ yɔ Wuribware ase, mɔ e gye ne ɔ kyɔrɔ fɔ.

20 Fɔ nyanɔpe ya da fɔ bɔ lee bɔye ne fɔ a waa-ɔ se, ne fɔ a nya kemo kanyite, emene ne fɔ e waa na fɔ nya fɔ kanyite-o nkyɔrɔ? Amaa fɔ ya waa itimaa, ne mɔ ya da fɔ, ne fɔ ya nya kanyite, Wuribware e gye ne ɔ kyɔrɔ fɔ.

21 A lee feye aneŋ a kanyena mɔ se ne ɔ teɛ monɛ feye mon' bɔ ŋu asen. Mon' keɛ aneŋ ne Kristoo a gyi awɔrefɔɔ sa monɛ-ɔ, ne ɔ kaapo monɛ awɔrefɔɔ suyo ne oo gyi-o, na mon' yere mɔ ayaa-rɔ gyi amɔ aneŋ deɛ.

22 Feye aneŋ ne baa kyɔrɛɛ bɔ lee Yeessu kunu si abwareŋen wɔrɛ-ɔ-rɔ-ɔ,

“Ɔ mon waa bɔrɔkɔɔne kɔ,
ne ɔkɔ mon nu mɔ kan-rɔ kesen bɔye kɔ.”*

23 Bamɔ a saare mɔ-ɔ, mɔ fɛraa mon saare bamɔ bɔ teere. Bamɔ a waa mɔ awɔrefɔɔ-ɔ, ɔ mon tɔwe gywii bamɔ feye ɔ waa bamɔ awɔrefɔɔ a ɔ bɔ teere. Amaa ɔ taa mɔ asen waa Wuribware ne o gyi asen pɛɛɛ neɛneɛ-ɔ asareɛ-rɔ neɛ.

* 2:7 Kilin 118.22. * 2:8 Isaya 8.14. * 2:22 Isaya 53.9.

24 Yeesuu ɔɔɔɔ a sɔɔɔ anɛ ɛbɔyɛ sanj nɛ oo wu kiyii kpɔrɛ-abɛɛ-rɔ sɛ-ɔ, na ɛbɔyɛ kɔwaa ma lɛɛ waa anɛ kɔnɛ, na wɔrɛ nya anɛ itimaa kɔwaa-rɔ. Feyɛ anɛn nɛ baa bɛɛ kyɔrɛɛ waa abwareɛɛn wɔrɛ-ɔ-rɔ-ɔ,

“Mɔ kayɔwɔrɛ kɔwaa ɛɔ-ɔ a baa anɛ alaɔfiya.

25 Mɔnɛ du nɛɛ feyɛ ɛsanne nɛ baa fɔ-ɔ,”*

amaa mbɛyɔmɔ fɛraa mɔnɛ a kinji ba mɔnɛ ɛsanne ɔɔɔɔrɛsɛpɔ Yeesuu nɛ ɔ ɔɔɔ mɔnɛ ɛkra sɛ-ɔ aɛɛ.

3

Okyɛ na mɔ kuri aɛɛn

1-2 Anɛn dɛɛ nɛ fɔ nɛ fɔ gye ɔkyɛɛ waareppɔ-ɔ, bu fɔ kuri. Fɔ ya waa amɔ-ɔ, nɛ fɔ kuri ɛ mɔn tɛɛ gya Wuribware aɛɛn sɛ, nɛ oo ŋu feyɛ fɔ i bu atɔ, nɛ fɔ de kakpɔnɔfiiri, mɛɛn-ɔ nɛ mɔ mɛɛrɛ i kyurɔwi a ŋ yɔ Kristoo a kɛbɛgya-ɔ, na fɔ mɔn tɛɛ tɔwɛ fɔ kɔkɔɔrɛgyi-o gbaa aɛɛn gywii mɔ.

3 N gye sa nɛ mɔ ɛ tɔwɛ feyɛ fɔ kayɔwɔrɛ sɛ nɛ ɔ ɔɔɔ a ɔ bɔ kyurɔwi ba Kristoo a kɛbɛgya-ɔ, n taa feyɛ n gye fɔ kunju si ipwii damɛnanɛ, bɛɛɛ fɔ ɛɛbɔ-rɔ mpini si, bɛɛɛ fɔ kɛbɔ-rɔ agyito si, bɛɛɛ fɔ asarɛɛ-rɔ mpini si, bɛɛɛ fɔ awaagyɔ timaa nɛ fɔ buɔ-o si nɛ o kyurɔwi.

4 Amaa sɛsɛ suyo nɛ fɔ gye fɔ kakpɔnɔ-rɔ-ɔ i tiri. Fɔ dan ɛ gye feyɛ fɔ a yuri fɔ eyɛɛ, nɛ fɔ de daa timaa. Anɛn a daa-ɔ bware Wuribware akatɔ-rɔ, nɛ a bɔ dan a kyɔ feyɛ fɔ a buɔ waa gyɔ damɛnanɛ, a lɛɛ feyɛ ɔ maa taarɛ a ɔ nyɛra.

5 Mfaanɛ nɛ akyɛɛ nɛ baa dɛɛ kyɛna nsan-ɔ, nɛ baa kɔɔrɛ Wuribware gyi-o a bɔ waa bamɔ eyɛɛ dan. Baa bu bamɔ kuri-ana.

6 Mɔn' sa a anɛ ɔɔɔ Sara nɛ ɔ gye anɛ nana Abraham mɔ ka-ɔ a kɛtɔ nɛ ɔ waa-ɔ. Oo bu mɔ kuri, nɛ ɔ tɛɛ mɔ feyɛ mɔ nyanɛ. Amɔsɛ sɛ-ɔ, mɔnɛ akyɛɛ waareppɔ-ɔ, mɔnɛ ya waa nɛɛnɛ, nɛ mɔnɛ ɛ mɔn waa mɔnɛ eyɛɛ kufu, amɔ fɛraa mɔnɛ du nɛɛ feyɛ anɛn nɛ Sara du-o dɛɛ.

7 Anɛn dɛɛ nɛ fɔ, ɔnyarɛ nɛ fɔ a waareɛ-ɔ, waa. Ba kanyiasɛn bɔ kra fɔ ka, fɔ aa mɔ mɛpɛyɔ a kakyɛna-ɔ-rɔ. Bɔnyaa mɔ, a lɛɛ feyɛ, hareɛ gbaa mɔ a mɔn bɔ lɛn feyɛ fɔ ooo, fɔ aa mɔ mɛpɛyɔ nɛ Wuribware a sa ŋkpa na kukyure nɛ a mɔn de kɛɛ-ɔ. Fɔ ɛ mɔn waa anɛn, mɔnɛ kɛbwarekɔrɛ ɛ waa lɛn a kɛ bɔ sa mɔnɛ.

Mɔn' waa siraa feyɛ mɔnɛ i gyi awɔrɛfɔɔ itimaa kɔwaa-rɔ

8 Ŋkɛɛ mɔnɛ pɛɛɛ kyɛna kayɛgyuri-ro, na mɔn' waa kanɔ kɔŋkɔ, na mɔn' su abɛɛ sɛ. Mɔn' kra abɛɛ feyɛ kɔkɔwɛbɛɛ kɔŋkɔ-rɔ agyi-o. Mɔn' kpa abɛɛ aɛɛn, na mɔn' yuri mɔnɛ eyɛɛ.

9 Ɔkɔ ya waa mɔnɛ bɔyɛ, bɛɛɛ ɔɔ saarɛ mɔnɛ, mɔnɛ ma kan waa mɔ bɔyɛ, bɛɛɛ mɔn' saarɛ mɔ bɔ teere. Amaa kɛtɔ nɛ mɔn' tɔwɛ-ɔ ɛ gye feyɛ, “Wuribware yure fɔ,” a lɛɛ feyɛ nyure nɛ Wuribware a tɛɛ mɔnɛ feyɛ mɔn' bɔ kɔɔrɛ.

10 Feyɛ anɛn nɛ baa kyɔrɛɛ waa abwareɛɛn wɔrɛ-ɔ-rɔ-ɔ,

“Ɔkɔ nɛ mɔ ɛ kpa ŋkpa na kedanɛyɛɛ,
na kakyɛna-rɔ waa kɔnɛ sa mɔ,

sɛsɛ-ɔ yɔwɛ kayɛba ɛba
na ɛɛnɛsa kɛsa bɔ kye asɛɛ.

11 Na o buwi kɛnɛn kpa ɛkpa
nɛ ɛ baa kayɛgyuri asɛɛ mbɔnɔ-rɔ-ɔ.

12 Wuribware akatɔ dan asɛɛ timaa si,
nɛ ɔ lɔn ɛɛbɔ o nu bamɔ kɛbwarekɔrɛ.

Amaa ɛbɔyɛ awaapɔ fɛraa,
o lee mɔ akatɔ a ɔ lɛɛ bamɔ sɛ.”*

13 Amɔsɛ sɛ-ɔ, fɔ i de wɔrɛ fɔ ɛ waa itimaa, nɛɛ ɛ gye nɛ ɔ waa fɔ bɔyɛ?

14 Amaa hareɛ gbaa fɔ ya waa kɛtɔ nɛ ki bware-o, nɛ fɔ ya gyi awɔrɛfɔɔ kɛmɔ sɛ, fɔ de nyure. Feyɛ anɛn nɛ baa kyɔrɛɛ waa abwareɛɛn wɔrɛ-ɔ-rɔ-ɔ,

“Fɔ ma kan sɛrɛ kɛtɔ nɛ ba sɛrɛ-ɔ,
amaa mɔnɛ ma sa a kufu nya mɔnɛ amɔ sɛ.”*

* 2:25 Isaya 53.5-6. * 3:12 Kilin 34.12-16 (LXX). * 3:14 Isaya 8.12.

15 Amaa mon' sa a Kristoo kii nyanpe mone kakyena-ro kpa kema se. Mon' dee waa siraa sanj kema feye mone e benjaa okema ne o bise mone keto se ne mone temaa dan Kristoo si-o.

16 Amaa mon' dee yuri eyee, na mon' ba kana timaa bo benjaa sese-o. Mon' tii ebaye kowaa kpa, na mone mferere ma nya poro mone. Mfaane se, bokoko ya saare mone, ne baa sa esensa bo kye kakyena timaa ne mone te feye Kristoo awuye-o, ipeere e nya bamo bo lee bamo fofon asenkpargyi ne baa towe-o se.

17 Feye Wuribware e kpa feye mon' gyi aworefao bo lee itimaa ne mone e waa-o se, a bo dan a kyo feye mone a gyi aworefao bo lee baye kowaa se.

18 Mon' deere feye Kristoo fofon gbaa ne o gye sese timaa-o a wu sa mone ne mone dee mone gye aboyewaapo-o. Oo wu luwi konko nee bo lee mone ebaye kowaa se, na o baa mone Wuribware ase. Baa mao mo, amaa Wuribware a kufwiine-o a kyinji mo lee lowi-ro.

19 Oo boro Wuribware a kufwiine timaa amo se nee ya towe abwaresen gywii bamo ne bamo ekra da tiikpa-o.

20 Anen a asese mo e gye bamo ne bo mon bu Wuribware, ane odedaapo Nowaa a mbee-o se-o. Mbee amo ne Wuribware a nya kanyite sa bamo sanj ne Nowaa e waa mo koree dabe-o. Amaa kufwiiri a twee-o, asese kafonfwee ko ne bo gye abee aburuwa-o wore ya lwee koree-o-ro. Anen se-o ne Wuribware a ba anen a nkyu ne n ya mao asese bweeto-o bo morowe abee aburuwa amo.

21 Anen a nkyu mo yere bo sa asuu kebo ne ke e morowe ane-o.

22 Mbeyamo, bamo ya bo fo asuu, n gye fo iyisi kefwee lee fo kayowore se e gye kemo kaase. Amaa kemo kaase e gye feye fo a kpee fo kakpono-ro, ne fo mferere a mon lee m poro fo, ne fo a taa fo eyee bo waa Wuribware kesaree-ro. Ne a bee a gye feye Wuribware de Yeesuu Kristoo a kiyinji lee lowi-ro-o o morowe fo. Kristoo a ba nkpa-ro, ne o yii Wuribware se yo o te Wuribware kigyise si, na mo aa Wuribware i gyi Wuribware se a kuwure-o. Mfen Wuribware mbo peree a kore mo feye bamo owure-o.

4

Anen ne mone ayowe mone kakyena baye-o bo twee-o

1 Kristoo kayowore a nju aworefao. Amose se-o mone gbaa, mon' nya mferere konko dee feye mo-o. Mone ya waa anen, ne mone e nya keyaaln. A lee feye oko ne mo kayowore i nju aworefao-o mon lee o kpa ebaye kowaa.

2 Amose se-o anen a sese-o, mo nke ne n ya sanj mo kaye mo-ro mfee-o, o maa lee gya daa baye ne asese gya se-o se. Amaa o gya Wuribware kepre se nee.

3 Mone a kyo nyera san bweeto kyena feye anen ne bamo ne bo maa sunj Wuribware-o te-o pwee ne mone a dee bo kii Kristoo awuye. Mone a kyena kana nkema ne mone e kpa-o, mone gya mone fofon kepre se. Mone a nyera mone san bweeto mone i gyi ateese, na mone i nuu nta bweeto sanj kema, na mone e bwee, na mone e waa apeeresen ne ikisi asunjo e waa-o.

4 Ne mbeyamo a kpen anen a sese-o eyee feye mone mon lee mone tii bamo se mone e waa anen a kusun baye-o. Amose se ne ba saare mone.

5 Amaa kake nko ba lee keto kema ne baa waa-o kana Wuribware akato-ro, a lee feye oo waa siraa feye o gyi bamo ne bo kee-o na bamo ne baa wu-o asen, na o gyiiri ebaye awaapo keseba.

6 Keto se ne bamo ne baa wu-o a nu asen timaa-o nee. Amose-o Wuribware a towe feye bo wu feye anen ne asese peree i wu-o, na bamo ekra nya nkpa na kuyure Wuribware ase.

7 Keto kema e kpa a ke fo kee, amose se-o mon' bunji mone mferere-ro, na mon' kra mone eyee neenee, na mon' nya dee kore kebarekore.

8 Keto ne ki tiri bweeto-o e gye feye mon' kpa abee asen kasentij si, a lee feye baa kyoree waa abwaresen wore-o-ro feye, "Kekpa i bunj ebaye bweeto se nee."*

9 Feye fo beko Kristoonyi i tu kpa, ne mo ya ba fo lan-ro, kra mo neenee, na fo ma tee.

10 Wuribware a sa okema na mo aketo. Amose se-o, mon' sa a okema taa mo aketo bo kya bokoko-ro. Keyaaln kema ne Wuribware a bo sa mone okema-o, o taa kemo bo kya mo kosobe-ana-ro.

11 Feye mone-ro oko ne mo ya koso kyuwiro a o sa sensa, o towe asenkpargyi ne aa lee Wuribware ase-o. Na oko ne o kya bokoko-ro ba mo keyaaln ne Wuribware a sa mo-o bo kya bamo-ro. Bo waa keto ne ba waa-o na, Yeesuu Kristoo si-o, Wuribware nya nya kedabe na wuraa, a lee feye Kristoo e bo keyaaln na kedabe na wuraa nsu peree. Ameye.

Monne ma sa a aworefao ne mone i gyi kaye mo-ro-o kpen mone eyee

* 4:8 Anase na akpare 10.12.

12 Mō anyare timaa, mōne ma sa a a kpen mōne eyee, na mōne ma fa feye a gye senpwee ko, feye asen lenlen se a tō mōne, ne aa sa ne mōne a gyi aworefō.

13 Ketō ne mon' waa-ō e gye feye mon' sa a mōne akatō gyi feye aworefō ne Kristoo a gyi-o mōne i gyi amō akō dɛɛ, na mōne akatō nya gyi bweētō kake nsi ne Kristoo i lee mō kedabɛ a ɔ bō kaapo asese-ō.

14 Baaqō ya saare mōne bō lee anen ne mōne gye Kristoo awuye-o si, a kaapo nee feye Wuribware i yure mōne, ne mō kufwiije timaa ne ki de kedabɛ na wuraa-o gya mōne kameɛ.

15 Amaa mōne ya gyi aworefō bō lee anen ne mōne gye ebɔye awaapo-ō se, n taa feye fō a mō se se, beɛɛ fō gye oyu, beɛɛ fō gye odiburopō, beɛɛ fō gye ɔkō ne o lwee asese asen-nō-ō, amō fɛraa Wuribware maa yure fō.

16 Amaa fō ya gyi aworefō bō lee anen ne fō gye Kristoonyi-o si, fō ma sa a ipeere nya fō, amaa kyorō Wuribware feye fō a de Kristoo kenyaɛ.

17 Mōn' kee kake-o a kyō fō feye Wuribware i gyi kaye-rō asese asen, na o gyiiri abɔyewaapo ke sebo. Amō e gye ane ne ane gye Wuribware fōnfōn a asese-ō ne ɔ gye njkpeɛ a ɔ sa a ane gyi anen a aworefō-ō fɛraa, amō fɛraa ne bamō ne bō mōn gye mō asese-ō, emene ne a waa bamō? Mōn' fa feye a waa len a sa bamō ne bō mōn kōre Wuribware a asen timaa-o gyi-o.

18 Feye anen ne baa kyoreɛ waa abware sen wōre-ō-rō-ō,

“Amō e kaa a waa len sa Wuribware asese
pweɛ na ɔ dɛɛ ba bō mōrōwe bamō,
emene ne a waa ebɔye awaapo
na bamō ne bō maa bu Wuribware-ō?”*

19 Amō se-ō, amō e gye Wuribware kepre feye mon' gyi aworefō, amō fɛraa mōn' deɛ waa itimaa, na mōn' taa mōne njka bō bōrō mōne ɔtweepo-ō kesareɛ, a lee feye mō fɛraa maa lanje mō kan-ō a ɔ yōwe mōne, daa.

5

Mōn' sen eyee ya bō fō keɛ

1 Mbeyōmō n de kotakō a n tōwe gywii mōne ne mōne gye asoreɛ abrese-ō. Njgbaa n gye asoreɛ ɔbrese neɛ, ne n gye ɔkō ne oo nju anen ne Kristoo a gyi aworefō-ō, ne n gye ɔkō ne ɔ nya Kristoo kedabɛ na wuraa ne kake njkō o lee a ɔ bō kaapo asese-ō kōkō.

2-3 Mōn' deere mōne asoreɛ agyi si feye mōne a gye esanne adeeresepo ne mōne e deere mōne esanne se-ō. Mōne ma kan sun anen a kusun-o feye bamō a yere mōne-ō, amaa mōn' waa kemō kepre se. N gye feye mōne e kpa a mōn' nya atanne se nee ne mōne e waa kusun amō, amaa mōne kepre se ne mōne e waa kemō. Mōne ma waa mōne eyee anyanje na asese dabɛ bamō ne mōne kee se-ō ase. Mōne ya waa mōne kusun kepre se, ne mōne a yuri mōne eyee mfaanɛɛ, mōne kakyena amō e kaapo bamō anen ne bō kyena-ō.

4 Ne Kristoo ne ɔ gye abrese-ō-rō pɛɛ ɔbrese-ō, ne ɔ gye esanne ɔdeeresepo brese-ō ya ba, ɔ sa mōne kuwurepa ne ke maa nyera-ō.

5 Anen dɛɛ ne a du mōne ne mōne a san-ō ase. Mōn' bu mōne asoreɛ abrese. Kasentij si, mōne pɛɛ mōn' bu abɛɛ, na mōn' sun sa abɛɛ, a lee feye anen ne baa kyoreɛ waa abware sen wōre-ō-rō-ō e gye feye,

“Wuribware i kine mō ne ɔ kaapo mō eyee-ō,
amaa ɔ kya mō ne ɔ gye ɔwōrōba-ō-rō.”*

6 Amō se-ō, mōn' baa mōne eyee bō waa Wuribware kesareɛ dabɛ-ō-rō, na san ya fō, na ɔ yase mōne se.

7 Mōn' taa mōne asen pɛɛɛ bō dōnjō Wuribware se, a lee feye mō e gye ne ɔ deere mōne se.

8 Mōn' yuri mōne eyee, na mōn' deere mōne eyee se neɛneɛ, na mōn' sa se, a lee feye mōne dōn ɔbōnsam-ō naa o su o muruwi-ro feye ɔfaase a kpa ɔkō a ɔ kra wō-ō. 9 Mōn' kō mō, na mōn' sa a mōne kōkōregyi waa len, na mōn' nyinji si feye mōne abɛɛkō akōkōregyipō-ana ne bō bō kaye mō-rō-ō pɛɛɛ i gyi aworefō mō dɛɛ ne mōne i gyi-o nee.

10 Amaa mōne ya gyi aworefō yō akatō-rō kafwee-ō, Wuribware ne o nju ɔkɛmaa ewee-ō e deere mōne se, na ɔ sa a mōne elen, na ɔ sa a mōn' yere kenken. A lee feye ɔ teɛ mōne feye mōne nnō te kedabɛ na wuraa ne ɔ bō sa Kristoo ne a mōn de keɛ-ō-rō.

11 Wuribware a keyaalen-ō sii si bō yō nsu pɛɛɛ. Ameyɛ.

* 4:18 Anjase na akpare 11.31 (LXX). * 5:5 Anjase na akpare 3.34 (LXX).

¹² Mò a sa nɛ Silobaanus a kyɔrɛɛ kawɔrɛtɪn mɔ sa mɔ. Mò ɛ gye mɔ kɔsqbɛɛ nɛ n nyi feye mɔ ɛ taare a n kɔrɛ mɔ gyi-o. Ketɔ sɛ nɛ mɔ a kyɔrɛɛ kawɔrɛtɪn mɔ ɛ gye feye m bo sa mone wɔrɛ, na n yere-rɔ feye ketɔ nɛ mɔ a tɔwɛ bɔ lee anɛn nɛ Wuribware ɛ kpa a ɔ sa mone nyure-o gye kasɛntɪn. Amosɛ-ɔ mon' yere mone kɔkɔrɛgyi-ro kenken.

¹³ Mone abɛɛkɔ akɔrɛgyipɔ-ana nɛ bɔ te Babilɔn maɪ-nɔ mfee, nɛ Wuribware a lee bamɔ sa mɔ eyee bɔ tii mone se-ɔ ɛ ka mone kanɔ. Maak nɛ mɔ ɛ tee mɔ feye mɔ gyi-o mɔ ɛ ka mone kanɔ.

¹⁴ Mon' ka abɛɛ kanɔ Kristoo kekpa-rɔ.

Mɔ ɛ kɔrɛ kebwarekɔrɛ feye kayeyuri ba mone pɛɛɛ nɛ Kristoo bɔ mone-ɔ ase.

2 Peetroo Wore nyasepo ne Peetroo a kyoree bo kyonwe Kristoo awuye ko-o

1 Mo, Simoη Peetroo, ne n gye Yeessu Kristoo a ayaafare-o oko na mo ayaa-ro ayerepo-o oko-o e gye ne mo e kyoree wore mo mo e kyonwe bamo ne Wuribware na ane omgowepeo Yeessu Kristoo itimaa si, baa bo kore ato timaa ko asen gyi feye ane-o.

2 Mo e kore kebwarekore feye mone a maa se mone i gyii Wuribware na ane nyanpe Yeessu-o, Wuribware yure mone, na o sa mone kayeyuri bweeto.

Anen ne Wuribware a tawe bo beya feye o kya ane-ro, na ane kii feye mo-o

3 Ane a tee gyii Wuribware, ne oo tee ane feye ane bo nya mo kedabe-o koko, na ane kase mo kedamenansee kowaa-ro-o se-o, oo yere mo keyaalen dabe-o-ro bo sa ane keto kema na ki tiri ane-o, na ane bo kyena kakyena ne ka gyi mo akato-o.

4 Mo a bware-o si-o, oo tawe bo beya feye o sa ane aketo ko ne a kyoo, ne a bo dan-o. Aketo mo se ne ane e yere a ane bo kii feye Wuribware-o, na ane ma bo kii feye ebaye awaapo ne bamo nyorowe boye a nyera kaye mo-o.

5 Amose se-o, mone e kore mo mone i gyi, amaa mone e kpa a mon' kii feye mo-o, mon' len eyee waa itimaa, na mon' gyii Wuribware neenee.

6 Na mon' deere mone eyee se, na mon' waa kanyite. Na mon' sun Wuribware kasentij-no.

7 Na mon' waa mone abeko Kristoo awuye feye mone aa bamo peee a lee kokowebee konko-ro-o. Lalalowe e gye feye mon' kpa abee.

8 Mone ya waa anen a ato mo bweeto bweeto, mone kigyii ane nyanpe Yeessu Kristoo maa waa kwaa. Anen a ato amo e kya mone-ro a mon' kyena kakyena timaa ne ka de tonoo sa Wuribware-o.

9 Amaa mone okemaa e mon buwi kpa anen a ato mo, a kaapo nee feye o mon kee keto ne ke bo akato-ro ke e ba-o. Mo akato a bwee, ne oo tan se feye Wuribware a kpee ebaye ne oo dee waa-o bo twee.

10 Amose se-o, mo kosobee-ana, mon' len eyee kenken, na mon' nya nu kasentij feye Wuribware mon tee mone lee mone sa mo eyee kwaa nee. Mone ya waa anen a ato ne mo a tawe-o peee feraa, mone maa lee lwii kamee.

11 Na jkee mon' tii ane nyanpe na omgowepeo Yeessu Kristoo a kuwure ne ke mon de kee-o se. Mfenj ne o ba kakatogyi a o bo kore mone baa mo ase.

12 Amose se-o haree mone i nyi feye ato mo ne mo e tawe amo asen-o e gye kasentij gbaa ooo, ne mone e kore amo mone i gyi bweeto gbaa ooo, mo e dee nyinji mone amo se.

13 Kasentij si, mo a san m bo nkpa-o, a bware feye η nyinji mone asen mo se.

14 A lee feye η nyi feye mo san a fo, na η wu lowi ne ane nyanpe Yeessu Kristoo a tawe gywii mo feye mo i wu-o.

15 Amose se ne n sa se neenee feye, mo ya wu, kpa bunji sa mone, na mon' nyinji asen mo se san kema.

Anen ne Peetroo a nu Kristoo a kedabe na wuraa-o kebee-o se-o

16 Boko bo-ro ne bo ye ane abwarešen kotowe gye ayeba itee. Amaa n gye ayeba itee ne ane a yere se tawe gywii mone feye Yeessu Kristoo de keyaalen, ne o bee o kinji a o ba. Ane fonjon a nu mo kedabe na wuraa-o nee.

17 Yeessu mo se Wuribware fonjon ya bonjaa mo, ne oo sa mo kedabe na wuraa san ne Nyinkpen-o-kyo-bamo-peee-kedabe-na-wuraa a tawe lee sosoo bo kyonwe feye,

“Mon' kee mo gyi timaa ne mo e kpa mo asen bweeto,
ne mo akato a gyi mo se-o.”*

18 Ane fonjon a nu anen a bore-o a lee sosoo o ba san ne ane aa mo bo Wuribware a kebee timaa-o si-o.

19 Keto ne ane a nu, ne ane a nu-o si-o, ane e kore keto ne Wuribware a akyaamee ne baa dee kyena-o a tawe-o gyi bweeto. A bware feye mon' nu keto ne baa tawe-o neenee, a lee feye bo kyoo ba tawe abwarešen-o ako pwee ne Kristoo a dee bo kyena ane nkrono-ro, ne o waa keto kema kyekyee-o. Bo du nee feye fetiri a lanne kibugyii-ro bo fo gyegyaye kyowe keleebee-o.

* 1:17 Matiyo 17.5; Maak 9.7; Lukas 9.35.

²⁰ Amò pɛɛɛ kamɛɛ-ɔ, mɔ ɛ kpa a ɲ nyiɲɲi mɔnɛ sɛ feyɛ ɔkɔ mɔɲ bɔ-rɔ nɛ ɔ taarɛ a ɔ kaapɔ kɛtɔ nɛ Wuribware a akyaamɛɛ amò a kyɔrɛɛ waa abwaresɛɲ wɔrɛ-ɔ-rɔ-ɔ kaase, na Wuribware a kufwiinjɛ timaa-o mɔɲ kya mɔ-rɔ.

²¹ Kɛtɔ sɛ nɛ amò-ɔ du anɛɲ-ɔ ɛ gye feyɛ, san kɛmaa nɛ anɛɲ a asɛsɛ mɔ a tɔwɛ kɛtɔ nɛ Wuribware a lee bɔ kaapɔ bamò-ɔ, n gye bamò fɔɲfɔɲ kɛprɛ sɛ nɛ baa sa sɛɲsa. Amaa Wuribware a kufwiinjɛ timaa-o ya kyɛna bamò sɛ, nɛ Wuribware a bɔrɔ bamò sɛ sa sɛɲsa.

2

Mon' sa ayeɓapɔ nɛ bɔ yɛ bɔ gye Wuribware akyaamɛɛ-ɔ sɛ (Yudas 3-16)

¹ Dɛdaa-ɔ, ayeɓapɔ kɔ bɔ-rɔ nɛ bɔ yɛ bɔ gye Wuribware a akyaamɛɛ-ɔ bɔkɔ, nɛ baa lwee asɛsɛ-rɔ bɔ tii Wuribware a akyaamɛɛ kaserɲɲɲɲ-o si. Anɛɲ dɛɛ nɛ akyaamɛɛ ayeɓapɔ i lwee mɔnɛ-rɔ. Ba ywii a bɔ lwee mɔnɛ mbɔɲtɔ-rɔ, na bɔ ba ayeɓa atɔ kɛkaapɔ nɛ kɛ ɛ sa a mɔnɛ kɔkɔrɛgyi ba kaase-ɔ. Ba kine bamò nyanɲɛ Yeessuu nɛ oo, wu na ɔ kɔrɛ bamò lɛɛ Ɔbɔnsam kɛsarɛɛ-rɔ-ɔ. Amɔsɛ sɛ-ɔ Wuribware ɛ nyera bamò mɛnanɲ.

² Asɛsɛ bweɛtɔ ɛ gya bamò ɛkpa nɛ i de apeeresɛɲ-ɔ sɛ, na a sa a asɛsɛ bɔkɔ nyɛra kaserɲɲɲɲ a kpa-ɔ kɛnyarɛ.

³ Ayeɓa akaapɔpɔ amò a de apoo-o si-o, ba tɔwɛ itee kɔ, na bɔ pɛnna mɔnɛ kɔrɛ mɔnɛ atannɛ gyi. Amaa Wuribware nɛ ɔ gye bamò sɛɲgyipɔ-ɔ mɔɲ di idi, o gywii nɛɛ, na ɔ bɔ kpuri bamò.

⁴ Mɔn' nyiɲɲi si feyɛ Wuribware mɔɲ ɲu mɔ fɔɲfɔɲ mbɔɔ nɛ baa waa ɛbɔyɛ-ɔ ɛwɛɛ. Ɔɔ da bamò pan na ɛkprɛɛ, nɛ ɔ tɔwɛ bamò bɔ kyɔɲɲwɛ kibugyii-ro sweɛrɛ kaase, mɛfɛɲ nɛ bɔ gywii kake nɛ o gyi kayɛ-rɔ asɛsɛ pɛɛɛ asɛɲ-ɔ.

⁵ Wuribware bɛɛ ɔ mɔɲ ɲu asɛsɛ nɛ baa dɛɛ kyɛna dɛdaa-ɔ, nɛ baa kine kibu mɔ-ɔ ɛwɛɛ. Ɔɔ sa nɛ kufwiiri a tɔwɛ, nɛ nkyu a mwiirɛ bamò sɛ mɔɔ bamò. Amaa ɔ mɔrɔwɛ Nowaa nɛ ɔ tɔwɛ abwaresɛɲ feyɛ asɛsɛ waa itimaa-o, na asɛsɛ asunoo kɔ bɛɛ bɔ tii si san amò.

⁶ Mɔn' bɛɛ kɛɛ Ɔɔɔm na Gomora ɛmanɲ awuye nɛ Wuribware a kine bamò, nɛ ɔ kywɛɛ ɛmanɲ-ɔ na asɛsɛ-ɔ pɛɛɛ muri waa nsɔ-ɔ.* Ɔɔ ba bamò nɛɛ bɔ kaapɔ kɛtɔ nɛ kɛ ɛ waa bamò nɛ ba kine mɔ-ɔ.

⁷⁻⁸ Amaa Lot fɛraa ɛ gye ɔnyarɛ timaa kɔ, nɛ ɔ dɛɛ o te asɛsɛ bɔyɛ amò-rɔ nɛɛ, nɛ kake kɛmaa daa bɔyɛ na bɔrɔkɔnɛ nɛ o ɲu ba waa-ɔ, na o nu ba waa-ɔ pɛɛɛ ɛ tɔɔraa mɔ bweɛtɔ, a lɛɛ feyɛ ɔ gye sɛsɛ timaa nɛɛ. Amɔsɛ nɛ Wuribware a kpuri anɛɲ a ɛmanɲ-ɔ, nɛ ɔ mɔrɔwɛ Lot.

⁹ Amò-ɔ pɛɛɛ ɛ kaapɔ feyɛ Wuribware nyi anɛɲ nɛ o lee asɛsɛ timaa a ɔ lɛɛ awɔrɛfɔɔ-rɔ-ɔ, na anɛɲ nɛ o tii asɛsɛ bɔyɛ a ɔ bɔ kyɛna ɲu kɛsɛbɔgyiiri bɔ fɔ kake nsi nɛ o gyi kayɛ-rɔ asɛsɛ pɛɛɛ asɛɲ-ɔ.

¹⁰ Ɔ tɔɔraa bamò nɛ ba kpa ɛbɔyɛ kɔwaa-ɔ, na anɛɲ sɛ-ɔ bamò ɲkɔpɔnɔ-rɔ mɔɲ fwiiri-o, nɛ bɔ maa bu ɔkɛmaa.

Anɛɲ a asɛsɛ-ɔ de katɔmaabu na kunɲuroɲɲɲɲ, nɛ kufu mɔɲ de bamò feyɛ bɔ sa sɛɲsa bɔ kye Wuribware mbɔɔ gbaa.

¹¹ Hareɛ gbaa Wuribware mbɔɔ a de keyaalɛɲ bweɛtɔ bɔ kyɔ ayeɓa akaapɔpɔ mɔ ooo, bɔ mɔɲ de asaagyɲ ba pɔrɔ mbɔɔ bɔyɛ-ɔ Wuribware akatɔ-rɔ.

¹² Amaa akaapɔpɔ mɔ ɛ sa sɛɲsa ba kye kɛtɔ nɛ bɔ maa nu kaase-ɔ. Bamò mɛɛrɛ du nɛɛ feyɛ mbɔ kprɛɲsɛ lee-o, nɛ bɔ maa fa mɛɛrɛ feyɛ asɛsɛ-ɔ. Bɔ du nɛɛ feyɛ mbɔ nɛ baa kɔwɛ bamò a sɛsɛ nya kra mɔɔ-ɔ. Bamò-ɔ ba wu feyɛ mbɔ-ɔ.

¹³ Wuribware ɛ ka bamò ɛbɔyɛ nɛ baa waa-ɔ kɔkɔ. Bamò akatɔ i gyi ateesɛ kigyɲ na nta bweɛtɔ kunuu si kake kɛmaa hareɛ lamanɲ-nɔ gbaa. Mɔnɛ aa bamò ya gyanɲɛ a mɔn' gyi ateesɛ gbaa ooo, ba pɛnna mɔnɛ, na bɔ mɔsɛ mɔnɛ. Bɔ du nɛɛ feyɛ iyisi nɛ i te mɔnɛ iteɓuri si-o.

¹⁴ Bɔ naa bɔ gya akyɛɛ sɛ nɛɛ. Bamò ɛbɔyɛ mɔɲ de kɛɛ. Ba waa anɛɲ a akyɛɛ nɛ bɔ maa taarɛ a bɔ nyite-o nnɔrɔkɔnɛ, na bamò aa bamò nya di. Anɛɲ a apoo awuye amò nyi asɛɲ atannɛ kɛkpa-rɔ fɛɛ. Amaa Wuribware a da bamò yii.

¹⁵ Nɛ ɲkɛɛ baa yɔwɛ kpa kyɛrarasɛ, nɛ bɔ gya Biilam ɛkpa sɛ.* Biilam mɔ nɛ ɔ gye Beyɔɔ mɔ gyi-o gye akyaamɛɛ-ɔ ɔkɔ nɛ ɔ dɛɛ kyɛna, nɛ ɔ dɛɛ kpa kɔwaa bɔyɛ a ɔ nya nya atannɛ-ɔ.

¹⁶ Mɔnɛ nyi anɛɲ nɛ mɔ fɔɲfɔɲ kuruma nɛ ɔ gye kabɔ nɛ ɔ maa sa sɛɲsa-ɔ a sa sɛɲsa feyɛ sɛsɛ-ɔ tɔwɛ gywii mɔ nyanɲɛ feyɛ ɔ waa bɔyɛ-ɔ. Nɛ ɔ sa nɛ ɔ yɔwɛ kɔwaa feyɛ mɛɛrɛ kɛ-mɔɲ-de wuyɛ-o.

¹⁷ Anɛɲ a ayeɓapɔ-ɔ bɛɛ bɔ du nɛɛ feyɛ atiribu nɛ a wɔrɛ-rɔ-ɔ, bɛɛɛ awɔrɛ nɛ afwii ɛ da amò a naa-ɔ. Wuribware a yɔwɛ kibugyii dɛmanɲɲɲ kɔ bɔ bɛya, na ɔ ba bɔ ka bamò kɔkɔ.

* 2:6 Kɛlɛɛkaase 19. * 2:15 Anyarɛ kɛkarɛ 22.

¹⁸ Asese ko bo-ro ne baa sere lee bamo beeko-ana kakyena boye-ro-o, ne ayebapo amo e kpa a bo bee gyiiri bamo yaa kamee bee ya bo lwee eboye-ro. Bo de adabedabesen na nsenjhe ne mfeere mon bo mmo-ro-o ba penna anej a asese-o. Ba towe ba gywii bamo ne feye nyorowe boye ne bo san bo de-o bo dan.

¹⁹ Ayeba akaaporo mo a towe bo beya feye ba sa a asese mo nya bamo eyee, amaa bamo fanfan gbaa gye boye anya nee. A lee feye, oko i de oko se keyaalaj, sese amo gye mo ne o de mo se keyaalaj-o kenya nee.

²⁰ N taa feye oko a bo gyii ane nyanje na omorowepeo Yeessu Kristoo, ne amose-o oo lee mo eyee lee eboye ne e waa kaye mo-ro asese iyisi-o-ro. Sese amo ne mo ya sa ne anej a boye-o a bee nya mo se keyaalaj feye bamo a kra mo kisawu-ro-o, anej ne o kii-o bee a kyon anej ne o de o du-o.

²¹ O de o mon ba bo gyii kpa timaa-o nee-o, weetea a bo feye mo a bo gyii mbraa timaa ne Wuribware a sa mo-o, ne o korre kra-ro, ne o bee kine mmo se kegya.

²² O sa ne akpare mo a waa kasentij feye,

“Gyona a kpuu bee taa gyi,”*

na “Prako ne baa gyee mo-o a kinji ba bo peere aporo-ro.”

3

Ane nyanje a kikinji ba-o i fu asese-ro

¹ Mo anyare timaa, mmo-o e gye mo wore nyasepo ne mo a kyore bo kyonwe mone-o. Ewore enyo-o-ro peee, mo a len eyee feye n nyinji mone se feye mon' dee nya mfeere timaa.

² Ewore amo-ro, mo a nyinji mone asen ne Wuribware fanfan a akyaamee ne baa dee kyena-o a towe-o se, ne mo a bee nyinji mone ane nyanje na omorowepeo Yeessu a mbraa ne mone a nu lee mo ayaa-ro ayerepo ne baa ba mone ase-o se.

³⁻⁴ Mon' nyinji amo-o se neenee feye kaye-o e ba kamo nke lalowe-o, asese ko e ba a bo bo ba, na bo bo gya bamo eboye ekpa dooo si. Na bo saare bokto towe feye, “Yeessu a towe bo beya feye o ba, ne o ba aaa? Nkee mo? Mon' kee, lee haree ane nana-ana mbee se, seye mon tee waa ne keto kemaa du anej ne ke de ku du-o dee nee lee san ne Wuribware a twee kaye-o.”

⁵ Anej a asese-o denj bo nyi kasentij-o, ne baa kine kamoo, feye dedaa-o Wuribware a sa kan nee bo twee sosoo na sweere, ne nkyu a bun sweere se. Ne nkee oo ke nkyu na sweere-ro, ne o sa ne sweere a yase bo di bo kyonwe mfee, ne nkyu mo a di bo kyonwe mfee.

⁶ Ne bo bee bo maa kpa a bo nyinji si feye san-o nkyu ne Wuribware a bee bo mwiire sweere se nyera mo mo eboye awaapo peee.

⁷ Mo kan-ro asen towee dee ne Wuribware bee o de o deere mbeyomo a sosoo na sweere-o se bo fo kake nsi ne o ba deekpa a o bo nyera amo peee kpuri asese ne oo gyi asen bu keto bo lee bamo Wuribware kike si.

⁸ Mo anyare timaa, mone ma kan tan amo-o se feye ane nyanje Yeessu ase feraa kake konko du nee feye nsu kakpenj-o, ne nsu kakpenj mo du feye kake konko-o. Mmo peee ta nee.

⁹ Amose se-o n gye sa ne ane nyanje de yuri mo kikinji ba-ro feye anej ne bokoo e towe-o. Mone ne o nyite. O maa kpa feye oko kpuri, amaa o kpa nee feye okemaa nu mo eyee, na o kinji lee mo eboye-ro.

¹⁰ Amaa kake ne ane nyanje i kinji a o ba-o i fu mone-ro feye oyu-o. San amo-o, deekpa dabeko e kywee kyowe na kiferi na akyye-e-kpa-agyi, na o sa a njerawe, na sosoo waa elawo kenken giri giri kpuj kpuj kpuj kpuj, na o naa. Anej dee ne deekpa e kywee sweere na keto kemaa ne ke bo mo se-o.

¹¹ Keto kemaa a tee ki kpuri mfaanee-o, nteto asese ne mon' kii? Mon' kyena kakyena timaa, na mon' sun Wuribware kasentij-no.

¹² Mon' sa a a waa mone kone feye Wuribware kake amo e ba. Amaa mon' dee waa anej ne mone e taare a mon' waa, na ka nya ba menaj-o. Kake amo-o, sosoo e kywee a o kpuri, na kipepenjerawe kyowe na kiferi na akyye-e-kpa-agyi.

¹³ Ane gywii keto ne Wuribware a towe bo beya feye o waa-o nee. Kemo e gye feye o twee sosoo popwee na sweere popwee, mfenj-o ne okemaa i kii sese timaa.

¹⁴ Amose-o mo anyare timaa, mone e kokose mone e kpa mo keba-o, mon' len eyee kyena kakyena timaa anej ne Wuribware maa taare a o nya kotoko se yere bo poro mone-o. Na mone ma sa a mone aa mo mbonjo-ro ten-no.

* 2:22 Anase na akpare 26.11.

¹⁵ Anẹ nyanpẹ i nyite akemaa, na ọ mọrọwẹ mọ. Anẹ dẹẹ nẹ anẹ kọsọbẹẹ timaa Pọl a ba kanyiaseñ nẹ Wuribware a sa mọ-ọ bọ kyọrẹẹ bọ kyọñwẹ mọne-ọ nẹẹ.

¹⁶ Mọ ẹ tọwẹ anẹ a atọ-ọ asen, anẹ nẹ ọ kyọrẹẹ amọ asen mọ ewọrẹ-rọ-ọ nẹẹ. Mọ ewọrẹ-ọ-rọ, ọ kyọrẹẹ atọ kọ nẹ amọ kaase kunu bọ leñ-ọ. Asees kọ nẹ bọ mọñ nyi seye, nẹ bamọ mfereẹ ẹ yọ mfẹẹ m ba mfẹẹ-ọ a kyurowi ketọ nẹ ọ tọwẹ-ọ feye anẹ dẹẹ nẹ bamọ fọñfọñ i kyurowi ketọ nẹ ke bọ abwaresen wọrẹ nẹ ọ sañ-ọ-rọ tọñ kọ-ọ. Amọ-ọ se, bamọ fọñfọñ ẹ sa a Wuribware gyiiri bamọ kesẹbo.

¹⁷ Mọ anyarẹ timaa, ketọ nẹ ki tii tẹbo-ọ ẹ gye feye mbeyọmọ mọne a tẹẹ mọne nyi atọ mọ se-ọ, mọñ' sa mọne eyẹ se. Mọne ma kan gya ekpa bọye nẹ katamaabu awuye ẹ gya se-ọ se, a leẹ feye ba sa a mọñ' yọwẹ kasentij a ekpa-ọ, na mọne ma leẹ yere kenken mọne kokọregyi-ro.

¹⁸ Amaa mọñ' deẹ meraa se buwi kpa anẹ nẹ mọne ẹ waa, na mọñ' gyii anẹ nyanpẹ na ọmọrọwepọ Yeesu Kristoo na mọ nyure-o nẹenẹ-ọ. Bonyaa na kedabẹ na wuraa kii mọ lee, leẹ mbeyọmọ bọ yọ nsu pẹẹ. Ameyẹ.

1 Yohanee Wore gyenkpere ne Yohanee a kyore bo kyonwe Kristoo awuye ko-o

An fɔnɔn a ɲu mɔ ne ba tee mɔ e "Abwasesen-ne-a-sa-ɲkpa-o"

1-2 Mon' lon esɛbo, na mon' nu ane asen, a lee feye mɔ ne ane e kyore mɔ kunu si asen-o, ane a ba ane fɔnɔn esɛbo bo nu mɔ asen nee, ne ane a ba ane fɔnɔn akato bo ɲu mɔ, ne ane a ba ane fɔnɔn asare bo daboro mɔ kee. O bo-ro pwere ne Wuribware a deere tware kaye-o. Mɔ ne ba tee e "Abwasesen-ne-a-sa-ɲkpa-o." O gye ɲkpa kunu, ne mɔ fɔnɔn de ɲkpa na kukuure ne a mon de kee-o. O deere kyena ane se Wuribware ase sosɔ. Amaa mɔ a lee mɔ eyee bo kaapo ane sweere se mfee-o, ne ane a ɲu mɔ. Na ane yere-ro feye kasentɪn ne o ba kaye mɔ-ro.

3 Keɔ se ne ane e tawe ato ne ane a ɲu-o na asen ne ane a nu-o e gye feye ane e kpa a ane aa monɛ tii kokowebere konko se nee. Kasentɪn si, ane aa monɛ na ane nyanpe Wuribware na mɔ gyi Yeesuu Kristoo bo kokowebere konko-ro nee.

4 An e kyore amɔ-o nee a ane kakatɔgyi-o ma lowe daa.

Mon' sa a ane nare kelanɲero-ro

5 To, mon' nu asen mɔ ne ane a nu lee Wuribware mɔ gyi-o ase-o. Amɔ-o e gye feye Wuribware e gye kelanɲero kunu, ne mɔ aa kibugyii maa taare a bo kyena abere ase.

6 Anen se-o, ane ya tawe feye ane aa Wuribware a waa kanɔ konko, ne ane e waa asun boye mɔ, amɔ fɛraa a kaapo nee feye ane a ba ayeba nee. An kigi boye-o e kaapo nee feye ane e penna ane eyee na bokɔ. A du nee feye ane a te kibugyii-ro-o.

7 Amaa ane ya waa itimaa, a du nee feye ane a te kelanɲero-ro-o, feye anen ne Wuribware te kelanɲero-ro-o. Ne ane ya waa itimaa, a kaapo nee feye ane aa ane bereko-ana Kristoo awuye a waa konko, na Yeesuu mbogya ne ɲ ya twiiri wee sweere san ne oo wu-o deere kpe ane boye kɛmaa lee ane se.

Mon' sa a ane tawe ane ebɔye gywii Wuribware

8 An e tawe feye ane mon de ebɔye, amɔ fɛraa ane e penna ane eyee, ne ane mon gya Wuribware kasentɪn a ekpa-o se.

9 An e tawe ane ebɔye gywii Wuribware fɛraa, ane e kɔɔre a ane gyi feye o taa ane ebɔye a o bo ke ane, feye anen ne o tawe bo beya-o, na mɔ a bware-o si-o, o ten ane nyowore a o lee ebɔye kɛmaa ne ane a waa-o-ro.

10 Amaa ane ya tawe feye ane kyɔ ane mon waa boye, amɔ fɛraa ane de Wuribware ane i kii ayebapo nee, ne mɔ abwasesen-o mon tee nya ane kakyena se keyaalɛn, a lee feye Wuribware ye okɛmaa a waa boye.

2

1 Mɔ agyi timaa, mɔ e kyore amɔ-o mɔ e kyonwe monɛ nee a mon' taare kun monɛ eyee lee ebɔye kɔwaa se. Amaa okɔ ya kan waa boye nee aaa, ane de okɔ ne o yere ane ayaa-ro ane se Wuribware ase o tawe ane asen-o, mɔ e gye Yeesuu Kristoo ne o gye Otimaa-o.

2 Mɔ e gye ne o ba mɔ fɔnɔn kayowore bo lonɲo Wuribware. N gye ane wore ebɔye se ne o ba waa anen, amaa oo lee mɔ eyee bo yera feye o lee kaye-ro asere pɛere ebɔye-o nee.

Okɛmaa ne o ye o kpa Wuribware-o, o sa a o gya mɔ kanɔ se

3 An e kpa a ane ɲu feye kasentɪn si ane nyi Wuribware fɛraa, a tiri feye ane gya mɔ kanɔ se.

4 Okɔ ya tawe feye o nyi mɔ, ne mɔ e mon gya mɔ kanɔ se, o ba ayeba nee, o mon gya Wuribware kasentɪn a ekpa-o se.

5-6 Amaa okɔ ne mɔ akato ya pee Wuribware kanɔ se kegya, a kaapo nee feye Wuribware bo mɔ kakpono-ro, ne mɔ kekpa a waa kemɔ kusun mɔ kakpono-ro lowe. Katin-o e gye feye okɔ e kpa a o ɲu feye mɔ aa Wuribware bo abere-ro, amɔ fɛraa o den kyena kakyena suyo ne Kristoo a kyena-o deere.

Mon' sa a ane kpa abere

7 Mɔ anyare timaa, mbraa mɔ ne mɔ e kyore mɔ e kyonwe monɛ-o mon gye senpwee. Monɛ a nu mmo lee ane ase lee kegyenkpere-o. Mbraa amɔ na abwasesen ne ane a tawe gywii monɛ lee kegyenkpere-o gye akonko nee.

8 Amɔ pɛere gbaa ooo, keɔ ne ke e kaapo feye mbraa ne mɔ e kyore mɔ e sa monɛ-o gye mpɔpwee, ne n de kaase kasentɪn-o e gye feye Kristoo a lee mɔ kekpa ifuri, ne kaye mɔ-ro a asere ne ba ba ayeba, ne ba penna bokɔ-o kanɔ a lee si, ne monɛ ne monɛ gya kasentɪn

a ekpa-ɔ se-ɔ kana a tii si, feye aneɲ ne kaye i ke, ne gyegyaye kyɔwe e lee-ɔ, ne kibugyii e kyɔɲ ki yii-o.

⁹Okemaa ne ɔ ye ɔ gya mbraa amo se, na o kisi mɔ kosɔbɛɛ-ɔ e ba ayeɓa nee. A du nee feye mɔ a san ɔ naa kibugyii-ro-o.

¹⁰Okemaa mɔ ne ɔ kpa mɔ kosɔbɛɛ asen-ɔ, a du nee feye mɔ a naa kelanɲeɔ-rɔ-ɔ. Amɔse-ɔ ketɔ kemaa a kee-ro kyɛekye-ɔ, ɔ maa daye keyaa a ɔ lee da. ɔ mɔɲ lee ɔ waa eɓɔye ne mɔ e kaapo-ɔ.

¹¹Amaa okemaa ne o kisi mɔ kosɔbɛɛ-ɔ du nee feye ɔko ne ɔ naa ɔ laye kibugyii-ro-o. Kibugyii-o a waa mɔ feye tenapo, ne ɔ maa taare a o ɲu mɔ kpa.

Mone a lee kaye-ro asese a kebegya-o se ya Wuribware kebegya se

¹²Mɔ agyi timaa, ketɔ se ne mɔ e kyɔɛɛ mɔ e kyɔɲwe mone-ɔ e gye feye Kristoo a wu sa mone-ɔ se-ɔ, Wuribware a taa mone eɓɔye bo ke mone.

¹³Mone abrese ma, ketɔ se ne mɔ e kyɔɛɛ mɔ e kyɔɲwe mone-ɔ e gye feye mone nyi Yeesuu, mɔ ne ɔ kyɔ ɔ bo-ro pwɛɛ ne Wuribware a dɛɛ twee kaye-ɔ. Mone ayaafɔre ma, ketɔ se ne mɔ e kyɔɛɛ mɔ e kyɔɲwe mone-ɔ e gye feye mone a ko gyi ɔbɔnsam se.

¹⁴Mɔ agyi timaa, mɔ e kyɔɛɛ mɔ e kyɔɲwe mone a lee feye mone nyi ane se Wuribware. Abrese, ɲ ye ɛɛɛ, mɔ e kyɔɛɛ mɔ e kyɔɲwe mone a lee feye mone nyi Yeesuu, mɔ ne ɔ kyɔ ɔ bo-ro pwɛɛ ne Wuribware a dɛɛ twee kaye-ɔ. Ayaafɔre, ɲ ye ɛɛɛ, mɔ e kyɔɛɛ mɔ e kyɔɲwe mone a lee feye mone bo len, ne abwaresen bo mone ɲkɔnɔ-rɔ, ne mone a ko gyi ɔbɔnsam se.

¹⁵Mone pɛɛɛ, mɔn' nu mɔ ase, mone ma kan taa mone kekpa bo sa kaye-ɔ na ketɔ kemaa ne ke bo kaye-ɔ-rɔ-ɔ. Mone ya taa mone kekpa bo sa kaye-ɔ a atɔ-ɔ, a kaapo nee feye mone maa kpa ane se Wuribware asen.

¹⁶Ayɔɔwɛtɔ ne kaye-ro asese e yɔɔwe-ɔ mɔɲ lee ane se Wuribware ase. Aa lee kaye-ro a asese-ɔ fɔɲfɔɲ ɲkɔnɔ-rɔ nee. Kakyekpa na kanyarekpa na katonya na kyɔɔwɛɛ na eyee kekpaapo ne n de.

¹⁷Kaye ma na kamɔ asese a ayɔɔwɛtɔ-ɔ pɛɛɛ e kpa a a gye keɛ. Amaa okemaa ne ɔ waa Wuribware kepre-ɔ de ɲkpa na kukyure ne a mɔɲ de keɛ-ɔ.

Mɔn' sa bamo ne bo gye Kristoo adɔɲ-o se

¹⁸Mɔ agyi timaa, m beɛ mɔ e tɔwe mɔ i gywii mone feye kaye e kpa a ka gye keɛ. Baa tɔwe gywii mone feye san ne kaye e kpa a ka gye keɛ-ɔ, ɔko ne ba tee mɔ e Kristoo mɔ dɔɲ-ɔ e ba kaye-ro. Amaa mbeyɔmɔ asese bweɛtɔ bo-ro ne baa lee bamo eyee kawu feye bo gye Kristoo adɔɲ. Aneɲ se-ɔ, ane a pini feye kaye e kpa a ka gye keɛ nee.

¹⁹Aneɲ a asese-ɔ dɛɛ ba tɔwe feye bo gye Kristoo awuye, ne bo dɛɛ bo tii asɔreɛ asɔreɛ se. Ne ɲkee baa lee ane asɔreɛ-ɔ-rɔ. Bo dɛɛ bo gya Kristoo a ekpa-ɔ se kasenɲin si nee, weete bo maa kine ane.

²⁰Amaa mone fɛraa, Kristoo a sa ne mɔ kufwiɲe timaa-o a ywee mone okemaa se bo kaapo feye mɔ e gye ne ɔ bo mone. Amɔse-ɔ mone pɛɛɛ nyi kasenɲin-o.

²¹N gye aneɲ ne mone mɔɲ nyi kasenɲin-o si ne mɔ e kyɔɛɛ mone amo-ɔ, amaa aneɲ ne mone nyi kamɔ-ɔ se. Ne mone beɛ mone nyi feye mfeɲ ne kasenɲin bo-ɔ, kayeɓa mɔɲ bo-ro.

²²Amɔ e gye aneɲ fɛraa, emene ne ane e waa a ane ɲu mɔ ne ɔ gya kasenɲin a ekpa-ɔ se-ɔ na mɔ ne ɔ gye ɔyɛbapo-ɔ? ɔyɛbapo-ɔ e gye mɔ ne o kine kotɔwe feye Yeesuu e gye ne ɔ gye Kristoo ne Wuribware a san bo kyɔɲwe kaye ma-ro-ɔ. Sese-ɔ gye Kristoo mɔ dɔɲ. A kaapo nee feye oo kine ane se Wuribware na mɔ gyi-o mpepeyo.

²³Bo lee feye ane se Wuribware e bo ɔko kakɔnɔ-rɔ, emene ne sese-ɔ e taare a o kine Wuribware mɔ gyi-o? Amaa ɔko e ma kine kotɔwe laman-ɔ feye Yeesuu gye Wuribware mɔ gyi-o, a kaapo nee feye Wuribware te mɔ kakɔnɔ-rɔ.

²⁴Amɔse se-ɔ mone fɛraa, atɔ ne mone a nu ane a kaapo lee san ne mone a bo kɔɔre Kristoo gyi-o, mɔn' sa a a kyena mone ɲkɔnɔ-rɔ. Mone ya waa aneɲ fɛraa, mone aa Yeesuu na mɔ se Wuribware e kya se a mɔn' waa kan koɲko.

²⁵Mɔn' nyinɲi si feye ketɔ ne Yeesuu fɔɲfɔɲ a tɔwe bo beya feye ɔ sa ane-ɔ e gye ɲkpa na kukyure ne a mɔɲ de keɛ-ɔ.

²⁶ɲkee fɛraa, ketɔ ne mɔ a kyɔɛɛ bo lee bamo ne ba penna mone-ɔ asen a baare.

²⁷Mone fɛraa, mɔ a kyɔ tɔwe feye san ko Wuribware a kufwiɲe timaa-o a ywee mone se bo kaapo feye mɔ e gye ne ɔ bo mone. San kemaa ne mɔ kufwiɲe timaa-o tɛɛ o te mone ɲkɔnɔ-rɔ-ɔ, a mɔɲ tiri feye ɔko kaapo mone abwaresen-ɔ, a lee feye mɔ kufwiɲe timaa-o e gye ne ɔ kaapo mone aneɲ ne ketɔ kemaa du-o. Ne atɔ ne ɔ kaapo-ɔ gye kasenɲin, n gye ayeɓa ne ɔ kaapo. Mɔn' bu ketɔ ne mɔ kufwiɲe timaa-o e kaapo mone-ɔ, na mone aa Kristoo dɛɛ waa kan koɲko.

Anɛ gye Wuribware mɔ gyi-ana nee

28 Mō agyi timaa, m beë mō e tōwe mō i gywii mōne feye mon' sa a Kristoo deë kyena mōne nkpono-ro, na kake nsi ne e lee a o ba, na ane bo yere mō akato-ro-o, ipeere ma mō ane, na ane taare nya wore.

29 Mōne nyi damenanse feye Wuribware a gye otimaa-o si-o, okemaa ne e gye sese timaa-o gye Wuribware mō gyi-ana-o oko nee.

3

1 Mōn' kee kekpa demante ne ane se Wuribware e kpa ane-o. Anen ne e kpa ane asen bweeto-o se-o, e tee ane nee feye mō gyi-ana. Kasentij si mō, ane gye mō gyi-ana nee. Amaa kaye mō-ro ase se mōn nyi ane, a lee feye bo mōn nyi Wuribware.

2 Mō anyare timaa, ndoo a nke mō ne ane te kaye mō-ro mfee-o, ane gye Wuribware mō gyi-ana nee. Amaa ane mōn tee nju keto ne ane e ba a ane bo kii nyanje ko-o. Amaa keto ne ane nyi-o e gye feye, Kristoo ya lee sosō o ba, ane okemaa e nya kayowore popwee feye mō lee-o, a lee feye san amō ane i nju mō na anen ne e den o du-o dee.

Wuribware mō gyi-ana maa kya se a bo waa ebaye

3 Okemaa ne o de temaa mō feye o nju Kristoo kikinji ba, na kufu mōn de mō-o maa kun mō eyee a o lee ebaye-ro aaa? A lee feye Kristoo mōn de bōye kemaa.

4 Okemaa ne e waa ebaye-o i gyi kepo feye mō a kye Wuribware a mbraa-o, a lee feye Wuribware a mbraa-o kikyee kemaa gye bōye nee.

5 Mōne nyi damenanse feye Kristoo a ba kaye mō-ro-o, oo ba nee a o bo lee ane ebaye lee ane se. Mōn' nyinji si feye e mōn de bōye kemaa.

6 Okemaa ne e kya se a o sa a Kristoo kyena mō kakpono-ro-o maa kya se a o waa bōye. Okemaa mō ne e kya se a o waa bōye-o a kaapo nee feye e mōn tee nju anen ne Kristoo du-o beee e mōn tee gyii mō.

7 Mō agyi timaa, mōne ma sa a oko penna mōne. Mōn' nu mō ase. Okemaa ne e waa keto ne ki bware-o gye sese timaa nee feye anen ne Kristoo gye sese timaa-o.

8 Okemaa mō ne e kya se a o waa ebaye-o a kaapo nee feye e gye Obansam mō gyi nee, a lee feye Obansam a waa ebaye haree pwee ne Wuribware a dee twee kaye mō-o. Bo lee feye keto se ne Wuribware mō gyi-o a ba kaye mō-ro-o e gye feye oo bo nyera atō bōye peee ne Obansam a waa-o fonfon.

9 Okemaa ne e gye Wuribware mō gyi-ana-o oko-o maa kya se a o waa ebaye, a lee feye Wuribware nkpa bo mō kakpono-ro. Ne anen ne Wuribware gye mō se-o se-o, anen a sese-o maa taare a o kya se waa ebaye.

10 Katij-o e gye feye keto ne ke e sa ne Wuribware mō gyi-ana kwee Obansam a bomo-o-ro-o e gye feye okemaa kemaa ne e maa waa itimaa san kemaa, ne e maa kpa mō kosobee asen-o mōn gye Wuribware mō gyi-ana-o oko nee. O gye Obansam mō gyi-ana-o oko nee.

Mon' sa a Wuribware mō gyi-ana kpa abee

11 M beë mō e tōwe asen ne mōne a nu haree lee san ne mōne a bo kōore Kristoo gyi-o a n gywii mōne. Amō e gye feye ane kpa abee.

12 Anē ma kanj waa feye Kayij ne oo dee kyena-o. * Mō kemoo mō tire Abel a kaapo feye e gye Obansam mō gyi-ana-o oko nee. Keto se ne Kayij a mō mō tire-o e gye feye mō fonfon keborogyi na mō awaase mōn bo dan, amaa mō tire-o lee-o feraa bo dan.

13 Amose se-o mō kosobee-ana, kaye-ro ase se ya kisi mōne, mōne ma sa a a kpen mōne eyee.

14 Anē feraa, ane nyi feye a du nee feye ane a kyinji lee lowi-ro ba nkpa na kukyure ne a mōn de kee-o-ro-o nee. Anē nyi feye ane de anen a nkpa na kukyure ne a mōn de kee-o, a lee feye ane e kpa ane kosobee-ana asen. Okemaa e maa kpa mō kosobee asen, a du nee feye mō a mōn tee nya kakyena popwee amō-o.

15 Okemaa ne o kisi mō kosobee-o gye amōpo nee. Ne mōne nyi damenanse feye amōpo kemaa mōn de nkpa na kukyure ne a mōn de kee-o.

16 Mō e tōwe a n gywii mōne anen ne ane e taare a ane nju anen ne kekpa du-o. Amō e gye feye Yeessu Kristoo a wu sa ane. Amose se-o a bware feye ane mō ane wu sa ane kosobee-ana.

17 M bise mōne feye oko e gye atō wuye, ne mō kosobee mō i wu kitiri, ne atō wuye e mōn bunji mō kakpono bo kya otiripo-o-ro, emene ne atō wuye-o e waa a o tōwe feye e kpa Wuribware asen?

18 Mō agyi timaa, mōne ma sa a ane senja wore e gye ne e kaapo feye ane e kpa ane kosobee-ana. Mōn' sa a ane awaase kaapo feye ane e kpa ane kosobee-ana kasentij si.

* 3:12 Keleekaase 4.

¹⁹ Mfaanɛɛ ɛ gye anɛn nɛ anɛ ɛ waa a anɛ nɛ fɛyɛ anɛ gya kasɛntɪn a ɛkpa-ɔ sɛ-ɔ. Mfaanɛɛ nɛ anɛ bɛɛ anɛ ɛ taarɛ a anɛ ya yɛrɛ Wuribwarɛ akatɔ-rɔ, na duɲ maa tɛn anɛ kpa kɛmaa sɛ.

²⁰ Amaa anɛ ya deɛrɛ anɛ nɛkɔnɔ-rɔ nɛ fɛyɛ anɛ a waa bɔyɛ, mɔn' sa a anɛ nya tɛmaa fɛyɛ ɔ taa anɛ ɛbɔyɛ a ɔ bɔ ke anɛ, a lɛɛ fɛyɛ Wuribwarɛ kɛ-mɔn-nyi-asɛn-ɔ ɛ gye anɛ dimaadi kanyiasɛn. Mɔ ɛ gye nɛ mɔ ya deɛrɛ anɛ nɛkɔnɔ-rɔ, o nɛ kɛtɔ kɛmaa, nɛ o nyi kɛtɔ kɛmaa.

²¹ Kɛbɛgya kɔ sɛ mɔ bɛɛ-ɔ, mɔ anyarɛ timaa, anɛ nɛkɔnɔ ya di anɛ, nɛ anɛ ya nɛ fɛyɛ anɛ mɔn waa bɔyɛ, amɔ fɛraa mɔn' sa a anɛ yɛrɛ Wuribwarɛ akatɔ-rɔ, na kufu mɔn de anɛ.

²² Na anɛ nya kɛtɔ kɛmaa nɛ anɛ ɛ kɔrɛ fɛyɛ ɔ sa anɛ-ɔ bɔ lɛɛ mɔ asɛ, a lɛɛ fɛyɛ anɛ gya mɔ kanɔ sɛ, nɛ anɛ ɛ waa kɛtɔ nɛ kɛ ɛ prɛ mɔ-ɔ.

²³ Mɔn' nu kɛtɔ nɛ Wuribwarɛ yɛ anɛ waa-ɔ. Kɛmɔ ɛ gye fɛyɛ anɛ kɔɔrɛ mɔ gyi Yeesuu Kristoo gyi. Na anɛ kpa abɛɛ fɛyɛ anɛn nɛ Yeesuu a tɔwɛ gywii anɛ fɛyɛ anɛ waa-ɔ.

²⁴ Ɔkɛmaa nɛ ɔ gya Wuribwarɛ te mɔ kɛkɔnɔ-rɔ. Nɛ ɛmɛnɛ nɛ anɛ ɛ waa a anɛ nɛ fɛyɛ Wuribwarɛ bɔ anɛ nɛkɔnɔ-rɔ? Kɛtɔ nɛ anɛ ɛ ba a anɛ bɔ nɛ-ɔ ɛ gye fɛyɛ ɔ sa nɛ mɔ kufwiinɛ timaa-o a bɔ kyɛna anɛ nɛkɔnɔ-rɔ.

4

Mɔn' kine kɛgya apɛnnapɔ nɛ bɔ yɛ bɔ gye Wuribwarɛ akyaamɛɛ-ɔ sɛ

¹ Mɔ anyarɛ timaa, asɛsɛ bweɛtɔ a sanɲɛ-rɔ bɔrɔ kayɛ-rɔ tɔn kɛmaa, na ba tɔwɛ fɛyɛ bɔ gye Wuribwarɛ akyaamɛɛ nɛɛ. Bɔ yɛ Wuribwarɛ a kufwiinɛ timaa-o ɛ bɔrɔ bamɔ sɛ ɔ tɔwɛ kɛtɔ nɛ Wuribwarɛ a lɛɛ bɔ kaapɔ bamɔ-ɔ o gywii mɔnɛ. Mɔn' sa bamɔ sɛ, na mɔnɛ ma nu bamɔ kanɔ-ɔ, amɔ mɔnɛ a deɛrɛ bamɔ asɛn-ɔ-rɔ nɛɛnɛɛ, na mɔn' kɛɛ fɛyɛ kasɛntɪn nɛ aa lɛɛ Wuribwarɛ asɛ bɛɛɛ, pɛwɛ na mɔn' deɛ kɔɔrɛ gyi.

² Mɔn' nu, mfaanɛɛ nɛ mɔnɛ ɛ ba a mɔn' bɔ pini fɛyɛ Wuribwarɛ a kufwiinɛ-o ɛ gye nɛ ɔ bɔrɔ ɔkɔ sɛ ɔ tɔwɛ asɛn, bɛɛɛ n gye mɔ kufwiinɛ-o nɛɛ. Mɔn' bise sɛsɛ-ɔ fɛyɛ ɔ kɔsɔ a ɔ yɛrɛ laman-ɔ a ɔ tɔwɛ fɛyɛ Yeesuu Kristoo a kii sɛsɛ dimaadi ba kayɛ mɔ-rɔ, bɛɛɛ ɔ maa tɔwɛ anɛn.

³ Mɔ ɛ mɔn sure si fɛyɛ ɔ kɔsɔ a ɔ yɛrɛ tɔwɛ fɛyɛ ɔ kɔɔrɛ o gyi fɛyɛ Yeesuu a ba anɛn, a kaapɔ nɛɛ fɛyɛ anɛn a sɛsɛ-ɔ asɛn mɔn lɛɛ Wuribwarɛ asɛ nɛɛ, ɔ gye Kristoo mɔ dɔn, nɛ ɔ bɔrɔ mɔ sɛ ɔ sa sɛnsa. Anɛ a kyɔ kaapɔ mɔnɛ fɛyɛ pɛwɛɛ na Kristoo mɔ dɔn deɛ ba kayɛ mɔ-rɔ, anɛ i nɛ mɔ a waa mɔ kusun bɔyɛ asɛsɛ nɛkɔnɔ-rɔ. Amɔsɛ-ɔ mɔn' nɛ fɛyɛ ɔ lɛɛ ɔ waa mɔ kusun kayɛ mɔ-rɔ asɛsɛ nɛkɔnɔ-rɔ.

⁴ Mɔ agyi timaa, mɔnɛ fɛraa, mɔnɛ mɔn sure apɛnnapɔ amɔ kɛgyasɛ daa. Mɔnɛ a gya bamɔ lɛɛ mɔnɛ asɛ, a lɛɛ fɛyɛ Wuribwarɛ mɔ gyi-ana ɛ gye mɔnɛ, nɛ mɔ kufwiinɛ timaa nɛ o tɛ mɔnɛ nɛkɔnɔ-rɔ-ɔ keyaalen kyɔ Kristoo mɔ dɔn nɛ ɔ waa mɔ kusun kayɛ-rɔ a asɛsɛ a nɛkɔnɔ-rɔ-ɔ lɛɛ-o.

⁵ Apɛnnapɔ amɔ ɛ tɔwɛ kayɛ-rɔ asɛn wɔrɛ nɛɛ, a lɛɛ fɛyɛ bɔ gye kayɛ-rɔ asɛsɛ nɛɛ. Nɛ kayɛ-rɔ asɛsɛ gya bamɔ asɛn sɛ.

⁶ Anɛ fɛraa, Wuribwarɛ mɔ gyi-ana ɛ gye anɛ. Ɔkɛmaa nɛ o nyi Wuribwarɛ-ɔ gya anɛ asɛn sɛ. Ɔkɛmaa mɔ nɛ ɔ mɔn gye Wuribwarɛ mɔ gyi-ana-ɔ ɔkɔ-ɔ mɔn gya anɛ asɛn sɛ. Amɔ-ɔ nɛ anɛ ɛ ba a anɛ bɔ pini ɔkɔ nɛ Wuribwarɛ a kufwiinɛ timaa-o ɛ bɔrɔ mɔ sɛ ɔ tɔwɛ asɛn-ɔ, na ɔkɔ mɔ nɛ Kristoo mɔ dɔn-ɛ ɛ bɔrɔ mɔ sɛ ɔ tɔwɛ asɛn-ɔ.

Anɛn nɛ Wuribwarɛ kɛkpa du-o

⁷ Mɔ anyarɛ timaa, mɔn' sa a anɛ kpa abɛɛ, a lɛɛ fɛyɛ kɛkpa a lɛɛ Wuribwarɛ asɛ nɛɛ. Ɔkɛmaa nɛ ɔ kpa mɔ kɔsɔbɛɛ asɛn-ɔ gye Wuribwarɛ mɔ gyi-ana-ɔ ɔkɔ nɛɛ, nɛ o nyi Wuribwarɛ.

⁸ Ɔkɛmaa mɔ nɛ ɔ maa kpa mɔ kɔsɔbɛɛ asɛn-ɔ mɔn nyi Wuribwarɛ, a lɛɛ fɛyɛ kɛkpa kunɔ ɛ gye Wuribwarɛ.

⁹ Mfaanɛɛ nɛ Wuribwarɛ a kaapɔ kɛkpa demanɲɛ nɛ ɔ kpa anɛ-ɔ. Amɔ ɛ gye fɛyɛ oo sun mɔ gyi kɔnɔ kɛn bɔ kyɔnɲɛ kayɛ mɔ-rɔ, na mɔ lowi-o si-o, anɛ nya nɛkpa na kukyure nɛ a mɔn de kɛɛ-ɔ.

¹⁰ Kɛkpa nɛ mɔ ɛ kaapɔ-ɔ mɔn gye kɛkpa nɛ anɛ ɛ kpa Wuribwarɛ-ɔ. Kɛkpa nɛ mɔ ɛ tɔwɛ kɛmɔ asɛn-ɔ ɛ gye fɛyɛ Wuribwarɛ a kpa anɛ asɛn-ɔ sɛ-ɔ, nɛ oo sun mɔ gyi-o bɔ kyɔnɲɛ kayɛ mɔ-rɔ fɛyɛ ɔ bɔ ba mɔ fɔnɲɛn kayɔwɔrɛ bɔ lɔnɲɛ Wuribwarɛ, na ɔ nya taa anɛ ɛbɔyɛ bɔ ke anɛ.

¹¹ Mɔ anyarɛ timaa, Wuribwarɛ ɛ kpa anɛ asɛn mfaanɛɛ fɛraa, mɔn' sa a anɛ kpa abɛɛ.

¹² Ɔkɔ mɔn tɛɛ nɛ Wuribwarɛ fɛraa, amaa anɛ ɛ kpa abɛɛ, a kaapɔ nɛɛ fɛyɛ Wuribwarɛ bɔ anɛ nɛkɔnɔ-rɔ, nɛ mɔ kɛkpa a waa kɛmɔ kusun anɛ nɛkɔnɔ-rɔ lowɛ.

¹³ Anɛ nyi kasɛntɪn fɛyɛ anɛ aa Wuribwarɛ tɛ abɛɛ asɛ, a lɛɛ fɛyɛ mɔ ya ba mɔ kufwiinɛ-o bɔ sa anɛ.

14 Ne ane e towe keto ne ane fonfon akato a nu-o ane i gywii mone. Ane a nu feye ane se Wuribware a sun mo gyi-o, na bo kii kaye ma-ro a asese-o amogawepo.

15 Ne okemaa mo ne o towe laman-ro feye Yeessu gye Wuribware mo gyi-o nee-o, mo aa Wuribware te abee ase.

16 Mfaane ne ane fonfon a bo gyii kekpa ne Wuribware e kpa ane-o. Ne bo lee anen ne o kpa ane asen-o se-o, ane a taan ane eyee bo donno mo se.

M bee mo e towe feye Wuribware e gye kekpa kunu. Okemaa ne o sa ne kekpa bo mo kakpono-ro-o, mo aa Wuribware i te abee ase.

17 Keto se ne Wuribware e kpa feye mo kekpa waa kemoo kusun ane nkpono-ro lowe-o e gye feye kake nsi ne Wuribware i gyi kaye-ro a asese-o peee asen-o, ane e nya a ane yere mo akato-ro, na kufu mon de ane. A lee feye haree ane e san ane te kaye ma-ro mfee gbaa ooo, ane kakyena-ro du feye Kristoo lee-o.

18 Kufu na kekpa maa taare a a kyena abee ase, a lee feye oko e kpa Wuribware asen kpa kema se, o mon sere seye. Oko mo ne kufu de mo-o feraa, a kaapo nee feye o sere feye Wuribware i gyiiri mo kesebo. Wuribware kekpa mon tee waa kemoo kusun mo kakpono-ro lowe.

19 Keto se ne ane e kpa Wuribware na ane kosobe-ana asen-o e gye feye Kristoo ya gye nkpe kpa ane asen.

20 Oko ya towe feye o kpa Wuribware asen, ne o kisi mo kosobe, amo feraa o gye ayebapo nee. Mo e ma kpa mo kosobe ne mo fonfon akato i nu-o, emene ne o waa a o towe feye o kpa Wuribware ne o mon kee mo-o?

21 A lee feye keto ne Kristoo a towe feye ane waa-o e gye feye okemaa ne o ye o kpa Wuribware asen-o kpa mo kosobe gbaa asen.

5

Anen ne ane e taare a ane ko gyi kaye-ro ebaye se-o

1 Okemaa ne o kore o gyi feye Yeessu e gye Kristoo ne Wuribware a sun bo kyonwe kaye ma-ro-o gye Wuribware mo gyi-ana-o oko nee. Mbeyamo, oko ne o kpa sese ko asen-o maa kpa sese amo mo gyi asen anen dee aaa?

2 Ne emene ne ane e ba a ane bo pini feye ane e kpa Wuribware mo gyi-ana-o asen? Amo e gye feye ane e kpa Wuribware asen, ne ane e gya mo mbraa-o se, ane e kaapo nee feye ane e kpa mo gyi-ana-o asen ane i tii si.

3 Ane ya towe feye ane e kpa Wuribware asen, amo feraa ane kegya mo mbraa-o se-o e kaapo nee feye ane maa ba ayeba nee. Mo mbraa-o mon bo len sa ane.

4 A lee feye Wuribware mo gyi kema de mo keyaalen o ko o gyi kaye-ro asen baye se. Amaa ane keyaalen ne ane de-o mo a lee ane kokoregyi ase nee.

5 Nse e gye ne o taare a o ko gyi kaye-ro asen baye se? Amo sese ne o kore o gyi feye Yeessu e gye Wuribware mo gyi-o.

6 To, nteto ato e gye ne a kaapo feye Yeessu Kristoo e gye Wuribware mo gyi-o? Kegyenkpe-o e gye feye Wuribware bore a lee sosu su san ne baa bo Yeessu asuu-o. Nyasepo-o e gye anen ne Yeessu a wu sa ane-o. Sasepo-o e gye kusun ne Wuribware a kufwiije timaa-o e waa ane nkpono-ro. Ne Wuribware a kufwiije-o mo maa taare a o ba ayeba.

7-8 Amose se-o mo ayererapo bo asa. Amo asa mo e gye Wuribware a kufwiije-o na Yeessu nkyu kebobo asuu-o na Yeessu a mbogya-o. Ato asa mo peee e towe Yeessu kunu si asen konko nee.

9 Ane e kore nyinkpase asen towe ane i gyi, amo Wuribware ne mo asen gye kasentij-o ne ane ma kore a ane gyi aaa? Ato asa mo ne a towe Yeessu kunu si asen-o a lee Wuribware fonfon ne o yere mo fonfon mo gyi asen-ro-o ase nee.

10 Okemaa ne o kore Wuribware mo gyi-o o gyi-o nyi damenanse feye asen mo gye kasentij. Anen ne Wuribware bo mo kakpono-ro-o e kaapo nee feye ato mo peee gye kasentij. Okemaa mo ne o maa kore asen ne Wuribware a towe ne o bo kaapo feye asen-o gye kasentij-o o gyi-o a sa ne Wuribware a kii ayebapo, a lee feye o mon kore keto ne Wuribware a towe bo lee mo gyi-o kunu si-o gyi.

11 Kotoko san ko bo-ro ne ke e kaapo feye keto ne Wuribware a towe bo lee mo gyi-o kunu si-o gye kasentij. Kemoo e gye feye Wuribware a sa ane nkpa na kukyure ne a mon de kee-o. Mo gyi-o si ne o bor sa ane nkpa amo.

12 Okemaa ne Wuribware mo gyi-o bo mo kakpono-ro-o a kyoo nya nkpa amo. Okemaa mo ne Wuribware mo gyi-o mon bo mo kakpono-ro-o mon de nkpa amo.

Ase ne a tii tebo-o

¹³ Mò e kyorere wore ma mò e kyonwe monē ne monē gye Wuribware mò gyi akòoregyipò-ò nee a mon' nya nju kasentij feye monē de nkpa amò na kukyure ne a mon de kee-ò.

¹⁴ Kemò ne kò kyò-ò e gye feye kufu mon lee ki de ane feye ane e kore Wuribware kotòkò. A lee feye ane nyi damenanse feye ane ya kore mò kotòkò, ne ane i nyi feye ke e pre mò-ò, o nu a ò sa ane.

¹⁵ Amò e gye feye o nu a ò sa ane, amò fèraa ane nyi feye ketò kèmaa ne ane e kore-ò, ò sa ane.

¹⁶ Fòkò ya nju fò kòsobee e waa bəye kò, ne fò nyi feye bəye amò gye òkò ne ò maa sa a Wuribware kine mò nsu pèee-ò, kore Wuribware sa mò, na a nya sa a Wuribware mərəwe mò. Anen a sese-ò e gye òkò ne mò bəye maa sa a Wuribware kine mò nsu pèee-ò. Bəye kò bə-rò ne ò sa a Wuribware kine mò nsu pèee, amaa ma təwe feye a bware feye fò kore Wuribware bə lee anen a bəye-ò se.

¹⁷ Bəye kèmaa ne òkò e waa-ò, sese-ò a waa bə kye Wuribware nee. Amaa ketò ne mò e kaapo-ò e gye feye n gye bəye kèmaa e gye ne ò sa a Wuribware kine òbəyewaapo-ò nsu pèee.

¹⁸ Ane nyi damenanse feye Wuribware mò gyi-ana-ò okèmaa maa kya se a ò waa ebəye, a lee feye Wuribware mò gyi Yeesuu Kristoo e gye ne o lee mò a ò lee ebəye-rò, na Jbansam ma nya waa mò seye.

¹⁹ Ane bəe ane nyi feye kaye-rò asesee pèee mfere bə Jbansam kesaree-rò. Amaa amò pèee gbaa ooo, ane gye Wuribware mò gyi-ana nee.

²⁰ Ane bəe ane nyi kasentij si feye Wuribware mò gyi Yeesuu Kristoo a ba kaye ma-rò, ne ò sa ane kanyiasen, na ane nya gyii Wuribware. Mò wore kpen e bə-rò, ikisi fèraa mon gye seye. Ane aa Wuribware ne mò wore kpen e bə-rò-ò de kanò konkò feye anen ne ane aa mò gyi Yeesuu Kristoo de kanò konkò-ò. Wuribware e gye Wuribware. Mò wore kpen e bə-rò. Ikisi fèraa mon gye seye. Mò wore e bəe ò gye nkpa na kukyure ne a mon de kee-ò kunju.

²¹ Amose se-ò, mò agyi timaa, n ye, mon' lee monē eyee lee ikisi si.

2 Yohanee Wore nyasepo ne Yohanee a kyoree bo kyonwe Kristoo awuye ko-o

¹ Mo ne n gye asoree obrese-o e gye ne mo e kyoree wore mo mo e kyonwe fo, okyeebrese ne Wuribware a lee sa mo eyee-o, na fo gyi-ana ne kasentij si mo e kpa mone asen-o. * N gye mo wore e gye ne mo e kpa mone asen, amaa bamo ne bo nyi kasentij amo-o peee gbaa e kpa mone asen.

² A lee feye ane de kasentij-o-ro, ne ka sii ane nkpono-ro nsu peee.

³ Ane ya kya se gya kasentij a ekpa-o se, ne ane e kpa abee, ane se Wuribware na mo gyi Yeessu Kristoo i yure ane, na bo morowe ane, na bo sa a ane eyee yuri ane.

⁴ Mo a nu feye fo gyi-ana-o boko a gya kasentij a ekpa-o se feye anen ne ane se ne o bo sos-o a denj kaapo feye ane gya se-o, mo akato a gyi amo se fee.

⁵ Amose-o, okyeebrese, mon' sa a ane dee kpa abee asen. Amo-o monj gye mbraa popwee ko ne mo e kyoree mo e sa fo. Amaa a gye mbraa ne ane ky-o ane nyi lee sanj ne ane a koree Yeessu Kristoo gyi-o dee nee.

⁶ Ne keto ne ke e kaapo feye ane e kpa abee kasentij-o e gye feye ane bu mo mbraa-o. M bee mo i nyinji mone se feye mone a nu mbraa mo lee kegyenkpee-ro. Amo e gye feye anen ne mone te-o dee kaapo feye mone e kpa abee.

⁷ Mo e kpa a nyi mone se feye mon' sa apennapo ko se. Keto ne mo e kaapo-o e gye feye ase se bweeto bo-ro ne ba penna boko feye bo gye Kristoo awuye, amaa bo maa sure si feye, sanj ne Yeessu a ba kaye mo-ro-o, oo kii sese dimaadi, ne o de kayowore feye ane-o. Anen a ase se-o a sanje-ro bor-o kaye-ro bo naa ba penna boko. Mon' nu feye okemaa ne o kine kokoregyi feye baa kowe Yeessu feye sese dimaadi-o gye apennapo, ne o bee o gye Kristoo odonj.

⁸ Mone e monj sa anen a ase se-o se, keto kemaa ne mone a sunj kusunj kpa lee Wuribware ase-o e fo mone se. Mone ya kine kunu bamo ayeba feraa, mone e nya mone kakaka, na kamo kako maa fo.

⁹ Mon' nyinji si feye okemaa ne o monj gya kekaapo ne Kristoo a kaapo ane-o se-o, ne o kaapo ato ne a kwee-o, Wuribware monj bo mo kakpono-ro. Oko ne o kya se o gya Kristoo kekaapo-o se-o feraa, ane se Wuribware na mo gyi Yeessu bo mo kakpono-ro.

¹⁰ Amose se-o oko ya ba mone ase, ne mo kekaapo-o kwee Kristoo a kekaapo-o-ro, mone ma kanj kore mo bo kii mone ofo mone aye. Mone ma kanj kore mo kanaka gbaa.

¹¹ Okemaa ne mo ya kore anen a sese-o kanaka, beee o towe gywii mo feye, "Ebware gya fo kamae"-o, a kaapo nee feye oo kii mo nareberpo ebaye kemaa ne o waa-o-ro nee.

¹² N sanj n de asen bweeto a n towe gywii mone, amaa ma lee kyoree a m bo waa wore mo-ro bo kyonwe mone. Keto ne mo e waa-o e gye feye Wuribware ya sure, mo e ba a m bo ka mone kana, na ane kyena se sa senja, na ane peee akato nya gyi.

¹³ Okyeebrese, fo tire ne Wuribware a lee sa mo eyee feye mo a lee fo dee-o mo gyi-ana e ka fo kana.

---

* 1:1 Boko e kore ba gyi feye okyeebrese na mo gyi-ana-o yere bo sa asoree ko awuye.

3 Yohanee Wore sasepo ne Yohanee a kyoree-o

¹ Mo ne n gye asoree obrese-o e gye ne mo e kyoree wore mo mo e kyonwe fo, Gayus ne fo gye mo nyare timaa, ne kasentij si mo e kpa fo asen-o.

² Mo nyare timaa, mo e kore kebwarekore feye keto kemaanare se damenanse sa fo, na fo taare nya keyaalen kyena, feye anen ne mo e kore a n gyi feye fo e kore Kristoo fo i gyi kenken-o.

³ Mo akato a gyi feye ane kosobee-ana Kristoo awuye ko a bo towe gywii ane anen ne fo maa se fo gya kasentij a ekpa-o se-o. Kasentij si, n nyi feye fo gya anen a ekpa-o se san kema.

⁴ Seye mon lee a bo mo kone a ky feye mo a nu feye mo gyi-ana gya kasentij a ekpa-o se-o.

⁵ Mo nyare timaa, kusuj ne fo e waa fo e sa fo abeko Kristoo awuye-o, haree bamo ne bo gye af-o gbaa e kaapo nee feye fo gye kasentij wuye.

⁶ Ane kosobee-ana amo ne fo a kya bamo-ro-o a towe fo kekpa ne fo e kpa bamo-o gywii asoree agyi ne bo bo asoree mo-ro mfee-o. Mo e kore fo nee feye bamo ya bee ba fo aye, fo da fo kakpono se kya bamo-ro, na bo kya bamo kpa se. Fo ya waa anen feraa, a waa Wuribware kone.

⁷ A lee feye baa kperi Yeesuu Kristoo si na mo kusuj-o si-o, ne bo maa se ba tu kpa, ne bo mon sure feye bamo ne bo maa kore Kristoo ba gyi-o sa bamo kotoko.

⁸ Amose-o, ane a gye Kristoo awuye-o si-o, a bware feye ane kya anen a asese-o-ro, na a kaapo feye ane aa bamo e waa kasentij-o kekaapo a kusuj-o nee.

⁹ San ko, mo a kyoree kaworetij ko bo kyonwe fo abeko asoree agyi. Amaa Diyotrifis ne o ye o gye bamo ogyenkrepo-o mon benjaa mo.

¹⁰ Amose-o, mo ya ba mon ase, mo e tee mon e m bo gyanje, na n towe keto kemaan o waa-o. O towe asen baye, na o ba ayeba bo lee ane kuju si. Amaa amo-o maa baare a sa mo. O kine kokore ane kosobee-ana amo feye af. Ne bamo ne ba kpa a bo kore bamo-o mo, o tii bamo kpa, ne o gya bamo o lee asoree-o-ro.

¹¹ Mo nyare timaa, fo ma gya anen a asen baye-o se, amaa fo gya ekpa ne e bo dan-o se. Okemaan ne o waa itimaa-o gye Wuribware mo gyi-ana-o oko nee. Okemaan mo ne o de daa baye-o mon nyi Wuribware nee.

¹² Demeetriyus feraa, okemaan e towe mo kuju si asen timaa. Mo kakyena timaa ne o te-o bee ka kaapo feye o gye sese timaa. Ne ane fonon, ane e towe mo kuju si asen timaa ane i tii si. Ne mon nyi damenanse feye ane i gyi kasentij san kemaan nee.

¹³ N san n de asen bweeto a n towe gywii fo, amaa ma lee kyoree a m bo waa wore mo-ro bo kyonwe fo.

¹⁴ Keto ne mo e waa-o e gye feye, Wuribware ya sure, a maa kyee mo e ba a ane sa senja abee ase.

¹⁵ Ebware gya fo kamee. Fo nyare-ana e ka fo kan. Na fo-o, fo ka ane nyare-ana kan ako ako sa mo.

Yudas Wore ne Yudas a kyoree-o

1 Mo, Yudas, Yeesuu Kristoo keyaafore ne n gye Yakubu mo tire-o e gye ne mo e kyoree wore mo mo e kyonwe mone ne ane se Wuribware e kpa mone asen-o. Ne oo lee mone feye mon' kii mo ase se ne Yeesuu Kristoo e deere mone se ne enene-o.

*Mon' sa ayebapo ne bo ye bo gye Wuribware a akyaamee-o se
(2 Peetroo 2.1-22)*

2 Mo e kore Wuribware feye o sa mone nyure na kayeyuri na kekpa, na a dee tii si san kema.

3 Mo anyare timaa, weete mo a leŋ eyee nee feye n kyoree aneŋ ne Wuribware a morowe mone na ane-o asen bo kyonwe mone. Amaa mo a nu feye a tiri feye n kyoree bo kore mone feye mon' yere kasentij a kekaapo ne mone a kore gyi-o-ro kenken. A lee feye Wuribware ya bo hoo mo ase luwi konko, na o ma lee kyurowi kam, na oko mon de kpa feye o kyurowi.

4 Keto se ne mo e towe amo-o e gye feye ase se bokoko ne bo maa bu Wuribware-o a ywii lwee mone-ro. Ase se mo e kpa nee feye bo kyurowi Wuribware asen-o kaase nee. Bo ye Wuribware a tee morowe bamo-o se-o, bo de kpa feye bo waa kakyekpa na kanyarekpa kema ne ba kpa-o. Ne baa bee kine Yeesuu Kristoo ne o gye ane nyanje na ane owure wore dooo-o. A bo Wuribware a wore-ro kyee feye Wuribware i gyiiri aneŋ a ase se-o ke sebo.

5 Kegyenkre-o, mon' nyinji si feye ane adedaapo a bo kyena Igyipiti sweere se kyee, ne nke mfen a owure-o a sa ne baa kii mo anya. Ne Wuribware a lee bamo lee owure-o kesare-ro. Wuribware a tee bamo feye mo fonfon ase se-o gbaa ooo, bamo a kine kegya mo se-o, ne oo maa bamo bweeto.

6 Na mon' bee kee Wuribware mba ko ne baa kine mo keyaalen ne oo bo sa bamo-o kebowa kusun-o, ne baa lee bamo fonfon ekyenakpa soso. Wuribware a da bamo pan na ekpee, na o ma sanje bamo. Ne oo tii bamo bo waa kibugyii-ro sweere kaase mfen ne bo te bo gywii, na o bo gyi bamo asen bu bamo kepa-o.

7 Mon' bee nyinji keto ne kaa waa ase se ne bo bo Sodom na Gomora eman-o-ro-o na eman ko ne e maa mfen-o se.* Aneŋ ne Wuribware mon su mba amo se, ne oo gyiiri bamo ke sebo-o dee ne oo gyiiri eman amo awuye-o ke sebo. Bo lee feye ebaye suyo ne eman awuye amo a waa-o e gye feye baa waa kakyekpa na kanyarekpa haree gbaa anyare na mo kosobe anyare a di feye kyee na anyare-o. Mbeyamo Wuribware e kywae bamo deekpa ne o maa dun-o-ro. Keto ne kaa waa bamo-o e gye ne ki i yii ane se feye ane ma kan waa aneŋ a ato-o.

8 Aneŋ dee ne ase se ne baa lwee mone-ro-o du. Bo lee idee ne ba ku-o si-o bo de kakyekpa na kanyarekpa. Ne bo lee aneŋ se-o, ba waa bamo eyee iyisi. Ne bo maa bu okema. Haree gbaa ba sa senja ba kye Wuribware mba ne bo bo soso-o.

9 Wuribware kaboo brese ne ba tee mo e Maakel-o gbaa mon ba asaagi bo poro Obansam. San ne ane adedaapo Mosis a wu-o, Maakel na Obansam a ko baa kpa mo ne o taa Mosis kifunio. Na Wuribware kaboo brese amo gbaa mo mon taare towe kebaye ko bo kye Obansam, amaa oo towe nee feye, "Sa a Wuribware yii fo si."

10 Amaa ase se amo e saare bamo ne ba waa keto kema ne bo maa nu kemo kaase-o. Amaa bamo mferre du nee feye mbo kpen se lee-o, ne bo maa fa mferre feye ase se-o. Ato ne bo nyi-o e gye ne a nyera bamo.

11 Ba nu asen ee. Bo bee bo du nee feye Kayin ne oo maa mo tire-o.* Bo du nee feye Biilam ne oo kperi atanne se waa baye-o.* Ba waa keto ne Koora a waa Mosis-o. O ye o maa lee gya Mosis si. Lowi suyo ne Koora a wu-o dee ne bamo gbaa ba wu.*

12 San ne mone aa ase se ma a ya kyena a mon' gyi atese ne Kristoo awuye-o e gyanje ba gyi, ne a kaapo feye ba kpa abee-o, bo du nee feye iyisi ne i te teeburi si-o. Ba gyi, na ba nuu, na bo maa benjaa oko. Bo bee bo du nee feye awore ne afwii e da amo a naa, ne a maa baa bware-o. Ne bo bee bo du feye kiyii ne kemo agyi kiteebee bo fo-o, ne ke mon swee-o. Kemo a tee wu-o si-o, ase se e ya kyui kiyii-o bo twee nee, na kiyii-o wu psee.

13 Bo du nee feye ooo se alanpare dabu ne a da akpafe a kyonwe kidenbe si-o. Akpafe mo du nee feye bamo fonfon ebaye-o. Ne bo bee bo du feye akyee-e-kpa-agyi ko ne aa sowe keyaa-o. Wuribware a yowe kibugyii demante ko bo beya, na o ba bo ka bamo koko.

* 1:7 Keleekaase 19. * 1:11 Keleekaase 4. * 1:11 Anyare kekare 22. * 1:11 Anyare kekare 16.

¹⁴⁻¹⁵ Ɔnyarɛ kɔ nɛ ba tɛɛ mɔ ɛ Inɔk, nɛ ɔ gye Adam kenana-rɔ osiyeseɔ-ɔ * ya tɔwe anɛn a asɛsɛ-ɔ kunɔ si asɛn feye, “Kee ɛ, anɛ nyanɔpe Wuribware na mɔ mbɔɔ nkpen nkpen ɛ ba a bɔ bɔ gyi ɔkɛmaa asɛn. O bu asɛsɛ bɔye pɛɛɛ nɛ bɔ maa bu Wuribware-ɔ keɔ. A lee feye baa waa atɔ bɔye, nɛ baa beɛ tɔwe asɛn bɔye bɔ kye Wuribware.”

¹⁶ N ye asɛsɛ amɔ ɛ tɛɛ saɔn kɛmaa, na ba pɔrɔ bamɔ beɛkɔ-ana, na bɔ gya ketɔ nɛ bamɔ wɔrɛ wɔrɛ ɛ kpa-ɔ sɛ, na ba kaapɔ bamɔ eyee, na ba tɔwe kanɔrɔkɔnɛ asɛn ba kpa atɔ ba sa bamɔ eyee.

¹⁷⁻¹⁸ Mɔ anyarɛ timaa, amaa mɔnɛ fɛraa, mɔn' nyanɔ si feye anɛ nyanɔpe Yeessu Kristoo a ayaa-rɔ ayereɔ-ɔ a kyɔ tɔwe gywii mɔnɛ feye kayɛ ɛ kpa a ka gye kɛɛ a nke-o-ro, asɛsɛ ɛ saare bɔkɔ, na bɔkɔ mɔ gya ɛkpa nɛ ba kpa-ɔ sɛ, na bɔ ma bu Wuribware.

¹⁹ Amɔsɛ-ɔ asɛsɛ amɔ dɛɛ ɛ gye nɛ ba sa nɛ asɛsɛ mbɔnɔ-rɔ ɛ tɛnɔnɔ-rɔ. Bamɔ mfɛɛrɛ dɔn kayɛ mɔ-rɔ atɔ sɛ nɛɛ. Wuribware a kufwiɔnɛ timaa-o mɔn bɔ bamɔ asɛ.

²⁰ Mɔ anyarɛ timaa, mɔn' deɛ sa a kɔkɔre gyi nɛ mɔnɛ ɛ kɔre asɛn timaa bɔ lee Yeessu Kristoo kunɔ si mɔnɛ i gyi-o tii si. A lee feye aa lee Wuribware asɛ nɛɛ, nɛ a bware. Na mɔn' deɛ ba Wuribware a kufwiɔnɛ timaa-o elɛn bɔ kɔrɛ kebwarekɔrɛ.

²¹ Na mɔn' deɛ kyɛna kakyɛna timaa nɛ ka prɛ Wuribware-ɔ. Na mɔn' nya kanyite gywii saɔn nɛ anɛ nyanɔpe Yeessu Kristoo ɛ ba a ɔ bɔ mɔrɔwe mɔnɛ lee mɔnɛ lee kayɛ mɔ-rɔ, na ɔ sa mɔnɛ nkpa na kukyure nɛ a mɔn de kɛɛ-ɔ.

²² To, Kristoo awuye kɔ bɔ-rɔ nɛ bamɔ asɛ kɔkɔrɛ Kristoo gyi bɔ lɛn, nɛ anɛn sɛ-ɔ bamɔ mfɛɛrɛ mɔn tɛɛ waa nkɔnkɔ. Amɔsɛ-ɔ mɔn' nɔ bamɔ ɛwɛɛ, na mɔn' kya bamɔ-rɔ.

²³ Bɔkɔ mɔ bɔ-rɔ nɛ ba waa ɛbɔye. Mɔn' kinɔaa bamɔ lee kpa nɛ ɔ yɔ deɛkpa nɛ ɔ maa duɔn-o-ro. Amaa mɔn' sa sɛ, na mɔn' kisi bamɔ awaagya gbaa nɛ bamɔ ɛbɔye a waa amɔ iyisi-o.

²⁴⁻²⁵ Nkee, mɔn' sa a anɛ kyɔrɔ Wuribware, nɛ mɔ wɔrɛ kpen ɛ bɔ-rɔ, nɛ ɔ bɔrɔ anɛ nyanɔpe Yeessu Kristoo si bɔ mɔrɔwe anɛ-ɔ. A lee feye ɔ taare a ɔ deɛrɛ mɔnɛ sɛ, na mɔnɛ ma lwee ɛbɔye-rɔ. Na ɔ nya tɛɛ mɔnɛ baa mɔ asɛ mɛn nɛ a lanɔnɔ-rɔ-ɔ, na mɔn' ya yere mɔ akatɔ-rɔ na mɔnɛ mɔn de iyisi beɛɛ bɔye, na mɔnɛ akatɔ gyi bweɛtɔ. Mɔ wɔrɛ kpen ɛ gye owure dabe, mɔ wɔrɛ i de keyaalen, mɔ wɔrɛ ɛ gye ɔbrɛsɛ hareɛ pwɛɛ nɛ ɔ dɛɛ twɛɛ kayɛ mɔ. Mɔ wɔrɛ ɛ bɔ nkyɔrɔ na bɔnyaa, ndee na ndɔɔ na nsu pɛɛɛ. Amɛye.

* 1:14-15 Keleɛkaasɛ 5.18-24.

Aleebokaapota **Asen ne Yeesuu Kristoo a lee bo kaapo Yohanee dee-ro-o**

Keto ne Yeesuu Kristoo a lee bo kaapo Yohanee-o

¹ Wore m-ro a asen-o e gye ato ne Wuribware a lee bo kaapo Yeesuu Kristoo feye m-o m-ro lee bo kaapo Wuribware ayaafore-o. Ne Kristoo m-a sunj Wuribware kaboo ko bo kyonwe mo, Yohanee ne n gye mo ayaafore-o oko-o, ase feye o ya lee amo bo kaapo mo, na n nya nu ato ne a maa lee kyee, na a ba-o.

² Ne mo, Yohanee mo, mo a kyoree keto ne mo a nu-o peee bo beya, ne n yere asen m-ro peee feye aa lee Wuribware ase nee. Ne Yeesuu Kristoo fanfan yere-ro feye a gye kasentij.

³ Oko ne o kare keto ne mo a kyoree wore m-ro-o a o gywii ase-o na bamo ne ba nu wore m-ro asen, ne ba gya amo se-o e nya nyure, a lee feye sanj a to-ro feye asen mo peee ba-ro feye anen ne mo a kyoree-o.

Kanaka ne Yohanee de o sa asoree asunoo ko-o

^{4-5a} Mo, Yohanee, e gye ne mo e kyoree wore m-ro mo e kyonwe asoree asunoo ko ne a bo Asiya sweere se-o awuye. Mo e kore kebarekore feye Wuribware ne mo e gye ne o mon de keleekaase, ne o sanj o te, ne o mon de kee-o, na Wuribware a kufwiije timaa ne o de akato asunoo, ne o yere Wuribware kuwuregya-o akato-ro-o, na Yeesuu Kristoo ne o gye oyere-o kasentij, ne Wuribware a gye nkpeee kyinjji mo lee lowi-ro, ne o sa ne oo kii kaye m-ro awure peee-ro owure-o yure mone, na bo sa mone kayeyuri.

^{5b-6} Mon' sa a ane kyoro Yeesuu Kristoo ne mo a kpa ane asen-o se-o na anen ne oo wu sa ane, ne mo mbogya a wee sweere-o se-o, oo lee ane sa mo eyee feye ane nya kedabe na wuraa feye awure, na ane sunj mo se Wuribware feye mo alonjoro. Yeesuu kenyaere bo dwii. Mo kedabe na mo keyaalenj mon de kee. Mon' sa a ane kyoro mo. Ameye.

⁷ Feye anen ne baa kyoree waa abwaresen wore-ro-o,

“Mon' kee o naa awore-ro o ba! Okemaa i nu mo.*

Bamo ne baa yii mo kekpa-o gbaa i nu mo.*

Kaye m-ro ase-o i nu bamo eyee,
bo lee keto ne baa waa mo-o se, na bo su.
Anen ne keto e ba-o nee.”

⁸ Nyanje Wuribware ye, “Mo e gye ne mo a waa keto kemaa, ne m bee mo e sa a keto kemaa gye kee. Mo e gye ne mon de keleekaase, ne n sanj n te, ne mon de kee. Mo e gye Bo-elenj-o-kyonj-okemaa-Bware.”*

Anen ne Yeesuu Kristoo a tawe gywii Yohanee feye o kyoree wore m-ro

⁹ Mo e gye mone qosoree Yohanee, ne mo aa mone i nyite ane i gyi aworefo konjo, bo lee anen ne ane tii Yeesuu Kristoo a kuwure-o si-o si. Bo lee anen ne mo a tawe abwaresen, ne mon kine kotowe laman-no feye n gya Yeesuu Kristoo si-o si, ne baa kra mo baa bo kyena Patimos kwii si mfee.

¹⁰ Kadaawokywee-ro kake ne ka gye Kosiyara ne ane bee ane e tee kamo e ane nyanje a kake-o, ne Wuribware a kufwiije timaa-o a ywee mo se, ne mo a nu bore ko a faa-ro kenkenj su feye kabere-o mo kamae.

¹¹ Ne bore amo ye, “Kyoree keto ne fo i nu-o, na fo taa wore-o bo kyonwe eman isunoo-o-ro a asoree-ro-o awuye-o. Emanj-o anyare e gye Ifisus na Simirina na Peggamun na Tiyatira na Saridis na Filadelfeya na Lodikiya.”

¹² Ne mo a nyonj a n kee mo ne o sa senja o gywii mo-o. Mo a nyonj kee-o, ne mo a nu atanne pipee ifetiri isunoo yere atanne pipee eyeresekpa se.

¹³ Ifetiri-o eyeresekpa amo nsena ne mo a nu oko ne o du feye dimaadi mo gyi,* na o bunj kaare soswee ne o fo mo ayaa kaase-o, na atanne pipee keresese ten mo kekanj-ro-o.

¹⁴ Ne mo kuju na mo ipwii a fwiiri parepare, ne mo akato du feye deekpa agyabrenj-o.

¹⁵ Ne mo ayaapapaa e tore se feye kayowaa damenajse ne baa kpiine kam-o, ne mo bore i su feye awuriwuri-o.

¹⁶ Ne o de akyee-e-kpa-agyi asunoo mo kigyisesaree-ro. Ne kepanj gymbeenjo yayase ko kuju ase te mo kan-ro. Ne mo akato-ro e tore se preprete feye mpase kyowe-o.

* 1:7 Daniyel 7.13.   * 1:7 Sakariya 12.10.   * 1:8 Isaya 44.6.   * 1:13 Daniyel 7.13.

17 Mò a ñu mò-ò, ne mò a lee da mò ayaa-rò feye sese ne oo wu-o. Ne òò ba mò kigyisesaree bo òò òò mò se tawè feye, “Fò ma sa a kufu nya fò. Mò e gye òkò ne ketò kèmaa keleekease na m bò-rò-ò, ne ketò kèmaa ya gye kee, m bò-rò-ò.

18 Mò wòrè kpen e gye ne n de ñkpa. Ikisi mòñ gye seye. Mò a dèe wu, amaa mbeyòmò n de ñkpa na kukyure ne a mòñ de kee-ò. N de lowi na akyyenarò-rò keyaalen.

19 Ñkee fèraa, kyorèe atò ne fò i ñu-o na amò ne a ba mbeyòmò-ò na amò ne a ba a a bò ba-ò bò beya.

20 Nu mò ase, akyye-e-kpa-agyi asunoo ne fò kee mò kigyisesaree-rò-ò yere bò sa asoree asunoo amò mbòò. Ne atanne pipee ifetiri a eyeresekepa ne fò kee-ò yere bò sa asoree asunoo amò.”

2

Aseñ ne Yeesuu ye Yohanee kyorèe bò kyonwe Ifisus man-ò asoree awuye-o

1 Ne ò yè n kyorèe bò kyonwe fò ne fò gye kabòò ne fò e deere Ifisus man-ò asoree awuye-o si-o feye,

“Aseñ mò a lee òkò ne o de akyye-e-kpa-agyi asunoo mò kigyisesaree-rò, ne ò naa ò laa atanne pipee ifetiri a eyeresekepa isunoo-o.

2 Ñ nyi atò ne fò a waa-ò, ne ñ nyi aneñ ne fò a sun kusun lenlen-ò, ne ñ nyi feye fò maa nyite ebaye awaapo ne bò bò mone-rò-ò, ne fò a kyò ase se ne bò ye bò gye Yeesuu a ayaa-rò ayerepo-ò-rò kee, ne fò a ñu feye bò mòñ gye, ne fò a ñu feye bò gye ayebapo.

3 Ñ nyi damenanse feye fò a kperi mò se nyite gyi aworefo, ne fò abaa-rò mòñ yore.

4 Amaa n de fò aseñ kò, ne amò e gye feye fò mòñ lee fò e kpa mò aseñ mbeyòmò feye nsan-ò.

5 Amòse se-ò nyinñi si aneñ ne fò a dèe kpa mò aseñ bweeto-ò, amaa mbeyòmò fò kekpa a yuri-ro-o si. Nu fò eyee, na fò kinñi lee fò ebaye-rò, na fò waa ketò ne fò a dèe waa nsan-ò. Fò e mòñ nu fò eyee, na fò lee fò ebaye-rò, amò fèraa mò e ba fò ase a m bò taa fò fetiri-o na mò yeresekepa-ò lee mò yerekepa.

6 Amaa ketò ne mò e kyorò fò kemo se-ò e gye feye fò i kisi Nikolas awuye atò ne ba waa-ò aneñ dèe ne mò-ò mò i kisi atò ne ba waa-ò.

7 Amòse-ò òkèmaa ne o de esebò-ò, o nu aneñ ne Wuribware a kufwiinje-o e tawè o gywii asoree asunoo a awuye-o. Òkèmaa ne ò kò Òbansam a o gyi si-o, mò e sa mò kpa feye o gyi kiyii ne ke e sa ñkpa, ne ke yere Wuribware a banè-ò-rò-ò agyi.”*

Aseñ ne Yeesuu ye Yohanee kyorèe bò kyonwe Simirina man-ò asoree awuye-o

8 Ne Yeesuu ye n kyorèe aseñ mò bò kyonwe fò ne fò gye kabòò ne fò e deere Simirina man-ò asoree awuye-o si-o feye,

“Nu aseñ mò ne mò e tawè mò i gywii fò-ò. Mò e gye òkò ne ketò kèmaa keleekease na m bò-rò-ò, ne ketò kèmaa ya gye kee, m bò-rò-ò. Mò e gye òkò ne mò a wu, ne mò a kyinñi lee lowi-ro-o.

9 Ñ nyi fò atòraasen, ne ñ nyi feye fò i wu kitiri, amaa kasentij si fèraa, Wuribware ase fò gye atò wuye nee! Ñ nyi aseñ baye ne Yudaa awuye ne bò bò mone man-ò-rò-ò e tawè ba kye fò-ò. Amò-ò e kaapo nee feye bò mòñ gye Yudaa awuye kasentij, amaa bò gya Òbansam a ekpa-ò se nee.

10 Fò ma sa a kufu nya fò aworefo ne fò e ba a fò bò gyi-o si. Nu mò ase! Òbansam e kyò mone-rò a ò kee feye mone òkò abaa-rò e yore aaa. Ò sa a bò tii mone bokò tiikpa, na mòñ! ñu aseñ ñke kudu. Amò e gye lowi gbaa, òkò ne mò ya kra mò kasentij-o-ro, mò e sa mò kuwurepa, na a kaapo feye o de ñkpa na kukyure ne a mòñ de kee-ò.

11 Amòse-ò òkèmaa ne o de esebò-ò, o nu aneñ ne Wuribware a kufwiinje-o e tawè o gywii asoree asunoo a awuye-o. Òkèmaa ne ò kò a o gyi Òbansam se-ò, kesebògyiiri nyòsepo-ò maa lee waa mò seye.”

Aseñ ne Yeesuu ye Yohanee kyorèe bò kyonwe Peggamum man-ò asoree awuye-o

12 Ne Yeesuu ye n kyorèe bò kyonwe fò ne fò gye kabòò ne fò e deere Peggamum man-ò asoree awuye si-o feye,

“Aseñ mò a lee òkò ne o de kapan gymbeenyo yayase-ò ase nee.

13 Aseñ ne n de mò e baa fò-ò nee. Ñ nyi mfeñ ne fò aa fò ase se te-o. Mfeñ ne Òbansam te mò kuwure-o si-o ne fò te. Amò-ò peee gbaa ooo, fò de kasentij sa mò, ne fò mòñ yore kòkòrè mò gyi, haree lee san ne baa mò Antipas fò man-ò-rò-ò, fò man ne ò gye Òbansam aye-ò. Antipas mò mòñ yore abaa-rò, ò kòrè mò gyi kasentij si bò fò mò lowi-ro.

* 2:7 Keleekease 2.9.

14 Amaa asenj kafwee ko bo-ro ne mo e poro fo amo se, amo e gye feye bokoo bo fo-ro ne ba waa feye anej ne Biilam* ne do de kyena-a waa-a. Do kaapo Mowabi Owure Biilak anej ne do gye Isireelii awuye nkpeee yaa bo waa ebaye-ro-a. Baye-a e gye feye baa wo mbo ne baa mao wee ikisi si-o, ne baa waa kakyeeeka na kanyarekpa.

15 Anej de ne bokoo bo fo-ro ne bo gya ekpa baye ne Nikolas awuye gya se-a se.

16 Kinji lee fo ebaye-ro mbeyoma. Fo e mon kinji lee fo ebaye-ro feraa, mo e ba mbeyoma a m bo ba mo kepan ne ki te mo kan-ro-a bo ko anej a asese-a.

17 Amose-a okemaa ne o de eseb-a, o nu anej ne Wuribware a kufwiije-o e tawe o gywii asoree asunoo a awuye-o. Okemaa ne do ko a o gyi Obonsam se-a, mo e sa mo bodobodoo ne do lee soso, ne ba tee e 'Nteto-nee', ne mo a taa bo kweer-a, na do wo. M bee mo e sa mo kibu fufuri ne mo a kyoree mo kenyaere popwee bo donje se-a, ne oko mon nyi kenyaere amo, amo mo ne do nya anej a kibu amo-a wore-a."

Asej ne Yeesuu ye Yohane kyoree bo kyonwe Tiyatira man-no asoree awuye-o

18 Ne Yeesuu ye n kyoree asen ma bo kyonwe fo ne fo gye kaboo ne fo e deere Tiyatira man-no asoree awuye si-o feye,

"Nu asen ne mo e tawe mo i gywii fo-a. Mo e gye Wuribware mo gyi-o. Mo akato-ro du feye deekpa agyabren-o, ne mo ayaapapaa e tore se feye kayowaa ne baa kpiine kamoo-a.

19 N nyi itimaa suyo ne fo a waa-a, na kekpa ne fo e kpa Wuribware na fo abeeke Kristoo awuye-o, na anej ne fo a kore mo gyi lowe-a, na anej ne fo a kya fo abeeke Kristoo awuye-ro-o, na anej ne fo a nyite gyi aworefo-a. N nyi feye fo e waa ato fo ky kegyenkre-a.

20 Amaa n de fo asen ko, amo e gye feye fo e sa okyee ko ne do tee mo eyee feye Wuribware a akyaame-a oko, ne ba tee mo e Yesebel-a* kpa feye do kaapo mo asese-a ekpa baye, na o kyurowi bamo yaa bo waa kakyeeeka na kanyarekpa-ro, na kowo mbo ne baa mao wee ikisi si-o.

21 Mo a sa mo sanj feye do bo nu mo eyee lee kanyarekpa na ebaye ne i tii si-o si, amaa do mon benjaa mo.

22 Amose-a mo e twee mo a m bo da mo mpaa se, na o di mmo se gyi aworefo bweeta. Na bamo ne bamo aa mo a di kpa abee-a e mon nu bamo eyee, na bo kinji lee bamo ebaye-ro, na bo kine mo, mo i gyiiri bamo keseba bweeta.

23 Mo e mao mo gyi-ana peee. Mfaanee ne mo i yii asoree peee agyi ne mo e kyoree mo e kyonwe-a se feye mo e gye oko ne do taare a o nu keto kema, ne o nyi okemaa mferere na keto ne do kpa-a, ne mo e ba okemaa awaase a m bo ka mo koka.

24-25 Amaa mone ne mone a sanj ne mone bo Tiyatira man-no-a feraa, mone mon gya okyee baye amo ebaye ata kekaapo ma se, mone feraa mone mon nyi keto ne bokoo e tee e Obonsam a akweerosen dabe-a. Mo e tawe mo i gywii mone feye ma lee taa kekpono ko a m bo donje mone se, amo mon kra keto ne mone de-o-ro kenken bo fo sanj ne mo e ba-a.

26-27 Okemaa ne do ko a o gyi Obonsam se-a, ne do kya se a do waa keto ne mo e kpa-a ya bo fo kee-a, mo e sa mo keyaalen ne mo a nya lee n se ase-a de koka,

'na o gyi eman eman se keyaalen
na do gyiiri emo awuye keseba
bo bwee bamo waa kyikpuri kyikpuri kyikpuri,
feye oko a da kal bwee-ro-o.*

28 Na m bee sa mo kekyee-e-kpa-agyi ne ba tee feye Otore-o.

29 Amose-a okemaa ne o de eseb-a, o nu anej ne Wuribware a kufwiije-o e tawe o gywii asoree asunoo a awuye-o."

3

Asej ne Yeesuu ye Yohane kyoree bo kyonwe Saridis man-no asoree awuye-o

1 Ne Yeesuu ye n kyoree bo kyonwe fo ne fo gye kaboo ne fo e deere Saridis man-no asoree awuye si-o feye,

"Nu asen ne mo e tawe mo i gywii fo-a. Mo e gye mo ne o de Wuribware a kufwiije timaa-o na mo akato asunoo-o, ne mo e gye mo ne o de akyee-e-kpa-agyi asunoo-o mo kesaree-ro-a. N nyi keto ne fo a waa-a. Fo de kenyaere feye fo de nkpa, amaa mo e tawe feye fo du nee feye fo a wu-o.

* 2:14 Anyare kekare 22. * 2:20 2 Awure 9.30-37. * 2:26-27 Kilij 2.9 (LXX).

² Amose se-ɔ kyinjɪ, na fɔ sa a fɔ kɔkɔɔregyi-o waa len, na ke ma nya lowe. A lee feye mo a ɲu feye keto ne fɔ a waa-ɔ mon tɛ baare Wuribware ase.

³ Anen se-ɔ, nyinjɪ keto ne baa kaapo fɔ na keto ne fɔ a nu-o si gya amo se, na fɔ nu fɔ eyee. Fɔ e mon kyinjɪ kyena fɛraa, mo i fu-ro a m ba feye oyu a ba kanye-o, na fɔ mon nyi nsan ne mo e ba-ɔ.

⁴ Amaa aseɛ kafwee ko bo fɔ man-nɔ, ne bo mon de iyisi, amose se-ɔ mo e sa bamo ato bunse fufuri, na mo aa bamo nare, a lee feye baa fɔ anen kowaa.

⁵ Okɛmaa ne ɔ ko a o gyi Obansam se-ɔ, mo e sa mo ato bunse fufuri a o bun, ne ma kpee mo kenyaɛ a n lee wore ne mo a kyore bamo ne bo de nkpa na kuyure ne a mon de kee-ɔ anyare waa-ro-ɔ-ro.* Na n taa mo bo kaapo n se Wuribware na mo mbɔ-ɔ feye ɔ gye mo seɛ.

⁶ Amose-ɔ okɛmaa ne o de eɛeɔ-ɔ, o nu anen ne Wuribware a kufwiije-o e towe o gywii asoree asunoo a awuye-o.”

Aseɛ ne Yeesuu ye Yohanee kyore bo kyonwe Filadɛfeya asoree awuye-o

⁷ Ne Yeesuu ye n kyore bo kyonwe fɔ ne fɔ gye kabɔ ne fɔ e deere Filadɛfeya asoree awuye si-o, feye,

“Nu asen ne n de mo e baa fɔ-ɔ. Mo e gye oko ne mo kenyaɛ bo dwii-o, oko ne ɔ gye kasentɪn wuye-o. Mo e gye oko ne o de Yudaa awuye ɔɔɔdaapo dabɛ Owure Deefid a safowa-ɔ.* Mo ya taye pone-ɔ, oko maa taare a o tii, ne mo ya tii, oko maa taare a ɔ taye.

⁸ Kee e, mo a taye pone-ɔ sa fɔ a fɔ lweero boro kyon, na oko maa taare a o tii. Haree baa fɔ a de keyaalɛn kafwee-ɔ, ɲ nyi ato timaa ne fɔ e waa-ɔ. ɲ nyi feye fɔ a gya mo kanɔ se, ne fɔ a kya se fɔ e kɔɔre mo fɔ i gyi, ne fɔ mon kine aseɛ kigyii feye fɔ gye Kristoonyi.

⁹ Mo a ɲu feye Yudaa awuye ko bo fɔ man-ɔ-ro, ne bo yere bo kye fɔ. Amaa bo mon gye Yudaa awuye kasentɪn, a lee feye bo gya Obansam a ekpa-ɔ se. Nu feye mo e sa a bo bo gyɔɲɔ fɔ ayaa-ro, na bo bunɲi nno laman-nɔ towe feye baa waa fɔ boye, na fɔ ne mo e kpa asen.

¹⁰ Fɔ a gya mo kanɔ se feye mo a towe feye fɔ nyite gyi aworefo-ɔ se-ɔ, mo-ɔ mo i kun fɔ a n lee kokyorokee ne ke e ba kaye-ro aseɛ pɛɛ se ton kemaa-ɔ.

¹¹ Mo e ba mbeyoma, amose se-ɔ kra keto ne fɔ de-o-ro kenken, na oko ma nya kun fɔ a fɔ paɲ kenya fɔ kuwurepa-ɔ.

¹² Okɛmaa ne ɔ ko a o gyi Obansam se-ɔ, mo e taa mo a ɲ yaa Wuribware sunkpa ne ɔ bo soɔ-ɔ, na ɔ ma lee lee mfen dya. Mfen-ɔ, o kii ne feye kebentɪn ne ke yere ntɪntɪn ke e len mo sunkpa a potoo-o.* Mo e kyore Wuribware kenyaɛ na Wuribware a man-ɔ kenyaɛ a m bo dɔɲɔ mo se. Man mo ne ba tee e Yerusalem ne ɔ lee Wuribware ase soɔ mfen a ɔ ba kaase mfee-ɔ. Na m beɛ kyore m fɔɲfɔn kenyaɛ popwɛɛ bo dɔɲɔ mo se.

¹³ Amose-ɔ okɛmaa ne o de eɛeɔ-ɔ, o nu anen ne Wuribware a kufwiije-o e towe o gywii asoree asunoo a awuye-o.”

Aseɛ ne Yeesuu ye Yohanee kyore bo kyonwe Lodikiya asoree awuye-o

¹⁴ Ne Yeesuu ye n kyore asen mo bo kyonwe fɔ ne fɔ gye kabɔ ne fɔ e deere Lodikiya asoree awuye si-o feye,

“Nu asen ne n de mo e baa fɔ-ɔ. Mo anyare e gye ‘Amɛye’ na ‘Kasentɪn wuye’ na ‘Okɔ ne kufu mon de mo feye ɔ towe kasentɪn-o’. Mo se ne Wuribware a boro twee keto kemaa.

¹⁵ ɲ nyi fɔ awaase. Ne mo a ɲu feye fɔ mon bo mo kebegya-ɔ beɛ oko a kebegya-ɔ. Mo e kpa feye fɔ ba mo kebegya-ɔ beɛ fɔ kine mo.

¹⁶ Fɔ du ne feye feye nkyu ne m mon gye kyubogya, ne m beɛ m mon gye akuyuri-o. Anen a nkyu-o du senɲ, ne m maa nya a n nuu. Amose-ɔ mo i lwii mmɔ a m bo twee.

¹⁷ Fɔ ye fɔ gye ato wuye, ne fɔ de keto kemaa ne ke e sa fɔ nkpa na alanfiya, fɔ-ɔ fɔ mon nyi feye fɔ mon de sɛye, ne kitiri e gye ne ke e mo fɔ. Ne fɔ gye tenapo, ne fɔ naa ketebɔɲburon.

¹⁸ Mo e towe mo i gywii fɔ feye fɔ soɔ atanne pipee ne baa ɲerawe deekpa-ro lee amo iyisi-o lee mo ase. Fɔ ya waa anen, fɔ i kii ato wuye kasentɪn. Na fɔ soɔ ato bunse fufuri lee mo ase bun, na fɔ nya bo bun fɔ ketebɔɲburon kenare-ɔ ipeere-ro, na fɔ soɔ akato kadwii timaa lee mo ase, na fɔ nya ɲu neɛɛɛ.

¹⁹ Mo ne mo e kpa mo asen-ɔ, mo e bera mo neɛɛɛ, na n gyiiri mo kesebo. Mo e towe mo i gywii fɔ feye fɔ sa a fɔ akato pee fɔ kebwaresun si. Nu fɔ eyee, na fɔ kinɲi lee fɔ eboye-ro.

²⁰ Mon' kee e, ɲ yere mon pone ase mo e waa mon kafraakye. Fɔ kemaa ne fɔ ya nu mo bore, ne fɔ ya towe feye n lweero, mo i lweero, na mo aa fɔ gyi ateese.

* 3:5 Kelee Igyipiti 32.32. * 3:7 Isaya 22.22. * 3:12 1 Awure 7.15-22.

21 Ɔko ne ɔ ko gyi Ɔbonsam se-ɔ, mo e sa mo kpa na ɔ kyena mo ase, na mo aa mo gyi mo kuwure-o, feye anen ne mo a ko gyi Ɔbonsam se-ɔ, ne n te n se Wuribware ase, ne mo aa mo i gyi mo kuwure-o.

22 Amose-ɔ akemaa ne o de esebɔ-ɔ, o nu anen ne Wuribware a kufwiinje-o e tawe o gyii asaree asunoo a awuye-o.”

4

Soso a kebwareసు-0

1 Amo-ɔ peee kame-ɔ, mo a bee nu dee-ro, na baa taye pone ko soso, ne bore ko ne o su feye kabere, ne mo a dee nu feye ɔ sa senja gyii mo-ɔ a tawe feye, “Ba soso mfee, na η kaapo fo ketɔ ne ke e ba a ke bo ba-ɔ.”

2 Puri amo-ro ne Wuribware a kufwiinje-o a ywee mo se nya mo se keyaalen. Soso mfen ne mo a ηu kuwuregya ko na ɔko te si.

3 Mo akato-ro e tore se ne feye kibu pipee-o. Mo a deere kuwuregya-ɔ, ne mo a ηu nyinkpentaliili ne o du feye kibu bobwe-ɔ a kyan muruwaa kemɔ.*

4 Muruwaa kuwuregya-ɔ, ne mo a ηu ηwuregya adunyo na ana, ne abrese adunyo na ana te mo se, ne bo bun ato fufuri na atanne pipee awurepa-ɔ.

5 Ne eleelee melele na efefee gburi gburi gburi a lee kuwuregya amo ase ii su. Ne ifetiri isunoo ne baa kyanne se-ɔ yere kuwuregya-ɔ akato-ro e yere bo sa Wuribware a kufwiinje a akato asunoo-o.

6 Kuwuregya-ɔ akato-ro ketɔ dabɛ ko da ne ke e tore se feye diki-o, ne ke bee ku du feye ɔpo ne ɔ da din-0.

Muruwaa kuwuregya-ɔ, mbo nna ko bo-ro, ne bo maa kuwuregya-ɔ, ne akato te te bamo ηyowore se peee.

7 Mbo-ro ɔgyenkpepo du ne feye ofaase-ɔ, ɔnyɔsepo-ɔ du ne feye kpennyare-ɔ, ɔsasepo-ɔ akato-ro du ne feye nyinkpase lee-o, ne ɔnasepo-ɔ du feye olun dabɛ ne ɔ brawe abanban-ro feye mo a fuwi-o.

8 Mbo nna mo akemaa de abanban asiye, ne akato te te amo kame-ro na amo kamee.* Mpase na kanye peee bo maa se ba waa ilin feye,

“Bo-elen-ɔ-kyon-akemaa-Bware!

Boye ko mon te mo se ooo!

Boye ko mon te mo se ooo!

Boye ko mon te mo se eee!*

Fo e gye ne fo mon de keleekaase,

ne fo san fo te, ne fo mon de kee.”

9-10 Mbo mo de bonyaa na anse kesa ilin kwaa bo kyoro mo ne o te kuwuregya-ɔ se, ne mo kakyena mon de kee-ɔ. San kemaa ne ba waa anen-ɔ, abrese adunyo na ana-ɔ i kpuni anuri a bo sun mo ne o te kuwuregya-ɔ se, ne mo kakyena mon de kee-ɔ. Ba bunji bamo awurepa ne bo beya kuwuregya-ɔ akato-ro, na bo tawe feye,

11 “Ane nyanne Wuribware, fo a fo feye fo nya kedabe na kenya na keyaalen,

a lee feye fo ya twee ketɔ kemaa, na fo kepre se ne amo peee a ba, ne a bo-ro.”

5

Wore na kasannegyii

1 Ne mo a ηu mo ne o te kuwuregya-ɔ se-ɔ de wore soswee ko ne baa bo mo feye kran mo kigyisesaree-ro, ne akyoregyi don mo abegya anyo peee se-ɔ. Ne baa ba ife isunoo bo ηure ηure si, ne baa taa kemaa bo mera mera akpuni ne baa da-ɔ se.

2 Ne mo a ηu Wuribware kabɔ dabɛ ko, ne ɔ faa-ro kenken tawe feye, “Nse ya fo feye ɔ tenne akpuni mo, na o bunji wore mo-ro?”

3 Amaa ɔko mon bo soso beee sweere se beee sweere kaase, ne mo e gye ne ɔ taare a o bunji wore mo-ro deere-ro-ɔ.

4 Ne mo a su bweetɔ, bo lee anen ne bo mon nya ɔko ne ɔ fo feye o bunji wore mo-ro deere-ro-ɔ.

* 4:3 Isikiyel 1.26. * 4:8 Isikiyel 1.6-11. * 4:8 Isaya 6.3.

5 Ne abresε-ε ɔko a tɔwe gywii mɔ feye, “Fo ma su. Kee ɔko ne ɔɔ fo feye ɔ tenne wɔre-ε se a akpuni asunoo ne baa bɔ jure wɔre-ε se-ε, na o bunji-ro. Mɔ anyare e gye Yudaa-a-kasuro-a-ɔfaase-ε* na Owure-Deefid-mɔ-kenanagyi-o.* Mɔ e gye ne ɔɔ ko gyi Jɔnsam se-ε se-ε, mɔ e gye ne o bunji wɔre-ε-ro.”

6 Mɔ a beε deere kuwuregya ne mbɔ nna-ε na abresε-ε a muruwaa-o, ne mɔ a ŋu kasannegyii yere kemɔ nsena akato-ro.* Ne mɔ a ŋu alɔpanε ko ne a kaapo feye baa mɔɔ mɔ, amaa ɔ beε ɔ keε-ε. O de akɔre asunoo na akato asunoo ne a yere bɔ sa Wuribware a kufwiije a akato asunoo ne a keε ketɔ kɛmaa ne ke e waa kaye mɔ-ro-ε.

7 Ne kasannegyii-o a ya kɔre wɔre-ε lee mɔ ne o te kuwuregya-ε se-ε kigyisesareε-ro.
8 Kasannegyii-o a waa anen-ε, ne mbɔ nna-ε na abresε adunyo na ana-ε a kpuni anjirii kamɔ ayaa-ro. Bamɔ ɔkɛmaa de ikwangyi na atanne pipee kakyansegyii ne nyonku a bɔro kamɔ kakɛmaa-ε. Nyonku mɔ yere bɔ sa Wuribware asεε kebwarekɔre.

9 Ne baa waa kilij popweε bɔ sa kasannegyii-o feye,

“Fo a fo feye fo taa wɔre-ε,
na fo tenne tenne akpuni-o,
a lee feye fo e gye kasannegyii ne baa mɔɔ-ε,
ne fo a ba fo mbogya ne ŋ ya weε sweere-ε
bɔ kɔre asεε bweεtɔ na bɔ nya bamɔ eyee,
na bɔ kii Wuribware asεε.

Anen a asεε-ε a lee kasuro kɛmaa-ro
na man kɛmaa-ro na kadε kɛmaa se,
ne ba sa esen sa kɛmaa-ε.

10 Ne fo a sa bamɔ kedabe feye awure,
ne fo a sa ne baa kii alɔŋɔpo
ne ba sun Wuribware-ε,
na bɔ gyi kuwure sweere se mfeŋ.”

11 Ne mɔ a beε deere, ne mɔ a nu Wuribware mbɔɔ ŋkpen ŋkpen na akpen du akpen du si.*
Na bɔ yere muruwaa kuwuregya-ε, bamɔ aa mbɔ nna-ε na abresε-ε.

12 Na ba waa ilin kenken feye,

“Kasannegyii ne baa mɔɔ-ε a fo feye
ɔ nya keyaalɛn na kapɔεε
na kanyiasen na elen
na bɔnyaa na wuraa na nkyɔrɔ.”

13 Ne mɔ a nu ketɔ kɛmaa ne Wuribware a twee, ne ke bɔ sosɔ-ε na sweere se-ε na sweere kaase-ε na ɔpɔ-ε-ro-ε e waa ilin feye,

“Fo ne fo te kuwuregya-ε se-ε na fo, kasannegyii-o,
monε a fo feye mon! nya nkyɔrɔ na bɔnyaa
na wuraa na keyaalɛn den bɔ yo nsu pεεε.”

14 Ne mbɔ nna-ε a kɔre se feye, “Ameye!” Ne abresε-ε a kpuni anjirii sun mɔ ne o te kuwuregya-ε se-ε na kasannegyii-o mpepeyo.

6

Ketɔ ne kaa waa san ne kasannegyii-o a tenne akpuni asunoo-o-ro asiye-o-ro-o

1 Ne mɔ a ŋu kasannegyii-o a ten kikipuni ne ke gye ŋkpeε akpuni asunoo-o-ro-o, ne mɔ a nu feye mbɔ nna-ε ɔko a su feye bware a su-ro-o tɔwe feye, “Ba!”

2 Ne mɔ a deere, ne mɔ a ŋu kpanja fufuri ko a bɔ yere. Mɔ ɔdeεpo-ε de ketɔ, ne baa sa mɔ kuwurepa na o bun. Ne ɔɔ deε kpanja-ε feye ɔnaapo-ε, na ɔ ya ko gyi mɔ adɔn se.*

3 Ne kasannegyii-o a ten kikipuni nyɔsepo-ε-ro. Ne mɔ a nu kabɔ nyɔsepo-ε a tɔwe feye, “Ba!”

4 Ne kpanja ko a beε lee ba. ɔ gye opipee nee. Ne baa sa mɔ ɔdeεpo-ε keyaalɛn a ɔ baa kenaa sweere-ε se, na asεε nya mɔɔ abεε. Baa sa mɔ kɛpan dabε a ɔ bɔ ko.

5 Ne kasannegyii-o a ten kikipuni sasεpo-ε-ro. Ne mɔ a nu kabɔ sasεpo-ε a tɔwe feye, “Ba!” Ne mɔ a deere, ne mɔ a ŋu kpanja gyigyii ko. Kpanja amɔ ɔdeεpo de nsanya mɔ kesareε-ro.

* 5:5 Keleεkaase 49.9.   * 5:5 Isaya 11.1, 10.   * 5:6 Keleε Igyipiti 12.2, 6.   * 5:11 Daniyel 7.10.   * 6:2 Sakariya 1.8; 6.2.

6 Ne mo a nu bore ko a lee mbõ nna-õ nsena tõwe feye, “Mon' sa a abwaye na yaabraa kenya waa len, na amo yawo waa len. Amaa monë ma nyera mfo ayii na bobë ayii ne bo de amo agyi ba waa nta-õ.”

7 Ne kasannegyii-o a ten kikipuni nasepo-õ-rõ. Ne mo a nu kabõ nasepo-õ a tõwe feye, “Ba!”

8 Ne mo a deere, ne mo a nu kpana ko ne mð kayowõre du feye kyaasë mfo-õ. Kpana amo a ðeepo-õ kenyaare e gye “Lowi.” Ne ðko ne ba tee mð e “Akyenapõ-rõ”-õ gya mð se. Ne baa ke sweere-õ-rõ ntun nna, ne baa sa bamõ katun kõjko se keyaalen feye bo ba kepar na akõn naalogy na mbõ kpense bo mð mfen a asese-õ.

9 Ne kasannegyii-o a bee ten kikipuni nuusepo-õ-rõ. Ne mo a nu feye asese ne baa mð bo lee anen ne baa tõwe abwaresen-õ se, ne bo mon kinji kebwaresun kame-õ ekra bo lenakpa ne ð bo Wuribware akato-rõ soso mfen-õ kaase.

10 Ne baa fëe-rõ kenken feye, “O Nyanpe Wuribware na Boye-ko-mon-te-mð-se-nakasetin-Bware, nsan mo ne fo i gyi asese ne bo te sweere mð se-õ asen, na fo bu bamõ kepo, na fo gyiiri bamõ kesebõ bo lee anen ne baa mð ane-õ se?”

11 Ne baa sa bamõ akemaa kyefuri kaare, ne baa tõwe gywii bamõ feye, “San ko e ba a ð bo ba mbeyom, ne asese peee ne ba ba a bo bo mð feye anen ne baa mð monë-õ, ba mð bamõ a bo lowe, amose-õ mon' nya kanyite bo fo san amo.”

12 Ne mo a nu kasannegyii-o a ten kikipuni siyesepo-õ-rõ, ne sweere a lenkpan kenken, ne kyowë a kii kigyigyii tun tun tun, ne oferi a kyurowi kii opipee kðð feye mbogya-õ.*

13 Ne akyee-e-kpa-agyi a maye lee soso lee daye sweere se potoo potoo potoo, feye afwii dabë ko a kya, ne ayii agyi bunbun a lee daye-rõ-õ.

14 Ne soso a bõ feye bamõ a bõ kran-õ, ne kebëe kemaa na kwii kemaa a lee amo yereka.*

15 Mfen-õ ne kaye mð-rõ a awure na agyenkreepo na anaapo abrese na ato awuye na ayaalenpo na anya na agyi na asese-õ peee a sere ya kweero ebõ-rõ na aforë ne a da abee-rõ-õ kaase.

16 Ne ba fëe-rõ ba tee ba kyõwë abee na aforë feye, “Mon' lee da ane se, na mon' taa ane bo kweero mð ne o te kuwuregya-õ se-õ se na kasannegyii a kadunfwii-o si.*

17 Bamõ kadunfwii ne ka ba kufu-o kake a fo-õ, nse e gye ne ð taare a o kun bamõ?”

7

Isireelii awuye nkpen kelafa na aduna na ana

1 Amõ-õ kamee-õ ne mo a nu Wuribware mbõ nna a yere kaye apore ana-õ se, ne baa kra kaye mð-rõ a afwii-o peee, na a ma nya kyaare sweere se na apoo se na kiyii kemaa se.

2 Ne mo a nu Wuribware kabõ ko a lee kyowë leekpa ð ba, na o de Wuribware ne mð worë dooo i de nkpa-õ yireensaa ne ð ba a bo kyan Wuribware asese nkyanee-õ. Ne ð tee kenken bo kyõwë mbõ nna ne Wuribware a sa bamõ keyaalen feye bo nyera sweere-õ na apoo-õ.

3 Ne kabõ amo ye, “Monë ma nyera sweere na apoo na ayii bo fo san ne ane a kyan Wuribware asese nsekpeeno se nkyanee-õ.”

4 Ne baa tõwe asese ne baa kyan bamõ nsekpeeno-õ kano gywii mo. Bo ye bo bo nkpen kelafa na aduna na ana lee Isireelii awuye a nsuro-o peee.

5-8 Kasuro kemaa de asese nkpen kudu nyõ, ne baa kyan bamõ nsekpeeno se nkyanee. Nsuro amo bo kudu nyõ, ne bamõ anyare e gye Yuda na Rubin na Gad na Aserë na Nafatalii na Manasee na Simeyõn na Lewii na Isakaa na Saburõn na Yosëf na Benyamín.

Asese bweeto bweeto ne ðko maa taare a o nu bamõ kano-õ

9 Amõ-õ kamee-rõ, a mon kyee, ne mo a nu asese bweeto bweeto Wuribware se. ðko maa taare a o nu bamõ kano. Ne baa lee kasuro kemaa-rõ na man kemaa-rõ na kadë kemaa se, ne ba sa esensa kemaa, na bo yere kuwuregya-õ na kasannegyii-o akato-rõ bo bun bun kyefuri ekaare, ne bo de de kaben aferaa bamõ asaree-rõ.

10 Ne baa fëe-rõ kenken feye,

“Anë nyanpe Wuribware ne o te kuwuregya-õ se-õ na kasannegyii-o e gye ne baa morõwë ane.”

11 Na Wuribware mbõ peee yere muruwa kuwuregya-õ na abrese-õ na mbõ nna-õ. Ne baa kpuni anurii kuwuregya-õ akato-rõ sun Wuribware.

12 Ne baa tõwe feye,

* 6:12 Yowel 2.30-31; Isaya 13.10. * 6:14 Isaya 34.4. * 6:16 Hoseya 10.8.

“Ameye. Nkyoro na wuraa na kanyiasen
na anse na bonyaa na keyaalēn gye
ane nyanpe Wuribware lee nee nsu peee. Ameye.”

13 Ne abrese-o oko a bise mo feye, “Asese mo ne bo bun kyefuri ekaare, ne bo yere kuwuregya-o akato-ro-o, mfenē ne baa lee?”

14 Ne nyē “Moni nyi. Fo e gye ne fo nyi.”

Ne do towe gywii mo feye, “Bamo e gye asese ne baa kperi Yeessu si gyi aworefo bweeto, ne bamo abaa-ro moni yore, ne baa ba kasannegyii-o mbogya bo fwee bamo ekaare, ne e ya fwiiri pareparepare.

15 Amose se-o ne bo yere Wuribware a kuwuregya-o akato-ro mo sosō a sunkpa-o mfen, ba sun mo mpase na kanye, na bo ma yowe daa. Mo ne o te kuwuregya-o se-o e kyena bamo ase, na o kun bamo, na bo ma gyi aworefo.

16 Akon maa lee nya bamo. Burufo maa lee nya bamo. Kyowe maa lee da bamo, na o kywee bamo ayaa-ro.

17 A lee feye kasannegyii ne o yere kuwuregya-o nsena akato-ro-o e gye ne oo kii bamo deeresepo, na o kpaabamo yaa atiribu ne amo-ro a nkyu-o maa lowe-o ase, na bo ya nuu.*
Na Wuribware kee bamo akyuku peee.”*

8

Keto ne kaa waa san ne kasannegyii-o a ten kikipuni lalowe-o-ro-o

1 Kasannegyii-o a ten kikipuni sunoosopo-o-ro, ne sosō a waa dinj dnhwerēe kebēgya.

2 Ne mo a nyu Wuribware mbao nsunoo ne bo yere mo akato-ro-o, ne baa sa bamo okēmaa kabere.

3 Kabao ko ne o de atanne pipee kakyansegyii-o a bo yere atanne pipee lonjokpa ko a o bo kywee nyonku-o. Lonjokpa mo yere kuwuregya-o akato-ro. Ne baa sa mo nyonku bweeto. Ne do taa bo waa mo kakyansegyii-o-ro feye o bo tii kebwarekore ne Wuribware asese e kore mo-o se. Ne do taa kakyansegyii-o bo dnhj lonjokpa-o se.

4 Ne nkee Wuribware kabao-o a yere Wuribware akato-ro na o de kakyansegyii-o mo kesare-ro, ne nyonku eboree na Wuribware asese a kebwarekore-o e yo Wuribware ase.

5 Ne Wuribware kabao-o a taa kakyansegyii-o, ne do nywee deekpa lee lonjokpa-o bo waa-ro, ne do twee bo kyonwe sweere se. Ne bware a su-ro gburi gburi gburi, ne eleele a gyi melele melele melele, ne sweere a lenkpan kpun kpun.

Keto ne kaa waa san ne Wuribware a mbao nsunoo-o a fore bamo mbere-o

6 Ne Wuribware a mbao nsunoo amo ne bamo okēmaa de kabere-o a waa siraa feye bo fore.

7 Kabao gyenkreese-o a fore mo kam-o, ne anyinkenkyukuriigy na deekpa na mbogya a lee sosō wee sweere se. Fo ya ke sweere-o ntun nsa, mo katun konko ayii na efa a kywee fuuu.

8 Ne kabao nyosepo-o a fore mo kabere-o. Ne ato ko ne a du feye kebēe dabē ko ne deekpa e kywee kem-o a lee da opoo-ro tukum. Ne fo ya ke opoo-ro ntun nsa, mo katun konko a kii mbogya,

9 ne mo katun konko amo a nkinyi-o na mbo-o a wu, ne mo katun konko amo a ekore-o a mwiire.

10 Ne kabao sasapo-o a fore mo kabere-o. Ne kekyee-e-kpa-agyi dabē ko ne ku du feye poado-o a kywee bo lee da sweere se. Ne fo ya ke kaye-ro ebōn na atiribu peee-ro ntun nsa,

11 amo katun konko nkyu a waa preepree. Ne asese ne baa nuu nkyu amo-o bweeto a wu. Kekyllē-e-kpa-agyi amo kenyaere e gye “Preepree.”

12 Ne kabao nasepo-o a fore mo kabere-o. Ne oko ne moni nyu mo-o a da kyowe na kiferi na akyee-e-kpa-agyi. Ne fo ya ke kyowe-ro ntun nsa na kiferi-ro ntun nsa na akyee-e-kpa-agyi-ro ntun nsa, amo kekēmaa katun konko a da kibugyi turum. Ne fo ya ke mpase-ro ntun nsa, mmo katun konko moni de kelanjerō. Ne fo ya ke kanye-ro ntun nsa, kamō katun konko-ro kiferi na akyee-e-kpa-agyi moni lee.

* 7:17 Yere meya 2.13. * 7:17 Isaya 25.8.

13 Ne mo a deere, ne mo a nu kabogyii ko ne oo lee olun dabẹ dabẹ-o, ne o fuwi awore-ro, na o su kenken feye, “A waa len bweeto a a sa kaye-ro asese, san ne Wuribware a mboo nsunoo-o-ro nsa ne baa san-o e fore bamo mbere-o.”

9

1 Ne Wuribware a kaboo nuusepo-o a fore mo kabere-o. Ne mo a nu kekyee-e-kpa-agyi ko, na kaa lee sosoo bo lee da sweere. Ne baa sa kemo kemañtan looris e a safowa-o.

2 Ne oo taye kemañtan amo kan a pone-o, ne eboree a lee kemo-ro feye kedeekepekete kii a eboree-o. Ne eboree-o a bun kyowe na awore se sa ne kibugyii a da.

3 Ne akyañkyañka a lee eboree-o-ro ba sweere se, ne baa sa bamo kebwee feye agya-pureepu-o.

4 Ne baa towe gywii bamo feye bo ma kan tenne efa na ayii na keferaagyi kema. Amaa baa sa bamo kpa feye bo dunwi sweere se a asese ne bo mon de Wuribware a nkyanee-o bamo nsekpeeno-o.

5 Bo mon sa bamo kpa feye bo maa asese, amaa bo dee dunwi bamo anen-aaa aferi anuu. Akyañkyañka amo ya dun fo, a bo gya nee feye gyapureepu-o.

6 Aferi anuu, ne akyañkyañka amo maa se ba dunwi bamo-o, ba buwi a bo kpa lowi, bamo-o bo maa nya. Ba kpa feye bo wu, bamo-o bo maa wu, amaa lowi e lee bamo ase.

7 Akyañkyañka-o du nee feye ekpana ne baa waa siraa a bo yaa kenaa-ro-o. Bamoo anu si de ato ko ne a du feye atanne pipee awurepa-o, ne bamo akato-ro du feye asese lee-o.

8 Bamoo ipwii du nee feye akyee lee-o, ne bamo abwanoo du feye afaase lee-o.

9 Ne bo de kekyanse ekaare ne bo de ba kun bamo akan-ro kenaa-ro-o. Ne bamoo abanban maa i su nee feye ekpana bweeto a gyiiri itireelaa ne bo de bo naa kenaa-ro.

10 Bo de nte ne bo de ba dunwi feye agyapureepu-o. Ne bo de kpa feye bo dee dunwi asese anen-aaa aferi anuu.

11 Bo de owure ne o deere bamoo se-o. O dee o gye Wuribware a mboo-o oko nee, ne oo waa boye. Ne mbeyomoo mo e gye ne o deere kemañtan looris-o se. Heebrii senja-ro mo kenyaare e gye Abadon, ne Griiki senja-ro mo e gye Apoliyon, kaase e kaapo feye Onyerapo.

12 To, afuto gyenkeese a kyonj. Anyoo mo bo akato-ro a ba.

13 Ne kaboo siyesepe-o a fore mo kabere-o. Ne mo a nu bore ko a su lee atanne pipee lonjokpa ne o yere Wuribware akato-ro-o a apore ana-ro-ro.

14 Ne bore amo a towe gywii kaboo siyesepeo ne o de kabere-o feye, “Sanne Wuribware a mboo nna ne baa nure bamoo Yufraatis bon kee-o.”

15 Ne baa sanne mboo nna amo ne baa nure bamoo-o. Baa waa siraa sa bamoo donhwere ne dee na kake mo dee na kiferi mo dee na kasu mo dee-o na bo maa asese bweeto. Fo ya ke kaye-ro asese-ro ntun nsa, mboo amo e maa katun konko.

16 Ne baa towe anaapo ne bo te te ekpana se-o kanoo gywii mo, bo bo akpenkeee alafa anyoo.

17 Ekpana na bamoo adeepo ne mo a nu-o de kekyanse ekaare ne bo de ba kun bamoo akan-ro kenaa-ro, ne e ya pee feye deekpa-o, ne e bee i du agyigyii feye eboree-o, ne e bee i du kakaduro feye kafirewuta-o. Ne ekpana-o anu du feye afaase anu-o. Ne deekpa na eboree na kafirewuta e lee bamoo nno-ro.

18 Ne deekpa na eboree na kafirewuta ne aa lee bamoo nno-ro-o a maa asese bweeto bweeto. Fo ya ke kaye-ro asese-ro ntun nsa, bamoo katun konko a wu.

19 Ekpana-o elen peee bo bamoo nno-ro nee na bamoo nte-ro. Ne awoo anu te bamoo nte-o si, ne a taare a a dunwi asese.

20 Ne sese dimaadi ne baa san, ne ato mo mon maa bamoo-o, bo san bo mon nu bamoo eyee kinji lee bamoo ebaye-ro. A kaapo nee feye bo mon yowe kusun Obansam na ikisi ne baa ba atanne pipee na afufuri, na kayowaa na kefore na kiyii bo waa-o. Anen a ato mo mon kee, ne a maa nu asen, ne a mon naa.

21 Anen a asese-o mon nu bamoo eyee a bo yowe asese kemoo, na bamoo kakpe na asibenjen, na bamoo kakyee kpa na kanyare kpa kowaa, na bamoo kayu.

10

Wuribware kaboo na wore kagyinyii ne o de-o asen

1 Ne mo a bee nu Wuribware kaboo dabẹ ko a lee sosoo ba kaase, na kowore a muruwaa mo, na nyinkpentaliili bo mo kunu si, ne mo akato-ro du feye kyowe-o, ne mo ayaa du feye deekpa agyabren-o.

2 Ne oo bunji wore baaee kagyinyii ko ne o de mo kesaree-ro-o-ro. Ne oo ba mo kigyisayaa bo yera apoo se, ne oo ba mo kebenayaa-o bo yera sweere se.

3 Ne oo faa-ro kenken feye afaase a su-o. Mo a faa-ro kamee-ro-o, ne bware a su-ro gburi gburi iluwi isunoo bo kooe mo se.

4 Bware a su-ro lowe-o, ne mo e kpa a n kyoree keto ne bware amo a towe-o. Amaa ne mo a nu bore ko a lee sosu towe feye, "Keto ne bware amo a towe iluwi isunoo-o, fo ma kan lee kemo towe kawu, fo ma kyoree bo beya."

5 Ne Wuribware kaboo ne mo a nu na o yere ooro se, ne o bee o yere sweere se-o a yase mo kigyisesaree bo kyoso.

6 Ne oo waa Wuribware etan feye, a maa kyee, Wuribware e sa a keto kema gye kee. Ne o ye, "N de Wuribware ne mo kakyena mon de kee, ne oo twee sosu na keto kema ne ke bo mfen-o na sweere na keto kema ne ke bo mo se-o na ooro na keto kema ne ke bo mo-ro-o kenyaere mo e waa etan feye, a maa kyee, Wuribware e sa a keto kema gye kee.

7 Amaa Wuribware kaboo sunoosepo-o ya fore mo kabere-o, Wuribware e waa keto ne oo kra feye o waa, ne mbeyamo aa kwere-o, feye anen ne oo kyoto towe gywii mo ayaafar, ne bo gye mo akyaamee ne baa dee kyena-o."

8 Ne bore ne mo a dee nu feye oo su lee sosu-o a towe gywii mo feye, "Ya koore wore lee Wuribware kaboo ne o yere ooro se, ne o bee o yere sweere se-o kesaree-ro."

9 Ne mo a yo Wuribware kaboo-o ase ya towe gywii mo feye o taa wore kagyngyii-o sa mo. Ne o ye, "Koore na fo wo. Wore mo asen bo kone feye gyabweekyu-o, amaa fo ya nu amo kaase, a waa fo preepree."*

10 Mo a koore wore amo mo e wo-o, ne aa waa mo kan-ro kone kone feye gyabweekyu-o. Amaa mo a den wo lowe-o, ne aa waa mo kame-ro preepree.

11 Ne baa towe gywii mo feye, "Aa bee fo feye fo towe keto ne Wuribware a lee bo kaapo fo feye ke e waa asese ne baa lee kasuro kema-ro na kade kema se, ne ba sa esensa kema-o na bamo awure."

11

Akyaamee anyo-o

1 Ne baa sa mo kayii ne bo de ba kare ato-o. Ne baa towe gywii mo feye, "Koso na fo kare Wuribware sunkra na lonnokra ayaa, na fo kare bamo ne ba sun Wuribware mfen-o.

2 Amaa fo ma kan kare Wuribware sunkra a kabuno gyenkreese-o ayaa, yowe mfen bo beya, a lee feye baa taa mfen bo sa bamo ne bo maa sun Wuribware-o. Ba waa keto kema baye baye Wuribware a man-o-ro aferi aduna na anyo.

3 Mo e ba mo akyaamee anyo ko a m bo kyonwe mfen, na baa mare aprakee bo ten bamo elaaere-ro. Na bo towe abwasesen nke kakpen na alafa anyo na adusiye man amo-ro."

4 Mfo ayii anyo na mfetiritoree nyoo ne n yere Kaye-ro-asese-pee-bamo-Nyanpe akato-ro-o yere bo sa akyaamee anyo amo.*

5 Odon kema ne o kpa a o toora bamo-o, amo deekpa e lee bamo nno-ro o kywee mo. Mfaanee a kpa-o se, ne ba bore se a bo mo maa akema ne o toora bamo-o.

6 San ne ba towe abwasesen-o, bo de elen feye bo tii kpa, na bware ma ba. Ne bo bee bo de elen, na bo kyurowi ebon-no nkyu pee bo kii mbogya. Ne bo bee bo de elen feye bo baa asen kema ne ba kpa-o sweere mo se.

7 Bamoo ya lowe bamoo abwasesen kotowe, kaboo kpense ko e lee kema tan looris-o-ro a o ba, na o bo ko Wuribware akyaamee anyo amo, na o gyi bamo se, na o maa bamo.

8 Na bamo afuni di man dabo amo mfen ne baa da bamo nyanpe Yeessu bo mera kiyii kpare-abee-ro-o a alond-o se. Man amo kenasenyare e gye Sodom, ne bo bee ba tee mo e Igyipiti-o.

9 Ne asese ne baa lee kasuro kema-ro na man kema-ro na kade kema se, ne ba sa esensa kema-o e deere bamo afuni-o nke nsa na kebegya, na bo kine kipure bamo.

10 Na bamo akato gyi bamo anyo lowi si, na bo ke abee ato. A lee feye Wuribware akyaamee anyo mo ne baa towe abwasesen-o a taa aworefo bweeto bo danjo asese ne bo bo kaye mo-ro-o se.

11 Nke nsa na kebegya kamee-o, na Wuribware kyinji bamo lee lowi-ro. Na kufu nya asese pee ne ba nu bamo-o.

12 Na Wuribware akyaamee anyo amo nu bore ko e faa-ro a o lee sosu, na o towe gywii bamo feye, "Mon' ba sosu mfee." Bamoo adon e yere a bo deere, na bo nu feye kowore i bun akyaamee anyo-o se, na ba yo sosu.

13 Puri amo-ro dee ne sweere e lenkpan kpun kpun kpun. Fo ya ke man-ro ntun kudu, katun konko i kpuri. Na asese nkpen nsunoo wu. Na kufu nya asese pee ne ba san-o. Na bo kyoro Wuribware ne o gye sosu a owure-o bo lee mo kedabe ne o de-o si.

14 To, afuto ne a gya se nyosepo-o a kyon. Amaa asasepo-o e ba mbeyamo.

Kabere sunoosepo-o

* 10:9 Isikiyel 3.3. * 11:4 Sakariya 4.3, 11-14.

15 Ne Wuribware kaboo sunoosepo-o a fore mo kabere-o, ne eboro a su sosu kenken feye,

“Kaye-ro keyaalen peee gye ane nyanpe
Wuribware na Kristoo lee nee mbeyoma.
Na Wuribware gyi kuwure nsu peee.”

16 Ne abrese adunyo na ana ne bo te te njwuregya-o se Wuribware akato-ro-o a kpuni anjirii sunj Wuribware towe feye,

17 “Bo-elen-o-kyon-okemaa-Bware,
fo ne fo mon de keleekaase na kegyeke-o,
ane e sa fo anse feye fo a kore fo keyaalen-o,
ne fo a lee kaase fo i gyi fo kuwure-o.

18 Bo fo mbeyoma, nde se awuye idun a fwii fo se.
Amaa mbeyoma, san a fo feye
fo kaapo bamo fo kadunfwii.

San a bee fo feye fo gyi bamo ne baa wu-o asen,
na fo ka fo ayaafore koko, fo akyaaame-o,
na fo asese ne fo a lee sa fo eyee-o,
na abrese na nyaagyi ne ba sunj fo-o.

Ne san a bee fo feye fo kpuri
bamo ne ba nyera sweere-o.”

19 Ne Wuribware sunkpa ne o bo sosu-o a taye, ne mo a nu Wuribware a etan kedakaa-o mo sunkpa-o mfen. Ne eleele a gyi melele melele melele, ne bware a su-ro gburi gburi gburi, ne sweere a lenkpanj kpunj kpunj kpunj, ne anyinjenkyukuriigy a ba sweere wore wore wore.

12

Okyee na danjyam asen

1 Ne mo a nu afuto dabe ko sosu. Okyee ko bo-ro ne kyawe bo mo kamee, ne oo sa ne o tore se. Na kiferi bo mo ayaa kaase, ne o bunj kuwurepa na akyee-e-kpa-agyi kudu anyo te te si.

2 O de kame, ne o kpa a o kowe. Ne mo kudunji a sa ne oo su.

3 Ne mo a bee nu afuto ko sosu. Mo a nu kaboo dabe dabe ko ne ku du feye danjyam pipee-o, ne o de anju asunoo na akyore kudu, ne kuwurepa bun bun anju-o kekemaa se.

4 Fo ya ke sosu a akyee-e-kpa-agyi-o-ro ntun nsa, danjyam-o a ba mo kate bo gyiiri katun konko lee sosu twee bo kyonwe sweere se. Ne oo yere okyee amo akato-ro, na mo ya den kowe a o nya wo mo kayaagyi-o puri-ro.

5 Ne okyee amo a kowe gyi nyanse, ne o ba a o bo ba mo keyaalen bo deere kaye-ro asese peee se, na o ma su oko se. Amaa ne baa njwaa kayaagyi-o taa yaa Wuribware ase mfen ne o te mo kuwuregya-o se-o.

6 Ne okyee-o a sere yo kimukee-ro mfen ne Wuribware a kyoo lonjo bo yera mo-o. Mfen ne ba deere mo se nke kakpen na alafa anyo na adusiye.

7 Ne kenaa a ba sosu mfen. Wuribware kaboo brese ne ba tee mo e Maakel-o na mo kamee-ro awuye-o, na danjyam-o na mo kamee-ro awuye-o a ko kenaa.

8 Ne Wuribware a mboo-o a ko gyi danjyam-o na mo kamee-ro awuye-o gyi si, ne baa gya bamo lee sosu mfen.

9 Danjyam-o anasenyare e gye “Kowo-ne-oo-penna-sese-dedaa-o,” na “Obonsam” na “Setane” na “Kaye-ro-asese-peee-opennapo.” Baa twee mo aa mo kamee-ro awuye-o bo kyonwe sweere se.

10 Ne mo a nu bore a su kenken lee sosu feye,

“Nkee feraa, ane nyanpe Wuribware a bo morowe mo asese,
na o gyi mo kuwure-o,
ne Kristoo ne oo lee-o a nya keyaalen.

Kee, baa twee mo ne o dee yere Wuribware ase
o poro ane kosobe-ana feye baa waa boye-o
bo kyonwe sweere se.

11 Ane kosobe-ana amo a ko gya mo.

Keto se ne baa taare gya mo-o e gye feye
kasannegyii-o a wu, ne mo mbogya a wee sweere,
ne baa yere bamo asen timaa-o kotowe-ro kenken,
ne bo ye kasannegyii-o si kegya, ne bamo ya wu,

a bo kikine mo na bo kyena.

12 Amose-o, soso na mone ne mone te mfeɲ-o,
mon' sa a mone akato gyi.

Amaa mbeyamo a waa leɲ a bo sa asese
na keto kema a ne ke bo sweere se na ɔpoo-ro-o.

A lee feye Obansam a lee soso ba mone ase sweere se.
Kadunfwii ne o de mbeyamo-o kyɔ bweeto,
a lee feye o nyi damenansɛ feye
mo saɲ mon lee o kyɔ.”

13 Dankyam-o a bo sa se feye baa twee mo bo kyonwe sweere se-o, ne ɔ mɛraa se o sere o
gya ɔkyee ne ɔ kowe gyi nyanse-o.

14 Ne baa sa ɔkyee-o abanban ko ne a du feye olun lee-o, na o nya fuwi yo mo kweerokpa
kimukee-ro mfeɲ ne ba deere mo se nsu nsa na kebegya, na dankyam ne mo kenjasenyare
bee ke gye “Kowo”-o ma nya kra mo.

15 Ne dankyam-o a kpuru nkyu lee mo kan-ro, ne kufwiiri a twee, na ke nya taa ɔkyee-o
nare.

16 Amaa ne sweere a kya ɔkyee-o-ro, a lee feye sweere a nuu nkyu ne ɲ ya lee dankyam-o
kan-ro-o peee.

17 Ne dankyam-o duɲ a fwii ɔkyee-o se, ne ɔ yo ya ko ɔkyee-o mo gyi-ana peee. Bamɔ e gye
bamɔ ne bo gya Wuribware a mbraa-o se, ne bo de Yeesuu a asen-o-ro ba towe amɔ kenken.

18 Ne dankyam-o a yere ɔpoo kee.

13

Kabo kpenɛ ne kaa lee ɔpoo-ro-o

1 Ne mo a ɲu kabɔ kpenɛ ko a lee ɔpoo-ro ka ba, na ka de akyore kudu na anu asunoo,
na awurepa bun bun akyore-o kekemaa se. Ne baa kyoree kenjasenyare ne ke e kaapo feye
kabɔ amɔ na Wuribware ta-o bo kyena kamɔ anu-o kekemaa se.

2 Kabɔ ne mo a ɲu-o du feye mpase wuye, ne kamɔ ayaapapaa du feye puroɲ dabɛ lee-o.
Ne kamɔ kan du feye ɔfaase lee-o. Ne ɲkee dankyam-o a taa mo fonfon kuwure na mo
keyaalen bweeto ne o de-o bo sa mpase wuye-o.

3 Kabɔ amɔ a anu-o kokonko du feye bamɔ a ɲe kemɔ kepan-o, amaa kemɔ lo-o a kyɔ wu.
Ne kaye-ro asese peee eyee a kpen bamɔ, ne baa gya mpase wuye-o si.

4 Ne asese a sun dankyam amɔ, a lee feye ɔ taa mo keyaalen-o bo sa mpase wuye-o. Ne
baa sun mpase wuye-o gbaa towe feye, “Nse e gye ne o ta feye mpase wuye mo? Nse e gye ne
o taare a o ko gya mo? Oko mon bo-ro!”

5 Ne mpase wuye-o a nya kpa towe adabedabesen kaapo mo eyee, na o saare Wuribware
towe feye mo aa mo ta. Ne Wuribware a sa ne mpase wuye-o keyaalen amɔ mon kyɔ aferi
aduna na anyo, na o waa mo kepre.

6 Ne ɔ da Wuribware yii, ne ɔ bee da mo kenyarɛ na mfeɲ ne o te-o na bamɔ ne bo bo
soso-o peee yii.

7 Kpa da feye mo aa Wuribware asese ko, na o gyi bamɔ se. Ne ɔ nya asese ne baa lee
kasuro kema-ro na man kema-ro na kadɛ kema se, ne ba sa esensa kema-o se keyaalen.

8 Na kaye-ro asese peee sun mpase wuye-o, amɔ okemaa ne kasannegyii ne baa mo-o a
kyoree mo kenyarɛ waa wore ne o kaapo okemaa ne o de nkpa na kukyure ne a mon de
kee-o-ro pwee ne Wuribware a de twee kaye-o.

9 Mon' lon esɛbo a mon' nu!

10 Bamɔ ne bo bware sa kekra-o,
adon e kra bamɔ a bo yaa anya kusun-no.

Bamɔ ne bo bware sa kepan-o,
kepan-no ne ba wu.*

Amo-o peee bware feye Wuribware asese nyite aworefo-ro, na bo sa a bamɔ kokɔoregyi-o
waa leɲ.

Kabo kpenɛ ne kaa lee sweere-ro-o

11 Ne mo a bee ɲu kabɔ kpenɛ ko, na ka daree sweere-ro. Ka de akyore anyo feye sanne
lee-o, ne ka sa senɲa feye dankyam-o.

12 Ne kaa kperi mpase wuye-o na mo keyaalen se yere kaye-ro asese peee feye bo sun
mpase wuye amɔ ne baa ɲe mo anu-o kokonko ne kemɔ lo-o a wu-o.

* 13:10 Yeremeya 15.2.

13 Kabo amò gbaa a waa afuto na akpenyeeto bweeto. Ne amò akò e gye feye kaa sa ne deekpa a lee soso ba sweere asese akato-ro.

14 Ne kaa penna kaye-ro asese peee bo lee akpenyeeto ne kaa yere mpase wuye-o ayaa-ro waa-o se. Ne kabò-o a towe gywii kaye-ro asese peee feye bo ba kefore bo seri kotoko ne kaa lee mpase wuye ne baa ne mò kunu konko ne kemò lo-o a wu-o.

15 Ne kabò amò a nya kpa, ne kaa fwii ne waa kefore ne kaa lee mpase wuye-o emorobò-ro, ne kaa nya nkpa. Ne kaa sa kano feye bo mado okemaa ne oo kine kamò kusun-o.

16 Ne kabò amò a yere abrese na nyaagyi, na ato awuye na atiripo, na agyi na anya, feye bo kyan bamò agyiselokwe-ro beee bamò nsekpeeno nkyanee.

17 Okò mon de kpa feye o fe ato beee o sado ato, amò baa kyan mò kigyiselokwe-ro beee mò kasakpeeno kakyanee. Kakyanee amò e gye kabò amò kenyaere beee akoyeregyi ne a yere bo sa mò kenyaere-o.

18 Okò i de kanyiasen, o taare a o nu kabò amò akoyeregyii-o kaase, a lee feye a yere bo sa nyinkpase kenyaere nee. Akoyeregyii amò e gye alafa asiye na adusiye na asiye (666).

14

Kasannegyii-o na mò anarebespo

1 Ne mò a deere, ne mò a nu kasannegyii-o yere Siyón kebee-o se. Mò aa anyare nkpen kelafa na aduna na ana (144,000) ne baa kyoree mò aa mò se anyare bo donno bamò nsekpeeno se-o e yere mfen.

2 Ne mò a nu bore kò a su lee soso feye awuriwuri-o, beee feye bware a su-ro gburi gburi-o. Bore amò a bee su nee feye kwanngyi adapo kò a da ikwanngyi ba soori-o.

3 Ne anyare nkpen kelafa na aduna na ana amò yere kuwuregya-o na mbò nna-o na abrese-o akato-ro ba waa kilin popwee kò ne okò mon bo-ro ne o taare a o suye-o, amò anyare nkpen kelafa na aduna na ana amò ne kasannegyii-o a morowe bamò lee kaye-ro asese peee-ro-o wore.

4 Bamò a gye anyare ne bo mon nyi akyee-o se-o, bamò mfaanee-o e gye ne bo gya kasannegyii-o se ton kemaa ne o yo-o. Bamò ne do gye nkpee morowe, ne do taa bamò bo waa Wuribware na mò fonfon kesaree-ro-o nee.

5 Bo mon tee ba ayeba kake nkò se. Ne bo bee bo mon de kebaye kò.

Wuribware mbodo nsa kò

6 Ne mò a bee nu Wuribware kaboo kò, na o fuwi afwii-ro, ne baa sun mò bo kyonwe feye o towe asen timaa bo lee nkpa na kukyure ne a mon de kee-o se gywii asese ne baa lee kasuro kemaa-ro na man kemaa-ro na kade kemaa se, ne ba sa esenja kemaa-o.

7 Ne do faa-ro towe feye,

“Mon' bu Wuribware, na mon' kyoro mò kedabe-o,
a lee feye san a fo feye o gyi sese dimaadi asen.
Mon' sun mò ne do twee soso na kaase
na apoo na ebon-ro nkyu-o.”

8 Ne Wuribware kaboo nyosepo a gya kaboo gyenkpese-o se, na o towe feye, “Baa kpuri opurimakyee dabe ne ba tee mò e Babilon-o. Mò ya sa ne kaye-ro asese peee kpa mò asen bweeto, na bo mon taare kine mò, feye anen ne atabweepo maa taare a o kine nta-o.”

9 Ne Wuribware kaboo sasepo a gya kaboo gyenkpese-o na kanyosepo-o se, na o towe kenken feye, “A waa len a sa okemaa ne o sun mpase wuye-o na kefore serise ne kaa lee mò-o, na mò ne baa kyan kabò-o kakyanee-o bo donno mò kasakpeeno beee mò kigyiselokwe-ro se-o.

10 Wuribware dun a fwii bamò se, ne o gyiiri bamò kesebo. A du nee feye anen a sese-o a nuu nta lenlen-se-o. Anen a nta-o e waa preepree mò kame-ro. Ba ba kafirewuta a bo dee bo kywee bamò, na ka ma dun, Wuribware a mbodo-o na kasannegyii-o akato-ro, na bo gyi aworefo bweeto.

11 Deekpa amò ne o kywee bamò-o eboree e yo soso, na e maa yowe kake nkò se daa. Okemaa ne o sun kabò-o na keto serise ne kaa lee mò-o, beee okemaa ne baa kyan kabò-o kakyanee bo donno mò se-o maa nya mò eyee a o lee deekpa-o-ro kanye na mpase peee.”

12 Amò-o se-o, Wuribware asese peee ne bo gya mò mbraa se-o, ne ba kya se ba kore Yeesuu ba gi-o, keto ne mò e towe-o e gye feye bo nyite gyi aworefo.

13 Ne mò a nu bore kò a lee soso towe feye,

“Kyoree feye,
‘Bamò ne ba wu lee mbeyamo bo yo, na bo mon yowe
ane nyanpe Yeesuu si kegya-o e nya nyure.’”

Ne Wuribware a kufwiije-o a beɲɲaa feye,

“Kasentɲi nee. Bamɔ asun kenken ne baa waa-o se-o,
ba nya amɔ kukyure kane, a lee feye
Wuribware i nyɲɲi asun timaa ne baa waa-o se.”

Sweere se adɔɔɔto kekpa

14 Ne mo a deere, ne mo a ɲu kowore fufuri. Oko te kowore-o se, na o du feye ane dimaadi-o,* na o bun atanne pipee kuwurepa, na o de loogyi yayase ko mo kesaree-ro.

15 Ne Wuribware kaboo ko a lee Wuribware sunkpa sosɔ mfen, ne oo faa-ro kenken bo kyonwe mo ne o te kowore-o se-o feye, “Taa fo loogyi-o bo tenne fo adɔɔɔto, a lee feye adɔɔɔto-o kekpahee a fo, ne sweere se a ato-o peee mo a pee, ne aa fo feye fo kpa amɔ.”

16 Mfen-o, ne mo ne o te kowore-o se-o a teyi mo loogyi-o bo kyonwe sweere se, ne oo tenne mo se a ato-o peee.

17 Ne mo a bee ɲu Wuribware kaboo ko a lee Wuribware sunkpa mfen, na mo-o mo de loogyi yayase anen dee.

18 Ne Wuribware kaboo ko ne mo-o mo mo e deere lonokpa a deekpa-o se-o a lee lonokpa-o ase ba, ne oo faa-ro kenken bo kyonwe Wuribware kaboo ne o de loogyi yayase-o towe feye, “Ba fo loogyi-o bo tee kaye-ro a bobe ayii agyi-o, a lee feye aa pee.”*

19 Amose se-o ne Wuribware kaboo-o a teyi mo kesaree bo kyonwe sweere se, ne oo tee bobe agyi-o, ne oo twee amɔ waa kemaɲɲan dabe ne ke bo Yerusalem nlanbeee-o-ro, na Wuribware nya sa a bo kyikye amɔ se, na keto kaapo feye mo dun a fwii aboyewaapo se.

20 Amose se-o ne baa kyikye kyikye bobe agyi amɔ se kemaɲɲan dabe-o-ro, ne mbogya a lee bweeto bo waa feye kufwiiri-o, ne kemo eswee a fo emayere alafa anyo, ne kemo ken i mwiire sese soswee kema ma.

15

Anen ne asen asunoo ne a gye kee-o a lee a waa-o

1 Ne mo a ɲu afuto dabe dabe ko sosɔ ne a kyɔ, ne a kpen eyee-o. Wuribware mboo nsunoo ne okema de asen konko-o yere. Amɔ e gye lalalowe lee-o, a lee feye amɔ ya lowe, Wuribware kadunfwii e lowe.

2 Ne mo a ɲu keto ne ku du feye ooo, ne o da dinɲ, ne o tore se feye diki-o, na o kywee feye deekpa-o. Aseɛ ko yere ooo amɔ kee. Mo a ɲu feye bo gye bamɔ ne baa kine kusun mpase wuye-o na mo keto serise ne kaa lee mo-o, ne baa kine feye bo kyan mo kenyaare kakyane bo danɲo bamɔ se-o. Ne bo yere bo de ikwangyi ne Wuribware a sa bamɔ-o.

3 Ne ba waa kilin ne ku du feye kilin ne Wuribware keyaafore Mosis a waa bo kye Igyipiti awuye-o.* Ke gye kilin ne kasannegyii-o a sa bamɔ-o, ne ba waa. Ba waa nee feye,

“Bo-elen-o-kyon-okemaa-Bware,
kee anen ne fo kyɔ, ne fo awaase e kpen eyee-o.
Eman eman peee Owure,

kee anen ne fo ekpa bware, ne e gye kasentɲi-o.
4 Wuribware, nse e gye ne o maa sere fo,
ne o kine kokyorɔ fo bo lee kedabe ne fo de-o si?
Fo wore e gye okpeyaa,
a lee feye kaye-ro aseɛ peee e ba
a bo bo kpuni anjirii fo ayaa-ro,
na bo sun fo, a lee feye baa ɲu
feye fo awaase gye kasentɲi nee.”

5 Amɔ-o kamee-o ne mo a ɲu Wuribware sunkpa ne o bo sosɔ-o. Ne kekyan ne etan a kedakaa-o yere-ro-o a taye.*

6 Ne Wuribware a mboo nsunoo ne bo de asen asunoo-o a lee sunkpa-o-ro, na bo bun kyefuri ekaare pareparepare ne e tore se-o, ne baa ba atanne pipee ekeresese bo ten ten akan se.

7 Ne mbɔ nna-o-ro oko a sa Wuribware a mboo-o okema atanne pipee kakyanseyii. Nkyanseyii-o kakema, nta preepreese ya borɔ, ne ɲ yere bo sa Wuribware ne o maa wu daa-o kadunfwii.

* 14:14 Daniyel 7.13. * 14:18 Isaya 63.3; Yowel 3.13. * 15:3 Mbraa kebeesa 32.1-43. * 15:5 Kelee Igyipiti 25.10-22; 26.1-35.

8 Ne Wuribware kedabe na keyaalen a sa ne eboree a bore mo sunkpa-o, na oko mon taare lweero mfen bo fo san ne Wuribware mbo nsunoo-o a baa asen asunoo-o lalalowe pwee-o.*

16

Keto ne kaa waa san ne Wuribware mbo nsunoo-o a twiiri nta preeprees-o lee nkyansegyii-o-ro-o

1 Ne mo a nu bore ko a lee Wuribware sunkpa-o-ro o sa senja o gywii Wuribware mbo nsunoo-o feye, "Mon' ya twiiri nta preeprees ne n yere bo sa Wuribware a kadunfwii-o, ne m bo nkyansegyii isunoo-o-ro-o wee sweere se."

2 Ne kaboo gyenkreese-o a ya twiiri mo lee-o wee sweere se. Ne elo dabe gyagyase a tenne ase ne bo de mpase wuye-o kenyaare bamo nsekpeeno se beee bamo agyiselokwee-ro-o, ne ba sun keto serise ne kaa lee mpase wuye-o.

3 Ne kaboo nyasepo-o a twiiri mo lee-o wee oopo se. Ne nkyu a kii feye mbogya kuri-o. Ne keto kema ne ke bo nkyu-o-ro-o a wu.

4 Ne kaboo sasepo-o a twiiri mo lee-o wee ebon na atiribu peee-ro, ne amo-ro nkyu-o peee a kii mbogya.

5 Ne mo a nu Wuribware kaboo ne o deere nkyu peee se-o a towe feye,

"Fo a gyi ase se asen kpa se,
fo ne fo gye Beye-ko-mon-te-mo-se-Bware-o,
ne fo a kyena lee haree dedaa-o.

6 A lee feye bamo ya sa ne Wuribware ase se
na mo akyaamee mbogya a twiiri wee.
Amose se-o fo a sa bamo mbogya feye bo nuu.

Amo ne a bware feye bo sa bamo-o dee ne baa nya-o."

7 Ne mo a nu bore ko a lee lonkpa-o feye,

"Eheeen, Bo-elen-o-kyon-okemaa-Bware!
Fo asen kigy bu ase se kepo gye kasentij!"

8 Ne kaboo nasepo-o a twiiri mo lee-o wee kyowe se, ne baa sa kyowe kpa feye mo agyabren na kipepen kywe ase se.

9 Ne kyowe kipepen a kywee bamo. Ne baa da Wuribware yii, a lee feye mo e gye ne o de asen mo se keyaalen. Amaa bo mon kinji lee bamo ebye-ro, na bo kyoro Wuribware a kedabe-o.

10 Ne kaboo nuasepo-o a twiiri mo lee-o wee mpase wuye a kawuregya-o se. Ne kibugyii a da mo sweere-o se, ne ase se a dunwi bamo nno bo lee anen ne a bo bamo gya-o se.

11 Ne baa da Wuribware ne o bo soso-o yii bo lee bamo elo na anen ne bamo nyowore bo bamo gya-o se. Amaa bo mon kinji lee bamo ekpa baye ne bo gya se-o se.

12 Ne kaboo siyesepo-o a twiiri mo lee-o wee Yufraatis bon-o se. Ne bon-o peee a wore-ro fonfonfon, na awure ne ba lee kyowe leekpa a kebegya-o nya nya kpa bore-ro kyon.

13 Ne mo a nu ibrisi esa ko ne i du feye apre-m-o, ne emo okemaa a lee dankyam-o kan-ro na mpase wuye-o kan-ro, na oko ne o ba ayeba feye o gye Wuribware a akyaamee-o oko nee-o kan-ro.

14 Anen a ibrisi mo mon bo dan peee, amaa ee taare a e waa ato ne a kpen eyee, ne a sa a kufu nya ase se-o. Ne ibrisi amo e kaa e yo kaye-ro awure-o peee ase, na e kpawe bamo bo gyanje a bo waa siraa gywii kake dabe ne bamo aa Bo-elen-o-kyon-okemaa-Bware e ko kenaa-o.

15 Ne mo a nu bore ko a towe feye, "Mon' laat a mon' nu! Mo i fu-ro a m ba feye oyuu-o! Okemaa ne o kra idi a o kyena kee mo at bunje se, na o ma nya nare ketebonburon na ipeere nya mo laman-no-o e nya nyure."

16 Ne ibrisi amo a kpawe awure-o bo gyanje ton ko ne Heebrii senja-ro ba tee e Aamagadon-o.

17 Ne kaboo sunoosepo-o a twiiri mo lee-o bo kyonwe wore-ro. Ne bore a su kenken lee kwuregya ne ke yere Wuribware sunkpa-o feye, "Keto a lowe!"

18 Ne eleree a gyi melee melee melee, ne bware a su-ro gburi gburi, ne sweere a lenkpan kpuj kpuj kpuj. Lee san ne Wuribware a twee sese-o, sweere kelenkpan ko mon tee lenkpan na ko ky o anen a sweere kelenkpan-o.

* 15:8 Kelee Igyipiti 40.34-35; 1 Awure 8.10.

19 Ne man dabɛ ne ba tɛɛ mɔ ɛ Babilɔn-ɔ a ke-ro ntun nsa, ne kayɛ-ro a ɛman-ɔ pɛɛɛ a nyera. Wuribware a nyinɔi Babilɔn na mɔ ɛkpa bɔyɛ ne ɔ gya sɛ-ɔ sɛ, ne ɔ sa ne oo nuu nta preepreɛɛ ne η yɛrɛ bɔ sa mɔ, Wuribware, kadunfwii-o.

20 Ne ikwii pɛɛɛ yii, ne abɛɛ pɛɛɛ a ηaa.

21 Ne anyinɔkpenkyukuriigi yi dabɛ dabɛ kɔ ne amɔ dwii kyɔ aforɛ dabɛ dabɛ-ɔ a lɛɛ sosɔ bɔ lɛɛ da asɛsɛ sɛ. Ne baa da Wuribware yii, a lɛɛ feyɛ anyinɔkpenkyukuriigi a ba bweɛtɔ, ne aa waa bamɔ kufu.

17

Opurimakyɛɛ dabɛ kɔ-ɔ

1 Ne Wuribware mbɔɔ nsunoo ne bɔ de nkyanseyyii-o-ro ɔkɔ a ba mɔ asɛ bɔ tɔwɛ feyɛ, “Ba, na η kaapo fɔ anɛn ne ba gyiiri opurimakyɛɛ dabɛ-ɔ kesɛbɔ-ɔ. Opurimakyɛɛ-ɔ yɛrɛ bɔ sa man dabɛ kɔ ne baa pwɛɛ bɔ meraa ɛbɔn bweɛtɔ-o.

2 Mɔ ɛ gye mɔ ne mɔ aa kayɛ mɔ-ro a awure-o maa sɛ ba waa kakyɛekpa-ɔ. Kayɛ mɔ-ro a asɛsɛ-ɔ ɛ kpa mɔ bweɛtɔ, ne bɔ maa taarɛ a bɔ kine mɔ, feyɛ anɛn dɛɛ ne ɔtabweɛpɔ maa taarɛ a o kine nta kunuu-o.”

3 Ne Wuribware a kufwiinɛ timaa-o a yweɛ mɔ sɛ, ne Wuribware kabɔɔ-ɔ a sɔrɔ mɔ yaa kimukee-ro, mfen ne mɔ a ηu ɔkyɛɛ kɔ te kabɔ pipeɛ kɔ ne baa kyɔrɛɛ anyarɛ bɔyɛ ne a saarɛ Wuribware-ɔ bɔ dɔnɔn mɔ sɛ-ɔ sɛ. Kabɔ amɔ de anu asunoo na akyɔrɛ kudu.

4 Ne ɔkyɛɛ-ɔ bun atɔ pipeɛ na atanɛ pipeɛ mpini na agyito tɔrɛsɛsɛ. Ne akukye-ro ntaɔgyii damenanɛ tɔrɛsɛsɛ maa mɔ atɔ bunɛ pɛɛɛ sɛ. Ne o de atanɛ pipeɛ kotɔrenkyu mɔ kesarɛ-ro. Atɔ bɔyɛ kemaa te-ro, ne a yɛrɛ bɔ sa kanyarɛkpa ne ɔ waa-o.

5 Ne baa kyɔrɛɛ kenyarɛ kɔ ne ɔkɔ mɔn nyi kemɔ kaasɛ-ɔ bɔ dɔnɔn mɔ kasɛkpenɔ sɛ, feyɛ, “Babilɔn man dabɛ-ɔ, apurimakyɛɛ na kayɛ mɔ-ro a atɔ ne a de iyisi-o pɛɛɛ bamɔ nyi.”

6 Ne mɔ a ηu feyɛ ɔkyɛɛ amɔ a nuu nta bweɛ. Nta ne oo nuu-o gye Wuribware asɛsɛ ne baa mɔɔ bɔ lɛɛ anɛn ne bɔ mɔn kine kegya Yeesuu si-o si a mbogyaa-ɔ. Mɔ a ηu mɔ-ɔ, ne eyɛɛ a kpen mɔ bweɛtɔ.

7 Ne Wuribware kabɔɔ-ɔ a bise mɔ feyɛ, “Emɛnɛ sɛ ne eyɛɛ a kpen fɔ?” Ne ɔ yɛ, “Mɔ ɛ tɔwɛ ɔkyɛɛ-ɔ na kabɔ ne ɔ sɔ ɔkyɛɛ-ɔ, kabɔ ne o de anu asunoo na akyɔrɛ kudu-o, akweɛrɔsɛn a n gywii fɔ.

8 Kabɔ amɔ ne fɔ keɛ mbeyɔmɔ-ɔ, nsan-ɔ baa ηu kamɔ, ne mbeyɔmɔ fɛraa kaa wu, amaa ka lɛɛ kɛmanɔn loorisɛ-ɔ-ro, na a maa kyɛɛ ba mɔɔ kamɔ. Asɛsɛ ne bɔ te kayɛ mɔ-ro, ne Wuribware mɔn kyɔrɛɛ bamɔ anyarɛ bɔ waa asɛsɛ ne bɔ de ηkpa na kukyure ne a mɔn de keɛ-ɔ wɔrɛ-ɔ-ro harɛɛ pwɛɛ ne ɔ dɛɛ tweɛ kayɛ-ɔ, bamɔ ya ηu kabɔ na ka lɛɛ kɛmanɔn-ɔ-ro, eyɛɛ ɛ kpen bamɔ pɛɛɛ. A lɛɛ feyɛ kabɔ-ɔ dɛɛ ka bɔ-ro, ne mbeyɔmɔ fɛraa kaa wu, amaa ka bɛɛ ka ba ηkpa-ro.

9 Fɔ i nyi asɛn, fɔ i nu atɔ mɔ kaasɛ. Anu asunoo-o yɛrɛ bɔ sa abɛɛ asunoo ne ɔkyɛɛ-ɔ te si-o nɛɛ. Ne anu asunoo-o bɛɛ a yɛrɛ bɔ sa awure asunoo-o.

10 Awure asunoo-o-ro anuu a kpuri, ne ɔkɔnɔkɔ san η gyi kuwure, ne ɔkɔ ne ɔ san-ɔ mɔn tɛɛ ba. Mɔ ya ba, o gyi kuwure kafɔnfwɛɛ nɛɛ.

11 Ne kabɔ ne ka dɛɛ ka bɔ-ro, ne mbeyɔmɔ fɛraa kaa wu-o, yɛrɛ bɔ sa owure buruwasepɔ-ɔ. Ne ɔ gya asunoosɛpɔ-ɔ sɛ, ne ketɔ ya waa kafweɛ, o wu kpuri.

12 Akyɔrɛ kudu ne fɔ a ηu-o yɛrɛ bɔ sa awure kudu ne bɔ mɔn tɛɛ lɛɛ gyi kuwure-o, amaa bɔ san ba sa bamɔ keyaalɛn feyɛ bɔ gyi kuwure kabɔ amɔ asɛ dɔnɔhwɛrɛɛ kɔnɔkɔ.

13 Awure kudu mɔ pɛɛɛ de mfɛɛrɛ kɔnɔkɔ nɛɛ. Bamɔ keyaalɛn ne baa nya-ɔ pɛɛɛ, ba taa a bɔ bɔ sa kabɔ-ɔ nɛɛ.

14 Ne bamɔ aa kasannegyii-o ɛ kɔ kenaa. Amaa kasannegyii-o na asɛsɛ ne ɔ tɛɛ, ne oo lee bamɔ, ne bɔ gya mɔ sɛ kasɛntin-o ɛ kɔ a bɔ gyi bamɔ sɛ. A lɛɛ feyɛ kasannegyii-o ɛ gye anyanɛ-ro nyanɔpɛ na awure-ro owure.”

15 Ne Wuribware kabɔɔ-ɔ a bɛɛ tɔwɛ gywii mɔ feyɛ, “Eɔn ne fɔ a ηu, ne opurimakyɛɛ-ɔ te ɛmɔ keɛ-ɔ yɛrɛ bɔ sa asɛsɛ bweɛtɔ ne baa lɛɛ kasuro kemaa-ro na kadɛ kemaa sɛ, ne ba sa ɛsɛnɛsɛ kemaa-ɔ.

16 Akyɔrɛ kudu ne fɔ a ηu-o na kabɔ-ɔ i kisi opurimakyɛɛ-ɔ. Ba bunɔi mɔ ketɔ kemaa ne o de-o, na bɔ yɔwɛ mɔ ketɛbɔnburon bɔ narɛ, na bɔ wɔ mɔ, na ηkeɛ bɔ kywɛɛ mɔ tɔn kemaa ne aa san-ɔ deekpa-ro.

17 A lɛɛ feyɛ Wuribware a sa ne baa tii abɛɛ sɛ, na bɔ waa kemɔ ne ɔ kpa-ɔ, na bɔ taa bamɔ keyaalɛn-ɔ sa kabɔ-ɔ, na ɔ bɔ gyi kuwure bɔ fɔ san ne asɛn ne Wuribware a tɔwɛ-ɔ a waa kasɛntin-ɔ.

18 Opurimakyɛɛ ne fɔ a ηu-o yɛrɛ bɔ sa man dabɛ ne mɔ owure i gyi kayɛ mɔ-ro awure awure pɛɛɛ mɔ sɛ kuwure-o nɛɛ.”*

* 17:18 Daniyel 7.19-25.

18

Anɛn nɛ Babilɔn man a kpuri-o

¹ Amɔ-ɔ kamɛɛ-ɔ, nɛ mɔ a bɛɛ nɔ Wuriɔware kabɔɔ kɔ, na ɔɔ lɛɛ sɔsɔ ɔ ba. O de keyaalen bweɛtɔ kɛtɔ kɛmaa sɛ. Nɛ anɛn nɛ ɔ tɔrɛ sɛ bweɛtɔ bweɛtɔ-ɔ sɛ-ɔ, ɔɔ sa nɛ sweɛrɛ sɛ pɛɛɛ a lanɛnɛ-ɔ.

² Nɛ ɔɔ faa-ɔ kɛnɛn fɛyɛ,

“Oo kpuri. Babilɔn man dabɛ a kpuri ooo.

Mbɛyɔmɔ fɛraa, oo kii kɛtaakpan
nɛ ibrisi na ntimani naa-ɔ-ɔ,

mɛn nɛ mbogyii nɛ ba kisi bamɔ kɔwɔ-ɔ bɔ.*

³ A lɛɛ fɛyɛ kayɛ-ɔ ndɛ sɛ awuye pɛɛɛ
a nuu opurimakyyɛ a nta-ɔ.

Mɔ nta amɔ a sa nɛ kayɛ-ɔ awure pɛɛɛ
a kpa mɔ bweɛtɔ.

Nɛ bamɔ aa mɔ a di,
nɛ baa waa kakyɛekpa.

Nɛ mɔ tɔkpa nɛ ɔ mɔn de kɛɛ-ɔ
a sa nɛ kayɛ-ɔ ayawogyipɔ a nya bamɔ eyɛɛ.”

⁴ Nɛ mɔ a bɛɛ nu bɔrɛ kɔ a lɛɛ sɔsɔ fɛyɛ,

“Mɔ asɛsɛ eee, mɔn' lɛɛ ba ooo, mɔn' lɛɛ mɔ asɛ ba,
na mɔnɛ ma nya waa mɔ ɛbɔyɛ-ɔ ɛkɔ.*

Mɔnɛ ɛ mɔn lɛɛ mɔ asɛ, kɛsɛbɔgyiiri
nɛ Wuriɔware ɛ sa mɔ-ɔ ɛ kyanɛna mɔnɛ eee.

⁵ A lɛɛ fɛyɛ mɔ ɛbɔyɛ da ɛ dɔn abɛɛ sɛ,
fɛyɛ lɛɛ mɛɛ ya bɔ fɔ sɔsɔ-ɔ.

Nɛ Wuriɔware bɛɛ o nyinɛni mɔ ɛkpa bɔyɛ
nɛ ɔɔ gya sɛ-ɔ sɛ.

⁶ Mɔn' waa mɔ fɛyɛ anɛn nɛ ɔɔ waa mɔnɛ-ɔ dɛɛ.

Mɔn' waa iluwi ɛnyɔ bɔ teere anɛn nɛ ɔɔ waa mɔnɛ-ɔ.

Mɔn' taa nta nɛ n du preepree
iluwi ɛnyɔ n kyɔn mɔmɔ

nɛ ɔɔ sa mɔnɛ nɛ mɔnɛ a nuu-o.
Mɔn' sa mɔ na o nuu.

⁷ Mɔn' sa a o nɔ asɛn nɛ a kyɔ kɛdabɛ
fɛyɛ anɛn nɛ ɔɔ dɛɛ bu mɔ eyɛɛ kɛdabɛ-ɔ.

Na mɔn' waa mɔ bɔrɔkɔnɛ nɛ ɔ ta fɛyɛ
kɔnɛ nɛ ɔɔ dɛɛ gyi-o.

A lɛɛ fɛyɛ ɔɔ tɔwɛ gywii mɔ eyɛɛ san amɔ fɛyɛ,
Mɔn' kɛɛ mɔ mɛɛ, mɔ, wurekyɛɛ.

Ma kii kpenlekyɛɛ, na n su kale daa.

Mɔ bɔrɛ-ɔ maa dɔnwi mɔ kake kɔ sɛ daa.’

⁸ Amɔsɛ-ɔ kake kɔnɔ nɛ asɛn ɛ tɔ mɔ.

Asɛsɛ bweɛtɔ i wu, na bamɔ nɛ ba san-ɔ su kale,
na akɔn mɔɔ bamɔ, na dɛɛkpa kywɛɛ mɔ ɛlɔn,

a lɛɛ fɛyɛ Nyannɛ Wuriɔware
ɔsɛngyipɔ-ɔ de ɛlɛn bweɛtɔ.”

⁹ Awure nɛ bamɔ aa mɔ a di, nɛ baa waa kakyɛekpa, nɛ baa gyi mɔ kɔnɛ-ɔ ya nɔ dɛɛkpa nɛ ɔ kywɛɛ mɔ man-ɔ ɛbɔɔrɛɛ, ba su a bɔ sa mɔ.

¹⁰ Ba yɛrɛ kɛfɔ kɛfɔ, a lɛɛ fɛyɛ bɔ maa kpa a bɔ gyi awɔrɛfɔɔ-ɔ akɔ. Na bɔ tɔwɛ fɛyɛ,

“Daanɛkɛna! Daanɛkɛna!

Babilɔn man dabɛ mumwii mɔ,

dɔnhwɛrɛɛ kɔnɔ-ɔ kpen nɛ fɔ a kpuri!”

¹¹ Na sweɛrɛ sɛ a ayawogyipɔ-ɔ mɔ su mɔ kale, a lɛɛ fɛyɛ ɔkɔ mɔn lɛɛ ɔ bɔ man amɔ-ɔ, na ɔ sɔɔ bamɔ atɔ.

* 18:2 Isaya 13.21-22; Yeremeya 50.39.

* 18:4 Isaya 52.11.

¹² Ɔkɔ mon lɛɛ ɔ bɔ-rɔ nɛ ɔ sɔɔ bamɔ atanne pipee na afufuri na abu yawo lenɛ na akukye-ro atangyi damenanɛ na kyefuri nkpan na awaagya nɛ a du feye lenɛ konkyuronkyu-o, na amɔ nɛ aa pee kpeye kpeye kpeye-ɔ, na ato damenanɛ yawo lenɛ nɛ baa ba ayii kɔ na kayowaa na agyereto na konne ebere na aforɛ fufuri gyorigyoriɛ bo waa-ɔ.

¹³ Na efonɔ na nyonku na kakyanne na ndwii na koraa eworese eworese na nta na mfo na mpu na yaabraa na enaate na esanne na ekpana na itireelaa na anya peee i sii, na a ma nya asɔpɔ.

¹⁴ Ayawogyipo e towe a bɔ gywii mɔ feye,

“Ato timaa nɛ fo e kpa-ɔ peee a fo fo se.
Fo kapoteɛ na ato damenanɛ peee a fo fo se.
Fo maa lɛɛ nyu amɔ, daa.”

¹⁵ Ayawogyipo nɛ baa gyi yawo man amɔ-rɔ nya atanne bweeto-ɔ e yere kefo kefo, a lee feye kufu de bamɔ feye ba gyi mɔ awɔrefɔɔ-ɔ akɔ. Na bɔ su kale.

¹⁶ Na bɔ towe feye,

“Daanekena! Daanekena!
Kee anɛn nɛ asɛn a to man dabɛ amɔ-ɔ!
Fo nɛ fo asɛɛ a dɛɛ bun kyefuri
na awaagya nɛ a du feye lenɛ konkyuronkyu-o,
na amɔ nɛ aa pee kpeye kpeye kpeye-ɔ,
nɛ baa ba atanne pipee na abu damenanɛ yawo lenɛ
na akukye-ro atangyi damenanɛ bo bun bamɔ eyee se-ɔ.
¹⁷ Nɛ dɔnhwereɛ konko-rɔ kpen
fo kapoteɛ dabɛ mɔ a fo fo se peee!”

Na nteere peee nɛ bamɔ kusun e gye feye bo sorɔ ayawogyipo etosorɔ ekore-rɔ lee man kɔ se yaa ɔkɔ se-ɔ yere kefo kefo.

¹⁸ Bamɔ ya nyu ebɔaree a lee deekpa nɛ ɔ kywɛɛ man-ɔ-rɔ, na bɔ towe feye, “Man kɔ mon bɔ-rɔ, na o du feye anɛn a man dabɛ mɔ.”

¹⁹ Na bɔ ba asareɛ bo gya anu, na bɔ towe feye,

“Daanekena! Daanekena!
Kee anɛn nɛ asɛn dabɛ a to man dabɛ mɔ-ɔ.
Mɔ kapoteɛ nɛ ka kyɔ kebanɛ se-ɔ se,
bamɔ nɛ bɔ naa bɔ de ekoreɛ
ba ba ba fe ato-ɔ a kii ato awuye!
Nɛ dɔnhwereɛ konko-rɔ kpen
mɔ kapoteɛ-ɔ peee a fo mɔ se!”

²⁰ Nɛ mɔ a nu bore kɔ a towe feye,

“Mon' sa a monɛ akato gyi
bɔ lee anɛn nɛ baa kpuri mɔ-ɔ se.
Monɛ nɛ monɛ bo sosɔ-ɔ, Wuribware a mbɔɔ-ɔ
na mɔ asɛɛ-ɔ na Yeesuu a ayaa-rɔ ayerepo-ɔ
na Wuribware a akyaamɛɛ-ɔ,
nyɛ eee, mon' sa a monɛ akato gyi,
a lee feye ketɔ nɛ man amɔ asɛɛ a waa monɛ-ɔ se,
nɛ Wuribware a gyiiri bamɔ keɛɛbɔ.”

²¹ Nɛ Wuribware kabɔ dabɛ kɔ a yase kibu kɔ nɛ kemɔ kedabe ta feye kebbeɛ dabɛ dabɛ-ɔ, nɛ ɔ tweɛ waa ɔpɔ-ɔ tukum towe feye,

“Mon' kee anɛn nɛ ba tweɛ Babilɔn,
man dabɛ amɔ, a bɔ bo kyonwe-ɔ,
na bɔ ma lɛɛ nyu mɔ peee-ɔ.

²² Bamɔ nɛ ba da ikwanɛgyi-o
na bamɔ nɛ ba forɛ mberɛ-ɔ mɔ
mon lɛɛ bɔ bɔ mfɛn,
hareɛ ba waa ilin.

Alopo na aseripo na apweepo na abwayepo
na ato alonjoro mon lee bo bo mfen,
haree ba waa kusun.

Bo maa lee kwee abwaye mfen.

²³ Bo maa lee kyanje fetiri mfen.

Bo maa lee taa kokofa ko mfen.

Fo ayawogyipo-o mon lee bo gye
asee dabe kaye mo-ro.

Fo maa lee nya a fo ba asiben na ayeba na kanorokone
bo penna kaye-ro aseese peee.

²⁴ Keto se ne Wuribware a gyiiri fo kesebo-o
e gye feye fo e gye ne fo a baa mo akyaamee
na mo aseese ne bo bo kaye mo-ro-o peee lowi."

19

¹ Amo-o kamee-o, ne mo a nu elawo dabe ko feye laman ko a fee-ro lee sosu towe feye,

"Mon' sa a ane kyoro Wuribware.

Mo e gye ane omorowepo.

Wuraa na keyaalen gye mo lee,

² a lee feye o gyi aseese asen kpa se.

Opurimakye dabe amo a ba mo kanyarekpa

bo waa kaye-ro a aseese-o iyisi-o si-o,

ne Wuribware a gyi mo asen bu kep.

Mo a mo Wuribware ayaafore na mbre-o si-o,

Wuribware a ba dondaa bo gyiiri mo kesebo bo teere."

³ Ne baa bee fee-ro towe feye,

"Mon' kyoro Wuribware.

Eborere ne ee lee deekpa

ne o kywee man dabe amo-o-ro-o

e yo sosu, na e maa yowe peee."

⁴ Ne abrese adunyo na ana-o na mbu nna-o a kpuni anjuri sun Wuribware ne o te
kuwuregya-o se-o. Ne bo ye,

"A bware. Mon' sa a ane kyoro Wuribware."

Kasannegyii a kokofa-o-ro

⁵ Ne bore ko a lee oko ne o yere kuwuregya-o ase-o ase towe feye,

"N ye, Wuribware ayaafore na mbre eee,

mon ne mon i bu mo-o,

abrese na nyaagyi peee,

mon' ba bo kyoro ane nyanpe."

⁶ Ne mo a nu elawo ko feye laman lee-o, ne e kon i du feye awuriwuri a kyaare wuuu-o,
na feye bware a su-ro gburi gburi gburi-o. Ne mo a nu bamo a fee-ro towe feye,

"Mon' sa a ane kyoro Wuribware,

Bo-elen-o-kyon-okemaa-Bware,

a lee feye ane nyanpe e gye owure.

⁷ Mon' sa a a waa ane kone, na ane akato gyi.

Mon' sa a ane kyoro mo kedabe-o.

A lee feye kasannegyii a kokofa-o san a fo,

ne mo okofa-o a ky waa siraa.

⁸ Ne baa sa okofa-o kyefuri kaare damenanse

ne o fwiiri parepare-o feye o bun."*

(Kyefuri kaare amo yere bo sa itimaa na kedamenanse ne Wuribware aseese a waa-o.)

* **19:8** Isaya 54.5-7; Hoseya 2.19.

9 Ne Wuribware kaboo a tawe gywii mo feye, “Kyoree amo-o. Bamo ne ba tee bamo kasannegyii a kokofa-r-o e nya nyure.” Ne kaboo a tawe bo tii si feye, “Wuribware a asenkparegyi kasentij-o nee.”

10 Ne mo a kpuni anjuria a n sun mo. Amaa ne oo tawe gywii mo feye, “Oo daabii, fo ma waa anen! N gbaa n gye Wuribware a ayaafore-o oko nee feye fo-o na fo beeko-ana ne ba tawe Yeesuu asen timaa, ne bo maa kinji kamee-o dee nee. Wuribware ne fo sun. A lee feye Wuribware a kufwiije timaa-o ya lee Wuribware asen bo kaapo mo akyaaamee-o, ne o boro Yeesuu si o lee asen amo a bo kaapo mo aa fo beeko-ana-o.”

Kpana fufuri a odeepo-o asen

11 Ne mo a nu sosoo a bunji-ro, ne kpana fufuri ne ba tee mo odeepo feye ‘Kasentij-wuye’ na ‘Okoo ne kufu mon de mo feye o tawe kasentij-o’ bo mfen. Mo i gyi asese asen, o gyi amo neenee, ne o maa gyi asen kekpa se. Ne o naa kenaa-ro o gyiiri aboyewaapo keseba.

12 Mo akato du nee feye agyabren-o. Ne o bun awurepa bweeto. Baa kyoree kenasenyare ko ne oko mon nyi kemoo kaase-o bo donjo mo se, amo mo fonfon e gye ne o nyi kemoo kaase.

13 Ne mbogya a miiri mo waagya ne o bun-o si peee. Ba tee mo feye Abwaresen.

14 Ne Wuribware a mboo anaapo-o peee bun bun kyefuri ekaare timaa pareparepare, ne baa dee ekpana fufuri bo gya mo se.

15 Ne kepan yayase ko kunu ase te mo kan-ro. Kepan amo ne o ba a bo ko gyi nde se awuye peee se. Na o ba mo kuwureyii bo bwee bamo eman waa kyikpuri kyikpuri kyikpuri.* Na o kyikye Wuribware adon se moo, feye anen ne asese i kyikye bobe agyi si na amo nkyu nya lee-o. Anen ne o waa na o bo kaapo feye Bo-elen-o-kyon-okemaa-Bware dunj a fwii bamo se bweeto.

16 Ne baa kyoree kenasenyare ko mo waagya-o se na mo gyan se feye, “Awure-ro-owure-na-anyanpe-ro-nyanpe.”

17 Ne mo a nu Wuribware kaboo ko yere kyowe se, ne oo faa-ro kenken tawe gywii mbogyii peee ne ba fuwi sosoo-o feye,

“Mbogyii, mon' bo gyanje eee.

Mon' gyi ateese ne Wuribware a waa sa mon-o ooo.

18 Mon' bo gyi awure na anaapo abrese na ayaalenjo na ekpana na bamo odeepo na asese peee, agyi na anya na abrese na nyaagyi, afunij.”

19 Ne mo a nu mpase wuye-o na kaye-ro a awure-o na bamo anaapo-o a gyanje a bo ko mo ne ba tee mo e Abwaresen-o na Wuribware a mboo anaapo-o.

20 Ne Abwaresen-o na Wuribware a mboo anaapo-o a ko kra mpase wuye-o, mo aa mo anaapo-o. Ne baa bee ko kra mo ne o ye o gye Wuribware a akyaaamee-o oko-o, amaa o gye oyebapo nee. Oyebapo mo ya yere mpase wuye-o ayaa-ro waa akpenyeeto bo penna bamo ne baa kyan kabo amo a kakyane-o bo donjo bamo nsekpene se-o, ne baa sun keto serise ne kaa lee mo-o. Ne baa kra mpase wuye-o na oyebapo kyaamee-o, ne baa twee waa kedeekpreekii ne ke e kywee na kafirewuta tii si-o-ro.

21 Kepan ne kemoo kunu ase te mo ne o dee kpana-o se-o kan-ro-o, ne oo bo moo mpase wuye a asoogyaa awuye-o. Ne mbogyii-o peee a bo gyi bamo afunij-o kpone.

20

Anen ne Kristoo na boko i gyi kuwure nsu kakpen-o

1 Ne mo a nu Wuribware kaboo ko a lee sosoo o ba, ne o de kemañtan loorise a safowa-o na agbarabi dabe dabe.

2 Ne oo kra dankyam ne o du feye kowo, ne oo penna sese lee haree dedaa-o, ne mo kenyaere e gye Obonsam beee Setan-o, ne oo ba agbarabi-o bo njure mo,

3 ne oo twee mo bo waa kemañtan loorise-o-ro, ne oo tii kemoo, ne oo twee-ro. Mfen ne Obonsam i di nsu kakpen. O maa lee penna kaye-ro asese, amo nsu kakpen-o a gye kee. Nsu kakpen-o ya kyon, a tiri feye bo yowe mo a o nare san kafwee ko.

4 Ne mo a nu njwuregya na bamo ne bo te mmoo se-o. Ne baa sa bamo elen feye bo gyi asese asen, na bo bu kepo beee keben. Ne mo a nu bamo ne baa kperi Yeesuu na abwaresen-o kotowe se tuwi bamo anu-o. Bamoo e gye ne baa kine kusun mpase wuye-o na keto serise ne kaa lee mo-o, ne baa bee kine kekyanje mo kakyane bamo nsekpene beee agyiselokwee-ro se. Ne baa kyinji, ne baa nya njka, ne bamoo aa Yeesuu a gyi kuwure nsu kakpen.

5 Bamoo ne baa san, ne baa wu-o mon kyinji bo fo nsu kakpen-o kamee. Amoo e gye kuwukyinji ne ke gye njkree-o.

* 19:15 Kilij 2.9.

6 Bamō ne bō tii kuwukyiŋŋi ne ke gye ŋkpeε-ɔ se-ɔ e gye asese ne Wuribware a lee-o nee, na bō nya nyure. Kesebɔgyiiri nyɔsepo moŋ de bamo se keyaalen. Bamō e gye ne ba kii Wuribware na Kristoo alɔŋŋɔpo, na bamō aa Kristoo gyi kuwure nsu kakpen-ɔ.

Anɛŋ ne baa kɔ gyi Ɔbɔnsam se-ɔ

7 Nsu kakpen-ɔ ya kyon-ɔ, ba sanŋe Ɔbɔnsam, na ɔ lee kemaŋtaŋ loorise-ɔ-ro.

8 Na ɔ yɔ kaye-ro toŋ kema ya penna asese pεεε. Asese amɔ anyare e gye Gogo na Magogo. Na ɔ ba bamō bō gyanŋe, na bō kere kenaa. Bō den bō kyɔ bweeto feye ɔpo-ro a kesepu-o.

9 Ne baa sanŋe-ro bɔrɔ sweere se, ne baa muruwaa Wuribware asese kadan, maŋ ne ɔ kpa mō asen bweeto-ɔ. Amaa deekpa a lee sosɔ bō kywεε bamō pεεε mɔɔ.

10 Ne Ɔbɔnsam ne ɔɔ penna bamō-ɔ mɔ, baa twee mō bō waa kedeekepekɛtekie na kaŋfirewuta-o-ro mfen ne baa deε twee mpase wuye-o na ɔyebapo kyaamεε-ɔ waa-ro-ɔ. Na ŋkee bō di deekpa-ɔ-ro mfen gyi awɔrefɔɔ mpase na kanye nsu pεεε.

Kaseŋgyi ne ka gye lalalowe-ɔ

11 Ne mō a ŋu kuwuregya dabε fufuri pareparepare kɔ na mō ne o te kemɔ se-ɔ. Mō a te mfen-ɔ, ne sweere na sosɔ a ŋaa. Ɔkɔ moŋ lee ŋu amɔ, daa.

12 Ne mō a ŋu bamō ne baa wu-o abrese na ŋyaagy, na bō yere kuwuregya-ɔ akato-ro. Ne Wuribware a mbɔɔ-ɔ bɔkɔ a bunŋi ewore-ro. Ne baa beε bunŋi wɔre kɔ-ro, mfen ne baa kyɔreε bamō ne bō de ŋkpa na kukyure ne a moŋ de keε-ɔ anyare-ɔ. Baa gyi bamō ne baa wu-o asen anen ne ɔkema mɔ a kyena kaye mɔ-ro bɔrɔ-ɔ, feye anen ne baa kyɔreε waa ewore-ɔ-ro-ɔ.*

13 Ne alowipo pεεε a kyinŋi lee lowi-ro, hareε bamō ne baa wu sweere se ooo, nkyu-ro ooo. Baa lee akyenɔpo-ro ba bō yere seŋgyikpa-ɔ. Ne baa ba keto ne ɔkema a waa san ne ɔɔ kyena sweere mɔ se-ɔ bō gyi mō asen.

14 Ne baa twee lowi na akyenɔpo-ro bō waa kedeekepekɛtekie-o-ro. Deekpa mɔ-ro e gye kesebɔgyiiri nyɔsepo-ɔ.

15 Ne baa twee ɔkema mɔ ne mō kenyaŋe moŋ bō ŋkpa na kukyure ne a moŋ de keε-ɔ wɔre-ɔ-ro bō waa kedeekepekɛtekie-o-ro.

21

Soso popwεε na sweere popwεε

1 Ne mō a ŋu sosɔ popwεε na sweere popwεε. Sosɔ gyenŋkpeεε-ɔ na sweere gyenŋkpeεε-ɔ a kyɔ ŋaa, ne ɔpo moŋ lee ɔ bɔ-ro.*

2 Ne mō a ŋu Wuribware a maŋ ne ba tee ε Yerɔsalem Popwεε-ɔ, na ɔɔ lee Wuribware ase sosɔ, na ɔ ba kaase. Ne ɔ bɔ dan feye ɔkofɔ a gyi kibre san ne ɔ kpa a ɔ yɔ mō kuri ayε-ɔ.

3 Ne mō a nu ɔkɔ a yere kuwuregya-ɔ ase faa-ro kenken towe feye,

“Mbeyɔmɔ, asese ayε na Wuribware ayε a kii kɔkɔŋkɔ.*

Mō aa bamō e kyena abεε ase, na bō kii mō asese.

Bamō aa Wuribware fɔŋfɔŋ e kyena,

na o kii bamō nyanŋe.*

4 Ɔ kpeε bamō akyuku pεεε.

Na lowi na kabɔrεrdunwi na kayeεgya gye keε,

a lee feye ato dedaa-ɔ pεεε a kyon a yii.”*

5 Ne mō ne o te kuwuregya-ɔ se-ɔ ye,

“Mbeyɔmɔ mō e waa keto kema mɔ kepopwεε.”

Ne ɔɔ towe gywii mō feye, “Kyɔreε asen mɔ ne fɔ a nu-o bō beya, a lee feye mō asen pεεε gye kaseŋtin, ne ɔkema e taare a ɔ taa mō eyee bō donŋɔ amɔ se.”

6 Ne ɔɔ beε towe gywii mō feye, “Aa waa! Mō e gye ne mō a waa keto kema, ne m beε mō e sa a keto kema gye keε. Keto kema keleeakaase-ɔ na m bɔ-ro, ne keto kema ya gye keε, m bɔ-ro.* Ɔkema ne burufo de mɔ-ɔ, mō e sa mō nkyu, na ɔ ma ka seye. Nkyu amɔ du ne feye kitiribu ne ke e sa nkyu ne m maa lowe-ɔ. Anen a nkyu mɔ e gye ne n sa ŋkpa na kukyure ne a moŋ de keε-ɔ.

7 Ɔkema ne ɔ kɔ Ɔbɔnsam a o gyi si-o e gye ne ɔ nya anen a nyure-o. Na ɔ tee mō, Wuribware, ε mō nyanŋe, na mō-ɔ n tee mō ε mō gyi.

* 20:12 Daniyel 12.1. * 21:1 Isaya 65.17. * 21:3 Sakariya 2.11. * 21:3 Kelee Igypiti 6.7; Kɔlonŋɔ mbraa 26.12; Yeremeya 32.38; Sakariya 8.8. * 21:4 Isaya 24.8; 65.19. * 21:6 Isaya 44.6.

8 Amaa bamo ne bo maa nya aneja a nyure-o e gye bamo ne kufu de bamo feye bo kii Kristoo awuye-o, na adiburoo, na bamo ne bamo nkpono-ro de iyisi-o, na bamo ne baa maa asese-o, na bamo ne baa waa kakyeekpa na kanyarekpa-o, na bamo ne bo de asiben-o, na akpe, na bamo ne ba sun ikisi-o, na ayebapo peee. Ba twee mfaanee a asese-o a bo bo waa kedeekepekete kii na kafirewuta-o-ro. Amo-o e gye kesebogyiri nyasepo-o.”

9 Ne Wuribware a mbao nsunoo ne bo de nkyansegyii na asen asunoo lalalowe-o-ro-o oko a ba mo ase bo towe feye, “Ba a nja kaapo fo kasannegyii a okfo-o.”

10 Ne Wuribware a kufwiine-o a ywee mo se, ne Wuribware kaboo amo a soro mo yaa kebee soswee ko katwee-ro. Ne oo ba Yerusalem, Wuribware a man ne oo lee sosoo Wuribware ase o ba-o, bo kaapo mo.

11 Ne Wuribware kelanjer-o e sa ne man-o e tore se. Man amo e tore se nee feye kibu yawo lense ko ne ba tee e gyaasipaa ne ku di kipipee-o, ne ke e tore se feye diki-o.

12 Man-o de kidenbee dabu bo muruwaa mo. Ne baa lee abunogyi kudu anyo. Ne Wuribware kaboo yere abunogyi-o kekemaa ase o deere se. Ne baa kyore Isireelii awuye a nsuro kudu nyoo-o anyare bo danna abunogyi-o si. A kaapo nee feye kasuro kemaa de kibunogyi konko.

13 Kebegya kemaa de abunogyi asa. Asa bo kyowe leekpa a kerio, ne asa bo sosoo-ro a kerio, ne asa bo kaase-ro a kerio, ne asa bo kyowe twaekpa a kerio.

14 Man amo a kidenbee-o afofe kudu anyo ne baa ba bo pwee. Ne baa kyore kasannegyii a ayaa-ro ayerepo kudu anyo-o anyare bo danna danna se.

15 Wuribware kaboo ne oo sa senja mo ase-o de atanne pipee kayii kare-atu ko, na o ba bo kare man amo na kidenbee-o na abunogyi-o.

16 Man-o a ban, ne mo eswee na nkpanje ta nee. Ne kaboo-o a taa mo kayii-o bo kare aneja ne man-o ta-o. Mo a bo kare-o, oo ju feye man-o eswee gye sese eswee kakpenkee na nkpen alafa anyo (1,200,000). * Aneja dee ne man-o nkpanje na mo kife-ro ta.

17 Wuribware kaboo-o a bee ba mo kayii-o bo kare kidenbee-o, kemo see ta baarakunja ya bo fo asareegyini nno aneja iluwi kelafa na aduna na ena (144). * Sweere se a sese a kekare ne kaboo-o a bo kare. N gye sosoo lee.

18 Kefore ko ne ba tee e gyaasipaa ne ku du kipipee-o, ne baa bo pwee kidenbee-o, ne baa ba atanne pipee ne a tore se-o bo pwee man-o fanfan.

19 Man amo a adenbee a efore-o ne baa ba afofe yawo lense eworese eworese bo pwee. Pore gyenkeese-o ne baa ba kefore ne ba tee e gyaasipaa ne ku du kipipee-o bo pwee. Pore nyasepo-o ne baa ba kefore ne ba tee e safiro ne ku du buruu-o bo pwee. Pore sasapo-o ne baa ba kefore ne ba tee e kalekidonii ne ku du kebobwese-o bo pwee. Pore nasepo-o ne baa ba kefore ne ba tee e amaredo ne ku du kebobwese-o bo pwee.

20 Pore nuusepo-o ne baa ba kefore ne ba tee e saadonis ne ku du kipipee kafwee na kufufuri-o bo pwee. Pore siyesepo-o ne baa ba kefore ne ba tee e kaanleyojo ne ku du kipipee gyigyii-o bo pwee. Pore sunoosopo-o ne baa ba kefore ne ba tee e krisoliito ne ku du feye kyaase mfo-o bo pwee. Pore buruwasepo-o ne baa ba kefore ne ba tee e beril ne ku du kebobwese-o bo pwee. Pore kpanosopo-o ne baa ba kefore ne ba tee e topas ne ku du feye kakaduro-o bo pwee. Pore kudusepo-o ne baa ba kefore ne ba tee e krisopraso ne ku du kebobwese feye efa-o bo pwee. Pore kudu kakosepo-o ne baa ba kefore ne ba tee e gyakinto ne ku du buruu-o bo pwee. Pore kudu nyasepo-o ne baa ba kefore ne ba tee e ametisto ne ku du feye lanjankyuronkyu-o bo pwee.

21 Ne abunogyi kudu anyo-o kekemaa, baa ba akukye-ro ketanji dabu damenanse ko bo pwee. Ne baa ba atanne pipee ne a tore se-o bo waa kabore dabu ne ka da ka bore man-o nsena-o.

22 Wuribware sunjka mon bo man amo-ro, a lee feye Bo-elen-o-kyon-okemaa-Bware na kasannegyii-o fanfan bo mfen.

23 Ne a mon lee a tiri feye kyowe lee mpase, beee kiferi lanje man-o-ro kanye, a lee feye Wuribware fanfan e lanje-ro mfen, ne kasannegyii-o mo du nee feye Wuribware fetiri-o. *

24 Mo kelanjer-o ne kaye-ro asese e ba a bo bo nare-ro. Na kaye-ro awure taa bamo mpotee baa man amo-ro. *

25 Man amo a epono-o den e yere nee. Bo maa tii emo, a lee feye mfen mon de kanye.

26 Kaye-ro asese e baa bamo mpotee na atanne man amo-ro.

27 Amaa okemaa ne o de iyisi-o maa lwee mo-ro. Okemaa ne o waa apeeresen-o, na oko ne o ba ayeba-o, beee maa lwee mfen. Amo bamo ne kasannegyii-o a kyore bamo anyare waa mo wore-o-ro feye bo de nkpa na kuyure ne a mon de kee-o dooo e gye ne ba lwee man-o-ro.

* 21:16 ayaa nkpenkee nsunoo na nkpen alafa anyo (7,200,000). * 21:17 ayaa alafa anyo na kudu asiye (216). * 21:23 Isaya 60.19. * 21:24 Isaya 60.3.

22

Aneŋ ne Wuribware a maŋ-ɔ-ro du-o

1 Ne Wuribware kabɔɔ-ɔ a kaapo mo boŋ ko ne mo nkyu e sa nkpa na kukyure ne a moŋ de keɛ-ɔ. Ne n du krenkren, ne ŋ ya lee Wuribware na kasannegyii a kuwuregya-ɔ-ro m ba.

2 Ne nkyu amo a paye maŋ amo nsena a kabore dabe-ɔ-ro n kyon m ba. Ayii ne a swɛɛ agyi, ne a sa nkpa na kukyure ne a moŋ de keɛ-ɔ yere boŋ-ɔ kebare kemaa se, ne a swɛɛ iluwi kudu enyo kasu kemaa. Bo de amo afera a ba kya alogyi kemaa ne a toɔraa nde se a asɛɛ-ɔ.*

3 Wuribware maa lee sa a asɛɛ kisi kiyii amo agyi kigyi.* Wuribware na kasannegyii-o kuwure bo maŋ amo-ro nee. Na mo ayaafore suŋ mo mfeŋ.

4 Ba ŋu Wuribware akato-ro, ne bo de mo kenyaɛ bamo nsekreɛnɔ.

5 Kanye moŋ lee ka bo-ro. Ifetiri asen moŋ lee a tiri bamo, aneŋ deɛ ne kyowe kelanherɔ moŋ tiri bamo, a lee feye ane nyanpe Wuribware e gye bamo kelanherɔ. Na Wuribware sa bamo kuwure ne ke moŋ de keɛ-ɔ.

Yeesuu keba-ro asen

6 Ne Wuribware kabɔɔ-ɔ a towe gywii mo feye, “Asen mo gye kasentɛŋ, ne ba taare a bo koɔre amo gyi. Ne ane nyanpe Wuribware ne oo lee mo asen bo kaapo mo akyaaɛɛ ne baa deɛ kyena-ɔ a suŋ mo kabɔɔ feye ɔ ya kaapo mo ayaafore-ɔ keto ne ke e ba a ke bo waa mbeyomɔ deɛ-ɔ.”

7 Ne Yeesuu ye, “Moŋ' nu mo ase! Mo e ba mbeyomɔ deɛ. Bamo ne ba gya mo abwasesen ne a bo wore mo-ro-ɔ se-ɔ e nya nyure!”

8 Mo, Yohanee, e gye ne mo a nu, ne mo a ŋu amo-ɔ pɛɛɛ. Ne mo a kpuni anurii kabɔɔ-ɔ ayaa-ro, na n suŋ mo.

9 Amaa ne ɔ towe gywii mo feye, “Oo daabii, fo ma suŋ mo, suŋ Wuribware, a lee feye m fɛraa, n gye Wuribware a ayaafore-ɔ oko nee feye fo aa fo beɛko-ana akyaaɛɛ na bamo pɛɛɛ ne bo gya asen ne a bo wore mo-ro-ɔ se-ɔ.”

10 Ne ɔ towe gywii mo feye, “Fo ma kan taa abwasesen mo ne mo a lee bo kaapo fo, ne a bo wore mo-ro-ɔ bo kwɛɛɛ, a lee feye san ne a ba-ɔ a to-ro.

11 San amo ya fo, okemaa ne ɔ gye aboyewaapo-ɔ kya se waa eboye, ne mo ne o de iyisi-o mɛraa se waa iyisi. Ne mo ne ɔ waa kedamenanɛ-ɔ kya se waa kedamenanɛ. Ne mo ne ɔ gye se timaa-o kya se waa itimaa.”

12 Yeesuu ye, “Moŋ' nu mo ase! Mo e ba mbeyomɔ deɛ! Mo e ka okemaa aneŋ ne ɔ waa mo asuŋ-o koko.

13 Mo e gye ne mo a waa keto kemaa, ne m beɛ mo e sa a keto kemaa gye keɛ. Keto kemaa kelekaase-ɔ na m bo-ro, ne keto kemaa ya gye keɛ, m bo-ro.

14 Bamo ne baa fweɛ bamo ato bunse waa siraa-o e nya nyure, a lee feye ba nya kpa a bo lwee maŋ-ɔ-ro, na bo gyi kiyii ne ke e sa nkpa na kukyure ne a moŋ de keɛ-ɔ agyi-o.

15 Amaa bamo ne bo maa nya kpa, na bo lwee maŋ amo-ro-ɔ e gye bamo ne bo de iyisi-o, na asiben awuye, na akpe, na bamo ne ba waa kakyɛekpa na kanyarekpa, na bamo ne baa maɔ sɛɛ-ɔ, na bamo ne ba suŋ ikisi-o, na ayɛbapo pɛɛɛ.

16 Mo, Yeesuu, ya suŋ mo kabɔɔ ko feye ɔ nare towe amo-ɔ gywii asoreɛ asoreɛ awuye. Mo anyare e gye ‘Owure-Deefid-mo-kenanagyi,’* na ‘Otore.’**

17 Wuribware a kufwiŋe-o na kasannegyii a okofɔ ne ɔ yere bo sa asoreɛ awuye pɛɛɛ-ɔ e kore Yeesuu feye ɔ ba. Moŋ' sa a okemaa ne o nu asen mo-ɔ kore mo feye ɔ ba. A lee feye Yeesuu fɛraa ye, “Okemaa ne burufo de mo-ɔ ba mo ase. Mo i ke okemaa ne ɔ kpa-ɔ nkyu ne n sa nkpa na kukyure ne a moŋ de keɛ-ɔ.”

Asen-ɔ lalalowe

18 Mo, Yohanee, i yii okemaa ne o nu abwasesen ne a bo wore mo-ro-ɔ se feye, okemaa ne ɔ taa kotoko a ɔ bo tii asen mo se-ɔ, Wuribware mo e sa a o tii bamo ne ba gyi aworefoɔ, ne mo a kyoreɛ amo asen wore mo-ro-ɔ se.

19 Okemaa ne o lee kotoko a ɔ lee abwasesen wore mo-ro a asen-ɔ se-ɔ, Wuribware maa sa a o tii bamo ne ba nya kpa na bo kyena mo maŋ ne mo a kyoreɛ mo asen-ɔ-ro se. Na ɔ ma nya gyi kiyii ne ke e sa nkpa na kukyure ne a moŋ de keɛ-ɔ agyi-o.

20 Oko ne ɔ yere asen mo pɛɛɛ ne mo a kyoreɛ bo beya-ɔ-ro feye a gye kasentɛŋ-o e gye Yeesuu. O ye, “A gye kasentɛŋ. Mo e ba mbeyomɔ deɛ.”

Anɛ nyanpe Yeesuu, sa a a waa aneŋ. Na fo ba mbeyomɔ.

21 Mo e kore kebwarekore feye ane nyanpe Yeesuu Kristoo yure mo asɛɛ. Amɛye.

* 22:2 Kelekaase 2.9; 3.22; Isikiyel 47.12. * 22:3 Kelekaase 3.14-19. * 22:16 Isaya 11.1, 10; Aleebokaapoto 5.5
* 22:16 Aleebokaapoto 2.28.